RMK. I
521

MELOTAI
NYILAS ISTVÁN
SPECULUM TRINITATIS

DEBRECZEN
1622

Speculum Trinitatis. RMK I. 573

Az az:

SZENT HAROMSAG

EGY BIZONY ŐRŐK ISTENNEK

AZ BIBLIABAN AZ SIDÓ BŐLCSEKNEK ES az Patereknek Tanu-bizonyſag-tetelekben, az nagy vilagi Conciliomoknak ertelmekben es az Peldakban valo tekintetes maga ki mutataſa: Mellyekből mint valami egyeneſſen mutato aczel Tűkőrből ki iſmerhetni, es nyilvan megh lathatni az Szent Haromſag egy Iſtent.

ENYEDI GYŐRGYNEK-IS KAROMLO

Könyve az Elől-jaro-beſzeddel eggyűt, egeſzlen minden reſzeiben meg hamiſzittatot.

Irattatot es ſzem eleiben fűggeſztetet

AZ FŐLSEGES GABRIEL ISTENnek kegyelmeből, Magyar, Horvat, Thot, &c. Orſzagoknak Kirallyanak, Erdelynek Fejedelmenek, &c. fő Prædikatora,

MELOTAI NYILAS ISTVAN

altal.

1. Corinth. 13. verſ. 12.

Mert latunk moſtan tükör altal, es homalyos beſzed altal.

DEBRECZENBEN

Nyomtatta RHEDA PETER, M DC XXII.

Eſztendőben.

Az Orſzág Könyves-Házának ajándékozza

Debr. Januar 19 dikén 1808.

Dióſzegi Sámuel mk Debretzeni Prædikátor

Ex Musæo Hungarico

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Az Felſeges GABRIEL,

ISTENNEK KEGYELMEBŐL MAGYAR, HORVAT, THOT, &c. ORSZAgoknak Kirallyanak, Erdelynek Fejedelmenek, Szekelyeknek Iſpannyanak, &c. Iſten Anyaſent-egyhazanák győzödelmes otalmazojanak, az Euangeliomi tudomannak hiveſeges terjeſtőjenek, nekem kegyelmes Uramnak.

Iſtentűl kegyelmet, bekeſeget, bodog hoſſßu életet, es örök aldomaſokkal folyo lelki es teſti jokat kevanok.

Elſeges Kiraly, nekem kegyelmes Uram: Két ęgő faklyacskak vannak az Bőlcseknek itiletek ſerint, mellyek az embert mind az Iſtennek tiſteletire, ſ-mind hazajanak otalmazaſara fel lobbantyak: Eggyik az *Kegyeſſeg*. Maſik az *Szeretet*. Mert az Iſtenhez valo kegyeſſegnek es az Hazához valo ſeretetnek oly ereje vagyon az emberben, hogy valamikor lattya az Iſtent tiſteletiben meg bantodni, nevet karomlattatni: Iſmet lattya hazajat veſedelemben forgani, keſeb vęre-hullaſa altal ęletet el fogyatni, hogy ſem

mint az Isten tiſteſſege es Hazája mellet ki nem kelni. Mert tudgya jol az kegyes es haza ſerető ember, hogyha az Isteni tiſtelet ſabadoſon elő megyen, es Hazaja bekeſegben marad, tehat az Istennek minden lelki es teſti aldaſi, mint az ſűrű harmat, ugyan ſeregenkent ſallanak ala az Hazának lakoſira: Mert ez illyen Istent tiſtelő kegyes emberek leſnek aldottak az Urtul: Sőt ugyan erős parancsolat alatt megh hadgya, hogy azokon legyen aldas es ęlet mind őrőkke.

Oſ, 13.
Deut. 28.
Pſal. 133. v. 2.

Micsoda gerjeſtette fel Joſiaſt Judanak Kirallyat, hogy mind addig ſe nyughaſſek, valameddig Orſag gyűleſet nem hirdete, Istennel frigyet nem kőte, hoǵ az Ur előtt jár, es az ő parancsolatit megh tartya az néppel egyetemben? *Az Kegyeſſeg.* Micsoda miat faradoz nagy buzgoſaggal Aſa Izraëlnek Kirallya, hogy ily kemeny Articuluſt ira az nép eleiben: *Valaki nem kereſi az Izraelnek Vrat Iſtenet, meg ölettеſſek icsintűl foguan nagyig, mind firfiu ſ-mind Aſſſonyiallat?* Az ő Istenehez valo kegyeſſege miatt. Joſaphat Kiralyt-is azon kegyeſſeg lobbanta fel, hogy Judabol az Balvanyoknak Oltarit es Berkeit ki tiſtitaſſa.

4. Reg. 23 ỳ. 2.
2. Chron. 15. ỳ. 13
2. Chron. 17, ỳ. 7.

Micsoda vitte Julius Csaſart arra, hogy őt Isteneket tablan le irattakat hordozzon magaval; Scipio heteket az ő Bullájan, es mindeniknek naponkent rendel kűlőn kűlőn az ő modgyok ſerint aldozatokat tegyenek? Az meg romlot termeſetből ſerkedező kegyeſſegők Istenekhez.

Horol. Prin.

Ha nez az Hazának ſeretetinek lobogo faklyajara, kicsoda volna oly maga feledet ſene vad termeſetű

em-

ember, az ki Hazajanak ſeretetivel ſinten ugy nem gerjedezne, mint edes ſűleihez valo kegyeſſegeben? *Patria enim eſt veluti alter quidam Deus, & primus maximuſque Parens. Quare qui nomen ei impoſuit à re ipſa non temere, Patriam nominavit, vocabulo quidem à Patre deducto, pronunciato tamen fœminina terminatione, ut ex utroque parente mixtum eſſet. Atque hæc ratio inſinuat Patriam unam ex æquo, ut utrumque Parentem colendum eſſe.* Mert az Haza mint valami mas Isten, es elſő ſ-nagy ſűle, egyſerſ-mind Atya ſ-Anya, hogy valaminemű buzgo nagy ſeretettel vagy kűlőn kűlőn Atyadhoz ſ-Anyadhoz, egyſerſ-mind ollyannal az egy Hazádhoz, mikepen Soderinuſnak-is amaz ő inteſe meg mutattya. Legyetek ſegitſeggel, ugy-mond, Polgarok Hazátoknak, es az ti ſabadſagtokat meddig lehet, otalmazzatok; Hidgyetek, hogy ſoha az nagy Istennek kedveſeb es job dolgot nem cselekedhettek, mintha az hadat Hazatoktul, Majoritoktul es Templomitoktul el fordittyatok. Innen vagyon, hogy az hazahoz valo nagy ſeretetnek miatta, ugan edeſſeges es győnyőrűſeges, nem csak minden munkat, faratſagot, nyughatatlanſagot, es gondokat fől venni; de ugyan meg halni-is akar micsoda ſőrnyű halalnak nemevel.

Hierocles referente Stob ſer. 37.
Gnicciard. lib. 10. Hiſt.
Dulce pro Patriæ mori.

Tűndőklőt ez Hazához valo olthatatlan nagy ſeretet az Poganyokban-is. Mert mikoron az Lacedæmon Varosbeliek az Perſaknak kőveteket meg őltek volna, azt felele az *Oraculum*, hogyha az Lacedæmonbeliek ket fő embereket az Perſaknak Kirallyanak kezeben nem kűldenek, hogy az kővetekert meg

Herod. li. 7.

őlet-

ôlettessenek, el kelletik Lacedæmon Varosanak vesni. Fôl kelenek Buris es Spartis sabad akarattyok szerint halalra menenek hazajokert, mint edes sûlejekert. Mert az mikepen fôlôtte nagy kegyessegnek neme Istenert mindent senvedni, akkepen buzgo nagy seretetnek jegye azert mindeneket vidam sivel s-repesô elmevel fôl venned, az kinek sûlettettel es az kinek fôl neveltettel s-ęls, minemû az te Hazád. Isten utan. Mert mikor Hazadert senveds, senveds Istenert, sent Nevejert, Tisteletiert Anyasent-egyhazaert; senveds Szûleidert, Felesegedert, Gyermekidert; senveds az ôzvegyekert, az árvákert, az honnan jôt amaz kôz besed: *Pro Patria Aris & Focis.* Amaz bôlcs Plato nagyob seretetet nem itelt ez fôldôn lenni az Hazahoz valo seretetnel. Ez az sûle, ugymond: Es az mindeneknek Daykaja. Ez az Czehbeli Mestersegekkel, kencsel, ôltôzettel, ekes tudomanyokkal koronaz, meltosagokkal ruhaz, mindeneket az ô tûle sûlôt lakosinak dicsôssegekre es jovokra nemz: seret, s akar serettetni, oltalmaz, s-akar oltalmaztatni. Egy soval: Az Haza az ô lakositul kevan solgalatot, es az mellyeket az ô sûlôt lakosira kôltôt, azonokat az ô meltosaga serint vissa kevannya. Peldad David, Ajott, Esdras, Placida, Honorius Csasarnak Nennye, Aristides, Sertorius, Pompejus, Crassus, Agesilaus, Themistocles, az mint ekes besedekkel Sabellicus ôket elô samlallya.

Thom. 2. 2. q. 80. Art 1.

Lib 8. cap. 1. De charitate erga Patriã.

Oh Isten aldotta bodog ember, az kiben az ô Istenehez valo kegyessegenek, es Hazajahoz valo seretetinek faklyai lobognak! Eze az Istennek Atyai ir-

Ps, 103, ℣, 13. Et 33, ℣, 10. Et 30. ℣, 20. Eccl, 1, ℣, 12,

gal-

galmassaga? Eze az idô serint valo joknak elegsege? Eze az belsô lelki ôrvendezes, az hossu ęlet, az ôrôk boldogsag, azt mondgya Isten az û sent solgai altal.

Pro, 10, ℣ 27, Eccl, 34, ℣, 17

Boldog vagy te-is Fôlseges GABRIEL, Istennek kegyelmebôl, Magyar, Thot, Horvat, &c. Orszagoknak, Keresztyen Kirallya, Erdelynek jo Fejedelme, Isten Anyasent-egyhazanak oltalmazo gyôzôdelmes Patronusa. Mert ha nezek Fôlsegedben Istenehez valo kegyessegenek, es Hazájához valo seretetinek gerjedezô faklyajara, bizony ugy tûndôklik azokkal az emberek kôzôtt ez fôldôn, mint à fenyes Nap az Csillagok kôzôtt az Eghben. Mert micsoda vitte egyebek fôlôtt Fôlsegedet arra, hogy mihelyen Fejedelemi meltosaggal, es innet Kiralyi fôlseggel tûndôklô sekiben be ûle, ottan minden elmejet, tanatsat, igyekezetit es tehetseget csak arra forditá, hogy az Istennek tisztessege, lelekben es igassagban valo tisteleti altal tisztan follyon, az balvanyozas falban romollyon, es hogy az mennyei tudomany tisztasagaban sabados prædikallasa altal sentûl elô mennyen, az hamis tudomany ûltôn el ûllyôn? Istenehez valo kegyessege? Mert hogy ennek az Fôlseged kegyessegenek nemely jeleit egy egy soval minden hizelkedes nelkûl elô samlallyam. Nem nagy kegyessege arra az Istennek dragalatos plantas kertere fô gondot viselni, melybôl mind az Ecclesiaban tudos bôlcs emberek ki kelnek az sent solgalatra, es ugy tûndôklenek az igaz tudomannak fęnlô bôlcsesegevel, mint amaz tiszta arany gyertya-tartok az ęgô sôvednekkel, s-mind az Politiaban ekes tudomanyok-

kal

kal elő állanak az jo Deákos emberek, kik mint az Anya-mehek az gyenge ray kőzőtt, akképen forgolodnak az jo tőrvenyekkel valo ekes igazgatásokkal az emberek kőzőtt?

Főlséged az, áki itt az Gyula-Fejervari Collegiomban husón-negy valastot tanulo iffiakat gyűytete be, kiket az Antichristusnak illyen nagy dühősségeben eledellel, ruhazattal, penzel, nagy kegyessen taplala, es mostan-is taplal, bizony nem kűlőmben, mint Abdias amaz Istentelen Achabnak es Jezabelnek kegyetlenségekben az harom-száz Prophetakat, mely Alumnusok kőzzűl Főlséged nemellyeket nagy kőltséggel az Nemet Orszagi Keresztyen Academiakban fel-is bocsata, hogy amaz siralmas es szomoru derek romlasban, mellyet Bastha György altal vőn vegben az Keresztyen vértűl meg resegedet Napnyugati veres Sarkany, le vagattatot Prædikatorok helyeben itt az Erdelyi Ecclesiakban be plantalna.

Főlséged az, áki ezeken kivűl Andreas Gyöngyősit, Colosvari Szent Haromsagh egy Istent vallo Ecclesianak lelki Pastorat es Seniorat, Petrus Vaczit, Deesi Prædikatort, Stephanus Geleit, Főlséged Udvari Præd. Joannes Albensist, Vasarhelyi Prædik. Martinus Szilvasit, Hunyadi Præd. Caspar Boytit, Vasarhelyi, Georgius Karolyit, Cassai Schola Mestereket panasztalan kőltséggevel tanittata, es ez Orszagban Istenessen le telepite, annyera, hogy mayd aligh vagyon Erdelynek oly szurdekja, mellyet Főlséged tudos emberekkel meg nem rakot volna.

Nem nagy kegyessegnek jelee mezei taborbol valamely

lamely Iffiakat Academiaban bocsatani, mint Főlséged ez el mult 1620. esztendőben Michael Balaival, Franciscus Petrivel, es Joannes Sonkadival cselekedek, csak azert bizony, hogy Főlségednek minden cselekedete lenne az Istennek dicsőséges nagy neveben az Ecclesianak eppűletire.

Nyilvan vagyon, minemű nagy kegyessegből sallita be Főlséged az Szombathi Collegiumban ennyi sok fegyverek zörgesi kőzőt-is amaz huson-negy tanulo Iffiakat, kiknek taplalasokra Esztendőnkent ennyi temerdeki nagy kencsnek az Hadakra vegetlenkeppen valo kőltesében-is, es az Orszagnak nagy szűksegeben haromszaz forintot, száz ako bort, haromszaz mecz buzat rendele, es az kiket magaval az Antichristusnak Katonainak torkokbol, amaz hires partolkodas miat ala hoza, es mostan-is Cassan az Főlséged gond-viselese alat le telepedven tanulnak, hogy semmit ne szollyak Főlségednek abban valo nagy kegyessegeről, mely nagy serenységgel gyűyte maga melle Magyar Orszagbol az tudos Egy-hazi embereket, őket szamossan tartani, Istenessen éltetni, szorgalmatossan gondgyokat viselni, tanitasokat kegyessen halgatni, bennők győnyőrködni, segyebek előtt velek dicsekedni, minemű Joannes Keserűi, Erdelyi Keresztyen Pispek, Joannes Alatus, Stephanus Deesi, en-is meltatlan voltomra, kit Főlséged az Magyar Orszagi Pispeksegemből be hozata, es az negy Esztendők alatt kegyessen taplala.

Hieronymus Doctor szava: *Pietatis genus est impium esse pro Domino.* Kegyessegnek neme istentelen-

nek iteltetni az Urert. Fölseged penighlen minden nehezseget, gyûlölseget, kedvetlenseget, es alattomban valo mardoso beszedeket az Ur Jesus Christusert nyilvan fól vón, midón az Szombatosoknak Sidozo tevelygeseknek el oltasara Josias Kiraly modgyara, nagy szentûl Articulust irata, mint mas irasomban nyilvan meg jegyzettem.

An. 1618. Claudiopo. Præf in Vin. Loc. Enyedini Latine edenda.

Hova mi lehet nagyob kegyesseg, mint valamely Fejedelemnek Istenert, az ó dicsóseges nagy nevejert, Anyaszent-egyhazaert, csendes nyugodalmabol fól kelni, bekeseget felre tenni, orszagat el hagyni, kentset ki adni, magat tudva az haborunak emesztó tûze s-langja kóziben tartani, mint Fólseged 1619. esztendóben cselekedek, es mind ez eges harom esztendók alat, telben, Nyarban, csak taborban sanyarog, mely Fólseged cselekedetiról mas irasomnak elól-jaro beszedeben nagy bûvón bollottam.

Præf in Pf. 20. Cassov. expræss. An. 1620.

Alphonsust magastallyak az Historicusok, hogy életében az szent Bibliat tizen-haromszor olvasta volna altal; De bizony fólseged-is dicsiretre melto, mind hogy az Bibliat negyszer, ótódszór penig az fegyver zórges kózben Taborban leven, annyi feje fólót áradot gondgyai es busulasi kózótt altal olvasta, mind hogy magaval szekeren valogatot jo kónyveket, mint egy kis Bibliothecat hordoz, s-olvassa, mind penigh hogy ollyan nagy sorgalmatossaggal szerze itt Gyula Fejer-varban amaz szep Bibliothecat, es hogy mostan-is fó gondgya vagyon az Kónyveknek keresesere, es egyben szerzesere: fób az Fólseged meltosagos

nevere szenteltetet Kónyveknek nagy kóltsseggel valo ki bocsattatasara.

Constantinus Csasar nagy emlekezettel es dicsirettel folyo hirt, nevet szerzet azzal maganak, hogy az Nicenomi Conciliumban az Egy-hazi emberek kóziben be ment, es az ó jelen letevel ekesitótte azt az gyûlekezetet, s-az Pispekeknek egy-mas ellen valo panaszolkodasokat megh halvan, le szallitotta. De Fólsegednek-is tisztesseges jo hire, neve meg marad, hogy sohul itt Erdelyben az Fólseged birodalmaban olykor kózónseges Synattyok nem lehetet az Euangelicus Egy-hazi Szolgaknak, melyben Fólseged be nem ment volna, es az szent irasbol állo Exament, mely indittatot az Egyhazi szolgalatra, ki bocsatandoknak probalasokra, nagy figyelmetesssen nem halgatta volna, elótte leven az Szent Biblia, melyben az elól hozot szent irasbeli bizonysagokat sorgalmatossan fól keresste, magyarazattyat halgatta, es elmejeben tartotta.

Nem hozom elő, hogy soha oly Ecclesianak eppûletire es elómenetelire tartozo szûksseges dolgokert Fólsegedet az Egy-hazi emberek meg nem talalhattak, mellyekben Fólseged kegyelmes valaszszal nem bocsatotta volna, mint az Fólseged sok Donatioi es Protectionalisi meg mutattyak, hanem csak azt emlitem egy szoval, hogy mikor amaz Pallos szabasu fólhó Constantzinapoly felól erre esztakra (mely utan az Tórók Csasar Lengyel Orszagra negyszer valo szaz ezer magaval fel jóve) fól nyult vala, es hamar utanna innet nap-keletról amaz tûzzel fól gyuladot nagy

Anno 1619. Mense Oct.

Ann. 1619. Men. Dec.

ûſtőkős csillag meg latſek, mely utan ez az ſőrnyű Kereſztyen vęr-ontas tamada, akkoron Főlſeged latvan az Iſtennek haragjat, az főldnek lakoſira, az Orſaggal eggyet ertven Ninive Kirallyanak modgyara pœnitentiat hirdete, melynek formajat bizonyos Articuluſokban le irata, es az Orſagra ſerte ſerint ki bocsata, melynek im oly kedveſſege volt Iſten előt, hogy ez vilagi minden nemzetſegeknek fegyverben talpokra allaſok kőzőtt, bekeſegben meg tartattunk, es csak hirrel-is aligh hallottuk egyeb nemzetſegeknek tűzzel, vaſſal, vęrrel valo puſtulaſokat.

Ha nezek tovabba Főlſegedben Hazájahoz valo ſeretetinek lobogo faklyajara, megh kel, nem hogy az Főlſeged birodalmaban levő hiveinek, de męgh minden gonoſz akaroinak is kesketelen vallaniok, hog valami Főlſeged ęleteben, tehetſegeben, ſolgalattyaban es igyekezetiben, csak azon merő ſeretet, es hazajanak ſ. nemzetenek otalmazaſara fűlettetet gerjedező faklya. Mert hogy iffiuſagatul foguan Hazája mellet valo ſereny forgolodaſat amaz derek romlasban, előne hozzam, Uraſagaban-is Hazajahoz valo hűſeges ſolgalattyarol ſemmit ne ſollyak, mihelyen Főlſeged az Fejedelemi ſekben be űle, es Iſtennek kegyelmebőlaz Orſagnak igazgataſahoz kezde, ottan elmejet arra fűggeſte, hogy mind az ſok hamuban fekűvő Caſtelyokat, Udvar-hazakat, Varoſokat es Falukat, ſ. mind nemely Varaknak az ſok valtozaſok miat meg romladozot falait es Baſtyait megh eppitene: Annakfőlőtte, hogy az iſſonyu romlaſokban es veſedelmekben el epedet es megh fogyatkozot

Anno 1613. Men. Nov.

mara-

maradek Orſag nepenek allando bekeſeget ſerzene: Vegezetre, hogy az Orſagnak Statuſi kőzzűl az ſok keſerves panaſolkodaſokat ki venne, es az Hazának minden lakoſinak piheneſt engedne. Mind ezekben minemű nagy ſeretettel, hűſeggel es ſerenyſeggel forgolodot legyen Főlſeged es vitte vegben, mind en mas iraſomban, ſ. mind Forro Pal az ő tűle Magyarra forditot, es Főlſeged meltoſagos nevere ſenteltetet Curtiuſſanak elől-jaro beſedeben bűvőn meg irtuk. Egy ſo mind az altal: Erdely Főlſegednek erette valo faradhatatlan nagy ſorgalmatoskodaſaval, es rea valo kegyes Atyai gond-viſeleſevel az ő ſomoru gyáſzából ugy meg uyjult, es az ő nagy romlaſabol ugy meg eppűlt, hogy Baſtha Győrgytűl rayta eſet keſerves puſtaſaganak męg csak nyomdoki-is el vęlte latſanak.

De mind ezeknek főlőtte őrők emlekezetre es dicsiretre melto Főlſegednek az Magyar nemzethez moſtanaban megh mutatot hűſege es ſereteti. Mert mikoron Magyar Orſagban az igaz vallas ſabados folyaſaban, hol nyilvan, hol tettetes ſin alatt, es az Orſagnak regi meg rőgzőt ſabadſaga nagy reſzeben nemely Hit igazgato, Nemzetſegek haborito, Kereſztyen vęr-ontasban győnyőrkodő Romai ſerzetes emberektűl meg gatoltatnek, es az Orſagnak Articuluſinak nyilvan valo meg rontaſaval haboritatnek, az mellyert az Magyar nemzet mind Religiojara, ſ. mind ſabadſagara nezve lattatnek utolſo veſedelemre fordulni, akkoron Főlſegedben Hazajahoz es nemzetehez valo buzgo nagy ſeretetinek faklyaja

Art. 5. Anno 1620, Poſon. de Templorum ablatorum reſtitutione.
Art, 24, & 25 Anno 1620, Neoſolin, de Proſcriptio. P. Pazman. & Th. Balaſi.
Art, 8, Anno 1620, de abolition: quanti ſtatus Af, 8, pacif, Vien, Anno 1608, Apol. Reg Hung. impreſſa Anno 1620.

ugy fôl lobbana, hogy kefeb lôn Fôlſeged çletet le tenni, hogy ſem mellette illyen nagy úgyeben ki nem kelni, es mind ſolgalattyaval, ſ-mind kentſevel ôtet meg nem ſegiteni: mely Fôlſeged Hazaja es nemzete mellet valo ki keleſet, erette ſereny tuſakodaſat, eyjeli nappali nyughatatlankodaſit, terhes gondgyait es ſulyos faradozaſit, az Ur Iſten ſerencses bodog elô-menetelekkel meg aldotta, es az hatalmas Romai Ferdinand Csaſarnak ſok ezer tûzes, vaſas Franczuzokbol, Spaniolokbol, Olaſokbol, Nemetekbôl, es Lengyelekbôl allo roppant tabori ellen valo csatazaſit, tellyes ſep gyôzôdelmekkel mindeneknek remenſegek fôlôt ez vilagnak nagy csudajara meg koronazta, mely Fôlſeged Hazajahoz valo nagy ſeretetirôl, erette feje fôlôt aradot gondgyainak es buſulaſinak ſenvedeſirôl, viſelt nagy dolgairol es ſokkepen vôtt gyôzôdelmirôl en nem ſollok, mind hogy az Fôlſeged *Ordinarius* Hiſtoricuſa Joannes Bocatius rôvid napon azokat ez vilagnak ſeme eleiben terjeſti, mind hogy ez rôvid iraſomnak folyaſa, es az Fôlſeged viſelt dolgainak meltoſaga nekem azt nem engedi, hog meg csak meg illethe ſſem-is, nem hogy erdemletkepen meg irhaſſam.

Semmikepen mindazaltal el nem halgathatom azt, minemû ehezôje es ſomjuhozoja legyen Fôlſeged mind Hazajanak maradaſaert, ſ-mind az Kereſtyen vernek iſſonyuki ontaſanak el tavoztataſaert, az jo bekeſegnek: Fôlſeged ſava ez: Ugy ſomjuhozom az bekeſeget, hogy ſem meltoſagomnak kiſſebbedeſevel, ſem temerdeki ſok kentſemnek az Hadakra valo kôlteſevel, ſem elômenetelemnek megh tartoztataſaval nem gondolnek, csak talalhatnam fel utat, modgyat az bekeſegnek, es az en ellenkezôim reputatiojokat ne futtatnak, ſ-boſſu-allaſra gerjedezô ſivôknek indulattyat ne kôvetnek. Bizony ha lehetne erôvel-is meg ſerzenem velek à bekeſeget; De nincsen mit tennem, Nemzetemet, Hazamat otalmaznom kel: mind azon altal az derek útkôzetben-is, ha eggyik kezemben az fegyvert tartom, az maſikban à bekeſeget, es ha bekeſegre intenek, azontul le teſem az fegyvert, ſemem elôtt viſelven Idvôzitômnek amaz mondaſat: Boldogok az bekeſegeſek, mert ôk Iſtennek fiainak hivattatnak. Meg-is mutata Fôlſeged az bekeſegnek nagy ſeretetihez valo buzgo kevanſagat. Mert ez harom eſtendôk alatt, ha egy felôl ellenſegi ellen Hazajanak hataran ſtraſat allot fegyverben, mas felôl mindenkor az bekeſegnek ſerzeſeben faradozot, mint amaz Inducíak alat 1619. eſtendôben, Beſtercze Banyan harom holnapig: iſmet 1620. eſtendôben Hamburgban kôzel neg holnapokig.

Honeſtum bellum pace ſuſpecta tutius eſt.

Mat. 5. 9.

De mit nyere Fôlſeged ezzel az Hamburgi tractaval, lam ez vilag rakva vele. Fôlſeged minden kepmutatas es csalard practica nelkûl az bekeſegrôl igen vegez: az ellenkezôk penig Fôlſegednek veſedelmere forralnak kôvet: Fôlſeged az fôldig nagy alazatoſſan le bocsatkozvan, tôbbire ſupplical az bekeſegert, ezt mondvan: Adgya meg Ferdinand Csaſar ô Fôlſege az mit meg igert, ihol Kiralyi Electiomat le teſem, az Coronat helyre kûldôm, Barattyanak barat-

tya, Ellenſegenek ellenſege leſek. Azok penigh fŏl fuvalkodvan, az haboruſagot es az nagy vęr-ontaſt az párt-ütes altal kereſve kereſik, mely miatt mint meg gyalaztattanak legyen az Iſtentŭl, ki az ſin-mutatokat meg ſokta bŭntetni, mind az Groff Bucquoi vęſedelme Uyvar alatt, mind Ferdinand Csaſarnak Taboranak meg vereteſe az Nytra folyo viz mellet, es az Orſagbol meg maradot reſzenek ki futaſa, ſ-lŏvŏ ſerſaminak el nyereſe, elegge meg mutattya. De ezzel ſem gondola Fŏlſeged, hanem harmadfor-is 1621. eſtendŏben eddig hat holnapja, hogy az bekeſeget tractaltattya Nichlisburgban, nem gondolvan azzal hogy Fŏlſegede az gyŏzŏdelem, es hogy Morvanak nagy reſet el foglalvan, Magyar Brod Varosbol akar bekelleni.

Iſten mind ezekert Menyben Fŏlſegednek nagy gond-viſelŏ Tutora es Attya; Fŏlſeged viſont az fŏldŏn az Iſten ŭgyenek Patronuſa, mert Iſten az, à ki minden haborgatoi ellen az Fŏlſeged ŭgyet az egekbŏl gyamolittya: Viſont Fŏlſeged az, à ki az Iſten ŭgyet az ŏ nagy nevenek ellenſegi ellen ez fŏldŏn forgattya. Iſten allot bŏſſut menybŏl az Fŏlſeged gonoſ akaroin, Fŏlſeged ez fŏldŏn az ŏ Anya-ſent-egyhazanak haborgatoin. Iſten Fŏlſegedet otalmazta az egekbŏl, ezt mondvan: Ime az en ſolgam valaſtottalak tegedet, nem vetlek meg tegedet: Ne fely, mert te veled vagyok: Meg ne remŭly, mert en vagyok az te Iſtened, meg erŏſsitelek tegedet, ſegitſeggel leſek te neked, az en job karommal otalmazlak tegedet: meg ſegyenittetnek es gyalazattal vetet-

Eſ. 41. ℣. 10. 11. 12. 13.

nek kŏrnyŭl, valakik te ellened agárkodnak: ollyanok leſnek, mint à ſemmi, es el veſnek à te ellenſegid, kereſed ŏket, ſ-nem talalod, à kik te ellened viaskodnak, mint à ſemmik, es mint à ſemmi, à kik te ellened tuſakodnak, holot en vagok à te Urad Iſtened; meg ragadom à te job karodat, es azt mondŏ teneked: Ne fely, en ſegitſeggel leſek teneked. Fŏlſeged viſont az Iſten Anya-ſenteghazanak otalmazoja ez fŏldŏn, ezt mŏdvan: Ihol vagok Cherubimokon ŭlŏ dicsŏſegnek Ura, te valaſtot ſolgad, az te Nevedben Zaſlomat Anya-ſent-egyhazadnak ſ-nemzetemnek otalmazaſara fŏl emelem, az te nag Nevednek ellenſegi ellen, az te ſent tiſteletednek ellenzŏi ellen, az te eg igyŭ hiveidnek ŭldŏzŏi ellen, Nemzetemet erŏtelenitŏ es haborgato nyughatatlan kevely nepek ellen; Tudom Uram, hogy hatalmas ertekes ſok ſamu nemzetekkel veſek bayt fŏl, de en csak te read nezek, te tŭled varok otalmat Sionbol az te ſentſeges helyedbŏl, te remited meg az en ellenſegimet, es te adſ ennekem gyŏzŏdelmet ŏ raytok, te forditod az ŏ alnok practikajokat viſſa fejekre, es az en ſivemnek jo kevanſagat te tellyeſited be; Ezek biznak ſekerekben es lovokban, en penigh az te Nevedrŏl emlekezem megh. Ezek meg gŏrbedven, el hullanak, en penig fŏl kelek, es talpra állok, mert nem enyim, de tijed Ur Iſten az ŭgy, mellyet ŏ ellenek forgatok. Iſten az Fŏlſeged meltoſaganak nevelŏje, nagy hirenek, nevenek bŏcsŭlettel valo terjeſtŏje, minden irigy ellen az egekbŏl. Fŏlſeged az Iſten tiſteſſegenek lelekben es igaſſagban hely heztetet tiſteleti altal valo hŭſeges terjeſ-

Pſal. 20.

tője, az mennyei tudomannak fabados folyafaban elő mozditoja az Antichriftus ellen ez földön. Iften járatat tabort az egekből fent Angyalival Fölfeged környül. Fölfeged az ő Anyafentegy-haza környül fok Kereftyen vitezekkel ez földön. Iften kefitet Fölfegednek örökkevalo nyugodalmat az egekben, Fölfeged az Iften hiveinek csendes fallaft itt az földön.

Oh vifont valo Patronuffagnak aldot munkaja!
1.Sa.2.v.20. Bezzeg igaz Ur Iften az te mondafod. Samuel Propheta altal: Az ki engemet tifztel, en-is tifztelem azt. Mert lam csak azt magaftalod volt föl, azt fereted, birod, oltalmazod, aldod, az ki tegedet föl magaftal volt, tegedet feretet, aldot, es az te tifteffegedet oltalmazta. Hol vattok Fejedelmek, hatalmas Herczegek, Groffok, ertekes nagy Urak, tekintetes Kiralyi fabad Varofok, kik az Iftennel illyen vifont valo Patronuffagnak munkajaban buzgo nagy feretettel es kegyeffeggel forgolodnatok, mint az mi Kereftyen Kiralyunk?
Rúz v.11.12. Nofa csogolgaffatok ti-is az Urat, hogy ő-is titeket lelki es tefti aldaffival vifont csokolgaffon; Szolgallyatok ti-is ő neki felelemmel es rettegeffel, hogy ő-is vifont folgaltaffon tinektek egyebekkel nagy fenyitek alatt.

Meltan örvendez Fölfegednek mind az egef Kereftyenfeg, hogyha kik neki vagy titkon vagy nyilvan artani igyekeztenek volna, azok az Fölfeged moftani nagy indulattya altal meg fenyültenek, es az Kereftyenfeg ellen valo alnok practicalafokban meg laffodtanak, mind az Magyar nemzet, hogy az ő megh erőtelenitefere es romlafara igyekező gonof

aka-

akaroi-is mind meg fegyenittettenek, mind peniglen le ültettenek, de mindeneknek fölötte en Fölfegednek alazatos folgaja, nem csak magam femelyemben, de az Magyar nemzetben le telepedet Iften Anyafent-egyhazanak, es abban levő ör-álloknak, fminden hiveknek kepekben, hogy az Ur Iften ingen valo nagy kegyelmeffegeből ez Fölfeges Kiralyi es tekintetes Fejedelemi meltofagban Fölfegedet igaz hiv gond-viselőül nekünk adta, f-előnkben allatta: kinek rejank valo faradhatatlan nagy vigyazafa es meg maradafunkra valo forgalmatos gond-viselefe alatt, az ördőgöknek es ez vilagi Iftenteleneknek nag dühöffegekben, illyen csendeffegben nyugofunk. Hogy peniglen Fölfegednek valo örvendezefemet es igaz tőkelletes hűfegemet tapaftalhatokepen Fölfeged, es egyebek is meg ifmerheffek, im az Fölfeged Iftenehez valo kegyeffegenek, es Hazájahoz valo feretetinek jofagit, vifelt dolgainak neminemű jegyeit ez rövid irafomban adtam fem eleiben, nem amaz kedv kereső undok hizelkedesből, hivom az Ur Iftent, es az en jo lelkem ifmeretit bizonyfagul, hanem, Elöför, hogy legyen pelda az Magyar nemzetben az Fölfeged kegyeffegenek es Hazájahoz valo feretetinek jofagos cselekedete, melyre kepeft minden meltofagbeliek igazgathaffak az ő cselekedeteket, es tanullyak megh, hogy hogy kellyen az Iften tifteffegenek es dicsöfegenek terjefteferen, oltalmazafaban, es meg tartafaban faradozniok. Laffak megh azt-is, mi modon kellyen Hazájok mellet ki kelniök, annak haborgatoit meg fenyiteniök, avagy

meg bûntetik az hatalmas kegyetlenkedôknek igajok alol fôl szabaditaniok, es az ô szabadsagat oltalmazniok.

Masodsor, hogy az Fôlseged Æmulusinak es irigyinek fôl tátot szajokat be dugjam, ragalmazo nyelvôket meg zabolazzam, gyilkos semôket az Fôlseged kegyessegebôl szarmazot josagos cselekedetinek fenlô vilagossagaval be boritsam. Mert hogy az Ur Isten Fôlségedet ez nagy Kiralyi meltosagra valasztotta, bölcseséggel, hasznos tanatsal, hadi okossaggal, itilettel, ertelemmel, serenységgel, bodog elô-menetelekkel, ellenségin valo győzödelmekkel, nagy hirrel, nevel, bôcsûlettel, minden nemzetségek közôt meg aldotta, es mindeneknek semeit egesz Europaban Fôlségedre függesztette: az irigyek ugyan nyayjal tamadtanak, kik, hogy sem alnok practicalasokkal, sem vassal, sem porral, sem mereggel az ô sokot mesterségek szerint nem arthatanak, amaz dagalyos puha lágy Asszonyemberek modgyara nyelveket inditak megh, mint David ellen Semei, de az Ur Isten az mint hogy gonosz igyekezetekben ûket elô nem bocsatotta, akkepen beszedekben is meg csufolta, s-ez en irasom altal-is csufoltattya.

Virtutis comes invidia.

2. Sam. 16. v. 7.

Harmadsor, hogy az Fôlseged kegyességenek es Hazájahoz valo szeretetinek, hûséges szolgalattyanak, es sok faradozasinak, ez vilag szerint valo jutalmat valami reszecskejeben meg adgyam. *Nam præcipuum beneficium est in rebus honestis laudari* Mert kivaltkepen valo jo tetemeny (jutalom) tisztességes dolgokban dicsiretni: melyre nezve Cassiodorus azt

Nazianz. in Serm.

mondotta; *Gloriosis gratiosiora sunt præconia, quam tributa: quia stipendium & tyranno impenditur, laudis autem prædicatio non nisi bono Principi debetur.* Az meltosagosoknak kedvesseb az dicsiret, hogy sem az ado fizetes, mert az kegyetlenek-is adnak soldot, de az dicsiretnek hirdetese egyedûl csak az jo Fejedelmet illeti. Masik jutalom legyen ez en könyvem, mellyet en az Fôlseged meltosagos Nevere szenteltem. Nem kicsin jutalom, ha Fôlseged arra nez, kire en Fôlségedet ez Könyvben igazitom, ki mutatom es ajanlom, tudni illik, AZ IMADANDO SZENT HAROMSAGEGY ISTENT. Ez az ki Fôlségedet igen regi Tekintetes Nagysagos Nemzetbôl, Keresztyen Atyatul, Anyatul ez vilagra adta. Ez az kinek Fôlseged amaz jo lelki ismeretnek kéz be adasanak az szent Keresztségnek Sacramentomaban Nevet fôl vötte, Keresztyenséget el inditotta, Fôlségedet idvözitô ismeretire jutatta, igaz hittel meg ajandekozta, kicsinségetûl foguan gondgyat viselte, Tekintetes Nagysagos Uri allapatra, abbol Fejedelemségre, ebbôl Fôlséges Kiralyi meltosagra fôl emelte. Ez az, ki Fôlségedet minden dolgaiban kegyelmességebôl igazgatta, győzhetetlen alhatatossaggal, vitezi batorsaggal, hadi okossaggal, serenységgel meg aldotta. Ez az ki Fôlségednek minden gonosz akaroit szemelattara meg segyenitette, Fôlségedet oltalmazta, es minden dolgaiban szerencses bodog elômenetelekkel meg aldotta, ellenségin valo győzödelmekkel koronazta. Ez az, ki Fôlségednek hozza valo kegyességeert, nagy Nevenek oltalmazasaert, Anyasentegy-

Lib. 2. Epist.

hazanak gondgya-viſeleſejert ôrôkkevalo dicsôſeget es boldogſagot ád. Mit kevanhat Fôlſeged nagyob jutalmat ennel? Abrahamnak nem tud, hogy igy ſollyak, Iſten maganal nagyob jutalmat adni, midôn ezkepen ajanlya magat neki: Ne fely, en vagyok az te paiſod, es az te igen igen nagy jutalmad. Fôlſeged-is vegye el tûlem ezt az jutalmat, es annak bizonyſagara vegye magara tutorſagat ennek az Kônyvnek, es az Imadando Szent Haromſag egy Iſtent, kit az ô meg dûhôdôt ellenſegi harom fejû Cerberuſnak, harom teſtû Gerionnak, uy Balvannak, Antichriſtuſtul kôltôt Iſtennek, Babyllon Tornyanak kiáltanak, irnak, hirdetnek, otalmazza meg ellenek, es zabolazza meg ôket, ne karomlyak ily ſabadoſſan az mi Iſtenûnket, vallaſunkat, ſ-az egeſ Kereſtyenſeget ne gyalazzak ily batorſagoſſan. Mert oly nagy az Samoſatenicuſoknak vakmerôſegek, nem hogy az Doctoroknak iraſoknak, de męg az ſent iraſnak-is meg veſtegeteſeben es igaz ertelmenek el forditaſaban, hogy mayd alig vagyon oly ſent irasbeli bizonyſag, melybôl az ſent Haromſagot meg bizonittyuk, mellyet az ô hamis magyarazattyokkal csalardul az egyigyûveknek el altataſokra meg nem mocskondananak, mint ez egeſ Kônyvbôl nyilvan meg tetſik; Vigye erre Fôlſegedet az ſent Haromſag egy Iſtenhez ſokkepen meg mutatot kegyeſſege, nagy Nevenek tiſteſſegenek es dicsôſegenek lelekben es igaſſagban levô tiſteleti altal valo ſabados terjedeſe. Anyaſent-egyhazanak az mennyei tudomany ſerint az ſent Haromſagnak igaz Apoſtoli vallasban valo eppûleti, es

Gen. 15, ℣. 1.

Infra in Refutat. Præf.

az

az Fôlſeged bodog emlekezettel folyo bôcsûletes jo hirenek, nevenek ôrôk meg maradaſa.

Az mindenre elegſeges aldot Atya Ur Iſten, az ô eggyetlen egy ſûlôt ſerelmes ſent Fiaert, az Ur Jeſus Chriſtuſert aldgya megh Fôlſegedet jo egeſſeges hoſſu ęlettel, minden Iſtenes dolgaiban ſerencses bodog elô-menetellel. Birja es igazgaſſa Fôlſegedet Sz. Lelkenek altala minden tanacsaban es igyekezetiben: Fedezze be Fôlſegedet az ô hatalmas gond-viſeleſenek ſarnyaival, es oltalmazza minden ſerencsetlenſegektûl, gonoſ akaroinak alnok practicajoktul. Terjeſſe az Fôlſeged birodalmat, es tegye bekeſegeſſe: Coronazza meg Fôlſegedet minden lelki es teſti aldaſival, az ô Nevenek dicsôſegere, Anyaſent egyhazanak eppûletire, es az mi meg romlot Hazánknak, ſ-ſegeny nemzetſegûnknek megh maradaſara, ſ-nekûnk ôrômûnkre, Amen.

GyulaFejer-varban, Bodog Aſſony Havanak tizenhetedik Napjan, Ezer hat-ſaz huſon-ket Eſtendôben.

FÖLSEGEDNEK

KÖNYV-TÁRA

alazatos hiv Szolgaja,

MELOTAI NYILAS ISTVAN.

AZ

Az kegyes Olvaſonak.

HArmadik Eſtendeje, hogy egy kis iraskamat *Speculum Trinitatis*nak *intitul*alvan, el vegeztem vala, akarvan azt az Enyedi György Deakul irot Kőnyvenek, mellyet en-is Deakul meg hamiſsitottam, de az ſok fegyver zőrgeſek közőtt, még eddig ki nem nyomtattathattam, ellenében vetni. Azonban penig meg ertven az ellenkezők az en igyekezetemet, az Enyedi Deakbol Toroczkai Mathe altal Magyarra fordittatot Kőnyvet nagy titkon ki nyomtattattak, annyera alattomban, hogy akkor lőtt hir benne, mikor el-is vegeződőt: Annakfőlőtte alkolmatoſſagot kapvan az moſtani valtozasbol, noha ſem az Kereſztyen Fejedelemtűl, ſem az Nemes Orſagtul annak ki bocsataſara ſabadſagot nem nyerhettenek: mindazaltal nagy hirtelen ki repitek oly remenſeg alatt, hogy valaki azt az kőnyvet olvaſſa, lehetetlen hogy megh nem tantorodik, avagy ket kezzel nem kapja azt az lelek karhoztato dőgleletes tudomanyt, noha ebben az remenſegben ugy meg csalatkoztanak, hogy még az magok vallaſan levők közzűl-is nagy ſokan, azt az undok tevelygeſt Magyarul ki latvan, iſſonyodnak tűle, es ha neminemű vilagi meltoſag ſ-*hæc omnia tibi dabo* mellette nem járna, kivaltkepen az feſkeben farba rugnak, nem hog az Apoſtoli igaz vallaſon levőket meg tanthorithattak volna. Mikor azert en is ebembe vőttem volna, hogy az en tűlem Deakul irot Kőnyvemet akarjak ez Magyarrá forditattottal meg előzni, az en Iſtenemnek Nevet ſegitſegre hivvan, az Magyarhoz is hozza nyultam, es negyed fel Holnapok alatt, igy az mint az Typographiabol ki kőlt, el vegeztem, es amaz *Speculum Trinitatiſt*, kiről emlekezetet tővek, hozzá egyengettem. Minthogy peniglen, *Oculi plus vident quam aculus*, es egy embernek elmeje ugyan csak egy: annakfőlőtte az Kőnyv nagy, abban levő tudomany melyſeges; ezokaert ajanlottam vala az en Kőnyvemet Enyeden az

Generalis Synathnak, hogy azt az en iraſomat olvaſna altal, hiven viſgalna meg, es ha mit el kellene benne venni, vagy hozzá tenni, ſorgalmatoſſan vinne vegben, mellyet az Eccleſia jo kedvel fől-is vőn, es ugyan ottan Ioannes Keſerűit Erdelyi Euangelicus Superattendenſet, Ioannes Alatuſt, Moſes Callait, Valentinus Claudiopolitanuſt, Stephanus Déſit, Andreas Győngyőſit, Petrus Vaczit es Franciſcus Csepeit, Erdelyben tudos fő embereket es Seniorokat, valaſta, es bizonyos napon ide Gyula Fejer-varba gyűlekezven, altalok meg latogattata, es minden pontyaiban igy az mint vagyon, helyben hagya. Ezek igy vegbe menven, az mi kegyelmes Kiralyunknak Alvinczi Peter es Keſerűi Uramek altal ajanlottam, melynek gondviſeleſet ő Főlſege Iſtenehez valo nagy kegyeſſegeből fől vőtte, es kőltſegevel ki-is nyomtattatta.

Haſznos voltarol ez Kőnyvnek nyilvan minden irigyimnek hallattokra meg merem mondani: Magyar nyelven az Iſtenről eddig ſenki ehez haſonlo haſznos kőnyvet en tudaſomra ſem nem irt, ſem nem latot. Mert valamit az Kereſztyen embernek az ſent iras ſerint, az Sido Bőlcseknek, az Patereknek es az vilaghi nagy Conciliomoknak ertelmek ſerint, az termeſetben levő peldaknak-is ki mutataſok ſerint az ſent Haromſagrol tudni, erteni, hinni es meg tartani ſűkſeges, oly vilagoſſan fől talalhattya, hogyha ebből idvőſſeges ertelmet maganak nem vehet, nem tudom hova kellyen annak nezni.

Akarode meg tudni hogyhogy legyen az egyſegben haromſag es az haromſagban egyſeg: akarſe vegere menni, miben mutatta ki magat az Atya, hogy ő, ő magatul valo es ſűletetlen, az Fiu hogy az Atyatul vagyon es ſűlettetett, az Szent Lelek, hogy az Atyatul es Fiutul vagyon es ſarmazot, es hogy ſem az Atya nem Fiu, ſem az Fiu nem Atya, ſem az Szent Lelek nem Atya es nem Fiu, noha eggyek Iſtenſegekben: akarode meg erteni, az, à ki merhetetlen, veghetetlen, hatarozhatatlan Iſten, hogyhogy ſűlhetet maſt maga ſemelyen kivűl azon merhetetlenſegnek, veghetetlen-

ſegnek es hatarozhatatlanſagnak Iſtenſegeben, es ugyan azonban az ki ßúlt, es az ki ßúlettetet, hogyhogy ßármazthathattanak harmadikat, de még-is nem harom merhetetlen, veghetetlen es hatarozhatatlan Iſtenek, de csak egy az merhetetlen, veghetetlen es megh hatarozhatatlan Iſten: akarode meg iſmerni az Fiat es az Szent Lelket Neveben, Termeßetiben, Cselekedetiben es Tiſteletiben ollyan termeßet ßerint valo bizony örök Iſtennek es valoſagos Szemelynek lenni az egy Iſtenſegben mint az Atya: Akarße az Chriſtus Ieſuſnak ßemelyeben ket kúlömbözö termeßetet latni: annak el valaßthatatlankeppen valo eggyeſúleſet az egy Szemelyben nezni: akarode vilagos ertelmet az ßent irasbeli tanubizonyſag-teteleknek mind az ßent Haromſagrol, ſ-mind eggyen eggyen az Atyarol, Fiurol es Szent Lelekről venni? Olvaſſad ez Könyvet jozan elmevel, es ne arra vigyazz az irigyeknek modgyokra, kik az mas jambor munkajan ollyatenok, mint vad hus ép tagon, holot egy ßamar arnyekat meg nem tudnak merni, kicsoda irta, de mit irt, ſ-ugy remellem, hogy mindenekben el igazittatol, es bodogul elö mehetß.

Akarode tovabba meg tudni eredetiről az SzentHaromſagot tagado undok rut tevelygeſt: akarode az Samoſatenicuſoknak itiletek ßerint nezni az Chriſtuſt csinalt Iſtennek, Duplas avagy bellet Chriſtuſnak: oly Iſtennek, kiről Iſten az itilet utan az Iſtenſegnek tißtit le vonßa, ſ-az többi: akarße hajad ßalait föl borzaßto karomlaſokat, ßidalmakat es ektelen gyalazatokat hallani, mellyekkel az Szent Haromſag egy Iſten karomlattatik: akarode megh latni az ßent irasbeli tanubizonyſag-teteleknek hamis magyarazattal valo meg mocskoltataſokat: akarße ez Samoſatenicuſoknak minden hamis csavargaſokra megh felelni? Olvaſſad ez Könyvet, mindenekről derekas ertelmet vehetß.

Moſtan vegyed eßedben elößör, hogy ezt az Könyvet egeßlen el vegeztem vala, ſöt nagyob reßere ki-is nyomtattatot vala, mikoron az Enyedi Magyar könyve eleiben beggyeßtetöt mocskos Præfatio kezemben akadot: ezokaert

kaert lattatik az en iraſomnak folyaſa megh haborittatni, hogy mindgyaraſt az Titulus utan, nem az derek dolog, de az utalatos Præfationak megh hamiſsitaſa következik, mellyet ha ßorgalmatoſſan meg nem olvaß, bator az többinek-is beket hadgy. Maſodßor, hogy az elsö, maſodik es harmadik Caputokban vagyon emlekezet nehol az eßtendö ßámrol, mellyet ne erre az 1622. eßtendöre, de ez el mult 1618. eßtendöre ßamlaly. Harmadßor, hogy ez Magyar Könyvemben levö feleletimet igazgattam az maſik Deakul irot Könyvemben levö feleletimhez, mely Deak Könyvem még eddig ki nem jöhetet. Vegezetre eßtenek ugyan ßarvas fogyatkozaſok nehol nehol az nyomtatas közben, mellyeknek elegedendö okat adgya ez Könyvnek vegeben az Typographus, meg-is jobbittya.

Te peniglen Iſtentfelö kegyes Olvaſo, veged ez en munkamat ollyan ßeretettel es jo akarattal, minemüvel en teneked ajanlom, es engemet erötelent ſegits az mindenre elegſeges Iſten elött könyörgeſeddel, hogy az minemü ßent munka még elöttem vagyon, azt-is az Iſtennek dicsiretire, es az Eccleſianak eppületire, mint az Irtovant, az Agendat es az Vindicatiokat viheſſem bodogul vegben. Iſten veled.

KÖNYV TÁRA
A M.N. MUZEUM KÖNYV TÁRA

ELŐL-IARO SAMOSATENICUS BESZEDENEK MEG CZAFOLASA, melyben mind az mi Apoſtoli vallaſunk az Szent Haromſag egy Iſtenről meg magyaraztatik es oltalmaztatik, mind az ellenkezőknek tevelygeſek megh hamiſsittatik.

CSudak vannak az magas egekben, csudak az ßéles tengereken, csudak az ſekete földön, de ugy tetßik, hogy minden csudaknal csudalatoſſab, az Fölſeges Iſtennek vegetlen varakozaſſal megh tömöt türeſe. Mert hogy ez 1.Io:5.ỳ.19.
karhozatos gonoßſagoknak büdös fertöiben megh döglöt vilag fiairol, kik ugyan meg érlellek ö magokat az önnön veßedelmekre: mely alatt az teremtet allatok-is nyögve fohaßkodnak es keſeregnek, Ro:8.ỳ.22.
ſemmit ne ßollyak, avagy nem nagy csudae, hogy az bün gyülölö, bünert erös boßßu-állo Iſten, az ü magan eſet ßörnyü karomlaſt, eggyetlen egy ßulöt ßent Fian, ki az ö Szemelyenek ki metßet belyege, es az ö dicsöſegenek ſenyeſſege, iſßonyatos ßidalmat, es amaz vigaßtalo Szent Heb.1.ỳ.3. Ioh.15.ỳ26. & 16.ỳ.14
Leleknek, ki az Atyatul es à Fiutul ßármazik, vilag hallattara valo ßörnyu gyalazattyat az Samoſatenicus Plebanuſoktul illy csendeß halgataſſal ßenvedi?

Az Chriſtus Ieſuſt (kinek tißteſſeg es dicsöſeg mind örökke, ugymint mindenek fölött örökke aldando Iſtennek *Attyaval es Szent Lelkevel egyetemben.* Rom: 9. ỳ. 5.) a. *Harmincz eßtendös koraban Csinalt Iſtennek,* Urnak, *Kiralynak es Chriſtuſnak, mint valami Faluſi Pal, Peter Birot, kiröl az Atya az itilet utan az Iſtenſegnek tißtit le vonßa:* b. Uy *Bálvánnak, Babylon Tornyanak, Antichriſtuſtul költöt Iſtennek.* c. *Duplas vagy bellet Chriſtuſnak:* d. *az Szent Lelket Mennyei erönek:* e. *Parahnak, mellyel az tollatskat meg inditanad:* f. *Az Szent Haromſagot, harom ſejü Cerberuſnak: harom*

teſtü Gerionnak: g. *Az Iſtent Allatos, Szemelyes, Réteſnek, az Iſtenſeget az Szemelyeknek Tokjanak*: h. *Az Athanaſius Doctor Symlumat, Satanaſius Credojanak (Satan Credojanak) nagy megh atalkodaſſal mondani, irni es állatni, vérök hullaſaigh ez Samoſatenicuſok keſsek.*

a. *Csanadi Pal Coloſvari Schola orvos Meſter, az Fejervari rövid Colloquiumban.* b. *Ezekröllaſſad az Robertus Bellarminus Præfatiojat de* Chriſto. c. *David Ferencz ſámnelkül az egy Iſtenröl irott Könyveben.* d. *Ezen elöl-jaro Samoſatenicus* pag: 4. Præf. e. *Sommer Ianos, Carolyi Peter ellen irot könyveben,* Pag: 248. & 171. f. *Bellarminus az meg nevezet helyen.* g. *David Ferencz az egy Iſtenröl irot könyveben,* Litt: 5. h. *Bellarminus az elebbi iraſaban.*

Nagy türö Szent Ur *Iſten, en ſegeny ſereg, haſsontalan ſolgad, az te bölcs itiletedre tamaſztom: Ha az te eggyetlen egy ſülöt Fiad az* Ur *Ieſus Chriſtus, es az te Szent Lelked,* (Dato) *bator termeſset ſerint valo Iſten es valoſagos ſemely ne volna az te Iſtenſegedben, de meg is hogy en az ſent irasban nyilvan latom* 1. *Termeſset ſerint valo Iſteni Neveket.* 2. *Szemelyekhez illendö Iſteni termeſseteket.* 3. *Iſteni cselekedeteket.* 4. *Iſteni tiſsteleteket, es ezekert termeſsei ſerint valo Iſtennek es valoſagos Szemelynek vallom es allatom az te Fiadat es az te Szent Lelkedet. Nagyobbat véteke, emberi talalmant követeke, tevelygeke inkab azoknal az Samoſatenicuſoknal, kik ollyan böcstelenül rut ſidalommal, gyalazattal es karomkodo kiſsebſseggel ſolanak az te ſent Fiadrol es az te Szent Lelkedröl?*

1, Co: 11, ℣ 19. Matth: 24. ℣. 11.

De, tudom Uram, *hogy megh kellenni az te tudakozhatatlan bölcs tanacsod ſerint az eretnekſegeknek, es fel kel tamadniok az hamis Prophetaknak ſ-hamis iras magyarazoknak, kik altal ſokan el amittaſſanak, minemüvek ezek az ſent iraſnak igaz ertelmevel hamiſſan kérkedö Samoſatenicus Plebanoskak az egeſs kereſstyen vilagnak igaz itiletek ſerint.*

Inclusivè mind 1575. eſztendökig.

Ezer ötſsaz huſsonhat eſstendöben, hogy Szapolyai Ianoſt Erdelyi Vaydat az Magyarok Kirallyoknak valaſztak, es nemely partos Urak *Ferdinandot elleneben az Orſsaghan be hozak, es ezket valaſztot Magyari Kiralyok közöt valo viſsálkodas miat Erdelyben es Magyar orſsaghan rut zür-zavar tamadot volna: akkor az valtozas közben kezde Erdelyben ſei kedezni az Szent Haromſag egy Iſtennel ellenkezö hamis*

tevely-

tevelyges. Mert Genevaban Servetus Mihályt az Szent Haromſagnak tagadaſaert mint Eretneket ez idö tayban meg egetek: Blandrata György penig Olaſs ravaſs, meg ijedven, hogy ö-is ugy járna mint Servetus Mihaly az ö hamis vallaſaert, Genevabol el ſökek, es ide Erdelyben ſalada, holot David Ferenczet, udvari clelcsap es alhatatlan elmejü Plebanoſt, egyſser-is, masſsor-is az ö Eretnek vallaſara hayta, ki altal labat kapvan az à hamis vallas, im mind eddig meg maradot. Moſtan-is peniglen annak az undok, utalatos, rut tevelygeſnek vezeri alkolmatoſſagot vöven az valtozashol, mely ez ket Magyari Kiralyoknak, tudni illik az Folſseges Bethlen Gabornak es Ferdinandnak ellenkezeſsekböl, tamadot amaz Enyedi Györgynek Szent Haromſag tagado pozdorjas könyvét Deakbol Magyarrá nagy batorſsaggal forditani, es minden tilalom ellen ki bocsatani méreſslettek, mely könyvet az en Iſtenemnek ſegedelmeböl éppen minden reſseiben rövid idö alat meg hamiſsitottam az derek ſent irasbol. Mivel penigh annak az Magyar könyvnek eleiben nevnelkül egy hazudozo mocskos elöl-jaro-beſsedet beggyeztetteneki ezokaeet, hogy az alat ſe lappangjanak, im rövideden meg czáfolom.

I. Nagy almelkodaſa vagyon azon ez elöl-járo Samoſatenicuſnak, hogy Iſten megh engedte az egeſs vilagot az Szent Haromſagrol valo tudomannak talalmanyaban tevelyegni: ellenben menti magat, hogy ök nem talalmanyt, de ſent iraſt követnek. „ „ „ „ „

F. *Minekelötte arrol ſolanek, ha emberi talalmanye az Szent Haromſagrol valo Hit: avagy lelke ismereti ellen, avagy tudatlanſagabol irja ezeket Samoſatenicus. Mert ha az Enyedi Deakul irot könyveben tekinteſs, egy levelet alig talalſs, mellyen Pogany embernek iraſat bizonyſagul az Szent Haromſagnak tagadaſara elö nem ſtitana, avagy elmejenek mutogataſaert, avagy hogy az ſent Biblia mellet ſem Conciliomokbol, ſem Paterekböl, ſem Sido Bölcseknek iraſokbol, ſem Hiſtoriakbol ſoha ſemmit nem bizonyithat.*

Enyedi György Prophetai es Apoſtoli.

Homeruſt, Virgiliuſt, Heſioduſt, Theocituſt, Thucidideſt, Aeſculapiuſt, Heliodoruſt, Hypocrateſt, Euſtachiuſt, Cicerot, Ariſtoteleſt, Platot, Gelliuſt, Taurus Philoſophuſt, Fabiuſt, Pindaruſt, Pliniuſt, Plutarchuſt, Terentiuſt, az Sybillakat, &c. ſámtalanſsor hozza be, kiknek rondaſokbol az ſent iraſt allattya az Szent Haromſagh

egy

egy Isten ellen. Mert az mikepen jelentem, soha az Biblia mellet egy Paterböl, egy Conciliumbol, egy Historiabol sem bizonyithat.

Ez sok Pogany Bölcsek irasi közzül, tekintsetek meg az Enyedi deak könyveben mit ir Phil: 2. ℣. 5. *Ektelen fertelmes parazna keritö beßedenek formajaval akarja rontani az Christus Iesusnak örök Istenseget, mellyet ez moztani fordito Samosatenicusok az Magyarbol ßegyenletekben ki hattanak. Ezokaert te elöl kullogo Samosatenice sogd hatrab, es az Kereßtyen vilagon, ki Apostoli igaz tudomanyt követ, ßünnyel meg almelkodni. Ha az harmadik egben ragattattanak volna-is ez nehany Plebanoskak, azzal érnék meg, hogy ök egy nehanyan ertik az igasságot, s-ez vilagban levö tudos, bölcs Doctorok, kiknel bölcsebbeket ez vilag az regi ßent emberektul ki válva, nem ßult, minnyajan talalmanyokat követven tevelygenenek.*

» II. Kerkedik, hogy az ö vallasok annyera az ßent irasban
» vagyon, hogy senki nekick az ßent irasbol nem árthat.

F. 1. Nem hoztal Enyedivel eggyut ollyat elö, az kire derekas valasod az ßent irasbol nem volna, mint ez könyvböl meg lathatod.

2. Hamis, hogy az ti vallastok az ßent irasban volna. Mert ollyan harmincz Eßtendös koraban csinalt Istent, minemüröl ti álmodoztok, az iras nem ismer. Annakfelette meg mutogattam igazan az Historiakbol, kicsoda talalta leg elsöben, es mikor?

3. Nem tamadot soha meg oly eretneksegh, mely az ßent irassal nem Lib. de præscrip. advers. Hæreticos Cap. 15. *ßinlette volna magat, mellyet hogy egyßer ertesekre adgyak, im megh bizonyitom: Tertullianus D. ßavai ezek:* Sed ipsi (Hæretici) & de Scripturis agunt, & de Scripturis suadent. Aliunde scilicet lo qui possent de rebus fidei, nisi ex literis fidei? *Az az, De ök (az eretnekek) mind az irasbol ßolanak, s-mind az irasbol hitetnek. Mert am ugyan is masunnan ßolhatni az hitnek dolgairol, hanem csak az hitnek irasabol? Ha azert az ßent irast nem fitogatnatok, honnan ne mondgyak gonoßt, tudnatok ßolani hitötökröl? De az kételenseg visel az ßent irassal valo kerkedestekben. Mert soha egy inon solyo igasságbol az Apostoloktul eddig az ßent Biblia mellet sohonnan megh nem mutathattyatok az ti vallastoknak igasságat. Ketelenek vattok azert, hogy avagy az Bibliaval ßinellyetek tevelygesteket, avagy az pogany Bölcseknek nyayjokra sorullyatok. Lassad Hilariusnak bölcsen valo bizonsag tetelet ezen dologrol de* Synodis contra Arianos, pag: 316.

Augu-

Augustinus: Nec ipsis sanctis divinorum librorum auctoritatibus, ullomodo quisquam rectè tribuerit, tam multos & varios errores hæreticorum, cum omnes ex iisdem scripturis falsas atque fallaces opiniones suas conentur defendere. *Az az: Az Istenes könyveknek ßent meltosaginak, senki semmi modon igazan nem tulaydonithattya az eretnekeknek illyen sok es külömb külömb fele tevelygeseket, holott minnyajan igyekezzek azon irasbol az ö hamis es csalard velekedeseket oltalmazni. Tißta az iras es ßent, tißta abban levö hit es Kereßtyeni vallas, de az eretnekeknek elmejek fordult el, kik az ßent irassal ßinlik az ö tevelygeseket.* A se ipsis enim, non à scripturis, nequam homines falsitates hujusmodi excogitant. *Mert az alnok emberek effele hamisságokat nem az irasbol, de ü magoktul gondolnak, azt mondgya Cyrillus Alexandrinus.* Tom. 3. lib. 2. de Trinit. cap. 3.

L. 1. in Ioh. cap. 9.

Athanasius: Cum enim unaquæque hæresis sui commenti parentem habeat eum (qui ab initio perversus homicida & mendax fuit) diabolum ac pudore tam exosi nominis teneatur, pulcherrimum & quod super omnia est, Nomen Salvatoris profitetur, scripturarumque dictionibus amicitur, & verba quidem profert veram tamen inde sententiam suffuratur. *Az az: Holott minden eretnekségnek talalmanyanak attya legyen (az ki eltitul fogua versenyes, gyilkos es hazug volt) az ördög, es illyen utalatos nevtul ißßonyodgyek, amaz ßep es az mely mindenek felett vagyon, Idvözitönek Nevet vallya, es az irasnak mondasival ßineltetik, es elö hozza ugyan az igeket, de abbol az igaz ertelmet el lopja. Itt az arant rendel az eretnekeket elö ßamlallya Athanasius, es meg mutogattya, hogy akar mint forgassak az irast, de semmi közök nincsen ahoz, es igy ßol:* Aut quid Samosatensi cum scripturis abneganti verbum Dei eaque inficianti, quæ pariter & ex veteri & ex novo Testamento significantur, ac Dei adventum in carne commonstrant? Quid item Arrianis cum scripturis? aut cur eas proferunt, qui creaturam asserunt esse Dei verbum, & (ut Ethnici solent) cultum exhibent creaturæ omisso creatore? Et quotquot sunt hæreses, nihil habent in suis figmentis constituendis, quod commune sit cum sacra scriptura. *Az az: Avagy micsoda közi vagyon* Ibidem. Athan. disp. 1. contra Ari. Pag. 113.

e Samo-

Samosatabeli Palnak az irasokhoz, ugymint ki tagadgya az Istennek ßent Igejet (Fiat) es ki azokat meg veti, mellyek mind az ô, ſ-mind az uy Teſtamentomban meg vannak, es az Istennek az teſtben eljövetelitis bizonittyak? Az Arianusoknak-is mi közök az ßent irashoz, avagy miert hozzák elö azt, kik teremtetetnek mondgyak lenni az Istennek Fiat (Igejet?) es (mikepen az Poganyok ſokták) tißteletet teßnek az teremtetetnek, hatra hagyvan az teremtöt? Es valamenyi eretnekſegek vannak, semmi nincsen az ü cziganyſagoknak allataſaban olly, mely köz volna az ßent iraſſal.

Igy tapaßtaltak meg az veghi Doctorok alnokſagokat az eretnekeknek, kik, hogy az egy-igyü közſeget inkab el amélhaſſak, mindenkoron az Szent iraſt forgattyak nyelvökön, hogy bitek abból áll, hogy az mellöl el nem állanak, hogy az ßent irasbol ſenki nekik nem árthat. De csalardul. Mert, ſoha olly iraſt elö nem hoznak, mellyet igaz értelmeben meg nem veßtegetnének, es az melyre nekiek eleget nem töttem: Lássad csak ez Könyvben.

„ III. Magara veſi ez Samoſatenicus az ßidalmat, hogy
„ ök keßek el ßenvedni akar mi ßidalmat.

Volentinon fit injuria. Azert az mit halletek, bekevel ſenvedgyetek. Pag. 1. 2. Præfat. Samoſat.

F. Ugyan-is nem csak ßidalmat kel annak ßenvedni, az ki az Dicsöſegnek Urat az Ieſus Chriſtuſt Uy bálványnak, az imadando Szent Haromſagot harom ſeju fene vadnak: az Istenſeget rétesnek, &c. ßidalmazza, de azt az mit Servetus Mihaly ßenvede Genevaban, avagy leg kunnyebben, örök tömlöczöt, mint David Ferencz Dévaban.

Hogy penig az egeß Kereßtyenſeget, vilagnak es vilag fiainak nevezed, azzal nem csak ßidalmazod az egeß Kereßtyenſeget, de kárhozatra es örök veſedelemre ſententiazod, es az egy nev alatt valamivel tudnal rutalmazni, átkozni es gyalazni, mind azokat mondod. Ezokaert, mi vagyunk az boldogok, hogy ti tületek az Chriſtus Ieſuſert vilag fiainak atkoztatunk, es minden gonoß hazugſagokat mondotok mi ellenünkö erette. Mat. 5. v. 11.

„ IV. Dicsekedel, hogy az Enyedi György Könyvet Ma-
„ gyarol ki bocsathattatok.

F. Kößönnyetek az ſok veßedelmes változáſoknak es interregnomoknak. Mert ollyankor csußtattatok be, hogy az egeß Kereßtyen vilagul meg ſententiaztatot rut eretnekſeg, Recepta Religio legyen.

„ V. Eskußöl, hogy nem az Kereßtyenſegnek boßußagara,

„ de az ti valláſtoknak igazſagaert bocsatottatok ki az
„ Könyvet.

F. *Mit ſelß, ſ-mit esküßöl, hogyha igaz vallaſod vagyon? Ez eléb az ßidalom alá adad magadat jo kedvedböl, moſtan meg üſedven, ſelß egyebeknek boßßujoktul. De latod magad-is, hogy valakinek Istennek tarto lelke vagyon, es valakinek az Istenen, az ö Szent Fian es Szent Lelken ti tületek eſet karomlas: az egeß Kereßtyenſegnek fejebez vert, Apoſtoli igaz vallaſara vetet ßidalom, gyalazat, kißebßeg ſáy, lehetetlen, hogy az olvaſ van az ti káromkodo iraſtokat, megh ne buzdullyon, es az ö Istenenek tißteſſege ſ-maga igaz hiti es vallaſa mellet ki ne tamadgyon, ſ-ellenetek meg ne oltalmazza, azert rettegz. Mert minden tevelyges vele hozta az felelmet.*

Kicsoda ne olvaſna boßßuval az te iraſodat, melyben az egeß Kereßtyenſegnek el ßenvedhetetlen nagy gyalazattyara azt irod: 1. *Hogy ök vilag fiai.* 2. *Hogy uy Bálvány, es Antichriſtuſtul költöt az ö Chriſtuſok.* 3. *Hogy emberi talalmanyt követnek.* 4. *Hogy az Haromſag felöl valo vallaſok, iras kivül vagyon.* 5. *Hogy az igaſſagnak utarol el tértenek es tevelyegnek.* 6. *Hogy nem az ö értelmeket vonßak az iraſra, de az iraſt az ö ertelmekre.* 7. *Hogy nem tudnak hova lenni, es ugy ſorultanak az ßent iraſra, ſ-ugy támogatnak hitöket ha lehetne.* 8. *Hogy holot ellenkezünk ti veletek, azokaert az Biblianak es az igaz okoſſagnak ellene mondunk.* 9. *Hogy uy ßokkal tanitunk az Istenröl, ſ-az többi, mint ebben az rövid beßededben, ezeket be rakogattad.*

„ VI. Vallaſunkat irod le. 1. Hogy az Istennek egy állattya
„ es harom ßemelye vagyon. 2. Hogy az Fiat az Atya
„ mindenkor ßülte, ßüli-is, mint Cyrillus es Archangel.
„ Minorita mondottak. 3. Hogy nincsen töb Isten az
„ Chriſtuſnal, mint az enekben mondgyuk: kinel nincs
„ töb Isten, holot az Ieſus bizony mas es nagyob Istent
„ ismér maganal. *Ioan:* 14. *v.* 28. *Mat:* 27. *v.* 45. *Ioan:* 20. *v.* 17. 4.
„ Hogy az Nicenomi Gyülesben talaltak az Fiat egy álla-
„ tunak lenni az Atyaval. *An:* 328. 5. Hogy az Szent Lel-
„ ket-is az Alexandriai Gyülesben talaltak Szemelynek
„ lenni.

F. Alnok vagy Samoſatenice, hogy az mi Apoſtoli vallaſunkat nem ugy hozod elö, mint mi hißßuk es vallyuk, de csak megh csufolaſara

mind hitünknek mind az Kereßtyenségnek. I. Az Istenségnek allattyat hamissan veted elleneben az Személyeknek, mintha mas volna az Istenségnek allattya, s mas az Személyek Mert egy az Isten az ö Istenségenek allattyaban, termeßetiben es tulaydonságiban, es abban az egy Istenségnek allattyaban, harom ßemélyek mutattak ki magokat, az Atya hogy ßuletetlen, ö magatul valo: az Fiu, hogy az Atyatul ßületett: az Szent Lelek, hogy mind az kettötul ßármazot: de nem az Istenségnek allattyan kivül, hanem azon egy Istenségnek allattyaban, meg oßlas nelkul, ugy hogy, nem mas az Fiunak es az Szent Leleknek Istenségenek allattya, Istenségenek termeßeti es tulaydonsága, de azon, mely az Atyae. Mert nem maga Istenségen kivül ßulte az u Fiat, hanem azon ö Istenségeben, mint az Nap az ö vilagat, mellyert az Fiu az Isten dicsöségenek fenyeßege, **Heb. 1. ℣. 3** *es Szemelyenek ki metßet helyege,* **Ibidem:** *Nem maga istenségen kivül ßármaztatta az Szent lelket, hanem azon ö Istenségeben, mint az Nap az ö melegseget: az melyert valami az Atya az ö Istenségenek allattyaban, azon az Fiu es az Szent Lelek azon Istenségnek allattyaban, csak hogy* **modo subsistendi,** *az Istenségben valo letelnek modgyaval külömböztetnek meg ön köztök, melyröl ez egeß Könyvben bizonyságot teßunk.*

Irtovany Pag. 359.

II. Az mi az Fiunak az Atyatul valo ßuleteßet illeti, tudode te Samosatenice, hogy az örökke valoság éppen egyßerß-mind vagyon, annyera, hogy az örökke valoságban, semmi kezdet, semmi végh, semmi jövendö es semmi mulando nincsen. Ennek az örökke valoságnak termeßetire nezve nem mondhatod, hogy valami abban kezdödhetnek, avagy vegezödhetnek: Mert valaminek el kezdödese es vegezödese vagyon, változaßaljár, változas alatt vagyon. Hát az Isten Fianak is ßuleteße az Istenségben egyßerß mind vagyon, kezdödes es vegezödes nelkul, melyhölmit mondhatok, hanem, hogy mindenkor ßuletik. Latod az Napot, mindenkor ßuli az ö ragyogo vilagoßagat, kezdödes es vegezödes nelkul, az tuz az ö melegseget. Miert nem csufolod erette az Napot. Isten mondgya ßent David altal az Christußnak: **En Fiam vagy te, ma ßültelek tegedet, Pßal. 2. ℣. 7** *mellyet ßent Pal egyeneßen az Christußra alkolmaztat.* **Heb. 1. ℣. 5.** *Meg kel vala ezzel elegednetek, es nem illik vala fellyeb hágnotok az Isteni mélyseges dolgoknak viságalaßaban, nekünk-is okot adnotok effele nagy dolgok felöl mélyebben valo ßulaßra.*

Es 37; ℣, 16. 118, 36, ℣, 15.

III. Hogy az Enekben azt mondgyuk: **Kinel nincs több Isten,** *annyit teßen, mint Esaiaßnal ez:* **Tu es Deus solus omnium regnorum terræ:** *Te vagy egyedül Istene minden orßagoknak. Mert ezzel,* **Solus,** *Egyedul, nem az Fiu, sem az Szent Lelek, de az Balvany Istenek rekeßtetnek ki, kiket elö ßamlal Rabßaces, es azoknak veti ellenökben Ezechias az egy Istent, s azokra nezve elki rekeßtö igevel. Itt-is az mi enekunkben, nem az Atya, sem az Szent Lelek, de az hamis Istenek rekeßtetnek ki, hogy nincsen több Isten, kinel az gyözödelem volna, hanem csak az Fiu az Atyaval es Szent Lelkevel egyetemben. Mert az holot az Fiat emlited, ugyan ott az Atyat, mert az Fiu soha nem volt Atya nelkul, es vißont, ott az Szent Lelket: Mert az Fiu es az Atya nem volt az Szent Lelek nelkul. Nincsen azert több Isten az Atyanal, nincsen több Isten az Fiunal, nincsen több Isten az Szent Leleknel: Mert ez harom egy Isten, es nem harom Istenek, mely tinektek okoßagtokat futtato embereknek nem ferhet fejetekben.*

Két Istenek vágyon az Samosatenicußoknak.

Eskußöl, hogy az Christus maganal mas es nagyob Istent ismer, es az Atyat nagyobnak mondgya nalanal. De nem veßed eßedbe miben eßtel. Mert ha az Atya nagyob Isten az Fiunal, tehat az Fiu kicsin Isten, es el forditha tatlan következesböl, tinektek két külömbözö Istenetek vagyon: Egyik igen nagy Isten, az Atya: masik ez elöt 1621. Eßtendövel ßuletetet, es harmincz eßtendös korahan csinalt Isten. Azonban penig, **Ne legyen teneked uy Istened, es idegen Istent ne imadgy, Pßal. 81. ℣. 10.** *söt* **el veßtenek az apro kicsiny Istenkek, kik az Mennyet, Földet nem teremtettek. Ier: 10. ℣. 11.** *O nagy vakságban zabállot emberek! Avagy nem lattyatoke, hogy az mely Fiu, Istennek formajaban leven, egyenlö az Atyaval, mely egyenlöseget nem ragadomany, de termeßet ßerint bir, az à Fiu az teßtet fel vöven, meg alaza abban magat, es abban az ßolgai abrazatban mondgya az Atyat nagyobnak,* **Ioan: 14. ℣. 28.** *ö Istenenek,* **Mat: 23. ℣. 45. Ioan: 20. ℣. 17.** *es abban adatot neki minden hatalom.* Phil. 2, ℣. 5.

De forditad elö az Enecket. Miert ülöd meg alnok az tißta ßep Isteni dicsiretet dongo legy modgyara, es miert mocskolod megh az te Isteni tißteletednek (ha az vana) féßkét? Adgyatok megh minekunk az mi Templombeli Ceremoniainkat es Enekeinket, ottan meg nemultok. Egy Isteni dicsiretet nem tudtok ßerezni, hanem az mieinket ragadgyatok

Miert vesztegetik meg az Enekeket az Samosatenicus Plebanusok.

elö, es azokat ſentſeg-töreskepen meg veſtegetitek. Mert valaholot az Fiat es az Szent Lelket ſegitſegre hiyjuk, es az ſent Haromſagot dicsirjük, nem csak ki törlitek es mázollyatok onnan az egeſs Kereſztyenſegnek gyalazattyara, de ugyan nagy ſem latomaſt valo ſentſeg-töreſſel az Iſtennek nagy boſſuſagara tiſteleti altal ſent nevenek karomlaſara el lopogattyatok, es az Chriſtuſt mint egy uy Bálvánt: az Szent Lelket mint párához haſonlo mennyei eröt: az Szent Haromſagot, mint emberi talalmanyt, es harom feju ſene vadat, nem tiſtelitek. El az Iſten, nagyot erdemletek az egeſs Kereſztyenſegtül, hogy az ö tulök ſereztetet Iſteni dicsireteket megh veſtegetitek. Maymoskodtok az Kereſztyeneket akar van követni az Templombeli Ceremoniaban, s-nem lehet.

Talalmany az Samosatenicuſok kiti. Euſeb: lib 2 cap. 60. Eccleſ. Hiſt.

IV. Ti tületek költöt hamiſſag, es az egyigyü kőſſeget el áméto hazugsag, hogy az Niceai Gyülesben An: 328. talaltak volna az Chriſtuſt egyenlönek lenni az Atyaval, Iſtenſegeben. Mert ſoha nem talaltak, de mind örökke egyenlö volt, Ioan: 5. v. 18. Phil: 2. v. 5.

Chriſtus ſuleteſe utan ſaz eſtendö tayban tamada Cerinthus, az ti hamis vallaſtoknak elsö ſülö Attya, kinek eretnek vallaſa ellen ſent Ianos ira az ö Euangeliomat az Chriſtuſnak örök Iſtenſegeröl. Ettul fogua az Nicenomi Gyüleſig csak imit amot lappangot az Kereſztyen vilagban az eretnekſeg, hanem el vegtere Arius tamada, kinek eretnek vallaſa kenſerite amaz Kereſztyen Conſtantinus Csaſzart, hogy ez egeſs földön levö ſent Haromſag vallo Kereſztyen Puſpököket egyben hijja, kik haromſaz tizennyolczan telenek ſámnekül valo bölcs Doctorokon kivül, hogy az ſent iras ſerint ki adgyak Arius eretnek ellen, hogy nem teremtetet, es nem csinalt Iſten az Chriſtus, de egyenlo Iſten az Atyaval. Ha az eretnekek nem kezdettek volna tagadni az Fiunak örökke valo Iſtenſeget, ſoha meg csak kerdesben ſem jöt volna, ha egyenlö Iſtene az Atyaval? ollyan igen le töt Apoſtoli vallas vala az Szent Haromſagrol valo Hit. Azert az ti ükeiteknek eretnek ükei kenſeritettek az ſent Embereket arra, hogy az ſent iras ſerint ugyan Symbolomot irjanak az Szent Haromſag egy Iſtenröl.

De nezzetek, kerlek, gyermekeskedeſeket ez Samosatenicuſnak: Az Niceai Gyülesben ſokat vetekedtenek az Fiunak az Atyaval valo egyenlöſegeröl: azert ott talaltak. Phu utalatos conſequentia. Coloſvarat ez minap ſokat vetekettenek az Iſtenröl: azert Coloſvarat ez minap kezdetet az Iſten. Ki ne pökne ezt az ti Dialecticatokat. Az mely dologrol va-

valahol vetekednek es vilonganak, az ott akkor kezdetike te vigyorgo Samosatenice?

Egy Concilium sem csinalhat örök Iſtent.

V. Illyen hamis az-is, hogy az Alexandriai Conciliomban vegeztek volna ſok vilongas utan, hogy az Szent Lelek harmadik ſemely legyen az Iſtenſegben. Mert nem ugy vegeztek, mintha annakelötte örök Iſten es valoſagos ſemely nem volt volna, de moſtan tennek Iſtenne: Mert valamely Synat vegezeſevel tehete örök Iſtent, mint ti harmincz eſtendös koraban az Chriſtuſt? (o nagy kábaſaga ez Samosatenicuſnak) hanem az mely Szent Lelek az elöt-is örök Iſten es valoſagos ſemely vala, azt mutogatak ki az ſent irasbol, es állatak az eretnekek ellen. Ekkor-is ha az Szent Lelek Iſtennek örök Iſtenſeget nem tagadgyak vala az eretnekek, ſoha megh csak elmejekben ſem ötlöt volna az ſent Doctoroknak, ha örök Iſtene avagy ne? Mert tudtak jol, hogy valakinek neveben meg kereſtelkedünk, örök Iſten az, es valoſagos ſemely, de az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek neveben kereſtelkedünk megh. Mat: 28. Mar: 16. Tudtak azt-is, hogy harman vannak az bizonyſagok az egben, Atya, Ige es Szent Lelek, es hogy ez harom egy. 1. Ioan: 5. v. 7. Igy ir erröl Nicephorus es Funccius Szent Haromſag vallo Hiſtoricuſok, kiknek iraſokat te meg veſtegetted.

VII. Az magok vallaſat-is meg mondgya ez Samoſatenicus. „

1. Hogy az magatul valo Iſten az, kinek ſenki ſemmit nem adot, &c. „
2. Hogy ez egy Fiat igert, kit az utolſo idöben ſent Lelektül fogontatvan el bocsatotta, harmincz eſtendös koraban az Szent Leleknek olayjaval föl kenettetven, Urunká, Chriſtuſunká es Kiralyunká tötte, ki bocsattatot, prædikallot, csudakat töt, vegre meg öletet, &c. „
3. Hogy az Szent Lelek ez egy Iſtennek oly mennyei ereje, mely altal mindeneket cselekedet az teremtesben, megtartasban, gond-viſelesben, Prophetakban, ſent Fianak fogontataſaban, &c. Mellyekre eleg iraſokat-is gyüytögetet az ö itileti ſerint. „

F. Hamis ez az vallas. 1. Az Iſtenröl hamis. Mert valami az Iſten az ö Iſtenſegenek allattyaban, termeſetiben, tulaydonſagiban es cſelekedetiben csak imit, amot üti, véti, nem hogy az derek ſent iras ſe-

rint

rint meg magyarazná. 2. Mert oly czikkelyekből irja megh, ki legyen az Isten, mellyekkel tisztan csak az Fiat es az Szent Lelket rekesti ki az Istenségből, mellyeket az hivek hogy meg értheßenek, im rendel véßem fel, es az mire alnokul nezet ez Samosatenicus, utanna teßem.

I. „ *Elso czikkely*: Az igaz Isten ő magatul valo. *Tedd utanna*:
„ De az Fiu es Szent Lelek nem ő magatul valo: az Fiu,
„ mert ha Isten volna-is, az Atyatul ßületet, az Szent Le-
„ lek az kettőtül ßármazot.

F. Mi ezek ellen egyeneßen azt vallyuk, hogy mind az Fiu, s-mind az Szent Lelek magatul valo Isten, de az ö Istenßegenek allattyara nezve. Mert nem mas Istenßege az Fiunak es az ßent Leleknek annal mely ö magatul valo Istenßeg. Mert abban az ö magatul valo Istenßegben egyenlö az Atyaval, Ioan: 5. v. 18. *es azt birja nem ragademany, de termeßet ßerint,* Phil: 2. v. 5. *Erröl mondgya.* En es az Atyam egy vagyunk, *nem értelemmiel es akarattal csak, mint az Samosatenicus iras ellen csigazzak, de Istenßeggel,* Ioan: 10. v. 30. *mely Istenßegnek tellyeßege lakik az Christusban, nem ajandek ßerint csak, mint ezek hazudgyak, de* corporaliter *állat ßerint, mint ßent Pal mondgya* Coloss: 2. v. 9. *mellyert az Atyanak dicsößegenek mind állat ßerint valo fenyeßege, s-mind az ö Szemelyenek ki metßet belyege,* Heb: 1. v. 3. *hogy valaki látta az Fiat, látta az Atyat,* Ioan: 14. v. 9. *Igy az Szent Lelek ö magatul valo Isten, Istenßegenek állattyara nezve. Mert az Atyanak es az Fiunak Istenßegeböl ßármazot,* Ioan: 15. v. 26. *De nem harom ö magoktul valo Istenek: Mert az mint mondam, azon ö magatul valo Istenßegben vannak.*

ö magatul valo Isten azert az Fiu, ugy az Szent Lelek, de Istenßegekre nezve: Szemelyekre nezve penig, az menyiben abban az ö magatul valo Atyanak Istenßegeben, az Fiu ßuletes altal jelentetet ki, annyiban az Atyatul valo: Mert En ma ßültelek tegedet, *azt mondgya az Atya az ö Fianak,* Psal: 2. v. 7. Heb: 1. v. 5. *az Atya es az Fiu közöt valo* Relatio *rend ßerint. Az Szent Lelek-is az menyiben az Atyatul es az Fiutul valo, ßármazas-altal jelentetet ki, ugy-mint örök Isten örök Istentül, valoßagos Szemely valoßagos Szemelytul,* Ioan. 15. v. 26. & 16. v. 14. Rom: 8. v. 9. *az Atyatul es az Fiutul valo.*

II. „ *Masodik ki rekeßtö czikkelye ez Samosatenicusnak ez*: Az igaz
„ Istennek soha senki semmit nem adot. *Tedd utanna*: De

az

az Fiunak mindenek adattattanak: azert nem igaz Isten. *Mert ezt vadaßßa ez hamis vallaßu ember.*

F. Az Fiunak adattattanak mindenek, 1. az menyiben Fiu, es az Atya az örökke valo ßules altal közlötte ö vele az Istenßegnek minden tellyes állattyat, s-nem valami reßet: Mert fél Istent csinalni, eretnekßeg, sem magatul valo el idegenitesevel, mintha magat az Atya Istenßegetül megureßitene, hanem közleskeppen, hogy közlegyen az Fiuval az Atyanak minden Istenßege, mellyert az Christus termeßet ßerint valo Isten, Gal: 4. v. 8. *igaz Isten es örök élet* 1. Ioan: 5. v. 20. *2. Az menyiben közben-jaro: igy vött mindeneket az Atyatul, es valamenyi iraßokat ez Samosatenicus elö hord, erröl kel erteni. Mert az ßolgai abrazatban leven, magat meg ureßitette volt, meg alazvan magat mind az Kereßtnek halalaiglan.* Phil: 2. v. 8.

Harmadik czikkelye, hogy mindenek az egy Istentül vannak. De az Christustul semmi nincsen. Azert nem igaz Isten. „ III. „ „

F. De az az egy Isten, kitül mindenek vannak, az Atya Fiu es Sz. Lelek: azert az Atya, Fiu es Szent Lelek, igaz Isten. Mert valamellyeket az Atya cselekedik, azokat az Fiu-is hasonlokeppen cselekedi, Ioan: 5. v. 19. *Az Atya penig mindeneket maga mindenhatoßaganak erejeböl cselekedik, mint termeßet ßerint valo Isten: Hát az Fiu-is maga mindenhatoßaganak erejeböl cselekedik, de nem ugy, mint két mindenhato Istenek, hanem egy mindenhato Isten azon Istenßegben, mint Athanasius Doctor az ö Symbolomaban magyarazza. Ide valo az mit mond Christus:* Semmit en magamtul nem cselekedhetem. Ioan: 5. v. 30. *Mert egyenlö Isten az Atyaval,* Ibidem, v. 18. *azon Istenßegben: hogyhogy cselekedhetnek azert valamit az Atyanelkül? Ezert köti egyben az ö cselekedetit az Atyanak cselekedetivel az halottaknak fel tamaßtaßaban es megh eleveniteßeben,* verß. 21. ibidem, *ez igevel,* Sicut, *Mikeppen az en Atyam elevenit, ugy en-is. De az Atya maga saját erejevel, hát az Fiu-is, mint igaz Isten. Hogy penig mondatik neki hatalom adattatni, mindgyaraßt meg magyarazza ez igevel:* Quatenus filius hominis, *az menyiben embernek fia,* v. 27. *Az mi illeti az Nicodemus mondaßat,* Ioan: 3. v. 2. *Az teher csudakat, az kivel Isten vagyon, mint Christußal: könyü az valaß. Mert Nicodemus nem ismeri az Christußt ki legyen, es az ö itileti ßerint ßol*

selöle, de ha ismerte volna, azt mondotta volna az mit Szent Pal 2. Co: 5. v. 19. hogy Isten vagyon, nem az Christussal, sed in Christo, az Christusban: Micsodas Isten? Amaz örökkevalo Lelek, ki altal fel vitte magat az testben aldozatra, Heb: 9. v. 14. *az ki igaz Isten es örökelet,* 1. Ioan: 5. v. 20. *ki az földet teremtette, es kinek kezeinek csinalmanyi az Egek,* Psal: 102. v. 26. Heb: 1. v. 10. Ioan: 1. v. 2. Col. 1. v. 17. *ki az Ur Christus, mely iratokat ide alab latogassatok meg.*

IV. „ „ „ „ *Negyedik czikkelye:* Mely igaz Istennek kezdeti sem vege soha nem volt, valtozhatatlan, halhatatlan. *Tedd utanna:* De az Christusnak kezdeti es vege volt, meg holt, s-meg vlatozot.

F. Az Christusnak kezdeti es vege volt abban az termeßetben, melyben az Ige testé lött, Ioan: 1. v. 14 *tudni illik az emberi termeßetben. Mert ez az Fiu Isten, abban valo vérével váltá megh az Anyaßentegyhazat,* Act: 20. v. 28. *De az ö Isteni termeßetiben, melyben örökkevalo Lelek,* Heb: 9. v. 14. *sem kezdeti nem volt, sem vege. Mert ö az A es O, az kezdet es az vég, az az, az örökkevalo.* Apoc: 1. v. 11. & 22. v. 13. *Mely az termeßet ßerint valo Istennek tulaydona,* Es: 41. v. 4. & 44. v. 6. *mely egy altallyaban az Fiurol mondatik az megh nevezet helyeken: Lassad.*

V. „ „ „ *ötödik czikkelye:* Az igaz Isten meg foghatatlan fölseg. *Add hozzá:* De az Christust meg tapogathatni. Azert nem igaz Isten.

F. Az Christust meg foghatni, de az testben, melyben az életnek Igejet ugyan meg tapogattak az Apostolok, 1. Ioan: 1. v. 1. *De azert az ö Istenßegeben ollyan Fölseg, mint az Atya: Mert az Atyanak dicsößegenek fenyeßege,* Heb: 1. v. 3. *kinek felseges dicsößeget lattak is az Tanitvanyok.* Ioan: 1. v. 14. & 2. v. 11. & 12. v. 41. Es: 6. v. 9. Apoc: 4. v. 8.

VI. „ „ „ „ *Hatodik czikkelye:* Az igaz Isten mindeneket ő maga teremtet, senki vele nem leven. De az Christus semmit nem teremtet, Istennel sem volt az teremtesben. Azert az Christus nem igaz Isten.

F. Micsoda tehat az Christus veßet Samosatenice? Uy Bálvány, Antichristustul költöt Isten, Harmincz eßtendös koraban Csinalt Isten, &c. Azonban penig Szent Ianos nyilvan tanittya cap: 1. v. 2.

hogy

hogy mindenek az Ige Isten[illegible] teremtettenek, es ö nalanekül semmi nem teremtetet az mi teremtetet. Hogy peniglen erre magyaráznad az uyjá valo ßuleßröl ßent Pal magyarazza, hogy minden lathato es lathatatlan allatok, mellyek vannak az egekben es az földön, az Christus altal teremtettenek, Col: 1. v. 16. *David* Psal: 102. v. 26. *hogy az Meny, föld az Fiu altal teremtetet, mint Szent Pal egyeneßen az Christusra magyarazza* Heb: 1. v. 10. *Igy* Prov: 8. *mellyeket latogas meg kerlek.*

Mind ezekböl immar akar ki-is altal értheti, hogy ez Samosatenicus az Christus Ießusnak örök Istenßegere valo boßßusagabel, meg az Istent sem magyarazza az irasbol oly igekkel, mellyekkel az Prophetak es az Apostolok élnek, de csak ki rekeßtö igekkel, hogy az Christust porban eytße et el enyéßteße Lider ez modgyara Istenßegeben, mint David Ferencz mondgya az Christusnak. Hamis tehat kerkedeße-is, hogy igy tanultak volna az Istennek ßent könyveböl, ki legyen az igaz Isten. Mert minket az iras kulömben igazgat az Istenröl valo tanitaßunkban. 1. *Neveben kel meg latnunk, ki legyen az igaz Isten. Kiröllaßad az Irtovanyt.* 2. *Istenßegeben es Istenßegenek allattyaban, hogy ö Lelek.* Ioan: 4. v. 24. 3. *Istenßegenek termeßetiben es tulaydonßagiban, hogy ö mérhetetlen, veghetetlen, hatarozhatatlan, foghatatlan, mindentudo, minden helyeken levö, mindenhato, bölcs, jo, igaz, könyörülö, s-az többi, melyröl laßad Zanchiust* de attributis Dei. *Amandus Polanust* Syntag: Theol: lib: 2. cap: 8. 4. *Cselekedetiben, hogy teremtö, meg valto, &c. Laßad Zanch:* de Redemtione. 5. *Tißteletiben, hogy egyedülcsak ötet kel imadni es tißtelni:* Deut: 6 v. 13. & 10. v. 20. Mat: 4. v. 10. *Mellyekröl ez egeß Könyvben bizonyßag-tetel vagyon az derek ßent iras ßerint, melyitül egy köröm feketenyire el nem tavoztunk. Laßuk az Christusrol valo hitit-is ez Samosatenicußnak.*

Az egy Istentöl irot Könyveben az negyedik bizonyßag ellen. Irtovany fol: 158.

VIII. 1. Ez az egy Isten mas egy Fiat igert, ki Szent Lelektül fogontatvan, ßületnek az utolßo időben. 2. Harmincz eßtendös koraban az Szent Lelektül föl kenetetnék. 3. Urunká, Kiralyunká es Prophetanká tetetnék. 4. Ki bocsattatnek az Isten Orßaganak hirdetßere. 5. Csuda-tetelekkel bizonyitotta, hogy nem magatul jöt. *Ioan:* 2. *v* 23. 6. Meg öletnek, de Isten föl tamaßtana, Menyben vinne, jobjara últetne, itilö Birová

„ „ tenne, &c. mellyek tőltenek be az Mariatul ſűlettetet Ieſuſon.

F. Ekediglen ſola az egy ő magatul valo Iſtenről: Moſtan mit vallyanak az Chriſtuſrol, megjelenti.

„ „ „ „ „ „ „ 1. Hogy amaz egy ő magatul valo Iſten, mas egy Fiat igirt, ki Marianak előtte nem volt kűlőmben, hanem csak Iſten elmejeben, tanatſaban es az elſő embernek eſetitűl fogua csak igiretekben, mind addigh, valamigh nem ſűletek ſűz Mariatul, melyre valahol mi jővendőleſeket talalhatot az Prophetak iraſiban, nagy munkaval elő kereſgette.

F. Hamis, hogy csak illyen Nem volt es gondolt Fiat igert volna az Ur *Iſten Mert oly Fiat igert, ki őröktul foguan volt, kiről tekints megh Szent Ianos Euangeliomat* cap: 1. v. 1. 2. 3. *Mert az* Uy *Teſtamentum magyarazoja az ő Teſtamentomnak, az Apoſtolok az Prophetaknak.*

I. Kerdes *Szent Ianos Euangeliſta idejeben kerdesben jöt vala Cerinthus eretnek miat. Kicsoda volna az Chriſtus, az kit Iſten regen meg igert volt? Mond Szent Ianos: Iſten vala: nem mondgya, volt, hogy ne lattaſſek valami tiſztire nezö Iſtenről ſolani, de, vala, hogy az teſtnek fel vetele előtt-is örökke valo Iſtennek vallya lenni.*

II. *Mikor volt Iſten, kerdik vala? Felel Szent Ianos: Kezdetben, nem az Euangelium prædikallaſanak kezdetiben, mint ez Samoſatenicus az ő követőivel erti: Mert csak teſt ſerint-is eleb valo vala az Euangelium prædikallaſanak el inditaſanal, de abban az örökke valoſagban, mely egyſers-mind kezdet.* Eſ: 43. v. 13.

III. *Iſmet kerdik: Ha Iſten vala az à meg igert Ige: Holot volt? Mond Szent Ianos: Iſtennel, nem gondolatban, mint az Samoſatenicuſok hazudgyak, de ugyan valoſagban, ugy-mint, az Atya Iſten ſemelyenek ki metßet belyege,* Heb. 1. v. 3. *es ki minden teremtet allatoknak elsö ſűlötte* Coloſs. 1. v. 15. Ioan: 8. v. 58. *igaz Iſten es örök eleti.* Ioh: 5. v. 20. *es az kiben vilag fundamentomanak fel veteſe elöt az örök geletre valaſtattunk* Eph: 1. v. 4.

IV. *Bizonyits meg te Szent Ianos, hogy ez Ige kezdetben Iſtennelleven, Iſten volt? Meg bizonittya: Mert mindenek ez altal ugy teremtettenek, hogy ennelkül ſemmi nem teremtetet: nem az uy vilag, mint az Semo-*

ſatenicuſok gügyögik, de az Meny, föld, es abban levö lathato es lathatatlan allatok. Coloſs. 1. v. 17.

V. *Hogyhogy tellyeſedet tehat be az Iſtennek igireti az aldot Mag felöl, melyről immar ez Samoſatenicus álmodozik? Meg ſelel erre-is ſent Ianos* verſ: 14. *Amaz Ige teſté lön, nem nyomorultá, mint ez Samoſatenicuſok lelkök iſmereti ellen csacsogjak, hanem amaz Fiu, ki mindenek fölöt örökke aldando Iſten öltözze fel az teſtet, es ugy lön ö az Atyak közzül,* ſecundum carnem, *teſt ſerint,* Rom: 9. v. 5. *Mert regen igiretet töt volt az* Ur *Iſten az ö Prophetai altal az ſent irasban az ö Fia felöl, micsodas Fia felöl? ki az Davidnak magvabol lön, hogyhogy?* Secundum carnem, *Teſt ſerint. Hát Iſtenſege ſerint? Megh bizonyittatot hatalmaſſan Iſten Fianak lenni: Mi altal? Az ſentelö Lelek altal,* Rom: 1. v. 3. 4. *Kicsoda ez az ſentelö Lelek? Amaz mindenek fölöt örökke aldando Iſten,* Rom. 9. v. 5. *ki örökke valo Lelek,* Heb: 9. v. 14. *ki nem mas, hanem az Fiu Iſten. Mert ez amaz eggyetlen egy ſűlöt Fiu az Atyatul,* Ioan: 1. v. 14. *Eggyetlen egy ſűlöt az Atyanak kebeleben,* Ioan: 1. v. 18. *nem nagy ſerelem ſerint csak, mint az Samoſatenicuſok csevegik, de tulaydon Fiu.* Ro: 8. v. 32.

Ezt az ö eggyetlen egy ſűlöt ſent Fiat, ki őröktül az ö kebeleben volt valoſagoſſan, mint tulaydon Fia, igirte meg az Iſten, hogy az idönek tellyeſſegeben el bocsattya, es az mely aldot magot az ſűznek meheben fel veßen, az à Szent Lelektül formaltatik, es abban fogontatik, hogy az-is (az Fiu) mely Mariatul ſuletik, mivelhogy Szent leßen, Iſtennek Fianak hivattatik. Luc: 1. v. 35. *Mert hogyhogy reßesulhetet volna az teſtböl vérböl az Fiu, ha az teſtnek fel vetele elött valoſagoſſan nem volt volna?* Heb: 2. v. 14. *Mert mas az reßesulö, mas az miben reßesül. Iſten Fia az reßesulö: Teſt, ver, az miben reßesült. Mert az* Ioh. 1, v. 14. *Ige lun teſté. Mas az Ige, mas az Teſt. Mert hogyhogy lehetet volna teſté az Ige, ha az teſt elöt nem volt volna az Ige? Hogyhogy igirte volna azt az Iſten az mi nem volt? Nyilvan mondgya ſent Pal* Gal: 4. v. 4. *hogy az idönek tellyeſſegeben Iſten* emiſit, *ki bocsatotta az ö fiat: hogyhogy bocsathatta ki, ha az ki bocsataſnak elötte nem volt volna? Mert ez igevel,* Emiſit, *ki bocsata,* præſupponitur realis exiſtentia filii, *elöl vettetik az Fiunak valoſagos kin letele. Volt azert az teſt elött, es ugy lött Aßßonyi-allattul teſt ſerint.* Rom: 1. v. 3. *Azert mondgya Chriſtus, hogy ö az egekböl jött ala.* Ioan: 2. v. 13. Ubi

prius erat, *az holot az előtt vala*, Ioan: 6. v. 62. *Mert ki jöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra, ismet el hagyem ez vilagot es Atyamhoz megyek, azt mondgya Christus* Ioan. 16. v. 28. *Hogyhogy jöhetet volna ki az Atyatul az egekből ez vilagra, ha az eljövetel előtt Attyanal nem volt volna az egekben?*

Ennek az Fiunak az testben valo eljövetelire neznek minden Prophetiak az ő Testamentomban. Mivelhogy azert testben kel vala eljüni, es az testben kel vala ennek az Istennek véret ontani, Act: 20. v. 28. *melyre az véres aldozatok-is mutatnak vala; ezokaert aldot magnak neveztetik, melyről szolanak az Prophetak, es az miben meg jelen nem vala az testben, arroljövendölnek, de ugy, hogy ők-is megh mondottak ki legyen az ki eljöt:* Deus fortis, &c. *Erös Isten, bekeségnek Fejedelme, örökke valosagnak Attya:* Es: 9. v. 6. *Velünk Isten,* Es: 6 v 14. Mat: 2. v. 23. *Hazud azert Samosatenicus, hogy Isten Gondolt Fiat igert volna, es ollyat, ki Nem volt.*

2. Azt is vallya, hogy harmincz estendős koraban ez csupa embert elől fogta az Isten, es föl kente SzentLeleknek olayjaval, s-az fel kenes közben Urrá, Kirallyá es Prophetává tötte. *Lassad ide alab* Es: 9. v. 6. Object: 3. pag: 276. *Ismet,* pag: 318.

Micsodas Isten az Christus az Samosatenicusoknak. Mar. 6, ℣. 3.

F. *Micsodas Istenek legyen az Samosatenicusöknak az Christus, mostan nyilvan kifejeztek: Szent Leleknek olayjaval fel kent Isten, Harmincz estendös koraban lött Isten: Harmincz estendös koraban lött* Ur, *Kiraly es Propheta. Mert ez elöt hussonkilencz Estendök alat, csak Acs Fia volt, mint az Sidok mondgyak vala. Azonban penig meg tiltotta az* Ur *Isten, hogy* Uy *Istenünk ne legyen,* Psal: 81. v. 10. *es átkozot az ki emberben bizik.* Ierem: 17. v. 5. *De az Christus harmincz estendös koraban csinalt uy Isten,* Ur, *Kiraly es Propheta, ugymint, kinek Istenségenek, Uraságanak, Kiralyságanak es Prophetaságanak bizonyos időben valo kezdeti vagyon, ugymint, ez elött ezer öt száz kilenczven harom estendöben, es kinek Istenségenek, Uraságanak, Kiralyságanak es Prophetaságanak vege-is lessen. Mert az* Ur *Isten ezeket az tisztéket le vonsa vola akkor, mikor az Fiu-is az itilet utan Attyanak alaja vettetik, mint Szent Pal mondasabol ez Samosatenicusok hamissan akarjak allatni. Mert annyiban mondatik az Fiu az ő Attyanak birodalma alá vettetni, az menyiben az közben-jaraſnak*

1. Cor. 15. ℣. 28.

tisztit le tesi, es az menyiben az Orszagat adgya Istennek. Adgya penig az Orszagat, nem ugy, mintha magat attul meg üressitene s-fosztana: Mert az ő Orszaga orszaglasaval eggyüt, örökke valo orszag Dan: 7. v. 14. 27. Mich: 4. v. 7. Luc: 1. v. 33. *hanem hogy csak be mutatty a' es ez földön valo orszaglasanak modgyának, melyben az Euangelium prædikaltatik, az Szent Sacramentomok ki szolgaltatnak, &c. véget vét. Hát az közben-járasnak tisztinek-is vege leszen. Mert az itilet utan, nem mutogattya be az mi könyörgesünket, nem esedezik erettünk mint most:* Rom: 8. v. 38. *es ennyiben mondatik az Fiu az ő Attyanak alaja vettetni.*

Vallyak azert az Samosatenicusok, hogy ez elöt ezer hatszáz hussonegy estendöben, az Szent Lelektül fogontatot: Szüz Mariatul születtetet: Istentül penigh öröktül fogvan fiusagra valasztatot, közben-jarová rendeltetet, csupa embert az Atya Isten harmincz estendös koraban elö fogta, es az Szent Leleknek olayjaval fel kente, az az, Mérteknekül öntötte az csupa emberben az ő ajandekit, Ioan: 3. v. 34. *s-ugy csinalta Istenné,* Urrá, *Kirallyá es Prophetavá.*

De ebben az ő vallasokban tapasztalhatokeppen tevelyegnek. Mert mire valok amaz termeszet szerint valo örök Istenre tartozo nagysagos nevezetek, mellyek az Christusrol absolutè *egyáltallyaban mondatnak, hogy Iehova erös Isten.* Es: 9. v. 6. & 25. v. 9. & 35. v. 4. 5. & 43. v. 10. 11. 12. & 44. v. 6. & 45. à ℣. 22. ad 25. Rom: 14. v. 11. Phil: 2. v. 10. Es: 52. Act: 2. v. 36. Rom: 10. v. 15. 16. Es: 54. v. 5. Ioan: 3. v. 29. Eph: 5. v. 31. Es: 62. v. 1. 1. Cor: 1. v. 30. Ier: 9. v. 23. 24. 1. Cor: 1. v. 31. 2. Cor: 10. v. 17. Gal: 6 v. 14. Ezech: 6. v. 62. Heb: 9, v. 15. Os: 1, v. 7. & 12, v. 5, 6. Item vers: 14. 1, Cor: 10, Os: 13, v. 4, & 14. Abd: vers: ultimo. Luc: 1, v. 71. Mich: 2, v. 12. Ioan: 10, v, 16. Mich: 5, v, 2. Matt: 2, v, 6. Zach: 12, v, 10. Ioan: 19, v, 36, 37. Apoc: 1, v, 7. Malach: 3, v, 1. *Hogy magasságbeli Isten,* Luc: 1, v, 76. *Nagy Isten,* Tit: 2, v, 13. *Seregeknek Ura,* Zach: 2, v, 3. *Kiralyoknak Kirallya, Uraknak Ura,* Apoc: 19, v, 16. *A es O, kezdet es vég,* Apoc: 1, v, 8. *Hogy egy gyetlen egy szülöt Fiu,* Ioan: 1, v, 14, & 3, v, 16. *Tulaydon Fiu,* Rom: 8, v, 36. *Eggyetlen egy szülöt az Atyanak kebeleben,* Ioan: 1, v, 18. *Oly Fiu, kiben hinnünk kel,* Ioan: 3, v, 16. *Ki egyentö az Atyaval,* Ioan: 5, v, 18. *Hogy az ő Providentiajaval mindeneket igaz-*

gat es meg tart. Heb: 1, ℣. 3. Ioan: 5, v. 17. Colos: 1. v. 17. *Hogy az veseknek es az ßiveknek vißgaloja,* Apoc: 2, v. 23. *Hogy meg vált, meg igazit, maga meltosagabol bunt bocsat,* Es: 53, v. 11. Matt: 9. v. 6. Mar: 2, v. 5, 7, 9. *Hogy maga sajat erejeböl csudakat teßen, parancsol az betegsegeknek* Mat: 8. v. 13. & 15. v. 28. *s az többi Mert rakva az Biblia illyen termeßet ßerint Istenre tartozo Nagysagos nevezetekkel, mellyek egyeneßen az Christusrol mondatnak.*

Bizony örök Istent, es nem harmincz eßtendös koraban csinaltat mutatnak ez nagysagos nevezetek, minemü az Christus az ö termeßet ßerint valo Istenségeben.

De lassük kicsoda legyen az Christus harmincz eßtendös koranak elötte. Szent Mathe cap: 1. v. 23. *Esaias jövendölese ßerint* ca: 7. v. 14. *Emmanuelnek, az az, Velunk Istennek mondgya egy altallyaban azt, az ki Mariatul ßületik. Mert az mely Ige Isten* Ioan: 1. v. 1. *felöltözte az Szüznek Szent Lelektül megh ßenteltetet meheben az teßtet,* Ioan: 1. v. 14. *az ön velunk Isten az teßtben, nem harmincz eßtendös koraban, de mindgyarast fogontatasatul es ßületesetül fogua, mely teßtben meg jelent Istennek lattak az ö dicsöseget, az az Istenseget, ugymint Atyatul eggyetlen egy ßületnek,* Ioan: 1, v, 14. *Szent Pal is azt mondgya* Gal: 4. v, 4. *hogy Isten bocsatotta ki az ö Fiat, hogy az teßtben Aßßonyiallattul legyen. Azert mondgya masutt: Isten jelent meg az teßtben. Micsodas Isten? Magassagbeli Isten, Israelnek Istene,* Lu: 1, v, 76. *Nem harmincz eßtendös koraban valo Israel Istene az teßtben, de öröktül foguan valo, ki az teßtnek fel vetelekor sem kezdetet Istenné lenni, hanem az teßtben az, az Israelnek Istene jelent meg, ki az teßtnek fel vetele elöt is Isten vala,* Ioan: 1, v, 1. *Azert mondgya az Angyal: Ezokaert az is, az ki te töled ßuletik Szent, Isten Fianak hivatik.* Luc: 1, v, 35. *Ezt az meg tarto* Ur *Christust jelentik meg az Angyalok az Paßtoroknak, nem harmincz eßtendös koraban, de mindgyarast ßuleteseben,* Luc: 2, v, 11. *Ezt imadak le borulvan az Napkeleti Bölcsek, nem harmincz eßtendös koraban, de mindgyarast ßuletese utan,* Mat: 2, v, 11. *Ezt veßi öleben az vén Simeon, es ez felöl ßol nagysagos dolgokat, nem harmincz eßtendös koraban, de Marianak megh tißtulasanak utanna mindgyarast.* Luc: 2, v, 29. *Ez Christus vetekedik az Doctorokkal az Templomban, mikor az ö Istensége ßerint valo mérhetetlen bölcseségenek (mellyert ugyan azon bölcseség,* 1, Cor: 1, v, 24.)

1, Ti. 3, ℣. 16.

valami sengetet meg-mutata, nem harmincz, de tizenket eßtendös koraban, Luc: 2. ℣. 42. & 47. *Ez tön bizonyságot arrol, hogy valamellyek az Atyae, azonkeppen öve-is, ez mondassál:* Avagy nem tudgyatok valae, hogy azokban kel ennekem foglalatosnak lennem, mellyek az en Atyamnak dolgai? *nem harmincz eßtendös koratul fogua csak harom eßtendök alatt, de kicsinsegetül fogua embersegeben, Istensegeben penig öröktul fogua* Ioan: 5. ℣. 17.

Hamis azert, hogy az Ur *Isten az Christust harmincz eßtendös koraban, mint valami bárdolatlan (az* Ur *bocsassa) paraßt Acs ember fiat ragadta volna elö, es akkor töltötte volna bele az ö ajandekit, s azok az ajándekok altal ugy csinalta volna Istenné,* Urrá, *Kirallyá es Prophetává. Mert mihelyen el valaßta minket ebbe az ö ßs fiaban vilag fundamentomanak fel veteseelöt,* Eph: 1, v. 4. *ottan felkene ötet az örvendetességnek olayjaval, az az, ottan azt az ö Istensegeben jelen levö ß. Fiat, el rendele, hogy az teßtben el bocsaßa, es az kiket vilag fundamentomanak fel veteseelött abban el valaßtot, idö ßerint is ugyan azon altal valtsa meg, es az Fiu Isten ontson vért az teßtben:* Act. 20, v, 28. *Mert az* Ur *Isten azert hatarozta ßent Fiara az hiveknek örökeletre valo valaßtasokat vilag fundamentomanak fel veteseelöt, hogy az mikepen az valtozas lött, nem valami Gondolt s Nincsen Fiuban, mint az Samosatenicusök hazudgyak, de az Atyanak kebelebenjelen levö Igejeben,* Ioan: 1, v, 2. & 14. *akkeppen idößerint is, ugyan azon ö fia altal mennyen vegbe az teßtben. Mert az Fiunak az örvendetességnek olayjaval valo fel keneteseaz közben jarasnak tißtire ketkeppen lött:* 1. *Mikor az közben-jarasnak tißtire rendeltetet: az penig nem harmincz eßtendös koraban lött, hanem az teßtnek fel vetele elöt öröktul foguan, melyröl ßola David Isten Lelkenek altala,* Pſal: 45, v, 8. *à holot nem azt mondgya* Unget, *fel kén jövendöbe, de* Unxit, *fel kent, mellyet ß. Pal egyeneßen az Christusra fejez,* Heb: 1, v, 8. *es meg mondgya, ki kente fel? Isten, ki az Atya. Kit kent fel? Istent, ki az Fiu. Ha nem kenhetni fel az Istent? Tehat az Ige Istennek fel kenetteteseneme egyeb, hanem az közben-jarasnak tißtire valo el rendeltetese, de nem az Isten Ideajaban Elmejeben, hanem ugyan valosagban. Mert Isten, Istent kent fel, de nem ket Isten, hanem azon egy Istenségben levö Atya Isten az Fiu Istent, hogy el rendele az közbenjarasnak tißtire Mert egy az Atyanak es az Fiunak Istensége,* Ioan: 10, v, 30. *Mert az Atya az Fiuban,*

Fel kenetteteta z Christus I.

II. *es az Fiu az Atyaban vagyon,* Ioan: 14. v. 10. *II. Mikor az testben ez az Isten meg jelenek, es mindgyarast mind sületesekor, s-mind annak utanna addig az idöig, miglen derekaskepen az közben-jarasnak tisztihez nem kezde, az Istenseg mértéknelkül az Szent Leleknek ajandekat kezde vele közleni test szerint, melyre nezve mondgya Szent Lukacs, hogy Iesus gyaporodot bölcseségeben, testenek allapattyaban, es Isten elött s-emberek elött valo kedvességeben.* Luc: 2. v. 52. *Mert az Fiu az ö Istenségenek erejet, felseget, &c. az ö tule fel vött testben megtartoztatta. Mert noha Istennek formajaban leven egyenlö vala Istennel, mely egyenlöseget nem ragadomany, de termeßet szerint bir vala: mind az altal magat meg üresitette, es szolgai abrazatot vött rea,* Phi: 2. v. 6. *nem harmincz estendös korahan, de mindgyarast test szerint valo fogentatasaban, melytul fogua fel volt az Szent Leleknek olayjaval kenetve, noha azokban az ajandekokban nevekedet, holott mindenekben hasonlonak kellet lenni hozzank az testben.* Heb: 2. v. 17. *es tellyesedet be tökelletes valosagban az fel tamadas utan,* Rom: 1. v. 4. *Igy lakik vala az Istenségnek minden tellyessége az Christusban állattya szerint,* Colos: 2. v. 9. *nem harmincz estendös koratul fogua, de fogontatasatul es szuletesetül fogua, noha azt az Istenségnek tellyessegenek erejet meg tartoztatta ideig, mint monda szent Pal,* Phil: 2. v. 6.

De ez Samosatenicus hogy nem ismerhet örök Istent az Christusban, nez mindenekben csak az szolgai ábrázatra, es valamit talalhat az szent irasban, tisztan csak erre az szolgai abrazatra illetgette, mely mivel hogy az okossagot meg nem haladgya, mely okossagok mellül semmikepen nem akarnak el állani, mint oda alab meg mondgya, ezokaert igen szajok izint valo, s-örömest követik, mint:

» 2. Hogy harmincz estendös korában csinalta Isten az ö
» Fiat Istenné, *mint Csanadi Palmonda, mely minemü hamis,*
» *meg mutogattam.*
» 3. Hogy ugyan akkor az fel kenes közben tötte Urrá, Ki-
» rallyá es Prophetavá, *mellyet bizonyit* Act: 2. v. 36.

Az Ige Ur es Christus.

F. Szent Peter szava ez: Fecit eum Dominum & Christum: *Tötte ötet az Christust,* Urrá es Christussá. *De ez igetske,* Fecit, *tötte, nem azt jegyzi, hogy az Isten az ö Fiat fel tamadasanak utanna ugy tötte volna Urrá, Christussá, mintha annak elötte* Ur es Christus *nem volt volna. Mert annak elötte töve Szent Peter amaz szep vallasi-*

Mat: 16. v. 16. Te vagy az Christus, az élö Istennek amaz Fia. *Martha-is* Ioan: 11. v. 27. Bizonyara Uram, en hißem, hogy te vagy amaz Christus, Istennek amaz Fia; *hanem annyit teßen, mint, akkor terjeßtette ki jelentette es hirdette ki nyilvabban, hogy az ki Istenségeben az testnek fel vetele elöt-is örökkevalo* Ur es Christus *vala,* Psal: 110. v. 1. Matt: 22. v. 44. Act: 2. v. 34. *de az ßolgai abrazatban magat attul meg üresitven,* Phil: 2. v. 5. *embereknek ßidalmává es gyalazattyava lött vala,* Psal: 22. v. 7. Es: 53. *az à fel tamadas utan hogy az Sidoknak remenségek kivül véletlenül tamada fel, ugy tétetet* Urrá es Christussá, *az az, az ßolgai abrazat adol fel ßabadulvan, ugy terjedödöt, ugy jelentödöt es ugy hirdetödöt ki, hogy bizony az, à ki meg holt volt, fel tamadasanak elötte-is* Ur es Christus *volt, noha keveßen hitték ollyannak,* Es: 53. v. 1. Ioan: 12. v. 38. Rom: 10. v. 16. *de az utan nyilvansaggal ki jelentetet. Igy kel az irasokat-is erteni.*

Mikepen tetetet à Christus Urrá.

Iegyezzetek meg itt ez Samosatenicusnak egy magaval valo ellenkezeset. Ez eleb azt monda, hogy harmincz estendös korahan kenettetet fel, es tetetett Istenné, Urrá, *Kirallyá es Prophetavá az Christus: im mostan fel tamadasa utan valo allapattyara vißi, oly tekergös az ö vallasok.*

» 4. Hogy az Isten orßaganak prędikallasara ki bocsattatot,
» es nagy meltosaggal prædikallot.

F. De nem az csinalt Isten, hanem az testben megh jelent Isten. 1. Tim: 3. v. 16. *Mert minden prædikallasanak ereje, meltosaga es fogonattya, az testben meg jelent Istentül volt, annyera, hogy meg az Apostolok prædikallasanak-is ez szolgaltatot eröt, meltosagot, az ö tule Apostolokra bocsattatot Szent Lelkenek altala.* Luc: 24. v. 49. Ioan: 15. v. 16. Act: 1. v. 4. *Mert meg az Prophetak-is ez testben megh jelent Fiu Istennek Lelkenek altala szolottanak.* 1. Pet: 1. v. 11. *Ki bocsattatot penig annak prædikallasara az menyiben közben-járo.*

» 5. Hogy az ö ki jövetelet, hogy nem magatul, de az Atya-
» tul jöt csuda-tetelekkel erösitette. *Ioan:* 3, v, 2. *&* 20. v.
» 30. *Act:* 2, v, 22.

F. Ez az Christusnak ki bocsattatasa es nem magatul valo ki jövetele, nem rekesti ki az Christust az termeßet szerint valo Istenségböl, mint az regi Doctorok mondottak: Missio & obedientia non tol-

lit æqualitatem personarum. *De hogy azért ajándékoztatot volna meg az csupa ember Christus, mint ti mondgyatok, harminczesztendős korában, hogy azzal mutassa meg, mert ő nem magától költ ßem eleiben, reßs ßerint hamis, reßs ßerint igaz. Hamis annyiban, az menyiben termeßet ßerint való örök Isten. Mert ekképen nem ajándék ßerint vötte az csuda-tételeknek erejét, de termeßet ßerint az Atyától való ßülesben örökül sogvan, mellyert Mindenható az Fiu,* Apoc: 1. v. 8. Heb: 1. v. 3. *es maga erejéből teßen csudákat,* Matt: 8. v. 13. & 15. v. 28. *Egyebeknek-is ő adot erőt az csuda-tételekre,* Mar: 6. v. 7. Luc: 10. v. 19. Mat: 10. v. 8. Mar: 16. v. 17. *És ő nevében töttenek csudákat az Apostolok,* Act: 3. v. 9. & 4. v. 10. *De az Fiunak el bocsáttatásáról lássad* Exod: 3. v. 6. *Igaz, hogy az Atyától bocsáttatot es jöt az ßolgai abrazatra nézve. Mert úgy lött engedelmes az Atyának mind az kereßtnek halálaig,* Phil: 2. v. 7. *Magától-is jöt penigh, az menyiben egy az Atyával az mint Istenségében,* Ioan: 10. v. 30. Phil: 2. v. 5. *akképpen akarattyában es cselekedetiben,* Ioh: 5. v. 19. *Innen vißi Esaias az Christußnak akarattyára az ő maga áldozattyát,* Es: 53. v. 7. *maga-is ezéről állattya ßabad akarattyát,* Ioan: 10. v. 7. Act: 8. v. 32.

" 6. Hogy meg ölettetven, az Szent Leleknek olayjával föl
" kent csupa embert fel támaßtotta az Isten, es jobjara
" ültette. *Act:* 2, v, 33, 36, & 3, v, 13, &c.

F. Meg ölettetet, de az életnek Fejedelme, Act: 3. v. 15. *De az életnek Fejedelme, termeßet ßerint való Isten,* Psal: 35. v. 10. Act: 17. v. 15. *Vigyorogva hozod ebből ki Samosatenice: Tehát az termeßet ßerint való Istent meg ölhetni, megh halhat. De többet huß be az Consequentiában, hogy sem mint következnek. Mert az két külömbözö termeßetnek az egy Személyben való nagy eggyeßégekre nézve tulaydonittatik itt az életnek Fejedelmének az, á mi az embernek fiai az megh ölettetes, mint* Act: 20. v. 28. *az vér ontas. Azért az életnek Fejedelmet öltek meg, de az teßtben. Így az Dicsößegnek Királlya feßittetet meg,* 1. Cor: 2, v. 8. *de az teßtben, mellyet fel öltözöt vala,* Ioan: 1. v. 14. *es az melyben meg alázá magát mind az kereßtnek halálaiglan,* Phil: 2. v. 8. *Föl támaßtotta Isten ezt, de nem az Fiu nélkül. Mert ő mondgya vala ezt:* Senki nem veßi el az en életemet en tőlem, de En, en magam altal teßem aztle, Ioan: 10. v. 18. Es: 53.

v. 7. Az Atyának tulaydonittatik penig ßamtalan helyeken az Fiunak fel támaßtása: Mert az Atya minden Isteni cselekedeteknek kut-feje, melyből ßohol sem az Fiu sem az ßent Lelek ki nem rekeßtetik.

Az Atyának jobjára ültetteret, holtakon elevenekén Birává tetetet, mindenek hatalma alá vettettenek az egy ő magától való Istenen kivül, &c. De oly Fiu ültetteret az Atyának jobjára, ki annak előtte-is az Atyának jobján ült, az az egyenlő hatalomban uralkodot az Atyával, Psal: 110. v. 1. Mat: 22, v. 44. Act: 2. v. 34. *oly tetetet birává, ki az előt is világnak birája volt,* Gen: 18. v. 25. *es olynak vettettenek mindeneket talpa alá, kinek az előt-is mindenek birodalma ala voltanak vettetven,* Heb: 1. v. 2. *De ez az Fiu az ßolgai abrazatot magára vötte vala, melyben magát mind halálig meg alázta vala,* Phil: 2. v. 8. *es ebben mondatik, hogy mind fel támaßtatot, mind fel magaßtaltatot, mellyert mind ezek az közben járásnak tißtire tartoznak.*

Az Szent Lelek felől való tevelygeset-is így jelenti meg:

" 1. Hogy az Istennek oly mennyei ereje, mely által nagy
" dolgokat cselekeßik az teremtésben, megh tartásban,
" gond-viselésben, es az Prophetákban: Szent Fiának
" fogontatásában: ki bocsátásában. 2. Hogy Christus meg
" dicsőitesének utánna az Atyától el vötte az Szent Le-
" ket *Act:* 2. v. 33. es ki öntötte az Apostolokra, es így Chri-
" stußnak-is mondatik. 3. Hogy Isten erejének, Ujjának,
" jobb karjának, igaßignak Lelkének mondatik az ő kü
" lömb külömbféle cselekedetire nézve. *Ezekre iraßokat-is hordogát elo.*

F. Homály vagyon ebben, ha az Istennek Istenségének állattya ßerint való erejeé az Szent Lelek, vagy pedigh maga Istenségének állattyán kivül való Mennyei erőé? Azért eytette pedig ezt homályban ez Samosatenicus: Mert ha azt mondotta volna, hogy az Istenségben való erő az ßent Lelek, tehát mindgyárast ez következnek, hogy valami az Istenségben vagyon, az nem Accidens, *nem le vegö mulando állat, hanem* Subßantia. *Ha azért az Szent Lelek az Istenben Istenségének állat ßerint való ereje, ki által cselekedet az teremtésben gondviselésben, meg tartásban, &c. tehát valóságos Személy az Istenségben. Mert az teremtes, gond-viseles, meg tartas, &c. Személyhez illendö cselekedet, es á mint az Atya az teremtésnek cselekedete által mutatta ki*

ki magat, hogy termeßet ßerint valo Isten, es valoßagos Szemely: akkepen az Szent Lelek is, mint láßd meg Gen: 1. v. 1. *hogy az Szent lelek munkalkodot az teremtesben ö maga: Mert ö maga legelteti vala az vizeket. Azert mondgya az Isten,* Teremtsünk embert, Ge: 1. v. 26. *hogy az Atya az Fiat es à Szent Lelket mutaßa meg azzal à ßolaßnak formajaval. Laßßad az meg jegyzet helyen. Tekintsd megh az Irtovant,* Cap: VI. Quæst: 1. 2. 3. à pag: 390. ad 427. *Ha penig az Istenßegen kivul valo Mennyei erö az Szent Lelek, mutaßa megh ez Szent iraßßal dicsekedö Samosatenicus, Micsodas erö lehet az? Ollyane mint az párah, mellyel az tollacskat megh inditod, mint Sommer mondgya* Pag: 178. & 171. & seqq. *Ha ollyan: holott vagyon az egekben helye annak az mennyei erönek, es hogyhogy ßármaztattya ßüvekre, fákra, gabonakra, hogy az földnek ßüne ö altala megh uyjettaßsék.* Psal: 104. v. 30. *Mert Enyedi azt neha ßélnek, neha tüznek mondgya.*

Incap. 1. Gen: v. 2.

Valami altal az Isten teremtet, gondot vißel, meg tart, az Prophetakban ßollot, es az Christus teßt ßerint ßogontatot, az termeßet ßerint valo Isten, es valoßagos Szemely. Igaz az Conßequentia: Mert az teremteßnek, Providentianak, megh tartaßnak, Prophetakban valo ßolaßnak es az Christus teßtenek formalaßanak cselekedete, igaz Istennek es valoßagos ßemelynek tulaydona. Mert az Teremtö, Gond-viselö, megh tarto, Prophetakban ßolo, termeßet ßerint valo Isten, es valoßagos ßemely.

De az Isten az Szent Lelek altal teremtet, gondot vißel, tart, ßolot az Prophetakban, es formalta, s-teremtette az Christus teßtet, ez éppen ez Samoßatenicuße.

Azert az Szent Lelek termeßet ßerint valo Isten es valoßagos Szemely. Mert az Atya cselekedik az Fiu altal: az Fiu es az Atya az ßent Lelek altal az Isteni cselekedetnek rendi ßerint.

„ 2. Vallya, hogy az Christus meg dicsöitteteßenek utanna
„ vötte el az Szent Lelket, es ki öntötte az Apoßtolokra,
„ es azert Christußenak-is mondatik.

F. Vötte az Christus meg dicsöitteteßenek utanna az Szent Lelket, de nem ugy, mintha annakelötte neki az Szent Lelek ßajattya nem volt volna. Mert ugy az Christußé az Szent Lelek, es ßinten akkeppen ßármazik ö tüle, mint az Atyatul, Galat: 4. v. 6. Ioan: 15. v. 16. & 20. v. 22. *hanem vötte az ö közben-jaraßanak tißtire nezve, az megh alaztatot ßolgai abrazatban, hogy ez ö tißti ßerint ßafarkodgyek abbol,*

Eph:

Eph: 4. v. 8. *De az menyiben ö tüle ßármazik, es mindeneket ö tüle veßen,* Ioan: 16. v. 14. *annyiban tulaydon Christus Lelke az Szent Lelek,* Rom: 8. v. 9. *Nem ajandekozas ßerint, de termeßet ßerint, ugymint, ki ö vele egy örök Isten.* 1. Ioan: 5. v. 20. *Es ez harom egy. Mert meg az teßtben el jövetelinek elötte-is az Fiu az ö Lelke altal adot ßollani az Prophetaknak,* 1. Pet: 1. v. 11.

Az mit gugyög arrol, hogy Isten erejenek, uyjának, job karjanak mondatik az Szent Lelek, örömeßt veßßük. Mert ha valoßagos ßemely es örök Isten nem volna, hogyhogy tulaydonittathatnek neki erö, uy, kar, &c. Ezokaert az ö merhetetlen mindenhato Isteni ereje altal valo cselekedetire nezve, emberi mod ßerint ßol az iras ekkepen az Szent Lelekröl, hogy ne vélnök ötet parahnak, ßélnek, es valami levegö erönek Istenben, de valoßagos Szemelynek.

Eddig vagyon vallaßa ez Samoßatenicußnak, melyböl nagy begyre imillyen conßectariomocskakat faragot:

„ 1. Hogy ez ő vallasok az Istennek könyvében ugy vagon,
„ hogy senki azt nem tagadhattya, à ki az iraßnak helt ád.

F. Nem volt oly eretnekßeg, mely az ßent iraßßal nem ßinlette volna magat. Mert ugyan is honnan tudnak ßolani az hitnek dolgairol, hanem csak az hitnek könyveböl? Annak felette, nem hogy ott volna az Istennek Könyveben, de meg azt-is egy atallyaban nyilvan tagadgyuk, hogy vallas legyen ez ti tevelygeßtek. Vallaße az, melyben az Christus Ießußt uy Bálvánnak, Antichrißtußtul költöt Istennek, Duplas avagy Bellet Christußnak, Babylon Tornyának: Harmincz eßtendös koratul valo Csinalt Istennek kákogjátok? Vallaße az, melyben az Szent Lelket Párahnak, Mennyei erönek, Szélnek csacsogjatok? Vallaße az, melyben az Imadando Szent Haromßag egy Istent Harom ßeju Cerberußnak: az Istenßeget az Szemelyeknek Tokjanak csevegitek, es ez igeböl Bara, *azt ßeditek az Szent Haromßagnak gyalazattyara, hogy,* Legyen Latroknak Fejedelme.

Geor Enyedi in cap. 1. Geneß: v. 1.

Vallaße az, melyben az egeß Kereßtyenßeget ßemely-valogatas nelkül Csaßart, Kiralyt, Fejedelmet, Urat, *Orßagokban, Varoßokban, Falukban le telepedet tekintetes Kereßtyen Reßpublicakat te Samoßatenice vilagnak, vilag fiainak, talalmany követöknek, iras kivul valo hitneknek, &c. teli torokkal kialtod, irod? David Ferencz penig lelki Babyloniaiaknak mondgya, midön igy ßol: Meltan az lelki Babyloniaiak-*

Az egy Istenröl irott Könyveben Lit. 5.

nak

nak kik az Rétes, Állatos, Szemelyes Istent tiſztelik es imadgyak, melyek az Mennyet, Földet nem teremtettek, ekkeppen karhoztathatnok: Azö nevek ki töröltessenek, Os: 2. v. 17. Zach: 13. v. 2. *Ugyan ottan az Christus Iesust es az Szent Lelket az Bállal hasonlittya egyben.*

Micsoda orczaval méresled te Samosatenice azt mondani, hogy ez illyen éktelen es hallatlan sörnyü karomkodas, isſonyu karhoztataſſal meg tragyazot tevelyges, Szent irasbeli vallas volna?

2. Meltatlan vadolnak minket, mond Samosatenicus, hogy mi Uy es nem regen talalt tudomanyt követünk.

F: Itt Erdelyben meg csak ſaz eſtendös sincsen. Mert tudgyuk ki volt amaz betegek utan lesködö, temetö töltö körpiczes Blandrata György: ismertük amaz Udvari csel-csap, alhatatlan elmejü, hitröl hitre vetemedö Varga fiat David Ferenczet, kik elsöben költek ezt az rut tevelygest Erdelyben.

Iren. lib. 3. cap. 4. Euseb lib 3. cap. 21. Eccles. Hiſtor.

Ha fellyeb tekinteß Christus ſületeſe utan ſaz eſtendövel, mikor meg Szent Ianos Euangeliſta el vala, akkor talala Cerinthus, ki ellen Szent Ianos ira azö Euangelioniat, mely rut tevelyges hogy hogy ürgöt forgot egynehany furfant fejü alhatatlan embereken, es jot ala, megh mutogattam. Azert uy, es iras kivül valo karhozatos tevelyges. Mert az Szent iras nem ismer harmincz eſtendös Istent Christust, de ollyat, Az ki mindenek fölött örökke aldando Isten, test ſerint penig az Atyak közzül valo, Rom: 9. v. 5. *minemü az Christus.*

3. Valakik, mond Samosatenicus, az Bibliának helyt adnak, valameddig az mellet maradnak jo lelki ismerettel az mi vallasunknak ellene nem mondhatnak.

F. Nem jo lelki ismeretü ember volt tehat Szent Ianos Euangeliſta, az Biblia mellet sem maradot meg, hogy az ti vallastok ellen irta azö Euangeliomat. El fordult lelki ismeretü volt Szent Pal, es minnyajan az Apostolok, hogy az Christusnak örök Istenſegeröl es az testben valo el jöveteliröl ſ meg jeleneſeröl tanitottanak.

Meg ſebhetie az lelke ismeretit, az ki az Ur Iesusnak tiſztesſegenek *otalmazasara mind irasaval ſ-mind tanitasaval ki kél, es tagadgya, hogy nem uy halvany, nem Antichriſtuſtul költöt Isten, nem harmincz eſtendös koraban csinalt Isten: az Szent Lelket, hogy nem Szel, nem csak Mennyei erö: az Imadando Szent Haromſagot hogy nem harom ſejü ſene vad, az Kereſtyenſeget, hogy nem vilag fiai, nem lelki Baby-*

loniaiak:

loniaiak: az igaz Kereſtyeni vallaſt hogy nem talalmany, nem iras kivül valo? Az Bibliahoz tinektek ſemmi közötök nincsen: Eröſsakot vöttetek rayta ſentseg-töreskeppen, hogy az mi ott nincsen, azt kenitek reja.

De nezd meg Kereſtyen Olvaſo ſörnyü vakmeröſeget ez Samosatenicusnak ebben: Elöſsör, hogy tellyeſseggel el rekeſti az egeſs Kereſtyenſeget az Szent Bibliatul, Okoskodaſoknak es Traditioknak követeſere igazittya, es azt mondgya, hogy egyedül csak ök követik az Szent iraſt, el annyera, hogy valakik az Biblia mellet meg maradnak, egygyig mind azö vallaſokon vannak.

F. Hypocrita, ſollottunke mi valamit ollyat az Istenröl, azö Szent Fiarol es Szent Lelkeröl, mely az Biblian kivül volna, hogy okoskodaſſal es Traditiokkal vadolſs? Nem tudgyuke mi Szent Pal tanitaſabol, hogy az okoskodas az Szent iraſtelkül azon bolondoskodas? Oda alab az vege ſele ez iraſodnak azzal vadolſs, hogy ellene mondunk az okoſſagnak, itt azzal, hogy az okoſſagot követtyük. Istenſelö ember el nem tud igazodni rayta mit akarſs, oly tekergös ellenkezesben vagy. 1. Cor. 2. v. 13. 14.

Nagy árok elötted, hogy az Apoſtoloktul foguan eddig az Szent Biblia mellet egyenesen ala tudgyuk egy inon ſolyo igaſſaggal hozni àſs. Haromſag egy Istenröl valo tudomant, es meg mutogattyuk az ſent Biblia mellet mindenik ſaz eſtendöben Christus ſuleteſetül foguan, 1. *Hogy az Apoſtolok az Uy Teſtamentomban.* 2. *Az Apoſtolok utan az Apoſtoli firfiak, mint, Polycarpus, Ignatius, Irenaus ſ az többi azö irasökban.* 3. *Az Apoſtoli firfiak utan ſok Paterek, ſám-nelkul valo Püſpökök ſerte ſerint ez egeſs vilagon, es tudos Doctorok azö Könyvökben az Szent Haromſag egy Istenröl irtanak, tanitottanak, es az Apoſtoli vallas ſerint minden megh ſakadozaſnelkül es valtozaſnelkül maradekjokra ſállitgattak: Conciliomokban, avagy vilaghi nagy Gyüleſekben, Nemzetſeg ſerint valo Synattyokban arrol Symbolomokat, Credot irtanak az Bibliabol, es azt magyarazvan az Eretnekek ellen épſegben meg otalmaztak, es mind ezeknek folyaſa ſerint idöröl idöre csalatſagnelkül Hiſtoriakban be vöttek, es az mit az Apoſtolok, az Apoſtoli firfiak, az Paterek, Püſpökök es Doctorok az Szent Haromſagrol vallottanak az Conciliumokban az ſent iras ſerint megh magyarazták az Symbolomokban, Credoban be vöttek, azt ſinten ugy lattyuk, ertyük s-tudgyuk az ſent Biblia mellet levö* Eccleſiaſtica *Hiſtoriak-*

Az ſzent Biblia elsö kimutatoja az igaz vallasnak: Megh vilagositó bizonſagtetele az igaz Eccleſiaſtica Hiſtoriak.

bol, mintha mindenik idejeben jelen voltunk volna. De ti Samosatenici Plebani *egy kukkot nem tuttok ßolani vallastoknak idöröl idöre eddig valo ala ßallitasarol: az halaknal némábbak vattok, ha az ßent Biblia mellet mindenik ßáz eßtendöben meg kerdezzük, kik voltanak az ti vallastokon: Mellyik nemzet: mellyik Apostol: Apostoli Firfi, Pater, Püspök, Doctor: Holot vols Conciliomotok, Synatotok?*

Mert az ßent Bibliabol állo Apostoli vallasnak megh vilagositasara, es ßem eleiben valo ki hozasara, nincsen soha altalab ut, mint à ßent Biblia mellet idöröl idöre alá ßállot igaz Historiakbol ki nezni es ki hozni az Apostoli hitnek valloit, terjeßtöit, megh tartoit, oltalmazoit eggyik idöröl masik idöre ala ßallitoit, mint mi cselekedünk: Nem azert te vigyorgo Samosatenice, hogy mi ezzel vagy az ßent Biblia mellöl el tavoznank, vagy az Szent Bibliabol állo Apostoli vallasunkat az ßent Haromsag egy Istenröl ebböl bizonyitanok, vagy okoskodasunkat futtatnok, vagy ezeknek Traditiojokat az ßent irassál egyenlö meltosaguvá tennök, vagy hogy az Szent irasbol elegedendökepen vallasunkat meg nem bizonyithatnok, hanem azert, hogy az mit à Bibliabol vallunk, erössitunk, ezeknek-is consensusokat, velunk valo eggyezeseket meg tapaßtalhassuk, & ex eorum testificationibus historicis confirmemur, *az ö historia ßerint valo bizonysag-tetelekböl-is erössitteßünk. Azert mondom oda alab: Nem eleg tinektek à Bibliat elö ragadnotok, abbol magatoknak hitet faragnotok, es az utan az ßent irassal kerkednetek, mint az* Uy *Kereßtyenek: Mert ha igy kellene hitet faragni s-fogni, kicsoda nem talalna maganak hitet? hanem az Szent Biblia mellet folyo igaz* Ecclesiastica *Historiakat-is meg keltekintelnetek, es az menyiben* sunt testificationes Historicæ *annyiban melle kel vallastokat illetgetnetek es egyengetnetek, mellyet ha cselekeßtek, bizony mindenüt meg sententiazot eretneksegnek talallyatok az ti vallastokat, mint oda alab büvön meg mutogattam.*

Te ßod Samosatenice: Valaki az Biblia mellet valameddig megmarad, az mind az ti valtastokon vagyon. *En ezt teßem hozza az tennen beßedetekböl: Valaki az Biblia mellet valameddigh megh marad, az mind addig az Christust* Uy *balvannak, Harmincz eßtendös koraban Csinalt Istennek, Duplas avagy bellet Christusnak: az Istenseget Rétesnek, Allatosnak, Szemelyesnek, &c. mondgya. Tietek mind az* Antecedens *mind az* Consequens. *Immar kit vißeß*

te Samosatenice mi közzülünk az te hitedre? Azert mind az elsö fogasod mind az következes hamis. 1. Mert hamis Principiumod vagyon, hogy te az Biblia mellet maradtal, es az mi gyanoban s-kerdesben forog, azt ugy veßed fel, mintha mind ez vilag megh alkut volna rayta, hogy ti az Bibliat követitek. 2. Mert az ki à Biblia mellet meg marad, azzal teßen bizonysagot arrol, hogy nem Samosatabeli Pal eretnek vallasat, de igaz Apostoli vallast követ, es ti mellöletek azzal állot el, mert à Biblia mellet maradot, mellyet ti csak emlegettek, de nem követitek.

Masodßor vak-merö vagy abban-is, hogy azt az ßidalmat, mellyet valaki ti raytatok, es az ti tevelygesteken cselekednek, az Szent irasra kened, es azt mondod, hogy az ki titeket ßidalmaz, az Istennek ßent Igejet ßidalmazza.

Soha meg eddig Kereßtyen fül ezt nem hallotta vala, hogy az ki az Samosatenicusokat ßidalmazza, s-vallasokat, az à Szent irast ßidalmazna, mely nem feleletre, de almelkodassal valo fivöltesre melto. Tißavatoke az ßent iras? Az ti lelketeknek illheseböl ßollottanake az Prophetak es az Apostolok, hogy az mi gyalazat ti raytatok s-tevelygesteken esnek, az à ßent irasra háromlanek? o h nagy ßemtelenseg!

4. Vádol Samosatenicus, hogy az mi Kereßtyeni vallasunknak fundamentoma nincsen az szent irasban meg irva: az iras kivül penig nincsen Hit: hozzá tenni es el venni valamit, karhozatos. *Deut: 4. v. 2. Es: 29. v. 12. Matt: 15. v. 9. Apoc: 22. v. 19.*

F. Nem atallyak az Samosatenicusok magokat, es az ö tevelygeseket egyenlö meltosaguva tenni az Apostolokkal es az Szent irassal, hogy akar öket ßidalmazzad, akar az Apostolokat: akar az ö rut tevelygeseket, akar az ßent irast: Hogyhogy ßegyenlenek tehat illyen meg tapaßtalhato rut temerdek hazugsagot költeni mi felölünk, hogy az Szent Haromsagrol valo Apostoli vallasunknak fundamentoma nincsen meg irva az Istennek Igejeben? Ez nehany magoknak tetßö suveges Plebanoskak nem hogy az egeß Kereßtyensegen, de meg az Szent irason-is fellyül akarnak lábbani.

Annyera megh vagyon az Szent Haromsagrol valo vallasunknak fundamentoma az Szent irasban, hogy meg Blandrata György-is ugyan solennis protestatio *val kialtya vala az Gyula-Fejervari Synatban, hogy ök az Haromsagot nem tagadgyak.* Istor, pa. 181.

Enyedi Györgynek-is, noha meg csufolasbol, de kesketelen meg kellet vallani, hogy az Szent irasbol ßolunk, tanitunk es mutogattyuk az mi vallasunkat, midön Zanchiusnak Könyve felöl azt mondotta, hogy **Insanum Volumen**, *Oktalan avagy nagy Baromi Könyvet irt az Szent Haromsagrol, mely Zanchiusnak irását noha megh tekintelte Enyedi, es az holott hozza serhet, elö-is hozza, de azert soha derekason hozzá nem mert nyulni, nem hogy az Szent irasban nem volna az mi vallasunk. De ez meltatlan patvart el fordittya ez* **Speculum Trinitatis**, *azert többet erröl itt nem ßolok.*

Hogy peniglen irást fejez mi reank ollyan ßörnyü átkokkal es csapasokkal, ti rejatok illik; im meg bizonyitom: Valaki az ß. irashoz valamit teßen vagy el veßen, az minden karhozatos csapasokra melto, az elebbi irasok ßerint. De ti **Samosatenici Plebani** *mind töttek az irashoz, mind el vöttetek valamit. Töttek, hogy az Christust uy Bálvánnak mondgyátok: az Sz. Haromsagot harom testu Gerion Kiralynak, s-az többit lasßad az elsö levélen. El vöttetek valamit: Mert az Christust nem csak ez életben sosztottatok meg örök Istenségetül, de az itélet utan ugyan le vonattyatok az Istenségnek, Kiralysagnak, Urasagnak tißtit rola, hogy az többiröl ne ßollyak.* **Ergo.** *Eddig vagyon elsö rendbeli Consectarioma.*

VIII. Rejank akarja bizonyitani ez Samosatenicus, hogy mi talalmanyokat követunk, nemely Doctoroknak mondasokbol:

Lib. 5, cap. 9. De Trinit.

1. *Agoston Doctor ßava: Cum quæritur, quid tres, magna prorsus inopia laborat humanum eloquium, dictum est tamen Tres personas, non ut illud diceretur, sed ne taceretur.* **Az az, Mikoron kerdik: Mi az harom, igen megh sükül az emberi nyelv: Mondatot mindazaltal harom Szemelyeknek, nem hogy az mondatnek, de el ne halgattatnek.** *Ismet,* Lib. 7, ca 4 De Trinit. *Licuit loquendi ac disputandi necessitate, Tres personas dicere, non quia Scriptura dicit, sed quia Scriptura non contradicit:* **Az az, Az ßolasnak es az vetekedesnek ketelensegeböl szabad volt harom Szemelyeket mondani, nem hogy az iras mondgya, de hogy az iras ellene nem mond.**

F. *Mas az Ige avagy à Szo, mellyel valamit ki mondunk, mas az dolog, à mit az Igevel avagy az ßoval ki mondunk, mint, mas az Istenaz ö Istenségenek allattyaban es termeßetiben: mas az ßo, mellyel azt*

az

az ö magatul valo örök Istent ki mondgyuk. Az Isten az ö Istenségeben örökkevalo ki beßelhetetlen dicsöseges Fölsegh; az ßok, mellyekkel ki mondgyuk, ki legyen amaz örökkevalo Fölseg, idöre tartozok, idö ßerint valok, kiröllasßad az Irtovanyt. Mert ha az ßok-is ollyan örökkevalok volnanak, minemü az Isten, hogy hogy tudnad te rebegö nyelvü ember azt ki mondani? mimodon juthatnal ismeretire az örökke valo ki beßelhetetlen Folsegnek az örökkevalo ßok alatt? Az minemü bodogsagot Isten ßerzet azotet ßeretöknek, ßem nem latta, fül nem hallotta, embereknek ßivök gondolattyaban sem ötlöt, azonban az Istent rebegned ki? Innen mondgya Isidorus: **De Deo humanus sermo nihil digne dicit** *Az emberi nyelv (ßo) az Istenröl semmit illendökeppen nem ßol. Immar Agoston Doctor azt allattya, hogy mikor az ember Istenröl ßol, ugy meg fogyatkozik az ßobol, hogy soha ugy à mint Isten vagyon, ki nē mondhattya, mindazaltal hogy annak neminemü ismeretire juthasson, mi legyen az egy Istenségben az harom, ki Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek mondatik, erre nezve Szemelynek mondottak, nem azert, mintha ez ige avagy ßo altal,* **Szemely**, *mérhetetlenségben, végbetetlenségben, &c. ki mondhatnad ki legyen az Atya, Fiu es Szent Lelek. Mert ez ßo,* **Szemely**, *harom singni rothadando hoßßu emberre illik, de azert hogy ki fejezteßsek, es egy mastul megh külömböztessek s-ki ismertessek az harom az egy Istenségben ki legyen. Okat adgya az masodik mondasban: Mert az Isten felöl valo ßolasnak es vetekedesnek ketelensege az Eretnekek ellen hozta elö, hogy az Doctorok Szemelynek nevezetivel illessek az Atyat, Fiat es Szent Lelket, kiröl tekintsd meg, kerlek felette igen, Calvinus Ianos irasat, ki nagy bölcsen eleget teßen ennek az Samosatenicusnak.*

Pag. 158.

Es. 64. v. 4.

Isid. lib. 1, cap. 2, de Sum. bono.

Lib. 1, Instit. ca. 13. sect. 5.

Az elsö mondasat Agostonnak ekkeppen hozza be Calvinus: **Nec absimilis est Augustini excusatio, necessitate extortam fuisse hanc vocem propter humani eloquii in re tanta inopiam, non ut exprimeretur, quod est, sed ne taceretur, quomodo tres sint, Pater, Filius & Spiritus Sanctus.** *Az az, Hasonlo ehez Agostonnak mentsege, hogy az ketelenseg facsarta ki ez ßot az emberi ßonak illyen nagy dologban valo ßuk voltaert, nem hogy ki mondhatnad azt az mi vagyon, de hogy el ne halgattatnek, hogy hogy legyen harom, az Atya, az Fiu es az Szent Lelek. Mi gancsot talalsz ebben Samosatenice? Oda fellyeb ismet azt mondgya azon Calvinus:*

Sect. 9. ejusdem libri & capitis.

Si quis verborum novitatem reprehendat, nonne meritò judicetur lucem veritatis indignè ferre? aut qui tantum hoc reprehendat, veritatem planam ac dilucidam reddi. *Ha valaki az ſoknak uy voltat vadollya, avagy nem meltan itiltetike, hogy az igaſſagnak vilagoſſagat boſſzullya? ugymint ki csak azt vadollya, hogy az igaſſag nyilvan valova es vilagoſſa tetetik. Te-is Samoſatenice azert karhoztatod azokat az ſokat, mellyekkel élünk az Iſtenröl valo tanitaſunkban, es azert ſenveded boſſzuval, hogy ki legyen az Atya, Fiu es Szent Lelek az Iſtenſegben ez ſoval,* Szemely, *nyilvan valova es valoſagoſſa teſſsük. Az maſodik mondaſarol igy ſol:* Hilarius magno crimini ducit hæreticis, quod eorum improbitate cogatur ſubjicere periculo humani eloquii, quæ mentium religione contineri oportuerat. *Hilarius nagy veteknek tartya az eretnekekben, hogy azoknak Iſtentelenſegeket keſeritteſſek azt az emberi nyelvnek fogyatkozaja ala vetni, mellyet az elmenek tiſztaſagaban meg kel vala tartani. Ti vetketek tehat, hogy az mi Doctorinkat nyughatatlán csacsogaſitokkal ugy kenſeritettetek ſolani.*

Sect. 5. ejuſd. cap. & lib. Lib. 2. de Trinit.

Talalmanye azert az Atya, Fiu es Szent Lelek, kiket te-is ez iraſodnak vegeben az te modod ſerint emliteſs, hogy emberi nyelv emberi ſoval mondgya meg ki legyen az Iſtenſegben? Talalmant követe az, à ki az Iſtent igazan vallya az derek ſent iraſnak tanubizonyſag-tetele ſerint, es hozza illendö ſoval uyjul hozza az eretnekeknek kenſeriteſek miatt?

Hogy ti az Chriſtuſt, harmincz eſtendös koraban csinalt Iſtennek vallyatok, Talalmany leſsene azzal az Chriſtus? Meg marad az Chriſtus az mi ö Fölſege Iſtenſegeben es emberſegeben, de az ti vallaſtok leſsen talalmany. Mert az Chriſtus nem Bálvány, nem csinalt Iſten.

Dato, *legyen talalmany az ſo, mellyel Iſtenröl ſollaſs, azonban penig egy körön feketenyire az Iſtenröl valo vallaſodban el nem mégy az Szent iras mellöl, Talalmannyá teſsede az ſoval az Iſtent? Talalmany leſsene vallaſod? Talalmanyt követſse? Ket, harom ſot vött be az Eccleſia (mely mindazalial az irasban vagyon, mint maydan meg mondom) hogy azzal az Eretnekeknek ſájokat be dugjuk, ſ. az egeſs vallaſunk lenne az harom ſok miatt Talalmany? Ennek az Samoſatenicuſnak hunyor kel az orraban, hadd ebredgyen fel. Ha azert az Szent iras Talalmany, tehat az mi vallaſunk-is Talalmany.*

Tom. 2, pag. 252. b.

2. *Luther Marton ſavait hozza be, holott azt mondgya:* Hogy meg kösönnye inkab az veſet ember, es vallya megh, hogy nem erti az Iſten beſedet, avagy hadgya el azt meg veſtegetni *Maga tulaydon* Uy *ſavaval.*

In poſt. major. fo. 282, a

Iſmet: Ez ige, *Haromſag*, nincsen az irasban.

Tö. 2, fo. 252, a, contra Latomum.

Iſmet: Sok külömbözteteſnek álmot talalt az Academia az Haromſagnak meg mutataſara.

Iſmet: Ez ſot, *Homouſion*, Egyenlö állatu, nem vöttek ſokak be: Hieronymuſ-is mérget mond alatta lenni.

Vegezetre: Ha gyülöli az en lelkem ez ſot, *Egyenlö állatu*, nem leſsek Eretnek.

E. Az elö mondasban Luther Marton az emberi elmet es nyelvet zabolazza megh, hogy ſenki ne méreſsellyen tiſztabban es nyilvabban ſollani, mint Iſten az ö igejeben ſollot, es ſenki maga tulayden ſajat beſtedet ne taſsitſa az Iſten beſede közöben, hogy azzal toldgya avagy himezze az Iſtennek ſsent Igejet. De azonban nem tiltya az Iſten igejenek ſsep ertelmes ſsoval valo magyarazattyat es vilagoſitaſat, hogy az mi az irasban homalyos, azt nyilvabban valo ertelmes ſsoval ki ne mondgyuk. Mert ö-is mind az O, ſ-mind az Uy *Teſtamentomnak könyveiben ſokat meg magyarazot.*

Tilya tehat az ollyan Uy *ſokat, mellyek sem az bötüben nincsenek, sem fundamentom ſserint az irasban nem talaltatnak. De ez ige,* Szemely, *bötü ſserint meg vagyon az irasban.* Heb: 1. v. 3. *Ez-is,* Harom, 1. Ioan: 5. v. 7. *melyböl jött az Haromſag. Ez-is,* Egy allat, *hogy ez harom egy: Ha harom, meg-is egy, tehat egyenlö allatu, mellyekkel Luther Marton-is élt az Eretnekek ellen minden iraſiban.*

Hogy penig tagadgya Luther ez iget, Haromſag, *lenni az iraſban, nez az bötüre, nem penig az fundamentomra es nem annak valoſagara, az mit az Haromſag mutat, mert è ſserint az irasban vagyon.*

Karhoztattya az harmadik mondasban à Scholaſticuſoknak agyaskodaſokat. Mert ha meg tekinteled Petrus Lombarduſt, es az ö iraſanak magyarazoit Scotuſt ſ-az tobbit, oly homalyos Diſtinctiokkal külömböztetteſſel ſaraſsitya az Olvaſoknak elmejeket az Iſtenröl valo tudomanyban, hogy magyarazatot kevan inkab, hogy ſem magyarazna, ſedezi az igaſſagot es homalyoſitya inkab, hogy ſem vilagoſitya. De ez ige, Szemely, *nyilvan ki mutattya az Iſtenſegben ki legyen az*

Atya, ki az Fiu es ki az Szent Lelek, ugy ez-is egyenlö allatu az Fiunak egyenlö Istenseget az Atyaval. Ha azert az Scholasticusok közzül nemellyek ugyan bele merültenek az sok Distinctioknak talalasiban, hamissan vadolod abbol az Istenröl valo Apostoli igaz vallast. Mert az emberek vádolandok, nem az vallas: Mert ö bennök az fogyatkozas, nem az vallasban: azert te-is hamissan kened azt az mi igaz vallasunkra.

Latomus vetette vala Luther eleiben, hogy az Ecclesia nemelly sokat bé vött, mellyekkel mindazaltal nem ujetot. Azt feleli Luther: Non fuit receptum à multis iisque Præclarissimis: *Sok tekintetes (Doctorok) nem vöttek volt be. Melyben nem karhoztattya azokat, az kik be vöttek, de csak azt mutattya meg, hogy nemellyek nem vöttek be. Miert? Hieronymus Doctor itiletiböl bizonittya, ki kevanta, hogy az az ige el töröltetnek. Miert? Mert nem tudom, ugy mond Hieronymus, micsoda mereg lappang az bötükben es syllabakban. Micsoda mereg, az Calvinus Ianos meg mutatta ugyon azon Hieronymus mondasabol:* Unde & Hieronymus ad Damasum sacrilegium dicit tres in Deo substantias prædicare. *Honnan Hieronymus-is Damasushoz valo irasaban sentseg-töresnek mondgya harom allatot az Istenben prædikallani. Latode miert nem jovallya ezt iget,* Homousion, *Egyenlö allatu? Mert holott mas az Atya, mas az Fiu, mas az Sz. Lelek azon egy Istenségben, azt hoztak ki ez igeböl,* Homousios, *hogy harom az allattyok-is. Harom allatot penig mondani külön külön az egy Istenségben, sentseg-töres. Nem karhoztattya azert az sot ö magaban, de azt az mit az Eretnekek abból ki hoztanak: hogyha harom semely vagyon az egy Istenségben, tehat harom allat-is. Mert az szemely* Substantia, *allat. De felsabadittya Calvinus, midön* Impropriam locutionem, *tulaydon solas kivül valo solasnak modgyanak mondgya lenni. Annakfelette, hogy ezzel az hamis patvarral az Nap-keleti Püspököket, kiket igen gyülölt Hieronymus, sant sandekkal igyekezte terhelni: Vegezetre erröl az igeröl lassad Zanchiust.*

Inst. lib. 1, ca. 13, sect. 5.

Zanch. lib. 1, ca. 2, de trib. Eloh. pa. 9.

Innen mondgya vegezetre Luther, hogy ö ha gyülöli-is ez iget, Homousios, *Egyenlö allatu, nem lessen azzal Eretnek. Mert nem gyülöli azzal, sem az Atyat, sem az Fiat, sem az Szent Lelket, es nem azt mondgya, hogy gyülöli; de: ha gyülölne-is. Mert ney az Keresztyeni sabadsagra az sok felöl, hogy sabad követned, sabad el hagynod. Szol*

penig

penig ekkeppen az eretnekekert-is, kik ez sot, Homousios, *csigazzak vala hamis ertelemre.*

3. Visi egyben ez Samosatenicus Bellarminust Lutherrel, hogy Bellarminus allattya Hieronymus irasabol az merget fekünni, nem az egy allatnak, de az Hypostasisnak igeje alatt. Igy Calvinus azt mondgya, hogy akadalyos Hieronymus à Szemelynek igejeben. Mert merget gyanit alatta, mellyekből azt hozza ki ez Samosatenicus, hogy akar az egy allat alatt, akar az Szemely igeje alatt legyen az méreg, mind egy, el kel tavoztatni, mert halalt hoz.

Bellar. in Præf. 2, pag. 208 Calvin. Inst li. 1, cap. 13, sect. 5.

F. Lelkök ismeretire kenseriti ez arant Samosatenicus az Keresztyeneket, hogy az mit monda, meg lassak. En is az Isten Fianak itilö szeki elött valo kemeny szam-adasokra kenseritek mindeneket, hogy ezt-is itillyek meg.

Ha ket, harom ember valamely igetsken avagy sotskan vilonganak, es eggyik azt mondgya, hogy ez ige, Homousios, *egyenlö allatu, neki nem tetsik: Mert az eretnekek azt csigaztak ki abbol, hogy harom allat legyen az egy Istenségben, holott egy az Isten az ö Istenségenek allattyaban, mint Luther erti: Masik ismet azt mondgya, hogy neki ez az ige,* Hypostasis, *Szemely, nem tetsik, mert az eretnekek abbol azt hoztak ki, hogy az Szemelynek allattya vagyon: De az Atya, Fiu es szent Lelek Szemely: tehat harom allattyok vagyon, holott egy az Isten az ö Istenségenek allattyaban, mint Hieronymus, Bellarminus es Calvinus mondgyak: mondom itillye meg minden jo lelki ismeretü ember, ha fel homole ezzel az derek szent irasbol allo Apostoli igaz vallasunk à Szent Haromsagrol? Illetie meg es tessie gyanossa csak egy körösm seketenyiben-is az Istenröl valo igaz vallast? Ezek az bölcs emberek az Eretnekekre kepest nem jovallyak: Karhoztattyake azzal, hogy ne illessek az egy Istenségben levö Atyara, Fiura es Szent Lelekre? Azti hamis ertelmetek miatt sekussik az méreg alatta, s-meg-is az Szent Haromsagh egy Istent ocsarollyatok. Azert az mely merget ti toytatok az ige ala, attul kel magat mindennek meg otalmazni: Mert az boz halalt.*

I.

Itillyetek meg ezt-is: Hogyha ket avagy harom ßon valo veßödesert meg vethetnie valamely lelek id vösségeben jaro derek tudomant? Ezt az iget, Hypostasis, *en nem jovallom: En imezt* Homousios *megh*

II.

i vetem:

vetem: azert nincsen harom Szemely az egy Istenségben: azert talalmany az Háromságrol valo vallas. Kicsoda volna oly tök agyu ördög rabja, a ki az Atyat, Fiat es Szent Lelket ezert meg vetne, s tagadná? Mert en s amaz nem alkhatunk ímez ket, harom szocskan.

III. *Itillyetek meg azt-is: Ha Luther, Calvinus, Bellarminus, Hieronymus ezert, hogy ez ket szokat forgattyak, s bizonyos jo okokert nem jovallyak,* **Hypostasis, Homousios,** *löttenek azzal Szent Háromság tagado emberekké? Nem éltenek szám-nelkul valo helyeken az ö irasokban ez igekkel, mikor Istenröl szollottanak?*

IV. *Itillyetek meg azt-is, lelketek idvösségere kenszeritlek: Ha ez sok alat: Az Christus Uy Bálvány: Babylon Tornya: Duplas avagy bellet Christus: Harmincz esztendös koraban lött Isten Az Szent Háromság egy Isten harom seju sene vad: harom testü Gerion Kiraly: az Istenség tokja az Szemelyeknek, mondom ez sok alatt karhozatossab méreg vagyone, hogy sem mint mikor az Atyat, Fiat es Szent Lelket Szemelynek, az Fiat es az Szem Lelket Homousiosnak, egyenlö allatunak mondom lenni az Atyaval?*

Te vigyorgo Samosatenice, elsöben meg kellet volna tekintelned Irenæust, ki élt Christus születese utan mas-fel szaz esztendö tayban, az Nicenomi Gyüles elöt-is mas-fel szaz esztendövel, Szent Ianos Euangelista halala utan ötven esztendövel, ezerszer él az igevel, **Szemely, Háromság,** *abban az ö könyveben, mellyet irt az Szent Háromságrol, igy Tertullianust, Clemens Alexandrinust, s az tobbit, kiket elo hoz Zanchius, es annakutanna hogy ezekbez valamit vetettel volna, ugy gügyögnel essele alnok hamis vadlo patvariddal a te Ivadekidnak.*

Lib. de Trin. pag. 617.

Zan. pag. 7, de tribus Elohim. Li, 10, ca, 15.

Nicephorust hozod be, hogy ö meg mondgya ki talalta az Szemelyeknek igejet, de alnokul. Mert Nicephorus velekedeskeppen mondgya, (primus quidem videtur) *hogy lattatik mintha Hosius talalta volna. Nem azt mondgya tehat egy atallyaban ki talalta, de csak gyanoval: Lattatik. Az mit azert Nicephorus gyanoval mond, te azt hamissan egy atallyaban mondod.*

Miert kuldötte penig Constantinus Kereszтyen Csaszar Hosiust Alexandriaban, elö hoztad, hogy az Arius eretnektül indittatot haborusagot altala le szallitsa. Mert ez igeböl Substantia & Subsistentia, *sok hazugsagokat tamasztottanak volt az Arianusok, mellyeket, mint Eretnekektül költöt hamissagokat, meltatlannak itelt lenni az Nicenomi*

Gyüles hogy elö vegye, söt az Alexandriai Gyüles ugyan meg tiltotta, es Canont ira rola: **Non esse utendum iis vocibus de Deo cum loquimur, nisi quis Sabellii opinionem reprehendere conaretur.** *Az az, mikor az Istenröl szolunk, nem kel azokkal az igekkel élni, hanemha valaki az Sabellius velekedeset akarna megh czafolni. Latode Samosatenice, mely nyil van meg hatarozza, hogy csak az eretnekeknek szajoknak be dugasara kel azokkal az szokkal élnünk. Azert ha meg repedtek-is, de az ti tevelygesteknek megh hamisitasara szuntelen elo hozzuk.*

Sozom. lib, 6, cap. 12.

Ezen ertelemmel szol Beza-is, midön az Allatnak es Szemelynek igejet oly szukségesnek mondgya lenni, annak igazan valo magyarazattyara mi legyen Isten az ö Istenségeben, es abban levö Atya, Fiu, Sz. Lelek. Mert ugymond, senki az Atyat, Fiat es Szent Lelket, meg nem tudgya külömböztetni azon egy Istenségben azok az sok nelkül. Hogy penig az Beza szorgalmatossagat a Biblianak olvasasaban megjegyzetted, nem szükölködik az te dicsireted nelkül. Mert nem-is akart Szent Haromság tagadotul diesirtetni: vádlásoddal penig csak annyit gondol, mint az Orosslan az Szunyoggal.

Lassad Socrates. lib, 5, cap. 7, Eccl, Histor.

De mind ezeket te ellened Samosatenice be sommalom Zanchius mondasaval. Pium certè Decretum. Nam certè probandum non est, ut in concionibus usurpemus has voces, Essentiam, Hypostasin, sed simpliciter utendum est vocibus sacrarum Scripturarum, ut, Deus, Pater, Filius & Spiritus Sanctus, Deus unus, Filius à Patre missus, & cæteris, quibus unitas & distinctio significatur. Cæterum contra hæreticos omnino usurpandæ sunt voces, ut refutetur sententia Sabellii, Arii, (Samosateni.) Videmus enim ex hoc Decreto, Patres & totam veterem Ecclesiam coactam fuisse iis vocibus ad hæreses ex Ecclesia propellendas, non ad nova dogmata (ut hæretici calumniabantur) extra Scripturam constituenda. Hac eadem de causa nostri hæretici non possunt ferre has voces: sed nos vestigiis Patrum inhærentes, debemus illas retinere, ut hæreticorum dogmata facilius refellantur. *Az az: Bizony kegyes vegezes. Mert bizony nem jovallando, hogy à Predikatiokban ez igekkel éllyünk,* Allat, Szemely, *de egyenessen élni kell az Szent irasnak szovaival, mint, Isten, Atya, Fiu, Szent Lelek,*

Lib. 1, de tribus Elohim cap. 2.

Nota benè.

Egy Isten, az Atyatul küldetet az Fiu, es többekkel, mellyekkel az Egyseg es az külömböztetes jelentetik. Továbbá, az eretnekek ellen igen-is élni kel ez igekkel, hogy meg hamisittassék Sabelliusnak, Ariusnak, (Samosatabeli Palnak) értelme. Mert lattyuk, hogy ez vegezéshöl az Atyak es az egeßregi Ecclesia kenßeritettenek volt azokkal az ßokkal élni az eretnekségeknek az Ecclesiabol ki pelengerezésére, nem uy tudomannak (mint az eretnekek patvarkodnak vala) az iras kivül valo ßerzésére. Ugyan ezen okert az mi eretnekink-is *nem ßenvedhetik el ez ßokat: de mi az Atyaknak nyomdokit követven, megh tartsuk azokat, hogy az eretnekeknek tudomanyok könnyebben megh hamisittassék.*

Inst, Lib, 1, ca, 13, sect, 5.

Ne másik-is Calvinusbol: Porro, si quos anxia constringit superstitio, ut hæc nomina non ferant: nemo tamen jam vel si rumpatur inficiari poterit, cum unum audimus, intelligendum esse substantiæ unitatem, cum tres audimus in una essentia personas notari in hac Trinitate. Quo non fraudulenter confesso verba nihil moramur. Sed expertus pridem sum, & quidem sæpius, quicunque de verbis pertinatius litigant fovere occultum virus. *Az az, Továbbá, ha kiket oly ßorgos babona ßorongat, hogy ez igeket el nem ßenvedhetik: senki mindazaltal immar, ha meg fakad-is, nem tagadhattya, hogy mikor eggyet hallunk, kellyen erteni az állatnak egy seget: mikoron harmat hallunk az egy allatban, ßemelyeket jelenteni ez Haromsagban. Ezt csalardsagnelkül meg valvan, az ßokkal semmit nem gondolunk. De regen meg tapaßtaltam, ugyan gyakran-is, hogy valakik az ßokrol meg atalkodottul hartzolnak, el reytet mérget tartanak begyökben, mint is* Samosatenici Plebani: *az ßokrol harczoltok, azonban az Szent Haromsag egy Istent meg sem illethetitek tagadaßokkal.*

Nota.

Nem nagy kabasage azert, ket, harom ßokat hantorgatni, azonban à mi az dolog, tudni illik, ez elmet meg halado Szent Haromsagrol valo tudomant meg sem illetni, de csak az ßokert gyanossá tenni? Erös torony ezokaert ez Szetskakon kapdoso Samosatenicusok ellen az Urnak *Neve, az hova kel minekünk meg ßabadulasert folyamodnunk, hogy az Istennek tißta maculatulelkül valo igeje Paisunk legyen minekünk, kik csak ahoz ragaßkodtunk, semmit hozza nem teven, hogy megh ne feddetteßunk, es hazugoknak ne talaltassunk, mint az Samosatenicusok*

Item, ca, 30, §. 5.

töttenek hozzá, hogy az Ur Christußt uy Balvannak, &c. hazudvan ellene kialtyak. Mert minket az bölcs Salamon tanitasa utan, igy zabolazot meg Calvinus Ianus: Nec animum inducamus, aut Deum usquam vestigare, nisi in sacro ejus verbo, aut de ipso quicquam cogitare, nisi præeunte ejus verbo, aut loqui nisi ex eodem verbo sumtum. *Az az: Elmedben se ötöllyek, hogy az Istent egyebunnen tudakoznok, hanem csak az ö ßent igejeben, avagy ö rolla valamit gondolnank, hanem csak az ö igejenek vezerleseböl, avagy ßolnank, hanem csak azon ö igejeböl vöttet.*

Lib. 1. Inst. cap. 13. sect. 21.

Oda sellyeb ezen Sectioban az ö maga itiletit-is elö hozza, mellyet ez alnok Samosatenicus-is ki csipet. Utinam quidem sepulta essent constaret modo hæc inter omnes fides, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum esse unum Deum, nec tamen aut Filium esse Patrem, aut Spiritum Filium, sed proprietate quadam esse distinctos. *Az az, Am bator el temettettenek volna, csak hogy mindeneknek ez Hit volna tudva, hogy az Atya, az Fiu es az Szent Lelek egy Isten, de meg-is az Fiu nem Atya, vagy az Szent Lelek nem Fiu, de neminemu tulaydonsagokkal megh vannak külömböztetven. Csalard ezokaert Samosatenicus, hogy egy kicsint ki csipet az Calvinus mondasabol, es ezt az egeß Szent Haromsagrol valo tudomanyra sejezi.*

Sect. 5.

Illyen az mit vegezetre elö hoz, hogy Calvinus ez könyörgesnek formajat: Szent Haromsag egy Isten könyörüly en raytam, *nem jo vallya, de csak annyiban, az menyiben az Papazok az ö Templombeli Latantajok utan Deakul nagy parasztul eneklik, de nem annyiban, az menyiben az Szent Haromsag egy Isten tißteltetik, mint meg lathatod az ö irasabol,* à Sect: 7. lib: 1. cap. 13. ad Sect: 16. ejusdem libri & capitis.

Sommaja ez Samosatenicus hamis vadolasanak kettöben áll. 1. Hogy Uy *ßokkal élunk az Istenröl valo magyarazatunkban, minemüvek* Homousios, *Egy allatu,* Hypostasis, *Szemely,* Substantia, *Allat,* Subsistentia, *az Szemelynek az Istenseghen valo letele, avagy maga ki mutatasa, az Atya azzal, hogy ßületetlen: az Fiu azzal, hogy az Atyatul ßuletik: az Szent Lelek azzal, hogy az Atyatul es Fiutul ßármazik, ezeket penig Traditioknak mondgya.* 2. Hogy ez nehany ßokon az Haromsagos Doctorok vilonganak, nemellyik meg veti, ne-

mellyik mérget mond alatta, nemellyik be veßi. De jer vonnyuk rámára, lassék ki hamissága.

Valakik az Istenröl valo tanitasokban Uy ßokkal élnek, *azok 1. Traditiot, emberi talalmant követnek. 2. Az Haromság felöl valo vallasok iras kivül valo. 3. Tebolygok, ugymint, kik az igasságnak utarol el tértenek. 4. Nem az ö értelmeket ßabjak az irashoz, de az irást vonnyak az ö ertelmekre, mellyert soha világos bizonságot nem hozhatnak, de együnnen-is massunnan is egy czikkelyt kapnak fel, es illetlen conseqventiakkal es gyanokkal hozzak az Szent irást elö.*

De az Haromságosok az Istenröl valo tanitasokban uy ßokkal élnek, mint meg bizonyitok, Ergo.

F. Az egeß elöl-jaro beßednek summaja csak ez, melyre egy ßoval meg felelhettem volna, de tetßek rendel megh razogatnom az ö hamis velekedeßinek ágait.

Az elsö Propositionak Antecedensere: Valakik az Istenröl valo tanitasokban uy ßokkal élnek, tudni illik, oly uy ßokkal, mellyek sem bötü ßerint, sem fundamentom ßerint az Szent irasban nincsenek, azok traditiot követnek, &c. Az masik Propositiora: De az Haromságosok *az Istenröl valo tanitasokban nem oly uy ßokkal élnek, mellyeket avagy ök költöttenek volna, avagy oly uy ßok volnanak, mellyek az Istenre nem illenenek, es mi legyen az Isten Istensegenek allattyaban es ßemélyeben, meg nem magyaraznak, de söt altalok karomlattatnek, hanem oly ßokkal, mellyek mind bötü ßerint, mind fundamentom ßerint megh vannak az ßent irasban. Bötu ßerint ez ige,* Hypostasis, *Szemely,* Heb: 1. v. 3. *vagyon fundamentom ßerint.* Usia, *Substantia, Allat, ezzel eggyezö igeben* ὁ ὤν, Ille qui est: *Az à ki vagyon, mint Isten maga felölmondgya,* Exod: 3. v. 14. *az melyböl jött ki ez ige,* Homousios, *Egy allatu, mint az Eretnekeknel ez az ige:* Heterusion, *Mas allatu. Vagyon az* Subsistentia-*is az Szemelynek igeje alatt. Mert* Hypostasis est id, quod quisque est, sua singularitate & proprietatibus ab uno quoque alio distinctus: & ideo individuus & incommunicabilis, *minemu ertelemmel az Görögök eziget,* Hyphistamenon *veßik. Immar ez limitatioval s megh hatarozással ez veßet Samosatenicusnak minden beßede fustben mene, es az minemü Consequentiakat nagy munkaval koholgatot, hamissak.*

Uyjak

Uyjak az ßok, mellyekkel az Haromsagosok az Istenröl tanitanak: Azert emberi talalmanyt követnek. ,, I. ,,

Samosatenice: az uy ßoval valo igaz magyarazat teßie az örökkevalo Istent es az ö rolla valo ßent irasbeli tudomant Uyjá? *Eytie az örökkevalo Istent es az ö rolla valo ßent irasbeli tudomanyt emberi talalmany alá? Hogy uy ßoval mondom meg, ki legyen az Atya, Fiu es Szt. Lelek az Istensegben, uyjá es emberi talalmannyá leßene azzal az Atya Fiu es Szent Lelek? Avagy nem mind örökke azone az Atya, Fiu es Szent Lelek Istensegenek mérhetetlensegeben, veghetetlensegeben, hatavozhatatlansagaban, meg valtozhatatlansagaban, akar mi ßoval mondgyad te ki? Vonßode el emek dicsöseget azzal, ha az egyigyüvekert világos ßokkal magyarazod, ki legyen az Isten? Szentseg töröve leßeke azzal, ha az Fiunak es Szent Leleknek örökkevalo Istenseget az Eretnekek ellen oly ßokkal magyarazom, mellyek mind az Fiat mind az Szent Lelket ki legyen az Istensegben világos ertelemmel megh mutogatom, mind az Eretnekeknek ßajokat be dugom?* Mala. 3 v. 6.

Nem azt tiltotta meg az Ur Isten en tulem, hogy uy ßokkal mikor az ö tißteßege es dicsöseget forog fen, es azt akarnak az Eretnekek gyalazatban eyteni, ne éllyek: de azt, hogy Uy *Istenem ne legyen,* Psal: 81. v. 10 *Miert nem ßolnek tehat oly Istenes, ertelmes es illendö ßoval az örökkevalo Istenröl, mellyekkel az ö igaz ismeretire juthatok, s-mast-is arra vihetek, es az Eretnekek ellen öket az ö selségeben megh oltalmazhatom?*

Dato, *azert uyjak volnanak az ßok, mellyekkel az Istent az ßent iras ßerint mondanam meg ki legyen, micsoda eretnekséget talalhatunk benne, holott az Istenröl valo igaz tudomanyt, mely az Prophetak es Apostolok irasokban vagyon, sem meg nem uyjetom az ßokkal, sem meg nem valtoztatom igasságaban? Szent Pal arra keri Timotheust, hogy* 1, Tim. 1, v. 3. *meg hadgya nemellyeknek,* ne diversam doctrinam doceant, Tit. 1. v. 15. *idegen tudomant ne tanitsanak, nem peniglen, hogy nyelvökön forgo illendö ßoval világossab ertelemert az tudomanyt uy ßoval ne magyarazzak. Mert mindenek tißtak az tißtaknak, az fertelmeseknek penigh es az hitetleneknek semmi nem tißta, de megh fertöztetet azoknak mind elmejek, mind lelkök ismereti. Mi lehet penig tißtab ez ßoknal:* Egy az Isten allattyaban, Szemelyeben harom: Egy allatu az Fiu es az Szent Lelek az Atyaval azon egy Istensegben, &c. *De*

ti

ti nektek Uly *ſok, Talalmanyok, nem tiſztak. Ez az Samoſatenicus al talan veggel nem érti, mi legyen az* Traditio, *Talalmany. Mert az* Traditio *oly kezről kezre adatot tudomany; avagy rend-tartas, mely vagyon az hitről es az jo cselekedetekről, vagy irasban le teve, vagy csak élö nyelven forogva. Ez ſerint valamely ſokrol nem lehet valami* Traditio. *Mert az tudomany akar irasban legyen, akar élö nyelven forogjon, vele hordozza az ſokat, es az minemü ſokkal az tudomant megh mondod, nem az à* Traditio, *de az ſok alatt levö tudomany. Mert az ſok ſabadoſok, es mindenekre illeszthetnek. Igy az Istenről valo tudomany vele hozta az ſokat, mellyekkel meg mondgyuk, ki legyen az Isten. Azert hogyhogy lehetne* Traditio, *talalmany az ſokban az tudomany nelkül? Ezokaert tedd az Istenről valo tudomanyunkat elsöben Traditiová, Talalmannyá, azutan viaskodgyunk az ſokrol. Mert valameddig az derek ſent irasbol allo derek tudomanyunkat Traditiová talalmannyá nem teſſed, mind addig csak ſelet legelteſz.*

2. Thes. 2. v. 15.

Nincsen ennel az merges Samoſatenicuſnal ſemmi Kereſztyeni ſabadſag. Mert az ſokat-is ollyan lelek idvöſſegeben jaro ketelenſeg ala akarja eyteni, minemü az tudomany az ſok alatt: Azert illyen Lud mérgü.

II. „ „ Uyjak az ſok, mellyekkel az Haromſagoſok élnek az Istenről valo tanitaſokban. Azert nincsen 6 Haromſag.

Samoſatenice, mellyik Academiabol költ ezti Dialecticatok? Uyjak *az Istenröl valo ſok, azert nincsen Haromſag.* Quantitatum per ſe nulla eſt efficacia. *Az ſo ollyan ö magaban. Micsoda orczaval tagadod tehat az ſemmit nem tehetö holt betüböl az mindenre elegſeges örökkevalo Istent? Az Szent Haromſagnak tagadaſara az ſoknak uy voltokbol argumentalni es következeſeket ſotulni,* per quam Regulam, *kerlek add ertesünkre? Monda az bolond az ö ſiveben:* Nincsen Isten. *Miert? Mert az bolond monda. Monda Samoſatenicuſ is: Nincsen Szent Haromſag: azert nincsen Szent Haromſag. Miert? Mert az Samoſatenicus monda. Micsoda tök agyu ördög rabjaval hiteted ezt te el? Mert uy az ſo azt mondod; azert iras kivül valo az Haromſagrol valo tudomany. Kicsoda nem lattya ebben valo temerdek hamiſſagtokat? Ket, harom ſonak uy volta (ha ollyan volna-is, mellyet tagadok) az ſent irasbol ki rekeſthetie az Szent Haromſagrol valo derek tudomant?*

DiXitinſipiens, &c.

Nagyot engedek, de nem ketelenſegböl, hanem hogy nyilvabban meg hamiſitaſſal. Egy az Isten, ki az ö Istenſegebe, termeſetiben, veghetetle, merhetetlen, hatarozhatatla, mindenhato, &c. Egy à Fiu, ennek à merhetetle, Istenſegü Istennek formajaba, ki egyenlö az Atyaval, Phi: 2. v. 6. *Egy az Sz. Lelek, ki teremtetlen örökkevalo: Mert à teremtetlen örökkevalo Istennek istenſegeböl nem ſarmazik valami teremtet allat,* Ioan: 15. v. 26. *Nem mondom az te kedvedert ſem az Atyat, ſem az Fiat, ſem az Szent Lelket ſemelynek, hanem Maſnak, hogy mas az Atya, mas az Fiu, mas az Szent Lelek,* Ioan: 14. v. 16. En (Fiu az menyiben közben jaro vagyok) kerem az Atyat, es mas vigaſztalot ád tinektek. *Immar hogy nem élek ezzel az ſoval,* Szemely, *mivel vadolſz? Iras kivül valo leſſene ez Haromrol valo tudomany? Azt merjük mondani Szent Pallal:* Atok legyen, az ki ezen kivül mas Euangeliomot prædikall. *Ha kerded penigh, az Fiu örök Istene? Azt felelem, örökke valo Isten. Ismet az Szent Lelek örök Istené? Azt mondom, örökkevalo Isten, es mindgyaraſt azt hozod ki ellenem: Harom Istentek vagyon tehat tinektek. Hogyhogy dughatom be az te ſáiadat? Igy: Egy az Isten Istenſegeben, de harom ſemelyeben. Itt fel kialtaſz:* Uly ige ez, uy ſso, ez minap talaltak, vilongotok magatok-is rayta: *iras kivul vagyon az Haromſagrol valo tudomany. Itt elö fogom ellened az Bibliat, es imez negy dolgokra vigyazok. 1. Hogy valaki az Bibliaban minden megh hatarozasnelkül egy atallyaban Iehovanak, Ur Istennek, Istennek mondatik, az örök Isten. Az ördög ſem tagadhattya. En Iehova vagyok, ez ez en Nevem: az en dicsöſegemet maſnak nem adom. 2. Hogy valaki örökkevalo, mérhetetlen, veghetetlen, hatarozhatatlan, minden helyeken levö, minden tudo, mindenhato, &c. az termeſet ſerint valo Isten. Mert oly tulaydona ez az Iehova* Ur *Istennek, hogy ſoha töb illyen az örökkevalo Istennel nincsen.*

Gal. 1. v. 8.

Eſ. 42. v. 8.

3. Valaki Teremtö, Megtarto, Uyjá ſulö, *&c. az termeſet ſerint valo Isten. Ezt ſem tagadgya ſenki. 4. Hogy valakit* adoratione religioſa, *Isten tiſteſſegeben jaro tiſtelettel tiſtelnek, Angyalok es az emberek Földön, Mennyen, az termeſet ſerint valo Isten. Mert az ö dicsöſeget maſnak nem adgya,* Eſ: 42. *es az te Uradat Istenedet tiſztellyed.* Deut: 6. v. 13.

Immar el kezdem az Szent Bibliaban az Moyſes iraſan az Menyei jeleneſekrol irot utolſo Könyvig, egyeneſſen fel talalom, hogy csak

az Atya, Fiu es Szent Lelek mondatik Ur Istennek egy altallyaban: ö az mérhetetlen. ö az Teremtö: ötet tißtelik Angyalok es emberek, Mennyen, es Földön. Latom azt-is, hogy ket, harom Ur Isten: ket, harom merhetetlen: ket, harom Teremtö: nincsen, ket, harom Istent Angyalok, es emberek nem tißtelnek, es azt mondom Szent Iaussal: Ugy vagyon, hogy harman vannak, kik bizonysagot teßnek az eghben, Atya, Ige es Szent Lelek, de azert hi tres unum sunt, ez harom egy. Hogyhogy lehet penig Egy külömben, hanem csak azon egy Istenseghen. Ezt oly nyilvan megh mutattam ez Speculum Trinitatisban az derek ßent irasbol, es oly vilagossan megh feytegettem az ti csapongaßtokat, hogy egyeb ezt nem tagadhattyá, hanem csak az, qui ex Deo non est, à ki nincsen az Istentül.

1.Ioh.5.v.7.

1.Ioh.4.v.3.

Itt ismet elömben állaß, s azt monded: Ha Isten az Fiu es az Szent Lelek, micsoda Isten, ollyane mint az Atya Isten? azt felelem: Ollyan. Vißßa veted. Ha az Fiu es Szent Lelek ollyan Isten mint az Atya, tehat az Atya leßen Fiu es Szent Lelek: avagy azon Atya mondatik neha Fiunak, neha Szent Leleknek, neha Atyanak. Itt mivel dughatom be à ßájadat, hanem ezzel, hogy az Fiu es az Szent Lelek mas az Atyatul, de azert Homousios, Egyenlö állatu az Atyaval: Mert En es az en Atyam egy vagyunk, Ioan: 10. v. 30. Felkialtaß: Uy ßo, Talalmany, Méreg alatta. En itt azt felelem: Dato, legyen uy az ßo, de azert soha az Fiunak az Atyaval valo egyenlösege nem leßen uy, nem leßen Talalmany, nem hágy mérget az Istenseghben. Mert az Fiunak az Atyaval valo egyenlösege örökkevalo, Ioan: 8. Az örökkevalot hogyhogy tehetné az Szo Uyjá, Talalmannyá?

Pünkösd napjan uy nyelveken, uy ßokkal hirdetik az Apostolok az Istennek nagysagos dolgait: Uyjá tetetteneke azzal az Istennek nagysagos cselekedeti, Talalmanyokká lötteneke? De bolondoskodtanak az Apostolok az Szent Lelektül megh nem vilagositot embereknek itiletek ßerint, hogy az Istenröl uy ßokkal, uy nyelvekön ßollottanak, mint ßinten mi felölunk, kiket vilag fiainak ßidogattak az Christus Istenseghenek allataßaert, ti hazudgyátok.

Act.17.v.19

Az Euangeliom örökkevalo Tudomany, Apoc: 14. v. 6. Athenas Varoßaban mikor Szent Pal azt prædikallana, azt mondgyak: Micsoda uy Tudomany ez? Lötte azzal az örökkevalo Euangeliom Uyjá? Igy örökkevalo az Isten, lennee azzal az ö felöle valo ßent irasbeli igaz tudomany

domany uyjá, ha ßinten uy ßoval kenßeritetnem magyarazni-is az Eretnekek ellen?

De tudgyatok meg, hogy az Biblia nem Deak de Sido es Görög nyelven irattatot meg: ez ige penigh, Persona, Szemely, Deak ßo. Miert nem magyaraznam tehat ez Deak ßoval az Istent? kicsoda tiltotta meg tülem, melyröl laßad Polanust. Mégyek az harmadik Consequentiara.

Polan. Synt. Theol: lib. 3. cap. 1, pag. 1262.

„ III. „ „

Uyjak az ßok, mellyekkel az Istenröl ßolanak az Haromßagoßok: azert el tebolyodtanak, mint kik az igaßagnak utarol el tértenek.

F. Ha csak az uy ßo oka az el tebolyodaßnak, es az igaßagnak utarol valo el állaßnak, az-is penig csak ketto avagy harom, ha ßinten uy volna-is, mellyet tagadunk, tehat az Apostolok-is tevelyegtenek, es az igaßagnak utarol el tertenek, hogy az Istennek nagysagos dolgait Pünköst napjan uy ßokkal prædikallyak: Minden nemzet az Sidoktul ki válva, kiknek ßuletet nyelvökön iratot az O Testamentom, es az Görögökön kivül, kiknek nyelvökön irattatot az Uy Testamentom, tevelyeg, es el tért az igaßagnak utarol, hogy az ö nyelvökön ßollottanak az Mennyei tudomanyrol az ßent Bibliabol. De azt mondani, Istentelensegh. Mert akar O akar Uy legyen az ßo, de soha az tudomant megh nem avittya, meg sem uyjettya, tevelygesben sem eyti az embert.

Két, harom ßon nem alkhatnak az Haromßagoßok: tehat tebolyognak es el tertenek az igaßagnak utarol. Avagy nem nagy meg tapaßtalhato hamis vadlaße ez? két avagy harom ßotskanak mi voltabol, az Istenröl valo Apostoli derek tudomanyt, es annak igaz valloit tagadni, karhoztatni es ßidalmazni, avagy nem nagy ß. lelek ellen valo hazudozaß?

Medßeß Samosatenice, ha azokat az ßotskakat el hadgyuk, es az derek ßent irasbol az Fiat es az Szent Lelket ollyan termeßet ßerint valo Istennek mutattyuk, mint az Atya? Annakfelette, hogy mas az Atya, mas az Fiu, mas az Szent Lelek, de azert nem harom Istenek, de egy örök Isten, mint ebben az egeß Könyvben meg lathatod?

Ti nektek harmincz eßtendös koraban csinalt Istentek az Christus, ezen kivül uy Bálvany, &c. meg-is az igaßagnak utan jártok, nem tevelygetek? O vak vezetök!

Hasonlo negyedik Consequentiad-is: Uyjak az ßok Istenröl: azert az ö értelmekre vonßak az iraßt, es nem az iraßra értelmöket az Haromßagoßok. „ IV. „ „

F. Az egeß Kereßtyenſegben levő iras magyarazó Doctorokon ki tör titeket ez minapi nehany Plebanoskakat itiló Birakká? Az ßokat illettyük az Iſtenre, es azokbol megyünk értelmere ki legyen az Iſten: Mert kesketelen emberi ßoval kel az Iſten felöl ßolanunk, megg-is az mi értelmünket jartatnok fellyül az ßent iraſon? Utalatos ßemtelen vadlas.

Honnan tamadot az Szent Haromſagot tagado Eretnekſeg, tudode? Az Szent iraſnak nem erteſeböl, mikeppen nekunk erröl bizonyſagot töttenek az Apoſtoli Szent emberek.

Hamilia de Lazaro.

Chryſoſtomus: Scripturarum ignoratio hæreſes peperit: *Az iraſnak nem tudaſa toyta az Eretnekſegeket.*

Lib,3,adver, Hæreſ,ca,12,

Irenæus: Hæc autem contulit eis (hæreticis) ſcripturarum & diſpoſitiones Dei ignorantia: *Ezeket (az eretnekſegeket) hozta nekiek (az eretnekeknek) az iraſoknak es az Iſten rendeleſenek nem tudaſa. Az mit penig mi reank akarß kenni, mintha az mi értelmünkre vonnok az iraſt, regen nyakatokban randitotta igen igazan Hilarius Doctor*: Extiterunt enim plures, qui cœleſtium verborum ſimplicitatem, pro voluntate ſuæ ſenſu, non pro veritatis ipſius abſolutione ſuſceperunt aliter interpretanda, quam dictorum virtus poſtularet. De intelligentia enim hæreſis, non de ſcriptura eſt, & ſenſus non ſermo fit crimen.

Hilar,li,2.de Trin,pag,17.

Voltanak ſokan, kik az Menybeli igeknek egyigyüſeget, az ö tetßeſeknek értelmere, ſ-nem az igaſſagnak el igazitaſara vöttek föl maskeppen valo magyarazatra, hogy ſem az mondaſoknak ereje kevanta volna. Mert az eretnekſeg az értelemböl nem az irasbol vagyon, es az értelem ſnem az ſo leßen vetkes. Ezt penig te Samoſatenice, jol megh jegyezd, ki eddig csak az ſokon kapdoſtal, es az iraſt az te értelmedre facsartad, hamis értelemre vonvan, az mellyekböl lött teneked az mindenek felett örökke aldando Chriſtus harmincz eßtendös korahan csinalt Uly Iſtenedde. Mert, Ignorantia ſcripturarum ignorantia Chriſti eſt, *Az iraſoknak tudatlanſaga, az Chriſtuſnak nem tudaſa, azt mondgya*

Ius Canon Diſt,38, cap, Si juxta ex Hieronymo,

Ius Canonicum.

Igy ßollottanak volt erröl az Nicenomi Gyülesben-is amaz haromßaz tizennyolcz Kereßtyen Püſpökök: Ariani ea ipſa eſt, veritatis ignoratio & ſacrarum literarum imperitia. *Es az, az igaſſagnak nem tudaſa, es az Szent iraſnak nem értéſe, az mit Arius költöt volt, es ti-is ö vele.*

Tovabba azt mondod: Az ellenkező felek-is, nem tudnak hova lenni, hanem az Szent irasbol akarnák, ha lehetne az ő hitöket tamogatni, iminnen-is egy czikkelyt, amonnan-is maſt elő kapnak, &c.

F. El ſenvedhetetlen csapas ez az egeß Kereßtyenſegen. Mert ſoha nagyob ßem-latomaſt valo hamis vadlaſt, meg tapaßtalhatob temerdek hazugſagot, es iſtentelenb alnok patvart az Kereßtyenſegnek ſejehez ſenki ennel nem vert.

Samoſatenice, az ti ükeiteknek eretnekükeinek kezekben forgotte eleb az Biblia, vagy az Szent Haromſag egy Iſtent vallo Kereßtyeneknek kezökben? Szent Ianos Euangeliſta életben vagyon: az egeß Földön mindenüt az Apoſtoli vallas foly, ſohol meg csak emlekezetben ſincsen az ti hamis tevelygeſtek, hanem az mint mondam, az ördögh Cerinthuſt tamaßta, es az kezde tagadni, hogy nem örök Iſten a Chriſtus. Euſeb: lib: 1. cap: 25. Iren: lib: 1. cap: 25. & lib: 3. cap: 3. Aug: Tom: 6. Lib: de Hæreſib. Hæreſi 7. 8. & 10. *Ez utan* Paulus Samoſatenus *ßaz negyven eßtendövel, mely Chriſtus ßuleteſetul fogva ket ßaz negyven eßtendö, kitul ti Samoſatenici nevezetetek, megg-is az Szent Haromſag vallok tamogatnak az Bibliabol hitöket ha lehetne? Az Szent Haromſag valloktul vöttetek ti az Bibliat, melyböl Cerinthus kohola az ti tevelygeſteket, azutan Samoſatabeli Pal ujjeta meg: mi reank penigh az Apoſtolokrol ßallot az ßent Biblia az Szent Haromſagnak vallaſaval eggyut, megg-is mi nem tudunk hova lenni, hanem az Szent irasbol tamogatnok hitünket ha lehetne?*

Kicsoda ßoritotta az Szent Haromſag vallokat az ßent Bibliara, te Samoſatenice, mond megh? Nem az Eretnekek. Mert azoknak tamadaſok elött joval kezünkben volt az Biblia, es abbol valo igaz Hit az ßent Haromſagrol az Eccleſiaban volt. Nem az ketelenſeg, mintha nem tudnank hova lenni. Mert bator félre tennök az Bibliat, es az Apoſtoloktul fogva eddig kezdenök az Hiſtoriakbol mutogatni mind az mi vallaſunknak igaſſagat, mind az ti tevelygeſteknek hamiſſagat, de megg-is megh gyöznenk titeket az ti tevelygeſtekben, nem hogy az Szent Biblia mienk nem volna. Szoritot azert minket az iraſra: I. ö maga az Szent Haromſag egy Iſten, mint laſſad Exod: 13. v. 8. Deut: 6. v. 7. 8 & 9. Et 12. v. 8. 32. Et 31. v. 11. Ioſ: 1. v. 8. Proverb: 30. v. 5. *megh penig lelkünk idvöſſegenek veſteſe alatt,* Eſ: 8. v. 20. *Az Tör-*

venyre es annak tanitasara halgassatok: Valaki nem sboland annak besede serint, nem lesen annak vilagossaga.

II. Az Istennek örökkevalo solo Igeje az Ur *Iesus Christus, ugymint, kinek Lelkenek illheseböl sollottanak az Prophetak,* 1. Pet: 1. v. 11. *es az Istennek Szent Emberi,* 2. Pet: 2. v. 21. *midön igy sol:* Ioan: 5. v. 39. *Tudakozzatok az irasokat, mert ugy tetsik abban nektek örök elettek vagyon, es azok, à mellyek en rolam bizonsagot tesnek.*

III. Az Apostolok. Rom: 15. v. 4. 2. Tim: 3. v. 14. 1. Tim: 4. v. 13. *meg penig örök vesedelemnek senyiteke alatt,* Apo: 22. v. 18. 19:

Lib. de divin. nomin. cap. 1.

IV. Az Apostoli firsiak az Ecclesiaval eggyut. Dionysius Areopagita: Omnino non audendum est, quicquam de summa abstrusaque divinitate, aut dicere, aut cogitare, præter ea, quæ nobis divinitus inspirata scripta divina enunciaverunt. *Az az, Semmikeppen ne merészely semmit az felseges es mélységes Istenröl vagy solani, vagy gondolni, azokon kivül, mellyeket nekunk az Istenes illhesböl Isteni irasok ki mondattanak.*

Patenas. ad Græc. in fin. pag. 9.

Iustinus Martyr: Undequaque & omnibus modis convenit nullo planè pacto aliter de Deo vel de recta religione disci quicquam posse, quam à Prophetis solum, qui divina inspiratione afflati vos docent & instituunt. *Az az, Valoban minden modon tudni illik, hogy semmikeppen mas modon az Istenröl vagy az igaz vallasrol semmit nem solhatni, hanem csak az Prophetaktul kik Isteni illhesböl indittatvan titeket tanitanak es oktatnak.*

Lib. 1. de Fide ad Grat. Augu: ca. 2.

Ambrosius: Negant (Ariani) divinitate (Christum) unum esse cum Patre. Deleant ergo Euangelium, deleant Christi vocem: Ipse enim dixit: *Ego & Pater unum sumus.* Non ego hoc dico, Christus dixit. *Tagadgyak (az Ariusok) hogy Istensegeben nem egy (az Christus) az Atyaval. Töröllyek el az Euangeliomot, töröllyek el az Christus savat: Mert ö mondotta:* En es az en Atyam egy vagyunk. *Nem en mondom ezt, az Christus mondgya.*

Lib. 5. de Trinitate.

Hilarius: A Deo discendum est, quid de Deo Deique voluntate intelligendum sit. Quia Deus non nisi authore Deo cognoscitur. Quoniam vero impossibile erat, sine Deo discere Deum, per verbum suum docet homines scire Deum. *Az Istentul kell tanulnunk, mit kellyen Istenröl es az ö akarattyarol értenunk. Mert az Isten nem egyebünnet, hanem azon Istentul értetik*

Mivel

Mivel penig lehetetlen vala Istennelkül Istent meg tanulni, az ige altal tanittya az embereket, meg tudni az Istent. Ez tanubizonysag tetelek serint annyera az Szent irasra sorittattunk, hogy nem csak atkozotnak, de azon merö átoknak kialtyuk azt, valaki ezen kivül mas Euangeliomot tanit, Gal: 1. v. 8. *Micsoda orczavalmered azert te vigyorgo Samosatenice azt mondani: Ha lehetne, az irassal tamogatnok hitunket, holott egy köröm seketenyire az Szent irastul el nem tavoztunk. Lassad ezen dologrol: Irenæust,* lib: 3. adverf: Hæreses cap: 1. Origen: in Hierem: Homil: 1. Tertull: de præscript: adverf: Hæreticos cap: 6. Calvin: lib: 1. Inst: cap: 13. Sect: 21.

De titeket sem az Szent Haromsag egy Isten, sem az Christus, sem az Apostoli firsiak, sem az Ecclesia az Szent irasra nem soritottanak, hanem magatoktul az rut tevelygesnek ketelensege miatt sorultatok az irasra. Nem az Szent Haromsag egy Isten. Mert ti azt tagadgyatok, ellensegi vattok, es valami az ti tehetsegtek, ellene kialtotok. Nem az Christus. Mert uy Bálvany, Antichristustul köllöt, Harmincz estendös korahan csinalt Isten az ti nektek, holott az ö juhai az ö beszedet halgattyak, Ioan: 10. v. 27. *Tagadgyatok-is, hogy nem jött el az Iesus Christus az testben.* 1. Ioan: 4. v. 3. *Az ki penig tagadgya à Fiat, tagadgya az Atyat.* 1, Ioan: 2. v. 22. *Mert az mely Isten Fia à testben megh jelent,* Uly *Balvany az ti nektek. Nem az Apostoli Firsiak, Mert azok egy értelemmel az ti vallastokat eretnekségnek karhoztattyak az ö irasokban. Nem az Ecclesia. Mert attul regen elsakattatok. Mert noha mi közzülünk valok valatok, de mindazaltal mi közzülünk mentetek ki, es abban mutatatok megh, hogy nem mi közzülünk valok voltatok,* 1. Ioan: 2. v. 19. *Következik azert, hogy ti magatoktul sorultatok az sent irasra. Mert nem tudtatok hová lenni, de az Szent irasbol akarnatok ha lehetne à ti tevelygesteket tamogatni;* Mellyert Scripturas quidem confitemini interpretationes vero convertitis: *Az irasokkal dicsekedtek ugyan, de az magyarazattyat el fordityatok, azt mondotta felöletek Irenæus Doctor. Meg tetsik nyilvan, hogy az ti tevelygestek iras kivül vagyon.*

Iren. adverf. Hæreses lib. cap. 13.

Hogyhogy hordgyuk elö az irasokat, ez Speculum*ban megh lathatod.*

El utollyara azt fecseged, hogy valakik ti veletek ellenkeznek, az Isten felöl valo vallasban mind az Istennek ,,
,,

Szent

„ ßent igejenek mind az Istentül vött okossagnak ellene
„ mondanak.

F. Az mely könyü mondanod, ollyan könyü tagadnom. Mert valakik ti veletek ellenkeznek az Isten felöl valo vallasban, azok mind az Istennek ßent igejet alhatatossan követik, s-mind az Istentul vött okossagokat meg zabolazzak, es az ßent iras ala vetik, nem engedik, hogy az Isten felol valo elmét es okossagot meg halado mélyseges tudomant az ö tetßesere vonnya, es külömbet agyaskodgyek, hanem csak az mit az Szent irasbol ért. De ti az Istennek ßent igejet noha nyelvetökön forgattyatok, de valosagaban meg vetettetek. Mert az ßent iras ollyan csinalt Isten Christust nem ismer, minemüröl ti álmodoztok, de ollyat, az ki Istensegeben mindenek felett örökke aldando Isten, test ßerint az Atyak közzül valo, Rom: 9. v. 5. *Igaz Isten es örök elet,* 1. Ioan. 5. v. 20. *Az okossagot penig ßinten ugy követitek, mint ßinten az Alcoramnak valloi. Mert azzal amettyatok az tudatlan kösseget: Hogyhogy lehetne annak Fia, az kinek felesege nem volt, s-az többi. Tijed azert az hamis vadlas, mellyet mi raytunk meltatlanul töttel illyenkeppen.*

Valakik Uy ßokkal tanitanak az örökke valo Atyarol, Fiarol es Szent Lelkeröl, azok 1. Emberi talalmanyt követnek. 2. Az Isten felöl valo vallasok iras kivül vagyon 3. Tebolygok, ugy-mint, kik az igassagnak utarol el tértenek. 4 Nem az ö ertelmeket ßabjak az ßent irasra, de az Szent irast vonnyak az ö értelmekre. 5. Az Isten igejenek ellene mondvan, az okossagot követik.

De az Samosatenicusok mind ezeket cselekedik.

Tehat az Samosatenicusok Emberi talalmanyt követnek, &c. mint mind eddig valo irasombol, s-mind az Speculum Trinitatisbol meg tetßik.

Valaki azert Istennek rettenetes haragjaban, testi lelki veßedelemben nem akar esni, es az Ur *Iesusnak itilö ßeki elött batran kevan meg állani, ugy meg otalmazza magat az Szent Haromsagot tagado utalatos tevelygestül, mint tulaydon az karhozattul. Ne ámetsanak eltiteket ez nehany minapi Plebanoskak az ö ßines es vak okossaggal eggyezö mesterseggel egyben rakot beßedekkel: Mert bizony veßedelemre vißnek.* Nam etsi delectant se (hæretici) verborum sonitu & vim vocis tenoremque probe meditatum habent: nullam

tamen ob id fidem meruerint. Non enim dictio, sed mens quæ religiose agit, fidelem aliquem reddit. Eaque de caus. Sadducæi & Herodiani quamvis legem in labris retinerent, pudefacti sunt à Salvatore audientes: Erratis non scientes scripturas & vires Dei Et apud omnes innotuit, eos qui videbantur legem sonare animo hæreticos, & Dei perduelles esse. *Az az, Mert noha ki terjeßkednek (az eretnekek) az beßedeknek zengesevel, es az ßonak erejet s-folyasat igen elmesen viselik: mind az altal azert nem erdemlenek hitelt. Mert nem az ßolas, de az elme, mely Istenessen cselekedik, teßen valakit hivöve: Azokaert az Sadducausok es az Herodianusok noha az Törvenyt ajakokon meg tartanak, meg ßegyenittetenek Idvözitötül halvan ezt: Tevelyegtek, nem tudvan az irasokat, es az Istennek erejet. Es mindeneknel ki tudodek, hogy azok az kik lattatnak vala az Törvenyt ßollani, lelkekben Eretnekek, es Istennek partosi volnanak, mond vala Athanasius az Eretnekeknek ßokot mestersegek ellen, melyben az Szent irassal tekintetessen es nagy sennyen kérkednek.* Athan, Dispe 1, adversus Atia pa. 122.

Annakokaert, vedd ßemed eleiben kegyes Olvaso ez SPECULUM TRINITATIST, melyben egyenessen megh lathatod azt az derek Szent Iras ßerint, hogy az Szent Haromsagrol valo Hites Vallas, Apostoli: azert igaz. Ellenben az mostani Samosatenicusoknak tevelygesek az reghi Eretneksegeknek meg uyjetasa, veßedelmes es karhozatos. Olvassad penig ßelid elmevel, es ha holott kemenyben talaltam ßolani, ne az emberi indulatnak, de az en Istenemnek tißtessege mellet valo buzgosagomnak es erette valo tusakodasomnak tulaydonitsad.

Melynek Olvasasara, ertesere, meg tartasara, kővetesere, es ebben vegig valo meg maradasara, segellyen az egy ő magatul valo bizony őrők Isten, ki az Atya, Fiu es Szent Lelek, kinek adassek Tißtessegh, Dicsőssegh, Aldas, Hala-adas, Mennyen, Földőn, Angyaloktul es Emberektűl, mind őrőkke, Amen.

A M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA

AZ SZENT HAROMSAG EGY ISTENRŐL VALO TANITASNAK RENDI ES Summaja.

ELSö RESZ.

Az Istennek igaz ismeretiről.

§. 1. Az Istennek ismereti ßűkseges minden embereknek, es mi okaert, *Pag.* 1. 2. 3.
2. Az Istennek igaz ismereti ő magatul Istentűl adatik, es mi modon, *Pag.* 3. 4.
3. Az Isteni ismeret adatik Istentűl az ő maga meg jelentesenek rendi es modgya ßerint, 5. 6.
4. Az emberi okossag az ßent leleknek meg vilagositasa nelkűl es az ßent irasnak igazgatasa nelkűl, vak az Isteni ismeretben, *Pag.* 7. 8. 9.
Bizonyos Regulak, mellyek az elmet igazgattyak az Sz. Haromsagrol valo tudomanyban. *Pag.* 9.

MASODIK RESZ.

Az Szent Haromsagh Istenről valo igaz vallasnak es azzal ellenkező eretnekségeknek eredetiről.

§. 1. Az Szent Haromsag egy bizony őrők Istenről

valo vallasnak eredeti vagyon önnön magatul az szent Haromsag egy Istentül, *Pag.* 10. 11.
2. Eredeti vagyon az szent Haromsag egy Istennel ellenkezö eretnekségeknek az ördögtül es ennek rabjaitul az eretnekségben zaballot emberektül. *Pag.* 12.
Mi legyen az Eretnekség. Pag. 13.
Mely karhozatos az eretnekség. Pag. 17.
Kicsodak az Eretnekek. Pag. 18.
3. Az szent Haromsag egy Istent tagado eretnek vallas, csak bizonyos egy nehany szamos embereken forgot es jöt eddig ala, *Pag.* 21.
Az Eretnekek Laistroma à Pag. 22. ad 34.
Mahomet vallasa. Pag. 28.

HARMADIK RESZ.

Az Szent Haromsag egy Istenrül.

§. 1. Ez ige *Trinitas*, Haromsag, az Szent Irasban vagyon fundamentum szerint es Istenes szent dolognak ki mutato igeje, *Pag.* 35.
2. Nincsen melségesb okossagot meg halado elme fölöt jaro tudomany az derek szent irasban, mint az imadando §. Haromsag egy Istenrül, *Pag* 38.
3. Az szent Haromsagot meg lathatni az szemelyekben: az Szemelyeknek tulaydonsagokban: az Sido bölcseknek es az Patereknek tanubizonsag tetelekben: peldakban es az termeszetnek folyasaban, *Pag.* 41.
4. Csak egy az Isten az ö Istensegenek allattyaban es termeszetiben, es nem töb egynel, *Pag.* 42.
Miert egy az Isten. *Ibidem.*

Ha egy az Isten allattyaban, hogy lehet harom szemelyeben, Pag. 46.

NEGYEDIK RESZ.

Az egy Istensegben levö szemelyekrül.

§. 1. Ez ige, Szemely vagyon az szent irasban es az egy Istensegben levö Atyat, Fiat es szent lelket mutattya, *Pag.* 51.
2. Csak harom szemelyek vadnak az egy Istensegben, *Pag.* 52.
Mi azoka hogy az O Testamentomban ollyan homalyoson vagyon emlekezet az Isteni szemelyekrül. Pag. 53.

Azoknak az O es Uy Testamentombeli bizonysagoknak Laistroma, mellyekbül az szent Haromsagh egy Isten Enyedi ellen meg bizonyittatik.

MOSES ELSÖ KÖNYVE.

Cap. 1. *v.* 1. Kezdetben teremte az Isten az Mennyet es az földet, *Pag.* 55.
Et, vers. 2. Es az Urnak lelke taplallya vala az vizeket, *Pag.* 69.
Et, v. 26. Az utan monda az Isten: Teremtsünk embert az mi abrazatunkra es az mi hasonlatossagunkra, *Pag.* 77.
Cap. 3. *vers.* 22. Monda az Ur Isten: Ime az ember ollyanna lött mint mi közzülünk egy, *Pag.* 85.
Cap. 14. *vers.* 7. Nó azert sallyunk ala es vessük ott ebet az ö nyelveknek, *Pag.* 88.
Cap. 16. *vers.* 13. Es neveze az Hagar az Urnak nevet ki ö vele szolot vala: Te vagy Isten ki lats enge-

met. Mert azt mondgya vala: Avagy most-is nem az engem lato utan latoke? *Pag.* 93.
Cap. 18. *vers.* 2. Mikor fel emelte volna (Abraham) az ô szemeit, tekinte es ime harom firfiak allanak vala ô elôtte, *Pag.* 105.
Cap. 19. *vers.* 24. Es bocsata az Jehova Sodomara es Gomorrara kenkôves tûzes essôt az Jehovatul az eghbôl, *Pag.* 112.
Cap. 20. *vers.* 13. Lôn pedig hogy mikor el budostattanak engemet az Istenek az en Atyamnak hazatul, *Pag.* 118.
Cap. 32. *vers.* 24. Marada Jokob csak egyedûl, es tusakodik vala ô vele egy firfiu, mind addig, migh meg nem haynallanek, *Pag.* 121.
Cap. 35. *vers.* 1. Monda az Isten Jacobnak: Kely fel, eredgy fel Bethelben es telepedgyel le ott, es csinaly oltart amaz erôs Istennek az ki megh jelenek te neked mikor az te Batyad elôt futnal, *Pag.* 126.
Cap. 48. *vers.* 16. Amaz Angyal ki megh szabaditot engem minden gonostul, Aldgya meg ez gyermekeket, *Pag.* 128.

MOSES MASODIK KÖNYVE.

Cap. 3. *vers.* 6. Monda: En vagyok az te Atyadnak Istene, Abrahamnak Istene, Isacnak Istene, Jacobnak Istene, *Pag.* 133.

BIRAK KÖNYVE.

Cap. 6. *vers.* 12. Megh jelenik neki (Gedeonnak) az

Jehovanak Angyala es monda neki: Jehova vagyon te veled erôs ferfi, *Pag.* 144.
Cap. 13. *vers.* 3. Es megh jelenek az Urnak Angyala annak az Asszony-embernek, es monda neki: Ime magtalan vagy te, *Pag.* 149.

SAMVEL MASODIK KÖNYVE.

2. *Sam.* 7. *vers.* 14. En lesek ô neki Attya, es ô lesen nekem fiam, *Pag.* 151.
2. *Sam.* 23. *vers.* 2. Az Urnak lelke szolot en bennem es az ô Igeje az en nyelvem altal, *Pag.* 156.

IOB KÖNYVE.

Cap. 19. *v.* 25. En-is jol tudom, hogy az en meg váltom ęl, es hogy az utolso ember földbôl fôl tamad, 157.
Cap. 33, *v.* 4. Az erôs Istennek Lelke csinalt engem, es az mindenhato Istennek ream lehellese adot en belem ęletet, 162.

DAVID SOLTAR KÖNYVE.

Psal. 2, *vers.* 7. Az Jehova mondotta ennekem: En Fiam vagy te, en ma szültelek tegedet, 165.
Psal. 24, *v.* 7. Ti kapuk emellyetek fôl az ti fejeteket, es emelkedgyetek fôl ôrökkevalo aytok, hogy mennyen be az Dicsôsegnek Kirallya, 181.
Psal. 33, *v.* 6. Az Jehovanak beszede altal lôttenek az egek, es az ô szajanak Lelkevel minden ô seregi, 188.
Psal. 45, *v.* 11. Nagy kevansaggal kevan az en szi-

vem jo beſedet, *v*, 2. Az te ſeked Iſten megh marad mind örökke, *v*, 7. Halgaſd meg en leanyom, es hald meg, *v*, 11. 192.

Pſal, 68, *v*, 19. Föl menven az magaſſagban, foglyoknak ſokſagat fogád, ajandekokat vöven, oſztogatad azokat az embereknek: az engedetlenek-is idé jónek lakni Uram Iſten, 196.

Pſal. 72. *v*, 1. Iſten az te itiletedet adgyad az Kiralynak es az te igazſagodat az Kiraly fianak, 199.

Pſal, 81, *v*, 10. Ne legyenek te neked Uy Iſtenid, es idegen Iſtent ne imadgy, 206.

Pſal. 95. *v*, 7, 8. Mert ö az mi Iſtenünk, es mi ö mezejenek nepei, esaz ö kezenek juhai vagyunk. Ma ha az ö ſavat hallandgyatok, megh ne kemenyitſetek az ti ſiveiteket, &c. 211.

Pſal, 97, *verſ*. 7. Imadgyatok ötet minden ö Angyali. 218.

Pſal. 102. *v*, 26. Kezdetben fundaltad te Uram az földet, es az egek az te kezednek csinalmanyi, 222.

Pſal, 110. Monda az Ur az en Uramnak, üly az en jobbom felöl, 223.

PELDA-BESZEDEK.

Cap, 8, *v*, 22, 23. Az Ur bir vala engemet az ö utának kezdetiben, az ö munkai előtt minden idöknek előtte, &c. 236.

Cap, 30. *v*, 4. Kicsoda ment föl az egben, hogy onnan le ſállot volna? Kicsoda kapcsolta az ſelet az ö markaban? &c. Kicsoda ennek neve? a-

vagy

vagy kicsoda ennek fianak neve, ha tudod? 245.

BÖLCSESEGNEK KÖNYVE.

Cap. 1. *v*. 7. Mert az Urnak Lelke be tölti az földnek kerekſeget, es az ki mindeneket be foglal, jol érti az bölcseſeget, 249.

SYRACH KÖNYVE.

Cap. 24. *v*. 34. En az fölſeges Iſtennek ſajabol ſármaztam, ki minden teremtet allatnak előtte ſülettettem. En teremtettem az egen az el faradhatatlan vilagoſſagot, &c. 251.

ESAIAS KÖNYVE.

Cap. 6. *v*. 1. Lattam az Urat ülni egy magaſſan föl emeltetet ſekben, 254.

verſ. 3. Szent, Szent, Szent az Ur, az Seregeknek Ura, 256.

verſ. 8. Kit küldgyek el, es kicsoda megyen el minekünk, 259.

verſ. 9. Halvan hallyatok es ne ertſetek: Laſſatok es ne tudgyatok, 260.

Cap. 7. *v*. 14. Szül fiat, es hivattatik az ö neve Emmanuelnek, 261.

Cap. 8. *v*. 13. Az Jehovat az Seregeknek Urat ſentellyetek, ötüle fellyetek, es ö tüle rettegjetek, &c. 262.

Cap. 9. *v*. 6. Gyermek ſületik nekünk, es Fiu adatik nekünk, kinek az ö vállán leſen az ö Fejedelemſege, &c. 274.

Cap. 25. *v*. 8. El veſzti az halalt mind örökke, es el

törli

tőrli az Ur Iſten az kőnyhullatáſt, &c. 284.
verſ. 9. Ezt mondgya (az nep) akkor: Ime az mi Iſtenünk, vartuk ůtet, es meg tartot minket, 287.
Cap. 35. ℣. 4. Ime az ti Iſtentek el jú boſſu-állással az Iſtennek fizeteſével, el jú az Iſten, es megh ſabadit titeket. Akkor az vakoknak ſemek meg nyilnak, 289.
Cap. 40. ℣. 3. Kialto ſo az puſtaban: Tiſztitſatok az Urnak utat, egyengeſſetek meg az puſtaban à mi Iſtenünknek utat, 295.
verſ. 10. Ime az Ur Iſten el jú nagy hatalommal, kinek az ő karja erős, ime az ű jutalma vele vagyon, es az ő cſelekedete ű előtte, 302.
verſ. 11. Mint az Paſtor ugy legelteti az ő nyáyjat, az ő karjaval egyben gyűyti à Baranyokat, 306.
verſ. 13. Kicsoda igazgatta az Urnak Lelket, vagy ki adot neki tanacsot, avagy tanitotta őtet? 310.
Cap. 41. ℣. 4. En Jehova (Vr) vagyok: Elſő es Utolſo csak en vagyok, 311.
Cap. 42. ℣. 8. En vagyok az Iehova (Vr) ez az en nevem, es az en dicsőſegemet maſnak nem adom, 313.
Cap. 43. ℣. 10. En előttem nincsen formalt Iſten, utannam ſem leſen, 318.
verſ. 11. En vagyok, en vagyok az Ur, en nalamnal tőb ſabadito nincsen, 320.

IEREMIAS KÖNYVE.

Cap. 10. ℣. 11. Az Iſtenek, kik az Mennyet, földet nem teremtettek, el veſſenek az földről, es az Eghalol, 324.

MICHEAS KÖNYVE.

Cap. 5. ℣. 2. De te Ephratanak Betleheme, jollehet kicsin varos vagy, &c. mindazaltal te belőled ſármazik ennekem àki Iſraëlben uralkodo. 326.

Uy Teſtamentomnak Kőnyveiből valo tanubizonyſag-tetelek az Chriſtuſnak es az Sz. Leleknek őrők Iſtenſegeről.

SZ. MATHE EVANG. KÖNYVE.

Cap. 1. ℣. 23. Ime Szűz fogad az ő meheben, ſűl fiat, es nevezed az ő nevet Emmanuelnek, 334.
Cap. 9. ℣. 2. Monda Ieſus: Bizzal fiam, az te bűneid te neked meg bocsattattanak, 340.
Cap. 16. ℣. 16. Te vagy amaz Chriſtus, az ęlő iſtennek Fia, 340.
Cap. 22. ℣. 41. Monda az Ur az en Uramnak, úly az en job kezem felől, 347.
Cap. 28. ℣. 19. Azert mennyetek el, tanitſatok minden nepeket, meg kereſtelven őket Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek neveben, 353.

SZ. MÁRK EVANG. KÖNYVE.

Cap. 2. ℣, 5. Monda Ieſus az Gutta-ůtőtnek: Fiam, meg bocsattattanak te neked az te bűneid, 371.

SZ. LUKÁTS EVANG: KÖNYVE.

Cap. 1. ℣. 16. Es az Izraël fiai közzűl ſokakat meg terit az ő Urokhoz Iſtenőkhőz: Mert ez ő előtte fog járni az Illyeſnek lelkevel es erejevel, 374.

verſ. 35. Annak okaert az-is az mi te tűled ſűletik, mivelhogy Szent leſen, Iſtennek Fianak hivattatik, 384.
verſ. 76. Te penig kis Gyermek az magaſſagbeli Iſtennek Prophetajanak hivattatol: Mert az Urnak előtte járſz, hogy az ő utat meg keſitſed, 389.

SZENT IÁNOS.

1. Az Szent Janos Euangeliomanak iraſanak okarol. 392.
2. Az Szent Janos iraſanak nemeről, 400.
3. Iraſaban valo nagy egyenetlenſegekről az Doctoroknak. 402.
4. Iraſanak kezdetiben mind az ket teremteſről tanite ſent Janos? 404.
5. Iraſanak bötű ſerint valo magyarazattya, 408.
Cap. 1. ℣. 1. Kezdetben vala az Ige. 408, & *ſeqq.*
Ibidem ℣. 1. Vala az Ige, 412.
Ibidem ℣. 1. Vala Iſtennel, 414.
Ibidem ℣. 1. Es az, az Ige Iſten vala, 417.
verſ. 2. Ez az Ige kezdettűl fogva az Iſtennel vala. 420.
verſ. 3. Mindenek ez altal teremtettek, es ő nala nelkűl ſemmi nem teremtetett, valami teremtetett, 422.
verſ. 10. Ez vilagon vala, es ez vilagh ő altala teremtetet, de ez vilag őtet meg nem iſmere, 426.
verſ. 14. Es amaz Ige teſte lőtt, 428.
verſ. 14. Lakozott mi közöttünk. 432.
verſ. 14. Lattuk az ő dicsőſeget, 432.

6. Nemely ellen-veteſeknek meg feyteſi. 434.
verſ. 14. Es lattuk az ő dicsőſeget, ugmint az Atyanak eggyetlen egy ſűlőttenek dicsőſeget, 447.
verſ. 15. Az Janos bizonyſagot tőtt ű rola, es kialtott, mondvan: Ez az kiről en ſolok vala. Az ki en utannam jőtt, en előttem lőtt. Mert en nalamnal meltoſagosb, 452.
verſ. 16. Es az ő tellyeſſegeből vőttünk minnyajan kegyelmet-is kegyelemert, 454.
verſ. 18. Az Iſtent ſoha ſenki nem latta, amaz eggyetlen egy ſűletet Fiu, ki az Atyanak kebelében vagyon, az beſellette meg minekűnk, 456.
Cap. 2, *v.* 19. Rontſatok el ez Templomot, es harmad napra fől eppitem azt, 470.
Cap. 10. ℣. 18. Hatalmam vagyon le tenni azt, es visſontag fől venni. 470.
Cap. 3 ℣. 13. Senki nem ment fől az Menyben, hanem az ki le ſállot Menyből, tudni illik, az embernek Fia, ki Menyben vagyon, 477.
Cap. 5. ℣. 17. Jeſus penig felele nekik: Az en Atyam mind ez ideig munkalkodik, en-is munkalkodom, 485.
verſ. 18. Mivelhogy nem csak meg rontotta volna az Szombatot, hanem az Iſtent-is ſajat tulaydon Attyanak mondotta volna, az Iſtenhez magat egyenlőve teven, 491.
verſ. 19. Mert valamellyeket cselekedik az (Atya) ugyan azonokat haſonlatoskepen az Fiu-is cselekedi, 502.
verſ. 23. Hogy mindenek tiſtellyek az Fiut, mike-

pen tiſztelik az Atyat, az ki nem tiſzteli à Fiut, nem tiſzteli az Atyat, 506.
verſ. 27. Es az itiletre-is adot neki meltoſagot, mivelhogy embernek fia, 508.
Cap. 6. ℣. 62. Ha azert latangyatok az embernek fiat fôl menni oda fôl, à holot elôſôr volt (vala) (mit mondnak?) 513.
Cap. 8. ℣. 58. Bizony bizony mondom ti nektek, minek elôtte Abraham volna, en vagyok, 518.
Cap. 10. ℣. 30. En es az Atya egy vagyunk, 529.
verſ. 38. Hogy meg tudgyatok es hidgyetek, hogy az en Atyam en bennem, es en û benne (vagyok,) 535.
Cap. 12. ℣. 41. Ezt monda Eſaias mikor lata az ô dicsôſeget, es ſolla ô felôle, 536.
Cap. 14. ℣. 9. Philep az ki engemet lát, lattya az en Atyamat. 544.
Cap. 16. ℣. 15. Mindenek, valamellyek az Atyae, enyimek: Azert mondam, hogy az enyimbôl veſi az mit nektek meg jelent, 547.
verſ. 28. Ki jôttem az Atyatul, es jôttem ez vilagra, iſmet el hagyom ez vilagot, es el megyek az Atyahoz, 551.
Cap. 17. v. 5. Moſtan annakokaert dicsôits meg engemet Atyam magadnal, azzal az dicsôſeggel, mely dicsôſegem volt te nalad, minek elôtte ez vilag lenne, 563.
Cap. 20, 28. Felele Thamas, es monda nekie: En Uram es Iſtenem. 565.

APOSTOLI CSELEKEDETEKRÖL.

Cap. 3. v. 15. Az életnek Urat meg ôletek, 572.
Cap. 5. verſ. 3. Monda penigh az Peter: Anania, miert foglalta el az Satan az te ſivedet, hogy hazudnal az Szent Lelek ellen, ℣. 4. Nem embernek hazuttal, hanem Iſtennek, 574.
Cap. 20. ℣. 28. Viſellyetek gondot magatokrol es az gyûlekezetrôl, melyben az Szent Lelek titeket vigyázokká tôtt az Iſten Anyaſent-egyhazanak legelteteſere, mellyet tulaydon vérevel kereſet. 578.
Cap. 28. ℣. 25. Jol ſolott az Iſtennek Lelke az Eſaias Propheta altal az mi Atyainknak, ezt mondvan: Eredgy el az nep kôzze, es mond ezt: halvan ne hallyatok, &c. 583.

SZENT PAL APOSTOLNAK LEVELEI.
Romabeliekhez irt Level.

Cap. 1. ℣. 3. Az û Fia felôl, ki az Davidnak magvabol lôtt teſt ſerint. v. 4. Meg bizonyittatot hatalmaſon Iſtennek Fianak lenni, az Szentelô Lelek ſerint, az halalbol valo fôl tamadaſnak altala. 586
Cap. 9. ℣. 5. Kike az Atyak, kik kôzzûl valo à Chriſtus teſt ſerint, ki mindeneknek fôlôtte ôrôkke aldando Iſten, 594.
Cap. 10. ℣. 13. Mert valaki ſegitſegûl hiyja az Urnak Nevet, meg tartatik, 598.
Cap. 11. ℣. 36. Mert ô tûle, es û altala, es ô benne vannak mindenek, neki legyen dicsôſeg mind ôrôkke, Amen. 599.

Cap. 14. *v.* 10. Mert minnyajan elő allatunk az Chriſtuſnak itilő ſeki eleiben. *v.* 11. Mert megh vagyon irvan: Elek en, azt mondgya az Ur, mert nekem hajol megh minden tęrd, es minden nyelv Iſtennek teſen vallaſt. 601.

SZENT PALNAK
Corinthusbeliekhez irt I. Levele.

Cap. 1. *v.* 2. Mindenekkel egyben, valakik az mi Urunk Jeſus Chriſtuſnak Nevet ſegitſegűl hiyjak. 604.

verſ. 24. De az hivataloſoknak, mind Sidoknak mind Gőrőgőknek, Chriſtuſt az Iſtennek hatalmat es bőlcseſeget, 606.

Cap. 2. *v.* 10. Mert az Lelek mindeneket viſgal, męg az Iſtennek męlyſegeit-is, 609.

Cap. 3. *v.* 16. Avagy nem tudgyatoke, hogy ti az Iſtennek Templomi vattok, es az Iſtennek Lelke lakozik ti bennetek? 610.

Cap. 6. *v.* 19. Avagy nem tudgyatoke, hogy az ti teſtetek Temploma az Szent Leleknek, ki ti bennetek vagyon, es mely az Iſtentűl vagyon. 610.

2. *Cor.* 6. *v.* 16. Mert ti Templomi vattok az ęlő Iſtennek, mikepen meg mondotta: ő bennők lakom, es ő bennők járok. 610.

1. *Cor.* 8. *v.* 6. Nekűnk egy Iſtenűnk vagyon, amaz Atya, à kitűl mindenek, mi is abban (vagunk) Es egy Ur, az Jeſus Chriſtus, ki altal mindenek (vannak) mi-is az altal (vagyunk.) 612.

Cap. 10. *v.* 4. Ittanak penig az lelki kő ſiklabol, mely őket kőveti vala; az kő ſikla penigh Chriſtus vala. 614.

verſ. 9. Se az Chriſtuſt ne kiſirtsűk, mint ő kőzzűlők nemellyek kiſirtettek, es az kigyok miatt el veſztenek. 615.

Cap. 12. *v.* 4. Az ajandekokban penigh kűlőmbſegh vagyon, de ugyan azon Lelek. *v.* 5. Az Egy-hazi ſolgalatokban-is kűlőmbſegek vannak, de ugyan azon Ur. *v.* 6. Kűlőmbſegek vannak az Iſteni erőnek ajandekiban-is, de ugyan azon egy Iſten, ki mind azoknt mindenekben cselekeſi. 619.

verſ. 11. De mind ezeket cselekeſi ugyan azon eg Lelek, oſtogatvan azokat kivalkeppen mindeneknek az mint akarja, 622.

SZENT PALNAK
Corinthusbeliekhez irot II. Levele.

Cap. 3. *v.* 17. Az Ur penig amaz Lelek: az holott penig amaz Urnak Lelke vagyon, ott vagyon az ſabadſag. 625.

Cap. 4. *v.* 4. Hogy az Chriſtus dicsőſeges Euangeliomanak vilagoſſaga ne fęnlyek nekiek, mely Chriſtus Iſtennek abrazattya. 626.

SZENT PALNAK
Galatiaban irott Levele.

Cap. 1. *v.* 1. Pal Apoſtol nem emberektűl, ſem emberek altal, hanem az Jeſus Chriſtus altal, es az Atya Iſtē altal, ki fől tamaſztotta à hálalbol. 629.

Cap. 4. *v.* 4. De minekutanna el jôt à tellyes idô, ki bocsata Isten az ô Fiat, ki Asszonyi-allattul lôtt, ki az Tôrveny ala adta magat: Hogy azokat à kik az Tôrveny alatt valanak, meg valtaná, hogy fogadot fiusagot vennenek. 631.

vers. 8. Ti penig még akkoron, mikor az Istent nem tudtatok, szolgaltok vala azoknak, kik nem termeset szerint valo Istenek. De mostan mivelhogy nem ismertetek az Istent, &c. 636.

SZENT PALNAK
Ephesusbeliekhez irott Levele.

Cap. 4. *v.* 8. Annakokaert mondgya (az iras) fôl menven az magassagban, fogva vive az fogsagot, es ada ajandekokat az embereknek. Hogy penigh fôl ment, micsoda az, hanem, hogy le szallot volt-is elôszôr az fôldnek alsso reszere? Az ki le szallot, ugyan azon az ki fôl ment sokkal fellyeb minden Egheknel, hogy mindeneket be tôltene. 637.

SZENT PALNAK PHILIPpi Varosban irott Levele.

Cap. 2. *v.* 5. Annakokaert ugyan azon indulat legyen ti bennetek, mely az Christus Iesusban-is: ki mikoron Istennek formajaban volna, nem alitá ragadomannak lenni az Istennel valo egyenlôseget: Hanem, ú magat meg úresite, szolgai format vôven magara, hasonlatos lôtt az emberekhez. 645.

vers. 7. Hanem ú magat megh úresitette, szolgai format vôven magara, hasonlatos lôtt az emberekhez, es emberi abrazatban talaltatot mint Ember. 683.

vers. 9. Annakokaert az Isten-is ôtet fôl magasztala. 689.

vers. 11. Es minden nyelv vallya, hogy az Iesus Christus UR. 694.

SZENT PALNAK COLOSSE
Varosban irot Levele.

Cap. 1. *v.* 15. Ki az lathatatlan Istennek abrazattya, minden teremtet allatnak elôtte szûlettetett. Mert ô altala teremtettenek mindenek, mellyek az egben vannak es mellyek az fôldôn, lathatok es lathatatlanok, akar Kiralyi szekek, akar Urasagok, akar birodalmak, akar hatalmassagok, mindenek ô altala, es ô reja nezve teremtettek, es ô mindeneknek elôtte vagyon, es mindenek ô altala allanak. 696. 703.

Cap. 2. *v.* 9. Mert ô benne lakozik az Istenseghnek minden tellyesseghe allattya szerint. 715.

SZENT PALNAK THESSAlonicaban irott Levele.

1. *Thess. cap.* 3. *v.* 11. Az Isten penig az mi Atyank, es az mi Urunk Jesus Christus vezerellye az mi utunkat ti hozzatok. 726.

2. *Thess. cap.* 3. *v.* 5. Az Ur penig igazgassa az ti szivteket az Istennek szerelmere, es az Christusnak bekeseggel valo el varasara. 726.

SZENT PALNAK TIMOtheushz irott Levele.

1. *Tim: Cap. 3. v. 16.* Es minden versenges nekül az mi hitünknek nagy titka ez: Isten meg jelent az testben, meg igazittatot lelekben, meg lattatot az Angyaloktul, 730.

SZENT PÁLNAK TITUSHOZ irott Levele.

Cap. 2. *v.* 13. Varvan amaz boldog remenseget, es amaz nagy Istennek, es az mi meg tartonknak az Iesus Christusnak dicsösseges meg jeleneset, 742.

SZENT PÁLNAK SIDOKHOZ irott Levele.

Cap: 1. *v.* 2. Ki altal teremtette ez vilagot-is, 747.
vers: 3. Ki mivel hog az dicsösségnek fényessege, es annak semelyenek ki metset belyege, 752.
vers. 3. Es mindeneket taplal amaz ö hatalmas beszedevel, 756.
vers. 6. Imadgyak ütet az Istennek minden Angyali, 757.
vers. 8. Az Fiurol penig: Az te Kiralyi seked Isten, mind örökkön örökke (mondotta Isten) 759.
vers. 10. Es te az kezdetben Uram fundaltad az földer, es az te kezednek csinalmanyi az Egek, azok el vesnek, te penig ugan azon vagy. 760.
Cap. 2. *v.* 14. Mivel-hogy annak-okaert az gyermekek testből es vérből valok, ö-is hasonlatoskeppen reszesse lött ugyan azonoknak, 763.
vers. 16. Mert nem az Angyalok termeszetit vötte föl, de az Abrahamnak magvat vötte föl, 765.

Cap. 3. *v.* 3. 4. Mert annyival nagyob dicsöségreitiltetet, es meltonak lenni Moysesnel, menyivel nagyob tistessege vagyon annak, az ki az hazat eppiteti, az haznal. 767.
vers. 6. De az Christus mint Fiu hü, (elöl-jaro) az ö hazaban. 771.
Cap. 7. *v.* 3. Bekesegnek Kirallya, Atya nelkül, Anya nelkül es nemzetseg nelkül valo, kinek sem napjanak kezdete, sem életenek vege nincsen, hanem hasonlittatvan az Istennek Fiahoz, lött örökkevalo Pap. 772.
Cap. 9. *v.* 14. Menyivel inkab az Christusnak vére, ki az örökkevalo lelek altal önnön magat artatlan leven, meg aldozta az Istennek, meg tisztitya az ti lelketek ismeretit. 778.
Cap. 10. *v.* 5. Minek okaert mikor ez vilagban be jött volna, azt mondgya: az aldozatot es az ajandekot nem akarod, testet formalal penig ennekem. 782.
vers. 20. Az karpit altal, az az, az ö teste altal. 784.
Cap. 11. *v.* 26. Moyses nagyob gazdagsagnak itile lenni az Christusert valo gyalazatot, hogy nem mint Aegyiptombelieknek kencseket. 786.
Cap. 13. *v.* 8. Az Iesus Christus tegnap es ma, ugyan azon volt, mind örökke-is azon lesen. 789.

SZENT PETER ELSŐ LEVELE.

Cap. 1. *v.* 11. Tudakozom micsoda, es az idönek micsoda czikkelyere jelentene az Christusnak ö bennök levő jövendö mondo Szent Lelke, hog

következnenek az Chriſtuſra az ſenvedeſek, es az dicsöſeg az ſenvedes utan 791.
Cap. 3. *v.* 19. Melyben el menven, az Lelekknek-is, mellyek vannak az tömlöczben, prædikallot. Kik regen engedetlenek valanak, mikor az Iſtennek türeſe egyſer az Noenak idejeben, mikor az Bárka keſittetnek. 795.

SZ. IANOSNAK ELSö LEVELE.

Cap. 1. *v.* 1. Az ki az kezdetben vala, kinek beſedet mi halgattuk, kit az mi ſemeinkel lattunk, 799.
Cap. 4. *v.* 2. Valamely lelek vallya, hogy az Ieſus Chriſtus teſtben el jött, Iſtentül vagyon. 802.
Cap. 5. *v.* 7. Mert harman vannak az kik bizonyſagot teſnek az Menyben: Atya, Ige es Szent Lelek, es ez az harom egy. 804.
verſ. 20. De mi tudgyuk, hogy az Iſtennek Fia el jött, es adot mi nekünk ertelmet, hogy megismerjük azt az ki igaz: es vagyunk abban az igazban, az ö Fiaban az Jeſus Chriſtusban, ez az igaz Iſten, es az örök élet. 808.

IUDAS APOSTOLNAK LEVELE.

verſ. 4. Amaz egyedül valo Urat ſ. Iſtent, es az mi Urunk Jeſus Chriſtuſt meg tagadgyak. 816.
verſ. 5. Mivel-hogy egyſer azt immar tudgyatok, hogy az Ur mikor az nepet Aegyiptombol meg ſabaditotta volna, viſontag azokat, à kik nem hittek, el veſtette. 817.

SZ IANOS MENNYEI LATASA.

Cap. 1. *v.* 8. En vagyok az A es O, kezdet es végezet,

zet, azt mondgya az UR, az ki vagyon, az ki vala, es az ki el jövendö az mindenhato. 818.
verſ. 11. En vagyok az A es O, amaz elſö es utolſo: es az mit latſ, ird meg. 820.
verſ. 17. Ne félj, en vagyok az Elſö es Utolſo, es az ki élek es meg holtam vala. 821.
Cap. 2. * 8 Ezt mondgya amaz Elſö es Utolſo, az ki meg holt volt es él. 822.
verſ. 23. En az ſiveknek es veſeknek viſgaloja vagyok. 823.
Cap. 17. *v.* 14. Es az Barany meg gyözi, mert Uraknak Ura, es Kiralyoknak Kirallya, 825.
Cap. 19. *v.* 16. Es az ö ruhajan es tomporajan meg vala irva az ö neve: Kiralyoknak Kirallya, Uraknak Ura. *Ibidem.*
Cap. 22. *v.* 13. En vagyok az A es az O, kezdet es vegezet, Elſö es Utolſo. 826.

ÖTÖDIK RESZ.

§ 1. Nyilvan valo tulaydonſagi vannak az Szent irasban az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek, mellyekböl valoſagos ſemelyeknek, bizonyoſſan minden homaly nelkül megh iſmertetnek lenni. 835.
2. Az Fiu Iſten ugy ſülettetett az Atyatul, hogy az ü ſületeſe altal, valoſagos ſemelynek mutatta ki magat az Iſtenſegben. 836.
3. Az ſ. Lelek Iſten ugy ſármazott az Atyatul es Fiutul, hogy az ü ſármazaſa altal valoſagos ſe-

melynek mutatta ki magat az Istensegben. 839.
4. Oly tulaydona az Fiunak es az Szent Leleknek az Isteni termeßet, cselekedet es tißtelet, hogy azokbol nem csak termeßet ßerint valo Istennek, de ugyan valosagos ßemelynek is ismertetnek az egy Istensegben. 840.

HATODIK RESZ.

Az Sido Bölcseknek az Szent Haromsagrol valo vallas-tetelekröl.

§ 1. Az Sido Bölcsek igaz ertelemben voltanak az Szent Haromsag egy Isten felöl. 866.

HETEDIK RESZ.

Az regi Patereknek avagy Apostoli Firfiaknak az Szent Haromsagrol valovallas-tetelekröl.

§ 1. Az Paterek, vagy az Anyaßent-egyhaznak Apostoli Firfiaknak igaz hitök es vallasok volt az imadando Szent Haromsagrol. 872.

NYOLCZADIK RESZ.

Az Conciliomoknak, avagy vilagi nagy Synatoknak az Szent Haromsagrol valo bizonysag-tetelekröl.

§ 1. Ez vilag kereksegeböl egyben gyülekezet Doctoroknak, igaz Apostoli tudomany ßerint va-

lo ertelmek volt az Szent Haromsagrol. 886

KILENCZEDIK RESZ.

Az Sz. Haromsagot meg mutato Peldakrol.

§ 1. Nem minden reßeiben felelhet meg az Pelda az Szent Haromsagnak. 897.
2. Az Szent Haromsagot neminemü homalyos nezessel ki lathattyuk nemely Peldakbol. 899.
1. Pelda. *Az Lelekröl.* 899.
2. *Az Szemelyekre tartozo harom igeböl:* En, Te, Amaz, *vetetik.* 900.
3. *Vetetik az Gyökertül, Forrastul es az Naptul.* 902.
4. *Vetetik az elmetül, es abban formaltatot ßotul.* 903
5. *Vetetik az Vilagossagtul.* 904.

ELSÖ RESZ.

AZ ISTENNEK I-GAZ ISMERE-TIRÖL.

§. 1. Az Istennek ismereti szükseges minden embereknek.

VALAKI AKAR IDVÖZÜLNI, Mindeneknek elötte az Istent kel megh ismerni. Mert az örök élet annyera az Istennek ismeretihez köttetet, hogy valaki az Istent nem ismeri, annak örök élete nincsen. *Ioan. 17. v. 3.* Annak-okaert az embernek az ö teremtö Istenehez, kitöl szabad akarat szerint valo partolassal el szakadot vala, es az örök karhozatnak örvenyeben csoppant vala, uyjolan visza kel térni, vele meg bekelleni, es az ö fü jovat, s-meg elegedhetetlen elegseges bodogsagat meg keresni, meg ismerni es magahoz csatlani, Lelek idvösségenek veszte alat szükseges tehat az Istent meg ismerni.

Okai.

1. Mert Isten parancsollya, hogy egyedül csak azt ismerjük lenni, es azt tiztellyük Isteni tiztelettel, ki az mennyet, földet, minden benne lathato es lathatatlan allatokkal teremtette: es az ki magat az Anyaszent-egyhaznak megh jelentette, *Deut. 32. v. 39. Exod. 20. v. 2. 3. Prov. 3. v. 6* Innen vagyon, hogy az igaz vallasnak fundamentoma az Isteni ismeret.

ret Mert ha az Istent nem ismerjük, benne sem bizhatunk, igazan sem tudgyuk tiszteln, es vallasunknak fundamentoma el enyesik. Mert hogy hogy hiyjak azt segitsegre à kiben nem hittenek? Hogy hogy hisznek penig abban à ki felől nem hallottanak? *Rom.* 10. *v* 14. Ha azert Istent nem ismered, vallasod s hited sem lehet.

II. Mert az Ur Isten azert teremtette az ertelmes Angalokat es embereket, hogy magat azoknak megjelentene s-ismertetne. Valakik ezokaert az Isteni ismerettől megh fosztatnak, az ő tekintetes meltosagóknak graditsarol, melyre Istentől heiyheztettenek vala, esnek le, es az oktalan allatoknal nyomorultabbak. Az ökör megismeri az ő gazdajat, es à Szamar az ő Uranak jászlát, az Izrael penigh engemet megh nem ismert, es az en nepem engemet nem ertet, azt mondgya az Isten Esaias altal. Melyben hasonlonak itili az Ur Istent nem ismerő s-nem értő embereket az oktalan allatokhoz, mint egy Isten el feledő Nabugodonozort. *Dan.* 9 Ha az Istent azert nem ismered, az te teremtetesednek meltosagos graditsarol, az oktalan allatoknak közibe számlaltatol.

Esa. 1. *v*: 3.

Psal. 49 *v*. 21.

III. Mert utolso s-fő vege az embernek teremtetesenek, nem egyeb, hanem hogy az ő teremtő Istenet tisztellye, magastallya es aldgya. Hogy hogy tisztelheti penig, ha nem ismeri? David ismeri az Istent, s azert mondgya: Nem halok meg, de elek, es az Urnak cselekedetit hirdetem *Psal.* 118. *v.* 14 Ugyan ezenre emlekezteti magat, *Psal.* 81. Ne legyen te közötted uy Isten, idegen Istent ne imadgy. Melyben hadgya, hogy az ő teremtőjökre függesszek szemeket, es annak tiszteletit megadgyak, s-mashova ne forditsak: melyre igaz Isteni ismeret kevantatik.

IV. Mert ha az Ur Istennek eggyessege s-maganak közlese az emberrel nem lesz, el szakad az idvősségtől, es à kárhozatba esik, à mint maga Christus mondgya: *Joh.* 15 *v.* 6 Ha ki en bennem nem marad and, ki vettetik es megh szárad mint à szőlő veszsző, kit az tűzre gyűytenek. Hogy hogy maradhatsz penig az Istenben, ha őtet nem ismered? Lelekben

valo

valo szövetsegednek kell lenni Istennel, ugy-mint az te lelkednek fő jovaval es bodogsagaval: Mert az embernek fő jova semmi nem egyeb, hanem *fruitio Dei tanquam summi boni*, mellyet Szent Janos *Participationem Dei*. 1. *Ioan.* 1. *v.* 4. Ismet *similitudinem vel assimilationem cum Deo*, mond 1. *Ioan.* 3 *v.* 2 Ha azert à te lelkednek fő jovaban akarsz élni, részesülni, hozza hasonlittatni, megh kell ismerned azt à te fő jovadat, ki az Isten. Mert *cognitio Dei est janua, qua in omnium bonorum fruitionem pervenimus*. Az Isteni ismeret Kapu, mellyen minden joknak birasara juthatunk.

V. Mert semmi vigasztalasunk melyben à mi szívünk megnyughatnek, nem lehet, ha az Istent nem ismerjük. Azert mondgya Szent Peter: Kegyelem es bekesség sokasittassek meg ti nektek, az Istennek es az mi Urunk Iesus Christusnak ismereti altal, 1. *Pet.* 1. *v.* 1. melyben azt jelenti, hogy ugy sokasittatik az kegyelem, bekesség, es ezek alat minden lelki testi aldasok, hogy azon kivül senki azokban nem részesülhet. Ugyan is mi jot tudnal attul várni, à kit nem ismersz, holot, az őtet keresőknek ajandekozo Istene. *Heb.* 11 *v.* 6. Kicsoda volna ennekem menyben te naladnal több? Te naladnal többen en nem gyönyörköttem ez földön, azt mondgya David az ő túle megismert Isten felől. *Psal.* 73. *v.* 25.

Nincsen azert idvősségesseb munkaja embernek, mint az ő teremtő Istenevel megismerkedni, ő hozza igaz hittel s-tisztelettel, mint lelkenek fő jovahoz ragaszkodni.

§. 2. Az Istennek igaz ismereti ő magatul Istentől adatik.

Mivel hogy az embernek elmejeben neminemű apro, de földötte homalyos szikracskai serkedeznek az Isteni ismeretnek. Hogy vagyon Isten; ezokaert sokan minden igyekezeteket, tehetsegeket es tanacskozasokat, arra forditottak, hogy annak utat, modgyat föl talalhatnak, mi modon térhetnenek egyenessen vissza ahoz az ő teremtő Istenökhez, à kitől az esetben el szakattanak volt. De azonban az Isteni

iſmeretnek igaz utának fől talalaſaban ſédelegve tevelyegtenek, moſtan-is minnyajan habozva faradoznak, valakik az Iſten nyayjanak oklan kivűl kelepczelnek. *Neq; enim vel naturâ vel ingenio humano res tam ſublimes & divinas hominibus cognitione aſſequi poſſibile, ſed eo quod dum cælitus in viros ſanctos deſcendit, gratuito eſt dono.* Mert lehetetlen, hogy avagy az termeſetnek, avagy az emberi elmenek iſmeretiből ollyan melyſeges es Iſteni dolgok megh tudattaſſanak, hanem menyből az Szent emberekre ſállot ingyen kegyelmeből valo ajandekbol vagyon azt mondgya *Iuſtinus Martyr in Paræneſ. 1 ad Græcos pag. 7.*

Annak okaert az mikepen minden Iſtenes virtuſoknak ſ-lelki joſagoknak első ſ-fő meg ſerzője az Ur Iſten, ki Atya, Fiu es Szent Lelek: Akkepen az ő maga meg iſmeretinek-is önnön maga megh adoja. Mert oly joſag az Iſteni iſmeret, hogy az altal nem csak elmenknek hegyire akad, hogy legen valamely Iſten; de ugyan meg iſmerhettyük ki legyen, mind allattyaban es ſemelyeben, ſ-mind Iſteni termeſetiben, hogy útet ugyan igazan is tiſtelhesük. Azert mondgya ſent Ianos *cap. 6. v. 45.* Meg vagyon irva az Prophetaknal, minnyajan tanittattak leſnek az Iſtentúl: Valaki azert hallot az Atyatul es tanult, en hozzam jű. Iſmet ſent Mathe *cap. 11. v. 27.* Senki nem iſmeri à Fiat csak az Atya, ſem az Atyat ſenki nem iſmerheti, csak az Fiu, es az kinek akarja az Fiu megjelenteni. Szent Pal is az embertől veſen ennek mutataſara illendő haſonlatoſſagot, midőn igy ſol: *1 Cor. 2. v 11. 12.* Kicsoda iſmeri azokat az emberek kőzzűl, mellyek az emberre tartoznak, hanem csak az embernek lelke, mely ő benne vagyon: Haſonlokepen azokat, mellyek az Iſtene, ſenki nem iſmeri, hanem csak az Iſtennek lelke. Mi penigien nem ez vilagnak lelket vőttük, hanem az lelket, mely Iſtentúl vagyon, hogy meg tudgyuk mellyeket ajandekozot Iſten minekünk. Ha azert mas nem tudgya azt az mi az embere, hanem csak az embernek az ő benne levő lelke: tehat hogy hogy iſmerhettyük meg az Iſtent Iſten nelkűl, Iſten es az ő lelke kivűl? Az Iſtent ſoha ſenki nem latta, *Ioh. 1. v. 18.*

Mert

Mert hozza ferkezhetetlen vilagoſſagban lakik. 1. *Tim. 6. v. 16* Kit egy ember-is nem lathatot, nem-is latot, à mint maga Iſten mondgya *Exod. 33. v. 20.* Nem lathat engemet az ember hogy ęlhetne. Hogy hogy juthatnal tehat te az Iſtennek iſmeretire Iſten nelkűl? Iſmeretes penig Izraëlben az Iſten. *Pſal. 76. v. 1.* Mert ő maga magat ſent beſede, nagyſagos cselekedeti es csuda teteli altal ki jelentette. Haſontalan azert Iſtent Iſten nelkűl kereſni, ő vele iſmerkedni, az mellyert az igaz Iſteni iſmeret magatul Iſtentúl adatik.

§. 3. Az Iſteni iſmeret adatik Iſtentűl az ű maga meg jelenteteſenek rendi es modgya ſerint.

Ket rendi es modgya vagyon az Iſten maga meg jelenteteſenek, mellyek ſerint magat az emberekkel megiſmerteti, noha nem egy inon folyo iſmeretnek modgyaban.

Első az Iſtennek munkaja az teremtesben, mely vagyon az teremtet allatokban: Ezt mas nevel à Bőlcsek *Librum naturæ*, termeſetnek kőnyvenek mondgyak, mely nem egyeb, hanem ez vilagnak bőlcsen alkutaſa, ki mutatvan Iſtennek cselekedetit az termeſetben. Mert az kerek egen es az ſeles földőn levő teremtet allati Iſtennek, mint egy egy bőtük, mellyekből ez ſo rakattatik egyben, ſ-adatik előnkben: *Vagyon Iſten.* Ezt mondgyuk *cognitionem Dei naturalem*, termeſetben levő Iſten iſmeretinek. Mert az Ur Iſten à teremtesben be oltotta, ſőt ugyan be őntőtte vala az ő iſmeretit az embernek elmejeben, mely az épſégben fölőtte tellyes, ép es tőkelletes vala. Mert az ember az termeſetnek ekes rendi ből, megtartaſabol, biraſabol, ſ minden teremtet allatokbol, mint valami tűkőrből, az Iſtent annyera, az menyire Iſten dicsőſegere, es az embernek bodogſagara elegedendő vala, megiſmerhette. De minek utanna az bűn miat Iſtentúl el pártola, noha az Iſtennek ki beſelhetetlen jo voltabol, es bőlcseſeges tanacsabol, amaz termeſetben be olta-

Rom. 1.

tot Iſteni iſmeretnek ſikraczkai az embernek elmejeben meg tartatanak; Mivel mindazon-altal nagyob reſze az Iſtenről valo iſmeretnek el tőlőltetek, az mi megh marada, az-is igen meg homalyoſodek: è mellet az igaſſagrol valo itiletinek éplege, es az Iſtenhez valo engedelmeſſegnek haylandoſaga el enyészék az elmeben, ez okaert, mint valami fajos ſemű emberek, csak ſalygattya, hogy vagyon Iſten, de ſoha ſem az mi előttünk levő teremtet allatoknak tanubizonyſag tetelekből, ſem azokbol à mellyeket magunkban talalhatnank, annyi iſmeretire Iſtennek nem juthatunk, es ő felőle nem itilhetünk, az menyire kivantatnek. Nyilván tanit erről Athenagoras, ki élt Chriſtus ſületeſe utan, ſaz negyvenegy eſtendő tayban, midőn azt állattya, hogy az Pogan bőlcsek akarvan az Iſtent kereſni, noha Iſtentől indittatnanak, de ſem elmejekkel ſem gondolatokkal ſől nem talalhattak. *Poetæ ut Philoſophi, qui probabiles quaſdam, & ſuo conſentaneas ingenio rationes, ut aliis quoque in rebus indagandis ſequi ſe oportere putabant, impulſu quidem divinitus, ut hoc aggrederentur ſua quiſq; & propria intelligentia, vi inquirere, tanquam inventum, nimia de ſe fiduciâ conati ſunt; Non tamen illum, cujus vis adeo immenſa patet, vel reperire vel animo & cogitatione complecti potuere: merito quidem quod Dei notitiam non ab ipſo peterent Deo, ſed intra ſe quiſque eum diſquireret. Hinc adeo factum eſt, ut aly aliter pronunciarent de Deo, &c.* Senki azert az csupa termeſzetnek világabol, az Iſtennek iſmeretire nem juthat.

Inlegat Pro Chriſtian. pag 89.

Masodik modgya az Iſten maga ki jelenteſenek az Szent iras: ki *Liber gratiæ*, kegyelemnek könyvenek mondatik. De ez iſmet ket fele. Eggyik belső, nem tentaval irot könyv, hanem az élő Iſten lelkenek ihleſevel, à mi hus ſiveinknek tablajara, kiről *Ier. cap. 31. v. 33. 34.* Adom az en törvenyemet ő belejek, es az ő ſivekben irom be azt, es en leſzek Iſtenek, es ők ennekem leſznek nepeim. Haſonlokepen Szent Pal. 2 *Cor. 3. v. 3. Heb. 8. v. 11. & cap. 10. v. 16.*

Masik kegyelemnek könyve, az Prophetak es Apoſtolok iraſa, melyben vagyon az törveny es az Euangelium. Ez teſi az Iſten lelketől meg világoſitot embert bőlcse az idvőſ-

ſegre az hit altal, mely vagyon az Chriſtus Ieſusban. 2. *Tim. 3. v. 15.* Ez kegyelemnek könyve adattatot az teremtet allatoknak homalyos bizonyſag-tetele melle az Iſtentől, az mint David bizonittya *Pſal. 19.* Mert minek utanna meg mondotta volna, hogy az egek hirdetik az Iſtennek dicsőſeget: utanna teſi, hogy az Iſtennek törvenye tökelletes, mely az lelkeket meg vidamittya, es az kicsindedeknek bőlcseſeget ád: melyre nezve Hilarius Doctor igazit az mennyei tudomanyra. *Nemini dubium eſſe oportet, ad divinarum rerum cognitionem, divinis utendum eſſe doctrinis. Neque enim ſcientiam cœleſtium per ſemet humana imbecillitas conſequetur, neque inviſibilium intelligentiam ipſe ſibi corporalium ſenſuum aſſumit, &c.* Ismet Clemens Alexandrinus nyilvabban: *Reſtat itaque ut divina gratia, & ſolo quod ab eo proficiſcitur verbo, id quod eſt ignotum, intelligamus.* Ezokaert tetſet Iſtennek, hogy midőn è vilag à bőlcs Iſtent bőlcseſege altal meg nem iſmerhette: az kereſztnek bolond prædikalaſa altal idvőzitſe az hiveket, 1 *Cor. 1.*

Lib. 4. de Trin. pa. 48.

Li. 5 Strom. pag 251.

Meg tudhattyuk ezekből, hogy oly igen az Szent Bibliaban levő tanu bizonſag tetelek melle kőttetet az igaz Iſteni iſmeret, hogy bator tapogatva kereſſek, az teremtet allatokban imit amot az Iſtent, mint *Act. 17. v. 27.* de azert ſoha az Szent iras nelkül, es az Szent Leleknek meg vilagoſitaſa nelkül igaz iſmeretire Iſtennek ſenki nem juthat.

§. 4. Az emberi okoſſag az Szent Leleknek meg vilagoſitaſa nelkül, es az Szent iraſnak igazgataſa nelkül, vak az Iſteni iſmeretben.

Az Iſten Lelketől megh nem vilagoſittatot embernek okoskodaſa az Szent Haromſag felől valo mennyei tudomannak tirkaiban azon merő bolondoskodas. Mert à mikepen noha az Szemben vagyon az latasra valo erő; de azert vilag nelkül ugyan nem lathat: Akkepen Szinten noha az okoſſagban benne vagyon az ertelemre valo erő; de azert *non eſt*

capax eorum quæ sunt Spiritus Dei, nem foghattya megh azokat? mellyek az Istennek Lelkeje. *Sunt enim ei stultitia, neque potest ea cognoscere, quia spiritualiter dijudicantur*: mert ő neki bolondsagnak tetßik, meg sem tudhattya azokat, mert az leleknek ereje altal itiltetnek meg, azt mondgya ßent Pal. *Cor.*2. *v.*14. Ez illyen okossagbol állo bőlcseseget tőtte bolondsaggá az Ur Isten, 1. *Cor* 1. *v.*20. es ekkepen az ő okoskodasokban hejaban valokká lőttenek, es az ő balgatag ßivők meg sőtetedet, es mikor magokat bőlceseknek vallanak lenni, balgatagokka lőttenek. *Rom.* 1. *v* 21. 22.

Ugyan-is ha az okossag önnön maga discursusabol, itiletiből vegere mehetne az Isten felől valo melysseges elme fő lőt jaro titkos dolgoknak, miert tevelyegnenek az Poganyok? ennyi eretnekßegek hogy hogy tamadhatnanak? mét ßenenek az ßent Bibliaval? el kőlt azert vilaga az okossagnak még az esetben; az mellyert minden indulattya es gondolattya ßűntelen gonoß, à mint az ember ßivenek *Gen.*6. *v.* 5. ugy okoskodasanak-is minden folyasa csak hiytság az ßent Leleknek meg vilagositasa nelkűl. De mivel hogy az ßent Lelek hatalmas az ige altal, ez okaert az ő túle meg vilagosittatot okossagnak s elmenek az ßent iraßt veti eleiben, úgmint minden Isteni igassagra vezerlő eßkőzt. Mert Istennek hatalma (az az, hatalmas eßköze) minden hivőknek idvősségere. Mert az Istennek igazsaga az altal jelentetik meg, azt tanittya ßent Pal *Rom.* 1. *v.*16. 17. Ez ßerint az ßent irasnak alaja vettetet az emberi okossag, sőt mint egy rabja, el annyera, hogy egy kőrőm feketenyire sem ßabad, sem killyeb, sem bellyeb annal menni, valamint az ßent iras eleiben adgya sel igazittya. Igy tanit Esaias *cap* 8. *v.*20. az tőrvennek es annak tanitasara halgassatok. Valaki nem ßoland annak beße de ßerint, nem leßen annak vilagossaga. Oly igen oda halgassanak penig, hogy semmit se hozza ne tegyenek, semmit el se vegyenek abbol. *Deut* 12. *v* 32. Ez az oka az miert mindennemű Istenes dolgokban csak az ßent iraßt kel keresnűnk, mint setetsegben az lampaßt, mind addig, valamig az Nap megh vilagosodik, es az haynal csillagh fől tamad

az

az embereknek ßivekben, azt mondgya ßent Peter, 2. *Pet.* 1. *vers.* 19.

Mely igen vetkeznek azert minnyajan, valakik az Istennek ßemelye, allattya es termeßeti felől valo melysseges dolgokat okoskodassokkal akarjak mersekelni, es semmit nem akarnak hinni, hanem csak az melynek emberi okossaghoz jaro okat adhattyak, eddig valo beßedemből megh tetßik. Ez nem egyeb, hanem az Gőrőgőkkel bőlcseseget keresni, ßent Pal tanitasa ßerint. Innen vadnak az sok tevelygesek. 1. Cor. 1.

Mert mihelyen az ßent irasban levő tudomant vagy az Istenről, vagy az valastasrol, vagy az Christusnak meg testesűleseről, vagy az idvősségnek egyeb czikkelyeről, az okossag el nem éri, ottan arra vetemedik az mi az okossaggal eggyez: mint peldanak okaert: Egy az Isten: el éri ezt az okossag: de hogy az egy Istensegnek allattyaban harom ßemelyek legyenek, soha elmejeben nem fér. Ha hol pedig az irasban, vagy az ßent haromsagrol, vagy eggyen eggyen az ßemelyekről emlekezet vagyon, tehat okossaggal eggyező magyarazatra vonßa, es igy mind az ßent iraßon s-mind az igassagon erősßakot teßen. Ebből menyi eretnekseg jőt ki, mayd oda alab emlekezetet teßek rolla.

Ezokaert hogy mi valami tevelyegesben es eretnekségben ne lepjűnk imillyen regulakat viselljűnk előttűnk.

I. Hogy az ßent Haromsag egy Isten felől valo titkos dolgokrol semmit se ne gondolkodgyunk, semmit se ne bollyunk, hanem csak az mit az ßent iras előnkben ád: azzal elegedgyűnk: semmit azokban ne visgallyunk, mellyeket az Isten nem akart jelenteni, azokat el ne veßtegellyük, à mellyeket megjelentet.

II. Hogy az ßent iraßt gorgalmatoßan visgallyuk, es minden nehez dolgokat az hitnek tenora ßerint magyarazzunk, iraßt iraßon.

III. Hogy mind az Gőrőg s-mind az Deak Paterek iraßit megtekentellyűk, es mit vallottanak az ßent Haromsag egy Istenről, az Apostoli ßent seregnek el hunyasok utan, micsoda eretnekségek tamadtanak, mint czaboltak megh, fel

kereſsúk: Ezek mellet az közönſeges nagy Synataknak is vegezeſit es Symbolomit meg latogaſſuk, es ha az ſzent iraſſal egyeznek, vegyúk, ha ellenkeznek, hatra hadgyuk. Mert ha ſzabad ez moſtani csinalt uy Iſteneknek az ö egy, ket, harom ſzámu vezereket emliteniek, iraſokat forgatniok az hamiſſagnak fedezgeteſere: menyivel inkab ſzabad mi nekúnk egynehany ſzaz Apoſtoli firfiakat, ſöt az egeſz kereſztyen vilagot az igaſſagnak oltalmazaſara ellenekben vetnúnk?

IV. Hogy az emberi okoſſag rabja legyen az ſzent iraſnak. Honnan tamadtanak az ſok eretnekſegek? Ebböl hogy avagy az ſzent iraſnak hataraban nem tartottak magokat, de nagy nyughatatlanſagbol azoknak mellyeket Iſten el reytet vegere akartanak menni: avagy az mellyeket meg jelentet ſzorgalmatoſan nem ertekeztek, az hitnek tenorara nem vontak az Apoſtoli firfiaknak es Synatoknak ertelmeket, meg vetettek, az okoſſagot ſzerettek, mint az Erdelyi csinalt uy Iſtenúek.

MASODIK RESZ.

Az Szent Haromſag Iſtenröl valo igaz vallaſnak: es azzal ellenkezö eretnekſegeknek eredetiröl.

§. 1. Az Szent Haromſag egy bizony örök Iſtenröl valo vallaſnak eredeti vagyon önnön magatul az Sz. Haromſag egy Iſtentúl.

AZ mikeppen hogy nincsen oly meſzſzere ki terjedö folyo viz, kinek bizonyos kút feje nem volna, az melyböl vöt eredetet: ſzinten akkeppen az ſzent Haromſag gy Iſtenröl valo igaz vallaſnak-is feje vagyon, az melyböl

vilag teremteſetúl fogua, es öt ezer öt ſzaz nyolczvan eſztendök alat foly az Anyaſzent-egyhazban: de ki jelenteſere nezve, mert az minemú öröktúl foguan valo az Iſten, ollyan öröktúl foguan valok az Iſtenſegben levö ſzemelyek is. Az Iſten penig öröktúl foguan valo: ſenki nem tagadgya. Tehat az Iſtenſegben levö ſzemelyek is öröktúl foguan valok, mint az Atya, ki kerdesben nem forog: az Fiu, *Rom. 9. v. 5. Apo. 1. v. 8. & 11. cap. 22. v. 13.* az ſzent Lelek. Mert ſoha az Atya az az ö lelke nelkúl nem volt, ſöt Iſten ſem lehetne, ha az ö Iſtenſege ereje nelkúl, mellyet az iras ſzent Leleknek, ſ-harmadik ſzemelynek mond, volna.

Mas azert az Szent Haromſag ö magaban: mas arrol valo vallas-tetel. Amaz örökke valo. Mert ha ſoha ſenki rola vallaſt nem tött volna-is, de azert ugyan Szent Haromſag egy Iſten volt volna ö magaban: imez idöben kezdetet, mikor tudni illik, magat Iſten az emberekkel kezdette meg iſmertetni.

Ez Szent Haromſagrol valo vallas, akkepen folyt az elſö embertúl foguan, à mikepen Moyſes az ö könyveben be irta, es à Prophetak magyarazzak. Mert nem mas Iſtent iſmert es tiſztelt Adam, Seth, Enos, Cajnan, Malaleël, Iared, Henoch, Matuſalem es Noë, vilag teremteſetúl fogua az viz özönig, ezer hat-ſzaz ötven eſztendök alat. Mert eddigh állot fen az elſö vilag: mint az kit Sem, Arphaxad, Sale, Eber, Phalog, Nachor, Thare, Abraham, Loth, Iſaac, Iacob es az Prophetak az ö Teſtamentomban Chriſtus ſzúleteſeig, ket ezer, harom ſzaz, huſzon hat eſztendeig, à viz-özöntúl foguan. Chriſtuſ is az Uy Teſtamentomban, azon Szent Haromſag Iſtent hirdete, es az Apoſtoloknak-is azont parancsola az Euangeliumbol hirdetni, ki à mint örök idöknek elötte ſzent Haromſag egy bizony Iſten volt; ugy magat az Szent Biblianak meg irataſa elöt élö nyelvel, az utan az ſzent Bibliaban irasban, es élö nyelvben ki jelente, hirdete es prædikaltat tya moſtan is, ez ezer, hat ſzaz, tizen nyolcz eſztendök alat, Chriſtus ſzúleteſetúl foguan. Mat. 28. v. 19

Eredeti vagyon azert az ſzent Haromſagrol valo igaz val

lasnak ő magatul az Atya Istentúl az ő őrőkke valo ßolo igeje ßent Fia altal, az ßent Leleknek meg vilagosito ereje szerint Elsőben mind élő ßozattal kúlsőkepen: mind az Szent Leleknek ihleseből belsőkepen: annak utanna az ßent irasbol, es abbol állo élő nyelvenforgo igaz magyarazatbol. Igy ezokaert az Szent Haromsag vagyon az ő valosagaban az Istensegben ő magaban, mint az ragyago vilagossag az napban vagyon, arrol valo tanu-bizonsag tetelben az ßent Bibliaban, mint az napnak fenye az ő ki nyilatkozasaban, es maganak velúnk valo kőzleseben, mert nyilatkozot ki Istentúl ugy az mint vagyon: hirdettetet az ßent emberektúl, ugy az mint Istentúl vőttek. Hogy ezek igy legyenek, megh bizonyosodik, mikor az ßent Haromsag egy Istent kezdem à Bibliabol meh mutogatni.

§. 2. Eredeti vagyon az Szent Haromsag egy Istennel ellenkező eretneksegeknek az őrdőgtúl es ennek rabjaitul az eretneksegben zaballot emberektúl.

Az Isten Anyaßent-egyhazanak halalos ellensege az őrdőg, ki gyilkos es Attya à hazugsagnak, nem csak úldőzessel sanyargattya az Ecclesiat, de egyßers-mind eretneksegekkel, tevelygesekkel es ißonyu velekedesekkel keservesen haborgattya es pußtittya. Mert semmin nincs ollyan nag banattya, mint hogy az Istennek orßaga eppúl az hivekben, azok altal tißtessege es dicsősege terjed, az őrdőg orßaga pedig romol az hitetlenekben. Annak-okaert à holot az Ur Isten Egy-hazat eppit, ő-is kapolnat gudgyaßt mellette. Ebben valo ßandekaban peniglen, az nagy Istennek engedelmeből annyera elő ment, hogy amaz Istentúl el fajult gyilkos Caintul foguan, neha neha ßamosb sereget gyűytet as tartat az tudatlansagnak es eretneksegeknek setet őrvenyeben, hogy sem mint az Isten hiveinek serege. Mert az eretneksegeket igaz vallasnak, ßentsegnek es tißta igaz Isteni

Io. 8. v. 44.

Philastrius 28. eretneksegeket szālalt Christus el jövetele elôt valokat

tißteletnek ßine alat taßitotta az embereknek kőziben, mely mivel az okossaggal eggyezet hamarsaggal az kaba tudatlan kősseg kőzőt, nagy erőt vőt, gyorsan el-is terjedet. Innen voltanak az poganyok kőzőt az sok karhozatos balvanyozasok, tißtatalan fertelmes életnek nemei, ßamtalan balvany Isteneknek rayja es nyáyja, kiről ßent Pal *Rom. 1. Cœlius Rhodig. Lect: Antiq lib. 22. cap. 3. pag. 849. a.*

El jövetele utan 128. Epiphanius penig 90. kőzel csak 300. esztendők alat, Agoston Doctorig.

Nem ßolok itt semmit Christus ßületese előt valo sok balvanyozasoknak, es kűlőmb kűlőmb fele tevelygeseknek nemeiről: de Christus ßületese utan azokrol az eretneksegekről, mellyek noha nem egy altallyaban vetettenek az Szent Haromsag egy Isten ellen: mind-azaltal holot abban levő ßemelyek kőzzűl, vagy az Atya, vagy à Fiu, vagy az Szent Lelek sértettetet meg es tagadtatot, vagy ßemelyeben, vagy Istensegeben, es ekkepen à ßent Haromsag bantattatot es tagadtatot; ezokaert ezekről ßolok es irok rővideden. Hogy peniglen ebben job modgyaval elő mehessűnk, lassuk:

Előßőr, Mi legyen az eretneksеg?
II. Mely veßedelmes az eretneksеg?
III. Kicsodak mondassanak eretnekeknek?

Ha ez igenek *Hæresis* eredetire nezűnk, Magyarol annyit teßen mint Valaßtas. Mert az eretnekek meg nem elegedvē az Prophetaknak es az Apostoloknak irasokban be fogtaltatot mennyei tudomannyal, uy tudomant válaßtanak magoknak, mellyet ß. Pal mas nevel ἐθελοθρησκείαnak mond: az az, emberi akaratbol válaßtatot tißteletnek, akar mostan talaltatot legyen valakitúl, akar az előt egyebektúl. I.

Az eretneksеg azert semmi nem egyeb, hanem az Apostoloknak es az Prophetaknak kőzőnseges eggyezesekkel ellenkező hamis tudomannak meg atalkodasbol valovalaßtasa, es vak-merő otalmazasa, mellyel az Isten boßßusaggal illettetik, az igaz vallásnak fundamentoma el fordittatik, es mely miat sokan az tevelygeseknek ßővevenyeben esven, őrőkke el kárhoznak s-el veßnek.

Eretneknek azert az mondatik, ki az hitnek fundamen

tómaval ellenkező hamis velekedeſt nem csak követi, de ugyan nagy meg altalkodaſſal is oltalmazza: Avagy az mint Agoſton Doctor magyarazza: *Qui temporalis commodi & maximæ gloriæ principatusq, ſui gratia novas ac falſas opiniones circa doctrinam fidei vel gignit vel ſequitur*: Az az: az idő ſerint valo haſonnak es leg tellyebben az ő (vilagi) dicsőſſegenek es fél magaſtaltataſanak kedvejert az tudomany kőrnyúl,uy es hamis velekedeſeket ſerez es követ.

Lib. de Utilit. Credendi Cap. 1.

Kettő azert az eretnek embernek tulaydonſaga: Eggyik az hitnek fundamentomaval ellenkező hamis velekedeſnek képtelen meg altalkodaſſal valo be vetele. Maſik az be vőt velekedeſnek ſőrnyú ſemtelen dúhőskeppen valo oltalmazaſa, es terjeſteſeben valo ſertelen igyekezeſe, az mellyert ſent Pal, igen iat hogy egy ket intes utan megh veſsük *Tit.* 3. v. 10.

Mas az eretnekſegnek hintegető Doctora, mas az egy-igyü vevéje ſ-követője.

Kúlőmbſeg vagyon pedig az eretnek kőzőt es az eretneknek hivő emberek kőzőt, az mint Agoſton D. az eleb megjedzet helyen illyen valaſtaſt teſen kőzőttők: *Credens hæretico eſt, qui imaginatione quadam veritatis & pietatis ab hæreticis illuſus aſſentitur eorum errori, non animi quidem obſtinatione, ſed quadam cordis ſimplicitate, & facilitate, ſine lenitate temeritateq, credendi. Itaq, de ſuo errore admonitus, neq, contendit, neq, pugnat, ſed vel reſipiſcit vel cædere paratus eſt.* Az az: Az eretneknek hivő ember az, az ki az igaſſagnak es az kegyeſſegnek neminemű tettetet elmelkedeſeből,meg csalatvan, eggyez azoknak tevelygeſekben, nem meg altalkodaſſal ugyan,de à ſivnek neminemű egy-igyúſegeből es lagyſagabol avagy alhatatlanſagabol es hitelre valo vakmerőſegeből. Ez okaert az ő tevelygeſeről megintetven,nem kőtődik ſem ellenkezik, de vagy meg tér, vagy kés engedni. Illyen az ſegeny egy-igyú kőſſeg: ki olah modon ez Plebanuſra biztaaz hitnek dolgat: Tudgya mienk Pope: ollyan az ſegeny kőſſeg mint az juh, kit az Plebanuſok az eretnekſegnek meſarſekiben kőtve tartanak az ő ſines amito beſedekkel.

Az eretnekſegeket miert engedi az Ur Iſten az eretnekſegőket lenni az Anyaſent-egyhazban ezokaert, hogy keſerteti leven az hitnek,

lenne egyſer ſ-mind probeja-is azt mondgya Tertullianus Doctor ſent Pallal egyetemben.

di megh ex Ur Iſten? Tertul: de Præſcad verſ: hæreticos. 1 Cor. 11. v. 19.

Harom haſna vagyon azert az eretnekſegeknek fén allaſanak. I. Hogy az igaz tudomannak az hamiſſal egyben valo haſonlitalabol jobban ki tetedgyek mind az igaznak igaſſaga ſ-mind az hamiſnak hamiſſaga. Soha nem tudhatnad minemű győnyőrűſeges az vilagoſſag, minemű ſima az igyeneſſeg, az minemű kedves az edeſſeg, ha nem tudnad minemű ſomoru az ſőtetſeg, viſſas az gőrbeſeg, es izetlen az keſerűſeg. Innen mondgya Agoſton D *Hæreticorum inquietudine, ut ſcripturas vigilantius perſcrutemur, unde ne ovili Chriſti noceant, eis poſſit occurri, tanquam & ſomno ignaviæ, noſtra excitatur induſtria. Ita per multiplicem gratiam ſalvatoris, etiam quod inimicus in perniciem machinatur, Deus convertit in adjutorium.* Az az: az mi ſerenyſegünk mint az mi tunyaſagunknak almabol az eretnekeknek nyughatatlanſagokbol, ſerkentetik fől, hogy az iteſokat nagyob vigyazaſſal viſgallyuk, hogy az Chriſtus nyayjanak ne artſanak. Ekkeppen az ſoba ditonak ſok kegyelme altal, az mit az ellenſeg veſedelemre practical-is, az Ur Iſten gyamolſagra fordittya.

Epiſt. 105. ad Sixtum.

II. Hogy az hamis tudomanybol allo eretnekſegeknek karhozatos es veſedelmes volta ſem eleiben kelven, ſ-az mennyei tudomanybol állo igaz vallaſnak-is idvőſſeges volta dél ſinre jőven, az eretnekſegnek gyúlőlete es meg veteſe az mennyei tudomannak pedig, buzgo ſeretetinevekedgyek es fel gerjedgyen mi bennünk. Pelda: hogy az Iſtennek ſent fiat hallod ſent Pal altal mindenek felet őrőkke aldando Iſtennek attallyaban minden meg hatarozaſ-nelkúl prædicaltatni: ellenben pedig azon Iſtennek fiat ez minap csinalt uy tiſti ſerint valo Iſtennek mondatni az Sidozo eretnekektúl, ottan az mint ennek meg utalaſara, ugy amannak ſeretetire avagy nem fel lobbanſe? Erről ſól vala Theodoretus: *Non eo animo audire vanos iſtos errores, qui teterrimum odorem emittunt, debemus, ut vos libenter audiamus, aut amplectamur, ſed ut reliquos doceamus, quæ ſit recta & publica via, quam Prophetæ & Apoſtoli triverunt, vobisq, tutiſſimam*

Rom. 9. v. 5

Lib. 1 Hæreticorum Tabulatum.

adverſus omnes Sathanæ invidias reliquerunt. Itaq; ut Medici de venenis & toxicis libros conſcribunt: non ut iis uti doceant homines, ſed potius ut ab iis nobis caveamus: ſic hæreſes deſcribuntur, ut eniten-tur, non autem ut ſuſcipiantur. Az az: Ezeket az hejaban valo tevelygeſeket, kik undokſagos illatot bocsattanak ki, nem ollyan elmevel kel minekúnk olvaſnunk, hogy azokat őrömeſt hallyuk es fogadgyuk, de hogy egyebeket megh tanitſunk, mellyik legyen az igaz jart út, mellyet az Prophetak, es az Apoſtolok poroſitottanak es minekúnk az őrdőgnek minden incselkedeſi ellen batorſagot hattanak. Annakokaert az mikeppen az orvoſok az halalos mergekről könyveket irnak, nem azert hogy azokkal gonoſul elni tanitſak az embereket, de hogy azoktul magunkat meg oltalmazhaſſuk: akkeppen az eretnekſegek-is meg irattatnak hogy el ta voztathaſſanak, nem pediglen hogy be veteſſenek.

III. Hogy megh keſertſen az Iſten, ha alhatatoſok vagyunke az egyſer meg iſmert es be vőt igaz vallasban, nem azert mint ha nem tudna meddig futhatunk ſ-ér az mi leplúnk, de hog mind minnen magunknak erteſúnkre adga kicsodak legyűnk ſ-mind egyebek meg laſſak ha tőkelleteſek, állandok es erőſſek vagyunk, avagy ingo bingo hitről hitre vetemendők. Igy ſol az Ur Iſten: *Non obedies verbis Prophetæ ſeductoris, aut ſomniatoris: quia tentat Iehova Deus veſter vos, ut ſciat an diligatis Iehovam Deum veſtrum toto corde & tota anima veſtra.* Ne engedgy az hitegető es alom húvelyező Prophetanak: Mert az Iehova az ti Iſtentek kiſirt, hogy meg tugya, ha ſeretiteke az Iehovat az ti Iſtenteket tellyes ſivből es tellyes ti lelketekből. Avagy nem ekkepen kiſirte moſtan titeket kereſtyenek az Ur Iſten? Láſſátok ez-okaert, hogy álhatatoſſak legyetek, mert à győződelmeſe à Corona.

IV. Hog az mennyei tudomannak, es à kárhozatos eretnekſegeknek egben haſonlittataſok altal föl ebredgyűnk à ſent iraſnak ſereny olvaſaſara, buzgo ſeretetire, ſorgalmatos tanulaſara, es álhatatos meg tartaſara: ezek utā föl ſerkēnyűnk az áhitatos imadſagra-is, kérvén alazatoſſan az Ur Iſtent, hog az igaſſagnak őſvenyeről ne hadgyon el tevelyednúnk.

Deut. 13. ℣. 2.

Apocal. 2. ℣. 10.

II. Mely veſzedelmes az eretnekſ-g Contra Luciferianos.

Matth 18. v. 17.

Lib 6 cap 3. Blandrata David Ferentz, Enyedi Gyôrgy Cerinthuſſal egy vallaſon voltanak.

Ezek igy leven oly karhozatos az eretnekſęg hogy valaki tudvan abban hever, őrőkke el kel veſni teſteſtől lelkeſtúl. Azért mondgya Hieronymus Doctor: *Nihil refert, Hæretici ſint an gentiles. De Hæretico ſic loquendum ſicut de gentili.* Mind egy ugy mond, akar eretnek, akar Pogány legyen: Az eretnekről ugy kel ſollani mint az Pogányrol. Idvőzitőnk-is azért parancsolta hogy az eretnek embert Pogánynak tartſuk. Ingyen ſe kőszőntsúk: 2. *Ioan.* 1. *v.* 10. ſőt ugyan el kerűllyúk. *Rom*: 16. *v.* 12. Irja Euſebius hogy Origenes Doctor inkab akarta iraſával kenyeret enni, hogy ſem mint Samoſata varosbol valo eretnek Pallal, őſivel egy udvarban laknek. Irja Irenæus-is hogy mikor ſent Ianos meg lata Cerinthuſt az mindgyaraſt ki futa az hazbol mint valami búdős csaptol meg dőglőt merigyes hazbol. *Lib. 3. Cap. 3.*

Ez ő eretnekſęgekben valo hevereſekert haſonlatatnak.

1. Fogoly madarakhoz, kik mas tojaſan hevernek mint az Szombatoſok az Sidokén: Az csinált uy Iſtenűek az David Ferentzén.

2. Maymokhoz: Mert az Anyaſent-egyhaznak Iſtenes jo rendeleſit az menyiben lehet, kővetik.

3. Rokakhoz: Mert nagy alnokul az igaz vallaſnak alazatos emberſęgnek és az kereſztyenſęgnek neve ſ-palaſtya alat lappanganak.

4. Hernyokhoz: Mert noha kűlső latashoz kepeſt gyengek, de felette artalmaſok.

5. Halhejas Sarkanyhoz: Mert nem könnyen enged az Eretnek.

6. Egyben tekergezet kigyokhoz: Mert ſok ellenkezeſi vadnak, magaban és aligh iſmerhetni megh: Itt-is kigyo, amot-is kigyo.

7. Eger-pokhoz: Mert titkon lappang és alattomba őnti ki merget.

8. Szarnyon jaro fenyes merges Pokhoz: Mert könnyen hintegettetik, mint az egy merges Pok, David Ferentz Erdelynek ſurdekit hamar be hinte mergevel.

9. Sepia nevű halhoz: Mert fekete tentat öntöz, mihelyen meg sorittyak és mindent meg tentaz.

Az Szent irasban hasonlittatik az Eretnekségh.

1. Konkolyhoz: Mert az jo magot el foytya.

2. Polyvahoz. Mert gyakorta az Anyaszent-egyhazban az jo maggal eggyút lappang.

3. Veszedelmes maghoz: Mert nem könyű megismerni.

4. Hegyhez: Mert igen Pipeskedik.

5. Zapor essőből tamadot folyo Patakhoz: Mert hazugságaval erőszakot tészén hertelenséggel.

6. Bel-poklossaghoz: Mert az egesz embert veszti meg.

7. Mereghez: Mert az embert lelkeben el fonnyasztya vegre Pokolra dermeszti.

8. Hajo töreshez: Mert az örök bodogságtol valo el valas.

9. Fenehez: Mert lassan lassan emeszti az lelket.

10. Eghi haboruhoz: Mert meg zavarja az Ecclesiat.

III. Kicsodak az eretnekek.

Felette gyalazatos nev ez: Eretnek. Mert mihelyen valakit eretneknek mondasz, ottan minden gonosst mondasz, valamire az el kárhozot ember melto, ugy hogy, mind az Istennek, s-mind az embereknek itiletek szerint el kárhozot ember, az ki az eretnek nevet meg erdemli. Ez az oka az miert nincsen soha oly Istent karomlo veszedelmes tevelygő tudomanyu nemzet, ember, az ki ez eretnek nevet magarol el ne forditsa, s-ne tagadgya. Ez az oka, hogy valakiket az keresztyen vilag eretnekeknek tart lenni, azoknak veszedelmere repesző szivel minden meg tartozas-nelkúl örömest megyen.

Kicsodak azert az eretnekek?

Valakik Cerinthusnak, Samosatabeli Palnak, Servetus Mihalynak vallasat követik, es valakik az Szent Haromsagat tagadgyak.

I. Mert ezek el szakattanak az Istennek Anyaszent-egyhazatul, még pedig nagy partolassal. El szakada elsőben Cerinthus, az Apostoli gyülekezettül szent Ianos Evangelista idejeben hogy az Christust csupa embernek monda: az utan

el sza-

el szakada, az Ecclesiatul Samosatabeli Pál, hogy ő-is az Christust csupa embernek tanita: El szakada Servetus Mihaly, Blandrata György David Ferentzel eggyút, mind az közönseges Ecclesiatul, s-mind az egesz Magyar Orszagi Ecclesiaktul, hogy az Christust csupa embernek vallák. *Ex nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis.* 1. Ioan. 2. v. 9. Mi közzülünk mentenek ki, de nem mi közzülünk voltanak. Azert mint igaz Ecclesiatul el szakadot rothat tagok, meltan mondatnak eretnekeknek.

Mi-is ugy vagyon el szakattunk az Pápázóktul: de nem abban az fő reszben az miert az eretnek nevet megh erdemlenők. Mert mi ő velek à fundamentomban ugy-mint à szent Haromsag, egy Isten felől valo vallasban eggyezünk. De erről à dérek fundamentomtul szakattanak el az szent Haromsag tagadok.

II. Mert valaminemű okokbol megh erdemlette Arrius, Nestorius, Apollinaris, Cereon, Martion, Appelles, Montanus, Samosatabeli Pál, &c. az eretnek nevet, azon okokkal à mostani szent Haromsag tagadok is. Mert noha elegge tettetik hogy ők az szent irassal eggyet értenek: de bizony csak tudatlan kösseg amito csavargo beszedek ez ő nekiek. Mert soha nem volt eddig még oly rút utalatos eretneksség, ki az szent irassal magat nem szinlette volna. Eleg hogy az szent Haromsagot tagadgyak, akar mint hannyak vessek az Calaphintat imide amoda.

III. Mert bizonyos szemelyek által valaztatot hit az szent haromságnak tagadasa, az mint maydan meg bizonyitom.

IV. Mert imit amot szurdekokban nagy lappangua kotlot és hintegettetet hút, mellyet mikor nyilvan kezdettenek hirdetni, ottan mint eretnek tudománt szajokban vertenek mind az egy-hazi szolgak, mind az vilag biro hatalmas Csaszarok, Constantinus, Iovinianus, s-az többi. Adgyanak valaha valahol csak annyi szamos gyülekezetet, az szent haromság tagadok, mint itt Erdelyben vadnak? Nemély iffiakat el küldenek nagy költséggel tanulni Nemet Orszagban: Azt tudgya az Erdelyi szegeny kösségh hogy ollyan vallasu

gyülekezet vagyon oda be: Maga ha meg vallanak hogy ők Sent haromság tagadok, meg egetnek: Eggetlen egy bennek ki nem jöne. De az mi nevünk álat lappanganak az mi hitünken levő Iscolakban. Sohul egyebút nincsen ez az oktalan vallas, hanem imez vetni eredet Lengyel Országnak és Erdelynek surdekjaban. Csoda volna penig ha csak ők volnanak igaz keresztyenek, ſ. Ecclesia. Mert az Evangeliomnak minden nemzetben kel Prædicaltatni: ők pedig nem minden nemzetek.

V. Mert amaz nagy het Conciliomokban ugy mint à Niceabeliben kiben csak Püspekek harom saz tizen nyoltzan voltanak Arrius eretnek ellen: Constantzinapolyban mas fel saz Püspek Macedonius eretnek ellen: Ephesumbelibe kiben ket saz Püspekek Nestorius eretnek ellen: Chalcedonbeliben kiben ket saz harmintz Paterek Eutyches eretnek ellen: Constantzinapoli masodikban: Constantinapoli harmadikban, es Niceabeli masodikban, mondom ez het emlekezetes nagy gyülekezetekben megh szententiaztatot eretnekek, mind azok, valakik az Chriſtuſt csupa embernek vallyák lenni mint, David Ferencz.

VI. Mert az Apostoli ferfiak mind irasokban, mind tanitasokba nylván valo eretnekeknek mondottak őket, ugy mint Iustinus Martyr, Athenagoras, Tatianus, Irenæus, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Origenes Adamantinus, Arnobius, Tertulianus, Cyprianus, Lactantius, Ignatius, Polycarpus, Diogenes Areopagita, Cyrillus Athanasius, Eusebius, Hilarius, Basilius Magnus, Gregorius Nazianzenus, Ambrosius, Hieronymus, Damascenus, Chrysostomus, Rabanus: Egy szoval minden üdőbeli Paterek, kik az Anyaszent-egyhaznak fénlő szövetneki voltanak, őket eretnekeknek mondottak az szent Bibliabol lenni, mind elő nyelvekkel Disputatiokban, mind irasok által győztek és mutattak, az mint az ő irasok arrol bizonságot tesznek.

VII. Mert az egesz keresztyen világh, az sült Pogányokon kivül, igaz törvény szerint jo lelki ismeretből az Istennek

parancsolattyat előtte viselven nyilván valo eretnekeknek sententiazta őket.

VIII. Mert it Erdelyben is meg sententiaztatot eretnekségnek itiltetet Thordan az Tekintetes Nemes Országtol: Ezer, őt saz, hetuen kilentz esztendőben, Szent György havanak tizenhetedik napjan, az holot David Ferencz őrők tőmlőczre-is sententiaztatek, az mint az ő tanitvanya Sommer Ianos Carolyi Peter ellen irot könyveben arrol bizonságot tesen. Ez okok álat: Valakik az Chriſtuſt nem örökke valo Istennek, de csak csupa embernek, Istentől mind az által údő szerint Istenne tetettetet szemelynekvallyuk lenni, eretnekek minden mentségh nélkül. Ezeket peniglen mi nem sitok gyanant mondgyuk eretnekeknek, hanem vallasokhoz illendő Titulus belyegezes szerint. Mert az mine mű vallasok, magok meg ollyanoknak mondatnak.

Az kik peniglen őket illyen nevel illetik, nem melto hogy azokra haragudgyanak. Mert nem sitkot mondanak rejajok hanem vallasokhoz illendő erdemlet nevet adnak nekiek. Annak felette nem mi mondottuk ollyanoknak, hanem az egesz keresztyen világ. Vegezetre nem uy nev is az, de regi. Mert mihelyen az à vallas tamadot, ottan vele egyut az eretnek nev: Vele hozta, maga sült maganak. Azért ne mi reánk, hanem vallasokra és az egesz keresztyen világra nehezteljenek. Avagy vegyenek igen hegyes orru pennat kezekben: Es az földnek sineről minden nemzetségek kőzőt levő könyvekből s sajokbol törőllyek ki azt az rut nevet: Hadgyak el azt az vallast, mi is ottan megsününk őket ollyanoknak mondani.

§. 3. Az szent Haromsag egy Istent tagado eretnek vallas, csak bizonyos egy nehany szamos embereken forgot és jőt eddigh ala.

Soha az Mennyei idvőzitő tudomany oly nyilvan nem Prædicaltathatot, hogy mindgyaraszt az ördögh, az nagy

Istennek engedelmeből, hamis velekedest netoyt volna melleje. Tiſztan hirdetek az Euangeliomot ő idejekben az Apostolok, de azert sok hamis tanitok tamadanak, mint az hamis Apostolok, ezekkel eggyút az eretnekek, mint Simon Magus, az Nicolaitak, Alexander, Hymeneus, Philithus, Diotrephes, Menander s-az tőbi, kik felől ſent Pal mondgya hogy az álnokságnak titka immaron el indittatot volt és cselekettetet. De még ennek felette az ſent Ianos Euangelista eleteben (mert legh utolſor holt meg az Euangelistak kőzzúl Christus ſúletese utan ſaz kettődik eſtendőben) kezdettenek vala az eretnekſęgek serkedezni az mint ezennel meg mutatom.

2 Thess. 2. v. 7. Euseb lib. 3. cap. 28. Hist. Eccles.

It peniglen nincsen nekem ſandekom arra hogy Christus ſúletesętúl fogua minden eretnekeket elő ſamlallyak az ő túlők kotlot eretnekſęgekkel egyetemben: Hanem csak azokat kik vagy eg atallyaban tagattak à ſent Haromság egy Istent, vagy csak vallamellyiket az harom ſemelyek kőzzúl, vagy az Attyat, vagy az Fiat vagy az ſent Lelket. Mert valaki ez harom ſemelyek kőzzúl valamellyiket tagadgya, ottan az ſent haromságot bantya, és az ellen karomkodik.

Saturninus.

Nem ſollok Saturninus eretnekekről, ki azt tanitotta, hogy az Christus csak velekedes ſerint volt Isten, mert az emberek azt veltek, hogy Isten, de azért csupa ember volt, ki elt Christus ſúletese utan, ſaz huſz eſtendő tayban. *Euseb. lib. 4. cap. 6. Eccles. Hist: Irenæus lib. 1. cap. 22. & 23.* El halgatom Basilidest-is, ki azt vallotta hogy az Isten elme volna, νοῦσ Gőrőgűl, es hogy nem az Christus, de Cyrenebeli Simon ſenvedet volna ő erette: *Eusebius & Irenæus loco notato*: Hanem kezdem el ez mostani csinalt uy Istenűeknek eleiben illyen rendel.

Basilides.

1. CARPOCRATES.

Ennek eretnek vallasa ez: Az Christus Ioseph maguabol valo csupa ember: *Euseb. lib. 4. cap. 7. Iren. lib. 1. cap. 24.*

2. CERINTHUS.

Ez-is azt vallotta hogy az Christus csupa ember. *Euseb. lib: 1. cap. 25. Irenæ: lib 1. cap. 25. & lib. 3. cap: 3.* Eltenek az

őrdőgnek ez ket eretnek rabjai, és minden eretnekségeknek, valamellyek vadnak az Christus Iesusnak, őrők Istenſęge felől az ſent Ianos Euangelista idejeben.

Mert ez Cerinthus eretnek előt futot vala ki ſent Ianos à főrődő hazbol, az mint oda fellyeb mondam: *An: Christi 100.*

Ezeknek eretnekſęgeknek eredeti lőn à Christusnak test ſerint valo nemzetenek elő ſamlalasának nem erteseből: Mert hogy ſent Mathe és ſent Mark Euangelistak, csak test ſerint valo ſúleit avagy ſarmazasat s-nemzetſęget ſamlallyák elő, azt veltek es azt tanitottak, hogy az IESVS Christus csak csupa ember, az mint Epiphanius, Theodoretus, Augustinus és à tőbbi bizonyittyak: es hogy az ő első leveleben ſent Ianos ezekről ſolot volna, őket Antichristusoknak mondvan, hogy tagadnak az Christust az testben el jőtnek lenni. 1. *Ioan: 4. vers. 3.*

Epiph: Panarii lib. 1. Tom: 2. Hæres. 27. 28. 30 Aug. Tom. 6. lib. de Hæres. 7. 8. 10.

Mikor ezokaért ſent Ianos Euangelista latna s-ertene ezeknek rut ertelmeket az Christusrol, és hogy az tőb Euangelistaknak irasokbol, melyben az Christusnak testi nemzetſęget irjak meg, vettenek volna okot az tevelygesre, el fen kezde az ő Euangeliomat ſinten az Christus IEsusnak őrők Istensegen: Hogy ez az Atya Istennek ſolo igeje volt: Hogy teremtő: hogy az údőnek tellyesſęgeben testé lőt, az az, fel őltőzte az emberi termeſetet, &c. *Ioan. 1. vers: 1. & sequent.* Hogy ez igy legyen Irenæus Doctor, ki élt Christus ſúletese utan ſaz hetven nyolcz eſtendőben: Szent Ianos Euangelista halála utan hetuen hat eſtendőben, nyilvan bizonyittya, midőn igy ſol: Ezt az hitet (tudni illik az Christusnak őrők Istenſęge felől) prædikalvan Ianos az Urnak tanitvanya, akarvan az Euangeliomnak prædicallasa által el tőrleni azt à tevelygest mely Cerinthustol hintegettetet vala s-à tőbbitől, Cerinthus penig csupa embernek vallya vala az Christust. Kővetkezik hát hogy ſent Ianos az ő Euangeliomanak prædicallasa által, ezt az Christus felől valo tevelygest akarta el tőrleni, s azért kezde fen az tőb Euangelistaknak rend-tartasokon kivúl irni az ő Euangeliomat tudni-illik az Christus Iesusnak őrők Istensegeről: Mert miko

Zanch: de trib. Elohim lib. 6 cap. 2. Eras: Præfat. in lib. D. Hilarii.

Irenæ: lib: 3. cap: 11.

Hieron. in Catalago.

Euſeb. lib 3. cap. 21.

ron, ugymond Euſebius meg latta volna ſent Ianos az tőb Evangeliſtaknak iraſokat, javallotta ugyan, és azoknak igaſſágokrol bizonſagot tőt. *Itaque non abs re genealogiam quidem Servatoris noſtri, ſecundum carnem tanquam à Matthæo & Luca jam antea deſcripta, Ioannes ſilentio tranſit verum à Divinitate illius orditur, quæ ipſi à divino Spiritu tanquam potiori reſervata fuerat*: Az az, Annakokaért az mi meg tartonknak teſt ſerint valo nemzetſęget, mellyet ſent Matthe és Lukacs immar az előt meg irtanak vala, nem ok nélkúl hagya el ſent Ianos, de az ő Iſtenſęgeről kezde, mely ő neki az ſent Lelektúl tartattatot vala hogy meg irna. Deli vilagoſſágnal nyilvabban meg tetſik azert hogy ſent Ianos Cerinthus ellen irta ő Evangeliomanak kezdetiben à Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſęgeről, és hogy annak eretnekſęge czafolta meg.

Centur. 1. lib: 2. cap 10. pag: 569.

3. EBION: Ebionitak.

Ez az Euangeliomot vetette meg, és az tőrvént vallotta, mint ſinten moſtan az ſombatoſok. *Iren: lib. 1. Cap. 26. Euſeb. lib: 4. Cap. 11.*

4. CERDON: Cerdonianuſok.

Azt velte, hogy az Chriſtus tűnder teſtben jőt volna el. *Iren. lib. 1. Cap. 28. 29. Euſeb. lib. 4. Cap. 11.*

5. MARCION: Marcionitak.

Azt vallotta az mit Cerdon. *Euſeb. ibidem.* Ezt hamiſſitotta meg Polycarpus Romaban, kit, *Fœtum præcipuum Diaboli*: ördög kiváltképpen valo fajazattyanak hiv vala, Chriſtus ſúleteſe utan 170. eſtendőben. *Iren.*

6. VALLENTINVS Valentinianuſok.

Ez Apelleſſel egy porazon futvan, azt tanitottak hogy eghből hozot teſte volt az Chriſtuſnak. Marcus eretnek-is ezent vallotta, kikről *Irenæus, Euſebius.*

7. MONTANVS Montaniſtak.

Az Szent haromſagban levő ſemelyeket egyben zurjazavarja vala, ő magat ſent Leleknek vallotta ki az Prophetak által ſollot volna. *Euſeb. lib: 5 Cap. 14.*

8. THEODOTIUS: Theodotianuſok.

Ez azt tanitotta hogy az Chriſtus csupa ember. *Ibid: Euſ.*

9. NOETUS: Noëtianuſok.

Az Szent haromſagot egy ſemelynek vallotta, ki Atyanak, Fiunak és ſent Leleknek mondatnek, és ki lathato és lathatatlan, halando és halhatatlan volna. Ez Chriſtus ſúleteſe utan ſaz őtven eſtendő tayban élt.

10. ELCESAITAK avagy Samſceuſok.

Az Chriſtuſt csupa embernek hittek. *Euſeb. lib. 6. Cap: 37.*

11. SABELLIUS: Sabellianuſok.

Az ſent haromſagot egy ſemelynek vallotta: *Euſeb: lib. 6. Cap. 5.* Elt Chriſtus ſúleteſe utan, ſaz őtven negy eſtendőben.

12. PAULUS SAMOSATENUS: Samoſateniſtak.

Chriſtus Urunk ſúleteſe utan, két ſaz hatvan negy eſtendő tayban tamada ez az Pal nevú ember, ki uyjolan amaz Cerinthuſtol kotlot dőgleletes tudomant Pokolbol ki hoza, és nag meg általkodaſſal azt uyittata, hog az Chriſtus csupa ember, és az Iſten csak ugy lakot ő benne, mint az tőb ſentekben, kiért nem Iſten, hanem csak, *Divinus homo*, Iſtenes ember: Iſtentől Iſtenne tetetet ember. Ez minemű fel fuvalkodot faytalan parazna eletű ember volt, olvaſd Euſebiuſt *Hiſt: Eccl: lib. 7. Cap:* 29.

Ez eretnek Pal ellen Antiochiaban nagy gyűleſt hirdettenek az kereſtyenek: meg győzek: Eretneknek pronuntialak és ki atkozak á kereſtyeni gűlekezetből. Vegre Aurelianus fejedelemtől ſam-kiveteſre űzetek ſoda veſe. Mert ſoha egy eretnekſęgnek talalojanak ſem lőtjo ki menetele, az mint Bellarminus rendel elő mondgya, kinek beſedenek eggyik reſet tetſik it fel jegyzenem ez moſtani csinalt uy Iſtenűck kedveért.

Præfat. in 2. controverſ. general de Chriſto pag: 264.

Hunc inquit ducem & Principem ſequuti ſunt Georgius Blandrata, Paulus Altiatus, Lelius Sozinus, Franciſcus (Davidis) & omnis illa Miniſtrorum colluvies, quæ nunc in Tranſylvania erroris ſui ſedem conſtituit, & Eccleſiarum conſentientium titulum ſibi aſſumit, quæ quidem, & publicis diſputationibus & libris etiam editis omnes veteres Patres, omniaq; antiqua concilia & ipſum orbem terrarum, qui per annos 1580. tres in Deo perſonas, duas in Chriſto na-

turas credidit Tritheiſmi damnare, Sophiſtices accuſare atq; ad Antichriſtum rejicere audet: Ez vezert, ugy mond, és hadnagyot kezdette Blandrara György, Altiatus Pal, Sozinus, Lelius, (David) Ferentz és minnyajan amaz gyűlevęs Plebanusok, kik moſtan az ő tevelygeſeknek feſket vertenek Erdelyben, és eggyező Eccleſianak tituluſſat fejezi magara, kik mind kőzőnſęges diſputatiokban mind ki nyomtatot kőnyvekben, minden reghi Patereket, minden reghi Synatokat ſ-az egez vilagot, ki ez ezer őt ſaz nyolczvan eſtendő alat, harom ſemelyeket az Iſtenben, és ket termeſetet az Chriſtusban hit, harmas Iſtennek karhoztatni és csavargaſokkal vadolni, ſ-az Antichriſtushoz vetni merészli.

Mit erdemletek azért thi gyűlevęſz Plebanuſok, hogy az regi Patereket Apoſtoli ferſiakat: az nagy Conciliomokat, ſőt ez egeſ kereſtyen vilagot Harom Iſtenűnek, csavargonak vadolni mered, ſ-Antichriſtushoz vetetted?

Erdely penig te igen jol hallaſ ez egeſ kereſtyen világtul, hogy az Chriſtus Ieſuſnak és az ſent Lelek Iſtennek őrők Iſtenſęget, né csak tagadoknak, de karomloknak ſenvedője vagy. Hogy hogy halgathatna meg tegedet à Chriſtus, hogy hogy eſedeznek eretted az ő ſent Attya előt, hog hogy ſentelne meg à ſent Lelek Iſten lelkedben, teſtedben, ha hallod karomlattatni, ſ-el ſenveded? Csak nem vetted eſedben, de miulta ez az David Ferentz vallaſa bejőve, mind romlottal azolta. Mert ezer őt ſaz hetven kilentz eſtendőtúl fogua, ezer őt ſaz kilenczven egy eſtendeigh az te derek romlaſodnak kezdeteig vara az Ur Iſten, ha ki tamadſze az ő ſent fianak tiſteſſęge mellet, fel mentede nevet, ſemelyet ſ-valtſagat az gyalazat alol. Nem cselekeded. Azert az Ur Iſten ugyan meg erlelé raytad à nagy tevelygeſnek fekelyet, ſ-im mire jutottal? Az ſok kémények prædicallyak. Nezd el az ſomſed Lengyel Orſagot, ha az ſok eretnekſęgeknek maguat nem ſakazttya, és ha az Iſten rayta nem kőnyőrúl rővid nap mint jar?

De miképen ment legyen eleb eleb à Samoſatabeli eret-

nek Painak vallaſa egy nehany fur-fant fejű ſamos emberek altal David Ferenczig, azt jegyezzúk fel.

1. MANES: Manichæuſok. XII.

Ez tagada az ſent haromſagot, ſőt az Chriſtus felől Iſtentelen ertelemben vala: Mert Iſtenſęget tagada, és nagy karomlaſſal azt monda, hogy az az kigyo volna ki Adamot meg csalta. *Epiphan: lib. 2. Tom. 2. Hæreſi 66.* Ez orvos Doctor vala és mikoron az Perſiai Király fiaval roſſul bant volna, meg fogata az Király, ſ-elevenen meg nyuzata: Meg erdemlette. Mert ő-isaz Chriſtuſt, Iſtenſęgenek męltoſagatol igyekezek megh foztani. Kőnyvei Romaban, *Anno Chriſti 500.* meg egettetenek: Elt ez Chriſtus ſűletese utan ket ſaz hetven negy eſtendőben.

Iegyezd meg, hogy az eretnekek mayd tőbbire mind Medicuſok, mint Blandrata, ſ-à tőbi.

2. ARRIUS: Arrianuſok. XIII.

Ez-is azt vallotta, hogy noha Iſtennek mondatnek az Chriſtus, de azert nem kűlőmben, mint az Angyalok és az emberek: Es hogy minden teremtet allatoknak előtte teremtetet volt Iſtentúl, ki altal az utan Iſten mindeneket teremtet, az ſent Lelket-is teremtetetnek teremteſęnek mongya vala lenni: Mert à teremtetet fiu teremtette volt, azert mondatnek fiunak lelkenek.

Ez rut eretnekſęg csak hamar az főldnek nagy reſet mint valami fene meg jara, es be lepe annyira hogy minden eretnekſęgeknel tőb ideig allot fen Mert tamaſi valanak az nagy kereſtyen Conſtantinus Csaſar halala utan, Conſtantius Csaſar, ki à kereſtyeneket ſamkiveteſre úze, Athanaſius Doctorral eggyúc. Iſmet Valens Csaſar, ez-is az kereſtyeneket igen űldőze, Theodoretus az mint irja: Iulianus Apoſtata: Ez-is az kereſtyeneket ſokkeppen veſtegete: *Socrat. Sozoneus &c.* Elt Chriſtus ſűletese utan harom ſaz kilencz eſtendő tayban: De rutol veſe, az mint Cedrenus irja. Mert mikoron az arnyek ſeken úlne minden beli ki folya belőle. It penig azt vegyed eſedben, hogy ez moſtani csinalt uy Iſtenűek nem kővetik az Arrius vallaſat mindenek-

Euſeb. lib 2. cap. 60. Hiſt. Eccleſ.

Theodore. hiſt. Eccleſ. lib. 4 cap. 16. 17.

ben: Mert ezek azt vallyak hogy Marianak elõtte nem volt az Chriſtus: Arrius pedig azt vallotta hogy abbol az mi ſemmi vala teremtetet ez vilagnak elõtte, és hogy az utan az ſemmibõl teremtetet Chriſtus altal teremtet Iſten mindeneket, ſ-à tõbi. Arrius tanitvanyi valanak Aërius, Cunonius, Eudoxianus, Theophronianus, Anomœus, &c. *Centur: Magdebur: lib. 4. Cap. 5.*

XIV. 3. MACEDONIUS: Macedonianuſok.

Ez azt vallotta, hogy az Chriſtus nem egyenlõ Iſten az Attyaval, ſõt az Szent Leleknek-is õrõk Iſtenſęget tagatta: *Socrat: lib. 2. Cap: 33.*

XV. 4. APOLLINARIS: Apollinariſtak.

Vallaſa ennek volt illyen: Mert azt tanitotta hogy az Chriſtuſnak lelke megh volt, de az helyet az Iſtenſęgh volt benne. *Socrat: lib. 2. Cap: 46.*

XVI. 5. DONATUS: Donatiſtak.

Iollehet azt vallottak ezek, hogy az Chriſtus egyenlõ az Attyaval allat Szerint: De mind azon által kiſſebnek mondottak az Atyanal az Fiat, az Fiunal az Szent Lelket. *Centur: Magdeb: lib. 4. Cap: 5.*

XVII. 6. MARCELLUS: Marcellinianuſok.

Eggyet ertet Samoſata eretnek Pallal. *Socr: lib. 2. Cap: 15. Centur: 4. Cap: 11.*

XVIII. 7. PHOTINUS: Photianuſok.

Ez is azt vallotta, hogy az Chriſtus csupa ember, ugy mint ki Marianak elõtte nem volt. *Socrat. lib: 2. Cap. 14.*

XIX. 8. APOLLINARIS: Apollinariſtak.

Az Chriſtuſt eghbõl hozot teſtnek mondotta. *Zozom. lib. 6. Cap: 27. Magdeb: Centur. 4. Cap: 11.*

Volaterranus de Mahometo. 9. MAHOMET: Mahomet kõvetõi.

Chriſtus Urunk Születeſe utan õt Saz hetven egy eſtendõben Születek Mahomet: Kinek Szülei meg halvan egy, Iſmael nemzetſęgebõl valo gazdag aros ember Abdemonaples veve megh bizonyos ſumman, kit Kalmar aruin Solgajava tõn. Abban az údõben gyakorollya vala Abdemonapleſnek hazat egy Sergius nevú Barat, ki Conſtantzinapolybol eretnek

nek vallaſaért úzettetet vala ki Arabiaban: Mert regen az ki eretnekſęget inditot, mindgaraſt Samkiveteſre úzettetet vagy meg õletet: Sergius Barat Mahometet azt az aros legenket egSzer-is maSoris hozza edeſite: Vegre mikor az gazdaja Abdemonaplesmeg holt volna, el veve Mahomet az gazdaja aSSont, õtuen eStendõſt, és arra tanacsla Sergius Mahometet hogy elmejebe valo el ragattataſt tetetne maga felõl, kit mint ha valami korſag tõrne ugy fetreng vala, kibõl mikor fel ębredet, azt mondotta hogy Mennyei jeleneſt lát, és igy maganak Propheta nevet kezde tulaydonitani. Veghre az Sergius Barat tanacslaſabol kezde irni az Alcorant harom fele hitbõl: Sidobol, KereSztyenbõl es Arrius eretnkebõl nagyob reSre.

HoSSu volna az Chriſtus Ieſus felõl valo ertelmet it elõ Samlalnom: Mert meg irja Zachariaſt, Erſebetet, KereSztelõ Ianoſt, Mariat, Gabriel Angyal kõSõnteſet, Chriſtuſnak Szent Lelektúl valo fogontataſat, Születeſet, csodairol-is emlekezik: Adammal egyben haſonlittya: Az Euangeliomot-is emlegete, s-à tõbi. De azert tagadgya igaz Iſtennek lenni, hanem csak csupa embernek, nagy Prophetanak Iſtenes embernek nem kúlõmben mint az csinalt Iſtenúek. Tekents meg Azoara 2. 4. 5. 11. 13. 14. 19. 28. 29. 31. 33. 53. De kivaltkeppen Azoara 122. az holot igy tanit: *Conſtanter dic illis Deum unum eſſe neceſſarium omnibus & incorporeum, qui nec genuit, nec eſt generatus, nec habet quenquam ſibi ſimilem.* Az az, álhatatoſon Prædikallyad azoknak, hogy egy az Iſten, Sükſęges mindeneknek, és teſt nélkúl valo, az ki nem Sült, nem is Sülettetet, és nincsen ſenki hozza haſonlo. Az S. haromſag ellen is igy Sol: Azoara 12. *Sunt iterum increduli firmantes Deos tres eſſe, quia non eſt, niſi unus Deus.* Iſmetlen vadnak oly hitetlenek kik harom Iſtent valnak, holot csak egy az Iſten: Ezen patvarral elnek ez moſtani csinalt Iſtenú Plebanuſok-is: oly igen eggyeznek Mahomettel. Mert azzal amittyak az Segeny tudatlan kõſſęget hogy mi harom Iſtenecket vallunk, kirõl oda alab.

Igy Sallita az õrdõg Cerinthus vallaſat, bizonyos Seme-

X. Servetus Mihaly.

lyek altal, ſaz tiz eſtendőtúl foguan, Chriſtus ſúleteſe utan alab alab, ſinten Servetus Mihalyigh, kit meg egetenek az eretnekſęgert Genvaban, ezer, őt ſaz, őtven harom eſtendőben, Mind ſent havanak huſon hetedik napjan, mely idő tayban Blandrata György-is, ot Genevaban forogh vala, de kapu-fatol veve bucsujat onnan: Mert ugy jar vala ő-is, mint az ő Meſtere Servetus Mihaly, az mint nagy gyalazatoſſon vetik ſemere az Gyula Fejervari diſputatioban, az egeſs orſag előt, ezer, őt ſaz, hatuan nyolcz eſtendőben.

XI. Blandrata György.

XII. David Ferencz.

David Ferencz-is ugy mételyeſedet vala meg Blandrata Györgytúl, kiknek karomlo rut vallaſok, im męg ez ideig-is fen all.

Mind ezekből akar melyvekony ertelmű ember-is itiletet tehet, hogy az őrdőgtúl, és ennek egy-nehany ſamos eretnek rabjaitol, ſallot eddigh ala az ſent haromſag egy Iſten ellen valo tevelyges, mert az őrdőgnek kőzellebben valo czellya ez, hogy minden tudomanyban az Iſten fianak dicsőſęget, ez az őrők idvőſſegnek titkat, homalyban eytſe, az undok eretnekſegeknek ſaraval be mazollya ſ-el rejtſe.

Euſeb lib. 3. cap. 29. Eccleſ. Hiſt.

Az első ſaz eſtendőben, Chiſtus ſúleteſe utan, csak homalyban lappangának az eretnekek meddigh az Apoſtoli ſent ſereg fen allot, azt irja Euſebius. Mert ſúzen maradot mind addig az Eccleſia, de hogy ſemek azoknak el hunyek, ugy kezdenek ſerkedezni az eretnekſegek. Tud meg azert, hogy nem Apoſtoli ez az David Ferencz vallaſa, de emberi talalmany, ki csak nyelven nagy lappangua ſurdekokbol imit amot kotoltatot: Sőt ha Erdelyben ez vak okoſſaggal eggyező velekedes labot nem kapot volna, moſtan ſohul még az hiret ſem hallanad. De el aluttanak volt az emberek, és az tiſta buza kőziben, ugy hintette volt az ellenſeges ember az konkolyt, az Iſten igejehez valo, haládatlanſágert, tiſteletinek ki ſolgaltataſahoz valo nagy idegenſegeert ſ-kedvetlenſegejert, hogy hidgyenek az hamiſſagnak, ha nem hittenek az igaſſagnak.

Matth. 13.

2. Theſſ. 2. v. 11.

Te pedig nagy tevelygesben be eſet habozo ſegeny kőſ

ſeg,

ſegh, ki az nagy tudatlanſagnak karhozatos meſterſeken, nyakon kőtve tartatol az te Plebanoſidtol, vegyed jol eſedben az te vezer Plebanoſidnak egy ravaſſagokat. Soha ők ſemmi helt, ſemmi hitelt nem adnak, az hiſtoria iro bőles embereknek tanubizonſag teteleknek. Kerdgyed túlők. Az Apoſtoloktol foguan eddig hogy hogy ſallot ala az ő tevelgeſek? Mindenik ſaz eſtendőben, Chriſtus ſúleteſetől foguan eddigh, holot, mellyik nemzetben Prædicaltatot? Mellik nemzetſeg volt azon az vallaſon? Mellyik varos, falu, kicsodak voltanak tudos Doctorok, Prædicatori? Mellyik Academiaban tanittatot az à vallas? Mellyik Csaſar, Kiraly, Herczeg, Fejedelem epitetet annak az vallaſnak prædicallaſara Templomokat? Holot volt Typographiajok, Kőnyvnyomtato helyek? Holot, mikor volt Conciliomok, Synattyok, Gyűleſek: Ha volt, ki irt rola? Mit vegeztenek? Meglatod, ha ezzel ſorongatod, az halaknal nemabakka leſznek. Haromra kel ki kapni ez kerdeſeknek habjai kőzzűl. Elsőben az Hiſtoriakra. Mert *Hiſtoria eſt teſtis temporum, lux veritatis vitæ, memoriæ, magiſtra vitæ, nuncia vetuſtatis.* Az az, Az Hiſtoria nem egyeb, hanem az időknek tanuja, az igaſſagnak vilagoſſaga, elete az elmenek, vezere az eletnek, à regen lőt dolgoknak kővete. Az Eccleſiaban lőt dolgokat pedig ugyan Eccleſiabeli bőles emberek irtak megh, mint Euſebius, Socrates, Theodoretus, Zozomenus, Euagrius, Nicephorus, &c. Iſmet à Paterek hellyel hellyel mint kikről oda fellyeb ſolek, Iuſtinus Martyr, Athanagoras, Tatianus Irenæus, ſ-à tőbi: vegezetre, tizen egy ſaz eſtendőbe, Chriſtus ſúleteſetől foguan, mint folyt az tudomany hol mi eretnekſeg, úldőzes, ſ-egyeb Eccleſiara tartozo dolgok voltanak, az Magdeburgomi tizen egy Centurias kőnyvekben csalatſag-nelkúl be vagyon irva: annak felette Bibliotheca patrumban. Ha ezekre kap ki, es ezekről kezdi amaz kerdeſeket el igazitani, mindenűt eretnekſegnek hallya kialtani az David Ferencz vallaſat: nem hoģ valamit mutathatna.

Tertull: Præſcipt. 6. ezen kerdeſekkel ſzorongattya vala az eretnekeket. Edant originis Eccleſiarum ſuarum? Evolvant ordinem Epiſcorum ſuorũ?

Cicero.

Maſodſor kap ki talam arra, hogy Arrius idejeben, ez egeſs vilag mayd nagyob reſzere eretnekké lőt vala. De nem

fogja

fogja semmiképpen tarsul Arriust, David Ferencz: Mert Arrius az lathato vilagnak igaz teremtőjenek vallotta az CHRISTUST, csak hogy teremtetetnek mondotta, mint ha Isten mindeneknek előtte teremtette volna az Christust, ki altal az utan teremtette ez vilagot: Annakfelette el tőrőltetet az földnek sineről az Arrius eretneksege. Az nincsenből mit tud bizonyitani? Erre sem kaphat tehat ki.

Harmadsor, fogja bizonságul elő az sent Bibliat, kiből tegedet, segeny egy-igyű kősseget sorongat, és az mi feleje sincsen az kerdeseknek, azzal csabit el, midőn igy sol: Nem tudode Attyamfia hogy Christus csak tizenkettőd magaval budosik vala az Sido nemzetben, de ugyan igaz vallasa vala Illyes Prophęta idejeben-is csak kevesen voltanak Achab kegyetlensége miat: Azert nem az Sidosagban helyheztetet az Religionak igasságа.

Igen nagy kűlőmbség vagyon az Christus, Apostolok, Prophetak es ez tetovazo, Plebanusok közőt, mert à Christus, Apostolok, es Prophetak tudomanyanak igaz volta, az egesz keresztyen vilagnál nyilvan vagyon, es sem mi, sem ők, nem ketelkedűnk abban, de az ő csabito tevelygesek felől, mindenkoron ketelkettenek, es minden alkolmatossaggal annak ellene-is mondottanak.

Act. 2 v 41. Psal 19 ℣. 5. Rom. 10. ℣ 18.

Az mi nez még is az Apostoli sent seregre oly tavul estek, peldajok mellől, mint az egh az földtől. Mert az Euangeliomnnk Prædicallasat kellet idvőzitőnknek parancsolattya serint nekiek el inditaniok, melyben oly boldogul elő is mentenek, hogy csak egy Prædicatiojara is sent Peternek ám harom ezeren terenek meg. Annak utanna az Euangeliomnak hangja ki mene az seles földre: annyira hogy seles ez vilagon, nyilvan minden nemzetsegekben, mostan is Prædicaltatik az sent haromsag egy Isten. Az ti Plebanositok peniglen, hol kuttogtanak akkoron? Mas azert solani az Euangeliomnak el inditasarol, el indito embereről, terjedeseről, mas valamely eretnek embernek ellene tamadasarol, eretneksęgenek terjesteseről.

Illyes Propheta vallyon s-ugy lappangotte az igaz vallassal mint valamely eretnek, az ő dőgleletes tudomanyaval? Nem tudgyaké hogy Abdias saz Prophetakat legeltetet alattomban? Hol volt egyser saz Plebanus Erdelyen kivűl? 3. Reg. 18.

Holot volt Conciliomok? Holot volt Synattyok s-gyűlesek? Annak felette, mi nem valami eretneksseggel lappangot Illyes az saz Prophetakkal eggyűt, mint ezek, hanem igaz vallassal. Vegezetre nem ki terjedeje azutan az egesz Sido orszagra az igaz vallas? De ezeknek vallasokon soha csak egy nemzet sem volt eppen, hanem csak imit amot surdekokban nagy lappangva hintegettetet, egy, ket, harom emberektűl.

Engedgyűk meg bator, hogy az sokasagbol nem jo mersekleni az Religionak igassagat. De azert azonkőzben, mindenkor lappangé az Ecclesia? Csak nemely samos emberekben vagyoné? Csak egy tartomanyban sugorogé? El fogy az hold, de ismet ki mutattya magat s-megh telik, hat nem mindenkor el fogyasban vagyon. Az sent haromsagh egy bizony Istenről valo igaz vallas pedig soha el nem fogyot, soha nem lappangot; mindenkoron magas helyeken nagy nemzetsegekben prædicaltatot nyilvan? De az ti Plebanositok vallasokkal eggyűt buydoktanak, mutassak meg azert csak egy bőtűvel, hogy minden ű időben, *Liberum habuerunt exercitium Religionis*: az ő vallasoknak sabados gyakorlasa lehetet volna? Mert mi az mi vallasunknak sabados gyakorlasat, az sent haromsagrol az egesz keresztyen vilagnak tanubizonsag teteleiből meg bizonyittyuk. Igy soha tegedet segeny iras olvasatlan kősségh, az Plebanos el nem tud igazitani, mert nem ad helt az historia iro bessedeknek. Mert ha helt adna, azontul falba romlana, el enyesnek semmive lenne minden vallasok.

Elegh hogy az sent iras mondgya.

Nem volt soha oly eretneksseg, mely az sent irasnak emlegetesevel nem sinlette volna az ő keptelen rutsagat. Latod amaz rosdas horogra sep tizta hust vonsanak s el fedezi az halacskak előt à rosdas vasat, és az ő vesedelmere, à husnak

ßinc alat vesik be: Igy ßinten az eretnekßegnek rosdas rutßagat, az ßent iraßal fedezik be az ti Plebanosítok, és az ti karhozatotokra vetetik be veletek. Iol cselekednetek, ha ti-is meg viſgalnatok az iraſokat, mint az Berocabelick, ug vadnaké à mint à ti Plebanosítok mondgyak, avagy nemà Az Chriſtus felől ßent Pal azt mondgya, Romaban irot levelenek, kilenczedik reßeben, hogy az Attyak kőzzúl valo teſt ßerint: de azert azon Chriſtus, mindenek felet őrőkke aldando Iſten is. Azonba penig az Plebanus azt prædicallya tenéked: Csupa ember, Iſten tőtte Iſtenne, kőßőnnye az Chriſtuſ-is, hogy Iſten őtet fogta elő az valtſagnak veghez vitelere. Maga ő maga az Chriſtus az őrőkke valo lelek altal, az az, Iſtenſege altal, (mert őrőkke valo lelek) vette fel magat az áldozatra, azt Prædicallya ßent Pal Sidokhoz irot levelenek kilenczedik reßeben, bőtű ßerint. Iſmet meg vagyon tiltva, hogy uy Iſtenúnk ne legyen. Ha azert az Iſten Iſtenne tőtte az Chriſtuſt, tehat ottan uy csinalt Iſten leßen, és igy vagy az Iſten parancsolattya bomol fel, vagy Iſten nem tőtte az ő fiat Iſtenne, mint valami varosbeli birat. De lehetetlen hogy az Iſten parancsolattya fel bomollyon: hat az-is lehetetlen, hogy uy Iſten volna az Chriſtus. Ha pedig nem uy, hat őrőkke aldando Iſten: Kit őrőktúl foguan ßúlt, az Attya az ő Iſtenſegeből, mint az ő ßemelyenek ki metzet belyeget, mint ß. Pal tanit. *Heb*: 1. v 3.

Act. 15 v. 11.

Rom: 9. v. 5.

Heb. 9 v. 14.

Pſal. 81. v. 10.

Igy vonnád iraſra csak Plebanus Uramnak ßines amito beßedet, meg tapaßtalnad, hogy rosdas eretnekßeget fedezget az ßent iraßal.

Igy erted meg honnan legyen eredeti az eretnekßegnek, és hogy csak igen keves: ßamu embereken forgot, imit amot, és hogy ßurdekokban, nagy ſuttogva, lopva, lappangua hirdettetet.

A M. N. MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

HARMADIK RESZ.

Az ßent Haromſag egy Iſtenről.

§. 1. Ez az ige, *Trinitas*, Haromſag, az ßent irasban vagyon, fundamentum ßerint, es Iſtenes ſzent dolognak kimutato Igeje.

AMAZ csinalt uy Iſtenú Plebanuſok, oly utalatoſságban jutottak az ő halgatojoknal, mind iraſok, ſ mind kivaltképpen ßúnetlen valo nyelveskedeſek altal, ez iget Haromſag: Hogy csak emliteſe-is Iſtent boßßonto csuſ ſagh előttők. Mert Harom Sáknak bőfegik az ő karomkodaſokkal még azt nyelvekkel, és azt kialtyak hogy emberi talalmany. Mert az Niceabeli Synat előt nem hallattatot, hanem akkor kőltőttek, amaz harom ßaz, tizen nyolcz Piſpekek, az ő mellettek levő ßamtalan tudos egy hazi ßolgakkal egyetemben

De mely alnokul és ravaßul patvarkodgyanak, az imadando ßent haromſag egy bizony őrők Iſtent meg magyarazo ſ-ki jelentő ighe ellen im meg mutogatom.

Be vőt kőzőnſeges Regula ez az Eccleſianak tudos Doctoritol: Az ßent irasban vagy bőtű ßerint vadnak mindenek, avagy jo kővetkőzes által hozattatnak ki abbol, vagon azert az ighe, Haromſag az ßent irasban. 1. Valoſagaban. Mert valaholot, vagy egyßer ſ-mind harom ßemelyekről, vagy eggyen eggyen, kúlőn kúlőn vagyon emlekezet à ßent irasban, ugyan ottan meg vagyon az harom, meg vagyon az haromban az haromſagh-is. Mivel azert az Iſtenſegben csak harom ßemelyek vadnak: Az ßent iraſ-is ſohol ez haromnal tőbről nem emlekezik, mint az Apoſtoli Credo-is meg mutattya: Ezokaert az ßent haromſag az ßemelyekben

és az Szemelyek altal meg vagon az Istenségben, mint Matt: 28. 1. Ioan. 5. Kiről ez utan többet szolok.

1 Ioan. 5. v. 7.

2. Meg vagyon egy szonak eredetiben Mert ez az ige, Harom, vagyon szent Ianosnal. Az hol harom vagyon, haromsag-is vagyon ot. Mert ha ez ighetől θεὸς Sz. Pal ezt ki hozta szabadoson θεότης Istenseg. *Col*: 2. vſ. 9. Mi-is hasonlokeppen ebből τρῆς, harom, szabadoson ki hozhatryuk ezt τρῆας Haromsag. Mert Sz. Pal tanitot minket èkepen szolanunk.

Soc: Eccles hist. lib 3. cap. 7.

3. Megh vagyon az szent haromsagh az szent irasban az Apostali ferfiaknak tanu bizonsag tetelek szerint. Mert, *Non novam quandam religionem à se excogitatam induxerunt (Patres) in Ecclesiam, sed quæ inde ab initio & Apostolica traditio habuit, & Christianorum sapientes Philosophati sunt.* Az az, nem valami uy és ő magoktol gondoltatot vallast hoztanak be (az Paterek) az Ecclesiaban, de az mely kezdettől valo, és Apostoli tudomany volt, és az keresztyensegnek bölcsei nyilvansagosan tanittottanak Hat az szent haromsag egy Istenről valo tudomany sem uy, hanem Apostoli, reghi.

Iust. in expos. Fidei: Unitas nãq; in Trinitate intelligitur, & Trinitas in unitate agnoscitur.

Iustinus Martyr elt Christus születese utan. 150. estendő tayban, ki egy könyvet irt illyen Titulussal. *Expositio fidei de Sancta Trinitate.* Az az, Az szent haromsagrol valo hitnek magyarazattya. Az Niceabeli Synat penig volt Christus születese utan, 325. estendőben. Iustinustol fogva 175. estendő, az Niceabeli Synatigh Hazudnak tehat az uy Istenúck hogy az Niceabeli Gyülesben talaltak volna ezt az ighet Haromsagh.

Athenagoras elt Christus születese utan. 185. estendő tayban, ki Antoninus Imperatornak irt egy könyvet, kiben nyilvan emlekezik az szent haromsagban levő szemelyekről, és az szent haromsagrol.

Clemens Alexandrinus, elt 194 estendőben, ez is *lib.* 5. *Stromatum pag*: 250. él ez ighevel, szent haromsag.

Origenes élt, 186. estendőben Cyprianus 222. estendőben. Lactantius Firmianus, kinek Meștere vala Arnobius, élt 314. estendőben, tizen-egy estendővel az Niceabeli Synot előt, kik egy igaz Apostoli ertelemmel az szent Haromsagrol

sagrol vallast tőttenek, tanitottak az egesz kereszteyensegben, rola nyilvan valosagossan irtanak, kiknek arrol valo szavokat oda alab hordom elő.

Act: Disp. 1. diei Albæ Iuliæ.

De ránczba szedik orrokat az csinalt uy Istenúvek, s azt kialtyak: Miert hát hogy az Niceabeli gyülesben lőtt inkab emlekezet az szent Haromsag felől.

En is azt kerdem: Miert tagadnak ők-is ha nem volna? Bolondsag az mi nincsen azt ollyan nagy meg altalkodassal, mint ti cselekeztek, tagadni. Ha nincsen sz. Haromsag, miert tagadgyátok? Ha vagyon, miert nem tesztek vallast rola? Vagyon penig. Mert Blandrata György azt mondá: *Nos protestatum volumus, Trinitatem nos non negare.* Mi tudomant tesznk, hogy az Haromsagot mi nem tagadgyuk. Annak előtte, mi szükseg volt volna az Niceabeli Synathban, amaz harom száz, tizen nyolcz Püspoknek több szamtalan mellettek levő tudos Egy-hazi szolgakkal eggyút, kik az keresztyen vilagnak minden reszeből egyben gyültenek vala, ollyan nagy sorgalmatossaggal disputalni, erösziteni es irni az szent Haromsagrol, ha az Szent Haromsag tagado eretnekek okot arra nem adtanak volna? Mert Arrius eretnek tamadot vala, ki ellen Constantinus Csasar tetette vala azt à nagy gyüles, melyben meg győzettetven Arrius, azok ala vetetek, es az Keresztyen Ecclesiabol ki atkoztatek mind ő, s-mind valaki az Christus Iesusnak örök Istenseget tagadna, es az szent haromsag ellen szolana. Soha esseben sem jutot volna Erdelynek, Orszag gyülest sem hirdetet volna az felől: Hogy az Christus örök Isten legyen, ha Blandrata David Ferenczel eggyút nem kezdettek volna tagadni. Akkor kezdetette azert örök Isten lenni az Christus, mikor David Ferencz tagadni kezdette? Igy szinte akkor kezdetette az szent Haromsagh, mikor Arrius eretnek ellen Nicea varosban szollottanak es irtanak rola? Hamis patvar azert nem annyira mi ellenünk, mint az imadando szent haromsag ellen azt allatni, hogy Nicea varosban talaltak az haromsagot. Mostan hi szük hogy fel tamadunk. Ha ki tagadni kezdene az fel tamadast s mi oltalmaznok, mostan kezdetet volnaé az fel tama-

dasrol valo hit. Igy az Szent haromsagh sem akkor kezdetet mikor tagadtak.

De még is, az ti hiteteknek megh erősitesere, mellyik Csasar hitta egyben ez keresztyen vilagnak bőlcseit; Holot vagyon az ti csinalt Istenetek felől az *Consensus*?

Die 19. Septembris. An. 1618.

Ebben peniglen keresztyen olvaso meg ne útkőzzel, hogy illyen szoval hozom be az Christust. Mert ez minap ő kőzzülők az leg tudosbik (hogy már) az Erdelyi keresztyen Fejedelemnek, és az egesz udvara nepenek, s-több sok fő embereknek hallottokra, *Csinalt Istennek monda* az Christus Iesust, Gyula Fejer varat az kisebbik Templomban egy rővid Colloquiomban: Mellyen ugy megh busult vala az Keresztyen Fejedelem, hogy ha az *Recepta* Religio felől valo ki mondot szava meg nem tartoztattya vala, jutalmat vőtte volna karomlo beszedenek.

Hebr. 14.

Act. 2 ℣. 36.

Szinlé beszedet Szent Pal, szent Peter mondasaval: *Factus Dominus*. De nem csinalt Urrol vagyon ott szo, midőn azt állattya szent Peter, hogy Isten tőtte ezt Urrá s-Christussá, hanem az Christusnak kőzben-járásanak tisztire nezendő állapattyarol, melyre emeltetet az Istentől à szolgai ábrázatbol. De erről masut többet, &c.

§. 2. Nincsen melysegesb okossagot megh halado elme fölöt járo tudomany az derek Sz. irasban, mint az imadando Szent Haromsag egy örők Istenről.

Amaz veghetetlen, foghatatlan, mérhetetlen Isteni fölseget fogja be elmejeben ez arasnira kiterjedet veges elmecske. Az tudatlansagnak hályogatul be borittatot okossag erje el, ha lehet. Azt az örőkke valo fölseges Istent mondgya ki az rebegő nyelv örőkke valo szoval; Mert az Isten örőkke valo: hogy hogy tudnad ki mondani s-megirni időre nezo szoval? veghetetlent veges szoval; lathatatlant, foghatatlant zengedező es csak kimide kiterjedő szoval: ha az

minden helyeken levő Istent elmedbe be nem foghatod: o kossagoddal el nem erheted: nyelveddel ki nem beszelheted, hát az egy Istensegben levő harom személyeknek magok ki mutatalat hogy hogy foghatnad be elmedbe?

Apule: Apolog: 1.

Deus enim paucis cogitabilis, nemini effabilis. Mert az Isten keveseknek akad gondolattyokban, senki ki nem beszelheti.

Cicero lib. 1. de nat. Deor.

Emlekezetes Simonidesnek cselekedeti. Kerdi tűle Hiero Fejedelem, kicsoda, avagy micsodas volna az Isten? Egy napot kere elmelkedesre, az utan masodikat, harmadikat, es mikoron eleb eleb halogatna, csudalkozvan az Fejedelem, kerdi miert cselekedne azt? Meg felele: *Quia quanto diutius considero, tanto mihi videtur res obscurior.* Mert valamentűl tőo ideig gondolkodom, ennekem annyival inkab lattatik homalyosnak lenni. Meltán; Mert az Isten hozza ferkezhetetlen vilagossagban lakik, azt mondgya szent Pal.

1 Tim 6. ℣. 16.

Agoston Doctor-is mikoron az imadando szent Haromsagnak titkat akarna elmejevel visgalni, es annak vegere igyekeznek, az tenger partyan setalvan, lata egy ekes tekintetű gyermecsket, ki egy kalankaval a tenger vizet meregeti vala egy kis vermecskebe, kinek monda Agoston D. Edes fiacskam, micsoda ki menetelnek remensegevel vőtted föl ez munkat? Felele à gyermek: *Tu vero mi Pater majore fortaßis conatu divinitatis intelligentiam aggredieris, at successu non eris felicior.* Az az: Te peniglen edes Atyam, nagyob igyekezettel fogtal az Istensegnek ismeretire valo jutasodhoz, de ki menetellel nem lehetz bodogab: es igy az gyermek el enyeszek. Mely jelenes altal az adattatot Agoston Doctornak eleiben, hogy az minemű lehetetlen egy kalankaval az tengerből à vizet ki meregetni: ollyan lehetetlen hogy valaki az Szent Haromsagnak titkat elmejevel el erhesse, be vehesse, s-ki beszelhesse.

In histor de Augustino.

Innen mondgya vala ezen Agoston Doctor: *Ubi quæritur Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur.* Az az, à holot kereztetik az Atyanak es à Fiunak es à Szent Leleknek eggyessege (avagy egy volta) veszedel-

Lib 1. de Trinit Lasd az Irtovant fol 175.

mesben ſem tevelyeghetni valahol, nagyob munkaval ſem kereshetni valamit, nagyob haßonnal ſem talalhatni megh valamit annal. Utat-is mutat hogy hogy kel kereſni? *Qui hoc, id eſt, Trinitatis Myſterium, vel ex parte, vel per ſpeculum is in ænigmate videt, gaudeat cognoſcens Deum, & gratias agat: Qui vero non videt, tendat per pietatem ad videndum, non per cœcitatem ad calumniandum: Quoniam unus eſt Deus, ſed tamen Trinitas.* Valaki ugy-mond, ezt, tudnia illik, az ßent Haromſagnak titkát, avagy reß ßerint, vagy túkőr, vagy homalyos beßed altal láttya, őrúllyőn es halakat adgyon, hogy meg iſmerte az Ur Iſtent: az ki penig nem láttya, az kegyeſſeg altal igyekezzek látáſára, nem vakoskodasbol az patvarkodaſra: mivel egy az Iſten, de mind azon altal Haromſag. Iuſtinus Martyr egy kőnyvet ir, kinek tituluſſa ez? Az ßent Haromſagrol valo hitnek magyarazattya, abban illyen czelt teßen fel: *Modum unitatis in Trinitate, & Trinitatis in unitate non poſſe noſci.* Az egyſegnek modgyat az Haromſagban, es az Haromſagot az egyſegben meg nem tudhatni. 1. Mert az ſárbol formaltatot nyelv, az ki beßelhetetlent ki nem mondhattya. 2. Mert az elme bator tißta legyen, de mind az altal az teſtűl megh terheltetven, erőtelen. 3. Mert Pál Apoſtol-is noha az harmadik egig ragattatot volt, de azert csak reß ßerint tudta az mélyſeges dolgokat. Noha peniglē ezek ig legyenek (mond) mindaz-altal az csendeß elmelkedeſre es ertekezeſre az menyire elegedendő, es az igaz tißteletre illendő, igen kel azt tudakoznunk: hogy az Iſtennek foghatatlanſagabol ſenki az hivolkodaſra okot ne veheſſen. Innen mongya bőlcs Salamon: Az ki viſgaloja az főlſegnek, el borittatik attul. *Prov.* 25. *v.* 27.

Lib. 6. de Trinit.

Ez ám az oka az ti tevelygeſteknek ßent Haromſag tagadok. Mert hogy okoſſagtokban nem ferhet, elmetekbe ſem vehetitek be, az egy Iſtenſegben hogy hogy leheſſen harom ßemely, abban meg csőkkenven, az okoſſaggal eggyűt járo ertelemre vetemedtek, hogy, tudni illik, nem lehet az egy, harom.

1. Cor. 13. ℣. 13.

De roſtald meg jol ezt, ha te minden ßent irasbeli titkos

dolgoknak vegére mehetnek, ſoha neked az hit nem kellene. Miert ßűnik meg az hit, az remenſęg az őrők eletben? Mert à mellyeket moſtan hißűnk, remellűnk, ſ-vegére nem mehetűnk, ot el erjűk tapaßtalhatokeppen birjuk ſ-lattyuk: Miert hinnem en hogy az Iſten lelek, veghetetlen, merhetetlen, mindenhato &c. ha okoſſagommal el érnem? Miert hinnem hogy az egy Iſtenſęgben harom ßemelyek vadnak, ha elmemmel hozza ferhetnek? hißem tudod hogy az hit elme felet jaro titkos dolgokra nez; hogy az mit elmedben be nem foghatz, de azert az ßent iras mondgya, ſ-lelked idvőſſegenek kőteleſſege alat kel hiñed, azokhoz hittel nyuly, es igaz hittel erőſſen hidgyed, ugy lenni az mint az Iſten mondgya. Ti nektek mondgya Tertullianus Doctor. *Apud vos humano arbitratu divinitas penſitatur.* Ti nalatok az Iſtenſęg emberi akaratbol merſekeltetik: maga az Iſteni dolgokban az okoskodas azon merő bolondoskodas, azt mondgya ßent Pál. Az mellyeket azert okoſſagtokkal el nem értek, erezkedgyetek hittel az melle, es az mikeppen Abraham mikor akarna Iſten előt ßolani, bocsanatot kére, es magat por, hamunak iſmere: àkepen te-is alazd megh magadot es igaz hittel, ugymint az te lelkednek feynes ßemevel tekintellyed az Ur Iſtent à Prophetaknak es az Apoſtoloknak tanubizonyſag-tetelekben.

Hebr. 11. ℣. 1.

In Apologet. cap. 5.

1. Cor. 1. ℣. 20. Gen 18. ℣. 27.

§. 3. Az ßent Haromſagot meg lathatni az ſzemelyekben: à Szemelyeknek tulaydonſagokban: az Sido Bőleseknek es à Patereknek tanubizonſag-tetelekben: peldakban es à termeßetnek folyaſaban.

Iollehet az Ur Iſtent ſenki nem làtháttya, ugy az mint vagyon az ő Iſtenſegeben es termeßetiben: de mind azon altal az menyire nekűnk idvőſſegűnkre elegedendő, neminemű modon *per ſpeculum & per ænigma*, tűkőr es homalyos beßed altal meg lathattyuk, azt mondgya ßent Pal.

Exod 33. Ioan. 1.

1. Cor. 13. ℣. 12.

Abbol peniglen à tükörből es homalyos betüdből illyen modon nezzük ki à Szent Haromſag egy Iſtent.

1. Az egy Iſtenſegben levő ſzemelyekben.
2. Az Iſtenſegben levő ſzemelyeknek tulaydonſagiban.
3. Az Sido Bölcseknek à Szent Haromſagrol valo vallastetelekben.
4. Minden Patereknek ſ-Apoſtoli fiſiaknak tanubizonſag tetelekben.
5. Az nagy emlekezetes conciliomoknak es Synatoknak vegezeſekben.
6 Peldakban.

Hogy peniglen ezekből à tükörnek igaz ki mutataſibol, mi az imadando Szent Haromſag egy bizony örök Iſtent idvöſſegünkre meglathaſſuk es iſmerheſſük, ſegitſen minket az Atya az ő ingyen valo kegyelmevel: à Fiu az ő valtſaganak erdemevel: à Szent Lelek az ő vilagoſito es megſzentelő erejevel, Amen.

§. 4. Csak egy az igaz Iſten, az ő Iſtenſegenek allattyaban es termeſzetiben, es nem több egynel.

Minden valami vagyon, vagy ő magatul vagyon, vagy maſtul vőtt letelt. Egyedül peniglen az Iſten vagyon ú magatul, kit ſemmi elme, ſemmi okoſſag meg nem előzhet, fel ſem erhet hogy hogy legyen ú magatul. Mert örökke valo. Illyen ő magatul örökke valo, egynel több ſoha nem lehet.

I. Mert egy mindenhatonal, veghetetlennel, merhetetlennel, minden helyeken levőnel, minden tudonal, &c, több ſoha nem lehet. Mert eggyik mindenhato, veghetetlen, merhetetlen, &c. az maſik mindenhatot, mindenhatoſagaban, veghetetlenſegeben, merhetetlenſegeben, &c. megh bantana, ſoha is meg nem maradhatnanak. Annak-fölötte ſoha eggyik ſem lehetne mindenhato, veghetetlen, merhetetlen, ha imez is mindenhato, veghetetlen, merhetetlen: amaz-is ollyan volna. Következik azert, hogy egy az mindenhato, veghetetlen, merhetetlen: hát egy azIſten is. Ez az oka, hogy ſinten ollyan mindenhato, veghetetlen es merhetetlen az Atya, mint az Fiu es à Szent Lelek: az Fiu mint az Atya es à Szent Lelek: az Szent Lelek mint az Atya es az Fiu. Mert azon egy Iſtenſegnek állattyaban vannak, mely Iſtenſegnek állattya mindenhato, veghetetlen es foghatatlā.

II. Mert egy mindenre elegſegeſnel több nem lehet. Mert à ki mindenre elegſeges ő magaban az fő ſ-elſő megh ſzerző oka mindeneknek: az ki peniglen elſő ſ fő megh ſzerző oka mindeneknek, az ſenkitül nem ſegittethetik: az ki ſenkitül nem ſegittethetik, az mindenre elegſeges ő magatul. Azert egy az mindenre elegſeges Iſten ő magatul. Melyre nezve David kerdi: *Domine, quis ſimilis tibi?* Uram, kicsoda haſonlo te hozzad? Innen vagyon, hogy ollyan mindenre elegſeges az Fiu es az Szent Lelek, mint az Atya. Mert azon egy mindenre elegſeges Iſtennek állattyaban vagyon az Fiu es à Szent Lelek, melyben az Atya: az Atya ő magatul: az Fiu az Atyatul ſületeſe altal: az Szent Lelek az Atyatul es à Fiutul ſármazaſa altal, es èkepen egy mindenre elegſeges Iſten. Pſal. 35. 71. 89.

III. Mert valamellyek vannak, kiket az emberi elme tudna ſ-ertene lenni, mind azoktul megh valaſztatot az egy Iſten, es à minemű veghetetlen tagaſſag vagyon az nincsen es à vagyon közöt: ollyan nagy külömbſeg az ő magatul valo örök Iſten közöt, es ez romlas ala vettetet teremtet allatok közöt.

Micsoda az Iſten?

Mert az Iſten Lelek, es lelki állat, mindenhato, veghetetlen, merhetetlen, foghatatlan, fölſeges, élő, halhatatlan, bodog, eleg mindenre, bölcs, jo, ſzent, irgalmas, könyörülő: minden lathato es lathatatlan allatoknak, földnek, menynek, tengernek, es valamellyek ezekben vannak, teremtője, tartoja, es egyedül igazgato ſ biro URA, az minemű ſoha több egynel nincsen. Mert az teremtet állatok mint az ſemmik ehez kepeſt.

IV. Mert egynek jelentette ki magat, tökelletes igaſſagu tanubizonſag tetelekben, mellyek csuda tetelekkel, jövendöleſekkel, es több erőſſegekkel meg bizonyittattanak, mel-

Es. 8 ℣. 20. Apoc. 22. v. 19.

ſyeknek valaki helyt nem ád, be nem veßen es nem hißi, nem leßen annak reggeli vilagoſſaga, ſőt ugyan ki tőrli az Ur Iſten annak reßet az élő kőnyvből. Azok penig igy vannak à ßent Bibliaban.

Deut. 4. v. 35.

Csak teneked mutattatot az meg: hogy tudnad valoba az Iehovat csak egyedúl Iſtenneklenni, es hogy ú kivúlőtte nincsen tőb Iſten.

Deut. 6. v. 4.

Hallyad Izrael, az mi Urunk Iſtenűnk eggyetlen eg Iſten.

Deut 32. v. 39.

Láſſátok megh, hogy en vagyok, es nincsen Iſten en kivúlem.

1. Sam. 2. v. 2.

Nincsen ſenki ollyan ßent mint az Ur Iſten: ſőt nincsen ſenki te kivúled, es nincsen ſenki ollyan erős, mint az mi Iſtenűnk.

1. Reg. 8. v. 23.

Izraëlnek Ura Iſtene, nincsen te hozzad haſonlo Iſten, ſem az egben oda fől, ſem az főldőn ide alà.

2 Reg. 5. v. 15.

Ime moſtan tudom immar, hogy nincsen az egeß főldőn Iſten egyebút, hanem csak Izraëlben.

1. Chron. 17. v. 20.

O Uram, nincsen ſenki haſonlo te hozzad, es nincsen Iſten te naladnal tőb, mind á ßerint, az mint Atyainktul hallottuk.

Pſal. 18. v. 32.

Mert kicsoda Iſten az Iehova kivúl? es kicsoda hatalmas á mi Iſtenűnk kivúl?

Eſa 37. v. 16.

Seregeknek Ura, Izraëlnek Iſtene, ki úlß az Cherubinokon, te vagy egyedúl minden orßagoknak Iſtene: te teremtetted az mennyet es à főldet.

Eſa 41. v. 4.

En Ur vagyok, elſő es az utolſokkal is ugyan en vagyok.

Eſa.

Eſa. 44. v. 6.

Ezt mondgya az Iehova az Iſraëlnek Kirallya, es az ő meg valtoja az Seregeknek Ura: En vagyok az elſő es az utolſo, es en nalamnal tőb Iſten nincsen.

Eſa. 45 v. 5.

En vagyok az Iehova, es nincsen nalamnal tőb, en nalamnal tőb Iſten nincsen.

Eſa. 46. v. 9.

En vagyok az Iſten, es nincsen tőb en nalamnal, es nincsen ſenki en hozzam haſonlatos.

Eſa. 48 v. 12.

En vagyok, en vagyok az elſő, utolſo-is en vagyok.

Dan. 3. v. 39.

Nincsen Iſten ki meg ßabadithaſſon, mint ez.

Malach. 2. v. 10.

Avagy nem azon egy Iſten teremtette minket?

Eccleſ. 1. v. 8.

Egy az magaſſagbeli (Iſten) mindeneknek teremtője.

Mar. 12. v. 29.

Ieſus penig felele neki: Hallyad Izraël: az mi Urunk Iſtenűnk egy Ur.

Rom. 3. v. 30.

Mert egy az Iſten à ki meg igazit.

1. Cor. 8. v. 6.

Mi nekűnk egy Iſtenűnk vagyon.

Epheſ. 4. v. 6.

Egy az Iſten, es mindeneknek Attya.

1. Tim. 2. v. 5.

Mert egy az Iſten.

Mind ezekből ez jő ki: Ha csak egy mindenhato, veghetetlen, merhetetlen, mindenre elegſeges Iehova Ur az Iſten, ki lelek es lelki állat, &c. ha kűlőmb minden teremtet állatoktul; kinel tőb Iſten ſem az eghen ottfen, ſem az főldőn itt alat nincsen: ha elſő, utolſo: kővetkezik hogy ſoha egy Iſtennel tőb nincsen. De az elſő igaz à tanubizonſag tetelek ßerint: azert az kővetkezeſ is igaz.

Taplolva hallyak ezt az Szent Haromſag tagado eretnekek, es ez fundamentumbol akarjak rontani az Chriſtus Jeſuſnak, es az Szent Lelcknek örökke valo Iſtenſeget.

I. Mert egy az Iſten, kinel ſoha töb nem lehet.

II. Mert ő maga az Iſten imez ki rekeſtő igevel él: *Nullus praeter me*: Senki en kivülöttem: *Solus*, magam vagyok. Ha azert egy az Iſten, es az egy Iſtennél töb nem lehet: annak fölötte oly egy, ki minden Iſteneket ki rekeſt tüle, ſ-csak maga Iſten; tehat lehetetlen, hogy az Chriſtus es az Szent Lelek örök Iſten legyen: vagy, ha Iſten, tehat harom Iſten leſen, es à derek Szent irasbeli bizonſagok föl fordulnak.

F. Könyü el igazitanunk ez dolgot. Mert à derek Szent iras az Iſtenről ketkepen tanit. Elöször Iſtenſegeről, Iſtenſegenek termeſetiről, Iſtenſege ſerint valo tulaydonſagirol ſol, à menyiben egy az Iſten Iſtenſegeben, Iſtenſegenek termeſetiben es tulaydonſagiban. Mert az egy ő magatul valo Iſtennek egy Iſtenſegenel, egy Iſtenſegenek termeſetivel, ég Iſtenſege ſerint valo tulaydonſaganal töb ſoha nem lehet: Mert à mint hogy Iſtenſege meg ſakadozhatatlan ſ oſolhatatlan: akkepen Iſtenſegenek termeſeti es tulaydonſaga is ſakadozhatatlan ſ-oſolhatatlan. Mint ſinten az egy napnak egy vilagoſſaga, egy vilagoſito termeſeti, mely ſakadozhatatlan ő magaban. Mert nem ſakadhat negy, öt, hat felé, holot egy az Nap, egy à vilaga-is. Illyen egy Iſtenről valok az elebbi tanubizonyſag-tetelek. Erről vallaſunk ez, Hilarius Doctor à mikepen meg jeozette: *Si quis tres dicat Deos, anathema ſit.* Valaki harom Iſtent vall, átok legyen. Mert mi nekünk egy Iſtenünk vagyon. 1. *Cor.* 8. *v.* 6.

Hilar: de Synodis aáverſ: Arrianos pag: 317.

Maſodſor tanit az iras Iſtenről amaz el oſolhatatlan es megh ſakadozhatatlan egy Iſtenſegben levő harom ſemelyekre nezve, kik az Uy Teſtamentomban amaz örökke valo ſolo ige altal ki az Iſtennek kebeleben vagyon, jelentettenek meg minekünk, hogy harman legyenek az egekben az Atya, az Ige es az Lelek, de mind azon altal ez harom egy amaz el oſolhatatlan es meg ſakadozhatatlan Iſtenſegben, az mint nyilvan allattya Szent Ianos első levelenek ötödik

reſeben, kiről maydan vilagoſſabban es bövebben.

Immar hogy mi egynek mondgyuk az Iſtent amaz ő egy Iſtenſegere, egy Iſtenſegenek termeſetire, es Iſtenſege ſerint valo tulaydonſagira nezve: iſmet, hogy abban az egy Iſtenſegben harom ſemelyeket vallunk, de azert oly ſemelyeket kiknek azon egy Iſtenſegek, egy Iſteni termeſetek, egy Iſtenſegek ſerint valo tulaydonſagok, csak hogy egy máſtul bizonyos magok ki mutataſſokkal külömbeztetnek, mert az Atya ſületetlen ſülte az ő fiat: az Fiu ſülettetet az Atyatul, az Szent Lelek az Atyatul es az Fiutul ſármazot, azzal ſem harom Iſtent nem vallunk, ſem az Iſtenſeget meg nem oſlattyuk ſem meg nem ſaggattyuk, de igán csak egy Iſtent vallunk.

Mikoron ezokaért az Ur Iſten maga önnön magat egy Iſtennek mondgya es imez töle ki rekeſtő igevel el: En magam vagyok, ninesen töb Iſten nalamnal, nem az Iſtenſegben levő ſemelyeket rekeſti azzal ki: Mert akar ő magat rekeſſe ki az Atya az egy Iſtenſegből, akar az ő Fiat mind egy, holot egy Iſtenſeg, mind ez kettő: hanem az hamis Iſteneket kiket az emberek fogtanak magoknak Iſten gyanant. Hogy ez igy legyen meg bizonyoſodik à Negyedik Királyi könyvnek tizen kilenczedik reſeből. Mert mikoron Rabſates karomlo ſoval ſamlalvan elő nemely tartomanyoknak Iſteneket, kik az Sennacherib elien ſemmik voltanak es utanna tenne azt-is hogy az Izraelnek Iſtene ſem oltalmazhattya megh Ieruſalemet, igyen könyörög Ezechias Király: Uram Izraelnek Iſtene ki ülſ az Cherubinokon: *Tu es Deus Solus regum omnium terrae*: Te vagy egyedül Iſten minden földnek kiralya, annyit teſen mint ha mondana: Im elegh ſok Iſteneket ſamlala elő Rabſates, de te vagy azert egyedül az igaz Iſten. Melyből meg tetſik, hogy nem az Atya, ſem az Fiu, ſem az Szent Lelek, hanem az hamis balvany Iſtenek rekeſtetnek ki az Iſtenſegből. Bizony dologh hogha az ég Iſtenſegen kivül valo Iſten volna az Fiu, tehat ez mondaſaval az Atya Iſten: Egyedül en vagyok, ki rekeſtene az maga Iſtenſegeből: de hogy azon az

4. Reg. 19. v. 15.

Fiunak Iſtenſege mely az Atya Iſtenſege akar magat tagadgya ki az Iſten Iſtenſęgeből, akar az ő Fiat, mind egy. Magat pedigh ki nem tagadhattya: hát fiat is nem tagadhattya: Mert idvőzitőnk Sava: En es az en Atyam egy vagyunk, tudni illik az egy Iſtenſęgben.

Ioan. 10. ℣. 30.

Igy azert Iſten az Attya, Iſten az Fiu, Iſten az Sent Lelek, de nem harom Iſtenek: Mert ugy lennenek harom Iſtenek ha az Atya az ő Fiatul, az Fiu az ő Atyatul, es az Sent Lelek egy máſtul kúlőn kúlőn valo Iſtenſęgben volnanak, ugy hogy az Fiunak nem volna az az Iſtenſęge ki az Atyaé, ſem az Sent Leleke, à ki az Atyaé, es az Fiué. Hogy hogy rekeſthetne tehat ki az Atya az Fiat az ő Iſtenſęgeből? Minekúnk az ő Sent fia altal magat igy jelentette ki az Sent irasban, igy-is kel hinnúnk. Meltatlan az patvar azert vallaſunkon hogy mi harom Iſtent vallanank. Mert atkozotnak, ſőt ugyan azon átoknak merjúk mondani, mint meg ſententiaztatot nyilvan valo Tritheitas eretnekét valaki harom Iſtent vall. Fallyátok bellyeb hát az Sipot, ti csinalt Uy Iſtenú Plebanuſok, es ennek-utanna ertelmúnk Serint Sollyatok. It az arant bizonyoſſan mondhattyuk, hogy ket Iſtenek vagyon az David Ferencz hitén valoknak. Eggyik az ő magatul valo egy Iſten, kinek az ő itiletek Serint, ſoha nem volt, nem-is leſen őrőkke valo Fia. Mert lehetetlen hogy az Sűllyőn, miden igy agyaskodik Enyedi György: *Si generatio eſt rei vilis ſordidæ & infirmitatis certiſſimum argumentum, ſequitur Deo non competere.* Ha, ugy-mond, az erőtlenſegnek hitvan utalatos dolognak megh csalhatatlan jele az Sűles, tehat Iſtenhez nem illik hogy Sűllyőn. Mi lehet â diſnonal undokab, ſ mely Saporodo? az nyulak mely erőtelenek, ſ ugyan nyáyjakat fayzanak?

In cap. 16. ℣ Matth. ℣. 16. pag. 107.

Melyről megtetſik, hogy azt állattyak: Mert nincsen Iſtennek őrőktúl foguan valo Sűlőt Fia. Eggyik Iſtenek azert ez à Fiu nelkúl valo Iſten. Maſodik Iſtenek idő Serint valo, az Chriſtus. Mert azt tanittyak, hogy holot Mariatul valo Sületeſe előt nem volt az Chriſtus; ezokaert Sületeſe utan tetetet Iſtentúl Iſtenné, mikor, tudni illik, csudakat kezdet

tenni

tenni az mint Enyedi György allattya. Noha pediglen illyen időnek bizonyos pettzeneſeben Iſtenne tetetet Iſten à Chriſtus; Mindazonaltal ugyan valoban mindenhato Iſtennek vallyak lenni, az mint azon Enyedi György allattya. Melyből kővetkezik:

In cap. 2 ad Philip: ℣. 5. pag 309.

Valakinek egy ő magatul valo Iſtenek vagyon az kinek őrőktúl foguan valo Sületet fia nincsen: ellenben iſmet mas oly igaz Iſtenek vagyon kit amaz őrőkke valo Iſten tőt údőben Iſtenne Sületeſe utan, azoknak ket Iſtenek vagyon: Eggyik őrőkke valo: Maſik údő Serint valo.

In primæ Ioan: 5. ℣ 7. pag: 427.

De az David Ferentz vallaſan levőknek egy őrőktúl, más idő Serint valo Iſtenek vagyon.

Azert kettő Iſtenek-is amaz elebbi Sent irasbeli bizonyſagok ellen.

Vagy Iſtenne lőt azzal az Chriſtus hogy őtet az őrőkke valo Iſten Urra es Chriſtuſſa tőtte: Vagy nem lőt Iſtenne; De azt mondani hogy nem lőt Iſtenne eretnekſeg. Hát akkor lőt Iſtenne mikor csudakat kezdet cselekedni. Ha Iſtenne lőt vagy mindenhato igaz őrők Iſtenne lőt, vagy csak tiſti Serint valo Iſtenne. De ha azt mondod, hogy csak tiſti Serint valo Iſtenne lőt, tehat kéſkételen ebben eſel, hogy amaz őrőkke valo egy Iſten, teremtet allatbol ollyan mindenhato igaz őrőkke valo Iſtent tehet, mint ő maga, az mely keptelen, lehetetlen, ſőt Iſtentelen mondas. Mert en vagyok az Iehova, es az en nevem es az en dicsőſſegemet málnak nem adom, mond Iſten maga felől. Iſtennek dicsőſſege pedigh az ő mindenhatoſaga. Mert más à Chriſtuſnak venni minden hatalmat az Atyatul: más mindenhatová tetetni: amaz kőzben jaroé: imez Iſteni termeſeti es az Atyanak Iſtenſęge Serint valo oſolhatatlan es Sakadozhatatlan tulaydonſaga.

Eſa. 42. ℣. 8.

Ha azt mondod hogy tiſti Serint valo Iſtenne lőt, tehat két Iſtened vagyon: Eggyik őrőkke valo: maſik időben tiſti Serint valo Iſten, es az Iſtentől ki mondot ſo ellen veteſ, ki azt hadgya *Pſal. 81. vſ. 9. 10.* Halá meg en nepem es ſolok neked, ha meg halgatz engemet ő Iſrael: Ne legyen

tenced uy Istened es idegen Isten elôt ne hajoly meg. Uy Isten pedig az à ki bizonyos idôben tetetik Istenne. Azert vagy Uy Isten leßen az Christus, vagy örökke valo. Nem örökke valo az mint ti mondgyatok: hat Uy Isten, es igy ket Istenetek vagyon: Egyik regi, masik Uy.

Ha azt mondgyatok örökke valo Isten az Christus: Mert örôktúl foguan volt Istennel el rendelesben, Isten elmejeben, eleve valo el latasban, Isten Decretomaban, tanacsaban, tehat ez következik, hogy valami Istennel volt örôktúl foguan el rendelesben, Isten elmejeben eleve valo el latasaban, Decretomaban, az mind Isten, ha csak azert Isten az Christus, hogy eleve el latta az Isten ſ-el rendelte, hogy Isten legyen idôben. De ez-is keptelen es Istentelen vallas. Mert minden teremtet allatok Istenekke lennenek. Azert bizonyitsatok megh, hogy az Isten eleve valo el latasa, rendelese, decretoma tehessen valakit mindenhato Istenne?

Ha azt mondgyatok, hogy az ajandekokra nezve Isten az Christus: Mert Isten mertek-nelkúl adta neki az ßent Lelket, it sem kerúlhetitek el, hogy Uy Isten nem volna. Mert bizonyos idôben Mariatul valo ßúletese utan közöltettenek Christussal az ajandekok. Annak-felette ha az ajandekokra nezve lehet valaki Isten, tehat valakiben bövölködik az Isten ajandeka, mind ollyan Isten az, mint az Christus. Bizonyitsatok meg azert hogy az mertek-nelkúl valo ajandeki Istennek tehessenek valakit igaz örök Istenne es örök elette? Hejaban azert, mert soha ugy nem forgathattyatok elmeteket, hogy ket Istentek ne legyen: mi nekúnk pedigh egy Istenúnk vagyon, az mint megh bizonyitam.

1. Cor. 8. v. 6.

NEGYEDIK RESZ.

Az egy Istenſegben levô ßemelyekrôl.

§. 1. Ez az ige, ßemely, vagyon az ßent irasban es az egy Istenſegben levô Atyat, Fiat es ßent Lelket mutattya.

HOgy ha az Anyaßentegy-hazban levô Apostoli vallast az eretnekek meg nem marczongottak volna, tehat soha ez fele igekrôl valo kerdes, mint Haromsag, allat, ßemely, termeßet, elô nem fordult volna. De hogy az eretnekek kezdettenek ferkedezni es az Apostoli igaz vallas ellen, nevezet ßerint pedigh az Istenrôl valo tudomany ellen kezdettenek eretnekſegeket inditani ſ tagadni az Fiat es az ß. Lelket örök Istennek lenni, ugy kellet az meg jedzet ßokat elô venni; Noha meg vadnak az ß. irasban, es azokat ßaporabban elô hozni, ſ-mindenkor nyelven forgatni. Kicsoda à Fiu? Isten. Micsodas Isten? It soha el nem kerúlhettek, hanem termeßet ßerint valo Istennek kellet mondaniok az reghi Patereknek ß. Pallal eggyút, *Galat.* 4. *v.* 8. Ismet kerdesben jôt: Ha termeßet ßerint valo Isten, hát nem kúlömböz az Atyatul? Itt is azon ßent Pallal *Hebr.* 1. *v.* 3. Ezt az iget kellet elô hozniok ßemely es hogy haromrol vagyon bó az egy Istenſegben, Atyarol, Fiurol, es ßent Lelekrôl, ez haromra illettek, az ô egy-mastul valo megh valaßtatasokra es kúlömbözteteſekre nezve, kiknek az ßent irasbol ugyan ßemelyek ßerint, valo tulydonsagokat-is adtanak Az Atyanak hogy ßületetlen magatul ßemelyeben: az Fiunak, hogy ßületettet az Atyatul ßemelyeben: az ßent Leleknek, hogy ßarmazot az Atyatul es Fiutul ßemelyeben.

De ha ßinten nem volna-is az irasban bötú ßerint ez ige

ßemely, meg vagyon az valoſaga. Tagadgyad az Atyat, tagadgyad az Fiat: Ha nem tagadhatod vagy ßemely az Iſtenſęgben vagy (Iſten bocsaſſa) Váz az Atya, az Fiu, es à ßent Lelek. Ha azert tagadod az Atyat ßemelynek lenni, tagadnod kel hogy ugyan nem Atya-is. Mert à ki Atya ßemely az. Ha azert az Atya ßemely, tehat az Fiu es az ßent Lelek-is ßemely.

Iuſtin. expoſitione fidei de Trinitate fol. 1. &c.

De az regi Paterek-is mindenût az ő iraſokban elnek ez igevel *perſona* ßemely: mint Iuſtinus Martyr ki elt Chriſtus ßületeſe utan ßáz ötven eſtendő taybā, ßent Ianos Euangeliſta utan negyven nyolczadik eſtendőbe, ezerßer hozza elő abban az ő könyveben, mellyet irt à ßent Haromſagrol.

Commento ſuo in cap 1. Gen. v. 1. ſub finem fol. S.

Haſonlokepen Tertullianus abban az könyveben, mellyet irt Praxeos eretnek ellen, ßamtalanßor hozza elő Igy Clemens Alexandrinus, Origenes, Lactantius ſ. à többi.

Vegezetre amaz harmadik egből hozot tudomanyu Enyedi György is azt mondgya, hogy az Chriſtus es az Apoſtolok *non multiplicitatem quandam comprehendendi numini, ſed ſingulari* individuo, *nempe qui eſt Pater, attribuunt creationem.* Az az, Nem valami Iſtenek rayjanak, de egy ő magatul valo kőzőlhetetlen állatnak tulaydonitottak az Chriſtus es az Apoſtolok az teremteſt, ki az Atya. Ha azert *ſingulare individuum* az Atya, tehat ßemely. Mert az ßemely nem egyeb, hanem *ſubſtantiva individua, intelligens, volens, incommunicabilis*: az az, egy ő maganak valo állat, ki ertő, akaro, kőzőlhetetlen. Illyen az Atya: ha az Atya illyen, hát az Fia-is, à Sz. Lelek-is.

§. 2. Csak harom ßemelyek vannak az egy Iſtenſegben.

Commento in cap. 1. Gen. v. 1. pag. 4.

Amaz imadando ßent Haromſag egy Iſtennek halalos ellenſege Engedi György azt mondgya: Ez igeből *Elohim*, ha haromſagot facsarhatni: *An non alius hoc eodem uſus argumento, decem, centum, mille in Deo perſonas concludere poßit?* Avagy mas ezen erőſſeggel élven, nem hozhate ki az Iſtenből tiz, ßaz, ezer ßemelyeket? Azonba penig az orra elől az Apoſtoli

Credo, melyben valo igaz hitünk es vallaſunk nem bocsat tovab ez haromnal: Hißek egy Iſtenben, ki mindenhato Atya: Hißek ő Fiaban Ieſusban: Hißek Szent Lelekben. Mert mivelhogy az O Teſtamentomnak magyarazoja az Uy Teſtamentom, es az Uy Teſtamentomnak ſommaja az Apoſtoli Credo; ezokaert valami az ßent Haromſagrol valo hitünk es vallaſunk, az az Apoſtoli Credoban foglaltatot be: mely ſoha tovab ez harom ßemelyeknel nem bocsat, melyből nyilvan meg tetßik, hogy az O es Uy Teſtamentomban csak az Atyarol, Fiurol es ßent Lelekről vagyon emlekezet.

De minek-előtte az O es Uy Teſtamentombol el kezdenem meg mutogatni, annakelőtte imez kerdeſt igazitom el:

Mi annak az oka, hogy ha az egy Iſtenſegben harom ßemelyek volnanak, az O Teſtamentomban még-is homalyoſſan vagyon emlekezet rolok? Hogy nem mondotta az Iſten: mi az egy Iſtenſegben harman vagyunk? Miert adot ennyi tevelygeſekre okot annak el halgataſaval?

Auguſt lib. 11. Confeſs: cap. 12.

F. Azt felelhetnem erre Agoſton Doctorral: *Deum inſernum ſi abicaſſe ejuſmodi quærentibus*: hogy az Iſten poklot keßitette az ollyan tudakoskodoknak: Mert Iſtentelen dolog azokat pißkalni, az mellyeknek tudaſat Iſten maganak tartotta: holot meg kellene azzal elegedniek, à mit à ßent iraſban eleikben adot: de hogy még-is mind az nyughatatlan elmeknek valami reßeben, ſ. mind az egy igyűveknek elegett tegyek, im el igazitom.

Galatinus Lib: 2 cap. 1.

Mivelhogy az Sido nemzet főlőtte igen haylando vala az balvanyozaſra, ugy-mint ki Ægyiptomban az balvanyozo nep kőzőtt ſok ßáz eßtendőkig lakot vala, az mellyert az Ur Iſten az egeß törvent is adta vala: ezokaert hogy azoknak tevelygeſekre ne vetemednek, kik fok Iſteneket vallottanak, az Ur Iſten bőlcsen az ő mindenre el erkező providentiajaval es gond viſeleſevel ugy rendelte, hogy az Szent haromſagnak titkának nyilvabban valo kinyilatkoztataſat halaßtotta az Meſsiaſnak idejere. *Deut* 29. v. 29. Oka ez: Mert az Meſsiaſnak idejeben meg kellet ßűnni az balvanyozaſnak es az egy Iſtennek Lelekben es igaßagban valo tißta tißte-

letinek kellet folyni: ezokaert az ſent Haromſagnak titkanak-is akkor kellet ki fakadni es nyilvabban prædicaltatni hogy ſem mint az ô Teſtamentomban. Ezt bizonyittya Rabbi Simeon Zohar nevû könyveben, Rabbi Ibba beſzedevel: *Non revelabitur hoc arcanum ante adventum Meſsiæ.* Az az: Nem nyilatkozik ki ez titok az Meſsiaſnak el jövetelenek elõtte.

Tekints meg Bellarmin. lib: 2. cap. 6. de Chriſto, pag: 388. B. C. D.

Az mi az kerdeſnek maſodik reſzet illeti, kicsoda vonſa ketelenſeg ala az ſabados cselekedetû Ur Iſtent? Kicsoda pantolodik ellene, miert reytet el nemely dolgokat az embereknek ertelmek elõt? avagy nem õrökke valo haladaſra meltoé hogy az õ titkaiban annyit engedet ertenünk az menyi elegh az mi idvõſſegünkre? Mond meg ennekem te ſent haromſag tagado eretnek az Iſten amaz tellyes õrökke valoſagban hogy hogy valaſtot maganak pontot, hogy ez vilagnak teremteſehez kezdet: hogy hogy hoſta ki ſemmibõl az vagyont? Nekünk nem ſabad bellyeb lepnünk az Iſtennek titkaiban, hanem csak az menyire az ſent iras engedi es à mellyeket à ſent Lelek el halgatot, azokat mi nem viſgallyuk: ſõt ha az ti vak okoſſagtokbol okot nem adnatok, még ennyire ſem ſolanank az Iſtenſegrol. Mert tudgyuk: *Etiam vera dicere de Deo periculoſum*: Még igazat mondani-is az Iſtenrõl veſzedelmes. Mert az Euangeliom-is halalnak illattya az karhoztaknak.

2. Cor: 2. ℣. 16,

De laſſatok roſz következeſeket. Az ſent Haromſag homalyoſon volt az ô Teſtamentomban: azert ugyan nincsen, kialtanak it az arant: Nem az, nem az az mi Argumentomunk: de ez: Nincsen ſem az ô ſem az Uy Teſtamentomban az Haromſag. De ebben az egeſz keresztyeni vallaſnak principiomat elſõ kezdetit tagadgyak, mellyert valamit be hoznak az ſent Haromſag ellen, el enyeik.

Az mi illeti az kerdeſenek utolſo reſzet, Iſtentelenſeg vadolni az Iſtent, hogy az ſent haromſagrol valo tanitaſnak homalyos voltaval okot adot volna az tevelygeſre. Iſten az mint ki nyilatkoztatta vagy homalyos vagy vilagos, nekem, ugy kel hinnem es vallanom. De ennek felette tulaydona

dona ez à ſent irasban ſolo ſent Leleknek, hogy à mely dologrol eggyût homalyoſabban ſól, arrol maſut nyilvabban tanitſon. Ez az oka, hogy à mit homalyoſan tanitot az ô Teſtamentomban az ſent Haromſagrol, azt az Uy Teſtamentomban igen vilagoſon ki jelentette es meg magyarazta.

Laſſuk azert Iſten ſegitſegebõl elsõben az ô Teſtamentombeli bizonyſagokat, azok közzûl-is csak az nyilvabban valokat.

MOSESNEK ELSÖ Könyve.

ELSÔ RESZ.

1. verſ. Kezdetben teremte az Iſten az menyet es az fõlder.

Fõl tõtt czelunk mi nekünk ez: hogy az ſent irasbeli tanubizonſag tetelekbõl nyilvan meg mutaſſuk az Iſtent egynek lenni az õ Iſtenſegenek allattyaban es termeſetiben, ſemelyeben penig haromnak. Kezdgyük el az Bibliaban Moyſeſnek elsõ ſavan, melyben ki legyen az fõldnek, menynek teremtõje, ez ſoval jelenti meg: *Elohim*, mely Magyarul annyit teſzen, mint *Iſtenek*, hogy legyen: *Iſtenek teremte.* Micsoda annak az oka, hogy Moyſes Propheta nem azt mongya: *Iſtenek teremtek*, hanem, *Iſtenek teremte*, ſoha kûlõmben vegere nem mehetünk, hanem ha fõl kereſſük az O es Uy Teſtamentomban az menynek, fõldnek teremtõjet ki legyen. Mert valamit Moyſes tanitot az menynek, fõldnek teremtõjerõl, azt à tõb Prophetak es Apoſtolok meg magyaraztak. Mondottak peniglen, hogy ez az Elohim, teremtõ Iſten, az Atya, à Fiu es à Szent Lelek. Azert mondgya tõbbes

ſámu

Nem harom Istent vallunk mikor Atyat, Fiat, es Szt Lelket emlitönk.

Számu igevel, *Istenek*, nem ugy mintha harom Isteneket állatnak-vallanank mi-is, mint az Thriteitas eretnekek, hanem hogy az egy Istenségben levő harom személyeket jedzené ez igevel *Elohim*: ezzel penig: *Teremte*, az egy Istenségnek állattyat, ugy-mint az egy Istenségben levő harom személytül származot egy cselekedetet szám szerint teremte, tudni illik, s-nem: *teremtek*, az mint maydan nyilvabban megtetszik. Ez mondasbol illyen erősséget állatunk:

Valaki az mennyet, földet teremtette, az termeszet szerint valo bizony örök Isten. Igaz. Mert à nincsen es à vagyon között, oly veghetetlen tagas ureség vagyon, hogy sóha több az mindenhato teremtetlen Istennel az nincsenből vagyont ki nem hozhat, az semminek letelt nem adhat.

Ierem. 10. v. 11.

De az Atya, Fiu es Szent Lelek teremtette az mennyet es az földet, ugy-mint ö magatul valo Elohim. Igaz. Mert az Istenek, kik az mennyet, földet nem teremtettek, el veszszenek az föld fellyül, es az egh alol, azt mondgya Isten Ieremias által. Istentelenség penig az Fiurol es az Szent Lelekről azt mondani, hogy el veszszenek.

Annakokaert az Atya, Fiu es Szent Lelek, termeszet szerint valo bizony örök Isten, es valoságos személyek az egy Istenségben.

Itt azt vegyed fölötte igen eszedben, hogy soha mi à Szent Haromságnak meg mutatására ezt az iget, *Elohim, teremtsünk, szallyunk ala, &c.* elő nem hoznok, hogy ha ez illyen szolásnak bizontalan többes számot jegyző igeje az Prophetaktul es az Apostoloktul, az egy Istenségben levő harom személyekre nem determinaltatot, es nem hatarozтatot volna. Mert hogy harman legyenek az bizonyságok az egben, az Atya, az Ige es à Lelek, es à harom hogy egy, mint Szent Ianos mondgya,

1. Ioan. 5. v. 7. ugy tudgyuk meg, hogy ècfele szolást è haromra kel ertenünk.

Holot ez okaert az Uy Testamentom magyarazoja az O Testamentomnak, abbol igazittatunk arra, hogy nem csak az Atya teremtő, de az Fiu es az Szent Lelek is, az mint ennek utanna nyilvan meg bizonittyuk, *Psal.* 102 *v.* 26. *Heb:* 1. *v.* 9. *Iob.* 33 *v.* 4. *Psal.* 95. *v.* 6.

Igen tekereg facsarog ez el romolhatatlan erősség elől a maz Christus Iesusnak es à Szent Lelecknek termeszet szerint

valo örök Istenségnek, es valoságos személyeknek halalos ellensége Enyedi György, es oly dolgokon kapdos, à melyek bizony többire csak gyermeki jatekok: kinek mindenik bizonyság ellen valo agyaskodasit, igen igen rövideden akarom Isten Lelkenek segitsege velem leven, megh czafolnom.

I. Vadol azzal, hogy az mieink az Moyses iraset az teremtesről, homalyosnak mondottak. Mert Agoston Doctor-is nagy kereséssel talalhatta fel itt az Haromságot. Maga Moyses nyilvan szolot.

Lib II. Lection: Antiquit. Cap. 33.

F. Nem hozom elő Cœlius Rhodiginusnak mondasat, ki azt allattya, hogy à Sidok közöt senkinek harmincz esztendősnek alatta, nem szabad volt olvasni az Moyses irasanak kezdetit az ő majestasajert, fölseges meltosagajert es melységes voltajert, hanem ez hamis vadosnak azt adom eleiben. I. Ha ollyan vilagos à Moyses irasa az teremtesről, mondgya meg mi nekünk: Mikor az Ur Isten az teremteshez kezdet, abban az veghetetlen tagas úrcsségben, mellyet örökke valosagnak mondunk, holot fogot maganak pontot, hogy magan kivül, az minden helyeken levő Isten az semmiből vagyonra hozta à mennyet es à földet? Mondgya megh hova szoritotta azt az örökke-valosagot? &c. Ertyük, hala Istennek, ezt: Kezdetben teremte Isten az mennyet es à földet, de kicsoda ez à teremtő Isten, az ő Istenségenek állattyaban, mondgya meg mi nekünk ez feneketlen örveny elmejü Enyedi? Mondgya meg, az földnek hogy hogy vetet meg mozdulhatatlan fundamentomot? Az egeket mi modon függesztette föl, hogy az ő forgasok miat öszve ne romollyanak? Ezekre es ezekhez hasonlo dolgokra nezve mondgyak az mi Doctorink (ha mondgyak) homalyosnak az teremtesnek Historiajat, nem azert mintha nem tudnák kicsoda teremtette? mit teremtet? mikor teremtet? Mert ezeket tudgyak.

II. Miert igazit az Ur Isten az irasnak visgalasara *Ioan.* 5. *v.* 39. Nem de azerte hogy abban az örök eletet fel talallyuk? De az örök elet ál az igaz Istennek ismeretiben *Ioan.* 17. *v.* 3. Ha ezokaert Agoston Doctor tudakozta az Moyses irasaban

ki legyen az az Isten, kire Christus es az Apostolok igazitanak miert vadolod erette, csinalt minapi Istenü? Vallast tőt rolla Agoston Doctor hogy nehezen tanulta meg ki legyen az Szent Haromsag egy Isten az Moyses irasaban: Te penig sem könnyen sem nehezen nem akarod tanulni.

Confess: lib. 3. cap. 5.

III. Agoston Doctor elsinten Manichæus eretnek vallasu vala, meg tertse utan ira *Libros confessionum*, vallas-tetről valo könyveket, melyben meg vallya hogy nehezen tanulta meg az Moses irasabol az Szent Haromsagot. Tagadtaje ezzel az Szent Haromsagot? Tötteje gyanossa az felől valo tudomant. Oly bölcsen es melyen ira egy nehany könyveket az Szent iras Szerint az Szent Haromsagrol az eretnekek ellen, hogy még csak bele sem mert tekinteni ez á nagy Szemü Enyedi. Ketségnelkül könnyen fel talalhatta volna, ha annak előtte Manichæus eretnek vallasat nem követte volna.

Annakokaert hisük s. vallyuk, hogy Moses az mi hitünknek azt az fő fundamentomat, mely vagyon az Istenről, nyilvan minden homaly-nelkül ugy fel vetette, az mint annakutanna az tőb Prophetaknak Christus es az Apostolok meg magyaraztak.

II. Csufollya Alexander Papat, ki ez igéből, Mondotta az Fiat: Ebből: Teremtette, az Atyat: ebből: Megaldotta, az Szent Lelket, es igy az harom Szemelyeket hozta ki.

F. Tapasztald meg kegyes olvaso álnok ravassagat Enyedinek ebben, hogy effele mondasoknak elő hozasaval csak gyanossa akarja tenni az Szent Haromsagrol valo tudomant, es az Istensegben levő Szemelyeket csak csufollya, hogy az mi teremtő Szent Istenünket Szemelyes Istennek hija.

Alexander Papa nem azt mondotta, hogy ez az ige, *Mondotta*, az Fiu volt volna: ez, *Teremte*, az Attya: ez, *Megh aldotta*, az Szent Lelek, mondom nem azt mondotta, hogy az Isten: Istensegben levő harom Szemelyek voltanak volna, hanem hogy jedzette, hogy ekkeppen az időnek mi voltahoz kepest, az egy-igyú kösseget ez Soknak jedzese alatt neminemű modon, az harom Isteni Szemelyeknek ismeretire

vigye. Az mit azert Alexander Papa jo végre mondot, miert forditod ki sarkabol, s. miert öntözöd mergeddel pók modgyara?

In Ioan. cap 1. infra.

Te Sod, hogy à Christus az Istennek Solo igeje, Szent Ianose: hogy mindenek ugy teremtettenek ez Ige altal, hogy semmi ennelkül nem teremtetett, az mi teremtetett. *Ioan.* 1. v. 3. Bizony meltan mondotta tehat Alexander Papa, hogy ez Ige, *Dixit*, jedzette azt az iget, à ki altal Isten mindeneket teremtett, hogy az többiről ne Sollyak.

Tud meg ezokaert, hogy más tanitasnak okaert valamely igeket nemely jedzesekre vonni; más az hitnek agazatit Szent irasbeli tanubizonysagokbol allatni. Annakokaert az te hamis collectioid oly tavul jarnak az Alexander Papa ertelmetől, mint az égh à földtől, à mellyert neveteSre s. meg pökesre melto, hogy sem feleletre.

III. Nemellyek, mond Enyedi, ez igén: Isten, az egy allatot, ezen; Teremtette az Haromsagot: ismet ez bötükön B. R. A. az Atyat, Fiat es az Szent Lelket magyaraztak, mellyek Caballak, gyermeki jatekok, hazudozasok.

F. Hamisan hozza be az első magyarazatot. Mert mi azt allattyuk, az mint Galatinus megjedzette, hogy ez iget. Elohim, à Prophetak es az Apostolok az Atyarol, Fiurol es Szent Lelekről magyaraztak. Mert ugy mondottak az Fiat es Szent Lelket teremtőjenek az mennek es az földnek, mint Sinte az Atyat, melyből azt hozzuk ki, hogy az egy Istensegben harom Szemelyek vadnak, az mint ezt ennek utanna megh bizonyittyuk. Ezt az iget pedig: *Teremte*, az Istensegnek egy allattyara. Mert amaz három Isteni Szemelyeknek egy cselekedeti az teremtes: Mert egy Istensege az harom Szemelynek, mely egy Istensegből jo ki ez egy cselekedet, *Teremte*. Mert ha az egy Istensegen kivül valo Szemely volna az Atya, kivül az Fiu, kivül az Szent Lelek, soha egy Sámu cselekedetek nem lehetne. De hogy egy ez harom Szemelyeknek Istensegek, egy à cselekedetek-is. Ő maga idvözitőnk tanitot minket ez magyarazatra. Meg akarjak kövezni az Sidok őtet, hogy az Istent Attyanak mondotta egyenlöve teven

Lib. 2. cap. 9.

Miert köz cselekedeti az Atyanak, Fiunak es Szent Lelekneke az teremtes?

magat az Iſtennel. *Ioan.* 5. v. 18. Oltalmazza ellenek ſzavat ſ-azt mondgya: Valamellyeket az Atya cselekedik ugyan azonokat az Fiu haſonlatoſon cselekedi *vſ* 19. Ladde ket ſzemelyek vadnak itt az Atya, Fiu: egy cselekedetek: Mert valamit az Atya cselekedik, azt à Fiu-is haſonlokeppen. Mint: az Atya elevenit: ugy az Fiu is. Mert noha ſzemelyeben kúlömbőz az Atyatol, de Iſtenſegeben egy. Mert en es az en Atyam egy vagyunk *Ioan.* 10. v. 30. Hat azon egy Iſtenſęgben levő ſzemelyeknek egy cselekedetek az Teremtes, mely egy cselekedet viſen arra, hogy harom ſzemely teremtett, mind az altal egy kut főből es mindenhato erőből, mely az egy Iſteni termeſzet jőt ki az teremteſnek cselekedete: azert az harom ſzemelynek egy Iſtenſęge.

Az mi az maſodik magyarazatot illeti, az iginek elſő bőtúiből BARA, megh feleltem az maſodik kereſztfogasban, hogy tudni illik más az igeket es az bőtűket jedzeſekben, az mint az magyarazonak elmejenek folyaſa tartya, valamire illetni es fejezni mint Alexander Papa, es nemellyek kikről Enyedi Palamedeſt, Citerat, az ő tarkas Cabola magyarazattyaval czifrazza es belyegezi, hogy à ménesből ki iſmerje, kire minekűnk az imadando ſzent Haromſag egy Iſtennek meg bizonyitaſara ſemmi gondunk nincsen: más iſmet az iget es az bőtűt az ő valoſ-gara (*reapſe*) magyarazni, mint ám męg-is hallad. Az ellen fecseg, ha tudſz valamit.

De nézd megh kegyes olvaſo mint magyarazza ez bőtűket: B. R. A. Az ellő bőtű *Beth* jegyez Belialt, az az Latrot: az maſodik *Res*, jegyez Beſchit, az az, főt, Fejedelmet: az *Aleph* jegyez Atta, az az, Te, melynek az ertelme: Te vagy à Latroknak Fejedelme.

Egh iſonyodgyal: Főld reſkes, hogy az te ſzentſeges teremtő Uradnak, Iſtenednek meg csufolaſara, nevenek karomlaſara azt az iget, mellyet az reghi Apoſtoli firfiak az harom ſzemelyeknek meg mutataſara magyaraztanak, azt Latroknak Fejedelmenek jelenteſere meri az tevelgeſtől meg reſzegedet ember vinni. Erdely el erettel, tevelygesben eſtel: az ſok elegy belegy hittől reſzegettel, ſ-im mire jutottal

tottal ez karomlaſnak ily könnyeden valo ſzenvedeſeert!

Ezen legyen felelet az Agoſton Doctor beſzedenek elő hozaſara-is. Mert mi nem csúggedezünk az fele bizonyito erőſſegekben, az mint jol vőtte eſzeben Enyedi-is.

Mi ertelmünk à Chriſtus magyarazattya ſzerint, mint eleb meg mutatok, hogy ez Sido ige Elohim, harom ſzemelyéket jegyezzen az Iſtenſęgben: imez egy ſzámu cselekedetre nezo Teremte az Iſtenſęgnek egy Iſteni allattyat. Ebből erőſſegünk ez:

Valami egy atallyaban az Iſtenről mondatik, es többes ſzámot jegyez egynel, az neha az Iſtenben az ſzemelyeknek ſzamokat mutattya.

De az Sido ige Elohim egy atallyban az Iſtenről mondatik es többes ſzámot jegyez egynel, az mint ö maga Enyedi meg engedi pag: 7. hogy ſokſagot jedzö ige. Annakokaert ez az ige Elohim neha az Iſtenſęgben levő ſzemelyeknek ſzámokat mutattya, mint it Moſeſnel.

Ennek az nyilvan valo erőſsegnek el forditaſahoz fogh hogy mar Enyedi, ſ-azt mondgya elsőben:

IV. Laſſatok meg az Haromſagoſoknak önnön közöttök valo egyenetlenſegeket ez ertelem ſelől: Alexander Papa imigy, Agoſton Doctor amugy erti.

F. Hypocrita vesd ki elősőr az ſzemedből az gerendat, az utan piſzkallyad máſnak ſzemeben à ſalkat. Ti mondygatok: *Capita, Conſenſus de vera Trinitate Miniſtrorum. &c.* Az az: Az Erdelyi Plebanuſoknak eggyező ertelmek az igaz Haromſagrol, &c. ſ-azonban tagadgyatok az Haromſagot, es az Niceai gyűlesben mondgyatok hogy talaltak. Micsoda ellenkezes ez?

Hogyha egyik imigy magyarazta, maſik amugy, el rontottaké azzal à ſzent Haromſagrol valo igaz ertelmeket? Gyakorta egy, kettő, harom nem eggyez valamely igének magyarazattyaban. Az egynek, kettőnek, haromnak egyenetlenſęget kenede az egeſz kereſztyeni vallasban valo eggyeſſegre: avagy megh bomlaſara? Alexander Papa es Agoſton Doctor nem eggyeznek az magyarazatban: azert minnya

jan ellenkeznek egy-maſſal az Haromſagoſok. Vesſőt gyermek ez bőlcs embernek.

V. Valami ſokat jegyez, a nẽ csak harõ, negy &c. de ſáz, harõ ſáz &c. lehet. De ez az ige Elohim ſokat jegyez, mind ertelẽ ſerint, ſ-mind ſozat ſerint. Azert ſáz, harom ſáz &c. ſemelyu lehet az Iſten.

F. Az elſőre: Valami ſokat jegyez *indefinite* meg hatarozas-nelkúl, az nem csak harmat jegyez, de ſamtalant. Az maſikra: De ez ige Elohim ſokat jegyez de meg hatarozaſſal; Mert az ſent iras csak harom ſemelyekre hatarozza ki, az Atya, Fiu es ſent Lelek, az mint Eſaias *cap. 63. v. 7. 8. 9. 10.* ſent Ianos 1. *Ioan. 5. v. 7.* Chriſtus *Matth. 28.* meg magyaraztak. Az Apoſtoli Credo-is nem engedi, hogy ez harom ſemelyeknel tőbre magyarazzam ez iget, Elohim.

VI. Calvinus Ianoſ-is meg veti ezt az erőſſeget ez okon, hogy ez ige, Elohim, ugy illik az Fiunak ſemelyere mint az Atyaera, es az Sabellius tevelygeſeben eytik magokat.

F. I. Calvinus Ianos gyakor helyeken mondgya, hogy ha ő neki baja volna à ſent Haromſagot tagado eretnekekkel, tehat erőſſeb bizonyſagokkal élne ellenek az illyeneknel. Melyből meg tetſik, hogy nem meg veti az erőſſeget, hanem nyilvabban valokat kivan, mellyekben ugyan nevezet ſerint kin volna az Iſtenſęgnek harom ſemelye. Ezen ertelem Muſculuſrol ſ-az tőbbiről.

II. Ugyan ottan Enyeditől elő hozot Calvinuſnak beſede ez-is: *Porrò ſcriptura, fateor, tametſi multas Dei virtutes recenſet, ſemper tamen ad Patrem, & Verbum ejus, ac Spiritum nos revocat:* az az, Tovabba, megh vallom, hogy noha az iras Iſtennek ſok joſagit ſamlallya elő, mindazaltal mindenkoron az Atyarol es az ő Igejeről, es az ſ. Lelekről minket tanit, &c.

Meg vallya azert Calvinus à Sz. Haromſagrol valo bizonyſag tetelet Moſeſnek, es hogy tőb ſent irasbeli bizonyſagoknak egyben haſonlitaſabol innen igen meg bizonyithatni, az Iſtenſęgnek harom ſemelyit: de nem egy ő magabol az Elohimnak igejeből, hanem az egeſi ſententiabol: Elohim teremte. Mert ezzel, *Teremte*, az Iſtenſęgnek allattya: imezzel: Elohim, az Iſtenſęgnek harom ſemelyi jelentet-

nek,

nek, mely ſemmit nem hord az Sabellius partyara az mint meg bizonyitottuk.

VII. Az Sidok, mond Enyedi, ertik inkab az Sido nyelvnek ſolyaſat: meg-is ſoha ők ez Moſes mondaſaban ſokſagot nem itilt. k: az Deakok talalmanya. Igen illik hator.

F. Fogd hatrab az ſipot es uyoddal fenyits meg ſajadat. En azt mondom Sido bőlcs volt Rabbi Huna, Rabbi Semlai, Rabbi Moſis Hadarſan, Rabbi Iohannan, ſ-az tőbbi kiket Galatinus elő hoz *lib. 2. cap. 9.* hogy egyenlő ertelemmel it az Moſes mondaſaban az elſő iget, Elohim, tőbbes ſámu jedzesben vőttek, az Iſtenſęgben levő ſemelyekert. Elegh ennek bizonyſagara Rabbi Huna, midőn igy ſol: *Niſi hic ſermo ſcriptus fuiſſet, non licuiſſet dicere: Et creavit Elohim, id eſt, Dii, cœlum & terram. Interrogaverunt Hæretici, Rabbi Semlai. Quot Dij creaverunt mundum? Ait illis. Ego & vos quæramus à diebus antiquis:* Az az: Hogy ha az ſententia meg nem irattatot volna, nem volt volna ſabad mondani *Iſten Teremte*, az az *Iſtenek* az mennyet es az főldet. Kerdettek az Eretnekek Rabbi Semlait: Hany Iſtenek teremtettek ez vilagot. Mondotta azoknak: En-is ti-is kergyűk az regiektől Utanna tęſi. *In omni loco, in quo invenis pro hæreticis objectionem, invenis quoque medicamentum illius in latere ejus.* Az az: Minden helyekben, az mellyekben talalſ ellenveteſt az eretnekek reſere, meg talalod orvoſſagat-is utanna, mint DII CREAVIT, *Iſtenek Teremte.* Az eretnek azt mondana. Hát ſok Iſtenek teremtettek ez vilagot. De mellette az felelet. Mert nem mondgya: *teremtettek* hanem, *teremte*: hogy az *Elohim* nev jegyezze az Iſtenſęgnek harom ſemelyet; az *teremte* az Iſtenſęgnek egy allattyat. Olvaſd *Galat. lib. 2. cap. 6.* Megh tetſik azert, hogy az Sido bőlcsek nem tagadtak az ſent Haromſagnak titkat, de csak az ſok Iſteneket mint mi-is.

Rabbi Huna in Bereſit Keranna.

VIII. Az mikeppen ez ige LIBERI, LIBERORUM *egy magzatot, ſok gyermekeket-is jegyez egyſzer ſ-mind: igy Ieroſolyma, Ieroſolymorum, csak egy varaſt: ugy ſinte ez ige-is* ELOHIM *ha ſokat lattatik is mutatni de azert csak egy ſtent kel erteni. Math. 2. v. 2. & 3. v. 5. Ciceret-is laſſad in oratione pro Flacco.*

F. Az-

F. Azt kerdem Enyeditől: Az Elohim nev ugy mondatiké Istenről mint Ierusalem az egy városrol? Embertúl vetetet nev ez egy varosra, mely nem az városnak állattyat es termeßetit mutattya, hanem csak az tőb varosoktul kúlőmbőzteti megh. Az ELOHIM nev pedigh ugy mondatik Istenről, hogy egyßer ſ-mind Isteni termeßetit-is meg jelenti. Mert az El, az honnat Elohim, annyit teßen, mint ő magatul valo erős. *Gen. 35 v. 7.* mely egy teremtet állatra sem illik. Azert nagy kúlőmbség vagyon az meg jedzet ßolasok kőzőt. Mert amaz Deak igik, LIBERI, LIBERORUM, *Littera, Litteræ*, emberi talalmany teremtet állatrol: imez pedig ELOHIM Szent Lelek ßava Moſes altal Istenről, kit ſoha nem Ciceroból, de meg az ßent irasbol ſem ronthat el Enyedi.

IX. El, erős, egyet jelent ſ-ne talam csak Istent: de ELOHIM *holeggyet hol ſokat, mind Istent ſ-mind az teremtet allatokat, ugy mint embereket es Angyalokat.*

F. Ne netalamoz. Mert az EL, csak Istenről mondatik. Ez ige pedig ELOHIM ſoha egyről *in plurali* nem mondatik hanem csak egy Istenről, az ki egy tudni illik állattyaban, de ßemelyeben harom. Mikor pedigh Angyalrol mondatik, ſokakat jegyez, nem pedig egy Angyalban harom ßemelyt, mint az egy Istenſęgben hogy harom ßemelyt jegyez. Innen mondgyak az mi Doctorink.

Valamikor ez ige ELOHIM egy átallyaban kűlőn maganak vagyon, mindenkor csak az egy Istent jedzi. Mint Moſes Elohimnak mondatik, de nem egy átallyaba, hanem Pharao Elohimnak.

X. Orrollya ezt Enyedi. Az Birak egy átallyaban Elohimnak mondatnak: Pſal. 81. az Arany borju-is Exod. 32 v. 4.

F. Valami *abſolutè* egy átallyban minden megh hatarozaſnelkúl Elohimnak mondatik az termeßeti ßerint valo Isten. De az Enyedi itileti ßerint az Birak es az Arany borju egy átallyaban Elohimnak mondatnak. Azert az Birak es az Arany borju termeßet ßerint valo Istenek.

Soha ezt kűlőmben fel nem bonczolhattya Enyedi, hanem

nem ha azt mondgya, hogy máskeppen mondatik Isten Elohimnak, máskeppen az Birák es az Borju. Isten Elohim *abſolutè* egy átallyaban minden meg hatarozaſ nelkúl, az Birák igen nagy meg hatarozaſſal, tudni illik tißtekre nezve: az Arany Borju pedig, az Izrael kőſſegenek velekedeſere nezve: esigy meg mozdulhatatlankeppen erős az mit eleb mondank.

Pelda: az élő ember-is, az falon meg irot kép-is embernek mondatik: az elő ember *abſolutè* meg hatarozaſ-nelkúl egy átallyaban: De az falon irot kép *analogicè* haſonlatoſſag keppen: Igy az elő Isten mondatik Elohimnak minden meg hatarozaſ-nelkúl: az Birák es egyebek csak neminemúképpen. Innen mongya *Beza in cap. 1. Hebr.* Ez ige ELOHIM mikor tőbbes ßámot jegyez, ſoha egyről nem mondatik, hanem csak mikor Istenről prædicaltatik.

XI. Ezt is guggollya Enyedi. Mert az ördöngös. Aſſßony azt mondgya: Elohimokat, az az Isteneket latok fel jöni 1. Sam 28. v 13. Maga csak az egy Samuel képet latta. Igy Manoa Angyalt lát meg-is Elohimnak mondgya. Iudit: 13. v. 22.

F. Hamiſſan magyarazza Enyedi az iraſt Mert mikor Saul kerdene az varaſlo Aſſßont kit latna? azt feleli: Isteneket latok fel jőni. Iſmet kérdi: Micsodas abrazattya *Hujus? Ennek?* Monda: vén ember, &c. Mert amaz Istenek kik az földről jőttenek vala fel, el enyeßtenek vala: azok pediglen Ordőghi maymoskodaſok es ßemfeny veßtő képek valanak. Az holot imez egy nem mondatik Elohimnak: de vén ferfinak. Ez ige azert *Hujus*, *Imez*, hamiſsittya megh Enyedit, es az mi regulankat meg erősiti.

Innen mondgyuk: Valamikor es ige Elohim eggyes ßámot jedző igéhez adatik, mindenkoron az egy Istent mutattya: mikor pedig többes ßámot jedző igihez, az teremtet állatoknak tulaydonittatik. Ez ellen-is igy ágyaskodik.

XII. Csalard ez regula: Mert ezen Caputban igy vagyon: Monda az Elohim teremtsunk embert. Iſmet Gen. 20. Az Elohim budostattanak engemet. Igy Gen. 35.

F. De melle teßűk az regulanak ez meg hatarozaſt: Va-

lamikor az elől jaro ige-is az kövétkőzendő is vagy *nomen plurale*, vagy *verbum plurale* többes számot jedző, tehat akkoron *expresse* ki fejezve nyilvan meg mondatnak az Istenségben levő személyek, es azoknak közönséges cselekedetek, annyira hogy valoban meg kűlömböztetnek az Angyaloktul es emberektől, mint az meg nevezet helyben: s több számtalan helyekben-is, kiről olvasd megh Galatinust *lib.* 2 *cap.* 9.

De mely bölcsen szól az iras, *Iosue ultimo*, meg tetszik: *Non poteritis servire Deo, quia Dij sancti ipse*: Nem szolgalhattok az Istennek mert szent Istenek ő. *Dixit eis Rabbi Mosis Hadarsan*: *Legite finem textus*: *Non enim dicit*: *Quia Dij sancti ipsi*: *sed, quia Dij sancti, IPSE.* Az az: Monda nekik Rabbi Mosis Hadarsan: Olvasd véget az textusnak: Mert nem mondgya: Mert szent Istenek ők; hanem, mert szent Istenek ő. Az holot az szent Istenek az Istenségben lévő harom személyeket jedzik, nem azert, mintha harom Istenek volnanak kűlőn, kűlőn, hanem csak az személyeknek meg jegyzesere: ez mutato ige pedig IPSE, ő, az Istenségnek egy állattyat. De erről ide alab többet.

De nem mehet el ez ige mellől Enyedi, Elohim, es azt állattya: hogy noha ki mondassal es formaval sokat mutat, De azert jegyzessel es ertelemmel csak eggyet mutat. Mert.

XIII. Valakit Moses Elohimnak mond, azt az több Prophetak Elnek mondgyak. Mint Iob: 9. *v.* 2. *Psal.* 101. *v.* 25. *&c.*

F. Hogyha az Prophetak mindenút mindenkoron csak eggyes számot jedző igében mondanak az Istent Elnek (egy Istennek) tehat meg kellene engednünk, hogy Moses is ugy vette. De hogy *promiscuè* egyelesleg elnek az Prophetak ez igével, es nehul Elnek, nehul Elohimnak mondgyak azon egy Istent, el enyessik az Enyedi agyaskodasa. Mert az kit it Moses Elohimnak mond, azont az Prophetakis Elohimnak: az kit az Prophetak Elnek azont Moses Elohimnak es visont. Mint *Iob*: 20. *v.* 29. *Item*: 22. *v.* 2. *Esa.* 40. *v.* 28 *&* 45. *v.* 5. *Psal.* 48. *v.* 10. 11. 15. De mégh az hol teremtesről vagyon emlekezet is. *Iob*: 28 *v.* 23. *Es* 37. *v.* 16.

XIV. Va-

XIV. Valamihez adatik ez ige SOLUS, *egyedul az bár legyen sokszagot jedzö, de azert ugyan csak eggyet jelent, mint hogy ez igéhez* ELOHIM *adatik ez* SOLUS, *egyedul*, 4. *Reg*: 19 *v.* 15. *Psal*: 85. *v.* 10.

F. Valamikor ez igéhez *Elohim, Istenek*, adatik ez ige SOLUS, *Egyedul*, mindenkoron az hamis Istenek rekesztetnek azzal ki, s nem az Istenségben levő személyek, mint meg tetszik az Ezechias mondasabol. Mert mikoron Rabsacesnek káromlasat hallotta volna, ki sok tartomanyoknak Istenecket szamlalta vala elő, könyörög, s mint ha az mondana: UR Isten az Assyriaiak az ő sok Istenekben biznak: de holot egyedül csak te vagy az igaz Isten es egyedül az egesz földnek kirallya, &c. könyörúly raytam. Latod: Mert az hamis Isteneket rekesztik ki, nem az Istenségben levő személyeket mint az több helyekben is, Annakokaert az Elohim nev jelenti az egy Istenségben levő harom személyeket.

XV. Mert soha egy iras magyarazo Doctor-is ez sententiat nem forditotta igy: kezdetben teremte az Istenek *az Mennyet, földet. Ha pedig többet jegyzene egynel, ez ige* Elohim, *tehat igy forditottak volna*: kezdetben Istenek teremte.

F. Orrod előt az oka, miert nem forditottak igy: *kezdetben teremte Istenek*, az Mennyet es az földet. 1. Hogy ne lattatnek Moses az teremtest sok Isteneknek adni. 2. Mert igen illetlen volna minden féle nyelveken igy szollani: *Istenek teremte.* 3. *Ut recentium Iudæorum pluralitatem divinarum personarum negantium, fortius convinceretur impietas.* Hogy az uy Sidoknak (es a Sidozo Samosatenicusoknak) kik az Istenségnek személyit tagadgyak, erősebben meg hamisittathatnek Istentelenségek: azt mondgya *Galat. lib* 2. *cap.* 9.

XVI. Mert az Christus es az Apostolok tisztan egyedul csak az Atyanak tulaydonittyak az teremtest. Matt. 11. *v.* 25. *Act.* 4 *v.* 24. *Nem valami személyes sokszagos Istennek.*

F. Az Christus es az Apostolok ha ugy adnak egyedül az Atyanak az teremtesnek cselekedetit, hogy az Fiat, es az szent Lelket, onnan ki rekesztenek tehat mondana valamit Enyedi. De nem rekesztik, hanem csak az hamis Isteneket.

Hogy pedig ez iget SOLUS *egyedül*, oda teſi Enyedi, nem Chriſtuſé ſem az Apoſtoloké ez értelem. Mert ſem Chriſtus ſent Mathénal, ſem ſent Peter *Act.* 4 nem teſi oda ezt à ki rekeſtő iget, hanem Idvözitönk mondgya: Uram földnek, mennek teremtője: Ur pedig az Atya, Fiu, es ſent Lelek. Mert nekúnk egy Urunk vagyon. 1 *Cor.* 8 2. *Theſs* 3. v. 5 Ugy adgyak azért az teremteſt Chriſtus es az Apoſtolok az Atyanak, hogy az Fiat es az ſent Lelket onnan ki nem rekeſtik, hanem csak az hamis Iſteneket, az mint oda fellyeb is mondok. *Object* 14. Más az pedig hogy Idvözitönk az meg nevezet helyen, az Atyat emliti es mennek, földnek, teremtő Uranak mondgya, az fel vőt emberi teſtben, à mint nyilvan vagyon, melyre nezve mi-is, teremtőnek lenni őtet nem állattyuk. Azonkeppen az Apoſtolok, à Chriſtuſnak emberi termeſetiről, ſolnak, mely ellen tudni illik az Sidok, ellenſegúl föl tamadtak vala. Nem csuda tehat hogy á teremteſnek munkajaban, *ſpecificè* az Chriſtus ez helyen nem emlittetik.

XVII. Ha az Atya csak egy külön maganak valo ſemelyt jegyez, tehat à teremteſ is csak egy külön maganak valo ſemellyé leſſen. De az elsöt nem tagadhattyak az Haromſagoſok. Hát az következeſ is igaz.

F. Ti csinalt ily minapi Iſtenű Plebanuſok, ennek utanna az mi ſentſeges Iſtenünket ſemelyes Iſtennek karomlani meg ſünnyetek. Mert im az ti örveny elmejű vezeretek-is *ſingulare individuum*nak külön maganak valo ſemelynek mondgya az Atyat. Ha azert az Atya külön maganak valo ſemely, tehat bizony az Fiu is ollyan. Mert az minemű az Attya, ollyan az Fia. De az Attya termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos ſemely. Hát az Fia is termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos ſemely. Az Atya pedig ſoha Fia nelkül nem volt. Mert: *Poſito uno relatorum ponitur & alterum*: Ha Atyat mondaſ, Fiat-is mondaſ. Az Atya pedig teremtő: hát az Fiu is ő velle eggyűt.

Apoc. 22. v. 13. Object. 4.

Megh engedgyük külön valonak lenni az Atyat ſemelyeben de nem Iſtenſegeben. Mert azon egy Iſtenſeg-

ben vagyon az Fiunak ſemelye, melyben az Atyanak? Mert en es az en Atyam eggyek vagyunk az mint akaratban ugy termeſetben. *Ioan* 10. Annakokaert ugy adatik az teremtes ez egy külön maganak valo ſemelynek, hogy onnan ſe az Finnak, ſe az ſent Leleknek ſemelye ki nem rekeſtetik. Mert azon az Atya ſemelyenek Iſtenſege, mely az Fiunak, es ſent Leleknek. Honnan meg tagadhatatlan keppen következik, hogy itt Moſeſnel az *Elohim* nev alat erteſſek az teremtő örök Iſtenſegnek ſemelye ki Atya, Fiu, es ſent Lelek, az mint az Chriſtus es az Apoſtolok megh magyaraztak es mi is meg czafolhatatlankeppen meg oltalmazzuk, mutogattuk es erősitettük.

MOSES I. KÖNYVE.

ELSŐ RESZ. v. 2.

Es az URNAK Lelke taplallya vala az vizeket.

Hogy ez az Iehovanak lelke harmadik ſemelye az Iſtenſegnek, *& per hoc, natura Deus æternus, & Creator*, termeſet ſerint valo ő: ők Iſten es teremtő, mind abbol meg tetſik, hogy az teremtesben jelen vagyon es az Mennek földnek moſtanaban teremtetet gyengeſeget taplallya, legelteti es bizonyos formahoz keſiti, avagy, hogy igy ſollyak, vaſtagittya: mind pedig abbol, hogy az Prophetak es az Apoſtolok az ſent Lelket teremtőnek mondgyak: Innen vagyon hogy Eſaias ugyan kerdesben fogja: Kicsoda ſegitette az Urnak lelket? tudni illik az teremtesben, *Cap.* 40. v. 13.

Valaki az Mennyet földet teremtette igaz termeſet ſerint valo Iſten az, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

De az ſent Lelek teremtette az Mennyet es az földet. Mert im jelen vagyon annak el keſiteſeben. Iob Patriarcha-is azt mondgya, hogy az erös Iſtennek lelke teremtette ötet, es hogy az min-

denhato Istennek reja lehelleſe adot ö bele eletet. Iob: 33. v. 4. *Az embernek teremtöje pedig termeßet ßerint valo Isten. Annakokaert az ßent Lelek igaz termeßet ßerint valo Isten es valoſagas ßemely az Istenſegben.*

Ez meg feythetetlen erőſſeget nem ſenvedheti Enyedi es azt mondgya, hogy tellyes tehetſegevel rontoja leſſen ennek, melyből ſent Lelek Isten ellen vetkező emberez: Igy ſol:

I. Vagy Isten ez az Vrnak Lelke: vagy ßel. Nem Isten, ſem harmadik ßemely. Mert ez Sido ige, Ruach: *Görög ige* πνεῦμα: *Deak* Spiritus, *gyakorta ßelet jegyez: ſöt meg ez ige-is: Isten: nagyot jelent.*

F. Az Lelek gyakorta ſelet jegyez az irasban: azert itt-is: hazugſag. Mert hol olvaſtad, hogy az ſel legeltette volna az vizeket, holot inkab emeſti? De á Sido bőtúben-is nincsen ez ige, *ſuyja vala*, hanem, mozog vala, mikepen az tyuk be terjeſtven tenyeſſet ſárnyaival, melengeti es vaſtagittya.

Hogy penigien itt az Istennek neve-is nagyſagot jelentene mint Isten Cedruſi, az az, nagy Cedrus fák: Iehova lelke, az az, nagy ſel, ſúvőlteſre es neveteſre meltob, hogy ſem feleletre. de ő maga-is meg hamiſsittya ez magyarazatot, *fo.* 16. à holot Istenben valo erőnek es hatalomnak vallya lenni ezt az lelket. Azt is ved eſſedben itt, hogy az Magyarra forditotban el hattak, à nagy ökör es lo peldajat Sophoclesből.

II. Mivel az föld el boritva volt az viztül, ezokaert az ßeltul kellet az nedveſſegnek el ßaraztodni, mint mikor az veres tengert ketfele valaſſta az nagy ßel az Isten nepe elöt. Azert ßel volt ez, nem Isteni ßemely.

F Bizonyits meg te Szent Lelek ellen ſolo, hogy Isten akkor ſúkőlködőt az teremtesben az ſelnek ſáraztaſa nelkúl: Ha meg bizonyitod, nem volt elegſeges ereje Istennek az teremtesben, az fakad orrod eleiben eggyik: maſik hog ſegitő tarſa volt Istennek à ſel az teremtesben. Olvaſd meg, ſent Leleknek tagadaſaban meg átalkodot ember, az Moſes hiſtoriajat az teremteſről, hol talalſ Istennel munkalkodo eſkőzt az teremtesben? Oly egy munkaja es cselekedete az

Isten-

Istennek az teremtes, hogy ſem ſelnek ſáraztaſara, ſem egyeb eſkőzre egy pontnit abban nem ſakaſtot.

Annak-főlőtte, ha ſáraztani kellet az ſelnek az vizeket, miert nem ſáraztotta mind el? Miert valaſtya el v. 9. 10. az vizeket az főldről? Isten munkaja ez: hát az vizeknek legelteteſe-is Isten munkaja.

Az mi az veres tengernek ket fele valo álláſat illeti, nem uy teremtes vala az, hanem egy csudalatos cselekedete Istennek az regen meg teremtetet állatokban: azert ebből az uy teremteſre erőſſeget venni, csak tudatlan ember ámito hazugſag Termeſet ſerint valo Isten válaſtotta el az vizet à főldtúl: azert az viznek taplalaſa is termeſet ſerint valo Isten cselekedete volt.

Vegezetre: Valami az menynek, földnek teremteſenek elsö kezdetiben nem volt, az nem ſegithette az nedves föld az ßaraztasban. De az ßel nem volt az Mennek földnek teremteſenek elsö kezdetiben.

I. Mert az mikepen moſtan az ſel benne vagyon ez vilagban, nem kivúlőtte: akkepen akkor-is benne kellet lenni. es hogy à föld az viztúl el vált, az főldnek páráhlaſabol kellet eredetet venni. Mert az ſel tamad az főldből az forgo Napnak es egyeb budoſo csillagoknak hevſegetúl es erejetúl meg inditvan, az mint Goclenius bőlcsen meg irja *lib. 4. Diſput. Phyſ. diſput.* 15 De az főldnek páráhlaſat az forgo Nap es egyeb budoſo csillagok erejekkel ki nem ſihattak megh akkor. 1. Mert meg az viztúl az főld el nem vált vala. 2. Mert ſem az Nap ſem az csillagok meg nem teremtettenek vala. Következik azert, hogy nem volt akkor az ſel.

II. Mert elsőben *rerum principia*, minden egyeb teremtet állatoknak első kezdeti ſ-teſtája teremtettenek Istentúl, hogy azok lennenek mint valami féſkei az tób teremtet állatoknak. Az Ur Isten azert elsőben teremtette az mennyet, földet, napot, csillagokat vizeket, &c. az utan az élő eget, eghi tűzet, ſelet, villamaſokat, &c. hogy az Istennek rendeleſe ſerint az teremtet vilagban mint valami hazban bizonyos helyek es feſkek lehetne, à honnan mind eredetet vehetnenek, ſ-mind megállananak.

III. Mert

III. Mert az Sel nincsen mindenút hogy azt az elsőben teremtetett nagy materiat Mennyet, Földet kőrös környúl foghatta volna.

De az Szent Lelek mindenút vagyon. *Psal* 139. *v.* 7. Az Mennyet, földet be tőlteni avagy jelen letellel környúl venni tulaydona az termeset Serint valo Istennek. De az Iehovanak lelke, ki az Sent Lelek tőltötte be jelen letevel es vötte környúl az mennyet, földet. Azert az Iehovanak lelke ki az Sent Lelek termeset Serint valo Isten es ő volt az az taplalo lelek, nem valami Sel.

IV. Mert legeltetni az teremtet állatokat, tulydona az Sent Leleknek *Psal*: 103 *v.* 30. Ki bocsatod az te lelkedet es meg uyjittatnak.

Következik ezekből, hogy holot nem volt mégh akkor az Sel, ezokaert az Sent Lelek Isten volt ez az Iehovanak lelke es valosagos Semely az Istenségben,

III. Honnan bizonyitana Caroli Peter es Tremellius, hogy akkor nem volt az Sel? holot Moses sok dolgoknak meg iratat, ugy mint ertzeknek, menyütö köveknek, jegh esöknek &c. el halgatta?

De honnan bizonittya inkab Enyedi, hogy akkor volt az Sel? Ebből: Mert Moses nem emliti sem az elöt, sem az utan annak teremteset, hanem az bőlcs olvasora bizza.

Bizony dolog ez, hogy az Isten nem zúrzavarnak Istene. Hát elsőben az Elementomokat, eltető állatokat teremtette, es annak-utanna azokkal ugy hozta ki az Selet. Mert valamikeppen az Ur Isten akkor az teremtesben mindeneket el rendelt helyben hagyot, mostan-is azon tenorban, rendben vadnak s-lesnek-is. De lattyuk mostan, hogy à nap az ő sebes forgasaval az földnek parajabol indittya meg az Selet. Hat akkor-is ugy rendelte, ugy-is vagyon, es igy következik hog ez vilagnak nag alkotmany haza eppittetet fel elsőben, az utan ekesittettet meg Sellel, mint valami elettel s-lehelless, à honná az ember is kis vilagnak mondatik. Miert formala Isten elsőben Adamot à földből, az utan lehelle reja, es ugy lőn elő lelkes allatta: igy az Mennyet, földet el kesitette, es az viztől az földet meg válastotta, s-ugy

bocsa-

bocsatotta bele az Selet. Enyedi azt mondgya, Moses az olvasonak itiletire hadgya sok dolgoknak teremtetesenek modgyat, mint az Ercznek, Menyütőkőnek, &c. De ő olvaso leven az Seleket mondgya hogy volt à földnek az viztől valo el valasanak elötte. Honnan bizonyittya? Mert Moses engette neki azt az itiletet. Ha neki egyedül Moses azt engette: Miert nem engette volna az egés keresztyen vilag Doctorinak azt az ertelmet, melyről oda fellyeb Sollek. Neki Sabad hazudni, s-az keresztyen vilagnak nem Sabad volna igazat mondani.

Elegh ez csacsogonak megh hamisitasara, hogy az Ur Isten semminemű teremtet állatnak Solgalattyaval az teremtesben nem élt: hát az Selnek segitsége sem kivantatot. Ha pedig segitette Istent az Sel az nedvességnek el Saraztasaban, nem igaz az Esaias mondasa, *Cap.* 40. *v.* 13. Kicsoda segitette az Urnak lelket? Erötelen volt: tarsos teremtő.

IV. Vagy Sel volt: vagy Istënek ereje, hathatosaga, tehetsege, hatalma. De nem volt Sel immar azt vitattya Enyedi. Hat Isten ereje. Mert az Istennek teremtö erejet az iras hol Isten uyjanak; hol lelkenek, hol kezenek nevezi emberi hasonlatossagbol. Danæus igy magyarazza. Physic. Christ.

F. Nezzed kegyes olvaso nagy alhatatlansagat Enyedinek! Akar Sel legyen, akar túz az mint maydan arra vetemedik, csak ne mondasses az Istenségben harmadik Semelynek, őrömest be vesi, oly gyúlölseges halalos ellensege az Sent Lelek Istennek.

Hogy az Istenségben csak erő, tehetseg, hatalom es hathatosag volna az Sent Lelek, es nem harmadik Semely, soha azt Enyedi meg nem bizonyittya. Mert hogy az Danæus magyarazattyat forgattya, nem tagadgya ő az Istenségnek harmadik Semelyet az ő magyarazattyaval, hanem ennek az Isten lelkenek erejenek hathatosagat mutattya az legeltetesben, hogy tudni illik à Sent Lelek harmadik Semely az Istenségben. *Matt.* 28. 1. *Ioan.* 5. *v.* 7. nagy erejet mutattya meg az viznek legeltetesében, hogy abbol annak-utanna bizonyos formak hozattatnanak ki. Innen vagyon hogy mun-

K kalko-

Az Sz. Lelek Isten uyja, C-mierti?

kalkodasara es mindenhatosagara nezve mondatik emberi mód szerint uynak, keznek. Mert ha egy kúlön maganak valo személy nem volna az Istenségben, soha emberi tagok altal magat ki nem jelentene. De mint hogy az embert kezeről uyjarol ismered valosagos személynek: Ugy à Szent Lelket-is. Ezzel azert nem hogy rontana Enyedi az Szent Leleknek személyet, de sőt tudatlan erősiti.

V. Vagy ßel az Iehovanak lelke: vagy erö, hatalom &c. vagy tüz. Nem ßel, sem kéznek ereje. Hát tüz. Hogy pedig tüz legyen Valesius bizonyittya: 1. Mert az negy eltetö állatok teremtettenek elsöben kik közzül egy az Tüz. 2. Mert az Aër, Elö egh, gyakorta eghnek mondatik. 3. Mert az tüz Spiritusnak, leleknek hivatik Psal. 147. v. 18. Eccles. 1. v. 6.

Azert tüz itt az Iehovanak lelke.

F. Valesiust az ő magyarazattyaval es okoskodasival egyűt csak valenak tartyuk. Mert ha túz volt volna ez az Istennek lelke, hogy hogy lehetet volna I. Legeltető? II. Hogy hogy foghatta volna környúl azt az nagy molest ez vilagnak testajat? III. Az Túz segitő tarsa lőt volna Istennek à teremtesben, mellyet mondani Eretnekseg. Azert nem Túz volt.

Mi kőzi ide az Aernek, Elő eghnek: holot az első versben az eghnek nevezetin Moses az fejőnk felet ki terjedet éget erti, à hova nem erkezik az élő egh be boritasaval?

Vegezetre, ha az túz *Spiritus*nak, leleknek mondatnekis, semmit nem probalna. Mert nem mondatik az meg nevezet helyekben *Spiritus Dei*, Isten lelkenek, vagy túznek, de csak ßelnek mint az *contextus* meg mutattya.

Kővetkezik azert hogy termeßet ßerint valo Isten es valosagos személy legyen az Szent Lelek: Mert oly cselekedet adatik neki mely termeßet ßerint valo Istennek es valosagos személynek tulaydona, tudni illik: Teremtes.

VI. Az Istennek lelke nem ö maga Isten: mint az Aaron veßßeje, nem ö maga Aaron: igy Moyses sem veßßö. De az ßent Lelek Istennek mondatik. Azert nem ö maga Isten. Mert ha Istene ez à Lelek, hogy hogy hoznak ki belölle, hogy Isten volt-ez, à Lelek?

F. Nem igaz az első *propositio*, mert ugy az embernek fia sem

volna

volna ember, az Orosian Vemhe, nem volna Orosian.

Annak-felette hogy ez à Lelek Istennek mondatik, nem romol azzal az Szent Leleknek személye. Mert ez két fő: *Spiritus Iehovæ, & Spiritus Sanctus æqui pollent*: Iehovanak lelke, es Szent Lelek ugyan azont tesi. Mert nem más az Iehovanak lelke, s az Szent Lelek, hanem azon egy Szent Lelek. Isten lelkenek mondatik azert, mert nem más lelke, hanem Istene, az az, azon termeßetű es állatu, az minemű az Atya Isten, es az Fiu Isten. Mert az kettőnek lelke, ugymint ki mind az kettőtől származik.

Az Sz. Lelek, Isten lelkenek mondatik: Mert azon egy termeszetű ki az Isten.

Az Moyses es az Aaron veßßejenek peldaja nem ide valo. Mert az csak eßkőz, fa; de az Istennek lelke az Istenségnek személye egyenlő állattyaban, termeßetiben es tisteletiben az Atyaval es Fiuval: *Ioan. 16. 8. 13. Act. 5. v. 4. 1. Ioan. 5. v. 7. Matth. 28. v. 19. Psal. 33. v. 6.*

Azert ő maga Isten az Iehovanak lelke, ha tudni illik állat ßerint megkúlömböztetik attul, à kinek lelkenek mondatik. De az Istennek lelke nem kúlömböztetik meg állattya ßerint az Istentül, mint az Aaron veßßeje Aarontul. Ezokaert egy akar Iehova lelket mondgy, akar Szent lelket.

VII. Ez ige Elohim à Haromsagot jedzi azt tanittyak à Haromsagosok. Azert tamaz Iehovanak lelke vagy leßsen az Haromsagnak lelke: vagy negyen leßnek az ßemelyek.

Az Elohimnak igeje termeszet szerintvalo jedzesében sokatfoglalbe.

F. Hogy ha ez igének, Elohim, egy átallyaban valo jedzesere nezünk, nem Haromsagot, hanem sokasagot jegyez: az mellyert nem azt mondgyuk, hogy ez ige *Elohim, Dij, Istenek, præcisè* ne többet, hanem csak harmat jegyezzen, hanem azt mondgyuk, hogy ezt à sokasagot jedző iget à Christus es az Apostolok csak haromra determinaltak, hatarozták. *Matt. 3. & 28. 1. Ioan. 5. v. 7.* Innen vagyon hogy nem mindenkoron harom személyeket jegyezzen, mint meg tetßik, *Psal. 45. v. 7. 8. Dan. 9. v. 17. Hos. 1. v. 7.* hanem hol egy személyt hol kettőt, mint it. Azert it à helyen Elohim lelkenek mondatik. Mert ez ige Elohim, az Atyat, Fiat jedzi, kinek lelke à Szent Lelek. Mert mind az kettőtől származik. *Ioan. 14. v. 16*

Kővetkezik azert hogy nem haromsagnak, lelke hanem

az Elohime, ki az Atya es az Fiu, ſem negyedik, hanem harmadik ſemely.

VIII. De ez meg nem álhat. Mert keptelen, hogy oly rövid mondasban Moſes promiſcuè közöſleg holket Iſteni ſſemelyert, hol haromert venni ez iget, Elohim: DII, *iſtenek.*

F. Ha ez igaz, tehat tőrben eytetted ma gadat Enyedi. Mert ez iget MUNDUS, *vilag, Ioan. 1.* azon egy tizedik versben kúlőmb kúlőmb jedzesben veſed. Mondgyuk azt tehat, hogy ugyan azon ige azon egy versben kúlőmb kúlőmb jedzesben vetethetik, vetetik-is, mint mingyaraſt *Gen. 1. v. 5.* az napnak nevezeti két jedzesben vetetik *pro naturali & civili die.* Azert nem keptelen hogy ez ige Elohim, előſőr az Iſtenſęgnek harom ſemelyet jedzi *verſ. 1.* Maſodſor csak à két ſemelyeket Atyat Fiat, *verſ. 2.*

IX. Az Haromſagnak külsö cselekedete köz az harom ſſemelyekkel. Azert vagy nem csak az Iehova lelke legeltette az vizeket: avagy csak az Iſtennek lelke, es ez regula el romol. Annak felette Moſes mondgya, hogy nem az Iſten, hanem az Iſtennek lelke taplalta az vizeket.

Az harom Iſteni ſzemelyeknek cselekedetek rendi.

F. Az ſent Haromſag Iſtennek kúlső cselekedeti kőz az harom ſemelyeknek, de ugy hogy az cselekedetnek rendi es modgya eppen meg tartaſſek. Mind az harom Iſteni ſemelyek egyſerſ-mind munkalkodnak, de illyen rendel es moddal, hogy az Atya mindeneket cselekedik ő magatul à Fiu es ſent Lelek altal: az Fiu mindenecket az Atyatul à ſent Lelek altal: Az ſent Lelek mindeneket az Atyatul es à Fiutul ő maga altal, az mint az Deak mondasbol nyilvabban meg tetſik: *Omnes perſonæ creant, redimunt, ſanctificant. Pater mediatè per Filium & Spiritum Sanctum: Filius mediatè per Spiritum Sanctum: Spiritus Sanctus immediatè per ſe: mediatè autem per Filium, quatenus iis eſt Mediator.* Azert nincsen ellene az Iſteni cselekedetnek hogy it az ſent Leleknek tulaydonittatik az vizeknek taplalaſa. Mert abbol nem rekeſtetik ki ſem az Atya, ſem az Fiu az meg mondot mód ſerint. Gyakor helyen az Atya mondatik megh ſabaditonak: Azert nem ſabaditoje az Chriſtus?

Az mi az Moſes mondaſat illeti: Ha az Iſtennek lelke attul à kinek lelkenek mondatik állattya ſerint meg kúlőmbőztetnek; tehat nem Iſten, hanem az Lelek taplalta volna az vizeket. De nem kúlőmbőztetik allattya ſerint, hanem csak ſemelyeben. Annak-okaert az Lelek ki egy Iſten az Atyaval es Fiuval, legeltette az vizeket az Moſes mondaſa ſerint.

Mivel ezokaert nyilvan meg erőſsitők iraſokkal es mind az egeſs keresztyen vilagnak Conſenſuſaval, hogy it az Iſtennek lelke nem ſel, nem hathatoſag, ſem tűz volt, hanem tulaydon az harmadik ſemely az Iſtenſęgben ki à ſent Lelek; Ki tagadhatna hogy tellyeſſeggel idvőſſegeſſeb es igazab nem volna az mi ertelmünk az tevelygő Samoſatenicuſokenal? Bizony (hogy nagyobbat ne mondgyak felőlle) az à magyarazat bizontalan, ketſeges, ingadozo eretnekſeg, mellyet nem lehet oly ſemtelen ember ki tagadhatna.

MOSES I. KÖNYVE.

ELSŐ RESZ. v. 26.

Az utan monda az Iſten: Teremtſünk embert az mi abrazatunkra es az mi haſonlatoſſagunkra,

Ez igekben harmat kel eſedben venned. 1. Kicsoda ſollyon it az helyen; 2. Kiknek ſollyon; 3. Mit es mi modon ſollyon.

I. Szól it az Iſten. Mert azt mondgya Moſes. Monda az Elohim: tudni illik az Atya, Fiu es Szent Lelek. Mert valaki teremtette à Mennyet, Főldet, az az Elohim, à mint meg bizonyitottam. De az Mennyet Főldet nem csak az Atya teremtette, hanem az Fiu es Szent Lelek-is. Ez mondas az Prophetake es az Apoſtoloke à mint ennek-utanna nyilvan meg bizonyoſodik. Kővetkezik azert, hogy az Atya, Fiu, es Szent Lelek egy Iſten ſollyon it ez helyen.

II. Kiknek; Vagyon kőzőttők ez harom Isteni ſemely: vagy ſolnak Angyaloknak, vagy egyeb teremtet allatoknak. Nem Angyaloknak. Mert 1. Soha azt meg nem bizonithatni. 2 Mert ember teremtőkke tetetnenek. Mert à kik it beſelgetnek, azok teremtik az embert. Nem egyeb teremtet allatoknak, mert kepteleniras kivül valo azt allatni. Kővetkezik azert hogy az egy Istenſegben levő harom ſemelyek beſelgetnek őnnőn kőzőttők es tanacskoznak az ombernek teremteſe felől. Mellyik ſol; Akar az Atyat ertſed, ki minden Isteni cselekedeteknek kút feje: akar à Fiat, ki az Istennek őrőkke valo ſolo Igeje, jo ertelem.

III. Mit mondanak; *Teremtsünk embert az mi képünkre es haſonlatoſſagunkra.* Mintha mondana: Mi kik harman vagyunk az egy Istenſegnek allattyaban, jer teremtſünk embert. Mert ha ez az ige Elohim, *Dij*, Istenek magyarul eggyes ſámu jedzesben vetetnek egy magaban valo ſemelyert, mint Enyedi vitattya vala oda fellyeb, de hamiſſan; tehat nem mondotta volna, *Teremtsünk*, de *Teremtek*: ismet nem mondotta volna: *Az mi haſonlatoſſagunkra*, de, *En haſonlatoſſagomra.* Mondgya penig: *haſonlatoſſagunkra* ugymint egynek haſonlatoſſagara, ſ-nem: *haſonlatoſſaginkra*, ugymint ſokaknak, hogy ekkeppen *perſonarum entitatem ac divinæ eſſentiæ unitatem indicaret*: hogy az ſemelyeknek egyenlőſegeket es az Istenſegnek allattyanak egyſeget meg mutatna.

Innet annakokaert mint valami egyeneſſen mutato aczel tűkőrből meg lathatni az Istenſegben levő harom ſemelyeket, egyenlőſegeket es Isteni cselekedeteket.

Valaki az elsö vilagnak teremtoje, ugyan azon az maſik kiſſebbik vilagnak az embernek-is teremtöje.

De az termeſet ſerint valo bizony örök Elohim, ki az Atya, Fiu, es ſent Lelek az elsö vilagnak teremtöje.

Annak-okaert az maſik kiſſebbik vilagnak-is az embernek, ugyan azon termeſet ſerint valo bizony örökke valo Elohim, ki az Atya, Fiu es ſent Lelek teremtöje: es meg czafolhatatlan következesből, harom az Istenſegnek ſemelye: lik egyenlők Istenſegekben, termeſetekben es cselekedetekben. Mert valakiknek egy ſam

ſerint

ſerint erö, hatalom, es termeſet ſerint valo cselekedetek vagyon, azoknak allattyok-is egy.

De az Atyanak, Fiunak es ſent Leleknek egy erö, hatalom, termeſet es ſam ſerint valo cselekedetek vagyon, mint az embernek teremteſe. Ergo.

Csuda mely ſok fele hánnya Enyedi ez ellen az calafintat: mert nem fér ſemmikepen hozza, hogy fől bonczolhaſſa. Azert igy vekeg.

I. Ha ez mondaſt: Teremtſünk, *ismet*: Mi, *bizonyos ſamra kel magyarazm, ſinten ugy vihetni ſazra, ezerre mint haromra, es igy nem több erőſſegek l-ſen az Haromſagoſoknak, mint az Poganyoknak.*

F. Ha ez mondaſt: *Teremtsünk, Mi, Elohim*, Christus es az Apoſtolok haromra nem hoztak volna, kővetkeznek az Enyedi argumentoma. De hogy ez haromra hozták, hamis. Mert valaholot ez-fele ſolaſnak nemei vannak, mindenűt az Istenſegben levő ſemelyekről magyaraztatik, mint *Ioſ.* 24 *v.* 19. *Elohim ſancti ipſe*: Elohim, az az, Istenek, Szent ő. Az első igén *Elohim*, à harom ſemelyek ertetnek: à maſikon *ſent ö*, az harom ſemelyeknek egyenlőſegek Istenſegekben: igy ſinten: *Mi teremtsünk*, az teremtő Atyat, Fiat es ſent Lelket: az *haſonlatoſſagunkra*, ſ-nem (*haſonlatoſſaginkra*) az haromnak egyenlőſeget, à mint az cselekedetben, ugy az Istenſegben.

Annak-okaert többet hoz be Enyedi az kővetkezesben, hogy ſem az első mondas engedne. Mert nem Isteneknek ſokſaga, hanem az ſemelyeknek haromſaga jű ki abbol, az mint Eſaias bizonittya *cap.* 63 1. *Ioan* 5. *v.* 7.

II. Bolondſag igy argumentalni: Itt ſokan mondatnak lenni, azert harman vannak. Mert lehetnek huſſan, ezeren.

F. Nem ugy argumentalunk mi Enyedi, hanem, igy: Egy ſemely ſol, ugy-mint többek: Azert tőb egynel. Hany? harman vannak, az Atya, az Ige es az Lelek, es az harom egy, azt mondgya ſent Ianos, 1. *Ioan.* 5. *v.* 7. Bolondſag azert igy argumentalni: *Mi Elohim teremtsünk*: azert egy, holot lehet egy, kettő, harom, az mint ſent Ianos monda. Meltatlanul vetſ azert az Poganyokhoz. Mert mi nekűnk egy Istenűnk

vagyon.

vagyon. De ti nektek kettő: Eggyik őrökke valo, teremtetlen: masik idő szerint valo csinalt Isten, az mint mashut meg mutogattam. *Psal.* 81.

III. Ez szo: Teremtsünk, *nem soktul, hanem egytül, lött de sokak elöt: mint az ki tanacskozik magaban, mint ha sokan volnanak, de azert csak egy: Igy az Isten emberi mod szerint szol, de azert csak ö maga.*

F. Az első fogas bizonyság nelkül sükölködik: kik előtt tanacskozot volna ugy az Ur Isten? Meg bizonittya. Mert emberi mod szerint szol Istennel Moses. De haldhadsa mit mond ez ellen az Isten? Az en gondolatim nem ollyanok mint az ti gondolatitok, az en utaim sem ollyanok mint az ti utaitok. *Es.* 55. *v.* 8. Az emberek azert tanacskoznak erötelenségekkel, hogy az mihez fognak, jol essék: az Ur Isten penigh szol tökelletes meg mozdulhatatlan decretombol, tanacsbol, hogy minden tanacskozasat kesedelme nelkül vegben vigye az mit el inditot, mint az embernek teremteset, mihelyen szolot, ottan vegben vitte. Azert az erötelen emberről Istenre argumentalni balgatagság.

Tanacskozik az Isten

De nezzetek mi jú az Enyedi állatasabol:

Az ki tanacskozik, egy termeßet szerint valo Iehova, embernek teremtöje. Ez eppen Enyedi szava.

De az Elohim, ki az Atya, Fiu es szent Lelek, tanacskozik: Ez Mosese es szent Ianose.

Azert az Elohim egy termeßet szerint valo Iehova, embernek teremtöje.

Ez az oka, hogy meg engedi Enyedides itt, jelen valoknak szolani az Istent, de kik lőttenek legyen azok, nem talallya. Mi penig azt mondgyuk, hogy ollyan ertelmes, bölcs, mindenhatonak kellet annak lenni, ki eggyet munkalkodot Istennel az embernek teremtesében, mint az Fiu es az Szent Lelek. Ez ellen igy szol:

IV. Az erzekenységnelkül valo allatokkal is beßellet az Isten: Mint Es. 1. *Hallyatok meg egek, &c.*

F. Vallyon-s mikor Esaiasnal az egeket szolitotta meg az Isten, az embernek teremtese felől tanacskozotte? az teremtesnek

tesnek cselekedetire hittae? az egeknek hasonlatossagokra teremtetette az ember? Mely illetlen azert Enyeditül elő hozot pelda, az gyermek-is ebbe veheti.

Nem teremtet állatok voltanak azert ezek. Mert Isten nem hiyja sem hitta azokat tanacsban: Hát volt az Atya, Fiu es szent Lelek. Ez ellen igy szol:

V. Az iras nem szol Isten felöl, hogy csak egyedül volna, de udvarlokat es Angyaloknak sokságat tulaydonit neki, kikkel tanacskozik, mint 3. *Reg.* 22. *Esa.* 6. *Iob.* 1. *Akkor penig immar voltanak Angyalok.*

F. Hogy itt az helyen az embernek teremtese felől Angyalokkal tanacskozot az Ur Isten, azon merő hamisság, cziganyság, es szemfeny-vesztes. Mert nem az Angyalok kepere teremtetet az ember, hanem Isten kepere. Mert igy szol: *Miteremtsünk*, nem Angyalok, de *az mi kepünkre.* Annak-fölötte teremtesnek cselekedetire hiyja Isten itt azokat, à kiket meg szolit: *Miteremtsünk.* Az Angyalok penig nem teremtették az embert.

Az mely irasokat elő hoz, illetlenek. Mert Esaiasnal vagyon az szent Haromsagrol so: ki megyen el mi nekünk? tudni illik az Atyanak, Fiunak, es szent Leleknek tanatsanak veghez vitelere? Ugy az többi-is helytelenek. Mert az teremtes utan lőtt dologbol az teremtesnek cselekedetire argumentalni ez szerint mint Enyedi, csavargas.

VI. Ha az à ki szol, es azok az kiknek szol egy allatuak, tehat az kigyo Eva leßen: az ember ördög leßen: Tobias Angyal leßen, es mi nem egyeb? Nagy balgatagság ez.

F. Balgatag vagy te, hogy csak az szolasbol veled, hogy mi vennenk erősseget az Istensegben levő szemelyeknek sámoknak meg bizonyitasara. Haromra nezünk ez bizonyságban. 1. Hogy többes szamu igek vannak, mellyek alat az Euangeliomi magyarazat szerint harmat ertünk, az Atyat, az Iget es az Lelket. 1. *Ioan.* 5. *v.* 7. 2 Hogy teremtesnek cselekedetire hiyja es szolitsa meg az többit. Az teremtes penig Atyanak, Fiunak es szent Leleknek munkaja, az mint meg bizonyitok. 3. Hogy Istene az kep es hasonlatossag, melyre te-

remtetet az ember. Adgyak melle, hogy *in singulari* mondgá, *Haſonlatoſſágunkra*, ſ. nem *Haſonlatoſſáginkra*, hogy ezzel amaz harom ſemelyeknek egénlőſegek jelenteſſek az Iſtenſegbē.

Latode Engedi, hogy nem az puſta ſolasbol bizonyitunk, az mint te nagy balgatagul veled, hanem igen meg czafolhatatlan erős argumentomokbol. Derekas dologhoz fog.

VII. Ha ez ige teremtſünk *formajaban es ki mondaſaban ſokſag, de jegyzeſevel es ereievel egyſeg, tehat ebből az Haromſag megh nem bizonyittathatik. De az első igaz.* Ergo.

F. Mivelhogy Engednek uy csinalt Iſtene vagyon, es ezzel eggyűt uy hiti; ezokaert uy Grammaticat-is irjon, es az *numerus pluraliſt* el veſeſſe, ſ csak *ſingulariſſa* tegye, hogy az Chriſtus Ieſuſnak es à ſent Lelecknek ſemelyet el ronthaſſa.

Hogyha ez ige *teremtsünk* jedzeſevel es formajaval csak eggyet mutatna, bizony igy ſolot volna az Ur Iſten: *Teremtek azen haſonlatoſſágomra*: de azt mondgya: *Teremtsünk az mi haſonlatoſſágunkra*. Inkab hidgyűnké azert Iſtennek, hogy ſem mint ez eretnekſegtűl meg metelyeſedet embernek?

Bizonyitſa meg, hogy ez ige *teremtsünk*, mind jegyzeſevel ſ. mind formajaval eggyet mutaſſon, de ne csavargaſſal, hanem egy átallyaban valo iraſſal. Meg bizonittya.

VIII. Szokaſa minden nyelveknek, hogy egy ember magarol többes ſamu igeben ſollyon, mint az Kiralyok: Nos Matthias, &c. *Mi Matyas. Igy Iſten-is, az mint Chriſtus meg mutattya, Ioan. 3. v. 11. Eſa. 42. v. 22. Eſa. 6. 2. Sam. 16. v. 20. Iob. 18. v 2. 3. Cantic. 14. Dan. 2. v. 36.*

Aben Heſra ſuper Geneſin 29. ỳ. 26.

F. Bizonyoſſan irja Aben Hezra, hogy ſoha ſenki az Sidobol ezek kőzzűl, ſőt az mi nagyob, az Ur Iſten ű maga ſem ſollottanak többes ſamu igevel ű magok felől, melyről fohul az Sido bőtűben pelda ninesen. Ha hol penig Iſten többes ſámu igevel ſol, mindenkor az Iſtenſegben levő harom ſemelyekre nez, mint Eſaiaſnal *cap.* 6. Ki megyen el minekűnk? Mert az Atyanak, Fiunak es Sz. Leleknek tanatſa vala az Sidoknak meg veteſe. Igy *cap.* 41. v. 22. à balvanyoknak hiytſagokat karhoztattya Iſten es azt mondgya: Mondgák es jelentſek minekűnk (tudni illik Atyanak Fiunak es ſ. Lelek-

nek,

nek, ugy-mint jővendőket es mindeneket tudo termeſet ſerint valo Iſtennek) azokat à mellyek kővetkezendők? &c.

Chriſtuſ-is nem csak magarol, de magaval eggyűt az Apoſtolokrol ſol, kik altal kereſtel vala, ſ-kereſtelő Ianoſrol, mint az *contentus* meg mutattya.

Ugy Abſolon ſol magarol es az ő tanacsoſirol: Bildad magarol es az ű több baratirol: Canticumban penig az Anyaſent-egyhaz magarol, es minden hivekről: Daniel-is magarol es az ő tarſairol. Igy ſoha meg nem bizonyithattya Engedi, hogy ez ige, *teremtsünk*, csak ſemelyre tartozzek: ez okaert el romolhatatlan igazſag az mi ertelműnk: az Enyedie penig hamis pozdorja.

IX. Valamely iget az Prophetak es az Apoſtolok meg mertenek valtoztatni, de az csak eggyet jegyez. Mert nem mertek volna egyre vonni, ha többet jegyzene.

De ez iget teremtſünk *meg mertek valtoztatni, mint*: Es teremte Iſten az embert: *iſmet*: Ő maga kepere. *Igy Matth.* 14. *v.* 4. *Mar.* 10. *v.* 6. *Act.* 17. *v.* 26. *Coloſſ.* 3. *v.* 10.

Hat csak eggyet jegyez.

F. Ez igenek meg valtoztataſa az Apoſtoloktul: *teremtsünk*, erre teremte az Iſten, nincsen az Iſtenſegben levő ſemelyeknek bantaſokra. Mert valahol az egy Iſtennek ad[illegible] az teremtes, ott az Iſtennek nevezeti *eſſentialiter*, állat ſerint, az egy Iſtenert ki Atya, Fiu es ſent Lelek vetetik, mint az Enyeditűl meg jegyzet helyekben, es ekkepen az Iſtenſegnek allattyanak egy voltarol ertetik, kiben az harom ſemelyek vannak. Annak-okaert nem azert valoztatot eggyes ſámra, hogy egy kűlőn maganak valo ſemelyt jegyezzen, de hogy egy állat ſerint valo Iſtent, ki Atya, Fiu, ſent Lelek. Megáll azert el romolhatatlanul, hogy ez igeben, *teremtsünk az mi haſonlatoſſágunkra*, az harom ſemelyek, es ezeknek egyenlőſegek jelenteſſek. Azert mondgya maga kepere: mert egy Iſtenſegnek állattyaban, az mint meg magyaraztuk.

X. Az Iſten ſokſag ſorman valo igevel ſol, avagy ſol: 1. Avagy tiſſteſſegnek okaert: mint Ioſ 24 v. 20. Exo. 21 v. 29. Eſ. 19. v. 4. Gen. 42. v. 30. 2. Avagy ez vilagnak alſo felső teremtet allatinak ſol.

3. Avagy az embereket akarta ezzel tanitani. 4. Avagy ketfele iſmeretet jelent, közönſegeſt es reß ßerint valot.

Annak okaert nem az ßemelyekre nezve.

F Hogy 1. Iſten tißteſſegnek okaert ßolot volna ekkepen: *Teremtsunk* akkor bizonittya meg Enyedi, mikor à borju ßárnyára kél. Mert az Iſten elegge tißteletes ő magaban: azert ez Enyedi allataſa, csak álmodozas es hazugſag.

Annak fölötte idegen uy dolog ez illyen ßolaſnak formaja, mely az ßent irasban ßokatlan. Az Fejedelmek ßava: *Mi Matyas parancsollyuk, &c. figurate*, haſonlatoſſag alat valo, mely nem tißteſſegnek, de emberſegnek okaert valo, melyben emberſeggel alazatoſſan jelentik, hogy Iſten őket állatta az Fejedelemſegre: az Iſten ßava penig *ſimplex*, haſonlatoſſag nelkúl valo. De az Fejedelmek-is többet ertenek magoknal ez ßo alat: *Mi*, tudni illik, Tanacsoſokat.

Az Cevallerius Grammaticajanak nincsen ide ſemmi közi. Mert ßol *de Syntaxi nominum, & non verborum* az minemú ez.

Nem Ioſeph vala egyedúl Ura Ægiptuſnak, hanem többben-is, csak hogy Pharao utan ő elsö: azert ide ugy nem illik, mint egy ßekérben őt kerék.

Hogy az fölsö es alſo már teremtetet állatoknak ßolot volna Iſten ekkepen: *Teremtsunk*, ßemtelen hazugſag. Mert az kiket megh ßolit, azokat az teremteſnek cselekedetire hiyja, Fiat es ßent Lelket az Atya. Sem az fölsö, ſem az alſo már teremtetet állat pedig nem teremtette az embert, hanem az ßolo Elohim.

Hogy ez peldaban tanitani akarta Iſten az embert az eßeſſegre, mert nagy tanacskozaſſal fogot az ember teremteſehez; jo, ha te is Enyedi ſok tanacskozaſod utan, agyagbol embert teremthetz mint Iſten. De ha nem teremthetz, mi haßna tanacskozaſodnak?

Vagy közönſéges es reß ßerint valo ertelmet jegyez ez ige *teremtsunk*. Ha tagadnok, honnan bizonyitana meg Enyedi? Ebből: Mert nemellyek ugy ertik. Azert ugy vagyon. Ha bolondſag igy argumentalni: It ſokan mondatnak lenni: azert harman vannak, az mint mi nem ßoktunk argumentalni:

Engedides ſupra fol. 21.

ni: tehat ſokkal nagyob bolondſag igy rontani az imadando ßent Haromſagnak titkat: Imez közönſeges es reßt valo ertelemre magyarazza ez iget, *teremtsunk*. Azert egy az Iſteni ßemely.

Eleg ezokaert minekúnk az Euangeliomnak magyarazattya ßerint tudnunk az τὸ ὅτι, hogy ugy vagyon az dolog, nem az ßent Haromſag tagadokkal tevelygnúnk.

MOSES I. KÖNYVE.

HARMADIK RESZ. v. 22.

Monda az Ur Iſten: Ime az ember ollyanna lőt, mint mi közzülünk egy.

Iſten ßava ez, melyben Iſten ő magat veti elleneben Adamnak ez okon: Mert az ördög azzal amitotta vala el Evat: Ha eßtek ez fanak gyümölcseben, jol tudgya az Iſten, hogy ollyanok leßtek mint az Iſten, joknak gonoßnak tudoi, *Gen. 3. v. 5.* Eva azert oly remenſeg alat eßik Adammal eggyet az almaban, hogy ollyan legyen az kigyonak beßede ßerint, mint önnön maga az Iſten. Moſtan erre nez az Ur Iſten: ſ. azt mondgya csufolvan es nevetven Adamot: Adam el hitte Evaval eggyút, hogy ollyan leßen mint mi közzülünk egy. Vallyon s kit foglal Iſten itt be ez mondasban: *Mint mi közzulunk egy?* Az Angyalokat nem. Mert az ördög azt mondotta vala, ollyanna lennenek mint az Iſten, ſ. nem peniglen: mint Angyal. Maſik az, hogy nem az Angyalok haſonlatoſſagara teremtetet vala az ember, hogy azt mondhatna Iſten: Mint Angyalok ti közzületek veſem eggyút, ollyan az Adam. Vegezetre? Mert Adam nem oly remenſeggel ött vala az almaban, hogy Angyallá legyen, hanem hogy Iſtenné, mint az kigyo beßede tartya. Nem egyeb teremtet allatokat ſemmit: Mert az nyilvan valo bötú ellen vagyon.

Következik tehat megh romolhatatlan allando erőſſegben, hogy az ßolo Iſten magara nezet, kit Adammal ellen-

ben vetet, es azt mondgya: Ime Adam ollyanna lőt, mint mi kőzzúlúnk egy, tudni illik az Istenſegben levő harom ſemelyek kőzzúl, az Euangeliomi magyarazat ſerint, eggik: Annak okaert Adamra is nez Isten, ſ-magara is, es minemúve lőtt Adam, meg mutattya: ollyanna, mint az Istenſegben levő ſemelyek kőzzúl egy hogy már: Mert ezzel csak neveti az Ur Isten Adamot: Mert ollyanná akar vala lenni. De nem hogy ollyanná lőn mint az Isteni ſemelyek kőzzúl egy, de az miben vala, azt-is el veſte.

Egy azert az Isten Istenſegenek állattyaban: ſemelyeben harom.

Ha az Istenſegnek állattya egy es abban harom ſemelyek vadnak, Atya, Fiu es ſent Lelek, következik az Istenſegnek egy volta, es az ſemelyeknek harom voltok.

De az elsö igaz ez tanubizonyſag-tetel ſerint es az ſent Ianos magyarazattya ſerint: Harman vadnak a kik bizonyſagot teſznek menyben, Atya, Ige es a ſent Lelek es ez harom egy. 1. Ioan. 5. v. 7.

Hat az következeſ is igaz, hogy egy az Isten állattyaban, ſemelyeben pedig harom.

Oly vilagoſon ki nezhetni az ſent Istennek ez ő maga feltől valo tanubizonyſag-teteleből az ſent Haromſag egy Istent, hogy noha Enyedi minden erejet elmejenek megh inditotta ellene: mindazaltal harom ſemmire kellő fraskánal tőbbet nem tudot hozza vetni, kik kőzzúl első ez.

I. It az Elohimon Angyalok ertetnek: Mert azt mondgya az kigyo: Leſtiek mint az Istenek, ſ-nem pedig mint Isten. Azert nem kel ſemmit abban ketelkedni, hogy Isten magaval az Angyalokat egyben nem ſamlalna. Mert ö nekiek-is Isteni nevet atta vala, hogy Elohimnak mondaſſanak.

F. Hogy Angyalokat fogot volna Isten ez mondasban melle: *Mint mi közzulunk egy*, hazugſagh az mint oda felyeb meg bizonyitam. Mert ſoha ſem az ördögh nem biztatta azzal Adamot, hogy ollyan leſen mint az Angyalok, mint az Ördög beſzedeből megh tetſik: ſem Adam nem kivant ſoha Angyalla lenni, hanem egyenlőſeget igir az Ördög Istennel: Adam-is az remenſeg alatt eſik az almaban, hogy Istenhez haſonlo legyen, azert mondgya az ſolo Isten

hogy

hogy ő egy azok kőzzúl kikhez Adam haſonlo, de csufolaskeppen.

De az Isten nem egy az Angyalok kőzzúl. Azert nem Angyaloknak ſolitt Isten, hanem hozza egyenlőkhőz.

Ez-is ide jarul, hogy azokat ſolittya itt meg az Isten à kiknek mondatot vala: *Teremtsünk embert az mi képünkre.* De nem Angyaloknak mondatot vala ez az ſó. Mert ember teteremtői lőttenek volna, es azoknak haſonlatoſſagokra teremtetet volna az ember, az mely merő hamis volna. Hat azokat ſolittya megh itt Isten, az kiknek mondotta vala: *Teremtsünk embert*: Azok pedig harman vadnak, Atya, Ige, es Sz Lelek. Hogyha azert az Angyalokat ſámlalna magahoz az Isten ebben: *Mint mi közzülönk egy*, még állana az Enyedi collectioja. De nincsen itt megh csak valami gyanocskanak ſikraja-is, melyből valaki itilhetne hogy itt Angyalokrol volna ſó: avagy bizonitſa csak egy igicskevel Enyedi hogy azokrul legyen ſó?

Nem elegh hogy nihol az Angyalok Isteneknek mondatnak azert it-is. Mert effele agyaskodas bolondſag Enyedinek. Annak felette à holot az Angyalok Elohimnak mondatnak nyilvan valo beſzeddel ki fejeztetnek, melyből teremtet Angyaloknak valoban meg iſmertetnek: de itt ſemmi affele *Determinatio* nincsen, mely Angyalra nézne, hanem mely Istenre, mint az Isten beſzede megh mutattya. Azert nincsen ſemmi emlekezet Angyalokrol.

II. Calvinus, Istent es az embert fogja egyben, melyből ſemmi egyenlőſeg ſem több ſámu ſemely nem következik.

F. Calvinus Ianos ugy fogja egyben Istent es az embert, hogy azonban megh mutaſſa azt, hogy Isten ez ſolasban: *Mint egy mi közzülünk*, magara nezet legyen, es Adamot magaval egyben haſonlitvan megh mutaſſa, ha arra az Isteni meltoſagra jutotte, az melynek remenſege alat meg őtte az kigyo kizteteſere az álmat? Tudta tehat Calvinus hogy nem az embernek az Istennel egyben valo haſonlitaſabol bizonittyuk az Isteni ſemelyeknek egyenlőſeget, hanem az Istennek önnön maganak mondaſabol: *Mint mi közzülünk egy*

Avagy

Avagy Adammal eggyút el esette az IIr Isten, hogy oda fogja Adamhoz az Istent? Ez volna Enyedi az tarkas Cabola magyarazat, az gyermeki jatek, az bolondsag az mint te agyaskodol es minket kárhoztatß.

III. Az Haromsag patronusi egyenesen meg vallyak hogy igen erötelen segitseg vagyon itt az Haromsagnak megh bizonyitasara. Musculus-is azont vallya.

F. Valamikor az mi kereßtyen Doctorink itileteket ez fele ßolasban valo erőssegről meg jelentik, mindenkoron arra neznek, hogyha vetekedes indittatnek az ßent Haromsagrol valamely Sidoval vagy Eretnekkel, tehat elsőben bizonysag-teteleket kellyen elő hozni, mellyekben nevezet ßerint ki legyenek mondva az Istensegben levő harom ßemelyek, mint *Esa. 63. v. 7. 8. 9. 10. &c.* Nem vetik tehat ez illyen erőssegeket meg, sőt igen igen allattyak, mint Musculus midőn igy ßol mint Enyedi elő hozza: Vallom, hogy à sz Haromsagnak titka jelentetik ez illyen ßolasokban, s-az tőbbi. Vallya azert javallya: vißen azert az kővetkezendő tanitasaban az historia ßerint valo magyarazatra es az ßerint valo ertelemre.

Igy azert bizony oly erőssеg ez az Istensegnek egy voltanak es az ßemelyeknek megh bizonyitasara, kit semmi Eretneksegnek metelyetűl meg veßet elme meg nem ronthat.

MOSES I. KÖNYVE.

TIZENEGYEDIK RESZ. ℣. 7.

Nó azert ßallyunk ala es veßessük oteßet az ő nyelveknek.

Hogy az Fiu es az ßent Lelek ßinten ugy meg bantatik, es ugy haragra ingereltetik az vetkekkel, mint az Atya Isten, meg tetßik ez helyekből: *Es. 63. v. 10. Matth. 12. v. 32 Es 6. v. 8.* Innen mondatik az Fiu eleveneknek es holtaknak itilőjenek, *Act. 10. v. 42.* az ßent Lelek-is meg feddi ez vilagot az bűnről. *Ioan. 16. v. 8.*

Mivel-

Mivelhogy azert az imadando ßent Haromsag egy Istent bantottak vala meg az Babel tornyainak eppitői, es őtet ingerlettek vala az haragra; ezokaert az Atya, Fiu es ßent Lelek ßolalnak őßve: Noßa ßállyunk ala, veßessük eßet nyelveknek. Melyből megh tetßik az Euangeliomnak magyarazattya ßerint, hogy ez igék, *ßallyunk ala: veßessük eßet nyelvöknek*, az Istensegben levő ßemelyeket mutattyak. Annak-okaert:

Vagy ßolittya meg Isten itt az Angyalokat, vagy az teremtet allatokat, vagy az Istensegben levő ßemelyeket, tudni illik az Atya, ugy-mint minden Isteni cselekedeteknek es tanacsoknak kut feje s-Autora, az Fiat, ugy-mint az ő örökke valo bölcseseget, es az ßent Lelket.

Nem az Angyalokat 1. Mert az kiket meg ßolit, azokat egyenlö Isteni meltosagban es hatalomban helyhezteti magaval, ezzel: Mennyűnk ala, veßessük eßeket. *Mert az nyelveknek ugy eßeket veßteni s-meg valtoztatni, mint itt az egböl ala ßállók cselekettenek, termeßet ßerint valo Isten dolga, nem Angyaloke. 2. Mert Angyalokrol egy pontni emlekezet nincsen, kiböl nem hogy bizonysagot, de meg gyanot-is vehetne valaki. 3. Mert Enyedi mondgya, hogy Isten nem ßukölködöt ebben valo munkajaban teremtet allatnak segitsege nelkül. Nem az teremtet allatokat-is az mint mondam.*

Következik azert, hogy, ßolitsa az Istensegben levö ßemelyeket: Ha azokat ßolittya, az mint meg bizonyitam, tehat egy az Isten allattyaban, ßemelyeben harom. 1 Ioan 5. v. 7.

Meg bodult az meny-űtő kű alat Enyedi, es csak alig lehegven, pihegven, az mit ez ellen gugyul, lassuk. Azt mondgya azert:

I. Nem erösseb ez az Haromsagnak meg bizonyitasara, ha itt ßam vagyon, mint az poganyoknak az sok Isteneknek allatasa.

F. Tanuld meg valaha Engedi, hogy ez illyen mondasokban nem az Istensegnek állattyanak meg ßámositasara adatik bizonyos ßám, de az ßemelyeknek ßámoknak ki jelentesere. Ez az oka, hogy ez bizontalan ßam, *ßallyunk ala, veßessük eßeket*, meg hataroztatik es bizonyos ßámra vitetik, nem ßáz-

M ra

ra ezerre, mint oda fellyeb ezen gyermeki jatekot forgata Enyedi, de csak haromra, à mint immar megh mondottam. Annak-okaert nem facsarhatß ebbŏl az ßolasbol Iſtennek rajat. Mert azokat az ßemelyeket az ßent iras egy Iſtennek mondgya. *Deut. 6. v. 4 Mar. 12. v. 30.*

II. Nem igaz az mit Calvinus ez igeknek magyarazattyaban bizonſag es rationelkul elŏ hoz, hogy Iſten egyenlŏ meltoſagban helyhezteine azokat vele, az kiket megßolit.

F. Az mit mondot Calvinus ez igeknek magyarazattyaban, arra bizonyſagot-is hozot, midŏn igy ßol: *Potius hic loeus priori reſpondet, quem habuimus in hominis creatione: cum dicebat etiam Dominus? Faciamus hominem ad imaginem noſtram, &c.* Az az: Sŏt ez mondas az elſŏnek, melyben vala ßo az embernek teremteſeröl, felel meg: Mikor mondgya vala az Ur: *Teremtsünk embert, &c.* Kettŏvel bizonyit: Iſtennel, es ennek lelke altal ßolo Moſeſſel. Ratioja-is azon ßent irasbol megh czafolhatatlan: Mert az nyelveknek eße veßteſe tulaydona az mindenhato Iſtennek: az mellyet azokkal à kiket az Atya itt megh ßolit, kŏzli az nyelveknek eße veßteſet, es egyenlŏ meltoſagban ſ. Iſtenſegben helyhezteti magaval. Tornyikol ez ellen Enyedi, ſ. azt mondgya:

III. Ha Iſten tulaydonkepen ala nem ßallot, azok penigh az kiknek ßol, ala ßallottanak, tehat az nyelveknek eße veßteſebŏl az ßemelyeket ſ. egyenlöſegeket megh nem bizonyithatni. Hat ha az ßallyunk ala, nem jegyez egyenlöſeget: imez ſem.

E. Ket ßolaſt haſonlit egyben itt Enyedi: *Szallyunk ala: veßeſsük eßet.* De hamis az *conſequentia*, kŏvetkezes, mellyet innet kifacsar. Mert ez ige, *Szallyunk ala*, tulaydonittatik Iſtennek emberi mod ßerint *Anthropopathos*: ez penigh: *Veßeſsük eßet, propriè*, tulaydonkepen. Annak-okaert ez ige: *Szallyunk ala*, nem allattya az nyelveknek eße veßteſekbŏl az cselekedetnek egyenlöſeget, hanem csak ez az ige: *Veßeſsük eßet.*

Tovabba mondatik az Iſten le ßallani, mikoron az ŏ erejet es hatalmat valaholot vagy à hiveknek otalmazaſokban, vagy az hitetleneknek meg bŭnteteſekben ki mutattya.

Vegezetre bizonitſa meg, hogy *tulaydonkepen* le jöttenek

az nyelveknek eß veßtŏi? Megh. Mert *potuerunt deſcendere*, le jöhettek. S-ha nem jöhettek, honnan bizonyitod? Mert eßzek veßet nyelveknek. S-ladde azt kelletik allatnod, az mit mi mondunk: hogy az kik ala keßülnek, el-is jöttek hatalmok altal, az nyelveknek eßeket veßtettek. Azert holot ez mindenhato Iſten munkaja, Iſten ßent Fiat es Szent Lelket ßolitotta itt meg.

IV. Az mit Iſten egyebek altal cselekedik, azt ö mondatik cselekedni, mint 3. Reg. 22. holot Micheas ßol. Meg-is azt mondgya. Az Vr ßolot. Ezenkeppen itt-is, vagy egy, vagy ſok Angyalok altal meg cselekedhette az nyelveknek eßs veßteſet.

F. Hogyha Angyalok altal cselekette volna à nyelveknek eß veßteſet, azt mondotta volna nyilvan: *Mennyetek el, veßeſſetek eßet*: de holot nem igy ßol: ezokaert maga cselekette *immediate*, az mellyert ez cselekedetbŏl az Angyalok kirekeßtetnek. Ez az oka, hogy mindenŭt az Angyalok Iſtentŭl nyilvan meg kŭlŏmbŏztetnek, mikor Iſten altalok valamit cselekedik, mint az meg nevezet helyen, laſd meg.

De nezzetekße mint argumental: Egy vagy ket Angyalok altal meg cselekedhette: azert Angyalok altal cselekette. Oſtort ez jo Dialecticuſnak. Kŏzŏnſeges feledekenſegét az nyelveknek, embereknek elmejekbŏl ki törölni, nyelvekröl el ßakaßtani, es kŭlŏmb kŭlŏmb-féle nyelveknek erteſet, ßolaſat az elmeben ŏnteni, nyelven ßolaſt adni, avagy nem termeßet ßerint valo bizony örök Iſtennek tulaydon cselekedeteje, mint Iob bizonittya *cap. 12. v. 20?* Megh-is Angyalokra keni nagy ßemtelenül Enyedi.

Az mit eddig nagy munkaval állatot, maganak ſem tetßik: Azert igy ßol: De bizony igazb es batorſagosb azt mondani:

V. Noha ezek az igek: (Szállyunk le, veßeſsük eßet) *mondaſſal ſokſag forman vannak, de azert csak egy jegyzeſſel. Mert az alá ßállyunk helyebe, v. 5. azt monda*: Ala ßalla az Ur. *Ismet*: Veßeſsük eßet, *v. 8.* El oßlata az Ur.

F. Ekedig valo mondaſombol meg tetßik, hogy ez az rés, mellyen ki akar buyni Enyedi az igaſſag elŏt, hamis. Mert az

Iſten eggyes ſámban ſol magabol az ő Iſtenſegenek allattyanak, egyſegenek es egy voltanak meg mutataſaert: Tőbbes ſamot jegyző igekben penigh az ſemelyeknek harom voltara nezve, az Euangeliomi magyarazat ſerint, à mint az embernek teremteſenek modgyabol oda fellyeb meg mutatók.

VI. Halam nezet itt Iſten az embernek ſavara: Iertek csinallyunk magunknak varoſt es tornyot, *v.* 4. *melynek ellenében mondgya Iſten*: Iertek ſállyunk alá, &c.

F. Sok nyelvben úti Enyedi az dolgot, ez penig ugyan himeſnek latſik. De gondold megh: Ha Iſtenben egynel tőb ſemelyek nem voltanak volna, meltan mondotta volnaë ő Fölſege bocsaſſa: Mennyünk ala, egy leven? Hát az mikepen az torony eppitőkben ſokſagos ſám volt, noha egy emberſeg, állattyok es termeſetek ſerint, à mint oda alab *cap. ultimo* megh mutatom: akkepen az Iſtenſegben-is tőbbes ſám vagyon, harom, tudni illik, az Euangeliomnak magyarazattya ſerint.

De minthogy igazit ebben is Enyedi amaz Iſten ſavara: *Teremtsünk embert*, laſſuk mi-is abbol ennek igaſſagat. Azert az mikor Iſten igy ſolot: *Teremtsünk embert*: Kicsodaknak beſedekhez formalta ez ſot? Ha ſenkihez nem: miert facsarod ezt-is ki ſarkabol? Mintha az ſabad akaratu Iſten függene az embertül? Annak fölőtte nem keptelen dolog volnae valamely embernek maganak parancsolni? hogy Iſten mondotta volna? Noſa mi egy Iſten ſállyunk ala? Bizony tevelyeg Enyedi.

VII. Az Iſtenben ſamos az erő es az hatalom: *Azert igy ſol*: ſállyunk alá.

F. De bator nagy dolog legyen, ha ezen volt akkor Engedi, mikor ezt kotyvaztotta. Ha azert Iſten az ő erejet es hatalmat ſolitotta megh, hat nem az Angyalokat, es igy ő maga Enyedi magat hamiſsittya. De akar minek ſolot volna, csak ne az ő Fianak es ſent Lelkenek, kis meg engedni, állatni es otalmazni, oly dúhős halalos ellenſege az ſent Haromſag egy Iſtennek.

Az Iſten *Simpliciſsimus*: *Actus purus*: męg-is meg ſamofittatot erők es hatalmak vannak benne: O mélyſeges őrveny elmejú.

Engedgyük megh kedvejert, hogy ſolot az ő erejevel es hatalmanak. Kicsoda hatalma, *potentia perſonalis*? Az ő ſent Fia, azt mondgya ſent Pal bőtű ſerint, 1. *Cor.* 1. *v.* 24. Mi prædikallyuk az Chriſtuſt Iſtennek hatalmat. Kicsoda az Iſten ereje? Az ſent Lelek: Gabriel Angyal mondgya, *Luc.* 1. *v.* 25.

Következik azert, hogy az Atya ſolitotta megh Fiát es az ſent Lelket: az mellyert valoſagos ſemely az Fia es à ſent Lelek, es termeſet ſerint valo bizony őrők Iſten.

MOSES I. KÖNYVE.

TIZEN-HATODIK RESZ. *v.* 13.

Es neveze az Hagar az Urnak nevet, ki ő vele ſolot vala: Te vagy Iſten ki latſ engemet. Mert ezt mondgya vala: Avagy moſt-is nem az engem lato utan latoke?

E kédiglen aztőbbes ſamu igekből es mondaſokbol nyilvan es el romolhatatlankepen meg mutogattuk az Euangeliomi magyarazat ſerint, hogy egy az Iſten, Iſtenſegenek allattyaban es termeſetiben: ſemelyeben harom. Immar hogy mind az Fiu, mind az ſent Lelek, ſemelyenkent azon egy Iſtenſegben termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely legyen, mutogaſſuk meg Nevekből: Iſteni termeſetekből: tiſteletekből es cselekedetekből.

Moſtan az meg jegyzet mondasban az Ur Chriſtuſt kettőből mutaſſuk meg, termeſet ſerint valo Iſtennek, es valoſagos ſemelynek lenni, ki nem hogy Marianak előtte nem volt volna, de őröktül foguan volt, vagyon, ugy mint első, utolſo.

I. Mert valaki maga ſajat erejenek aldaſabol magzatokkal az embert meg ßaporithattya, az termeßet ßerint valo Iſten es valoſagos ßemely. Mert noha az emberek magokban lattatnak ßaporodni: de az Benedictio divina, *Iſten aldaſa, Gen. 1. v. 28. Iſten az, à ki az mehet be zarja. Gen. 20. v. 18. 1. Sam. 1. v. 5. ismet meg nyittya: Gen. 29. v. 31.*

De az Hagarnak ßolo Iehova Angyal, maga ſajat erejenek aldaſabol mondgya v. 10. Igen meg ſokaſitom az te magodat, annyera, hogy ſokſaga miat, meg nem ßamlalhathatik. Emlekezetes: En ſokaſitom.

Annak okaert az Hagarnak ßolo Iehova Angyal, termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos ßemely az Iſtenſegben.

De ſem az Atya, ſem az Szent Lelek nem mondatik Angyalnak: Hát az Chriſtus ez az Iehova Angyal.

II. Valaki Iehova Iſtennek neveztetik, az termeßet ßerint valo Iſten es valoſagos ßemely. Mert ſohol az teremtetet Angyalok, emberek Iehova Iſtennek nem mondatnak.

De Hagar az Chriſtuſt ô Iehova Iſtennek nevezi: Mert ſem az Atya, ſem az ßent Lelek nem mondatnak Angyalnak, hanem az Chriſtus.

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos ßemely, es igaz következesböl volt Marianak elötte, söt öröktül ſogua.

Enyedi György ez nyilvan valo igazſag ellen illyen czelt teßen föl maganak: Az O Teſtamentomban egy megjelent Angyal ſem volt az Chriſtus. Azert hejaban igyekezik à Haromſagoſok innen be kapcsolni az Chriſtuſt.

I. Mert az ki még az uy Teſtamentomban kezdet ßolani, az nem volt az O Teſtamentomban.

De à Chriſtus az uy Teſtamentomban kezdet ßolani, nyilvan mondgya ßent Pal Heb. 1. v. 1. Az holot az O Teſtamentomot veti egyben az uyjal, ſ-azt mondgya: regen az Prophetak altal, az utolſo idöben Fia altal ßollot.

Azert az Chriſtus nem volt az O Teſtamentomban.

F. I. Itt azt vegéd elsedben, hogy Enyedi György *principium petit*, az egeß Kereßtyeni Hitnek es vallaſnak fö fundamentomat tagadgya. Az Bölcsek penigh arra tanitanak minket,

Contra principia negantem non eſt diſputandum: Az fundamentom tagado ellen nem kel diſputalni. De hogy lelkünknek örök idvöſſegeben járo nagy dolog ez, mellyet az Kereßtyenſeg ßomoruan hall, minden agyaskodaſira csak röviden meg felelek.

Az Chriſtus ſzemelye felöl valo igaz ertelem.

II. Az Chriſtuſt az iras ketkepen adgya mi elönkben. 1. Isteni ßemelyeben, az menyiben tudni illik, nem ragadomany ßerint, hanem ugyan termeßet ßerint egyenlö Iſten az ö ßent Attyaval. Mert az merhetetlen es veghetetlen Iſtenſegnek formajaban; melyben ſoha nem lehetne, ha ö maga-is merhetetlen es veghetetlen nem volna: Mert à minemü az forma, ollyan az formaban levö-is. *Phil. 2. v. 5.* es ezert termeßet ßerint valo ſajat fia az Atya Iſtennek *Ro. 8. v. 32.* ugy-mint ki mindenekfölöt örökke aldando Iſten. *Rom 9. v 5.* Igy volt az O Teſtamentomban, ſöt öröktül foguan, es ßolot ö maga, ugy-mint *Angelus fœderis*, ßövetſegnek Angyala. *Malach. 2. v. 1.* Ki Angyali formaban jelent meg az Atyaknak, à mint ennek utanna meg ertyük, es igy ßolot az Atyaknak.

Az Chriſtus ſzolot az ö Teſtamentomban.

2. Adatik elönkben az ö megh teſteſüleſere nezve, melyre bizonyos idö rendeltetet vala Iſtentül, hogy el jöne, es abban az idönek tellyeſſegeben Aßßonyi-allattul lenne. *Gal. 4. v. 4* Es ekkepen az ki Iſten vala, az lathatova lenne az teſtben. *1. Tim. 3. v. 16.* Mert az az Ige lött teſte. *Ioan. 1.* Igy az ö tüle Aßßonyi-allatbol föl vött teſteben ßolot az utolſo idöben kiröl ßent Pal *Heb. 1. v. 1.*

Ez igy léven minemü argumentalas ez? Az megteſteſült Chriſtus nem ßolot az ô Teſtamentomban: azert ugan nem ßolot? ßolot mind maga: mind pedig az ö lelke altal. Mert az ö lelke altal ßolottanak az Apoſtolok *1. Pet. 1. v. 11.*

Azert az elſö propoſitiora igy felelünk: Az ki az Uly Teſtamentomban kezdet ßollani, à nem ßolot az ô Teſtamenban tudni illik, ollyan modon mint oßtan az Uly Teſtamentomba ßolot az ö töle fel vött teſtben. De ßolot más modó à mint meg magyarazam, mint ß. Peter is bizonittya. *1. Pe. 3 v. 19.*

Az mi az ßent Pál tanubizonſag-tetelet illeti arrol oda alab erthetz mikor meg magyarazzuk.

Azokat pedig, mellyeket az felelet ellen ſoktanak az csinalt uy Iſtenűvek csevegni, meg hamiſsittyuk az ſent Ianos Euangeliſta elſő reſzenek magyarazattyaban.

Bizony az Euangeliſtak is meg vallyak, hogy ők mindeneket, valamellyeket az Chriſtus cselekedet es ſolot, ugy irtak, hogy ſoha az ő termeſet ſerint valo őrők Iſtenſeget nem tagattak, hanem az teſtben valo meg jeleneſekor, mikor inditotta el az kőzben-jaraſnak tiſtit, es mit cselekedet bizonyos időnek kezdetiben megh jelentettek. *Luc.* 1. *v* 2.3. *Marc.* 1. *v* 1. *Act.* 1. *v.* 1. 22. *Eſa.* 10. *v.* 27. *&c.* De ſohul az ő Teſtamentomban valo megh jeleneſet es ſolaſat ki nem rekeſztettek.

II. Az à Chriſtus kinek az Atya Iſten mondotta: En fiam vagy te, es: Neki Attya leſzek. De ezt ſoha egynek ſem monta az Angyalok közzűl az Iſten. Hebr. 1 v. 5.

Hát ſoha csak egy Angyal-is azok közzűl nem volt Chriſtus az Apoſtolok mondaſa ſerint.

F. Az elſőt megh engedgyűk: az maſodikra ezt mondgyuk: Egynek ſem mondotta az Angylok közzűl, tudni illik, mint teremtetett Angyaloknak. Mert ezek nem *propry fily* mint à Chriſtus *Rom.* 8. ſem *unigeniti Ioan.* 1. *v.* 18. De mondotta az ſővetſegnek teremtetlen Angyalanak: En fiam vagy te, ma ſűltelek tegedet. *Pſal.* 2. *v* 7. *Hebr.* 5. *v* 5 ki à Chriſtus. Ez okaert az Iſten mondgya az Chriſtuſnak: En fiam vagy te, &c. nem az menyiben Angyal: de az menyiben teremeſet ſerint valo eggyetlen egy ſűlől fia.

Annak felette az Angyalnak fel tőt czellya ez, hogy megh mutaſſa azt, hogy az Iſten ſoha nem mondotta az teremtetett Angyalok közzűl ſenkinek azt: En fiam vagy te &c. es ekkeppen az Angyalok rendiből ez beſzedevel ki veſi az Chriſtus, es meg kűlőmbőzteti az Angyaloktul, ſ. megh mutattya, hog nem teremtetet Angyal: Mert nem monta az Angyalok közzűl ſenkinek: En fiam vagy te. De monta az Chriſtuſnak mint teremtetlen Angyalnak. Többet cseppent azert Enyedi az Conſequentiaban hogy ſem mint az elſő beſede engedne, es igy hamis az ő kereſt-fogaſa.

III. Az

III. Az ki meg jelent Agarnak, azt Angyalnak mondhatni terme ſetire nezve, es Iehovanak tiſztire nezve, termeſetire nezve az Angyal es az Iehova kulömb allatnak: de tiſztire nezve az el kuldöt es az ki küldötte nem ket kulömb csak, de ugyan azon eggyik: Mert gyakorta azon egy cselekedet tulaydonittatik az Angyalnak es az Iſtennek, mint Luc. 1. v. 45. & 2. v. 9. Act. 12. 7. 8. 17. & 17. v. 23 25.

Tehat ugyan azon követ termeſetire nezve Angyalnak, tiſztire nezve Iehovanak mondatot.

F. Fől tőtt czéllya Enyedinek ez: hogy az Agarnak megh jelent Angyalt, teremtetet leleknek mutaſſa lenni ebből: Mert ám bator Iehovanak mondaſſek, de csak tiſztire nezve neveztetik ugy, mint valamely kővet, hogy annak nevet viſeli, à kitúl el bocsattatot.

De mely csalard kereſt fogas ez, avagy csak ebből-is megtetſik. Mert ſoha az kővet az ő Uranak kereſt nevet nem viſeli, hogy az Matyas Kiraly kővete, Matyas kiralynak mondaſſek: ſoha az kővet bocsato ſem adgya az ő nevet az ő túle el bocsattatot követnek. Hát az főlſeges Ur Iſten az ő meltoſagos nevet adnaje teremtet Angyalnak, holott ű maga nagy aſſeveratioval mondgya *Eſa.* 42. *v.* 8. En vagyok az Iehova, ez az en nevem, es az en dicsőſegemet maſnak nem adom. Vagy adta ez ő nevet maſnak vagy nem adta. Ha adta, nem álhat meg ez Iſten mondaſa. Adta penig az Enyedi itileti ſerint. Hát avagy az Iſten beſede máſoltatik, vagy az Enyedi állataſa hamis. De az Iſten beſede igaz. Hát hamis az Enyedi beſede, hogy az Iſten az ő nevet adta volna az kővetſegben járo Angyalnak.

Iſten az ő nevet kővet ſegben jaro Angyalnak nem adta.

Annak-főlőtte, hogy ha kővetſegere es tiſztire nezve az Iſtennek követe Iehovanak, Iſtennek hivattatnek, tehat minden valaki Iſten kővetſegeben járna, Iehova, Iſten lenne az mely képtelen. Mert Pal az több Apoſtolokkal eggyút, Chriſtus követe, de nem adta Chriſtus nekik az ő nevet: azert irják igy: Pal az Ieſus Chriſtusnak Apoſtola: Peter az Ieſus Chriſtuſnak Apoſtola: nem penig, Pal Ieſus Chriſtus Apoſtol, ſem: Peter Ieſus Chriſtus Apoſtol. Innet vagyon

az-is, hogy magokat nagy ſorgalmatoſſaggal megh kűlőmbőztettek attul, az ki őket el bocsatotta, mint 1. *ad Cor. 1. v. 13. & 1. Cor. 3. v. 5. Matt. 3. v. 11.*

Bizony meltan pőkheted kereſztyen olvaſo ez meg ſedült embernek gyermekeskedeſet. De bőlcs az Iſten, hogy igy meg engedte ezeket tevelyegniek az ő igaſſaganak vilagoſitaſara mi közőttünk.

Vegezetre, á holot mondgya, hogy azon cselekedet tulaydonittatik gyakorta à kővetſegben jaro Angyalnak, mely Iſtennek: Tagadgyuk, hogy az cselekedetnek kőz volta, az nevet-is közönſegeſſe tenne, ſoha megh ſem bizonithattya. Kőz munka az Apoſtolok Egy-hazi ſolgalatban valo forgolodaſok az Chriſtuſſal, *Mar. 16. v. 20.* De azert nem teſi az nevet közönſegeſſe, hogy az Chriſtus Palnak, Peternek mondaſſek: iſmet Pal, Peter &c. Chriſtuſnak.

Az mi az bizonſagokat illeti, mindenűt az Angyalok nyilvan megh kűlőmbőztetik, mind magokat Iſtentűl nevekben, hogy úk kővetek, ſ mind beſedekben, hogy ők Iſten ſavat mondgyak, mint *Luc. 1.* Az Urnak Angyala az Urtol. Láſd *v. 26. & v. 28.* Erſebeth Aſſony-is Iſtenre viſi, hog az Ur mondotta legyen az Angyal altal.

De ha megh engednők-is, hogy neminemű modon kőz lenne az kűldőtnek cselekedete az kűldőttével, még-is ſoha nem leſen kőz az nev. Annak-okaert ſohol teremtetet Angyal az Bibliaban Iehovanak nem mondatik: Ha hol penig Angyal Iehovanak mondatik, az nem egyeb, hanem az kővetſegben jaro ſővetſegnek Angyala az Ur Ieſus Chriſtus.

Az mi penig à Prophetak es Apoſtolok be vitetteteſeket, avagy meg vettetteteſeket illeti, maganak tulaydonittya az Chriſtus; nem azert, mintha az ő tulaydon ſemelye, termeſete es neve volna az Apoſtolokban, hanem, hogy ű túle bocsattattanak el, az ő neveben prædikállottak az Euangeliomot, es az ő kővetſegeben jártak, à mint önnön magok erről tanubizonyſagot teſinek. 2. *Cor. 5. v. 20.* Valakik annak-okaert őket megh vetettek az prædikallot Euangeliommal egyetemben, nem vethettek ugy meg, hogy egyſerſ-mind

önnön

önnön magat is az Chriſtuſt, az kié az Euangeliom, megh nem vetettek, &c.

Az mellyeket itt feleltem az Enyedi agyaskodaſara, felette igen megh kell erteni es tartani. Mert ennek utanna untigh kezdi ezen egy collectiojat elő hozni.

Kőſuk be ezzel:

Ha az követ mind ſemelyet mind nevet viſeli Iſtennek az követſegben, következik hogy az à követ termeſet ſerint valo Iſten legyen. Mert Iſten az ő nevet maga Iſtenſege kivül máſnak nem adgya Eſa. 42. vſ 8. Adta az Chriſtuſnak ugymint azon Iſtenſegben levő maſodik ſemelynek.

De az elsö igaz az Enyedi itileti ſerint. Azert à következeſ- is igaz.

IV. Az is bizontalanhogy it Agar az Angyalt monda Iehovanak: Mert csak Hagar nevezte azt Iehovanak à ki ö neki ſollot. Tudgya vala pedig Hagar hogy Iſten ſol neki, de az Angyal altal.

F. Bezzeg lelek ellen valo meg veſtegeteſe ez az Enyedi magyarazattya az Moyſes mondaſanak! Tekintſűk az textuſt; az bőtűt: Akkoron neveze Agar az Iehovanak nevet; Kicsoda Iehovanak? *Alloquentis ipſam*, ki ő velle ſolot vala. Azert az az igaz Iehova, à ki Agarnak ſolot: Agar-is azt hija Iehovanak à ki neki ſól, nem pedigh az Iehovat az Angyal altal mint Enyedi cseveghi. Nezd meg *v. 10.* Iſteni meltoſaga ſerint ſol: Megh ſokaſitom az te magodat. Bizony ha teremtetet Angyal volt volna, azt mondotta volna: Az Iehova megh ſokaſittya az te magodat.

Vegezetre csudalkozvan mondgya Agar: Im latok (az az elek) az engem lato Iſten utan. Mert oly velekedesben valanak az Sidok, hogy valaki az Iſtent meg latna, meg halna *Iudit. 13. v. 22.* Agar is azon almelkodik hogy latta az Iehova Iſtent, ſ-meg is el. Ha azert Angyal volt volna az, à ki ő neki ſol, ſoha ezt Agar nem mondana. Marianak Iſten ſol, de Gabriel Angyal kővete altal, az mint ő maga megh vallya, hogy Iſten kűldőtte őtet Mariahoz *Luc. 1. v. 19.* Megh ſem fél Maria azon, hogy meg hal. Hat Agar-is miert felne ha teremtet Angyal volna ez? Itt ez arant-is guggold meg Enyedit az ő gyermekeskedeſeert.

V. Ha meg engednök-is hogy az Angyal Iohovanak mondatot, meg sem következnek hogy teremtetlen Angyal volt volna. Mert ez nev, Iehova. 1. Adatik à Frigy Ladajanak. Numer 10. v 35. & 32. v. 20. Deut. 12. v. 7. Ioſ 24. v. 1. 2. Reg. 6. v. 1. Pſal. 24. v 8. &c. 2. Ieruſalemnek, Ievem 31. v. 16. Ezech. 48. v. 35. 3. Oltarnak, Exod. 17. v. 15. Iudit. 6 v. 24. Hegynek, Gen: 21. v. 14 Söt az Birak es az Papok-is Iehovanak mondatnak. Deut. 19 v. 17.

De ki mondaná ezeket örökke valo Iehovanak?

Az Iehova nev egyedûl csak az teremtô Istennek tulaydonittatik.

F. Mikor az csinalt Istenû Plebanusok ezeket beſelgetik az iras olvaſatlan okoſſaga heverô tudatlan kôſſeg elôt, mit nem repeſnek. Mit feleltek reja hogy en azt mondom: Es nem Iehova, mivel az Istenſegnek *individuam eſſentiam*, kûlôn egy ô maganak valo allattyat jedzi; Annak okaert ſemmi teremtet állatokkal nem közöltetik. Mert oly tulaydon ſajat neve ez az Istennek, hogy ſoha nem hogy *abſolutè* egy atallyaban, mint itt az Angyal Iehovanak mondatik, de meg *analogicè-is* neminemûkeppen valo haſonlitasbol ſemmi teremtet allat Iehovanak nem mondatik. Miert? I. Mert ſemminemû teremtet allat nincsen ô magatol, hanem maſtul vôt maganak letelt, es igy ſoha nem mondhattya: En magamtul vagyok. Isten pedig Iehova, Ehjeh vagyok: Mert ſenkitôl nem vôt letelt, de ô magatul vagyon. Hat ſenkinek nem adatik ez nev, Iehova, Magyarul *Vagyok*, ſemmi teremtet állatra-is nem illik. Az Frigy Ladaja, Ehjeh, Iehovah vagyoké? Istenben elûnk, vagyunk, es mozgunk. *Act.* 17. v. 28. Kicsoda azert à ki Istenen kivûl lehetne?

II. Mert ſemmi teremtet allat ô magaban máſnak oly letelt nem adhat hogyhogy elebbi eredet ſerint valo letelben nem volt volna: Egyedûl az Isten az, à ki mint ô magaban valo: Vagyok Iehova, akkeppen máſnak letelt ád, à mellyert Iehovanak Ehjeh vagyoknak mondatik. Ha Iehova à Lada, Ieruſalem, az Oltar adgyon letelt valakinek, had legyen Iehovaja annak.

III. Mert ſemmi teremtet allat be nem tôltheti, *Deo ſimpliciter nolente* ha Isten nem akarja azt az mit igirt. Isten pedigh azert Iehova Ehjeh, hogy mit igirt be tellyeſitheti,

mint

mint magatul valo vagyok à frigynek Ladajahoz biznak az Izraelitak, de az mit remenlenek vala tôlle, nem nyerek megh. 1. *Sam.* 4. v. 11.

IV. Mert az Iehova örökke valo: Semmi teremtet állat pedig nem örökke valo; Hat Iehovanak ſem mondathatik ſem *abſolutè* ſem haſonlatoſſagbol az mint Szegedi az ô Tablajaban meg mutogatta. Ezek igy leven egy altallyaban tagadgyuk hogy az Lada, Ieruſalem, Oltar, &c. Iehovanak mondatnek az meg nevezet helyekben.

Az frigynek Ladaja nem Iehova, annak ſem mondatik.

Numer. 10. v. 35. Mikor pedigh el inditottak az Ladat ezt mondgya vala az Moſes: Kely fel Uram, es ſelledgyenek el az te ellenſegid. Itt azt kerdem Enyeditôl, ha az Ladanak könyörgötte igy Moſes? Kely fel Uram? Nem, az mint David magyarazza *Pſal.* 68. v. 2. hanem az Istennek. Mert az Lada az Isten jelen letenek, csak lathato jegye vala. Azert mikor az Ladat fel emeltek ſ. meg inditottak, Moſes az Istennek ô maganak ſollot. Uram mivel az te jelen letednek ſymboloma el indittatot, Noſa te-is kely fel, &c. Bizony ha az Ladanak könyörgôt volna, Isten ſoha el nem ſenvette volna, hanem mint az erôs kigyot Ezechias el rontotta volna 4. *Reg.* 18. v. 4. Hat nem az Lada volt az Iehova, hanem az kit Moſes imad, az Isten.

Numer. 32. v. 20. igy ſol Moſes: Hogyha keſek leſtek az Iehova elôt el mennifegyveres kezzel az hadba. Haitt az Iehovan az Ladat kel erteni, mint Enyedi, karomlas leſen. Mert az Lada, nem Iehovaja az Izraelnek. Mert nem az Lada ſabaditotta meg az Izraelt az ô ellenſegitûl, ſem az Lada elôt járt az Izrael, hanem az Iehova Isten elôt.

Deut. 12. v. 7. igy ſol Moſes: Egyetek ott az ti Iehova Istentek elôtt, mellyekkel megh aldand teged az te Iehovad. Itt azt mondgya Enyedi: az Iehova elôt, az az, az Lada elôtt. Karomlas. Mert nem à Lada aldotta meg Izraelt az eledellel, mellyet ô elôtte egyenek, hanem az Iehova örök Isten. De mely bolondſag legyen igy argumentalni: Egyetek az Iehova elôtt: azert az Lada Iehova, ô maga Enyedi meg jegyzeoda fellyeb.

Ioſ. 24. *v.* 1. Az Izraelnek vénei meg állának az Iſten előtt. Nincsen az Sido bőtűben Iehova. De ha volna-is, ugyan az Iehova eleiben állananak, kinek jelen letének jegye vala az Lada. Vigyaz erre: Valaki előtt az Izrael vénei meg állottanak, az termeßet ßerint valo Iſten. Mert meg hirdete Moſes, hogy Iſten eleiben gyúlnenek. De az Lada Iehova eleiben gyúltenek az Izraelnek vénei, azt mondgya Enyedi. Annak okaert az Lada, termeßet ßerint valo Iſtene Enyedinek.

2. *Sam.* 6. *v.* 1. Nem mondatik az Lada Iehovanak, hanem az Sido Ige ßerint: Iſten Ladajanak. Mert igy vagyon: Hogy Iudanak varoſaba Bahalaba menne, hogy el hozná onnet, mit? nem az Iehova Ladat, à mint Enyedi álmodozza, hanem az Iſtennek ladajat, az ki fölőt az Cherubinokon úlő Iſten tißteltetik vala.

Pſal. 24. *v.* 8. Igy vagyon: Kicsoda ez az dicsőſegnek Kirallya? az erős es hatalmas Iehova, az erős hadakozo Iehova. Hol itt az Ladanak emlekezeti? Iſtentelenſeg volna az Ladat dicsőſegnek Kirallyanak, erős, hatalmas Iehovanak, erős hadakozo Iehovanak mondani, holot ez az Chriſtus Iehova neve: à mint ßent Pal magyarazza, 1. *Cor.* 2. 6. 8. Az dicsőſegnek Kiralya, az erős hatalmas Iehova, es az erős hadakozo Iehova, termeßet ßerint valo Iſten. Mert oly attributomok nevek ezek, mellyek csak az termeßet ßerint valo Iſtené. De az Chriſtus à dicsőſegnek Kiralya, &c. mint ßent Pal magyarazza. Azert nem az Lada, hanem az Chriſtus az termeßet ßerint valo Iehova.

Tudom Enyedi arra az réſre kap ki, hogy nem mondgya ő az Ladat ollyan Iehovanak, mint maga az Iſten, hanem csak nemineműkepen. Mi ezt tagadgyuk, hogy ſemmikepen nem mondatik, ſem az Lada, ſem egyeb teremtet állat Iehovanak.

De Ieruſalem varoſa ſem mondatik Iehovanak, *Ier.* 33. *v.* 16. hanem az, à ki hiyja az varoſt Ieruſalemnek, Iehen az mi igaſſagunk; az penig à Chriſtus. Mert ő lőtt minekűnk az Atyatul igaſſagunk. 1. *Cor.* 1. *v.* 30. Az Chriſtus azert az Iehova, mi igaſſagunk.

Ezech.

Ezech. 48. *v.* 35. Igy vagyon bőtű ßerint: Az varoſnak neve ennek-utanna: micsoda? Iehovaje? nem: *Ibi Iehovah*: Ott az Iehova, tudni illik, Ieruſalemben.

Exod. 17. *v.* 15. Igy vagyon: Eppite Moſes oltart, es neveze azt ily nevel: *Az Iehova az en zaßlom.* Az holot ez ßo: *Hiyni nevet*: vagy, *nevezni*, nem azt jegyzi, hogy Moſes az oltarnak adta volna ezt à nevet, hogy az Iehova Oltar legyen, ő záßloja, hanem hogy ily titulußal ekeſitette, hogy az ki ő neki záßloja es otalma volt, az őrőkke valo Iehova, annak őrők bizonyſagara legyen az Oltar, hogy mikor arra tekint, emlekezteſſe őtet az otalmazo Iehovara, ki ő neki győződelmes záßloja gyanant volt. Azert nem az Iehova nev leßen itt kőz az teremtet állattal, mint egyeb helyekben is: hanem az Iſten jelen letének, es gond-viſeleſének ſymboluma, tanu-bizonyſagtetele.

Iudit. 6. *v.* 24. Igy vagyon à bőtűben: Oltart eppite à Gedeon Iehovanak es neveze azt igy: Iehova Salon, az az, Bekeſegnek Iſteneje. Nem bekeſegnek Iſtenenek az mint Enyedi almodozza, hanem, bekeſegnek Iſtenenek, hogy legyen bekeſegnek Iſteneje. Ved eßedben: Gedeon eppite Oltart az Iehovanak, hogy lenne Iehova Iſtene: azert az Oltar Iehova. Rut kővetkezes.

Gen. 22. *v.* 14. Igy vagyon: Neveze Abraham azt à helyet ily nevel: Az Iehova gondot viſel. De meg magyarazza Moſes az kővetkezendő igekben: Azert mondgyak moſt-is: Az Urnak hegyen gondot viſelnek rolla. Ladde, nem egy általlyban nevezi Iehovanak à hegyet, hanem, Iehova gondot viſel ott, az mellyert Iehova hegye, es igy nem Iehova az hegy. It-is: Az Iehova gondot viſel: Azert az hegynek neve, Iehova. Roß kővetkezes.

Az Papok es à Birak ſem mondatnak Iehovanak *Deu.* 19. *v.* 17. Mert nyilvan kűlőn neveztetnek. 1. Az Iehova: 2. Az Papok. 3. Az Birak. Igaz, mert azt mondgya utanna: Az Birak ſorgalmatoſon tudakozzanak à dolog felől, &c. Azert igy vagyon az Sido bőtűben az mi nyelvőnkre forditvan: Akkoron mind ketten azok à kiknek pőrők vagyon az Ie-

hova

hova eliőt: allyanak az Birak &c. Ha azert az Papoknak nevekkel nem neveztetnek az Birak es viſont, tehat az Iehovanak nevevel ſem neveztetnek az Papok es Birak: az elſő igaz az bőtúből; hat az kővetkezeſis.

Minden tulaydon nev tulaydonkeppen csak eggyé. De az Iehova nev tulaydon neve Iſtennek az mint Sotinus Eretnek vallya *contra Vieck: pag:* 379. 395. Azert az Iehova nev tulaydon csak Iſtene es jo következesből à mely Angyal itt Hagartul Iehovanak mondatik, àtermeſet ſerint valo Iſten.

VI. Nem jo következes ez, mond Enyedi; Ez az teremtetlen Angyal más volt attul à ki el kuldötte. Mert ha meg engednők ezeknek hogy harom ſemelyek legyenek az Iſtenſeghen, Atya, Ige, Lelek: nem igazan mondom: Ez az Angyal nem Atya, azert Fiu, Mert Lelek lehet. Ioan. 14. *v.* 25.

F. Nem igazan mondanad hanem ha az iras igazitana az ollyan ſolaſra. Mi pedig hogy ſem Atyat, ſem az ſent Lelket nem mondgyuk Angyalnak, az iraſtul igazitattunk arra. Mert egyedúl à Fiu mondatik az Atya akarattyanak magyarazojanak *Ioan.* 1. *v.* 18. Mert az Iſten ezt az ő Fiat ki őrőktúl az ő kebeleben vala *Ioan.* 1. bocsatotta el az bűnős teſtnek haſonlatoſsagaban *Rom.* 8. *v.* 3. nem pedig az ſent Lelek, az mint hogy erre nezve Legatuſnak, követnek mondatik az Chriſtus. *Hebr.* 3. *v.* 1. Miert ne mondatnek azert Angyalnak?

De laddé itt rút következeſet Enyedinek. Itt harom ſemelyek vadnak Atya, Ige es ſent Lelek. De imez közbenjaro: azert nem Fiu. Enyedi ſem engedne ezt meg. Holot azert az Fiunak tiſti meg hataroztatot, hogy lenne *Legatus* követ mind az ő ſ-mind az Uy Teſtamentomban: ő az Angyal, ki Iehovanak mondatik.

MOSES I. KŐNYVE.

Tizen-nyolczadik Resz. v. 2.

Mikor fel emelte volna (Abraham) az ő ſemeit, tekinte es ime harom firfiak állanak vala ő előtte.

Ebből az hiſtoriabol dęli vilagoſſagnal nyilvabban megtetſik, hogy az Ur Ieſus Chriſtus Mariatul az teſtben valo ſületeſnek előtte-is az O Teſtamentomban valoſagoſon volt, es az Atyakhoz követſegben jart Iſtentúl. 1. Mert mindgyaraſt az Caputnak kezdetiben azt mondgya Moſes, hogy Iehova volt à ki Abrahamnak megh jelent az Mamrenak mezejen mikor úlne az ſatornak aytajan nap fel tamadaskor. Mert fel emelven ſemeit lata az harom firfiakat, kik közzúl eggyik volt az az Iehova, ki neki megh jelent. 2. Mert ez Iehova teſen igeretet, es ez erősiti megh *ver.* 10. Kit iſmet Iehovanak hi Moſes *v* 13. 3. Mert ez marada meg Abrahammal es az ő tanatſat ez jelente megh neki az varaſoknak el veſteſe felől *ver.* 17. 4. Mert ezt imadgya Iſteni tiſteletben jaro imadaſſal, ugymint igaz Iehova őrők Iſtent *v.* 27. Ki oſtan el méne Abrahamtul.

Mellyekből nyilvan megh tetſik, hogy az harom firfiak közzúl az eggyik teremtetlen Angyal az Chriſtus volt. Mert ſem Atya, ſem az ſent Lelek nem mondatik Angyalnak, az melyből ezt az erősſeget hozzuk ki.

Valakit Moſes egy általlyaban Iehovanak mond, es azt Abraham is Iſteni tiſtelettel tiſteli, ötet imad van, az teremeſet ſerint valo bizony örők Iſten es valoſagos ſemely.

De az harom firfiak közzúl eggyiket Moſes egy átallyaban Iehovanak mondgya, kit Abraham imad.

Annak-okaert az harom firfiak közzúl eggyik teremeſet ſerint valo bizony örők Iſten es valoſagos ſemely. Az pedig az Chriſtus. Mert ſem Atya, ſem az ſent Lelek nem jelent megh Angyali

formaban. Hát az Chriſtus termeſet ſerint valo bizony örök Iſten, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

Csuda mint izzad ez felet Enyedi György, es hogy az igaſſagot meg homalyoſithaſſa, oly dolgokat kent rejank, az melyben ſem hirönk ſem tanatſunk, es azokon à bizontalan dolgokon veſtegeti magat ſ-idejet.

I. Azt mondgya hogy az harom firfiakon harom Iſteni ſemelyeket ertünk. De ez meró patvar. Mert mi azt nem állattyuk, hogy ez harom firfiak az Iſtenſegben levő harom ſemelyek voltanak volna, hanem csak eggyiket az mint mondam.

Hogy pedig itt ez arant azt mondgya, hogy Moſeſnek egy jelent meg, *Exod.* 3. ki Angyal volt, *Act.* 7. nem ſerti meg az mi ertelmünket. Mert az volt az követſegben jaro teremtetlen Iehova Angyal, kiről ott az megh jedzet helyen bővebben.

II. Azt-is keni rejank, hogy mi azt mondgyuk, hogy Abraham harmat imadot. De ez-is patvar, az mint megh mutatam.

III. Vallyuk ezt-is, azt cseveghi, hogy mind ez harom Iehova nevel neveztetet volna. De ezt-is csak maga gondolta felöllünk.

Noha pediglen ſinten eleg volna ez, az Enyedi patvarkodaſara, mindazaltal hogy itt ſe maradgyon útetlen, laſſuk rendel az ő hamis agyaskodaſit.

I. Ha ezek Angyalok voltanak, tehat nem Iehovak. De az első igaz, Hebr. 13. *Annak-felette magok mondgyak, hogy Iſtentul küldettenek. Gen.* 19. *v.* 13.

F. Meg engedgyük hogy kettei Angyalok voltanak, azert nem Iehovak, az mikeppen az 16. verſnek, az 1. verſel *cap.* 1. egyben haſonlitaſabol meg tetſik. De az harmadikat vallyuk Moſeſſel Iehovanak, az eleb megjedzet okokert.

Az Apoſtol mondaſa nem forditttya ki ſarkából az mi ertelmünket, ſőt meg ſem illeti: Mert noha itt firfi formaban jelennek megh, de azert ugyan Angyaloknak iſmertetnek, közönſegeſen ugy-is hivattatnak, kik közzül Moyſes eggyiket

ket Iſtenhez illendő nev es cselekedetek altal meg külömbözteti az többitül.

Az hol pedig azt mondgya Enyedi: Ha bocsattattak, tehat bizony nem voltanak Iehova, meg engedgyük à ketteiről, az harmadiknak ki az Chriſtus; örök Iſtenſeget nem rontya az ő el bocsattataſa, ugymint kit az Attya az közbenjaraſnak tiſtire rendelt, melynek első ſengeit az ő Teſtamentomban gyakor meg jeleneſeben akarta meg mutatni: *Miſſio non tollit æqualitatem perſonarum, cum & mittens & miſſus ſuit ejuſdem eſſentiæ.*

II. Ha az követek az küldöknek neveket es kepeket viſelik, tehat ezek-is az Iehova nevet Angyalok leven. Mert az cselekedetek-is hol Iſtennek, hol Angyaloknak tulaydonittatik.

F. Hogy az követek ollyan tulaydonkeppen nem viſelik azoknak neveket, à kiktül el bocsattattanak, oda fellyeb eleg nyilvan meg mutogattuk. Mert az Ferdinand követe nem Ferdinand. Sodomanak el fúllyezteſe tulaydon Iſten cselekedete, *Amos* 4. *v.* 11. *Ierem.* 50. *v.* 40. Nem-is bizonyithattya meg Enyedi, hogy Angyal cselekette volna azt, hanem csak az teremtetlen Angyal Iehova, az Chriſtus.

Azert ez nev IEHOVA ugy mutattya megh az termeſet ſerint valo Iſtent, hogy valakinek *primo & per ſe* tulaydonittatik, az az örök Iſten. De az Chriſtuſnak ugy tulaydonittatik. Azert à Chriſtus örök Iſten, es igy az Enyedi agyaskodaſa fúſtben megyen.

III. Nem hogy Iehovanak iſmerte volna Abraham ezeket, de nevezeteskeppen mondgya ſzent Pál, hogy nem tudva Angyalokat vendeglet meg.

Azert nem volt Iehova.

F. Nem tudva fogatta be, tudni illik, meddig beſedekből megh nem iſmerte őket Angyaloknak lenni. De az utan meg iſmere Angyaloknak ketteit abbol, hogy Loth ſabaditaſara bocsattattanak, eggyiket Iehovanak abbol hogy Saranak magzatot igire, hogy az ő vegezeſet Sodoma veſteſe felől megh jelente, hogy eghre kialtot eleiben vetkek: azert el veſti. Ez az oka az miert mint Iſtent imada, ſ-azt

monda: Noha por es hamu vagyok, még-is kivanok ſollani az en Uramnak v. 27. *Gen.* 18. mellyet nem cselekedet volna, ha teremtő Iehovanak nem iſmerte volna.

Kinalta azert etellel, lab moſaſſal, nyugodalommal elſőben meddig még iſmeretekre nem jutot vala, hogy ket Angyalok á harmadik az Iehova volna. Ez oka hogy nem hija viſſa az utrol nyugodalomra etelre, de imadgya es az utan azt mondgya Moſes nevezeteſen: El méne az Iehova mindenkutanna el vegezte volna Abrahammal valo beſzelleſet v. 33.

IV. Hamis az is hogy imadta volna Abraham azt, mert csak tiſſteſſeg terö ember modgyara haylot megh elötte. Ha eggyiket imadta, az többinek boſſſut tött velle, &c.

Abraham imadgya az teremtetlen Angyal Iehovat.

F. Moſes hamiſsitſon megh tegedet Enyedi. Mert ő mondgya azt az Iehovat: Az egeſs foldnek itelő Birajanak *verſ.* 25. Kicsoda pedig az egeſs földnek az az, à földnek lakoſinak itelő Biraja? Avagy nem az Chriſtuſe. 2. *Tim.* 4. v. 8. Annak-felette nem nagy alazatos könyörgeſe magat pornak, hamunak mondani? es igy ſolani: Kerlek ne lobbannyon föl az en Uramnak haragja, ha ſolok, &c.

Nem imadta ezt amazoknak boſſuſagokra. Mert azok-is ſőt minnyajan az Szent Angyalok imadgyak az Chriſtuſt, mint ő teremtőjöket, azt mondgya ſent Pal, *Heb.* 1. v. 6. De bizony csak ſelet legeltet ez fele almodozaſaval Enyedi. Mert nem voltak egyenlők ſem nevekben, ſem tiſteletekben, à mint immar meg mutattam. De adgyunk eggyet itt eleiben.

Valakit Abraham ez harom közzül egyedul megh ſolit Iehovanak, Vranak, es az egeſs ſöldnek birajanak hiyja, es neki alazatoſſan könyörög Sodomaert, Moſes-is egynehanyſſor Iehovanak nevezi, az termeſſet ſerint valo Iſten, ki az Chriſtus.

De eggyiket illyennek mondgya. Meg mutattam az bötüböl. Ergo Enyedi az Fige faknak levelei közzül felel erre.

V. Mert azert tiſsteli fellyeb eggyiket, hogy böcsületesb, ekesb az többinel. Calvinuſ-is igy ſol, mond, ehez. Egy beſzel.

F. Meltan jegyzetted meg, hogy az ketteinel fellyeb valo tekintetű es meltoſagu eggyik, Calvinuſſal eggyút. Mert az

Iſteni

Iſteni fölſegnek ſikrai mutogattyak vala abban magokat, mind beſzelgeteſe altal, ſ-mind penig tekinteti altal. Mert ez lőn az, ki Sárát noha háta meget reytekben az magzat igiretiben valo beſzedere moſolyog vala, de azert mint minden tudo, jol lattya, ſ-tudgya, azert mondgya: Vallyon el titkoltatike valami az Iehova előt? Ő maga penigh az. Mert azt mondgya: Az meg mondot időre megterek, es leſsen Sáranak Fia. Megh tagada Sara, hogy nem nevetet: De azt monda neki az Iehova: Nem mondaſs igazat, mert moſolyodal. Ha teremtetet Angyal volt volna, cselekedhette volnaje ezeket? Bizony lelke iſmereti ellen cseveg ez ellen Enyedi. Ezen az Calvinus ertelme-is.

Egy beſzelpenig, mint az követſegnek feje, az Fiu Iehova.

VI. Ezt az Ábram kereſe csak emberi meltoſagban helyheztetet tiſztelet, mint Ioſephet az ö Battyai imadgyak, Gen. 42. v. 6. Davidot Bethſaba, 3. Reg. 1. v. 16. Daniel az Angyalt, Dan. 8. David, Sault: az Bölcsek az Ieſuſt: Cornelius, Petert. Nem mint Iſtent, hanem mint Kiralyt.

Ketfeleimadaſnak neme vagyon: 1. Civilis, Böcsületteltel, embereke. 2. Religioſa; Iſten tiſzteſſegeben jaro, egyedül Iſtene. Deut 6. v. 13.

F. Mas ſolani *de adoratione civili*, külső tiſteſſegben jaro böcsület tetelről, mint tiſteltetnek à Kiralyok az ő alattok valoktul: Ioſeph, Battyaitul: Saul, Davidtul: David, Betſabatul, &c. engedelmeſſegeknek es böcsület tiſteletnek megmutataſaert. Más az Iſten tiſteſſegebe jaro tiſteletről, az mint Abraham imadaſa altal tiſtele az előtte állo Iehovat, mely ebből meg tetſik. Mert az Iehova előt eſedezni, es imatſagaval valakinek magat közbe vetni az igazakert, nem egyeb, hanem *adoratio religioſa*, Iſten tiſteſſegeben jaro tiſztelet. Meg bizonyitam oda fellyeb, hogy tulaydon ſajat Iſtene Sodomat el ſillyeſsteni. Im azert azt mondgya Abraham: Te Iehova, avagy el veſtede az igazat az hamiſſal, hiſsem te vagy az egeſs földnek itilő biraja? Hát bizony Iſten tiſteſſegeben jaro tiſtelettel imadta.

Daniel penig az Angyalnak latafara megh haborodvan magaban, ugy borul le, de ſenkit nem imad. Mert ſoha az teremtet Angyalok közzül egy-is az Iſteni imadaſt el nem vöttek, mint ennek-utanna meglattyuk.

VII. Hogy ſemmit el ne hadgyunk az Enyedi csevegeſében, azt mondgya: Pogany es Iſtentelen volt volna Abraham, ha azokat az kiket embereknek iſmert, Iſteni tiſztelettel imadta volna.

F. Nem mondom, hogy Pogany s-iſtentelen az, à ki Abraham felől illyen itiletben vagyon, hanem az mit eleb mondek, csak azt hozom elő. Mikor Abraham tavol latta az harom Angyalokat uton-járo firfiak formajaban, es őket be ſolitotta, etellel, itallal, nyugodalommal es láb-moſaſſal kinalta, akkor mégh ugyan csak uton jaro embereknek veli vala, kiről Szent Pal mondgya, hogy nem tudva, Angyalokat vendeglet. De az beſzelgetesből, az Sáranak tőtt igiretből, &c. iſmeri megh, hogy nem csupa uton-jaro emberek azok: eleb eleb menven az iſmeretben, ertven akarattyat, hogy az Sodomanak veſztesere jőt, már bezzeg mint igaz Iehovat, eggyiket alazatoſſan imadgya. Hát nem akkor imadgya mikor be fogadgya, hanem mikor el akar tűle váłni. Azert nem Iſtentelen, ſem pogany ezert az Iſtennek draga ſent Edenye, hanem ſent Iſten-felő, Iſten imado.

VIII. Mivel az Angyalok az küldönek nevet es ſzemelyet viſelik, annak-okaert ha ſzinte imadnak Iſteni tiſztelettel őket-is, de nem lennenek azzal Iſtenekke. Mert è tiſzteletet nem az Angyaloknak, hanem az küldö Iſtennek tennek.

F. Huy barom itilet! Hol olvaſtal ollyan Iſteni tiſzteletnek modgyat, hogy Angyalt imadgy, de azert Iſtenre háromlyek az à tiſztelet; Mi az oka, hogy ſent Ianoſt meg tiltya az Angyal, ne imadgya őtet, mert ſolga-tarſa, ha az te itileted igaz volna? *Apoc. 22. v. 8.* Bizony az Angyal ſoha ez illyen tiſzteletnek nemet fől nem vőtte volna, ha csupa Angyal volt volna. Illyen az Enyedi Argumentoma: Valaki Angyalt tiſztelt: azert az Angyalban Iſtent tiſztel. De Abraham Angált tiſztelt: azert az Angyalban Iſtent: kiből menyi illetlenſegek kelnenek ki, minden ertelmes ember altal lattya, hogy az Papaſok kepek altal valo Szentek imadaſat peldaul ide tegyem, hogy ők-is az kepek altal, ſenteket imadnak.

Az földhőz verettettek, le tapodva hevernek, es mind fűſtben mentenek az csinalt uy Iſtenű Engedinek argumentomi,

tomi, az mellyeket ez eleb megjegyzet *locus* ellen elő horda.

IX. Ha ez harom Angyalok Iſteni ſzemelyek voltanak: következik, hogy az Iſtenſeg egeſzlen megh teſtesult. Mert ezek nem valami tünderek voltanak, hanem ugyan öttenek, &c. es igy a Fiu Annyanak elötte is ember volt volna.

F. Hamis principiumot vőtt fől Enyedi az első fogasban. Mert nem azt vallyuk mi, hogy mind harman az Iſtenſegbeli ſzemelyek voltanak, hanem eggyiket vallyuk Moſeſſel igaz Iehova Iſten Fianak lenni. Azert nem tartozunk, mint hamiſſan kőltőt dologra meg felelni.

Az mi azt az czikkelyt illeti, hogy holot az Chriſtus teſtet vőtt volt fől, melyben firfi es ember volt, azert Marianak előtte ember volt az Chriſtus, meg magyarazzuk. Kerdem azert Enyeditől: az à teſt, melyben az Chriſtus az ő Teſtamentomban megjelent, ollyan épp lelkes teſt volte, hogy lelké es teſté vált volna? Avagy csak meg tartoztatta Iſteni erejenek altala Abrahamnak ſzemeit, mint az Emausba menő két Tanitvanyoknak? *Luc. 24. v. 16.* Ha valoſagos teſt volt, Enyedi, mi nem az Aſſonyi allattul vőtte fől az igiretek ſzerint, hanem az ő Iſteni erejenek altala öltőződőt ollyan firfi formaban, az mineműnek látſzot, mellyet az utan le-is tőtt. De az időnek tellyeſſegeben, Aſſonyi-allattul lőn valoſagos ép lelkes teſtben, mellyet ſoha le nem tőtt, nem-is teſzen. Ladde mely csalard argumentomid vannak, mellyekből nem allathatod azt, hogy vagy az egeſz Iſtenſeg megh teſtesült volna, vagy hogy az Chriſtus, Maria előtt megigirtetet magbol állo teſtet vőtt volna fől.

De jer keritsűk halora ez csavargo embert.

Valaki az meg teſtesülesnek elötte firfi formaban megjelent, az valoſagoſſan volt az O Teſtamentomban.

De az Chriſtus firfi formaban megjelent; Mert ez haromnak egyik az Chriſtus volt, az mint immar meg mutattam.

Azert az Chriſtus valoſagoſſan volt az O Teſtamentomban.

X. Ha ez harő firfiak Angyali formajaban az Iſteni ſzemelyek voltanak, tehat az veghetetlen, merhetetlen Iſten csak kicsiny hely-

re

reßoritatot, es igy mikor az fa alat ültenek Iſten nem volt az Menyben, &c.

F. Hogyha ez fele gyermekeskedeſnek az Erdelyiek nem tapſolnanak, es ſarvat győzdelmekre nem emelnenek, ſoha nem meltoztatnam arra, hogy elő hoznam. Hogy azert az mi Iſtenűnket ne csufollya, azt mondom, hamiſſat mond, hogy mi azokat az harom Angyalokat az Iſtenſegben levő harom ſemelyeknek mondanok az eggyiktűl ki valvan. Azert hamis az kővetkezeſ-is.

Keritsük it-is halara.

Mikor az Atya Iſten az eghből kialt ala: az ſent Lelek galamb formaban ala jű: Chriſtus az Iordan vizeben áll, hogy az kereßtſeget fel vegye, es ſent teſteben nekűnk meg ſentellye *Matt.* 3. v. 16. akkoron az merhetetlen, veghetetlen Iſten nem volte mindenűt Enyedi: Mond meg mit tekergeß? Mert te ſoha ahoz ebben az te könyvedben nem mertel nyulni, kit mi teneked oda jutvan elődbe adunk.

Azert à ki az mennyet, főldet be tőlti, hogyhogy oßoltathatnek az el, az mint à harmadik abſurdomban rebeſgeted?

Az mi az Calvinus es Muſculus iteleteket illeti, javallyuk. Mert mi ſem vallyuk, hogy ez Angyalok Iſteni ſemelyek voltanak, hanem csak eggyik, kit ſem Calvinus, ſem Muſculus nem tagadnak.

MOSES I. KŐNYVE.

TIZEN-KILENCZEDIK RESZ. v. 24.

Es bocsata az Iehova Sodomara es Gomorrara kenkőves tűzet az Iehovatul az egből,

A mely Iehovanak Abraham alazatos imatſagaval eſedezik, hog az igazakat à hamiſſakkal eggűt ne veßeſſe el, ugyan azon Iehova ez, ki az Iehovatul az éghből kinkőves eſőt bocsat Sodomara, à tudni ilik à ki altal az Attya az ő itiletit gyakorollya, az Ieſus Chriſtus, az Atyanak termeßet ßerint valo

valo Fia. Mert ez az az Fiu, ki ő magatul ſemmit nem cselekedhetik, hanem az mellyeket az Atya cselekedik. Miert? Mert egyenlő Iſtenſegenek állattyaban az Atyaval. Annakokaert egyenlő cselekedetiben-is, el annyera, hogy az Atya, az Fiu nelkűl, az Fiu-is, az Atyanelkűl ſemmit nem cselekedik. *Ioan.* 5. v. 19. Mert valamellyeket az Atya celekedik: ταῦτα γὰρ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ: azokat az Fiu-is *haſonlokeppen* cselekedi: Ez az oka, az miert egyenlőben munkalkodnak Sodomanak bűnteteſeben. Mert az Iehova Iſtennek fia bocsat kén-kőves eſsőt à Iehovatul, az ő Attyatul, az éghből.

Az holot nyilvan es nagy vilagoſon ket ſemelyek adattatnak előnkben: Az ken-kőves eſső bocsato Fiu: es az kitűl bocsattatik az Iehovatul, ki az Atya

Valaki *immediata & proxima* közeleb valo fő oka Sodoma el fűllyedeſenek, az igaz termeßet ßerint valo Iehova Iſten, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

De az Iehova Iſtennek fia közeleb valo fő oka, az ő ſent Attyaval, Sodoma el fűllyedeſenek, az mint meg magyarazam meg-is tetßik: *Ier.* 50. v. 40. *Eſa* 13. v. 19.

Annak-okaert az Iehova Iſtennek ß. Fia à Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

Nez belé ez tűkőrbe Enyedi, es laſd meg benne az Iſtenſegben levő ket ſemelyeket, belé tekint, de el fordult kancsal ſemmel, es tagadgya ott lenni az Fiat illyen modon.

I. Nem alhat meg ez magyarazat: mert az iras mindenüt az Atyanak tulaydonittya, Sodomanak el fillyeßteſet, mint az eleb megjedzet helyekből meg tetßik 2. Pet. 2. v. 6.

F. Nem az Atyanak nevezet ßerint, hanem az Iſtennek, ki az Atya, Fiu, es Szent Lelek. Mert az meg jedzet helyekben nincsen Atyarol, hanem Iſtenről emlekezet, az honnan nem rekeßtetik ki ſem az Fiu, ſem az Szent Lelek.

Annak-felette à Prophetak es Apoſtolok peldajul hozzak be Sodoma el veßeſet: de Moyſes ugyan minden környűl állo dolgaival eggyűt az Hiſtorianak kivanſaga ßerint irja meg, kitűl? ki altal es mi modon? Mert az Atya Iſten, Fia altal, kén-kőves eſsőt bocsatot reja.

II. Az Angyal nem jelentheti az Fiat, az mint oda fellyeb megh mutattuk. De esek Angyalok voltanak. Mert ezeknek altala veßtette el Iſten Sodomat, &c. Hat az Atya volt ki az Angyalokat el kuldötte volt.

F. Nem jelentheti Angyal az Fiat, tudni illik, az teremtetet Angyal: Mert eggyiknek ſem mondta azok közzül: *En Fiam vagy te, &c.* De jelenti az teremtetlen Angyalt, az Chriſtuſt, az mint oda fellyeb megh mutattuk. Annak-fölötte, nem mondta volna Moſes igy: Iehova az Iehovatul, hanem Iehova az Angyal altal. Ugy vagyon, ſok dolgokat vitt az Iſten végben az Angyalok altal, mint, 2. *Reg. 19. v. 35. Eſ 37. v. 35.* Sennacherib taboranak le vagattatáſat, de ollyankor nyilvan bötü ßerint kin vagyon, hogy az teremtetet Angyalok es ßolgalo lelkek altal, de itt nincsen emlekezet Angyalokrol. Mert az kik Sodomaban ketten menenek, csak Loth ßabaditaſara bocsattatanak azok. Azert az Iehova Iſten Fia hoza az Iehovatul az egekből tüzes eſſőt ala Sodomara.

III. Ha mind az harom ßemely Angyalok formajaban az Jöldön volt, hogy hogy bocsathatot az eghöl eſsöt?

F. Iamiſſan reank költöt ertelemnek meg mutattuk ezt oda fellyeb. Mert eggyik azok közzül az Iehova à Fiu, ki hogy el tavozek Abrahamtul, ugy bocsata az eghből eſſőt Sodomara Attyatul.

IV. De Calvinus es Muſculuſ-is azon ertelemben vadnak, hogy itt nem az Fiu ertetik az Iehovan.

F. Az mi Doctorink ez Locuſnak magyarazattyaban ketfelé ßakadtanak. Calvinus es Muſculus ugy magyarazzak, hogy az Sido nyelvnek közönſeges ßokaſa ßerint igy mondaſſek: Iehovah az Iehovatul, az az, ő magatul. De ezzel az elebbi magyarazatot nem rontyak. Mert Calvinus oda teßi: az en itületem ßerint. Ugy Muſculus mondgya, hogy nem ket Ur ertetik itt, mely igaz. Mert nekünk egy Urunk vagon, 1. *Cor. 8. v. 6.* Egy Iehovank, mely köz nev az Atyaval, Fiuval es Szent Lelekkel, az mellyert à mint az Atya, ugy az Fiu es ßent Lelek Iehovanak mondatik, à mint ennek-utanna meg mutogattyuk, mint itt-is az Atyarol es Fiurol.

V. Azon

V. Azon ertelemben vagyon Zanchiuſ-is, ki Inſanum volumen, *oktalan könyvet irt az Haromſagrol.*

F. Oktalan az, à ki az mennyei ßent fölſegnek ßemelyeről, Iſtenſegeről es termeßetiről ßentül irot könyvet oktalannak mondgya. De hogy ahoz az nagy ſok argumentomokkal meg tömöt könyvhöz nem fért Enyedi, oktalan az neve.

Az egeß Kereßtyen vilagnak itileti ßerint meg ſententiazot Eretnekek azok, valakik az ßent Haromſagot tagadgák. Hát az könyvek az eretnekſegeknek mélyſeges örvenye, es minden lelek veßtö dögleteſſegnek feneketlen ßußekja.

Olvaſſuk meg bator Zanchiuſt, *lib. 1. cap. 2. de Trib. Elohim, pag. 12. Deinde, inquit, etiam ſi darem cum Patribus Iehovam, id eſt, Filium pluviſſe à Iehova, id eſt, à Patre: tamen inde non ſequereſur eſſe igitur duos Iehovas. Eſt enim conſuetudo ſacrarum literarum, ut Iehovam à Iehova vocent perſonam, quæ eſt Iehova ab alia perſona diſtinctam, quæ etiam eſt Iehova.* Az az: Annak-utanna, mond, ha meg engednök is az Paterekkel, hogy az Iehova, az az, à Fiu adot eſsöt az Iehovatul, az az, az Atyatul: mind az altal nem következnék onnan, hogy ket Iehovak legyenek Mert ßokaſa az ßent iraſnak, hogy az Iehovat az Iehovatul hiyjak ßemelynek, mely mas meg külömböztetet Iehova ßemelyeben, az mely ugyan ő-is Iehova.

Micsoda gancsot talaltal ebben? *Mert oktalan Könyv.*

De ßoritſuk jobban az réſre Engedit Zanchiusbol. Igy ir *lib. 5. cap. 5 pag. 153. Pater igitur & Filius unus tantum ſunt Iehova, non duo Iehovæ. Sed bis nominatur, quaſi duo ſint, ut ſignificentur diſtincta perſonæ, quarum tamen quæque Iehova eſt, & omnes ſimul unus Iehova.* Az az: Az Atya annak-okaert es à Fiu csak egy Iehova, nem ket Iehovak: De ketßer emlitetnek, mintha kettő volna, hogy ket külömböző ßemelyek jelenteſſenek, kiknek mindenik Iehova, es egyßerſ-mind minnyajan (hárman) egy Iehova. Mit mondhatot ßentebbül, kegyeſſebben es Iſtenesben ennel.

Láſd ravaßſagat Enyedinek. Az Calvinus es Muſculus iraſit elő hozta: de az Zanchiuſehoz nem mert nyulni, hanem csak traducallya. Mert orra eleibe fakadot volna az igaßag.

VI. Gyakorta vagyon, hogy az megh nevezet dolog mindgyart az Sido nyelvben iſmet utanna veſſe azon meg nevezet dolgot, mint 3. Reg. 8. v. 1. Begyuyte Salamon az Izrael veneit az Salamon Kiralyhoz. Igy: Ada az Iehova eſsöt az Iehovatul. Egy Salamon noha ketſser mondatik: Vgy az Iehova is egy. Gen. 1. v. 27. & 5. v. 1. Item 1. Reg. 3. v. 35. &c.

F. Nem tagadgyuk, hogy gyakorta igy ne ſolana az iras: de nem mindenkor, az mellyert Enyedi ſem merte mondani *mindenkor*, hanem *gyakerta*.

Annak-fölötte, valamikor ollyan ſolaſnak nemevel ſol az iras, mindenkor nyilvan valo ertelemmel ſol, az mint Enyedi-is megh jegyzette: midön azt mondgya, *nevezeteſſen*, hogy tudni illik, nevezeteſſen megh tudhaſſad, hogy azon egy ſemelyről legyen ſo: mint Salamon, Salamonert, ſ. à többi De ez Moſes mondaſaban elleneben vettetik az elſső bocsato Iehova, azzal à kitúl bocsattya, mellyet imez igecske mutat meg, à, az Iehovatul, ſemelyeknek megh külömböztetéſekert. Igy falba romol Enyedinek minden csavargaſa, es az minemű peldakat hoz bizonſagul, illetlenek. 1. Mert ſemmi ellenben valo vetes az ſemelyek között nincsenek, hanem azon ſemelyek hozattatnak be, de itt vagyon. 2. Mert emberekről, emberi mód ſerint vannak.

VII. Mert ez ige Iehova, Iſten, *nagyſagot öregſeget, nevekedeſt jegyez, mint Iehova remüleſe, Iehova álma. 2. Paral. 26. v. 29. Gen. 35. v. 5. 1. Reg. 16. v. 12. Igy ſsinte az Iehova tüze, az az: nagy tüz, &c. Iſmet: Ioſeph Arimathiabol, Marc. 15. v. 43. Ioan. 11. v. 1. Lazar Bethaniai.*

F. Sivöltesre meltob ez argumentum, hogy ſem feleletre. Mert micsoda *paritas*, haſonloſag vagyon ebben: Iehova felelme: felette nagy remüles: Iehova álma: igen nagy álom, es ebben: Iehova kén-köves elſője, az az, igen nagy elſső? Az meg jegyzet peldak *ſimplici narratione*, egy-igyúkepen valo beſeddel mondatnak meg: ez penig nyilvan valo cselekedetnek be hozaſaval: Iehova bocsata kén-köves elſőt Iehovatul. A holot az elſső nem az Iehova igejevel köttetik öſsve, hanem az bocsataſſal, hogy Iehova bocsatotta, nem

Iehova álmodta. Azert mas az elſső bocsato: mas az elſső: mas az kitúl bocsattatik: amot penig csak Iehova álma, Iehova felelme, az az, Iehovatul valo alom, Iehovatul valo felelem: mert ő inditotta.

Az Ioſeph es à Lazar peldaja-is illetlen. Mert nem hely az Iſten, hogy ugy mondathatnek az Iehova az Iehovatul, mint Ioſeph Arimathiabol: Lazar Bethaniabol.

Nezzetekſe roſs következeſet: Az Iehova neve öregſeget, nagyſagot es nevekedeſt jelent: azert ugy vagyon. Miert? Mert Lazar Bethaniai, azert Bethaniabol: Iehova az Iehovatul, azert az Iehovatul. *Iſten nem tudom hova tötte volna ez illyen Dialectikat.*

VIII. Meg engedhettyük, mond Enyedi, hogy itt az Iehovanak nevezete ket ſemelyert veteſſek, es az kettöl ertsuk, kiröl Moſes itt ſsol: az elsö nevezet az Angyale: Mert az Angyal Iehovanak mondathatik az követſegert: az maſik az Atya Iſtennek ſsemelyeert. Mert Muſculus igy vallya.

F. Ha meg engeded, hogy itt ket bizonyaban valo ſemelyekről legyen emlekezet, miert hát hogy è kedig csak csavargottal? Bizony ha az oda fellyeb megjegyzet agyaskodaſidban *ſolidé* meg nyughattal volna, ſoha ezt az igaſſagot elő nem hoztad volna.

Igazan mondod, hogy à ket ſemelyek ertetnek az Iehovanak ketſser vettetet neven: Eggyik Angyal: Maſik az Atya Iſten: csak hogy az elsső ſemelynek magyarazattyaban tevelyegſs. Mert 1. teremtetet Angyal Iehovanak ſoha nem mondatot, nem is mondatik az fellyeb megh jegyzet okokert. 2. Mert ez az Angyal ollyan egy hatalommal es meltoſaggal munkalkodik Sodomanak el veſsteſeben, mint ſsinten az à Iehova, à kitúl az kén-köves elſső jú. Muſculuſ-is ezen igaz ertelemben volt. Azert az Iehova Fiu Iſten, az Iehovatul, Attyatul hozza le ez tüzet, tulaydon Iſteni erejeből es hatalmabol minden teremtet állatnak ſegitſege nelkül.

MOSES I. KÖNYVE.

Huszadik Resz. v. 13.

Lön pediglen hogy mikor el budoſtattanak engemet az Iſtenek az en Atyamnak hazatul.

Mondgya megh Abraham ez igekben az ő hazabol valo ki budoſaſanak authorat, kicsoda volt az, à ki ötet az ő Attyanak hazabol ki budoſtatta. Az pediglen az Iehova örök Iſten azt mondgya Moyſes *Gen.* 12. v. 1.

Miert mondgya tehat az Abraham: *Cum errare facerent Deus*, mikoron ki budoſtattanak az Iſten? (t. nem Iſtenek) Hoģ meg mutatodgyek ez ſollaſnak formajaval mind az egy Iſtenſegnek allattya: mind pedig az egy Iſtenſegben levő ſemelyek, az mint ſinten 2. *Sam.* 7. v. 23. *Eſ.* 44. v. 24. & 54. v 5. *Pſal.* 149. v. 2. *Ioſue.* 24. v. 19. Kiről olvaſd megh Galatinuſt *lib.* 2. *cap.* 9.

Valaki Abrahamot hazabol ki budoſtatta az termeſet ſerint valo örök Iſten es valoſagos ſemely azt mondgya Moyſes Gen. 12. v. 1.

De az Atya, Fiu, es ſent Lelek budoſtattak ki hazabol Abrahamot az mint itt ez ige mutattya, budoſtattanak, az Euangeliomi magyarazat ſerint hogy hárman vadnak ez egy Iſtenſegben Matt 3. *Item* 28. 1. *Ioan.* 5.

Annak okaert az Attya, Fiu, es ſent Lelek termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos ſemelyek az Iſtenſegben, es jo következes ſerint egy az Iſten állattyaban, ſemelyeben harom

Bele tekintet ez tükörben-is Enyedi, de nem tetſik hogy egy Iſtent állattyaban, es harom ſemelyeket lát az egy Iſtenſegben. Annak-okaert illyen pozdorjas csőpüvel akarja ki törölni.

I. Mert itt mind az ſubjectum az kiről az ſo vagyon, mind az predicatum à ki amarrol mondatik ſokſag formajaban vagyon: Iſtenek budoſtattanak, à minemü ertelemben vagyon Calvinuſ-is.

F. Hamis az Enyedi állataſa. Mert Tremelſius, ki ezer

Enyedinel tőbbet ertet az Sido nyelvhez, Sido nemzet leven igy forditttya az bőtűből: *Errare fecerunt Deus*: Iſten ki budoſtattanak: meg-is bizonyittya *Gen.* 35. v. 7 2. *Sam.* 7. v. 23. es igy ſol: *plurale verbum cum Dei nomine conjungitur, ad judicandum Sanctæ Triados myſterium.* Tőbbes ſá not jedző ige adatik az Iſtennek nevehez, az Szent Haromſagnak titkának megh mutataſara, kinek bizonyſag-tetele ezer Enyedi csacsogaſanal-is igazab, ugymint kinek ertelmet az eges kereſtyen vilag be vötte: az Enyediet pőki.

Az mi az Calvinus ertelmet illeti: Mi nem bizonyitani akar azzal Enyedi, hanem csak csufollya, es az mi kereſtyeni vallaſunkat keteſſe igyekezik abbol tenni. Tud megh azert, hogy Calvinus nem veti meg az ő magyarazattyaval az Iſtenſegben levő ſemelyekről valo igaz kereſtyeni közönſeges vallaſt, de csak azt forgattya, hogy az Szent Haromſagot tagado Sidok ellen nyilvabban valo argumentomokat kellene elő hozni az Chriſtus örök Iſtenſegenek meg mutataſara, mint oda fellyeb meg jedzők, ide alab-is *Mich.* 5. elő fordul.

De eſeben veven Enyedi ſemmi erőſſege ezekben nem lehet, más magyarazatra vetemedik es azt mondgya:

II. Szokaſa az iraſnak, hogy az ſokaſag forman valo ige veteſſek egyeſſeg forman valo igejert mint oda fellyeb meg mutattuk.

F. Ugyan oda fellyeb ez te Commentomedra költőt csavargaſodra illendő feleletet hallottal.

III. Abraham nezet ez mondaſaban ad cap: 12. v. 1. *Geneſ. Ezokaert az mint az egy Iſten neveztetik: ugy it-is az ſokſagot jedző ige alat, azon egy Iſten.*

Azont kel itt erteni az kit *cap.* 12. örömeſt veſſük. Mit ott az Iehovanak neven nem egy ſemely ertetik, hanem egy Iehova az ő Iſtenſegeben, ki az Atya Fiu es Szent Lelek. Itt pediglen à ſokſagot jedző igével nyilvan à ſemelyek jegyeztetnek az mint az Euangeliombol megh ertettük, hogy mikor ez fele mondaſok vadnak az ő Teſtamentomban Iſtenről, az harom ſemelyek jegyeztetnek.

Igy annakokaert nem vadaßßuk mi az Iſtent à mint mi felölünk ßemtelenül cseveged, hanem az Euangeliumbol magyarazzuk, az mint mondam az ßemelyekre. Mond meg te Enyedi, kivel ſemmi bokrok buvo, vadaßo nem érne az mint buvod az hamiſſagnak bokrait az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegenek rontaſara tartozo velekedeſeknek vadaßaſaert. Miert ßollanak Moſes, Abraham, az Patriarchak es à Prophetak Iſtenről igy:

Geneſ. 35. *v.* 5. Mert ott *jelentenek* vala megh neki az *Iſten.*
Eſa 44. *v.* 24. Igy monda az Iehova az te meg valtod, az te *Formaloid, &c.* Iſmet *Eſa*: 54. *v.* 5. *Pſal*: 149. *v* 2.

Hallom hogy rebeſgeted: Ezekben es ezekhez haſonlo iraſokban, noha ſokſagot jedzö igekkel vagyon az teremtö Iſtenről emlekezet: de csak eggyetlen egy.

Valami kicsin reßeböl meg illeted az igaſſagot. Mert az holot egyßer ßamban mondatik az Iſten az ö Iſtenſegenek egy állattyaban ertetik. De hogy oßtan az az egy többes ßamban emlittetik, az Euangeliom magyarazza, hogy az Iſtenſegnek harom ßemelyeről vagyon emlekezet. Mint: Monda az Iehova à te meg váltod: Kicsoda ez az Iehovah? Azt mondod: egy igaz teremtö Iehova Iſten. Igazan mondod: Miert mondgya tehat Eſaias utanna: *Plaſmateres mi, Az te Formaloid?* Azt mondod azon egy Iſtent erti. Itt tevelygeß. Mert ladde, az kit egy Iehovanak monda eggyes ßamban, azt mely nyilvan formaloknak mondgya többes ßamban az ßemelyeknek meg mutataſara? à mint az Euangelium tanit.

Ez ige: Egyedül nem rekeſzti ki az Iſtenſegből az Fiat, es az Szent Lelket, de à Balvanyokat.

Hogy pedig ez ki rekeßtö iget oda teßi az Iehova: Egyedúl, azzal az hamis Iſteneket rekeßti ki, mint az Iſten mondaſa megh mutattya. Mert ö magat ellenekben veti az Balvanyoknak, kikről *Eſa*: *cap.* 44. ſokat ßol, ſ-azt mondgya: En vagyok egyedúl az Iehova igaz Iſten, à te meg valtod, nem amaz Balvanyok. Hát nem az ßemelyeket rekeßti ki, ſöt inkab azert emliti az Iſtenſegben levö ßemelyeket ez ßo alat, *Plaſmateres mi, te Formaloid*, hogy az egy Iehova Iſtentúl ki ne rekeßteſſenek. Mert vagyon itt ßo az Iehovanak örök

Iſten-

Iſtenſegeről, ellenben az Balvanyoknak hiutſagokrol. Azert az mi regulank igen igaz: az Engedie hamis.

IV. Mivel Abraham à Balvanyozo Poganyok közöt jart, ezokaert azoknak modgyok ßerint ßol az Iſtenről.

F. Mintha Abraham az igaz Iſtenről valo vallas-tetelet az Balvanyozo embereknek baratſagokért es kedvekert el arulta volna? Illike ha mi pontni kegyeſſeg vagyon benned, hogy ollyan Iſtent felö, Iſten beßede utan jaro ßent ember az ö vele jol tött Iſteneről Poganyi modon ßollyon? Es az ö igaz vallaſat ez ßolaſnak neve alat el tapodgya.

V. Ha Calvinus Abrahamot hazugnak es kep-mutatonak gyanitotta, tehat ugyan poganyi modon ßolot Abraham.

F. Calvinus Ianos Abrahamban az emberi gyarloſagot jegyzette megh, ſoha nyilvan hazugnak es kep-mutatonak nem vadolta. Hazug azert, es kép-mutato az, à ki Calvinuſra illyen átallyaban azt meri ßemtelenül kenni.

Mas az Abrahamnak életenek meg tartaſara ßot inditani: mas az Iſtenről vallaſt tenni jo tetemenyevel egyetemben. A mit Abraham çletenek meg maradaſaert ßolot, ám nyilvan vagyon Moſeſnel: az mit Iſtenről, az-is igazan ki vagyon fejezve, igazan, ßentúl, à mint meg magyaraztuk.

MOSES I. KÖNYVE.

Caput 32. v. 24.

Marada az Iacob csak egyedül, estuſakodik vala ö vele egy ſirſu, mind addig, míg meg nem haynallanek.

Iacob Patriarchanak igy ßol az Iehova Iſten, *Gen.* 31. *v.* 13. En vagyok az Bethelnek Iſtene, à holot olayt öntel az kö oßlopra, es à holot fogadaſt töttel vala: Kely föl, meny ki ez földről, &c.

Ezt az Iehova Iſtent igy imadgya *Gen.* 32. *v.* 9. Oh en Attyamnak Abrahamnak Iſtene, ki ennekem azt mondad: Eredgy haza, az te földedben, &c.

Ez az Iehova, ki az Abrahamnak, Iſaaknak, Iacobnak Iſtene Angyalnak mondatik *Gen.* 31. v. 11. Iſmet ezen Angyalt v. 13. Bethel Iſtenenek mondgya magat. Ez az Iehova Angyal küſkődik Iacobbal. Mert ő maga mondgya v. 28. *Gen* 32. Iſtenem diadalmas voltal: Angyallal küſködek penig: es ugan ottan meg áldgya Iacobot, az mellyert neveze azt az helyet *Penielnek*. Mert latam, ugy-mond, az Iſtent ſinről ſinre. Iehova Iſten hát ez az Angyal.

Annak-fölötte, ezen Iehova Angyal Elnek mondatik eggyes ſamu igeben, *Gen.* 35. v. 1. mely nev ſemmi teremtet allatnak nem adatik.

Hoſeaſ-is az Seregeknek Iehova Iſtenenek mondgya ezt az Iacobbal küſködő Angyalt. *Hoſ.* 12. v. 5.

Ide jarul az is, hogy az ki Iacobbal küſködik, Elohimnak mondatik v. 30. Egy Angyal penig az ki teremtetet, ſoha Elohimnak nem mondatik, mint ez az Iehova Angyal.

Valaki eggyes ſamu igeben El, es Seregeknek Iehova Iſtene, az termeßet ſerint valo Iſten, es valoſagus ſemely.

De az mely Angyal Iacobnak meg jelent, vele küſködöt, El es Seregeknek Iehova Iſtene.

Azert az mely Angyal Iacobnak meg jelent, termeßet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely.

De ſem az Atya, ſem az Szent Lelek, ſohol az egeß Bibliaban Angyalnak nem mondatik: Következik azert, hogy volt ez az Fiu Iſten, az Chriſtus Ieſus.

Oly vilagos nyilvan valo erőſſeg ez tanu-bizonyſag-tetel az Chriſtuſnak termeßet ſerint valo Iſtenſegeről, hogy az pokolnak kapui ellene nem alhatnak, megh nem bondſolhattyak. De még-is Enyedi kapdos környüle, es mint à ſomju marha az kutban az vizet latvan, kerengi, de ſoha megh nem illetheti. Laſſuk azert az ő kerengeſit.

I. Hogy volna Iſten, ha lam firſiunak mondatik? Az Angyalok mondatnak firſiaknak. Supra cap. 18.

F. Firſiaknak mondatnak az Angyalok: Mert ollyan firſi formaban jelennek megh: nem penig termeßetekre es tißtekre nezve. Mert termeßetekben lelki allatok: Tißtekben

Angyalok. De az Iſtennek Fia termeßetiben igaz örők Iſten: tißtiben közben-járo. Azert volt Angyal, de teremtetlen, ki ſövetſegnek Angyala, *Malach.* 3. v. 1. es Iſten arczellattyanak Angyala, *Eſ.* 63. v. 9.

Megh tetßik tehat, hogy nem azert mondatik firſiunak, hogy teremtetet Angyal volna, hanem hogy ollyan formaban jelent meg, mely az mi argumentomunkat megh ſem illeti.

II. Hoſeaſ is cap. 12. Angyalnak mondgya.

F. De ki lőtt legyen ez az Angyal, ugyan ottan megh mutattya. 1. Mert imadta Iacob ezt az Angyalt. 2. Mert Seregeknek Iehova Iſtenenek hija, v. 6. *Hoſ.* 12. Sohol penigh teremtetet Angyal Seregek Iſtenenek nem mondatik. Következik azert, hogy teremtetlen Iehova örők Iſten volt ez az Angyal, ki az Chriſtus.

III. Tremellius, Calvinus ezt iget Elohim, Angyalokrol magyarazzak, in v. 28 & 30. Azert Angyal.

F. Ha ſinten Tremellius v. 28. az Elohimon Angyalokat ertene-is: de merő hazugſag, hogy v. 30. Angyalokat ertet volna az Elohimokon. Mert bőtű ſerint igy fordittya: *Quapropter vocavit Iahacob nomen illius loci Penielem: Nam Deum, inquit, vidi hiſce oculis meis in os, & erepta eſt anima mea.* Az az: Annak-okaert hiva Iacob annak à helynek nevet Penielnek: Mert az Iſtent, mond, az en ſemeimmel ſinről ſinre latam, es nem halek meg. Iſmet *in* v. 24. *Chriſtus fœderis Angelus, ut ſequentia docent.* Chriſtus az ſövetſegnek Angyala, mint az következendők tanittyak. Hát az Tremellius es Calvinus itiletek ſerint, ez az küſködő Angyal az Ieſus Chriſtus.

IV. Mert erötelenb volt embernel. Mert Iacob meg győzte. Eſedezik-is Iacobnak, es Iacob ezt akarattya ellen meg tarthatta. Enniusbol is tamaßtya ezt.

F. Kicsoda Abraham, Enyedi? por es hamu, *Gen* 18. v. 27. még-is egynehany izben buzgo könyörgeſſel az Iehova Angyalt meg győzi.

Kicsoda Iacob? Férgecske, *Eſ.* 41. v. 14. Hogyhogy lőtt tehat diadalmas? buzgo könyörgeſe altal, mint Moſes *Ex.* 14. v. 15

Mert az győzhetetlen mennyei fölség, az emberek melle eresti magat, à mint itt Iacob melle, es az ő hitöknek meg erősiteseert, haylandosagat nyilvan meg mutattya.

Iacob fél Esautul: könyörög Istennek, mentse meg tüle. Im ölben esik Iacobbal: meg engedi magat tartoztatni Iacobtul, hogy ez *præexercitamen*tombol küszködesnek győzödelmeből, hiti Iacobnak meg erősittessek, es megh mutattassek, hogy Esau neki nem árthat: Megh győzi: Mert ha Istent meg győzte, miert nem az embert? Ennius penig tijed legyen.

V. Hanyßor bizonyitottuk meg, hogy az Isten követe, nevet es ßemelyet viseli annak, az ki ötet küldötte.

Az követ nem viseli az ő Uranak kereszt nevet.

F. Valahanyßor igyekezted azt meg bizonyitani, annyißor hatra verettettel. Bizony ha az teremtetet Angyal követ magat Iehovanak mondotta volna, nagy hibat tött volna beßedeben, mint ßinten, ha az Ferdinand Kiraly követe magat Ferdinand Kiralynak mondana, hazudna.

V I. Mas mikor az Angyal Istennek mondatik: ismet mas mikor az Isten Angyalnak neveztetik. Ez az Angyal az Istennek követseget viseli, azert Angyal, s-nem Isten.

F. Isten nem tudom hova tötte volna el ez illyen boronalo simogatast Moses mongya, hog á mely Angyal Iacobnak firfi abrazatban meg jelent, az egy átallyaban Iehova volt. Azert ez tanu-bizonysag tetel ßerint: Az Angyal Iehova Fiu Isten, es az Iehova Fiu Isten Angyal. Angyal, mert az Atyatul jár követsegben az Patriarchakhoz: Iehova: Mert egyenlő Isten az Atyaval, Istensegnek termeßeti ßerint. Toldgya veßet igyet Enyedi.

Ha nem küldötte ezt az Angyalt az Fiu: Tagadgyak az haromsagosok, hanem az Atya küldötte.

F. Külömbseg vagyon az küldő között es az bocsatot között, de nem az Istensegben, hanem az küldesben valo cselekedetnek formajaban, az mi nez mind az Atyanak, s-mind az Fiunak ßemelyekre. Az Atya az Istensegnek elsö ßemelye, küldi az Fiat, azon Istensegnek masodik ßemelyet, de oda töttek az reghi Paterek: *Missio & obedientia non tollit æqualitatem*

tem personarum. Az el bocsatas es engedelmesseg, nem rontya el az ßemelyeknek egyenlőseget, es igy az Atyatul járt követsegben az Fiu az O Testamentomban-is.

VII. Egy Angyalnak sem mondotta az Isten, en Fiam vagy. Hât ez sem Isten Fia volt. Heb. 1.

F. Egy Angyalnak sem mondotta, tudni illik, teremtetet Angyalnak, de mondotta az teremtetlen Angyalnak az ő Fianak. Ezzel azert az ßoval: *Nulli Angelorum*, senkinek az Angyalok közzül, rekesteti ki az teremtet Angyalokat, nem az ő Szent Fiat. Mert annak mondotta: *En Fiam vagy*, nem à menyiben követsegben járo Angyal, hanem az menyiben ő neki termeßet ßerint valo Fia, mint ennek-utanna megh bizonittyuk. Tegyük ide:

Valakitul Iacob buzgo imatsagaval Isteni aldast kert es nyert, az bizony igaz örök Isten.

De Iacob az ö vele küßködö Angyaltul aldast nyert.

Azert ez az Angyal termeßet ßerint valo örök Isten.

VIII. Nem következik ebből, hogy Isten legyen. Mert lam Melchisedek is meg aldotta Abrahamot, Gen. 14. v. 19. Isaac, Iacobot, de azert nem Isten Melchisedech, hanem csak meltosagosb.

F. Minemü nagy külömbseg vagyon az Isten es az ember között: ollyan az Istentül ßármazot aldas közöt es az emberektül ßármazot közöt. Mert az Isten ő maga Authora, meg adoja az aldasnak: az ember penig csak könyörgesevel nyeri Istentül, ugy-mint ki ő-is küküldik aldasnelkül. Igy alda meg Abimelech Isten neveben Abrahamot, Isaacot, Iacobot, de az complementoma, s be tellyesedese Istentül jött. De az Iehova Angyal, tulaydon maga meltosagaval alda Iacobot, s-maga-is tellyesite el rayta. Mert ennek könyörgöt vala, *Gen.* 32. *v.* 9. Ez álda meg *v.* 29.

Az Isten maga az aldo, s-maga-is abe tellyesitő: de nem az ember, ki Istentül kér aldast.

Hogy penig egyenlő Isteni tißtelettel tißteltessek az Atyaval, meg tetßik *Ioh.* 5. *v.* 23. es innen magyarazzuk az Christus beßedeből, hogy Isten ez az Angyal: Mert imadgya Iacob.

IX. Azt mondgya Iacob: Latam az Istent ßinről ßinre, es nem halek meg, *azert örvendez igy, hogy az Isten kepe viselö Angyalt latta, s-nem holt meg.*

F. Hamis. Ssonmeg tegedet Moses, ki Iacobnak ßavat igy hozza be: *Deum vidi.* Az Istent lattam. Enyedi penig el lopja innet az Isten nevet, az helyeben Angyalt tafit.

Maria latta az Istennek követet, Gabriel Angyalt, *Luc.* 1. Miert nem félt azon, hogy meg hal, ha igaz volna az Enyedi magyarazattya? Nem az vala velekedetsek az Sidoknak, hogy ha az Isten követsegeben jaro Angyalt látna, meg halna, de az, ki Istent. Mert az Isten emeßtö tüz. *Deut* 4. *v.* 24. Azt mondgya Iacob, ßemtül ßemben, ßinrül ßinre latta ezt az Istent, ki az Iehova Angyal. Meg áll azert tökelleteßen, hogy ez az Iehova Angyal volt az Christus Iesus.

MOSES I. KÖNYVE.

Caput 35. v. 1.

Monda az Isten Iacobnak: Kely fel, eredgy fel Bethelben, es telepedgyel le ott, es csinaly oltart amaz erös Istennek, az ki meg jelenek teneked, mikor az te Batyad elöt futnal.

Azt parancsollya az Ur Isten ez igekben Iacobnak, hogy Bethelben fel mennyen es ott Oltart eppitsen. De ki ßámara es tißteletire? Igen vilagoson ö maga az Ur Isten meg magyarazza: Annak à Iehova Istennek ugymond, à ki teneked akkor meg jelent vala, mikor Esau elöt futnal. Az pedig az Isten, nem egeb vala, hanem amaz Iehova Angyal Istennek fia, à kivel küzködek, à kit Abrahamnak, Isacnak Istenenek monda Iacob *Gen.* 3. *v.* 11 Hoseas pedig seregeknek Istenenek, à mint im ez eleb megh bizonyitam: Ennek à Bethelben meg jelent Istennek csinallyon oltart, à melyböl ez jü ki:

Valakinek Iacob oltart keßitet az Istennek parancsolattyabol, az termeßet ßerint valo Isten es valoßagos ßemely az Istenßegben. Ez eppen az Isten parancsolattyabol vagyon.

De

De az Bethelben megh jelent Angyalnak keßitet Iacob oltart az Istennek parancsolattyabol. Mert ez mondgya vala maga felöl; En vagyok az Bethelnek Istene, &c. Gen. 31. *v.* 13.

Annakokaert az Bethelben meg jelent Angyal Iehova termeßet ßerint valo Isten es valoßagos ßemely az Istenßegben.

Mert ennek tött rola fogadaßt. Gen. 28. *v.* 20.

Ez nyilvan valo tanubizonßagot hogy Enyedi megh nem bonczolhattya, csuda mely könnyen megyen el melölle, midön igy ßol:

I. Ez fele ravaß okoskodaßt: meg ßeytettük es untig meg mutattuk. Hogy az követ Uranak kepeben ßol es nevet viseli. Nem csuda tehat ha az Istennek Angyala magat Istennek mondgya. Azert nem következik, hogy Iacob annak az Angyalnak csinalt volna oltart.

F. Az te czigany ravaß agyaskodaßidat füstben bocsatottuk es untigh meg mutattuk, hogy ßoha az követ azonnak à ki ötet el küldötte nevet fel sem veßi, nem-is viseli. Mert hazudna ha magat Ferdinand Királynak mondana követ leven, mely az Angyaloktul tavol legyen.

De kivel hiteti el Enyedi, hogy Isten ö maganak Angyalnak ßine ß. neve alat keßitetne oltart? Az Isten parancsollya: csinaly Oltart az Bethelben megh jelent erös Istennek: Enyedi pedig Angyalnak mondgya.

De vegyük az lesre Enyedit. Csinaly oltart az teremtet követ Angyalnak: azert Istennek. Eregy ez ravaß alnok consequentiaval?

Isten az Oltarnak fel eppitteteßevel à Balvanyozaßt akarja el tavoztatni, hogy Iacob à töb Balvanyozoktul az Oltar eppiteßel es ezen valo Isteni tißtelettel meg külömböztessek: Annakokaert igaz Iehovanak, ki az Fiu, az ßövetseg nek Angyala.

II. Semmi emlekezet nincsen az 35. *es* 28. *caputban, hogy Iacob Angyalnak eppitet volna oltart, hanem Istennek: mely felöl csak gyano sem lehet.*

F. Hamis. Mert az Iacobnak megh jelent Angyal nem vettetik egyben az Istennel. Mert ugyan azon Angyal hi-

vatta-

Enyedi Moſeſt hamiſſittya.

vattatik itt Iſtennek es annak tiſteletire parancsollya Iſten hogy oltart eppitſen. Hat Enyedi tapaſtalhatokeppen ellene mond Moſeſnek. Mert nem mondgya Iſten: Meny fel csinaly oltart nekem, hanem annak à ki neked megjelenek, à kivel kűſkődel, à ki megalda, az kit ſinről ſinre mondod hogy lattal. Kővetkezik azert, hogy Iacob az ő neki megjelent Angyalnak eppitet oltart, az mellyert termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos ſemely: az pedig az Chriſtus.

Erni hatta magat Enyedi. Mert ſemmiben meg ſem illethette: nem hogy megh bonczolhatta volna az elebbi argumentomot.

MOSES I. KÖNYVE.

CAPUT 48. v. 16.

Amaz Angyal az ki meg ſabaditot engem minden gonoſtul, Aldgya meg ez gyermekeket.

Kicsoda az az Angyal, à ki Iacobat minden gonoſtul meg ſabaditotta ott maga Iacob megh monda oda fellyeb: az Bethelnek erős Iſtene: az ő Attyanak, Abrahamnak, Iſacnak Iſtene, &c. az mint ekediglen Enyedi ellen megh bizonyitottuk az eleb megh jedzet ket locuſokban. Az ki Eſautul megh mente es meg alda *Gen.* 32 Im itt azt mondgya: Ez az Angyal aldgya meg az gyermekeket.

Kővetkezik azert hogy ez termeſet ſerint valo Iſten, az mint az bőtűből megh tetſik. I. Mert ez az Angyal *abſolutè* egy általlyaban Iſtennek mondatik *Gen*: 31. *v.* 13. *Item* 28 *v.* 20. *&* 32. *v.* 28. 30. *cap*: 35. *v.* 1. 9. 10. 11. 12. II. Mert azon aldaſt keri ettűl az Angyaltul mellyet az Iſtentűl. III. Mert azon tiſtelettel tiſteltetik, mellyel Iſten. IV. Mert imadgya Iacob, mely teremtet Angyalhoz nem illik: az melyből ez jű ki.

Valaki egy általlyaban Iehovanak, Iſtennek mondatik, ő magatul az embert meg aldgya es az aldaſt el tellyeſiti: Iſten tiſteſſegeben

ben jaro tiſtelettel tiſteltetik: Iacob-is imadgya, az termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely.

De ez az Iacobot gonoſtul meg ſabadito Angyal, Iehovanak mondatik: maga áld, es az aldaſt meg tellyeſiti: imadtatik.

Azert ez az Iacobot gonoſtul meg ſabadito Angyal, termeſet ſerint valo Iſten.

Sem az Atya pedig, ſem az Szent Lelek Angyalnak ſohul nem mondatik. Kővetkezik azert, hogy à Fiu Iſten volt ez. 1. Mert ő egyedúl mondatik ſövetſegnek Angyalanak. 2. Mert ez az ſabadito. *Matth.* 1.

Erőſſen viytattyak, mond Enyedi, á Haromſagoſok, hogy ez az Angyal Fiu Iſten, de hejaban. Mert.

I. Mintha ez egeſs vilagon ez haromnal Atya, Fiu, Sz. Lelek több nem volna. Ez bizony ollyan: Sem az oroſslannak, ſem az Medvenek nincsen okoſſaga: Hat à Lonak vagyon. Sem az Atya, ſem az ſent Lelek Angyal: azert az Chriſtus.

Az magyarban az Oroſzlá, Medve es Lo, helyet, Saſ keſelyüt, Galambot es Tyukot tóttenek, oly ſzineſek az Samoſatenicuſok.

F. Mert az forog kerdesben Enyedi, ha ez egeſs vilagon ez harom ſemelyeken kivűl legyene valaki, à ki Angyalnak mondaſſek: hanem, ha itt az helyen ez az Angyal, à kitűl áldaſt kér Iacob, mondathatike Atyanak vagy Szent Lelekenek, vagy teremtet Angyalnak? Meg mutatok, hogy ſem az Atya, ſem az Szent Lelek nem mondatik Angyalnak: Mert ſohonnan ezt Enyedi az Bibliabol meg nem bizonyithattya. Sem nem teremtetet Angyal, az mint ezt-is meg bizonyitottuk. Kővetkezik tehat ſükſegeskeppen, hogy nem az Atya, nem az Szent Lelek, nem teremtetet Angyal: tehat á Chriſtus. Mert nem lehet Oroſlan, Medve es Lo az, mint te karomlo nyelvel az Szent Haromſagnak megh csufolaſara kakogod. Az mi azert ſem az Atyara, ſem az ſent Lelekre, ſem az teremtet Angyalokra nem illik ez dologban, az az Fiura illik.

Nota Confeſsionem Samoſateniarum.

II. Ez nem egyeb hanem, principium petere: az mi kerdesben forogh, azzal bizonitani. Mert mi alhatatoſon tagadgyuk, hogy az à harom talaltaſſek az Iſtennek ő ſinte termeſetiben. *Azert meg engedet gyanant nem vehetik.*

F Szent Ianos Apoſtol első levelenek ötődik reſze-

ben teßi fel ezt az *Principium Theologicum*ot: Szent iras ßerint valo elsö kezdetet: Harman vadnak az menyben, kik bizonyſagot teßnek: Atya, Ige, Lelek, es ez harom egy. Valaki azert ezt tagadgya mindenkor, principiomot tagad. *Contra principia negantem, non argumentus, ſed ſuſtibus eſt diſputandum.*

Ti az Chriſtuſt csinalt Iſtennek mondgyatok, ki ßületeſe utan lött Iſtenné: az Szent Lelket Iſten erejenek. Mikor azert ti ezt allattyatok, mindenkor *principium petitis*, az mi kerdesben forogh, azzal bizonyitotok. Azert hogyhogy vehetitek meg engedet gyanant?

Tagadgyuk azert egy àtallyaban, hogy ebben az mi Confeſsionkban egy az Iſten, Iſtenſegenek állattyaban, de ßemelyeben harom: Atya, Fiu es Szent Lelek, vetkeznenk *petitione principii*, az mint ebben az egeß könyvben te ellened megh bizonyitom. Fogd hatrab azert az Sipot, es az mit mondaß, meg-is bizonyitſad.

III. Mert egynek ſem mondta az Atya az Angyalok közzül: En fiam vagy te.

F. Laſd meg oda fellyeb *cap* 16. *v.* 13. *Object.* 2. Mert ezerßer vetemedik erre az reſre, hogy nincsen mit mondani az igaſſag ellen.

IV. Ha az Elohim harom ßemelyt jegyez, es ez az Angyal az haromhoz jarul, negyen leßnek.

Ez ige Elohim nem negyet foglal be, de harmat.

F. Ez ige Elohim nem vettetik ellenben ezzel, Iehova Angyal. Mert ez az Iehova Angyal eggyik azok az ßemelyek közzül, kiket az Elohim igeje be foglal. Annakokaert nem jarul ugy oda ez az áldo Angyal, mint Angyal, hanem mint termeßet ßerint valo Iſten, es az Iſtenſegben valoſagos ßemely. Ez az oka hogy egyenlö meltoſagban helyheztetik az Atyaval. Kialt ez ellen Enyedi.

V. Nem következik. Egyben ßerkeztetik az Atyaval: azert egyenlö: Mert Iſten es az Prophetak egyben ßerkeztetnek. Exod. 14. *v.* 31. *Hin az Urban es az ö ßolgajaban Moyſesben.* 2. *Paral.* 20. *v.* 20. *Az Urban hidgyetek az Prophetakban-is, de azert nem egyenlök Iſtennel.*

Mas hinni az Iſtenben: mas hinni à Prophetaknak.

F. Illetlenek à peldak. Mert hißünk az Iſtenben ugy-mint elsö fü okanak à meg ßabadulaſnak: Hißünk à Prophetaknak ugymint Iſten ßolgainak es eßközöknek. Igy azert egyben fogattatnak, de nem egyenlö meltoſagban, nem egyenlö fö abban. De ez az Iehova Angyal egyenlö meltoſagban helyheztetik. Mert egyenlökeppen imattatik egyenlö nevel neveztetik, egyenlö cselekedetü. Ez pediglen az egyenlöſeget tanultuk az Uy Teſtamëtombol. Termeßetiben egy az Atya, à Fiuval. Mert: *Ego & Pater unum ſumus*: En es az en Atyam egy vagyunk. *Ioan.* 10. *v.* 30. Neveben. Mert egy Iſten az Atyaval. Cselekedetiben. *Ioan.* 5. *v.* 19. Tißteletiben. *Ibidem. v.* 23

Egy az Fiu az Atyaval.

Azert meg csufolhatatlanul megh ál, hogy egyenlö meltoſagu, Iſtenſegü, Cselekedetü, Tißteletü, &c. ez az Iehova Angyal az Atya Iſtennel.

VI. Külömb az kevanos, külömb az ſegitſegre valo hivas. Itt csak kevan Iacob jot az Angyaltul, es aldgya meg. Angyal neveben mint: Tobias Angyala legyen veled. Ioſephet pedigh Iſten neveben, &c.

F. Hamis, hogy nem ſegitſegre valo hivas volna ez. Mert bötü ßerint azt mondgya Moſes: Es meg aldgya vala Ioſephet mondvan: *v.* 15. Atyam, Elohim, az kinek ßine elött jartanak az en Atyaim Abraham es Iſac: amaz Elohim az ki taplalt engemet, &c. érts alatta: Aldgya meg ezeket à gyermekeket. Mert ez igek el hagyattattanak (*per Ellypſin*) azt mondgya Enyedi.

Iſmet *v.* 16. Amaz Angyal az ki meg ßabaditot engemet minden gonoßtul: Aldgya meg ez gyermekeket.

Amot vagyon emlekezet Elohimrol: itt Angyalrol: Es azon jokat kéri mind az Elohimtul, mind az Angyaltul. Mert az mint az Elohim áldgya: ugy az Angyal aldgya: az mint az Elohim taplalta: ugy az Angyal ßabaditotta. Az mint az Elohimot imadgya: ugy az Angyalt. Lattya az kinek Iſtennek tarto lelke vagyon, hogy mindenkeppen haſonlova es egyenlöve teßi az Angyalt az Elohimhoz. Megh ál azert hogy nem teremtetet Angyal ez, hanem teremtetlen Iehova Chriſtus, Iſtennek ßent fia. Hat valaki megh al-

dotta Iosephet, azon az gyermekeket. De az Elohim Atya, Fiu es Szent Lelek aldotta meg Iosephet: Hat azon az gyermekeket, csak hogy neveztetik eggyik semely az gyermekeknek meg aldasokban az Iehova teremtetlen Angyal az ki Esau'ul: ugy az Bethelnek Istene megh sabaditotta vala Iacobot.

Az-is hamis, hogy ket külömbözö nevben lött volna az aldas: Mert lött egy nevben, tudni illik, az ket külömbözö semelyeknek egy Iehova nevekben, az mint meg mutattam.

Az 15. versben lehet Metonymia: Iosephet, az az, az ö fiait.

Vegezetre semtelenseg az kevanast el sakaztani es meg külömböztetni az imatsagtul. Mert miesoda az imatsag kevansag-nelkül? En azt mondom imatsaggal eggyet jaro kevansag ez: Aldgya megh az en Atyamnak, Abrahamnak es Isacnak Istene. Az Tobias Angyala pedigh Enyedit aldgya. Mert nem azt mondgya Iacob, az Angyal legyen veled: hanem, Aldgyon meg. Azert illetlen ide.

VII. Nem mindgyarast Istenne lessen valaki azzal, hogy áldast kérnek tüle, s-meg áld valakit, Gen. 27. 2. Cor. ult.

Az aldas ket fele.

F. Nem lessen Istenne azzal, ha meg áld es aldast kérnek tüle, tudni illik, ha az, az aldas Papi es Patriarchai, mint az Papok aldottak es az Patriarchak, az ö Papi es Patriarchiai tisztek serint egyebeket. De ez lelki es hatalom serint valo aldas, mely tulaydon Istene: mely aldasbol igaz Istennek ismerjük lenni. Mert buzgo imatsaggal esedezik erötte az Iacob Patriarcha. Ez elsö ertelem serint kel erteni az Pal Apostol aldasat-is: Mert Apostoli az Szent Lelek neveben, az melyböl meg tetsik az Szent Leleknek örök Istensege. Mert ö az Anyassent-egyhaznak Communiojanak eggyessegenek authora, megserzöje es meg tartoja.

VIII. Musculus Haromsagos Doctor, ki rekesti azt az magyarazatot, melyben ez az Ige Istenröl mondatnek.

F. Egy embernek magyarazattya az igaz keresztyeni vallast fel nem bontya. Annak felette nem tagadgya Musculus az ö magyarazattyaval à Fiunak örök Istenseget, söt mindgyarast az ö magyarazattyanak kezdetiben idvösseges vallast

laſt tessen rola, es azt mondgya hogy ö azoknak ertelmeket nem akarja rontani, à kik az Ige Istenröl ezt magyarazzak. Meg ál azert hogy az Ige Isten, termesset serint valo bizony örök Isten.

Nota bene.

MOSES MASODIK Könyve.

HARMADIK RESZ. 6. vers.

Monda: En vagyok az te Atyadnak Istene, Abrahamnak Istene, Isacnak Istene, Iacobnak Istene.

Minek-utanna erkezet volna Moses Horebre az Istennek hegyere, *vers*: 2. Meg jelenek nekie az Iehovanak Angyala tüznek langjaban egy csipke bokorban. Közeleb jarula Moses, igy solita megh ötet az Iehova az csipke bokorbol. *vers*. 6. En vagyok az te Atyadnak, Abrahamnak, Isacnak es Iacobnak Istene: Kinek neve Ehje: En vagyok, *vers* 14.

Valaki Mosesnek az csipke bokorban megh jelent es magat Abrahamnak, &c. Istenenek mondotta, az termesset serint valo Isten. Ezt Enyedi söt meg az ördög, sem tagadhattya. Mert Moyses mondgya vers: 4. *Lata az Iehova, tudni illik, az csipke bokorbol, hogy Moyses oda közelitene, monda az* Isten *Mosesnek az csipke bokorbol: Moses, &c. En vagyok az te Atyadnak Istene, &c. Ezert allattya sent Istvan Act. 7 v. 30 31. 32. Annak felette Moyses halalahoz közelleven, ennek neveben aldotta meg az Iosephnek nemzetseget. Deut*: 33 *v.* 16. *De ez, az Israelnek Istene, à mint azon caputbol meg tetsik. Igy azert valaki a csipke bokorban Mosesnek meg jelent, termesset serint valo Isten az.*

De az Iehovanak Angyala az Ur Iesus Christus jelent meg Moysesnek az csipke bokorban. 1. Mert sohul az egesz Bibliaban az Atya, es az Szent Lelek Angyalnak nem mondatnak. De az Christus Angyalnak mondatik. Malach: 3. v. 1. Esa: 63. v. 9. 10. Mert ez az Israelnek szabaditoja, kinek Lelket az Israelitak haragra ingerlettek, az mint szent Pal magyarazza 1. Cor: 10. v. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. De sohanem teremtetet Angyalnak ezek nem tulaydonitatnak: Egy bötüvel mutassa megh Enyedi.

Annakokaert ez Iehovanak Angyala, ki az Ur Christus, termeszet szerint valo Isten es valosagos szemely az Istenseghben.

Semmi Meny-ütökötül meg bodult ember nem hankodhatik elmejeben ollyan igen Enyedi agyon veretven ettül az igasságtul, elsöben-is pedig erre kap ki.

Mi modon mondassek az Atya Egyedül Istennek.

1. Egyedul az Atya Isten az Abrahamnak, Isacnak es Iacobnak Istene, azt mondgya szent Istvan Act: 7. v. 13.

F. Homaly vagyon az Enyedi propositiojaban. Mert ha az Atyaval vettetnek ellenben az hamis Istenek, tehat egyedül az Atya Abrahamnak Istene, az honnan az Fiu, es a Szent Lelek nem rekeztetik ki. Mert az Atya nem volt az ö Fianelkül soha: az Fiu es az Atya sem volt az ö lelke nelkül es ez ertelemmel igaz az *Propositio*. De ha az Fiu, es az szent Lelek vettetik ellenében az Atyanak, es ugy mondatik az Atya egyedül Abraham, Isac es Iacob Istenenek, hogy onnan az Fiu, es az szent Lelek ki rekesztödnek, az mint Enyedi akarja, hamis, csalard az *Propositio*, mellyet Enyedi soha meg nem bizonyithat.

Az mi nez azert a szent Istvan beszedére, soha a Fiu Istensegben nem külömböztetik meg az Atyatul, hanem szemelyeben. Hat ki sem rekeztethetik. Meg tetszik ez az igeböl, *Egyedül*, nincsen az szent Istvan beszede közöt: az melyböl nyilvan meg tetszik, hogy köz titulus, ez az Atyaval, es a Fiuval mint meg tetszik *Esa: 41. v. 4 & 44 v. 5 6.* az holot az elsö es utolso es az Israelnek Kiralya igaz Iehova Isten. Ollyan az Christus. *Apoc. 1. v. 18. Ioan. 1. v. 50 & 12. v. 13.*

II. Nem igaz: Nem az Atya, sem az Szent Lelek ez az Angyal. Hat az Fiu. Mert lehet az Lelek.

F. Lasd

F. Lasd oda fellyeb *Gen: 48. v. 16. objecti 1.* Bizony gyenge madzaggal kötözöd az te velekedesödnek ránczos darabit. Bizonyits megh az Szent irasbol, hogy teremtetet Angyal megat Abrahamnak, Isacnak, Iacob Istenenek mondotta volna valaha? Ha ez teremtetet Angyal volt: igazat mondotte hogy ollyan Titulust vöt fel maganak: es az mi tulaydona az teremtö Istennek, azt maga felöl mondhatna? En vagyok ki ez csipke bokorban meg jelentem te neked Moyses, az te Atyadnak Istene. Vagy teremtetet Angyal szava ez, vagy teremtetlen Iehova Angyale. Nem teremtetet Angyale. Kicsodaé hàtekef-ketelen ezt kel mondanod: Nem az Atyae: Mert ö Angyalnak sohul nem mondatik: Nem az Szent Leleke: Mert ez sem mondatik Angyalnak: Tehat az Christus Iesuse, ki Angyal, *Malach. 3. v. 1.*

Az Christus Iesus jelent megà csipke bokorban Mosesnek.

III. Latvan az haromsagosok, hogy üres az ö okoskodasok, ezt ragaztyak hozza, hogy az Christus volt az pusztaban az nepnek Hadnagya: 1. Cor. 10. vers. 4. Ez-is hejaban valo. Mert az Atya ö magatol valo Hadnagya volt az nepnek: Az Angyal es Moyses az utan valo. Nem-is mondgya az iras Hadnagynak à Christust.

F. Esaias Propheta az tellyes szent Haromsagh egy Istent mondgya az nepnek Hadnagyanak es vezerenek. *Cap. 33.* Meg kel tehat valasztani à fellö fö vezert és Hadnagot, á szolgatol Moysestül, söt meg az Angyaltul-is, az menyiben az Angyal közben jaro, és az Atyanak követe, ugy-mint, ki altal vitte ki az nepet. Moysestöl-is. Mert ennek az Angyalnak szolgaja Moyses, s-nem kel ö vele egyenlö Hadnaggya tenni. Mert nyilvan valo mondas erröl az Angyalrol, *Exod. 23. vers. 21.* Megh oltalmazd magad attul, és engedgy annak beszedenek, meg ne bossontsad azert (nem mint Mosest, de mint Istent) Mert nem szenvedi el az ti gonoszsagtokat. Lassad *Exod: 13. v. 21.* Azert az mint az Atya ú magatul volt Hadnagya az nepnek: ugy az Fiu és szent Lelek, ugy mint oly cselekedetnek, mely köz az 6. haromsaggal. Nem is mondgya az iras Hadnagynak az Christust: Csudalkozasra melto ez, nagy vakmerösegedè vagy tudatlansagod, hogy nyilvan valo iras ellen allatni nem altalod. hogy az Christus 1. Cor. 10. v. 9

hau-

hadnagynak az irasban nem mondatik. Lasd meg, *Mich.* 5. v. 2. *Matth.* 2. v. 6. *Heb.* 12. v. 2.

IV. Szent Palkö ſiklarol ſol, kö ſikla volt azert az Chriſtus, nem Hadnagy. Valaki azert maſt követ, az nem Hadnagy. De az Chriſtus követte az nepet. Azert nem volt Hadnagya az nepnek az Chriſtus.

Az Chriſtus vezere es Hadnagya volt az nepnek az puſztaban.

F. Vallyon-s nem volte Hadnagya Enyedi az ő Deaki ſeregenek? Még-is az holot keſeresben utannok ment: Azert nem Hadnagy. Az vitez Hadnagy gyakorta követi az ſereget, de azert ugyan Hadnagy. Azert az elſő Propoſitiora azt mondgyuk: Valaki maſt követ, ha tudni illik csak követi, és ſoha előtte nem megyen, az nem Hadnagy: De az Chriſtus nem csak követte az Izraël nepet, de ugyan előtte-is ment és vezere ſ-Hadnagya volt: *Exod.* 23. v. 20. 21. 22. & *cap.* 13. v. 21.

Nota benè.

Meg engedi it nyilvan Enyedi György, hogy az kő ſikla Chriſtus, követte az ſereget, az melyből ez jő ki.

Az mely kö ſikla az Izrael nepet követte, az valoſagos ſemely volt az O Teſtamentomban-is. De az à kö ſikla, az Chriſtus volt. Annakok: az Chriſtus valoſagos ſemely volt az O Teſtamentomban-is.

Mert volt Marianak előtte, mikor az nepet követte, az melyre nezve maga-is mondgya: Minek előtte Abraham volna, *En vagyok. Ioan.* 8. v. 58.

V. Ha nem képtelen az küldötnek ſemelyet es az küldönek ſemelyet egyeleſleg emliteni, tehat következik, hogy itt-is az Iehovanak neve, holö maganak Iſtennek, hol az Angyalnak tulaydonittaſſek, mint Matth. 10. *verſ.* 20. *Ioan.* 14. *verſ.* 24.

Az követ ſoha az ő Uranak kereſzt nevet nem viſeli.

Vallyonſ-ha Abrahamnak követe, mellyet Rebeccaért bocsatot vala, hogy Iſaaknak hozza feleſegúl, ſemelyet az Abraham ſemelyetől el egyelitette volna, ſ-nevet-is az ſ. Patriarchanak magara vette volna, nem rut képtelē dolgot, kep-mutataſt cselekedet volnaè? Mentől inkab az ſ. Angyalok, ha az ő teremtőjöknek ſemelyebē azt mondtak volna: *En, Iehova vagyok, en vagyok az Abrahamnak, Iſaaknak, Iacobnak Iſtene.* Nem képtelen dolgot cselekettenek volnaè? Herodes csak az népnek hizelkedeſet veſi fel: Iſten ſava, ſ-nem embere, még is fergekkel eteti meg erette az Ur Iſten. *Act.* 12.

v. 23.

v 23. Hat az Angyalokban el ſenvette volnaè? ők-is kevelyſegre indittatanak, ám az Pokolra hanyatanak erette, *Luc.* 10. v 18. Az ő ſemeket ket ket ſarnyokkal fedezik, még csak megh ſem tekintelik az Iſtent. *Eſa.* 6. Azonba Iehova nevet tenne magara hogy ő az Abrahamnak, Iſaáknak, Iacobnak Iſtene? Kereſtelő Ianoſ-is követe az Chriſtuſnak, még-is nem viſele az nevet, ſőt tagadgya, hogy ő nem Chriſtus. *Ioan.* 1. v. 20. Szemtelen allatas.

Az bizonſagok-is illetlenek. Mert csak azt bizonyittyak, hogy az beſede, nem à követeke, hanem azè az ki őket el küldötte, az mi nez az ſententiara és az ertelemre, hogy tudni illik az Apoſtolok ſava az Sz. Leleké, kinek illeſeből ſollottanak. 2. *Pet.* 3 *verſ.* 21. Nem penig hogy az Apoſtolok volnanak az ſ. lelek: az Chriſtus beſede volna az ő Attyanak beſede, nem penigh hogy az Chriſtus volna az Atya, mely igaz. Laſd *cap.* 16. *Geneſis.*

VI. Mas az ki Moſeſnek meg jelent, es mas az à ki ſollat, es magat Iehovanak es Atyak Iſtenenek nevezte.

F. Hamis ez csavargaſ-is. Mert az ki Moſeſnek meg jelenek, *verſ.* 2. Ugyan azon ſollittya meg az csipke bokorbol. De az Angyal vala. Hat az Angyal mondgya magat Atyak Iſtenenek, az mint az Contextuſnak folyo beſedeből ez nyilvan megtetſik, kiről mayd bővebben. Azert nem mas az ki Moſeſnek megh jelent, ſ-nem mas az ki ſollot, hanem azon egy Angyal.

VII. Ha lam az Angyal nehol egö tüznek mondatik. Hebr. 1. *v.* 7. *Pſal.* 103. *verſ.* 4. *Azert az csipke bokorba egö tüz, Angyal volt.*

F. Vak az ki nem lattya az bőtűben, mely nyilvan megh kűlömböztetſek az Angyal az tűztűl. Mert nem az Angyal mondatik tűznek, de hogy az Angyal jelent meg az tűznek langjaban, és hogy az csipke bokorbol ſollitotta megh Iſten Moſeſt.

Az meg jegyzet helyekben penig nem az tűz neveztetik Angyalnak, hanem ellenben az Angyal hivatik tűznek langjanak haſonlatoſſag altal, az ő munkajoknak és cselekedeteknek erejere nezve.

Szent Pal es ſzent David, egö tüznek hija az Angyalt: Azert Moſesnel-is ollyan. Kivanatos agyaskodas.

VIII. Az jelenes mellyet Moyſes latot, Iſten Angyala, Moyſes es ſzent Iſtvan mondgyak: de az beſzed az tüzben levö Iehováje, az mint meg tetſzik Matth. 22. verſ. 31. Mar. 12. v 26. Hat nem Angyal ſzava.

F. Nem tudva it ez arant Enyedi törben eytette magat. Mert az kit Idvözitönk az Euangeliſtaknal Iſtennek mond, azt ſzent Iſtvan *Act. 7. verſ. 30.* Urnak Angyalanak mondgya és igy azon egy Angyal az Iſten, és azon egy ſzava ez: *En vagyok az Atyak Iſtene.* Meg engedgyük azt-is, hogy Iſten ſzava, de az Chriſtus ſzemelyere nezve, hogy maſodik ſzemely az Iſtenſegben, ki az ö tiſztiben Angyal. Nem mas azert az jelenes, s nem mas az beſzed, hanem azon egy. Mert az ki megjelent Moyſesnek, azon-is ſol, beſzel vele.

IX. Latvan Enyedi, hogy az mit ekedig mondot, erötelen, üres, es hogy ſemmi ponduſa, terhe nincsen, igy ſol: Engedgyük meg hator, hogy az ki Moyſesnek megjelent, vele ſzollot, mind egy, s nem mas volt, hanem Iehova Angyal, de nem következik innet, hogy az az Angyal Chriſtus volna. Mert az Iehova nem teremtet allatnak is tulaydonittatik, az mint meg bizonyitottuk.

F. Be nem telhetel kegyes olvaſo Enyedinek az ö csavargaſaban valo csapongo beſzedivel. Ha meg engedi, hogy azon egy mind az, az ki meg jelent, mind az, az ki ſzollot beſzellet Moyſeſſel, miért csapongot hát ekkedig ollyan hamis okoskodaſokon, mellyeknek maga nyakat ſzakaztya ez ö engedelmevel? Vagy az, hogy magat mutogatta bölcsnek lenni, vagy az Papyroſnak leveleit akarta többiteni, vagy minket akart ezzel ijeſzteni: De nem bantom.

Egy altallyaba tagadom, hogy ſoha az Iehova nem teremtet allatnak adattatot volna, nem-is adatik. Laſd megh *cap. 16.* Mentül inkab itt. Kicsodanak neve: *En vagyok.* Nem de nem ennek az Angyalnake, ki Moyſeſſel beſzel? *verſ. 14.* Kicsoda az Abrahamnak, Iſaaknak, Iacobnak Iſtene? Ezen Iehova Angyal. *verſ. 6. Kicsoda az Izraelnek ſzabaditoja?* Ezen Iehova Angyal: *v. 8.* Kié adni az Chanaan földet? Ezen Iehova Angyale, *verſ. 8.*

Valakinek neve. En vagyok. *Ismet. En vagyok Atyak Iſtene, Izraelnek ſzabaditoja, Chanaan földenek megh adoja, az termeſzet ſzerint valo Iſten, az Iehova Angyal, &c.*

X. Illyen hihetetlen dolog-is jö ki innen: Exod. 3. Iſten mondotta, es, Act. 7. Angyal mondotta: es, Luc. 20. Moyſes mondotta ez igiket: En vagyok Abrahamnak, Iſaaknak, Iacobnak Iſtene. Hat az Iſten, az Angyal, az Moyſes egy allatuak.

Ezt az kötest az haromſagoſok bizony meg nem oldhattyak az ö ertelmeknek meg hamiſsitaſa nelkul.

Enyedinek iteleti ſzerint valo meg feythetetlen erösſegh.

F. Ha rá mára feſzittyük, ez eskűvö embernek ezt az ö oldhatatlan erösſeget, bizony mondö en-is hogy még csak az jo itiletü ſzermekis meg pöki. Mert az elsönek eznek kel lenni.

Valakik azon beſzedet mondgyak egy allatnak: S-ki ne pökne ezt? De ſzoritſuk az reſre, es vegyuk fel:

De David Ferentz azon egy beſzedet mondgya az ördöggel az ö egy Iſtenröl irot könyvenek az kezdeti ſele, hogy egy az Iſten, ſzent Iacab Apoſtolbol Cap. 2. verſ. 19.

Azert David Ferencz es az ördög egy allatuak.

Tudode te eskűvö ember, hogy ſzent Lukacsnal Chriſtus nem tulaydonittya Moyſesnek ezt az kezdetet (*In prima perſona*) En vagyok Abrahamnak, Iſaáknak, Iacobnak Iſtene, mint az Iſtennek és Angyaloknak tulaydonittatnak: de tulaydonittya, mint Hiſtoria iro Prophetanak, mint meg tetſik az bötüböl, ki igy vagyon: Hogy pediglen az halottak fel tamadgyanak, Moyſes is meg jelentette az csipke bokornal, mikoron az Urat Abraham Iſtenenek, Iſaak Iſtenenek &c. mondgya. Latode Hiſtoria ſzerint ſol: Mert mondot ſot hoz be, mely nem ö ve, hanem az Iehova Angyale: Hat nem ezt kel vala Enyedinek meg bizonyitani, hanem ezt, hogy Moyſes ö maga felöl: *In prima perſona*, igy ſollot volna. *En vagyok Abrahamnak Iſtene, &c.* és ugy hozhatta volna be, hog az Iſten, az Angyal, és az Moyſes egy allatuak. De hogy ezt nem bizonyithattya, miert gögösködik, miert eskűßik?

Exod: 3. Iſten mondotta: Es

Act. 7. Angyal mondotta: En vagyok Abrahamnak Iſtene &c. *Hat az Iſten es ez az Angyal egy allatuak. Mert:*

Valaki maga felöl in prima perſona *ezt mondhattya:* En vagyok Abrahamnak Iſtene &c. *aztermeßet ßerint valo Iſten. Enyedi Györgye ez az Propoſitio.*

De az Iſten es az Angyal Iehova Chriſtus ezt mondgyak (in prima perſona.) *magok felöl: Ez Moſeſe es ßent Iſ vane.*

Azert az Iſten es az Angyal Iehova Chriſtus egy allatuak.

Arok vagyon it előtted Enyedi ha tudß ugrani.

XI. Az Haromſagnak kulsö cselekedete köz: De ez Angyalnak bocsataſa köz cselekedete az haromſagnak. Következik azert, hogy nem csak az ßent Lelektul, de ö magatul is bocsattatot. De nem az ßentlelektul. Mert ö maga mondgya, hogy azt el bocsattya. ö magatul ſem: Mert mindenut azt kiallttya hogy ötet az Atya bocsatotta. De ez-is következneknek, hogy azon volna az el bocsatot, azzal â ki el bocsatotta. Maga maganak parancsolt volna: Vr es ßolga volna. Keptelenek.

F. Lam ugyan meg könnyebedek az Enyedi elmeje, hogy ezt ki főzhete ſ-ki ßűrhete.

Az ßent Haromſagnak cselekedete köz, de ugy, hogy az cselekedetnek rendi eppen meg tartaſſek, és az ßemelyeknek tulaydonſagi meg külömböztetſſenek. Es igy leven az el bocsatas küllő cselekedet ugy hogy ha egy altallyaban meg gondollyuk mind az harom ßemelyre egy arant illik: De ha az ßemelyeknek rendire nezünk, tehat az Atyanak ßemelye ßerint valo cselekedeti, megh külömböztetik az Fiunak és az ßent Lelcknek ßemelyek ßerint valo cselekedetektől, ugy, hogy az Atya á ki bocsat, az Fiu az ki el bocsattatik, és az ßent Lelek ki azt az bocsataſt meg ßenteli. Ez közönſeges feleletek az mi Doctorinknak, kiről ha ki bővebben akar olvaſni, tekintſe megh Zanchiuſt *lib:* 5 *cap. 7. pag.* 108 *De tribus Elohim.*

Az bocatasban valo cselekedetnek rendi az harom ſzemelyek közt.

Az minemü keptelen dolgokat gondolt Enyedi, csak párák. Bocsattatot az Chriſtus az Sz Lelektül-is. *Eſ. 61. v. 1 Luc. 4. v. 18.* Bocsattatot mind az Atyatul ſ-mind magatul, ſ-nem

keptelen, mert mind az kettőről tanit az iras. *Ioan. 10. v. 16 & 17. v. 21. Heb. 9. v. 14.*

Ugy lenne az bocsatot ugyan azon azzal, az kitől el bocsattatot, ha ßemelyekben meg nem volnanak küllő mbőztetven: Az Atya bocsatotta az Fiat, de nem azont az mi nez ßemelyekre. Az többi feleletet nem erdemlenek.

XII. Ha az Iſten meghetetlen, veghetetlen, es mindeneket be tölt, hogy hogy vagyon, hogy küldetet el is jöt: Helyt valoztatna az mely keptelen. Hat ez Angyalteremtet allat volt.

F. Mikor az Fiu mondatik el küldetni, és el jöni, leßen az, az Chriſtus ßemelyenek maga megjelenteſe altal, és maga ki mutataſanak hathatoſaga altal, helynek valtoztataſa nelkül, holot az el bocsatot ßemely Iſten, az Iſten penigh mindenút vagyon. Igy mondom, mondatik az Fiu jöni az Atyatol, *per Spiritualem manifeſtationem* kivaltkeppen valo megjeleneſe altal, nem ugy mintha ot lenni kezdene, az holot az előt nem vala, hanem jelen lenni magat mutatta az ő hathato cselekedete altal az Atyanak akarattya ßerint.

Az Fiu eljő vetelinek modgya vagyon, nem helynek valtoztataſaval, de ſzemelyenek meg jelenteſevel.

Innen, az küllő cselekedete valamellyiknek az Iſteni ßemelyek közzül, ßemelye ßerint nem egyeb, hanem annak el küldeteſe, az az, uy modgya annak az ßemelynek meg jeleneſenek, mint az Fiu, hogy az teſtben el jöve: az ßent Lelek Pünköſd napjan, nem azert, mintha az előt ſ akkor-is Iſtenſegek ßerint mindenút nem voltanak volna, hanem hogy ott kivaltkeppen valo cselekedetek altal magokat megh jelentettek. Igy vonyok le Enyedinek ßemeiről az hályogot, hog az Iſtenitanu bizonſagnak tükörebe nezheſſen.

XIII. De ez illyen bolondoskodaſt, mond Enyedi, es kábálkodaſi el hagy van, azt mondom, az Iſtent ſenki nem latta, ſoha az ö ßent ßavat ſem hallotta. Ioan. 1. v. 18. & 5. v. 37. 1. Timot 6. v. 16. Exod. 3 v. 20. Azert nem Iſten; hanem teremtet Angyal volt az, ki Moyſeſnek meg jelent.

F. Ur Iſten bezzeg nagy dolog, hogy az egeß kereßtyen vilagh bolondoskodik es kabalkodik, az ßent Haromſagrol valo tudomanyban, ſ-ez egy nehany jo feje kőről Pleoanuſok eßeskednek.

Az Istent nẽ lathattya senki Istenſegenek allattyaban, de à kegyelemnek könyveben meg lathatni.

Nem nagy kabaſag, hogy bolondſagnak ne mondgyam, ezzel rontani az mindenek felet őrökke áldando Istennek az Chriſtus Ieſuſnak örők Istenſęget? Senki nem latta az Istent, ßavat ſem hallotta: Azert nem Isten az Chriſtus?

Hog az Istent az ő Istenſegenek allattyabā ſenki az emberek kőzzűl az mint vagon, meg nem lathattya: Mert erről az lataſrol ßolnak az bizonſagok, ſoha az Chriſtus Ieſuſnak örők Istenſeget el nem ronttya. Mert meg lathatni az Istent az termeßetnek, az kegyelemnek tűkőreben, és az Chriſtus Ieſusban, minemű lataſnak nemevel rakva az ßent iras, és ez eleg az Isteni lataſra ſ-iſmeretire. Ső, hogy Moyſes ſenkit nem latot, csak ßozatot hallot, abbol tetßik meg, hogy ez lathatatlan, Iehova Angyal volt.

Kabaſag azt allatni, hogy ſenki nem hallotta volna Isten ßavat. Hallota Adam, Noe, Abraham, Moyſes, Kereßtelő Ianos, mikor Chriſtuſt kereßtelne, többek-is. *Gen.* 2. *v.* 26. *& cap.* 3. *v.* 9. 10. *Item cap.* 6. *v.* 14. *&c.* 2. *Pet.* 1. *v.* 18. A hol ß. Ianos penigh azt irja: Senki az ő ßavat nem hallotta, azzal azt jelenti, hogy nem ßenvedhettek el ßavat, az mint meg tetßik az Apoſtolok peldajokbol. *Matth.* 17. *v.* 5. Kik mikor hallottak volna az Isten ßavat, nem álhattak el, le borulanak. De hayrſuk itt-is az reſre Enyedit: Az teremtetet Angyalt ſenki nem lattya, az ő allattyabā: Azert az Angyal nem volt teremtetet Angyal: Ladde, hogy nem jo. Mert megh lattathatik valami formaban, mint az ßent Lelket Galamb formaban *Matth.* 3 *v.* 16. *Luc.* 3. *v.* 22.

XIV. Ab officio ad eſſentiā, ab accidente ad ſubſtantiam.
Az tißtről az allatra, az kulsö dolgokrol, az belsöre: Bolond, es az ßent irasban tellyeſſęggel tudatlanhoz illik argumentalni Mert az Iehova nevezeti tißtre nez.

F. Hogy *nev*, *Iehova*, csak tißtre nezö volna, hogy az ki Iehovanak mondatik, az tißtire nezve mondaſſek Iehovanak, bolondhoz es kaba tudatlanhoz illik azt mondani. Mert ez nev, *Iehova vagyok*, az kiről egy altallyaba mondatik annak, nem tißti, hanem allattya jelentetik az nevel, önnön maganak az Istennek magyarazattya ßerint: *Ehje*

qui

qui ſum. Ki vagyok. *Exod.* 3 *v* 14. az mint oda fellyeb. *Gen.* 1. *v.* 13. *objećt.* 5. meg mutogatam: Hat ez az Moyſeſnek megh jelent Angyal ſem mondatik tißtire nezve Iehovanak? Mert ekkeppen Angyal, *Eſa.* 63. *Malach.* 3 Hanem termeßetire nezve: Mert magatul valo Iehova, Istenſęgenek termeßetibe: Szemelyeben az Atyatol.

Ha tißtinek meg mutato kőz neve volna ez. *Iehova*: Miért hat, hogy Aaron Moyſeſſel, nẽ hogy eggyűt Iehovanak, de még csak *Elohimnak* ſem mondatik: *Exod.* 7. *v.* 1. Ha ez az Enyedi allataſa igaz volna, tehat minden Isten kővetſegeben jaro ember Iehovanak mondathatnek, az mely hamis. Hamis hat az ő collectioja, agyaskodaſa-is. Annakokaert mikor az Iehova nevről argumentalunk, az Chriſtuſnak ßemelyere Isteni allattyat jelentyűk, ſ-nem bolondoskodunk. Kaba bolondoskodas tehat, hogy Enyedi igy agyaskodik:

Az Socrates Atya.
De az Atya Relatio. *Hat Socrates* Relatio. *Mivel ßolnak igazabban ezek.*
Az Angyal Iehova.
De az Iehova teremtö
Hat az Angyal teremtö.

F. Ez tűvel heggyel őßve allo kőtetlen ſőprűk, nem mi argumentomink, és az mi fel tőt czelunktol tavul jar. Annakokaert, holot ſemmi Figuraban nincsenek, igy formallyuk, hogy az odala csonttya ki teſſek.

Valaki Atya. abban Relatio (*rend*) *vagyon.*
De Socrates Atya.
Azert ö benne Relatio *vagyon, mely az ö fia, es ö közötte az* Paternitas *Atyaſagh.* Igy.
Valaki magatol valo vagyok, az teremtö.
De az Moyſesnek megjelent Angyal ollyan.
Azert teremtö.

Ha Istennek tarto lelked vagyon, itild meg, mi közi Socrateſnek ide az ő Atyaſagaval ſ-relatiojaval, az ő magatul valo Iehovanak teremteſehez? Formallya maßor jobban, bizonyos figuraban, ſ-tellyeſſeb feleletet hal. Az harmadik

és az negyedik, az másodikban vagyon, de oda tőttek az *Dialecticusok* hogy abban az *major* és az *minor* ne legyenek *affirmantes* bizonyitok.

Vegezetre igazit *ad cap.* 16. az holot meg mondotta, hogy egy Angyal sem lehet Christus. Mi-is oda igazitunk, és itt-is azt mondgyuk, hogy egy Angyal sem lehet Christus, tudni illik, az teremtetet Angyalok közzúl: Mert ezek közzúl egyiknek sem mondotta az Atya; *En Fiam vagy te. Heb.* 1. De az Christus követsegben jaro tiſtire nezve, az menyiben követsegnek Angyala *Malach.* 3. *v.* 1. és az Isten orczajanak Angyala, *Es.* 63. *v.* 9. annyiban meltan mondatik Angyalnak, ugy mint, ki az teremtetet Angyalokkal ellenbe vettetik, mint teremtő Iehova Angyal.

Megh áll azert el romolhatatlanul, hogy az mely Angyal Moyſesnek az csipke bokorba megh jelent, és ki őtet Pharaohoz küldötte, az nem volt teremtetet Angyal, hanem teremtetlen, ki az Istennek Fia, az Ur Iesus Christus.

BIRAK KÖNYVE.

HATODIK RESZ. 12. verſ.

Meghjelenik neki, (Gedeonnak) az Iehovanak Angyala, es monda neki: Iehova vagyon te veled erős ferfi.

Hogy az egeſs tizenkettődik Caputot ſorgalmatoſſan megh olvaſſuk, es imez kettőre figyelmezünk 1. Hogy ez Gedeonnak megh jelent Angyal, mindenút Iehovanak mondaſſak. 2 Hogy ennek, mint igaz Istennek oltar epittetik: Tehat vilagoſſan ſnagy egyenetſſen fel talallyuk, hogy ez nem teremtetet Angyal volt: De amaz követſegnek Angyala. *Malach.* 3 *v.* 1. ki az O Teſtamentomban is Istentől az

Atyak-

Atyakhoz követſegben jart, és ez ő követſegben valo jaraſa altal mutogatta, hogy ő volna az Atya Istennek örökke valo ſolo igheje, es ki az údőnek tellyeſſegeben az teſtet fel venne, és abban az közben jaraſnak tiſtir, mellyet moſtan mutogat *inchoalna*, el kezdene, és mindeneket helyre allatna, *Eph.* 1. *v.* 10. az mint ezekről az uy Teſtamentom bizonſagot teſen. Annakokaert.

I. Valakinek (primo & per ſe) *tulaydonittatik, ez nem Iehova az ſent irasban, az termeſet ſerint valo bizony örök Isten*

Mert az Isten annyera maganak veſsi ezt az nevet, Exod. 3. *v.* 15 *&* 6. *v.* 3. *Num* 6. *v.* 23. *Eſa.* 42. *v* 8. *&* 44 *v.* 26. *hogy ſoha az mint dicsőſeget maſnak nem adgya, ugy ezt az ő ſentſeges nevet, teremtet allattal nem közli.*

De az Gedeonnak meg jelent Angyal primo & per ſe *egy atallyaban Iehovanak nevezteti egynehanyſſor kit az ördögh ſem tagadhat.*

Annakokaert az Gedeonnak megh jelent Angyal, termeſet ſerint valo bizony örök Isten. Az penigh az Vr Iesus Christus. Mert az O Teſtamentomban ő mondatik az Istenſegben levő ſemelyek közzúl Angyalnak

II. Valakinek Gedeon oltart epitet, es azonnak tiſsteletire, azon az oltaron áldozatot vit ſel, az termeſet ſerint valo bizony örök Isten. 1. Mert teremtet Angyalnak tiſsteletire oltart epiteni, es azon áldozni nem ſabad. Apoc. 22. *v.* 9. 2. *Mert Balvant imadot volna Gedeon.* 3. *Mert kedveſſen vötte az Iehova az aldozatot.*

De Gedeon az neki megh jelent Angyalnak epitet oltart, annak tiſsteletire aldozot azon. v. 24. *&* 21.

Annakokaert az Gedeonnak megh jelent Angyal termeſet ſerint valo Isten: Ez penig az Christus, az meg mondot ok ſerint.

Latvan Enyedi ennek nyilvan valo igaſſagat, iſmet nagy rut csapongaſra vetemedik, es untigh hozelő azon egy dolgot, hogy nincsen mit mondani az igaſſagh ellen. Laſſuk rendel.

I. Az Iehova nev, ſenkit örök Istenne nem teſsen. Az Iehovanak az mely Angyal kepet viſeli az az Iehova.

F. Az Iehova nev ſenkit örők Istenne nem teſsen.

De az Izraelnek igaz teremtő Istenének neve Iehova: Azert nem csak Isten. Hiszem keptelen ez az Enyedi consequentiaja. Micsoda tesi tehat az teremtőt Istenne? Bizony nem egyeb, hanem az mi ő magaban Istenségenek termeszeti szerint. Ugy penigh *Ehjeh, Iehova vagyok.* Mert ez nev mondgya meg, kicsoda Isten ő magaban: *Quia suum esse à se ipso habet.* Az mint immar megh bizonyitottuk.

Az frigynek ladaja nem mondatik Iehovanak.

De nem atallya ismet elő hozni, hogy az Frigynek ladaja Iehovanak mondassek.

Tudgya megh itt-is, hogy soha az lada Iehovanak nem mondatot. Mert mivel hogy az O Testamentomban, az Isteni tiszteletnek ki szolgaltatasa ragaztatot vala az frigynek ladajahoz, es az Isten-is ot akart szollani es megh jelenni. *Exod.* 25 *v.* 22. *Levit.* 16. *v.* 2. ezokaert azt akarta, hogy minden Isteni tiszteletet, ot szolgaltassek ki az lada elől. 1. *Reg.* 3. *v.* 15. 1 *Chron.* 17 *v.* 14. ot-is akart az Ur Isten tiszteltetni *Ios.* 7. *v.* 6. Innen vagyon, hogy mikoron az emberek akartak az Istent megh keresni, vagy vele szollani, az lada fele fordultanak, es ugy szollitottak meg az Iehovat, bizony nem azert, mint ha az lada volna az Iehova, de hogy kivaltkeppen valo jelenletet az Ur Isten az ladahoz kötötte vala, ott akarta, hogy megh keressek, vele beszellyenek, tiszteljek, es imadgyak. Lasd megh *cap.* 16.

In cap 1. Matth. fol 203.

De verjük torkaban Enyedinek, ez felől valo itiletivel az ő ellenvetesenek darabjat, midőn igy szol: Megh kel azt is erteni, hogy gyakorta az nevek, nem annak az dolognak termeszetit mutattyak ki, az minek az nem adatot, hanem azoknak az megjelentet dolgoknak csak jelei, es emlekeztetői: Mint Abraham az hegyet, az mellyen fiat akarja vala megh aldozni, nevezi Iehova latasanak. *Gen.* 32. Egy helt Penielnek, avagy Phanielnek, az az, Istent latni: *Neq; tamen quisquam montem illum vel Iehovam esse, vel videre affirmave it:* Még-is mind az altal senki azt az hegyet nem mondgya, vagy Iehovanak, vagy latni. Hat az lada sem Iehova, &c. Mert nem termeszetit jelenti megh Hanem az Angyal Iehova: Mert Isteni termeszetit jelenti az nev ő neki.

Megh

Megh áll azert, hogy az Iehova nev, oly tulaydon nev az Istenségben levő harom személyeknek, hogy soha ő kivűlöttök, semmi teremtet allatnak nem tulaydonittatik. De tulaydonittatik ennek az Angalnak: Hat nem teremtet allat.

II. Mert Iehova Angyalanak mondatik.

Azert nem Iehova, hanem csak követ, az miut Vatablus es Bucerus mondgyak.

F. Nem azert mondatik Iehova Angyalanak, hogy tisztire nezve volna Iehova, hanem az ő személyeben valo megkülömböztetesert. Mert Iehova, valosagos személy az Atya: Ez az követ-is Iehova valosagos személy, es az Atyanak szerelmes követe, es az ő ortzajanak Angyala. Mert egy követ-is az ő Uranak nevet nem viseli, *in casu recto*, első mondasnak rendiben: De *in casu obliquo*. Ez Matyas Kiraly követe: Hat nem Matyas Király. Az Christus penigh Iehova Angyal: Hogy penigh Iehova Angyalanak mondatik, az vagyon az Isteni személyeknek megkülömböztetesekre nezve.

Vatablus és Bucerus nem ellenkeznek az igassággal, és à ketten az szent haromsagh felől valo közönseges hitet avagy vallast, az ő magyarazzattyokkal nem ronttyak.

III. Ha Gedeon ezt nem ismerte örök Istennek, tehat neki sem aldozot. De az első igaz: Mert nem hogy Istennek ismerte volna, de megh csak Angyalnak sem velte, v. 22. &c.

F. Igy vagyon az bőben: *v.* 22. Latvan penig Gedeon, hogy az Urnak Angyala volna, monda. Iay Uram Istenem, mert latom az Urnak Angyalat szinről szinre. Meg mondottuk penig oda fellyeb, hogy az Sidok nem feltenek halaltul az Angyalnak latasaért, mint Maria, hogy Gabriel Angyalt lattya, hanem az tulaydon az Istennek latasaért. De irt elsőben Gedeon azt tudgya vala, hogy valami Propheta ez: Az mellyert, mint Abraham es Loth, etelt akar neki keszitteni. De az à Gedeontul fel vitetel, Isteni csoda altal igaz aldozatra fordittatek, mellyet ez az Iehova Angal kedvesse vőt, az melyből meg ismeri, hogy nem csupa Angyal: Azert fél, hogy meg hal, *v.* 22. Meg tetsik azert ezekből, hogy az kit elsőben, nem hogy Angyalnak-is ismert volna, de csak va-

lami Prophetanak, azt annak utanna iſmeri Iehovanak, azert indittatik arra, hogy oltart epitſen tiſteſſégere, mellyet ſoha nem cselekedet volna, ha csupa Angyalnak iſmerte volna.

IV. Ha nem ſabad volt egyebüt aldozni, hanem az Satornal. Tehat, hogy gondolta volna, hogy ott az ſürün aldozzek?

F. Avagy az Iſten nem ſabados Ur, ki az hol akar tiſteltetni, ot tiſtelreti magat: Avagy Enyedi irigy, hogy az Iehova Angyalnak fel vitt aldozatot irigyli.

Nem ſabad volt maſut, hanem az hol Moyſes altal meg parancsolta volt az Ur Iſten, *ordinariè* rend és ſokas ſerint: De ſabad volt *extraordinariè* az Iſtennek rend es ſokas kivül valo akarattya ſerint. Meg rettent az Iehova Angyalnak latafabol. De megh vigaztaltatot: Mert azt mondgya az Iehova neki: *Bekeſſég teneked, nem halſs megh v.* 24. Annakokaért az ő endelmeſſegenek es halaádo voltanak, meg mutataſaért, örömęben oltart eppit: Sőt annak előtte az eledelt fei viven, azt forditttya aldozatra az Iehova Angyal. Azert nem Gedeon ſabad akarattyaban vagyon itt az aldozat tetel, hanem Iehova Angyaleban, az ki rend kivül, az eledelt forditttya aldozatra. Fúſt csakſ-páráh az Enyedi agyaskodaſa.

V. Ha aldozni akart volna Gedeon, az huſt bizony megh nem főzte volna, tüze ſem volt, &c.

F. Gedeon velven azt, az Iehova Angyalt, Iſten emberenek lenni, etelt keſit neki, mint Loth es Abraham. *v.* 17. 18. 19. De az Iehova Angyal, azt az etelt, aldozatra forditttya, *v.* 21. mellyel mind magat megh akarta iſmertetni, ſmind megh erősſiteni azokrol, az mellyeket neki mondot vala. Azert holot az Angyalnak akarattyaban allot, az aldozatnak fől viteteſenek modgya, miert irigyli Enyedi ezt az Iſten Fiatul? Bezzegh nem főzte volna megh, tűzet-is vit volna, ha elsőben aldozni akart volna, az mint mondam. Vagyon hat itt emlekezet az aldozatrol: vagyon az oltarrol, mely nem volt aldozat nelkül.

BIRAK KÖNYVE.

CAPUT XIII. *v.* 3.

Es megh jelenek az Urnak Angyala, annak az aſſony embernek, es monda neki: Ime magtalan vagy, &c.

Egyenlő ez mondas az elöbbivel ertelmeben. Mert az mely Angyal it Manoahnak meg jelenik, azon egy átallyaban Iehovanak-is mondatik, az mellyert, mint Iehova Iſtennek, aldozatot-is viſen fel neki *v.* 16. & 20. ki Iſtennek is mondatik *v.* 22. melynek latafa miat halaltul felnek *v.* 23.

Valaki egy atallyaban Iehovanak es Iſtennek mondatik, annak ſe lette aldozattal tiſteltetik, az termeſet ſerint valo örök Iſten, az mint immar meg bizonyitottuk.

De az Manoahnak meg jelent Angyal, Iehovanak es Iſtennek mondatik: Aldozattal tiſteltetik, az mint az bötuben vagyon.

Azert az Manoahnak meg jelent Angyal, termeſet ſerint valo örök Iſten: Az penig az Atya Iſtennek örökke valo ſolo igheje az Ur Ieſus Chriſtus.

Ez tanu-bizonſagh tetelnek tűkőreben-is be tekintet Enyedi, de csak Angyalt kandicsalhatot ki belőle, es igy ſol.

I. Az egeſs Hiſtoriabol meg tetſsik, hogy ez ugyan Angyal volt, nem valami örök Iſten: Sőt elsöben halando embernek iſmertek, azert akarnak etelt keſsiteni neki.

F. Ugy vagyon, hogy elsőben Iſten emberenek iſmerik vala, külső tekintetre nezve *v.* 8. de az Hiſtoricus nehol Iehova Angyalanak mondgya, ſőt ő maga-is Manoah-is ſalygattya. Mert azt mondgya az Ferjenek: Iſtennek egy emberе jöve hozzam, kinek tekinteti ollyan vala, mint az Iſten Angyalanak tekinteti *v.* 6. Nehol penigh Iehovanak *v.* 8. Imada Manoah az Iehovat: Mert az Hiſtoricus ſava, ki az Iehovanak Angyala. Iſmet *v.* 16. Iſtennek *v.* 23. De annak

utanna, az aldozatnak langjaban valo fel meneteliről ismerik meg Iehovanak lenni. Mert azt mondgya az Manoah ferje: Megh halunk. Miért? Mert Istent (Hat nem Angyalt) lattunk, *v.* 22. Kinek ezt felele Manoah: Ha meg akart volna ölni az Iehova, el nem fogta volna mi tőlünk az aldozatot, *v.* 23.

Hamis azert, ezek igy leven, hogy sohol Iehovanak nem mondatot volna ez az Angyal, Etelt keßiteni akarnak vala neki. Mert még meg nem ismertek vala Iehova Angyalanak lenni.

II. Hamis, hogy Manoah az Angyalnak akart aldozni. Miert?

1. *Mert halando embernek veli vala lenni, azert etelt keßit neki.*
2. *Mert az Angyal mondgya, hogy nem eßik, mellyel azt is tagadta, hogy nem ember, azt-is, hogy nem Isten.*
3. *Mert nem csak azt veltek à Sidok, hogy az ki Istent lat, az hal megh, hanem az ki Angyalt latna-is. Gen. 16. v. 36. 1. Iud. 6. v. 22.*

F. Hamis egy atallyaban, hogy nem akart aldozni az Angyalnak. Mert ugan el fogja tűlök az aldozatot *v* 23. Az elsők ezt el nem rontya. Mert elsőben ismerek ollyannak mint Istennek emberet, de még akkoron sem valoban Isten emberenek csak, mert Manoah mondgya: ollyan az tekinteti mint Isten Angyalanak *v.* 6. De az utan Iehovanak, Istennek ismerek, az mint az bőtű megh mutattya. Az masodik ok-is helytelen, magyarazat nelkűl: Mert illyen ertelemmel sol: ket vege vagyon az etelnek fel hozasnak, vagy hogy (mint az emberek) meg egyek, vagy hogy Isten tamara meg egetteßek. Az első modon nekem nem kel: ha az masik modon akarod fel vinni, tud meg hogy az Iehovanak vißed. Nem-is vagyon ellene ez ertelemnek az vulgataban valo bőtű: Vid azt az Iehovanak, de fel vißed, meg aldozod azt az Iehovanak. Hogy pedigh mind Manoah fel vitte, mind pedig az Isten jo kedvel fogatta, meg tetßik *vers*: 22.

Az harmadik hazugsag: Mert soha az sent irasbol Enyedi azt meg nem bizonyithattya, hogy az Sidok ollyan velekedesben voltanak volna, hogy à ki Angyalt lat, megh hál,

hanem

hanem à ki Istent latna, ő maga Isten bava ez: Nem lathat egy ember-is engemet, hogy elne *Exod.* 33 *v.* 20. Innen vőtek vala az velekedest hogy à ki Istent latna megh halna. Manoah-is azert fél, mert Istent latta. Az mi illeti az Enyeditűl elő hozot mondasokat, bizonyitnak csak az Iehova Angyalrol, ki az Iesus Christus, nem pedig teremtet Angyalrol.

SAMVEL II. KÖNYVE.

VII. RESZ. 14. vers.

En leßek ő neki Attya, es ő leßen nekem fiam.

DAvid Kiraly az Nathan Propheta akarattyabol Templom eppitteßehez akara foghni *v.* 3. De eyjel az Urtul meg intetek Nathan, hogy David ne kezdene az Iehovanak hazat eppiteni *vers.* 5. Mert minek utanna az ő Attyaival el alunnek, tamaßtana az Ur Isten à David maguabol fiat, ki hazat eppitene Istennek *v.* 13. Az pedig Salamon: Kiről az Isten Davidnak Nathan altal azt mondgya: En ő neki Attya leßek: ő en fiam leßen. Mint hog pediglen Salamõ az Christusnak peldazattya, Typusa és Abrazoloja volt; annak-okaert az Christusra is nez ez igiret, ugy-mint, kiben minden igiretek Ugy es Amen 2. *Cor.* 1. *v.* 20. Mert az mikeppen Salamon az Ieruſalemi Templomot eppitette, ugy az Ur Christus az leiki Templomot, az Anyaßent egyhazat. De à Salamon Temploma el tőretet: az Christus leiki Temploma őrőkke meg marad. Hat ez az őrőkke allando Templom az Christus orßaga.

Igiri azert az Ur Isten őrőkke allandosagot à Christus orßaganak, az David Orßaganak emlekezeti alat: Hat az Sa-

lamon

lamon emlekezeti alat ſol az Chriſtuſrol. Mert az mint Salamonnak Attya vala az Ur Iſten, de kegyelem ſerint, Salamon pedigh fogadot fia: ugy az Chriſtuſnak Attya az Ur Iſten, de termeſet ſerint, ugy-mint eggyetlen egy ſúlótte *Ioan* 1. *v* 18. tulaydon fia *Rom.* 8. *v.* 32. Annakokaert az igiret nez reá ſerint az Salomonra: valoſag ſerint pedigh az Ur Chriſtuſra.

Hogy pediglen igy az Chriſtuſra magyarazzuk ſent Pal Apoſtol tanitot arra *Hebr.* 1. *v* 5. Mert kinek mondotta, mond, az Angyalok kőzzúl: En fiam vagy te, ma ſúltelek tegedet, tudni illik mint à Chriſtuſnak: Iſmet, en leſſek ő neki Attya, es ő ennekem fiam leſſen. Az holot egyeneſen az Chriſtuſra magyarazza ez mondaſt

Az kiről ſent Pal ez Iſten beſſedet magyarazza, az az Iſtennek termeſet ſerint valo fia.

De ſent Pal egyeneſen az Chriſtus Ieſuſrol magyarazza ez Iſten beſſedet.

Azert az Chriſtus Iſtennek termeſet ſerint valo fia: Salamon pedig kegyelem ſerint valo fogadot fia.

Nota benè. Ebben-is ganesot talalt Enyedi, es legh első beſſedet-is csufolaſon kezdi el; hogy mi őrőkke valo Fiu Iſtennek imadoi vagyunk. De ha mi őrőkke valo Fiu Iſtennek imadoi vagyunk, az mint hogy azok-is vagyunk, tehat ő idő ſerint valo fiu Iſtennek imadoja: az mellyert nem csak uy Iſtent imad, de ugyan Balvant is. Mert nem ſabad ollyat imadni à ki nem őrőkke valo. Ők pedig imadgyak az idő ſerint valo fiat. Hat balvany imadok. Laſſuk mit csacsogjon.

I. Iővendőről ſol: Ero, *leſſek*: Erit, *leſſen. v* 12. *Ha azert az Chriſtus akkoron jelen lőt volna, ſőha igy nem ſolot volna. Nem is ertik ezek az Apoſtol tanitaſat. Hebr.* 1

F. Iővendőre nez: de az menyiben az akkoron jelen levő fiu Iſten ſúletendő vala az teſtben az David maguabol *ſecundum carnem* teſt ſerint, *Rom.* 1. *v.* 3. Annak okaert à Chriſtuſnak akkori jelen letet Iſtenſege ſerint ez jővendőre nező ige *leſſek*, *leſſen*, nem rekeſti ki. Mert ugy igazgatta az Chriſtuſnak leike Nathant (mert az altal ſolottanak az

Pro-

Prophetak 1. *Pet.* 1.) hogy az peldara-is egyſerſ-mind nezet, tudni illik, az Salamonra leſſen à Salamon. Hat hogy mind à Salamonban, ugymint peldazatban, mind à Chriſtusban, ugymint meg teſteſúlendőben es peldazatban igaz legyen ez mondas: azert ſol igy, *Ero* leſſek, *Erit* leſſen.

II. Mikor tudna az Apoſtol, hogy jövendőről vagyon itt ſo: tellyeſedet be az utolſo időben az Marianak fiaban, Chriſtusban. Azert nem volt akkor.

F. Az Pal Apoſtol tanubizonyſag-tetele az mi igaz kereſtyeni vallaſunkat igen erősiti. Mert az Chriſtuſnak az Angyalok felet valo meltoſagat ajanlya es prædikallya, hogy tudni illik, termeſet ſerint valo Iſten, mellyet ezzel mutat meg, hogy Iſtennek termeſet ſerint valo fia. *Pſal.* 2. *v.* 7. 2 *Sam:* 7 *v* 14. Azert be tellyeſedet ez az igiret az utolſo időben, de kiben? Az Iſtennek őrőkke valo fiaban, az ſent Pal tanubizonyſag-tetele ſerint *Galat.* 4. Mert az időnek tellyeſſegeben bocsata ki Iſten az ő fiat, Aſſonyiallattul lőttet, &c. Hogyhogy bocsathatta volna ki, ha az előt nem volt volna? hogyhogy lehetet volna az Ige teſte, ha az ige kezdetben, az az, őrőktűl foghuan Iſtennel nem volt volna, *Ioan.* 1. Ugy-mint őrőkke valo lelek *Hebr.* 9. *v.* 14. Mert mikor az teſtet fel vive, es abban az valtſagot végben viven, fel tamada, akkoron hatalmaſon meg mutattatek Iſten fianak lenni *Rom.* 1. *v.* 3. Hat be tellyeſedet jővendőben, de az meg teſteſúlt Chriſtusban.

III. Ha igaz volna, hogy az Chriſtus ez igiretkor volt volna, tehat ez is igaz lenne, hogy Cyrus Eſaias idejeben volt: Mert ő rola jővendőlöt Eſaias elteben.

F. Az minemű nagy kűlőmbſeg vagyon Cyrus kőzőt, es az Chriſtus kőzőt ollyan meſſe jar az Eſaias jővendőleſe Cyrus felől az Nathan mondaſatul Chriſtus felől. Mert az Chriſtuſnak neve, termeſeti, cſelekedeti, es gyakorta valo

miert jövendől magarol? *cap.* 19. *v.* 25. Enyedi nem jövendöllötte az ő teſtenek fel tamadaſarol es az Chriſtus Ieſus itilő ſzéki előt valo meg allaſarol, hogy meg itilteſſék attul, az kinek Iſtenſeget tagatta?

IV. Bötüſzerint Salamonra illik, mint meg tetſzik 1. *Paral.* 22. *v* 10. 11. *& cap.* 28 *v.* 6. *Mert David Salamonra vonſza.*

Az mi Salamone ugymint peldazoé, az Salamonra: az mi Chriſtuſe ugymint peldaztatotte, azt az Chriſtuſra kel alkolmaztatni.

F. Hogyha David az igiretnek azt az ő reſzet fiara nem illette volna mely oda tartozot, abban mutatta volna meg, hogy nem hihet az Iſten igeretinek: kellet annakokaert az ő fiara Salamonra ſabni azt, hogy az eppitet hazat az Iſten nevenek: de azt, hogy az ő orſzaga es Kiralyi ſzéki örökke legyen, az Chriſtuſnak kellet tartani, oda is tartotta. Mert ő mondgya, *Pſal.* 110. hogy az Chriſtus örökke valo Pap, Melchiſedek papnak rendi ſzerint: hat az orſzaga avagy, *Domus Dei viventis* 1. *Tim.* 3. *v.* 15. az élő Iſten hazanak-is örökke valonak kel lenni. De az Templom el rontatot az David Kiraly ſzéki el dúytetet. Annak-okaert az Chriſtuſra tartozik ez igiret valoſagban: Salamonra mint Typuſra, peldara.

V. Az következendö igek-is azont bizonyittyak. Mert azt mondgya: hogyha álnokul cselekedik az Salamon fia, meg veti erötte: mely az Chriſtuſra nem illik.

F. Immar meg mondottam hogy az mi az Chriſtuſra tartozik ez igiretben, azt kel rola magyarazni. De ez reſz Salamone. Mert elete el latta vala az Ur Iſten minemű lenne Salamon az ő orſzaganak biraſaban, azert fenyiti moſt meg őtet ez mondasban. Ez az oka, hogy David csak azokat hozza elő ez igiretben, az mellyek egyeneſſen neznek Salamonra es az Chriſtuſra 2. *Chron.* 22. *v.* 7. es ez beſzedeket el hagya: Ha vetkezik megh vetem, &c. Mert Salamonra nez ez.

VI. Az Apoſtol titkos lelki magyarazatban illeti, ezt az Chriſtuſra mely ötet bizony örök Iſtenne nem teſzi azt ſem bizonittya, hogy az jövendöleskor volt volna az Chriſtus: az minemü titkos lelki magyarazatoknak ſemmi ereje nincsen valami tudomannak meg eröſziteſere.

F. Hamis, hogy az titkos lelki magyarazatnak ſemmi ereje nem volna valamely dolognak megh bizonyitaſara. Mert Chriſtus igaz tudomant allat, mikor az ő fel tamadaſat harmad napon ſzenvedeſe utan allattya Ionaſnak az Czet halnak gyomraban valo letelről. *Matth.* 12. *v.* 40. Annak-felette mivel ez oly prophetia mely typica compoſitak közzül valo; ezokaert az bötü ſzerint valo magyarazattya-is kettős leſzen, eggyik Salamone: Mert ő Iſtennek kegyelme ſzerint valo fogadot fia volt, Templomot eppitet, orſzaga volt. Maſik Chriſtuſe: Mert ő termeſzet ſzerint valo fia az Atyanak, lelki Templomot eppitet, orſzaga örökke valo.

Az lelki titkos magyarazat-is bizonyit.

De ezt ſemmi következes: Titkos lelki magyarazattal illettetik az Chriſtuſra: azert nem bötü ſzerint. Mert ſamtalan az bizonyſagh, melyben mind titkos lelki magyarazat ſzerint, mind bötü ſzerint az Chriſtuſra tartozik, mint: *Gen.* 3 *v.* 15. Az Aſſonyiallatnak magua megh rontya az kegyonak fejet, mind titkos lelki ertelemmel, mind bötü ſzerint valoval az Chriſtuſra illik.

Volt azert àChriſtus öröktül foguan, ugymint, kinek lelkenek altala mondotta ezt Nathan: 1. *Pet.* 1. Mert örökke valo Hazat eppitet ő az Iſtennek.

VII. Ezazige-is O lám *nem csak örökke valot jegyez, hanem hoſſzu ideig valot-is, allandot.*

F. Mit hoz ez az konyhara? Nehol regi időt jegyez, azert itt-is: azert az Chriſtus orſzagarol ninesen iſt ſzo. Azonban pedig maga mondgya Enyedi hogy az Chriſtus orſzaga nem csak allando hanem örökke valo. Ha örökke valo, miert nem volna hat itt az Salamon Templomanak emlekezeti alat arrol az lelki hazrol es orſzagrol emlekezet? Megh engeded hogy Salamon peldazta az Chriſtuſt: Mert ſoha annyi ſzele nem vetheted az ezelt, hogy az igaſſagot el fordithaſſad.

SAMUEL II. KÖNYVE.

Caput XXIII. v. 2.

Az Urnak lelke ſolot en bennem, es az ő igeje az en nyelvem altal.

Kicsoda legyen az David Prophetalaſinak, avagy jövendőleſinek Authora, inditoja es fő oka, azt mondgya meg az ſent David ez igekben. Nem ő maga: Mert ő benne mint Iſtennek edenyeben ſ-ebkőzben más ſolot, tudni illik, az lehovanak lelke. Mert: *Acti à Spiritu Sancto locuti ſunt ſancti Dei homines*: az Szent Leleknek illheſeből ſollottanak az Iſtennek ſent emberi 2. *Pet.* 1. *v.* 21. Az, az Iſten pedigh az Atya es Fiu: az Atyarol nincsen ketſeg, az Fiunak lelke altal ſollottanak az Prophetak bőtű ſerint mondgya ſent Peter 1. *Pet.* 1. *v.* 11.

Vagyon azert ez mondasban nevezet ſerint emlekezet az Iſtenſegben levő harom ſemelyekről 1. Iehova Urrol: ki az Atya. Mert ennek lelkenek mondatik à ki ſolot. 2. Az Atyanak ſolo Igeje, Mert ez ſolot az David nyelve altal. 3. Az Szent Lelek. Mert ſolot Davidban.

Mi lehet az ő Teſtamentomban vilagoſſab tanubizonyſag-tetel ennel az imadando ſent Haromſag egy Iſtenről?

Azt kerdi David Ferencz, az egy Iſtenről irot könyveben; Holot mondatot *Logoſ*nak az O Teſtamentombá az Chriſtus? Ihol itt David altal, iſmet *Pſal.* 33. *v.* 6. Az Uy Teſtamentom viſen arra, hogy az Szent Haromſaghrol magyarazzuk *Matth:* 28. *&c.*

Itt azt-is eſedben vegyed, hogy Enyedi csak úti, veti az Bibliaban valo bizonſagh teteleket: Ezt-is el hatta: Maga amaz Zanchius könyveben, kit oktalannak, barom könyvnek monda, ott volna ez, ha fel tudtad volna bonczolni. De felt azon, hogy az ő oktalanka könyve baromma ne legyen.

IOB KÖNYVE.

CAPUT. XIX. 25. v.

En-is jol tudom, hogy az en meg valtom él, és hogy az utolſo ember főldből föl tamad.

Ennek az mondaſnak igaz ertelmet, vegyük Zanchiuſtul, ki *lib.* 2. *cap.* 4. *Pag.* 34. *De Tribus Elohim*, igy magyarazza: En-is (mint ha mondana) eggyet az tőb hitekkel, tudom (tudni illik hútből, és az Iſtennek Lelkeből) hogy az en meg valtom él: az az, hogy igaz, es örökke elő Iſten. Es (tudom hogy) az utolſo (tudni illik üdőben) az porbol, fel tamad, es föl ál, ugy mint, az halalnak megh győzője, ez az en megh valtom. Es oštan az bűrőm, mellyet meg ragtanak (tudni illik, az betegſęgek, az halal-is, es az fergek, ez az en bűrőm, mellyet lattak, hogy immar el morſoltatot, erts alatta, *föltamad*: Tudni-illik, mint az en megh valtom, es él az mikeppen-is: Es ez en teſtemben meglatom az Iſtent.

Az ki élt akkor, mikor Iob Patriarcha, ezt mondotta, az volt Marianak elötte.

De az Chriſtus élt akkor.

Annakokaért, az Chriſtus volt Marianak elötte.

Major perſe, vera. Minor ex textu patet. Mert nyilvan mondgya, hogy az ő megh valtoja, à ki él, jövendőben az porbol föl fogh tamadni, az penigh nem egyeb, hanem az Chriſtus Ieſus.

Hogy Enyedi, ezt az Chriſtuſnak örök Iſtenſęgeről valo igaz tanubizonſágh tetelt, avagy megh homalyoſithaſſa, avagy kéteſſe tehelſe, elſőben harom rendbeli magyara-

zatot hozelő, de azok kőzzűl, ezt az mi argumentomunkat igyekezne rontani, ha lehetne, illyen modon:

1. Ha az föltamadasrol volna ertven ez mondas, az Sidok megjegyzettek volna.

F. Ez volna az *Petitio Principii.* Megh olvaſtadé az Rabinuſok kőnyveit, hogy illyen méréßen teßeß tagadaſt irafokrol. En pedigh megh bizonyitom, hogy az Sido Bőlcsek, ezt az Szent Iob mondaſat ertettek az Chriſtuſnak mind termeßet ßerint valo Iſtenſęgeről, ſ-mind megh teſteſűleſeről, abban à kőnyvben, mely Bereſith Ketannanak mondatik, az mint megh olvashatod, Galatinus Magyarazattyabol, *lib. 3. cap. 27. pag. 173. Litera B. C.* Azert az mely kőnnyen te tagadod, hogy az Sidok ezt az fel tamadaſrol nem magyaraztak: Mi-is ollyan kőnnyen mondgyuk, hogy arrol magyaraztak. Az Sidok nem magyaraztak: azert nincsen ugy, hol vetted ez illyen collectionak modgyat?

II. Az Grammatica-is *azt az magyarazatot meg hamiſsittya.*

F. Micsoda *Grammatica*, hogy nem jegyzetted megh? Mert csak illyen kőnnyen el menni illyen nagy dolog mellől, nem illik, illyen őrveny elmejű, bőes Superattendenſhez. De ezt az te *Grammaticadat*, az bőtű megh hamiſsittya, az mint oda fellyeb Zanchius meg magyaraza: ahoz nyuly.

III. Iob ez ighekben, nez az ő egeſſegenek, és vaſtag boldogh allapattyanak helyere allataſara: Azt remelli, arrol jövendől, az mint utolſo reßeböl megh teßik. Mert ott mondgya v. 5. Hogy latta az Iſtent.

F. Hamis, hogy Iob ez mondasban egeſſegenek helyere állataſat emlegetne. Mert mint kivanna, hogy vas Pennaval irattaſſek ez le, és kőßiklara metzetnek őrők emlekezetre, v. 24. Nem uy dologh embernek betęgſegeből meg gyogyulni, Iſten ſegitſege által egeſſeget venni.

De ez vala uy, hogy noha mindenektől, mint valamely Iſtentelen el hagyattatot: Mindazáltal megh tartotta az őrők életnek remenſęget. Ezert kivannya, hogy be iraſſek.

Annak fölőtte remenetelen vilagi élete felől, az mint az negyedik reßetől fogvan, ez tizenkilencz reßeigh valo beßediből megh tetßik. Hat nem ez vilagi jonak remenſęgetől viſeltetet, hogy ollyan boldogh allapatra nezhetet volna, mint az melyre Iſten vive. Mert azt tudva ſem tudta: Iſtenben volt az el reytve, mivel Coronaza az ő ßenvedeſet, hanem, az őrők életnek remenſęgere: Azert emlegeti az ő megh valtojat, és az ő teſtenek föl tamadaſat.

Az őtődik versben, vagyon emlekezet az Iſtennek kivaltképpen valo providentiajarol. Mert az mellyeket ſokßor hallot vala Iſten felől, az ő maga ßemelyeben mondgya, hogy mar azt megh tapaztalta. Annakokaért ez az életbeli latas, nem rekezti ki azt, az mellyet itt emleget ß. Iob, mely leßen az föl tamadas utan.

IV. Az megh valton az Chriſtuſt erteni nagy méréßſegh: Mert ez nev nem csak az Chriſtuſé, hanem egyebeke-is, és gyakorta Atya Iſtene az Irasban. 2. Reg. 7. v. 23.

Az Chriſtus megſzabadito.

F. Az Atya hivattatik megh valtonak maſut: Azert itt-is. Gyenge agyaskodas. Az bőtűből megh bizonyittyuk, hogy itt nem az Atya ertęſſek az megh valton. Mert azt mondgya Szent Iob, hogy ez az megh valto, az földnek porabol föl tamad, és hogy ezt megh lattya ő teſti ßemeivel: De az Atya föl ſem tamadot, teſti ßemeivel nem-is lattathatik, hanem csak az Chriſtusban az menyiben ember, és az Iſtenſęgnek minden tellyeſſege, ő benne lakik valoſagoſon. *Col. 2. v. 9.* Az őtődik versben penig, vagyon emlekezet az Iſtennek kivaltkeppen valo gondviſeleſęről.

Az megh jegyzet helyen, nem az Atya mondatik megh valtonak ßemelyeben, hanem az Iſten, ki Atya, Fiu, és Sz. Lelek.

Vegezetre azt, *peculiariter* kivaltkeppen, ez az *Titulus*, kit az Atya ez vilagnak megh valtojava rendelt, és ki az ő tulyadon verevel kereſte maganak az Anya-ßentegyhazat *Act. 26. v. 28.*

V. Mercerus és Tremellius, az megh valton az Atyat ertik.

F. Mercerus, igy ßol: Az megh valton az Atya Iſtent ertem: De zabolat vet az ßajaban ſ-uranna teßi: Noha az

Meſsiaſ-

Meſſiaſnak váltſága által vala minden ketſegh nélkúl, az regieknek az Atya Iſtenben valo hútők, melyből ezt hozom ki: Ha à regieknek hútők ugy volt az Atya Iſtenben, hogy à Meſſiaſnak valtſaga nelkúl az megh nem alhatot, tehat Iob is ugy hit az Iſtenben, hogy az Meſſiaſt vallotta megh valtojanak. De az elſő igaz: Mert Mercerus mondgya: Tehat az kővetkőzeſ-is: Mert Iob Patriarcha vallya.

Tremelliuſ-is igy ſol: Az en meg valtomat, vagy ſabaditomat. Az pedig az Atya az Fiuban, à Szent Lelek altal, melyből ez jő ki: Ha az Atya egyedúl az ő Fiaban, megh valto az Sz. Lelek altal, tehat Iob az ő meg valto Iſtenet iſmerte az Fiuban az ſent Lelek altal. De az elſő igaz Tremellius ſavabol: Hat az kővetkőzeſ-is igaz Szent Iob beſedeből. Igy azert ſem Mercerus, ſem Tremellius az Chriſtuſt meg valtonak nem tagadgyak, ſőt az ő Attyat meg valtonak ſem iſmerik, az Fiu nelkúl. Azert Iob az meg valton az Chriſtuſt erti.

VI. Hogy az meg valto halottaibol fel tamad, ebből ki hozni: Legh utolſor az porbol fel kel, lehetetlen. Mert Vatablus és Tremellius, maskeppen magyarazzak.

F. Nem tagadhatom, hogy Vatablus es Mercerus az embernek fől tamadaſa utan, őrőkke allando voltarol nem magyaraztak volna az mondaſt, de kivaltkeppen az Chriſtuſnak őrőkke valoſagarol. Mert Vatablus magyarazatkeppen oda teſi: Hogy mind őrőkke él. Mercerus pedigh: Es őrőkke maradando, amaz mondas ſerint, mellyet az Ur ő maga felől, maga mond, *Eſa.* 44. *En vagyok az elsö es utolſo.* Mint ha mondana: őrőktől fogvan, őrőkke valo: Ez az Chriſtuſrol ertetik *Apoc.* 1. *v.* 11. *&* 22. *v.* 13. Tremellius pedigh az Chriſtuſnak őrők Iſtenſegeről, és azt mondgya, hogy emberſęgeben Iob, megh valtojanak mondgya, az mint az ő Iſtenes, igaz ertelmet, ez felől az Bibliának magyarazattyaban, megh olvashatni. Eggyik-is azert ertelmevel nem ronttya az mi erőſſegűnket.

Annakfőlőtte, nem az embereknek magyarazattyaban, hanem az hútnek Analogiajaban, egy inon folyo igaz tenoraban fundaltatot az igaſſagh: Nem hogy megh vetnők

az

az Bőlcs Doctorokat, de hogy az hútnek tenorara vonſuk: Ha azzal eggyez, veſſűk, ha ellenkezik, mint emberek ſavat, hatra hadgyuk. Mit gőrgeted hat mi előnkben ezeknek magyarazattyokat, hogy nem fogſ az derek dologhoz, azt feytegetned ha lehetne. De tavul jarſ attol. Mert nem ferſ hozza, azert kapdoſ ez fele magyarazatotskakon.

VI. Ha az Apoſtolok ſemmit nem tudtanak az Chriſtus fel tamadaſa felől, hanem hogy ő töle megh tanitattanak.

Tehat mentul inkab nem tudot Iob Patriarcha?

F. Az még meg nem vilagoſittatot tanitvanyoktul, erőſ ſęget venni, az Iſten Lelketől megh vilagoſittatot Patriarchaknak tudatlanſagoknak allataſara, micsoda orczaval cselekedi Enyedi? Nem tagadod, el hittem, hogy az Iſten Lelkenek illeſeből nem ſollottanak volna regen az Szent emberek: Mert Peter Apoſtol mondgya. 2. *Pet.* 1. *v.* 21. Azt ſem tagadod, hogy Iob Patriarcha ſent ember nem volt volna. Mert az Iſten teſen arrol tanu-bizonyſagot *Iob.* 1. *v* 8. Tehat azt ſem tagadhatod, hogy ezeket az Iſten Lelkenek illheſeből, es megh vilagoſitaſabol nem mondta volna, es hogy nem tudta volna az ő megh valtojanak, az teſtben valo fől tamadaſat.

Lam az te ſerelmes Merceruſod mondgya vala, hogy az Meſſiaſnak valtſaga altal volt, minden ketſeg nelkúl az regieknek az Atya Iſtenben valo hitők. Hogy ne tudtak volna hat az Meſſias ſemelyeről valo tudomant, kinek utolſo reſe az halottaibol valo fől tamadas? Innen mondgya Sz. Peter, hogy az regiek azon hit altal tartattanak meg, mely altal mi. *Act.* 15. *v.* 11. De mi meg tartatunk az Chriſtus halalaval és fől tamadaſaval. Hat az regiek-is. Vagy megh tartottak vagy nem. De megh tartottak. Miert nem tudta volna tehat az Meſſiaſnak halalat, fel tamadaſat?

Azert az kővetkezik az Enyedi collectiojabol: Iob Patriarcha ſemmit nem tudot à Chriſtus fől tamadaſarol, meddig Iſtentől kiváltképpen valo modon meg nem tanittatot, mint ſinten az Apoſtolok, mellyet mi meg engedűnk.

VII. Amaz magyarazat is: Az en teſtemből megh latom az

Iſtent, az az, teſti ßemeimmel, hamis, az mint Vatablus, es Mercerus mondgyak.

F Ez Sz Iob mondaſa, annyira meg nemitotta Enyedit, hogy tellyeſſegel ſemminemű erőſſeget, melynek csak fine lehetne-is ellene, nem tud elő hozni, Vatabluſnak és Merceruſnak velekedeſeknel. De mond megh Enyedi, kit val Iob, hogy megh lat teſti ßemeivel? Mert oda főllyeb az Moyſes iraſaban, csak azt viytatad, hogy az Iſtent ſenki megh nem lathattya. Im pedigh Iob azt mondgya, hogy ő az ő teſtében megh lattya az Iſtent. De hogy az Iſtent meg nem lathatni, az teſtben megh jelent és fől tamadot Iſtent mondgya, hogy megh lattya, ki az Chriſtus: Mert az ki az Chriſtuſt lattya, lattya az Atyat. Mert az Atya az Chriſtuſban, az Chriſtus iſmet az Atyaban vagyon, *Ioan.* 14. *v.* 9. 10.

Exod 3 v 6. Object. 13.

Annakokaert Iob, iſmerte az Chriſtuſt, ugy-mint, igaz Iſtent, az mint oda főllyeb meg magyarazam.

IOB KÖNYVE.

Caput xxxiii. *v.* 4.

Az erős Iſtennek Lelke csinalt engem, és az mindenhato Iſtennek ream lehelleſe adot en belem életet.

Elihu beßede ez, mellyel elſőben hallaſra való figyelmeteſſeget nyerven maganak, keri Iobot, hogy őtet ſe előbbeni melteſagaert, melyben Iob vala, ſe őtet az ő ifiuſagaert megh ne vetne. Okat adgya: Mert az mikeppen ſinten te Iob, ugy en-is Iſtentől teremtettem. Kicsoda az az Iſten, az kitől ti ketten teremtettetek, ſ mi-is minnyajan? Az erős Iſtennek Lelke csinalt, az az, teremtet engemet: Es az Mindenhato Iſtennek lehelleſe elevenitet meg engemet, az az: Az Sz. Lelek ajandekozot ennekem életet, mint ſinten teneked. Azert nincsen okod, hogy engemet teneked ſollót meg ves, kiugyan azon Iſten Lelketől teremtettem, es megh elevenitettem, mely altal te.

Iarol

Iarol ide maſut való bizonyſagh tetele-is Szent Iobnak: Mert azt mondgya, *Cap.* 26. *v.* 13. Iſten az ő Lelkevel ekeſitette az egheket, az mellyekből, ezt hozom ki:

Valaki, az emkert és az egheket teremtette, az termeßet ßerint valo Iſten, és valoſagos ßemely az Iſtenſegben: Mert el veſſßenek az Iſtenek, kik földet, mennyet nem teremtettek. Ier. 10. *v.* 11.

De az Szent Lelek teremtette az embert és az egheket: Im Iob Patriarcha mondgya.

Azert az Szent Lelek termeßet ßerint valo Iſten, és valoſagos ßemely az Iſtenſegben.

Bele tekintet Enyedi ez bizonſagnak tűkőreben: De igen almos ßemmel. Laſſuk azert mit almodoz.

I. Ha ez Lelek Iſtene, tehat nem Iſten: Mint mikor azt mondgyuk, Iſten Lelkevel ßollottanak az Prophetak, nem azt erttyük rayta, az Lelek Iſten ßollot.

Az Sz. Lelek Iſtennek lelke allattyara nezve.

F. Tagadgyuk az *conſequentiat*: Mert azert Iſten, hogy Iſtennek Lelke: Mert ha Iſtennek Lelke nem volna, Iſten ſem lehetne. Ladde: Ez embernek fia: Azert ember, ſ-nem jo volna pedigh, ha mondanad. Ez embernek fia: Azert nem ember. Igy, nem jo: Ez Iſtennek Lelke, azert Iſten, ſ. nem pedigh. Ez Iſtennek Lelke, azert nem Iſten.

Annakokaert az Szent Lelek ezzel Iſten, hogy Iſten Lelke. Iſtenenek mondatik pedig, az ő Iſtenſegenek allattyara és ßarmazaſara nezve. Mert az Atyatul és Fiutul ßarmazik: az mellyert mind kettőnek Lelke, 2. *Pet.* 1. *v.* 11.

Az Enyedi magyarazattya nem igaz. Mert mikor azt mongyak: Iſten Lelke altal ßollottanak az Prophetak, annyit teßen, mint az Szent Lelek Iſten által ßollottanak az Prophetak: Azert Iſten az Szent Lelek, az mint oda fellyeb megh bizonyitok, 2. *Sam* 23. *v.* 2. *Laſſad ott.*

II. Hogy ha azert volna az Szent Lelek Iſten, és ßemely, hogy az embernek formalaſa neki tulaydonittatik, tehat az Iſtennek keze, és uyjai, Iſtenek és ßemelyek. Mert ezeknek adatik az embernek formalaſa, Iob. 10. *v* 8. *Pſal.* 8. *v* 4.

Iſten kezei es Uyjaite-

F. Az haſonlatoſſagh altal valo ßollasbol, erőſſeget venni az egy atallyaban valo ßollaſra, hamis. Mert az Iſten ke-

remtettenek: Hogy hogy?

zeinek és uyjainak tulaydonittatik, az embernek es az eghnek formalasa *impropriè* hasonlatossaghkeppen, emberi mod ßerint, mellyel az Istennek kezei és uyjai Isteni ßemelyek nem leßnek. Az Szent Leleknek pedig *propriè* hasonlatossagh nelkúl egy altallyaban. Mert az mikeppen hasonlatossagh nelkúl mondatik Isten Lelkenek az Szent Lelek. Akkeppen hasonlatossagh nelkúl mondatik embert formalni. Azert nincsen helye az Enyedi fracskajanak.

III. Eliuh nezet az ember teremteteſenek Hiſtoriajara, v. 6. azon ſarbol valo vagyok en. Mert rea lehellet, életnek lehelletit. Mert az életnek lehelleti azon, ki az Szent Lelek.

F. Valaminel inkab nezet Eliuh az teremteſnek Hiſtoriajara, annal inkab megh bizonyoſodik, az Szent Leleknek örök Istenſçge es ßemelye. Mert az ki teremtője Adamnak, azon Eliuhnak-is. De az Elohim Atya, Fiu, és Szent Lelek, teremtője Adamnak. Hat Eliuhnak-is

Annakfelette hazugſagh, hogy itt az életnek lehelleſe, mellyet Isten Adamra lehellet, azon volna, ki az Istennek Lelke, *Gen.* 2. *v.* 7. Mert kövétkeznek, hogy Eliuht nem az Isten, de az lehelles, vagy az emberi életnek lehelleſe teremtette volna, amaz David mondaſa ellen: ő teremtet minket, nem mi magunkat, *Pſal.* 100. *v.* 3. Annakokaert az Istennek Lelke, formaloja és teremtője Eliuhnak, *effectoma* penigh az megh elevenitesben, az életnek rea valo lehelleſe, avagy megelevenitese. Igaz ertelmét Eliuh adgya ennek, *v.* 6. *Ecce & me, ſicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoq; formatus ſum.* Ime engemet-is, ſ-tegedet-is az Isten teremtet, és azon ſarbol en-is formaltattam. Itt megh magyarazza mit ert *v.* 4. az Istennek Lelken, tudni illik, az Lelket, ki igaz Isten, *Iob.* 26. *v.* 13. *Pſal* 33. *v.* 6.

Az mit ide ragazt, 1. Arrol, hogy az Szent haromſagot akarnak ebből az Iob mondaſabol bizonyitani, nem igaz, azert ő-is el halgatta annak nevet, költötte reank: ő talalmanya. 2. Az mit rebeſget Vatablus, Tremellius, és Mercerus felől, derekas feleletit hallotta. *Object.* 6. *Iob.* 19. *v.* 25.

DAVID SOLTAR Könyve.

SOLTAR II. v. 7.

Az Iehova mondotta ennekem: En fiam vagy te, en maßültelek tegedet.

ISTen ßava ez Davidhoz, mellyet Szent Pal egyeneſen az Christusra magyaraz, *Heb.* 1. *v.* 5. midőn igy ßol: Mert kinek mondotta az Angyalok közzül. *En Fiam vagy te, en ma ßultelek tegedet?* Mint ha mondana; Senkinek Isten ezt nem mondotta. De mondotta az Christusnak. Hat az Christuſt az Atya ßülte, és ő fia: De az minemő az Atya, ollyan az Fiu, az Atya termeßet ßerint valo Isten: Hat az Fiu az Christuſ-is termeßet valo Isten. Mikor ßülte? *Ma*, tudni illik, az örökke valo oraban. Mert az örökke valoſagh csak ma. Mert eppen egeßlen, egyßer ſ mind vagyon jövendőnek es mulandonak valtozaſa nelkúl, csak jelen valo ma.

Ha az Attya örökudönek elötte, az örökke valo Maban *ßülte az ő Istenſegenek állattyabol az Christuſt, tehat az Christus ö neki termeßet ßerint valo Fia, és valoſagos ßemely az Istenſeghen.*

De az elsö igaz, az David mondaſabol, az Apoſtol magyarazattya ßerint.

Azert az következendö-is igaz.

Ebben-is be tekintet Enyedi, és valoſagoſſon ki nezte belőle az Istennek termeßet ßerint valo ß. Fiat: De hogy ennek nyilvan valo ellenſege, nem ßenvedheti, hogy ellene ne ßollana: Mint hogy pedigh valoban meglatta, valoban ellene-is ßol, illyen csavargaſokkal.

I. Mert bötuſſerint az Davidrol irattatot ez Soltar. Lelki ertelemmel irattatot az Chriſtuſrol.

Azert az Chriſtuſnak örök Iſtenſege, innet meg nem bizonyittathatik.

F. Igen forgattya Enyedi az Soltarnak magyarazattyaban ez ertelemnek ket modgyat: Bötü ſerint *Literaliter*: Lelki ertelem ſerint *Spiritualiter*, velvén azt, hogy azon az reſen el ſaladhat az igaſſag elöt. De hejaban, az mint oda fellyeb egy ſoval meg mutatok 2. *Sam. 7. v. 14. Object 6.*

Laſd megh Eſa: 32. *v.* 4. Object. 1. 2. 3 4 5.

Az menyiben David peldazoja az Chriſtuſnak, annyiban Davidrol ertethetik ez Soltar *minus principaliter* mint abrazolorol avagy peldazorol: De fökeppen az Chriſtuſrol Iſtennek fiarol, ugymint kiben egyedül tellyeſettenek be nagy reſeröl az mellyek ez dicsiretben mondatnak. De ha megengednök, hogy lelki ertelemben irattatik az Chriſtuſrol, vallyon-s el rontanae azzal az Chriſtuſnak örök Iſtenſeget? Lelki ertelemben à Chriſtuſrol: azert nem bötü ſerint: mintha mindenkor ellenben vettetnek az bötü ſerint valo ertelem á lelki ertelemmel, ugy hogy, ha eggyiket mondánad, az maſik megh nem allana? De talam ide alablefen errol böveb beſedünk.

II. Szol ez dicsiret avagy az el multrol avagy az jelen valorol. De akkoron az Chriſtus jelen nem volt emberſege ſerint. Annakokaert ö ellene az Poganyok es Kiralyok nem zugolodhattanak. Iſtenſege ſerint pedig ha volt, ſemmi Kiralyok nem voltanak, kik ötet az ö Királyi ſekiböl le vethettek volna.

F. Ez illyen collectioja Enyedinek, vagy el multrol, vagy jelen valorol nem elegh. Mert adatik mög harmadik: avagy jövendöröl, tudni illik, az Chriſtus orſaganak terjedeſeröl. Ez nem külömb mintha igy ſolanal: Eſaias ſol vagy el multrol, vagy jelen valorol mikor azt mondgya *cap. 9. v. 6.* Gyermek ſületek nekünk es Fiu adatek nekünk. De az Chriſtus Eſaias idejeben nem volt teſt ſerint. Azert nem az Chriſtuſrol ſol bötü ſerint. Ki engedne megh ezt? Azon azt is ki venne be? Eſaias jövendöröl ſol, az mi nez az Ige Iſtennek teſtben valo el jövetelere noha mögh nem

ſület-

ſületetet vala, mög is az Chriſtuſrol kel erteni Igy ſinte itt-is, az mint ezer Enyedinel nagyob bizonyſagunk vagyon erre *Act.* 4. az holot ez dicsiret egyeneſſen az Chriſtuſra fejeztetik: ſöt ez igek: *Miert dühösködnek. &c. v. 25. 26. 27.* Mit csavarogh tehat lelke iſmereti ellen az igaſſag elöt Enyedi.

Az mi nez az Enyedi agyaskodaſanak maſik reſere, hogy az Chriſtusban Iſtenſegere nezve ezek be nem töltenek: Mert nem lehetet oly Kiraly ki ötet Kiralyi ſekiböl le vethette volna; Nem az forogh fén ha ez Soltarnak minden reſei eppen nezzenek az Chriſtuſra, avagy nem: De ha az hetedik vers bötü ſerint magyaraztathatike à Chriſtuſrol, avagy nem?

Mert ez fele peldazat alat valo mondaſoknak kettös betellyeſedeſek vagyon: Eggyik az peldaban: Maſik abban à ki peldaztatot. Azert nem követhetik, hogy ha, az maſodik, es az ellö vers nem magyaraztatik bötü ſerint az Chriſtuſrol, tehat az hetedik ſem. Annakfölötte tartozik az ket külömbözö termeſetben megh jelent egy Chriſtuſra az David mondaſa, az mint Szent Peter magyaraza ö rola, *Act.* 4. *v.* 26. 27.

III. Az bötut vitattyuk: Nincsen az Chriſtus Iſtenſegenek ellenſege: Bizony Pilatus és Herodes, nem azert üldözek ötet, hogy Királyi ſekiböl le veſſek. &c. Mert tenger à csevegeſe.

F. Viytaſſuk bator az bötüt: de ha az Chriſtuſnak Iſteni ſemelyenek nincsen ellenſege, tehat bizony az Atya Iſtennek fincsen ellenſege, mely egyeneſen az bötü ellen vagyon: Mert bötü ſerint azt mondgya David *v.* 2. Az földnek Kiralyi öſſve gyülnek, és az Fejedelmek tanacsot tartanak az Iehova ellen, és az ö Chriſtuſa ellen. Hat ha az Iehovanak ellenſegi voltanak, bizony az Iehova Chriſtuſnak-is.

Feleletet nem erdemel, hogy azt allattya: Pilatus és Herodes nem dühösködtenek az Chriſtus ellen Mert az Euangeliomi Hiſtorianak igaſſaga ellen valo hamis mondas ez. Az mint akar ki-is onnan Enyedit megh tapſatallya, nem

igazat

igazat allatni: Mert miert függeztik feje fölibe: *Názaretbeli Iesus, Sidoknak Királya.* Az Ur Isten vakságnak lelkevel verte megh ezeket.

IV. De az Christus nem vetet igát az Poganyokra, sem törvent, sem satsot, &c. Ha penigh az Christusra magyarazod, lelki etelben kel venned.

F. Az minemő igat az Pogannak mondottanak, hogy el saggassak, tudni-illik, lelki igat, az mint az 12. vers megh mutattya, ollyan igat kel itt erteni, az mint az 3. versben-is mondgyak, hogy az Atyanak igajat-is el saggassak. Ha azert az Isten nem külső törvent adot az Poganynak eleibe, tehat követközik, hogy lelki igat, es hogy arrol legyen itt so. Annakokaert nem igaz, hogy az Christus nem vetet volna igat az Poganyokra.

Az mi a lelki titkos ertelemre nez, mi nem ronttya az el à bötüßerint valo ertelmet, és az mint az Atyara, ugy az Fiura illik ez mondas lelki ertelemben-is. *Szaggassuk el az ö igajokat.*

V. Ez Davidnak mondasa csak egy ßemelyre tartozik. De az Uy Testamentomban sok ßemelyekre illettetik. Mert à Soltarnak kezdeti Act. 4. az Apostolra vonatik. Ez: En fiam vagy te, &c. az Christus fel tamadasara Act. 13. ismet fel menetelire, az Sidokhoz irot levelben. Az-is: Birjad öket vas palizaddal, az következendö eletben levö hivekre. Apoc. 2. Szent Ianos pedigh az uralkodo Christusnak adgya Apoc. 19. v. 15. Azert bötü ßerint Davidrol kel erteni ez dicsiretet.

F. Ki mondgya Enyedi, hogy ez Soltarnak minden igeji csak egy ßemelyről mondassanak? Az mit pedig fel veßes, nem igaz. Mert mindenkor csak az Christusrol magyaraztatnak. Mert az Soltarnak kezdeti egyenesen az Christusra magyaraztatik *Act. 4. v. 25. 26. 27.* s-nem az Apostolokra fejeztetik. Annak-felette *cap. 13. v. 33.* nem más ßemelyre hanem az Christusra magyaraztatik. Hogy pediglen fel tamadasara illettetik ez: *En fiam vagy, ma &c.* Nincsen ellene à mi tudomanyunknak. Mert gyakorta az iras ugy sol, hogy akkor mond valamit meglenni, az mikor kijelenik es meg

erős-

erősittetik vagy nyilvan valova lesen, mint *Zach. 1. v. 17.* Igy tartozik az Christus fel tamadasara. Mert akkor jelentetet ki nyilvabban ollyan Isten fianak lenni, az minemű volt öröktül foghvan. Mert ha az halalban maradot volna, *non esset verus Dei filius, nec firmum esset fœdus cum Davide sancitum* azt mondgya Beza *in v. 33.*

Az mi nez *Apoc. 2* nem rontya az mi ertelmünket. Mert mondatik az dicsösegben valo testesülesre nezve az Christus altal, az menyiben minket az Christus az ő dicsössegenek közöttsegere meltoztat. Noha azert hatalmat tulaydonit az hiveknek: de mindazaltal nem ugy, mint tellyes Uri birodalommal eggyüt jaro hatalmat: Mert ez egyedül az Christusé: de csak az mint igirtetik *Matth 19. v. 28 & 25. v. 34. Rom. 8. v. 17.*

Apoc. 19. v. 15. Hogy imez igek: *birja öket vas palizaval*, az Christusnak tulaydonittatik, nincsen az mi ertelmünknek ellene. Mert az kit David peldazot, tudni illik, az Christust, hogy vonna erre nező mondast csak az Davidra? holot Davidban ez nem tellyesedet be, hanem csak mint abrazatban s-peldaban, az Christusban pedig mint valosagban?

Ez mondas: *En fiam vagy, ma szultelek tegedet*, illettetik. 1. Az Christusnak öröktül foghuan valo sületesere az Atyatul. 2. Az Christus fel tamadasara: 3. Menyben menetelire. 4. Az hivekre. 5. Az fel tamadot uralkodo Christusra. De ved eßedben, hogy mindenút azon egy ßemelyről az Christusrol vagyon az mondas, csak hogy azon egy Christusnak közben jarasanak vegbe vivő tisztinek nemely czikkelyire illettetik, nem azert, mintha amaz ő örökke valo sületesere mikor fejeztetik, az, à többivel rontatnek ha nem inkab felette igen erősittetik. Mert ha igazan mondatik fel tamadasarol, menyben menetelirol, birodalmarol, mentül igazabban sületeserol? Mert az mikeppen öröktül foguan valo sületese ezzel jelentetet megh. *En fiam vagy te, ma szultelek tegedet*: akkeppen fel tamadasa, menyben menetele es uralkodasa abban jelentetet megh, hogy Isten fia *ma*, az az, öröktül foghuan sülte. Mert ha fel nem tamadot volna

menyben nem ment volna es nem uralkodnek, hogyhogy alhatna meg az Iſten mondaſa? *En Fiam vagy te*: Annakokaert, nem hogy rontatnek ezzel az Chriſtuſnak termeſet ſerint es őröktúl foghuan valo fiuſaga, de ſőt inkab igen igen erősſittetik.

Ki veſem azt, az hol az hivekre magyaraztatik. Mert ám megh mondam, hogy kel azt erteni, *Participativè*, az menyiben kőzli az Chriſtus fő az tagokkal az ő dicsőſeget.

VI. David ez mondasban dicsekedik, hogy ő az Iſtentől ſületet az Kiralyi meltoſagra, mely harom időben mutattatot megh.

Az peldazo arnyek à peldaztatot Teſt.

F. Ki tagadgya, hogy az David ſemelyere, az Királyi meltoſagban valo fel magaztaltataſaért nem mondatik ez ſo: *En fiam vagy?* De melle kel vala tenned, hogy David peldazta az Chriſtuſt. Annakokaert valami reſeben ő rea-is kellet ez mondaſnak illeni: De az menyiben abrazolo peldazo: Az Chriſtuſra pedigh tőkelletes valoſagban: Mert az abrazolo peldazo, csak mint egy arnyek, az megh abrazolt és megh peldazot penigh, mint az teſt, es az valoſag. Azert ha Davidrul igaz ez mondas: *En fiam vagy te*, menyivel inkab igazab az Chriſtuſrol? Annakokaert, nem hogy megh ſertene ez, az mi ertelműnket, de ſőt inkab igen erősiti, az mint Enyedi kedve ellen kénſerittetik ezt megh vallani, midőn igy ſol: Mi ezokaért, az ellenkező fellel vallyuk, hogy ezeket az igheket: Az Iehova mondotta ennekem, Lelekben az Chriſtus mondgya: Meltan. Mert David-is az Chriſtus lelke altal ſollot, és ugy mondotta ezt az Chriſtuſrol, az mint Szent Pal magyarazza, *Heb.* 2.

1. Pet. 1. v. 11.

VII. Mind az hivek, ſ-mind az Kiralyok, Iſten fiainak mondatnak, De azert eggyik ſem ſületteteť az Iſtenſegnek allattyabol. Izrael is Iſtentől ſuletet, Deut. 32. v. 18 ſ-minden uyjonan ſulettek, Ioan. 1. Sőt az Iſten magat Atyanak, és Izrael Daykajanak mondgya, Eſ. 46. v. 3.

Azert az Chriſtus ſem ſületteteť az Iſten allattyabol.

F. De nagyob mégh ezeknel Enyedi, hogy Iſten nemzetſéginek mondatunk, *Act.* 17. v. 29. Iſten termeſetinek kőzősinek, 2. *Pet.* 1. v. 4. De azert hol mondotta Iſten, nem

hogy

hogy minekűnk, de még az Angyalok kőzzűl is valamelyiknek, azt kerdi ſent Pal. *En fiam vagy te, ma ſultelek tegedet? Hebr.* 1. Az gyermek-is erti azt, hogy az hivek Iſten kegyelme ſerint valo fogadot fiak az Chriſtusban: Az Királyok az ő hatalmaſſagokért: De az Chriſtuſrul, hogy ollyan fiu, bizonyits meg? Az Moyſes mondaſa teged nem ſegit. Mert ott igy vagyon: Az kő-ſiklarol, ki tegedet ſűlt, el feletkeztel, és el feletted az erős Iſtent, ki tegedet formalt. Eſaias penig ſol az Iſtennek gondviſeleſeről és igazgataſarol. Sz. Ianoſnal mondatnak az hivek Iſtentől ſűletni, de az uyjonnan valo ſűles altal, melyben az Iſten megh romlot kepe bennék helyere allattatik: De az Chriſtusban nem allattatot az Iſten kepe helyere. Mert megh ſem romlot. Kővetkőzik azert, hogy mind ezektől megh kűlőmbőzteſſ:k az Chriſtus ſűleteſe azzal, tudni-illik, hogy az Iſtenſegben, ugy ſűletet, hogy eggyenlő legyen allattyaban és termeſetiben az Atyaval, *Proverb.* 8. v. 28. *Ioan.* 1. v. 14. *Item* 5. v. 26. *&c.* De micsoda kővetkezes ez: Az hivek Iſten fiai. Azert nem termeſet ſerint valo fia Iſtennek az Chriſtus? Bizony az ertelmes gyermek-is megh guggolna ezert Enyedit.

Az hivek Iſten fiai, de az fiui fogadaſnak meltoſagaert: Az Chriſtus is fiu, determeſzet ſzerint valo fiu.

VIII. Mikor mi azt mondgyuk, hogy az Chriſtus termeſet ſerint Mariatul ſuletet, és ezen embernek fianak mondatik: itt megh akadnak és fél kiáltnak. Az Chriſtusban ket termeſet vagyon. Mikor kerjük, hogy meg bizonyitſak. Azt mondgyak, imit ámot, talallyak az Irasban.

Laſd meg 1 Tim. 3 v. 16. Object. 4.

F. Ha mi megh akadunk ti ellenetek és megh nemulunk, tehat az Prophetak és az Apoſtolok akadnak és nemulnak megh. Mert ſoha az Chriſtuſnak, ſem őrők Iſtenſegről, ſem emberſegről, ſemmit kűlőmbőzt nem ſolunk, hanem az mit az Prophetak és az Apoſtolok tanitanak, melyre itt moſtan legyen ez egy elegh, *Rom.* 9. v 5. Kiké az Atyak kik kőzzűl valo az Chriſtus *Iſt ſerint*: Mindeneknek fölőtte őrőkke áldando Iſten.

Latodé Enyedi, ha Iſtennek tarto lelked volna: Hogy az Chriſtus az Atyak kőzzűl valo teſt ſerint: De azert Iſtenſegben mindenek fölőt őrőkke aldando Iſten: Mit tudz itt

egyebet mondani, hanem, hogy ket kúlömbőző termeſet legyen az egy Chriſtus ſemelyeben: Emberi, melyre nezve embernek fianak mondatik. Iſteni, melyre nezve Iſtennek tulaydon fia, *Rom.* 8. *v.* 32. eggyetlen eggye, *Ioan.* 1. *v.* 14.

Megh akadunk? Holott akaztottatok ti megh minket? Miert vadolſ hamiſſan? Holot ſallottal ſemben az mieinkkel? Az Vargaknekkal, Szabonekkal, Szőcsnekkel volt vetelkedeſed: ſ. az Kereſztyenſegben levő tudos, bőlcs embereket gazolod iraſodban: Ugy vagyon ez, mint: Hallotta Battyam az rivaſat. De hallyatok ez őrveny elmejű embernek egy feythetetlen erőſſeget.

IX. Valaki az Atyanak allattyabol ſzületik, az ſem kiſſeb, ſem ſzegenyeb, ſem nagyob az Atyanal.

De az Fiu, kiről itt ſo vagyon, kiſſeb, mert az Atyatul tetetet Királya, v. 6. Mert keri, az orſzagot, birodalmat maſtul, v. 8. Azert ez az Fiu, kiről itt ſo vagyon, nem örök Iſten.

F. Az elſő igaz, az Fiurol, az menyiben termeſet ſerint valo fia az Atyanak, es maſodik ſemely az Iſtenſegben. Mert valaminemő az Atyanak allattya, ollyan az, az ki altal ſzületik. Innen mondgya Szent Pal, Iſten formajaban lenni és egyenlőnek az Iſtennel, *Phil.* 2 *v.* 5. Igy azert az maſodik *Propoſitio* el enyeſik. Az mi nez az bizonſagokra, megh engedgyük, az Iſten és ember Chriſtuſrol közben jaraſnak tiſztire nezve. Vette azert az Chriſtus az orſagot es az birodalmat, nem ugy, mint maſet ſ. idegenet, hanem, mint tulaydonat es ſajattyat. Mert minden valami az Atyaé, az Fiué azonkeppen, *Ioan:* 16. *v.* 15.

Valaki maſtul tetetik Kiralya, kiſſeb annal, az kitől Királya tetetet: Tudni illik, ha az előt Király nem volt, de csak akkor tetetik Királya. De az Chriſtus őrőkke Kiraly volt termeſet ſerint, az mellyert Kiralyoknak Királyanak, Uraknak Uranak mondatik, 1. *Tim.* 1. *v.* 17. *Item* 6. *v.* 15. mely titulus Chriſtuſnak adatik nyilvan: *Apoc.* 19 *v.* 16. Hogy pedigh moſtan mondatik Királya tetetni, eggyikért azert vagyon, hogy az abrazolo Davidban helyes legyen, ki akkor erősittetek megh Kiralyſagaban: Maſikert az Chriſtus Kiraly-

rályſaganak *manifeſtatio*jaért ki jeleneſéért, hogy az ki őröktúl fogvan Király vala, az úd ſerint is megh jelenteſſek ollyannak lenni.

Valaki maſtul ker birodalmat, az kiſſeb annal az kitől keri: Ha tudni-illik, ugy keri, hogy annak előtte nem birta, kiſſeb. De az Chriſtus nem ugy kerte. Mert az mint mondam, azt őröktől fogvan Iſteni termeſeti ſerint birta. Mint Királyoknak Kiralya. Ha penigh kerni mondatik, es el venni, azt kel erteni reſ ſerint az abrazolora, hogy Davidban is be tellyeſedeſe legyen: De valoſaga az Chriſtuſra, ki az ő közben jaraſanak tiſztiben az ſolgai alazatoſſagban vette az birodalmat.

Igy azert teneked Enyedi eleget teven, ſoha ollyat nem mondhatz, ha csak te vagy, hogy megh akadgyunk, de laſſuk az tőb akazto beſedet is.

X. Arrul ſsol itt az iras, az ki bizonyos időben ſzulettet.

De amaz örökke valo Fiu nem ſzuletet bizonyos időben. Mert ez ighe mindenkoron meg hatarozlatot időt jegyez, mint: Exod. 14. v. 13. Luc. 19. v. 9. Sőt ez ighe-is Genui, *ſzultem, ez el mult cselekedetekről mondatik.*

Azert nincsen itt ſso, az örökke valo fiurol.

F. Tagadgyuk az *Propoſitiot*: Annakokaert megh magyarazzuk. Vagyon neheſſegh ez igheben, *Ma*, és azt mondgya Enyedi, hogy holot ez mindenkoron megh hatarozlatot időert vetetik: az mely hamis. Mert ezen Davidnak amaz mondaſat: *Ma*, ha az ő ſavat hallyatok, az ti ſüveteket megh ne kemenyitſetek, Szent Pal, nem megh hatarozlatot, de mindekoron folyo időnek duralaſara magyarazza *Heb.* 3. *v.* 13 14. 15. Itt penighlen az Fiunak ſületeſeről ez ighe, *Ma*, őrőkke valoſagert vetetik, ugy-mint, ki őröktől fogvan ſületet. *Proverb* 8. *v.* 24. 25. *Mich.* 5. *v.* 2. Mert az Iſtennel nincsen holnap ſ-tegnap, de csak őrőkke valo *Ma*: ezer eſtendő egy nap, es egy nap ezer eſtendő, 2. *Pet.* 3. *v.* 8. az mellyert, ha ſinten ez ighe *Genui*, ſültelek, az el mult időkről lattatik is ſolni: mind az-által el mult cselekedetet nem jelent. Mert az Iſtenben nincsen valtozas, ſőt mégh csak

Ez ige, Ma, neha folyaſaban levő időt jegyez: neha őrőkke valoſagot.

árnyéka-is *Iacob.* 1. v. 17. nem hogy az Iſtenſegben levő cſelekedet lehetne mulasban, avagy jövendőben. De ſol ekképpen az iras, mind az dolognak bizonyos voltaért, mind hogy Davidra illyek, ſ. mind az emberi ſonak ſúk voltaert, az mint ezt megh jegyzette, *Iſidorus lib. 1. cap. 2. De Deo humanus Sermo, nihildignè dicit.* Az Iſtenről az emberi ſo, ſemmit helyeſſen nem mond.

Az mi az bizonſagokat illeti: Moſes bizonyos ůdőről ſol, de az meg hataroztatot időben levő teremtet allatokrol.

Szent Lukatsnal valo mondaſarol-is azon az ertelem.

XI. Az Haromſagoſok-is ezt az hazugsagot, hogy az Ma, örökke valoſagert veteſſek, meg pőkik, és heaban valonak mondgyak. Calvin. in Acta, & ad Hebreos.

F. Szarvas hazugſag, hogy az Szent Haromſagh egy Iſtent vallók, ezt az megh feythetetlen erőſſeget, *Ma*, az az, őröktűl foghvan megh pőknek. Mert *Tertulianus, Ambroſius, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Cyrillus, Cyprianus, Gregorius, Niſſenus* ſ-az tőb Paterek igy magyarazzak, mint mi, kik közzűl legyen eleg Hilarius tanu bizonſag tetele, ki élt Chriſtus ſületeſe utan, harom ſaz, ötven őt eſtendő tayban: Igy magyarazza ez igheket: *En ma ſzultelek tegedet, &c. Vnigenitus Dei filius, ut Dei verbum eſt, ita & Deus erat verbum, non cum temporibus eſt, ſed ante tempora: Non in aliquo, ſed ante omnia eſt. Erat enim cum tempora facta ſunt, quippe qui ea fecerit. Erat ergo ſemper. Non enim eſt definitus in tempore non ſubjectus in numerum, ſed per quem eſt eorum omnium, quæ & ſunt, & eſſe dici poſſunt, origo: Ipſe ille ex infinit æ æternitatis ſuæ ortu, ut ab æterno genitus eſt perſiſtit.* Mely mondaſaban, nem hogy pőkne az igaſſagot, az mint te ſemtelenűl reank kened, de ſőt igen igen allattya.

Hilarius in Pſal 2. v. 7. pag. 445.

Az mi az Calvinus magyarazattyat illeti, minden reſzeiben eggyez az előb megh mondot igaſſaggal. Mert az mindenkoron folyo ůdőnek duralaſara ſ folyaſara veſi, és azt mondgya, *Illud tempus Hodie, cujus mentio fit in Pſalmo, admonet, non debere ad Davidis ſeculum reſtringi, &c.* Amaz idő mód: *Ma*, kiről az Soltarban emlekezet vagyon, int, hogy nem kel az David idejere vonni, &c. Mi gantſot talaltal ebben?

XII. E-

XII. Egyedől csak arra álkolmaztatik, ez az mondas, az ki megh holt és fel tamadot.

De az örökke valo fiu nem holt megh, felſem tamadot.

Azert ő rea nem illik. Megh tetſsik. Mert Act. 13. v. 33. az megh holt és fel tamadot Chriſtuſra illetik.

F. Az Chriſtuſt, ſemelyeben rutul meg ſaggattya Enyedi, és à mi eggik termeſetire nē illik, ő magaban azt akarja azzal el haritani rola, az mi az maſik termeſeti. Az Chriſtus nem holt megh, fől ſem tamadot Iſtenſege ſerint: De azert megh holt emberſege ſerint. Ezt nem mi talaltuk Enyedi, bator ne ſegjetek ranczban az homlokotokat, de Szent Peter midőn igy ſol: 1. *Pet.* 3. v. 18. ki megh holt *Teſt ſerint*, de az leléknek általa meg elevenittetet. Az holot az lelken, nem az lelek, mely megh ſem holt, az megh holt teſtet-is nem elevenitette megh, de az Iſtenſęgh, mely egyedűl elevenitő lelek, 1. *Cor.* 15 v. 45. értetik. Ig *Mar.* 2. v. 8. *Heb.* 9. v. 14.

Az Iſtenſeg megh nem hal ő magaban, de az ő tűle fel vőt emberſegben, melyben Iſten veret ontotta Act. 20. v. 28.

Tehat az maſodik *Propoſitio* is hamis, ha csak ő ſinte erted. Mert az Iſtennek őrőkke valo fia holt megh, noha kezdet és vegh, ki vagyon, ki vala, és ki el jövendő, *Apocal* 1. v. 4 7. 8. és ugyan azon mindenhato holt megh, v. 18. Igy mondod, ember holt meg: Maga az főveb reſze nem holt megh, ugy az Chriſtus holt meg, de teſteben, nem Iſtenſęgeben.

Az mi az bizonſagot illeti, *Act* 13. arra megh feleltűnk, ſ-megh mondottuk, hogy az Chriſtuſra illik, ugy-mint, közben jarora.

XIII. Az örökke valo Fiut ſenki örökőſſe nem teheti. Az Mariatul ſzuletetet, Chriſtuſt penig örökőſſe tötte az Atya, Heb. 1. Hat erről vagyon itt ſo, nem amazyol.

F. Viſſa adhatnam ezt Enyedinek, ez megh forditas által: Az Chriſtus őrőkke valo Fiu, *Heb.* 1. v. 1. 2. *Rom.* 8. v. 17. Annakokaert őrőkőſse tetettetet, de vegye eſzeben, hogy az őrőkke valo Fiu, nem vettetik elleneben az Mariatul ſűlettetet Chriſtuſnak, hogy mas volna az őrőkke valo fiu, ſ. mas az Mariatul ſűlettetet Chriſtus. Mert Sz. Ianos tanittya Cerinthus Eretnek ellen, hogy az, az őrőkke valo ige lőt

teſte,

teſte, *Ioan.* 1. v. 14. Mert azt az örökke valo fiat küldé el az Atya, az údőnek tellyeſſegeben és aſſonyi-állattul lőn, *Galat.* 4. v. 4 Hogy hogy bocsathatta volna pedigh el, és hogy hogy lehetet volna aſſonyi-állattul, ha annak előtte nem volt volna.

örökös az Chriſtus termeſzeti ſzerint.

Örökőſſe tetettetet azert, *non dono gratiæ*, nem kegyelemnek ajandekabol, hanem Iſten termeßetinek tulaydonſagabol. Mert minden valami az Attyé, az ugy az Fiue-is *Ioan.* 16. v. 15. Nem azert mintha annak előtte örökős nem volt volna, hanem hogy ado ßerint, az ßolgai abrazatban-is ollyannakj-lentetet, az minemű örőktűl fogvan vala.

XIV. Valaki az Iſtentul fel magaßtaltatot es Papſagot vöt, arrol vagyon itt ßo.

De az örökke valo Fiu fel ſem magaßtaltatot, Papſagot ſem vöt, Hebr. 5. v. 5. Azert nincsen itt arrol ßo.

F. Itt-is azon az felelet. Mert nem vettetik elleneben az örőkke valo Fiu annak à ki fel magaßtaltatot es Pappa tetetet. De ennek-felette magyarazatot kevan ez ßo: fel magaßtalta magat az örökke valo fiu. Mert ha ezen erti Enyedi, hogy à Chriſtus à Papſagot nem ő maga vőtte maganak, de az Iſtennek rendeleſeből lőt Pap, ſemmiben mi ellenünk nem ßol: Mert ez akarattya az Apoſtolnak, hogy meg mutaſſa azt, hogy az Chriſtus nem tagatta maganak azt az meltoſagot, hanem az Atyanak rendeleſeből vőtte mint kőzbenjaro. *Hebr.* 5. v. 5. Ha pediglen az fel magaßtaltataſt erti, arrol, mely vagyon ßent Ianoſnal *cap.* 17. azt megh magyarazzuk. Mert az örőkke való Fiu fel magaßtaltatot, à menyiben Iſten es ember az ßemelynek eggyeſſegeben: Nem pediglen à menyiben termeßet ßerint valo Iſten. Vőtte-is pedig à Papi tißtet, de kőzben jaraſanak tißtire nezve, nem ugy, mint fellyebben valonak hatalmaſsaga ßerint valo adasbol, de mint kivel egyenlő termeßetiben. Valaki az Iſtentűl fel magaßtaltatot, es Papſagot vőtt, arrol vagyon itt ßo. De az Iſten es ember Ieſus Chriſtus magaßtaltatot fel, es tetetet Iſtentűl Pappa. Annak-okaert az Iſten es ember Ieſus Chriſtuſrol vagyon itt ßo: *En fiam vagy.*

Fel magaſztaltatot az Chriſtus es Pappa tetetet.

XV. Va-

XV. Valaminemu Davidnak az Iſtentul valo ßuleteſe: ollyan az Chriſtuſe-is. De az Davidnak Iſtentűl valo ßuleteſe, volt csak à harom időnek reßeben meg jelenttetet Kiralyi meltoſag. Azert az Chriſtuſnak is az Atyatul valo ßuleteſe volt az ő Kiralyi meltoſagat mely harom időben jelentetet meg. 1. Mikor az Iordan, vizeben meg kereßtelkedek: Ez az en fiam. Matth. 3. 2. Mikor az Atya fel tamaßtotta. Rom. 1. 3. Mikor menyben ment. &c.

F. Kicsoda David, es kicsoda az Meſsias, hogy kőz ßületeſeknek modgya lehetne? Hamis azert az első *propoſitio*, az mint megh tetßik, *Ioan.* 1 v. 14. *Hebr.* 1. 5. *Matth.* 22. v. 44. 45. *Pſal.* 110. v. 1.

Annak felette, ha ßinten meg engednek-is azt, hogy az Chriſtuſnak fel tamadaſa, menyben meneteli, az Iordan vizenel felőle valo vallas-titel *Generation*ak Szűleſnek mondatnek, ſoha azzal az Chriſtuſnak termeßet ßerint valo ßületeſe az Atyatul el nem rontatnek. Mert amaz, *valdè improprie*, igen igen tavol jaro haſonlatoſſagh altal mondatnek ßületeſnek *pro declaratione & manifeſtatione filii æterni*: az örőkke valo fiunak megjelenteteſeert, es meg iſmeretiert. Mert az Iordan vizeben valo kereßtſegekor tőn bizonyſagot az Atya arrol, hogy az az ő ßerelmes fia, mar megjelent az embereknek, de ezzel nem hogy tagattatot volna az Chriſtuſnak őrőkke valo ßületeſe, de ſőt inkab megh erősitetet. Es ő maga-is az Chriſtus azt mondgya *Ioh.* 3. hogy à ki viztűl es ßent Lelektűl meg moſodik, uyjonnan valo ßületeſe leßen annak, mely ő rayta akkor tellyeſedet be.

Nagy dologh ez, hogy nem altallya Enyedi az Chriſtuſt uyjonnan ßűlettetnek mondani, holot csak azoke az uyjonnan valo ßületes, à kik megh holtak volt az bűnben, es az miat az Iſtennek képet el veßtettek volt. &c. De az Chriſtus minden bűn nelkűl volt, az mint à dérek Sz. iras arrol tanubizonyſagot teßen, *Ioan.* 8. v. 46. 1. *Pet* 2 v. 22 1. *Ioh.* 3 v. 5. *Hebr.* 4. v. 15. & 7. v. 26. Nem-is volt az kereßtſegre ſemmi ßükſege, magára kepeſt, mi erőttünk kereßtelkedet azert meg. Honnet, nyilvan meg tetßik, hogy az Chriſtus az Iordan vizeben

valo kereſztelkedeſeért, nem mondáttathatik ſemmiképpen ſúlettetetnek lenni, &c.

Igy mikor fel tamada akkor jelentetek ki hatalmaſon, az fel tamadas altal Iſten fianak lenni. Mert ha az elŏt ŏrŏkke valo fiu nem volt volna, az fel tamadasban ſem jelentethetet volna ollyannak lenni. *Rom.* 1. Haſonlokeppen mikor az eghekben fel mene. Az Sidokhoz irot levelbenpedig *cap* 1. *v.* 5. Nem Papſagara, az mint Enyedi almodozza, hanem ŏrŏkke valo Fiuſagara illettetik, az mint oda fellyeb megh mondottuk.

Megál azert el romolhatatlanul, es meg feythetetlenúl, hogy az Chriſtus Iſtennek termeſet ſerint valo fia: ŏrŏk Iſten, es maſodik ſemely az Iſtenſegben.

SOLTAR KÖNYV.

Psal. XXII. v. 17.

Altal Lyukaztottak kezeimet, es Labaimot.

Iſten ſent lelketúl meg foztatot ember az, valaki ez meg jedzet igéket tagadgya, hogy bŏtŭ ſerint az Chriſtusban nem tŏltenek volna be, es hogy David az Chriſtuſnak kepeben azon Chriſtuſnak lelkenek altala nem ſollanna itt ez helyen. Mert egyedúl az Chriſtus à kinek kezeit, labait meg lyuggatak az kereſztfan, ſ. nem az Davidet, ki csak abraza es peldazoja vala az Chriſtuſnak. Annak-fŏlŏtte nem az David ruhajara vetenek forſot az kereſt fa mellet, hanem az Chriſtuſera, az mint ſent Lukats *cap.* 23. *v.* 34. *Ioan.* 19. *v.* 24. az Chriſtuſra magyarazzak.

Valaki az ŏ ſenvedeſit avagy jövendö allapattyat illyen nyilvan, bŏtŭ ſerint az Prophetakban ſzolo Lelke altal jelen meg mondgya, az valoban vagyon, es bizonyos ſemely.

De az Chriſtus az ŏ ſenvedeſit ugy az mint elö ſamlalam im megh mondgya.

Azert az Chriſtus ez jövendöleskor jelen volt valoba söt örökúl fogvan. Mert ha realiter non extitiſſet, *valoban jelen nem volt volna, ſoha az ŏ Lelke által az Prophetak nem ſzollottanak volna. De ſzollottanak, azt mondgya Szent Peter,* 1. *Pet.* 1. *v.* 11. *Azert valoban jelen volt, és ŏ maga az ŏ Lelkenek ſzolotta Davidáltal ez mondaſt.*

Bele tekintet volt Enyedi ebben-is, és ſalygattya az Chriſtuſnak *realem exiſtentiam, in veteri Teſtamento*: ſemely ſerint levŏ valoſagos kún letet, az O Teſtamentomban: Annakokaert igy akarja ki tŏrŏlni abbol.

I. Ha ſinte volt volna-is ez jövendö mondasker az Chriſtus, de ſem keze ſem laba nem volt, teſte ſem volt.

Az jelen valo Iſtennek fiarol, az ŏ jövendŏ megh teſteſúleſere, és ſenvedeſere nezve, mondatnak ezek, és az Prophetaknak bizonyoſſab voltaert, el multban mondatik az mi jövendŏ, mint, *Eſ.* 9. *v.* 6, *Gyermek ſzuletek nekünk*: Maga kŏzzel het ſaz eſtendŏvel ſúletek, az mint nemellyek ſamlallyak, az utan az Chriſtus. Mert ha akkor jelen nem volt volna az Chriſtus, ſoha az Propheta azt nem mondotta volna *Megh lyukaztottak kezeimet, es labaimat.* De az Davidnak-is nem lyukaztottak megh akkoron kezeit, labait, de męgh is jelen vala ſemelye ſerint az David: Miert nem az Chriſtuſ-is? Valakiben azert ez bŏtŭ ſerint be tŏlt, arrol kel ſúkſęgeskeppen erteni. De egyedúl az Chriſtusban tŏlt be bŏtŭ ſerint. &c.

II. Az ki felöl ez mondatik Hiſtoria ſerint, mar akkor ſzuletet vala az. v. 10.

De az Chriſtus mégh akkor nem ſzulettetet volt.

Hat nem ö rola vagyon ez az bötüben.

F. Nem az forogh Enyedi vilongasban, az mi az tizedik versben vagyon, hanem az mi ez *v.* 17. De ha ez nem eleg, tudnod kel, az mint mar megh jegyzettŭk, hogy ez fele jŏvendŏ mondaſokat, ugy rendeli az Szent Lelek, hogy kettŏs be tellyeſedeſek legyen: Eggyik az abrazban peldazoban, ki az David: Maſik az megh abrazoltban, és peldazotban, ki az Chriſtus. Hat az mint David mar akkor ſúletet vala, és az *v.* 10. benne be tŏlt, ugy az Chriſtusban is be kellet tellyeſſedni, ámaz Eſaias mondaſa ſerint, *Eſa.* 9 *v.* 6.

Hamis azert az *conſequentia*: Az 10 vers bőtű ſerint David rol mondatik: Azert ez 17. vers: bőtű ſerint Davidrol vetetik. Mert ezek az Davidban nem tőltenek be, de egyedűl csak az Chriſtusban.

III. Az Sido bötuben igy vagyon: Mint az oroſlan megh környeköztek, avagy megh mardoſtak, az en kezeimet, labaimat.

Azert nincsen itt emlekezet az Chriſtusrol.

F. *Atkozot à ki fan fugh. Deut.* 21. *v.* 23. Ez az Chriſtusrol magyaraztatik Szent Paltul, *Galat.* 3. *v.* 13. Az Chriſtus penigh mikeppen ſenvette azt meg az fan, itt David mutattya megh, mellyek be tellyeſedeſet az Euangeliſtak bőtű ſerint igy irjak megh, az mint itt David mondgya. Micsoda rés tehat ez az Sido bőtűben, imigy vagyon: Azert nem az Chriſtusrol.

De hogy ne panaſolkodhaſſal. Itt ez mondasban, ez az Sido ighe, *Caru (per ellipſin)* el hagyatatot, mint *Pſal* 120 *v.* 7. En bekeſſeget (*ad melleſſeretek*) de mikor ſolok, ők hadat, (ad hozza kialtanak) ugy itt-is. *Mint az oroſlan az en kezeimet és labaimat*, tudni illik, meg lyukaztottak, az mellyert, ugyan oroſlanokhoz haſonlitatnak az Chriſtus ellenſegi, *v.* 14.

IV. Az jövendöles tavul valorol és jövendöröl ſokot lenni, és igy az Chriſtusra, akkor nem valoſagoſon, hanem csak peldazatban volt mint Ionas peldaja.

De ſem az Euangeliſtak, ſem az Apoſtolok nem magyaraztak ezt az Chriſtusra.

F. Az jövendőles vagyon tavul valorul, az mi nez az teſtnek fől vetelere es abban valo ſenvedeſere, az Iſten fianak, az mellyel ſoha ki nem rekeſtetik, hogy bőtű ſerint à Chriſtuſrűl mondatnek, és hogy akkor jelen nem volt volna. Mert mindgyarast tőb lenne az *conſequentiaban*, hogy ſem mint az első *Propoſitio* engedne: Mely minemű roſz *cavillalas* akar ki-is jol tudgya.

De meg iſmeri Enyedi, hogy David abrazat volt: Az Chriſtus penigh valoſagh. Hat ezt is megh kel iſmerned, ſengedned, hogy *typicè* abrazban, az Davidnak mondatik: bőtű ſerint az Chriſtuſrol, ugy mint, valoſaghrol.

Hamis, és nyilvanſaggal Szent Lelek ellen valo vetek, tagadni, hogy ezt az Euangeliſtak tagadtak volna, az Chriſtuſrol. Mert valaholot az ő ruhajanak ſors ſerint valo feloſtaſat emlitik ez Soltarbol az Euangeliſtak, ugyan ottan illetik ez dicsiretet az Chriſtusra. Megh ál azert, hogy az Chriſtuſrol ez ighek bőtű ſerint mondaſſanak, és hogy volt akkor, ſőt őrők űdőknek előtte.

SOLTAR KÖNYV.

PSAL. XXIV. *v.* 7.

Ti kapuk emellyetek fől az ti fejeteket, és emelkedgyetek fől őrőkke valo aytok, hogy mennyen be az dicsőſegnek kirallya.

Kicsoda ez az dicsöſegnek Királya? Az erös és hatalmas Iehova: Az erös hadokozo Iehova.

Ennek az Soltarnak iroja magyarazza az Chriſtuſnak orſagat, az ő orſagaban valo be jöveteleről: Azonban az hivek intetnek (*per proſopopœiam*) hogy keſitsek magokat az Iehovanak be fogadaſara, ſ. be bocsataſara, *v.* 7. kerdeſt tamazt az hiveknek kepekben, nagyub megerősiteſekert: *Kicsoda volna az Iehova?* Kiknek ugy felel megh az Propheta, hogy azt az Iehova Urat, neveről és termeſetiről megh irja: 1. Dicsőſegnek Királya. 2. Erős es hatalmas Iehova.

Kicsodat kel erteni, ezen az Dicsőſegnek Királyan, az erős és hatalmas Iehovan? Ne kereſſűnk bator egyebet, ámaz harmadik eghben ragadtatot Pal Apoſtolnal, ki, 1. *Cor.* 2 *v.* 8. egyeneſſen az Chriſtuſt mondgya, Dicsőſegnek Uranak: Az irasban pedig ez: *Dicsöſegnek Kiralya* Ezzel, *Dicsöſegnek Vra*, mind egyet teſen az Chriſtuſrol. Mert egyedűl ő Király és Ur: Kiralyoknak Kiralya: Uraknak Ura, *Ioan.* 1. *v.* 50. 1. *Cor.* 8. *v* 6. *Apoc.* 19. *v.* 16.

Annak fölőtte az kit az hivek nagy ohaytaſſal vartanak, arrol jövendől itt az Propheta. Az penigh az Chriſtus. Hat ő rola vagyon itt ſo, nevezet ſerint az melyből ez jő ki.

Valaki az Iſteni Dicsöſegnek Kirallya, és erös hatalmas Iehova Seregeknek Iſtene, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, és valoſagos ßemely az Iſtenſeghben.

De az Chriſtus az Iſteni dicsöſegnek Királya, az erös es hatalmas Iehova, ſeregeknek Vra, az mint elöb megh mutattam.

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten, és valoſagos ßemely az Iſtenſeghen.

Hogy Enyedi ez nyilvan valo megh feythetetlen erös tanubizonſagh tetelt meg vetheſſe, és az Sz. Bibliaban elöb ßaladhaſſon, ſ-gyanoſa-is theheſſe, Poëtak fabulajokhoz (hazugſagokhoz) és az Babaknak gugyogeſekhez, mellyekkel az gyermekeket gedelgetik, haſonlonak mondgya bötü ßerint.

Dato ſed non conceſſo: Ne volna itt emlekezet az Chriſtus Ieſuſrol: Igy kellenéé, illyen Iſten tiſteſſegebe, és Lelek idvöſſegebe jaro Iſtenes ßent dolgot, Poëtaknak hazugſagokhoz, és Babaknak gugyögeſekhez haſonlitani? De mit mondgyak, az ki à Ieſuſnak, és az Szent Lelekneк meltoſagaban mért kapni, velek egyeneſen bayt fel venni, ellenek praktikalni, mit ne mérne az mondani.

Iuſtinus Martyrt csufollya magyarazattyaert, kinek hogy ſarjanak köteleit megh oldana, melto ez vakmerö ember nem volna. De ezeket hatra hagyvan, laſſuk az Poëtaktul költöt hazugſaghoz, és Babak gugyögeſekhez, haſonlo igaſſagh ellen, hogy hogy ßol ö.

I. Mas az Dicsöſegnek Királya: mas az Dicsöſegnek Vra.

F. Ha más, miert nem bizonyitottad megh. De ſoha te annyit nem iparkodhatal, hogy az ßent irasbol mutathaſſad maſnak lenni az dicsöſegnek Királyat, attul à ki dicsöſegnek Ura. Mert az Király, azert Király, hogy Ur és uralkodo legyen, az ö orßagaban, mint az Chriſtus ki ezer Királyoknak Királya, Uraknak ura, 1. *Tim.* 6. v. 15 *Apoc.* 17. v. 44. & 19. v. 16 Tudod nem tagadhatod, hogy az Dicsöſegnek Kiralya azon ki az Dicsöſegnek Ura, és dicsöſegnek fenyeſſege. 1. *Cor.* 2. v 8 *Heb.* 1. v. 3 *Aequipollent* eggyet teßnek.

Akar dicsöſegnek Vrat akar dicsöſegnek Kitalyanak mögyad az Chriſtuſt egy teſzen.

Annak-

Annak fölötte jövendöl David itt az helyen az Chriſtusnak el jöveteleröl, az ö orßagaban. Tudni valo dologh pedigh, hogy az Poganyokra-is ki kellet terjedni, az ö el jövetelinek, az mellyert ugyan Poganyoknak varakozaſanak mondgya ötet Iacob Patriarcha, *Gen.* 49. v. 10. Azert mondgya David? *Kapuk emellyetek fölfejeteket, &c.* Következik megh czafolhatatlanképpen, hogy az ki ajetatos varakozasban volt, arrol vagyon itt emlekezet. Az pedig az Chriſtus. Mert egy ez, az Chriſtus hop Meſterenek Prædikallaſaval: *Keßitek az Vrnak utat, &c. Eſa.* 40. v. 3. Hat az Chriſtuſrol vagyon itt tanitas.

II. Az Apoſtol ſem hozza be az David mondaſat, hanem csak haſonlo ſententiakat mond.

F. Az Poëtak fabulaihoz haſonlo gugyöges mellöl illyen könnyen megy el? Ha Szent Pal, 1. *Cor.* 2. v. 8 haſonlo ſententiakot mond ehez, tehat nem ellenkezik ezzel, de ſöt inkab confirmallya. Mert hogy hogy mondhatta volna az Chriſtuſt dicsöſegnek Uranak, ha Kiralya nem volt volna annak az dicsöſegnek? Eggye Enyedi az az dicsöſeg, melynek Ura az Chriſtus, azzal az kinek Kiralya az Iehova? Ha egy, miert nem volna tehat egy annak Ura, es Kirallya? Annak-fölötte nem azon ß. Lelek altal ßolotte ßent Pal, ki altal ßent David? Ha azon lelek altal ßolottanak Chriſtus lelke volt az. 1. *Pet.* 1. v. 11. Vagy ellenkezik azert az Szent Lelek ez mondasban magaval vagy nem. De azt mondani hogy ellenkezik, eretnekſeg. Hat eggyez. Ha eggyez valakit ßent Pal altal, Dicsöſegnek Uranak mondot, ugyan azont David altal, Dicsöſegnek Kiralyanak. De ßent Pal altal az Chriſtuſt mondotta, Dicsöſegnek Uranak: ezt az ördögh ſem tagadhattya. Tehat David altal-is azon Chriſtuſt mondotta Dicsöſegnek Kiralyanak. Ezt az ki tagadgya az ßent Lelek ellen hazud.

III. Ez mondas: Dicsöſegnek Kiralya: Dicsöſegnek Ura, az Sidonyelvnek ſolyaſa ßerint, annyit teßen, mint Dicsöſeges Ur: Dicsöſeges Kiraly es igy ßamtalan dicsöſeges Ur, Iſten leßen, mint Syrach 44. De azert nem örök Iſtenek.

F. Va

F. Valamikor az Sidok az ő nyelveknek folyaſa ſerint, ugy ſollanak, mindenkoron nyilvan meg mutattya az textus az bőtű, mint *Exod.* 19.v.6. *Pſal.*5. *v.* 7. De itt megh csak gyano ſem lehet arrol hogy ollyan Hebraiſmus volna De bator, lenne Hebraiſmus, az az: Dicsőſeges Ur, dicsőſeges Kiraly, de ugyan nem rontya el, hogy ez Chriſtus dicsőſegnek Ura, es dicsőſegnek kiralya nem volna, ugymint ki *ſplendor gloriæ*, az dicsőſegnek fenyeſſege. *Hebr*: 1. *v.* 3. Hogyhogy lehetne Enyedi az Chriſtus dicsőſeges Ur, ha Ura nem volna az dicsőſegnek?

Az Chriſtus Iehova erős hatalmas ſegeknek Ura.

Tegyük ide hogy az Szent David, nem csak az egy Tituluſt adgya az Chriſtuſnak, hanem mindgyarāſt bokraſon teſi az többit is utanna, mint hogy, 1. Iehova. 2. Erős hatalmas. 3 Seregeknek Iſtene Mert mind ezek oda tartoznak az első nevezetehez az Chriſtuſnak. Hat az mikeppen dicsőſegnek kiralya: akkeppen Iehova: ő magatul valo erős, hatalmas es ſeregeknek Ura, annyera hogy valaki eggyiket ezek közzül az maſiktul el ſakaſtya, az vetkezik az mennyei felſegh ellen ſentſeg őreſnek vetkevel. Immar Iehova az Chriſtus, az mint oda fellyeb megh bizonyitottam: Erős hatalmas: Mert mindenharo Iſten *abſolutè*, egy altallyaban, *Apoc.* 1. *v.* 8. Mert ſeregeknek Ura, ugy mint Iſraelnek Iſtene, *Luc.*1.*v.* 16. Hogy ne volna azert dicsőſegnek Ura es Kiralya?

AzEnyeditűl elő hozot mondas Syrach könyveből, ſem miben őtet nem ſegeti. Mert ez földi Kiralyok dicsőſegeſeknek mondatnak az ő kűlſő pompajokert: az Chriſtus pedig dicsőſegeſnek mondatik azert az ő benne valoſagoſon lako Iſtenſegert, mely azon dicsőſeg, mellyert az Chriſtuſis allat ſerint valo fenyeſſege az Iſten dicsőſegenek ugymint, *character perſonæ Patris*, de az Iſten ſemelyenek ki metzet belyege *Hebr.* 1. *v.* 3. Laſd meg azert Enyedi, ha Poëtak hazugſagokhoz illendő dologe ez, az Chriſtus ſemelyeről valo tudomany avagy nem?

*V. Az Apoſtolok mondatnak ez vilagh vilagoſſaganak. Matt.*5.*v.*4.
*Az Chriſtus mondatik ez vilagh vilagoſsaganak. Ioan.*8. *v.* 12.
Az nap mondatik ez vilag vilagoſſaganak. Ioan. 11. *v.* 9.

Azert

Azert az Apoſtolok, az Chriſtus, és az Nap, ugyan azonok, és ugyan azonokrol vagyon ſso.

F. Avagy nem Babaknak gugyőgeſekhez haſonlo enyelgeſié ez Enyedinek, mellyel az ő fiait, leanyit, edeſgeti az tevelgeshez, kaczagnak, tapſolnak, és ſőknek az ő gyermeki tenerin, ez fele gugyőgeſen az ő Attyoknak. De él ez az Iehova, csak gugyőges: Mellyet, hogy el hidgy kegyes olvaſo im ramara feſitem. Mert ez az ő enyelgeſenek czillya.

Valaki ez vilagnak vilagoſſaga, az ez vilagot meg vilagoſittya.
De az Chriſtus, az Apoſtolok, es az Nap, ez vilagnak vilagoſſagha.
Azert az Chriſtus, az Apoſtolok, és az Nap, ez vilagot megh vilagoſsittyak. Veſsuk ellenben ezzel az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegerul valo erőſſegét Szent Davidnak.
Valaki az Iſteni dicsőſegnek Ura, Kiralya, es Seregeknek Iehovaja, az bizony örök Iſten.
De az Chriſtus az Iſteni dicsőſegnek Ura, Királya, és Seregeknek Iehovaja.
Azert az Chriſtus bizony örök Iſten.

Laſd meg immar, ha Iſtennek tarto lelked vagyon, hogy ha illetié megh csak az legh kiſſebbik, *terminuſat*, jegyetskejet-is Enyedi eddigh valo gugyőgeſevel, ennek az megh feythetetlen erőſſeghnek, avagy nem? Latod: Mert nem ferhét ez argumentomhoz, ſ jatekkal akar el menni mellőle.

Az nap vilagoſit.

Ugy vilagoſsittyaè vallyon az Nap, az Apoſtolok, ez vilagot, és ollyan vilagaè ez vilagnak, mint az Chriſtus? Bizony az ertelmes gyermek, megh pőkné ebben valo gugyőgeſet Enyedinek, ſőt azt mondana az mit az ertetlen gyermek: Hazudz abban Apa.

Az Apoſtolok ez vilaghnak vilagoſſagi, az ő tudomanyokra, és ſent életekre nezve, mellyel ez vilagot megh vilagoſittottak.

Az Apoſtolok vilagoſitanak.

Az Nap az ő kűlső vilagoſsitaſara nezve, az menyiben Iſtentűl teremtetet arra, hogy vilagoſſaggal tartſa ez vilagot kűlső képpen.

Az Chriſtuſis vilagoſit.

Az Chriſtus penigh ez vilagnak vilagoſſaga: 1. Mert az ő

kegyelmenek világával megh világoſsittya, az hivő Sidokat, és Poganyokat: Az mellyert, ugyan, *Lux gentium*, Poganyoknak világoſsaganak mondatik, *Eſ.* 42. *v.* 7. *Item* 49. *v.* 6. 2. Mert az hiveknek utt az boldogſagra, igaſſagh az üdvőſſegre, és élet az örők dicsőſęgre. *Ioan.* 9. *v.* 5. *Itē* 8. *v.* 12. 12 *v.* 46.

Azert ez argumentum nem hogy megh erőtelenitene, az Chriſtuſnak örők Iſtenſéget, de ſőt inkab igen igen erősiti. Mert valaki termeſſet ſerint valo világoſſagh, *Ioan.* 1. az Ura, és Királlya: az mint az világoſſagnak, ugy az dicsőſęgnek is. De az Chriſtus ugyan termeſſet ſerint valo világoſſagh, ugy mint, ki fenyeſſege az Iſten dicsőſęgenek. *Heb.* 1. *v.* 3. Azert az Chriſtus Ura, és Kirallya, az mint az világoſſagnak, ugy az dicsőſęghnek.

Az Chriſtus termeſzet ſzerint valo világoſſag

VI. Noha örömeſt megh engedgyük mi azt, hogy az Chriſtus dicsőſeges Vr, és Király. Mind azon által, ez nem Atyae. Act. 7. *v.* 2. *Rom.* 16. *v.* 27.

E. Ha megh engeded, hogy az Chriſtus dieső́ſeges Ur, és Király: Tehat eddig csak gugyőktel, csak fuſtőt arultal font nelkúl. Az mi az ſent Iſtvan ſavat illeti, őrőmőſt veſſük. De ott nincsen ſemmi megh hatarozas, mellyel az Chriſtus ki rekeſztetnek, hogy ne volna dicsőſeghnek Ura és Kiralya, hanem Iſtenről ſol, ki az Atya, Fiu, és Sz. Lelek. 1. *Ioan.* 5. *Matth.* 28. Annak fölőtte kerdesben forog, az Atyarol mondaſſekè, vagy az Fiurol, ugy-mint ki által jelent megh az O Teſtamentomban az Atya, az mint meg bizonyetók. Hogy azt mondana azert, hogy az Fiuról vagyon itt ſo: Vallyon-a mit mondana ellene Enyedi?

Az mi az ſent Pal mondaſat illeti: Ha azert az Atya kiváltképpen valo mondaſſal Dicsőſeghnek Kirallya, és Dicsőſegnek Ura: Mert ſent Pal, ugy ſummallya be az ő levelet, tehat egyénlőképpen az Chriſtuſ-is Dicsőſegnek Kirallya, és Dicsőſegnek Ura, kivaltkeppen valo mondaſſal. Mert ſent Peter igy zarja be az ő levelet. 2. *Pet.* 3. *v.* 18 Nevekedgyetek az kegyelemben, és az mi Urunknak, és megh tarto Ieſuſunknak iſmeretibe, kinek legyen dieső́ſeg, mind moſtan ſ mind örőkke valo üdőkben, Amen.

Vala-

Valakinek azon dicsőſegh tulaydonittatik, mely az Atyanak, az olyan dicsőſegnek Vra, és Királya, mint az Atya Iſten.

De az Chriſtus Ieſuſnak azon Dicsőſegh tulaydonittatik, mely az Atyanak.

Hat az Chriſtus, ollyan dicsőſegnek Vra, és Kiralya, mint az Atya, ez jö következesből, ſsinten ollyan kivaltkeppen mondatik Dicsőſegnek Vranak, Kiralyanak, mint az Atya.

Nem gugyőges volna ez Enyedi, ſem penigh Poëtaktul kőltőt hazugſagh.

VII. Valakit az Atya töt dicsőſegeſſe, nem dicsőſeges Vr azö magatol.

De az Chriſtuſt az Atya tötte dicsőſegeſſe, &c. Ioan. 12. *v.* 28. *Hebr.* 2. *v.* 9. *&* 5. *v.* 5. Ergo.

F. Valakit az Atya megh dicsőitet, tudni illik, ha az annak előtte dicsőſeges nem volt, és ha azt az dicsőſeget magaban valami modon megh nem tartoztatta, tehat nem magatol valo dicsőſegnek Ura az, és ekkeppen az maſodik *Propoſitio* el eſik. Mert az Chriſtus nem ugy dicsőitetet megh az Atyatul, mintha annak előtte dicsőſeghnek Ura nem volt volna, hanem azt, az ki örőkke dicsőſeghnek Ura, és Kirallya volt, de az ſolgai formaban magat megh alazta volt, mondom azt mutatta, és jelentette ki ollyan dicsőſeges Urnak, és Kiralynak lenni, az minemű volt örőktűl fogvan, ugy-mint ki az Iſten örőkke valo dicsőſegenek, örőkke valo fenyeſſege. Ezert kivan azzal az dicsőſeggel meg dicsőittetni, mely volt az Atyanal, minek előtte ez világh teremtetnek. *Ioan.* 17. *v.* 5. Annakokaert az menyiben Iſten és ember, kőzben jaro az Chriſtus megh dicsőitettet az az nyilvan valova tettetet, megh jelentetet ez az dicsőſegnek Ura, Dicsőſegnek Királyanak lenni.

Az Chriſtus megdicsőiretet az ſzolgai formaban.

De keritſük az refre az gugyőgő embert. Hogy ha az Chriſtus azert dicsőſeges, hogy őtet az Atya megh dicsőittette, vagy dicsőſegeſſe tőtte, kőveskőzik, hogy az Atya-is azert dicsőſeges, hogy őtet az Chriſtus megdicsőittette. *Ioan* 17. *v.* 4. De ezt Enyedi, nē javallya: Hat amazt ſem javalhatya kűlőmben, hanē az minemű ertelemel mar megh mondottā

Az mi az iraſokat illeti, ſent Ianoſnal, *cap.* 12. *v.* 28. igy ſol Idvözitönk: Atyam dicsöits megh az te nevedet. Szozat jöve az eghből mondvan. Es meg dicsöitettem, iſmet meg dicsöitem. Mi adattatik itt elönkben egyeb, hanem, hogy az Atyanak dicsöſege az Fiuè. Az ſent Pal mondaſa ide nem tartozik. Mert nem azert dicsöſegnek Ura, az Chriſtus, hogy Iſten ötet az ö feleinek föltte föl kente, az az, rendelte az közben jaraſnak tiſtire, hanem, hogy örökke valo fenyeſſege az Iſten dicsöſegenek. *Hebr.* 1. *v.* 3. Annak föltte oly dicsöſeggel dicsöittetet megh az Chriſtus, mely nem maſe volt, hanem nekitulaydona, mellyet vilagh teremteſenek eltte birt, az mint mondam, *Ioan.* 17. *v.* 5. Haſonlokeppen az 5 *cap. v.* 5. valo mondaſaban-is tanit az Chriſtuſnak Papſagra valo rendelteteſeröl, mely nincsen az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegenek ellene.

VIII. Az Ieruſalem Templomanak kapuit ſoltya megh, és az Frigynek Ladajat erti, az dicsöſegnek Kirallyan.

F. Huy vegetlen gugyögö ember, kivel hiteted el, hogy az Frigynek ladaja mondatnek dicsöſeghnek Királyanak, holot ez-is oda valo. *Seregeknek vra?* Karomlaſnelkül ſoha az Frigynek ladajat Dicsöſegnek Uranak nem mondhatni. Mert az ket nevezet, oly ſajattya ſtulaydona az Iſtennek, hogy ſoha teremtet allatnak ſentſeg töreſnélkül nem adhatni. Az te fiaidnak gugyögy ekkeppen, had tapſollyanak rayta.

Az Frigynek ladaja nem dicsöſegnek Ura. Mert nem örökke valo kapu.

Megh áll, hogy az Chriſtuſrol ſol itt az helyen David, és ö az Dicsöſeghnek Királlya, Ura, Erös hatalmas Iehova, Seregeknek Iehovaja.

SOLTAR KONYV

PSAL. XXXIII. *v.* 6.

Az Iehovanak beſede által löttenek az egek, és az ö ſajanak Lelkevel minden ö ſeregek.

Fel töt czillya Davidnak ez dicsiretben ez. Hivek az Iſtent

ſtent dicsirjetek, és föl magaztallyatok. Hogy pedigh erre az hiveket föl indithaſſa, külömb külömb fele okokat ſamlal elö, aztöbbi közzöt az Iſtennek ſokot biraſat, és igazgataſat, mellyet mind az teremteſnek cselekedetiben, ſ-mind az teremtet allatoknak meg tartaſokban ki jelentet, veſi elö, és ezekkel kenſeriti, az hiveket az dicsiretre: Midön igy ſol: *v.* 3. *Mondgyatok ö neki uy eneket, jol enelkellyetek nagy örömmel. Miert? Mert az Iehova az ö beſede által teremtette az egheket, és az ö ſajanak Lelkeuel, minden ö ſeregit.* Mely mondaſaban az Propheta, megh mondgya neverol: Kicsoda teremtöje az egheknek, földnek, és minden benne levö lathato és lathatatlan allatoknak? 1. Az Iehovanak Igheje, kiről ſent Ianos, *cap.* 1. *v.* 3. mondgya, hogy mindenek ez altal teremtettenek, es ö nala nelkül ſemmi nem teremtetet, az mi teremtetet. Micsodak azok az mindenek? Sz. Pal, *Coloſ.* 1. *v.* 15 bö beſeddel elö ſamlallya, laſſad ot: 2. Az Iehovanak Lelke az Szent Lelek, kiről Moyſes, *Gen.* 1. *v.* 4. monda, hogy az teremtesben jelen volt, és legeltette az vizeket. Iob-is, *Cap.* 33. *v.* 4. 3. Az Iehova ki az Atya, ugy-mint, minden Iſteni cselekedeteknek kut feje és eredeti.

Az Sz. Haromſag jelentetik ki Davidtul.

Hogy peniglen ez harom ſemelyeket ertſük itt, az uy Teſtamentumbeli bizonſagh titelek viſnek arra. Mert az Fiu, öröktül foghvan az Atyanak kebeleben vala, ö magyarazta megh minekünk, *Ioan.* 1. *v.* 18. hogy az Atya, Fiu, és Szent Lelek legyen, az egy bizony örök Iſten, *Matth.* 28. *v.* 20. az mint az ö ſerelmes Tanitvanya ſent Ianos, nyilvan megh monda, 1. *Ioan.* 5. hogy harman vadnak kik bizonſagot teſznek az eghben, az Atya, Ige, és az Szent Lelek, es ez harom egy, az mint az Apoſtoli Credo-is tarttya. Mert hiſek egy Iſtenbē, ki Atya, Fiu, es Sz. Lelek. Annakokaert ez igy levē.

Az Menynek, Földnek teremtöje igaz termeſet ſerint valo bizony örök Iſten: Az ördögh ſem tagadhattya. Mert el veſſſenek az Iſtenek, kik az mennyet ſoldet nem teremtettek. Ierem. 10. *v.* 11.

De az Atya, Ighe, és Szent Lelek, az menynek, földnek teremtöje, ez Davidē: azert az ki tagadgya ſent Lelek ellen vett.

Annakokaert az Atya, Ighe, és az Szent Lelek, igaz termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, és valoſagos ßemelyek az Iſtenſeghẽ.

Itt vagyon az ßent Haromſagh egy Iſten. Lattya Enyedi jol: De megh is ellene tornyikal, és legh elſőben-is az kereßtyen Doctorokat pirongattya. Mert ßo ßaporitoknak hivan azt mondgya: hogy az Haromſagot ki faragnak, ez David mondaſabol.

Laſſuk azert ez uyjtkon ßolo: Laſſan bardolo ember beßedenek minemű tűzre valo forgacsi legyenek.

I. Nem tagadgyuk, hogy az Ieſus Chriſtuſt, az iras ighenek nem mondana: De tagadgyuk, hogy az Ighe, valahol az irasban talaltatik, mindenut hogy az Chriſtuſt jegyezze. Mert az 4. vers. ſem az Chriſtuſert vetetik, tehat itt ſem. v. 6.

F. Arnyekaval veßet őßve ez az ember, azert ßaporet ßot haßontalanul: Kicsoda mondgya, hogy az Szent irasban ez ßo: Ighe, valahol talaltatik, csak az Chriſtuſert vetettik? Tudgyuk, hogy gyakorta az Iſteni tudomant jegyzi, mint *Luc.* 11. v. 28. *Eſ.* 40, *&c.* De az teremteſnek cselekedeti nem engedi, hogy itt az Ighet maſról magyarazzuk, hanem tulaydon az Chriſtuſról, kire Szent Ianos igazita, az mint megh mondam.

Azon egy ige gyakorta csak hamar külömb jedzesben vetetik.

Az mi illeti az 4. és 6. verſeknek egy be veteſet, tudod, hogy azon ßo kűlőmb kűlőmb jegyzesben vetetik, ottan ottan csak hamar az Prophetaktul, mint ez ßo: *Mundus*, vilagh, Szent Ianoſnal, *Cap.* 14. *v.* 14. Iſmet ez: *Dies*, nap, *Gen.* 1. *v.* 5. ket jegyzesben. Itt-is. *v.* 4 az Iſten mondaſaert vetetik, mely megh tetßik abbol, hogy az Iſten cselekedetivel eggyben vettetik. De ebben az versben, kiről az ßo vagyon *v.* 6. az Ighe Chriſtuſert. Mert mas az Iehova, más az Ighe, az ki altal mindenek lőttenek, mint megh tetßik. *Pſal.* 102. *v.* 26. *Hebr.* 1. *v.* 10.

Annak felette *ver.* 4. *&* 5 ez vilagnak biraſarol es az lelki jokrol vagyon ßo, mellyekkel az hivek intetnek az Iſteni dicsiretre. De ha itt-is *v.* 6. azont jedzene az Ighe, kővetkeznek, hogy ez vilag igazgataſa ez lelki jok altal teremtettenek volna, az egek, melynel mi lehetne rutab ßalkaſab forgacs.

Azert

Azert az minemű magyarazatot faraggat ez ßo ßaporito bőlcsen ßolo ember, csak hejaban valo. Mert hogy meg-is megh mondgya à negyedik versben, az Iſten tanacsat, vegezteſet, es beßedet jedzi ez ßo: *Verbum*, beßed. Az hatodik versben az őrőkke valo ßolo ighet: az kilenczedik versben pedig iſmet erőſſeg vetetik rend kivűl valo igazgataſarol es biraſarol.

II. Ez mondas: Az ö ßajanak lelkevel, nem valami ßemelyt jelent: Mert ſoha azt meg nem mutathattyak: hanem ßaybol ßarmazot ßőt, leheſſeſt, mint Iob 15. v. 30. 2. Theſſal. 2 v. 8. Eſa. 11. v. 4. Azert nem ßemely az Szent Lelek. Mert eggyet teßen. Az Urnak beßede es az ö ßajanak lelke. Bucerus mondgya.

Az ſzemely mutattya ki magat cselekedeti altal.

F. Honnan megy te Enyedi annak vegere, hogy az Atya ßemely legyen? El hittem, hogy à Szemelyhez illendő cselekedetből, az minemű az teremtes, az Szolas ſ-az többi. Hat ennekem-is onnan kel annak iſmeretire jutnom, hogy az Szent Lelek ßemely. Mert teremtő, Szolo. 2. *Sam* 23. *v.* 1. ajandek oßtogato, ßabad akaratu, 1. *Cor.* 14. *v.* 11. ſ-az többi. Ezek pedigh nem valami ßaybol ki fuvallot levegő Parának munkaja, hanem valoſagos ßemelye. Ollyan az Szent Lelek. *Iob.* 26. *v.* 13. Az Iehovanak lelke teremtette az egeket. Iſmet *cap.* 33. *v.* 6. Az Iſtennek lelke teremtet engemet.

Hamis azert az *Antecedens*. Mert mi nyilvan megh bizonyittyuk, hogy ßemely az Szent Lelek. Annak-felette mi nincsen az Iſtennek tűdeje ßaja, hogy ollyan levegő lehellet Pará volna ő benne, es itt ollyant jedzene ez ßo: Az Iehovanak lelken, es akar Iehovanak beßedet mondgy, akar Iehovanak lelket, hogy mind eggyet tenne, hamis mondom ez, az mint oda fellyeb nyilvan megh mutogatam.

Sz. Pal, es Eſaias az Iehova ßajanak lelken, nem valami ßengedező ßozatot ertenek, hanem az Szent Leleknek erejet, es hathatoſagat az Euangelium altal, oly nyilvan hogy almelkodaſra melto, hogy ide mérte elő hozni. Igy ßent Iobnal az mint megh tetßik. 1. *Reg.* 8. *v.* 15. az holot olvaſſuk hogy Iſten az ő ßajaval ßolot Dávidnak, mint Eſaiaſ. is *cap.* 1. *v.* 20. De az az Iſtennek ßaja à Szent Lelek. 2. *Sam* 23.

v. 1.

v 1. *Act.* 1. v. 16. & *cap.* 4 v. 25. Megh tetßik azert, hogy szemely az Szent Lelek.

Vegezetre ha eggyet tenne ez kettő: Iehova ſajanak lelke, ezzel: Iehova beſede, nem igaz lenne az Enyedi magyarazattya. Mert ezt, Iehova beſede, az Iſten parancsolattyara magyarazza vala. Hat az Iehova ſajanak lelke-is, Iſten parancsolattya lenne, ſ-nem ſaybol ſarmazot ſo, es igy ő maga magat hamiſsittya. Az Bucerus ertelme, nem hitnek agazattya. Annak-okaert holot az iraſt iraſſal kel bizonyitani, csalard faraggato Enyedi, hogy ember bizonyſagaval tamogattya.

SOLTAR KŐNYV.

Psal XLV. v. 2. 7. 11.

Nagy kevanſaggal kevan az en ßivem jo beßedet. v. 2. Az teßeked Iſten meg marad mind őrőkke. v. 7. Halgaſd meg en leanyom es hald meg. v. 11.

Szent Pal *Heb.* 1. v. 8. az hetedik verſet ennek az Pſalmuſnak egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza bőtű ßerint, elő hozvan. Az holot azt kel megjegyezni, hogy az Chriſtus *abſolutè* egy altallyaban, ugy mondatik Iſtennek, mint termeßet ßerint valo őrők Iſten. Ellenben pedigh az holot az emberek Iſteneknek mondatnak, *Limitatioval* megh hatarozaſſal. Vgy vagyon, hogy mindgyaraſt akar ki-is meg ertheti, mire nezve mondaſſanak Iſteneknek: az melyből illyen argumentum jő ki.

Termeſzet ſzerint valo Iſtenè, az Iſteni nev egy altallyaban.

Valaki egy altallyaban valoſaggal Iſtennek mondatik, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten. Mert egyedül az Iehova mondatik valoſagoſon oly Iſtennek, kinel mas nincsen, Pſal. 86. v. 10 Eſ. 37. v. 16. G 45. v. 21. Item 46. v. 9. Hoſ. 13. v. 4. &c. Innen vagyon, hogy Iſteneknek Iſtenenek mondatik. Exod. 18 v. 11. Pſal. 50. v. 1. 95. v. 3. 96. v. 4. 97. v. 9.

De az

Az Chriſtus termeſzet ſzerint valo Iſten es valoſagos ſzemely.

De az Chriſtus egy altallyaban, valoſagoſon Iſtennek mondatik, nem tißtire es ßemelyenek meltoſagara nezve csak, de Iſteni termeßetire es Iſtenſegenek allattyara nezve. Pſal. 45. v. 7. Hebr. 1 v. 8. Eſa. 9. v. 6. 35. v. 4 5. Hoſ. 1. v. 7. Act. 20 v. 28. Rom. 9. v. 5. 1. Tim. 3. v. 16. Tit. 1. v. 3 4. cap. 2. v. 13. Iudæ v. 4. 1. Ioan. 5. v. 20. Melyből megh tetßik hogy nem emberi velekedesből mondatik Iſtennek, de termeßetiert.

Annak okaert az Chriſtus termeßet ßerint valo bizony örök Iſten. Azert mondgya hogy az ősseki örökke valo. Mert az örökke valo Iſtennek, örökke valo birodalma-is. Az Chriſtus örökke valo Hat birodalma-is ollyan.

Itt pediglen azt igen eßedben vegyed, hogy Enyedi felette nagy csavargaſſal ſikamlik el ez megh feythetetlen erőſſeg mellől. Mert az maſodik es az tizen-egyedik verſeken, kapdos es oly dolgokat forgat ſ fogh rejank, az mellyekkel ingyen ſem almottunk. Azert valamit az ellen gugyög, őve ő faragta maganak, kire nem melto hogy megh felellyűnk. Az mit azert az hetedik vers ellen gondolt azt laſſuk.

I. Senkit az Iſteni nev örök Iſtenne nem teßen. Mert az Birak, Kiralyok &c. Iſteneknek mondatnak, de azert nem örök Iſtenek.

Az Iſten Iſteni nevevel jelentette meg magat örők Iſtennek.

F. Nem azt mondgyuk mi mintha az Iſteni nev tenne őrők Iſtenne az Chriſtuſt, hanem azt allattyuk hogy az ki őrőkke valo Iſten vala ő magaban, az mutattya ki magat ollyannak lenni ez nevel: Iſten. Mert ha ollyan nem volna Iſten ſem lehetne. Ember vagy te Enyedi: az fal oldalan valo kép-is ember: igy az őrők Iſten-is Iſten, à Biro-is Iſten. De az minemű kűlőmbſegh vagyon te kőzőtted ſ-az fal oldalan levő kep kőzőt, oliyan nagy kűlőmbſegh vagyon à Chriſtus Iſten kőzőt, es à Biro Iſten kőzőt, mellyet à ki nem lat, vak. Micsoda az kűlőmbſeg? Az elő ember valoſagoſon, egy altallyaban embernek mondatik: az fal oldalan levő kép, csak haſonlatoſſag altal, mintha ember volna: Igy ßinte az Chriſtus valoſagoſon, egy altallyaban Iſtennek mondatik: az birak Fejedelmek pedig csak haſonlatoſſagh altal, mintha Iſtenek volnanak az ő meltoſagos allapatyokra nezve. Azert à mikeppen az elő embert ez nev, Ember, mu-

tattya meg hogy termeſet ſerint valo ember, az falon valo pedig nem az: ugy az Chriſtuſt ez nev; Iſten, mutattya meg hogy termeſet ſerint valo Iſten, az Birák pedig nem termeſet ſerint valo Iſtenek. Mert birodalmak ſem örökke valo mint az Chriſtuſe.

II. Embernek is igirtetik örökke valo birodalom. 2. Reg. 7. 3. Reg. 9. Ez az ige-is Olam *csak ideig allandot jegyez.*

Az örökke valo birodalomnak igireri parancsolatnak megtartasara hatarozatot az embereknek: de az Chriſtuſnak nem ugy.

F. Az embernek hogyhogy igirtetik örökke valo birodalom Enyedi nem jedzette fel. Mert maga maganak megh felelt volna. Igirtetik örökke valo birodalom, de oly okkal, ha Iſtennek parancsolatiban jarnak, mint *3. Reg. 9. v. 4. 5. 1. Paral: 28 v. 7.* De az Chriſtuſnak egy altallyaban: *Luc: 1. v. 33.* à mint, 2. *Sam. 7.* reſebŏl-is megtetſik. Ez ám az oka, Enyedi, hogy valamikor az O Teſtamentombeli kiralyoknak örökke valo birodalom igirtetet, azonban pedig veghe lŏt annak valoſaganak, kellet az Chriſtusban be tellyeſedni, ugymint, kit az Szent Kiralyok peldaztanak. Mert amazok arnyekok voltanak: birodalmok-is mint arnyek mulando: de az Chriſtus az valoſag, hát az birodalma-is valoſag. Azert, nem hogy rontana ez az Chriſtuſnak örŏk Iſtenſeget, de ſŏt inkab felette igen erŏſiti.

Ez az ige *Olam* gyakorta ideigh allandot jegyez: azert itt-is: hamiſſagh. Mert az maſik ige *Vanged* mutattya megh, hogy örŏkke valoſagot jegyez, Annak-felette leſene vege az Chriſtus birodalmanak? Adgyuk viſſa: Ez ige *Olam* gyakorta örŏkke valoſagot jegyez: azert, itt-is.

III. Ez az Iſten, olayjal megh kenettetet: azert nem örök Iſten.

F. Ez az ige *Vnctus*, fel kenettetet, itt az helyen jedzi az Chriſtuſnak kŏzben-jaraſanak tiſztire valo rendelteteſet, es az teſtben valo el bocsattataſat, mely az ŏ örŏk Iſtenſegenek ellene nincsen, kirŏl oda alab.

IV. Itten mondgya az iras, hogy ennek az Iſtennek maganal nagyob Iſtene vagyon: mely örök Iſtenhez nem illik.

Az Chriſtuſnak Iſtene, az Atya az menyiben kŏzben-jaro à Chriſtus: igy tarſai es attyafiai vadnak teſt ſerint à menyiben az Anyak kŏzzŭl valo *ſecundum carnem*, teſt ſerint. *Rom. 9.*

V. Ha

V. Ha az Communicatio Idiomatumra, Termeſeteknek közösüleſere kel ezt vinni, illyen nevetſeges magyarazat jŭ ki: Kent, az az, kén egy nehany ſaz eſtendŏvel az utan: Tegedet, az az, eggyik reſedet, tudni illik, az emberſeget, az mely még nincs, de lejendŏ vala: az te Iſtened, az az, nem tellyeſſeggel te Iſtened, hanem eggyik reſede, ſ-az többi. Nem nagy nevetſegre meltoje ez?

F. Ez volna az fecsegve faraggato embernek tŭzre valo forgatza. Enyedi, ti à Chriſtuſt meg engeditek Iſtennek lenni, kit az Atya tŏt Iſtenne Mariatul valo ſŭleteſe utan: örŏk Iſtennek is pedig *Prædeſtinatione*, az menyiben örŏktŭl foghuan Iſten elmejeben es rendeleſeben volt. Meg engeditek azt-is, hogy mindenhato, mindentudo, *&c.* az neki adatot hatalom ſerint: vallyatok hogy mikor Chriſtuſſa tŏtte az Atya, akkor kente fel, ſ-à tobbi. Azert ebbŏl illyen magyarazat jŭ ki: Kent, az az, kén egynehany ſaz eſtendŏvel az utan, Tegedet, az az, eleve el latot örŏk Iſtent, de bizonyos idŏ ben uy Iſtent ki az utan kezdet Iſtenne lenni, hogy ſŭletet Mariatul: az te Iſtened, az az, az ki tegedet Iſteneſſe tŏtt es az ŏ mindenhatoſaganak, ſ-mindentud-ſanak, &c. reſet beled öntötte, es ki tegedet nem örŏktŭl foghuan, hanem bizonyos idŏben mindenhatova tŏt: az te feleid felet, az az, az minemŭ ſenki ſincsen az te orſagodban, ſ-az tŏbbi.

Ki ne latna hogy ezek ſarkabol ki facsartattanak nevetſegre es pŏkedelemre meltok, es az Propheta beſedenek ertelmet nem csak megh homalyoſittyak, hanem ugyan undok tapaſtalhato eretnekſegekkel is meg rutittyak.

Vagyone az Iſtennek vere Enyedi? Nincsen azt mondod: Miert hat hogy ſent Pal *Act. 20. v. 28.* azt mondgya: Az Iſten tulaydon veren valtotta meg az Anyaſent-egyhazat? Mert vér-ontaſnelkŭl *non fit remiſsio*: Nem leſen bŭn bocsatas. *Hebr. 9 v. 22.* Vagy az Iſtenſegbŏl folyt ez az vér, vagy az emberſegbŏl. Nem az Iſtenſegbŏl. Hat az emberſeghbŏl. Ha az emberſegbŏl, miert tulaydon vére az Iſtennek? Azert mert az ki mindenek felet örŏkke aldando Iſten vala, az, az Atyak kŏzzŭl valo lŏn teſt ſerint. *Rom. 9. v. 5.* es ebben, hogy Iſten lŏn emberre, oly igen egyben hozza à ket kŭ-

lőmbőző termeſetet, hogy immar az mi az teſte az, Iſtenenek mondatik, mint: Iſten vére, es az mi az Iſtene, az az emberſegnek adatik, mint: Az dicsőſegnek urat megh feſitek-1 *Cor.* 2. v. 8. Azert ezek igy leven azt mondgyuk: Ként, az az, őrőktúl foghuan el rendelt, Tegedet az az, O Iſten, *Hebr.* 1. v 8. hogy az időnek tellyeſſegeben Aſſonyi-allattul à teſtet fel vegyed, es abban az valtſagnak tiſtit mint fel kenettetet Király, Pap, es Propheta veghben vigyed. *Gal* 4. v. 4. az te Iſtened, az az, Az te Atyad, kinek Iſtenſęgeből ugy ſűletél őrőktúl foghuan, hogy ő vele egyenlő Iſten legy. *Ioan* 5. v. 18. ugymint ki nem ragadomany ſerint, hanem ugyan termeſet ſerint valo fiu vagy. *Philip.* 2. v. 6.

Azert hogy elődben adǵuk alkolmaztattya illeti, es fejezi, ſent Pál ez David mondalat oly Chriſtuſra, az minemivel ő tanit. Tanit pedig nem csupa emberről: Mert ſoha ollyanra à Pal tanitaſa, nem illik, mint akar ki-is az ő iraſabol eſeben veheti, hanem olyrol, az ki Iſten es ember, es à ki az őrőkke valo lelek, az az, Iſtenſege altal vitte fel magat az aldozatra. *Hebr.* 9. v. 14.

Megh ál el fordithatatlankeppen, hogy az Chriſtus termeſet ſerint valo Iſten. Mert David tanubizonyſag teteleből, ſent Pal őtet egy altallyaban valoſagoſon Iſtennek mondgya, kinek birodalma-is őrőkke valo.

SOLTAR KŐNYV.

PSAL. LXVIII. ℣. 19.

Fel menven az magaſſagban foglyoknak ſokſagat fogad, ajandekokat veven, oſtrogatod azokot az embereknek: az engedetlenek-is ide jőnek lakni, Uram Iſten.

Mivelhogy ſent Pál Apoſtol ez David mondaſat eppen az Chriſtuſra magyarazza ſ-illeti, *Eph.* 4. v. 8. annakokaert ſenki nem ketelkedhetik, abban hogy nem az Chriſtuſrol kelle-

kellene erteni, mint az 8. verſ. is. Mert az Chriſtus ment fől az magaſſagban, minden egheknek főliben, ő vitte fogva az fogſagot, es ő adot ajandekokat az embereknek, kit az őrdőgh ſem tagadhat, melyből ezt hozom ki.

Valaki fel ment az magaſſagban, fogua vitte az fogsagot, és ajandekokat oſtogattot, az öröke valo Iſtene az Izraelnek. Ez az bötüben vagyon Davidnal.

De az Chriſtus ment fel az magaſſagban, ö vitte fogva az fogsagot- ö adot ajandekokat, ez eppen ſent Pale. Eph. 4.

Annakokaert az Chriſtus öröke valo, Izrael Iſtene.

Oly nyilvan lattya, ebben az tanu-bizonſagnak teteleben Enyedi, az őrőkke valo Fiat az Chriſtuſt, hogy nem mér nyilvan ellene ſollani, hanem csak nagy csavargaſſal.

I. Tudatlan, és azon ſent irasban jöveveny ember az, az ki azt veli, hogy ha haſonlo mondas vagyoné az Apoſtolnal: az Chriſtusrol, azert mind az egeſs Soltar ö rola mondatik, mint ez.

Nem az forogh kerdesben, ha egy czikkelert, valamely Pſalmus tartozzekke az Chriſtuſra, avagy nem? Hanem ezt Szent Pal, ezt az Davidnak mondaſat magyarazzaé az Chriſtuſról, avagy nem? Mi azt mondgyuk, hogy innen vőtte bőtű ſerint Sz. Pal, oda az ő leveleben, ez mondaſt, mellyet te-is kénſeritetel megh engedni.

Ha pedigh ugyan azt vitatod, ha tartoziké egeſlen ez Pſalmus az Chriſtuſra, azt mondom, hogy ő rola vagyon, mellyet harom vilagos mondas mutat meg. 1. Az nyolczadik vers. Mert az Ur Chriſtus az, az ki à Puſtaban az ő nepe előtjart, azt mondgya Szent Pal. 1 *Cor.* 10. v. 9. 2. Az tizenőtődik vers. Mert az Chriſtus mindenhato Iſten, ki az Kiralyokat el oſlatta. *Pſal.* 2. v. 9. 3. Ez tizenkilenczedik vers. Mert az Chriſtus ment fől az eghekben, azt tanittya Szent Pal. *Epheſ.* 4. v. 8. Holot azert mind az Chriſtuſról mondattaſſanak, ezek az nagy dolgok, kővetkőzik, hogy az egeſs Soltar ſollyon az Chriſtuſról.

Mit mondaſs ellene? Az kővetkőzendő Soltarbol veſeſs valami ighitskeket elő, ſ azokbol akarod megh mutatni, hogy ez Soltar nem à Chriſtuſrol ſol. Miert nem bizonyitot-

tad megh ezen Dicsiretből? Mert el hittem, hogy lelkőd iſmereti ellen, igazat kénſerittettel volna mondani.

II. Bizontalan, ha Pal Apoſtol, ez igheket hozzaé elö. Mert bizony ott az ighek külömben vadnak, mellyet mégh az Haromſagos Doctorok is megh jegyzettenek.

F. Ezt allatni, Szent Lelek ellen valo hazugſagh. Mert valaki ezt az David mondaſat, egyben veti az Pal Apoſtol tanitaſaval, megh tapaſtalhattya nyilvan, hogy Szent David ſavat ſollya az Apoſtol, és azt allattya, hogy az Chriſtus az, kiről Szent David ſolot. Mert ő ment föl ez eghekben, ő vitte fogva az fogſagot, mellyet tagadni, azon merő eretnekſegh. Veſſük egyben nagyob igaſſagert.

DAVID.	PAL.
Aſcendens in ſublime, captivam feciſti captivorum multitudinem, accipiens (dediſti) dona hominibus.	*Quapropter dicit (Scriptura) cum aſcendiſſet in ſublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus.*

Nem mindenkor nezteneк az Apoſtolok az Prophetak beſzedire, hogy bőtünkent hozzak elő, hanem vigyaztanak az ertelmere fökeppen.

Mi gancsot talalſ ebben Enyedi? Ha ſinten illyen nyilvan nem hozta volna elő Szent Pal, ez David mondaſat, bőtű ſarint, de csak ertelmet maga ſolaſanak folyaſa ſerint, még-is lelked üdvöſſegenek köteleſſege alat, tartoznal be venni, nem hogy illyen nyilvan valo iraſt.

Ez az oka, hogy az igaſſagh tegedet nem bocsat meſſe, holot azt mondod: Ha ugyan azon ighek volnanak-is, de mas ertelemben hozza elő Pal Apoſtol &c. Miert nem bizonyitodtad meg? Mert David mond jövendőt az Chriſtuſnak menyben föl meneteliről: Szent Pal annak igaz be tellyeſedeſet allattya, és igy magyarazoja az David beſedenek Szent Pal.

III. Ha mindent meg engedünk is: De ez mondas. Föl mene az magaſſaghan, nem bizonyittya az Chriſtuſnak örök Iſtenſeget. Mert közez Enochkal, Illyeſſel, ſ-az töb Angyalokkal, es az ket megh ölettetet Prophetakkal. Apoc. 11. v 12.

Nagy külömbſeg vagyon az Enoch, Illyes,

F. Vallyon Enoch, Illyes, az Angyalok, és az ket megh ölettetet Prophetak, virteneke fogva fogſagokat, vagy foglyokat? Attanaké ajandekokat az eghből az embereknek,

Annak-

Annaktolötte menteneké magok erejevel föl, vagy maſéval? Igy tegedet Enyedi, az bőtű hamiſsit megh, annyira, hogy nyilvabban ſoha az te tevelygeſedet, eggyút aligh tapaſtalhatni megh, mint itt.

menyben menetele es à Chriſtuſe kőzőt.

Meg ál, hogy az Chriſtus termeſet ſerint valo őrők Iſten. Mert kiſsoda ment föl? Az az Iſten, à ki az ő nepe előt megyen vala az Puſtaban. *v.18. Exod. 3. v. 6.* Az az Iſten, kinek ſekerei tiz ezerek. *v.18.* Mert mindgyaraſt követkőzik. *Fel menel, tudni illik, te Iſten. &c. v. 19.* követkőzik az örvendezőknek ſavok: Aldot legyen az Iehova, mert minden nap ajandekoz minket, az mi ſadadito Iſtenünk. *v. 20. 21. 22. &c.* Kicsoda ez az ſabadito Iſten? Az ki fogva vitte az fogſagot, az Ur Iſten, az pedigh az Ieſus Chriſtus, azt mondgya ſent Pal. *Eph. 4. v. 8.* Nyilatkozzanak megh az Pokolnak kapui, az ördőgők ſelledgyenek ez vilagra, legyenek hazug lelkek, az eretnekeknek nyelveken, de meg is ſoha ezt ſarkabol ki nem fordithattyak:

IV. Az ajandek oſztogatas az Atyaè. Act. 2. v. 33.

Az Chriſtus örők Iſten.

F. Vőtte az Chriſtus az ajandekokat az Atyatul, de ugy, mint kőzben-jaro az ő tiſtire nezve: oſztogatta pedig mint első meg ſerző es meg ado oka az ajandekoknak, ugy mint termeſet ſerint valo Iſten. Azert igiri hogy ő leſen, à ki az ſent lelket el bocsattya. *Ioan. 16. v. 7.* ugymint, ki ő neki lelke, mint ſinten az Atyanak. *Rom. 8. v. 9. Gal. 4. v. 6. 1. Pet. 1. v. 11.* Mert valamellyeket az Atya cselekedik, az Fiu-is haſonlatoskeppen. *Ioan. 5 v. 11.* Hat az ajandekokat-is haſonlokeppen oſztogattya. Annak-okaert termeſet ſerint valo bizony őrők Iſten az Chriſtus Ieſus.

Chriſtus ajandek oſztogatolſten.

SOLTAR KÓNYV

PSAL. LXXII. *v.* 1.

Iſten az te itiletidet adgyad az Kiralynak, es az te igaſſagodat az Király fianak.

Mikoron az David Propheta minden jokat akarna kérni

Iſten.

Iſtentűl az ő fianak Salomonnak: kezdi lelki ſemelt reſſyeb emelni amaz lelki orſag felől valo elmelkedeſre, mely à Salomonnak kűlſő világi birodalma es orſaga alat arnyekoztatik es peldaztatik vala. Annak-okaert mind az ket orſagot egyben foguan az Salomonet tudni illik, es az Chriſtuſet, hadgya hogy az Salomonnak jelen valo orſaganak allapattyabol tegyenek itiletet, az Meſsiaſnak lelki orſaganak meltoſagarol, mely orſagnak őrőkke megh kellene maradni, az melyből ez jű ki:

Valakinek valoſagban es nem peldaban enekeltetik ez dicsiret, termeßet ßerint valo Iſten az.

De az Salomonnak ugymint, arnyekozonak ßemelye alat, az valoſagban az Chriſtuſrol enekeltetik ez dicsiret. Mert az ő orſßaga örökke valo v. 5. kinek vege nem leßen. Luc. 1. Valakinek pedig örökke valo orſßaga vagyon Naturâ *termeßetit ßerint, az bizony örök Iſten.*

Annak-okaert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten.

Itt elſőben-is azt jegyezd meg, kegyes olvaſo, hogy ebben az Soltarban Enyedi, egy kis mezőt lattatik maganak kapni abban hogy többet tud ehez vetni, hogy ſem mint az előt valo Soltarhoz. Annak-okaert igen jatzodozva mulatoz ebben, es ugyan *Dialecticè*-is ſol hozza. De az ő ſokot meſterſege ßerint itt-is csufolaſon kezd az dolghoz, es minket őrőktűl foguan ſűlettetet Iſten imadoinak mond.

Hala legyen az Ur Iſtennek, hogy ollyan termeßet ßerint valo Iſtent imadunk, ſ. nem ez minap Iſtentűl csinalt Uly Iſtent, mint ezek az tevelygők. Laſſuk mit csevegh.

I. Az Titulus mutattya meg hogy nem Chriſtuſrol de Salomonrol irattatot mint verſ. 1. megh mutattya.

F. Ez Uly Iſten imado embernek eßeben kellet volna jutni hog Salomon peldazta à Meſsiaſt, à mellyert à Salomonnak neve alat irattatik az Chriſtuſnak. Mely ebből tetßik meg. Mert Salomonban mint arnyekban, Chriſtusban pedigh es az ő lelki orſagaban valoſaghban tellyeſedet ez be. Mert Salomonnak nem volt őrőkke valo orſßaga mint Chriſtuſnak. Ezt igy lenni az mi Doctorink jedzettek megh.

II. Egy-

II. Egy-is ſem az Euangeliſtak, ſem az Apoſtolok kozzul jemmit az Chriſtuſra ebből az Soltarbol nem magyaraznak. Azert nem az Chriſtuſrol ßol.

F. Nem volt fel tőtt czellyok az Euangeliſtaknak es Apoſtoloknak az, hogy az Prophetaknak minden jővendőleſeket igenkent elő hordgyak az Uly Teſtamentomban, hanem csak az nyilvabban valokat. Az Angyal pedig eggyezőt hozot ezzel elő: Uralkodik eggyik tengertűl foghuan az maſik tengerig: *verſ.* 8. midőn igy ßol: Uralkodik az Iacobnak hazaban, es az ő orſaganak nem leßen vege *Luc. 1. v. 33.* Mely reß ßerint az Salamonban tőlt be, mint arnyekozoban *1. Reg. 4. v. 20.* valoſagoſſan pedig az Chriſtusban. Szent Mathe-is *cap. 2. v. 11.* be hozza ennek à Soltarnak tizedik verſet: Laſd megh.

III. Ha az Chriſtuſrol mondatnek-is, nem lenne azzal örök Iſtenne. Mert az kiert könyörögnek, az örök Iſten nem lehet. Mert az Iſten nem ßukölködik ſemminelkűl.

F. Kőnyőrőg David elſőben Salamonert, hogy az Ur Iſten őtet el valaztatot Kiralyt, oktaſſa, és tanitſa, hogy az ő Uralkodaſa, és Orſaganak biraſa, legyen itiletben, és igaſſagban, ſ. el ne tavozzek az igaztul. Annakutanna az Salamonnak ßemelye alat kivannya, hogy az Meſsias, az ő itiletit gyakorollya, mind az hiveknek oltalmazaſokban, ſ. mind az Iſtenteleneknek bűnteteſekben. Azt mondgya azert: Ad az Királynak, nem azert, mintha annak előtte nem birta volna. Mert minden itiletet, az Atya adot az ő Fianak. *Ioan. 5. v. 22.* és ez őve volt termeßet ßerint őrők Iſtenſegeben, hanem, hogy azt, az mely itileti volt őrőktűi fogvan, ki mutaſſa azt az Meſsias, az ő lelki Orſaganak biraſaban, mint, *Pſal. 2. v. 8.* Lasd megh ott ehez haſonlo feleletet.

Azert az Meſsias, mint őrők Iſten, nem ßűkölködik magaban, de ßűkölködik az ő Orſaga itiletben és igaſſagban valo biras nelkűl. Azt keri David, hogy ebben gyakorollya magat az Chriſtus.

IV. Lelki ertelemben magyarazhatni az Chriſtuſrol: De bötußerint Salamonra nez.

Azert az, az értelem, az Chriſtuſt örökke valova nem teſzi.

F. Oda fellyeb megh mutattuk, hogy az lelki értelemből is, ollyan állando erőſſéget vehetni, mint ſinte az betű ſerint valobol, mint hogy az Chriſtus meg ronttya az kigyonak fejet, mind lelki, ſ-mind betű értelem ſerint, az Chriſtuſra tartozik. De elegh ez, hogy Salamonra tartozik, mint arnyekra: Az Chriſtuſra penigh mint valoſagra. Hat az értelme-is betű ſerint valoſagos. Király az Chriſtus, nem ugy, mint ez földi Királyok, hanem valoſagoſon örökke valo Kiraly. Könyörögh David Iſtennek, hogy ez az Kiraly Chriſtus, itiletit terjeſſe ki az ő lelki Orſagaban. Ennek azert, az áldot Barannak, tiſztеſſegh, és dicsőſegh, és birodalom, mind örökkön örökke. *Apoc.* 5. *v.* 13. Ha birodalom neki örökke, tehat örökke valo Kiraly, és betű ſerint ő rea tartozik ez Soltar.

Megh ál azert, hogy valamellyek itt mondatnak, és az Salamonra nem illenek, azok mondaſſanak az Chriſtuſról.

V. Erötelen collectio ez. *Nem Salamonrol: Azert az Chriſtusrol Akkor lenne az igaz, mikor Chriſtuſon, és Salamonon kivül ez vilagon több ſenki nem volna.*

Az peldazo es peldaztatot kőzőt nincsen mas harmad

F. Igaz az mi erőſſegünk, mely mellől illyen könnyen nem mehetz el: Mert mindenkor az peldazo, azzal vetetik ellenben az kit peldaz, mint ſinten az arnyekot az teſtel. Azert vagy Salamon, vagy Chriſtus. Nem Salamon. Mert ő csak peldazo, arnyekozo. Hat az Chriſtus. Mert ő peldaztatot, és valoſagh. Harmadik ide nem fer, nem-is illik. Nem David. Mert ő ſol. Nem az Atya Iſten. Mert David azzal beſzelget könyörgeſe altal. Azert vagy Salamonról, ugy mint peldazoról, mellyet meg engedünk: vagy Chriſtuſrol, mint valoſagrol, mellyet allatnak Davidbol valoſaggal.

VI. Ez fele peldazo beſzedek, csak beſzed ekeſitö, mint hogy az halmok mondatnak bekeſſeget ſzulni. Igy ſinte, hogy egyik tengertul fogva az maſikig uralkodik, az Nappal egyut állando leſzen, csak Hyperbolicè *mondatnak.*

F. Mely igen ki rekeſztette legyen, Szent Pal, ez illyen beſzed cziffrazo, és ekesgető ſimogataſt, meg tetſik. 1. *Cor* 2 *v* 4.

Mert

Mert az Urnak lelke, ſoha ez fele beſzed cziffrazaſra nem nezet az ſollasban. Annakokaert azféle beſzedek haſonlatoſſagh altal valo magyarazati az Iſten igiretinek ſent aldomaſi felől, az mint az. *v.* 16. megh tetſik, midőn igy ſol: *Leſznek buza kevek az földön, az hegyeknek tetejen, akkeppen meg indulannak gyumolcse, mint az Libanus.* Ez haſonlatoſſagh alat, azt akarja, hogy nem leſzen oly kicsiny, mely nagyra nem nevekedik az Iſten aldaſabol. vesd ellenben ezzel az *v.* 8. megh latod, hogy maskeppen valo értelme vagyon, tudni illik, reſz ſerint az Salamon nagy birodalmaról, mint magat Enyedi el feleytven, mayd ő maga erre magyarazza, valoſaggal pedigh tőlt be az Chriſtusban, kinek Orſaga, az földnek hataraigh (mert igy vagyon à Sidoban) ki terjed, az az, vegh nelkül valo leſzen. Azert igaz: Vagy Salamonban, vagy az Chriſtusban tőlt ez be: Nem Salamonban, Hat az Chriſtusban, az mint, *v.* 5. örökke valőſaga iratik megh az Chriſtus Orſaganak, *In generationem æternam*, örökke valo nemzetre, meddigh az Nap, es az Hold leſznek.

VII. Ha az emberektul ſzokas, hogy nagyobbat kerjen, hogy ſem mint remel, tehat David-is ugy ſol itt fia felöl. De az elsö igaz: Mint: Auguſtuſnal ſzerencseſſeb legy. Ely Matuſalem eſztendeit. Verg. Eclog. 4.

F. Hamis, hogy David ez kerdesben nezet volna az emberi ſokaſra, az mellyert az Peldak ſem bizonyitanak ſemmit. Mert valamellyeket, ez Iſten Lelkenek általa ſolo David lat vala, hogy tartoznanak, mind az Salamonra, es az ő földi Orſaganak kűlső boldogſagara, ſ-mind az Chriſtuſra, es az ő lelki Orſaganak fő jovara, mind azokat nyilvan keri. Az mi az keresben valo ſollaſnak modgyat illeti, mondam elől, hogy mint haſonlatoſſag alat, irja megh az Eccleſianak boldogſagat, de ugy azert, hogy ebben, ſ nem az Salamon földi Orſagaban tellyeſedik be, es igy betű ſerint nez az Chriſtuſra, és az ő Orſagara.

Az peldak emberi hizelkedeſek: De az Szent Leleknek ſava, nem ollyanok. Azert az ő Vergiliuſſabol, az ő cseme-tejenek gűgyőgjőn Enyedi.

Az holot azt mondod: Ollyakat kivanhatot Salamonnak David, mellyek ő benne be nem tőltenek, nem tudva, az mi ertelmünket erősited. Mert ha igaz, hogy David ollyakat kert Salamonnak, mellyek ő benne be nem tőltenek, tehat az Chriſtusban, es az ő Orſagaban kellet azoknak be tellyeſedniek. Az első fogas tijed: Az következes igaz: Mert Iſten Lelkenek általa ſollot David. 2. *Sam.* 23. v. 2. Azert az Iſtennek Lelke, Davidot, ſoha oly dologra nem igazgatta az keresben, mely ugy nem volna, vagy nem lenne. Mert, ő tőlſege bocsaſſa, hijba lőt volna az keresben, hogy ollyat kerne, az mi ugy nem volna, vagy nem lenne, mely igen keptelen. Hat bizony következik, hogy nem az arnyekban, tehat az valoſaghban, ki az Chriſtus, es az ő Orſaga, tőltenek be ezek.

VIII. Mondhattyuk azt-is, hogy mind be töltenek ezek Salamonban. Mert 1. *az* 5. *vers vetetik, az Iſteni tiſteletnek allandoſagaert.* 2. *v.* 8. *az Salamon birodalmarol, ki az veres tengertul fogva, az Palæſtinum tengerigh uralkodot. Exod.* 23. *&c. be tölt* 3. *Reg.* 4. *v.* 21. 3. *v.* 17 *tartozik az Salamon nevenek örök emlekezetire. Hat nem az Chriſtuſra.*

I. F. Mondhatod, de meg nem bizonyithatod. Mert az mi nez az *v.* 5 hol olvaſtad, hogy Salamont, addig feltek volna, meddigh az Nap es az Hold leſznek mind őrőkke? az mint bőtű ſerint, ez az Chriſtuſrol vagyon. De magyarazod az Iſteni tiſteletről, de magad ſem javallod. Annakokaert, iſmet Salamonra csapontod, hogy az ő Orſaglaſanak, megh maradaſara tartoznek, mellyet mi megh engedűnk, az menyiben peldazo volt: De az menyiben valoſaga, az Chriſtus, es az ő Orſaga, viſſűk az Chriſtuſra, az mint immar megh mondottam.

II. Az 8. verſ-is, reſ ſerint az Salamon orſaglaſarol, az menyiben peldazo: valoſagban az Chriſtus orſaglaſarol. Mert amaz csak bizonyos hatarigh: imez ez egeſ vilagon uralkodik, es mind őrőkke az ő Orſagaban. Mely Salamonban nem tőlt be. Mert az Chriſtus lőn az, az kinek ajandekokat vinek, amaz harom Bőlcsek, avagy az mint nemellyek mond-

mondgyak, harom Kiralyok. *Matth.* 2. *v.* 11. ő hodoltatta megh ez földnek lakoſit. *Pſal.* 2.

III. De hayrſuk à reſre it is Enyedit. Salamonban ezek be tőltenek: Azert ezerſerte inkab az Chriſtusban: Ha Salamon az veres tengertől fogvan Palæſtinum tengerigh birta, es azokban valo Kiralyokat megh hodoltatta, ſ-neki ajandekot vittenek: Hat ſokkal inkab ez egeſ vilagot, birja az Chriſtus, őrőkke valo birodalommal. Mert az őrőkke valo orſagh, őrőkke valo Királyt kivan. Az Chriſtus orſaga őrőkke valo. *Luc.* 1. Hat ő maga-is őrőkke valo Király.

IV. *Verſ.* 17. Az Salamon nevenek terjedeſere tartozik, de csak mint arnyekra. Mert ez vilaghi birodalmoknak hirek, noha el romlaſoknak utanna-is megh marad, de azert az ugyan nem őrőke valo, nem mondhatod, vagyon, hanem, volt: De az Chriſtus birodalmanak neve, őrőkke valo, az őrőkke valo orſaggal eggyűt, melyről csak azt mondhatod, vagyon.

V. Az mi az maghnak ſaporodaſat illeti Salamoné reſ ſerint: Mert ſok fiai, leanyi voltanak: De valoſagoſſan az Chriſtuſé. Mert ő lőt *Semen longævum.* Hoſſu ideiglen fiait, leanyit lattya. *Eſ* 53. *v.* 11 kik az hivek: Mert ezek aldgyak ötet, ezt mondvan: Aldot az Ur Iſten, Izraelnek Iſtene, ki csuda dolgokat cselekedik egyedűl. Ki az Ur Ieſus Chriſtus. *v.* 18.

Igy tetſik meg, hogy az földi halando Salamon Kiraly, Orſagaban, es orſaglaſaban, peldazoja volt amaz halhatatlan Királyoknak Kiralyanak, es az ő Orſaganak, ſ-orſaglaſanak, ki az Ieſus Chriſtus, mindenek főlőt őrőkke áldando Iſten. *Rom.* 9. Mely az Chriſtus őrők Iſtenſegenek meg bizonyitaſara romolhatatlan erőſſegh.

SOLTAR KÖNYV.

PSAL. LXXXI. ℣. 10.

Ne legyenek te neked uy Istenid, es idegen Istent ne imadgy.

Enyedi fol. 113.

Mivel hogy az uy Istennek imadoi az Samosatenicusok, az Ur Iesus Christust csak csinalt Istennek velik, tudni illik, kit az Ur Isten Mariatul, csupa embersegben valo ßületesenek utanna csinalt volna bizonyos údőben Istenne, Isteni erejevel, Lelkevel, és hatalmaval fől eksietven, ugy hogy, nem ő maga Christus, hanem az Atya ßolot, és munkalkodot ő általa, ugy-mint, ki csak eßkőze az Atyanak, ezokaert az Kereßtyen vilagban levő Doctorok, ezt az Davidnak mondasat, fordittyak ßemek eleiben, es ekkeppen argumentalnak.

Az Enyedi Istene.

Valakik uy Istent imadnak, balvanyozok azok, és az David mondasat rontyak meg az törvennyel eggyüt.

De az Erdelyi Samosatenicusok uy Istent imadnak. Nem tagadhattyak. Mert azt mondgyak, hogy csinalt Isten az Christus, mint masut megh bizonyitottam.

Annakokaert az Erdelyi Samosatenicusok balvanyozok.

De hogy mi az *linea* mellől el ne mennyúnk, ez David mondasabol-is allassunk illyen erősseget az Christus Iesusnak őrők Istensęgeről:

Valaki uy, azt nem kel örök Isten gyanant tartani, ez az elsö eppen Davide, és az botüben vagyon

De az Christust, örök Isten gyanant kel tartanunk, az mint ez kediglen meg bizonyitottuk, meg-is bizonyittyuk. Ierem. 23. v. 6. Hos 1 v. 7. Rom. 9. v. 5 Tit. 2. v. 13. Iudæ. v 4. 1. Ioan 5. v. 20.

Annakokaert az Christus nem uy, és ßuksęgeskeppen valo követközesből, örökke valo Isten.

Igen tekeregh facsarogh Enyedi ez ellen, és hogy ne lattassek valamit hozza nem ßollani, elsőben ki mint forditsa ez ighet, *Zár*, *Recens*, Uy, azon mulatoz, es veghre ugyan

megh

meg kel engedni, hogy mind eggyet teßen itt, Uy, Idegen, kivül valo, es nagy sok tekergesi utan, illyent gondolt.

Az Christus csinalt Isten Enyedinek.

I. Ha itt csak az Poganyoknak Istenek es balvanyok tiltattak meg. Tehat nem az Christus.

De az elsö igaz. Mert ket fele Istenek vadnak: Nemellyek ollyak, kiket az emberek töttenek Istenekke, mint Psaphon, Empedocles. Nemellyeket, ö maga az Isten, mint az Izraelnek Isteni, az Királyok, Fejedelmek, az hova valo az Christus-is.

Hát az követközes-is igaz.

F. Az *antecedens*, első reße az *Propositionak* hamis. Mert az Ur Isten, oly Isteneket tilt itt megh, az minemüeket az Isten törvenye nem enged meg Isten tißtessegeben jaro tißtelettel tißtelni, es imadni, az mint az bőtű megh mutattya. De az Istennek törvenye, nem csak az bálvanyokat, és az Poganyokat tiltya megh, hogy Isteni tißtelettel ne tißtellyúk, és ne imadgyuk, de mind az Királyokat, Fejedelmeket, és minden meltosagban levőket, kik nem egyenlők az Izrael Istenevel, ki Ægyiptombol az nepet ki hozta. *Exod. 20. Deut. 5. & cap. 6* Az Christust penig nem tilttya meg, hogy ne tißtellyúk, és ne imadgyuk: az melyből meg tetßik, hogy egyenlő az Atyaval.

Az Enyedi *distinctioja* hamis, hogy nemelly uy Isteneket, Isten csinalna, nemellyeket az emberek. Mert az emberektől csinalt Istenek, nem Istenek, hanem bálvanyok, kiket az Isten törvenye igen meg tiltot. *Exod. 20. v 4 Deut. 5. v 8. Ierem. 2. v. 11.* Az kik pedigh magokat Istenekke töttek, azok vagy *Tyrannusok*, kegyetlenek, vagy gonoß lelkek, az mellyet az kik azokat imadtak, képek, vagy oßlopok alat, bálvanyozok, és Poganyok voltanak. Mert nem Istent, hanem bálvanyt imadtanak. *1. Paral. 16. v. 26. Psal. 96. v. 5.*

Vegezetre, ha az Christus azok az Istenek közzül valo volna, kik az Mennyet, és az Földet, nem teremtettek, el kellene az Isten beßede ßerint veßni *Ierem. 10. v. 11.* és az ő Istensegenek el kellene enyéßni, mint az fejedelmekenek hoǵ tißteket le teßik. De el nē veß Istensęge, sem nē enyéßik el. Hat nē az Fejedelmek köziben valo Isten, hanē őrökke valo.

En

En Iehova, ez az en nevem, és az en dicsőſegemet maſnak nem adom, és az en dicsiretemet az bálványoknak. Mond Iſten. *Eſ. 42. v. 6.7.* Az kit az Iſten Iſtenné tőtt, vagy adta annak az ő dicsőſéget, vagy nem adta. Ha nem adta, hát Iſtent ſem csinált. Mert az Iſten dicsőſégh néikúl nem Iſten, hanem Bálvany. Nem csinalt Iſten tehát az Chriſtus, hanem őrők Iſten. Mert azon dissőſége vagyon, mely az Atyanak. *Ioan. 17. v 5.* azon tiſteleti, mely az Atyae. *Ioan. 5. v 23* Mert imadgyak ötet az Iſtennek minden Angyali. *Heb. 1. v. 6.*

Az Samoſatenicuſok Iſten Chriſtuſa.

II. Az Chriſtus nem idegen Iſten, nem Bálvány, nem embertől tetettetet Iſten, hanem az Atya Iſten, az ö erejevel, Lelkevel, és hatalmaſſagaval, megh tellyeſedet, ugy hogy, nem ö maga mondaſſek ſzollani, cselekedni, hanem Iſten ö benne, és igy az Iſtentől nem idegen Iſten volt, hanem Iſtennel fölötte egyes, oſſ veſſerkeztetet. És elö, vidamito, Vr, Király, és Fejedelem.

F. Nem itilem hogy eggyűt nyilvabban taniſſon Enyedi, az ő csinált uy Iſteneknek Iſtenſegeről ez ő könyveben, mint itt az helyen. Mert valaminemű Iſten az Chriſtus, az ő velekedeſek ſzerint, imle irta. Vonnyuk ezokaert ramara, és laſſuk mit gűgyőgjön.

Valakit az Atya Iſten az ö erejevel, lelkevel, és hatalmaval be töltöt, ugy hogy, nem ö maga ſzollyon, és cselekedgyen, hanem Iſten ö benne, az nem idegen Iſten, nem balvany, nem embertöl tetetteter.

De az Chriſtuſt az Atya Iſten az ö erejevel, lelkevel es hatalmaval be töltötte, ugy hogy, nem ö maga ſzól, cselekedik, hanem Iſten ö benne.

Azert az Chriſtus nem idegen Iſten, nem balvany ſ nem embertül csinalt Iſten.

I. Az első propoſitiora azt mondom: Valakit az Atya Iſten az ő erejevel, lelkevel es hatalmaval be tőltőt, tudni illik, az ő Iſtenſegenek allattya ſzerint valo erejevel, lelkevel es hatalmaval, az nem idegen Iſten, nem balvany, nem ember csinalta Iſten, hanem termeſet ſzerint valo bizony őrők Iſten. Az maſik propoſitiora: De a Chriſtuſt az Atya Iſten, az ő Iſtenſegenek allattya ſzerint valo erejevel, lelkevel es

hatal-

hatalmaval tőltőtte be az őrőkke valo ſúlesben. Mert az Iſtenſegnek tellyes allattyat, termeſetit es tulaydonſagit ugy közlőtte az ő Fiaval hog, nem ragadomany ſzerint egyenlőſegben valo az Fiu az Atyaval. *Philip: 2. v. 6* hanem ugyan termeſet ſzerint valo Iſtenſegnek egyenlőſegevel. *Galat: 4. v. 8.* Annakokaert az Chriſtus nem idegen Iſten, nem balvany, nem ember csinalta Iſten, hanem termeſet ſzerint valo bizony őrők Iſten. Eggyik feleletem ez.

II. Nota benè.

Hogyha a Chriſtus csak azert Iſten, hogy Iſten az ő lelket, erejet es hatalmat tőltőtte bele, tehat uy Iſten leſen, idegen es Iſtenen kivűl valo. Mert valamely oraban az ő lelket, erejet es hatalmat bele tőltőtte, azon oraban tetetet Iſtentűl Iſtenne, es azon oraban lőt uy Iſtenne, ugymint ki annak-előtte meddig Iſten lelket bele nem öntőtte, nem volt Iſten. Pont vagyon itt Enyedi. Ha pedig ez az Iſten ereje, lelke es hatalma, mellyet Chriſtusban tőltőt, őrőkke valo lelek, erő es hatalom, tehat ezzel őrőkke valo Iſtenne tőtte az Chriſtuſt idő ſzerint, es igy idő ſzerint valo Uy őrők Iſten az Chriſtus. Ez az maſodik pont. Ha pedig ez az Iſten ereje, lelke, es hatalma nem őrőkkke valo lelek, erő es hatalom, hanem csak ajandek, avagy ajandekozasban forgo virtuſok, joſagok, tehat ajandekoztatot Uy Iſten a Chriſtus, idegen es Iſten kivűl valo. Ez az harmadik pont.

III.

Ronts el ezt Enyedi: Valaki nem egyenlő Iſtennel, Iſtenſęgenek allattyaban, termeſetiben, és tulaydonſagiban, az Iſten kivűl valo, uy, idegen Iſten. Mert az Iſten oly *Simpliciſsimum Ens*, oly egy ő magatul valo egy Iſtenſegh, mely minden oſtas, és ſzakadas kivűl vagyon, annyira, hogy ſoha az ő Iſtenſęgen kivűl, Iſtent nem tehet, ſ nē csinálhat. Mert ha az ő maga el csalhatatlan Iſtenſęgē kivűl, Iſtēt csinálna, ottan oſlaſra és ſzakadaſra, kellene az ő Iſtenſegenek jutni, és az Iſtenek meg ſzamoſitatnanak. Ez oka Enyedi, hog az ur Iſten, az ő ſ. Fiat nem maga Iſtenſęgenek allattya kivűl tőtte Iſtenne, hanem azon az ő Iſtenſegenek allattyaban űlte, hog tudni illik, meg ne ſzamoſittaſſek az Iſtenſeg. Ezert mődgya Chriſtus. *En, és az en Atyam egy vagyunk. Ioan. 10. v. 30.*

Egy a Chriſtus az Atyaval.

1. Neveben. Hogy hogy egy? 1. Neveben. Mert ollyan magatul valo Iehova Iſten à Chriſtus, Iſtenſegenek allattyara nezve, mint ſinte az Atya, à mint eddig meg bizonyitottam. 2. Termeſzetiben. Mert örökke valo. *Hebr. 9. v. 14. Apoc. 1. v. 8.* Mindenhato. *Pſal. 65. v. 15.* Mindentudo. *Ioan. 2. v. 24. & 16. v. 30.* Minden helycken levő *Ioan. 3. v. 13.* 3. Cselekedetiben. Mert Teremtő, az mint megh bizonyitottam. *Pſal. 33. v. 6. Item: 102. v. 26. Hebr. 1. v. 10.* Mert valami cselekedeti vadnak az Atyanak, azon az Fiunak. *cap. 5. Sect. 3.* oda alab. 4. Mert azon Iſteni tiſzteleti &c. *Ibidem* Ezert az Iſten dicsőſegenek fenyeſſege, es az ő ſemelyenek ki meczet belyege. *Heb. 1. v. 3.*

2. Termeſzetiben.

3. Cselekedetiben.

4. Tiſztelet-iben.

IV. Csak ez az ighe-is: *tellyeſitette*, megh mutattya Enyedi, hogy az Chriſtus, az ti velekedeſtek ſerint, uy, idegen, es az Atya Iſtenen kivül valo Iſten. Mert más az, az ki à Chriſtuſt be tőltötte, más az Chriſtus az ki be tellyeſedet: Iſmet más az lelek, erő, es hatalom, kivel be tellyeſedet, más az ki azzal be tőltötte, más az kit be tőltőt. Az Atya Iſten az tellyeſitő: az Fiu az be tellyeſsedő: az Lelek, erő, es hatalom, az kivel be tellyeſitette az Atya, az Fiat, es igy ſoha bizony el nem kerülheted ez kettőnek eggyiket: Vagy örök Iſten az Chriſtus, vagy údő ſerint valo. Ha údő ſerint valo, tehat Iſten, magan kivül tötte Iſtenne, és mikor azza tötte, akkor lőtt Iſten, uy, es Iſtenen kivül valo. Mert az Iſtenſeghnek allattyan kivül vagyon az ember Chriſtus. Ha pedig örökke valonak mondod azert, mert az örökke valo Iſten, az ő örökke valo Lelkeben, erejeben, es hatalmaban ſzakaztot à Chriſtuſnak, es ugy tellyeſitette be, tehat akkor lőt örökke valo Iſten, mikor abban reſt tőtt az Chriſtuſnak: Igy is uy, idegen. De ezt el hagyvan, mint hamis ertelmet, az maſik *mediumra* felelek.

Az Chriſtus nem idegen az Iſtentől: Mert az Atya ſsol és munkalkodik ö benne.

V. Ketkeppen mondatik valaki Iſtentől idegennek. 1. Az ki nem egyenlő allattyaban Iſtennel. 2. Az kiknek ſemmi eggyeſſegek, es közöſſegek Iſtennel nincsen. Immar az elſő

mod

mod ſerint minden teremtet allatok ki rekeſztetnek az Iſtenſegből, bator eggyeſſegek legyen vele, mint minden hiveknek. *Pſal. 16. v. 5.* es *23. v. 26. 1. Ioan. 1. v. 3. 2. Cor. 13 v. 13.* Es igy ez az mondas: *Valakiben az Iſtenſsol és munkalkodik, az nem idegen Iſtentül.* Hamis. Mert minden hivekben ſsol, es munkalkodik az Iſten, de azert ugyan idegenek az Iſtentől, mert nem az ő Iſtenſegenek allattyabol valok. Az honnan az Chriſtuſ-is idegen Iſten leſsen, hanem egy Iſtenſegenek allattyaban Iſtennel. De idegen Iſtennek mondani karomlas.

VI. Az-is hamis, hogy nem ő maga munkalkodnek az Chriſtus, hanem csak az Atya ő benne, holot igy ſol. *Ioan. 5. v. 17. 19.* Az en Atyam mind eddigh munkalkodik, *& ego operor*, En-is munkalkodom. Iſmet: Valamellyeket cselekedik az Atya, azonokat az Fiu, haſonlatoskeppen.

Mind ezekből megh tetſik, hogy az Chriſtus örök Iſten: Mert nem uy, es hogy Iſtenſegenek allattyaban vagyon az Atyaval: Mert nem idegen, es az Atyan kivül valo. *Mert az Atyaban, és en bennem az Atya vagyon*, mond Chriſtus. *Ioan. 14 v. 10.* Hat nem kivül lőtte valo Iſten.

SOLTAR KÖNYV.

Psal. XCV. v. 7. 8.

Mert ő az mi Iſtenünk, es mi ő mezeinek nepei, es az ő kezenek juhai vagyunk. Ma ha az ő ſzavat hallandgyatok, meg ne kemenyitſetek ſziveteket, mint az verſengeſnek helyen, az keſertetnek napjan az puſztaban.

Mivel hogy az *O Teſtamentomnak*, vilagos magyarazoja az *Uy Teſtamentum*: Annakokaert ez David mondaſa-is, onnan vilagoſittatik. Mert valakire, ott ez mondas magya-

raztatik, avagy fejeztetik, nekünk-is ſentſegh törelnek es karomlaſnak el tavoztataſanak ketelenſege alat, arról kel ertenünk, es magyaraznunk. Szent Pal pediglen *Hebr. 3. v. 7.* Nyilvan minden homaly nelkúl, az Szent Lelekre illeti, fejezi, magyarazza, es álkolmaztattya, es illyen modon hozza be az magatul ſolo Szent Lelket: Annakokaert az mikeppen mondgya az Szent Lelek. *Ma ha az ö ſzavat hallangyatok. &c.*

Tekintetes *argumentum*, es erőſſegh ez az Szent Leleknek őrők Iſtenſęgenek, es az Iſtenſeghben valo ſemelyeknek megh bizonyitaſara. Mert.

Az Sz. Lelek örok Iſten.

Valaki altal, ugy mint, elsö fő ok altal ſzollotta David ez beſzedeket, az örök Iſtene az Izraelnek.

De az Szent Lelek altal, ugy mint, elsö fő ok altal, ſzollotta David ez beſzedeket.

Annakokaert az Szent Lelek örök Iſtene az Izraelnek, es valoſagos ſzemely az Iſtenſegben.

Mind az ket elsö *Propoſitio* Davide. Mert azt mondgya, 2. *Sam. 23. v. 2. Az Iehovának Lelke ſzollot en altalam.* Tovabba iſmet: *Monda az Izraelnek Iſtene ennekem.*

Az Apoſtolok-is azt vallyak. *Act. 4. v. 24. 25.* Hogy az Menynek, Földnek teremtő Iſtene ſolot az David altal. De az ki ſolot David altal, az Szent Lelek: *Act. 1. v. 16.* Hat az Szent Lelek, az Mennek, Földnek teremtő Iſtene.

Igy az Szent Peter vallya, hogy az Iſtennek Szent emberi ſolottanak az Iſtennek Lelke altal. 2. *Pet. 1. v. 21.*

Szent Pal-is bizonyittya, hogy az Szent Lelek legyen meg ſzerző oka az ſolaſnak 1. *Cor. 12. v. 3.* Meg tetſik azert, hogy az Szent Lelek őrők Iſten, es valoſagos ſzemely az Iſtenſegben. Mert ſzemelyhez illendő cselekedete vagyon. Es igy nem ſokkeppen forgattyuk, ſ-tekerjük az Szent Lelek őrők Iſtenſęgenek megh mutataſara, az mint Enyedi vadol, hanem egy ő ſzinte folyo igaſſaggal, az ſzent iraſnak tanu-bizonſagh tetele ſzerint. De laſſuk ez előt-is mint tekeregh facsarogh Enyedi.

I. Ki nem neveti inkab ez illyen argumentalaſt? *Mert mas az, az ki ez igheket mondgya.* Ma ha az ő ſzavat *&c. Mas az-is az kiről ez ighek mondatnak. Mert nem az nagy Iſten a ki ſzol, hanem az ki felöl ſzol: Mert nem mondgya: Ha az en ſzomat, de ha az ö ſzavat hallangyatok.*

F. Ki nem csudallya inkab, ez ſzemtelen embernek neveteſet? Hogy kőnyú erőſſegnek mutathaſſa lenni, es ez alat az igaſſagh előt réſt talallyon, azert kezd neveteſſel hozza. Az mi az dologh, nagyob az Szent Lelek altal ſolo Apoſtol, ez nevető Plebanuſnal, mely Apoſtol egy altallyaban mondgya, hogy ez beſzedeket az Szent Lelek ſollotta. Azert ha mas az ki ezt mondotta, más az-is, az kiről mondotta, tehat az ki ezt mondotta, attul az kiről mondotta, megh kúlömbőztetik ſzemelyeben. De mondotta az Szent Lelek, azt allattya ſzent Pal. *Hebr. 3. v. 7.* mondotta penigh az Chriſtuſrol: Mert az Chriſtuſnak beſzedenek halgataſara int az ſzent Lelek, az mint bőtű ſzerint ſzent Pal mondgya: *Heb. 3. v. 6. 7. 8.* Annakokaert az ſzent Lelek, es az Chriſtus meg kúlömbőztetnek ſzemelyekben, es igy harom ſzemelyek vadnak az Iſtenſegben, Atya, Fiu, es ſzent Lelek.

Mondgya pedigh: *Ejus*, Annak, ſ-nem ennekem, nem azert, mintha magat onnan ki rekeztene, hanem az főltőt czelra, avagy az Chriſtus felől valo tanu-bizonſagh tetelre nezve. Mert az ſzent Lelek, mint ſzinte mikor az Atya meg dicsőiterte az ő Fiat. *Ioan. 17. v. 4 5.* nem rekeztette azzal ki magat az dicsőſeghből. Hat az ſzent Lelek-is nem rekeſzti ki az Iſtenſeghből azzal magat, de azt mutattya megh, kicsoda az kiről ſzol? Elegh hogy az ſzent Lelek ſzol. Mert Izraelnek Iſtene az, az ki David altal ſzol.

II. Azon egy ſzo tulaydonittatik Iſtennek, az Szent Leleknek es Davidnak. Az Iſtennek ugymint elsö fő oknak: az Szent Leleknek es Davidnak ugymint eſzközöknek.

F. Szent Lelek ellen valo hamiſſagh azt allatni, hogy az Szent Lelek csak eſzköze volt volna az Iſtennek. Mert az Szent Lelek ſzemely ſzerint valo erő: *Act 5. v. 4. 9.* Tulaydonittatik azert azon egy ſzo az Atyanak es az Szent Lelek-

Az Sz. Lelek nem eſzköz.

nek ugymint felſő egy Iſtenſegben levő fő oknak. Mert a mi ſol az Propheta altal ő maga, az nem lehet eſkőz. Az ſent Lelek ú maga ſolot az David altal. Azert hogyhogy lehetet volna eſkőz.

III. Nem igazan argumentalnank ekeppen: Az Szent Lelek ſolot, De az Apoſtol ſolot. Hat az Apoſtol ſent Lelek. Mert az Szent Lelek inditook, az Apoſtolok, mint eſköz. Matth. 10. Nem ti vattok az ki ſolotok, hanem az ti Atyatoknak lelke

F. Mi mellettűnk ſaporitaſ ſot, es az mint megh jedzetted nem jo ugy agyaskodni: de ekkeppen argumentalni igen jo, igaz es ſent iras ſerint valo: Az ſent lelek ſolot ugymint elſő es felſő fű ők. Az Apoſtol nem ſolot ugymint felſő fű ők. Azert az Apoſtol nem ſent Lelek. Az mi nez az Szent Matthenal valo mondaſra, illetlen ide, az mint ugyan ottan *cap. 10. v. 20. es Luc. 12. v. 12.* megh mutattya. Mert az Szent Lelek elſő fő okanak mondatik az Apoſtolok altal valo ſolaſnak. Elegh, hogy ſem David, ſem az Prophetak, ſem az Apoſtolok illyen Iſteni dolgot nem ſolottanak volna: de az Szent Lelek ő maga mint őrők Iſten ſolot ő altalok.

Tovabba ebben az David mondaſaban vagyon tanubizonſag-tetel az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegeről-is. Mert az ſent Lelek az Propheta altal inti az hiveket arra, hogy az nagy Iſtennek ſavat halgaſſak az hivek: az pedig ki legyen ſent Pal *Hebr. 3. v. 6. 7. 8.* egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza, az melyből ez jű ki:

Valakinek beſſedenek halgataſara intette az Szent Lelek az Propheta altal az Sidokat, az nagy Iehova Iſten, es minden Iſtenek felet valo Király. Ez eppen Davide verſ. 3.

De az Chriſtus beſſedenek halgataſara inti az Szent Lelek az Propheta altal az Sidokat. Ez beru ſerint ſent Pale Hebr: 3. v. 6. 7 8.

Annakokaert az Chriſtus nagy Iehova Iſten, es minden Iſtenek felet valo Kiraly.

Ennek az Argumentomnak, mond Enyedi, ſem az elől jaro, ſem az kővetkezendő propoſitioja nem igaz. Miert, ha lam David es ſent Pal mondgyak? Laſſuk.

IV. Eb-

IV. Ebbeligy vadaſſſak az Chriſtus Iſtenſeget. De az Apoſtol Daviddal eggyut ez igecsket, ő, erti az Atya Iſtenről. Mert az mint az törveny, ugy az Euangelium-is az Atya Iſten ſava Ioan. 14. v. 24.

Ioan: 5 v. 39. Minem bokrokkőzőt buydoſik vad modon az Chriſtus, hogy őtet vadaſznikelene, mint Enyedi tragarkodik.

F. Miert haſonlitod vadaſſashoz az mi Iſtentűl parancſoltatot hűſeges tudakoskodaſunkat az iraſok ſerint az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegeről? Hol vadnak az mi Tacskoink, Viſlaink, az Ur Iſten bocsaſſa meg, hogy igy kel ſollanom miattad.

Ha Iſtennek tarto lelked volt volna, ſoha bizony illyen ſem-latomaſt az ſent Pal tanitaſat, meg nem mocskoltad volna. Tekents megh, hogy ſent Pal nevezet ſerint az Chriſtuſról tanitſon, az Atya felől ott az 6. 7. es 8. verſekben ſemmi emlekezet nincsen. Mert arra inti ott az helyen az Sidokat, az Moyſeſnel ſokkal hiveb fő Papnak, à Chriſtuſnak ſavat halgaſſak, ſiveket ellene megh ne kemenitſek, mint az Izraelitak az puſztaban. *1. Cor. 10. v. 9.*

Megh engedgyűk, hogy à Tőrveny, es az Euangeliom legyen az Atya Iſten ſava, de nem ugy, mint-ha onnan à Fiu ezzel ki rekeſztetnek. Mert ugyan ottan *Ioan 14 v 23.* Chriſtus azt mondgya: *Ha ki ſzeret engemet, es az en beſſedemet meg tarttya.* Itt az Mennyei tudomant, ollyan ſajattyanak mondgya, mint ſinte az minemű az Atyae. Hogy pedigh utanna tesi: *Az mely beſſedet hallottatok, nem enyim.* ezzel nem rekeſzti ki magat, hanem hogy az Atyanak igyet fogja őſſve az ő magaèval. Mert az Sidok mindenkoron azon voltanak, hogy az Chriſtus dolgat, igyet, az Atyae mellől el vonnyak.

Miert mondgyak az Apoſtolok annyiſor: *Euangelium Ieſu Chriſti. Rom. 15. v. 19 1. Cor. 9. v. 19. 2. Cor. 9. v. 13. Gal 1. v. 7.* es iſmet: *Euangelium Dei Patris: Rom. 1. v. 1. & 15. v. 16. 1. Cor. 11 v. 7.* hanem hogy az mint az Atya, ugy az Fiu, megh ſerző fő felső oka az Euangeliomnak, es ollyan tulaydona az Chriſtuſnak, mint az Atyanak: Nem csak kőzben jaraſanak tűztire nezve pedigh, hanem Iſteni meltoſagara nezve.

V. Az Apoſtol taniteſa oly, melynek eggyik czikkelye hatra vagyon: Mert nincsen ott ez igbe: Regen, *mely ezzel őſſve vettetik*

Az

Az mikeppen: hogy legyen: Az mint regenten mondotta az Szent Lelek: ugy moſt is ſol.

F. Szent Palt tanittya Enyedi, hogy hogy kellet volna ſolani: De ezt az ő gloſſajat, ez ighe, λεγει, *dicit*, mondgya, hamiſsittya meg, mely nem el mult időre, de jelen valora nez. Ha azert ott kellene erteni ez ighet: *Olim*, Regen, igy kellene ſolani: Ezokaert az mikeppen regen mondgya, mely nem illendő az Apoſtol tanitaſahoz.

De ha ſinten ugy kellene ſolani-is, nem következik, hogy regen mondta ezt az Szent Lelek arról az Iſtenről, ki az puſtaban megh keſertetet: Azert nem illik az Chriſtuſra. Mert az Chriſtus volt az, ki regen az Puſtaban az Atyaktul megh keſertetet. 1. *Cor.* 10. *v.* 9.

Az-is hamis, hogy az 12. versben nem az Chriſtus ertetnek, az mint mindgyarāſt az 14 vers megh mutattya. Mert mind addigh egy ſolaſnak lineajaban, csak az Chriſtuſról vagyon az ſent Pal tanitaſa. Oda fellyeb-is tanita. *v.* 3. & 4. az Chriſtuſnak igaz Iſtenſegeről, ki Moyſeſnek eppitője: azon Chriſtuſnak beſedenek hallaſara inte az ſent Lelek az Sidokat, megh tetſik tehat, hogy itt-is *v.* 14. azon Chriſtus legyen az élő Iſten.

VI. Ha megh engedgyük-is, hogy az Chriſtuſrol legyen ſző, nem következik, hogy orokke Iſten legyen: Mert az O Teſtamentombeli iraſokat maskeppen illetik az Apoſtolok Chriſtuſra az uy Teſtamentomban.

F. Nem ſaladhat el Enyedi, az igaſſagh elől: Mert valami keſőre, de ugyan megh kel engedni, hogy az Chriſtuſrol ſol az ſent Lelek, es ſent Pal. Enyedi, Enyedi, nem nagy karomlaſe azt mondani, hogy az Apoſtolok, az O Teſtamentombeli iraſokat, nem ugy fejezik az Chriſtuſra az Uy Teſtamentomban, mint az O Teſtamentomban vadnak? Avagy nem azon ſent Lelek altal ſollottanake regen az Prophetak az O Teſtamentomban, mely altal moſtan az Apoſtolok az Uyban? Vagy igazan citallyak az Apoſtolok az Prophetak iraſit, vagy meg valtoztatva. De azt mondani, hogy megh valtoztatva hozzuk be az Chriſtuſra, ſent

Egy az O. es az Uy Teſtamentombā ſzolo Szent Lelek.

Lelek ellen valo hazugſagh és karomlas. Ha pedigh megh valtoztatva hozzak be az Uy Teſtamentomban, miert nem hoztal bizonſagot reja?

VII. Az Soltarban az törveny maskeppen mondatik Iſten beſedenek: az Euangeliom-is itt maskeppen Iſten ſavanak. Azert nem következik, hogy az mi tulaydonkeppen, és közben jaro nelkul Iſtennek tulaydonittatik, ugyan azont haſonlatoskeppen annak-is, az ki közben jaras által ſol. &c.

F. Csak emberi gondolatnak hiytſagos talalmanya ez. Mert az törveny, és az Euangeliom, az Iſtennek őrökke valo megh valtozhatatlan ſava, minden ő valoſagaban, noha az kűlső környűl allo dolgokra nezve kűlőmbőznek: az mellyert azon egy modon mondatik Iſten beſedenek. Mert valami föl tőt czellya Davidnak ez Soltarban, és valami beſeddel azt ki mondgya. *v.* 8. 9. 10. 11. azon ſent Palnak is, és azon David beſedevel ſol. *v.* 7. 8. 9. 10. 11. Annakokaert azon Iſtent hozza be, mellyet David, az mint ezt nyilvan mind az Soltarbol, ſ-mind az Pal Apoſtol tanitaſabol, à kinek Iſtennek tarto lelke vagyon, ki nezheti. Azert igazan következik: Hogy valami az Iſtennek tulaydonkeppen közben jaro nelkűl tulaydonittatik, azon az Chriſtuſnak-is, ugy mint nagy Iſtennek, és minden Iſtenek főlőt valo nagy Királynak. *Pſal.* 95. *v.* 3. De az Atyanak tulaydonkeppen tulaydonittatik, hogy az Euangeliom legyen az Atya ſava. Hát az Fiunak-is akkeppen. Hogy penig az Chriſtus az Euangeliomnak magyarazoja, az nez az ő közben jaraſanak tiſtire, mely nincsen ellene az ő Iſtenſegenek.

Megh ál azert, hogy mind az Fiu, mind az Szent Lelek, termeſet ſerint valo Iſten, és valoſagos ſemely az Iſtenſeghben.

SOLTAR KÖNYV.

PSAL. XCVII. ℣. 7.

Imadgyatok ötet minden ő Angyali.

Hogy ez Soltar az Chriſtuſról, es az ő orßagaról irattatot legyen, ő magabol meg tetßik: az mellyert minden kereßtyen iras magyarazo Doctorok arrol magyaraztak. Ellőben-is pedigh az Chriſtus orßaganak Nagyſagos meltoſagat irja megh, az holot mindgyaraſt, ki legyen ennek az orßagnak Kiraly a, es Ura, megh jelenti. Az Iehova. *v.* 1. Mert ennek az Iehova Chriſtuſnak el jővetelinek várakozaſara, inditatot fől ez dicsirettel az regi Anya-ßentegyhaz. Annak utanna, ez orßagnak haßna jelentetik, mind az Bálvanyozok ellen, kiket nagy fennyen megh ßolit az Propheta: ſ-mind az Angyalokban, es az hivekben, kik az 7. versben intetnek ennek az Iehovanak imadaſara, es tißteletire. Hogy pedigh igy magyarazzuk, az ßent Pal tanit arra minket, ki *Heb.* 1. *v.* 6. egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza: Melyből ez jő ki.

Valakit az Szent Angyalok, Iſteni tißtelesben jaro imadaſſal imadnak, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten. Igaz: Mert egyedul csak az termeßet ßerint valo Iſten imadtatik ekkeppen. Deut. 6. v. 13. & 10. v. 20. Matth. 4. v. 10. Luc. 4. v. 8.

De az Chriſtuſt az ßent Angyalok, Iſteni tißteletben jaro imadaſſal tißtelik, ez eppen Davidé, és Szent Palé.

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo bizony örök Iſten.

Az Chriſtus termeſzet ſzerint valo Iſten. Mert imadgyak ötet az ſz. Angyalok.

Mereßkeppen, az az, vakmerőkeppen, mond Enyedi, allattyak nemellyek, hogy ßent Pal, ez David mondaſat hozna elő. Nem vakmerőkeppen Enyedi, hanem ßent iras ßerint. De laſſuk mit mond.

I. Ha az Apoſtol egy ſententiat innen ki ßakaßtvan, azzal meg eleget, nekunk-is, nem kel az egeß Soltart által vinnunk az uy Teſtamentomra.

F. Hogy ha annak az Iehovanak tißteletire inti az David az Angyalokat, az kiről az Soltarban emlekezet vagyon: tehat kővetkőzik, hogy ßent Pal is, nem mas Iſtenről ertſe, ſ-magyarazza. De az elſőt az ördögh ſem tagadhattya. Hát az kővetkőzeſ-is igaz. Mert ßent Pal-is, nem más Iſtenről mondgya, hogy imadgyak az Angyalok, hanem arrol az kiről David mondotta. De David örökke valo Iehovarol mondotta. Hát ßent Pal-is azonrol, ki nem egyeb, hanem az Ur Chriſtus: Eggyik ez.

Maſik, nem volt fel tőt czellya az Apoſtolnak, hogy mind az egeß Soltart altal vigye oda az ő leveleben: de csak ezt az nyilvan valo ſententiat, mely az ő propoſitomara avagy tanitaſanak fundamentomara illendőb vala. Mert ott ez helyen az Apoſtol tanit az Chriſtuſnak örők Iſtenſegeről, mellyet az többi kőzőt ezzel bizonyit, hogy még az Angyalok-is imadgyak ötet.

II. Ha ki tagadna, hogy Davidnak itt valo iraſat nem hozza be az Apoſtol, mit mondananak? Bizony ha az David mondaſat egyben vettyuk az Apoſtol mondaſaval, kulömben talallyuk az Apoſtolnal.

David mondgya.	Pal Apoſtol mondgya.
Imadgyatok.	*Imadgyak.*
Minden Elohim.	*Minden Angyalok.*
Az ö Angyali.	*Iſten Angyali.*
Davidnal az Propheta ßol:	*Az Apoſtolnal az Atya Iſten ßol.*

F. Nyilvabban valo el forditaſa à ßent iraſnak ennel egy aligh lehet. Mert az mint oda fellyeb-is megh mondottam, ha ßinten nem azon igikkel hozna be itt az Pal Apoſtol az David mondaſat, mellyekkel David ßolot, mellyet tagadok, ha az ertelme azon, nem igazan ßolanaé? Avagy nem azon lelek altal ßolotte ßent Pal, mely altal David: Mintha à ki az Soltarnak authora, megh ßerzője volt 2. *Sam.* 23. *v.* 2. nem tudna kiről ßol az Soltar? Iővendől az David az Iehovanak orßaganak az egeß főldőn valo ki jeleneſeről: Az Iehova Uralkodik, őrvend ezen az főld. *Pſal.* 97. *v.* 1. De az Iehova uralkodik az ő Fia által, az kit mindeneknek Királyava es őrőkőſive rendelt. *Heb.* 1. *v.* 2. *Pſal* 2 Hát meltan az Fiura alkolmaztattya ezt ßent Pal.

Az mi az igheket illeti: mind ez ighe προσκυνήσατο, *Ado-*

rate, Imadgyatok: mind ez: προσκυνήσατοσαν, *adorando*, Imadgyak, eggyet tessen. Ezighe is: *Elohim*, ezzel, *Angeli*, mind egy. Mert az Angyalok, *Elohimnak* mondatnak. *Pſal.* 8. *v.* 6. Ezighet pedigh, *eius* ő, Szent Pal, kifejezi, ſ-azt mondgya, hogy Iſten az, az ő, hogy akar mondgyad, *ó Angyali*, ákar: *Iſten Angyali*, mind egy. David ſol: imit Apoſtol. De mind David, ſ-mind az Apoſtol, azon egy Iſten Lelkenek altala ſollottanak. Mi nem lehetet David Apoſtolla, ſ-az Apoſtol Davidda. De egy az Lelek. 1. *Cor.* 12. *v.* 4.

Az mi az egyben kötő ighet illeti: *Et*, *Es*, tesi azt oda az Szent Pal, az elő jaro argumentomra nezve. Mert azt allatta, hogy az Chriſtus föllyeb valo az Angyaloknal-is, mint örök Iſten. Mert eggyiknek ſem mondta az Angyalok közzül, az Atya Iſten. *En Fiam vagy te*, mint mondá az Chriſtuſnak. Utanna tesi az Apoſtol ennek. Es imádgyak ötet Iſtennek minden Angyali.

De, hogy hogy ſab az ſolasban rendet az ſabad akaratu Szent Leleknek? Elegh azert ez, hogy egyenlő Davidnak mondaſa az Apoſtoleval.

III. Hoznak oly bizonſagokat neha az Apoſtolok elö, mellyet nem talalunk moſtan az Sz. Irasban: Mint Nazareuſnak mondatik.

F. Tul lőttek, ſ-ide ál az áyájval. Oly bizonyſagé ez, mely nincs az Bibliaban? Lam azon bötükkel megh vagyon Davidnal ez, az mint Szent Pal elő hoza. Nazareuſnak hivattatik. Megh vagyon. *Iudic.* 13. *v.* 9. az Abrazban. Azert nem tartozik ide.

IV. Tovabba megh engedgyük, hogy erre az iraſra nezzen az Apoſtol: De nem bötuſerint valo ertelemre nezet, hanem lelki ertelemmel az Chriſtus ſemelyeröl, és orſagarol, az kit elsö ſulötnek nevez.

F. Tapaſtald megh kegyes olvaſo, hogy ſoha Enyedi annyit nem tekereghet, csaesoghat, hogy vegre meg ne kenſeritteſſek az igaſſagot engedni. Mert ſoha el nem mehet elötte.

Ha megh engeded, hogy az Chriſtuſrol, es az ő orſagarol mondaſſek Szent Davidtul ez Soltar, kit Szent Pal-is az

Chriſtuſra illet es fejez, miert csappongottal tehat ez ideig? hogy nem vitadtad tiſtan csak ezt, hogy Lelek ſerint mondaſſek, nem bötű ſerint? ugy nem nevekedet volna oktalanna az te Könyved.

Hogy az lelki ertelemből, avagy lelek ſerint valo mondasbol, nyilvan valo meg feyt hetetlen erőſſegek vetethesſenek, immar egy-nehanyſor megh mondottam. De micsoda à Szent Lelek ellen karomkodni, hanem ez nyilvan valo mondaſt, bötű ſerint valo ertelemből ki venni, holot az mint meg mutattam, eggyez az Apoſtol Daviddal, mind az bötúben, ſ-mind az ertelemben? Mert lehetetlen dologh, hogy az mit David mondot az Iehovanak imadaſarol, azt Szent Pal mas ertelemre forditva mondotta volna az Chriſtuſrol. Mert az mikeppen David inti az Iſtennek Angyalit, hogy az Iehovat imadgyak, ſinten akkeppen Szent Pal inti az Angyalokat, hogy az Chriſtuſt imadgyak, mint ő teremtőjőket, az mint mindgyaraſt azt-is utanna tesi.

V. Nem következik: Imádgyatok Iſtennek Angyali az Chriſtuſt. Azert örök Iſten az Chriſtus. Mert az imadas gyakorta csak kulſö tiſteſſegh tetelert vetetik. Mert az Chriſtus sel magaztaltatot.

Az imadas csak emberi tiſzteſſegestetel Enyedinek.

F. Azt mondod: Gyakorta: En-is azt mondom: Hat nem mindenkor. Azert bizonyits megh, hogy itt ez helyen ez ighe: *Imadgyatok*, csak kűlső tiſteſſeg tetelert vetetik. Mert bizony nevetſegh az Angyaloknak ollyan kűlső tiſteſſeg tetelt tulaydonitani, holot, az ő tiſtelet-tetelek, csak Iſteni, es Iſten tiſteſſegeben jaro. David Iſten tiſteſſegeben jaro tiſteletről, es imadaſrol emlekezik. Ki hinne, hogy Szent Pal maſrol ſolana.

Tudode, hogy nem azert imadando az Chriſtus, hogy mindenek főlőt föl magaztaltatot, de hogy örők Iſten. Mert igy az Atyat nem kellene imadni, holot ő nem magaztaltatot föl. Megh ál azert, hogy az Chriſtus örökke valo bizony igaz Iſten.

SOLTAR KÖNYV.

PSAL. CII. ỳ. 26.

Kezdetben fundaltad te Uram az földet, es az egek az te kezeidnek munkai.

Enyedi György ez David mondaſa felől valo itiletit elſőben igy jelenti megh: Bizony dologh az, hogy itt az iras ſol, ez vilagnak igaz teremtőjeről, avagy Authorarol, az ki az egyedűl valo Iſten. Kicsoda pedig ſemelyeben ez az Iſten, ſent Pal Apoſtoltul ertſük azt megh, ki *Hebr.* 1. v 10. akarvan az Chriſtuſnak meltoſagat magaztalni, mely nagy legyen az Angyalok fölőt, az teremteſnek cselekedetiből mutattya azt megh: Mert az Chriſtuſrol mondgya ezt az David tanu-bizonſagh tetelet, hogy ő fundalta az földet, az az, ő teremtette. Hat föllyeb valo Angyaloknal, mint földnek, Menynek teremtője, az melyből ez jő ki.

Teremtő az Chriſtus.

Valaki az Mennyet, Földet teremtette, az termeſet ſerint valo bizony örök Iſten. Ez az Prophetake és Apoſtoloke.

De az Chriſtus az Mennyet Földet teremtette, ez Davide, az Szent Pal magyarazattya ſerint. Hebr. 1. *v.* 10. *Col.* 1. *v.* 16.

Azert az Chriſtus termeſet ſerint valo bizony örök Iſten.

Valaki az uy Teſtamentomban az Ieſus Chriſtuſnak Attyanak mondatik, az az teremtö Iſten, nem egyeb, azt tanittyak az Apoſtolok Matth 11. *Act.* 4. Ergo.

F. Az Uy Teſtamentomban ugy mondatik az Atya teremtőnek, hogy azzal az Fiu ki nem rekeztetik, hanem csak az hamis Iſtenek, es az teremtet allatok. Sz. Mathenal Chriſtus az ő Szent Attyat teremtőnek mondgya, de nem el ki rekeztő igivel, hogy ugy volna teremtő az Atya, hogy ő annak Fia leven teremtő nem volna. Ez az oka, hogy az teremteſnek eselekedeti, hol az Atyanak tulaydonittatik, hol az Fiunak. Ellenkeznenek-is az iraſok egymaſſal, midőn azt mondgya, hogy mindenek az Chriſtus altal teremtettenek. *Ioan.* 1. *v.* 3. *Col.* 1. *v.* 16.

De ennek böveb magyarazattyat, laſſad ſent Palrol: mely igen illyek az Chriſtuſra nyilvan megh ertheted.

SOL-

SOLTAR KÖNYV.

PSAL. CX.

Monda az Ur az en Uramnak: ülly az en jobbom felől, &c.

Ha ki tagadna hogy ez Soltar az Chriſtuſrol, Orſagarol, es dicsőſeges győzödelmeről nem volna irva bőtű ſerint, az nem csak lelki iſmereti ellen vetkeznek, de tulaydon az Chriſtuſt igyekeznek az ő mondaſaban megh hamiſsitani. Mert ő maga magarol magyarazza ezt *Matth.* 22. *v.* 43. 44 45. oly igen az Chriſtuſra illenek pedig bőtű ſerint, hogy ſoha ſenkiben ő kivőlőtte ezek be nem töltenek, ha az igeket rend ſerint kezded meg hanni. Melyből megh tetſik hogy az Chriſtus azon Iſtenſegenek allattyaban es termeſetiben, ki az Atya. Mert:

Valaki ül az Atya Iſtennek jobjan, ö vele egyenlö hatalommal uralkodvan, az termeſet ſerint valo bizony örök Iſten. Mert az Iſten ſoha ſenkinek ezt az ö dicsöſeget maga Iſtenſegen kivül maſnak nem adta. Eſa. 42 *v.* 8.

De az Chriſtus ül az Atya Iſtennek jobjan ö vele egyenlö hatalommal uralkodvan. Ez Davide, ſent Pale es az Chriſtuſe. Pſal. 110. *Matth:* 28. *v.* 18. *Epheſ:* 1. *v* 21. 22.

Annakokaert az Chriſtus termeſet ſerint valo bizony örök Iſten.

Enyedi bele tekintet ez tanubizonſagnak tükőreben, es valoba ki latta belőle, hogy à Chriſtus Ieſus termeſet ſerint valo bizony őrők Iſten. De mivelhogy nyilvan valo bayt vött fel az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegevel, es minden tehetſegevel azon vagyon, hogy arrol valo tanubizonſagteteleket az ő örveny elmejeből ki pottyant velekedeſekkel mint valami büdős ſárral be mazollya: annakokaert az Davidnak dicsereti közzül eggyet ſem mocskolt ugy meg, mint ezt az ſaz tizedik Soltart. Azert laſſuk meg az ő talalmanyit.

I. *Ez Soltar bötu ſerint Davidban: lelki ertelemmel az Chriſtusban tölt be.* 1. *Mert meg az Chriſtus elöt-is volt ez lelki magyarazat.* 2. *Mert ez ket magyarazat nem ellenkezik egymaſſal.*

Azert

Azert ez Soltar-is fel veßi. 3. Chriſtuſ-is azont bizonyittya, midön igy ſol: lelekbe mondgya ö uranak, az az, lelki ertelem ßerint. 4. Semmi nincsen itt, az mit könnyen Davidra nem illethetni. 5. Sok vagyon itt, mely bötü ßerint Chriſtuſra nem nezhet, mint vers 5. 6. Hol ſebeſitette megh az kiralyokat az Chriſtus? holtölötte be holt teſtel az utakot.

F. Hamis az Enyedi Propoſitioja, hogy ez Soltar bötü ßerint nem tartoznek az Chriſtuſra, hanem csak lelki ertelem ßerint, az mint mayd meg mutatom.

I. Az mi az ö okait illeti, mellyekkel az ö talalmanyit tamogattya, ſemmire kelliök. 1. Mert nem vagyunk mi ßorgalmatoſok az felöl, mikor költ az ket fele magyarazatnak modgya: Bötü ßerint: Lelek ßerint, holot az igaſſagot az

II. bötü altal lattyuk. 2. Azt ſem vitattyuk, ellenkezike eggyik magyarazat az maſikkal? ám legyen helyes az hova illik, de azt tagadgyuk hogy bötü ßerint nem ßollana ez Soltar

III. Chriſtuſrol. 3. Az mi illeti à Chriſtus ßolaſat, hogy lelekben mondotta David Uranak az Chriſtuſt, be hunta volt Enyedi az ßemeit, hogy az töb Euangeliſtaknak iraſokban nem tekintet. Mert mi legyen lelekben, *In ſpiritu* ßolani, ßent Mark igen nyilvan megh magyarazza, midön igy ßol: *Nam ipſe David dicit per Spiritum Sanctum: Dixit Dominus Domino meo &c. Marci.* 12. *v.* 36. Mert David mondgya az ßent Lelek altal. Monda az Ur az en Uramnak. Azert Lelekben annyit teßen mint ßent Lelek altal, nem pedigh Lelki ertetelem ßerint. Mert ez fele ßolasban az jelentetik, hogy nem David ßol, hanem az Szent Lelek ö altala 2 *Sam.* 23. *v.* 2. Holot azert az Szent Lelek bötü ßerint, ßolot az David altal az Chriſtuſrol ez Soltarban, hamiſſan tekeri ki ſarkabol Enyedi az iraſt. 4. Az-is hamis hogy ſemmi nem volna itt mely az Davidra nem illenek. Mert holot eskút megh Davidnak az Iſten, hogy ö örökke valo Pap lenne az Melchiſedek Papnak rendi ßerint, mint az Chriſtuſnak: Az David nem volt Pap, mint az Chriſtus. Hat bötü ßerint az Chriſtuſra tartozik. Hol últ David az Iſten jobjara 5. Bötü ßerint tölt be az Chriſtusban, hogy az ö ellenſegin gyözödelmet vött, noha lelki ellenſegek voltanak azok. Mert bötü ßerint rontotta meg az ördögöt: bötü ßerint töre megh az halalt, bötü ßerint vött gyözödelmet: bötü ßerint tamadot fel, mellyek peldaztatnak az külſö hadakozaſnak modgya alat az Davidtul: hogy az minemü bötü ßerint vagdalkoznak az ſeregek, bötü ßerint megh telnek az utak holt teſtekkel &c. ollyan bötü ßerint meg harczolt az Chriſtus az ördöggel, halallal, es bötü ßerint vött ezeken gyözödelmet, mely Chriſtus bötü ßerint valo dicsöſeges gyözödelmere tartozik, hogy meg gyözte ez vilagot *Ioan.* 16. *v.* 33.

Meg tetßik azert, hogy egy altallyaban minden homalynelkül bötü ßerint valo magyarazattal egyeneſſen az Chriſtuſra magyaraztatik ez Soltar, à mint Galatinus az Rabinuſoknak iraſokbol nyilvan meg mutogattya *lib.* 8. *cap.* 24. Annakokaert az elſö versböl igy argumental ö maga Idvözitönk az Sidok ellen.

Az Fiu nem Ura *az Atyanak.*
De az Meßias Ura *Davidnak.*
Annak-okaert nem fia.

Melyböl vilagoſſan meg tetßik, hogyha az Chriſtus csak csupa ember volna, ſemmikeppen David Uranak nem mondathatnek, hanem csak ö fianak. De hogy ötet Uranak mondgya David, onnan iſmerjük meg, hog az Chriſtus nem csupa ember es në egyenlö Daviddal, hog David ötet fianak mondhatna, hanë örök Iſteñek, mely ßerint ura Davidnak

II. Ez meg nem alhat: Mert bötü ßerint Davidban tölt be, hogy Iſten az ö ellenſeget talpa ala vetette. 3. Reg. 5. v. 3. Azert itt bar ne kereſgellyek az Chriſtus Iſtenſeget.

F. Miert kereſgetz hat te illyen haßontalan kereßt-fogaſokat ellene, miert magyarazod lelki ertelemmel az Chriſtuſra, ha nincsen itt az ö Iſtenſegeröl emlekezet: Bolondſag azt tagadni az mi nincsen, illyen nagy meg atalkodaſſal.

Az mi ñez az peldara, nagy külömbſeg vagyon közöttök, es abbol meg nem bizonyithatni, hogy ez az Davidra illenek. Mert mi legyen Davidnak laba ala vetni Iſtennek az ö ellenſegit. 3. *Reg.* 5. *v.* 3. meg magyaraztatik. 2. *Sam.* 5. *v.* 12

Lelekben ſzollani itt annyit teſzë mint Sz. Lelek altal ſzolani.

IV.

tudnillik, Davidnak az ő kiralyſagaban valo meg erősitese az Iſraelen, es hogy az ő orßaga az Iſraelen fel magaßtaltatot volna. Iſmet 2 *Sam. 7. v. 1.* hogy az Ur Iſten neki nyugodalmat adot volna minden ellenſegitűl. Annak-felette nem csak az mondatik az Chriſtuſrol, hogy az Iſten minden ellenſeget vetette az ő laba ala, de hogy ő maga az Chriſtus vetette 1. *Cor. 15. v. 25* mellyet ez igirzke mutat meg ἄυτὸ *pro* ἄυτὸ.

De annak-felette nem David ment fel az egekben, ſ. nem űlt ő az Iſtennek jobjara, hanem az Chriſtus, az mint ßent Peter *Act. 2. v. 34.* bizonyittya. Iſten pedig az, az ki az Atyanak jobjan űl: az az, Iſtennel egyenlő hatalomban uralkodik. Hat meltan mutattyuk ebből az Chriſtuſnak Iſtenſeget.

III. Peter az igheknek Grammatica ßerint valo ertelmet vitattya, nem az ßollaſnak erejet, mint maydan meg mutattynk.

F. Hogy hogy męr ez Plebanus ßent Peter Apoſtolra idegen ertelmet kenni ſ-fogni? Peter Apoſtol ugy forgattya ßent Leleknek altala az Grammatica ßerint valo ertelmet, hogy az David tanu-bizonyſagh teteletől egy kőrőm feketenyire el nem tavozik, hogy megh mutaſſa azt, hogy valaminemű ertelemmel David ßollot az Chriſtuſrol, ő is azonnal. Azert.

Valakit David ö Vranak, Iſtenenek iſmer, az örökke valo Iſtene az Izraelnek.

De az David az Meſsiaſt iſmeri Vranak Iſtenenek, ſ-nem fianak, az mint Idvözitönk. Matt. 22. Mar. 12. ß Peter-is Act 2 mondgyak.

Azert az Meſsias örökke valo iſtene Izraelnek.

IV. Az Sido bötuben az elsö ighe, Iehova, *ki az Atya: Az maſodik* Adonaj *Vr, mely az emberekkel is köz.*

Hat nines itt az Chriſtuſrol ßo.

F. Tagas réſt kereſet Enyedi: de nē ßaladhat el az igaſſag elől. Mert Chriſtus ez igeknek igaz magyarazoja Szent Peterrel eggyűt, mind elől, utol Urat emlitenek. *Monda az Vr az en Vramnak,* és igy ha az Enyedi *conſequentiaja* jo volna, az első ighe is Ur, avagy nem magyaraztatnek az Atyarol, avagy ha magyaraztatnek (mint hogy magyaraztatik is)

egyen-

egyenlő Ur leßen az Atya az Fiuval, az mellyert meg nyertük az mit kivantunk. Mert kicsoda az David Ura? Az Meſsias. De az Meſsias David fia. Hogy hogy lehet ő Ura? Bizony az menyiben Iſten. Inkab hidgyűnk azert Chriſtuſnak, és Sz. Peternek, hogy ſem mint egy tevelygő Plebanuſnak.

De ez is nyilvan vagon, hogy az Atya-is mondatik haſonlatoskeppen *Adonainak*, Urnak. *Pſal. 2. v. 4.* Az Fiu-is Iehovanak. *Hoſ. 1. v. 7. Ierem. 23. v. 6. Gen. 19. v. 24. 2. Sam. 12 v. 25.* ſ-több helyeken-is, tegyük ide ezt-is

ülni az Iſtennek jobjan.

Ha ülni az Iſtennek jobjan annyit teßen, mint az Iſtennel egyenlö hatalomban es meltoſagban, mint örök Iſtennek uralkodni, tehat az Fiu, kit az Atya az ö jobjara ültetet, egyenlö Iſten az Atyaval, mind Iſtenſegenek allattyaban, ſ-mind uralkodaſaban.

De az elsö propoſitio *igaz. Mert az Atya mondgya az ö Fianak,* űly az en jobomra, *az az, egyenlö meltoſagban es hatalomban uralkodgyal en velem.*

Hát az következeſ-is igaz. Mert hogy hogy ülhetne az Iſtennek jobjara, az az, hogy hogy uralkodhatnek egyenlö hatalomban az Atyaval az Fiu, ha egyenlö termeßetü Iſten nem volna ö vele.

V. ülni az Iſtennek jobjan, és Iſtennek lenni embernek job keze felöl eggyet teßen az irasban. Mert az kiröl itt mondatik, hogy job felöl ullyön, azon felöl mondatik, v. 5. hogy legyen Iſten job keze felöl.

De amaz David felöl mondatik: Pſal. 15. v. 8.

Hat imez is.

F. Hamis az Enyedi *Principioma*, hogy űlni Iſtennek jobjan annyit teßen, mint Davidnak Iſten job keze felől lenni, mellyet męgh csak ez ighe-is megh mutat, *ülni*, mely annyit teßen, mint *uralkodni. 2. Theſ. 2. v. 4.* Az holot az Antichriſtus mondatik űlni az Iſtennek Templomaban, az az, uralkodni, mely ebből tetßik megh: *Efferens ſe*, fől emelven magat, hogy ő Iſten. űlni azert az Iſtennek jobjara nem egyeb, hanem Iſtennel egyenlő hatalomban uralkodni. De David nem uralkodot Iſtennel egyenlő hatalomban. Azert nem ő rea tartozik ez ßo. *üly az en jobomra.* Vagy ha az Davidrol mondatnek, csak annyiban, az menyiben ő Ab-

raz, peldazo, arnyekozo, holot birodalmaban, es Királyi meltoſagban valami ſikracskai az Chriſtus birodalmanak, es Kiralyi meltoſaganak tetſettenek meg. De az Chriſtus úl az Iſtennek jobjan egy altallyaban, az menyiben tökelletes egyenlő birodalma, es hatalma vagyon, mind az Angyalok fölöt az ighikben: mind az emberek, es minden teremtet allatok fölöt. *Eph.* 1. *v.* 20. 21. 22. 1. *Pet.* 3. *v.* 23. *Hebr.* 1. *v.* 3. 13. *Apoc.* 3. *v.* 7. 1. *Cor.* 10. *v.* 25. *Matth.* 28. *v.* 18.

Lenni pediglen Iſtennek valaki job keze felől, nem egéb, hanem hogy az Iſten az ő oltalmaval, es ſegitſegevel jelen vagyon annak, mint Davidnak jelen volt, mellyel dicsekedik. *Pſal* 16 *v* 8.

VI. Ez ſſollaſnak neme nem jegyzi az hatalomnak, uraſagnak, és meltoſagnak egyenlöſeget, mint meg tetſik. Pſal 44 *v.* 11. 3. *Reg. Matth.* 20. 3. *Reg.* 22. *v* 19. *Luc.* 22. *v.* 29. *Apoc.* 3 *v.* 21.

F. Lelke iſmereti ellen zurta zavarta ezeket egyeben Enyedi. Annakokaert ha nezünk ennek az ſolaſnak bizonyos jedzeſere, *ülni az Iſtennek jobjara*, ottan ki tetſik hamiſſaga az Enyedi csavargaſanak.

I. 1. úlni valakinek jobjara, annyit teſen, mint az külső emberſęges męltoſagban, és tiſteſſeghben azzal közöſülni, mint az emberek az kit megh bőcsülnek, job kezek felől últetik, vagy neha az igazgataſat-is valami dolognak reajok bizzak. Igy últeti bőcsületnek okaert Salamon az ő Annyat job keze felől: ugy az Pharaho leanya-is. 1. *Reg.* 2. *v* 19. *Pſal.* 45. *v.* 10. Ezt az meltoſagot keri vala az Zebedæus fiainak Annya Chriſtuſtol az ő fiainak. *Matth.* 20. *v.* 21.

II. 2. Annyit teſen, mint az iſteni dicsőſęgnek ſarnyekaban, avagy gyümölcseben reſeſülni, ſ-abban közöſülni, es igy mondatnak az Angyalok *állani* (nem úlni) az Iſtennek jobja felől 1. *Reg.* 22. *v.* 19. es minden valaſtottak az Chriſtuſnak ſekiben úlni. *Apoc.* 3. *v.* 21.

III. 3. Annyit teſen, mint az Iſtennel egyenlő hatalommal, es dicsőſeggel uralkodni, mellyel minden Angyalokat, es embereket, az Iſtennek jobjan úlő, meg hallad ki beſelhetetlenkeppen, ugy-mint ki áltál az Atya uralkodik, es bir

mindenecket, mint az oda fölyeb meg jegyzet tanu bizonyſagh tetelekből meg tetſik. Igy azert ſenki, ſem az Angyalok, ſem az emberek közzül, nem úl az Iſtennek jobjan, ollyan ertelemmel mint im moſtan megh mondam.

Immar mind ezekből fölötte könyú erre az Enyedi gúgyőgeſere megh felelni: Ha az Iſtennek jobjara valo úles jedzi az Iſtennel valo uralkodaſt, es egyenlő meltoſagban valo letelt, tehat az hivek őrők Iſtenek. Azert nem csak hamis, de Iſtentelen-is ennek az ſolaſnak amaz magyarazattya. Mert holot mondotta Enyedi Iſten az hiveknek: *üllyetek az en jobomra?* Mert mas úlni az győződelmeſnek az Iſtennek ſekiben, mas az Chriſtuſnak úlni az Iſtennek jobjara, az mint megh mutattam. Azert nem csak Iſtentelen, de ugyan eretnekſeg-is, amaz mondaſt: *ülni Iſtennek jobjara*, kűlőmben magyarazni, az mint immar meg mondottuk.

De hogy az mi magyarazatunknak igaſſagat, akar mely gyenge itiletű ember-is eſeben veheſſe, es az ellenkezőnek hamis Iſtentelenſeget megh tapaſtalhaſſa, im egyben vetem az mondaſokat.

Pſal. 44. *v.* 11.	*Luc.* 22. *v.* 29.
Az Pharao leanya Salamonnak jobja felől ál.	Hivek üllyetek az en ſekembe.
3. *Reg.* 2.	*Apoc.* 3. *v.* 21.
Salamon az Annyat jobja felől últette.	Az győződelmeſt últetem az en Atyamnak ſekiben.
Matth. 20.	
üllyenek az en fiaim eggyik job kezed, maſik bal kezed felől.	*Pſal.* 110. *v.* 1. *Matth.* 22. *v.* 43. 44. 45. *Marc.* 12. *v.* 35.
3. *Reg.* 22. *v.* 19.	Monda az Ur az en Uramnak: úly az en job kezem felől, miglen vetem az te ellenſegedet, az te labod ala.
Az Mennyei ſeregek allanak Iſtennek jobja, es ballya felől.	Az Iſtennek tarto lelkedre kénſeritelek kereſtyē olvaſo, itild meg ezt. Micsoda haſonloſaga, nē hogy egyenlőſege
Act 7.	
Lattya Sz. Iſtvan allani az Chriſtuſt az Iſtēnek jobja felől.	

legyen imez fölſő mondaſoknak ehez az alol megh jegyzet mondashoz.

Hogy az elſőn męg-is el kezdgyem, Iſtene Salamon, hog az Pharaho leanyat jobja felől ültetven, minden ellenſegit feleſęgenek talpa ala veſſe? Nem azt mondgya: *üly az en jobomra,* hanem onnan az felől ülteti, bőcsületet teven neki. Igy ſinten Salamon az ő Annyat tiſteſſegnek okaert.

Az Zebedæus fiainak Annyok, vilagi orſaggal almodozik, ſ-azt kivannya, hogy az tőb tanitvanyoknal főllyebben valo meltoſagban leheſſenek.

Az Mennyei ſeregek Iſtennek job keze felől allanak, ugymint ſolgalo Lelkek, ſ-nem úlnek. Az Chriſtus alvan mutattya megh magat Szent Iſtvannak, hogy keſi az vigaſtalaſra, lelket hozzaja venni. Az hivek úlnek az Chriſtus ſekiben, mert reſeſúlnek az ő dicsőſegeben: de azzal nem úlnek az Iſtennek jobjan. Az győződelmeſek haſonlokeppen az Iſten ſekiben, de nem az Iſten jobjan. Mellyiknek mondotta Iſten ezek kőzzűl. *üly en jobomra, miglen vetem az te ellenſegidet az te talpad ala?* Bizony Iſtentelen ember az, valaki ez mondaſokat egyenlő magyarazattal akarja magyarazni. Azert az elől megh jedzet kűlőmbſeget kel igen meg tartani, ennek igaz ertelmere, es ezt kel mondani.

Valakit az Atya Iſten, az Davidnak tanu-bizonyſag tetele ſerint az ő jobjara ültetet, azzal egyenlő meltoſagban, birodalomban, és hatalomban uralkodik.

De ſenkit az Chriſtuſon kivül az Atya Iſten az ő jobjara nem ültetet. Hat az Chriſtuſon kivül ſenki egyenlő meltoſagban, és hatalomban nem uralkodik az Atya Iſtennel.

Tovabba az harmadik verſet az regi iras magyarazo Doctorok kőzzűl nemellyek, ugy mint *Hilarius lib. 12. de Trinit. Ambroſius de Fide lib. 1. cap. 6. Epiphanius, Euſeb: lib. 1. cap. 1 Auguſtin. ſuper hunc Pſalmum. Athanaſius in oratione contra Arrianos,* ſ-az Sidok kőzzűl-is nemellyek magyaraztak az Chriſtuſnak őrőkke valo ſűleteſere, holot ez vagyon, az mint Galatinus forditotta az Sido bőtűből: *De matrite aurorę, vel ex aurora tibi ros nativitatis tuę.* Melyhez ugyan ottan igy ſol, *Rabbi Iſach, Arama in comment. in lib. Geneſ. Antequam crearetur Sol ſubſiſtens ac firmum, erat nomen Meſsię noſtri, & ſedebat ad dexteram Dei. Et hoc eſt quod dicit: Sede ad dexteram meam.* Az az, Minek előtte teremtetnek az Nap, valoſagos es tőkelletes vala az mi Meſsiaſunknak neve: es úl vala az Iſtennek jobjan. Es ez az mit mond: úly az en jobbomra.

Galat. lib. 3. cap. 17.

Annakokaert forgattyak imez iget: Haynal esillag előt, mellyel jelentik, hogy minden teremtet allatoknak előtte ſűlettetet: mintha mondana: Az haynal csillagh előt, vagy minek előtte ſemmi nem volna, melyből ez jű ki.

Valaki az csillagoknak előtte ſűlettetet az Atya Iſtentűl, az örökke valo Iſten. Mert az csillagoknak es minden allatoknak teremteſe előt csak örökke valoſag es Iſten vala.

De az Chriſtus az csillagoknak teremteteſeknek előtte ſűlettetet az Atya Iſtentul. Ezt David mondgya.

Azert az Chriſtus örökke valo Iſten.

VII. Az Angyalok-is voltanak az csillagok előt, de azert nem örők Iſtenek.

F. Nem igaz. Mert az egeknek es az csillagoknak teremteſe előt akikkel eggyűt az Angyalok teremtettenek, csak *æternitas*, őrőkke valoſag volt. De ha ſinten meg engednők-is, hogy az Angyalok voltanak az csillagok előt, mellyet tagadunk, męgh ſem mondotta azok kőzzűl eggyiknek-is: *En fiam vagy te*, mint az Chriſtuſnak, nem-is ſűlettettenek azok az Iſtentűl mint az Chriſtus. Azert holot megh engettetik, hogy az Chriſtus volt az csillagok előtt, tehat az-is megh engettetik, hogy volt Marianak előtte, nem az Iſtennek eleve valo el latasaban pedigh: mert igy az hivek-is őrőkke valok voltanak volna, hanem ugyan *realiter* valoſagoſon az ő Iſteni ſemelyeben.

VIII. Semmi emlekezeti nincsen az Haynal csillagnak es az ſűleſnek az Sido bötűben: Sokkeppen-is magyarazhatni mint Bucerus, Muſculus, Calvinus megh jegyzettek.

F. Ez Sidoban valo bőtű *Schachar*, reggeli vilagoſſagot jegyez *Pſal. 57. v. 9. Am: 4. v. 13. Eſa. 8. v. 20.* az honnan vagyon nevezete az Haynal csillagnak es Haynalnak, mellyel

az

az Chriſtuſnak valoſagos letele jelentetik: ugy az maſik ige ſűleſt jegyez. Azert magyarazza vala Rabbi Iſach ezt az Chriſtuſnak kin letet *(exiſtentiam)* az Atyanak jobjan valo űleſeből, az mint oda főllyeb meg tetſik. Innen azert imar, ha ſinten kűlömböznek-is az iras magyarazok ez ſoknak elő hozaſaban, de azert ugyan megh tarttyak az egy igaz ertelmet, mellyet az hetven Biblia fordito Bőlcsek, és Idvőzitőnk-is kővetet ſent Pallal egyetemben.

Az mi Doctorink pedigh, hogy hogy ſollyanak ehez, ám megh jedzettem. *Buceruſt, Muſculuſsal, és Calvinuſſal,* mely Iſteneſen jelentſe megh ertelmet, mindgyaraſt az első ſavabol megh tetſik: Vélem, ugy-mond. Hat nem ronttya ezzel amaz kőzőnſeges ertelmet. Mert ő igy véli, egyebeknek, tudni illik, itiletek helyben maradvan.

De mit ſemetez az Chriſtuſnak Papſagarol Enyedi?

IX. Ez az ighe Cohen, *nem Papot. De Fejedelmet jegyez. Azert ez-is Davidra illik.*

F. Mayd tovabbatka ő maga Enyedi megh veti ezt az ő itiletit. De hogy ſemmit el ne hadgyon, és valoba jo Deaknak mutaſſa magat, azert ſemetez.

Nezd megh, ha nem hamiſsat allatſe ez ighe felől. *Cohen, Exod. 3. v. 1. Levit. 22. v. 11. cap. 1. v. 9. cap. 6. v. 15. 22. Eſ. 24. v. 2. 1. Sam. 22. v. 18. Pſal 132. v. 6. Gen. 14. v. 18. Heb. 7. v. 3.* Papot jedzene ez helyekben ez ige *Cohen*, nẽ Fejedelmet ha latnad. De ſokaſod neked, hogy ez igiknek homalya alat lappangj.

Pap à Chriſtus.

Valakinek az Iſten megh eskut, hogy örökke valo Pap, annak Papſaga örökke valo magaval eggyut. Mert nem azt mondgya: Te leſzeſ: *hanem:* Te vagy. *Hogy hogy mondhatta volna pedigh David altal Iſten ezt, ha akkor az Chriſtus,* Te, *nem volt volna?* Te vagy, *nem,* Te leſzeſ.

De az Chriſtuſnak eskut meg az Iſten, hogy örökke valo Pap, mégh pedigh az Melchiſedech Papnak rendi ſzerint, az mint egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza ſzent Pal. Hebr. 7. v. 3.

Annakokaert az Chriſtuſnak örökke valo Papſaga vagyon, maga-is örökke valo, ugymint, kinek napjainak kezdeti es vege nincsen. Hebr. 7 verſ. 3.

X. Da-

X. David-is Pap volt, mert Papi kontősben öltőzőt volt. 1. Reg. 30. v. 7. Iſmet: 2. Reg. 6. v. 14.

F. Ket fele ruha vala, mellyel regenten az ſent ſolgalatban eltenek. Eggyik az Ephod fő Papi őltőzet, mellyet ſenkinek magara az fő Papon kivűl venni nem vala ſabad, mineműről ir Moyſes. *Exod. 28.* Maſik kőzőnſeges ſolgalatban valo ruha, mineműt őltőzőt fől Samuel gyermek koraban, ſolgalvan az Urnak hazaban. *1. Sam. 2 v. 18.* David-is illyent vet volt magara, nem azert, hogy Papi tiſztben hagna, vagy mutatna az altal magat, hanem hogy az Iſtennek ladaja előt, őrőmeben ſabadosban ſőkhetnek. Annakokaert az mint Samuelt gyermekſegeben az ruha nem tőtte Prophetava, ugy Davidot-is. David Papi ruhat vet volt egyſzerre: azert Pap. Ki ne pőkne ez fele csavargaſt. Az Bolon Baſta idejeben Plebanus kőntősben őltőzőt, Azert Plebanus.

XI. Az ki áldozik, és meg áldgya az nepet, Pap az. David azt cselekedte. 2. Reg. 6. v. 17. Nem-is ſzabad vala egyebnek áldozni, hanem csak az Papnak. 2. Reg. 6. 2. Paral. 26. Levit. 10.

David nem volt Pap.

F. Az ki áldozatot viſzen fől, tudni-illik, rend ſzerint, az mint Iſten az Papoknak elejekben rendelte vala, Pap az. De David rend kivűl áldozot, mely modon az Prophetaknak-is ſzabad vala áldozatot fől vinni *1. Sam. 7. v. 9 1. Reg. 18. v. 36. 37.* Igy Ioſue, es Salamon áldottak megh az nepet *Ioſ. 22 v. 6. 1. Reg. 8. v. 14. 2. Paral. 6. v. 3.* kik mind az altal nem voltanak Papok.

De honnan bizonyitana Enyedi, hogy David ő maga tet volna áldozatot? David az Papok által áldozot, es igy David áldozat tetelenek mondatik, maga az Papok áldoztanak David akarattyabol, mint Salamon cselekedek. *1. Reg. 8. v. 63.*

Azert micsoda kővetkőzes ez: David az Papok altal vit áldozatot fől: azert Pap David? Haſonlo az főlſőhőz.

XII. Ha az Davidnak fiai Papok voltanak, inkab az David. De az fiai azok voltanak. 2. Sam 8. v. 18.

F. Az David fiai felől valo mondaſt az *1. Paral. 18. v. 17.* kel megh magyarazni. Mert itt nem Papoknak, hanem el-

ſőknek, avagy főknek mondatnak az Bolgalatban David mellet. Azert nem Papok voltanak, hanem Fejedelmek, Fők, Elsők, mellyet ez ighe, *Eben*, meg mutat, mely itt annyit teßen mint Fejedelem. *v.* 18

XIII. David Pap volt Melchiſedech Papnak rendi ßerint. Mert az mint Melchiſedechnek nem volt Papſaga rend ßerint: ugy Davidnak is.

Azert nem mondgya az Aaron Papnak rendi ßerint.

F. Honnan bizonyitana ezt megh Enyedi, ha tagadnok? Mert ha az Melchiſedech Papſagat megh forgattyuk, oly egyenteſſen, oly nyilvan à Chriſtuſra magyarazza innen David mondaſabol ßent Pal, hogy ſoha ſenki az egy Chriſtuſon kivűl Melchiſedech Papnak rendi ßerint Pap nem lehet. *Hebr. 7. v. 2.* Lasd megh kerlek. De ezen kivűl. *v. 3. cap. 7.* ezt mondgya Melchiſedech felől: Atya nelkűl, Anya nelkűl, es nemzetſeg nelkűl valo, kinek ſem napjanak kezdete, ſem eletenek vege nincsen, hanem haſonlitvan az Iſtennek fiahoz, lőt őrőkke valo Pap. Ladde: őrőkke valo Pap, azert lőt, hogy az Iſten Fiahoz haſonlittattatot: Mert magaval eggyűt az ő Papſaga el mult: De az őrőkke valo Papban, ugy-mint valoſagban, az Chriſtusban megh maradot. Illyen Pape David? Bizony lelki iſmereti ellen *dictal* ez ellē Enyedi.

XIV. Az Chriſtus Pap, nem Iſteni termeßeti ßerint, de emberi termeßeti ßerint.

F. Sem Iſteni termeßeti ßerint ő magaban, ſem emberi termeßeti ßerint ő magaban, hanem Iſteni, es emberi termeßetiben, egyßer ſ-mind, az menyiben Iſten, es ember az ßemelynek eggyeſſegeben, Pap az Chriſtus, ha nem tudtad Enyedi. Ne teneked.

Az örökke valonak vagyon örökke valo Papſaga. Az Chriſtus örökke valo Ioan. 8 v. 58.

Azert az Chriſtuſnak vagyon örökke valo Papſaga.

XV. Az Chriſtus Papſaganak kezdete vagyon. Heb. 5. v. 5.

Azert nem örökke valo.

F. Vagyon kezdeti az Chriſtus Papſaganak, az menyiben az teſtben áldozot, es ő magat az őrőkke valo Lelek által

fől vitte Iſtennek áldozatul *Hebr. 9. v. 14* Nincsen kezdete, az menyiben vette ezt az Papſagnak meltoſagat, az ő Attyanak őrőkke valo rendeleſere nezve. Mert az Chriſtus tegnap, es ma, ugyan azon mind őrőkke. *Heb. 13. v. 8* Igy azert mind Papſaga, mind Papſaganak haßna őrőkke valo, es mind el mult, ſ-mind jővendőre ki terjedő *Heb. 9. v. 15. Rom. 3. v. 25.*

Hogy pedigh mondgyuk: *Vette az Chriſtus: azert nem örökke valo.* igaz volna, ha idő ßerint vette volna, es ha maſtul fől-lyebben valotul maganal. De hogy őrőktűl fogvan vette, es az ő Attyatul, kivel egyenlő Iſtenſegeben őrőkke valo az ő Papſaga David pedig ſoha nem volt Pap. Hat az Chriſtuſrol vagyon egyedűl ez Soltar irva.

PELDA-BESZEDEK.

MInek előtte Enyedi az Pelda beßedeknek könyveben levő tanubizonſag-teteleknek meg mocskolaſahoz kezdene; annak előtte kettőt mond. 1. Hogy ez könyv felől valaha ketelkertenek, mint Mercerus meg jegyzette. De ő maga iſmet Enyedi ebben valo itiletit az ő ſokaſa ßerint meg maſollya, es ez könyvnek meltoſagat allattya. Igy azert ßalkat akar hadni az olvaſoknak ßivekben: Ez csak arra valo. 2. Allattya, hogy az kezderitől foguan, az *cap.* 10 csak *proæmium* elől jaro beßed, vagy keßűles, es az 10. caputnak vagyon kivaltkeppen valo Tituluſſa, neve. Ez-is csak fraska ßemetezes es ßem feny veßtes. Mert az Proæmiumnak annak valoſagabol kel allani az minek eleiben vetteték, es igy à Proæmiumban levő dologh az kővetkezendővel mind egy az ßent irasban, az mint az ßent Ianos Euangeliomanak kezdetiben ezen dolog elő fordul.

PELDA-BESZEDEK.

PROVERB. VIII. ỳ. 22. 23. 24. 25.

Az Ur bir vala engemet az ő utanak kezdetiben: az ő munkai előtt, minden időknek előtte: őrők időknek előtte fel kenettettem: az kezdetnek előtte: az földnek letelenek előtte.

Még mikor semmi melységek nem volnanak, ſűlettettem vala &c.

AZ Christus Iesusnak őrők Istenségeről es az ő Attyatul valo ſűleteséről, oly nyilvan valo vilagos tanubizonság-tetel vagyon itt, hogy mégh amaz Arrius-is, ki az Christus Iesusnak őrők Istenségenek dűhős ellensége vala, sem tagadhatta, ſ-nem-is tagatta, hogy itt à Christusról nem volna tanitas. Mert ismerte ſ-tutta jol, hogy az, ez à Bőlcseség, kit Szent Ianos kezdetben valo Igenek mond: az melyre kepest S. Pal-is 1. *Cor.* 1. *v.* 24. Isten bőlcseségenek mondgya à Christust. Annak-okaert mi ebből illyen erőſſeget allatunk:

Valaki örök időknek előtte, az kezdetnek előtte, a földnek letelenek előtte ſűlettetet, ſel kenettetet, az Istēnek fia, az örök Isten. Meg ál.

De az Christus örök időknek előtte, az kezdetnek előtte, az földnek letelenek előtte ſűlettetet, ſel kenettetet. Ezt ő maga az Bölcseségh, ki az Christus 1 Cor. 1. v. 24. mondgya itt magarol.

Azert az Christus Istennek fia, örök Isten.

Arriusnal megh atalkottab Enyedi. Mert ő tellyes minden tehetségevel azon vagyon, hogy az mint az eges Bibliabol: ugy ez mondasbol-is ki tőrőllye az Christust. Lassuk azert mikeppen gúgyőgjőn itt-is az ő Ivadekinak.

I. Galat. lib. 7. cap. 1. Mariara magyarazza ez mondast.

F. Galatinus mondotta, azert ugy vagyon. Mi nem emberi

beri velekedesen fundaltatot az hitnek agazattya az Christusnak ſemelyeről.

Hogy nem olvastad tovab Galatinust Enyedi; Szentseg tőreſſel eggyűt jaro orſag ſ-lopas, valamely embernek irasabol valamit ki venni, az eleit, utollyat el hadni. Galatinus azert azon caputnak az vege fele igy ſol: *Nam etſi præmiſſa Proverbiorum verba: Deus poſſedit me, cum cæteris de ſapientia divina, quæ ab æterno genita fuit, rectè dicantur, prout nos etiam illa de eadem ſapientia in tertio libro expoſuimus: attamen &c.* Az az: Mert jollehet az eleb meg mondot Pelda beſzedeknek ſavai: Az Isten birt engemet az tőbbivel eggyűt, az Isteni bőlcseségről (ki az Christus) ki őrőktűl ſűlettetet igazan mondassanak, az mint mi-is, azon bőlcseségről magyaraztuk à harmadik könyvben, &c. Igy azert Galatinus ſo mondotta teſi Enyedit. Mert ez mondast az Christusrol magyarazza: Mariara pedigh csak annyiban, az menyiben Isten eleve el rendelte, hogy ſűllye az Istennek fiat az testben.

II. Ez mondast az ertelem mondgya avagy az eſſeſség, mely ebben az Caputban az bölcseséggel, hol eggyűt hol külön helyheztetik: Holot azert ſzent Pal-is az Christust nem ertelemnek, hanem bölcseségnek mondgya, tehat ez mondas nem nez az Christusra.

F. Hamis az Enyedi Propoſitioja. Mert az első verstől foguan mind az Caputnak vegeigh az bőlcseség ſol, mely az Sido bőtűből megh tetſik. Mert az bőlcseség igy kezdi el beſzedet: Enyim az tanacs es valami vagyon: En eſſemegem, en erőm: Melyből meg tetſik, hogy az bőlcseség hija magat ertelemnek. *v.* 14. Azert az bőlcsesege az ertelem, eſſeség, Szent Pal-is nem veti ellenben az bőlcseséget az ertelemmel, sem az ertelmet az bőlcseséggel, hanem à mint itt, ugy ő-is bőlcseségnek mondgya az Christust. Azert az 14. vers rontya el az Enyedi allatasat.

III. Az Szolas, kialtas nem teſi ezt az bölcseséget ſemellye. Mert az irgalmaſſag es az bekeség mondatik az eghből ala nezni egymast meg csokolni: ugy itt-is az eſſeſség, bölcseség mondatik az utzan kialtani, ſolani. Pſal. 84. v. 11. Proverb. 8. v. 1. 2. 3 Prosopopœja, *ſemely tetetes ez.*

F. Enyedi azt veli, hogy mi az bölcseſeget azert mondgyuk bölcseſegnek, hogy neki ſolas, kialtas es ſemelyhez illendő cselekedet tulaydonittatik. De nem erte el elmejevel, avagy ha el erte, tudvan titkolta el ezt, hogy mi az O Teſtamentombeli mondaſokat, az Uly Teſtamentombol magyarazzuk, es onnan veſünk ertelmet arrol micsoda bölcseſeg legyen ez? Mellyet hogy az egyúgyúvek-is meg ertheſſenek im egyben hordom őket.

Bölcseſeg.	*Chriſtus.*
Az Iehova bir vala engemet az ő utanak kezdetiben *verſ.* 22.	Kezdetben vala az Ige, es az Ige Iſtennel vala, es az az Ige Iſten vala. Ez kezdetben Iſtennel vala. *Ioan* 1. *v.* 1.
Ez bölcseſeg vala az Iſtennek minden munkai előt. *verſ.* 22.	Az Chriſtus; *Ante omnia.* Mindenek előt: *Col*: 1. *v.* 17.
Ez bölcseſegh ſülettetet. *verſ.* 23.	Az Chriſtus az Atyanak egetlen egy ſülőtte *Ioan.* 1. *v.* 14.
Ez bölcseſegh az Iſtennel vala az földnek fundamentomanak fel veteſeben *v.* 29.	A Chriſtus fundalta a földet *Hebr.* 1 *v.* 10. es mindenek ő altala lőttenek *Ioã.* 1. *v.* 3. *Col.* 1. *v.* 16.
Ez bölcseſeg elet es idvőſſeg *verſ.* 35.	Az Chriſtus mi eletünk es mi idvőſſegünk *Col*: 3. *v.* 4. *Ioan.* 14. *v.* 6. *cap.* 1 *v.* 4.

Mivel hogy azert, mind ezek illyen nagy eggyeſſeggel tartozzanak az Chriſtuſra, ezokaert valiyuk ſent Pallal ezt az bölcseſeget lenni az Iſtennek fianak, es valoſagos ſemelynek. 1 *Cor.* 1. *v.* 24.

Hogy pediglen azt allattya: *Az irgalmaſſag es a bekeſeg egymaſt meg czokoltak.* Hat itt-is, *Per Proſopopœjam* ſemelynek tetteteſe altal tulaydonittatik a bölcseſegnek az ſolas, &c. Nem igaz. Mert hol olvaſta az irgalmaſſagrol, es bekeſſegről ezeket, mellyet itt az Bölcseſegnek tulaydonittatnak? *Az irgalmaſſagh es bekeſſeg*: az az, az irgalmas, es bekeſſeges emberek *metalapſis abſtracti pro concreto*, az mint megh lattyuk. 1 *Cor.* 12 *v.* 11. Azert valaki az Iſtentől, az földnek letelenek

előtte

előtte, az az, őröktúl ſülettetet, ſemely az. Ollyan ez az Bölcseſegh. *Ergo.*

IV. Ha ez mondasban, figura, haſonlatoſſagh altal valo ſolas nincsen, de mindenek tulaydonkeppen mondatnak, tehat ez Bölcseſeg még Salamon idejeben meg teſtesult, az utzakon kialtozot, az emberekkel nyajaskodot, hazat eppitet, het oſlopokot vagot ki, &c. De ez keptelen Hat amaz is.

Ezokaert ſemtelen es tudatlan ember az, a ki itt figurat nem iſmer.

F Tagadgyuk az conſequentiat. Mert nem következik: ez beſedeket az bölcseſegh homalynelkúl mondgya: Iehova bir vala engemet az ő utanak kezdetiben: Őröktúl fel kenettettem: Mikor ſemmi melyſegek nem volnanak ſülettettem vala &c. Azert ezt-is homalynelkúl mondgya: Az utzakon kialtottam: az emberekkel nyajaskodtam, &c. az mint hogy ezſem következik:

Ezeket *figuratè* homalyban mondgya az bölcseſeg: azert amazt-is. Mert kicsoda oly balgatag, hogy eſeben ne venne, hogy azon Caputban nemely mondaſok folynak emberi mod ſerint valo ſolasban *figurate*, nemellyek pedig *ſimpliciter* egy altallyaban mint az *verſ.* 22 23 24. 25 *&c.* Kiről legh felyebben es kivaltkeppen vagyon az vetekedes

Bizonyitſa meg Enyedi, hogy nem leven ſemely az bölcseſeg, még is ſemelyt tettetne ez mondasban: Az Ur bir vala engemet az ő utanak kezdetiben: Őrők időknek előtte fel kenettettem vala: migh melyſegek nem voltanak, ſülettettem vala? Meg bizonyittya: Mert a moda fel kialtot az utzakon ez az bölcseſeg. Mintha ez a bölcseſeg nem elegge mutogatna magat az teremtet allatokban, az magas helyeken, az lelki haznak eppiteſeben? De ez vilagh nem hallotta, nem iſmerte meg *Ioan* 1. *v.* 10. Mint ha ez a bölcseſegh mind Salamon, ſ-mind mas valamely Propheta altal nem kialthatot, nem nyajaskodhatot, nem eppithetet lelki hazat, nem aldozhatot &c. Azert ſemtelen es tudatlan ember ez, a ki ennek az bölcseſegnek *figura* homalynelkúl valo ſavara ſemelynek tetteteſet kenne, mint Enyedi.

V. Szent Pal Iſten bölcseſegenek hija az Chriſtuſt, nem azert mint

ha az

ha az ö segitségevel teremtette volna ez vilagot, de hogy az ö bölcseséget Christus által jelentette meg, mint Simon Magus, Isten erejének: Democritus bölcseségnek neveztetet.

F. Nem azert mondgyuk mi à Christuſt Iſten bölcseſegenek, hogy Iſten ő altala teremtette ez vilagot, hanem hogy az Atyatul jött az örökke valo ſüles altal, es hogy Iſtennek lenni az Attyat es az ő akarattyat megh jelentette. *Matth.* 11. *v.* 27. es igy Iſtenſegenek termeſeti ſerint valo bölcseſege az Chriſtus. Azert mondgya *verſ.* 24. hogy mégh mikor az melyſegek nem volnanak ſülettetet. Azert nem mas bölcseſegről ſol ſent Pal, hanem azonrol, kiről Salamon.

Simon Magus az balgatag kőſſegh itileti ſerint mondatik Iſten erejének: *Democritus* az ő bölcseſegeert, mellyet ſok tanulaſſal es faratſaggal kereſet. De az Chriſtus az mint mondam, Iſtenſegenek allattya es termeſeti ſerint. Botlik azert Enyedi az ő tarſaval Simon Maguſſal eggyût, à kit örömesben megh enged Iſten erejének lenni, hogy ſem mint az Chriſtuſt örök Iſtennek.

VI. Szolſent Pal az megh feſült Ieſuſrol. De Salamon idejeben nem feſittetet volt meg az Chriſtus.

F. Nem vettetnek ellenben egy-maſſal az meg feſült Ieſus Chriſtus az bölcseſeggel, hogy imeznek allataſabol, amazt valaki ronthatna avagy tagadhatna, mint Enyedi csavarogh. Szol azert ez bölcseſeg Salamonnal mint meg teſteſülendő fiu: Szent Pal pedig mint meg teſteſültről es megh feſittetetről az teſtben.

VII. Salamon egy altallyaban mondgya: Bölcseſeg. Szent Pal pedig hozza teven ez Iget, Iſten: *Iſtennek bölcseſege.*

F. No no, ſedelegj: Az Chriſtus egy altallyaban-is hozza teſi ez iget-is *Iſten bölcseſegh. Matth.* 11. *v.* 19. *Luc.* 11. *v.* 49. *&* 7. *v.* 35. Sőt azert ez bölcseſegh valoſagos Iſteni ſemely hogy Iſtene. Mert az kit Iſten birt minden időknek előtte, az Iſtene az biraſra, az az, az örökke valo ſüleſre nezve. Mert micsoda minden időknek előtte Iſtennek birni ezt az bölcseſeget, mint öröktül foguan azt az kit ſült *apud ſe habere,*

ő maganal lenni avagy az mint ſent Ianos mondgya: *Et ſermo erat apud Deum,* es az Ige Iſtennel vala.

Hogy pediglen mondod, nemellyek imigy, nemellyek amugy ertettettek ezt à bölcseſeget, mi közünk nekünk azokhoz? vitaſd te őket, elegh mi nekünk, hogy az ſent Pal tanubizonſag-tetele ſerint vagyon ſo az Chriſtuſrol, Iſtennek bölcseſegeről.

VIII. Az ki csak az utolſo időben ſolot az embereknek, az nem ſolot az Salamon idejeben. De az Chriſtus csak az utolſo időben ſolot, Hebr. 1. *Azert nem az Salamon idejeben.*

F. Az ki az utolſo időben ſolot, tudni illik, az teſtben meg jelenven, 1. *Tim.* 3. *v.* 16. *Ioan.* 1. *v.* 14. az nem ſolot ugy es abban az teſtben Salamon idejeben. De az Chriſtus ſolot maskepen, tudni illik, mind ő maga az Atyaknak meg jelenven, mint oda fellyeb meg bizonyitok: mind az ő Lelkenek altala. 1. *Pet.* 3. *v.* 19. Ez ertelemmel el romol az Enyedi talalmanya.

Az Chriſtus ſzolot az O Teſtamentomban.

IX. Ez bölcseſeg kialt az utzakon. De az Chriſtus nem kialt Matth: 12. *v.* 18. *Eſa.* 42. *v.* 1. *Azert nem az Chriſtus, ez az Bölcseſegh.*

F. Ha ez az *Collectio* igaz, tehat az Chriſtuſnak minden tanitaſat, es az egeſz Euangeliomot el kel törleni. Mert azt irja ſent Lukatz *cap.* 8. *v.* 8. Ezt mondvan Ieſus: *Kialt vala.* Holot? Varoſonkent, utzankent jarvan *v.* 1. Hát Eſaias nem azt akarja jelenteni, mintha neman viſelne az Meſsias magat, hanem hoģ Leleknek ſelidſegevel, es nagy alazatoſſaggal viſelne mégh az ſolasban-is ő magat. Szent Mathenal is azert mondatik halgatni az utzan, hogy ne lattaſſek az ő csuda-tetelevel kerkedni, magat hizelkedesből kellettetni. Kialtot azert amaz bölcseſegh, ugy az mint oda fellyeb megh mondam.

X. Ez bölcseſegh nem mondatik öröktül fogvan ſülettetetnek, de csak à ſeculo formata, időtül foguan formaltatotnak. Mas ſülettetni, ſ-mas formaltatni. Formaltathatik valami időtül, az az, vilag teremteſetül foguan, vagy az elöt-is lehet, melyből mind az altal nem következik, hogy örökke valo legyen.

F. Megh engedgyük, hogy az teremtet allatokban mas legyen formaltatni avagy fogontatni (mert az kettő eggyet teßen) Mert ezekben adatik az időnek folyasa. De holot az bölcseſegnek ßületeſe örökke valo, es ebben az örökke valoſagban ſemmi eleb ſ-utolban nincsen, tagdadgyuk hogy valami kűlömbſegh volna az kettő közőt. Mert formaltatni, fogontatni emberi mod ßerint, azon. Ha azert emberi mod ßerint ßolvan megh engedgyük, hogy elſő az formaltatas es az fogontatas. Azt-is ßükſegkeppen meg kel engedni, hogy meg vagyon az ßületes. De amazt megh engedi Enyedi: hat imezt-is.

Hogy pediglen ez ighe: *Formaltattam*, ezzel: *Fogontattam*, eggyet teßen, ez Sido ige *Cholal*, mutattya megh, mely mind az kettőt jedzi. *Pſal.* 51. *v.* 7.

Annakfőlőtte nyilvan vagyon az Sido bőtűben: *Aſeculo.* Kezdettől, avagy időtűl, az az, vilagh kezdetitűl fogvan, mint Enyedi gloſſallya, mit teßen: *Beterem barim hathangu Cholalti*, az az: Minek előtte az hegyek lennenek, formaltattam. Az földnek pedigh teremteſe előt egyebet mondani, hogy volt, *Aeternitaſnal*, örökke valoſagnal, tudatlan emberhez illik. Igy azert ez ighe: *Az hegyeknek elötte formaltattam*, annyit teßen, mint örőktűl fogvan ßülettetet ez bölcseſegh.

XI. Ha az Bölcseſegről irt könyvben azonok irattatnak, mellyek az Pelda-beßedekről irt könyvben, tehat nem az Chriſtus ez az Bölcseſegh, hanem az mellyet Salamon kert Iſtentul.

De az első igaz. Sap. 7. s. 9.

Hat az következeſ-is.

F. Nem igaz az Enyedi *Propoſitioja*. Mert az Bölcseſegről irot könyvben nincsen emlekezet az Bölcseſegről mint itt. Mert itt ez helyen Salamon irja megh az Bölcseſeget reghiſegeről: Mert örökke valo. Mert az Iehova Iſtennel volt. Mikor? Az teremteſnek neminemű rendeit ßamlallya elő, mellyeknek mind eleiben veti, ſ azt mondgya. Hogy az Iſtennek munkai előt: Hat örökke valo. Megh magyaraza: Minden időknek előtte: örők időknek előtte, &c. Itt azt mondhatnad: Mi voltal te Bölcseſegh? *Iſtentul formaltattam,*

Iſtentul ßulettettem: Fölkenettettem. Ez pedigh az mit S. Ianos mond: *Kezdetben vala az ighe*, ki az Bölcseſeg. 1. *Cor.* 1.

Amot peniglen az Bölcseſegről irot könyvben ſemmi effele ßemelyre nezendő dolgok nincsenek. Mert ott Salamon ßol csak enek az Bölcseſegnek effectomarol, erejeről, es haßnarol, hogy tudni-illik, az mely Bölcseſege Iſtennek magat az teremtesben ki jelentette, Iſtennel jelen volt, mikor az földet teremtene, es mely Bölcseſeg tudna mi volna az Iſtennek tetßeſe. *Sap.* 9. *v.* 9 abban tenne reßt Iſten neki. Mert mikor mi az Chriſtuſt Iſten bölcseſegenek mondgyuk, nem foßttyuk megh az Atyat, attul az ő Bölcseſegetűl, melynek ßarnyekocskajaval az hiveket föl ruhazza, es bölcsekke teßi, kiről ßent Iacab. *cap.* 1. *v.* 5. *Ha valamellyitek ßukölködik bölcseſegh nelkül, kerje azt az Iſtentül. &c.* Innen mondgya ßent Pal. 1. *Cor.* 1. *v.* 3. hogy az Chriſtus lőt minekünk Iſtentül bölcseſegünk. Mert ebben, es ez altal reßeſűlünk az Iſtennek bölcseſegeben, mint Salamon, mertek ßerint, az mint az Szent Lelek azt oßtogattya. 1. *Cor.* 12. *v.* 11. kinek az ő gyűmőlcse job az Aranynal, es az draga kőnel: dragab az győngynel. &c. az mint Enyedi amaz örökke valo bölcseſegnek haßnait, es cselekedetit elő ßamlallya, mind az Pelda-beßedekről irot könyvből, ſ-mind az bölcseſegről irotbol.

XII. Syrach-is cap. 24. ugyan ezen Bőcseſegről, mint valamely ßemelyről ßol.

F. Kicsoda legyen az az Bölcseſegh, kiről Syrach tanitſon oda alab megh laſſuk.

Mondaſſeke teremtetetnek, es ha mondatnek, mimodon ugyan ottan elő fordul.

XIII. Az törveny, es az bölcseſegh nem ighe Chriſtus.

De ez az Bölcseſeg, törveny, es teremtetet bölcseſeg. Eccl. 24. *v.* 14. 32.

F. Mivel hogy amaz örökke valo Bölcseſegnek ereje mutogattya magat az törvenybeli tudomanban, es az teremtet allatokban-is. *Rom.* 1. Ezokaert az megh jedzet helyen vagyon emlekezet ennek az Bölcseſegnek effectomarol, erejeről, es gyűmőlcseről, az mint előb jelentem. Azert ezzel nem rontatik az Chriſtuſnak örők Iſtenſege. I.

Annaktőlőtte, az mely bőlcseſeget Salamon kert, es az Tőrveny nem volt ſűlettetet, mint az Chriſtus, ki egy altallyaban Bőlcseſegh. *Luc.* 11. *v.* 49. 1. *Cor.* 1. *v.* 24. *Mat.* 11. *v.* 19 *Luc.* 7. *v.* 35.

XIV. Fulgentius, Melanćthon, Munſterus, Bucerus, Lavaterus, Mercerus, mind egyetemben nem az Chriſtuſrol magyarazzak.

I. II. III. F. 1. Ezeknek az nagy embereknek tetßeſek ßerint valo magyarazattyok, nem hitnek agazati. 2. Azzal nem leßnek ßent Haromſagh tagado eretnekekke. 3. Ugy mondgyak megh ertelmeket, hogy azokat nem banttyak, az kik az Chriſtuſrol magyarazzak.

XV. Ennek az Præfationak *elől jaro beßednek-is föl töt czellya azont bizonyittya. Mert az* 1. *cap. az* 9. *caputig inti, mit kellyen cselekedni az bőlcseſſeg tanuloknak, &c.*

F. Salamon megh jelentven haßnat ez könyvnek az 1. verſtűl az 7 *cap.* 1. mindgyaraſt czellyat teßi fől az hetedik versben, mely ſummaja az első kilencz reßeknek. Annak utanna kezd inteſeket tenni azok felől, mellyek az kegyes eletre neznek, az tőb Caputokban, ez Titulus alat *Proverbia*, Pelda beßedek: Ezeket pedigh ugy igazgattya, hogy az *cap.* 8. tanitſon az állat, es ßemely ßerint valo Bőlcseſegről, ki az Chriſtus, hogy megh mutaſſa, kiben, es ki altal kel kereſni az bőlcseſeget. Mert ez bocsattya el az ő lelket. *Ioan.* 15. *v.* 26. ki minden igaſſagra be vezerel. *cap.* 16. *v.* 23. es bőlcsekke teßi az embereket. Mert az Chriſtus az teſtben is azert lőtt mi bőlcseſegünké, hogy ő altala reßeſűllyűnk az űdvőſſeges bőlcseſegben.

Honnet nyilvan megh tetßik, hogy nem az joſagh, ſem az kegyeſſegh, hanem tulaydon az Chriſtus mondaſſek Bőlcseſegnek, ki ő magat csudalatoſſan magaßtallya őrőkke valoſagarol: ſűletteteſeről, cselekedetiről, es gyúmőlcseiről, kinek legyen tißteſſegh, Dicsőſegh, mind őrőkke, Amen.

PELDA BESZEDEK.

PROVERB. XXX. ỳ. 4.

Kicsoda ment föl az eghben, hogy onnan ſollot volna? Kicsoda kapcsolta az ſelet az ő markaban? Kicsoda kőthetne az vizeket az ő kőntőſeben? Ki erősitette megh az földnek minden hatarit? kicsoda ennek neve? avagy kicsoda ennek fianak neve? ha tudod?

Iakonek fia Bőles Agur prophetiai Lelektűl indittatvan, ez ighekben, kerdeſt teßen az Iſtenről, hatalmarol, es bőlcseſegeről. Mert ez föl menni az eghben, és ala ſallani: Ez az ſelet markaban kapcsolni: az vizeket kőntőſebe kőtni. Mert kicsoda az ki ezeket cselekedheti? Add hozza: tőb, hanem csak az *Ithiel*, es *Ucal*, az az, az Mindenhato Chriſtus, Propheta, Pap, es mi Királyunk. Mert egyedűl az Chriſtus az, ki mennyeiekre tanithat. Mert ſenki nem ment föl az eghekben, hanem csak az ki le ſallot az egekből, az embernek fia, ki az eghekben vagyon, az mint ő maga mondgya maga felől, *Ioan.* 3. *v.* 13. Ithiel, Ucal.

Mond megh ezokaert kicsoda ennek neve? Ha iſmered, avagy csak neveről, az az, termeßetiről, mond meg? Mert az teſt, es az vér azt meg nem jelenti, *Matth.* 16. *v.* 17. Mert ſenki az fiat nem iſmeri, hanem az Atya: Az Atyat-is ſenki nem iſmeri, hanem az fiu, es az kinek az Fiu megh akarja jelenteni. *Matth.* 11. *v.* 13. Kicsoda azert *Ennek*, es az ő *Fianak* neve?

Valaki az Szelet markaba kapcsollya, az vizeket egyben köti, es az ſöldnek minden hatarit meg eröſiti es birja, az termeßet ßerint valo Iſten. Amos 9. *v.* 6.

De az Atya az ő ßent fiaval eggyűt azt cselekedi. Mert az Chriſtus parancsolt az ßeleknek es az tengernek Matth: 8. *v.* 26.

ö jara az tengeren mint az ßarazön Matth 14. v. 25. ö az, ki az foldet fundalta es annak hatart vetet Pſal: 102 v. 26. Hebr. 1. v. 10. Annakokaert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten ßent Attyaval es Szent Lelkevel egyetemben.

Hogy az Haromſagoſok, mond az csinalt fel uy Iſtenů Enyedi, ebből az Atyanak egyenlőſeget, foghatatlanſagat, veghetetlenſeget es ugyan mindenhato voltat akarjak ki hozni, igen megh csalatkoznak. Miert?

I. Mert nem Salamon irja ezt, hanem Agur, es toldalekja az ö beßedenek.

I. F. Mit orrolod, hogy ßent Pal amaz pogany Poëtanak Aratuſnak verſet az ő leveleben Iſten-ſſe tőtte, authenitsalta? Elegh hogy az mely Sido nyelvben magan hiteles es Iſtenes az Biblia, abban meg vagyon ez-is. Annak felette nem elegh ok, hogy Agone ez, es uy neve vagyon. Mert à kövétkőzendő Caput-is Lemuelenek mondatik uy Titulusſal, de azert ugyan Salamone. Mert nem volt Lemuel nevů kiraly Izraelben. Hát az mint ez, ugy amaz-is Salamone, ha ßinte más nev alat ßol is.

II. *Mert Agur az ö tudomanyat kicsiniti, es magat tartoztattya az mély dolgoknak viſgalaſatul Mert ki ment fel az eghben, es ki jőt le, hogy az ßeleknek, eſſöknek, es foldnek hatarinak jaraſat, es modgyat megh mutathatna? Akarna tudni kicsoda az az emberek közzül?*

II. I. F. Ted utanna: tőb annal az ki el jőt az eghből, az embernek fia, ki az eghekben vagyon. *Ioan. 3. v 13.* Eggyik ez. Maſik hamis ok, hogy Agur ſemmit nem tudot volna az ßelekről, eſſőkről, es földnek hatarirol ßollani, es azert tudakozot volna az felől, hogy ſenki azt meg nem mutathattya Mert nem hogy Agur nem tudot volna arrol valamit, de még csak Enyedi-is oda fellyeb az teremteſnek Hiſtoriajaba igen bőlcsen csevegh vala, az mint meg lathatod *Gen 1 v 2.* Vagyon azert ßo az örők eletről. Kerdik azert, hogy ßollyon valamit, az mi nez az igaz bőlcseſegre, es örők eletre? Ez ellen mentegeti magat: Hogy hogy tudnek en arrol tanitani, az ki az ßelet markaban kapcsollya, az vizeket mint valami

lami ruhaban egyben kőti? Csak nevét mond megh te ennek, ha tudod, avagy ennek fianak? az ki tudni-illik, ezeket cselekedheti, nem pedigh, az ki az emberek közzül ezeket tudna.

III. Vegezetre: Maga neve alat Agur minden embereket ki rekeſit, es egyedůl csak az Iſtennek tulaydonittya az maga főlſegenek, hatalmanak, es akarattyanak iſmeretit: Mond megh te ember, kicsoda az, az ki az ßeleket markaban kapcsollya. Mert en nem tudhatom ugy az mint ő magaban, es az ő termeßetiben, az az Iſten vagon, hanem csak az menyiben akarattyat, es magat megh jelentette, mind ßent Lelkenek altala belſőkeppen, mind teremtesben, es ßent ighejeben. Nem azert hat, mint ha nem tudna ki volna az Iſten. Mert mindgyaraſt ezen Caputnak kezdetiben emliti, hanem, hogy tőkelletes, es iſmerettel nem iſmerheti, mint ßent Pal magyarazza. *1. Cor. 13. v. 9. & 12.*

Ezekből megh tetßik, hogy hamis az, az mit ez csinált fel uy Iſtenů Enyedi rebeſget, hogy Agur csak emberek felől ßollana, ſ-nem Iſten felől. Mert mi azt vitattyuk, hogy az, az mindenhato, veghetetlen, foghatatlan Iſten, ki az ßeleket markaban ßorithattya &c. es azt kerdgyük Agurval, kicsoda az emberek közzül, az ki ezt nekünk, ugy az mint vagyon az ő Iſtenſegenek allattyaban, es termeßetiben megh mondhatna: Ennek az Iſtennek, es az ő Fianak az Chriſtuſnak még csak nevét-is ki mondhatna meg, ha nez az Iſtenre *à priori*? Az mely fiu az Atyanak kebeleben vala, es az kit az Agur egyben kőt, az jőt el, az lőn teſte, az az Iſten jelenek megh az teſtben, es ugy bebelle megh minekünk.

Itt vagyon azert az pont, hogy ennek az Iſtennek, es ennek fianak, ki az ßeleket markaban ßorittya, egy ember-is nevet ſem mondhattya, nem hogy Iſtenſegeben iſmerhetne meg ugy az mint vagyon Ha te iſmerß oly embert Enyedi, mond meg, vagy ottan csak az fiat emlits meg, ki lehetne az?

III. Ha Iſtenről ßollot volna, nem kerdeſſel, hanem vallas tetellel elt volna. Mert az kerdes tudatlanſagnak jele. &c.

F Nem ketelkedeſnek, ſem nem tudatlanſagnak jele ez

kerdes, hanem, *manifeſtationis*, nyilvan valo tetelnek jele. Mert arra akarja vinni az embereket, hogy arrol elmelkedgyenek, ki legyen az, es kicsoda annak fia, az ki az ſeleket markaban ſorithattya? Az *Ithiel, Vchal*, de mondgya megh valoban ennek męgh csak nevet-is.

Kerdes ez, męg pedigh Iſten felől. Kicsoda ez az dicsőſegnek Királya? *Pſal.* 24. *v.* 10. Ketelkedeſnek, es tudatlanſagnak jelejé ez? Igy ſinten. *Eſ* 40. *v.* 12. Kicsoda mérte meg tenyerevel az vizeket: &c. Lasd meg ott. Hogy azert hathatos lehetne az Agur beſede, es hogy ebből minden embereket kirekeſtene, ſ-az Ur Iſtenről nagyob meltoſaggal tanitaſt indithatna, azert él kerdeſſel.

V. Tudta jol Salamon, Agur-is, ki legyen az Iſtennek neve. Exod. 3. *Az Chriſtuſt-is hogy hogy hinak. Matth:* 1. *Luc.* 1.

F. Nem à vegre teſen kerdeſt Agur, mintha ő nem tudna ki volna az Iſtennek, és az ő Fianak neve, es olynak akarna vegere menni, kit ő nem tudna neveről, hanem, hogy meg mutathaſſa ki legyen az, az ki ezeket cselekedheti, kit mind az altal nem minden emberek iſmernek, hanem csak azok, az kiknek magat meg jelentette, mint, *Exod. 6. v.* 3. *En* Ur, *ki meg jelentem, Abrahamnak, Iſaaknak, es Iacobnak, es az en* Adonaj *nevemet nem jelentettẽ meg nekiek.* Az mely Locuſokat Enyedi elő hoz, nem ide valok. Mert az mint mondam, iſmertek az Iſtent neveről, de mas vege vagyon az kerdeſnek.

Iegyezzetek megh, ez őrveny elmejú feneketlen bőlceſegú eſetit. Agur idejeben, Gabriel Angyal nem jelentette vala megh azt, micsoda nevel hivattatnek az Meſsias? Mert az mint Enyedi allattya, az Fiui nevet vette Chriſtus az ſ. Lelektűl valo fogantatasban, es halottaibol valo fől tamadaſaban.

VI. Ez ighe: Nev, *nem valami veghetetlen hatalmat jegyez, hanem, Nev adaſt, vagy el nevezeſt..*

F. Mit artaſs ezzel az Chriſtus őrők Iſtenſegenek? Az Iſten veghetetlenſegenek, erejenek, es mindenhatoſaganak megh iraſa vagyon ez ighekben: Az ſeleket markaban ſoritani: az vizeket őſve ſedni: az főldnek hatarit meg erősiteni.

teni: ezek utan mondgya, kicsoda ennek neve, az ki ezeket cselekedi? De ezt mondgyuk, hogy valaki ez, annak őrőkke valo fia az Chriſtus. Az pedig az Iſten: Hat Iſtennek őrőkke valo fia az Chriſtus.

VII. Mercerus-is az mi ertelmünkön vagyon.

F. Mercerus nem ſegiti az Enyedi romlot igyet. Mert azzal, hogy ő ezt az Agur mondaſat maskeppen magyarazza, hogy ſem az tőb Doctorok, nem tagadgya az Fiat őrőkke valo Iſtennek lenni. Azert Mercerusnak ellenében vettyűk, *Auguſtinuſt, Calvinuſt, Tremelliuſt, Zanchiuſt, Bezat, Vrſinuſt, Paræuſt.*

BŐLCSESEGNEK KŐNYVE.

CAPUT I. v. 7.

Mert az Urnak Lelke be tőlti az főldnek kerekſeget, es az ki mindeneket be foglaljol erti az befedet.

HOgy az Sz. Lelek termeſet ſerint valo bizony őrők Iſten, es valoſagos ſemely legyen az Iſtenſegben, azt mutattya meg ez ő mondaſaban à Bőlcs, az Iſteni termeſetből, avagy az Iſtenſegnek allat ſerint valo tulaydonſagabol, hogy tudni illik mindeneket be tőlt, es ez altal mindenűt jelen vagyon. Mert:

Valaki az főldet be tőlti, az mindenűt jelen vagyon, es ezert termeſet ſerint valo bizony őrők Iſten. Mert egyedul az Iſtennek tulaydona az, hogy mindenut legyen. Ierem. 23. v. 24.

De az Szent Lelek az főldet be tőlti. Sap. 1. v. 7. Pſal. 1. 139. v. 7. Azert az Szent Lelek termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

I. Az Istennek dicsöſege, Fölſeges volta, hatalmaſſaga be töltötte az Földnek kerekſeget. Pſal. 144. v. 3 Pſal. 8. mond Enyedi.

F. Mas az Istenſegnek allattya ſerint valo be töltese ez földnek kerekſeget, mas ismet az Isten dicsöſegenek, fölſegenek mindenút celebraltatni, es magaſtaltatni. Amaz oly allat ſerint valo tulaydonſaga az Istennek, hogy ſenkivel nem közöltethetik: imez pedigh dicsiretben forgo, mely mind az teremtet allatoknak bölcsen valo el rendeleſeben, biraſaban, es igazgataſaban, tündöklik, es magaſtaltatik mint David mondgya: *Cœli enarrant gloriam Dei.* Az eghek hirdetik az Istennek dicsöſeget. *Pſal. 19. v. 1.* mind pedigh az emberektül, es Angyaloktul az mennyen, es földön, kiről David. *Pſal. 103.* Igy mondatik ki öntettetetnek lenni az Isten bölcseſege. *Eccleſ. 1. v. 9.* Mert az Isten bölcseſegenek ſarnyekai mindenút tündöklenek.

II. Mind egy akar azt mondgyad: Isten keze: Isten ereje. Isten Lelke, Isten. Vgy az Istennek Lelken ertetik itt, az Isten, vagy az Providentiaja. Mert ez harombol meg tetſik: Az Isten az veſeknek, es az ſiveknek viſgaloja: az Istentelen Isten elöt titokban nem lehet: az Istennek Lelke be tölötte az földet, egyet teſsen.

F. Az bölcs intette vala az embereket, v 1 hogy az Istent tiſztelnek, es ſentül élnenek Mert az Isten megh büntetne azokat az kik gonoſul élnek. Itt azt mondhattyak vala az emberek: Az Isten ninesen mindenút, el reytezhetünk ö elötte, nem is tudgya az mi ſivünknek titkat. Megh felel az Bölcs, ſ-azt mondgya. *Tudgya az gondolatot Isten:* Mert ſiveknek, es veſeknek viſgaloja. Kicsoda ez az Isten, az ki az ſiveknek viſgaloja? Meg felel az ſent Lelek. Honnan bizonyittya meg, hogy tudna az ſiveknek gondolattyokat? Mert be töltötte az földnek kerekſeget, az az, valoſagoſon mindenút jelen vagyon, es az ki gonoſt gondol, jol tudgya, ſ-el ſem reytezhetik elötte. Immar lasd megh ember, ha igaze az mit Enyedi csevegh? Azert bizony mas az ſent Lelek, mas az Isten keze, ereje, uyja, az mint oda föllyeb meg mondottuk. *Pſal. 33. v. 6.* Azert:

Vala-

Valaki az veſeknek, es ſiveknek viſgaloja, es mindennt ugy jelen vagyon, hogy ſenki ö elötte el nem reytezhetik, az termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos ſemely, ollyan az Szent Lelek.

III. Haſonlo iras vagyon. Pſal. 139. v. 7. az holot az Lelek: arczelat, kez, jobb kez, es az Isten, mind eggyet teſsen. Ha azert az Lelek ſemely, tehat az kez is azt teſsen.

F. Iatſik Enyedi. David az Szent Leleknek ſemelyet megh jedzette vala Istenſegnek tulaydonſagarol: Hogy mindenút jelen vagyon. Kiről annak-utanna emberi mod ſerint valo ſollaſſal ſol, ſ-mintha azt mondana: Tudom hogy az Szent Lelek mindenút jelen vagyon, ugy-mint, ki az földnek kerekſeget be tölti. Azert ha el reytezem, nem leſsen ö elötte titokban. Az ö orczaja elöt vadnak mindenek: az ö kezei az lappangokat elö vonſak. Ladde, hogy az holot azt mondgya: *Az Istennek Lelke be töltötte az földnek kerekſeget,* abban *figura* nincsen, hanem *Propria eſt locutio,* egy altallyaban valo mondas: az hol pedigh orczat, es kezet tulaydonit az ſent Leleknek, *figura* vagyon, emberi mod ſerint valo ſollas. Azert nem igazan fogja az ſokat egyben Enyedi.

SYRACH KÖNYVE.

ECCL. XXIV. v. 3. 4.

En az fölſeges Istennek ſajabol ſarmaztam, ki minden teremtet allatnak elötte ſületem. En teremtettem az eghen az el faradhatatlan vilagoſsagot, es mint egy fölhövel be födöztem az földet. &c.

EZighekben amaz Istenſegnek allattyaban levö valoſagos Bölcseſeg, az Istennek ſolo igeje, az Fiu Isten eredetiről irja meg ö magat, honan ſarmazot, es mimodó:

Az fölseges Istennek ßajabol, emberi mod ßerint bolvan: hogy az mikeppen az mi elmenkben formaltatot bo, ighe ßajunkon mutattya ki magat: ugy ez az Bölcseſegh, ki az Istenſegben ßúlettetet, avagy formaltatot. *Proverb. 8* mutattya ki magat az Istenſegben, hogy ßarmazot, tudni illik, az örökke valo ßúles altal. Mert minden teremtet allatoknak elötte ugy volt, hogy mindenek ö altala teremtettenek. *Ioan. 1.* Azert:

Valaki minden teremtet allatoknak elötte ßulettetet, es az napot-is teremtette, az termeßet ßerint valo Isten.

De az Bolcseſegh, ki az Chriſtus. 1. Cor. 1. v. 14. minden teremtet allatoknak elotte ßulettetet, es az Napot teremtette. Syr. 24. v 7. Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Isten.

Hogy ſemmit abban el ne hadgyunk, az mit az harom Isten tißtelök elö hoznak, mond Enyedi: Laſſuk mit mondanak.

Te csinált uy, fel Isten tißtelö, hogy merß, nem annyira az egeß kereßtyen vilagh ellen, mint az Atya, Fiu, es Szent Lelek ellen igy gúgyögni? Laſſuk bator mi mondaß az igaſſagh ellen.

I. Figurata, *haſonlateſſag altal valaßo ez, holot az Bölcseſeg ßol, mellyet csak ez-is meg mutat, hogy az Fölseges Istennek ßajabol mondat k ßarmazni, holot nincsen ßaja az Istennek.*

F. Sokßor meg mondottam immar, hogy az ö Teſtamentombeli mondaſokat, az Uy Teſtamentombol kel minekünk magyaraznunk. Szent Pal. *Col 1. v. 15* az Chriſtuſt minden teremtet allatoknak elsö ßúlöttenek mondotta. Ladde mely ßepen meg magyarazza, mi legen az Istennek ßajabol az Bölcseſegnek ßarmazni: Nem egyeb, hanem minden teremtet allatoknak elötte ßúletni. Hogy ez igy legyen, ö maga az Bölcseſeg meg mondgya: *En az Fölseges Istennek ßajabol ßarmaztam:* Homalyos beßed ez. De ladde mely ßepen, es nagy vilagos ertelemmel meg magyarazza: *Ki minden teremtet allatoknak elötte ßulettem?* Micsoda ez az minden teremtet allatok elöt ßúletet? Nem egyeb, hanem à S. Pal tanitaſa ßerint, minde teremtet allatoknak elsö ßúlötte à Chriſtus, az bölcseſeg

Ket-

Kettöt kel hat eßedben venned. 1. Ki ßol? *Az Bölcseſeg.* Kicsoda ez az Bölcseſeg? Lam Szent Paltul meg hallottad. 2. Mit mond maga felöl? *Az fölseges Isten ßajabol ßarmazot:* Hogy hogy? Minden teremtet allatoknak elötte ßúletet. Az mit homalyban mondot vala, im mely nyilvan meg magyarazza: Azert hamis az Enyedi velekedeſe. Mert csak azt rantya elö, az miben homaly vagyon. *Szajabol ßarmaztam:* az magyarazattyat pedig el hadgya: *ßulettem.*

II. *Az mely Bölcseſegröl az elsö Caputban tanitas vagyon, nem amaz örökke valo,* λογος, *Istennek fia. Azert ez ſem az kiröl itt.*

F. Syrach az ö könyvenek elsö reßeben. 1. Magaßtallya az Istenben valo bölcseſeget, melynek ſoha ſenki vegere nem mehetet, nem-is mehet. 2. Tanit az Istentül emberekkel közlöt bölcseſegröl, mellyet helyheztet az Istennek beßedeben, annak meg tartaſaban, es az igaz Isteni felelemben. Ezekröl ugy ßol neha, mint Istenben valo teremtetlen bölcseſegröl: neha mint ajandekoztatot, es teremtetet bölcseſegröl. De az hußon negyedik reßben egy altallyaban az Chriſtuſrol, Istennek bölcseſegeröl, mint az megh külömböztetö Epitetomok, es nevezetek meg mutattyak.

Azert ez igy leven, hejaban faradoz Enyedi az 1. *Cap.* ößve haſonlitaſaban, az 24. caputtal. Mert külömb bölcseſegröl tanit itt, külömbröl amot. Lasd meg Zanchiuſt ez felöl. *Pag 91. De Tribus Elohim. Poſteriore libro.*

Vegezetre, az mely harom, avagy negy kereßt fogaſt vöt elö az Syrach könyvenek elsö reßeböl, hogy onnan ide argumentallyon, arnyekaval harczol Enyedi, es csak fúſtöt mer font nelkül. Mert ugy lehetne az igaz, ha mind az elsö caputban, ſ mind ez harom negyedikben egy bölcseſegröl volna ßo. De külömb, az mint megh mondottam. Annakokaert csak ßelet legeltet.

Ha ki pedig akar derekaſon olvaſni, nezze meg Zanchiuſt, kit Enyedi-is elö hoz. *Lib. 3. De Trib. Elohim. Cap. 8. pag. 91. a. b.*

ESAIAS KÖNYVE.

CAP. VI. v. 1.

Latam az Urat ûlni egy magaſſan fel emeltetſekben.

AZ Anyaſent-egyhaznak tudos bölcs keresztyen Doctori ez Esaias Propheta mondasabol bizonyittyak az Christus Iesusnak termeſet ſerint valo bizony örök Istenseget. Mentenek pediglen erre az Uy Testamentombeli tanubizonsag-tetelekből. *Matth.* 13. v. 14. *Marc.* 4. v. 12. *Luc* 8. v. 10. *Rom.* 11. v. 8. Mellyeket ſent Ianos nyilvan az Christusra magyaraz *Ioan.* 12. v. 41. Ezeket monda Esaias, ugymond ſent Ianos, mikoron lata az ő dicsőseget, es ſola ő rola. Az mely mondasban azt jegyezzük megh, hogy ſent Ianos ſol egyeneſſen az Christusrol es azt mondgya, hogy regenten mikor Esaias latta volna à Christusnak dicsőseget, akkoron ſolot az Christusrol. Esaias pedigh közel het ſaz eſtendővel elt az Christus ſületese előtt: akkor latta az Christusnak dicsőseget. Azt holot ezt-is jegyezd meg, hogy nem emliti ſent Ianos az magaſſan fel emeltetet ſekben ülő Urat, ki az Christus, hanem annak dicsőseget. De azert az Christust emliti. Mert ſentseg töres s-nagy Istentelensegh Christust az ő dicsősegetül el ſakaſztani. Mert ha dicsőseges nem volna, Isten sem lehetne. Mert Isten az ő dicsősege nelkül nem Isten, Ezert monda *Psal.* 24. oda fellyeb dicsőſegnek kiralyanak: Szent Pal-is dicsőſegnek Uranak 1 *Cor.* 2. v. 8 Ez ő dicsősege volt öröktül foguan. *Ioan.* 17. v5. Ezt latta de azert eggyût: Latvan az Urat.

Valakit Esaias nem csak ſemely ſerint latot az magaſſan fölemeltetet ſekben, de az ő örökke valo dicsőseget-is: az termeſet ſerint valo Isten, ſeregeknek Ura. Ez eppẽ Esaias Propheta ſava.

De az Christust nem csak ſemelye ſerint latta Esaias az magaſſan fölemeltetet ſekben, de az ő örökke valo dicsőseget-is. Ez Szent Ianose.

Azert az Christus termeſet ſerint valo Isten, es Seregeknek Ura.

Ez moſtani Samosatenicusok mikor az Enyedi könyvet Magyarra forditottak, neminemű álmodozasbol toytak es kotlottak ide, az nyilvan valo tanubizonysag-tetelnek meg mocskondasara az ő velekedeseket: mellyekkel mint valami dongo legyek az épp hust, ugy ültek meg mind az Esaias tanubizonysagh-tetelet, mind az ſent Ianoset az Christusnak örök Istensegeről. Ier töröllyük le rola ez bűdős tojast.

I. Nem mondgya Ianos hogy az Propheta Christust latta volna, hanem dicsőseget. Azonban pedig azt mondgya: latta az Vrat, nem az ő dicsőseget. Pag. 155. Enyedi.

F. De Istentelen ſentseg töres Christust az ő dicsősegetől meg fostani. Az holot ſent Ianos mondgya: Lata Esaias, *Ejus*, az ő dicsőseget, azont mondgya az mit Esaias: Latam az Urat. Annak-okaert itt az dicsőseg nem vettetik ellenben az ſekben ülő Urral, hogy mas dicsőseges Urat emlitet volna ſent Ianos, mellyet Esaias latot. Kicsodanak dicsősegevel tellyes az föld? Azt mondgyak az Angyalok: az ſeregeknek Uranak dicsőſegevel, ki à ſekben ül. *v.* 3. Hogy ne latta volna tehat ezzel az nagy dicsőseggel egyût levő Urat? Azert valaholot az Urat latta, ott az ő dicsőseget, es viſont valaholot az Ur dicsőseget, ott az Urat. Mert ezek nem vettetnek ellenben egy-maſſal.

II. Szent Ianoſnal Apoc. 4. *Nyilvan meg valaſtatik az Barany az ſekben ülötölki az Isten.*

F. Hamis. Mert az mennyei jeleneſekről irot könyvnek *cap.* 4. az Christus mondatik ülni az ſekben, mellyet ez mutat meg. Mert valaminemű Isteni Tituluſt nevet ada ſ. Ianos *cap.* 1. az Christusnak *v.* 8. & 18. itt ismet azon adatik az ſekben ülő Istennek, az honnan meg tetſik, hogy az Christusrol ſol mind Esaias, mind ſent Ianos. Mert ő az ki vala, vagyon es eljövendő: ő az *a* es *o*, az kezdet es az vegh. Igy magyarazza à Christusrol *Gloſſa ordinaria Marlotatus* ſ-à többi

De Baranyról vagyon so. Mit árt, holot Szent Ianos az Chriſtuſt, kúlömb kúlömb fele abrazbá hozza be, hoģ latta. Latta, hogy jart az gyertya-tartok közöt, ugy-mint az Eccleſianak fejet: úlni az ſekben, mint ez vilagnak itilő birajat: *Baranyt*, mint mi erettünk meg áldoztatottat. Igy az Apoſtol-is azon Chriſtuſt, Papnak, áldozatnak, oltarnak mondgya lenni. Az holot azt-is eſſedben vegyed, hogy nem ugy mondatik az Chriſtus *úlni az ſekben*, mintha az Atya attul úres volna. Mert az Atya adta, hogy úllyön az Fiu az ſekben. *cap. 3. v. 21.* Ezokaert az Atya mondatik az Fiuban úlni az ſekben. Nem hogy rontanák azert ezzel á Samoſatenicuſok az Chriſtuſnak örök Iſtenſeget, de ſőtinkab igen allattyak nem tudva. Mert az ſekben úlő Iehova Iſten. *v. 8.* Mindenhato Iſten, &c. Az ſekben úlő az Chriſtus. Azert az Chriſtus Iehova Iſten, es ſükſeges követközesből volt az Marianak előtte.

ESAIAS KÖNYVE.

Caput VI. *v. 3.*

Szent, ſent, ſent az Ur, az Seregeknek Ura.

Dicsekednek ez moſtani Samoſatenicuſok azzal, hogy ők az Sidokkal az Iſtenről egy ertelemben vannak. De az kik valoban ertettek az Izraelnek titkait, azok az ſent Haromſagh egy Iſtenről nagy nyilvan bizonſagot tettenek. Az többi közöt, Rabbi Simeon, Iohai fia, ez Eſaias mondaſat igy magyarazza: *Sanctus Pater, & Sanctus Filius, & Sanctus Spiritus Sanctus.* Szent az Atya, ſent az Fiu, es Szent az ſent Lelek. Mely mivel hogy eggyez azzal, az mit ſent Ianos mond. *1. Ioan. 5. Harman vadnak kik bizonſagot teſznek az eghben, az Atya, az Ighe, es az Szent Lelek, es ez harom egy,* meltan hoztak elő az mi Doctorink ez Eſaias mondaſat az Szent Haromſag egy Iſtennek megh bizonyitaſara.

A Sidobólcsek bizonſaga az Sz. Haromſagrol.

Ez moſtani csinalt ury, fel Iſtenűek, nem tudom micsodat almodoznak amaz elſő verſnek magyarazattyara, mintha mi

ha mi az imadando ſent Haromſag egy Iſtent az elſő versből akarnok meg mutatni, holot az ſent Ianos tanitaſa ſerint vagyon ott ſo az Ur Ieſus Chriſtuſrol: Felette gyalazatos ſoval-is illetnek bennünket. De tudgyak meg ez ſok elegy belegy hittül megh reſſegedet ſent Haromſagh egy Iſtent karomlok: Ieſus Chriſtus örök Iſtenſegenek halalos ellenſegi, es az Szent Lelek ellen hazudozok, hogy nem onnan bizonyittyuk mi az egy Iſtenſegben levő harom ſemelyeket, hanem az Sido bölcseknek igazgataſok, es az ſ. Ianos magyarazattya ſerint imez mondasbol: *Szent, Szent, Szent az Seregeknek Ura*, az mint előb megh jedzem. Az mit pedig ellene alom ſeſſel hazudoznak, laſſuk.

I. Ha ez mondasbol harom ſemelyt kelki hozni, tehat metſſenek, mikor az Iſtennek Epithetomi, *nevezeti, haromſornal keveſebſer, vagy többör mondatnak: Chriſtus az kereſt fan ketſſer emliti az Iſtent. Pſal. 29. Negyſſer ez ighek ſamlalatnak elö, ugy az Urnak jobja haromſor mondatik. Pſal. 117. Harom job kezet csinalunk.*

F. Tőb vagyon az kő vetkezesben, hogy ſem mint az elſő Propoſitiobol követköznek: az mellyert hamis az ti allataſtok. 1. Mert nem minden Iſteni Epithetomoknak bokros elő ſamlalaſokkal allattyuk mi az egy Iſtenſegben levő ſemelyeket, hogy azoknak többör avagy keveſebſer valo elő ſamlalaſokbol ezt ronthaſſad: mert az keſſ balgataſag volna. 2. Mert rend kivül valo latas ez, melyben az Seraphim Angyalok az Iſtennek veghetetlen ſentſeges termeſſetit es annak az ő itiletiben valo ki mutataſat celebrallyak ſ-magaſtallyak. De ſem az Chriſtus kialtaſa az kereſtfan, ſem az David mondaſa nem illyen. Azert illetlen ide. Illetlenb az Ieremiaſnal valo *cap. 22. v. 20. Föld, Fold, Föld.* Mert nem ſeregeknek Ura az föld: Mert nem Angyalok mondgyak illyen kivaltkeppen valo latasban. Igy az többi illetlenek. 3. Mi annak az oka, hogy ſem többör ſem keveſebſer nem mondgyak, hanem csak haromſor, mondgyatok meg ti Samoſatenicuſok? Bizony nagy dolognak kel alatta lenni: mellyet Chriſtus ſűleteſe előt ſok ſaz eſtendővel

I.

II.

III.

az Sido Bőles Doctorok, az ſent Haromſagnak titkanak meg mutataſara magyaraztanak, az mint ſinten imez mondaſt: *Audi Iſrael, Iehova Deus noſter, Iehova unus eſt*: Halld meg Iſrael: Az mi Iſtenünk az Iehova egy Iſten. Rabbi Ibba igy magyarazza: *Per primum Iehova intelligit Patrem omnium Principem: Per Dominum noſtrum Filium omnium ſcientiarum fontem: per ſecundum Iehova Spiritum Sanctum ex ambabus procedentem &c.* Az elſő Iehovan erti az Atyat, mindeneknek fejet: az mi Urunkon az Fiat, minden bőlcseſegnek kut-fejet: az maſik Iehovan mind az kettőtűl ſarmazo Szent Lelket, mint meg lathatod Galatinuſnal.

Deut. 6. v. 4.

II Hami az-is, hogy csak haromßor mondottak az Seraphimok ez ighet, Szent: *Mert Szent Ianoſnal. Apoc: 4. regetlenul ejel, nappal: Sőt kilencz-ßer nevezet ßerint, az mint Robertus Stephanus Görög Teſtamentumaban, es Plantinuſeban vagyon. Anno 1544 es 1601.*

F. Nem azt vitattyuk, hogy csak ez horombori ſent nev kiſeltasban ſűntenek volna meg az Angyalok, hanem, azt kerdgyűk Miert jegyzette ki Elaias az Seraphim Angyaloknak dicsireteket, csak ez haromßori ßoval: *Szent, Szent, Szent?* Mi azt mondgyuk. Mert tőb ſent az Atyanal, Fiunal, es Szent Leleknel nincsen, az kire ez az haromßori Sz. nev illenek. Mert noha ſentek az Angyalok, ſenteknek mondatnak az meg dicsőült Lelkek-is, de nem ő magoktul valo ſentek, mint az Fiu, es Szent Lelek, az ő Iſtenſegeknek allattyaban, es termeßetiben, hanem ennek ſentſegenek velek kőzlőt ajandekaert. Szent tehat az Atya, ſent az Fiu, ſent az Szent Lelek Iſten. Adgy tőb ſentet, ki ő magatul valo ſent Iſtenſegenek allattyaban, es termeßetiben? Azert ezek igy leven, az peldak nem ide valok. Mert tagadgyuk hogy ſűnetlen dicsirik az ſent Angyalok az Ur Iſtent: Azert nem gondolunk vele, ha az Robertus, es Plantinus Bibliajaban, mely ti kezetekben akadot ezerßerleßen-is ez ß. nev.

Az Atya, Fiu es Szent Lelek magatul valo Szent Iſtenſegeben.

III. Calvinuſ-is meg veti ezt az argumentomot.

F. De nem tagadgya azert azzal, hogy innen megh nem bizonyithatnek. Mert csak azt mondgya, hogy ha neki dolga volna az Sidokkal, es az Samoſatenicus eretnekekkel, inkab akarna crőſſeb argumentomokkal bizonyitani: utanna teßi: *Kiknek ertelmeket en megh nem vetem.* Ladde, hogy nem veti meg az mi ertelmünket, hanem helyben hadgya.

VERSUS VIII.

Kit küldgek el, es kicsoda megen el nekünk.

Amaz magaſſan fől emeltetet ßekben ülő Iehovanak, az Ur Ieſus Chriſtuſnak ßava ez, ki mikor maga felől ßol, azt mondgya: *Kit bocsaſſak el?* Mikor pedig az Atyara, es az Sz. Lelekre, ugy-mint, kikkel kőz cselekedet az Sidoknak meg vakitaſa, azt mondgya: *Kicsoda megyen el nekunk?*

Ha az Atyanak, Fiunak, es Szent Leleknek tanacsa ez, az Sidoknak meg vakitaſok, tehat imez ighekben, Nekünk, *ez haromßemelyek foglaltatnak be, Atya, Fiu, es ßent Lelek.*

De az elsö igaz. Az Atyarol nincsen kerdes. Az Fiurol Szent Ianos mondgya. Cap. 12. v. 41. Az Sz. Lelekről ß. Pal: Act 28. v. 25.

Hat az következez-is igaz.

Magyarazzuk pedig igy ez igecsket, *Nekünk*, ugy-mint bizontalan ſokſagot jegyzet az uy Teſtamentombol, az mint oda fellyeb meg latok. *Gen. 1 v. 26.* Finnyogattyak ez felőt orrokat, amaz fel, uy csinalt Iſtenű Samoſatenicuſok, es hogy oktalanna ne legyen az ő könyvők, oda fől igazitanak az Moyſes haſonlo mondaſira: az utan ezt feßitik elő.

Ha az Iſten itt az Szentekkel és meg dicsőült Lelkekkel tanacskozik, tehat innen az Haromſagh meg nem bizonyittathatik. Az elsö igaz. 3. Reg. 22. az holot az Iſten az ö teremtet allatitul ſententiat, voxot kerd, es vetek mint Aſſeſsorokkal tanacskozik.

F. Az ellő *Propoſitio* hamis, à *conſequentia*-is hamis. Mert à mindenhato Iſten nem ßükőlkődőt ſenki ſententiaja, voxa, es Aſſeſsorſaganelkül. *Non enim cogitationes meæ ſunt ut cogitationes veſtræ, neq; ut viæ veſtræ, viæ meæ, dicit Iehovæ Eſ. 55 v 8.* Mert nem ollyanok az en gondolatim mint à ti gondolatitok, ſem nem ollyanok az en utaim, mint az ti utaitok, azt mondgya az Iehova. Hogy hogy kerdene hat voxot, ſententiat, az emberektűl, ſ. az Angyaloktul? Valakiket itt meg ſolit az ßekben ülő ſeregeknek Iſtene, azokat egyenlő meltoſagban hely-

hezteti magaval, melliyet csak ez ighicske-is megh mutat, *Nekünk*. Mert valaki az Sidoknak meg vetteteſek felől valo tanacs, aze az el küldes, aze az veghez vitele-is. De az Sidoknak meg vetteteſek felől valo tanats nem az Angyaloke, ſem nem az meg dicsőült lelkeke. Hanem az Atyae, Fiue, es ßent Leleke: Hat az el küldes az veghez vitele-is azon Atyae, Fiue, es ß. Leleke, mint oda fellyeb meg bizonyitam.

Az pelda ſemmit nem bizonyit. Mert 1. *Reg.* 22. *v.* 19. gonoß lelkekről vagyon az, hogy mikor Iſten ő magaban mondana: Kicsoda altattya el az Achabot, ugy ál elő egy őrdőg, ſ-azt mondgya, hogy ő meg csallya. Nincsen itt emlekezet Aſſeſſorokrol ſententia, es *vox* kerdeſről. Mert immar el rendelte vala az Ur Iſten, hogy hogy bűnteſſe megh Achabot, az gonoß Lelek által, moſtan csak az excuſatioja irattatik meg. Ki őrdőg hinne azert, hogy az őrdőgöket hitta volna az ßent Iſten tanacsban, ſ-azoktul kerdet volna voxot, mint Aſſeſſoroktul?

Szemtelen rut velekedeſek az Samoſatenicuſoknak.

Nincsen egy nyilvabban valo hamiſſag, Iſtentelen eretnekſeg, mint az mindentudo, mindenre elegſeges Iſten felől azt vallani, hogy Aſſeſſori vadnak, azoktul ſententiat, es voxot kerd valami nagy dolognak el inditaſa, es veghez vitele felől, még pedig, hogy eggyik reſe az Aſſeſſoroknak őrdőgők legyenek, mint im ezek allattyak, es innen. 1. *Reg.* 22. *v.* 19. bizonyittyak.

Meg ál azert, hogy az Atyat, es az ßent Lelket emlitſe az Fiu, ez ighikben: *Kicsoda megyen el minekünk*? Mert egyenlő meltoſagban fogja magaval.

VERSUS. IX.

Halvan hallyatok, es ne ertſetek: Laſſatok, es ne tudgyatok &c.

Szent Pal Apoſtol *Act.* 28. *v.* 25. 26. ez mondaſt magyarazza az ßent Lelekről: *Recte ſane Spiritus Sanctus locutus eſt per Eſaiam Prophetam Patribus noſtris, &c.* Bizonyara jol mondotta az ß. Lelek Eſaias Propheta altal az mi Atyainknak. *&c.*

Va-

Valaki mondotta ezeket Eſaias Prophetanak, hogy elmennyen, ſ-az nepet meg vakitſa, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, Seregeknek Ura. Ez Eſaiaſe eppen.

De az Szent Lelek mondotta ezt Eſaias Prophetanak. Ez eppen ßent Pal Apoſtole.

Hát az Szent Lelek termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, Seregeknek Ura.

Ihol az imadando ßent Haromſag egy bizony őrők Iſtent mely vilagoſſan meg mutattak minekünk ez Eſaias mondaſaban az Apoſtolok az uy Teſtamentomban? Mert az uy Teſtamentombol kel ez illyen bizonyſag-teteleket megh magyaraznunk.

Nem tudnak ez ellen az Samoſatenicuſok mit mondani, hanem oda alab igazitanak elſőben, annak-utanna kotyvaztanak eggyet hozza.

Gyakorta az iras azon egy dolgot külömbözö igevel mond meg, es azon egy dolgot ſoknak tulaydonit, de nem egyenlökepen.

F. Hamis ez az *principium*. Mert valamikor azon egy dolgot tulaydonit az ßent iras az Iſtennek, ſoha ez haromnal fellyeb nem megyen: Vagy Atya, vagy Fiu, vagy ßent Lelek: vagy mind az harman egyßerſ-mind egyenlőkepen. Mert az Atya munkalkodik mind eddig: *En-is haſonlokepen*, azt mondgya Idvözitönk, *Ioh.* 5. *v.* 19. Egyenlő hát az Atyanak, Fiunak es ßent Leleknek cselekedete, tanatſa az nepnek meg vakitaſaban, az mint meg bizonyitottuk.

CAPUT VII. v. 14.

Szül Fiat, es hivattatik az ő neve Emmanuelnek.

Ezt az iget *Emmanuel*, ßent Mathe magyarazza, hogy legē: *Nobiſcum Deus. Cap.* 1. *v.* 23. Mi velünk Iſten, melyből meg tetßik, hogy az Meſsias nem csak csupa ember, de ugyan Iſtenis, nem ßületeſe utan valo Iſten penig, hanem ugyan bizony őrők Iſten. Mert azt magyarazza az Euangeliſta, hogy hogy

lőtt mi velünk Isten az Christus? tudni illik, az testnek fől vetele altal. Hát nem csinalt Isten az testben, hanem az ki Isten vala az testnek fől vetele előt-is, az lőtt velünk Isten az testben. Mert nem Istenne lőtt az ki Isten vala, hanem velünk Istenne az testben. Mert hogy hogy lehetet volna: *velunk Isten*, ha az előt Isten nem volt volna? Igy magyarazza szent Ianos, *cap. 1. v. 14. Es amaz Ige teste lön, es mi közöttunk lakozek, lattuk az ö dicsöseget, ugy-mint az Atyanak eggyetlen egy szülöttet.* Az testben lőtt hát mi velünk Isten.

Ha az Christus az testben lött velunk Isten, tehat volt az testnek föl vetele elöt, ugymint bizony örök Isten De az elsö igaz az elebbi magyarazat szerint, lassad Galatinust, lib. 3. cap 18. Azert az következes is igaz.

Az mit ez ellen bolonak az Samosatenicusok, oda alab meg lassuk, *Matth. 1. v. 14.*

CAPUT VIII. v. 13.

Az Iehovat az Seregeknek Urat szentellyetek, ő tőle fellyetek, es őtet rettegjetek. Es ő-is szentelestekre leszen ti nektek: az Izraelnek penig ket hazanak, ütközetnek es botrankozasnak köve gyanant leszen.

Hogy itt à termeset szerint valo bizony örök Isten bollyon, minden ember altal lattya, ki ő maga felől azt mondgya, hogy az Izrael ket hazanak, ez az Iehova útközetnek es botrankozasnak köve leszen. Kicsoda penig az ütközesnek es botrankozasnak köve, az uy Testamentom igazit el az felől, es azt egy atallyaban az Christust mondgya hogy legyen. *Matth. 21. v. 42. Act. 4. v. 11. Rom. 9. v. 33. 1 Pet. 1. v. 7. Psal 118. v. 22. Es. 28. v. 16.* De hogy ebben ugyan semmi homaly ne legyen, Simeon az Templomban ezt az Christust öleben vöven, azt mondgya felőle *Luc. 2. v. 34* Ime vettetet ez sokaknak esetekre, es sokaknak föl tamadasokra Izraelben.

Az Christus ütközesnek es botrankozasnak köve.

Ha az utközesnek es botrankozasnak köve Seregeknek Ura es igaz Iehova, tehat az Christus termesset szerint valo Isten, es bizony örök Isten.

De az elsö igaz. Mert im bötü szerint Esaias mondgya.

Hát az következes is igaz. Mert az Apostolok az uy Testamentomban à Christust mondgyak utközesnek es botrankozasnak kövenek.

Ez mostani Samosatenicusok lattyak ebben az tanubizonysag-tetelben az Christust Seregeknek Uranak es Iehovanak lenni. Annak okaert valahol mit tudnak ez ellen mondani, elő keresgetik illyen modon.

I. Ha kiknek sokan leven egy nevet adnak, es azzal s. azert mind sam szerint s. mind allat szerint eggyek leszenek, tehat az Christus, az Apostolok, az Nap eggyek volnanak Mert vilagnak vilagjai ök. Peter, Pal, hogy Apostoloknak mondatnak, eggyek lennenek, es mi nem?

F. Oly helyessen, es oly elegedendőkepen megh feleltem erre oda fellyeb, *Psal. 24 v. 7 Object. V.* hogy mindenek velt megh elegedhetnek. Azert nem hozom itt elő.

Azt mondom: Mas az Iehova Seregeknek Uranak nevet egynek, kettőnek, haromnak adni: Mas ismet az vilagossagnak, Apostolsagnak, &c. nevet sokakkal közleni. Mert ez nem Iehova Seregeknek Ura, ugy adatik az Atyanak, Fiunak es az Szent Leleknek, hogy soha ez harom Isteni szemelyeken kivül senkinek nem adatik: vagy ha ti közlitek az nappal, Apostolokkal &c. Lassatok: Tegyetek az napbol, Apostolokbol Seregeknek Urat, Iehovajat.

Szokasok az Szent Haromsagh tagado Samosatenicus eretnekeknek, hogy akar mely nagy dolgot-is valami finesinstantiaval allassanak el, melynel könnyeb, s-rosszab feleletnek neme az Dialecticusoknal nincsen. Hogy nem felelnek egy altallyaban, ugy mint mi: miert csaponganak, mint az sok lyuku hamis rákok.

II. Peter Apostol, David. Psal. 118. v. 21. Ezechias. Es. 28. Zorobabel Zach. 3. minden hivek. 1. Pet. 2. v. 5. kö sziklaknak, köveknek neveztetnek.

Azert Peter, David, Ezechias, Zorobabel az hivek mind egyek: Keptelen.

F. Sem Peterről, sem Davidrol, sem Ezechiasról, sem Zorobabelről, sem az hivekről nem mondgya Esaias, hogy az útkőzesnek, es botrankozasnak kövei: sem hogy Seregeknek Ura Iehovai. Az Apostolok-is eggyikről sem magyarazzak, hanem az Christusrol. Azert hamisnal hamisab az ellenvetes. *Elenchus falsorum Patrum.* De hogy ne pantolodhassanak, lassuk hamis eretnekseget az ő velekedeseknek.

HIVEK.

PETER.

Te Peter vagy, es ezen az kősalon epitem fel az en Anya-szentegyhazamat. *Matth. 16. v. 18.*

DAVID.

Az kő, mellyet az epitők meg vetettek, lőt szegelet kő, az Urtul lőt ez, mely csudalatos az mi szemeink előt. *Psal. 118. v. 22.*

EZECHIAS.

Azt mondgya az Ur Isten: Ime en vetek Sionban kővet, proba kővet, dragalatos szegelet kővet, erős fundamentum követ. &c. *Es. 28. v. 16.*

ZOROBABEL.

Ime egy kő leszen, mellyet en helyheztetek Iehosua Pap előt, es egy kőnek het szemei leszenek. *Zach. 3. v. 9.*

HIVEK.

Ti-is mint elő kövek eppiteszetek fel, hogy legyetek szelki haz. *1. Pet. 2. v. 5.*

CHRISTVS.

Az Iehovat az Seregeknek Urat szentellyetek, ő tűle fellyetek, es őtet rettegjetek: Es ő-is szenteleszkre leszen tinektek: az Izraelnek pedigh ket hazanak útkőzesnek, es botrankozasnak kőve gyanant leszen. *Es. 8. v. 13.*

Tekentsetek be ti Samosatenicusok ez irasokban, es igen igen szorgalmatoson keressetek ki: Peter Apostol, es az hivek mondassanake oly útkőzesnek, es botrankozasnak kövenek, ki Iehovanak, es seregeknek Uranak mondatnek, es ha Esaias ebben az tanu-bizonysag tetelben, Peterről, es az hivekről jövendőle? Az Uy Testamentomban az Apostolok ő raytok mondgyake, hogy be tellyesettenek ez mondasok, avagy nem? Mert az *Psal. 118. v. 22.* nem David: *Es. 28. v. 16.* Nem Ezechias. *Zach. 3. v. 9.* nem

Zorobabel, hanem az egy Christus Iesus mondatik kőnek, az kit tagadni, Szent Lelek ellen valo hazugsagnak vetke. Peter, es az hivek kőveknek mondatnak. De nem Iehovaknak, es nem seregeknek Uranak. Azert nem abban vagyon az pont, hogy imez amaz kőnek mondatik: Hanem ebben, ha Iehova Seregeknek Uranak mondatnake, es ha az Euangeliztak ő rolok magyaraztake ez Esaias jövendőleset, avagy nem? Mellyben oly nyilvan valo hamisagtok fitogattya magat, hogy csak ez-is eleghvolna megh hamisitastokra.

II. Lam Peterben-is meg botrankoztanak. Matth. 16. Gal 2.
Azert abbol meg nem bizoniyttathatik az Christus Istensege.

Peter Apostolban meg botrankozni.

F. Peterben meg botrankoztanak az Sidok, de nem olyban az ki Iehova seregeknek Ura, útkőzesnek, es botrankozasnak kőve volna, sem nem olyban, kiről az Apostolok ezt az Esaias mondasat magyaraztak volna, hanem mint gyarlo embernek esetiben, ki az Sidokkal Sido modon, az Poganyokkal Pogany modon élt, és santikalt, s-nem egyenes labbal jart. Christusnak pedig, nem mint botrankoztato kő Peter, hanem mint Sathan ellenkezesere vagyon, hogy földi uraszaggal almodozik. Lattyatoke azert ti Samosatenicusok, mely illetlen az pelda? Miert nem maradtok az Esaias mondasanak hataraban? Miert kullogtok az linea kivül?

Azert az kő, az Seregeknek Vra: Ez Esaiase.
De az kő az Iesus Christus, ez az Apostoloke.
Azert az Iesus Christus Seregeknek Vra.
III. Megengedgyük, hogy Esaias itt szolot az Christusrol, de ugy mint essközről, es masodikrol az Atyarol, ugy mint elsöről, s-ö az Seregeknek Vra: Az követ az mint szokta Vranak kepet viselni, ugy szol Esaias az Christusrol: viseli pedig az Seregeknek Vranak kepet, mediate & secundario.

Nota benè.

F. Isten nem tudom hova tőtte volna az ti Dialectikatokat. Hogy nem formallyatok egyenesen ki, ha igaz igyetek vagyon. Esaias szolot az Christusrol, de ugy mint masodikrol, tudni-illik, az Istensegben ki masodik szemely, megengedgyük. De hogy ugy szolot volna mint esskőzről, az bőtű

hamisitt meg titeket. Mert az mely Iehova Seregeknek Ura ſol: azon Iehova ſeregeknek Ura az útkőzeſnek, es botrankozaſnak kőve. Hol vagyon itt, ha egy ſikrani lelketek iſmereti vagyon az követſeghnek mégh csak gyanojais? Hol vetterik itt ez Eſaias mondaſaban az Atya az Fiuval egyben? Valaki Eſaiaſnal az útkőzeſnek, es botrankozaſnak Iehovaja, ſeregeknek Ura, az Apoſtolok azont mondgyak az Chriſtuſnak. Mit csapongotok tehat? Hol olvaſtatok, hogy elſő Iehova, es ſeregeknek Ura, az Atya, az Fiu pedig maſodik Iehova, es ſeregeknek Ura, az az, az mint ti mondgyatok: eskőz Iehova, ez eskőz ſeregeknek Ura?

Az Chriſtus viſeli az Atyanak kepet: azert Iehova ſeregeknek ura, Magatok meg hamiſsittyatok ezt. Mert ezt mondgatok, hogy Iſten volt az Chriſtusban. Kicsoda az az Chriſtuſban levő Iſten? Az ki az teſtben megjelent. 1 *Tim.* 3. *v.* 16. amaz őrökke valo lelek. *Heb*: 9. *v.* 14. ki igaz Iſten, es őrők elet: 1 *Ioan* 5 *v.* 20. Ez az Iehova ſeregeknek Ura, útkőzeſnek, es botrankozaſnak kőve, *primario & perſe.* Mert maſodik, es eskőz ſerint valo Iehovat, es ſeregeknek Urat, ſohul az irasban nem olvaſunk, eretnekſeg is azt allatni.

Elegh mint kúnk, hogy meg engeditek azt, hogy Eſaias itt az Chriſtuſrol ſol. Ha az Chriſtuſrol ſol. Hat ſeregeknek Ura, es Iehova: azert termeſet ſerint valo őrők Iſten.

IV. Szent Pal ſokkal külömb ighekkel es ertelemmel hozza elö, ez' az mondaſt. Rom. 9. v. 33. Mert Eſaiaſnak ket mondaſat hozza be.

F. Hamis ez agyaskodas. Mert noha ſent Pal Apoſtol lattatik valamit el hadni abban az tanu-bizonſag tetelben, mellyet Eſaiasbol vőt, *cap.* 28. mind az altal az czelt, es az ertelmet meg tartotta. Mert valakiről Eſaias jövendől, hog leſen botrankozaſnak kőve az Sidoknak, Sz. Pal azt mondgya be tellyeſedetnek lenni az Chriſtusban azon ertelemmel, mellyet mivelhogy az Samoſatenicuſok igen forgatnak. Veſſük egyben az Eſaias mondaſaval, es laſſuk azoknak hamiskodaſokat.

ESAIAS.	*PAL.*
Az Iehovat az Seregeknek Urat ſentellyetek, ő túle fellyetek, es ő túle rettegjetek: es ő is ſenteleſtekre leſen tinektek, az Izraelnek pedigh ket hazanak útkőzetnek, es botrankozaſnak kőve gyanant leſen. *Cap.* 8. *v.* 13.	Mert megh botrankoztak az botrankozaſnak kővebe: Mint meg vagyon irva: Ime vetek Sionban botrankozaſnak kővet, és megh útkőzeſnek kősiklajat, es valaki abban hiſen, meg nem ſegyenúl *Rom.* 9. *v.* 33.
Annakokaert azt mondga: az Ur Iſten: Ime en vetek Sionban kővet, Proba kővet, dragalatos ſegelet kővet, erős fundamentom kővet, az ki hiſen, nem ſiet az. *cap.* 28. *v* 16.	*PETER.* Annakokaert meg vagyon az irasban: Ime helyheztetek Sionbá, draga, es fő ſegeletbe valo kővet, es az ki abban hiſen, meg nem ſegyenúl. 1. *Pet.* 2. *v.* 6.

Mit mondanak ezek ellen az Chriſtus Ieſus ellenſegi?

I. Nem azon igekkel, ertelemmel, es moddal hozza be ſent Pal.

F. Mintha nem azon lelek ſolot volna ſent Palban, mely Eſaiasban: mint-ha az ſent Leleknek ſabadoſon valo ſolaſat, ez csinált ny, fel Iſtenűek megh gatolhatnak: Mintha nem tudta volna mit ſolot Eſaias altal, es kiről? Az mi elegh vala az ſent Pal Apoſtol tanitaſanak czellyara, es ertelmenek ki fejezeſere, ſ-az dolognak meg bizonyitaſara, meg elegſik azt elő hozni Eſaias iraſabol, es az Propheta iraſat meg magyarazni, ki legyen az útkőzeſnek kője, es kiken tellyeſedet az be?

II Mert ez ighek: Ime vetem Sionban az botrankozaſnak kővet, *mint Szent Pal ſol: nincsen ſohol az irasban, hanem haſonlo*: En kúldők Sionban kővet. &c.

F. Az mely kővet Iſten mond Eſaiaſnal, hogy kúld, azt ſent Pal igy mondga: *Vetek*, nezven az kútől vőtt haſonlatoſſagra, es az nepnek abban valo megh útkőzeſere. De azert ez ighén: *Kuldők*, azon Chriſtus ertetik, kit ſent Pal ez igevel fejez ki: *Vetek*. Szent Pal, Sz. Peter, Simeon Prophe ta egyenlőben mondgyak, hog vettetet ez kő, magyarazvan

az Esaias mondasat, azon ertelemmel, azon czellal, s-az Samosatenicusok öket hamisittyak.

Akar helyheztetet, akar tetetet, akar vettetet, akar fundaltatot, mind egy, es csak az Christusrol vagyon. Meg dühö időt elmenek nyalaskodasa hat ezek ellen sollani. Mert Esaiasrol, *cap.* 28. *v.* 16. vagyon ez ighe. *Vetek.*

III Esaias nem mondgya, hogy vettetik az botrankozasnak kösziklaja, hanem hogy Isten ö maga mondatik botrankozasnak kövenek Szent Pal pedig, hogy vettetik.

F. Esaias. *Cap.* 8. irja meg neverol, kicsoda az útközesnek köve, tudni-illik, az Iehova seregeknek Ura, ki felöl azt jövendöli, hogy az Izrael hazanak botrankozo kö gyanant lessen, azert, hogy az kiben az be tellyesedik jövendöben, meg tudgyak ki legyen, es semelye felöl jo ertelemben legyenek. Annak utanna ismet *cap.* 28. azon dologrol jövendölven, nyilvan sol, s-azt mondgya: *Ime en vetek Sionban követ, &c.* Szent Pal erre az Prophetiara nezven azt mondgya: Meg vagyon irva: *Ime en vetek követ*: Kit vet? Az kit oda fellyeb Iehovanak, seregeknek Uranak monda. Mert azt vöve Simeon öleben, es arrol magyarazza ez irast. *Luc* 2. *v.* 23. Azert valamely kúrol jövendöl, *cap.* 8. Esaias, azonrol *cap.* 28. Mert az mint amot mondgya, hogy lessen útközesnek, es botrankozasnak köve Izrael hazanak: akkeppen imit, hogy Proba kö lessen, kit Szent Pal Simeonnal es Szent Peterrel eggyut magyaraznak, hogy útközesnek, es botrankozasnak köve.

Meg mondotta *cap* 8. hogy az Iehova seregeknek Ura az botrankozo kö: annak utanna, mint le tett dolgot, nem emliti olyan nyilvan neverol, hanem az egyser meg nevezet Iehova, botrankozo kúrol nyilvan jövendöl: Meg-is azt vitattyak az Christus ellensegi: Kulömbsegh vagyon az jövendölesben.

Azert vagy egy, es ugan azon az Esaias jövendölese, azzal az iraſſal, kit Szent Pal elö hoz: vagy kulömb. De kulömbnek mondani, az Szent Lelek ellen solani. Mert ugyan nyilvan ki fejezi az bötüben Szent Pal: Az mint meg vagyon irva. Sohul pedigh ez nincsen meg irva egyebut, hanem itt Esaiasnal. Hat ugyan azon ez jövendöles az Szent Paltul citalt, elö hozot iraſſal.

IV. Miert tött hat Pal magatul hozza? Miert ölgyelitet ket iraſt öſsve, mellyet az Propheta külömbözö dolgokrol irt?

F. Hamis, hogy Szent Pal töt volna valamit az jövendöleshez. Mert igy nem Szent Pal, hanem az Szent Pal altal solo Szent Lelek vadoltatnek, mellyet meg gondolni-is eretnekseg. Az-is hamis hogy ket kúlömbözö iraſt ölgyelitet volna Szent Pal öſsve. Mert egy az botrankozo kúrol valo jövendölese Esaiasnak mind *Cap.* 8. mind *Cap.* 28. Ha azert Szent Pal, mind ez ket helyen elö hozot dolgokra nezet-is, egy jövendöleſt magyaraz.

V. Szent Pal nem nezet az cap 8. valo jövendelesre hanem az cap. 28. az mint az Apostol beſsedenek mind kezdeti, mind vege megmutattya.

F. Ez-is hamis. Mert az mely kö *cap.* 8. mondatik útközesnek es botrankozasnak az Israel hazanak, azon s-nem mas az Sionban vettetet *Proba kö. Cap.* 28. Mert lehetetlen, hogy töb útközesnek es botrankozasnak kövenöl sollyon Esaias annak mint à kit Simeon öleben vöt *Luc.* 2. *v.* 32. à kiben az Sidok meg útköztenek Szent Pal tanitasa szerint: *Rom:* 9. *v.* 3. es az ki lött az segeletnek fejeve 1. *Pet.* 2. *v.* 6. Mert sohul az Atya Istenrol, az egesz Bibliaban nem olvassuk, hogy útköseznek es botrankozasnak kövenek mondatnek. Hat az Christus Iesus az Iehova Seregeknek Ura, botrankozo es útközö kö.

VI. Esaias az Istent mondgya kö ſsiklanak: az Apostol pedigh hogy Isten vetette az kö ſsiklat, vagy helyheztette.

Az botrankozo kö, melyrol az Apostol ſsol, Istentul helyheztetetnek vagy vettetetnek mondatik.

De az seregeknek Istenet senki nem helyhezteti, sem veti, sem nem vetheti.

F. *A figurata locutione ad proprium*, nem igaz az *collectio.* Hasonlatossagbol mondatik az Seregeknek Ura botrankozo könek, mellyet senki nem tagad: Hat ez-is hasonlatossag-

bol valo Bolaſnak modgya az Iſten, mint útkőző kő, vettetik Sionban, nem az menyiben Iſten ő magaban valo mennyei felſeg, hanem *per accidens*, azokra nezve, kik az Seregeknek Uraban, mint valami kőben megútkőznek, az mint ezt magyarazza Szent Pal: Meg botrankoztak az botrankozaſnak kővebe mint meg vagyon irva *Rom. 9. v. 33.*

Valakiben azert az Sidok meg botrankoztak, az az botrankozo kö, Iehova, ſeregeknek Vra. Ezt Eſaias mondgya bötüſſerint.

De az teſtben meg jelent Ieſus Chriſtusban botrakoztanak meg à Sidok. Ezt ſent Pal tanittya bötuſſerint.

Annakokaert az teſtben meg jelent Chriſtus Ieſus az botrankozo kö, Iehova ſeregeknek Vra.

V. Az ſeregeknek Iſtene mindenkor vagyon es volt.

De az Iſtentul vetendö botrankozo kö nem mindenkor volt. Mert azt az Iſten ugy-mint következendö, meg terendö dolgot igirt, az mely nem volt: Luc. 2. v. 34.

Hat az botrankozo kö, nem az ſeregeknek Iſtene.

F. Igy kellene bezzeg diſputalni. Az elſő igaz. Az maſodikat az okaval eggyűt meg magyarazzuk, es tagadgyuk, hogy ez az Iehova ſeregeknek Ura, kiről Eſaias jövendől, nem volt volna. De hogy botrankozo kő leheſſen, azert kellet jövendőre nezö igevel ez Iehova felől ſolani. Mert az ſeregeknek Ura, az ő Iſteni felſegeben nem lehetet botrankozo kő, hanem Iſten formajaban egyenlő leven, Iſtennel meg kellet magat erősiteni, es ſolgai abrazatot kellet fel venni, hogy az Eſaias, es az Simeon jövendőleſe ſerint, melynek oſtan valoſagos be tellyeſedeſet prædikallya ſent Pal, botrankozo kő leheſſen. Mindenkor volt azert ez az ſeregeknek Ura, de nem oly formaban, melyben oſtan botrankozo lőn, tudni illik, az teſtben. Ez az oka, hogy ennek az ſeregeknek Uranak az teſtben valo el jöveſere nezve, melyben botrankozo kő lőn, az Simeon módaſa ſerint ſol az Propheta. Az teſt lőt Ige, azert az botrankozo kő: ki az teſtnek előtte-is volt. Mert az teſtben botrankozo kő nē lehetet volna. Ezt vetette azert az Ur Iſten botrankozo kőnek, de az teſtben melyben nem mindenkor volt.

In-

Innen fűgh annak-is magyarazattya, hogy az Iſten vetette az ſeregeknek Urat botrankozo kőnek, de nem az menyiben ſeregeknek Ura ő magaban, hanem az menyiben ez az ſeregeknek Ura kőzben jarova lőt az teſtben, mely az ő mennyei felſegenek nem derogal ſemmiben, mint bőtű ſerint világos ertelemmel magyarazza ſent Pal, *Phil:* 2. Azert vagy az Atya lőt botrankozo kőve, vagy az Fiu. Nem az Atya. Mert ſohul az Bibliaban azt nem olvaſſuk. Hat az Fiu. Ha az Fiu, hat ſeregeknek Ura, es volt az teſtnek fel vetele előt. Mert ha nem volt volna, nem vettethetet volna az teſtben botrankozo kőve.

VI. Valakit Simeon öleben vött, az az botrankozo kö.

De az ſeregeknek Iſtenet, kiről Eſaias ſol, nem vötte Simeon ölebe.

Mert Eſaias idejeben Simeon nem volt: oſtan az Seregeknek Uranak huſa csontya nincsen.

Hat nem az ſeregeknek Urat, Iſtenet mondgyak az Apoſtolok botrankozo könek.

F. Itt-is igaz az elſő *propoſitio*: az maſodikat meg magyarazzuk. De az ſeregeknek Urat nem vötte Simeon öleben, az menyiben ő magaban vagyon az teſten kivül meg gondolvan az ſeregeknek Urat: Mert ig az Menyet földet, az be tőlti: de öleben vötte az menyiben az mindenek felet aldando Iſten az Atyak kőzzül valo *Teſt ſerint*, *Rom:* 9. es az teſtel eggyeſült. Azert teſi oda Simeon, hogy leſen ſokaknak fel tamadaſokra. Mert tudgya vala, hogy az mikeppen az Atya halottakat tamaſt es elevenit, ugy az Fiu-is, az kiket akar meg elevenit *Ioan. 5. v. 21.* mely az Simeon öleben fel vőt kűtől nem lehetet volna, ha egy-ſerſ-mind ſeregeknek Ura nem volt volna.

I. Az Seregeknek vőtte Simeon öleben, de az teſtben.

Azert hamiſſan ſaggattyatok meg az Chriſtuſnak ſemelyet, Iſtenſegeről argumentalvan emberſegere es viſont emberſegeről Iſtenſegere. Mert az Simeon öleben levő botrankozo kő, ſeregeknek Ura, nem vettetik ellenben az teſtel, hogy eggiket mondva az maſikat tagadhatnad. Mert mi nekűnk, eg Ur Ieſus Chriſtuſunk, ki altal mint ſeregeknek Uranak altala lőttenek mindenek, es mi-is ő altala *1. Cor. 8. v. 6.*

Azt

III. Azt vallyatok ti, hogy *Deus manifeſtatus eſt in carne*, az Atya Iſten jelent meg az teſtben: Hat mikor Simeon az Chriſtuſt ölében vötte az Atya Iſtent vötte ölében. Lattyatoke mely rütöl haboztok.

Nem arrol vagyon az kerdes, volte Simeon Eſaias idejeben, hanem aze az ſeregeknek botrankozo köve, kit Simeon ölében vött? ö maga Simeon mondgya, az ſent Leleknek altala Eſaiasbol. Mert elegh vala Eſaiaſra igazitani, mit ſollot az felöl az kö felöl. Simeon pedigh nem mondgya, hogy vettetik, de *poſitus eſt*, vettetet. Mert az Eſaias jövendöleſe, mar be tölt abban, csak vegben kel az dolognak az Sidokban menni.

IV. Nincsen huſa csontya az ſeregeknek Uranak magaban, de vagyon az teſtel valo eggyeſüleſeben. Mert ez az ſeregeknek Ura, az ö ſajat tulaydon verevel valtot meg minket *Act* 20. v. 28. Mert ez az ſeregeknek Ura, *particeps factus eſt ſanguinis & carnis*, reßeſült az teſtben, verben, mint ſinten egyeb gyermekek, *Heb.* 2. v. 14 akkor mikor ki bocsata Iſten ezt, es aſſonyi-allattul lön *Gal.* 4. v. 4.

VII. Calvinus, es Petrus Martyr mondgyak: Igazak ezek az Eſaias idejeben, de igazabbak löttek az Chriſtus el jöveteliben. Azert ha ſent Pal elö hozza is, de bizony csak valami haſonlatoſſagert.

F. Iſmet el ugranak az Dialectica mellöl, es emberi *autoritaſſal* toldozzak, fodozzak romlot igöket. Amazok mondgyak: Igazabbak az Chriſtusban. Miert? Mert az Prophetak gyakorta az ö jövendöleſeket, ugy igazgattak, hogy reß ſerint akkor töltenek be nagyob valoſagert, reß ſerint *in rei veritate*, valoſagban az Chriſtusban. Ha azert Calvinus valami reßet az Eſaias idejere magyarazza, hogy akkor tölt be, valoſagat az Chriſtus Ieſuſnak tartotta. Azert mondgya: Igazab. Mit ártotok ezzel az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegenek? Hogy nem magyarazzatok meg azt az haſonlatoſſagot, mit fuladoztok.

VIII Peter Apoſtol ſem az Eſaias iraſat hozza elö, hanem arra peldazot. 1. Mert Peter oly kurol ſollot, kit Iſten vetet. De az ſeregeknek Vrat ſenki nem vetheti.

F. Sz.

F. Sz. Lelek ellen valo hazugſag, hogy Peter Apoſtol nem az Eſaias jövendöleſet hozna be. Mert meg mutatam, hogy Eſaias mind az ket helyen. *cap.* 8. *& cap.* 28. azon egy útközeſnek, es botrankozaſnak köveröl jövendöl. Mert ha maſrol itt, amot maſrol, magaval ellenkeznek, holot csak egy az botrankozo kö, az Apoſtolok magyarazattya ſerint.

Az mi az argumentomot illeti, menyiben vetette legyen Iſten az ſeregeknek Urat, hogy botrankozo kö leheſſen, oda fellyeb meg mondottam. Nem ſükſeg itt azon dolgot elö hoznom.

2. *Mert az mint Eſaias mondgya, hogy az hiveknek meg ſenteleſek leßen, az hitetleneknek botrankozo kö, ugy Peter csak valami haſonlatoſſaggal, hogy az Chriſtus az hiveknek idvöſſeges, az hitetleneknek veßedelmes romlas.*

F. Ez volna az Calvinus ertelme, hogy noha be tellyeſedet valami reßeböl az Eſaias idejeben: de azert igazabban, az az, tellyes valoſagban, az Chriſtusban. Hamis azert, hog nem azont hozna be ſent Peter, az mint, mind az Locuſnak citalaſa, mint az bötü ſerint valo altal iraſa Eſaias könyveböl az jövendöleſnek, ſent Peternel megh tetßik. Mert azt mondgya: Meg vagyon irva az irasban. Hát bizony az mely irasban mondgya, hogy meg vagyon irva, azont hozza mindgyaraſt be, az mint elöb egyben hozam. Az mikeppen azert az ſeregeknek Ura, az hiveknek megh ſenteleſekre es üdvöſſegekre volt az Eſaias idejeben, az hitetleneknek pedig botrankozo kö: ugy azon ſeregeknek Ura az Apoſtolok idejeben az hiveknek idvöſſegekre: *Mert boldog az, ki en bennem meg nem botrankozik. Matth.* 11. v. 6. az hitötleneknek pedig veßedelmekre botrankozo kö. Mert nincsen mas kö az O, es Uy Teſtamentomban az Chriſtuſnal.

Boronallyuk be hát, hogy ebben az irasban oly nyilvan valo tanu-bizonſag-tetel vagyon az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſegeröl, az ö Attyaval valo egyenlöſegeröl: avagy egy Iſteni allattyarol, hogy azt megh az Pokolbeli, ördögök ſem tagadhattyak, ha ſinten annak tagjai altal mocskollyak is.

CAPUT IX. v. 6.

Gyermek ſzületik nekünk, es Fiu adatik nekünk, kinek az ő vallan leſen fejedelemſege, kinek nevet nevezi csudalatoſnak, tanacsoſnak, erős, hatalmas Iſtennek, örökke valoſagnak Attyanak, bekeſſegnek, fejedelmenek.

Lib. 3 cap. 9

Galatinus ez Eſaias Propheta mondaſat, egyeneſen az Meſsiaſra magyarazza, kinek magyarazattya, annyival hiteltsb, hogy az regi Sido Bölcseknek mondaſokkal erősiti bötüſerint. Az Anyaſent egyhaznak Apoſtoli, ferfiais, az Paterek egyenlöben az Ur Chriſtuſra magyarazzak.

Erős Iſten es örökke valoſagnak Attya az Chriſtus.

Vagyon pedig ket kivaltkeppen valo Titulusſa, es nevezeti itt az Chriſtuſnak, mellyekből termeſet ſerint valo Iſtennek iſmertetik lenni. Eggyik. Mert erős Iſten, mellyet ſent Ianos *Apoc.* 1. *v.* 8. *item* 4. *v.* 8. az Chriſtuſra magyaraz, hogy ő, *Deus omnipotens*, az mindenhato Iſten. Maſik, mert örökke valoſagnak Attya, ugy-mint, ki örökke valo Lelek. *Heb.* 9 *v.* 14. igaz Iſten, es örök élet. 1. *Ioan.* 5. *v.* 20. Az holot azt kel eſünkben vennünk, hogy azt mondgya az Prophe-ta: *Hivattatik, ſ-nem leſen.* Mert ezzel jelenti, hogy mindenkor erős Iſten, es örökke valoſagnak Attya volt, de azert mikor az teſtben megjelenik, akkor oſtan iſmertetik meg ollyannak lenni. Mert az teſtben megjelenven, győzi meg az lelki ellenſeget, az ördögöt, es örökke valo orſagot ſerez, melyben mint valoſagnak Attya, vegh nelkül Uralkodik *Luc.* 1. *v.* 33.

Ha az Mariatul ſzülettetet Chriſtus Ieſus, az erös, hatalmas Iſten, az örökkevaloſagnak Attya, tehat termeſet ſerint valo bizony örök Iſten.

De az elsö igaz, az mint Eſaias itt mondgya.

Hát az következeſ-is.

Fölöt-

Fölötte igen vilagos jövendöles ez az Meſsiaſrol, mely ellen mit csacsogjanak az Samoſatenicuſok, laſſuk egy egy ſoval.

I. Senki az uy Teſtamentomban, ez mondaſat Eſaiaſnak elö nem hozza. Azert nem az Chriſtuſrol vagyon ez jövendoles.

I.

F. Hamis. Mert az Euangeliſtak, es az Apoſtolok egyenlöben csak erről, es ennek ſületeſeről, &c. tanitanak, ſöt az Angyal ugyan élő nyelvel prædikallya az Paſtoroknak. *Luc.* 2. *v.* 11. ſületeſeről, uraſagarol, es birodalmarol. *Luc.* 1. *v.* 32. 33. Noha azert illyen nyilvan valo bötüvel nem irattatot altal az uy Teſtamentomban, mint itt vagyon, de az ertelmeben az egeſs Euangeliom csak ezt Prædikallya az mit itt jövendöl Eſaias.

II.

Annak-felette eggyez minden reſzeiben ez jövendöles azzal, mellyet ſola *cap.* 7. *v.* 14. Ime, ugy-mond, *fogad az ſuz, es ſulſiat, es az ö nevet hivod* Emmanuelnek, *velünk Iſten.* Itt-is azt mondgya: *Gyermek ſületet nekunk, es fiu adatot nekunk:* Micsodas Fiu? *Emmanuel* Velünk Iſten, erős Iſten, örökke valoſagnak Attya. &c. Ki az Ur Chriſtus.

II. Gyermekröl vagyon itt ſo, ki az Eſaias idejeben volt.

De az Chriſtus ſem emberſege ſerint, ſem Iſtenſege ſerint nem ſületet volt Eſaias idejeben.

F. Hamis az elsö *Propoſitio.* Mert noha az Propheta oly ſokkal él ez jövendö mondasbā, mellyek el multra neznek, mind az-altal azzal azt nē akarja, hogy immar ſületettet volemberſegeben, hanem csak az Prophetianak tökelletes igaz be-tellyeſedeſejert, mely ſolaſanak nemeről vadnak az Prophetak jövendöleſek. Megh engedgyük azert, hogy az Chriſtus teſt ſerint nem ſülettetet volt Eſaias idejeben, ugy-mint, kiről csak jövendöt mond, de tagadgyuk, hogy Iſtenſege ſerint nem ſülettetet volna. Mert az öröktül fogvan valo. *Pſal* 2. *Proverb* 8.

III.

III. Az kiről itt ſo vagyon, az elöſser gyermek, es ember löt, az utan mondatik, hogy Iſten, es Atya lött.

De az ellenközök Chriſtuſok, Iſten voli elöb, az utan löt, es ſületet gyermek, es ember.

Az mi Chriſtuſunk pedig, eloſſor ſuletet, azutan az ſenvedes, es az engedelmeſſegh altal lőt Iſten es Vr. Luc. 24. v. 26. Ioan. 14 v. 24. Act. 2. v. 36. Phil. 2. v. 8. Heb. 2. v. 9. 2. Pet. 1. v. 17. Apoc: 5. v. 9.

Azert az mi Chriſtuſunkrol vagyon itt ſo, nem az ellenkezőkeröl.

F. Az kiről itt ſo vagyon, az előſőr gyermek es ember lőt, tudni illik, az teſtnek fől vetele altal, es ugy mondatot Iſtennek őrőkke valoſagnak Attyanak, nem azert, mint-ha előb az nem volt volna, hát nem hogy az ki őröktűl fogvan Iſten vala az teſtben-is, annak neveztetik, az mint ſent Pal magyarazza: *Deus conſpicuus factus eſt in carne*: Iſten jelent meg az teſtben. Hogy hogy jelenhetet volna Iſtennek az teſtben, ha ez előt Iſten nem volt volna? 1. *Tim.* 3. v. 16. Irja meg azert, elſőben az közönſeges emberi termeſetnek rendi ſerint az Chriſtuſt ſületeſeről, es az utan az Tituluſirol, hogy meg tudnak ki volna az, az ki ſültettetnek? De az mi Chriſtuſunk Iſten volt előb, es Ur. Igaz: es erről meg emlekezzetek. Mert ha Iſten nem volt volna, az teſtet fől ſem vehette volna, az teſtben Iſten ſem jelenhetet volna meg.

Az Erdelyek Chriſtuſa.

Az mi az ti Chriſtuſtokat illeti, ime ez vilag lattya, hallya, hogy ſenvedeſe, es engedelmeſſege altal lőt Iſten. Azert uy Iſten, idegen es mas Iſten. Mert valamikor ſenvedet, es engedelmes lőt, tehat akkor lőt Iſten, uy Iſten, csinált Iſten, az mint oda főllyeb nyilvan meg mutatam. *Pſal* 81.

Az kereſztyenek Chriſtuſa.

Az mi Chriſtuſunk termeſet ſerint valo őrők Iſten, ki az Iſtennek formajaban egyenlő leven az Atyaval, magat meg alazta, ſolgai ábrazatot vőt fől, es abban is az ſolgai abrazatban meg jelentette magat őrők Iſtennek lenni: kiről ſ. Ianos mondgya, hogy lattak az ő dicsőſeget, mint eggyetlen egy ſülőt fiunak. *Ioan.* 1. v. 14. Az holot az dicsőſegen à Chriſtus Iſtenſegenek majeſtaſa, főlſege, ki az ő Iſteni termeſetivel ugy eggyűt vagyon, hogy annekűl az Iſten nem Iſten, ertetik.

Az mi az iraſokat illeti, ſolnak az Chriſtus Iſtenſegenek az teſtben valo meg jeleneſeről, mint *Act.* 2. v. 36. *Az Iſten tötte az Fiut Urra es Chriſtuſſa.* Az holot ez ighe, *Tötte*, annyit teſen,

ſen, mint jelentette, mutatta, nem azert, mint-ha az előt Ur, es Chriſtus nem volt volna, hanem az ki Ur, es Chriſtus vala, de az ſolgai abrazatban csak csupa el vettetet embernek latſik vala, azt ki jelentette, hogy Ur, es Chriſtus, mint peldanak okaert, ma az Poganyok nem iſmerhetik az Chriſtuſt Urnak, es Chriſtuſnak, de ha Iſten nekik meg jelentene, ſ-velek ſent Lelkenek altala megh iſmertetne, mindgyaraſt Urra, es Chriſtuſſa mondattatnek tetetni, maga az előt-is Ur, es Chriſtus volt. Igy ſinten nem iſmertek az Sidok őtet Urnak es Chriſtuſnak lenni, hanem az Iſten jelentette ki. Az mikor azert Urnak es Chriſtuſnak iſmertek, akkor mondatot Urra es Chriſtuſſa tetetni, maga az előt is az vala. Mert ha Ur es Chriſtus nem volt volna, ollyanna ſem tetettethetet volna. Mert ottan csinalt Ur, es Chriſtus lenne, mely keptelen. Igy kel erteni az tőb bizonſagokat is.

IV. Az magyarazok, ez Titulusoknak elö forditaſaban nem eggyeznek, ki egy keppen, ki mas-keppen forditya.

Azert ſemmi bizonyoſt ebből nem erősithetni.

F. Az magyarazoknak forditaſoknak, kűlőmbſegek, es abban valo egyenetlenſegek az igaſſagot el nem forditttyak. Mert vala-mint vala hogy forditttyak, de azert egyenlőkeppen az meg jedzet Authorok, ugy-mint, *Muſculus*, *Munſterus*, *Tremellius*, *Pagninus*, *&c.* egyeneſen az Chriſtuſra magyarazzak, es azt allattyak, hogy ő rola jővendőllőt itt Eſaias. Ez pedig az fundamentum. Hát az magyarazoknak egyenetlenſegekből akarni az fundamentomot el forditani, azon merő kabaſagh.

Nem az Authoroknak ertelmeken fundallyuk mi az mi argumentomunkat, hanem az Eſaias mondaſan.

V. Ha ſinte megh engednők-is, hogy ez nevezetek az Chriſtuſrol mondaſſanak, az mint közönſegeſen az Kereſztyenek cſelekeſnek, még ſem bizonyittathatnek megh ebből az Chriſtuſnak iſtenſege.

F. Nem ſaladtok nem, az igaſſag előt. Közönſegeſen az Kereſztyenſeg az Chriſtuſrol magyarazza: Miert alhatatlankottatok tehat èkedig? Oktalanna nevelitek az könyveteket, ha igy mentek elő az dologban. De laſſuk az derek dolgot.

1. *Ha az Christus ezeket az neveket vötte az Istentöl, hat nem örök Isten. Vötte pedig.* 1. *Mert ez ige,* Vocabit, tranſitivè *mondatik.* 2. *Mert az nem adaſſal adatik az, az minek mondatik az à kinek Isten nevet ad, mint itt Christuſnak.* 3. *Az örök Istennek ſenki nevet nem adhat.*

Nevet vôt az Christus I.

F. Vötte Christus ezeket az neveket, avagy Istenſegenek termeßetire nezve, az menyiben az ő Attyatul valo ßületeſeben közöltettenek vele minden Isteni nevek, az minemű az többi közöt, *Erös Isten, örökkevaloſagnak Attya, &c.* avagy közben-jaraſanak tißtire nezve, mint *Phil.* 2. *v.* 9. Adot neki minden nevek fölöt valo nevet, *&c.* Igy immar eggyik modon valo nevnek vetele ſincsen ellene az ő örök Istenſegenek. Mert az elsö modon valo vetel *fit non tranſitivè, quo ad divinam ejus naturam, ſed communicativè,* löt közleskepen: az masik mod ßerint, *tranſitivè,* az közben-jaronak ßemelyere. Ha azert oly nevet vött volna, mellyel az elöt nem hivattatot volna, minekelötte Mariatul ßülettetet az teſtben, mondana valamit Samoſatenicus, de ugy ſem eleget. Mert az ki erös Isten vala, hogy ßülettetek az teſtben, ugyan azon nevel azon erös Isten kezde neveztetni, az mint oda fellyeb meg mondam.

II. Az mi az okocskakat illeti, 1. *Vocabit,* hiyja, igaz. Mert az teſtben-is nem mas Isten jelent meg, hanem az erös Isten, es az örökkevaloſagnak Attya, kit nem hihat mas nevel, hanem azzal, mellyel az teſtnek föl vetele elöt-is hivattatot: Iehovanak, Seregeknek Uranak, Izrael Istenenek, az mint eddig meg bizonyitottuk, ez utan-is meg bizonyittyuk.

III. 2. Hogy az nev adaſſal löt volna az Christus Istenne, es az mikor erös Istennek nevezte, akkor öntötte volna az Christusban az Atya az ő Istenſeget, hamis. Mert akkori Isten löt volna, uy, idegen, mas es kivül valo Isten, amaz Isten tilalma ellen: *Ne legyen te neked uy Istened, es idegen Istent ne imagy. Pſal.* 81. *v.* 10. Tud meg azert, hogy az teſtben, nem mas uy Isten neveztetet Erös Istennek, hanem azon, az ki öröktül foguan *verus Deus, & vita æterna fuit,* igaz Isten es örök-ęlet volt. 1. *Ioan* 5. *v* 20.

3. Az

3. Az örök Istennek ſenki nevet nem adhat egyeb ſ. több nevet, hanem csak azt, az mellyel hivattatot. Hitta penig à Christuſt ő Fianak, es azzal eggyut örök Istennek, Iehovanak *Eſ.* 8. *v.* 13. Itt-is.

VI. Calvinus egynehanyßor erteni adgya, hogy ez nevezetek nem allattyat, de joſagit jedzik az Christuſnak.

F. Calvinus azzal nem tagadta az Christuſnak örök Istenſeget, de ſöt inkab allatta. Mert hogy hogy lehettenek volna az Christusban ezek az joſagok, ha Isten nem volt volna Nem ajandek ßerint: Mert ajandekoztatot uy Isten löt volna. Hát termeßet ßerint valo Istentül kellet az Christus teſteben azoknak az joſagoknak lenni. *Dici enim de aliquo, requirit meſſe.* Azert mondgya Szent Pal *Col.* 2. *v.* 9. hogy az Christuſban lakik az Istenſegnek minden telyeſſege, nem ajandek ßerint valo joſagkepen, hanem σωματικῶς állattya ßerint.

VII. Ezek az nevezetek emberhez-is illenek. Hát nem örök Istenhez. Mert az Haromſagoſok az Christuſnak emberſegere neznek, mikor ezt magyarazzak. Az erös Isten helyet, eros Hadnagyot mondanak.

F. Meg ůlte egyßer, mint az bůdös dongo fegy ez Samoſatenicus az kereßtyen Doctoroknak tißta ertelmeket. Az ſz. irasbol kellet volna meg bizonyitanod, hogy ez nev, *erös Isten, örökkevaloſagnak Attya* emberhez illenek maſon az Christus kivül: Mert ha az Christuſra nezve magyarazod, az mi ertelmünket erösited. Mert mi mondgyuk, hogy az Christus nem csupa ember, de erös Isten-is, örökkevaloſagnak Attya-is. Mert Isten jelent meg az teſtben, 1. *Tim.* 3. *v.* 16. az ki mindenek fölöt örökke aldando Isten. *Rom* 9.

Az magyarazoknak kůlömbözeſekre immar megh feleltem Eleg hogy nagyob reße az Sido bötüből, erös Istennek es örökkevaloſagnak Attyanak forditttyak, mint az hetvenket Bölcsek.

VIII. Vatablus igy mondgya: Isten az csuda tetelekert. De az emberek-is teßnek csudat Isten erejevel, mint Christuſ-is. Ioannis 14. *Actor.* 10. *Erös az haboruſagokert, de az örök Isten haboruſagok ala nem vettetet. Orökke valoſagnak*

At-

Az Christus nem eſzköz es maſodik Iſten.

Attya, de o maga az Iſten: az Chriſtus mint eſköz. Mert azon effectus, *tulaydonittatik,* cauſæ primariæ, *mint,* cauſæ ſecundæ & inſtrumentali.

F. Ezzel az eretnekſegben immar ugán bele ugranak, mint valami bűdős csavaba. Mert, hogy az utolſon kezdgyem el, hol hallottal, vagy olvaſtal oly erős Iſtent őrökke valoſagnak Atyat, az ki eſköz, Iſten lőt volna. De fő birova tetteteket i az Atya Iſtent: à Chriſtuſt pedig, (ő Fölſege bocsaſſa) futoſo Birova, ki altal à fő Biro mindent cselekeſik. Tudgyatok, mivel oltalmazza magat ez fele Iſtentelen vad ellen. Mert mikor meg akarnak az Sidok kővezni, azert hog Atyanak mondta volna az Iſtent, egyenlőve teven magat az Iſtennel: Az Fiu ſemmit ő magatul nem cselekedhetik, hanem à mit lát, hogy cselekedik az Atya. Vallyon-s miert nem cselekedhetik ſemmit az Fiu az Atya-nelkúl? Azert hogy nem ollyan Iſten mint az Atya? Bizony nem, hanem, hogy egyenlő Iſten az Atyaval. Meg bizonyittya mindgyaraſt. Mert valamellyeket az Atya cselekedik, azokat à Fiu-is haſonlatoſon cselekedi. Bizony nem eſköz Iſten hat à Chriſtus, hanem egyenlő Iſten az Atyaval. Azert hamis, ſőt Iſtentelen eretnekſeg azt allatni, hogy eſköz Iſten, maſodik ok az Chriſtus.

Az Vatablus forditaſat, noha nem tartoznanak oltalmazni, mind az-által: Iſten az csuda-tetelekert, meg magyarazzuk. David mondgya. *Pſal 77. v. 15. Iſten egyedul az ki csudakat teſſen,* tudni-illik, maga erejevel. Az Chriſtus pedig maga erejeveltől csudakat. *Matth. 8. v. 13. Item: Cap. 15 v. 28.* Hogy pediglen az emberek csudakat tőttenek, nem magok erejevel lőt, hanem az Chriſtuſeval. Mert ő adot nekik erőt az csuda-tetelre. *Mar. 6 v. 7. Luc. 10. v. 19. Matth. 10. v. 8. Mar. 16. v. 17. 18.* Innen mondatnak az Apoſtolok az Chriſtus neveben csudakat tenni. *Act. 3. v. 9. & Cap. 4. v. 10.*

Hogy pediglen ſent Ianoſnal, *Cap. 14. v. 10.* az Atyara viſi az csuda-teteleknek eredetit, abbol akarja meg mutatni, hogy az ki őtet lattya, lattya az Atyat kivel egyenlő Iſtenſegeben, az mint az eiől jaro Philephez nyuytot beſzedi megh mutattyak.

Erős az haboruſagok ſenvedeſejert: De az őrők Iſten haboruſagot nem ſenved, könyű eligazitanunk. Mert nem azert mondatik az Chriſtus erősnek, hogy haboruſagot ſenvedet, de Iſteni termeſetire nezve. Mert ő magatul valo παντοκράτως, Mindenhato, *Apoc. 4. v. 8.* Nem ſenved azert haboruſagot ő magaban, de ſenved az ő túle fől őltőzőt teſtben, kiről ſolank *Pſal 22.*

IX. Oſorius igy fordittya: örökke valo csemetenek Attya, vulgata *penig: Iövendö időknek Attya, mellyet Calvinuſ is javall.*

F. De eggyik ſem præjudical azoknak igaz ertelmeknek, kiket oda fellyeb közönſeges kereſztyeneknek mondal: nem is rontyak ezzel az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſeget. Mert ſolanak *à poſteriori,* nem azert, mintha *à priori quoque non eſſet natura verus Deus,* nem volna termeſet ſerint valo Iſten, es az időknek authora, ſerzője. Mert ki mindeneket teremtet az, à mindenekkel eggyűt az időket-is. *Ioan. 1. v 2. Coloſ. 2. &c.* Ki által, δι' οὗ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν ez vilagot teremtette az Atya. *Heb. 1. v. 2. Item 11. v. 3.*

Atyanak mondatik azert, nem ugy mint-ha az Chriſtus volna az Atya Iſten, hanem, hogy mindeneknek teremtője, az hiveknek meg valtoja, és uyjonan ſűlője: őrökke valo pedig, mert ő az α, és az ω, kezdet és veg. *Apoc. 1. v. 8.* ugy-mint őrökke valo Lelek. *Heb. 9. v. 14.*

X. Nem eſik eröſsak ez igeken, ha igy magyarazzuk: Hija az ö nevet (az gyermeknek) az csudalatos Iſten, az tanacsos, az erős Iſten, örökke valo Atya: Hogy tudni illik az Atya Iſten hitta volna, igy az gyermeket, és az Atyae valanak ez tituluſok.

F. Ezzel immar az magyarazattal az Sidoknak taborabá menenek ez Samoſatenicus Sidozok. De nem engedi az hetedik reſben valo jövendőleſe Eſaiaſnak, hogy ez Tituluſok itt egyebről mondatnanak, hanem arrol az gyermekről, kit az ſúz fogad, *v. 14.* az Emanuelről, tudni illik, mert ez ket Prophetia egenlő. Annak-fölőtte ennek az erős Iſtennek orſagarol, es orſagalaſarol ſol az 7. vers, ez az bekeſſegnek fejedelme, egy ſoval eze egyedúl ezek az Tituluſok-is. Hamis azert az Sidozo Samoſatenicuſoknak kerengeſek. I. II.

Lasd meg mit mond erre Calvinus, *in Cap. 9. Es: v. pag. 61. & 62 in hæc verba: Et vocabitur nomen ejus Nisi inquit, nimis cupidè eum sua deitate spoliare contenderetur optimè flueret contextus, sicuti nostri reddum.* Ismet: *Siquis rixator pertinatius insistat Rabbinorum commento, nihil aliud quam impudentiam suam prodet.*

Mi szükseg volt Istent ily meltosagos nevezetekkel illetni s-megekesiteni, ha csak azt akarta az Propheta, hogy Isten adot az Messiasnak nevet?

Erre mond Samosatenicus: azt felelhetni, hogy nem csak nevet ád Isten neki, hanem bekeseg Fejedelmenek is nevezi.

F. Micsoda *instantia* ez? Hiszem ez-is az tituluſok köziben valo, es ugy gyanossa tőttetek ezt-is, mint az többit? Nem csak nevet adot azert neki, hanem à mi volt őröktül foguā, annak jelentetet ez nevezetek altal Istentül?

XI. Musculus mondgya: Ezek az emberi itilethez nem illendők söt egy-massal ellenköznek: Ha gyermek, hogy lehet öröktul foguan valo: Ha ember, hogy lehet Isten? Ha Fiu hogy lehet Atya?

F. Oly illetlenek ezek, s-oly ellenkezők az emberi itilettel, hogy męg az Istennek Angyali-is nagy kevansaggal kevantanak ebben be tekentelni 1. *Pet.* 1. v. 12. Azert mondgya s. Pal-is à kegyesſegnek vagy hitnek, *magnum mysterium*, nagy titkanak, 1. *Tim* 3. v. 16. Mert az Iehovatul vagyon ez, *& est mirabilis in oculis nostris*, csudalatos az mi szemeink előt azt mondgya David *Psal.* 118. v. 23. Itt-is azert eggyik Titulusa, Csudalatos. Azert ha Gyermek, hogy lehet őröktül foguan valo, külömben hanem csak örők Istenſegere nezve: Ha ember, hogy lehet Isten, külömben, hanem, hogy Isten Ige lőt teste *Ioan.* 1 v. 14. Isten lőt lathatova az testben. 1. *Tim.* 3. v. 16. Ha Fiu, hog lehet Atya, külömben, hanem hog mindeneket ő teremtet, megh valtot uyjonnan szült? Ezt forgattya Musculus. De szentseg töresnek orsagaban leledzettel, hogy ezt ki oroztad, az ő beszedi közzül, az többit hatra hagyvan.

Tovabba ugyan itten, az Christusnak ket külömbözö termeszeti-is megh tetszik. Mert ez ighe *Gyermek*, nez az Christusnak emberſegere, az Angyalnak tanubizonsag tetele szerint *Matth.* 2. v. 13. Mert itt-is azt mondgya, hogy ez gyermek

szület-

születtetet. Ez ige pedig *Fiu*, tartozik az Christusnak Istenſegere, amaz mondas szerint, *Psal 2. Enfiam vagy te, &c. Hebr.* 1. kiről oda fellyeb bővön volek. Ez az oka, hogy ez ket ige *Szuletet*, es *Adatot* ellenben vettetnek egy-massal. Mert az Gyermek Mariatul születet: az Fiu pedigh Istentül adatot, nem azert, mintha mas volna az Gyermek, mas à Fiu, hanem hogy az ki Fiu vala, őröktül foguan, az eggyesült az testel, avagy mint szent Pal, sol: à ki mindenek felet örökke aldando Isten vala: az lőn az Atyak közzül *Test* szerint. *Rom. 9. v. 5.*

XII. Vagyon egy hojagzasok még az ellenkezöknek, de igen repedezet fundamentum. Mert az Sidoknal az feleszoknak kettözte tese nem veres söt az beszednek ekesseget, izt ád.

F. Hojagzas ám ti nektek az Christus Iesus örök Istenſegeről valo derek tudomany, es repedezet *fundamentum*. Azonban pedig az egesz keresztyen vilagtul, meg sententiaztatot nyilvan valo eretnekseg, az ti csinalt, uy fel Istentek felől valo vallastok. Mert nem egesz Isten az, à kit mas csinal Istenne, hanem csak annyiban valo fel Isten, az menyiben Istenne csinaltak.

Bezzeg nem oknelkül kettőztette à Sz. Lelek szavat: Mert ha à Christusrol csak azon ertelemben akart volna szolani, meg elegedet volna eggyikkel, mint szinten *cap. 7. v. 14.* Ime à Szűz fogad es szül fiat. De hogy nag dolognak ismeretire viheſſen, azert mondgya Gyermek születet, Fiu adatot. Mert à mely Fiat Isten adot nekünk, az à születet gyermek es à mely Gyermek adatot, az á születet Fiu, hog mind igaz Istenſege es mind igaz emberſege, itt elönkben adassek, mint *cap. 7. v. 14.* Hivod az ő nevet Emmanuelnek, az az, velünk Istēnek. Mert az testben megh jelent dicsőſegnek Ura lakozot es mulatozot mi közztünk *Ioan.* 1. v. 14. Azert mely ektelenül hojagozzatok ti Samosatenicusok, az ti repedezet fundamentomotok környül, az egesz keresztyen vilag lattya.

Az minemű solasnak formait elő szamlalsz, oly tavol jar ettül az Esaias mondasatul, mint az égh az földtül. Mert az Christusra nezendőt kellene elő hoznod, ugy nē vetkeznel es nem esnel amaz *falsorum pariū*nak hojagozo fallaciajaban

XIII. *Világoſſab magyarazatert ſolot igy az Propheta, mely ebből tetßik meg. Mert ezige,* Ialad, *mind fiat, mind teant jelent, mint Oſ. 2. v. 3. Leanyzorol: Exod 21. v. 4. Fiurol.*

F. Az egy Eſaias jövendőleſe *Cap. 7. v. 14.* megronttya ez velekedeſt. Mert oly *Ialedről, Infanſrol,* Gyermekről vagon itt ſo, az kit à Sidok nem leanyzo nemben, hanem Firfiui nemben varnak vala: Eſaias ez nev alat, *Ialed, Infans,* ugan azonrol jövendől. Azert nem kűlőmben valo magyarazattya ez, *Gyermek ſuletek,* ennek, *Fiu adatek,* mint az mellyet immar meg mondottam. Tekints meg Galatinuſt, az előb megh jedzet liberben.

XIV. Az magzat elöſsör mondatik ſuletni, az utan mondatik Fiunak. Azert ha az ſules embert jegyez, az Fiu Iſtenſeget, követközik, hogy az gyermek elöſsor ember volt, es az utan lőt Iſtenne. De az Haromſagoſok Chriſtuſa elöſsor Iſten volt, az utan lőt ember, az Propheta rendi ellen.

F. Ha ollyan csinalt Iſten volna az Chriſtus, mint ti velitek, meg allana. Mert elősőr ſűletteteni kellene az gyermeknek, az utan kellene belőle Iſtent csinalni, az mint ti rut undok tevelygesből, mint valami Faluſi Birot, csinalnatok Iſtenne az Chriſtuſt. De hogy őrőkke valo Iſten az mi Chriſtuſunk, hamis itiletetek. Mert az jövendőleſnek czellyara nez az Propheta, es az mely emberi teſtben el jövendő vala, az őrőkke valo Fiu azt magyarazza. Mert *Cap. 7. v. 14.* immar azt bűvőn meg mondta vala, hog az ſűz fogad gyermeket, és ugy ſűli ezt az Fiat, ki igaz Iſten, és igaz ember az ſemelynek eggéſſegeben Emberre lőt, azert az őrőkke valo ige. *Ioan 1. v. 14* és ugy jelent ki, hogy nem csak csupa ember volna az, de mindenek fölőt őrőkke áldando Iſten. *Rom: 9. v. 5.* Erős mindenhato Iſten. *Apoc 1. v. 8.*

CAPUT XXV. *v.* 8.

El veſti az halalt mind őrőkke, és el tőrli az Ur Iſten az kőny-hullataſt minden orczakrol, és az ő nepenek, gyalazattyat el veſi mind az egeſ földön. Mert az Ur ſollot.

Kicsoda legyen ez Iehova Ur Iſten, ki az orczakrol az kőny-hullataſt el tőrőllye, ſ. Ianos meg magyarazza. *Apocal 7. v. 17.* midőn igy ſol: *El töröl Iſten az ő ſemekről minden könyhullataſt.* Haſonlokeppen. *Apoc. 21. v. 4.* Az halalt-is ki veſti el, meg mondgya Sz. Pal. *1. Cor. 15. v. 54. El nyelettetet az halal ſinte az Diadalomig.* Ki altal? Az Chriſtus altal. Mert ő az egyedűl, az ki meghalvan az halalt meg rontotta. *Oſe. 13 v. 4. & 14.*

Valaki az halalt el rontotta, és az könyhullataſt az hiveknek ſemekről el törli, az termeſet ſerint valo Iehova, bizony örök Iſten. Ez eppen Eſaias tanu-bizonyſag tetele.

De az Chriſtus Ieſus rontotta meg az halalt, es törli el az könyhullataſt az hiveknek orczajokrol. Ez eppen ſent Pal, és ſent Ianos Apoſtolok mondaſa.

Azert az Chriſtus Ieſus termeſet ſerint valo Iehova bizony örök Iſten.

Kandicsallyak ebben az Samoſatenicuſok az Iehova őrők Iſtent, az Ur Ieſus Chriſtuſt: de fölőtte igen hojagoznak előtte, ſ-nem ſenvedhetik el lataſat. Azert igy fődőzik.

I. Eſtelenül, tudatlanul, és hamiſſan gondoltak ezt. Mert ſohol az uy Teſtamentomban ez könyhullataſnak el törleſe nem tulaydonittatik az Bavannak, jem az Chriſtuſnak, hanem mindenut az Iſtennek. Apoc. 7 v. 17. & 21. v. 4. 1. Cor. 15. v. 54.

F Bizony mondom nagy mereſſeg ez egeſ Kereſtyen vilagban levő Doctoroknak, tudos, bőlcs, embereknek eſtelen, tudtalan, es hamis nevet viſelni ez Samoſatenicus eretnekektűl. Hiſem nagy dolog, hogy az kereſtyen vilagnal ez egy-nehany, minap tamadot gyűlveſ Plebanuſok eſeſebbek, tudosbak, es igazabbak.

Az meg nevezet helyeken az Chriſtuſrol magyaraztatik egyeneſſen, hogy az halalt ő rontotta megh, kit ſemtelen eretnekſeg tagadni. Mert ſent Pal mondgya bőtű ſerint, hogy az Chriſtus: *Deſtruxit mortem,* el tőrőlte az halalt. *2. Tim. 1. v. 10.* Iſmet: *Heb. 2. v. 14.* Mivel hogy annakokaert, mond ſent Pal, az ſolgak teſtből, es vérből valok, ő-is (az Chriſtus) haſonlokeppen reſeſſe lőt ugyan azonoknak, hogy az halalnak altala el rontana azt, az kinel az halalnak birodalma

Az Chriſtus tőrőte el az halalt.

vala, az az, az ördögöt. Es megsabaditana, valakik az halaltol valo felelemnek miatta, tellyes eletekben rabok valanak. Hogy meritek azert illyen semtelenúl tagadni, hogy nem az Christus rontotta meg az halalt? Az ki az halalt meg rontotta, azon törli el az köny-hullatast az mi orczankrol. Mert *sublata causa tollitur effectus*. Az Christus pedig az, à ki az halalt el törlötte: *Apoc. 7. v. 17.* az mint mikor oda jutunk meg bizonyittyuk. Ismet *Hos. 13. v. 4. & 14. 1. Cor. 15. v. 54.*

II. De ha sinten meg engednök is, hogy azon egy cselekedet Istennek, és az Christusnak tulaydonittatnek, meg sem lenne egyenlö Isten az Atyaval. Mert Moyses, és az Isten hoztak ki az nepet Aegyiptumbol, de azert nem Isten Moyses. De Isten magatul Moyses, és az Christus Isten hatalmaval.

F. Mert am igen jarunk utannatok súvegh vetve, hogy meg engedgyetek: de nem saladhattok az igasság elöt. Nem forgattyuk mi mostan itt az Atya Istennek à Fiuval valo egy cselekedeteket. Mert nincsen kerdes az Atyarol, hanem itt vagyon az pont: Ha Christuse az, ki az halalt el vesztette, es az köny-hullatast el törli? Mert itt Iehova Ur Istennek mondatik az, az az, termeset szerint valo bizony örök Istennek: Szent Ianos, Szent Pal azt mondgyak, hogy az Christus. Ti peniglen nem tudom micsoda okból, es Moyseshez hasonlo cselekedetú Istent gondoltatok. Sebessen fogatok elöb ez argumentumhoz: de az mint lattyuk mayd be fultok.

Mint hozta legyen ki Christus, es Moyses Ægyiptombol az Izrael nepet, ide alab *Cap. 63.* meg lassuk.

Ha az Fiu mindeneket hasonlokeppen ugy cselekedik mint az Atya, tehat az minthogy egy sam szerint, es erö, s hatalom szerint valo cselekedetek: akkeppen Istensegek-is egy.

De az elsö igaz, Ioan. 5. v. 19.

Hát az következes-is igaz. Annakokaert:

Valaki sam szerint azon egy mindenhato erövel, es hatalommal munkalkodik az Atyaval, az egyenlö Istensegü, es allattu az Atyaval.

De sem Moyses, sem senki több, az egy Iesus Christusnal, azon egy sam szerint valo, mindenhato erövel, es hatalommal munkalkodot az Atyaval.

Azert

Azert egyedul csak az Iesus Christus egyenlo Istensegu, es allatu az Atyaval.

III. Az halal, és siralom jegyez az Prophetanal fogsagot, és nyavalyat: az uy Testamentomban nyomorusagokat az hiveknek, mellyekkel ez eletben keservgettetnek. Hat kulomb czellya az Prophetanak, kulomb az Apostolnak.

F. Igen eszetlen, és tudatlan, iras olvasatlan ember az, valaki eszeben nem vötte, hogy az Prophetak, az ö idejekbeli allapatra ugy szabtak az Prophetiat, hogy mindenkoron az alat neztenek az Messiasra, mint hogy messzeb ne mennyünk, itt à helyen, à Babylloniai rabsagbol valo meg szabadulasrol jövendöl az Propheta. De mivel hogy az az rabsag peldazoja vala az lelki rabsagnak, ez-okaert az Propheta, nez erre az Christus által valo szabadulasra az halaltul, ördögtül, pokoltul. Azert jelenti meg az helyt-is: Sionban. De az Babyloniai rabsag, nem volt Sionban. Hat bizony az lelki Babylloniai fogsagbol valo szabadulasra nez. Az mint nyilvan szent Pal magyarazza. 2. *Tim. 1. v. 10 Heb. 2. v. 14.* Azert amaz Esaias jövendölese alat vagyon az halalnak, Pokolnak, eltörleserol az so. De ha igaz volna az Samosatenicusok hojagozasok, az következnek, hogy csak az testi nyavalyabol valo szabadito Messias volna, mellyet allatni szemtelen eretnekseg. Mert az Angyal mondgya, *Matth. 1. v. 21.* hogy az Christus, *Liberabit Populum suum ex peccatis ipsius*, szabadittya meg az ö nepet, az ö büneitül: az bünnek pedig soldgya az halal. *Rom. 6. v. 23.* Hat az bünnel eggyút az halaltul. Meg tetsik hat ezekböl, hogy egy czellya vagyon Esaiasnal az Apostolokkal: Hamis dolog-is volna kúlömb czelra vonni.

VERSUS. IX.

Es ezt mondgya (az nep) akkor: Ime az mi Istenünk, vartuk ötet, es megh tartot minket: Ez az Isten, az kit vartunk.

Imez idöt jedzö ige: *Turus*, akkoron mutattya meg, hogy ez az Esaias jövendöse azon Iehovarol szollyon, kiröl az *v. 8.*

Mert

Mert akkor mondgyak az hivek, hogy az mely Istent vartak, el jőt, mikor az halalt el tőrlőtte, és az kőny-hullataſt az hiveknek orczajokrol. Ime mondatot az Chriſtus *Expectatio gentium.* Pogany nepeknek varakozaſanak, *Gen.* 49 *v.* 10. Nyilvabban Malachias, *Cap.* 3. *v.* 1. *Repente veniet in Templum ſuum Dominus.* Hertelen el jő az Ur az ő Templomaban. Mi mongyuk hat moſtan. *Ime az mi Iſtennunk az Ur Ieſus Chriſtus, kit vartunk. &c.*

Az emberi nemzetnek meg tartaſara el jöt Iſten, bizony örök Iſten. De az Chriſtus Ieſus az emberi nemzetnek meg tartaſara el jöt Iſten. Hat az Chriſtus Ieſus bizony örök Iſten.

Ranczban ſedte Samoſatenicus ez ellen az orrat, és csak nem nagyot mond: de megh tartoztata magat. Mit mond tehat.

I. Ezigeket egy Apoſtol, egy Euangeliſta-is az uy Teſtamentomban elö nem hozta.

F. Nem az volt föl tőt czellyok az Euangeliſtaknak, és Apoſtoloknak, hogy az Prophetaknak minden iraſokat bőtű ſerint altal irjak az Uy Teſtamentomban: eggyik ez. Maſik: Hat az mit az Euangeliſtak, és az Apoſtolok elő nem hoztanak az Prophetak jővendőleſekből, nem kel helt adnunk neki, ha ez ti hojagzaſtok igaz. Nem elege, hogy kereſtelő Ianos uyjal mutattya: *Ime az Iſtennek amaz Baranya, ki el veſzi ez vilagnak büneit. Ioan.* 1. *v.* 29. Nem elege, hogy Andraſ-is mondgya Simonnak: *Invenimus Meſsiam*: Meg talaltuk az Meſsiaſt, mely annyit teſzen, ha meg magyarazod, mint Chriſtus? *v.* 42. Az mely Istent vartak, im uyjal mutattyak, hogy el jőt, és el veſzi ez vilagnak bűneit. Ez volna az ſabadito Iſten.

II. Az bölcsek, és az Hiſtoria mondgya, hogy az itt az Izraelnek Iſtene, az ki öket meg ſabaditotta az Babyloniai rabſaghol, mellyet az Chriſtus ſoha nem cselekedet.

F. De az lelki Babyllonbol Chriſtus ſabaditot megh, az mint az Apoſtolok magyarazattyok ſerint meg mutattam. Hát az Chriſtus itt az Izraelnek Iſtene. Mert nincsen ſenkiben masban az üdvőſſeg, hanem csak az Ieſusban. *Act.* 4.

v. 12. Iſten ſem ſabadito az ő Fia nelkül. Azert az mikeppen Ægyiptombol az Chriſtus ſabaditotta meg az Izraelt. *Iudæ v.* 4. 1. *Cor.* 10. *v.* 9. *Eſa.* 63. *v.* 9. akkeppen Babylloniat rabſagbol is, mint itt, az menyiben az Prophetia peldazasban arra nez: valoſagban pedig, az lelki Babyllonra.

CAPUT. XXXV. v. 4.

Ime az ti Iſtentek el jő, boſſu-allaſſal, az Iſtennek fizeteſevel, el jő az Iſten, es meg ſabadit titeket. Akkor az vakoknak ſemek meg nyilnak, es az ſiketeknek fülök meg nyittatnak. &c.

Mikoron kereſtelő Ianosket Tanitvanit fogſagabol küldötte volna az Chriſtushoz; Ha ő é az Meſsias, kit oly igen vartanak? Meg felele az kereſtelő Ianos követinek, es az ő cselekedetiből mutata meg, hogy ő az Meſsias. Mert valakiről Eſaias jövendőllőt *cap.* 35 ő az, ha nem hinnek, vonnyak az ő cselekedetit az Eſaias jövendő mondaſara, ſ-ugy talallyak. Be ſummallya azert Chriſtus cselekedetiből, hogy ő az az Iſten, kinek el jövetelire nem hogy az ő ellenſeginek, az bűnnek, halalnak, nem kellene el tőröltetniek, ugymint boſſu-allo altal, de hogy az valaſztottaknak-is meg kellene vilagoſittatniok, és az idvőſſegnek igaz utaban egyeneſſen jarniok, mely belső lelki áldaſnak csak külső jelei, és tanu-bizonſag teteli valanak, az vakok ſemeknek meg gyogyulaſok.

Vagy igazan magyarazza Chriſtus, és illeti magara ez Eſaias jövendőleſet, vagy nem igazan. De azt mondani, hogy nem igazan, ſent Lelek ellen valo meg bocsathatatlan hazugſag. Mert im bőtű ſerint az Ur Chriſtus, kinek ſajaban csalárdſag nem talaltatot, *Eſa.* 53. magara magyarazza. Következik azert, hogy az Ur Chriſtus legyen az Izraelnek Iſtene. Mert ő jőt el, és ő mutatta magat, ez cselekedetek által annak lenni, kiről Eſaias itt ſol. *Matth.* 11.

I. Tagadgyuk hogy à Chriſtus az Eſaias értelmet, és beſzedet ſzabta volna magara. Mert à Prophetakrol Chriſtus ſemmi emlekezetet nē teſzen, mintha iras bol hozna elö, az mint egyebut ſzokot cselekedni.

Az Chriſtus az ő csudatételeiben iraſt emlit.

F. Tőrvenyben is tagadas jo. Elegge iraſt emlit az ő cselekedetiben. Mert valaminemű jövendőléſeket tőttenek vala à Prophetak, az el jövendő Meſsiaſrol, azokat az O Teſtamēntombeli hivek, ugyan nyelveken forgatva jol tudgyak vala, mint mikor Herodes értekeſznek helyeről hol ſzülettetnek, mindgyaraſt megh mondgyuk azt: Bethlehemben. Azt-is azert jol tudta Kereſztelő Ianos, hogy az Eſaias jövendőléſe ſzerint à Meſsias betegeket gyogit, ſiketeknek hallaſt, vakoknak lataſt ad. Annakokaert igazgattya cselekedetire, hogy abbol iſmerje meg őtet annak, kiről Eſaias ſzollot Hogyhog nyughatot volna meg kereſztelő Ianos az Chriſtus valaſz teteleben, ha az Eſaias jövendőléſe ſzerint à Meſsiaſrol ezt nē értette volna? Iraſt emlit hát Idvözitőnk cselekedetiben. Vagy eggyez à Chriſtus valaſz-tetele à Propheta jövendőléſevel, vagy nem. De azt mondani hogy nem eggyez. Eſaias es à Chriſtus ellen valo hamiſſag. Hát ha eggyez, ő az, à kiről Eſaias ſol. De ő magok-is ſalygattyak à csinalt Iſtenűek az igaſſagot: Mert azt mondgyak: Ide peldazot.

II. Mert az Eſaias, és az Chriſtus beſzede közt kulombſzeg vagyon. Mert nem azon rend tartatik, ſ. nem azon igek vadnak.

F. Eggyet kerdek tűled: Eſaias idejeben akkor mikor ezt az ſzabadito Iſtenről mondotta, kinek nyilt megh az vakok kőzzűl az ſzeme, mellyik ſiket hallot, mellyik ſanta ugralt? De à Chriſtus mikor el jőt, mind meg lőttenek ezek, teſtben, lelekben. Hát az Chriſtus ez az Izraelnek Iſtene.

Az lelki értelemből erős argumentum vetethetik.

Hogy pediglen egeſzlen à Prophetia elő nem hozattatik, miert vadolod azzal az Chriſtus Ieſuſt? Kereſztelő Ianos Tanitvanival eggyűt megh nyugſzik az Chriſtus feleletiben, ſ-te ő ellenſege, kereſz abban gancsot? Eleg gyakorta, az mint lattyuk, valami reſzet à Prophetianak emliteni, mellyik kivaltkeppen az Propoſitomra nez, mellyet az ki nem lat az Bibliaban, vak.

III. Sok igek vānak Eſaiaſnal, mellyek nīcsenek ſz. Mathenal és viſzont.

F. Nem

F. Nem kűlőmbőz ez ok az főllőtűlſzemmit. Annakfőlőt te ſzemelyt ſzemellyel, dolgot dologgal kel itt egyben vetnűnk: Szemely az Izraelnek el jővő ſzabadito Iſtene: Szemely az Chriſtus. Dolog az mit az Izraelnek ſzabadito el jővő Iſtene cselekedik: azon az mit az Ur Chriſtus. Az mit azert az Izraelnek Iſtene cselekedik, azont az Chriſtus. Hát Chriſtus az Izraelnek Iſtene. I.

Tovabba nem az igeket vitattyuk, ha azon igekkel hozzae Chriſtus elő az Eſaias mondaſat, hanem ha Chriſtuſe az az el jőt ſzabadito Izrael Iſtene, kiről Eſaias jövendőllőt? Azt mondgyuk hogy Chriſtus. Miert? Mert valami itt jövendőltetik az Izrael Iſteneről, az Chriſtusban tőlt be, ő cselekette ſajat erejevel azokat. Mit mulattok azert illyen vekony dologban? II.

IV. Eſaias tanit az Babylonisi rabſagrol: Chriſtus az betegſegekről, mellyeket Tyberius Csaſzar idejeben gyogyitot: Eſaias ſzol az Izrael Iſteneről: Chriſtus az jövendö Meſsiaſrol. Eſaias az vakokat, &c, Metaphoricè, mondgya az Iſtenteleneket: Chriſtus az teſzti vakokat. Hat kulömböznek.

F. Meg mondottam oda fellyeb, hogy az Prophetak ugy ſzabtak az ő jövendőléſeket az jelen valo időre, es allapatra, hogy mindenkoron az alat neztenek az Meſsiaſra, es ugy egyengettek ſzavokat, az Babyloniai rabſag alol valo fel ſzabadulaſra, hogy egyeneſſen illettek azt az Meſsiaſnak ſzabaditaſara, mellyel az lelki Babyloniai rabſagbol, bűntűl, halaltul, es őrdőghtűl ſzabaditotta megh az hiveket. Chriſtus Tyberius ideiben el jőven, *literaliter*, bőtű ſzerint, mind teſtben, lelekben be tőlte ez Eſaias mondaſat ő felőle. Mert az lelki rabſagbol valo fel ſzabaditaſanak őrők bizonyſagara kűlſőkeppen az betegſegektűl kezde ſzabaditani. Mint *Matth. 9. v. 2.* monda à gutta-útőtnek: Bizzal fiam, az te bűneid teneked meg bocsattattanak. Mind lelki es mind teſti betegſegből egyſzerſ-mind megh gyogyita, es az lelki Babylonbol meg ſzabadita. Ez igy leven, az Samoſatenicus hojagzaſa el parallot.

Eſaias az Iſrael Iſteneről: Chriſtus à jövendő Meſsiaſrol ſol.

De az mit az Iſrael Iſtene cselekedendik Eſaias tanitaſa ſerint, azont à Meſsias. Mert az en Atyam mind eddig munkalkodik, en-is munkalkodom, még haſonlokeppen pedig. *Ioan.* 5. De micsoda jövendő Meſsiaſrol ſolhatna az Chriſtus, holot ő az, mint cselekedetiből meg mutattya? Talam az Sidokkal eggyút még mas Meſsiaſt varnak ez Samoſatenicuſok. Szemelyt ſemellyel, cselekedetet cselekedettel: rabſagot, rabſaggal, ſabadulaſt, ſabadulaſſal kel egyben hordanunk, mellyet ha cselekedünk, mindenek egyedül csak az Ur Ieſus Chriſtuſra illenek az mint meg mondam.

V. Az iras magyarazok-is meg vallyak, hogy Eſaias idejeben tölt be hiſtoria ſerint.

F. De ugy, hogy az Uy Teſtamentomban-is mind hiſtoria ſerint: Mert hiſtoriat ir Szent Matthe: mind lelki ertelem ſerint: Mert az uyjonnan ſúlő, avagy az uy teremtő Chriſtus, az mint ti mondgyatok, ugy mint igaz vilagoſſag, *Ioan.* 1. *v.* 9. meg vilagoſittya az vakoknak lelki ſemeket.

Nota benè.

De jegyezzük meg itt ez arant fölötte igen, hogy oda fellyeb, kivaltkepen az Pſalmuſoknak magyarazattyaban azt mondgyak vala, hogy az ollyan irasbol, derek erőſſeg nem vetethetik, mely lelki ertelem ſerint, tölt be az Chriſtusban. Im itt mind hiſtoria ſerint, mind lelki ertelem ſerint, az Eſaias jövendőleſe be tölt az Chriſtusban. Annakokaert az ő regulajok hamis.

VI. Meg engedhettyük, hogy ez jövendöles csak à Chriſtus idejeben tellyeſedet be: de azert azzal örök Iſten nem leſſen. Mert noha ö maga Chriſtus cselekedi vala ez csudakat, de fő oka iſten vala, mint Ioan. 14. *v.* 10. *Ioan* 5. *v.* 19. 2. *Cor.* 5. *v* 19. *Act.* 21.

F. Tapaſtallyad meg kereſztyen vilag nagy álhatatlanſagokat az Samoſatenicuſoknak, es egy ſer ſ mind az igaſſagnak erejet az lelki iſmeretnek dictalaſaval eggyút. Nem ſaladhatnak az nyilvan valo igaſſagh elől, meg kel vallaniok lelki iſmereteknek furdalaſabol, hogy Chriſtuſra nezzen ez jövendöles. Miert veſtegettetek tehat hejaban időtöket, ſminket-is az olvaſokkal eggyút, miert faraſtottatok eddig?

Azt mondgyatok, ő maga cselekedi Chriſtus ez csudakat,

nem maſok altal, de azert ő csak *inſtrumentum*, eſkòz ebben, mint az vella az ſena takaro kezeben. *Miert?* Mert az Izraelnek Iſtene munkalkodot benne. *Iol vagyon*: Hala Iſtennek. *Valaki munkalkodot az Chriſtusban az Izrael Iſtene.* Honnan bizonyittyatok ezt meg?

I. 1. Ő maga mondgya ſent Ianoſnal, *Cap.* 14. *v.* 10. hogy az Atya, à ki ő benne vagyon, cselekedi az csudakat. De itt eſetekben kel vala vennetek mit monda oda fellyeb: *En az en Atyamban vagyok, és az en Atyam en bennem.* Innen: *Facta Patris, ſunt facta filii, & contra*: az Atyanak cselekedete, à Fiu cselekedete, és viſont az Fiunak cselekedete, az Atya cselekedete. Miert mondgya hát, hogy az ő benne lako Attya cselekedi à csudakat? Azert, hogy az ő emberi termeſetiről által vigye az Atyanak akarattyara, és mindēhatoſagara csudaknak, mellyeket az Apoſtolok latnak vala, cselekedetit. Mert azt mondotta vala, hogy à ki őtet lattya, lattya az Atyat. Lattyuk azert az Atyat ő benne, lattyuk à Fiut-is az Atyaban, es az Atyat az Fiuban. Mert: *En, és az Atya, eggyek vagyunk Ioan* 10. *v.* 30. *cselekedetünk-is egy*: Mert à mellyeket az Atya cselekedik, azokat az Fiu-is haſonlokeppen: *Ioan.* 5. *v.* 19. Ez az oka, az miert az ő maga cselekedetit forgattya, es arra ſintē akkeppen igazit, mint az Atyaera. Mert azon egy. *v.* 11.

II. 2. Mert maga mondgya, hogy ſemmit az Atya-nelkúl nem cselekedhetik. *Miert?* Mert egyenlő Iſten az Atyaval. *Phil.* 2. *v.* 6 Annakokaért eggút kel az Atyaval munkalkodni, az Atyanak ő vele, mint mindgyaraſt azon vers meg bizonyittya.

III. 3. Mert ſent Pal mondgya, hogy Iſten volt az Chriſtuſban. 2 *Cor.* 5. *v.* 19. De az az Iſten, kinek minden Iſtenſege allattya ſerint az Chriſtusban lakik. *Col.* 2. *v* 9. Az pedigh az igaz Iſten, és az őrők élet. 1. *Ioan.* 5. ki az őrőkke valo Ige, *Ioan.* 1. *v.* 1. Ez amaz mindenek fölöt őrőkke aldando Iſten. *Rom.* 9. *v.* 5. az Chriſtus Izraelnek Iſtene, *Luc.* 1. *v.* 78. Azert mondgya ő munkajanak. *v.* 6. Iſmet: *Ioan* 10. *v.* 38.

IIII. 4. Mert ſent Pal-is az Iſtenre vifi az csudakat. *Act.* 21. *v.* 19. De *non excluſivè* nem kirekeztven onnan az Fiat. Mert azon Iſten az Fiu, ki az Atya.

v. V. Vegezetre jo ertelemmel, ha nezünk az teſtre csak ő magaban meg engedgyük, hogy eſkőz az csuda-tetelekben. De igy az Izraelnek Iſtene az Chriſtus ellenben vettetik az teſtevel, és ő munkalkodik az teſt altal. Az Izraelnek pedig Iſtene, egy Iſtenſegeben, de ſemelyeben harom, és kőz az csuda-tetelek az egy Iſtenſegben levő harom ſemelyeknek, az mellyert hol az Atyanak, hol az Fiunak, hol az ſent Leleknek tulaydonittatik, de ſoha nem ki-rekeſteſſel.

VI. Mikor az Chriſtus ſantakat, vakokat, &c. gyogitot, akkor jöt el az Izraelnek Iſtene, de nem ö maga ſemelyeben, hanem à közben jaroban. Azert mikor Iſten jo voltat az Chriſtus altal megh mutatta, akkor jöt el.

F. Tagadgyuk az kővetkőzeſt, hogy nem az Izraelnek Iſtene jőt volna el, mikor az Chriſtus el jőt, és az ſantakat, vakokat gyogita. Mert nem vettetik itt egy-maſſal ellenben, az Chriſtus, és az Izrael Iſtene, hanem az mely Izrael Iſteneről Eſaias mondgya, hogy el jővendő, azt magyarazza Chriſtus Kereſtelő Ianoſnak eselekedetiről, hogy el jőt, és hogy ő volna az, nem más. Nem tagadgyuk, hogy az kőzben-jaro által nagy kegyelmet nem jelentette volna meg az Atya: de az, nem hogy rontana az Chriſtuſnak őrők Iſtenſeget, de ſőt inkab allattya. *Mert ugy ſerette Iſten ez vilagot, hogy az ő egyetlen egy ſzülőt fiat adta erette, hogy valaki hiſzen ö benne, el ne veſſzen, hanem örökelete legyen. Ioan. 3. v. 16.* Hamis azert az uy Iſtenűeknek hojagzaſok, nem-is bizonithattyak irasbol.

VII. Az Kereſztelő Ianos nem azt kerdi: Te vagyé az Izraelnek Iſtene? *hanem:* Te vagye az Meſsias? *Chriſtus csuda-teteleiből ſelel meg, mellyet nem cselekedet volna, ha az csuda-tetelek az örők Iſtennek jelei volnanak. Akar Meſsiaſt mondgy azert, akar: Santakat gyogitani, mind egy.*

F. Eleg vala Kereſztelő Ianoſnak meg tudni, az ő Tanitvanyi kedvejert Mert ő maga iſmeri vala az Chriſtuſt, ugymint ki felől hallotta vala az Atyanak ſavat, mikor Kereſtelne őtet az Iordanban. *Matth. 3 Ez amaz en ſzerelmes Fiam,* es kinek őrők Iſtenſegeről azt mondta: *Elöb vala en nalamnal. Ioan. 1. v. 15.* mondom, eleg vala meg tudni, ha aze az Meſsias,

hogy

hogy jővendőben az ő halala utan, az ő Tanitvanyi ahoz az Meſsiashoz tartananak. Chriſtus pedig oly cselekedetire igazittya, mellyek az őrők Iſtennek jelei. Mert egyedül csak az őrők Iſten tehet ő maga erejevel csudakat. *Pſal. 118. v. 23.* Az Chriſtus pedig maga erejevel tőt csudakat, ſőt egyebeknek-is ő adot csuda-tetelre valo hatalmat, mint oda fellyeb megbizonyitam. *Eſa. 9. v. 10. object: 8.* Hamis azert, hogy nem jelei volnanak ez csuda tetelek az őrők Iſtennek.

Ha Meſsiaſt mondaſ, velünk Iſtent mondaſ. *Eſa. 7. v. 17.* Ha velünk Iſtent mondaſ, nē mas az, hanem az ki az Atyak kőzzül valo teſt ſerint, de azert Iſtenſege ſerint, mindenek fölőt őrőkke aldando Iſten. *Rom. 9 v. 5.* ki egyedül maga erejevel, ugy-mint mindenhato Iſten. *Apoc. 1. v. 8* cselekedi ez csudakat.

Azert megh tetſik ezekből, hogy: Ugyan azon Izrael Iſteneről valo mondaſt Idvőzitőnk egyeneſen ő magara magyarazza, és meg mutattya, hogy ő az, az Izrael Iſtene à teſtben-is, az ki felől Eſaias jővendőt mondot volt.

CAPUT XL. v. 3.

Kialto ſzo az puſztaban: Tiſztitſatok az Urnak utat egyeneſitſetek meg az puſztaban az mi Iſtenünknek utat.

Hogy Kereſztelő Ianos lőt legyen ez az kialto ſzo, mindnyajan az Euangeliſtak egy *Conſenſusbol*, ſ-ertelemből bizonittyak, és ezt az Eſaias mondaſat rea magyarazzak. *Matth. 3. v. 4.* Mert ez, ugy mond ſent Mathe, az kiről meg mondatot Eſaias Propheta altal: *Kiálto ſzozat, &c. Mar. 1 v. 3. Luc. 3. v. 4. Ioan 1. v. 23.* Az-is nyilvan vagyon, hogy Kereſztelő Ianos mint valami Hop-Meſter Chriſtus elől keſitette az utat, ő előtte ment, es az ő tanitaſiban rea igazgatta az nepet. Hát annak is ſükſegh-keppen igaznak kel lenni, hogy az Chriſtus az Izraelnek Iſtene, kinek előtte ment Kereſztelő Ianos.

Va-

Valakinek Kereſztelö Ianos, ugy-mint kiálto ſzozat, utat keſzitet, az az Izraelnek Iſtene. Ez eppen Eſaiáſe. Mert ez à kialto ſzozat mondgya, hogy az Iehovanak keſzitſenek utat.

De Kereſztelö Ianos, ugy-mint kialto ſzo, à Chriſtus Ieſuſnak keſzitet utat. Ezt az negy Euangeliſtak vallyak.

Annakokaert az Chriſtus Ieſus Izraelnek Iſtene.

Oly vilagoſon nezik az Samoſatenicuſok, ez tanu-bizonyſag tetelben, az Chriſtus Ieſuſt, ugy-mint Izraelnek őrök Iſtenet, hogy tellyeſſeggel el vötte ſemeknek vilagat ennek az dicsőſeges Urnak fölſege. De még-is az mennyire vakoſkodhatnak, imigyen tapogatnak, hogy még az leg kiſſeb beſzedeket-is rendel elő vegyük.

I. Nem következik, mikor az Prophetak nemely mondaſokat vala kire illetik, hogy azok maſrol nem ſzolnanak, es ſoha masban be nem töltenek volna. Ez nyilvan vagyon, nem ſukſeg bizonyitani.

F. Igen is következik azokban, mellyeket az Chriſtuſra illetnek. Mert hogy tovab ne mennyünk, kiben tőlt be ez, hogy az halalt el tőrőtte, az kőny-hullataſt el törli, többen, hanem csak az egy Chriſtusban? az mint oda fölyeb megh bizonyitok, ugy ſinten kiben tőlt be? hogy kereſztelő Ianos utat keſzitſen, többen az Chriſtuſnal? Hiſzem nem élt ő Eſaias idejeben, hogy az Babylloniai rabſagbol megh ſzabadult nepet keſzitette volna?

Azert egy altallyaban azt mondgyuk, hogy ſoha ſenkiben ollyan vilagoſſan, nyilvan, es valoſagoſſan ſemmi jövendőles, mely az Meſsiaſrol vagyon, be nem tőlt, mint az Chriſtuſban. Tehat meg al *minor*, hogy kereſztelő Ianos az Chriſtuſnak keſzitet utat: Azert az Chriſtus Izraelnek Iſtene.

II. Az Prophetak, es Euangeliſtak czellya közöt nagy kulömbſeg vagyon. Mert Eſaias ſzol az Cyrus edictomarol, *vagy abban az időben ſzolo Prophetaerol, es az volt az kialto ſzo: Akkor pedig kereſztelö Ianos nem élt.*

F. Untig megmondottam immar, hogy az Prophetak à Meſsiaſra nezö dolgokrol, ugy mondottanak jövendőt, hog az jelen valora-is egyſzer ſ-mind neztenek, az ő jövendő mondaſoknak igaſſagaert; hogy valaminemű tőkelleteſſen

az Babyloniai rabſagbol valo ſzabadſaghrol mondot ſzavok be tőlt az Prophetaknak: Ollyan tőkelletesen be telik azis, az mit az Meſsiaſrol mondanak, es igy mint valami ruhaval fedeztek be az ő idejekbeli allapatrol valo jövendőleſſel az Meſsiaſrol valo jövendőleſt: arnyekkal valoſagat. Annakokaert fel tőtt czellyok à Prophetaknak, Eſaiaſnak nevezet ſzerint volt à Meſsias. Kire az ő jövendőleſekben neztenek, az Euangeliſtak magyarazzak ezt igy lenni. Mert azt mondgyak: *Hic eſt ille, de quo dictum eſt per Eſaiam Propheta, &c.* Ez az, kiről meg mondatot Eſaias Propheta altal, &c. Ladde mely vilagoſon Kereſztelő Ianoſt mondgyak az kialto ſzonak? Mert egyedül erre az czelra nezet amaz Babyloniai rabſagbol valo ſzabadulaſrol tőtt jövendőleſe alat. Ha ſzinten azert az Cyrus edictoma, vagy valamely Propheta ſzava lőt volna-is Eſaias idejeben az kialto ſzo, de még-is Kereſztelő Ianoſra nezet az alat az Eſaias, es igy az Euangeliſtak tanubizonyſag-tetelek ſzerint egy az Eſaias czellya az Euangeliſtakeval, kit tagadni nem egyeb, hanem az Euangeliſtaknak ſzavokat hamiſsitani.

Meg ál azert, hogy Eſaias Kereſztelő Ianoſrol ſzolot es az Chriſtus, ki előt ő keſzitet utat Iſraelnek Iſtene.

III. Az ſzozat Eſaiaſnal az hitetleneknek ſzol Cyruſnak, Perſaknak, Meduſoknak: Baptiſta pedigh ſzol az Sidoknak. Hát kulömböz czellyok.

F. De ugy ſzol az kialto ſzo az hitetleneknek, hogy azoknak ſzemelyek alat nezet egyeneſſen Eſaias az Chriſtus idejebeli emberekre, kiket Kereſztelő Ianos ſzolitot meg, es keſzitet az Chriſtuſnak Iſrael Iſtenenek eleiben. Mit árt azert az Propheta jövendőleſenek czellyanak, ha amazok alat imezekre nezet, es az ő jövendőleſet igazgatta az Sidokra? az mint ő maga Kereſztelő Ianos magyarazza. Mert mikor á Sidok hozza küldőttenek volna, hogy meg tudnak, őé az Chriſtus? azt felele az mit itt Eſaias mond: *Ego ſum vox clamantis in deſerto, complanate viam Domini, prout dixit Eſaias Propheta*: En kialto ſzo vagyok az puſztaban, egyengeſſetek az Urnak utat, az mint mondotta Eſaias Propheta. *Ioan. 1. v. 23.*

vagy egyenlő czellya Esaiasnak sent Ianossal: vagy kúlömb De kúlömbnek mondani, semtelen eretnek hazugsag. Hát egyenlő. Mert ám bator más lőt legyen az Esaias idejeben az kiálto Só, kit soha Esaiasbol megh nem bizonyithatnak, ám bator az hitetlenekre nezet Esaiasnal az kiálto Sonak sava, de ugyan kereßtelő Ianos az czel: ő az kiálto Só, ki az Sidoknak sol, az Esaias jövendőlese serint.

IV. Esaias nem az Urnak mondgya, hogy utat irtsanak: Mert az mint Calvinus mondgya, nem jart uton, nem-is ßukölködöt ut irtas-nelkul: Kereßtelö Ianos pedig mondgya, hogy az jövendö Mesias elot ki uton jart, ßukölködöt ut irtas-nelkul, irtsanak utat.

I. F. Ugyan-is az az oka, hogy az Iesus Chriſtus legyen az Izrael Istene. Mert az mely Iehovarol Esaias sol, à tartatot valosagban à Chriſtusnal, hog tudni illik, à mely Izrael Istene à testben el jöne, annak kessitene utat à kiálto Só, tökelletes valosagban. Eleg volt tehat Esaiasnak ott az jövendölesben azt az jövendö Iehovat meg emliteni, és Izrael Istenenek mondani Nem kessitet azert az, az Izrael Istenenek valosagban à kiálto Só utat, azert hog jövendöben *Baptista* valosagban kessithessen. Latode azert *Samosatenice*, hogy az első *exceptiod*, hamis à tennen itileted serint, és hogy hazugsagban estel. Mert à Prophetia nem tölt ott be az Iehovaban, Izrael Isteneben, hanem jövendöben az Chriſtus Izrael Isteneben. Mert ha amannak nem kessitet utat az kialto Só, az mint mondod, tehat kessitet ennek *Baptista*, es ebben tölt be s-ez az Izrael Istene.

II. Az mikeppen Esaias idejeben nem sukölködöt az Izrael Istene ut kessitesnelkul: ugy *Baptista* idejeben-is, az menyiben Izrael Istene, de az menyiben az testben meg jelenendö vala, 1. *Tim* 3. *v.* 16. es ez vilagban az emberi nemzettül meg ismerendö sukölködik vala ut kessitö, kialto Só nelkul az minemö elsö lón az Atya, ki az eghböl tön hirt, hogy az volna az ő szerelmes fia, az ki az Iordan vizeben az kereßtseget föl vötte. *Matth.* 3. *v.* 16. 17. Annak-utanna kereßtelő Ianos, ki ugyan elötte mene az Chriſtusnak, ez jövendöles serint, és ug vive az embereket ismeretire. *Ibidem, & Ioan* 1.

v. 15.

v. 15. & 29. Az utan az Apostolok. De az jövendöles nez itt csak kereßtelő Ianosra.

V. Esaias külömb idökröl, és dolgokrol sol. Mert utat kessitet, hogy jaratlan, darabos utakat kessitsek el: Az Euangeliſtak pedigh peldazat alat, hogy az vetkeket kelki tisztitani az siböl, el kessitet sivel kel varni az Mesiast.

F. Ez az oka, hogy az Esaias jövendölesenek fő czellya volt ez az lelki utnak kessitese, es amazrol ugy sollot, hogy tellyesseggel az alat ennek valosagos be tellyesedeseről jövendöllöt. Elegh volt hat az jaratlan utnak el kessiteset emliteni, azert hogy annak valosaga tartassek az Mesiasnak Izrael Istenenek, *Baptista* altal valo utnak kessitese altal. De hogy ezt ide tegyem, nem azt akarta Esaias az ő solasanak rendivel, hogy Babyloniatul fogva, egesz Sido orszagigh irtsak az utat, hanem azzal azt jelentette hasonlatossag alat, hogy semmi akadalyok nem lessen, mely miat meg tartoztathatnanak az sabadulastul. De ne mennyünk el az Euangeliſtak czellyatul: Esaias mondotta, hogy kereßtelő Ianos, az Izrael Istenenek elötte megyen. Ment pedig az Chriſtus elöt. Hat az Chriſtus az Izrael Istene. Czellyok azert az Euangeliſtaknak eggyez, mind az idöre, s-mind az dologra nezve Esaiassal. Mert Esaias az ő idejeben nezet az Mesias idejere, és à kereßtelő Ianos Hop-Mesterseggere. Hogy pedig amaz ut irtas alat mondotta az jövendöt, nem rontya el az erősseget, mint immar meg mondottam. Ut irtas.

VI. Valakinek Kereßtelö Ianos utat kessitet) tudni illik, egyenessen, es valosagoson, az Izrael Istene. De az Chriſtusnak kessitet utat Kereßtelö Ianos) Nem igaz. Mert nem mondgya Esaias azt egyenessen és valosagoson, hanem homalyoson, és nem egyenessen, az menyiböl az Sidoknak az rabsaghol valo megh jövetele, peldazza vala az Mesiasnak lelki utat, és eljövetelit, az Királynak edictoma Kereßtelö Ianost: az Sidoknak haza jövetelek, az Chriſtusnak az öveihez valo jövetelit.

F. Sokat hojagozal, de mind iras nelkül. Mert az te *Diſtinctiod*nak, mindenik agat megkel vala erősitened, mind irasokkal, s-mind peldakkal. Mert mi egy altallyaban tagadguk.

Tagadasunknak pedigh igaz okat adgyuk. Mert mind ő maga kereſtelő Ianos, magarol. *Ioan.* 1. *v.* 23. mind az negy Euangeliſtak. *Matth.* 3. *v.* 4. *Már.* 1. *v.* 3. *Luc.* 3. *v.* 4. *directè, dilucidè*, egyeneſen, és vilagoſon mondgyak, hogy kereſtelő Ianos az Chriſtuſnak keſitet utat, mellyet ha tagadſz, el fordult lelked iſmereti vagyon, és az Euangeliſtaknak tőb bizonſag teteleknek ſe hidgy.

Hogy pediglen mondod: Eſaias homalyoſon, és nem egyeneſen mondgya, hanem peldazatban, mellyet az kialto ſo peldazot, azt-is az Euangeliſtak hamiſsittyak meg. Mert az mit amot Eſaias homalyban, avagy peldazatban lattatot mondani, azt az Euangeliſtak magyarazzak meg, és az homaly peldazatbol mint valami kőntősből feytik ki az jővendőleſnek teſtet, avagy valoſagat, es ugy mutattyak meg, hogy kereſtelő Ianoſrol ſollot Eſaias, hogy ő menne az Izrael Iſtene előt, és ő kialto ſo leven irtana utat az Chriſtus Izraelnek Iſtenenek. Azert ha volt valaki Eſaias idejebe kialto ſo, az alat jővendőlőt egeneſſen Eſaias, az Euangeliſtak tanubizonſag tetele ſerint kereſtelő Ianoſrol. Az Izrael Iſtenenek neve alat az Chriſtus Ieſuſrol: Mert egyeneſen, és vilagoſſan mondgyak az Euangeliſtak, hogy az kialto ſonak, ez előt kellet menni, ment-is. Mert nyjaval mutattya: *Ez az Iſtennek amaz Baranya &c. Ioan.* 1. *v.* 29. Az ut keſites pedigh, az *Babtiſta pœnitentia* prædikallaſat. Mert kereſtelő Ianos idejeben az Eccleſianak ſine ollyan vala, mint à Babyloniai rabſagnak gyaſra jutot allapattya. Azert jara az puſztaban, és ot prædikalla, ſ-prædikallaſaval keſite utat az Chriſtus Izrael Iſtenenek: Kiről olvasd meg Calvinuſt, *in hunc Eſaiæ locum.* Azert az mi Syllogiſmuſunk egyeneſen ál.

VII. Még-is tagadgyuk az minort. Mert ſohol nem mondatik világoſon ki nezve, hogy Babiſta Ianos irtot volna az Chriſtuſnak utat, hanem az Urnak: Az Uron penig nem az Chriſtuſt, hanem azon Iehovat, kiről Eſaias, hihető hogy ertettek. Mert az Babtiſta, *bizony Iſtentől bocsattatot Propheta vala, hogy az Sidokat az ő Urokhoz, Iſtenekhez meg teritene.*

F. Be huntad volt talam te Samoſatenice az ſemedet:

Nyisd

Nyisd fől, nezd meg *Cap* 3. *Matth:* à *v.* 13. ad utanna egeneſen, ki fejezve talalod, ki neveben tőtte az puſztaban imez kemeny bún irto Prædikatiot: *Vipera kigyoknak ivadeki, &c. Teremtſetek az pœnitentianak illendő gyümölcsöt.* Miert? *Mert az ki en utannam jö* (előtte ment hát az Chriſtuſnak) *erősseb en nalamnal, & antepoſitus eſt mihi, quia prior me erat*, előmben vettetet ennekem: Mert előb vala en nalamnal. *Ioan.* 1. *v.* 15. Kicsoda ez? Az kit az Iordan vizeben kereſtel: az Iſtennek ſerelmes Fia. *Matth.* 3. *v.* 17. Ez azert az Ur, kinek előtte ment kereſtelő Ianos. Hogy penig mondod: Hihető, hogy az Iehovat ertettek az Euangeliſtak, kiről Eſaias ſol, ugyan valoban el hidgyed. Mert nem más Iehovarol tanit Eſaias, mint kiről az Euangeliſtak? az pedig à Chriſtus, az mint eddig meg bizonyitottuk.

Ki tagadgya, hogy kereſtelő Ianos az Iſtentől nem volt volna bocsattatot. Mert Zacharias enekli Iſten Szent Lelkenek altala, hogy Iſten bocsatotta. Mert az magaſſagbeli Iſtennek oly Prophetaja, ki az Urnak orczaja előt megyen, hogy keſitſe az ő utait. *Luc.* 1. *v.* 76. De ez az Ur az Izrael Iſtene, az mint ott ſent Lukacsnal meg lattyak.

VIII. Ha pedig mondanak, hogy Chriſtus előtt irtot utat Babtiſta, meg engedgyük, de ugy, hogy Iſtennek à Chriſtusban, immediate, *közben jaro nelkul: az Atyanak közben jaro által.*

F. Hamis ez à *Limitatio.* Mert ſem Eſaias ſem az Euangeliſtak à fele meg hatarozo igevel nem élnek, de egy általlvaban azt mondgya Eſaias, hogy à kiálto ſo keſitet az Iehova előt utat: az Euangeliſtak-is azon hatarban tartvan magokat, ſemmi közben jaro által valo ut irtaſrol nem emlekeznek. Annak-fölőtte, hogy nem bizonyitodtad megh az *Limitatiot*, megh hatarozaſt: Mert nem elegh mondani, inigy keſitet Iſtennek utat, amugy az Chriſtuſnak. Mert à mint mondam, az Ur Chriſtus az Izrael Iſtene, kiről Eſaias mondgya, az Euangeliſtak tanu-bizonſagh tetelek ſerint, hogy à kiálto ſo Babtiſta Ianos keſitet utat.

Meg tetſik azert, hogy à Chriſtus Ieſus Izraelnek Iſtene, ugymint, kinek à kiálto ſo kereſtelő Ianos, előtte utat irtot

VERSUS X.

Ime az Ur Iſten el jű nagy hatalommal, kinek az ű karja erős: ime az ő jutalma ő vele vagyon, es az ő cselekedete ő előtte.

Kereſztelő Ianoſt mondak az Euangeliſtak kialto ſonak az Eſaias jővendőleſe ſerint, ki az Pœnitentiat hirdetven, utat irta az Chriſtuſnak, ki az Iſrael Iſtene. Moſtan kezd az Propheta jővendőlni annak az Iſrael Iſtenenek el jöveteliről, hogy tudni illik, nem hejaban irtotta az utat az kialto ſo: Mert az Iſrael Iſtene az Ur Iſten eljőt, ki az Ur Chriſtus, ugymint Iſtennek erős karja, es kinek az ő jutalma vele vagyon, mint ezt ſent Ianos *Apoc.* 22. à Chriſtuſra magyarazza.

Valaki Kereſztelö Ianoſnak út irtaſa utan az idvöſſegnek kegyelme ſerint valo jutalmaval el jöt, az Izraelnek Iſtene, ez Eſaiaſ-az, bötüben vagyon.

De az Chriſtus jöt el kereſztelö Ianoſnak út irtaſa utan az idvöſſegnek jutalmaval. Ezt az egeſs Uy Teſtamentum allattya: Mellyet ſent Peter beſummalt Actor: 4. v. 12. Mert nincsen masban az idvöſseg, hanem az Chriſtusban.

Annakokaert az Chriſtus Iſraelnek Iſtene.

I. *Mutaſſák meg az helt az* Uy *Teſtamentomban, az hol az Chriſtus Ur karjanak mondatnek.*

F. Nem abban vagyon à pont, hol mondaſſek à Chriſtus Iſten karjanak: Mert tudgyuk hogy David Ferencz amaz Eſaias mondaſat, mely vagyon *cap.* 51. *v.* 9. mint *Stephanus Szegedi* megh jegyzette *de Trinit. fol:* 541. Az Urnak karjara Chriſtuſra magyarazza: hanem à ki kereſztelő Ianos utan el jőt az jutalommal, és az kinek ő előtte ment, aze à Chriſtus Iehova Izraelnek Iſtene? Mi azt mondgyuk, hogy à Chriſtus. Mert Eſaias ugy jővendől, hogy az kiálto ſo utan az jő el, kinek be tellyeſedeſet az Apoſtolok prædikallyak, nyilvan penig ő maga Kereſztelő Ianos. *Cap. 1. v. 15 Ioannes teſtatus eſt de eo, &c.* Az Ianos bizonſagot tőn ő rola, es kiálta mondvan:

Ez az, à kiről mondom vala, Az ki en utannam jöt, en elömben vettetet, mert en nalam elöb vala, tudni-illik, idővel, mert őrőkke valo. Meltoſsaggal: Mert Izrael Iſtene.

Annak-főlőtte vala-holot az Chriſtus teremtőnek mondatik az Uy Teſtamentomban, ugyan ott Ur karjanak, ugymint ki által az Ur Iſten, mint hatalmas karja által mindeneket teremtet. *Ioan. 1. v. 3. Coloſſ. 1. v. 16. Az Ur az ökarjanak általa hozta ki az Izraelitakat Aegyiptombol, Chriſtus az. Iudæ. v. 5.* Chriſtus à mindenhato. *Apoc. 1. v. 8* Ha azert azon bőtükkel nē találhatnak-is az Uy Teſtamentomban à Chriſtuſt Ur karjanak mondatni, talalunk. *Aequipollentes*, vele eggyező nevezeteket. De az mint mondam, nem abban vagyon mindeneſtúl az pont.

A mely harczolaſa azert vagon Samoſatenicuſnak, az Iſtē kezevel, karjaval, fúlevel, &c. nem illeti meg minket ſem à mi argumentomunkat. El ſenvedhetetlen mind azáltal ez.

II. *Ha ſsinten meg engednök is, hogy az Ur karjan à Chriſtus ertetik, innen à következik, hogy az Ur Chriſtus ſegitö ſsolgaja, és eſsköze az Ur Iſtennek, mint az kar a Leleknek.*

F. Latod kereſztyen olvaſo, nem mehetnek el az igaſſag elől, megh kel engedniek, hogy az Chriſtus Ur karja, csak hogy ſantikalnak. Mert eſsköznek mondgyak. De hogy Amandus Polanuſſal igen nagyot engedgyünk nekik, ám legyen eſsköze az Atyanak à Chriſtus, de az emberi termeſsetre nezve, mint az Leleknek az lathato, és tapaſstalhato kar: de azert az mikeppen az Lelek nem eſsköz: akkeppen az Chriſtuſnak Iſtenſege-is, mely az teſt eſsköz által munkalkodik, nem lehet ſoha eſsköz: Mert eſsköznek eſsköze lenne, à mely keptelen, ſ-lehetetlen. Ihol fakad ki à tennen beſsedetekből az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſege. Mert egy à Chriſtuſnak Iſtenſege az Atyanak Iſtenſegevel. Hogy hogy lehetne Iſtenſegeben az Iſtenſegnek eſsköze? Annak-főlőtte az-is keptelen, hogy Chriſtuſt Iſtennek ſegitő ſolgajanak mondgyatok. Mert tudgyatok, az ki maſt ſegit erőtelen az. Az Iſtenben penig erőtelenſegh nincsen. Hát nem ſegitő ſolgaja az Chriſtus, hanem emberſegeben oly valt

Polan: in Syntag. Theol.

ſagnak *medioma*, eſkőze, mely nelkúl az valtſag vegbe nem mehetet. Mert vér ontaſnelkúl bún bocsanat nem leßen. Az Iſten vért bocsatot az teſtben: *Act.* 20. v. 28.

Az mi illeti à tizedik verſnek maſodik czikkelyet: Es hogy ő jutalma ő vele vagyon, es az ő cselekedeti ő előtte, minthogy *Conſequenſe* az elſőnek, ez Samoſatenicuſ-is okot ád reja, hogy arrol ſollyunk, legyen abbol illyen erőſſegünk:

Valaki az valtſagnak jutalmat az idvőſſegre vele valo el jövetelivel le hozta az egekből, es az valtſagot, ugy-mint ſajat cselekedetit vegben vitte, az termeſet ſerint valo iſten. Eppen Eſaiaſnal vagyon ez az bötuben, mert azt mondgya, hogy az Iehova Ur *Iſten el jöven hozza el az jutalmat vele.*

De egyedul az Chriſtus Ieſus hozta le az egekből az valtſagnak jutalmat az ő vele valo el jöveteleben, es az valtſagot ugy-mint, ſajat cselekedetit egyedül ő vitte végben. Ez az egeſs Uy *Teſtamentom. Kit nem lehet oly ſemtelen eretnek, hogy tagadhaſſon.*

Annakokaert az Chriſtus Ieſus termeſet ſerint valo Iſten.

I. Nem következik, mond az Samoſatenicus, ha kulomb helyeken azon iget, és azon ſollaſokat olvaſſuk, hogy az dolog-is azon volna, és azon egy dologrol ſollana.

F. Az mi argumentomunknak az leg kiſſebbik reſet ſem illeti ez meg. De az mi Doctorink kőzzúl nemellyek az ſ. Ianos mondaſat hozzak elő. *Apoc.* 22. v. 12. az holot azt olvaſſúk. *Ime hamar el megyek, és az en jutalmam en velem vagyon, hogy megfizeſſek kinek kinek az ő cselekedeti ſerint.* Erről ſol Samoſatenicus. Mi azert mondgyuk, hogy igen-is kővetkőzik. Mert hanē kővetkőznek, az O es uy Teſtamentű egy maſſal ellenkeznek az fundamentomban, ki az Chriſtus. 1. *Cor.* 3. v. 11 holot egy à Prophetaknak, és Apoſtoloknak fundamentomok. *Eph.* 2. v. 20. Ellenkőznek az Prophetakban, és az Apoſtolokban ſollo ſent Lelek ő magaval, mely keptelen, ſ-lehetetlen. Az Uy Teſtamentom-is nem igaz magyarazoja volna az O Teſtamentomnak, mely illetlen. Azert ezzel kőttyúk be, hogy holot ez az Izraelnek Iſtene az Chriſtus hozta le az váltſágnak jutalmat, ő oſtogattya is mint vilagnak itilő biraja, joknak jot, gonoßoknak gonoſt, eggyez ſ.

Ianos Eſaiaſſal, ugy-hogy, valakiről Eſaias jővendőllőt, az legyen, ki ſent Ianoſrol ſol.

II. Nem az Eſaias mondaſat hozza be ſent Ianos 1. Mert ott azt az iras nem jelenti. 2 Az igek ſem azon modon vadnak. 3. Eſaias ſol az Babyloniaiaknak bunteteſekről: az Apocalypſisben, joknak, gonoßoknak bunteteſekről. Azert az pœnitentiakat nem jol ſerkeztetik öſſve.

F. Eggyik ſem igaz. Mert nem más jutalommal jaro Urrol ſol Eſaias, melyről ſent Ianos: *Egy az Vr Ieſus Chriſtus emberi nemzetnek meg valtoja: egy az valtſag: egy annak Safara az Ieſus Chriſtus. Mert nincsen mas nev adattatvan az egh alat, melyben az idvőſſeg adattatnek az embereknel, az Ieſus nevenel. Act.* 4. v. 12. Az elſő ok nem eleg. Mert jelenti az teſt, az mi à dolog az ſemellyel, az jutalommal, és az el jőveſſel eggyűt.

Az igek-is noha nem mind azok, mellyek Eſaiaſnal, de nagy reßeben azok, ſőt tellyeſſegel oda hordanak, ſ eggyeznek: csak hogy à mit Eſaias jővendőles ſerint mondot, azt ſent Ianos be tellyeſedeſenek ſavaval jelenti.

Eſaias ſol az Babylloniaiaknak bűnteteſekről, de az mellet az Iſtennek nepenek ſabadulaſarol, mellyekre nezve jutaló kezeben: Sz. Ianoſ-is az gonoßoknak bűnteteſekről, és az joknak áldaſokrol ſol, mellyekre nezve jutalom kezeben.

Azert kővetkőzik, hogy nagy ſepen ſerkeztettyúk az iraſokat, iraſt iraſſal magyarazvan: O Teſtamentomot, Uy Teſtamentombol, mely az igaz magyarazatnak Annya.

III. Ha meg engednők-is, hogy mind az ket helyen egy az iras, ſemmit nem haßnal az ellenközöknek. Mert mind Eſaias, mind ſent Ianos az Atya Iſtenről ſollanak. Eſaias felől nincsen ketſeg. Az Apocalypſisben Angyal ſol, Iſten kepeben, vagy az Chriſtuſeban. Mert eggyik kepeben ugy ſol, mint maſikeban.

F. Ugyan kedvek ellen, viſſa kel terniek az igaſſagra: Mert à mit eddig mondottanak, magok ſem nyughatnak meg abban, csak hogy ezt-is az engedelmet, hogy meßek el fogyot, ſárral mazolgattyak. Tagadgyuk egy általlyaban, hogy nem à Chriſtuſrol ſoltanak, az mint ekediglen ez Samoſatenicus ellen meg mutogattuk.

Az mi nez az Apocalypſisben valo mondaſra, hogy Angyal ſol, de Iſten avagy Chriſtus kepeben. Nem igaz, mellyet azon contextusbol meg mutathatunk. Mert à ki itt ſol, azt mondgya: *Ime en hamar el megyek, az en jutalmam velem vagyon: kinek kinek meg fizetek.* Azt mondgya: *En*, nem más, *megyek.* az Chriſtus jő pedig az Credo ſerint: *Onnan leſſen el jövendö.* Azt mondgya: *Az en jutalmam*, nem más jutalma. Mert ő az Itilő biro. Azt mondgya: *kinek kinek meg fizetek*, nem penig: *más fizet.* Mert az Chriſtus mondgya, amaz ket ſo alat kinek mit ad, *Ite: venite.* Mennyetek el: Jővetek el. *Matt 25. v. 31. & 48.* Annak-főlőtte, hogy Chriſtus ő maga ſollyon, az kővetkőzendő verſ-is meg mutattya. *Ego ſum α, & ω, principium, & finis, primus, & ultimus.* En vagyok az a, és az o, kezdet és veg, Elſő és Utolſo, mellyet ſoha egy Angyal-is nem mondot, ſem magarol, ſem más kepeben, kit ez csinált uy Iſtenű ſoha meg nem mutathat.

IV. Azt mondgya: Boldogok à kik megh moſſak ruhajokat az Baranynak vereben. Ha Chriſtus ſollot volna, azt kellet volna mondani. Az en veremben

F. Nem ugy vagyon forditva az Gőrőgből, de igy: *Az ki meg tarttya az ö parancsolattyat* : Nem az Angyalet, hanem az Chriſtuſet. De ha ſinten ugy volna-is, à Chriſtus à Barany, nem az Angyal, és igazan mutatna à Baranyra az Ur Chriſtus, ki el vőtte ez világnak bűneit, hogy onnan jutnanak iſmeretire az jutalomnak, mellyet az Chriſtus kinek kinek megh adando.

VERSUS XI.

Mint az Paſtor ugy legelteti az ő nyajat, az ő karjaval egyben gyűti az baranyokat, es az ő öleben hordozza azokat, az ellőket nagy gyengen hordozza.

A mely Iehova, Izraël Iſtene elől, Kereſztelő Ianos, kialto ſo, út irtaſſal mene, es az kinek az ő jutalma vele vagyon,

ugyan

ugyan azon Iehova Izrael Iſteneről jővendől itt az helyen az Propheta, es meg irja, hogy mikor az el jű, nagy gyengededen, es édeſdeden banik az ő juhaival, tudni illik, az Anyaſent egyhaznak mezejen le telepedet hivekkel. Kicsoda pedigh az à ki ezt cselekette egyeb az Eſaias jővendőleſe ſerint, hanem az teſtben megjelent Iſten az Chriſtus Ieſus, ki ő magara magyarazza ezt. *Ioan. 10. En vagyok amaz jo Paſtor, &c.*

Az minden Paſtoroknak Paſtora igaz örök Iſten.
De az Chriſtus Ieſus az minden Paſtoroknak Paſtora.
Azert az Chriſtus Ieſus igaz örök Iſten.

Az elſő Eſaiaſé. Az maſodik az Ur Chriſtuſé: Ezechiele *cap. 34. v. 23.*

I. Gyermeki dolog effele csalo argumentalas, annyira hogy reſtellem es átallom meg felelni reja. Mert ha ez igaz volna, mind az kegyetlen Tyrannuſok, mind az jambor Fejedelmek Iſrael Iſteni lennenek. Azt rebegi Samoſatenicus.

F. Ha gyermeki dolog Chriſtuſnak magat Paſtornak mondani, Iſtennek-is magat. *Oſe. 4. v. 16.* es az jo Paſtornak tiſztiben el jarni *Pſal: 23.* legyen bator az mi argumentalaſunk-is gyermeki. De amaz Iſteni, felſeges, igaz, tőkelletes. Hat imez-is.

Annak felette ved eſzedbe kegyes olvaſo alnok ravaſſagat ez Samoſatenicuſnak. Hoģ az olvaſokat meg csalhaſſa, mint ha gyermeki dologh volna ez, nagy könnyeden akar el menni mellőle: Atallom, reſtellem meg felelni, azonban pedig valamit tud hozza ſitani, mint egy lopva, mint az kigyo az ő merget oda toſſa. Nereſteld Uram, mert meg mutatom, hogy nem gyermeki dolog ez.

Valakinek az hivek ſajat juhai, ugy hogy azokat ö vlaſztotta az örök eletre Ioan. 13 v. 18. ö maga tulaydon erejevel legelteti lelki teſti eledellel birja, oltalmazza, es mérhetetlen ereje vagyon, mellyel az ö juhainak, hiveinek ellenſeget, az bunt, ördögöt, poklot, halalt el üzte, ſ meg győzte es el törlötte, az bizony termeſzet ſerint valo Iſten. Mely abbol meg tetſzik. Mert az ő Teſtamentűban ezert mondatik az Iſten Iſrael Paſtoranak mint itt Eſaiaſnal.

De az Ur Iesus Christus ugy-mint minden Pastoroknak Pastora, mind ezeket cselekedte. Ioan. 10.

Azert az Christus Iesus, bizony örök Isten.

Pasztorok à fejedelmek, Egyhazi szolgak.

A mi nez arra, hogy à Fejedelmek kegyesſek kegyetlenek Pastoroknak mondatnak, à gyermek meg tudna à Sz. Ianos irasabol reja felelni, hogy nem amaz jo Pastorok, kik örök eletet adhatnanak az ő juhoknak, mint Christus, *v.* 28 es ugy meg oltalmazhatnak, hogy egy-is bennek el ne karhoznek. Azert mas az *seculáris*, testi Pastor, az minemüek az Fejedelmek, mas az *Spiritualis*, Lelki Pastor, à minemüek az egyhazi szolgak: Mas *Princeps Pastorum*, az Pastoroknak fejedelme, *Hebr.* 13. *v.* 20. Ki adot nemellyeket Apostolokat, nemellyeket Prophetakat, nemellyeket Euangelistakat, nemellyeket Pastorokat es Doctorokat: *Ephes.* 4. *v.* 11. Azert azt mondom teneked Samosatenice, ki el untad az feleletet: Ugy vagyon, hogy közönsegessen az Atya, Fiu, es Szent Lelek felső fü Pastora az Anyaszent-egyhaznak; De mindazaltal csak egyedül az Ur Iesus Christus kivaltkeppen valo oly Pastora az hiveknek, kit az Atya rendelt es Pastori Fejedelme tött tellyes Isteni birodalommal, erövel es hatalommal, kinek az juhok tulaydoni, es oly örökſege, kit az ő veren kereset maganak 1. *Pet.* 5. *v.* 4. az honnan az juhoknak amaz nagy Pastoranak mondatik *Heb.* 13. *v.* 20. es jo Pastornak ki eletet adgya az juhokert. *Ioan.* 10. *v.* 11. 15.

Pasztor az Christus.

Az egy-hazi szolgak *Miniſterialiter* szolgalat szerint valo Pastorok az lelkiekben, à mint à Fejedelmek-is ez vilagiakban.

1 Azert à Christus legelteti az Anyaszt-egyhazat ugymint Istene es Ura az egesz közönseges Anyaszent egyhaznak.

2. Az Christus legelteti az Anyaszent-egyhazat birvan es oltalmazvan ötet merhetetlen otalommal, mellyel az Anyaszent-egyhaznak ellensegit Satant, bünt, poklot, az halalt meg győzte, el törölte.

Az Christus legelteti az Anyaszent-egyhazat, ő magatul advan kinek kinek Szent Lelket.

Az Christus legelteti az Anyaszent-egyhazat tulaydon sajat mezejen.

Christus ugy legelteti az ő juhait, hogy azokat szörin ismeri, és à gödölyektül meg tudgya, *exactè* valaszani.

Christus ugy legelteti az Anyaszent-egyhazat, hogy azoknak, tulaydon sajat maga hatalmabol, és erejeböl ad örök eletet. *Ioan.* 10. *v.* 28.

Christus ugy legelteti az ő juhait, hogy eggyet azokban az ő kezeböl senki ki nem vehet, s-el sem veszhetnek, az mint ezekröl az egesz Uy Testamentum tanu-bizonsagot tesz, melyböl rövidsegnek okaert elő nem hozom à bizonysagokat.

Igy, mellyik Fejedelem, akar kegyes, akar Tyrannus: mellyik egy-hazi-szolga legelteti az juhokat? Vagyon itt mit koczodnod Samosatenice, es meg lathatod, ha gyermeki dologe à Christust az ő Pastorsagabol, nem ez mi-napi csinált uy Istenüek, mint valami Falusi Birot, hanem mindenek fölöt, örokke áldando Izrael Istenenek ismerni, mint s. Pal mondgya rola. *Rom* 9. *v.* 5. Azt-is meglathatod haszontalan cziganſagok ezek, és csalo argumentomoke, avagy nem?

II. Az mely Pastorrol Esaias szol, halhatatlan, es senkitül pastorra nem tetettetet, az juhokat sem vötte senkitöl

De az mely pastorrol szent Ianos szol, meg holt: mastul tetettetet pastorra, és az juhok nem tulaydoni. Ioan. 16. *v.* 17.

Azert nem Christusrol szol Esaias.

I.

F. Az *Major* propositiot egészlen, éppen meg engedgyük à Christusrol, az menyiben terméset szerint valo örök Isten. Mert halhatatlan Istenségében, ugymint örökkévalo Lelek *Heb.* 9. *v.* 14. Senkitöl Pastorrá sem tétetet az menyiben egyenlő Isten az Atyaval Istenségenek állattyában *Phil* 2. *v.* 6. hanem csak az Pastorsagra rendeltetett, az menyiben második szemely az Istenségben, es eggyetlen egy szülöt fia az Atyanak *Ioan.* 1. *v.* 14. az Testnek fel-vétele elöt örök üdöknek elötte, mikor az Atya ő benne választá az Iuhokat az örök életre *Eph.* 1. *v.* 4. Nem-is vötte ugy, mint igaz Isten es örök élet 1. *Ioan.* 5. *v.* 20. az Iuhokat: Mert valamije az Atyanak vagyon, az, az Fiujé, es az mi az Fiué, az, az Atyáé *Ioan.* 16. *v.* 15.

Itt ki rekedel Samosatenice á te sunnyadozo barlangodbol, melyben álmodozol es resztelled ez fęle dolgocskakra megh felelni rendenként, hanem itt fel kiáltanal, es egyßer s-mind tagadnad mint gyermeki dolgot.

Annak-okaert hogy ne panaßolkodhassal, im el igazitom mas képpen-is. Ha Esaias olly Pastorrol ßol, az ki halhatatlan, senkitől Pásztorrá nem tétetett, es az Iuhokat sem vőtte mástul, tehat az Christus terméßet ßerint valo bizony őrők Isten. Mert Esaias, az mint eddig meg mutogattuk, es ez csalokák ellen megh oltalmaztuk, egyenesen az Christusrol jövendől es az ő Pastorsagarol, az mint az Euangelistak es az Apostolok erről tanubizonsagot teßnek.

Hogy pediglen mondatik Eletét le tenni az Iuhokért, kell azt érteni az ő Emberseggéről. Mert noha mindenek felett őrőkké áldando Isten *Rom. 9. v. 5.* es Mindenhato Isten *Apoc. 1. v 8.* mindazaltal az Atyak kőzzűl valo *secundum Carnem* Test ßerint *ibidem Rom. 9.* es ez ßerint tőtte le Eletét az Iuhokért. Mert hogy Istenségében le nem tehette Eletét, az az, megh nem halhata, azert lőn Aßßonyiallattul, azert vetteték törvény alá *Gal 4. v. 4.*

Mástul tétetett Pastorrá, de az menyiben Kőzben-jaro az á Szemelly, á ki igaz Isten es igaz ember az Személynek egyesseggében.

Az Iuhokat-is igy vőtte es ez ßerint ßol *Ioan. 16. v. 17.* Ezekre pedig, az te itileted ßerint gyermeki dolgokra, ha megh felelß Samosatenice, tehat kérlek rendel ved fel, es ne resztellyed az válaß tételt, csak hogy legyen ßeliden, emberseggessen.

VERSUS XIII.

Kicsoda igazgatta az Urnak lelkét, vagy ki adot neki tanacsot? vagy tanitotta őtet?

Szent Pal Apostol 1. *Cor. 2. v. 16.* ez Esaias Propheta mondasat, magyarazza az Ur Christusrol, ugy hogy, az kit itt Esaias Iehovanak mond, azt mondgya lenni az Ur Christusnak

nak, midőn igy ßol: *Kicsoda tudgya az Urnak akarattyat, és ki tanithatná ötet?* Mindgyarast utanna teßi az Apostol: *Mi pedig tudgyuk az Christusnak akarattyat, hogy meg tudhassuk, az, az Ur ki legyen, az kinek ertelmenek senki vegere nem mehet,* tudni-illik az Ur Iesus Christus, kit Esaias annak az Izrael Istenenek mond, á kiről ezkedig jövendőllőt, és ßollot. Melyből meg tetßik.

Valakinek ertelme tudakozhatatlan, mérhetetlen, az termeßet ßerint valo bizony örök Isten. Ez Esaiasé, az mint á contextus világossan meg mutattya.

De az Ur Christus ertelme tudakozhatatlan, merhetetlen. Ez ßent Palé, ki az Esaias mondasat, tudni-illik, á termeßet ßerint valo Istennek, quarto modo dictum proprium, *tulaydonsagat á Christusra álkolmaztattya. Mert csak á termeßet ßerint valo Isten mérhetetlen ertelmü, bölcseségü.*

Annakokaért az Ur Christus termeßet ßerint valo bizony örök Isten.

Lattya ezt á nyilvan valo igasságot Samosatenicus, de nē illetheti meg Mert avagy nem ertette á mi mediumunkat, erősségünket, avagy, hogy el ßaladhassan melióle, el veßteglette, és csak az utolso czikkelen kapdos, hogy *az lelki ember mindeneket meg itil.* Mi kőzi ennek ide? Csak consequense ez amáz első fő dolognak, mely mi reánk nez. Mert á Christus lelke lakik mi bennünk, és mi az által, á Christusnak ertelmet tudgyuk annyiban, á menyiben az lelkes emberrel egyben hasonlit ßent Pal, és á menyiben az Christusnak lelke kiben kiben munkalkodik. 1. *Cor. 12. v. 11.* Mert mind ezeket (az ertelem ajandekat-is) azon egy lelek osztogattya, *sicut vult,* az mint akarja: Azert ezek igy leven, nem erdemel feleletet, az mit mond Samosatenicus. Mert nem illeti meg az mi argumentumunkat.

CAPUT. XLI. v. 4.

En Iehova, (Ur) vagyok. Első és Utolso csak en vagyok.

Hogy ez mondasban, az Izraelnek Istene mondgya meg

ki

ki legyen az ő termeßetiben, arrol ſenki nem ketelkedik. Mert à ki *elsö es utolſo*, ugyan azon kezdet, és veg nelkúl valo: á ki pedig kezdet, és veg nélkúl valo, az őrőkke valo. Hát az Ur Iſten ezzel à ſolaſnak nemevel, az ő őrőkke valoſagat jelenti, mellyel minden teremtet állatoktul meg kúlömbőzteti magat: Mert egyedúl csak az Iſten, *elsö, utolſo*, az az, őrőkke valo. Mert ez ſo: *Elsö, utolſo*, ezzel: *örökke valo*, egy. Akar azert őrőkke valot, akar ellőt, utolſot mondgy, mikor Iſtenről ſolaß, mind eggyet teßen.

Ez nevezetet az Iſteni termeßetnek ſajat definitioja adga ßent Ianos egyeneſſen az Ur Chriſtuſnak *Apoc* 1. v. 8. *Item cap.* 22. v. 13. melyben az ő Iſteni termeßetiről irja megh, hogy őrőkke valo lelek *Hebr.* 9. v. 14. Azert.

Valaki egyenlö termeßetü az Atya Iſtennel, az ollyan bizony igaz örök Iſten, mint ßinten az Atya. Senki nem tagadhattya ezt.

De az Chriſtus Ieſus egyenlö termeßetü az Atya Iſtennel: Ez Eſaiasbol ßent Ianos tanubizonyſag-tetcle ßerint igaz: Mert ollyan örökke valo az Fiu, mint az Atya.

Annakokaert az Chriſtus Ieſus ollyan bizony igaz örök Iſten, mint ßinten az Atya.

Lattya ezt-is igy lenni Samoſatenicus, es az mint ő könnyebben hozza tér, ugy formallya maganak à Syllogiſmuſt. Előßör *in ſecunda figura*, es azt, azon Dialecticabol megh veti: maga nem az formara kel vala nezni, hanem *ad rem*, az dologra, mellyet nem mer meg illetni. Maſodßor formallya az *prima figura*ban, es annak-is *prima* propoſitiojat tagadgya, ſőt ugyan parancsollya-is hogy tagadgyak, ez okkal. Mert nem minden Iſraelnek Iſtene az ki első es utolſo.

Ebben-is meg űti à ſárát. Mert az Eſaias es az ßent Ianos tanubizonſag tetelek ßerint: Valaki *Elsö, Utolſo*: *kezdet, vég*: az, terméßet ßerint valo Iſten. Mert nincsen ſoha az mennyen főldőn ki *Elsö*, az az, kezdet nelkúl: *Utolſo*, az az, vég nelkúl valo volna tőb az Izrael Iſtenénél. Azert minden valaki illyen *Elsö* es illyen *Utolſo*, illyen *kezdet* es *vég*, az, mind Izrael Iſtene. Nincsen pedigh tőb illyen az

Atya-

Atyanal, Fiunal, es Sz. Lelecknel. Hát az Atya, Fiu, es Sz. Lelek az Izraelnek Iſtene.

II. Meg engedi hogy az Chriſtus Elsö, Vtolſo legyen, de ugy, hogy az Atya abſolute, egy-atallyaban: az Fiu in ſpecie, kulon. Mert ö Elsö es Vtolſo Közben-járo.

F. Hamiſnak mutattya ßent Ianos ezt az diſtinctiot. Mert mi lehet az egéß Bibliaban nyilvabban es nagyob egy-általlyaban valo mondas ennél: *En vagyok az α es ω, Elsö es Utolſo, kezdet es vég?* *Apoc.* 1. v. 8. & 22. v. 13. Egy-altallyaban mondgya ezt magárol, nem közben-jaraſanak tißtire nézve: Mert noha egy az Közben-jaro, kinek ſem előtte, ſem utanna más Közben-jaro nem volt, nem-is leßen: de mindazonaltal ez nem néz az közben-jaraſnak tißtire. Meg tetßik abbol, hog Eſaias az Izraelnek Iſtenét válaßtya megh azzal az ßoval az teremtet-allatoktul, es őrőkke-valoſagat állattya. Ebben à *ſignificatum*ban, jedzésben viſi altal az uy Teſtamentumban, es mondgya maga felől Chriſtus, hogy ő ßintén olly *Elsö es Utolſo, kezdet es vég* mint ßintén az Atya. Mert itt moſtan az közben jaraſnak tißtiről nincsē ßo, hanē à Közben jaronak ßemélyéről, ki *Elsö es Utolſo* Iſtenſégében mint az Atya. De erről oda aláb ßollok bővebben *in Apocalypſi*.

CAPUT XLII. v. 8.

En vagyok az Iehova (Ur) ez az én nevem, es az en dicsőſſégemet maſnak nem adom, es az en tißteſſégemet az Balvanyoknak.

Iehova, Vagyok.

Ez igikben az Ur Iſten azt mondgya, meg ki legyen ő Nevében: *Iehova*, melly az Iſtennek magyarazattya ßerint *Exod.* 3. v. 13. annyit teßen mint: *Vagyok*. Mert egyedúl csak az Iſten az ő Iſtenſégének allattyaban es terméßeiben egyedúl valo *Vagyok*, holot mindenek ettúl vőttenek lételt. Igy azert mondgya meg magát *ab æterna ſua eſſentia*, az ő őrőkke-

valo Isteni allattyarol. Ezt azert az nevet,ugy maganak vesi, hogy minden teremtet-allatoktul azzal meg kůlömbőztetik,es soha senki az egy ő magatul-valo Istenen kivůl *Iehovanak* nẽ mondathatik. Masodsor, mellé kőti az ő nevének az ő Dicsősségét es Tisztességét s. azt mondgya: Ugy legyen *Iehova* az ő neve, hogy soha az ő dúcsősségét es tisztességét masnak nem adgya. Ez pedig az Dúcsősség es Tisztesség nẽ egyéb,hanem az ő Isteni felsége es állat szerint valo *majestasa*, felséges dúcsősségе, mellyel ugy Isten az Isten, hogy soha azon kivůl Isten nem lehet. Ezt mondgya hogy nem adgya masnak; mert ha adná, Istensége sértődnék meg, oslásra menne, meg szakadozna az ő felséges dúcsősségе, es ugy sámos dúcsősséges es tisztességes Istenek lennének, az mellyet meg gondolni is képtelen s. lehetetlen.

Isten az ő dúcsőseget masnak nẽ adta, maga Istenségen kivül.

Ezt pediglen az ő dúcsősségét es tisztességét,adta az ő nevével eggyút az ő szent Fianak. Mert az mint eddig megh mutogattam, ollyan terméset szerint valo Iehova nevében az Fiu,mint az Atya. Dúcsősségében-is ollyan: Mert az Istẽ dúcsősségének fényesssége, ugy-mint ki *az Atya szemellyének kimetset bélyege*, azt tanittya s. Pal *Heb. 1. v. 3.* Erről mondgya hogy *minek elötte ez vilag volna, volt az Atyanal ez az ö dutsőssege. Ioan. 17. v. 5.* Tisztességében-is ollyan mint az Atya. Mert *mindenek ugy tisztelik az Fiat,mint az Atyat*,annyira, hogy *valaki az Fiat nem tisteli, az Atyat sem tiszteli az*, es vissont, azt mondgya ő maga *Ioan. 5. v. 23.* Mert *az Istennek minden Angyali-is ugy imadygak az Fiat,mint az Atyat Psal. 97. v. 7. Heb. 1. v. 6.* Hilarius Doctor igy tanit erről *in Psal. 2. fol. 441. Qui unum sunt in divinitate, ambo per gloriam, unum quoq; sunt in religione, ambo per honorem.* Az mellyekből ezt hozom ki.

Isten az ő dúcsősseget adta az ő fianak, de azõ egy Istensegben.

Valaki azon egy Nevében, Ducsősségeben es Tisztességeben az Atyaval,az, ollyan terméset szerint valo bizony örök Isten,mint az Atya.

De az Christus Iesus azon egy Nevében, Ducsősségeben es Tisztességeben az Atyaval, az mint eleb meg bizonyitam:

Azert az Christus Iesus ollyan terméset szerint valo bizony örök Isten, mint szinte az Atya.

Itt

Itt ez arant-is ő maga formalt maganak Syllogismust Samosatenicus, s azt mondgya; hogy az első nem igaz.

I. Mert Nabugodonozornak-is ádta Isten az ducsősséget Dan. 2. v. 37. Item cap. 5. v 18. Ioan. 5. v. 44.

F. Csak egy punctnyiban-is ez meg nem illeti az mi argumentomunkat. Mert nem ollyan Dúcsősségről vagyon so itt Esaiasnal, melyről Danielnél. Mert ez az dúcsősség, az Istenségnek allat szerint valo felsége, *majestassa*; ki az Iehova nevével es az ő tisztességével eggyúvé kőttetet. Danielnél pedig az Dúcsősség, vilagi mulando fényesség, pompa, tekintet es méltosag; melly *accidens*: az hivek dúcsősssége pedig, amaz dúcsősségnek csak olly sárnyékocskaja es olly fényecskéje, mellyet Isten magan kivůl kőzőlhet, Istenségének megh bantasa neikůl az hivekkel. Azert vagy adta Isten ezt az ő dúcsősségét Nabugodonozornak, vagy nem adta: De ha azt mondod hogy adta, az Isten bessede ellen vétes. Annakokaert *Vniversaliter vera*, kőzönségesssen igaz ez: Mindẽ valakinek az Atya az ő Istenségenek allat szerint valo dúcsősségét, mennyei felsségét adta, egyenlő Isten az, az Atyaval. De senkinek nem adta Christuson kivůl.

II. Az poganok képei es bálványi értetnek ez ßon: Masnak, *mert adgya az ö ducsősségét az Fejedelmeknek, de nem az képeknek.*

F. Hogy ha az Ur Isten ezt az ő nevével egyben csatoltatot dúcsősséget masnak adná magán kivůl, ez kővetkeznék: Hogy az Isten mẽnyei *majestassa*,felsége es dúcsősssége, oslasra menne, es valakivel azt kőzlené, ottan ollyan dúcsősséges felség lenne, mint az Ur Isten, es meg sámosittatnanak az dúcsősséges felségek,mellyet csak meg gondolni-is Istẽtelensség. Annak-felette az Isten sava sem allana meg igasságaban. Isten mondgya: Ugy *legyen Iehova nevem, hogy nem adom*: im pedig ez Samosatenicus azt mondgya: *Ádta az Kiralyoknak*. Azert vagy az Isten sava igaz, vagy ez uy Istenúé. De azt mondani,hogy nẽ igaz az Isten sava,káromlás. Nem igaz hát az uy Istenú sava.

I.

II.

Ezzel az igivel: *Masnak*, nem csak az balvanyokat, képeket, de minden névei nevezendő teremtet-allatokat ki re

III.

kest az Isten, es ő magat azokkal ellenben veti s azt mondgya: *Magamon kivülmásnak senkinek nem adom.* Mert adta volt mar az ő Sent Fianak, nē magan kivül, de az ő Istenségében

III. Két féle dücsősségе vagyon Istennek: Eggyik magájé, tulaydona. Ezt senkivel meg á Christussal sem közölheti. Ha meg mutattyák az ellenkezők, hogy ezt közlötte az Christussal, nagyot nyernek. Másik közölheto, mint hogy minden allatokon valo uraságot engedet az embereknek, lelkében, terméßetiben-is réßeßsé teßi. Ezt kéri az Christus Ioan. 17. Meilly neki rendeltetet volt vilag teremtésnek elötte.

I.

Az Atya az ő allat szerint valo dicsőséget adta az ő Fianak.

F. Ismerjük ezt az *distinctiot*, de az mit az első ágából ki hoznak azt tagadgyuk, hogy az Atya az ő maga tulaydon dücsősségét az ő Fiaval nē közlötte volna. Iraßal-is bizonyittyuk pedig, hogy az Atya azt az ő tulaydon dücsősségét adta az ő Fianak *Heb. 1. v. 3. Ος ὢν ἀπαυγασμα. Qui cum sit splendor q. d: Qui quia splendor*, Ki mivel fényességh. Mert ez ige ὢν *immanentiam causæ significat*, az *Oknak* az Christusban valo benne létét jelenti: Hogy az mikeppen az napnak ragyago fénye magaban benne vagyon: akkeppen az Istenségnek dücsősségе, mennyei *majeßaßa* es fényességes felsége tulaydon benne volt á Christusban. Mert soha az Isten ßemelyenek *ki meczet belyege* külömben nem lehetet volna, hanem hogy az Isten dücsősségenek fenyességе vele közöltetet. Az peniglen á dücsősség vagyon az Christusban, az ő benne levő dücsőseges Istenségtül. Mert az á dicsősséges Istenségh lakik á Christusban állattya ßerint. *Col 2. v 9.* Ez az Istenség penig soha annelkül á dücsőseg nélkül nem volt. Mert Istenség sem lehetne, ha dücsőséges nem volna. Adta pediglen, avagy közlötte az Atya az ő Fiaval, ezt az ő tulaydon dücsősséget az örökke valo ßülesben. Mert ha az ember, az ő emberséget közölheti az ő magzattyaval, hogy hasonlo embert ßül magahoz; Menyivel inbab közölhette az Ur Isten az ő dücsősséget á Fiaval. Ki felől azt monda: *En ma ßültelek tegedet? Psal. 2. Heb. 1.* Mert soha sem egyenlő nem lehetet volna az Istennel, Isten formajaban sem lehetet volna, ha Isten azt az ő Istenségenek tulaydon dücsősséget vele nem köz-

lötte volna. Egyenlő penig Istennel, nem ragadomany, hanem termeßet ßerint, Isten formajaban á Christus. *Phil. 2. v. 6.* Hát közlötte vele Isten az ő tulaydon dücsősséget. Valaki egyenlő hatalomban, és dücsősségben uralkodik az Atya Istennel, annak azon dücsősségе, ki az Atyanak. Mert hogy hogy uralkodhatnek egyenlő hatalomban, és dücsősségben az Atyaval, ha egyenlő dücsősségе, és Istenségе nem volna az Atyaval? De á Christus egyenlő hatalomban, és dücsősségben uralkodik az Atyaval, á mint meg bizonyitottuk. *Psal. 110.* Ha az Christus oly igaz Isten, és örök elet, hogy örök eletet, és dücsősséget adhat á hiveknek, tehat ollyan dücsősséges Istenseg, mint az Atya. Mert á ki masnak dücsősséget ad, sajattyanak kell annak lenni az dücsősségnek, mint á nap nekünk fényességet ad, de övé azert á fényesség, csak közli mi velünk. De az Christus igaz Isten, és örök elet *1. Ioan. 5.* az mint meg lattyuk, és örök eletet ad az hiveknek *Ioan. 10. v. 28.* Ha az Fiu az Atyaban, és vißont az Atya az Fiuban vagyon, hogy ne volna az Atyanak dücsősségе-is ő benne? *Ioan. 14. v. 10.*

II.

Az csendeß lelki ismeretű ember, ezekben tökelleteßen meg nyughatik, és által láthattya, hogy az Ur Isten az ő tulaydon dücsősséget közlötte, s-adta az ő Fianak. Azhol penig azt mondgya ez Samosatenicus, hogy teremtet állattal Isten azt az ő dücsősséget nem közölheti, abbol tetßik meg á Christus Iesusnak termeßet ßerint valo Istenségе. Mert közlötte vele.

III.

Hogy pediglen Sent Ianosnal *cap. 17.* azon keri az Atyat, hogy dücsőitse meg őtet az Atya, nincsen ellene az ő Istensége ßerint valo dücsősségenek. Mert ßolitt az helyen, mint közben jaro Isten, és ember, á ßemelynek eggyeßségében. Kevánnya pedig á dücsőiteß, de azzal az dücsősségel, mely termeßet ßerint öve volt, vilag teremteßenek elötte, nem *rendeles ßerint*, az mint ez Samosatenicus gloßallya, hanem *natura*, ugyan Istenségenek termeßeti ßerint. Azt akarja azert, hogy ezt jelentse ki. Mert á ßolgai abrazatban mint valami homalyban az Napnak fénye, á Christus dücsősségе

meg tartoztatasban vala: azert kévánnya, hogy jelennyek ki az, és legyen bizonyossa mindenek előt, mint meg-is lőn. *Rom.* 1. v. 4.

IV. Ezek igy leven, nem más ertelemben vetetik az Dicsőſęg az első *Propoſitio*ban, mint ßinten az maſodikban. Mert nem ßolunk mi ſemmit moſtan amaz kőzőlhetendő dúcsőſęgről, hanem csak arrol, mely tulaydona Iſtennek. Annak felette az Atyarol, és az Fiurol, hogy tudni-illik az Atya az, à ki meg fogta az ő dicsőſęget, nem az ő Fiatul, hanem az Bálványoktul, és minden emberektúl.

De nem bizhattyak magokat az eddigh meg mondot ertelmekben, nem-is aranzanak elegedendő feleletet ábban: azert el végtére igy ßolnak:

IV. Nem követkőzik, hogy ha à Chriſtus nem mas az Iſtentül, azert egy legyen numero & eſſentia, *ßammal, és allattal: Sokan lehetnek egyebekkel eggyek, mint az Chriſtus tanitvanyi. Ioan.* 17. v. 21. 3. *Reg.* 22. v. 5. *Ugy az Chriſtus is Iſtennel, egy az akaratban, és az ertelemben. Azert ha meg engedgyük-is heaban.*

F. Igen-is kővetkőzik ebben à Chriſtus felől valo állataſunkban. Mert valaki az Atyaval, névben, Iſteni főlſęges dicsőſſegben, és tißteſſegben egyenlő, mit hozhattok ki innet egyebet, hanem, hogy Iſteni termeßetiben-is egyenlő az, az Atyaval? Az mi nez à peldakra, hogy az Tanitvanyok eggyek, ugy az Achab ſerege az Ioſaphateval, meg lehet akaratban, ertelemben: de ladde, hogy nem ollyan egyenlőſegről vagyon itt ßo, hanem Iſteni névben, dicsőſſęgben, és tißteſſegben valo eggyeſſegről. De mi-is mikor jutunk arra az erőſſegre, mely vagyon *Phil:* 2. ott ßolunk erről tőbbet.

CAPUT. XLIII. v. 10.

En előttem nincsen formált Iſten, utannam ſem leßen.

Ez Iſten mondaſa, ez le irot ßoknak rendi ßerint, annyit teßen, mint: *En vagyok egyedul az Iſten,* ugy-mint *kinek, elöttem ſem utannam mas Iſten nincsen,* melyből ez jő ki:

Ha

Ha az Iſten egy, oly Iſten, kinek ſem elötte, ſem utanna haſonlo Iſten nincsen, tehat az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten. Mert igaz Iſten, és örök elet az Chriſtus, 1. *Ioan.* 5. v. 20. *Azert vagy Iſten elöt formalt Iſten, vagy utanna valo. Nem elötte:* Mert oly *kezdet* az Iſten, kinek előtte formált Iſten nincsen. *Nem utanna valo.* Mert oly *vég* az Iſten, hogy utanna Iſten nincsen. *Hat követkőzik, hogy az Atyaval egyenlö Iſten legyen.*

Erre Samoſatenicus azt mondgya.

I. Ez csalárd, és kapdoſo argumentum. Mert az Iſten utan ſok formaltatot Iſtenek vadnak, mint: Has Iſten: Mammon Iſten: Fejedelem, Biro Iſten, *&c.*

F. Csalárd, és hamis áll-ajto ez, à reſſen valo ki ßaladaſra. Mert nincsen itt minekúnk ſemmi ßonk, ſem az Iſtentúl uyjontaban csinált Iſtenek felől, az mineműek à Fejedelmek, Birák; ſem az emberektúl formált, és gondolt Iſtenek felől, az minemű az, *Has, és Mammon Iſten,* hanem egyedúl csak az teremtő Iſtenről ßolunk, és azt mondgyuk, hogy ha az teremtő Iſten előt, más teremtő Iſten nincsen, utanna-is más teremtő Iſten nincsen, azonban pedigh az Chriſtus teremtő Iſten. *Ioan.* 1. v. 3. *Col.* 1. v. 17. *Heb.* 1. v. 10. tehat kővetkezik, hogy egyenlő teremtő Iſten legyen az Atyaval. *Mert el veßßenek az Iſtenek kik az Mennyet, Földet nem teremtettek. Ierem.* 10. v. 11. Mutasd meg azert vilagos iraſokkal, hogy ez ige *Iſten,* más jedzesben mondaſſek, az teremtő Atyarol, másban à teremtő Fiurol? Hogy meg mutatod, ugy *limit*áld oßtan az *Propoſitio*kat.

Nincsen Iſten előt, ſē utanna Iſtē, de oly ki termeſzet ſzerint Iſtē volna, kiről tanit az Ur Iſten.

II. Nem ollyan Iſten az Chriſtus mint az Atya. Miért? Mert rend vagyon az Iſtenek kozöt: az Chriſtus minden földi Iſteneknél fellyeb valo: es à menyivel fellyeb valo: annyival fellyeb valo Iſten az Atya az Fiunal.

F. Noßa ſok Iſteneknek raja. Im veßed eßedben Kereßtyen ember, hogy az Chriſtus Ieſuſt ßinten ugy az földi Iſtenek kőziben ßámlállya, mint ßinten valami Faluſi Biro Iſtent, csak ezzel kúlőmbőzteti meg: *Fellyeb valo az Faluſi Biro Iſtennél.* Hol volt az Földi formalt Iſtenek kőzzúl vala-

Nincsen, rend az Fiu és Atya kőzőt Iſtenſe-

mely

gere nezve: de, szemelyekre nezve.

mely *Istenformajaban? Egyenlö Istennel? Mindenek felet örökke áldando Isten? Igaz Isten es örök élet? örökke valo Lelek? Mindenhato Isten? Elsö es Utolsó, kezdet es vég?* hogy az több Isteni természetire nézendő Titulusit el hadgyam, mint: *Az Christus bizony örök Isten? Phil. 2. v. 6. Rom. 9. v. 5. 1. Ioan. 5. v. 20. Heb. 9. v. 14. Apoc. 1. v. 8.*

Egh istenyodgyál, föld reskess, ti pedig emberek rémüllyetek es némullyatok meg az ti teremtő Iesus Christusotoknak gyalazattyan. Nem csuda hogy mikor szent Ianos Euangelista latta volna Cerinthust, ki ezent vallya vala, ki futa az főrődő hazbol *circa an. Christi* 100. *Eusebius.*

VERSUS XI.

En vagyok, én vagyok az Ur, én nállamnál több szabadito nincsen.

Hogy ha az Izrael Istene egyedül csak az Idvözitő, vagy Szabadito, tehat az Christus Iesus Izrael Istene. De az első igaz. Mert Isten ő maga ki re kettő igivel bötü szerint állattya, kit az ördög sem tagadhat.

Az következéſ is igaz. Mert az egész uy Testamentum több Idvözitöt es Szabaditot az egy Iesus Christusnal nem tanit. Mert nincsen masban senkiben az üdvösség *Act. 4. v. 12.* az mint az Angyaltul-is azont izené az Isten *Luc. 1. v. 11*

Az mi Samosatenicusunk Dialecticara vonta az ő tőlle formaltatot argumentumot, es árnyékaval harczol. (Am lenne ugy csak falná bellyeb az sipot.)

I. Ez sele csalard okoskodast meg feyteni ugyan kedvetlenség immar ennyiszer: Semmit gyakrabban nem talalunk az ellenkezök irasokban &c. Azt csevegi Samosatenicus.

F. Lelek üdvösségében avagy örök kárhozattyaban jaro dolog ez. Annakokaert, ha hiba volt az formaban (mellyet tagadunk, nem-is adhatod Urát, mert magad formaltad igy magadnak, hogy könnyebben meg vethessed es száraz lábbal el mehes mellőle) miért nem nyultal az *materia*hoz, láttad volna azt. De az mint mondam, csalardul banol az argu-

gumentumokkal. Zanchius irasat követed: Vay ki nyilvan ki fejezte ő az argumentumot.

Valaki az emberi nemzetet az büntöl, halaltul, ördögtül es karhozattul ugy megh szabaditotta, hogy azokat el törlötte, es üdvösseget egyedül ád, az, az Izraelnek Istene, az mint ö maga Esaias oda fellyeb megh mondá bötu szerint cap. 35. v. 4.

De az Christus Iesus szabaditotta megh az büntöl, halaltul es kárhozattul az emberi nemzetet, az bünt, halált, ördögöt ö törlötte el, és ö ád idvösséget, az mint az uy Testamentum egy inon folyo igasságban állattya.

Azert az Christus Iesus az Izrael Istene.

Mit mondasz ehez Samosatenice?

II. Az elsö Propositioban arrol vagyon szo, à ki ö maga erejeböl Idvözitö: az masodikban arrol, à ki Idvözit, de másnak erejevel, mint à Christus, Isten erejevel. Mert külömben, nem csak à Christust, de sok Királyokat, Hadnagyokat kellene Izrael Istenenek tartanunk. Iudic. 3. v. 9. &c.

I.

F. Ez volna az sines améto csaloka rés, mellyen az együgyüek elöt, sima kigyo modgyara el sikamolhatnek ez Samosatenicus. Bizonyits megh azt à Szent irásbol, hogy az Christus Iesus nem tulaydon sajat erejevel idvözit. Mert mi azt olvassuk. *Es. 53. v. 11.* hogy Isten azt mondgya erröl az közben-jarorol: *Az en szolgam az ö ismeretivel sokakat meg igazit:* Laddé, nem más erejével, hanem magaéval. Mers á saytót egyedül ő nyomta, senki jelen vele nem volt, hogy segitet volna, azt mondga *ö maga. Es. 63. v. 3.* Az Angyal-is azt mondga: *Ipse liberabit*, ő szabadittya meg az ő nepet az ő büneiböl, *ö*, nem más. *Matth. 1. v. 21.* Ö adot maga erejeböl hatalmat arra, *hogy valakik ötet veszik, Isten fiai legyenek. Ioan. 1. v. 12.* Ö neki vagyon hatalma arra, hogy le tegye életet az Iuhokert. *Ioan. 10. v. 28. En adok ö nekik örök életet. En, nem más, magam erejeböl. Ioan. 10. v. 18.* Mert az mikeppen az Atya tamasit halottakat: Ugy à Fiu-is az kiket akar megelevenit, *Ioan. 5 v. 21.*

Az Christus tulaydon magasajat Isteni erejevel idvözit.

II.

Azert vagy ő maga sajat erejevel eselekedi ezt à Christus, vagy nem. De azt mondani, hogy nem ő maga erejevel, hamis csalárdsag, s-nem egyeb, hanem az közben jarot az ő

dúcsőségetől meg fostani, ő belőle erőtelen vázt, avagy Bálványt csinálni. Az mely Istenség állattya szerint benne lakik. *Colos.* 2. *v.* 9. Az maga sajat erejével annyera Idvőzitő, hogy ő nala nelkúl semmit nem tehetúnk. *Ioan.* 15. *v.* 5. & 10. *v.* 27. *Gal.* 2. *v.* 20.

III. Azt mondod te Samosatenice, hogy ez világnak, *uy teremtője*, az az, uyjonnan helyere állatoja, uyjá szúlője az Christus, ki szúlhetet mást uyjonnan masnak erejével? Az Christus ezt cselekedi maga erejéből. *Ioan.* 1. *v.* 33. 1. *Cor.* 1. *v.* 30. *Eph.* 5. *v.* 26. *Tim.* 2. *v.* 14.

IV. Hogy pediglen arra kaptak ki: *Az Atyatul adatot neki hatalom, s-az szerint cselekedik mindeneket*, néz az, az Szolgai abrazatra; az menyiben magat á testben meg alazta. De nagyub, hogy az ő Istenségében *Mindenhato Isten. Apoc.* 4 *v.* 8. Mert è szerint mindeneket maga sajat erejéből cselekedik.

V. Az mi illeti az sabadito Kiralyokat es Hadnagyokat, ki nem lattya, hogy nem az emberi nemzetnek idvőzitői, nem bűntől, halaltul, ördőgtúl es karhozattul valo sabaditok, hanem csak az testi kúlső ellenségtúl? Azzal azert Izrael idvőzitő Istenivé nem tétettetnek, hamissan-is hasonlittatnak ebben az részben az Christushoz.

III. Csak Isten esközе az Christus az idvözitésben. Mert 1. *Az Fiu magatul semmit nem cselekedhetik. Ioan.* 5. 2. *Mert megh az tudomannak-is fő okanak az Atyat mondgya. Ioan.* 7. *v.* 16. *Matt.* 11, *v.* 27. *Ioan.* 13 *v.* 3. 3. *ömaga magát* eskőznek *mondgya. Ioan.* 3. *v.* 17. *idvözüllyön* ő altala *ez vilag.*

I. F. Hogy az Christustol fel vőt *Test* eskőze lőt legyen az Christus Istenségének, az váltsagnak véghez vitelében, oda fellyeb meg engedtem ez uy Istenűeknek. Mert az Istenség ő magaban *vért* nem onthat vala: vér-ontas nelkúl pedig bún bocsanat nem lehet vala. Annak-okaert amaz mindenek felet *örökke áldando Isten* az Christus, az *Testet* öltőze fel, ugy ontá vérét az testben. *Act.* 20. *v.* 28. De hogy az ő Istensége szerint lőt volna *eskőz*, azt tagadgyuk, nem-is bizonyit arrol semmit az uy Istenű

II. Az bizonsagokat à mi illeti, semmiben azt nem erősitik.

Mert

Mert solnak az Christusrol *in genere* közönségessen. Mert hogy azt mondgya: *Az Fiu nem cselekedhetik ö magatul semmit*, igaz, az ő Istenségere nezve; mert egyenlő Isten az Atyaval: azert az mint az Fiu az Atya nelkúl, ugy az Atya az Fiu nelkúl semmit nē cselekedhetik. Mert *az en Atyam mind eddig munkalkodik, en-is munkalkodom hasonlokeppen. Ioan.* 5. *v.* 18. 19. Hát az idvőzitesben ugy maga Istenségenek ereje altal mint az Atya.

III. Az *tudomant* az Atyara visi, hogy nem övé, hanem az Atyáé, az Sidokra nezve. Mert azt vélik vala azok, hogy csak csupa ember az Christus, mint az Samosatenicusok, es nem hisnek vala az Euangeliumnak. Hogy azert Idvőzitőnk meltosagot szerezhessen az ő tudomanyanak, es hogy az altal maga ismeretire vihesse az embereket, azert visi az Istenre eredetit.

IV. Hogy ő maga magat Isten eskőzeve tenne ezzel: Hogy Idvőzúllyön ez világ ő általa, hamis, az mint ez igek megh mutattyak. Mert *v.* 16. *Ioan.* 3. Igy vagyon: *Hogy minden valaki hisen ö benne* (az Christusban) *el ne vesszen de örök elete legyen.* Melyben ő maga Christus az hit által valo idvősseget, annyira maganak veti, hogy semtelen eretnekségh legyen őtet annak csak eskőzenek s-nem fősső fő okanak ismerni, az ő szent Attyaval eggyút. Mert à kiben valo hit által údvőzúlünk, az, az údvősségnek fő oka. *Im az Christusban valo hit által idvözülunk.* Hát ő az údvősségnek fő oka. Magyarazatnak okaert teszi utanna az kővetkezendő versben, *hogy meg tartassék ez világ ö általa*, nem mint valami erőtelen űres eskőz által, az mint Samosatenicus álmodozza, hanem mint à meg tartasnak fő oka által.

VI. Az, az Idvözitö, kiről Esaias szol, vala mar akkor.

De az Iesus, ki az ity Testamentumban Idvözitönek mondatik, az utan sok idövel szuletet, Luc. 2. *v.* 11. Ma szúletet Idvőzitők.

Hát az ember Iesus az Idvözitö, nem valami lelek.

F. Ha ez az *Idvözitö* az Esaias idejeben volt, kiről so vagon, tehát az Christus Izrael Istene. Mert az mint immar megh bizonyitottuk, ő rola jővendől itt Esaias. Ez azert az Idvőzitő Isten jőt el, és ez Ige leven, *teste lőt Ioan.* 1. *v.* 14. Mert az

Az Christus ugy idvözitő, hogy az testben nem lehetet id-

Ss 2 idő-

vőzitő, ha az előt ollyan nem volt volna.

időnek tellyessegeben ezt az őrőkke valo Iget, az ő ß. Fiat bocsatta ki, hogy Aßßonyi-allattul legyen, tőrvény alá vettettessek, hogy à kik az tőrvény alá valanak vettettetven, *redimeret*, meg váltana, tudni-illik maga erejevel, *Gal.* 4. *v.* 4. Mikor azert à testben ez *ßulettetek*, akkor hirdete ki az Angyál: *Ma ßuletet ßabaditotok*, nem azert, mint-ha az előt az ő Istensęge ßerint ßabadito nem volt volna, az mint ez Samosatenicus rebegi. Mert azt mondgya ßent Peter, *hogy miis az Christusnak kegyelme által tartatunk meg, mint ßinten az reghi Atyak. Act.* 15. *v.* 11. de csak az testben valo megh jelenesere nezve. Mert immar *Deus conspicuus factus est in carne*: Isten jelent meg az testben. 1. *Tim.* 3. *v:* 16. *és mi köztünk mulatozot az, az Idvözitö Isten. Ioan* 1. *v.* 14.

Meg tetßik azert mind ezekből, hogy az Esaias Propheta az Christus Lelkenek általa ugy ßollot, 1. *Pet.* 1. *v* 11. az Christus Iesusrol, mind Isteni, s-mind emberi termeßetire nezve, mint valamely Euangelista: es hogy à Christus termeßet ßerint valo Isten, és valoságos ßemely az Istenségben, ki ő maga erejeből Idvőzitő, bűn, es őrdőg el tőrlő, az mint meg bizonyitottam, és hogy kárhozatos tevelgesben legyenek à Samosatenicusok.

IEREMIAS KÖNYVE.

CAPUT X. v. 11.

Az Istenek, kik az Mennyet, Földet nem teremtettek, el veßßenek az földről, és az eghalol.

EZ mondasban Ieremias Propheta az igaz földnek mennek teremtő Istenet veti ellenekben mind azoknak, valakik egyenlő meltosaguakka akarnanak avagy lēni, avagy tétetni az Istennel, es uǵ meg kűlőmbőzteti magat ez

eggetlen egy Isteni cselekedetivel, hoǵ *mennek földnek teremtöje*, hoǵ valakik nē *teremtök*, el veßßenek. Im̄ar ez igy leven, à Christus *verus Deus & vita æterna, Igaz Isten es örök élet* 1. *Ioan.* 5. *v.* 20. Azert vagy *teremtö* ez az Isten Christus, vaǵ nem: Ha *nē teremtö*, ihol az sententia: Ha *teremtö*, tehat bizony őrők Isten.

Szol itt Ieremias az Bálványokrol, ugy-mint az Poganyoknak hamis Istenekröl: Masképpen az Biraknak, Fejedelmeknek, ugy mint földi Isteneknek Psal. 81. *Ioan.* 10. *el kellene veßnick. Kicsoda pedig olly ßemtelen, ki ezeket átok alá vetné? Nem illik azert Christusra ez Ieremias mondasa.*

F. De nem vettetnek itt az helyen à földi Istenek, Magistratusok egyben az Istennel, hanē mind azok, valakiket az emberek, vagy ő magok tőttenek magoknak Istenekke, hoǵ tißtellyék, hoǵ bodogsagot várjanak tőlle: vagy magok akarnak Istenekke lenni, es Isteni tißtelettel mint Isteneket tißteltetni. De à Birakat noha Isten tőtte Istenekke, de kicsoda volna az, az ßemtelen ember, ki őket Isten gyanant imadná, tißtelné? Ha pedig valamellyik ugy akarna tißteltetni, ottan rayta esnék ez ßőrnyű átok: *El veßßen, hogy Istenné tötte magát az meltosagban*: mert *nem teremtette az mennyet, földet.* Immar à Christus az ti itiletetek ßerint *csinalt Isten*, kit imadni, tißtelni kell, męg pedig az ő mondasa ßerint, egyenlő imadasnak tißteletivel, mint ßinten az Atya; az mint bőtű ßerint vagyon *Ioan.* 5. *v.* 23. ugy, hogy *az Istennek Angyali is imádgyák ötet Heb.* 1. *v.* 6. Holot azert nem valami falusi Pal, Peter Biro Isten, hanem *mindenek felet örökke aldando Isten Rom.* 9. *v.* 5. *Mindenhato Isten Apoc.* 4. *v* 8. mellyel *egyenlö Istennel*, az Atyaval *Phil.* 2. *v.* 6. ugy-mint ki *nem ragadomany*, de termeßet ßerint valo Isten. *Ibidem*; Ezokaert vagy földnek, mennek teremtője leßen, vagy nem. Ha nem az, az mint ti mondgyatok, soha annyit nem teprenkedhettek, hogy ez sententia alol fel mentsétek. Kővetkezik azert, hogy földnek, mennek teremtője, es termeßet ßerint valo Isten az Christus.

Itt vagyon azert à punct, Hogy minden valaki Isteni méltosagban helyhezhetik az emberektűl, hogy ők tißtellyek mint Istent, azon esik az sententia, ha nem igaz Isten.

MICHEAS KÖNYVE.

CAPUT V. v. 2.

De te Ephratanak Bethleheme, jollehet kicsin város vagy az Iudanak fő városi közőt: mindazaltal te belőled ßármazik énnekem, az ki Izraelben uralkodo leßen, kinek az ő ki jöveteli eleitől fogva, es őrők ůdőktől fogva vadnak.

EZ igikben, igiretet teszen az Ur Isten az Anyaßentegyhaznak az Christusnak ßemelyeről, mellyben hármat mond rola. Előßőr, hogy az Davidnak magvabol Bethlehemben ßůlettetnék. Masodßor, hogy az Atyatul ßůlettetet őröktúl fogvan. Mert *az ö ki jövetele öröktül fogva valo az Atyatul*, tudni illik, *Istensege ßerint*; de azert, Bethlehemben ßůlettetnék *Embersege ßerint*, az mint ß. Pal nyilvan magyarazza ezt *Rom. 9. v. 5.* holot az Christust az Atyak közzúl valonak mondgya *Test ßerint*; de azert *Istensege ßerint* mindenek felet őrökke áldando Istennek. Harmadßor, *Tißtit* jelenti, hogy *Uralkodo Kiraly* lenne az Izraelben, mint az Angyal magyarazza *Matt. 2. v. 6.*

Valakinek az Atya Istentöl valo ki-jövetele ßületése altal öröktül fogvan valo, de azert Embersege ßerint, Bethlehemböl bizonyos ůdöben, az, igaz termeßet ßerint valo Isten es ember az ßemélynek eggyessegeben. Ez Micheasę.

De az Christusnak az Atya Istentül valo ki-jövetele, ßületése altal, öröktül fogvan valo, Embersege ßerint pedig Bethlehemböl bizonyos ůdöben. Ez is Micheasę, es az Apostoloké éppen.

An-

Annak-okaert à Christus, igaz terméßet ßerint valo Isten es Ember az ßemélynek eggyessegében.

Meg kandicsálta ezt Enyedi, es az mit ellene talalhatot, ugyan Prædicatioban ßerzette, az mint az ő Ivadéki, tőb irasi kőziben taßitották. Lassuk azert mit mond ellene.

I. *Hogy tudgyak ök, hogy ezt az Bethlehemben ßulettetet Messiasra kel magyarazni? Mert ß. Mathenal ez igiket nem olvassuk. Az uy Testamentum-is sohul ezeket az Iesusra nem alkolmaztattya.*

F. Nagyob, és nyilvabban valo ßemtelen csavargast ember ennel alig lathatot. Az fő Papokat, és az irás tudokat ßolittattya Herodes, és azt kerdi tőlők: *Hol ßulettetnek amaz Christus.* Amazok meg felelnek: *Abban az Bethlehemben mely Iudaban vagyon.* Honnan tudgyak ezt à Papok, és iras tudok? Mindgyarast utanna teßik. *Mert igy vagyon meg irva az Propheta által: Es te Bethlehem Iudanak folden nem vagy kisseb, &c.* Még-is azt kivánnya Enyedi, hogy irast hozzunk rea, hol álkolmaztatnek ez jövendőles az Uy Testamentomban az Christusra? Ihol itt ßent Matthenal, kit ha tagadz: Nem Bethlehemben ßůlettetet az Messias, és még el nem jőt, hanem várni kel az Sidokkal eggyút.

Ha lam nem olvassuk ßent Mathenal ez igeket? Vak vagy, ha nē latod. Mert noha bőtúről bőtúre ugy elő nem hozza ßent Mathe, mint itt vagyon, s-kiváltkeppen pedig az utolso reßet el hadgya: de mind az által elegh, hogy ezt az Micheas jövendőleset hozza be, az mint az Papok, és az iras tudok feleltek vala. Mert à mint oda főllyeb-is meg mondottam, nem à fől tőt czellyok az Euangelistaknak, és Apostoloknak, hogy à Prophetak jövendőlesit, Christus felől bőtúről bőtúre elő hordgyak, hanem az ő fől tőt czellyokra neztek csak.

Ladde Herodes az Messiasnak ßůletesenek helyeről ertekezik, s-teßen kerdest, azok-is arra felelnek. Nem pedig ßemelyeről, s-azert hadgyak el az tőb reßet. Herodes ebben meg nyugßik. Enyedi csavarog.

II. *Gyakorta vagyon az ßent Irasban, hogy valamely sententianak eggyik reße, ha az Christusra tartozik, az masik reße semmi-*

keppen

keppen nem, mint 2. *Reg.* 7. En leßek ő neki Attya: Ki ha gonoßul cselekedik, &c. *Elsö reße az Chriſtuſra nez, maſik Salamonra. Igy Oſ:* 11. *Pſal.* 8. *&c. Itt-is ßent Mathe, az mi az Chriſtuſe vala, csak azt álkolmaztattya rea: ezt:* az ő ki jöveteli, *nem öve.*

I. F. Igen nagy kúlömbßeg vagyon az peldak közöt. Mert à megjedzet helyekben peldazat alat valo jövendölések vadnak, es annak be tellyeſedéſének kettőbē kellet végbe menni. Elsőben az ábrázban avagy peldazoban, minemű vala Salamon, kire mind à két rēße nézet: De az valoſagban, az Chriſtusban, csak az, az mi reá illet. Itt pedig ſemmi példazaſnak es ábrázolaſnak formaja nincsen, hanem az *ſententia*, nyilvan valo jövendölés, ugy ſoly egy-mas utan, hogy ſemmikeppen igy, az mint Enyedi gúgyögi, meg nem baggattathatik. Mert az Hadnagy honnan jöyjön, meg mondgya: *Bethlehemből*: Mikor, ſ-hogy-hogy? Mindgyaraſt folytaban utanna teßi: *Kinek ki jöveteli eleitől fogva.* Micsoda eleitől fogva? *öröküdöktúl fogva vadnak.* Szemtelen hamiſſag azert ezeket egy-maſtul el baggatni.

II. Az Oſeasbol be hozot *ſententia*-is éppen bé tölt, es el vegezödöt *ſententia*: *Aegyiptumbol hittam azen fiamat.* Punct vagyon itt: Annak-utanna az következendő beßédit téríti az háládatlanokra, melyhez mi közi az Chriſtuſrol valo ßavának? De itt, az mint mondam, egy tenorban foly, miglen bé tellyeſedik. Hogy pedigh ßent Mathe el hatta, okát adtam. Mert nem vala kérdés az Chriſtuſnak ßemelyeről, hanem csak ßületéſének helyéről.

III. Bator ugy legyen, hogy az utolſo igik ßületésert véteſſenek, de azert az Propheta nem ßol mas ßuletésröl, hanem köröl az elöt: A mikeppen à Propheta az elsö igikben ßollot az külsö ßuletésnek helyéröl: azonkeppen itt-is ßol azon ßületésnek modgyarol.

De amaz kulsö ßuletés, nem örökke valo, ſem az Atya állattyából valo ßármazás. Azert itt-is az utolſo igiben nincsen arrol ßo. Azert ha az utolſo igiket az örökke valo ßületésre vonßak, ez elsö igiket-is azonra kel magyarazni.

F. Mivel hogy nē bizhatá magat az elsö es maſodik csapan-

pangaſaban; ez okaert késkételen meg kel engedni, hogy itt az Chriſtuſrol legyen az jövendölés.

Az elsönek *Conſequentia*jat, következeſet tagadgyuk. Mert az Chriſtus *Emberſége ſerint valo* ſúleteſenek helyet es modgyat nem veti ellenebe az Propheta, az ő *Iſtenſége ſerint valo* ſúleteſenek, hanem Prophetiai ſollaſnak es magyarazatnak rendi ſerint, ugy ſol egy-mas utā mindenikről, hogy amazt Bethlehemben jelentſe lenni: imezt pedig öröktúl fogva. Mert à Chriſtuſnak Bethlehemből valo ki jövetele, nem eleitől fogva valo, nem örök idöktúl fogva valo, de bizonyos időben valo: Hat az elsö Bethlehemből valo kijövetele, *emberſége ſerint valo*: az maſodik, mely *ordine naturæ*, az termeßetnek rendi ſerint, *Elsö, Iſtenſége ſerint valo.*

Az micsoda *Conſequentia*val almodoz, nincsen ſemmi helye. Mert nem következik, hogy ha az utolſo igiket az örökke valo ſúleteſre magyarazzuk, az elsöt-is arra kell magyaraznunk. Mert harom ige nem bocsat arra. 1. *Bethlehem*, à honnan emberſége ſerint, ſúleteſe által jöt ki az Hadnagy Chriſtus. 2. Ez ige *Egreſſiones*, ki jövetelei, ſ-nem ki jövetele. Mert kettös ki jövetele vagyon az Fiunak. Eggyik az Atyatul *örökke valo ſúleteſe által Iſtenſegebe*: Maſik Mariatul *Bethlehemben*, emberſége ſerint, kirenezve emliti az helyet. 3. Ez ige: *A diebus æternis: à diebus ſeculi*, öröktúl fogvan, mely Iſtenſegere tartozik. Igy azert erö ßakot tennenk az Propheta jövendöleſen, ha ez meg mondot ertelem ſerint nem magyaraznok. Be tapadot azert az Enyedi réſe.

IV. Az minek kezdeti volt, az nem öröktúl fogvan valo.

De ez ßuleteſnek, köröl itt ßo vagyon; kezdeti volt.

Azert nem örökke valo.

F. Az minek kezdeti volt, tudni-illik, bizonyos meg hatarozot időben, az nem öröktúl fogvan valo: es igy az maſodik mondas igaz leßen, az Chriſtuſnak emberſége ſerint valo ſúleteſeröl: De Iſtenſége ſerint valo ſúleteſeről, hamis. Mert nem kúlömb *kezdet* vagyon abban; mint az kivel magat ez Meſsias meg ira örökke valonak lenni, Iſteni termeßetiben, *Cap.* 41. *v.* 4. *Eſa.* Igy mondyga ß. Ianos: *Kezdetben*

Nota bené.

vala az ige, de azert nem oly kezdetben, mely az el multnak, és az jövendőnek változasban valo kezdete volna, de olyé mely eppen csak kezdet, ugy-mint, mely egyßer ſ-mind vagyon, jövendőnek és el multnak változaſan kivúl, az az, örökke valo.

V. Az æternum, örökke-valo, gyakorta meg hataroztatot idöt jegyez itt-is: Mert napot emlit.

F. *Gyakorta*: Hát nem mindenkor. Tudod, hogy az minemú az dolog, ollyant jegyez az ige, mikor egyeneſſen rea alkolmaztatik. Itt pedig örökke valo az, az kinek *ki jövetele* öröktúl fogvan valo? örökkevalo, ki az Ur Chriſtus *Iſtenſegében*. Mert *örökke valo Lelkö. Heb. 9. v. 14.* a, es o, *kezdet es vég Elsö, Utolſo, Apoc 1. v. 8* Hogy pedig *napot* emlit, nem rontya az igaz értelmet, mint ſinten *Pſal. 2. v. 7.* Mert az *örökkevaloſagban* csak *ma* vagyon. Annak okaert ez-is csak *periphraſiſſa*, meg iraſa az örökkevaloſagnak.

VI. Ö magok meg mutattyák erötelenſegét az ö argumentomoknak. Mert ki egy keppen, ki mas keppen magyarazza: Nem alkhatnak megh rayta.

F. Az magyarázok értelmeknek külömbſege, nem rontya az igaſſagot. Annak felette nagyub réßére mindnyajan egy lincan ugy értik, à mint meg mondam oda fellyebb; kiről olvaſſad Zanchiuſt, Szegedit.

VI. Szokaſa az Sido nyelvnek, hogy egy dolgot, ſoksagot jegyzö igevel fejezzen ki, mint Pſal. 1. Boldogſagi, &c. *Itt-is*, ki jöveteli *legyzi egy-ßeri ki jövetelit.*

F. De itt nem engedi à *ſubjecta materia*, à dologh, melyről ßo vagyon, hogy csak egyről erteſſek. Mert ßent Pal *Rom. 9. v. 5.* Nyilvan, és nagy vilagoſſan teßen emlekezetet az Chriſtus ket fele ki jövetelinek modgárol, mikor azt mondgya, hogy az Chriſtus Atyak közzúl valo, *ſecundum carnem*, teſt ßerint: de azert, *mindenek felet örökke áldando Iſten.* Micheas erről emlekezik Azert ha maſut ſokaſa az Sido nyelvnek, hogy eggyet, ſokſagot jegyzö igevel mondgya ki, itt nem ugy, à mint erről oda fellyeb böven ßollottam. *Gen. 1. v 26. & 3 v 22. Item: 11. v. 7.*

VII.

VII. Honnan bizonyittyak meg, hogy csak ket ßületesről kel ezt erteni? Mert ök kettöre viſsik, mas tizre, ßazra, &c.

F. Im elöb mutatam megh: az Chriſtuſnak ßemelyeböl Mert ket külömbözö termeßetből áll, *Iſteni, és emberi* termeßetből, és ugy Iſtenſege ßerint, *ki jövetele örökke valo*: emberſege ßerint pedig *idö ßerint valo*. Mert *az örökke valo ige*, az Iſtennek fia teſte lön *Ioan. 1. v. 14.* és ugy lön *Emmanuel*, velünk Iſten: *Mert az teſtben Iſten jelenek meg 1. Tim. 3. v. 16* Nem lehet azert, hogy valaki tizre, hußra vonnya, ez ket fele ki jövetelt: Mert az Uy Teſtamentum meg hatarozta.

VIII. Az Chriſtus tulaydon-keppen csak egy-ßer ßuletet, peldazatkeppen ſokſor. 1. Mikor meg kereßtelkedet. 2 Mert viztöl és Lelektöl ember ßuletik. 3 Mikor meg ßenteltetet. Ioan 10. &c.

F. Hamis: hogy az Chriſtus tulaydon keppen csak egyßer ßületteteet volna, mellyet nyilvan meg mond ßent Pal, hogy hogy löt ketßer: *Heb. 7. v. 3. Atya-nelkul, Anya-nelkul. Atya-nélkul* emberſege ßerint valo ßületeſere nezve: *Anya nélkul* Iſtenſege ßerint valo ßületeſere nezve. Melyből meg tetßik, hogy ketßer ßülettetet tulaydonkeppen. Egyßer Iſtenſege ßerint, örök idöknek elötte: Maſ-ßor idö ßerint emberſegere nezve.

Az mi nez az peldakra, magok megh felelnek. *Peldazatkeppen.* De mi mondgyuk azt, az Meſsiaſnak külömb külömb gradicsonként valo maga meg jelenteſere nezve, mint mikor az Atya az eghből kiálttya: *Ez az en ßerelmes Fiam. Matth. 3.* Nem akkor ßületet, hanem az ki Iſtenſege ßerint örök idöknek elötte, emberſege ßerint az elöt, mint egy harmincz eßtendövel, azt jelenti ki ö Fianak lenni. Ugy föl tamadaſakor: *Rom. 1. v. 3.* Az töb bizonſágok nem ide valok.

IX. Hogy ezt: Kezdettül fogvan, örök napoktul fogva, eggyet tegyen, alkudgyanak meg rayta, oßtan valaßßok leßen.

F. Köſtelied eggyenként mindénikre meg felelni: azonban penig annyi Prophetat, ſ. Apoſtolt nem hoz elö, menyi Pogany Bölcseknek iraſat, ugy fitogatod elmednek eles voltat.

Zanchiuſt vetted elö: ott vagyon az mi ertelmünk. Miert

hát, hogy illyen trefalodaſſal ſikamlai el az megh ertet igaſſág elől.

De ezt meg tudgyatok, hogy valamennel inkab feßegetitek az igaſſágot, annal inkab terjed, és vilagoſodik: ez az oka, az miert, ha lehetne ßaraz labbal mennel el mellőle.

X. Ez ßo: Kezdettűl fogva, *gyakorta, ſőt inkab mindenkor, vetetik az Patriarchak idejeért. Pſal. 76. Item: 74. Eſ. 4. v. 15. Thren. 1. & 2. Luc. 1. v. 70. Eſ. 63. Malach. 3. Pſal. 76.*

F. De hogy itt-is à Patriarchak idejeért vetetnek, tagadgyuk. Mert oltyannak kell lenni, az mi valamiről mondatik, mint az, à kiről mondatik. Ez ßok pedig *örök időtűl fogvan*, mondatnak arrol, à ki ugyan őrőktűl valo, az Ur Chriſtuſrol Iſtenſegeben. Ezt mutattya azert meg, hogy itt ez ßo: *örőktűl fogva*, ugyan őrőkke valoſagert vetéſſek. Mert *örökke valo az ő ki jövetele, Atyatul Iſtenſege ßerint*, mint immar meg mutattam. Szazat azert, vagy ket ßazat, hordgy az irasbol olyanokat elő, mint megh emlekezem az te Kezdetedtűl fogvan *Pſal. 76.* mind illetlenek, és ſemmiben meg nem illetik az mi argumentomunkat. Mert ha ott ugy vetetik, itt igy, az mint mondam.

Eleg hogy valami az Chriſtuſrol mondatik, azt az ő ßemelyeben levő termeßetekből kel magyarazni: az ki időre nez emberſegere, és bizonyos időben valo cselekedetire: à ki *örökke valoſagra*, ezt Iſtenſegere: Ettűl nem kel el tavozni.

XI. Ertelme ez: Az mikeppen Kezdettűl, regi örők időktűl fogva tamadtanak Bethlehemből Izraelnek Hadnagyi, azonkeppen moſtis. Vagy mas keppen: Az ő ki jövetelei, az az, ßuletéſe felől valo igireti, kezdettűl es örők napoktul fogva, az az, meg az Patriarchak idejeben lőt.

F. Ki adna helyt ennek à nyaka ki tekert magyarazatnak. Támadtanak Bethlehemből Hadnagyok: de nem volt az ő ki jővetelek őrőkke valo napoktul fogva, hanem csak bizonyos meg hataroztatot időben. Annak-felette, példázoi voltanak ennek az Chriſtus Hadnagynak, kiben az *valoſag* vagyon.

Az ő ki jöveteli, az az, ßületéſe felől valo igireti. Honnan bi-

bizonyitod ezt meg, hogy à Chriſtuſnak ßületeſe annyit teßē, mint *igiret.* Az kinek ki jővetele meg igirtetet vala, annak valoſagat állattya itt Micheas, hogy ki jű Bethlehemből, az az, ott ßületik, es ßületeſe altal jű az ki, az ki mar őrőkke valo napoktul fogva ki jőtt vala.

XII. Ha ßinte meg engednők-is az Haromſagoſoknak, hogy itt az örőkke valo napokon, ez vilag kezdeti előtt Kezdet nelkűl valo napokat kell érteni, ſemmit nem bizonyitananak. Mert őröktűl fogva volt az Chriſtus ki jővetele, ßuleteſe, de az Iſten tanacsaban, mellyet az Haromſagos Doctorok-is jovalnak: De innen nem következik, hogy örőkke valo legyen az Chriſtus: Mert az hivek-is őröktűl fogvan valok volnanak.

F. Valamiket eddig reßeltél magad mutatod meg moſtā, hogy ſemmi bizodalmod azokhoz nem lehet, ſ-azert kell meg engedned hogy à Chriſtuſnak ki jővetele őrőktűl-fogva valo legyen.

Az melly gloſſat hozzá ragaßtaß, hamis, az Chriſtuſnak Iſtenſegéről, ugy mint ki az ßerint *kezdetben*, az az, őrőktűl fogva *apud Deum erat, Iſtennél vala Ioh. 1. v. 1. egyenlőſegben Iſten formajaban Phil. 2. v. 6.* állattya ßerint, *realiter*, nem pedig *Iſtē tanácsaban.* Mert az mely Fiu őrőkke az Atyanal *vala*, hogy lehetne az *tanácsában? Emberſegere nezve* meg engedgyük, hogy az Chriſtuſnak *Teſt ßerint valo* ßületeſe Iſten tanacsaban volt mind addig, meddig nem ßületék Mariatul. Illyen rendeléſről es tanacsrol ſ-az tanacsnak illyen értelemmel valo *manifeſtatio*jarol, megh jelenéſeről ßol ß. Peter 1. *Pet. 1.* Igy *emberſegébē* à Chriſtus, mint ßinten à hivek, nē őrőkke valo.

Ebből immar meg tetßik, hogy az Chriſtus *bizony Iſten, es bizony ember*, az ßemélynek eggyeſſégében, az az, *velunk Iſten*, az Eſaias es az Angyal tanubizonyſag tétele ßerint. Amaz *csinalt Iſten* Chriſtus pedig, nincsen az irasban ugy, az mint ez Samoſatenicuſok álmodozzák, kiktűl magad oltalmazzad, ha idvőzűlni akarß.

AZ UY TESTAMENTVM.

BAN VALO BIZONYSAG TETELEKNEK meg otalmazaſa az csinalt uy Iſtenű Samoſatenicuſoknak hamis magyarazattyok ellen.

SZENT MATHE EUANGELIOMA, CAP. I. v. 23.

Ime Szűz fogad az ő meheben, ſűl Fiat, es nevezed az ő nevet Emmanuelnek, melynek magyarazattya azt teſi: mi velünk Iſten.

EGOgy az Szent Mathe Euangeliſta nézet legyen ebben az ő mondaſaban Eſaias Prophetanak az Meſsias felől valo jővendőléſére, es annak igaz betellyeſſedéſét prædikallya, az bőtűben igy jelenti: *Az Propheta altal az Ur az mint meg mondotta vala* Annak-okaert az melly névről Eſaias ſollot vala, hogy hivattatnék az Chriſtus, azont adgya ſ. Mathe neki: *Emmanuel, az az: Velünk Iſten.* Azert tanit Eſaias Propheta, hogy ez nem *csupa ember*, de *Igaz Iſten es igaz ember*, ugy-mint, ki az Teſtet fel vévén, kezdene mi közöttünk mulatozni, mint ſ. Ianos nyilvan meg mondotta *cap. 1. v. 14. Amaz Ige Teſtélon es mulatozék avagy lakék mi közöttünk, es lattuk az ő dicsőſſegét.* Szent Mathe-is ezent bizonyittya, à melyből az jő ki:

Valaki az Eſaias es az ſ. Mathe tanitaſa ſerint Velünk Iſten, *az, örökke valo.* Mert itt nincsen ſo az földi Iſtenekről, hanem csak az Iſten Fia Iſtenről.

De az Chriſtus Velünk Iſten.

Azert

Azert az Chriſtus örökke valo Iſten.

Nem álhattya el ezt az nyilvan valo igaſſagot Enyedi: azert illyen hamis dolgokat ſitogat hozzá:

I. Minden Fejedelmek az ſ. irasban Iſteneknek mondatnak: min' Ioan. 10. v. 35. Moſes, az Frigy ladaja 1. Reg. 4. v. 3 Hat Emmanuel Velünk Iſten volt: *de azert ugyan nem örök Iſtenek. Az Chriſtus ſem örök Iſten.*

F. Hamis az Enyedi *collectioja*: Mert ſohul az emberek *abſolutè* egy-altallyaban ugy Iſteneknek nem mondatnak, mint az Chriſtus Ieſus. Mert à Chriſtus nem *csinalt Iſten*, hogy csak tiſztire nézve mondatnék Iſtennek, hanem ugyan termeſetſerint valo Iſten, es az ő Iſtenſégének termeſetire nézve mondatik Iſtennek. Nézd meg *Ioan. 1. v. 1. Amaz Ige Iſten vala*: egy-altallyaban mindé meg határozas nelkül Iſtenek mondatik. Haſonlokeppen *Ioan. 17. v. 3. 20. v. 28 Act. 20. v. 28. Rom. 9 v. 5. 1. Tim. 3. v. 16. 1. Ioan. 5 v. 20* Egy-általlyában Iehovanak. *Gen. 31. v. 13. Item 32. v. 30. Exod. 3. v. 2.* Miért? Mert. *Tota plenitudo Deitatis in ipſo inhabitat corporaliter*, az Iſtenſégnek tellyeſſége ő benne lakik allat ſerint *Coloſſ. 2. v 9.* az mellyert Iſten formajaban leven, egyenlő Iſtennel, ugy-mint ki *nem ragadomany*, de termeſet ſerint egyenlő az Iſtennel *Phil. 2. v. 6.* Immar mellyik Biro battya, mellyik hatalmas Fejedelem illyen Iſten? Az Frigynek ladaja nem; mert még csak Iſtennek ſem mondatik, hanem az Ladara nézvé, Iſtent emlitnek vala: Mert nem volt olly balgatag az Iſten népe, hogy à Ladat Iſtennek vélte volna. Az Biro batyak, hatalmas Fejedelmek ſem: Mert hol mondatnak egy-altallyaba Iehovaknak, Iſteneknek? Lakiké ő bennek az Iſtenſégnek minden tellyeſſége állattya ſerint? Vadnaké Iſten formajaban? Egyenlők Iſtennel? még pedig nem ragadomany, de terméſet ſerint: Igaz Iſtenek es őrők életeké mint az Chriſtus? *1. Ioan. 5. v. 20.*

Az Chriſtus nem tiſztire de termeſztire nezve mondatik Iſtennek.

Meg áll azert, hogy az Chriſtus *Velünk Iſten.* termeſet ſerint valo őrők Iſten: az Birak pedig *tiſztekre* nézve.

II. Ha az Név nem mindenkor termeſetit jelenti ki annak, az miről mondatik, tehat csak jelei es emlekeztetői az névnek. Mint

Abra-

Abraham nevezi az hegyet Iehova latasanak Gen. 22. de azert senki az hegyet Iehovanak nem mondgya. Igy egy hely Gen. 32. Penielnek *Istent latni. Az Christus is Baránnak, Oroßlannak, &c. Velünk Istennek, de azert nem Isten, mert nem termeßetire nezve mondatik ugy, hanem csak jelre nézve.*

F. Hamis mind az *Antecedens* s- mind az *Consequens*. Mert az Chriſtuſnak adatik ez név: *Velünk Isten*, Iſten hagyományából az Angyal altal, mellyel nyilvan ki fejezteſſék nevében ki legyen az Meſsias, termeßetiben Iſten, de ember-is: mert *Velünk Isten*. Velünk Iſten lőt pedigh az *testben*. Mert *Deus conspicuus factus est in carne*, Iſten jelent meg az teſtben. 1. *ad Tim. 3. v. 16.* Az hegynek pedig hogy Iehova latasa, es az helynek *Istent latni*: *inventio hominum*, emberi talalmany; nevezte meg pedig nem az hegyet, sem az helyet, hanem hogy Iſten ott latta meg Abrahamot: Iſtent ott latta megh Iacob. Annak felette az Chriſtus *propriè*, tulaydon keppen mondatik Emmanuelnek; de az *hegy* es az *hely*, *impropriè*, tulaydonſag kivül, haſonlatoſſagban csak. Immar *ab impropria locutione ad propriam, concluditur per quatuor terminos.* Chriſtus Báránnak, Utnak &c. haſonlatoſſag altal mondatik, nem ide valo.

Be ſummaliyuk azert, hogy olly jel az Chriſtuſrol ez à név: *Emmanuel, Velünk Isten*, mellyel ugyan tulaydon-keppen termeßeti jelentetik meg az mint mondam.

III. Az merö es pußta ember-ö Emmanuelnek mondatik, mint az Conſtantzinapoli Görög Imperatorok: Emmanuel Chryſoloras: Emmanuel Tremellius, azert örök Isteneké ezek?

F. Ezek az Emmanuel nevü emberek, Meſsiaſoké? Angyal adtaé nekiek ez nevet, vagy csak az embereknek talalmanyok? Tudodé Enyedi, hogy nem az *Név* teßen valakit Iſtenné: mert ugy az Sinai hegy alat őntőt Borju-is valoſaſagos Iſten lenne: hanem az ki ugyan termeßetiben-is Iſtē, az mondatik tulaydon keppen, valoſaggal Iſtennek. Mert à minemü termeßeti, neve-is ollyan. Hát à Chriſtuſ-is, hogy termeßet ßerint bizony Iſten es bizony ember à ßemelynek eggyeſſégeben, es hogy ő benne lakik az Iſtenſégnek min-

den tellyeſſége állattya ßerint azert, *Emmanuel, Velünk Isten.* De nem ollyan az Conſtantzinapoli Görög Imperator, Emmanuel Chryſoloras, es Emmanuel Tremellius, hanem pußta emberek. Azert ez az argumentumod-is *peccat Elencho falsorum parium.* Mert nem egyenlők haſonlittatnak egyben.

IV. Ez Esaias Emmanuele Szuletik, Vajat, Mézet eßik: De az örök Istenhez ennek egyik sem illik. Hat nem örök Iſten az Chriſtus.

F. Eggyik ſem illik az örök Iſtenhez, az menyiben örök Iſten; de illik az *Emmanuelhez, Velünk lako Istenhez*, az menyiben *ember*. Vallyon amaz Angyalok kiknek Abraham gazdalkodek, őttenecké? Avagy tettették hogy eßnek, vagy ugyan valoban őttenek. Nem tettették: mert ugyan valoba őttenek, ittanak. Mit felelß reá egyebet, hanem hogy az melly teſtet ideig fel vőttenek abban őttenek, de nem az menyiben *lelkek*. Igy ßinten, holot az Chriſtus *mindenekben haſonlatos mi hozzank az bün kivül Heb. 4. v. 15.* őtt az *teſtben*, de nem *Istenſégében*. De az ßületés hozzá illik az örök Iſtenhez *Pſal. 2. En fiam vagy te ma ßültelek tegedet.* Annak-okaert ezek igy lévèn, nem ronthatni ezzel az Chriſtus örök Iſtenſéget. Azert igen oſtoba ember az, valaki à Chriſtuſt teſteben valo eteleröl es italarol mérſékli, es abbol akarja rontani örök Iſtenſégét.

őttenek az Angyalok.

őt az Chriſtuſ is.

V. Ha az Chriſtuſſal ſ- az Chriſtusban Iſten volt, tehat erre nézve mondatott Velünk Istennek, es csak bizonyos jele volt az Istennek emberek közöt valo nyájaskodáſanak: avagy, mint Mariaval Iſten volt, ugy az Chriſtuſſal. De az elsö igaz Act 10. 2. Cor. 5. v. 19. Ioan. 3. Ioán. 14. es 16. v. 33. Igy volt Iſten Moſeſſel, Ioſueval, Gedeonnal.

F. Io ertelemmel az elsőt megh engedgyük. Mert mi-is azt állattyuk az Apoſtolokkal, hogy *Iſten volt az Chriſtusban* De azt az Iſtent vallyuk lenni az Prophetakkal es az Apoſtolokkal egyetemben, az Iſten Fianak, ki az Ieſus Chriſtus. Mert à mikeppen egyedül ez az *ßóló Ige*, ki Maſodik ßemely az Iſtenſégben, öltözte fel az *teſtet*, avagy ez lőtt teſté *Ioan. 1. v. 14* nem az Atya ſem à Szent Iclek: ezt *bocsatotta ki az Atya hogy Aßßonyi allattul legyen Gal. 4. v. 4.* azkeppen ez az *Ige Iſten*

volt az Chriſtusban, nem az Atya, ſem à Szent lelek *perſonaliter*, ſzemellyek ſerint; hanem az Fiu, ki mindazaltal *abſolutè*, egy-altallyaban Iſtennek mondatik, hogy ne vélnők kűlőn valo Iſtennek az Atyatul Iſtenſégében. Mert *az Chriſtus az Atyaban vagyon: es viſſont az Atya az Fiuban Ioan.* 10. *v.* 38.

Az Chriſtus nem üres edeny, hogy az Atya ſzallot volna belé.

Azert, hogy az Chriſtus csak puſta ember volt volna, es az Atya ſàllot volna belé mint valami üres edenybe, es igy csak *jel* volt volna, mint valami *váz*, az Atya Iſtennek emberek közőt valo forgolodaſanak, eddig nem hallattatot eretnekſég, állatni ez rut keptelen dolgot. Mert lam S. Pal állattya hogy az Iſtenſégnek minden tellyeſſége az Chriſtusban lakik, nem ugy mint valami ſzent emberben, ajandeki altal, de ugyan *corporaliter*, valoſagoſſan, állattya ſerint. Ezert mondatik hat *velunk Iſtennek* valoſagoſſan, nem azert, mint Enyedi álmodozza, hogy csak *jel* volt, kit Keresztyen fűl eddig nem hallot.

Az peldak nem ide valok. 1. Mert nem Meſsiaſok azok. 2. Mert kűlőmben vagyon Iſten az hivekkel: *ajandek ſerint*; de az Chriſtusban *ſzemelye ſerint* az Iſten Fia, *az eggyetlen egy ſzulöt*, ugy az mint im elöb ſzent Pal mondaſabol magyarazam.

VI. Ha az Chriſtuſt ſenki az uy Teſtamentumban Emmanuelnek *nem hitta, tehat ketelkedhetni ſelöle, ha ö mondaſseke* Emmanuelnek. *De az elsö igaz. Mert ha ſzinten itt emlekezet vagyon* Emmanuelröl-is, *de kicsin alkalmatoſſág által az Euangeliſtak valami iraſt elö hoznak az O Teſtamentumbol, mint ugyan itt Cap. 2. v. 17. Ieſuſnak hivattatik az Angyaltul-is.*

F. Hogy ez rut tevelygeſnek ektelen hamiſſága ki teſſek, jer hozzuk egyben Eſaiaſt, ſzent Matheval.

ESAIAS.	*SZ. MÁTHE.*
Ime egy Szúz fogad az ő meheben, és ſzűl Fiat, és hivod (O Szűz) azt, Emmanuelnek *Eſa. 7. v. 14.*	Az mit az Ur mondot volt az Propheta (*Eſaias*) által: *Ime egy ſzuz fogad az ö meheben, ſzul fiat, és nevezed ötet Emmanuelnek*, mely annyit teszen, mint, *velunk Iſten.*

Oly

Oly nyilvan eggyez ſzent Mathe Eſaiaſſal, hogy utalatoſſab ſzemtelen hazugſág egy nem lehet, mint azt tagadni.

Mert nem hitta ám ſenki à Chriſtuſt *Emmanuel*nek az Uy Teſtamentumban, azt rebeged? Tudd meg azert, hogy oly neve ez az Meſsiaſnak, mellyel termeszeti jelentetik, és kicsoda legyen termeszetiben az *Szűztöl ſzuletet Gyermek*, Eſaias Iſten Lelkenek általa azt irja meg: *Iſten és ember*. Az Angyaltul pedigh *Ieſuſ*nak hivattatik, de azon egy ſzemelyt mondgyak *Emmanuel*nek, ſ. *Ieſuſnak*, de kűlőmbőzeſſel. Mert az Ieſus nev, *nomen impoſitionis & officii*, fel adattatot, és *tiſztre* nézö nev: az Emmanuel, *nomen naturæ*, termeszetnek neve. Ez az oka, hogy *az Ieſus* nével hivattatot az Uy Teſtamentumban. Mert az mi váltſágunk jelentetik ez nével, *Ieſus*, és az környúl metelkedesben az adatik neki. Azert az mely *nev*, az környúl-metelkedesben fel adatot à gyermecskenek, mint moſtan az keresztſegben, azzal-is hivattatot. I.

Az mi néz arra, hogy kicsin alkalmatoſſággal az Euangeliſtak valamit az O Teſtamentombol elő hozzanak: Nem ſzabhatz te Enyedi, az ſzabadoſſan ſzollo ſzent Leleknek regulat, meg ſem homalyoſithatod ez nyilvan valo tanu-bizonyſág tetelt, ſoha ugy nem csapanghacz: Vagy nagy, vagy kicsin alkalmatoſſággal hozta elő ſz. Mathe az Eſaias mondaſát, eleg az ſzent Lelek ſzava ő általa, és hogy itt vagyon. Mi gondod arra, hogy hogy ſ. micsoda alkalmatoſſággal hozta elő, ha látod, hogy à Chriſtus Ieſusrol legyen az ſzo? II.

Az mi amaz *v.* 31. illeti, igen illendőképpen hozta be az Bethlehembeli Anyákra ſzent Mathe nagy alkalmatoſſággal. Mert amot ſirattyak az Babylloniai rabſágra vijendő gyermekeket az Anyak: Ugy az Bethlehembeli Anyák-is, Heroteſtől le vagattatot magzattyokat. Mert Rachel ezekert az Anyakert emlitetik. III.

Az mellyeket ezkedig mondot Enyedi, iſmet elő hozza, és csak az időt tőlti heaban, ſ. az Papyroſnak ſzámat ſzaporittya: azt éppen, ez előt valo válaſz tételemben fel találod.

CAPUT. IX. v. 2.

Mikoron látta volna Iesus azoknak hitőket, monda az gutta üttőtnek: Bizzal fiam, az te bűneid teneked meg bocsattattanak.

Ket nyilvan valo dologban mutattya meg Idvőzitőnk, az ő őrők Istenséget ez igekben. Először abban, hogy lattya az embereknek szíveket, melyből ez jő ki:

Valaki az szívben levő hitöt lattya, az termeßet ßerint valo Isten. Mert az szíveket, és az veséket látni, s-meg vissgalni, tulaydona à termeßet ßerint valo Istennek. Ierem. 17. v. 7.

De az Christus lattya az embereknek szívekben levő hitöt. Ez eppen ßent Mathenal vagyon.

Azert az Christus termeßet ßerint valo Isten.

Masikban ebben, hogy maga meltoságaval, és hatalmaval, bűnt bocsat, melyből ez jő ki:

Valaki ö maga sajat tulaydon meltosagahol, es erejeböl az bünt meg bocsattya, az termeßet ßerint valo Isten. En vagyok, en vagyok az Iehova, és nincsen en kivúlöttem megh tarto Idvőzitő. *Esa. 43. v. 11. Kicsoda ez az Idvözitö? Sz. Mathenal az Angyal az Christusra magyarazza.* Mert ő szabaditya meg az ő nepet az ő bűneiből. *Cap. 1. v. 21.* Mert nincsen masban az idvősség. *Act 4. v. 12. Kiröl az egeß Prophetak mindnyajan bizonságot teßnek. &c. Act: 10. v. 43.*

De az Christus ö maga saját tulaydon meltosagaval, és hatalmaval, bunt bocsat. Ez eppen ßent Mathejé.

Annakokaert az Christus termeßet ßerint valo örök Isten.

CAPUT XI. v. 27.

Ennek magyarazattyat lasd meg, *Cap. 1. v. 16. Ioannis.*

CAPUT XVI. v. 16.

Te vagy amaz Christus, az elő Istennek fia.

Vala-

Termeszet szerint valo Isten à Christus.

Valaki az élö Istennek természet ßerint valo Fia, az ollyan bizony örök Isten mint az Atya. Meg tetßik igasságа. Mert 1. ollyan Iehova mint az Atya *Gen. 16. v. 13. Ierem. 23. v. 6. Plal. 45. v. 12,* es több szantalan helyeken, mint ezkedik meg bizonyitottá. 2. Mert az Istenségnek tulaydonsagi, vagy termeßeti benne vadnak mint az Atyaban. Mert őrökke valo Lelek *Heb. 9. v. 14. Apoc. 1. v. 8.* Mindenhato *Psal. 68 v. 15. Epheſ. 4. 8.* Minden tudo *Matt. 9. v. 2. Ioan. 2. v. 24. Item 16. v. 30.* Minden helyeken lévő *Ioan. 3. v. 13.* 3. Mert tulaydon csak Istenhez illendő cselekedetű Istenségében Teremtő *Psal. 102: v. 26. Heb. 1. v. 10. Ioan. 1. v. 3.* Megh szentelő, uyjonnan szülő, bűn bocsato, *&c.* egy szoval: valamit az Atya cselekedik, ő-is mind azokat hasonlo keppen *Ioan 5. v. 19.* 4. Mert egyenlő tiszteletú az Atyaval *Psal. 97. v. 7. Heb. 1. v. 6.* Meg tetßik azert, hogy valaminemű az Atya, Istenségének állattyaban es termeßetiben, ollyan az Fiu-is: Mert az ő Istenségéből hozzá hasonlo terméßetűt szülhetet.

De az Christus az elo Istennek természet ßerint valo Fia. Mert *sogadot Fianak* mondani, mint mi vagyunk, kegyelem szerint, hamis Istentelenség. Mert s. Pal Istennek tulaydon fianak vallya *Rom. 8. v. 32.* Minden teremtet-allatoknak elsö szülöttének *Coloſ. 1. v. 15.* es olly eggyetlen egy szülöt, az minemüvel több az Atyanak senki nincsen *Ioan. 1. v. 18. Item 3. v. 16. Psal. 2. v. 7. Heb. 1. v 5.*

Annak-okaert az Christus az élö Istennek természet ßerint valo Fia; az miképpen itt az helyen ß. Peter minden Tanitvanyok képében állattya, Christus-is nem mond ellene, mint igaz vallas tételnek ö felole, hanem erösiti.

Csuda mint tekereg facsarog Enyedi ez meny-űtő kő elöt, annyira hogy Adam modgyara, csak hitvan fige levéllel akarja fedezgetni vallasanak éktelen rutsagat, es ugyan nagy szapora beßeddel vét fundamentumot az Christus Istenségе ellen valo szavanak, kinek summaja ez:

I. Hogy ha az nemzés, szaporodas, sules, alá-valo dologok, rut, gyarlo erötelenségnek, es halandosagnak jele, tehat az örök Isten-

nek, az mindenek teremtöjének, tulaydon képpen nem adhatni, hanem csak valami haſonlatoſſag ſerint.

De az elsö igaz, az mint lattyuk. Annakokaért az következés-ü.

F. Az elsőt *limitallyuk*: Az nemzés rut dolog, es erőtelenſęgnek ſ-halandoſagnak jele, tudni illik azokban, az kikben *per commixtionem* egy-maſſal valo eggyesülés altal leßen, mint az emberekben, es egyeb ſaporodo oktalan allatoba, kik ugyan uyjat fayzanak. De igy à kővetkezés porban eſik, ſemmi leßen. Mert az Iſten, ki őrökkevalo tißta ßentſęges Lelek, nem máſſal valo közösülés altal ßülte az ő ßent Fiat, hanem az ő ßentſęges Iſtenſęgében, maga Személlyén kivül azon Iſtenſęgben maſodik ßemélyt, mely Iſteni ßülés, nem egyeb, hanem *actus purus non à non eſſe ad eſſe, ſed ab eo, quod utrumq; αϊδίως ſimul eſt gignens & genitum, principium & principatum, vel potiùs principium de principio*: Tißta ßentſęges cselekedet (mert mas magyar ßoval ki nem mondhatni) mint az nap az ő ragyago fęnyét bocsattya, vagy ßüli magatul, az tűz az ő világoſito melegſęgét, az ßép tißta forrás az ő vizet, ugy az Atya az egeß Iſtenſęgben ßüli az Fiat, mint az nap tißtaſágban az ő fęnyet, mely Iſteni ßüleſnel ſoha tißtab, ßentſęgeſſéb nincsen nem-is lehet.

Az elme ßüli ő magaban az ßot nagy tißtaſágban: ſ-az Atya mindenhato Iſtenre nem illenék az ßüles tulaydonképpen?

Maria ßüli teſt ßerint az mi Idvőzitőnket, még-is mely nagy tißtaſágban, macula-nelkül valo ßentſęgben vagyon, az mutattya meg, hogy Szent Lelektül fogantatik, és megh ßenteltetik.

Honnan vőtte ez jo *Phyſicus* ezt az regulat? *Generatio eſt infirmitatis certiſsimum argumentum*? Az ßüles az erőtelenſęgnek bizonyos jele, holot mi lehet az ép tőkelleteſſęgnek nagyob jele, mint az *nincsent vagyonra* hozni? Vallyon s-nem azerté az Ur Iſten, *mindenhato*, hogy ſemmiből tudot hatalmaſon mindeneket teremteni? Adam ép ember, mert ép embert ßült. Azonban az Iſtenben volna erőtelenſégnek jele, hogy ßülte az ő Fiat?

De

De micsoda orczaval męr ez világi romlas alá vettetet teſtről ſ-teſtnek állapottyabol, az főlſęges Iſtenre erősséget venni? Teſtek ezek, ſ-teſtekben valo állapot az ſaporodas. *Lelek az Iſten, ſ-Lelekben*, az az, Iſtenſęgben valo az ßüles. Mi közi amannak chez? Hogy hogy tagadhatod amannak állapottyabol imezt? Bizony lelked iſmereti ellen irtad ezeket. Avagy változás eſetté Iſtenben, hogy az ő ßent Fiat az ő Iſtenſégeben ßülte? Avagy ſaporodas lőtte az Iſtenſégben? Avagy megſamoſittattanaké az Iſtenſégek?

Iozanbol itelt *Clemens Alexandrinus* ez felől: *An non velinviti, inquit, fatebuntur (Samoſatenici) ſermonem perfectum, ex perfecto Patre natum*? Avagy kedvek ellen-is, nę kénßerittetneké meg vallani (az Samoſatenicuſok) hogy az tőkelletes Igę, az tőkelletes Atyatul ßületet? Láſd meg *lib. 5. Stromatum. pag.* 119. az holot ki reketti az termeßetben folyo ſaporodáſnak rendit az Iſtenből, mellyet Enyedi-is meg jegyzet, melyről ßol az Sybilla Erithtre-is Plutarchuſſal eggyűt. Mert Iſtenben affęle teniső ſaporodas nincsen. Lib. 1. Pædag. Cap. 6.

Annak-felette, hogy azt mondgya: Iſtennek nem tulaydonképpen illik az ßüles: De az embereknek. Honnan bizonyittya ezt? Semmiből, hanem, hogy az emberek ſaporodnak, ſ-az oktalan állatok tenißnek. Miben illeti ez meg, hogy nem illenék Iſtenre az ßüleſnek neme, az menyiben Lelek az Iſten, ſ-az Lelek, Lelket, az az, az Iſten, Iſtent ßül, azon ő Iſtenſegeben?

Más *generatio ſpiritualis*, más *corporalis*, ha olvaſta volna az *Metaphyſicat*, az hamiſsitotta volna megh Enyedit. Azert mondgyák azt:

Valaminemü az Atya, ollyan az Fia.
De az Atya vivens, élö ö magatul.
Hát az Fiu is élö Iſtenſegeben ö magatul, élö ßemelyeben az Atyatul. Mondom magatul élönek az Fiat, Iſtenſegeben: Mert nem mas Iſtenſege, termeßete, és tulaylonſága, mely az Atyaé, az Atyatul ßemelyeben: Mert attul ßulettetet élö bizony örok Iſten.

II. Akik mindenkor élnek ſem nem ßulnek, ſem ßáporodas-nélkül

nem

nem ßuköldödnek, mit felelnek, holot az ßaporodas az hoßßu életnek ellenkezője?

F. Itt tapáßtallyuk meg, hogy nem tudgya ſoha fel bonczolni az mi előbbi argumentomunkat, az Chriſtuſnak őrők Iſtenſęgeről. Mert láddé, hogy csak az halandoſág, és nagy romlandoſágh alá vettetet állatoktul veßen valami gyenge, és ſemmire kellő feleletet.

Az Angyalok élnek ſ. nem ßaporodnak: ugy az föl tamadás után az emberek, de örökke valo élőke azok? Ó magoktul előké? Az Atya Iſtentúl ßúlettettenekké, mint az Chriſtus?

Meny-el ßőkjel ßemben az Ur Iſtennel, miert nem ßúlnek ſem ők, ſem az meg dicsőúltek az föl tamadas utan. Nekúnk eleg, hogy annyi tőmeny ezer Angyalokat teremtet, és erősitet meg az egekben, az menyit elegedendőt akart: Az emberi nemzetet-is addigh tartya fen az ßaporodaſnak rendiben, meddig az mennyei kar be nem telik.

Azert ezeknek az ő nem ßaporodaſok, nem fordittya el azt, hogy az Fiat nem ßúlte volna az çlő Iſten.

III. Az termeßet ßerint valo állatok, az ö ßuntelen valo ßaporodáſok által tartyak megh az ö nemeket, mint egy örökke valoſagnak arnyekat. De az boldog lelkek és az Iſten, termeßet felöt valok. Bolondſag azert az termeßet felöt valokra azt vinni, az mit à termeßet ßerint valokrol mondnak, mint Hypocrates mondgya. Egytöl az ßaporodas nem lehet. Az Iſten egy. Ergo.

F. Az elsőből ezt hozom ki Enyedi: Ha az termeßet ßerint valo allatok, az ßakadatlan kővetkőzes altal az ő nemeket, ugy-mint valami örökkevaloſagnak árnyekat megh tarthattyak, hat az főlſęges Ur Iſten, menyivel inkab az ő Fiat, ő abrazattyat az ő Iſtenſęgeben levő valoſagos ßúles altal örőktúl fogvan meg tartotta?

Hogy pedig az Iſten termeßet főlőt valo, meg engedgúk, de azert nem kővetkőzik, hogy termeßet ßerint valo Iſten ne legyen; és az Iſteni ßúleſt ez, *hogy termeßet felöt valo*, ki nē rekeßti. Mert meg mondottuk immar, hogy mas az lelki, avagy Iſteni ßúles: mas az teſti Az lelki ßúles nem egyeb,

hanem oly ő magatul valo nemzes, mely nem maſſal valo kőzőſúles által leßen, hanem ő magaban magatul, lelki állat, lelki állattul: Iſten, Iſtentúl: mint az naptul az ő ragyago fęnye. Az holot azt jegyezzúk meg, hogy mi, az Chriſtuſnak az Atyatul valo ßúleteſet, oly ßoval kénßerittetúnk ki mondani, mely halando ſ. romlando, erőtelen teremtet állatokra nézendő: De azert ſoha azt, ezzel az ßolaſnak nemevel, ſem ki nem beßelhettyúk, ſem elegedendőkeppen föl nem érhettyúk: Ebben akadtanak megh az Tőrőkők, ſ. Enyedi, hogy ßúleſnek mondgyuk, es innen mérſeklik az Fiunak Attyatul valo ßúletéſet, mely keptelen kabaſagnal nem egyeb.

Azert nagyob bolondſág alig lehet, mint az termeßetnek ßaporodaſabol az maſſal valo kőzőſúles által merſekleni az Chriſtus Ieſuſnak Iſtenſęge ßerint valo ßúleteſet, mint Enyedi cselekedik, és az miben ő torkig áll azt akarja reank kenni, midőn igy ßol.

Egytúl az ßaporodas nem lehet. Iſten egy. Könyű az valaß: *Egytúl*, tudni illik embertúl, avagy oktalan allattul az ßaporodas nem lehet. Mert az Ur Iſten ugy rendelte, és ezzel az aldaſſal aldotta meg à ferfiat, és aßßonyiallatot, hogy *ßaporodgyanak és az földet töltſek be Gen. 1. v 28. De az Iſten egy*, és ezzel, hogy *egy*, es hogy *örökke valo lelek*, ki vetettetet az termeßetnek folyaſaban valo ßúleſnek rendiből, mint: Egy az te lelked Enyedi, de azert ugyan nemzi az okoſſagot, nem magan kivúl maſt, hanem magaban azon lelki allatot. Azert mennyel à te Hypocrateſeddel, es fogjad az Iſtent termeßet ala mondvan Tőrők modra: Hol volt feleſege Iſtennek, hog Fia lehetne.

IV. Mikor az Izrael, és az Iſten felö emberek, Iſten fiainak mondatnak, Élö Iſten fiaé, vagy meg holté. Oſ. 1. v. 10.

F. Felette nagy kúlőmbſęg vagyon, az *élö Iſtennek elöfia* kőzőt, és az *élö Iſtenek fiai közöt*. Mert amaz *élö Fia az élö Iſtennek, naturâ*, termeßetiben, ugy-mint, kit az Atya *az ö Iſtenſégenek állattyabol ßulven*, közlötte vele az Iſtenſęgnek termeßetit, es tulaydonſágit, hogy *legyen egyenlo élö Iſten az ö Attyaval. Phil. 2. v. 6.* à mellyert élő Iſten fianak mondgya ß. Peter. *Élö Iſtennek* I.

fiai penig à hivek, ſ-nem holté, de nem termeßet ßerint valo fiai, hanem csak kegyelem ßerint valo fogadot fiai.

II. Mondatik azert Izrael *élö Iſten fianak*. *Oſ.* 1. *v.* 10. de nem ugy, és az vegre mint Chriſtus mondatik *élö Iſten Fianak*. Mert az Izraelt nem ßűlte az ő iſtenſégeből, ſ-nem-is közlötte vele az ő Iſteni termeßetit, hogy ő magatul valo *élo* lehetne, mint az Chriſtus, hanem csak kegyelem ßerint.

III. Annak fölötte Oſeasbol az Bálványoknak vettetik elleneben az Iſten, ſ-azert mondatik *élö Iſtennek*: de itt az Chriſtuſra nézve, mint à ß. Peter vallas-tételeből egy általlyaban megh tetßik.

V. Ha az élö Iſtennek ßükſégeskeppen kel az ö állattyabol fiat ſülni, ideje, hogy az Szent Lelék-is ßullyon: Mert ö-is élö Iſten. 2. *Cor.* 6. *v.* 16.

F. Hamis à kővetkezes. Mert az Atyanak ßemelye, ugy megh hataroztatot az Iſtenſégben az Fiunak ßemelyere, és vißont az Fiunak ßemelye azon Iſtenſégben az Atyanak ßemelyehez, hogy csak az Atya mondatik ßűlni az ő Fiat, és az Fiu mondaſſek ßületni az Atyatul: Az Szent Lelek pedig mind az kettőtül ßarmazni: Hogy pedig az ßent Lelek *élö Iſtennek* mondatik, nem azert vagyon, hogy ő is ßüllyön, hanem az ő Iſteni termeßetinek, es az Atyaval, ſ-Fiuval valo egyenlőſégenek megh mutataſára: hogy ollyan *élö*, Iſtenſégenek termeßetiben ßemelye ßerint-is, mint az Atya, és az Fiu, kitől ßarmazik. Hamis azert az Enyedi álmodozaſa.

Itt pedigh azt-is eßedben vegyed, hogy oly lopaſnak nemeben leledzettenek ez Samoſatenicuſok, mely *furtum omiſſionis*nak mondatik nemellyektül. Mert az Deakbol el hattanak kettőt. Eggyiket az Erithrea Sybillanak jövendölő verſét, kinek elleneben ezt vetem.

Mikor amaz Thules nevű kevely Király, az Oraculomhoz, kerdő helyhez küldöt volna, megh tudni az Iſtentől, kivolna ő nalanal hatalmasb, azt felelek:

πρῶτα θεὸς μετέπειτα λόγος καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς. Elsö az Iſten (ki az Atya) Maſik az Ige (ki az Fiu) ezekkel eggyút à Lelek, (ki az Szent Lelek.)

Ma-

Maſikat hattak el, amaz Pogány embernek Plutarchuſnak illyen mondaſat: *Corruptibilem certe & genitum Deum nemo unquam ſenſit aut cogitavit.* Bizony ſoha ſenki rothadando, es ßületet Iſtent nem vallot, es nem gondolt.

Melyre mi is azt mondgyuk, hogy Pogány legyen bator az valaki rothadando Iſtent vall. Mert Plutarchus ollyan rothadando Iſtenről ßol, ki aßßonyi-állattul maſſal valo eggyeſüles altal ßülettetnék. Nem ollyan pedig az mi Chriſtuſunk. Mert Iſtenſégeben az Atyatul, emberſégeben Mariatul ßületet, Szent Lelektől ſogantatvan.

De pirullyon Enyedinek orczaja, hogy az ßent irasbol ki fogyvan, az Poganyok taboraban ßökőt, és onnan lövöldözi à Chriſtuſt.

CAPUT XXII. v. 41.

Monda nekiek Ieſus: Mint vagyon tehat, hogy David őtet az Szent Lelek által Uranak mondgya, ezt mondvan: Monda az Ur az en Uramnak: űly az en job kezem felől.

Bizony dolog az Euangeliomi Hiſtoriabol, hog az Sidok nem jo ertelemben valanak az Meſsiaſnak ßemelye felől. Mert csak valami külső hatalmas Monarchanak, és földi embernek velik vala lenni. Tanit annakokaert Idvözitönk ez igekben, az ő ßemelyenek meltoſagarol, mely hogy nyilvabban ki tetedgyék egy *contradictiot*, egy ellenközö mondaſt csinal, az David altal ßolot ßent Leleknek, az Meſsias felől valo tanubizonſag tételeből, mellyet ſoha külömben megh nem feythetnek, hanem ha az Chriſtuſt bizony Iſtennek vallyak lenni.

Az Fiu nem Ura az Attyanak.

Az Meſsias Ura Davidnak.

Annakokaert az Meſsias nem fia Davidnak. Ha nem Fia Da-

vidnak, Iſten fia tehat: Ha Iſten fia, vagy terméßet ßerint valo fia, vagy kegyelem ßerint Fogadot fia. Nem fogadot fia pedig; mert *En maßultelek tegedet Pſal. 2. v. 7.* ugy hogy legyen az lathatatlan Iſtennek *ábrázattya, es minden teremtet állatoknak elsö ſzülöttye Col. 1. v. 15. Tulaydon Rom. 8. v. 32.* Hát terméßet ßerint valo fia.

De azert ezt az ő terméßet ßerint valo fiát az üdönek tellyeſſégében, az Atya ki bocsátá az teſtben, hogy ez ßerint David magvabol, David fia lenne *Rom. 1. v. 3.* Azert az menyiben az Meſsias Iſtennek Fia, bizony örök Iſten; annyiban, Ura Davidnak.

Lattya itt vilagoſon Enyedi az Chriſtus Ieſuſt *igaz Iſtent es örök életet 1. Ioan. 5. v. 20.* de még-is mint halalos ellenſége ő neki igy akarja rontani Iſtenſégében:

I. Mas az Iehova, *mas az* Adonai, Ur. *Mikor azert az Iehova mondotta az Meſsiaſt* Urnak, úlly az en jobomra, *azzal nem Terméßetet, hanem csak Méltoſagot jedzet, mint erre vézve Abrahamot az ſolga Gen. 24. v. 35. Adonainak* Uranak mondgya: *Abigail Davidot 1. Sam. 25. Azert hogy* Urának *mondgya Davidnak, az Meſsiaſt, az következik, hogy méltoſagosb volt Davidnal.*

F. Csuda hogy nem ßégyenled azon dolgot iſmet elő hoznod. Laſd meg oda fellyeb *Pſal. no. Objectio 4.* igeről igere meg feleltem erre. Moſt-is aßt mondom. Haromßor hozzák be ez David mondaſat emlekezeteſen az Uy Teſtamentumban az Euangeliſtak. Kétßer Chriſtus; itt ß. Mathenal: ß. Marcnal *cap. 12.* ß. Peter *Act. 2.* es mindenůt mind az első iget, mind az maſodikat Ur névei mondgyak: *Dixit dominus domino meo, Monda az* Ur *az en* Uramnak. Ha azert igaz volna az Enyedi *Conſequentia*ja tehat az első igevel meg jedzet Ur ſem volna Iſten, hanem csak valami Méltoſagosb allapatu embernel, mely képtelen eretnekſég. Mert ez ket ige: Ur, Uramnak, azon egy jedzesben vétetnek, es valaminemű Ur az ki ßollot az Meſsiaſnak, ollyan Ur az kinek ßollot. De az első Ur, Iehova, terméßet ßerint valo Ur; Hát az másik-is ollyan Iehova terméßet ßerint valo Ur, Ez az oka, hogy az Fiu-is ha-

ſonlo-keppen mint az Atya Iehovanak mondatik *Hoſ. 1. v. 7. Ierem. 23. v. 6. Gen. 9. v. 24. 2. Sam. 12. v. 25.*

Meg tetßik azert, hogy terméßet ßerint valo Ur Iehova Iſten az Meſsias, es nem csak külső Meltoſagara ſ. tekintetire nezve mondatik David Uranak, hanem ugyan Iſtenſégere nezve.

Az mi az peldakat illeti, igen illetlenek. Mert ſem az Abraham, ſem David nem Meſsias; az Abraham ſolgaja-is, Abigail-is nem ugy ßolittyak megh az ő Urokat mint Meſsiaſt, hanem csak külső tißteſſégben jaro bőcsülletert. De itt ugy ßolittya az Atya à Meſsiaſt mint terméßet ßerint valo Iſtent, mely ebből tetßik meg: *ülly az en jobomra*, az az, uralkodgál egyenlő hatalomban es meltoſagban en velem.

II. Hogy ha Ioſephet az ö Attya Annya imadta Gen 35. v. 10. mint be tellyeſedet Gen. 47. v 31. Berſabe Salamonnak ſupplicalt 3. Reg. 2. v. 20. Kiról Ovidius, Homerus, Gellius bizonſagok, tehat nem illetlen Davidnak is az Meſsiaſt Vranak mondani, onnan nem következik hogy Iſten legyen. Hogy azert ezt állattyák, tudatlanok az Hiſtoriakban.

F. Mi nekünk az Hiſtoriakban tudatlanoknak à mint vádolß, ßinten ugy lattatol te cselekedni, mint ha ganéyt egélitenél ößve az draga gyöngyökkel, uniokkal, hogy az ßent Mathe, ß. Marc es ß. Peter mondaſit, pogan embereknek, Ovidiuſnak, Homeruſnak, Gelliuſnak beßedevel tamogatod. Nẽ vagte Pal Apoſtal, hogy ezeknek iraſokat Avthenticalhatnad, magán hiteleſſé es Iſteneſſé tehetnéd; ki fogtál az ßent irasbol, pogan iraſokon kapdoß, hogy roncsad az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſégét.

Tagadgyuk azert az *Conſequentiat* es aßt mondgyuk: *peccas elenchoſalſorum parium.* Mert nem egyenlőket haſonlitaß ében. Mert mikor az Iehova mondotta az ő Fianak az Chriſtus Iehovanak: *ülly az en jobomra*, nem álmodozot az maga bőcsületivel mint Ioſeph, nem-is ſupplicalt neki mint Berſabe Salamonnak, hanem ugyan egyenlővé tötte magaval mint terméßet ßerint valo Urat hatalomban, méltoſagaban es uralkodaſaban: az az, hogy meg ércsed: Az melly Iſten-

ſęgében egyenlő Ur, Iehova vala az Fiu az Atyaval, kit az ſolgai abrazatban meg tartoztatot vala magaban, azt az ő Iſtenſége ſerint valo egyenlőſęgének meltoſagat, hatalmát kezdi el, es azt continuallya. Mely nem illik Ioſephre es Salamonra. Mert ezeknek kűlső tiſteſſęgekben járo bőcűletekről vagyon az ſo; de amot Iſtenſęgnek egyenlőſęgében. Annakokaert ez igy lévén, nem illetlen ez vilag ſerint az Atyanak az ő Fiat Uranak mondani: de illetlen ebben az materiaban, okban, mellyet Idvőzitőnk forgat, az mint az ő fel tőt czellya meg mutattya.

III. Az kinek parancsolnak, ültetnek es magáért valo viaskodonelkűlſűkölködik, kiſseb az ő Patronuſſanal. De az Iehova az Meſsiaſnak parancsol, ülteti, &c. Ergo. *Mely örők Iſtenhez es mindenhatohoz nem illik.*

F. Az elsőre azt felelem: Valakinek parancsolnak, últetnek, es ſűkőlködik; tudni-illik, vagy *ſzemélyére*, vagy *tiſztire* nézve, az kiſseb az ő Patronuſſanal. Az Maſikra: De az Iehova az Meſsiaſnak parancsol, últeti, de *tiſztire* nezve, az menyiben az Kőzben-jaraſnak tiſtiben jar az Meſsias, mely az ő ſemelyenek, Iſteni meltoſaganak nem derogal ſemmiben, az mint ő maga mondgya: *Pater major me eſt*, Az Atya nagyub en nalamnal, *Ioan.* 14. v. 28.

ülly az en jobomra, az Chriſtuſnak Iſtenſege ſzerint valo uralkodaſanak ki jelentő ſzava.

Ebben pedig az ſolaſnak formajaban: *Monda az* Ur, ki az Atya *az en Uramnak*, ki az Fiu, *ülly az en jobomra*, nem olly parancsolo ſo vagyon, melyben fellyeb valo parancsolna kiſſeb meltoſagunak, hanem oly ſolaſnak modgya, melyben emberi mod ſerint mondga az Atya az ő Fianak, hogy *actuale dominium*, uralkodo birodalmat, mellyet az ſolgai abrazatban megh tartoztatot vala, elől kezdgye, *continuallya*, es az mint őrőktűl fogvan ő vele egyenlő hatalomban Uralkodot, de az ſolgai abrazatnak alazatoſſagaban azt le tőtte volt, moſtan immar menyben fel menetelében, vegye fel azt es uralkodgyek ő vele egyenlő hatalomban, mely az őrők mindenhato Iſtenhez felette igen illik ez értelem ſerint. De mint hogy Iras nelkűl ſol Enyedi, eleg ez válaſz-tetel neki.

IV. Mint illyek ez ſo az Chriſtuſra, meg mondgya ő maga Chriſtus:

ἐν πνεύματι lelekben, mely annyit teſsen mint πνευματικῶς, *lelek ſserint. Hat nem bötu ſserint.*

F. De meg hamiſsittya Enyedit S. Marc *cap.* 12. *v.* 36. ki imez igét *Lelekben*, igy mondgya: *Az Szent Lelek altal.* Mert David az Szent lelek altal ſollotta ezeket az Chriſtuſrol bőtű ſerint. Igazit az Deakban az Beza annotatiojara. Őrőmeſt lattyuk, ki igy ſol: *Ad verbum in Spiritu Sancto. Eſt enim in hoc dicendi genere Energia, quo ſignificatur non tàm Davidem locutum fuiſſe, quàm Spiritum Sanctum, qui quodammodo Davidem ipſum poſsiderit.* Az az, Bőtű ſerint: Szent lelekben. Mert azfęle ſollaſnak nemeben, hathatoſag vagyon, mellyel jelentetik, hogy nem annyira David ſollot mint az Szent lelek ő altala, melly Szentlelek Davidot neminemű modon birta. Melyből meg tetſik, hogy az Szent lelek David altal bőtű ſerint az Chriſtuſrol mondotta ezeket.

Itt az arant jegyezd meg Kereſtyen olvaſo ravaſſagokat ez moſtani Samoſatenicuſoknak, kik, valaholot Enyedi pogan ember iraſat hozta be à Deakban, az Magyarban ki hatták: Mert eſsekbe vőttek, hogy à poganok iraſanak elő hozáſáert, megh pőknék az Magyar iraſt-is, mint az Deakot. Pindaruſt, Theocrituſt, *&c.* hozza elő bizonſagul. Mert az ſent irasban illendő ſ. elegedendő bizonſagot nem talalt, ſoha nem is talalhat.

V. Az bölcsek mondgyak, hogy az hüt dolgaban valo tudomant bötu ſserint valo értelemből kell bizonyitani, nem lelki ertelemből: De ez lelki értelem ſserint vagyon.

F. Nem igaz fundamentumon éppit Enyedi. Mert meg mutatam, hogy bőtű ſerint valo ertelemmel es magárazattal mondgya David altal à Szent lelek ezeket az Chriſtuſrol. David bőtű ſerint mondgya Uranak az Meſsiaſt: à Meſsias bőtű ſerint valo Ur, *&c.*

Az mi nagyub, meg mutogattam, hogy az lelki ertelemből is allando el romolhatatlan erőſſęget vehetűnk à Chriſtus őrők Iſtenſęgnek meg mutataſara. Mert az mikeppen bőtű ſerint az, az igaz Meſsias, az ki teſti vakſagot, ſantaſagot, *&c.* meg gyogyit: azkeppen ez az igaz Meſsias, à ki lel-

ki vakſagot, ſantaſagot, &c. meg vigaſt ſ-meg gyogyit, az mint meg lathatod oda fellyeb *Eſa.* 35. v. 4.

VI. Ha bötü ſerint ez Pſal. 22. *vagy Salamonrol, vagy Davidrol iratot, tehat lelki értelemben az Chriſtuſrol, mint az Saduceuſok ellen magyarazza Chriſtus. De az elsö igaz: Mert Enyedi mongya. Hat az következes-is.*

F. Hamis az elsö az következeſſel eggyût. Mert meg mutogattam oda fellyeb ez *Pſal.* 22. hog bötü ſerint az Meſsiaſrol vagyon irva ez dicsiret. Holot últette Davidot avagy Salamont Iſten az ö jobjara? Csudalom ęt az Ur Iſten, hog nem általlyák ez vilagh ſeme eleiben ez nagy tapaſtalhato hamiſsagot tamaſtani. Mi kőzi az tevelygő Saduceusok ertelmenek ide? Chriſtus botű ſerint viytattya à Sidok ellen hogyhogy mondhatta David az Meſsiaſt Uranak ha ő fia? melyre meg nemultanak: Enyedinek pedig ſája meg nyilt az Chriſtus ellen, ſ-à mi elmejere jű, azt csácsoghja ellene.

VII. Ha Chriſtus mikor à lelkiekre nézet, ſemmi tekinteti nem volt az teſtiekre, melyre képeſt meg ſuléjét-is meg tagadta Matt. 12. *v.* 48, 49. *Luc.* 2. *v.* 49. *tehat ez dicsiretet-is lelekben magyaraztа magara. De az elsö igaz. Ergo.*

F. Töb hozattatik be az következesben, hogy-ſemmint az elsö fogás engedne akar ki-is lattya. Mert mas az Chriſtuſnak ſollani azokrol az lelki dolgokrol, mellyek az Iſten orſagara es az hiveknek idvöſſęgekre neznek, mas az maga ſemellyeről vagy *Iſtenſęgere* vagy *emberſęgére* nezve, vagy egyſerſ-mind az menyiben *Iſten és ember.* Itt ekkeppen ſol, és tanit magarol, hogy *ö az Davidnak Ura Iſtene.* Amot pedig mint fő Pap tanit az lelki dolgokrol. De vonnyuk nyakaba ezt az ő réſet: Ha az Chriſtus az lelkiekről ſolvan ſűléit meg tagadta, tehat Iſtenſégeben *örökke valo lelek leven* nincsenek ſűlői: Ha ſűlői nincsenek, tehat az *örökke valo Atyanak termeſet ſerint valo Fia.* Mert Iſtenſęgeről ſolvan meg tagadta teſti ſűleit.

VIII. Ha David az Szent Leleknek inditaſabol, az Meſsias orſſáganak jelſęges voltat latta, és azert mondta ötet lelekben Uranak, *mint egy elálmelkodva, tehat nem ö rea néz bötü ſerint.*

Az

Az elso igaz. Mert Enyedi el ragadtatvan elméjében vallya. Ergo.

F. Hamis ennek-is mind elei, mind utollya, ugy-mint, mely csak emberi vélekedesből ſarmazot. Mert David az Szent Lelek Iſtennek altala, ugy latta az Meſsias orſaganak fęnyeſſéget es ékeſſęget, *Pſal.* 45. *v.* 10. *hogy egyſzer ſ-mind latta valoſagoſſan annak dicsöſęges Királlyat*, kinek el jővetelinek eleiben kęſziti vala az Anya-ſentegyhazat. *Pſal.* 24. *v.* 7. Annakokaért nem az Meſsias orſaganak fęnyeſſégejért mondgya David à *Meſsiaſt* Uranak, de az ő maga ſemelyenek meltoſagaért, ugy mint kit mondot *ulni az Iſtennek jobjan.*

De kicsoda oly balgatag elmejű ember, ki az Chriſtuſt az ő orſaganak túndőkleſéből merſekellye, ſ-nem pedigh az Chriſtuſnak meltoſagos ſemelyeből az ő orſagat? es az *Meſsiaſt*, orſagaért mondana csak *Uranak*, ſ-nem az ő ſemelyenek méltoſagaért, hogy *örökke valo Király.*

Meg tetſik azert bizonyoſſan, hogy David az ſent Lelek Iſtennek altala nyilvan homaly-nélkúl iſmerte az Iſtennek ſent Fiat ö *Uranak és Iſtenenek lenni*, az mint az ő dicsiretiből oda fellyeb meg mutogatok.

CAPUT XXVIII. v. 19.

Azert mennyetek el, tanitſatok minden nepeket, meg kereſztelven öket, Atyanak, Fiunak, es ſent Leleknek neveben.

Ket nagy dolog vagyon ebben az Chriſtuſnak mondaſaban. Az elsö néz az *tudomanyra*: *Tanitſatok minden nepeket*, tudni-illik, az Euangeliomi tudomany ſerint: Az maſik néz *az Szent Kereſtſegnek Sacramentomara*, hogy mindeneket megh kereſtellyenek. Mert minden időben az menyei tudomany melle Sacramentomokat rendelt az Ur Iſten, mellyekkel mint valami tanu-bizonſag tevő Pecsetekkel az Anya-ſentegyhaznak tudomanya megerősſittetet, mint *Gen.* 17. *v.* 10, 11. mint ſent Pal magyarazza. *Rom.* 4. *v.* 11. Igy Kereſtelő Ja-

nos-is az Euangeliomot prædicallasa altal el inditvan az kereſtſęgnek neminemű formajat teve melle, mellyet Chriſtus el jöven meg erősite, *Ioan.* 4.

Modgyat-is az kereſtſęgnek megh jelenti, hogy hogy legyen: *Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek neveben. Neveben* mondgya, nem *Nevekben*, hogy ne lattaſſek, harom Iſteneket allatni, de hogy az harom *egy*. Mert neveben mint *egy Iſtennek, ki Atya, Fiu, és Szent Lelek*, nem *nevekben*, mint ſokaknak.

Valakinek neveben meg kereßtelkedünk, az termeßet ßerint valo Iſten, és valoſágos ſemely. Igaz: Mert valakinek neveben meg kereſtelkedünk, *azzal eskűßünk annak vallaſara, és tißteletire. Egy teremtet állatnak-is pedig hitire vagy vallaſara ſ-tißteletire nem ßabad meg kereßtelkednünk, eskunnünk. 1. Cor. 1. Annak felötte* bűnünk bocsanattyara Kereſtelkedünk meg, *mely tulaydon az termeßet ßerint valo Iſten jo tetemenye, velünk és bennunk.*

De az Atyanak, Fiunak, es ßent Leleknek neveben *kereßtelkedünk. Ez eppen Chriſtus parancsolattya.*

Annakokaért az Atya, Fiu, es ßent Lelek *termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, és valoſágos ßemelyek az Iſtenſegben.*

Ebből az tanubizonſágh tételből, mind az Iſtenſęgben valo harom ßemelyeket megh láthatni, ſ-mind az haromnak egy Iſtenſęget, hogy tudni-illik *egy az Iſten*, Iſtenſęgenek állattyában, de ßemelyében harom, mint *Matth. 3. v. 17.* nyilvan mind az harom ßemely magat ki jelente. Mert az Atya az meg nyilatkozot eghből ſol; az Fiu az Iordannak vizeben vagyon: az Sz. Lelek Galamb formajaban rea ßáll.

Ha valamelly iras ellen pedig, az Sz. Haromſág egy Iſtennek ellenſége, Enyedi, ßajat fel tátotta, és nyelvet megh ereßtette, ez ellen legh nyilvabban: Kinek à ßent Haromſágnak el rontaſára gondolt agyaskodaſit láſſuk rendel.

I. Az elsö mondaſnak bizonſaga nem igaz. Mert az kereßtſęgh az ßent irasban ſohol nem mondatik Sacramentomnak, de ez utolſo időben csußot az Theologiaban.

F. De meg vagyon az ßent irásban az valoſág. Mert mi-

cso-

csoda az környúl-metelkedes egyeb, hanem, *Sacræ rei ſignum*, Sz. dolognak jegye? Az kereßtſęg-is micsoda egyeb, hanem, *Stipulatio bonæ conſcientiæ*, az jo lelki iſmeretnek kéz be adáſa? *1. Pet. 3. v. 21.* Innen mondgya ßent Pal, hogy *Abraham vötte az környúl-metelkedeſnek jegyet*, ugy mint az *hitnek igaſſaganak pecsetit. Rom. 4. v. 11.* Holot azert innen az *valoſaghol*, bűkſégesképpen valo következes által, meltan hoztak ki à ßent irasbol az Sacramentomnak igejet: azert nem be csußot, hanem az dolognak *valoſágahoz* kepeſt adtak az ßent kereſtſęgnek az *Sacramentomnak* igejet.

Nézhetße Enyedi az te örvény elmedből ßármazot erőſſęgnek ſemmi voltat: Nincsen az *Sacramentomnak* igeje à ß. irasban: *azert nem örök Iſten az Chriſtus, és az Szent Lelek.* Tul lőtték, ſ-męg-is ide áll az áyjával.

II. Sok egyeb jegyzeſekben-is vetetik ez ige, Sacramentum, *de azert ugyan nincsen esküves alatta, mint az utolſo olajal valo kenés az* Ur *Vacsorajaval éles.*

F. Valamely igenek eggyik jegyzeſét elő hozvan, nem rekeßtetik ki azzal az többi. Ez ige: *Sacramentum*, harom jegyzesben vétetik. 1. Az pőrnek, vagy Igenek zalogaért. 2. Eſkűveſert, az Fejedelemnek mellyel az vitezek kötelezik magokat. 3. Vitezlő jelért. Innen vitetet által az ßent dolognak jelenteſére. Mert ez harom vagyon az kereßtſęgnek-is jegyzeſęben. 1. *Zalágh*, mellyet az Iſten minalunk le teßen, nem perlődeſért, de az ő kegyelmere, és frigyere minket kötelezven. 2. *Eskűvő jel*, mellyel mi magunkat, mint az vitezek, Hadnagyoknak, az mi Iſtenűnknek kötelezzük. 3. Oly *vitezlő jel*, mellyel az Pogányoktul, és egyeb eretnekektűl meg válaßtatunk. Azert nincsen ſemmi oly jegyzeſe ez *Sacramentomnak*, mely az ß. kereßtſégre nem illenek. Azert mikor az Ur *Vacsorajaval* elűnk, bizonſágot teßűnk azzal, hogy mi meg valaßtatunk az Purdiaktul, és hogy à Chriſtuſnak attuk az mi *nevünket*, amaz eskűvő *jel* által.

Micsoda az Sacramentű jegyzeſebe?

Valakik tehat mondgyak, hogy az ßent Kereßtſégben magokat kőteleztek, az ßent Haromſág egy Iſtennek vallaſára és tißteletire, azok nem bolondoskodnak, az mint te az

egeß kereßtyen világot bolondoskodonak mondod, hanẽ az Chriſtus parancsolattya ßerint, kőtelezik magokat Iſtennek, hogy legyen az ßent kereßtſeg *Stipulatio bonæ conſcientiæ*, az jo lelki iſmeretnek kéz be adaſa. 1. *Pet.* 3. v. 21.

III. Eſtelenſeg az kis gyermektől eskuveſt, és engedelmeſſeget kiváni.

F. Az Sz. Lelek ellen veteß Ananiaſſal eggyűt, ez te csavargaſoddal. Az *környül-metelkedes* mire valo vala, ha à 6. Haromſágra valo dühös haragod miat eßedet el nem feletted? Nem de nem eskúveſt, engedelmeſſęget, és kőteleſſęget kivané az *környül metelkedesben* az Ur Iſten az Abraham maradékitul? Frigyet kőtőt Abrahammal, és az ő maradekival az Ur Iſten: adta *Signum juratorium*, az eskúvő *jelt* az kőrnyúlmetelkedeſt, melynek helyeben Idvőzitőnk az kereßtſęget ſállitotta, és az mint ßent Peter mondgya, *jo lelki iſmeretnek kéz be adaſara, adta*, męg-is eßtelenſęg Enyedinek az gyermeket à kereßtſęg által, eskúves, es engedelmeſſęg alá adni?

Nem ſolhat ám? Mint ha az Ur Iſten annak eleit nem vőtte volna. Mire valok az kereßt Atyak, Anyák? Ezek ugymint valami kezeſek igernek *engedelmeſſeget* az gyermek kepeben, avagy *bizoſag tevők*, mint az Eſaias Propheta iraſából megh tetſik *cap.* 8 kivánunk azert *eskuveſt és engedelmeſſeget* az kis gyermektúl az kereßtſégben, de az *kereßt Atyak, Anyak*, mint *tanek és kezeſek* által.

Nem igerhet az *kis gyermek* engedelmeſſéget az kereßtſęgben, azert nincsen ßent Haromſag. Szalagy az kuczikba.

IV. Ha valakinek neveben megh kereßtelkedni azt teßi, hogy azt örők Iſtennek vallya, tehat Moſes-is örők Iſten leßen. Mert az Sidok mindnyajan ő benne kereßtelkedtenek meg 1. *Cor.* 10. v. 2.

F. Igen nagy kűlőmbſęg vagyon az dologban. Mert az Sidok mondatnak meg kereßtelkedni Moſesben *impropriè*, nem tulaydon keppen: Mert annak az csudanak valami tavoljaro haſonlatoſſaga vala à mi kereßtſęgűnknek. Annakfelette *Hebraiſmus*, Sido nyelvnek neme vagyon abban az Pal Apoſtal ſzolaſaban, nem kűlőmben à mint hogy mondatnak az Sidok hinni Moſesben *Exod.* 14. v. 31. maga Iſtennek Moſes altal. De az Chriſtus parancsollya hogy mi meg kereßtelkedgyűnk az Atyanak, Fiunak es Szent leleknek neveben *propriè*, tulaydon keppen. De igy *propriè*, tulaydon keppen teremtet allatnak neveben az Kereßtſęg nem lehet. Mert meg kereßtelkedni valakinek neveben, annak vallaſara es tißteletire valo kőtelezés.

Azert megh kereßtelkedni Moſesben annyit teßen, mint Moſes altal, vagy Moſes Hadnagyſaga es ßolgalattya altal; mint Agoſton Doctor magyarazza. Azert illetlent randit utanna Enyedi az *Antecedenſel*, mellyet maga-is nem joval.

V. Ha hinni az Ieſusban annyit teßen mint hinni az ő neveben tehat ez-is eggyet teßen: Moſesben kereßtelkedni, es az ő Neveben. *De az elsö igaz* 1. *Ioh.* 3. v. 18. *Igy ßinten Rom.* 6. v. 3. *Kereßtelkedni az Ieſusban es az ő Neveben eggyet teßen.*

F. Az elsőnek kővetkezeſe hamis. Mert nem mondgya ßent Pal: *Moſes neveben*; de ha mondana-is *Hebraiſmus* volna benne igen igen *impropriè*. De ezt el hagyvan: Más *hinni az Ieſusban vagy az ő neveben*: Más *meg kereßtelkedni Moſesben vagy az ő Neveben*. Mert hißűnk az Chriſtusban *propriè*, tulaydonkeppen mint igaz őrők Iſtenben: De meg kereßtelkedni Moſesben, vagyon *impropriè*, haſonlatoſſag ßerint, az mint meg mondám.

Az mi à ßent Pal mondaſat illeti, más à Chriſtus Ieſusban meg kereßtelkedni, ſ-mas az ő Neveben. Mert meg kereßtelkedni az Chriſtus Ieſusban, nem egyeb hanem à mi meg ßenteltetéſűnk, à Chriſtus halalanak, el temettetéſęnek es fel tamadaſanak reank árado ereje altal, melly Chriſtus jo tétemenyének, zalaga es jele az mi kereßtſęgűnk. Azert teßi utanna: *in mortem ejus eſſe baptizatos*, az ő halalaban kereßtelkedtűnk meg. Mert az Kereßtſęgnek gyűmőlcse, az bűn bocsanat, es az meg ßentelés onnan fűg.

De meg kereßtelkedűnk à Fiunak neveben, ugy mint ez jo tétemennek authoraban, megßerzőjeben az őrők Iſtenben, tißteletire es vallaſara. Véteß azert Enyedi, hogy két ellenkezőt egyben kapcsolvan eggyiket az máſikkal akarod

Az kereßtſegh esküvő jel.

Megkereßztelkedni Moſesben.

Megkereßztelkedni az Chriſtusban és az ô neveben.

rontani. Mert más az Chriſtusban valo meg kereſztelkedéſről ſollani: mely á kereſztſęgnek gyümölcseben réſeſülni: mas az ő Neveben, mely az ő vallásara es tiſteletire mint őrők Iſtennek eskúnni.

Azert ha Moſesben kereſztelkedni nem azt teſi, hogy Moſeſt Iſtennek vallyuk, hát az Atyanak, Fiunak es Szent lelknek neveben megh kereſztelkedni, annyit teſen mint őrők Iſtennek nevében kereſztelkedni.

VI. Hogy ha az Corinthusbeliek az Chriſtuſt azért, hogy ö nevében kereſztelkedtenek meg, örök Iſtennek vélték volna, ſoha ötet emberekkel egyben nem haſonlitották volna: En Palé vagyok, én Cephaſ. Azert meg kereſztelkedni az Ieſus nevében, nem az, hogy ötet örök Iſtennek vallyad.

F. Rut undok hamiſſag mind az, hogy az Corinthusbeliek az Chriſtuſt Iſtennek nem iſmerték volna, mind az, hogy őtet emberekkel haſonlitottak volna egyben az viſſalkodasban.

Hogy Iſteneknek iſmerték oda aláb az Corinthusban irot levelben *Cap. 1. v. 2. & 2. v. 8. cap. 3. v. 23. cap. 10. v. 9. &c.* meg mutogatom.

Az mi azokat illeti, hogy emberekkel vetették egyben az Chriſtuſt, az bőtű hamiſsittya meg Enyedit. Mert nẽ Chriſtuſt haſonlittya egyben az Doctorokkal, hanem csak á ſolgaknak bizonyos graduſokrol ſol, mint meg tetſik *verſ. 4. 5. Kicsoda* ugy-mond *Pal? Kicsoda Apollos? hanem csak ſolgak*, nẽ Urak, mint az Chriſtus hogy Ur, męg pedig olly ſolgak, kik altal hittenek az Chriſtusban. Annak-okaert az kik Peterhez ragaſkodtak, azoknak Peter azon Chriſtuſt hirdette, mint az kik Palhoz, vagy Apolloshoz: Pal-is Apoloſſal azon Chriſtuſt hirdette, mellyet Peter; es igy egy Euangeliomot, abbol egy Ur Chriſtuſt hirdettenek, de csak az Tanitokban vala az válogatás. Mert nem az hűt es az tudomany dolgaban viſſalkodnak vala, *ſed circa profeſsionem fidei*, kűlső dolgaiban az vallaſnak. Innen kővetkezik az Apoſtolnak kemény dorgalaſa *verſ. 13. cap. 1. Avagy meg ſakadozotté az Chriſtus? Pal fizetette meg? avagy Palnak nevében kereſztelkedteteke meg?*

Ez

Ez harmadik nagy erőſſęge ſ. Palnak Enyedi ellen. Mert nẽ Palnak, de az Ieſus Chriſtuſnak neveben kereſztelkedtenek meg. Melyben hitőlenſęggel vádollya őket. Mert az Kereſtſęg, eskűvő *ſacramentum*, es ſővetſęg azzal, az kinek neveben meg kereſztelkedűnk. Ha azert Pal neveben kereſztelkedtetek meg, Pallal vagyon eskűt ſővetſęgtek. De nem Pal neveben kereſztelkedtetek meg, hanem á Chriſtus neveben.

Innet déli vilagoſſagnal nyilvabban ki tetſik 1. Hogy az Chriſtuſt az Doctorokkal egyben nem haſonlitották. Mert honnan bizonyitaná meg Enyedi, hogy Petert haſonlo méltoſagban tartottak mint az Chriſtuſt, es az kik Petert Doctornak tartottak azok az Chriſtuſt nem tartották Doctoroknak? 2. Hogy nem ſabad ember neveben meg kereſztelkedni, mint ſ. Pal tanita. 3. Hogy Iſten az, valakinek neveben meg kereſztelkedűnk. Mert annak vallaſara es tiſteletire kőtelezzűk az Kereſtſęgben magunkat.

VI. Ha az Chriſtus nagyob lehet az Apoſtoloknal, az Iſtennél pedig kiſſeb, az mint hogy kiſſeb-is, tehat azzal, hogy az ö nevében kell kereſztelkedni, örök Iſten nem leſsen. De az elsö igaz, 1. Cor. 3. v. 21. Az Chriſtus Iſtené. *Mint ſsinten az ſolga az ö Uranal az Tanitvany az Meſternél kiſſeb; ugy az Chriſtus Iſtennél kiſſeb Iſten.*

F. Hamis itt-is mind az *Antecedens*, ſ-mind az *Conſequens*. Mert az Chriſtus kőzőt es Apoſtolok kőzőt valo gradusban ollyan nagy kűlőmbſęg vagyon, mint á minemű az Iſten es az emberek kőzőt. Mert az Apoſtoloknal annyival nagyob á Chriſtus á menyivel 1. Igaz őrők Iſten. 2. Kőzben jaro, ez vilagnak meg ſabadito Ura. Mert nem Pal á dicsőſſęgnek Ura, nem ő fizetet meg, *&c.* Az Atya kőzőt pedig es az Fiu kőzőt egy punctnyi kűlőmbſęg ſincsen: Mert egyenlő az Atya az Fiuval Iſtenſęgeben, ugy hogy *az Atya az Fiuban es á Fiu az Atyaban vagyon. Ioan. 14. v. 10.* De az menyiben Kőzben-jaro, kiſſeb az Atyanal az ő kőzben-jaraſanak tiſtire nezve *Ioan. 14. v. 28.* Azert az menyiben egyenlő Iſten az Atyaval es az Szent lelekkel, annyiba kereſztelkedűnk megh az ő neveben, mint őrők Iſten neveben.

Az

Az Christus Istene.

Az mi az ſent Pal mondaſat illeti: *Mindenek tiétek, akar Pal, akar Apollo, akar Cephas, akar ez vilagh, akar az élet, akar halal, akar jelen valo, akar jövendö, tiétek minden: ti pedig az Chriſtuſé, az Chriſtus pedig Istené*; nincsen az Chriſtuſnak az ő Attyaval valo egyenlőſégének ellene. Mert mi Istené vagyunk, mint ő teremtet allati: az Chriſtus pedig Istené, de nem ugy, mint teremtet allat, hanem mint *ſzerelmes Fia, az ö dicsöſſégének ſenyeſſege, ſzemélyének ki meſſet bélyege Heb. 1. v. 3.* Miénk pedig ez vilagh, nem ugy mint mi munkánk, de ugy-mint ki mi éretünk teremtetet. Hol azert à Fiu es az Atya közöt valo külömbſégh, hogy nagyub az Apoſtoloknál, de kiſſeb az Istennél? Hamis à fundamentuma Enyedinek, hamis az rakál-is rayta. Meg áll azert, hogy Valakinek nevebe meg keresztelkedünk termeſet ſerint valo Isten az, es valoſagos ſemely. Két Istenek vagon az Samoſatenicuſoknak: eggyik *Nagyubbik Isten, maſik Kiſſebbik Isten*; Az Nagyubbik örökkevalo; Az kiſſebbik Mariatul fogvan valo csinalt, uy, fel Isten. Mert egy-altallyaban állattya Enyedi, hogy *gradus* vagyon à Nagyubbik, es Kiſſebbik Isten közöt. Mert à Chriſtus Istene. De egy ſoval eleget töttem: Istene: mert ő Fia.

Ket Istenek vagyon az Chriſtus tagadoknak.

VII. Ha ez: Keresztelni *ezzel*: Maſnak neveben keresztelni. *eggyet teſſen, tehat ſenki azzal, hogy ö neveben keresztelkednek örök Isten nem leſſen. Az elsö igaz. Mert ſ. Pal orül, hogy ſenkit megh nem keresztelt, ne mondgyak hogy az ö neveben keresztelt. Igy Act. 19. v. 3. Keresztelö Ianosban lót az Keresztség. Hat az következés-is igaz.*

I. F. Hamiſſan ſaggattya meg Enyedi az Keresztségnek igejet attul, az kinek neveben kell annak lenni. Mert annyira az Atjanak, Fiunak es Szent leleknek neve melle parancsolta adni az Keresztségnek *ſacramentum*át, hogy ſentség töres legyen azt attul el ſakaſtani. Mert ottan nem *Sacramentum*, ſentség eskúvő jel lenne, hanē emberi babona; mint meg tetſik az Kornyúl metelkedeſnek *ſacramentum*ából, melybē az külső bőrőcskenek el metſeſével egyben köttetet vala az Istennek frigyeben valo bé állás, es az Izrael köziben valo be ſámláltatás, annyira, hogy eggyik az maſik nelkül nē le-

lehetet *Rom. 4. v. 11.* akkeppen itt-is az külső vizzel valo moſogatas az Atyanak, Fiunak es Szent leleknek neveben az keresztséggel, es az Atyanak, Fiunak es Szent leleknek tiſteletire es vallaſara valo kötelezeſſel, az Isten hivei közibē valo be ſamlaltataſſal: egy ſoval, az mint ſ. Peter tanit, az jo lelki iſmeretnek kéz bé adaſaval *1. Pet. 3.*

Innen vagyon hogy mikor keresztséget emliteſs, emlited egy-ſer ſ-mind *totam Sacramenti Babtiſmatis actionem*, az egeſs keresztségnek Sacramentomanak cselekedetit.

II. Az mi az Szent Pal mondaſára néz, ſemmit nem bizonyit. Mert ő-is keresztelte Chriſpuſt, Gajuſt, es az Stephana haza népét: Vallyon ő maga nevebené? Semmiképpen nem. Mert az Chriſtuſnak nem igaz Apoſtola lőt volna, ha az ő tüle ſzereztetet keresztségnek formajat el változtatta volna. Azert mondgya: *Avagy az Pal neveben keresztelkedteteké megh?* Mint ha mondana: Semmiképpen nem: *ver. 13. 1. Cor. 1.* Hát ki neveben? Az Chriſtuſéban, az Atyaéban, és az Szent Lelkében. Mert ſoha azt az keresztségnek formajat oſtan az Apoſtolok meg nem valtoztattak. Mert az Pal átka, eſet volna raytok. *Galat. 1. v. 8.*

III. Hogy pedig utanna teſi: Hogy ſenki ne mondgya, hogy az en *nevemben* kereſteltem, azzal áll ellene az Corinthuſbeli Eccleſianak ſakadozaſának, mintha azt mondana. Ha en kereſteltem volna ti közöttetek, ez nagy viſſalkodo ſakadozaſokbā, azzal dicsekedtetek volna, hogy az en nevē-ben kereſtelkedtetek meg, es nagyob okot vöttetek volna az viſſalkodaſra, de hala Istennek, hogy azzal nem dicsekedhettek. Mert keveſet kereſteltem közöttetek.

Meg tetſik azert, hogy keresztelni valakinek neveben, annyit teſſen, mint annak vallaſára, és tiſteletire magat kötelezni, az Fiunak, es ſent Leleknek neveben, mint örök Istennek neveben.

IV. Hogy *Act. 19. v. 3.* Az Ianos keresztségeben mondatnak nemellyek keresztelkedni, az nem egyeb, hanem *formam & vitam Baptiſtæ uſurpare*, az Keresztelő Ianosnak keresztelkeſsének formajat, és modgyat követni, melyben imez harom vala.

1. Hirdette az Pœnitentiat, mert őregekkel volt dolga. 2. Az kik megtertenek, megkereßtelte vizzel el valaztuan ő ket az tőb Sidoktul. 3 Az Chriſtushoz igazitotta őket, ugy-mint ki őket lelekkel, es tűzzel kereßtelne: mert ő mint ßolga csak vizzel moſogatna. *Matth.* 3. *v* 11. Meg tetßik azert hogy az Ianos kereßtſęgevel *kereßtelni*, nem annyit teßen, mint az ő neveben kereßtelkedni, de csak az mely format az kereßtſégben ő kővetet, egyebek-is azont, mely format az utan Idvőzitőnk az Tanitvanyok eleiben ada.

Hamis azert minden *Conſequentiaja* Enyedinek, ugy-mint ki hamis magyarazaton fundált. Annakokaert az Atyanak, Fiunak, es ßent Leleknek neveben *kereßtelni*, annyit teßen, mint az Atyat, ugy az Fiat, es ßent Lelket őrők Istennek ismerni. Mert ember neveben nem ßabad meg kereßtelkedni, nem-is mutathattyak ſoha meg azt.

VIII. Beza-is abban az ertelemben vagyon az Chriſtus beßedeben. Kereßtellyetek Atyanak &c, *nevében, az meg igazulaſnak modgya adatik elönkben, mely megh engedtetik. Mert Tit:* 3. *mind az kereßtſégről, mind ez haromrol vagyon ſo: ugy Eph.* 2. *v.* 18 *De nem azon tiſtek ez haromnak. Mert az Atya Isten eredete az idvőſſégnek: az Fiu pedig, es az ßent Lelek eßközők. Hát ez tudomant hadgya Chriſtus, hogy annak az kit meg kereßtelnek adgyak eleiben.*

I. F. Az Beza magyarazattya teneked ſemmiben nem *procedal*, ki azt mondgya bőtű ßerint: Mert *az kereßtſęgben* Istennek ßenteltetűnk. Mert *ott* az mi fiui fogadaſunk, az Chriſtusban az Szent Lelek által erősittetik. Melyből meg tetßik, hogy ha az kereßtſegben az Istennek ßamara ßenteltetűnk, tehat az minemű őrők Isten az Atya, ollyan az Fiu, es az Szent Lelek. Mert azon kereßtség, azon męltoſággal, veggel, es jo tetemennyel leßen az Fiunak, es az Szent Leleknek neveben, mint tulaydon ßinten az Atyanak nevebe. De az első igaz. Mert Beza mondaſabol, Sz. Pal tanubizonyſág tételeből állattya Enyedi, hogy mind az kereßtségről ſmind az harom ßemelyekről vagyon emlekezet. Azert az kővetkőzeſ-is igaz.

Hogy

Hogy pediglen az ő fejetűl gloſſallya oda Enyedi, az Atyat ki veßi, és egyedűl őtet teßi elő Istenne, az Fiat pedig, és az ßent Lelket annak eßközeve, hamis magyarazat. Mert valaminemű ſajat tulaydon erejevel adgya az Atya az kereßtſégnek gyűmőlcset, ßinten ollyan tulaydon ſajat maga hatalmabol, es erejeből adgya az Fiu is, es az Szent Lelek. Az Fiu az, à ki tűzzel es vizzel kereßtel, uyjonnan ßül, meg igazit, *Matth.* 3. *v.* 11. Az ßent Lelek-is. *Mert valaki nem ßulettetik viztől és Lelektul, be nem mehet az Istennek orßagaba. Ioan.* 3. *v.* 5 *&* 6. II.

Hogy pedig az Fiura, es az ßent Lelekre ßakad az Atyatul az kereßtſégnek gyűmőlcse, es meg igazulando ereje, azzal eßközze nem tétetik, hanem tißtek es az cselekedetben valo rendek, munkajokkal eggyűt adatik előnkben. Mert à Atya cselekedik ő magatul az Fiu es az Szent Lelék által: az Fiu az Atyatul az Szent Lelek altal: az Sz. Lelek az Atyatul, es Fiutul, ő maga altal, mint láſd megh *Gen.* 1 *v.* 2. *object:* 8. Azert mondgya ßent Pal, *hogy az Atya az uyjonnan valo ßuleteſnek ſörödöjevel öntözöt meg minket az Chriſtus által.* Mert az Chriſtus erdemlő oka annak, az menyiben kőzben jaro: De az menyiben egy Isten az Atyaval, ő fő oka: *Mert az kiket akar, meg elevenit. Ioan* 5. *v.* 21. III.

Beza azert nézet az kereßtſęgnek effectomara, erejere és gyűmőlcsere: Azert teßi oda: *Az mi fiui fogadaſunk erősittetek meg az kereßtſegben*, tudni-illik az Atyanak kegyelme, az Fiunak valtſaga, es az ßent Leleknek meg ßenteleſe által. Mert azert kereßtelkedűnk az Atyanak, Fiunak, es ßent Leleknek neveben, hogy az mikeppen az Atya kegyelmét, ugy az Fiu váltſágat, es az Szent Lelek megh ßenteleſet adgya minekűnk, kik az kereßtſęg által, ez *haromnak* vallaſara tißteletire, es engedelmeſſęgere eskűttűnk. IV.

Mas azert igy magyarazni az kereßtſęget: Más az kereßtſęgnek valoſágarol ßollani. Amazt tartozunk prædikallani az kereßtſęgnek ki ßolgaltataſa előt: imezt pedigh épſęgeben ugy meg tartani, mint Chriſtus hatta: De nem kővetkőzik, hogy az kereßtſeg ne lenne annak vallaſára, és tißteletire, mint őrők Istennek, az mely harom ßemelyeknek V.

nevebē meg kereſtelkedűnk. Mert micsoda kővetkőzes ez: *Az meg igazulaſnak tudomanya vagyon itt. Matth.* 28. mint ß. Palnal *Tit.* 3. *Eph.* 2. azert à *kereſtſeg*, nem leßen őrők Iſten neveben.

VI. Hà azert az Atyanak neveben valo kereſtſęg vagon őrők Iſten neveben, hát à Fiunak, és à Sz. Leleknek nevebē valo is, őrők Iſtenében leßen. De az elſőt à őrdőg ſē tagadhattya. Hát à kővetkezeſ-is igaz. Mert mind Chriſtus, mind Sz Pal, azon kereſtſéget, azon meltoſaggal, azon gyűmőlcsel kőti à Fiunak, es az Sz. Leleknek nevehez, mint az Atyajéhoz.

IX. Ha ſem az kereſtſegnek formaja, ſem az kereſtelő Ianos tanitvanyinak kereſtſęgek, ſem az Moyſesben valo meg kereſtelkedes, nem az Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek nevenek, ſegitſegre valo hivaſa, tehat nem igazan magyarazza Beza, hogy az kereſtſeg haromſagnak ſegitſegre valo hivas volna. De az elſő igaz.

F. Noßa tapaßtaliyad meg világ Enyedinek az Sz. Iras ellen valo beßedet. Mikoron Ananias Pap, Palhoz ment volna, azt mondgya neki: *Kelly fel kereſtelkedgyel meg, moſd el az te bűneidet: Invocato nomine Domini*, ſegitſęgre hivan az Urnak nevet. Kicsoda ez az Ur? Nem egyeb, ſem mas, hanem az kinek neveben, az kereſtſégnek kel az Chriſtus Ieſuſnak parancsolattya ßerint ki ßolgaltatni: az Atya, Fiu, és Sz. Lelek. Hát az bőtű hamiſsit meg tegedet, *Act.* 22. *v.* 16. Mert valakinek neveben meg kereßtelkedűnk, annak vallaſara, mint őrők Iſtennek, es tiſteletire kőtelezzűk magunkat, hogy őtet iſmerjűk Iſtenűnknek: őtet hijuk ſegitſęgre. De mi az Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek neveben kereßtelkedűnk meg. Azert az Atyat, Fiut, es Sz. Lelket iſmerjűk őrők Iſtennek, őtet hijuk ſegitſęgre.

Tovabba hamis, hogy valaki az Ianos neveben kereßtelkedet volna: hanem Ianos kereßtſęgevel, az az, ollyan kereßtſegnek formajaval, az mineművel Ianos kezdésképpen él vala à kereßteleſſel, meliyet Chriſtus mint legen ki fejeze.

Moſesben ſem kűlőmben, hanem az ő Hadnagyſága es ßolgalattya által, mint oda fellyeb meg mondam. Meg áll azert, hog valakinek *neveben* meg kereßtelkedűnk, azt Iſtennek kel iſmernűnk, es ſegitſęgre hinunk.

Ez

Ez az *első* Propoſitiorol: Laſſuk az *maſodikat*, mely ez:

De az Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek neveben meg kereßtelkedunk.

X. Ha az Apoſtolok, csak az Ieſus *neveben kereßtelkedtenek, tehat nem következik, hogy ebből az kereßtſegnek formajabol az örők Iſtent állathaſſak. De az első igaz. 1. Mert ſohol az Apoſtolok ugy nem kereßteltenek. 2. Robertus Bellarminuſ-is, nem tud ennek vegere menni. 3. Eckinſis állattya, hogy el változtatta az Chriſtus formajat az Eccleſia. 4. Kereßtelő Ianos ſem kereßtelt ugy: Mert à Chriſtuſt iſmerve ſem iſmerte: oßton hogy hogy kereßtelte volna az Ieſuſt maga neveben.*

F. Az elsőt meg magyarazzuk. Mert *peccat Elencho non cauſæ*. Mert noha mind ß. Lukacs rővidſęgnek okaért az nyilvan valo dolgot az kereßtſégnek formajat el hatta, ſ-mind pedig az Apoſtolok az *Ieſus* nevet emlitik, mind-azonáltal abbol ki nem hozhattya Enyedi, hogy az Chriſtuſtol az Apoſtolok eleikben irot kereßtſęgnek formajat meg változtattak volna. Mert ollyan tanuſaggal bocsata el őket, hogy *Tanitſanak minden nepeket, és meg kereßtellyek őket, Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek neveben.* Azert vagy meg tartottak ezt az Apoſtolok éppen, avagy meg valtoztattak. De azt mondani, hogy meg valtoztattak, illetlen. Mert az Chriſtus parancsolattyat ßegtek volna meg: es az Iſten tőrvényet: *Semmit hozzá ne tegy, el ſe vegy benne. Deut.* 12. *v.* 32. Annak-felette ßentſég tőrők voltanak volna, hogy az Sacramentomot meg csonkitottak volna. Kővetkezik tehat, hogy éppen meg tartottak.

Az Apoſtolok az kereſztſégben az Chriſtus nevet emlegettek.

Mi az oka tehat hogy az Chriſtus nevét emlegetik? Tudod azt, hogy az Ieſus neve az ő halalanak gyalazatos voltáért az Sidoknál nagy meg vetésben es utalasban vala, ugy az Poganoknal. Hogy azert édeſſęgeſſé, kedveſſę, es méltoſagoſſa tehetnék, azert emlegetik az Ieſus nevét; nem azert hát mint ha avagy à Chriſtuſtul tanult kereßtſęgnek formajat változtatták volna el, vagy az Atyat es Sz. Lelket onnan ki rekeßtenék: Mert *nominata una Deitatis perſona nominantur & duæ*; ha emlited az Iſtenſęgnek eggyik ßemélyét, emlited

à kettőt-is; hanem à megjedzet okért. Annak-felette, nem-is volt oly ſorgalmatos az ſ. Lukacs mindeneknek meg iraſaban, hogy punctrol punctra elő hozot volna mindeneket: mert nyilvan valo vala az, mi modon kellyen az ſ. Kereſtſęget ki ſolgaltatni.

Vegezetre, mikeppen az Euangeliumnak, mellyet az Apoſtolok prædikallanak vala: ugy az Kereſtſęgnek, mellyet az Euangelium mellet ki ſolgaltatnak vala, fundamentuma csak az Chriſtus vala. Azert az mint az Euangeliomot prædikalvan: ugy à ſ. Kereſtſęget ki ſolgaltatvan emlegetik vala az Chriſtus nevét; de azert ſem az Atya, ſem az Sz. lelek az Euangeliumbol ki nem rekeſtetnek vala. Ez az első *ratio*ra az felelet.

Robertus Bellarminus ember volt, kinek beſede, *humanum teſtimonium, infirmum, languidum.*

Ugy *Eckius*-is ſzabad mit mond: mi az Chriſtus beſzede mellől nem állunk el. Elég, eggyik ſem tagadgya, hogy az kinek neveben megh kereſtelkedűnk az Chriſtus parancsolattya ſerint, az őrők Iſten nem volna.

Hogy Kereſtelő Ianos nē iſmerte volna à Chriſtuſt, nem igaz. Mert à kiket ő meg kereſtel vala, mind azokat à Chriſtushoz igazittya vala, okát ezt advan, hogy ő csak vizzel kereſtelne, de az Chriſtus tűzzel es lelekkel *Matt. 3.* kit ugyan nyjaval mutat: *Ime az Iſtennek baranya ki el veſſi ez vilagnak buneit Ioan. 1. v. 29.* Hogy pedig eggyűt azt mondgya: *Nem iſmerte à Chriſtuſt*, kell érteni *de externa faciei notione*, kűlső ſzemely ſerint valo iſmeretért, melly nem ide valo, mert nem az időre, hanem az meltoſagra tartozik.

Kérdi Enyedi: *Az Ieſus hogy-hogy kereſtelkedhetet meg maga neveben?* En is kérdem, miért vőtte fel az kereſtſęget holot az Kereſtſęg *nyonnan valoſtuleteſnek förödője Tit. 3.* mely nelkűl Chriſtus ártatlan leven, nem ſűkölkődőt? Mondgyad: Mi érettűnk. En-is azt mondom: Igazan kereſtelkedet meg az Ieſus neveben. Mert hogy ha ez az Kőzben-jaro ő magaban meg nem ſentelte volna az Kereſtſęget, mi nekűnk bűnűnk bocsanattyara nem lehetne.

XI. Ha

IX. Ha ő maga mondgya Baptiſta, hogy nem kereſtel Lelekkel: annak-felette, meg azt ſem tudtak az Baptiſta ſanitvanyi meg, kik kereſtſteltenek, ha vagyoné Szent lelek Act. 19.

Sz. Lelekkel kereſztelni.

F. Mas *Lelekkel es tuzzel kereſtelni*: mas *Szent leleknek neveben.* Mert Szent lelekkel kereſtelni, annyit teſſen, mint à Kereſtſęgnek gyűmőlcseben réſzeſiteni az meg kereſteltet, az bűn bocsanatot, mely ſajattya Chriſtuſnak. Meg kereſtelkedni pedig az Szent leleknek neveben, nem egyeb, hanem az ő vallaſara es tiſteletire mint igaz Iſtennek eskűnni. Nem kereſtel azert Ianos Lelekkel: mert Szolga, es az bűn bocsanat ő hatalmaban nincsen, hogy valakit megh kereſtel, annak bűnét is meg bocsaſſa: mert az Iſtené. Azert kűlőmbőzteti meg magát, mint Szolgat az ő Uratul az Chriſtuſtul, mint az Kereſtſęgnek authoratul.

Act. 19. az Szent lelken értetnek az ajandekok, mellyekkel az Apoſtolok idejebē bőſęgeſſen réſzesűlnek vala az hivek, mint *verſ.* 5. megh tetſik. Mert mikoron amaz tizenket ferfiak meg kereſtelkedtenek volna, es à ſ. Pal kezet reajok vetette volna: *Venit Spiritus Sanctus in eos, & loquebantur linguis & prophetabant*: El jőve az Szent lelek ő belejek, es ſolnak vala nyelveken, es prophetalnak vala.

Hamis azert az Enyedi *Conſequentia*ja. Mert az Apoſtolok ugy kereſteltenek, mikeppen az Chriſtus eleikben rendelte volt: az Atyanak, Fiunak es Szent leleknek neveben.

XII. Beza az mit mondot meg-is kellet volna bizonyitani. Petrus Martyr-is imigy magyarazza. Sz. Lukacs-is az Kereſtſęgnek minden környul allo dolgait meg irja Act. 8. de nincsen az ſent Mathenal valo forma ott. Sz. Marc ſem hatta volna el, ha oly ſukſeges volt volna. Azert hogy nem kel ugy vitatni à ſ. Mathenal valo igeket, ſ. Pal-is meg mutattya, Rom. 6. holot erősiti, hogy minden kereſtyen az Chriſtus halalaban kereſtelkedik.

F. Bezáért elégedendő feleleted vagyon *Object. X.* oda fellyeb. *Petrus Martyr* az Chriſtus parancsolattyat az Kereſtſęg felől erősiti Mert az ki az Atyanak, Fiunak, es Szent leleknek neveben kereſtelkedik meg, az, à Chriſtuſnak pa-

ran-

rancsolattya es ſzerzeſe ſzerint kötelezi magat annak vallaſara es tiſzteletire.

Philepnek, az Szerecsen Kiralyne Hop-Meſterevel, el kel vala hitetni, hogy az Sidoktul meg feſittetet Ieſus legyen à Meſsias, az mint Eſaiasbol olvaſſa vala, kit mikoron Philep az ő prædikallaſabol el hitetet volna à Hop-Meſterrel, monda: *Im hol az viz, kicsoda tilthat meg engemet à Kereſztſegtul? v.36. Monda Philep: Ha hiſzeſz. Felele az Hop-Meſter: Hiſzem az Ieſus Chriſtuſt lenni az Iſtennek Fianak. Le ſzállanak ketten, es meg kereſztelé ötet.* Mi forman? Ugyé à mint Enyedi mondgya immel ámmal akar ki neveben? Nem. Hát hogy hogy? Az minemű formaban Chriſtus parancsolta: az Atyanak, Fiunak, es Szent leleknek neveben. Mert az ő Meſterétúl az Chriſtus Ieſuſtul ugy tanulta vala. Elégh tehat, hogy ſ. Lukacs egy ſoval mondgya: *Meg kereſztelkedék.* Mert tudtak mindnyajan à Kereſztſegnek formajat *Matt.* 28. Mi gáncsot talalſ ebben ha egy mák ſemnyi lelki iſmeret vagyon benned?

Szent Marc-is el hatta. Mert ſent Mathe immar nyilvan meg irta vala. Szent Ianos el hadta. Szent Ianos el hadta az Chriſtuſnak *teſt ſerint valo Genealogia*jat: azert nem ſükſzegeſz hogy az többi megh irták? Ha azert Marc az ſ. Mathenak rövid ſummaloja, egy ſoval emlekezetet tőt az Kereſztſzegről, azérté nem ſükſzeges? Lam oda fellyeb ſ. Pallal azt mondod, hogy mind az Kereſztſegről, ſ. mind az Haromrol nyilvan emlekezet vagyon ſ. moſt tagadod? *Supra Obiect.* 8.

Szent Pal mondgya *Rom.* 6. hogy az hivek az Chriſtus halalaban kereſztelkednek, nezven az Kereſztſegnek gyümölcsere, mely à Chriſtus halalabol ſarmazik. Mert ő holt meg az mi bűneinkert *Rom.* 4. *v.* 25. Más azert ſollani à Chriſtuſtul ſereztetet Kereſztſegnek modgyarol es formajarol: más annak gyümölcseről, à mint oda fellyeb meg mutatam *Obj.* 5.

Annak felette, ſoha nem kereshetſ oly réſt, hogy az igaſſag előt el ſaladhas.

Itt az arant bő beſéddel kezdi Enyedi magárazni à Chriſtus mondaſat, mellyel csak nem *inſanum volumen*t, oktalan könyvet fayza. Ertelme ez:

XIII. Valamit az Euangelium *kivan az Poganoktul, az, ſo czellya es az Euangelium iraſanak oka Ioan.* 21. *Rom.* 10. *v.* 9. 1. *Ioan.* 5. *Act.* 8. *v.* 16.

De az Euangelium nem egyéb hitöt kivant à poganoktul hogy megh kereſztelkedtenek, hanem hogy hidgyék az Ieſuſt Meſsiaſnak lenni. Ergo.

F. Meg engedgyük, hogy az Euangeliumnak czellya à Chriſtus Ieſus. Mert mas fundamentumot az kivül, ſenki nem vethet, mely vettetet, ki az Ieſus Chriſtus 1. *Cor.* 3. *v.* 11. Mert à Chriſtus à Prophetaknak es az Apoſtoloknak fundamentumok *Epheſ.* 2. *v.* 20. Azt-is meg engedgyük, hogy à poganoktul hitőt kevan az Euangeliű. Mert *lehetetlen hogy valaki kellyen iſtennek hite nelkül. Heb.* 11. *v.* 6. De hozzá teſſük azt, à mit Athanaſius Doctor az Arius Erethnek ellen monda az ő Symbolomaban: *Valaki, ugymond, idvezülni akar, ſzükſeg hogy mindeneknek-elöte tudgya az közönſeges hitöt. Mellyet valaki éppen es egéſzlen meg nem tartand, ketſeg nelkül mind örökke el karhozik. Az közönſeges hit pedig ez, hogy egy Iſtent az Haromſagban, es Haromſagot az egy Iſtenſegben tiſztellyunk, &c.* Azert az Chriſtusban valo hit, erre *ad Catholicam fidem*, az közönſeges hitre viſen. Ez az oka, az miért az Atyaban valo hit, egyben kőttetet az Fiuban valo hittel. *Ioan.* 5. *v.* 24. az mellyert ő maga-is mondgya: *Hiſzteke az Iſtenben, en bennem-is hidgyetek. Ioan:* 14. *v.* 1. Azert az Chriſtusban valo hit, mellyet az Euangelium kivan, nem hogy el rontana azt, hogy az kinek neveben megh kereſztelkedünk az örök Iſten, de ſőt felette igen erősiti. Mert az Meſsiasban valo hit, ſoha az Atyaban, és az Szent Lelekben valo hit nelkül nincsen, nem-is lehet.

Az Euangelium Chriſtusban valo hitet kivan.

Hogy pediglen oly igen kivantak az Chriſtus felől valo vallas tetelt az Apoſtolok, egyik az, mert őreg emberekkel vala dolgok: *maſik az*, hogy tudtak azt, hogy ha az Meſsiaſnak iſmeretire vihetik, es az ő benne valo hitre az embereket, meg nyertek az dolgot. *Mert ſenki nem iſmeri az Fiat, hanem az Atya, az Atyat-is ſenki nem iſmeri, hanem az kinek az Fiu meg akarja jelenteni.* azt mondgya ő maga Chriſtus *Matth.* 11. *v.* 27

Nem azert emlegettek hát az Chriſtus nevet, hogy az Atyaban, és az Szent Lelekben valo hitet onnan azzal ki rekeſſék, és hogy az kereſtſég legyen csak az *Ieſus* neveben, az Chriſtus parancsolattya ellen, hanem, az mint meg mondam azert, hogy az Chriſtuſnak iſmeretiből juthaſſanak az kőzőnſęges hitre, és az Atyanak, Fiunak, es Sz. Leleknek igaz iſmeretire.

Az Enyeditűl meg jegyzet *locuſokat-is* igy kel magyarazni. Az mi az maſodik *Propoſitiot* illeti, hogy nem mas hitet, hanem csak az Meſsiasbán valot kivantak az Apoſtolok, ugy erts mint meg mondam: hogy tudni-illik, az Chriſtusban valo hit legyen altal út-menetel az kőzőnſęges hitre. De itt ő maga fejere vakargat Enyedi. Mert valakiben mondgya az Euangelium, hogy *hidgyünk*, őrők Iſten az. Mert az hitnek egyedűl csak *örők Iſtenben* kel lenni, az mint az egeſs derek ſent Iras erről bizonſagot teſsen. De az Euangelium azt mondgya, hogy az *Chriſtusban* hidgyünk, mint Enyedi főlőtte vilagos iratokkal megh bizonyittya *Ioan.* 20. *Rom.* 10. *v.* 9. 1. *Ioan.* 5. *Item v.* 5. *Act.* 8. *&* 9. kiknek ſummajat be fogta ez igekben ſent Pal: *Hidgy az Ur Ieſusban, és idvözülſs, mind te ſmind hazad nepe. Act* 16. Annakokaert az Chriſtus őrők Iſten. Ez oly nyilvan valo, hogy ha az Chriſtus őrők Iſtenſegenek meg bizonyitaſara ſoha tőb erőſſęgűnk ennel nem volna-is, elegedendő, és meg czafolhatatlan volna. *Mert atkozot az az ember*, valaki *emberben* bizik (avagy hiſsen, mert mind egy ez) azt mondgya Iſten. *Ierem.* 17. *v.* 5. Mi hiſsűnk à Chriſtusban. Hat őrők Iſten az Chriſtus.

Hamis azert az Enyedi *Conſequentiaja*, melyben azt allattya hogy az Chriſtusban hinni nem egyeb, hanem őtet csak csupa Meſsiaſnak iſmerni. Mert Martha főlőtte vilagoſſan meg vallya, ſent Peterrel, *Matth.* 16. *v.* 16. eggyűt, *Ioan.* 11. *v.* 27. *Hiſsem hogy te vagy az Chriſtus az Iſtennek fia, ki ez világra jöttel.* Melyben ugy vallya Chriſtuſt Meſsiaſnak, hogy azonba, ugan Iſten fianak-is, hidge, es olynak *ki ez világra jot*, męg pedig az ęgből *ubi prius erat*, a holot előb vala, *Ioan.* 6. *v.* 62. *Mert oňan bocsatotta ki Iſten ezt az ő fiat, hogy az teſtet fel vegye Gal.* 4. *v.* 4.

De

De az kővetkőzendő harom tanuſagban-is Enyedi nem tudvan, azont bizonyittya. Mert ha harman vadnak à Meſsias felől az mennyei tanuk, *az Atya, az Ige, és az Lelek, es ez harom egy*, tehat az egy Iſtenſęgben harom ſemelyek vadnak, kiknek egy Iſteni allattyok. De az első igaz Enyedi allataſa ſerint, ſent Ianosbol, 1. *Ioan.* 5. Hat az kővetkőzes is. Hogy pedig oda beggyeſsti: Egy, *az tanubizonſag tétel*, tudni illik, arrol oda alab ſolok.

Hogy vegezetre ez harom Iſteni ſemelyek, csak ugy emlitetnenek az kereſtſęgben, mint valami tanuk, nem igaz, ha onnan ezzel ki akarja Enyedi rekezteni, hogy az kereſtſęgben az *Atyanak, Fiunak, és Sz. Leleknek* emliteſe ne legyen, ugy-mint, kinek vallaſara, és tiſsteletire, mint őrők Iſtennek leſsen az kereſtség. Mert oly tanuk ezek az ſemelyek à ſent kereſtſęgben, kik az ő vallaſokra, es hitekre megh kereſtelkedettet iſmerik, és ha őrők eletre valaſtatot, az kereſtſegnek gyűmőlcset vele-is kőzlik.

Meg oltalmazzuk ezokaért Enyedi ellen. 1. hogy valakinek *neveben* megh kereſtelkedűnk, az Chriſtus parancsolattya ſerint, az termeſset ſerint valo Iſten. Mert ember neveben nem ſabad meg kereſtelkedni. 2. Hogy az *Atyanak, Fiunak, es Szent Leleknek* neveben meg kereſtelkedni, annyit tegyen, mint ennek vallaſara, es tiſsteletire, mint őrők Iſtennek éskűnni.

SZENT MARC.

CAPUT II. v. 5.

Monda Ieſus az Gurta űtőtnek: Fiam meg bocsattatnak tenek ed az te bűneid: Mi dolog, hogy illyen karomlaſokat ſol: Kicsoda bocsathattya meg az bűnt, hanc csak az Iſten.

Valaki az bűnt tulaydon ſajat erejéből, és hatalmából megh bocsat

hattya, ſ-bocsattya, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten. Ez az iras tudoke az egeß derek ßent Irasbol Eſ. 43. v. 25. & 44 v. 22. Mich. 7. v. 18. &c.

De az Chriſtus bunt bocsat tulaydon maga hatalmabol es erejeböl. v. 9. & 5. az mint ö maga Chriſtus mondgya.

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo bizony örök Iſten.

Kiált ez nagy nyilvan valo igaſſág ellen, az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſęgenek halalos ellenſęge, Enyedi, ſ-az mondga:

I. Hamis az elsö. Mert embernek fia bocsattya meg az bünt. De az embernek fia, *annyit teßen, mint* ember, *kinek mint* embernek *vagyon hatalma az bün bocsanatra. Ezt Chriſtus mondgya.*

Embernek fia à Chriſtus.

F. Hamis az Enyedi állatáſa. Mert mikor Idvözitönk magat *embernek fianak* mondgya, azzal az *ö örök Iſtenſeget* nem rekeßti ki, hanem ßol *ö* maga felöl, illyen ßollaſnak modgyaban az kösſęgnek, ö felöle valo itiletire nézve, mely csak csupa embernek, és ember fianak veli vala. Hogy azert ne ollyan gyenge itiletben lennenek ö felöle, es hogy az ö Iſtenſęgenek, ſ-Iſteni hatalmanak iſmeretire viheſſe, lehetetlent vet eleikben. Lehetetlen *csupa embernek* bűnt bocsatani. Ihol pedig *én* azt cselekedem. Hát nem *csupa ember* vagyok. 1. Mert *latom* az ti ſiveteknek titkos gondolattyat, mely Iſtené csak. *Ierem. 17. v. 7.* Hát nem *csupa ember* vagyok. 2. Mert ime az *bünt* tulaydon hatalmambol, es meltoſágombol bocsatom megh, mely tulaydona Iſtennek, az mint ti magatok-is mondgyatok. 3. Mert csak beßedemmel gyogyitam *az gutta ütöttet* magam ſajat erömböl, nem mint az *én* Tanitvanyim, kiknek en adtam arra valo erőt. *Matth.* 10. Annakokaert nem ßolok karomlaſt, igaz *Iſten* vagyok, nem *csupa* ember. Azert az, *mi köztünk Iſten Emmanuel*, noha *ex hypotheſi* völgy, az kölſęgnek velekedeſe ßerint, *embernek fianak* mondgya magat, de azert örök Iſten. Mert bűnt bocsat.

II. Nem eßes tanacs adoboz illik maſt arra inteni, az melyre tehetſege nincs annak az kit int.

De az Chriſtus inti az embereket, hogy egy-maſnak bünöket megh bocsaſſak, az Mi Atyankban *Matth. 6. & Cap. 18.*

Azert

Azert meg bocsathattyak az emberek-is az bunt.

F. Szentſęges bölcs tanacs ado az mi Iſtenünk, ki azt tanacsollya, hogy az *Törvént* éppen be töltsük. De kicsoda töltheti be? Ha az te *Conſequentiad* igaz volna, ottan nem eßes bölcs tanacs-ado ſ-into lenne, hogy olyra inti az embereket, mely nincsen az ö hatalmokban, hogy cselekedheſſek.

Chriſtuſ-is ßentſéges bölcs, ſöt ugyan tanacsos, inti az embereket arra, hogy *meg bocsaſſak egy-maſnak bunöket*, de azt az mellyel *ö* ellenek vétettenek. De nem tudodé Enyedi, hogy ſoha fele-baratod ellen olyban nem vethetz, hogy ugyan abban Iſten ellen nem vetenel: Mert törvényé ellen veteß. Immar ha fele-baratodnak meg bocsataß, ugyan fen áll Iſten ellen valo vetked. Ki bocsattya azt meg? Ha ki el lopja fele-barattyanak marhajat, ha erette megh engeßteli, ment ember: de Iſten ellen valo vetket az lopasban ki bocsattya meg? Itt pedig ßo nincsen ollyan felebarattya ellen valo vetkeröl ez *gutta* útötnek, de minden Iſten ellen valo vetkeröl. Hamis hát az te rut velekedeſed. Latod magad-is, de ßegyenled viſſa hini beßededet: azert igy ßollaß:

III. Az Apoſtolok bűnt *bocsatottanak. De az Apoſtolok csupa emberek. Azert az csupa ember bünt bocsathat. Ioan. 20. Matth. 18. Ezzel az hatalommal, vagy éltenek az Apoſtolok vagy nem. De azt mondani, hogy nem éltenek, Iſtentelenſęg.* Ergo

Az Egy-hazi ſzolgak bünt bocsatnak.

F. Az elsőre. Az Apoſtolok *bünt* bocsatottanak, tudni-illik, *annuntiando ex Euangelio remiſsionem peccatorum pœnitentibus.* az bűnnek bocsanattyat hirdetven az Euangeliumbol, az pœnitentia-tartoknak, es igy minden egy-hazi emberekkel köz az *bun* bocsatás, de csak hirdetes keppen. Mert ezerßer bocsaſſad te valakinek bűnet, de ha Iſten nem bocsattya heaban. Mert Iſtené az *bun* bocsatas.

Rendi az bünt bocsataſnak.

Annakokaert harom fęle *bün* bocsataſnak neme, ſ-rendi vagyon: *Authoritatis, Miniſterij & proprij juris*: Męltoſág, Szolgalat, es ki ki maga engedelme ßerint valo. Az első egyedül Iſtene. Mert csak ö neki vagyon tellyes hatalma az bűnön, kiröl itt-is ßo vagyon. Az maſik az Apoſtoloké, és egyhazi embereké, csak hirdetesképpen, kiröl ßent Ianoſnal

vagyon ſo. Harmadik fele-baratunk ellen valo veteknek meg engedeſe, kiről az *Mi Atyankban.*

Immar Chriſtus az *Gutta ütötnek* bocsattya meg vetket, nẽ ugy mint az Egy-hazi emberek *Miniſterialiter*, ſem mint egik ember az maſiknak, hanem tulaydon ſajat hatalmaval, az mint ő maga mondgya: Laſſatok, hogy *hatalma* vagyon az embernek Fianak az bűnnek bocsataſára. Eltenek azert az Apoſtolok az *bün* bocsanatban valo hatalommal, de à mint mondam, mint ſolgak *hirdetven* az pœnitentia-tartoknak az bűnnek bocsanattyat Iſtentűl.

Vedd eſedben azert Samoſatenice, mert nem hogy letapottad volna az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſẽgenek argumentomat, az mint ranczban ſedet homlokkal gűgyőgőd az te ivadekidnak, de bizony csak meg ſem illethetted.

Azert az minemű magyarazatot vőttel magadnak, tijed legyen: Feyts meg előb az argumentomot valoban, az utan vegeznek az te magyarazatod felől az Borbelyok az Mihelyből.

SZENT LUKACS.

CAPUT I. v. 16.

Es az Izrael fiai kőzzűl, ſokakat meg terit az ő Urokhoz Iſtenekhez. Mert ez, ő előtte fog jarni, az Illyelnek lelkevel, es erejevel.

ANgyal mondaſa ez Zacharias Paphoz, melyben az Iſtennek rendeleſẽt mondga meg, mit végezet Zacharias Pap es az ő lejendő Fiafelől; Ezt tudni illik, hogy áz Iſten ő neki egy magzatot, kit Ianoſnak kellyen hini, mely Ianos leſen az Meſsiaſnak Hop-meſtere. Mert ő előtte jar, hirdetven à pœnitentiat, mely pœnitentianak hirdeteſẽvel, ſokakat az Izrael fiaiban, meg térit ahoz az ő Urok-

hoz

hoz Iſtenekhez, ki előt ő jar, tudni illik à Chriſtushoz. Melyből meg tetſik, hogy az Ur Chriſtus, Ura Iſtene az Izraelnek. 1. Mert ő előtte ment az Kereſztelő Ianos. 2. Mert ehez téritette megh az Izraelitakat *Matt.* 3. v. 11. 3. Mert ennek jo kéſült nepeket kéſitet.

Valakihez Kereſztelő ſ. Ianos ſokakat az Izrael fiai közzül meg téritet, elötte járt, es az népeket kéſitette, az, Ura Iſtene az Izraelnek: Ez éppen Gabriel Angyalé.

De tulaydon az Chriſtus Ieſus az, kihez Baptiſta ſokakat az Izrael fiai közzül meg téritet, elötte jart; es az népet kéſitette: Ezt éppen az Euangeliſtak bizonyittyak, Eſaias jovendöléſe ſzerint Eſ. 40. v. 3 *kiről oda fellyeb.*

Azert az Chriſtus Ieſus Ura Iſtene az Izraelnek.

Hogy ha Enyedinek ez ellen valo turkalaſat nem latnam, ez vilag mondaná-is, hog valaha valaki ezt az nagy ſem latom ſt valo igaſſagot merné tagadni, ſ-ellene ſolni, el nem hihetném. Mert oly vilagos ebben az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſẽge, hogy az Napot tagadgya vilag nelkűl fel jőni, ez vilag ſidalmara mélto, az ki ez ellen tornikol. De hogy Enyedi halalos ellenſẽge à Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſẽgenek, nagy méréſſen igy kerengi.

I. Az Chriſtus előt jart Baptiſta, de minus principaliter & quaſi ſecundariò, *nem fökeppen, hanem mint egy maſodſo-. De az Iſtennek, ki az Atya*, primariò, *fökeppen. Vagy* mediatè, *eſsköz altal.* Immediatè, *eſsköz nelkul, mint Matth.* 10. v. 40. *Ioan.* 13. v. 20. Az ki engemet fogad, fogadgya az Atyat, *de ſokeppen; az Chriſtoſt mint Eſsközt es Maſodikat.*

F. Hamis mind az két ága ez *Diſtinctionak*, meg hatarozaſnak. Mert ſoha megh csak gyano ſem ferhet az bőtűhőz, hogy illyen megh hatarozas: *Fökeppen, ſnem fökeppen: Közben jaro altal, ſ-Közben-jaro nelkul* ferhetne hozzá. Mert *abſolutè ſimpliciter*, egy-általlyaban, meg hatarozas nelkűl mongya mind Eſaias *Cap.* 40. *v.* 3. mind az Angyal es az Euangeliſtak, hogy Kereſtelő Ianos az Izrael Uranak Iſtenének előtte jart, ő hozza teritet embereket. I.

Nem azt viytattyuk azert mi, mikeppen jart Kereſtelő II.

Ia-

Ianos, de ki elŏt jart: az Izrael Uranak Istenenek elŏtte. Az penig az Christus, s-azonban Enyedi azt mondgya: *Fŏ képpen az Atya elŏt.* Hogy álhat megh holot az Christus az Izrael Istene, es itt az Atyarol *in specie personaliter*, semely serint valo emlekezet nincsen. Mert az ki itt Izraelnek Uranak Istenenek mondatik, az Christusra magyaráztatik. Mert ŏ elŏtte jart Kereŝtelŏ Ianos.

Annak okaert Enyedinek azt kel vala el rontani, hogy nem Christus ez az Izraelnek Ura Istene: Mert itt vagyon az tereh. De ŏ ehez nem nyulhat, hanem azt viſgallya mikeppen jart az Atya elŏt, s-az Fiu elŏt Baptiſta, mely ſoha meg ſem illeti az mi Argumentomunkat.

Holot azert ſem Eſaias, ſem az Angyal, ſem az Euangeliſtak ſohol az fęle meg hatarozaſra, nem hoģ okot adtanak volna, de męgh csak gyanot ſem hattanak savokban arra, hamis az Enyedi *limitalaſa.*

III. De nézzétek micsodas Istent akar à Christusbol csinalni: *Az Christus elŏt jart Kereŝtelŏ Ianos ugy mint Maſodſor, nem ſo képpen. Hat az Christus maſodſor Isten:* minus principalis Deus, *kiſſeb Isten.* Mert az minemŭ Isten elŏt jart Baptiſta, ollyannak vallya Enyedi. De fŏ keppen, ugy mint eskŏz altal jart Istę elŏt: az Christus elŏt mint, nem fŏkeppen, eskŏz nelkŭl. Azert az Atya fŏ keppen Elsŏ Isten, az Fiu nem fŏ keppen hanem ugy mint *maſod*, eskŏz altal valo Isten. Rut illetlen ſ-képtelen tevelyges.

IV. Az mi néz az Christus mondaſára, hamis az-is hogy Christus nem fŏkeppen magara venne azt, az mi eſnék az tanitvanyokon. Mert nem az Apoſtoloké volt az úgy, mellyet az emberek elŏt forgattanak, hanem Christuſé: hát à mi azert raytok eſet, az-is *primariò & principaliter* Christuſon eſet. Meg mutattya ŏ maga Christus: *Az ki engemet fogad, az en Atyamat fogadgya.* Miért? Mert egyenlŏ à Fiunak tiŝteleti, gyalazattya, *&c.* az Fiujéval *Ioan. 5. v. 23.* Mert *az Fiu az Atyaban, az Atya az Fiuban Ioan. 14. v. 10.* A mikeppen azert nę az Apoſtolok voltanak, az kik ſollottanak, hanem az Atyanak Lelke *Matt. 10. v. 20.* akkeppen nem az Apoſtolok vettet-

nek

nek megh, de az, az ki ŏ bennek ſollot, az Atyanak Lelke, mint az Ananias peldaja meg mutattya, ki nem Peter, hanę az Szent lelek ellen hazudot *Act. 5. v. 3.*

De ha ſinten megh engednŏk-is (melyet ſemmikeppen nem engedŭnk) hogy Baptiſta jart az Christus elŏt nem fŏkeppen, hanem ugy-mint Maſodſor, tartoznék az, az Christus Kŏzben-iaraſanak tiŝtire, az menyiben Kŏzben-jaro. De igy-is fŏképpen jart volna az Christus Isten elŏt. Mert egyenlŏ az Atyaval *Phil. 2. v. 6. Ioan. 10. v. 20.*

II. Soha nem igazitotta az Sidokat Baptiſta az Chriſtushoz, mint ŏ Istenekhez, mint az ŏ prædicatioi meg mutattyak.

F. Hamis ez Enyedi csavargaſa. Olvaſd meg *Cap. 1. Ioan. à ver. 15. ad v. 37.* meg talalod nyilvan, hogy Kereŝtelŏ Ianos ugy igazgatta à Christushoz az Sidokat, mint ŏ Istenekhez. Mert azt mondgya: *Ez az, à kiröl mondom vala. Az ki en utannam jöt, elömben vettetet ennekem, mert eléb vala en nallamnal.* Hoģ hogy eléb valo, ha lam azt mondod hoģ utannad jŏt? *æternitate*, ŏrŏkkevaloſsaggal. Mert ŏ ŏrŏkkevalo, en pedig idŏ serint valo. Azont felelé az Ieruſalembeli kŏveteknek-is *ver. 24.* Ugy tanita Istenſęgérŏl *Matt. 3. v. 11.* Mert hallá egy keves vartatva, hogy ez volna az Istennek Fia, ŏ magatul az Atyatul *ver. 17.* Hamis azert az Enyedi tévelygeſe.

III. Tudgya vala Baptiſta, hogy ŏ-is ſolga, az Chriſtus-is ſolga, tudomanyok-is egy Matt. 3. v. 2. & 4. v. 17. Annyira, hogy meg csak ſolgaja ſem volt Baptiſta Chriſtuſnak. Hat nem jart ŏ elŏtte mint Izrael Istene elŏt.

F. Ezt-is à bŏtŭ hamiſsittya meg. Hallya Kereŝtelŏ Ianos, hogy az Atya az Kŏzben-jaraſnak tiŝtire senteli, es mutattya az ŏ Fiat onnan fellyŭl az egekbŏl. Lattya hogy annak tanu-bizonſag tételére, az Szent lelek Galamb formaban alá fál az Christuſra *Matt. 3. v. 17.* ŏ maga mondgya Baptiſta, hogy ŏ feliben vettetet, annyira, hogy nem melto ſarjanak kŏtelenek meg oldaſara *Matt. 3. v. 11.* Tudgya hogy az Meſsias Hop-meſtere ŏ: tudgya, hogy az, az Izraelnek Ura Istene, męgh-is nagy ſemtelenŭl tagagdya Enyedi, hoģ ingyen ſolgaja ſem volt az Christuſnak Baptiſta: Vagy Tanitvanya I.

volt Baptiſta Chriſtuſnak, vagy Ura, vagy egyenlő ſolga tarſa. Nem volt Ura Baptiſta á Chriſtuſnak: Egyenlő ſem volt vele, az mint à maga beſzedeből meg mutattam. Hat ſolgaja volt, mint *kiáltóſſo*, ki az népet az ő Urahoz Iſtenehez az Chriſtushoz igazgatta.

II. Tovabba, à Chriſtus is Iſten ſolgaja, Ianos is. De à Chriſtus mint Közben-jaro, à ſolgai abrazatban; Keresztelő Ianos mint *præco*, Kialto ſo, Chriſtus előt jaro Hop-meſter. Azert igen igen nagy külömbség vagyon, az Chriſtus ſolga lattya közt, es az Baptiſtájé közt, melyet akar ki-is altal lathat, bár ne tőlcsünk azzal papyroſſat.

III. Vegezetre az Euangelium prædikallaſanak egyenlőſége, nē ſerez à ſolgakbá egenlőſéget. Chriſtus prędikallya à pœnitentiat, mint Közben-jaro, es Ura à tudomannak, es adoja à ſolgalatnak *Eph* 4. *v.* 11. Keresztelő Ianos mint ſolga, *Kialtoſſo*. Mert kicsoda Pal, Cephas, Apollo, ted utanna Keresztelő Ianos-is kicsoda: hanē csak ſolgak kik altal hittenek 1. *Cor.* 3. 5.

IV. Ha Baptiſta à Chriſtuſt az ö halgatoinak ugy adta volna eleikben mint Izrael Iſtenét, mindnyajan ötet el hagyvan az Chriſtuſhoz mentenek volna az ő Tanitvanyi. De nem mentenek Act. 18. *v.* 25. *Hat nem ugy prædikallotta mint Izrael Iſtenét.*

F. Nincsen ereje ez vélekedő argumentumnak. Mellyet az bőtű mutat meg. Mert nyilvan vagyon *Ioan.* 1. *v.* 35,36,37. hogy Ianos nem maganak, de az Chriſtuſnak gyűjtőt Tanitvanyokat. Mert mikoron veſteg állana Keresztelő Ianos két Tanitvanyival, es latna az Chriſtuſt előtte járni, monda: *Imé az Iſtennek amaz báránya.* Az Ianos Tanitvanyi eſt halvan el hagyák őtet es az Chriſtushoz ragaſkodanak. Kik közzúl eggik Andras, igazitá oſton Simont az ő Attyafiat Chriſtuſhoz, nem Keresztelő Ianoshoz, eſt mondvan: *Megh találtuk az Meſsiaſt v.* 42. Itt-is azert tapaſtald megh vilag Enyedinek az ſent iras ellen valo hamiſſagat.

Enyediſz. Iras ellen tanit.

De hogy à tőmleczbeli fogſagabol-is à Chriſtushoz bocsattya tanitvanyit, azert cselekedi, hogy az ő halala utan, tudnák kihez kellene ragaſkodniok.

Az mi néz az egy Apolloſra, ſ-bator többekre-is, meg tet-

ſik

ſik hogy az Urnak utát tudták, à Chriſtus ſenvedeſének es fel tamadaſanak-is hiſtoriajat értették, de mindazonaltal meg tőkéleteſſen minden titkait az Chriſtus felől valo hitnek nem tudgyak vala; de csak az Ianoſnak Keresztſégét, az az, Ianoſnak tudomanyat à pœnitentiarol, az bűn bocsanatrol az Chriſtus altal, *&c.* Ez-okaert Aquila, es Priſcila, fel veven Apelleſt megh magyarazak neki az Urnak utat, es mindenekre meg tanitak, oly igen nagy eggyeſſęgek volt az Ianos Tanitvanyinak az Chriſtus Tanitvanyival. Hamis azert az Enyedi állataſa, ki illyen nagy *ſchiſmat*, ſakadaſt, es viſſzalkodaſt állat lenni közöttők csak ronthatná az Chriſtus Iſtenſégét. De adgyuk viſſza.

Hogy ha Keresztelő Ianoſt az ő Tanitvanyi el hatták mint ſolgat, es ragaſkodtanak à Meſsiashoz mint Urokhoz, tehat az Chriſtuſt Izrael Iſtenének tanitotta lenni: Mert ha ő vele egyenlő Szolgalőt volna, el nem hatták volna. De az elsö igaz. Azert az Chriſtus Izrael Ura Iſtene.

V. Ha mas az El kuldöt, es mas az El kuldetet, tehat Baptiſta az Atya Iſten elöt jart. De az elsö igaz Malach. 3. *v.* 1. *Ott pedig ſollot az Atya mint az következendö igek meg mutattyak, hanem ha azt mondanák, hogy az ki igér, azon az kit igér, avagy magát kuldené.*

F. Nem igaz az Enyedi *Conſequentia*ja, mellyet az Malachias Propheta jövendőléſe hamiſsit meg. Mert ott az helyen kérdéſt tamaſztanak vala az emberek: Hol vagyon az Itilő Iſten? *v.* 19. *Cap.* 2. Megh felel ugyan azon Itilő Iſten: *Ime en el küldöm az en Angyalomat.* Kicsoda ez az küldő? Né egyéb, hanem az ſővetſęgnek Angyala avagy követe, az Ur Ieſus Chriſtus: Mert ezt kivatak es ezt kereſtek az Izraelitak. Kicsoda az Angal? Keresztelő Ianos; mint meg vagon nyilvá ő rola *Matt.* 3. *v.* 10. *Marc.* 1. *v.* 2. *Luc.* 1. *v.* 76. mellyet Enyedi ſem tagad. Hat igy ſol: Ime en Iſtennek Fia el küldöm az en Angyalomat (Keresztelő Ianoſt) az mint ekkeppen bőtű ſerint magyarazza Chriſtus. *Luc.* 7. *v.* 27. kinel igazab magyarzot, nem tudom kit kereſnenk. A ki pedig itt ſol *Iehova* az, és az mondgya, hogy el küldi az Angyalt, Keresztelő Ianoſt,

nost, à vegre, hog *el keßitse az utat ö elötte, Iehova elöt* es amaz Iehova *ßövetßegnek Angyala* be megyen az ő Templomaban. Igy azert ket ßemelyékről vagyon itt ßo: *az Chriſtusrol, és Kereßtelö Ianosrol*, ugy hogy Chriſtus legyen az ki el bocsatta Kereßtelö Ianost, hogy ő elötte *utat* irtson, és ő az *úton* mennyen be az ő Templomaban. mely ekkeppen be tölt.

Az Enyedi *Conſequentiai* ezt nem rontyak. Mert azon az Angyal küldő Iehova, ki az ßövetßegnek Angyala, és ugyan azon mondgya, *à conſequenti* maga felől, hogy *eljö* az ő Templomaban. Ez mely nyilvan valo bizonság legyen, nem fükség böveb beßeddel magáraznom, holot Hieronymus Zanchius, ezt oly nyilvan valo ertelemmel megh magyarazta, kinel vilagoſſabbat nem kivanhatni.

Az Eſaias mondaſárol oda fellyeb bövön ßollottam. Láſſád. *Cap.* 40. *v.* 3.

VI. Ha az Atya Iſten à Magaſſagbeli, tehat ö elötte keßitet útat Baptiſta. *De az elsö igaz. Mert ö Prophetajanak mondatik, és hogy az Atyarol legyen ßo. v.* 35. *cap.* 1. *Luc. meg mutattya.*

Magaſſagbeli az Chriſtus.

F. Az *elsöre: Ha az Atya az magaſſagbeli*, tudni-illik ki-rekeßtven onnan az Fiat, tehat az Atya elöt ment *Baptiſta*. De igy hamis az *Antecedens*. Mert ſohol az Fiu ki nem rekeßtetik abbol, hogy ő nem volna magaſſagbeli. Mert ſoha ezt az ördög ſem tagadhattya, hogy Ianos nem az Chriſtus *elöt ment, és keßitet* volna utat, holot az bötüben nyilvan vagyon. Ha *ö elötte* ment, tehat *ö* az magaſſágbeli, az mint *Luc.* 1. *v.* 32. vagyon: *Es te gyermek az magaſſagbeli Prophetajanak* hivattatol. Itt az *Iſten fia* mondatik magaſſágbelinek. Mert egy folyaſban utanna következve vagyon: *Az Urnak orczaja elöt megy keßitven az ö útat.* De Ianos az Izrael Uranak Iſtenenek, ugymint *magaſſagbelinek* ment elötte, ki az Ur Chriſtus. Innen mondgya ötet *magaſſaghol* valo csemetenek. *v.* 78. melyben nézet Ieremias mondaſára *v.* 23. *v.* 5. Iſmet *Zach.* 3. *v.* 8. *&* 6. *v.* 12. Nyilvan *magaſſaghels* à Chriſtus *Eccl.* 1. *v.* 8. *Eſdr.* 7. *v.* 33. kövekezik azert, hogy Chriſtus elöt fökeppen *kéßitet* utat Bapiſta.

Az mi *v.* 35. néz, ott az ßent Lelek ertetik az *magaſſagbelinek* erejen: *Az Szent Lelek jö te read*: utanna teßi magyarazatképpen:

pen: és (*ezen*) magaſſágbelinek ereje, ki az Szent Lelek arnyekoz meg tegedet. Azertha az Atya *ott* az magaſſágbeli, *imit* az Fiu. Mert közöſleg mondatik ez az Atyarol, és Fiurol, mint az több *attributa Deitatis* az Iſtenſégnek nevei.

Igy azert az *medius terminus*, mind az *majorban*; mind az *minorban*, ő ſinte valo igaſſágban megh maradot ſ nincsen negy *terminus* benne à mint Enyedi veli. Bezzeg ha csak az ő itiletire hadnok, egy ſem maradna helyen az mi argumentominkban. De az mivel akara rontani valaßa lön, és helyben marada az argumentum, az melyert az ő gúgyögeſe, mellyel veli, hogy az ördögöt-is meg csallya, veßet csalárdſágnak lenni meg latzik, mellyet bizony megh az gyermek-is meg pökhet, meg is pökjön, mint illyen ektelen rut tevélygeſt.

VII. Valaki elöt kereßtelö Ianos jart, az, az Izraelnek Ura *Iſtene. De az Chriſtusban, az Atya Iſten elöt jart Kereßtelö Ianos. Ioan.* 3. *v.* 28. *&* 12. *v.* 44 2. *Cor.* 5. *v.* 19. *Mert az Atya volt à Chriſtusban. Igy keßitet népét-is Ianos az Chriſtusnak, de ugy hogy az Chriſtusban az Atya Iſtennek. Ha azert az kinek népet keßitet Iſten lenne, Pal Apoſtol-is Iſtene lenne. Act.* 18. *v.* 24. *&* 19. *v.* 1. Ergo.

Enyedi rut tevelygeſe.

F. Az első mienk, kit ekkedig Enyedi oſtromla, ſ im moſtan rea ßorult, helyen hadgya. De az maſodikat veßtegeti hamis magyarazattal. Mert ha igaz volna az ő agyaskodaſa: következnek, hogy valami üres váz volt à Chriſtus, ki elöt mint váz elöt ugy jart volna Ianos, de azert az ő benne lappango Atya Iſten elöt.

Az mely iraſt elő hoß *Ioan.* 3. *v.* 27. ellened vagyon, és ſoha abbol ki nem ſotulhatod, hogy jart Ianos Chriſtus elöt, de az Chriſtusban az Atya Iſten elöt. Mert bötü ßerint igy ßol *Baptiſta*: *Nem vagyok en Chriſtus, de bocsattattam, hogy megh jelennem ö elötte.* Látodé, ha egy mák ßemnyi lelked iſmereti vagyon, hogy bötü ßerint à Chriſtuſt emliti: Hol itt az Atya nevezeti? *En jarok*, mond, *az Chriſtus elöt*: következik hát hogy Chriſtus az Izraelnek Ura Iſtene. Mert Ianos ez elöt jart. Az ördög ſem forditthattya ezt ki ſarkabol.

Az Chriſtus mondalat, *Ioan.* 12. *v.* 44. ő rólmeſt veſſük: igy vagyon: Monda Chriſtus: *Az ki hiſzen en bennem, nem en bennem hiſzen, de abban az ki el bocsatot engemet.* Melyben imez igetske, *Non*: Nem, nem haritya el az Chriſtuſrol az hitet. Mert ſzinten ugy meg kiványa az Chriſtus, hogy hidgyünk ő benne, mint ſzinten az Atyaban, *Ioan.* 14. *v.* 1. hanem *corrigal*, fed ezigevel, ſ-azt mondgya: *Nem en bennem*, tudni-illik, csupa emberben, de Iſtenben, ki egyenlő az Atyaval. *Mert az en Atyam en bennem vagyon, en pedig az én Atyamban vagyok. Ioan.* 14. *v.* 10. *Mert en, és az en Atyam eggyek vagyunk Ioan.* 10. *v.* 30. Azert az ki hiſzen en bennem, mint csupa emberben, nem en bennem hiſzen az, hanem abban az ki el bocsatot engemet. Mert csupa emberben ſenki nem hihet. *Mert atkozot az ki ember bizik. Ierem.* 17. *v.* 5. Ez hát az oka az miért az Atyara igazittya az hitet, de nem maga ki rekeſztéſével, mint ha magat onnan ki rekeſztene. Mert azt mondgya, *Ioan.* 11. *v.* 26. *Az ki hiſzen en bennem halált nem lát örökke.* Láddé. *En bennem*: az holot nincsen emlekezet az Atyarol. Megh tetſzik hát ezekből, hogy ollyan termeſzet ſzerint valo Iſten az Chriſtus, mint az Atya, és hogy ő előtte jart kereſztelő Ianos, mint Izrael Ura Iſtene előt.

Iſten vala az Chriſtusban mit teſzen.

Szent Pal is 2. *Cor*: 5. *v.* 19. Nem teſzi à Chriſtuſt úres vázzá, hogy nem Iſten volt volna ő, hanem az Atya lappangot volna ő benne, hanem azt irja meg, ki volt az Meg-válto? Nem csupa ember, hanem, Iſten es ember. Mertabban az Chriſtusban kit ſzemekkel láttanak, kezekkel meg tapottanak, Iſten vala. Kicsoda ez az Iſten? Nem más, hanem az teſtben meg jelent, avagy teſte lőt Ige *Ioan.* 1. *v.* 14. Mert ugy lakot az Iſtenſégnek minden tellyeſſége az Chriſtusban állat ſzerint, *Col.* 2. *v.* 9. hogy ő legyen *igaz Iſten es örök élet* 1. *Ioan.* 5. Nem az Atya azert ez az Iſten ſzemelyeben, hanem az Fiu ki előt jart Kereſztelő Ianos, főképpen mint Izrael Ura, es Iſtene előt.

Népet is ennek kéſzitet egyeneſſen, nem ollyan kerülő, vagy csavargo beſzed ſzerint, mint Enyedi csavarog: *Chriſtusban az Atyanak*: Hol olvaſtad illyen csavargo ſzolaſnak mod-

modgyat az irasban? Iſten az Chriſtus *abſolutè ſimpliciter* egy általlyaba *Tim.* 3. *v.* 16. Iſtennek keſzitet nepet Ianos, *Luc.* 1. *v.* 17. Hát Iſten az Chriſtus, és ő neki kéſzitet népet Ianos.

Hogy pedig azt fecseged: Ianos, Painak kéſzitet népet: fęlő hogy ſzinten ollyan Hop-Meſterenek ne csinállyad Ianoſt ſzent Painak, mint Chriſtuſnak, és Palbol Meſsiaſt. Az te tőled megjegyzet locuſokbā meg csak emlekezet ſincsē *Baptiſta* felől, de Apollo felől, ki csak az Baptiſta kereſztſęget tudta. Ez pedig, hogy kéſzitet volna utat Painak, holot őtet is Aquila, Priſcilla tanitottak meg valoban az Urnak utara? El fordult lelked iſmereti vagyon, holot illyen nyilvan ſollaſs az iras ellen.

VIII. Ha az Izrael népe nem csak Chriſtuſęnak, de egyebekenek is mondatik, tehat abbol meg nem bizonyittathatik, hogy ö neki tulaydon népének kéſzitet volna Ianos népet: De az elso igaz. Ioan. 17. *v.* 6. *Heb.* 2. *v.* 13.

F. Ha az Izrael népe nem csak Chriſtuſęnak mondatik, tudni-illik, ollyan ertelemmel *juſſal*, és ſajat tulaydonſággal, mint az Chriſtuſenak, tehat abbol ki rekeſztetik mind Daniel, mind Apoſtol, ſ-mind minden ember. De az Chriſtuſnak oly tulaydon ſajattya az Izrael nepe, az minemű tulaydona, ſajattya az Atya Iſtennek. Erre nézve Zacharias Chriſtus népenek hiyja, az kinek Baptiſta adot idvőſſegnek iſmeretit, ugy ſzent Mathe *Cap.* 1. *v.* 21.

Az mi illeti azt, hogy *Iſten adta az Chriſtuſnak*, kel erteni az kőzben jaraſnak tiſztiről: Mert egyeb arant ſzinten ugy magaénak mondgya, mint à minemű-képpen az Atyaé *v.* 10. *Ioan.* 17. *Mindenek*, mond Chriſtus, *az mellyek enyim, tied, és az mellyek tied enyim.* Ugy kel erteni ſzent Pal mondaſat-is. Vegezetre, Danielé az nép, az menyiben tanittya őket ſzolgalattyara nézve.

IX. Az Izrael igaz Iſtenenek leſzen vala Ianos elötte jaroja es népének kéſzitöje. De az Atya Iſten az Izraelnek igaz Iſtene Hat az Atya Iſtennek leſzen vala Ianos elötte jaroja, es nepének kéſzitöje. Az elsö mondas Gabriel Angyalé. A maſik meg tetſzik Ioan. 8. *v.* 54. *Act.* 3 *v.* 13.

F. Ha az elsö Gabriel Angyalé es igaz, mi az oka tehat, hogy oda fellyeb lelked ismereti ellen igyekezéd meg rontani? Hamissat ßollottal az te magad mostani állatasod ßerint az elsö ellen, es ezzel az te mostani mondasoddal, éppē meg hamissitottad valamit az elsö ellen ßollottal.

En az masodikra felelek: *De az Atya Isten az Izraelnek igaz Istene*, tudni illik, nem ki rekeßtve onnan az Fiut. Mert ha Atya az Isten, tehat Fia az Christus. Mert Atya nem lehetne. Ha Fia az Christus, vagy terméßet ßerint valo Fia, vagy fogadot Fia. Mert à két Fiusagnal tőb az ß. irasban sohol nincsen. De azt mondani, hogy Fogadot Fia, eretnekseg. Mert bűn alá volt volna ugy rekeßtetven, es ő kivűllőtte mas Christusnak kellet volna lenni, kiben Isten Fogadot fia lehetet volna, à mely képtelen. Hat tulaydon termeßet ßerint valo Fia *Psal 2. v. 7. Heb. 1. v. 5. Rom. 8. v. 32. Ioan. 1. v. 14, & 18.* Ha termeßet ßerint valo Fia, tehat ollyā Izraelnek Ura Istene mint az Atya, es ő előtte jart Kereßtelő Ianos.

Az mi à bizonsagot illeti, semmit nem bizonyit à Christus ellen. Mert *Ioan 8. v. 54.* ugy állattya az Atyanak meltosagat, hogy egyßer s-mind magat-is oda tudgya s-rekeßti, es à tißtessęg kevanast harittya el rola: Nem vagyok tißtességh kevano: Mert ugy az en dicsősségem semmi volna. Az en Atyam kit ti Istenteknek mondotok, az dicsőit megh engemet, az az, à mely dicsőssęgē mostan à ßolgai abrazatbā homalyban vagyon, vilagra hozza az Atya. Mert az az dicsőssęg enyim őrőktűl fogvan *Ioan. 17. v. 5.* az mellyert ugyan Isten dicsőssegenek fęnyessęge *Heb. 1. v. 2.* Ugy kel érteni ezt-is *Actor. 3. v. 13.*

Meg áll azert az pokolnak kapuja ellen, hogy az Christus Izraelnek Ura Istene, azert termeßet ßerint valo őrők Isten.

CAPUT. I. v. 35.

Annak-okaert az-is az mi te tőlled ßűletik, mivel-hoǵ ß. leßen, Isten fianak hivattatik.

Hogy az mi Urunk Iesus Christus terméßet ßerint valo bizony őrők Istē, es Masodik ßemely az Istensęgben, oly nyilvan valo az ß. irasban, es oly igen le tőt tudomany ez egesz kereßtyen vilagban levő Ecclesiakban, hogy męg csak meg emliteni-is, hogy őrők Isten nem volna, vétek, nem hogy tagadni; az mint eddig, ez utan-is Enyedi ellen meg bizonyitom, es meg oltalmazom.

Ezt bocsatotta ki az Atya az időnek tellyessęgeben *Galat. 4. v. 4.* hogy *test ßerint* lenne az Atyak kőzzűl, noha Istensęgeben mindenek felet őrőkke aldando Isten volna, az mint bőtű ßerint ß. Pal prædikallya *Rom. 9. v. 5.*

Ez igaz Isten es őrők élet Iesus Christus *1. Ioan. 5. v. 20.* fel őltőzven az *testet*, lőt Isten es ember az ßemelynek eggyessęgeben. Ezt bizonyittya Gabriel Angyal az eléb meg jegyzet igikben, az mint Epiphanius magyarazza *adversus Theodotianos*: *Gabriel Angyal* ugy mond, *nem csak azt mondotta*: *Ez okaert az mi ßülettetik*, de, *ezokáért-is az-is az mi ßulettetik*, hogy meg mutatná, az *Ige Isten*, ki az magassagbol vagyon, à méhben is ßűlettetnek mikor emberré lenne.

Annak-okaert az fogontataskor, az Istennek amaz őrőkke valo Fia *testé lön Ioan. 1. v. 14.* ugy hoǵ sem az Isten emberré, sem az ember Istenné nem változék, es nem két Christus eggyesűle, kinek eggyik Maria fia volt volna, masik Istené, de egy Isten Fia. *Isten jelent meg az testben.* Azert:

Ha az ki az testet fel öltözte, valosagoson öröktül fogvan volt, tehát ez okaert két külömbözö termeßetböl áll. De az elsö igaz. Mert az-is kit te ßülß Maria, ßent leßen es Isten Fianak hivattatik. Mert miért monda Gabriel: Az-is, *ha męg mas nem volna à kivül Isten Fia?* Az-is *az mit te ßülß az te magod.* Az-is, *az ki azt az te magodat fel öltözte, ßent, Istennek Fia. Hat az következes-is igaz. Hasonlo ßollasnak modgyat olvashatod Ioan. 21. v. 3.* Mit regel ez ellen Enyedi?

I. Ez ige καὶ Es, *nincsen az Syriai nyelvben.*

F. Az egy Syriai nyelven valo Uy Testamentumnak vettyűk ellenébē minden Uy Testamentūnak exemplarit, mellyek Gőrőg nyelven irattattanak. Mert az Uy Testamentum

az Gőrőg nyelven Avthenticum, magan hiteles, mint az ô az Sido nyelven. Azert az, nem illeti meg ez mi Argumentomunkat

II. Irja Beza, hogy ez ige καὶ, Es, *az Euangeliſtak iraſaban ſokßor bövölködik. In cap. 28. v. 9. Matthæi.*

F. Azt mondod. *Sokßor*, hat nem mindenkor. Hát Beza ezzel, ha ßinten egy-altallyaban mondana-is, mellyet Enyedi az ő iraſabol meg nem bizonyithat, nem rontaná az igaz értelmet. Oßton az emberi authoritas menyit foghjon az Theologiaban tudod.

III. Semmi okat nem adgyák, miért kellyen ezzel: Szűletet, *ezt az iget inkab ößve fogni*: Es, *mint azzal-is* Hivattatik.

F. Elegedendő okat adgyuk. 1. Mert az regiek egy inon folyo igaz értelemmel ugy magyaraztak, hogy nem az *Ige Iſtenre*, hanem az emberre nézzen itt Gabriel: *Az-is* az kit te ßűlß, *az-is* à ki Iſten Fia, ßent. 2. Mert mind az igenek folyaſa, mind értelme azt kivannya: Az magaſſagbelinek ereje, az az, az Szent Lelek árnyekoz meg tegedet Maria. Mi leßen? *Ez-okaért az-is az mi te tölled ßuletik* ßent, *hivattatik Iſtennek Fianak*. De ha az Enyedi agyaskodaſa ßerint az igéhez: *Hivattatik* tennék ezt: *Es*, el fordulna az igaz értelme az Angal mondaſanak. Mert ez igen: *Hivattatik*, manifeſtatio, *megh jeleneſe* értetik annak az ki ßűletik, mint Calvinus meg jegyzette Severus eretnek ellen.

IV. Szantalan peldatok vadnak, mellyek meg mutattyak, hogy azokat az igeket: δυὸ καὶ, Ezokaért az-is, *nem kel egy-maſtol el ßakaztani, de eggyért kel venni, &c.*

I. F. Mert megh annyi erőſſegink vadnak ellene, hogy itt el kel ßakaßtani, mint *Ioan. 21. v. 3.* kit azert hozok elő, az tőbbit el hagyvan, hogy Enyedi ezzel erőſite az mi ertelműnket, és csak egy kukkot ſem tuda ellene ßollani.

II. Annak felette, mi nem az ßonak mi voltan vetettűnk fundamentomot, hanem azon az mit az ßo, az ige *indigital* ſmutat. Az pedig azt mutattya, hogy az Mariatul ßűlettetet Ieſus, Iſten, es ember, ket kűlőmbőző termeßetből álván, mint ß. Pal *Rom. 1. v. 3* bizonyittya. Mert ezt az iget δυὸ καὶ

Ez-

Ezokaert az-is; az tőb iraſok mutattyak megh, és az dologh, hogy meg kel ßaggatnunk. Mert à mit fogad Maria az ő mag vabol, az ő meheben, *Az-is*, amazon kivűl, ki az őrőkke valo Ige, *ßentnek hivattatik.*

Vegezetre, ha ßantalan helyen ugy vagyon, hogy nem kel meg ßaggatni, nem minden helyen, hát itt ſem. III.

V. Ketſeges ez az hely: azert innen ſemmi bizonyoſt nem ßolhatni.

F. Nem ketſęges ez: *Az Ige teſte lön: Ioan 1. v. 14.* ez ſem: *Iſten jelent meg az teſtben 1. Tim. 3. v. 16.* ez ſem. *Az mindenek felet, örökke áldando Iſten, az Atyak közzül valo teſt ßerint, Rom. 9. v. 5.* Holot azert ezekben ugy vagyon, hogy igaz Iſten, és ember à Chriſtus à ßemelynek eggyeſſegeben, ezokaért ezek veßik ki ezt az Gabriel mondaſat-is az kétſęgből, hogy tudni-illik, itt-is az két termeßetről legyen emlekezet, es annak eggyeſűleſęről.

Nem mehetek el mellőle az mit Enyedi az egeß kereßtyē vilagban levő hiveknek fejekhez ver, hoǵ ide ne jeǵezzem.

1. Bolond, és Iſten ellen valo ertelem, hogy à Chriſtuſnak ßemellyében ket külömbözö termeßetet mondanak. 2. Az Ieſuſnak Mariatol valo ßuleteſet ezek meg nem magyarazzak. 3. Haromßor ßuletik az Chriſtus ezeknek ertelmek ßerint. 4. Nem ßegyenlik ezek mondani, hogy az Menynek, Földnek teremtoje Aßßonyembernek meheböl jöt ki. Az mely karomlaſra hißem hogy megh remül mind az Meny, mind az Föld.

F. Oly meſterſęgeſſen vißßa tudnam mind ezeket rakogatni, ez csinált uy Iſtenű Samoſatenicuſnak, hogy ſemmi raytunk benne nem maradna. De tudom, ha egy fęle állatot izgatnak, annal dőgjeb, ugy ezek-is. Mert ők haſonlok az Sepiakhoz. Mindazáltal egy-egy ßoval.

Az elſőre azt mondom: Ha mi azert bolond, és Iſten ellen valo ertelemben vagyunk, hogy ket kűlőmbőző termeßetet vallunk az Chriſtusban lenni, tehat az Euangeliſtak, Apoſtolok, Doctorok, ſőt ő maga-is Idvőzitőnk (bocsaſſa ő ßent felſęge) bolond, es Iſten ellen valo ertelemben voltanak, ſ-vadnak: De ezt állatni Iſtentelen eretnekſęg. Hát amazt-is. Mertmeg mutogattam hellyel hellyel, ez utā pedig I.

 ugyan

ugyan valoban, hogy az Chriſtusban két kúlömbőző termeſet vagyon, mint meg láthatod. *Ioan. 1. v. 14. Item cap. 5. v. 27. Rom. 1. v. 3. Item 9. v. 5. &c.*

II. Hogy azzal vadolſ: Nem tudgyuk meg magyarazni az Ieſuſnak Mariatul valo ſúleteſét. Ugy, ha te neked hiſzúnk. De nem kodulgattunk ſoha titúletek arra valo prædikatiot, mint ti lopogattok az mi Doctorink könyveiből. Adgyatok meg nekúnk az Chriſtus ſúlteteſcről valo enekeinket, ſ. az halaknal nemabbak lęſtek Karacsonban. De ebben-is meg útőd az ſaradat. Mert ide aláb oly csodalatoſnak mondod fogantataſat Chriſtuſnak, hogy alig męred emliteni-is, nē hogy meg tudnad magyarazni. *pag. 257.*

III. Hogy az mi ertelmúnk ſerint, haromſor ſúlettetnek az Chriſtus, hamis patvar. Mert az Iſtennek őröktúl fogvan valo ſúletet fia, ugy ſúletik Mariatul az teſtben, hogy neket fiu, hanem *unigenitus*, eggyetlen egy ſúlőt Fia legyen *Ioan. 1. v. 14. 18.* Ebben-is az gazra hagyitottad à feyſet. De ha az ti Theologiatokat, és meſterſęggel talalt melyſęges *Diſtinctiotokat* kellene követni, Tizſer-is ſúletet tinektek az Ieſus. Elsőben, őröktúl fogvan Iſten tanacsabol, mely ſerint Iſtennél volt. 2. Mariatul. 3. Kereſtſęgekor, &c. az mint oda fellyeb te magad elő ſamlalad. Azert ez igy leven melto hogy hatrab fogjad az Sipot.

IV. Ha Eſaias *Cap. 7. v. 14.* nem ſegyenli mondani, hogy *Velünk Iſtent ſzül Maria: Erös hatalmas Iſtent, örökke-valoſagnak Atyat Cap. 9. v 6.* ha ſent Mathe ſem ſegyenlette mondani, hogy velünk Iſtent ſzúl Maria, *Cap. 1. v. 23.* es hogy *az Szent Lelek* ki harmadik ſemely az Iſtenſęgben *leſsen formaloja az Marianak meheben az teſtnek mellyet az Ige fel öltözöt, Luc. 1. v. 35.* es ha eggyik ſem karomkodot ezeknek, tehat mit pirongatz minket te csinált, fęl, uy, minapi Iſtenű? Mit vadolſ artatlanokat karomlaſſal, te karomlo eretnek leven.

Ha mi azert ſemtelenek és karomlok vagyunk, hogy azt vallyuk, hogy az Főldnek, Menynek teremtője az teſtel eggyeſúlven Mariatul ſúletet, tehat Eſaias, ſ. Mathe ſ. Lukacs, es Gabriel Angyal-is ſemtelenek, ſ-karomlok. De ezeket ſemtelenecknek es karomloknak mondani, Iſtentelen eretnekſęg. Hát minket-is ezeknek követőit.

Vegezetre, mi nem az te feleſęged volt Maria, ſem valamely az Samoſatenicuſok közzúl, hogy ily könnyeden erteſ felőle? Szent Leleknek tiſta valaſtot edenye volt.

CAPUT I. v. 76.

Te pedig kis gyermek az Magaſſagbeli Iſtennek Prophetajanak hivattatol: Mert az Urnak előtte jarſ, hogy az ő utat megh keſitſed.

Hogy az Chriſtus Ieſus Magaſſagbeli legyen oda fellyeb, *Luc. 1. v. 16. object. 6.* meg mutattam, ninesen-is az Chriſtus hiveinek az felől ſemmi ketſęgek, hanem csak az ő őrők Iſtenſégenek halalos ellenſęgi orrollyak. Valakinek Kereſtelő Ianos Prophetaja volt, az, termeſet ſerint valo őrők Iſten. Mert *Magaſſagbeli Iſten az.* De az Chriſtus Prophetaja volt Kereſtelő Ianos, mint im itt bizonſágh vagyon rola. Annakokaért az Chriſtus, mint magaſſagbeli termeſet ſerint valo őrők Iſten.

Annak-felette ſenki nem tagadta, még Enyedi-is, hogy Kereſtelő Ianos à Chriſtus előt nem ment volna, es ő Hopmeſtere nem volt volna. Holot azert Izrael Uranak Iſtenenek, ki magaſſagbeli, előtte ment Baptiſta, és keſitet utat, tehat az Chriſtus Izraelnek Ura Iſtene, es magaſſagbeli.

I. Ha az Chriſtus Iſten jobjaval magaſtaltatot fel, tehat nem magaſſagbeli. De az elsö igaz, Act. 2. v. 33. Cap. 5. v. 31. Heb. 1. verſ. 3. Ergo.

F. Az első mondaſra: Valaki maſnak job karjaval magaſtaltatik fel, tudni-illik, ha nem őrők Iſten, tehat az nem mondathatik magaſſagbelinek. De az Chriſtus az Atyanak job karja által magaſtaltatot fel, de nem az menyiben őrők Iſten. Mert az őrők Iſtenhez ez fęle fel magaſtaltatas nem illik, mint Enyedi-is allattya: de az menyiben közben-jaro.

Mert az teſtben ſolgai alazatos forma ala atta vala magat, mely ſolgai formaban az váltſagot vegben vive, ugy magaſtaltatot fel az Atyanak jobja altal. Azert nem illik ſrők Iſtenhez job kar által fel magaſtaltatni, de illik az Iſten, és ember kőzben jarohoz, mint ſinten vért ontani Iſtennek à teſtben. *Act.* 20. *v.* 28. Igy romola el ez nagy ſellel pallal egyben hant gúgyőges.

II. Ha az Chriſtus mondatnek itt magaſſagbelinek, tehat ő maga maganak fia lenne, ſ- ő magatul ſogantatot volna. De ez képtelen, mint az v. 32. meg mutattya. Ergo.

F. Az *elsőre*. Ha az Chriſtus mondatnek magaſſágbelinek, tudni-illik, ugy hogy az Attya-is annak ne mondatnek, tehat bezzeg kővetkőznek az Enyedi *collectio*ja. De az mint à Fiu, ugy az Atya, es viſont, magaſſagbelinek mondatik. Annakokaert, hol az Atya, hol az Fiu mondatik magaſſágbelinek. Az 32. versben ertetik az Atya. Mert ennek az magaſſagbelinek fia az Chriſtus. Az 35. versben az Chriſtus. Hát nẽ kővetkőzik, hogy à Chriſtus az ő maga teſtenek formalaſabol ki rekeſtetnek. Mert ő az, à ki az ſent Lelektűl megh ſenteltetet áldot magot fel őltőzte, és igy az imadando ſent Haromſág egy Iſtennek, ki az magaſſagbeli Iſten, munkaja forgot à Chriſtuſnak meg teſteſűleſeben. Meltan-is mondatik az Szent Lelek magaſſagbelinek erejenek. Mert az Atyanak, és az Fiunak, ugy mint, ki mind à kéttőtűl ſarmazik, Lelke. *Ioan.* 15. *v.* 26.

III. Az ki maſtol bocsattatik, az annak Prophetaja.

De Ianos az Atyatul küldetet el. Ioan. 3. *Item* 1. *v.* 6. *&* 33. *Azert nem Chriſtus Prophetaja, hanem az Atyaé.*

F. Az ki az Atya Iſtentől bocsattatot, tudni illik, ugy az Atyatul, hogy ſenkinek maſnak ahoz à bocsatashoz kőzi nincsen, tehat az tulaydon az Atyanak Prophetaja. De igy az *minor* nem igaz. Mert ſoha az Fiu, és az Szent Lelek az Prophetaknak bocsataſokbol ki nem rekeſtetnek. Mert à Fiu-is haſonlo meltoſaggal bocsat Prophetakat, mint az Atya. *Luc.* 11. *v.* 49. *Sapientia Dei dixit: mittam ad eos Prophetas & Apoſtolos.* Az Iſtennek Bőlceſeſege, ki az Chriſtus, mondotta:

bocsatok ő hozzajok, Prophetakat és Apoſtolokat, es ő kőzzűlők nemelly eket meg őlnek, nemelly eket ki űznek. *Eph.* 4. *v.* 11. Chriſtus adot nemelly eket, Apoſtolokat, nemelly eket Prophetakat, &c. az honnan ſent Pal, ſent Peter, &c. Chriſtus Apoſtolinak mondgyak magokat. Melyből megh tetſik, mely hamis az Enyedi ellen-vetéſe. Az megjegyzet *locuſok* ſemmit Enyedinek nem ſegitenek, ſőt ő ellene vadnak. Mert *abſolute* egy-általlyaban Iſten Prophetajanak mondgya magat Ianos. Iſten az Chriſtus 1. *Ioan.* 5.

Meg tetſik ebből az-is, hogy nem ollyan Propheta volt Baptiſta, mint Eſaias, Daniel, &c. De oly Propheta, az az, magyarazo. (mint *Act.* 2. *v.* 17. az Propheta név az iras magyarazoért vétetik) ki à regi jővendőleſeket Chriſtus felől, nyilvan magyarazta, Chriſtuſra fejezte, őtet uyjaval mutatvan. Hamiſſan foghja azert Enyedi dolgat Daniel felől valo Collectiojaval.

Az maſodik rationk, tőkelletes, ép állando igaſſág, mint ſinten az első. Mert az Chriſtus előt ment Baptiſta az honnan nyilvan meg tetſik, hogy az Chriſtus Izraelnek Ura Iſtene. Mert egy altallyaban, minden imez amaz hamis tétovazo meg hatarozaſok nelkül, egyeneſſen ő előtte ment.

SZENT IANOS.

EGgyetlen egy nincsen az Uy Teſtamentomnak kőnyvei kőzzűl, kit ollyan igen meg veſtegettenek volna az eretnekek az ő hamis magyarazattyokkal, az Chriſtus őrők Iſtenſégenek el rontaſara, mint ezt az Sz. Ianos Euangeliomat, ennek-is pedig az első reſzet. Mert altal láttak minden homalynelkűl, hogy oly világoſſan tűndőklenek itt az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſégere nezendő erőſſégek, hogy ſohol eggyűt nyilvabban nem, az mint mayd meg láttyuk. Azok kőzzűl penig mergeſſebben, es nagyob ſemtelen batorſággal ſenki ehez nẽ nyult, mint Enyedi György.

Mert valahol mit talalhatot az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſégenek el rontaſara, ugy elő hordotta, hogy ſemmit azokban el nem hagyot.

Minek előtte pedigh az mindenek felet őrökke aldando Iſtennek, ki az Chriſtus Ieſus *Rom. 9. v. 5.* ſemben főknék es tagadni kezdené Iſtenſégét; annak előtte őt *ſectio*kat, czikkelkeket fog maganak, melyekbē csak fundamētumat akarta vetni annak rontaſara: hogy nem Iſten az Chriſtus, ha Iſten is, de mint valami faluſi Pal, Peter Birot, ugy csinalta az Atya Iſtenné; kinek Iſtenſége ſerint valo tiſti, meg ſűnik oſtō à fel tamadas utā, le vonſak rola mint à Biroſagot.

I. EZ EUANGELIOMNAK iraſanak okarol.

Az Cerinthus Eretnek vallaſa adot okot ſzent Ianoſnak az Chriſtus Iſtenſegről valo iraſra.

Vala regentē eg Irenæus nevű kereſtyē Doctor, Chriſtus ſűletéſe utan 178. eſtendő taybā, ki Polycarpuſt, à ſ. Ianos Euangeliſta Tanitvanyat, es Iuſtinus Martyrt latta vala. Ez Irenæus irja *lib. 3. cap. 11.* honnan es micsoda alkalmatoſſagbol ment ſent Ianos arra, hog ezt az ő Euangeliumat nem ollyan forman kezdgye el mint à tōb Euangeliſtak. Ezt, ugy mond, az hitet, hirdetven Ianos az Urnak Tanitvanya, akarvan az Euangeliumnak prædikallaſa altal el tőrleni azt à tévelygéſt, mely Cerinthuſtol hintegettetet vala az emberekbe, es ſokkal eléb ezektől kik Nicolaitaknak mōdatnak.

Melyből vilagoſon meg tetſik, hogy à Cerinthus Eretnek vallaſa, melyben azt vallotta, hogy à Chriſtus csupa ember. *Euſeb. lib. 1. cap. 25. Eccl. Hiſt. Irenæus lib. 1. cap. 25. & lib. 3. cap 3.* adot okot arra, hogy az Chriſtuſnak *Teſt ſerint valo eredetit* el hagyvan, ugy mint, kiről az harom Euangeliſtak irtanak vala, *à Divinitate illius ordiretur, quæ ipſi à divino ſpiritu tamquam potiori reſervata fuerat,* az ő Iſtenſégeről kezdené el, mely ő neki az Iſtennek lelketől, ugy mint illendőbnek, meg tartatot vala, azt mondgya Euſebius bőtű ſerint *lib. 3. cap. 23. Eccl. Hiſt.* azert, hogy à Cerinthus Eretnekſégét el rontaná es el tőrlené.

Igen

Igen nem ſenvedheti Enyedi ez nagy igaſſagot: annakokaert erőtelennek, bizontalannak, es nyilvan valo hamiſnak mondgā lenni; azonban pedig ő Pindaruſt, Homeruſt, Virgiliuſt, ſ. nē tudom micsoda pogan embereknek bizonſagokat hordgya elő.

De annak felette, valamit emberi bizonſagokkal akart állatni, moſtan mind azoknak ellene kiált ſ. meg veti. Laſſuk rendel.

I. Erötelen: Mert az Paterek iraſiban ſok dolgok vadnak mellyek ſem igazak ſem képeſek. Euſeb. lib. 3. cap. ultimo.

F. Sokak; hát nem mindenek. Mert az *Sokakrol* az *Mindenekre* erőſſéget venni hamis, az mikeppen te magad jol tudod. Mert bator meg engedgyűk azt, hogy nehol nehol az ő iraſokban, megh tantorodtanak az Paterek kőzzűl nimellyek, de azert abbol nē kővetkezik hogy imez avagy amaz mondaſok is mind hamis. Hogy pediglen igazat irjon Irenæus meg mutattya, mert Cerinthus tévelygéſet emliti. Annak felette Euſebiuſ is mellé jarul, ki azt állattya, hog Cerinthus tagadta az Chriſtuſnak őrök Iſtenſégét. Annak okaert *Iſtenſégen* kezdette. Hát erős, nem erőtelen.

Vegezetre, annyival nagyub es hitelesb Irenæuſnak bizonſag tétele, hogy az Apoſtolok idejebeli, es à Chriſtuſnak terméſet ſerint valo Iſtenſégéről Irenæus nyilvan irt, mint ez utan meglattyuk.

II. Bizontalan: Mert noha Euſebius igen örömeſt hozza bé iraſaban, az Irenæus mondaſit, de azert mikoron az Ianos Euangelium iraſanak alkalmatoſſagarol emlekezetet teſſen, nem hozza ezt elő lib. 3. cap. 4.

F. Nem eleg, hogy Euſebius nem emliti Irenæuſt, mert ha ki figyelmeteſſen az Euſebius iraſat olvaſſa, meg talallya, hogy gyakorta el halgaſſa nevét annak, à kinek iraſabol valamit hoz elő. Mint mikor Mikloſrol ir, nimellyeket hoz elő Irenæusbol, de nevét el halgattya *lib. 3. cap. 26.* es *lib. 1. cap. 27.* I.

Annak-felette, ha ott nem emliti, maſut eleget ir, mind magarol Cerinthuſrol, ſ. mind Chriſtus Iſtenſége tagado Eretnekſégeről, mint *cap. 25. lib. 3.* II.

III. Vegezetre eleg, hogy Euſebius azt mondgya: *Ianos elſen az Chriſtuſnak Iſtenſegéről kezdé eliraſat.* Kik ellen? Az Chriſtus Iſtenſége tagado Eretnekek ellen, az melyre nézve az Eretnekeket-is elő ſámlállya.

III. Irenæus ott nem hiſtoriat mond, hanem csak fö embereknek itileteket magyarazza, holot azt gondolta, hogy az Cerinthus tudomanyanak megh hamiſitaſara hathato az Ianos Evangeliuma, mint ha ki moſt mondaná: Pal irt Timotheuſnak, hogy az Papaſoknak Iſtentelenſségét el törlené. &c.

F. Annal hitelesb, hogy Irenæus ott fő embereknek itileteket magyarazza. Mert azok à fő emberek, ő vélle egygyet értettenek, mely abbol meg tetſik. Mert nem vélekedés ſerint hozza elő, ſem megh vetés keppen, hanem ugyan erősiti, allattya.

Az mit reá fogſ, hogy azt gondolta, hogy elég volna az Ianos Euangeliuma az Cerinthus Eretnekſégenek megh hamiſitaſara, nem csak vélte, gyanokeppen gondolta, de ugyan valoba él hitte ſ-altal latta. Mert azert irta, mond Irenæus, Ianos az Urnak tanitvanya az ő Euangeliumat, hogy az Cerinthuſtol hintegettetet Eretnekſéget el törőllye. Soha ez mellől el nē mehetſ, akar mint hánnyad veſſed roka modra az cselt imide amoda.

Az példa *impertinens*, illetien, Mert ſ. Pal Iſten Szent Lelkének ihléſéből, ugy irta az ő levelét, hogy minden időre, minden hamis vélekedéſnek megh hamiſitaſara illendők legyenek. Irenæus pedigh az eleb elő hozot mondaſat annyira nyilvan *determinaliya*, es Cerinthuſra fejezi, hogy ott nem maſrol, hanem Cerinthuſrol, es az ő Eretnekſégeről legyen ſo; ha pedig killyeb akarod terjeſzteni, illyék bator minden időre azokban, valakik Cerinthuſſal egy Eretnekſég hajojaban vetődnek.

IV. Senki nem köteles imeznek vagy amaznak értelmének vételére, hogy kulombet attul nem érthetne. Hat nem eros: Irenæus vélte, hogy Cerinthus ellen irta Ianos az ő Euangeliumat: azert ugy vagyon.

F. Nem vagyunk kőteleſek idvezűlendő hitűnkel értelmek-

meknek vételekre, ha az igazſagtul el tavoznak; de ha az mennyei tudomannyal, es az Hitnek tenoraval, minden reſzeiben egyenlőt mondanak, kőteleſek vagyunk. Eggik ez. II.

Maſik. Kőteleſek vagyunk az Apoſtoli ferfiaknak, es minden kereſztyen Doctoroknak, Hiſtoricuſoknak iraſoknak bé vételere *quoad fidem Hiſtoricam*, az mi néz az hiſtoria ſerint valo igaſſagnak hitelere, ennek-is be vetelere Mert eggyez az tőb Hiſtoricuſokkal, kik Cerinthuſnak eretnekſégeről irtanak *Epiph. Panani lib. 1. Tom. 2. Hæreſi 27. 28. 30. Auguſt. Tom. 6. lib. de Hæreſ. Hæreſi 7. 8. 10. Zanchius de Trib. Elohim lib. 6. Cap. 2. Cent. Magdeb. l. v. 2. Cap. 10.* III.

Ha azert az te regulad igaz volna Enyedi, ſoha egy Hiſtoria ironak-is nem kellene hinni, ez főldről el kellene törleni. Hanem csak ti-nektek minapi Plebanoſoknak. Nem ſabad azert kűlőmbet ertenűnk mi-nekűnk ez felől, az mit Irenæus ir, hogy ſent Ianoſt Cerinthus Eretſége inditotta arra, hogy az ő Euangeliomat irja, és annak ellene mondgyon. Mert ugy gyűlőlte ſent Ianos Cerinthuſt, hogy mikor az Forődő hazban meg látta volna, ki futot az hazbol előtte. *Irenæus lib. 3. cap. 3.* az mint irja.

V. Mert Irenæus az Nicolaitakat is Cerinthushoz köti.

De az Nicolaitaknak mas tevelgeſek volt.

Hát mas valami volt az mi ellen Irenæus irt.

F. Az jo Doctornak tiſti, *una fidelia duos de albare Parietes.* Annakokaert Irenæuſ-is az ket hamis tevelygeſt egyſer ſmind el akarvan törleni, teſſen emlekezetet mind az kettő felől. Mert mind kettő igen bantya vala az Eccleſiat.

Cerinthus eretnekſége ez vala. 1. Hogy az Iſtenen kivűl valami erő, Iſten hire nelkűl teremtette ez világot. 2. Hog az Ieſus igaz Joſeph fia volt, annak-utanna mint valami üres kőpűbe ſallot à Chriſtus kereſtsege utan, és mikor az Ieſus ſenvedet, à Chriſtus ki futot belőle, *&c. lib. 1. cap. 25. Iren.* Cerinthus eretnekſége

Az Nicolaitak kőzőleg éltenek eggyik az maſik feleſegevel: Nem volt ſ-jat feleſégek, ki mellyiket kaphaita. *Iren. lib. 1. cap. 27. Euſeb. lib. 3. cap. 25.*

Mind kettő rut eretnekſégh. Annakokaert Ianos az Ur-

nak Tanitvanya irta az ő Euangeliomat ezek ellen: De nevezet ſerint az Cerinthus eretnekſége ellen. Mert noha az maſik-is Iſten tőrvénye ellen valo ektelen rut fertelmeskedes vala: De mind az altal imez Iſteni karomlaſſal jar vala, kiben az Iſtennek dicsőſége gyalaztatik vala. Ez el ſenyedhetetlen karomlas ellen nevezet ſerint amazzal eggyűt irt Ianos.

VI. Ha ki Irenæuſnak elöl jaro, és következendö beſſedit megh tekinteli, fel talallya, hogy mas az ö ezellya, tudni-illik, hogy egy az igaz Iſten: ezt állattya bö beſſeddel, nem hogy az Chriſtus Iſten volna.

F. Hamis az Enyedinek kereſt fogaſa. Mert am-bator irt Irenæus az egy Iſtenről, kit mi-is vallunk, az mint erről valo vallaſat megjegyzette *lib. 2. cap. 16.* De azert ugyan nẽ következik, hogy itt az elő hozot igekben az Ianos Euangeliom iraſanak álkalmatoſſagarol ne ſollana. Mert bőtű ſerint azt vallya, az mint oda fellyeb meg jegyzem. Azert *per malam Conſequentiam*, többet hoz be Enyedi, hogy ſem mint az elsső engedne. Mert ha ſinten az volna az Irenæus *ſcopuſa-is*, de ezt a közben elegyitven, nem volna ellene az ő fel tőt czellyanak.

Irenæus vallaſa az Chriſtuſnak Iſtenſégeről.

De hogy az Enyedi hamiſſaga megh teſſek, jegyezzük fel Irenæuſnak igaz Apoſtoli vallaſat az Chriſtuſnak őrők Iſtenſege felől, had pirullyon meg orczaja.

a. Iren. lib. 3. c. b.

a. Nem mas Iſten, avagy Ur neveztetik az irasban, hanem az ki mindeneknek Ura Iſtene, é, á ki Moyſeſnek mondotta *En vagyok az ki vagyok*, és ennek Fia az mi Urunk Ieſus Chriſtus, ki Iſten Fiaiva teſi az ő neveben hivőket.

b. lib 2. cap. 43 c. lib. 2. Cap. 48.

b. Ki az Iſtennel ősven volt, c. Kinek ſarmazaſit, és ſületeſit az kik ki beſelleni igyekezik, nincsenek eſeken, hogy azokat az mellyek ki beſelhetetlenek ki beſelni akarnak.

d. lib. 4. Cap 17

d. Ez Fiu ki Iſtennek Igeje, kezdettűl teremt vala, nem ſükölkődven az Atya Angyalok nelkűl, hogy formalná az embert, *&c.* elegedendő, és ki beſelhetetlen ereje leven. Mert ſolgal vala neki mindenekben az ő csemeteje, és az ő

képe,

képe, az az, az ő Fia, es az Szent Lelek: *Ige, és Bölcseſeg*, kiknek birodalma ala vettettenek, és ſolgalnak mindnyajan az Angyalok, *&c.* Melyből ezt hozom ki:

Valaki örökke valoſagoſſan Iſtennel coextitit (*mert ez igevel él Irenæus*) volt: *Szuleteſet ſenki meg nem mondhattya: mindeneket teremtet: Mindeneknek Iſtene Ura, az, termeſſet ſerint valo örök Iſten.*

De az Chriſtuſt Irenæus bötü ſerint az ſent Lelekkel eggyüt ollyannak mondgya.

Azert az Chriſtus, és az Szent Lelek termeſſet ſerint valo Iſten.

Ezt tagadta vala Cerinthus. Annakokaert ſent Ianos ez ellen kénſeritetet irni nyilvan az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegeről.

Mind ezekből azert be ſummallyuk, hogy Enyedi Ielke iſmereti ellen forditya el Irenæus ertelmenek igaſſagat: mi pedig az bőtű mellet maradvan igaz ertelmet vőttük, és Enyedi ellen meg oltalmaztuk.

VII. Vegezetre Hamiſſak ezek. Mert valaki azt állattya, hogy a Fiu nem egyenlö az Atyaval, azt nem a Cerinthus eretnekſege inditotta arra, hogy valamit irjon. De ſenki Ianoſnal töb argumentomot az Euangeliſtak közzül nem hoz elö arra, hogy az Fiu nem egyenlö az Atyaval, az mint az ö egeſs Euangelioma arrol bizonſagot teſſen.

F. Az ellőre: Valaki azt állattya, hogy az Fiu nem egyenlő az Atyaval, tudni-illik, emberſegében, es közben jaraſanak tiſtiben, azt nem Cerinthus eretnekſege inditotta az Chriſtus Iſtenſegeről valo iraſra. De ez *limitatio* ſerint az maſodik monda ſel enyeſik. Mert ſent Ianos ugy irt a Fiunak az Atyaval valo egyenlőſegeről, hog eggyik-is az Euangeliſtak közzül bővebben, nyilvabban, ſ-meg czafolhatatlan-keppen valo erőſſegekkel nem irt, mint mindgyaraſt kezdetiben az ő Euangeliomanak, az mint meg erttyük, és azutan bő beſeddel. Az holot pedig tanit oly ſolaſnak nemevel az Chriſtuſrol, melyben nem egyenlőnek latſanek lenni, az Fiu az Atyaval, kel erteni emberſegeről az ő közben jaraſanak tiſtiről, mint: *az Attya en nalamnal nagyob, &c.*

Mert az Euangeliſtaknak iraſok ez kettőben áll. 1. Szemelyeről tanitanak az Chriſtuſnak, hogy igaz Iſten, es ember à Személynek eggyeſſégében, *Velünk iſten*, Emmanuel. 2. Tiſztiről, hogy Kőzben jaro. Hamis azert az Enyedi *Collectioja*.

Vadolſs végére: hogy az mi agyunkból költ az két termeſzetü Chriſtus, es ugyan azon egyſser meg mondot hamis vélekedéſedet Bizonyoddalkotöd bé.

De meg latod hogy oly nyilvan az te tők agyadnak feneketlen mélyſséges pogan bőlcseſségből valo Személe eleiben adom az Szent irasbol az Chriſtuſnak két termeſzetit, hogy nyilvabban nem kivanhatod. Intlek pedigh, ne töltſed az papyroſſat azfélével, hogy *inſanum volumen*, baromi oktalan könyv ne kellyen kifejedből, mint moſt azzal vádolſs.

Az te bizonyoddal, gyűgyőghj az te Ivadekidnak.

IX. Minden Euangeliſtak fel töt czellyok az, hogy az Mariatul ſsületet Ieſuſt megh mutathaſſak, es el hitetheſſek Chriſtuſnak es Iſten Fianak lenni: Hat ſs. Ianoſs-is azon volt; mint meg teſsik cap. 20. v. 31. Act. 2. v. 36. Mint az Acz az hajo faragasban végét nezi meg, hogy ár-viz leſsen &c. Ugy ſs. Ianos arra nézet, hogy hidgyenek az Ieſusban.

I. E. *Poſito fine non excluditur occaſio ſcribendi, aut aliud aliquid faciendi*; Ianoſnak azert elmejeben volt vége az ő Euangeliomanak mi végre irja; de egyſser ſs mind el látta, micsoda bantya meg azt az véget, tudni illik, Cerinthuſnak eretnekſsége. Hogy azert ezt az akadalyt el forditſa, es az ő iraſanak végét el érje boldogbul, ir az Igenek örők Iſtenſségeről: Igy ſsinten az Acs ember, lattya az hajo faragaſnak végét, az *hajokazaſt*, de azert alkalmatoſſagot veſsen annak faragaſara, az ár-viznek tamadaſabol: *Hajot csinalok, hogy hajokazzam, mert latom hogy ár-viz leſsen: Euangeliomot irok en Ianos, hogy az Chriſtusban valo hit altal idvezüllyenek az emberek; irok pedig à Chriſtuſnak Iſtenſségéről-is: Mert latom, hogy az Cerinthus eretnekſsége azt az en iraſomnak végét meg bántaná, azert el forditom ez akadályt.*

II. Nézet azert ſs. Ianos arra az fő végére az Euangeliomnak, hogy megh iſmerteſſe az Chriſtus Ieſuſt az emberekkel igaz

Iſtennek lenni *cap. 17. v. 5.* Mert hogy hogy hihetnél ő benne, ha elsőben meg nem iſmernéd: Mert az hitben vagon *notitia, aſſenſus & fiducia*, az Iſmeret, Hitel, es Bizodalom. Atkozot pedig az ki emberben bizik *Ierem 17. v. 5.* Atkozottab az ki örők életére emberben hiſsen. Ez hát az oka, hogy Iſtenſségeről kezdi el megh iſmertetni az Chriſtuſt. Mert iſmar az több Euangeliſtak, emberſsége ſserint valo eredetiről eleget irtanak vala, mint Euſeb. irja *lib. 3. cap 21. Eccl. Hiſt.* Az Euangeliſtaknak is az Apoſtolokkal eggyűt, ezen volt fel tőt czéllyok. De arra ugy neztenek, hogy igen vilagoſſan irtanak az Chriſtuſnak ſsemellyeről, es az utan kevantak azt, hogy hidgyenek ő benne. Igy kel érteni *Ioan. 20. v. 31. Act. 2. v. 36.* Mert igy tötte az Atya az ő Fiat nekünk Chriſtuſſa, Kőzben-jaronká, mikor ki mutatta, hogy az, az kit megh igert, abban hidgyünk.

X. Nem illik örők Iſtenhez, hogy Chriſtus legyen. Mert az, máſtul vött Meltoſsagot jelent követ altal Act. 4. v 27. Heb. 1. v. 9.

E. Nem illik örők Iſtenhez, hogy Chriſtus legyen, az emberi okoſſag ſserint; De illik az Iſtennek bőlcseſsges tanatſa ſserint, az mint David altal megh jelentette *Pſal. 45. v. 7.* mellyet ſs. Pal egyeneſſen az Chriſtuſra magyaraz, nem ugy mint ha olayjal kenetteted volna fel az Chriſtus Iſtentől, hanem hogy az Kőzben-jaraſnak tiſztire rendeltetet, az teſtet fel vévén abban, ugy mint ſsolgai abrazatban vőtte az birodalmot *Pſal. 2. v. 8.* Hamiſſan ſsaggattya meg azert Enyedi à Chriſtuſnak ſsemellyet, az Kőzben jaraſnak tiſztire nezendő allapatbol akarvan erőſséget venni à Chriſtus Iſtenſségnek el rontaſara, az minemű csaloka okoſſagocskaja ez is.

Az örők Iſtennek Fia, nem ő maga az örők Iſten, mert ő maga lenne maganak Fia. Az holot ez iget: *örők Iſten*, hamiſſan veti elleneben ennek: *örők Iſtennek fia*: Mert egy az örők Iſten, Iſtenſségnek Allattyaban, de Szemellyeben harom: Atya, Fiu, es Szent Lelek 1. *Ioan. 5. v. 20.* Az örők Iſtennek, ki az Atya, Fia az Chriſtus. Hat nem maga Fia. Mert noha Iſtenſsége ſserint egy örők Iſten az Atyaval, de Szemellyeben kűlőmbőz az Atyatol, mint meg teſsik *Ioan. 15. v. 26.*

Ezekből nyilvan meg tapaſtalhattyuk, hogy ſ. Ianos az ő Euangeliumanak iraſara vőt alkalmatoſſagot az Cerinthus Eretnekſégéből; annak-okaert vetette elleneben az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſégeről valo Apoſtoli igaz tudomant, mellyel moſtan-is az Cerinthus kővetőit kőnyű meg hamiſſitani.

II.

Az ſent Ianos iraſanak nemeről.

Az minemű à dolog, ollyan ſollaſnak nemével mondatik ki. Ha azert alacson, avagy nagyſagos, es meltoſagos az, à miről valaki ſot indit, alacson, avagy nagyſagos es meltoſagos az-is, à mivel ki mondgya, bator kőzőnſéges ſokkal ſollyon valaki rolla. Mi lehet pedig meltoſagoſſab az Chriſtus Ieſus ſemellyénél, ugy mint, ki az Atya Iſten abrazattyanak ki metſet belyege, es az ő dicsőſſégének fényeſſége? *Heb.* 1. *v.* 2. Es ki Iſten formajaban leven, egyenlő Iſten az ő ſ. Atyaval? *Phil.* 2. *v.* 6. Szent Ianos illyen meltoſagos ſemelyről akarvā tanitani, mindenik Euangeliſtan kivúl valo tanitaſnak es ſolaſnak nemével él, mint az ő iraſa azt megh mutattya, es az bőlcs Doctorok-is azt meg jedzették; De męgh Enyedi ſem tagadgya, noha ebben-is, ez nagy tányérni ſemű mindeneknel bőlcseb ember, hogy mar, gáncsot talalt. Mert mikoron az mi Doctorink magaſtalnák az ſ. Ianos iraſat *à materia*, arrol, az miről ir, igen finnyas elmevel veſi, es elsőben azt mondgya:

I. Ha nagyſagos ſen valo dolognak kel mondani az emberi elmenek talalmanyat, es az mi ſoha nem volt, nem-is leſsen annak vallaſat, meg engedgyük, hogy az Chriſtus örők ſületeſe, es ez vilagh előt valo valoſagos létele Nagyſagos dolgok legyenek.

F. Hogy ha az ő es Uy Teſtamentomban ſolo Szent Leleknek ſava, emberi elmenek talalmanya, es ha ſoha nem volt az Chriſtus őrőkke valo fia az Atyanak, tehat az mi vallaſunk-is az Chriſtus Ieſuſnak őrőkkevalo ſületeſéről, termeſet ſerint valo Iſtenſégeről, legyen bator emberi talalmany, alacson, es el vettetet hitvan dolog. De az ő es Uy

Teſta-

Teſtamentumban ſolo Szent Leleknek ſavat az Chriſtuſnak őrők Iſtenſégeről, emberi elmenek talalmanyanak, alacson, alá valonak mondani, nem csak almodozas, de ugyan nyilvan valo ſemtelen eretnekſeg. Mert meg mutogattam ezkedig, és ellened meg-is oltalmaztam, hogy termeſet ſerint valo bizony őrők Iſten à Chriſtus, mellyet az ſent Ianos iraſabol maydan iſmet meg mutogatok te ellened. Ez azert erre tenecked az valaſ.

II. Valamiről ſent Ianos nyilvan ſohol nem tanit, azt nem eſſeſſen ſem ſemermeteſſen fogjak rea, és meltatlanul vonnyak Ianoſnak homalyos beſſedet vallaſoknak bizonyitaſara. De az Chriſtus örők Iſtenſegeről, ugy-mint, az hitnek illyen nagy articuluſſarol Ianos nem ir, ſőt csak gyenge gyanitaſt ſem ad arra. Ergo.

F. Mivel hogy azzal bizonyitaſ az mit tagadunk, ez-okaert helytelen az te vadolaſod: *principium petis*. Mert oly nyilvan, és valoſagoſſan tanit ſent Ianos az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſégeről, hogy nyilvabban valo tanitaſt az idővőzűlendő ember nem kivanhat, az mint Iſten ſegitſégeből ez utan meg láthatod. Ha pedig tinektek homalyos, és à ti hihetetlenſégtekért az Ur Iſten ti előttetek el reytette, nem mi, de tennē magatok vadtok az okai. Mert ha homalyos az Euangelium, *ijs qui pereunt opertum eſt*, azoknak az kik el veſnek homalyos, kiknek elmejeket megh vakitotta ez világnak Iſtene (*az ördög*) tudni-illik à hitetleneknek, hogy àChriſtus dicsőſęges Euangeliomanak vilagoſſaga ne fényljek nekiek, mely Chriſtus Iſtennek *abrazattya*, azt mondgya ſent Pal 2. *Cor.* 4. *v.* 3, 4. Nem tudom ha talalhatnéke illendőb feleletet ennel az te hamis vadolaſodra.

Homalyos gyanitas ſerint valo tanitaſé az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſégeről, az melyben azzal oltalmazza magat az Sidok ellen, hogy nem karomlaſt ſollot, midőn az Iſtent tulaydon ő Attyanak mondotta, ugy-mint kivel egyenlő Iſten termeſetiben, cselekedetiben, es tiſteletiben, mint meg olvashatod *Cap.* 5. hogy mindgyaraſt első kezdetiről tanitaſanak itt ne ſollyak.

III. Az homalyos dolgot nem ketſęges, és vélekedő, hanem világos

iraſſal kel meg magyarazni. De à Chriſtus Iſtenſegeröl valo tanitas homalyos iras, ketſeges, tevelygö, mellyel bizonyittatik. Ergo.

F. Hamiſſan vadolod az Chriſtus Ieſuſnak Iſtenſéget homalyos dolognak, hamiſſabban, azokat az ſent Leleknek tanu-bizonſag teteleit, mellyekből á Chriſtuſnak Iſtenſéget bizonyittyuk, ketſégeſnek, és vélekedönek. Ezt ſoha még eddig kereſtyen fül nem hallotta.

Hova lehet az Chriſtuſnak Iſtenſége felöl világoſſab irás ennel: *Kezdetben vala az Ige, és az Ige Iſten vala, ſ-à többi? Az Chriſtus mindenek felöt örökke áldando Iſten. Rom. 9. v. 5. Igaz Iſten, és örök élet. 1. Ioan. 5. v. 20.* melyre te magad azt mondod, hogy meg engeded te az Chriſtuſt igaz Iſtennek lenni, még-is kétſéges velekedö te elötted az iras, melyből az Chriſtuſnak Iſtenſége bizonyittatik. Iſtentelen mondas.

Vegezetre az arnyekoddal harczolſz, hogy az Chriſtus Ieſuſnak teſt ſerint valo ſületeſet ellenünk csudalatoſnak ſ-mélyſégeſnek állatod lenni, mert mi-is azont vallyuk, csak ez külömbſéggel, hogy mikor ez ſent Ianos tanitaſara nézünk, és abban az Chriſtus felöl valo tanitaſának felſéges méltoſagara, fellyeb valonak mondgyuk lenni, hogy ſem mint à Chriſtuſnak teſt ſerint valo *Genealogia*jának, Nemzetének, es ſüleinek elö ſamlalaſat, mellyet te ſem tagadhatz. Mert imez teſtröl; amaz örökkevalo Lelekröl valo tanitas.

III.

Az Sz. Ianos iraſanak magyarazattyaban valo nagy egyenetlenſégekröl az Doctoroknak.

Hogy Enyedi az Chriſtus Ieſuſnak Iſtenſéget, valoban ronthaſſa ebben az harmadik czikkelben, az Doctoroknak magyarazattyokban valo külömbözeſéket ſamlallya elö, ugy-mint Oſoriuſet, Calvinuſét, Gualtheret, Bezaét, Buceruſét, Eraſmuſét, es az elſö verſtül fogvan az ötödikig ſ-többig-is, hellyel hellyel az mi ellenkezeſt kaphatot ſorgal-

matoſſan öſſve gyüjtögette, mellyből illyen argumentoma kél ki.

Valamelly igeknek magyarazattyaban à magyarazok nem eggyeſek, de egyenetlenek, és ellenkezök, abbol hitnek agazattyat nem bizonyithatni.

De à Szent Ianos Euangeliomanak elsö kezdetinek magyarazattyaban az Doctorok nem eggyeſek. Ezt meg bizonyittya.

Azert ebből az hitnek agazattyat az Chriſtus Iſtenſegeröl, megh nem bizonyithatni.

F. *Ab eo, quod in eſt per ſe, ad aliud, quod per accidens accidit non eſt bona conſequentia,* az mint bölcsen meg jegyzette Gellius. *Obſcuritates non aſsignemus culpæ ſcribentium, ſed juſtitiæ non aſſequentium.* Eggyik ez. Maſik: Az Doctorok ugy magyarazzak az iraſokat, hogy ha ſinten egy-maſſal lattatnak ellenkezni-is az magyarazatban, de azert ſoha az hitnek tenorat, es az vallaſnak egy inon folyo igaſſagat, ſem az Hitnek agazatit meg nem ſertik, ellene valot ſem irnak, mint ſinten itt, ha az ſent Ianos tanitaſaban valo igeknek magyarazattyaban külömböznek-is egy-maſtul, de azert egyik-is az Chriſtuſnak örök Iſtenſéget azzal ſem nem tagadgya, ſem nem ronttya, ugy-mint, melyben egyenlö ertelemmel meg eggyeztenek. I. Gellius lib. 20.

Annak-felette nem eleg Enyedinek eggyenkent az igeket elö venni, és azokat az mi Doctorinknak magyarazattyok ſerint hantorgatni, hanem az igaz iroknak modgyok ſerint *Antecedentia & conſequentia*, az elöl jaro, és az következendö dolgokat, es beſedeket, éppen elö kellet volna hozni, és ne ugy citalni az mi Doctorinknak magyarazaſokat, mint az ördög Chriſtuſſal valo beſedeben, az David bizonſagaban csak azt hozza elö, az mi az ö úgyere ſolgal, az mi ellene valo azt el veſtegli. *Matth. 4 v. 6.* Mellyet ha Enyedi igazan cselekedet volna, igen nagy ſep eggyeſſeget talalt volna az Doctorok iraſokban. De hogy csak azokat csipdeſte ki, mellyek neki lattattak ſaja izent lenni, ſ-az derekat el hadta, helytelen minden állataſa. II.

Vegezetre, ha mi homaly vagyon az ſent Ianos tanitaſa- III.

IV.

ban az Chriſtus Ieſuſnak ſemelye felől, és az Doctoroknak-is magyarazattyokban egyenetlenſęg, nem kel abban meg akadni, hanem az Apoſtolok iraſokbol, ſőt az ő magájébol ſent Ianoſébol kel azt mérſękleni, es megh magyarazni, mint hogy azt mondgya: *Kezdetben vala az Ige*, ha nem erted nézd meg *cap* 8. *v.* 58. megh magyarazza: *Bizony bizony mondom tinektek, minek előtte Abraham volna, en vagyok.* Itt az Kezdetet őrőkkevaloſagra viſi. Mert ha Abraham előt valoſagoſſan volt: tehat, avagy az Abraham előt valo időben volt, avagy az őrőkkevaloſagban: de az Abraham előt valo időben nem volt, mert teſt ſerint akkor még nem ſűletet volt: Annak-okaert őrőkkevaloſágban volt mint igaz Iſten. Iſmet ha tovab olvaſod: *Es az Ige Iſten vala*, nézd meg ő magat Idvőzitőnket micsodas Iſten? *En, és az en Atyam egy vagyunk. Ioan.* 10. *v.* 30 *Mert az en Atyam en bennem vagyon, és en az en Atyamban vagyok. Ioan.* 14. *v.* 10. Tovab męg-is: *Mindenek ő általa teremtettenek*, ha nem erted micsoda teremteſről ſollyon itt ſ. Ianos, nézd meg ſent Pal mely nyilvan meg magyarazza: *Coloſ* 1. *v.* 16. *Minden láthato, és láthatatlan állatokat mennyen földön, &c.* Igy az tőbbit-is iraſt iraſon.

V. Tovabba minemű megh bekelhetetlen rut egyenetlen magyarazatokkal, es *contradictiok*kal legyenek tellyeſek à Samoſatenicuſoknak iraſok, ám Szegedi Iſtvan ugyan tablaban adta ſemek eleiben, *Conſeſſ. de Trinit. pag*: 590. Igazodgyanak el elſőben ők kőzőttők, az utan vadollyanak minket.

Meg tekintelte volt azert Enyedi azt az egyenetlenſęget Szegedi iraſaban, es ezzel akarta viſſa adni, de ám derekas feleleti vagyon.

I V.

Ha az ſent Ianos ez ő Euangeliomanak kezdetiben mind az ket teremteſről tanitſoné.

Szent Ianos az első verſtől fogvan az tizennegyedik verſ-

igh

igh *exproſſo* tanit az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſęgeről. Melynek *propoſitio* es fel tőt czellya ez igikben vagyon: *Az Ige Iſten vala.* Ezt rendel őt erőſſęgekkel mutattya megh. 1. Mert *Kezdetben vala.* 2. Mert *örőktől az Iſtennél vala*, mely két erőſſęget veſen *ab æternitate*, az Igenek őrőkkevaloſagatul. 3. Mert *mindenek ez által teremtettenek.* 4. Mert *életet ád, es megh tart mindeneket.* 5. Mert *az vakokat megh vilagoſittya.* 6. Mert *Ianos-is erről bizonſagot tőt*, &c.

Enyedi azt mondgya, hogy az mi Doctorink mindnyajan megh eggyeztenek abban, hogy itt ſ. Ianos mind az két teremtéſről ſollyon; De minemű értelemmel ám meg mondam, hogy az őtődik erőſſęget veſik nimellyek az maſodik teremteſről. Azert felette igen meg kűlőmbőztetik az első teremtes az maſodiktul. De hozza fogh Enyedi, es nagy meſterſęggel talalt *Diſtinctiot* hoz bé à Philoſophiabol, hog mas *ordo naturæ*, az termeſętnek rendi, mas *ordo doctrinæ*, az tudomannak rendi. Azert:

I. Ha ez iget: Az ige teſte lőn, *magyaraztak az Chriſtuſnak meg teſtesüleſeről, mely az Szűznek méhében lőt, tehat Ianos eléb ſollot arrol mit cselekedet az meg teſtesült Chriſtus, hogy ſem azt, mi hogy hogy teſtesult meg, es ſulettetet. De ez nem egyeb, hanem mind az tudomannak, ſ-mind az termeſętnek rendit el forditani.*

F. Hamiſſan es csalardul zurzavarja egyben Enyedi az ſent Ianos tanitaſanak rendit, mert az kinek Iſten elmét adot, meg tudgya rendit az ſ. Ianos tanitaſanak, hogy elsőben tanit annak Szemellyeről, az ki mindeneket teremtet. Mert Cerinthus az tőb Eretnekekkel egyetemben, csak idő ſerint valonak vallya vala az Chriſtuſt; ez ellen ſ. Ianos azt mondgya: *Kezdetben*, az az, őrőktúl fogvan *vala*. Holot volt? *Az Iſtennél.* Iſten volté? *Az*: *Az Ige Iſten vala.* Honnan tudod? *Mert mindeneket ő teremtet.* Mit haſnalt nekűnk? *Eletet adot es meg vilagoſitot.* Latodé mind az tudomannak, ſ-mind az teremteſnek rendit, mely ſępen meg tartotta. Mely ez, hogy először annak ſemellye iraſſęk meg, ki az *teremtő*. Ma-

ſodſor az *teremtés*. Harmadſor, az *teremtet allatoknak meg uyjulások es helyre állattatások*.

Mas azert ſollani az örök Igeröl ö magaban, à menyiben Maſodik ſemely az Iſtenſęgben, es ebben valo cselekedetiről. Mas iſmet az Megh teſtesült Chriſtuſrol, es az Teſtben valo cselekedetiről Mert meddig az teſtet fel nem vötte, addig-is eggyút munkalkodot az ö ſent Attyaval, mint oda fellyeb megh mutogattuk *Prov.* 8. Mely Iſteni cselekedetit irja meg itt-is elsöben ſ. Ianos, hogy az teſtet fel vötte, abban-is mint munkalkodot ám *cap.* 5. ſ. Ianos meg mondgya. Innen vagyon, hogy ſ. Ianos itt ez helyen az Chriſtuſnak meg teſtesüléſęt, az Iſten jo tetemenyi es cselekedeti köziben ſámlallya.

Annak-okaert tanit ſ. Ianos elsöben arrol, mit cselekedet az Ige minek elötte az *teſtet* fel vötte: *Teremtet, es nagy ſokjokat ſerzet* à Kereſtelö Ianos tanu-bizonſag tétele ſerint az megh teſtesülendö Ige. Annak utanna az meg teſtesült Ige, mi modon állatta helyre à meg veſet vilagot, arra tanit. El forditttyuké ezzel az ſ. Ianos tanitaſanak rendit?

II. Eſſe veſettül tanittyak azt-is, hogy ſ. Ianos eléb töt volna bizonſagot az megh teſtesult Chriſtuſrol, es az ö cselekedetiröl, hogy ſem meg teſtesult volna, vagy valamit cselekedet volna. De Baptiſta töt bizonſagot az ember Chriſtuſrol. Hat Ianos eléb töt bizonſagot az meg teſtesult Chriſtuſrol, es az ö cselekedetiröl, hogy nem mint meg teſtesült volna.

F. Ugyan azon lépben keveredven, rut eſeveſettül hever Enyedi. Mert nem akarja az Chriſtuſt Iſtennek iſmerni, ſem az Teſtnek fel vétele elöt, ſem az Teſtben. Nézet Baptiſta az Megh teſtesült Igere, es arrol ſ-annak cselekedetiről teſen bizonſagot; de ugy, hogy az mit az, az Meg teſtesült Ige cselekedet, annak elötte, minek elötte az Teſtet fel vötte, ſepen meg irja az ſ. Ianos Corinthus es az ötet követö Eretnekek ellen: az Teſtben-is azon Ige mit cselekedet, megh irja. Eſaias-is eléb töt bizonſagot az Megh teſtesült Chriſtuſrol, es cselekedetiről hogy ſem Megh teſtesült volna, az mint oda fellyeb megh latok. Eſe veſetté azert érette?

Kú-

Kúlömbözteſd megh azert az mit megh kel kúlömböztetni, mind az Chriſtus ſemellyeben es cselekedetiben, ſ-mind à Kereſtelö Ianos tanitaſaban, ſ-az lépből ki feytezhetel, eſed-is helyere jú.

III. Ez vilagon vala, es ez vilag ö altala lött. *Hogy ha ezt ez lathato vilaghnak teremteſeröl kel erteni, tehat eléb kellet volna ezt mondani*: Ez vilag ö altala lött, *es ugy kellet volna vtanna mondani Ianoſnak*: Ez vilagon vala.

F. Nem veſi eſeben az örvény elméjü, tanyernyi ſemü, hogy immar ſ. Ianos meg mondotta vala *ver.* 3. hogy mindenek az Ige altal teremtettenek, es az utan ſollyon ezkeppen: *Ez vilagon vala.* Mert teremteni keliet elsöben ez vilagot, es ugy lehetet ez vilagon, az az, az ö Iſtenſęge, bölcseſęge, es hatalma ugy lehetet nyilvanvalová, es ugy latſot megh ez vilagban, mint ſ. Pal magyarazza *Rom.* 1. *v.* 20. Annak utanna magyarazatot ekkeppen teſi utanna ſ. Ianos: *Ez vilag pedig ö altala teremtetet.* Azert hamiſſan corrigallya Enyedi ſ. Ianos Euangeliſta mondaſat. De hany feje hogy igy méréſeli folyaſaban megh bantani?

Hogy pediglen azt az *exceptiot* veti utanna, hogy nem ez lathato vilagnak teremteſejert vetetik az utolſo ſo: *Ez vilag ö altala lött*, mert az következendö ige ellene vagyon, *Ez vilag ötet meg nem iſméré*, párah csak es ſem fęny veſtés. Mert ez ige: *Vilag*, az elsö es à maſodik ſolasban *ver.* 10. vétettetik ez lathato vilagért. Az harmadikban, ez vilagiakért, kikről mondgya oſton ſ. Ianos, hogy nem iſmerték meg az örökkevalo Iget. Nem-is illetlen, hogy azon egy ige, azon egy ſolaſnak folyaſaban kúlömb jedzeſſel veteſſek, mint megh lathatod *Eph.* 4. *v.* 5. iſmet 1. *Ioan.* 5. *v.* 4. 19. De mind ezekről oda alab iſmet ſollyunk. Mert ezen levet ſozza főzteben oda alab-is. Egy vagyon hatra.

IV. Minden ember az ö teſti állapatiya, és állattya ſerint leſſen vérből, és ſerfiu akarattyabol. Ez ſent Ianoſé.

De à Chriſtus által nem leſsnek az emberek verből, és ſerfiu akarattyabol. Ez meg tetſik ebbol: Ez vilag ö altala lött, *mellyet ez magyaraz meg*: Valamenyien pedig ötet vöttek, *&c.*

Hát

Hát a Chriſtus által nem leßnek teſti állapattyok és állattyok ßerint.

F. Az *elsőre*: Minden ember az ő teſti állapottya, és allattya ßerint, tudni-illik, az termeßetnek közönſçges nemzeſe, és ßaporodaſa ßerint, leßen vérből, es firfiu akarattyabol. Es igy az *minor* el eſik. Mert az elsö vagyon az termeßetben valo nemzeſről: az maſik az elsö teremteſről. Mert nem eleg ok ez: Hogy ha az Chriſtus által nem leßnek teſtből, vérből, azert ſemmikeppen nem leßnek. Mert igy ha à te *conſequentia*dnak engednenk, nem-is ßülettetnék ſenki uyjonnan az Chriſtus által.

Az mi nezi az *ratio*t, okot, mellyel tamogatod, illetlen toldalek. Mert ez ßo: *Ez vilagh ö altala lön*, az elsö teremteſről vagyon; es az ige: *Vilag*, az lathato vilagert vetetik, à mint eleb megh mutatam az elsö, es maſodik ßoban; Az harmadikban: *Ez vilag ötet nem iſmeré*, az emberekert. Mellyet ez ßo magyaraz: *Es az kik ötet vévék*, &c.

V. Ha ki azt véli, hogy Moſeſſel eggyut azert ßol Ianos az elsö teremteſről, mert egy-arant valo ßoval kezdik, az, azt-is mondhattya, hogy Ianos azon dologrol irt, melyről Ieremias cap. 26. & 27. In principio, *kezdetben.*

F. Hamis patvar ez: mert nem az egy ige: *Kezdetben* viſen minket arra, hogy az elsö teremteſről ercsük az ß. Ianos tanitaſat, hanem az *ſubjecta materia*, az, az miről tanitas vagyon, à Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſçgeről: mert *teremtö*. De gyügy ög Enyedi ez fęle apro ki fogaskaval az ő Ivadekinak, es ez illyen fige levellel, tévelygeſçnek rutſagat fedezgeti.

V.

A ßent Ianos Euangeliomanak kezdetinekből ßerint valo magyarazattyarol.

CAPUT. I. v. 1.

Kezdetben vala az Ige.

Hogy Cerinthus eretnek vallaſa adot legyen okot ßent Ia-

Ianoſnak, az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſegeről, Irenæus Doctor iraſabol oda fellyeb megh mutogattam. Mert Cerinthus eretnek ezt tanittya vala, hogy az Chriſtus Ioſephnek fia, kiben az Chriſtus ßollot, ki által csudakat-is tőt, de mikor ßenvedet, akkor az Chriſtus ki ment belőle. Illyen az Enyedi vallaſa-is. Mert azt tanittyak hogy, noha ß. Lelektől fogontatot, de azert ugyan csupa ember: az Atya Iſten ßallot bele, az lőt láthatova az teſtben, *&c.* Igy azert kerdesben forog vala ßent Ianos idejeben à Cerinthus eretnek vallaſa miat, ha örökke valoé az *Ige*, Chriſtus? Im ßent Ianos egy terhes beßeddel teßen valaßt arra: *Kezdetben vala.* Mely mondaſaban az *kezdetnek* igejen nem az Euangeliomi tanitaſnak el inditaſanak idejet, es elsö el kezdeſet erti: Mert micsoda nagy dolgot mondot volna ugy ß. Ianos à Chriſtus felől? Hogyhogy tehetet volna eleget az Cerinthus eretnek vallaſanak? Kerdes vagyon arrol, ha *örökke* valoé: hog felelt volna időre arrol az ki igaz Iſten? Avagy nem tudtaé azt akar mely vékony ertelmű ember-is, hogy az Chriſtus emberſçgeben, időnek kezdetiben fogantatot ßülettetet, és kezdet prædikallani? örökkevaloſagra viſi azert ez ßoval: *Kezdetben vala az Ige*, az Chriſtus Ieſuſnak ßemelyet Iſtenſegeben. Mert *Iſtennel* lenni, és időben *kezdetni*, oly meßße jarnak egy-maſtul, hog azt egyben nem bekeltethetni. Mert nem Faluſi Peter Biro à Chriſtus, hogy időnek kezdetiben tetetet volna Iſtenné, de csak ki jelentetet örök Iſtennek lenni: Mert à ßemelynek alazatoſſagaban, mint egy homalyban tartatik vala, mint à Nap à köd mia. De à Chriſtus Iſten. Hát lehetetlen, hogy örökkevaló Iſten ne legyen. Mert Iſtennek lenni, és időben lenni, lehetetlen. Mert nem ollyan csinált Iſten az Chriſtus, mint valamely Biro.

Enyedinek ez ellen egyetlen egy argumentoma vagyon, kinek à gyanoſſab réßet ſok iraſokkal bizonyittya, hogy mar, es egy *iſtantia*ja emelitő toldalekja, mellyeket laſſunk rendel.

I. Valaminemü kezdetről tanitanak az töb Euangeliſtak, és Apoſtolok, Sz. Ianoſ-is ugyan azon kezdetről.

De az töb Euangeliſtak, és Apoſtolok, oly kezdetről tanitanak, mely

az Euangeliom prædikállaſának el inditaſa, kezdete, mint Ioan: 15. v. 27. 1. Ioan. 1. v. 1 Item: 2. v. 7. & v. 24. Ioan. 16. v. 4. Item: 6: v. 64. Ioan. 8. v. 25. Luc. 1. v. 2. Act. 1. v. 1. & v. 21. Item: cap: 10. v. 37. Phil. 4. v. 15. 2. Theſſ. 2. v. 13. Mind ezekben à kezdetnek *igeje, csak az Euangelium prædikallaſának kezdetiért vetetik.*

Hát itt ſzent Ianoſ-is azon kezdetről tanit.

I. F. Hogy az elſő *Propoſitiot* ne uiytaſſam, à maſikra elſőben azt mondom: De az több Euangeliſtak, és Apoſtolok tanitanak az Euangeliom prædikallaſának kezdetiről, de *non excluſivè*, hogy az Chriſtus Iſtenſégének őrökke valoſágat azzal, avagy ki rekeſztenek, avagy tagadnak, hanem csak azt allattyak, ez az őrökke valo *Ige* Iſten Chriſtus, az teſtben meg jelenven, mikor kezdet tanitani, mikor es micsoda időnek reſzeben inditotta el az Euangeliumnak prædikallaſat. Ladde azert az kinek Iſtennek tarto lelked vagyon, hogy más, ſőt inditani az Euangeliumnak prædikallaſának kezdetiről, kiről az bizonſágok ſolnak: más annak ſemelyeről, az ki az prædikallaſt el inditotta. Mi az Chriſtuſnak ſemellyenek őrökkevaloſagarol ſolunk ſent Ianoſſal Iſtenſégere nézve. Enyedi pedig ennek az ſemelynek cselekedetinek egy modgyarol, tudni illik az Euangelium prædikallaſának el inditaſarol. Annakokaert mely hamis dolog légen, ebből: Hogy Chriſtus bizonyos időnek kezdetiben kezdet prædikallani, ezt el akarni rontani, hogy Iſtenſégeben nem őrökkevalo, vak à ki nem láttyá.

Nota benè.

II. Enyedi kereſſen az egeſz derek ſent irasban haſonlo ſollaſt ez ſent Ianos mondaſahoz: *Kezdetben vala az Ige*, hogy az ſollyon, és ſolgallyon bizonyos időre, ſ-ugy fog valamit az ő erőſſége. Mert latod, Iſtent felő kereſztyen olvaſo, hogy ſent Ianos itt egy altallyaban tanit, nem az Euangeliomrol, ſem annak prædikallaſának el inditaſarol, hanem az *Igeről*, es annak valoſagos ſemelye ſerint valo leteleről Iſtenſégeben. Mikorj? Akkorié, mikor Szent Lelektúl az teſtben fogantatot, ſűlettetet, avagy akkorié, mikor prædikallani kezdet, hogy azt mondhatnad: Akkori kezdeti,

az

az *Ige* mikor prædikallani kezdet; mely rut ektelen ſent iras ellen valo allataſnal nem egyeb: Hát mikori az Ige? ἀπ' ἀρχῆς ἐν ἀρχῇ, *kezdettúl, az az, öröktúl foguan valo.* Mert *Iſten* az Ige. Hát őrők Iſten, es ez kezdeten ſent Ianos ertette amaz őrökkevaloſagot ki kezdet-nelkúl valo kezdet, mellyet ſoha Enyedi el nem ronthat.

III. Ez ige, *Principium*, kezdet, harom kivaltképpen valo jedzesben vetetik az irasban. 1. Azert az elſő *Petſßeneſert*, melyben az Ur Iſten ez vilagnak teremteſehez kezde, kiről Moſes *Gen. 1. v. 1. Kezdetben teremte iſten à Mennyet és à Földet* Mert ott indittatek el az idő azon az elſő petſßeneſen, kezdeten. De itt erről nincsen ſo. 2. vetetik azert az időnek bizonyos hataraert, melyben Idvőzitőnk az Euangeliomnak prædikallaſahoz kezde, és az melyben hittenek az hivek-is az Euangeliomnak, mint az Enyeditúl ſorgalmatoſſan őſſve gyűjtőt Locuſokban, es iraſokban, kiket csuda mely igen illetget az ſent Ianos tanitaſahoz. De az mint mondam illetlen. Mert itt irattatik meg az *Ige* az ő őrökkevaloſagarol: à több iraſokban, ennek az *Igenek* munkajanak el inditaſanak ideje, az prædikallasban. 3. Vetetik ez ige *kezdet*, az őrökke valoſagert. Mert az *örökkevaloſag* kezdet-nelkúl valo *épp* kezdet. Igy vétetik itt az helyen, az mint más halonlo *Aequipollentes*, eggyezző iraſok meg mutattyak: *Ante omnia*, mindenek előt, *Col. 1. v. 17. Az völgyek elot: à vizek elot: minek elötte à Föld lenne, Proverb. 8. v. 23. Pſal. 9. v. 2. Minek elotte ez az világ lenne Ioan. 17. v. 5. &c.* Ez mellől nem kel el menni.

Immar eggyik jegyzeſet ez igenek *kezdet*, elő venni, ſ-az többit abbol rontani ſemtelenſég, irás ellen valo kabaſag. Szent Lukacs, Sz: Pal, *&c.* az Euangeliomnak el kezdeſejért veſi: azert mindenút azt jegyzi? Ki nem láttya, hogy többet hoz be, hogy ſem kővetkőznek;

Nem tagadod Enyedi, hogy az *Ige*, Iſten nem volna: Mert im ſent Ianos bőtú ſerint mondgya. Azt ſem tagadhatod, hogy ezert, hogy Iſten, az Iſtenſégnek minden tellyeſſége valoſagoſſan benne nem laknek. Mert ſ. Pal mondgya bőtú ſerint *Col. 2. v. 9.* Azert vagy őrők Iſten, vagy idő ſerint

valo. De nem idő ſerint valo. *Mert uy Iſtenid ne legyenek Pſal:* 81. *v.* 10. Hát *örök* Iſten, az melyert az kezdetnek igéje itt *örökkevalóſagért* vétetik. Mert abban volt az *örökkevalóſagban* az teſtnek fel vétele előt-is, ugy-mint, *Mindenek felet örökke áldando Iſten. Rom.* 9. *v.* 5.

Vegezetre, hogy nemelly iraſokat magyaraz Enyedi az Chriſtuſra à menyiben idő ſerint, lattak, tapogattak, vele beſellettenek, *&c.* hogy arrol az időről lattatnanak ſollani az Apoſtolok, mind igaz az Chriſtuſnak à teſtben valo meg jeleneſere nézve. De nincsen *paritas* egyenlőſége ezzel à S. Ianos tanitaſaval: *kezdetben vala az Ige*, az ollyan mondaſnak.

II. Ha az regi napok meltan mondatnak az Euangelium prædikallaſanak kezdete, hát itt-is ἀρχὴ, *kezdet, azonrol. De az elsö igaz. Act.* 15. *v.* 8.

F. Hamis az egyben haſonlitas. Mert mas az *Iget* kezdetben valonak mondani: mas az Euangeliomnak prædikallaſat az kezdetben valo *Igenek* bizonyos időben el inditani, es el kezdeni. Amaz az ſemelyre néz: imez annak az kezdetben levő ſemelynek munkaja.

Vala az Ige.

Ige az Chriſtus.

Ez az ſo: λογὸς, Ige, noha kúlömb kúlömb jedzesben vetettetik az ſent irasban, de mindazonaltal kivaltkeppen mondatik az Chriſtus *Igenek*, mind ſemellyere, ſ-mind tiſtire nezve. Szemellyére nezve Ige: mert az örökkevalo Iſtenſégben ſarmazot, es igy állat ſerint valo ábrázattya az Atyanak, kit eppen, ſ-egeſlen ő magaban meg mutat *Col.* 1. *v.* 15. Mert oly kepe az láthatatlan Iſtennek, hogy à ki őtet lattya, lattya az Atyat, es viſont. *Ioan.* 14. *v.* 9. Tiſtire nezve Ige: mert mindenek ő altala, mint örökkevalo Ige altal lőttenek. Holot ő az, az ki mondotta, es meg lőttenek. Mert ezzel az Urnak Igejevel teremtettenek az Egek *Pſ.* 33. *v.* 6. *Ige*, mert az Atyanak Tolmacsa, az Angyalok es az emberek előt megjelentven mind ket ſélnek az Iſtennek akarattyat, az mellyert *Dan.* 8. *v.* 13. *Hamdabber*nek, az az, oly ſolo Igenek mondatik, ki az Iſtennek titkat megjelenti. Ez

igy

igy leven *Ige* az Chriſtus az ő Iſteni termeſetire nezve. De ezt is tagadgya Enyedi.

I. Ha ezt az életnek Logoſſat, Igejét, az Apoſtolok kezekkel tapogatták, ſemekkel látták, tehat nem valami lelket avagy Iſteni ſemelyt jegyez. De az elsö igaz. 1. Ioan. 1. *Luc.* 1. *v.* 2. *Sőt ez az Iſten Igeje mutattya ruhajat-is vérben Apoc:* 19. *v.* 13. *Hat az következés-is igaz.*

F. Az Eletnek Igejet lattak ſ-meg tapogatták az Apoſtolok; de az ő tőlle fel vőt teſtben. Mert noha egyenlő volt az Atyaval, az mellyert nem ragadomany ſerint birta az Iſtenſéget, hanem ugyan termeſet ſerint: mindazonaltal ſolgai abrazatot vőt fel *Phil.* 2. *v.* 6. melyben reſesült az *teſtben, vérben Heb.* 2. *v.* 14. melyben *ſimilis hominibus factus*, haſonlová lőt az emberekhez *Phil.* 2. *v.* 7. es igy az Eletnek Igejet lattak es tapogattak az Apoſtolok. Azert az elsőt igy meg magyarazvan, hamiſſá lőt az *Conſequens*. Mert ſoha az ember Chriſtus, Iſtenſége nelkúl, vagy Iſteni ſemellye nelkúl Igenek, még pedig Eletnek Igejenek nem mondathatnék. Mert nem az emberſégből ſármazik az *élet*, melljel az ő benne hivők életet veſznek, hanem az Iſtenſégből, melyre nézve ugy eleveniti az kiket akar mint az Atya *Iohan.* 5 *v.* 21. De az Atya, Iſtenſégenek ereje ſerint elevenit. Hat az Fiu-is Iſtenſégenek erejéből, es jo kővetkezesből Iſtenſégere, avagy Iſteni ſemellyere nezve, Ige az Chriſtus, még pedig életnek Igeje.

Igy kell érteni az véres ruhaju Ige Iſtent, az ő véres áldozattya altal valo véres győzedelméről, mellyet az teſtben vitt végben: mely győzedelemnek bizonſaga vala az véres ruha *Eſa.* 63. *v.* 2. Ott azert S. Ianos ſol az Ige őrők Iſtenről, ki Kiralyoknak Kirallyanak es Uraknak Uranak mondatik *Apoc.* 19. *v.* 16. nagy Iſtennek *v.* 17. Hat nem csupa Mariatul ſúlettetet ember.

II. Ha az Ieſus azert mondatik Urnak, *hogy ö általa mehetni az Atyahoz, tehat* Logoſnak-is *igazan mondatik, mert ö általa prædikaltatot az Iſtennek Igeje. Act.* 10. *v.* 36. *&* 13. *v.* 16. Ergo.

F. Nem elegok, hogy az Chriſtus csak azert mondatnek Ur az Chriſtus.

Urnak,hogy ő altala mehetni az Atyahoz. Mert à Chriſtuſnak uraſaga, Iſteni erejere néz, mellyel ugyan termeßet ßerint valo Ur, es Uraknak Ura. Mert *nekunk egy Urunk vagyon, ki altal mindenek löttenek, mi-is ö altala.* 1. *Cor*: 8. *v.* 6. Uraſaga kőzben jaraſanak tiſtire, hogy ő altala mehetűnk az Atyahoz. Igy ßinten *Ige* az Chriſtus az ő kőzben jaraſanak tiſtire nézve. Mert az ő Attyanak akarattyat ő magyarazza meg mind az teſtnek fel vetele előt, ugy-mint, Iſten tanacsoſſa. *Eſ.* 9. *v.* 6. es *ßövetſegnek Angyala, Malach*: 3. *v.* 1. Mert ő bocsatot az teſtnek fel vetele előtt-is Prophetakat, es Apoſtolokat, *Luc.* 11. *v.* 49. kik az ő Teſtamentomban-is azől Lelkenek altala ßollottanak. 1. *Pet.* 1. *v.* 11. Azert *Ige* az Chriſtus Iſtenſęgere nezve-is, Tiſtire nézve-is; mely utolſorol kel erteni az Enyeditől elő hozot iraſokat, mely amaz elsőt nem rontya, sőt allattya. Sz. Pal-is az teſtben megjelent Igeről ßol. *Heb.* 1. hogy ßollot az utolſo időben, de az teſtben. Mert egyeb arant az elſo időkben-is, mint Iſtennek elő Tolmacsa ßollot.

Annak-felőtte igen megh kel kűlőmbőztetni, az prædikallas ala adattatot Iſten beßedet, az életnek Igejetől, es Authoratul, ki az Ur Chriſtus. Amazt-is kűldőtte Iſten, de az Prophetak, es az Apoſtolok altal hogy prædikallyak. Imezt-is, az életnek Igejet kűldőtte az Ur Iſten, de ő magat, az mint Szent Pal tanit: *Az Iſten ki bocsatotta.* Kicsodat? Az ő Fiat. Hogyhogy bocsatta ki? Vegye fel az, az ő Fia az teſtet, legyen Aſſonyiallattul, es annak-utanna hirdeſſe ő maga-is az Euangeliomot. *Gal.* 4. *v.* 4. Hogyhogy bocsathatta volna ki, ha nem volt volna az előt.

Vala Iſtennel.

Cerinthus Eretnek vallaſa miat maſodßor az-is kerdesben forog vala: Ha az Ige *kezdetben*, az az, őrőkke volt, tehat holot volt? Im arra-is rővid, de terhes ßoval teßen valaßt ßent Ianos: *Iſtennel vala.* Hogyhogy lehetet volna pedig Iſtennel, ha valoſagos ßemely nem volt volna? De ez ellen-is agyaskodik Enyedi, és azt mondgya:

Az

Az mondatik Iſtennél lenni, az mi emberektűl el reytetet, es iſmeretben nincsen, de Iſten elöt bizonyos es nyilvan vagyon, vilagos, es annak utanna az embereknek megh nyilatkozni, es nyilvan megjelentődni, mint 1. *Ioan* 1. *v.* 2. *egymas elleneben vettetik ez kettő*: Lenni az Atyanal; Megh nyilatkoztatni. *Ioan.* 17. *v.* 5. *Mindenkor dicsőſſeges volt az Atyanal az Chriſtus, de embereknél nem cap.* 7. *v.* 39. *Heb.* 2. *v.* 9. *Baptiſta-is Propheta volt mi helyen ſogontatot, de Iſtennél: David-is az Kiralyſagra valo fel kenettetéſe előtt-is Kiraly volt, de Iſtennél, nem embereknél.*

Mind ezeket bizonyittya ß. Pal Coloſ. 3. *v.* 3. *Az holot Iſtenben lenni annyit teßen, mint emberektűl el reytve es el titkolva lenni.*

F. Az Iſtennek előve valo el lataſat es el tudaſat, hamiſſan ſoghja Enyedi egyben az Chriſtuſnak Iſtennél valo létével. Mert Chriſtus nem ugy volt az Iſtennél, mint az, az mi megh nincsen, de jővendőben vagyon, azert az Ur Iſten mint jővendőt csak magaban tudná, egyeb ſenki nem; hanem *realiter*, valoſagoſſan Iſteni ßemellyeben. Azert à mi Iſtennél jelen vagyon valoſagoſſan, nem lehet az ſoha *elővevalo* el latasban, es Iſten elméjének el tudaſaban. De az Chriſtus jelen volt Iſtenél valoſagoſſan, ugy-mint eggyetlen egy ßűlőtte *Ioan.* 1. *v.* 14. az ő dicsőſſęgenek fęnyeſſęge, es ßemellyenek ki metßet bélyege *Heb.* 1. *v.* 2. Oly igen jelen volt Iſtennél valoſagoſſan, hogy minek előtte az főld teremtetnék, mar ßületet vala; az Ur birja vala őtet az ő útanak kezdetiben, *&c. Prov.* 8. *v.* 22. Laſd ott. Mellyert ß. Pal-is azt mondgya *Col.* 1. *v.* 15, 17. hogy olly első ßűlőtte minden teremtet allatoknak, ki mindeneknek előtte volt, es mindenek ő altala allanak. I.

Mas azert Iſtennél valaminek lenni az ő elővevalo el tudaſa es el lataſa ßerint, ugy mint kik męg megh nem lőttenek, de azert meg lejendők; mint az Chriſtuſnak *meg teſtesüléſe*, mely az időnek tellyeſſęgeig, csak elővevalo el tudasban vala Iſtennél: mint abban az teſtben valo meg dicsőiteſe *Ioan.* 17. *v.* 5. Mert noha Iſteni ßemellyében őrőkke dicsőſſęges vala *Ioan.* 12. *v.* 41. De azert az teſtben valo meg II.

Iſtennél lenni.

je-

jelenésre nezve, jövendőben vala, mint Baptista-is Propheta volt Istennél ßületese előt-is, az Istennek decretomara es tanatsara nezve: David Kiraly-is, azon Istennek előve el latasaban Kiraly vala Istennél &c. mondom, mas ezekről ßollani, mellyek meddig meg nem lőttenek, Istennél voltanak az ő el tudasaban: mas arrol, az mi *Actu & Realiter erat apud Deum*, valosagossan, élő keppen vala az Istennél, mint az Christus Ige az ő Istensęgeben. Ezt mutattya megh az ß. Ianos tanitasanak czellya. Mert nem aßt akarja itt ez helyen az Ige felől tanitani, hogyhogy volt az Isten decretomaban s-elővevalo latasaban az ember Messias, mert itt egy punctnyi emlekezet sincsen az Christusnak embersęgéről, hanem mayd oda aláb nyilvan tanit arrol, hogyhogy lőt az Ige testé *ver.* 14. hanem azt akarja meg mutatni Cerinthus Eretnek ellen, amaz kezdet nelkúl valo kezdetben, az őrőkkevalosagban holot volt az Ige? azt mondgya: *Istennél*, nem előve el tudasban, hanem ugyan valosagban. Mert *en es az en Atyam egy vagyunk Ioan.* 10. *v.* 30. Azert mondgya: *En az Istentül jöttem ki s-jelen vagyok, mert nem magamtul jöttem, de ö bocsatot engemet Ioan.* 8. *v.* 42. Hogyhogy jőhetet volna ki à testben, ha az testnek fel vétele előt, nem volt volna? Az ruhadnak előtte kel te neked lenned, hogy azt fel öltőződ, meg jelenß, ugy mondathatol el jőni az ruhaban. Hoǵhogy jőhetnél el az ruhaban, ha az ruha kivúl te valosagossan nē voltal volna? Igy bocsata ki Isten az ő Fiat, hogy legyen aßßonyiallattul az testben *Gal.* 4. *v.* 4.

III. Nem gondolt Isten az Christus.

Annak-felette *gondolt Isten* volna az Christus Mariatol valo ßületésęig, es az utan lőt volna valosagos Istenné, mely képtelen.

Hamis azert ez magyarazat, hogy az Christus az ő Istensęgeben nem volt volna Istennél valosagossan, de csak el latasban, es előve valo el tudasban. Az mely irasbol azt akarja bizonyitani Enyedi, nem az Christusra néznek, hanē az hivekre, eggyik az Kőzben-jarora. Azert Enyedi à Christus ßemellyere nező mondasokbol, hogy nem bizonyithat, csalard minden állatasa.

Igen meg kel azert kúlőmbőztetni à Christus valosagos létét, mely ßerint à testnek fel vetele előt-is volt *Ioan.* 8. *v.* 58. mely ßerint az ô Testamentomban az Atyaknak is meg jelent, az mint oda fellyeb nyilvan meg bizonyitottam, az ő meg jelenesęről à testben, melybē Isten lőt lathatová 1. *Tim.* 3. *v.* 16. mely ßerint noha Kőzben-jaro Christus volt ßületesętől fogva, de mindazonaltal akkor jelentette ki magat kivaltkeppen, mikor derekason à Kőzben-jarasnak tißtihez kezde. Innen tagadni à Christus valosagos létét az testnek fel vetelenek előtte, ßemtelen hamissag; mint: Az Christus Kőzben-jaro volt ßületesętől fogva, de Istennél: az embereknel oßton hogy meg jelent: azert nem volt annak előtte valosagossan. Latod, hogy tőbbet hoz be Enyedi az *consequentia*ban, hogynem-mint az *antecedens* engedne, mely argumentalasnak modgya, csak csalard es sikamlas az igazsag előt & *principium petit.*

Es az az Ige Isten vala.

Ez igekben kapcsollya be ß. Ianos tanitasanak czellyat, vagy *Propositio*jat, mellyet fel vőtt à Christus Istensęge tagado Cerinthus eretnek ellen, meg bizonyitasra: *Az Ige Isten vala.* Honnan bizonyitod ßent Ianos? Ezkedigh két nagy erőssęggel, melynek az elsőt véve az *Igenek* őrőkkevalosagatul. Mert *kezdetben*, az az, *öröktül-fogvan* volt. Masikat *à reali subsistentia*, valosagos, es élőkeppen valo leteletúl: Mert *Istennel vala.*

De tovabba Cerinthus eretnek vallasanak miatta, harmodßor, az-is kerdesben forog vala: Ha az *Ige* kezdetben Istennel volt, kicsoda ez az *Ige*, talam csak elmeben gondolt tanacs az *Igenek* állapottya felől? Valaßt teßen erre-is ßent Ianos: *Isten vala.* Mert az Istennel lenni valakinek kezdetben, nem lehet, hanem ha ollyan őrők Isten leßen, mint ő maga az, à kinel vagyon. De ez az Ige valosagossan Istennel vala kezdetben. Hát ollyan őrők Isten, mint ő maga az Isten.

I. Valakikhez az Isten ßava leßen, azok mind Istenek Ioan: 10. *v.* 35.

De az Chriſtushoz, mint az Birakhoz, Iſten ßava lót, és ugy tételet ſ-rendeltetet Iſtenne. Act. 2. v 36. Heb: 1. v. 9.

Azert az Chriſtus Iſten, mint valaki à kikhez Iſten beßede leßen.

I. F. Az elſő mondaſra. Chriſtus ß. Ianoſnal veßen erőſſeget *à minori ad majus*, az kiſſebről az nagyubra, az Sidoknak, es Enyedinek patvarkodaſok ellen, illyen modon: Ha az irás az Magiſtratuſokat, Birakat Iſteneknek hija az ő tißtekert, ſokkal inkab az Chriſtus Iſten, az ő Atyanak Iſtenſęgevel valo egyenlőſegert. De az elſő igaz, hogy az Birák Iſtenek az ő tißtekért. Mert az iras megh nem czafoltatik. Hát az kővetkőzeſ-is igaz, hogy à Chriſtus Iſten az ő Attyanak Iſtenſęgevel valo egyenlőſegert.

II. Megtetſik azert, hogy mas az földi csinalt Iſten, à mineműek az Faluſi ſ-Varaſi, Pal, Peter Biro batyak, kikről mayd minden eſtendőben le vonßák az Iſtenſęgnek tißtit, vagy ha meg halnak, mint egyeb emberek, el enyißik minden Iſtenſęgek: más az termeßet ßerint valo Iſten, ki az Fiu az Atyaval, es à Szent Lelekkel eggyűt. Mert amazok Iſteneknek mondatnak *cum reſtrictione*, meg hatarozaſſal tißtekre es męltoſagokra nézve *Pſal.* 81. 1. *Cor.* 8. De az Chriſtus *abſolutè*, egy altallyaban, mint à többi kőzőt meg láthatod. *Eſ.* 35. v. 4. 1. *Tim*: 3. v. 16. *Num*: 21. v. 5. 1. *Cor*: 10. v. 9. *Pſal.* 68. v. 19. *Eph.* 4. v 8. *Eſ.* 41. v. 4. & 44. v. 6. *Item* 48. v. 10. *Apoc.* 22. v. 13.

III. Holot mondatnak az Birak, Enyedi, Ige Iſteneknek, kezdetben Iſtennel valo Igeknek?

Az Ige Iſtent az több csinalt Iſtenektül meg valazto nevezetek.

Ez az oka, hogy oly *adjunctum*, nevezet adatik mindenűt az Chriſtuſnak az irasban, mellyekkel az csinalt minapi Iſtenektül, meg kűlőmbőztetik, mint hogy oly Iſten fianak mondatik, kiben az Atyanak kedve be-tőlt *Matth*: 17. v. 5. *Tulaydon fia. Rom.* 8. v. 32. *Eggyetlen egy ßulötte, Ioan*: 3. v. 16. *ßabadito Ioan*: 8. v. 36. *Igaz Iſten, és örők élet* 1. *Ioan*: 5. v. 20. *Nagy Iſten Tit*: 2. v. 13. *Izrael Iſtene Luc.* 1. v. 68. *Mindenek-felet örökke áldandó Iſten: Rom*: 9. v. 5. *&c.* Hol olvaſtad ezeket à Birakrol?

IV. Iſten ſzava lót az Chriſtushoz.

Az maſodikra: *De az Chriſtushoz Iſten ßava lót*, de nem ugy mint à Birakhoz, ſem olyhoz, ki annak előtte Iſten nē volt volna, hanem ugy-mint Kőzben jarohoz, kinek olynak kel

vala

vala jelentődni az minemű őrőktűl fogvan volt, Diesőſęges Iſtennek. Mert à ſolgai abrazatnak alazatoſſagaban az, mint egy meg tartozasban vala, mint ſent Pal erről bőtű ſerint igen vilagoſſan tanit *Phil.* 2. *v.* 6, 7. az holot elſőben őrők Iſtenſégeről irja meg az Chriſtuſt: mert Iſten formajaban leven egyenlő volt az Atyaval, ugy-mint ki nem ragadomany, de termeßet ßerint Iſten volt. Annak-utanna: *emberſegeröl.* Mert az à Menyei felſęg az teſtet fel őltőzven magat megh alazta, haſonlo leven az emberekhez. Ebben azert az alazatoſſagban. *Habitu inventus eſt-ut homo*, emberi abrazatban talaltatot mint ember, *v.* 8. az mellyert az ő Iſtenſęge, hogigy ſollyak, mint az napnak vilaga az felleg miat, meg tartoztatasban vala. Lőt azert beßede Iſtennek ehez az ő ſent Fiahoz, mint ſolgai abrazatban levőhőz, de nē azert, hogy moſt csinállya Iſtenné pußta emberből, à mint Enyedi gűgyőgi, hanem à ki Iſten volt őrőktűl, azt ebben az alazatoſſagban-is ollyannak mutaſſa lenni. Ezt bizonyittya ß. Peter *Act*: 2 *v.* 36. à holot azt mondgya Urra, es Chriſtuſſa tőtte. Mert az előt-is Ur, es Chriſtus vala, de nem iſmerhetik vala Urnak, es Chriſtuſnak à ſolgai formabā valo alazatoſſagert, hanē Iſtēnek ōnnōn maganak kellet bizonſagot arrol tenni, hogy az, az Ur, es à Chriſtus, à ki őrőktűl-fogvan Ur volt. Sz. Pal-is igen nyilvan mondgya. *Hebr.* 1. *v.* 9. *Meg kent tegedet Iſten* (ki à Chriſtus) *az te Iſtened, ki az Atya.* Mert az mint őrőktűl fogvan az ő vele levő Ige Iſtent arra rendelte vala, hogy az teſtet fel vegye: ugy az Szent Leleknek-is ajandekat az teſtben mértek-nélkűl vévé.

Annakokaert az Chriſtus termeßet ßerint valo bizony őrők Iſten.

II. Articuluſ-nélkül vagyon itt ez ige: Iſten, *mely azt jelenti, hogy nem amaz felséges Iſtenről vagyon itt ßo, mellyet az előtte valo, és az következendö* clauſula *jelent. Eraſmuſ-is az Haromſagnak meg aggot tevelygeſert mondot az mit mondot ehez.*

F. Csuda apro fikamlaſok altal akar el menni Enyedi az igaſſag mellől. Ha azert az Eraſmus feleleti nem eleg, az Bezaéval tellyek be az torkod, mely ez: Hogy az λογος, Ige,

mutatodnek *ſubjecti rationem habere*, olynak lenni, kiről ſo vagyon: ez ige pedig θεὸς *prædicati*, olynak ki amaz Logoſrol mondatik, az *Articulus*, az λογος, Ige eleiben vettetet, ſ-nem ez eleiben θεὸς. Az melyből meg tetßik, hogy az termeßet ßerint valo Iſten mondatik, es prædikaltatik itt az helyen az Igeről. Azert ez minapi értetlen gyermeki tevelygeſt (*az Erdelyiekre nézve*) ezzel nem erősitheted.

VERSUS II.

Ez az Ige kezdettűl-fogva az Iſtennél vala.

Eddig valo mondaſat ß. Ianos ezzel rekeßti be, es az mit elsőben mondot vala, ebben az *Epilogus*ban be ſummalasban, azt hozza elő. Mert à minemű két erősſęggel állata, hog az ige őrők Iſten, azt vegezi itt el, es az mellyeket ez utan elő hoz más rendbelick leßnek, à mint maydan meg láttyuk.

Itt pediglen imez iget kel meg jegyzeni πρὸς, *Apud Deum*, az Iſtennel, mellyel az ßemelyeknek külömbsęge jelentetik. Mert mas az Atya, kinel az Ige Fiu vagyon: mas iſmet az Ige Fiu, à ki az Atyanal vagyon, mint, mas à Nap, mas az vilagoſſag, ki az Napban vagyon. Azert mondgya: *az Iſtennel vagyon*. Mert az Fiu nem külömbőztetik meg az Atyatul Iſtenſégeben, de ßemelyeben. Ez-okaért jol mondom. Ez *Ige* Iſten, vala az Iſtennel. Mert az első fogasban ez ige *Iſten*, az Fiura hataroztatik ez igevel: *Ige*, hogy tudni illik, az Fiu legyen az Atya Iſtennel. Hogy annakokaert azokat à mellyeket az elől ſolla az Igeről, inkab elmenkben olthaſſa ß. Ianos, azert hozza iſmet elő azt, az mit előb-is meg mondot volt.

I. Valamint mi voltunk Iſtennel örőktűl fogvan: ugy az Logoſ-*is*
De mi Iſtennél voltunk csak prædeſtinatione, *elove valo el rendelesben, és el tudasban. Eph. 1. v. 4.*
Azert à Chriſtuſ-is ugy.

F. Az hiveknek, ſ-egyeb teremtet allatoknak Iſtennel valo leteleket őrőktűl-fogvan, hamiſſan kőti egyben Enyedi az *Igenek* Iſtennel valo letevel. Mert mi, az mint oda fellyeb mondam, előve valo el latas ßerint, voltunk Iſtennel, melyre

re nézve igazan mondgya Enyedi, hogy ſemmi ei mult nincsen, ſem jővendő, Iſten előt, hanem mindenek jelen valok: Mert mindenek ő benne vadnak *Act. 17.* az melyre nézve az Chriſtuſnak meg teſteſűleſe-is jelen volt Iſtennel. De az *Ige* őrők Iſten, nem előve el latasban volt, hanem ugyan valoſagoſſan Iſteni ßemelyeben, Iſtennel volt. Azert felőtte nagy dolgot jelentet ezzel ß. Ianos, ollyat, mint à mit oda fellyeb harom izben monda az Igeről. Mert azoknak csak be ſummaloja. Az *Concluſio*, be ſummalas pedig egy az előtte jaro mondaſſal. Tehat akar azt mondgya: *Az Ige Iſten vala*: akar azt: *Az Ige kezdetben vala*. akar azt: *Az Ige Iſten kezdetben az Iſtennel vala*, egyenlőkeppen nagy dolgot mond. Mert mind ezek az egy Igeről prædikaltatnak.

II. Ha kezdetben Iſtennél lenni az Igenek, annyit teßen mint, csak Iſtennek tudni az Meßiaſt, az után embereknek-is, tehat az ellenkezők Logoſſanak örökkevaloſaga itt elenyißik, es ugy nem csak kezdetben, hanem az Kezdetnek előtte-is utanna is, az az mindenkor volt, vagyon, es leßen Iſtennél. Maſut pedig ſem kezdet az utan lenni, mert az, az λογος *mint Iſten mindenut vagyon, mindeneket be tölt, &c.*

F. Nem igaz az *Antecedens*. Mert Iſtennél lenni valaminek két keppen mondatik. 1. *Actu*, élőkeppen, valoſagoſſan, allat ßerint, es igy vagyon az Fiu, Ige Iſten, az Atyanal, mint az vilagoſſagh az napban *realiter* valoſagoſſan, avagy, az bőlcs emberben az bőlcseſęg, az mint oda fellyeb megh bizonyitam. 2. *Præſcientia*, elővevalo el latas, es el tudas ßerint; mint az hivek, kik az őrők életre rendeltettenek, Baptiſta az ő Prophetaſagabā, David az ő Kiralyſagabā, *&c.* Immar nem következik: Az mint mi voltunk Iſtennél, ugy az Ige-is. Mert nem csak egy lételnek modgya vagyon az Iſtenben valaminek hogy tovab annál nem mehetnénk. Azert nem hogy el enyißnék az Igenek őrőkkevaloſaga állat ßerint, de ſőt inkab igen ki nyilatkozik. I.

Hog pediglen Iras nelkűl, az ő fejetől Enyedi oda toldgya: *Nem csak kezdetben, de kezdetnek előtte-is volt volna, az az, mindenkor, ugy mint ki mindeneket be tölt*, jo értelemmel meg en- II.

gedgyük, csak hogy abban vétkezik, hogy az Kezdetnek Kezdetet ád, holot mi az Euangelium prædikallasanak kezdetiről itt nem szolunk, hanem csak az Kezdet nelkül valo kezdetről, az örökkévalosagrol. Volt azert az Christus az Euangelium prædikallasanak előtte valo kezdetben, az örökkevalosagban, Istenségeben, mely szerint mindenkor volt, vagyon, es lészen, sőt mindeneket betölt, nem is kezdet sohol lenni Istensége szerint, hanem az testben az Ige Isten csak megjelent es latharová lőt 1. *Tim.* 3. 16. A melyből kővetkezik, hogy örökkevalo Igeről szolitt S. Ianos.

VERSUS III.

Mindenek ez altal teremtettek, es ő nalla nelkül semmi nem teremtetet valami teremtetet.

Valaki altal mindenek ugy teremtettenek, hogy semmi ö nalla nelkül nem teremtetet, az, termeßet szerint valo Isten. Mert az teremtesnek cselekedete, hogy semmiből *valami* vagyonra jöjön *oly tulaydona az Istennek, hogy senki töb Istennél teremtö nem lehet, az mellyert azt mondgya Ieremias cap.* 10. *v.* 11. El veßtenek az Istenek kik az mennyet földet nem teremtették.

De az Ige Isten altal teremtettenek mindenek, ugy hogy semmi ö nalla nelkul nem teremtetet valami teremtetet, mellyet szent Pal Col. 1. *v* 16. *meg magyaraz, mellyek az eghen vadnak es mellyek ez földön, ugymond, lathatok es lathatatlanok, akar Kiralyi székek, akar Urasagok, akar birodalmok, akar hatalmassagok, mindenek ö altala es ö rea nezve teremtettenek.*

Annakokaert az Ige Isten, termeßet szerint valo Isten.

Nem jo semmel nézi ez világos túkörben Enyedi az ő ellenségét, az bizony örök Istent, ez okaert igy szol ellene:

I. Valaminemü uy Menyről es Földről szollot Esaias. Ieremias, pedigh uy szövetségről, ugyan ollyan teremtesről szol itt szent Ianos.

De Esaias oly uy Menyről Földről szol, ki az Meßias idejeben csak uyittatik, az mellyért az Christus uy embernek, uy Adamnak mondatik, es hogy uy orßaga, uy nepe vagyon.

Annak okaert uy Mennek Földnek teremtéséről s-meg uyitasarolßol itt szent Ianos.

F. Enyedi ennek az *sectio*nak, reßecskének az utollyan tőtte fel ezt az czélt, es az bizonsagon kezdett az S. Ianos tanitasa ellen szollani.

I. Lassa doda alab Cap. 5. az holot az Christus teremtönek mondatik.

Hamissan fogja egybe az Esaias uy Mennyéről es Földéről valo jövendöléset, az S. Ianos beßedeben lévő teremtéssel. Mert soha az uyonnan valo helyre allatas, ki nem rekesti az mindeneknek semmiből valo teremtését; sőt az mennynek földnek teremtéseben valo cselekedete Istennek, nem vettetik elleneben az uyonnan valo helyre allatasnak cselekedetinek. Azert micsoda kővetkezes ez: *Esaias jövendöt mondot uy menyről földről: Azert ninesen itt tanitas a menynek földnek semmiből valo teremtéséről?* Sőt azert vagon itt szo a mennynek, földnek Christus altal semmiből valo teremtéséről, hog abbol vitessünk annak a semmiből teremtetet mennek földnek, de az bűn miat megh veßetnek meg uyjulasanak azon Christus altal, ismeretire. Mert ha ő nem teremtette volna a Mennyet Földet semmiből elsőben, hogy hog uyithatná meg, hogy uy Egh és Föld leheßen?

II. Mas azert szollani az uy menyről földről, annak uyonnan valo helyre állatasarol, avagy uy teremtetéséről, kiről Esaias es az Apostolok közösleg szollanak, melyre nezve az Christus-is, ugy mint Közben-jaro, uy Adamnak mondatik, ellenébe vettetvén az ő Adamnak, es hogy uy orßaga s uy népe legyen. Mert a Christus is ollyan uyonnan teremtő, avagy uyonnan szülő, mint az Atya *Ioan.* 1. *v.* 33. 1. *Cor.* 1. *v.* 30. *Eph.* 5. *v.* 26. *Tit.* 2. *v* 14. Mas a mennek földnek semmiből valo teremtetéséről, melyről tanit itt S. Ianos, a mint szent Pal magyarazza *Col.* 1. *v.* 16. *Heb.* 1. *v.* 2 peniglen ugyan meg mondgya, hogy az Christust tőtte az Isten mindeneknek örökössévé, ki altal ez világot-is teremtette, mint ismet *ver.* 10. Dauidbol bizonyittya *Psal.* 102. *v.* 26. hogy kezdetben ő fundalta az Földet, es az Egek az ő kezeinek csinalmanyi. Hogy

peniglen ez lathato Földről es Egről kellyen érteni, megh magyarazza *ver.* 11. *Ókel veßnek.* De ha az uyonnan ßúlőttek-nek teremteſekről kellene Enyedivel magyarazni, azt kellene késkételen mondanunk, hogy az uy meny föld az hivekkel eggyűt el veßnek, mely képtelen. Hat ezkeppen i. raſt iraſſal magyarazvan, vagyon itt ßo az első ſemmiből valo teremteſről.

III. De az ß. Ianoſnak fel tőtt czellya ſem engedi, hogy maſ-rol magyarazzuk: mert Cerinthus Eretnek ellen, azt mutattya meg az teremteſnek cselekedetiből, hogy őrők Iſten az Ige. Miert? Mert mindenek, Meny Föld ő altala teremtettenek. Micsoda erőſſęg volna pedigh ez: Az Ige őrők Iſten, mert uy meny föld leßen? De tamogattya romlot igyét.

II. Mert ez ige: Mindenek, *gyakorta csak az emberekért vétetik. Hat itt-is, es csak az embereknek uy teremtője, vagy uyjá ßuloje az Chriſtus*: *Ianoſ-is arrol ßol. Az első igaz Ioan.* 12. *v.*32. *Item* 13. *v.* 3. *&* 17. *v.*2. *Matt.*17. *v.*2. *&* *v.* 11. *Eph.* 1. *v.*10. *&c.*

I. F. Szokott *ſophiſtica* alaſa ez Enyedinek: *Gyakor helyen imigy vagyon, azert itt-is.* Hamis. Mert ha maſut egy nehany helyeken ugy vagyon, nincsen itt. Oka ez: Mert az *reſtrictio* nak nem hogy helye lehetne itt, de męg csak gyanoja ſincsen. Tekincs belé valoba mit mond ß. Ianos: *Mindenek.* Nézhetße hogyhogy *limitallya*: *Valami teremtetet*, ugy hogy *SEMMI ő nalla nelkul nem teremtetet.* Az *SEMMI* csak az emberekre nézé, ha valami kicsin ßikracskaja az lelki iſmeretnek benned vagyon? Ha ſemmi az Chriſtus nelkűl nem teremtetet az mi teremtetet: tehat mindenek ő altala teremtettenek. Micsoda Mindenek? Az Föld, Meny, kik el veßnek, *&c. Pſ.* 102. *v.* 26. *Heb.* 1. *v.* 11.

II. Az mi nez az *locuſ*okra 1. Nincsen azokban az teremteſről valo tanitas, hogy ide ilhetnenek. 2. Mindenkor vettetik elől vagy utol oly *adjunctum*, nevezet, mellyel megh hataraztatik es ki fejeztetik ez ige: *Mindenek.* De itt *abſolutè*, egyaltallyaban vagyon az ßo: *Mindenek ő altala teremtettenek.* Annak-okaert illetlenek ide az locuſok, nem-is kevan rendel

del valo feleleteket, holot ez kőzőnſęges feleletben be vagyon foglalvan az válaß tetel.

III. Ez ige: Teremteni, csinálni, ßúlni, ßúletni, *nem mindenkor állat ßerint valo ßarmazaſt jelentenek, hanem az* állatban, *valami meg történt változaſt, mint Eph.* 1. *v.* 10. 15. *Eph.* 2. *v.* 10. 14. *&* 3. *v.* 11. *Ioan.* 3. *v.* 3. *Iacob.* 1. *v.* 18.

I. F. Azon lépben veßekedik itt-is Enyedi, melyben oda fellyeb. *Nem mindenkor*: azert itt-is. Meg bizonyitam, hogy az láthato vilagnak első teremteſęről legyen itt ßent Ianoſnal tanitas. Mi ßükſęg tehat imez, vagy amaz igecsken kapdoſni? Nem-is illik az ßolaſnak folyaſat, imez vagy amaz igenek kőzzűle valo ki csipeſęvel megh bantani. Elegh hát hogy mindenek ugy teremtettenek az Ige által, hogy ő nala nelkűl ſemmi nem teremtetet.

II. De nagyob meg veßtegeteſe az nyilvan valo iraſnak ez, hogy az ſemmiből valo teremteſnek cselekedetit, *immutatio*ért, *refectio*ért, *renovatio*ért, akarja venni, valtozaſért, helyre allataſert, uyitaſert, ugy hogy az regen teremtetet világ, csak meguyitatot, es helyre allatot volna az Chriſtus által, ſ-nem teremtetet ſemmiből. De hamis. Mert Moyſes az teremteſnek, es à csinalaſnak igeje kőzőt kicsiny avag ſemmi kűlőmbſęget nem teßen, mint: *Fecit Deus duo Luminaria*: csinala (*Teremte*) az Iſten két vilagoſitot. *In principio creavit cœlum & terram*: Kezdetben teremte (*csinálá*) az Mennyet, Földet. Meg tetßik azert ebből, hogy nem az allatban valo valtozaſt jegyzi, ßent Ianos ez igevel, *Csinala*, *teremte*, hanē ugyan az ſemmiből valo teremteſt.

III. Ha igaz volna az Enyedi velekedeſe, kővetkeznek, hogy az Chriſtuſ-is meg uyittatot, helyre allattatot. Mert ő rola mondgya ß. Pal. *Heb.* 2. *v.*4. hogy fellyeben valo *factus eſt*, tetetet az Angyaloknal, ugy *Heb.* 3. *v.* 1. *Hu legyen annak ki* fecit ipſum *ötet teremtette.* Az Atya is meg uyittatot, es helyre allattatot volna. Holot David mondgya: *Factus eſt mihi*: Lőt ennekem oltalmam; melyigen képtelen.

IV. David Ferencz mikoron látna, hogy ez fęlé, *Gineſtæ geneſtæ gegennitæ, gegonen &c.* magyarazat *coacta*, erőßak tétel vol-

na az iraſon, más magyarazatot faragot: *Omnia per ipſum facta ſunt, id eſt, ſine ipſo nihil poſſumus facere*: Mindenek ő altala teremtettenek, az az, ő nala-nélkül ſemit nē tehetünk. *Ant.* 19.

V. Az mely iraſokat elő hoz *Rom.* 4. *v.* 18 *&c.* hogy ez ige, *Geneſtæ, geniſtæ, &c.* valtozaſért vétetik, nem ketelkedünk abban, nem-is kivantatot volna azzal levelet tőlteni, hanem, azt latta volna, hogy itt-is ſent Ianoſnal ugy véteſſek. Mert az elől ſamlalt iraſok nem teremteſről vadnak. Azert igy illetlenek. Mint, hogy ne patvarkodgyek:

VI. 1. *Ioan.* 2. *v.* 29. *Valaki igaſſagot cselekedik ő tüle Gegennitæ*, ſületetet, lőt. Itt allapotban valo valtozaſt jegyez ez ige, *lőt, ſuletet*. Amot pedig ſent Ianos azt mondgya: *Mindenek az Ige által teremtettenek, löttenek*. Melyből Enyedi azt hozza ki: Ha amot ez ige: *Születtetet, löt*, valtozaſt jegyez, hát itt-is De nincsen oly vekony ertelmű, ſ-titiletű ember ki által nem lattya, hogy oly tavul vagyon eggyik az maſiktul, mint az Egh az Földtúl. Amot Ianos Apoſtol tanit az uyjonnan valo ſüleſről, melyben az romlot termeſet valtozik uyjob allapotra, es à ſületeſnek mondgya: Imit ſ. Ianos tanit egy-általlyaban az teremteſről, mint meg mondgya *v.* 10. *Ez vilag ő altala teremtetet*. Azert erőſakot teſen Enyedi az iraſon.

VERSUS X.

Ez vilagon vala, es ez vilag ő altala teremtetet, de ez vilag őtet meg nem iſmere.

Az ſent Irasban nem ſokatlan, nem-is illetlen, hogy azon egy ige, azon egy versben kűlőmb kűlőmb jegyzesben véteſſęk, mint *Gen.* 1. *v.* 5. azon egy Sido ige *Iom*, ketſer vagyon, ſ-kettőt jegyez. Az elſő ige *diem naturalem*, az termeſetben rendeltetet egeſ napot: à maſik *diem civilem*, à munkara rendeltetet ſabados napok az egeſ hetben, à ſombatig. Igy 1. *Sam.* 1. *v.* 24. ez ige *Nanghar*, Gyermek, azon verſben ket jegyzesben vetetik. 1. Emberért: 2. Gyermeki erőtlen időért, mint *Puer erat puer*: az az, Samuel męgh gyermeki időben vala. Igy *Rom.* 9. *v.* 6. Ez ige *Izrael*, elſőben jęgzi Iacobot: maſodban az Iacob maradekit. Enyedi ſem i-

degen

degen ettúl. Mert *Gen.* 19. *pag.* 33. az deakban ez iget, *Iehova*, veſi azon versben 1. Teremtet Angyalért, maſodban az Atya Iſtenért.

Ezt azert mondam: Mert az elő ſamlalt versben, haromſor vagyon ez ige: *Világh*. Az elſő, es maſodik mondasban vetetik ez lathato vilagért, melyről azt mondgya. 1. Hogy *ez vilagon vala*: melyben tanit ſent Ianos az *Igenek* meg jeleneſęről, mely mindgyaraſt ez vilaggal kezdetet. Mert mi helyen ez lathato világ ő általa teremtetet, ottan az ő Iſteni felſęge, es dicsőſſęge minden teremtet állatokban túndőkleni kezdet, es az embereknek ſemek eleiben vętődőt: *Pſal.* 19. *v.* 1. *Rom.* 1. *v.* 16. 20. Azert az *Ige* Iſten, az ő Iſtenſęge ſerint mindgyaraſt ez vilagon vala, az mint meg mondam.

2. Azt mondgya, hogy ez vilag *ő altala* teremtetet: mellyel azt jelenti, az mit oda fellyeb monda kőzőnſęgeſſen ez világhnak ſemmiből valo teremteſęről: de nyilvabban. Mert ez vilagnak neve alat minden láthato, es lathatatlan állatokat be foglal, mint ſent Pal magyarazza. *Col.* 1. *v.* 16.

3. Azt mondgya, hogy *ez vilag ötet nem vötte*. Az holot ez ige *vilag*, vétetik az emberekert, mint meg tetſik ezen *Caputnak v.* 29. *& cap.* 3. *v.* 16. *&* 17. *Az teſtben jöve ez vilagra az emberek közżben, és ez világ*, az az, *az emberek* őtet nem vevek.

Nincsen egyebet mit mondani Enyedinek ez nyilvan valo igaſſag ellen, hanem hogy hamis magyarazattal ezeket egyben zűri zavarja, mely hogy meg teſſęk im le irom.

Ez vilagban vala.	*Ennek imez magyarazatya:*	El kűlde Iſten az ő Fiat ez vilagra *Ioan.* 3. *v.* 17.
Ez vilag ő altala lőt.		Hog idvőzűllyőn ez vilag ő általa *Ioan.* 3. *v.* 16.
		Iſten vala à Chriſtusban *&c.* 2. *Cor.* 5. *v.* 19.
		Tudgyuk, hog è vilagnak Idvőzitője ez az Chriſtus *Ioan.* 4. *v.* 41.
Ez világ őtet nem iſmere.		Vilagoſſag jőt ez vilagra, de inkab ſeretek az emberek az ſőtetſeget.

F. Hogy ez mondaſt: *Ez világban vala*, ez maſik mondas: *El kulde Iſten az ő Fiat ez vilagra*, magyarazza meg, nem igaz. Mert az mint elöb jelentem: az Igenek ez vilagon lenni az ſent Ianos tanitaſa ſerint, nem egyeb, hanem vilag kezdetitől fogvan az ő tőle teremtetet vilagban, az ő Iſteni felſegenek, es hatalmanak tündökleſe, es ez: *Ez vilagon vala*, minden időre ki terjed, nem csak az teſtben valo megjeleneſere az Igenek. Mert minek előtte meg jelent az teſtben az Ige, az előtt-is mindenút az ő Iſtenſegenek ereje, es felſege tündöklik vala mind ez teremtet vilagban. Hogy azert ez vilag nem iſmerte meg az Iſtent, minek előtte az teſtben meg jelennek, ſemmi melto ok az mentſegre nincsen az emberekben, mint nag bőlcsen Calvinus Ianos magyarazza

Hogy imezt-is: *Ez vilag ö általa lőt*, ez magyarazna: *Idvözüllyen ez vilag ö altala*: nem alhat meg. Mert az elsőben vagyon ſo, az első teremteſről, az mint oda fellyeb meg mutattam, barmokrol, vadakrol, *&c.* Kiknem idvözülnek. Az maſikban à Chriſtuſnak à teſtben valo megjeleneſenek vegeről, mely ez, hogy ez vilag ő altala meg tartaſſek, mellyet ſent Pal, 2. *Cor.* 5. *v.* 19. ſent Ianoſſal eggyűt magyaraznak.

Az harmadik meg alhat. Hamis azert az Enyedi magyarazatttya, melyet az ő felei nyakon vertenek. Mert azt mongyak *Antitheſi* 29. *In mundo, id eſt, in populo Iſraelitico*: Ez vilagban, az az, az Izrael nepe közőt. *Ez vilag ö altala löt*, az az, az Izrael nepe ő altala allatot helyre. *Ibidem.* Azonban pedig Pal es Barnabas az Izrael nepetől à Poganyokra forduſnak *Act.* 13 *v.* 46. Chriſtuſ-is *nem ez vilagert kerlek*, *Ioan.* 17. *v.* 9. oly ſepen eggyeznek az Samoſatenicuſok egy-maſſal.

VERSUS XIV.

Es a maz Ige teſte lőt.

Tanita ſ. Ianos ezkedigh igen vilagoſſan arrol, hogy az Ige termeſet ſerint valo Iſten, ugy-mint ki őröktúl fogvan az ő Attyanal vala, valoſagoſſan az Iſtenſeghben Maſodik ſemely leven, ki altal az Atya mindeneket teremtet. Moſtan immar tanit annak az örökkevalo Igenek Meg teſteſú-

Az Chriſtuſnak meg teſtesüleſeről.

leſe-

leſeről. Mert az időnek tellyeſſegeben ezt az Iget, ugy-mint ő eggyetlen egy ſúlöttét *v.* 14. tulaydon ſajat Fiat *Rom.* 8. *v.* 32. el kúldőtte, *emiſit*, ki bocsatotta, hogy à teſtet fel öltőzze *Gal.* 4. *v.* 4. Mely teſtben oſton *Deus manifeſtatus eſt*, Iſten jelenék meg. Mert mikeppen az gyermekek reſeſek az teſtben vérbe, ugy az Ige-is haſonlatoskeppen azonokbā reſesült *Heb.* 2. *v.* 14. es igy nem az Angyalokat vőtte fel, *ſed ſemen Abrahæ aſſumſit*, de az Abrahamnak magvat vőtte fel *Heb.* 2. *v.* 16. hogy mindenek felet őrökke aldando Iſten leven az Ige, lenne az Atyak közzúl-is, *ſecundum carnem*, teſt ſerint *Ro.* 9. *v.* 5.

Meg tetſik azert, hogy à Chriſtus egy ſemely, két kúlömbőző, emberi es Iſteni, termeſetiből alvan, *per unionem hypoſtaticam*, az két kúlömbőző termeſetnek eggyeſúleſe altal, egyben elegyedes nelkúl, az allatokra, akaratra, tulaydonſagokra, munkalkodaſokra nezve, *inconvertibiliter*, *indivulsè*, & *inſeparabiter*, viſſa fordithatatlan keppen, el oſolhatatlan keppen, es el valtozhatatlan keppen.

Ez tudomany az ſent iraſe, az közönſeges hité, az kereſtyen Patereké, vilagi Synatoké, es az égeſ kereſtyen vilagé, igaz es idveſſeges az Megh teſteſúlt Igiről, Cerinthus, Neſtorius, Samoſatenus Pal &c. eretnekek ellen, es ez moſtani Samoſatenicuſok ellen.

Valaki à teſtet fel vötte, ſukſeg hogy az, à teſtnek fel vétele elöt valoſagoſſan löt legyen, mert hogy hogy öliözhette volna fel az teſtet, ha az elöt nem volt volna? Hogy hogy jöhetet volna ki az Atyatol, ha az elöt nem volt volna? Ki jöttem *ugy-mond Chriſtus* az Atyatol es jöttem ez vilagra *Ioan.* 16. *v.* 28.

De az Ige öliözte fel az teſtet, mint meg bizonyitam.

Azert az Ige volt az teſtnek fel vétele elöt, ugy-mint örök Iſten, es eggyesult az teſtel, az mellyert igaz Iſten, es igaz ember, az ſemelynek eggyeſſegében.

Sok leveleket tőlt be Enyedi az nyilvan valo igaſſagnak meg homalyoſitaſara. Laſſuk rendel.

I. Ha teſtel reſesülni, az teſtnek napjait ſenvedni, az teſtnek mivoltaban lenni jelenti az nyomoruſagokat es az halalt, tehat itis azon nyomorult allapatot es keſerves halalnak koſtolaſat kelér-

ni. De az elsö igaz. 1. *Mert itt az testnek nevezeti nyomorusagot jegyez Gen. 17. v. 23, 26. Rom. 6. v. 6. & 20.* 2. *Szent Pal bizonyittya Heb. 5. v. 7.* 3. *Mert ez alat kialtot ahoz, ki ötet az halaltol meg mentheti vala Ioan. 12. v. 27. Ezech. 11. v. 7. Col. 1. v. 21.* 4. *Mert hasonlo mi hozzank Heb. 2. v. 14. Mert az hivek is meg testesülnenek. Hat az következes-is igaz.*

I. F. Hamis az *Consequentia*, az következes, hogy sok helyeken az *test* nyomorusagot jegyez, testnek napjat ßenvedni, az testnek mivoltaban lenni, azert itt-is azont jegyzené. Mert arra tanit ß. Ianos ez igikben: *Az Ige teste lon*, mikeppen jelentette ki magat amaz örökkevalo Ige Isten, kiröl v. 11. mondá, hogy jöt az övéi köziben? Az testben, mint nyilvan magyarazza ß. Pal 1. *Tim. 3. v. 16. Isten jelenék megh* ugymond *az testben.*

II. Azert mas ßollani az teströl, mas az testben valo nyomorusagnak ßenvedeseröl. Itt ß. Ianos az teströl tanit, hogy az Istennek igireti ßerint, amaz mindenek felet örökke aldando Ige Fiu Isten, fel öltözte az testet, *caro factus est*, testé lött, mely testben annak utanna sokat ßenvedet, söt ez az Ige Isten abban az ö testeben valo verevel valtotta megh az ö Anyaßentegyhazat *Act. 20. v. 28.* Tehat mas az test, kit az Ige fel vött; mas az testben valo nyomorgasa, ßenvedese, halala, kialtasa, es esedezese, mellyet vak az ki nem lát, eße veßet az ki nem érti.

III. Latod azert kereßtyē olvaso, hoǵ Enyedi abbol à testnek faydalmibol, nyomorusagibol, ßenvedesiböl veßen erössęget az testre, mellyet Christus à testben ßenvedet, es abbol allattya à mit ßenvedet à testben, hoǵ itt à test, nyomorusagot jegyez. De latode mely képtelen rut velekedesben hever nem tudvan. Mert ha az ö magyarazattya ßerint, à test, erötelensęgért, es gyarlosagert vetetnek, tehat ßükseges keppen következnek, hogy az Christus semmit nem ßenvedet. Mert testeben ßenvedet. De à test erötelensęg, azt mongya Enyedi. Hat az erötelensęg, es à nyomorusag ßenvedet, nem pedig az ember, ki lelekböl es testböl áll, es ez ertelem ßerint az ß. Peter mondasat 1. *Pet. 4. v. 1. Christus ßenvedet az*

testben, igy kel magyarazni, nem testeben, lelkeben. Mert az test itt erötelensęgert, es nyomorusagert vetetik.

Tud meg azert, hogy itt ez helyen ß. Ianos az Iget ellenbē veti az testel. Az Ige az mint nyilvan tanit, s-megh oltalmazam, *örök Isten*; az Test, Abraham avagy David magva. Mert az Istennek Fia *factus est ex semine Davidis secundum carnem*, löt az Davidnak magvabol test ßerint *Rom. 1. v. 3.* Igy immar, az Ige örök Isten, nem lehet nyomorultá, veret nem onthatta, s-meg sem halhatot, hanem teste, az az, lelekböl testböl állo emberre kellet lenni, hogy oßtan abban az lelekböl, testböl allo embersęgben vagy testben, ßenvedhessen, nyomorult lehessen. Oly vilagossan prædikallya s-magyarazza ezt ß. Pal *Phil. 2. v. 16.* hogy soha az igaz, csendeß lelki ismeretü ember, nyilvabban nem kevanhattya, mint ott megh lattyuk. IV.

Ez az közönsęges felelet, es ezekböl könyü rendel az Enyedi *ratio* ira megh felelni.

1. Sok helyeken az ige: *Caro*, test, nyomorusagert vetetik, azert itt-is; ßokot rese es csavargasa Enyedinek. De megh hamissitam az feleletben.

2. Az Christus testenek napjai, mellyeken ßenvedet, nē egyeb, hanem az ö testeben valo ßenvedesek, es nyomorusagok, mellyeket az ö tölle fel vöt testben ßenvedet. Hogy pedig azt az napot ßabja ennek Enyedi, melyben az esedezeshez, kialtashoz kezdet, nem talalta az czelt. Mert az jaßolban, à polaban, az futasban Herodes elöt, *&c.* mind ßenvedet, es az mi polankat, buydosasunkat ßentelte meg. Mert nincsen mi nekünk oly fö Papunk, ki nem tudna mi raytunk könyörülni, de olly ki hasonlokeppen meg kesertetet mi hozzank, az büntöl ki valva *Heb 4. v. 15.*

3. Kialtot az testben, mint Közben jaro, az Istensęg mindenhato erejet meg tartoztatvan, hoǵ à test ßenvedhessen.

4. A ß. Pal tanitasa *Heb. 2. v. 14.* nyilvan valo magyarazattya ez ß. Ianos mondasanak. Mert egyben hasonlittya az Ige Fiu Istent à gyermekekkel es azt mondgya, hogy à mikeppē az gyermekek reßesek az testben, ugy az Ige Fiu Isten-is fel

vőtte az teſtet. Nem kővetkezik pedig az Enyedi keptelenſęge. Mert az mikeppen az gyermekek nem erőtlenſęget, es nyomoruſagot vőttenek fel, hanē valoſagos teſtet, vert, melyben az utan ſenvedtenek, ugy az Chriſtus-is valoſagos teſtet, vert, melyben ő-is mi erettünk ſenvedet. Nem meg teſteſültenek tehat az gyermekek: mert nem voltanak az teſtben verben valo reſteſules előt; de volt az Chriſtus.

De erről oda alá bővebbeden.

UGYAN ott v. 14.

Lakozot mi közöttünk.

Honnan erthettyük meg ezt nyilvabban mi legyen, mint az Eſaias jővendőleſe ſerint, az ſent Mathe tanu-bizonſag teteleből? Mert az ſúz fogad es ſúl Fiat, kinek neve: *Velünk Iſten.* Hogyhogy Velünk Iſten? Az teſtben: mert *az Ige Iſten teſté lőn, es lakozot mi közöttünk* oly igen, hog az ő maga tanu-bizonſag tetele ſerint, Valaki őtet lattya, az Atya Iſtent lattya. Mert *az Fiu az Atyaban, es az Atya az Fiuban Ioan.* 14. v. 9, 10.

Eſa. 7. v. 14. Matt. 1. v. 23.

Nem akkor kezdet pedig lakozni mi közöttünk, mikor fel tamadaſa utan negyven napigh mulata az Tanitvanyokkal *Act.* 1. v. 3. & 10. v. 40. mint Enyedi veli, de *ab ipſa unione*, az teſtben valo fogontataſatul es ſúleteſetől fogva *Luc:* 2. v: 11. *Ma ſuletet ti nektek meg tartotok. &c.*

UGYAN ott v. 14.

Lattuk az ő dicsőſſeget.

Szent Peter Apoſtol, akarvan az Apoſtoli tudomant magaſtalni, annak fő felső okarol es authorarol, à Chriſtus Ieſuſrol azt mondgya 2. *Pet:* 1: v: 16, 17: *Mi ſemeinkel lattuk annak felſeges dicsőſſegét.* Meg magyarazza: *Mert vőt vala az Atya Iſtentul tiſteſſeget es dicsőſſeget, mikor ez Nagyſagos dicsőſſegtul illyen ſo adatot volna neki: Ez amaz en ſerelmes Fiam kiben en meg nyugodtam.* Holot hallottak? Az ſent hegyen. *Matt:* 17. v: 5. Mely mondaſaban ſent Peter ſol az Kőzben-jarorul, kinek à teſtnek alazatoſſagaban az egből kelletet tulaydon önnön magatul az Atya Iſtentől ki jelentődni, mind ſemellyenek, hog

ő ſe-

ő ſerelmes Fia az, mind tiſtinek, hogy Doctor, fő Pap, Melchiſedech Papnak rendi ſerint: *ötet halgaſſatok*, ſ-mind vegezetre Dicsőſſęgenek, mely reſs ſerint meg latſek az ő ſinenek el valtozaſaban *Matt:* 17. v. 2. Vőtte azert ez *manifeſtatiora*, ki jelenteſre nezve az Tiſteſſęget es Dicsőſſęget az Atyatul, à menyiben Kőzben jaro: Mert egyeb arant vilag fundamentumanak fel veteſe előt, valoſagoſſan mint örők Iſten birta azt az dicsőſſęget *Ioan:* 17: v: 5. De mivelhogy meg tartoztatta vala az ſolgai abrazatban, azokaert az Atyatul jelentetet ki, de ugy-hogy az Fiu-is ő magaban, mind az prædikallasban, ſ-mind az csuda tetelekben, hogy ő maga erejeből tőt csudakat, azt vilagoſſan megh mutogatta. Minthogy pediglen à kőzben jaronak minden Dicsőſſęgenek, mint egy vege vala az fel tamadas, ezokaért leg gyakrabban azt emlegetik az Apoſtolok.

Lattak azert à Chriſtuſnak Dicsőſſęget az Apoſtolok: Mert nyilvan valo jegyet, és tanubiyonſág tételeit az ő Iſtenſęgenek megh tapaſtaltak az kereſtſęgben: *Matth.* 3. v. 17. az tudomanyban: *Mar.* 1. v. 22. az Tabor hegyen *Matth.* 17. v. 2. Vegezetre halalaban, fel tamadaſaban, es Menyben fel menetelben, es mind ezeknek bizonſagi voltanak.

Hogy pedig az ő fel feſitteteſęt *Act.* 2. v. 36. Angyaloknal kiſſebbe valo letet *Heb.* 2. v. 9. Kereſtnek ſenvedeſit, gyalazatos ſidalmit, *Heb.* 12. v. 2. Iſmet ſenvedeſet *Luc.* 24. v. 25. halalat *Ioan.* 12. v. 24. teſtnek neve alat magyarazza Enyedi, mint ha ekkeppen lőt volna teſte, nem igaz. Mert nem teſt ez, hanem teſtben valo ſenvedeſek, az mint oda fellyeb meg mondam. Mert az Ige ſenvedet az teſtben nyomoruſagokat, fel feſiteteſt, halalt, melyből ugy magaſtaltatot fel, tudni illik à ſolgai abrazatbol az Iſten formajara az Atyatul, kiről à megjegyzet iraſokban bizonſag tételek vadnak.

Ha ki azert illyen ertelemmel magyarazza az ſent Ianos Euangeliomanak bőtűit, ſokkal idvőſſęgesben, Iſtenesben cselekedik, hogy ſem mint az kik az Arrius, Apollinaris, ſ-tőb eretnekeknek talalmanyokat kővetik, mentűl inkab à Samoſatenicuſoket. Summa:

A maz Ige Isten, ki őrőktúl fogvan az Istenſęgben valoſagoſſan volt, kit az Atya az ő Istenſęgenek allattyabol, őrőktúl fogvan ugy ſűlt, hogy ő vele egyenlő Isten legyen termęſętiben, es tulaydonſagiban, es ki altal ez vilagot mindę benne levő lathato, és láthatatlan allatokat ſemmiből teremtet, az teremtetteket meg tartya: mondom az, az Ige à Prophetaknak jővendőleſek ſerint az időnek tellyeſſęgeben Istentől ki boesattatek, teſte lőn, az az, teſtből, és lelekből allo ep embert vőn fel, es jollehet teſtet őltozőt volna fel, de azert az ő Isteni dicsőſęge nem volt mindeneſtől el reytetven, ha ideig meg tartoztatasban volt-is, de mulatozvan az emberek kőzőt, azt az ő Isteni felſęget, es dicsőſéget az Euangeliomnak prædikallaſa, à csuda tételek, halala, es fel tamadaſa áltat ſem ala adot, ſ-meg mutatot, mellyek által magat nem csak csupa embernek, de ugyan őrők Istennek mutatta lenni, ugy-mint ki volna Isten, és ember az ſemelynek eggyeſſęgeben, kiről az Apoſtolok tanubizonyſagot tőttenek, mellyet ezen ſent Ianos tanitaſabol ide alab, mint eddig-is nyilvan meg mutogatok, es ez moſtani Samoſatenicuſok ellen meg-is oltalmazok.

V I.

Nemely ellenveteſeknek meg feyteſi.

Mi ſavunk: Hogy ha ez iget: *Kezdetben vala az Ige*, vagy à Kereſtſęgnek idejere, vagy az Euangeliom prædikallaſanak kezdetire magyaraznok. Micsoda nagy dolgot mondana ſ. Ianos? Ki nem tudna azt, ha csak akkor volt volna az Ige? Erre Enyedi igy felel.

I. Noha Görögul irt Ianos, de azert az Sidoknak modgyok ſerint az ekeſſeget es diſſeſſeget kereſte az ſolasban.

F. Sz. Pal minden tanitvanyoknak képekben mondgya, hogy nem ment ő az Atya-fiakhoz valami diſes, es tekintetes ſolaſnak modgyaval, és bőlceſeſęgevel 1. *Cor:* 2. *v.* 1. kivel hiteti azert el Enyedi, hogy ſent Ianos inkab nézet az ekeſſen valo ſollaſra, hogy ſem az mi à dolog? Ugy ekeſiti tehat az őrőkke valo Ige felől valo iraſat, hogy mindenek-

nek-felette nézet annak igazan valo ki mondaſara, az kiről tanit. Emeliti.

II. Micsoda nagyot mondot, hogy à Logoſt ez vilagon mondgya lenni.

F. Oly nagyot, melynel nagyobbat az többivel eggyűt nem mondhatot. Mert valamint vagyon az Atya Isten ez vilagon az ő Istenſęgenek állattya, felſęge, dicsőſęge, hatalma, es gondviſeleſe ſerint, akkeppen mondgya, hogy vagyon az Ige Isten-is, az mint oda fellyeb meg mutatam. Ő maga bizonyittya ezt Enyedi az ő Prophetajabol Ovidiuſbol, es az Acs meſternek peldajabol, ki az ő munkaja kőrnyűl vagyon, mint Chriſtus az ő tűle teremtetet vilag kőrnyűl, és kinek Acs-meſterſęge az munkaban megh tetſik, ugy az Chriſtuſnak Isteni bőlceſeſęge.

III. Meg kel az Ianos czellyat nézni, ki nem az, hogy mar akkor volt az Logos, hanem hogy Istennel volt; igy: Kezdetben vala az Istennel. *Mert ezt eggyé kel csinalni.*

F. *Satis pro arbitrio.* Ha az Atya Istennek ő maganal lenni nem egyeb, hanem őrőkke valonak lenni. Tehat à Fiunak-is az Atyanal kezdetben lenni nem egyeb, hanem őrőkke-valonak lenni. Mert valami vagyon az Atyanal, az őrőkke valo. De az Ige valoſagoſſan vagyon, volt, es leſen az Atyanal, azert őrőkke valo. Mert lenni az Atyanal, es kezdetben lenni, az őrőkke-valoſágert vétetnek. Hamis pedigh az, az mint az ſent Ianos mondaſat zűri zavarja. Mert ez à *Propoſitio*: Az *Ige* Isten. Első ok: Mert kezdetben vala, az, őrőkke valo. Maſodik: Mert *Istennel vala*. Mert valoſagos ſemely. Harmad izben be ſummallya ezeket, melyben az mit eddig mondot az Igeről, azont hozza elő: *Es az Ige kezdettul foguan Istennel vala*. Ez folyaſa à ſent Ianos iraſanak: mellyet ebből ki venni nem egyeb, hanem erőſakot tenni az iraſon.

Mi ſavunk ez-is, hogy hamiſſan mondgyak az Samoſatenicuſok azt, hogy az Meſsiaſt csak Isten iſmerte legyen abban az időben. Mert iſmerte Maria, Zacharias, Erſebet, Ioſeph, és ſokan egyebek-is.

I. Szokaſa az iraſnak, hogy az kereſet az ſokkal egyben vetvén

meg csak ßamban ſe tudgya, mint itt: Ez vilag nem iſmerte, *maga ſokan iſmerytek. Azert az kereſnek iſmereti, nem tehet annyit, hogy ne mondattathatnek az Logos* kezdetben *csak Iſtennel iſmeretben lenni.*

F. Többet mástatal be az csavargaſnak réſſęn, hogy ſem az elſő engedi vala, es hamis az *ratiod*. Mert az valaßtottak az meg vettettekhez képeſt keveſek ugyan, de azert nem tartatnak ſemmi ßamban. Igy az tizenket Tanitvanyok keveſek, à hamis Prophetakhoz képeſt, de ugyan nagy ßamban tartya azert az irás, annyira, hogők is à bekekben úlven itilik az Izraelnek tizenket nemzetlęget. *Luc.* 22. *v.* 30. Azert nem az Chriſtus peldajabol kel vala Chriſtus ellen valamit bizonyitanod, hanē más haſonlo iraſokbol, mellyeket hogy nem talalhattal, nagy ruto! *Principium petis.*

II. Lam 1. *Baptiſta-is az tömletzből hozza küld.* 2. *Zacharias.* 3. *Maria, és Ioſeph,* *Luc.* 2. *v.* 50. & *v.* 33. 4. *Rokonſagi Ioan.* 7. *v.* 3. 5. *Az Tanitvanyok nem iſmertek az Chriſtuſt Matth.* 11. *v.* 28. *Azert egy-nehanynak iſmereti nem ellenkezheti meg hogy* kezdetben *csak az egy Iſtennel lőt legyen az Logos.*

F. Hamis, es iras ellen valo rut temerdek hazugſag, hogezek nem iſmertek volna az Chriſtuſt. Laſſuk rendel az irasbol.

1. Baptiſta ugyan uyjaval mutattya: *Ime az Iſtennek Baranya ki el veßi ez vilagnak buneit Ioan.* 1. *v.* 29. Hogy pedig bocsat tanitvanyi kőzzűl à Tőmletzből Chriſtushoz, az ő tanitvanyi kedvejért cselekedi, hogy az ő halala utan tudnak kitűl kellene függenijek. Mert mar meg kereßtelte vala ő à Chriſtuſt hallotta vala az Atyanak ßavat felőle, latta vala az Galamb képeben à Szent Lelket rea ßallani, *&c. Matth.* 3. Iſmerte hat az Chriſtuſt. Hogy azt mondgya. *En pedig nem iſmerem vala ötet*: Emberi mod ßerint ßol, tudni-illik, arczelattyarol. De maſ-képpen iſmerte.

2. Zacharias annyira iſmerte, hogy eneket mond felőle *Luc.* 1. *v.* 68. mint Simeon őtet őleben veven. *Luc.* 2. *v.* 29.

3. Hogy ne iſmerne Maria az Meſsiaſt, ha lam az Angyal ki legyen az kit fogad à ßent Lelektűl meheben, neveről, tißti-

tißtiről, *&c.* meg beßelli: Hallya az Simeon enekeből-is: azert tart mindeneket elmejeben. *Luc.* 1. & 2.

4. Ioſephnek hanyßor jelent megh az Angyal, hanyßor mondotta meg kicsoda legyen à Mariatul ßűlettetet gyermek? *Mat.* 1.

5. Az Tanitvanyok-is iſmerik. Mert Sz. Peter minnyajoknak kepekben azt mondgya: *Te vagy az élő Iſtennek amaz Fia Matth.* 16. *v.* 16 kik mondgyak. *Invenimus Meſsiam*? Meg talaltuk à Meſsiaſt? A Tanitvanyok, es kővetik őtet *Ioan.* 1. *v.* 46.

Az mi az Chriſtus mondaſat illeti *Matt.* 11. *v.* 27. Igaz, hog ſenki nem iſmeri az Fiat, hanem az kiknek az Atya meg jelenti. De mar ezeknek meg jelentette vala. Hát iſmertek. Az ß. Lelek tanitaſa felől valo igiret néz az Apoſtoloknak tőkelletes iſmeretekre, es tudomanyokra, mellyel à Meſsiaſnak iſmereti ki nem rekeßtetik.

Kővetkezik azert meg czafolhatatlan-képpen, hog Iſtennel lenni, nem annyit teßen, mint ő nala reytekben lenni, hogy csak ő iſmerne: Mert im ezek-is iſmerik, hanem, hogy valoſagoſſan ßemelyc ßerint az *Igenek* Iſtennel lenni.

Mi allataſunk ez-is ßent Ianoſſal, hogy ez igen: *Mindenek ő altala teremtettenek*, legyen tanitas, ez lathato vilagnak ſem miből valo teremteſeről, ſ nem az uyjulaſrol. Sok aproiek csavargaſi vadnak Enyedinek ez ellen.

I. Gyakorta az emberekért vététik ez: Mindenek, *mint oda fellyebmeg mutatam.*

F. De el vetted illendő feleletedet, bator ne töltőttel volna ezzel többe levelet.

II. Simplicia vacabula ſæpe pro compoſitis accipi, *mint Löt, az az, uyjonnan löt, teremtetet: Gyakor helyen az Sidoban. Azert à mi maſut ſokßor lehet, itt-is miert nem lehetne?*

F. *Sæpè. Ergo non ſemper.* De honnan bizonyittya ez illyen ßollaſnak modgyat: *Löt*, az az, *uyjonnan teremtetet*? Mert à Sidok, ugy-mond *carent verbis compoſitis.* Mintha Sidoul irta volna ßent Ianos az ő Euangeliomat? Moyſeſnel-is igy ertsük tehat: *Kezdetben teremte*, az az, *uyjonnan teremte az Iſten à Mennyet, és à Földet. Nagy Czethalak lönek*, az az, uyjonnan te-

remtettenek. Csuda hogy nem ßegyenlette ezeket fel jegyzeni. Vegezetre. Attul az mi masut meg lehet, erre hogy itt-is ugy legyen, ki nem lattya, mely nagy balgatagsag? Az ßent Ianos tanitasanak czellya nem engedi, hogy itt-is ugy legyen, mint te akarnad, à mint oda fellyeb megh mutatam.

De az iras ugyan nagy meg valaßtassal ßol, mikor az uy teremtesről ßol, mint az iras olvaso fel talalhattya.

III. Nem igaz. Es: 51. v. 16. Ki attam az en beßedemet az te ßadba, az en kezemnek arnyekaval oltalmaztalak tegedet, hogy meg plantallyam az egeket, es fundallyam à földet. Hol itt à meg hatarozo ige, ßo? Iacob: 1. v. 18. Eph: 3. v. 9.

F. Meg mutattyuk ne pipiskedgyel. Amaz ßoban: *Attam az en beßedemet az te ßadban.* Mert az Istennek az egy-hazi emberek ßajokban adatot beßede az élő halhatatlan mag, mely altal fundallya Isten az eget, es az földet, az az, Uyjonnan helyere allattya az meg romlot vilagot, es az hiveket uyjonnan ßűli azt mondgya ßent Peter. 1. *Pet:* 1. v. 23.

Igy ßent Iacab nyilvan meg hatarozza: De Enyedi lelki ismereti ellen hatta el azt, az mi neki artot volna. Mert igy vagyon: *Progenuit nos sermone veritatis ut essemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.* Uyjonnan ßűlt minket az igassagnak igejevel. Azert igaz à mi regulank, hogy vala-holot az első teremtesről vagyon tanitas, egy atallyaban mondatik, mint itt ßent Ianosnal: az uyrol pedig az hol ßo vagyon meg hataroztatik. Sz. Palnal pedig *Eph: 3. v. 9.* vagyon ßo az első teremtesről, es abbol argumental az uy teremtesre, mint Calvinus ßépén meg jegyzette.

IV. Ha csak emliteskeppen hozták be az ô Teremtest az uy Testamentomnak Iroi, tehat az uy Testamentumban. nem az ô teremtesröl, de az uyrol prædikallottanak. De az elsö igaz, mert Enyedi mondgya, s-meg sem bizonyithattya. Azert az masik-is ollyan mint az elsö.

I. F. Az minemű hamis az első *propositio*, ollyan az kővetkezes-is. Mert nem emlites keppen, hanem ugyan tanu-bizonsagtetel keppen tanitanak az Euangelistak es az Apostolok mindnyajan az teremtesről az Uy Testamentumban, mint

Heb. 1. v. 10. hogy az ßamtalan kőzzűl ez eggyet hozzam elő: *Te Uram kezdetben teremtéd az földet, es az Egek az te kezeidnek csinalmanyi, &c.*

Emlitésę ez, vagy tanubizonsag tetel Enyedi? Annak-felette, emlités képpen bizonyitod valaé oda fel az Atyat egyedűl teremtőnek lenni az Uy Testamentumbol? Hogy feletted el azt. Avagy nem magyarazoié az ô Testamentumnak, az Apostolok, es à Prophetak jővendőlésęnek? Vegezetre nem elég ok ez: Uy *Testamentumnak uy prædikalloi*, arra, hogy az ô teremtes innen ki rekeßtődgyék. Mert egy az ô es Uy Testamentum az ő valosagokban, kiről mayd tőbbet. II. III.

Tegyűk ide, hogy az ô Testamentumban-is ßinten ugy meg volt az Uy teremtesről valo tanitas, es az idvezűlendő hivek ßinten ugy uyonnan ßűlettettenek, mint az Uy Testamentumban.

Csak megh nem fakad Enyedi nevetesenek miatta, hogy balgatagsagnak itili lenni ezt az mit mostan mondék. Mert azt mondgya, hogy soha az ô Testamentumban nem volt uyjá valo ßűlés, melynél képtelemb hamissag soha nem lehet, Mert nyilvan mondgya ß. Pal *Act. 15. v. 11. Az mi Urunk Iesus Christusnak kegyelme altal hißßük hogy mi meg tartatunk, mikeppen azok-is*, tudni illik az ô Testamentumbeli Atyak. *De mi mostan az Christus Iesus kegyelmeböl uyjonnan ßülettetven tartatunk meg. Mert bizony bizony mondom ti nektek valaki nem ßuletik viztöl es lelektöl, be nem mehet az Istennek orßagaban*, azt mondgya Christus *Ioan. 3. v. 5.* mely Christus sententiaja mind az ô, s-mind az Uy Testamentumra egy arant néz. Mert az mikeppen egy az Ur, egy az Isten, es mindeneknek Attya *Eph. 4. v. 5.* azkeppen egy az hit, egy az idvessęg, egy az idvezűlesnek modgya-is. Mert *hün Abraham es az tulaydonittatek neki igassagara Rom. 4. v. 3.* Igy az Uy Testamentumban-is, az hit tulaydonittatik igassagunkra. Iegyezd meg.

De hallyuk az utalatos, ßent iras ellen valo, képtelen vélekedesęt Enyedinek, es à mit ez ellen ás vés forgassuk meg.

I. Miért mondatik Uy Testamentumnak az Christusnak meg feßulendö teste, es ki ontando vére, ha nem akkor löt elsöben az Uy te-

remés? es miért mondgya Heb. 9. hogy az Iesus halala altallá az Uy Testamentumnak Közben-jaroja? Oßton hamißitßa meg az Apoßtol, hogy nem ö idejeben tölt be az Eßai. cap. 43. v. 19. mondaßa (Mindenek uyjokká leßnek) *2. Cor. 5. v. 17.*

I. F. Hogyhogy lehet Enyedi az Christus teste megh feßűlendő, vére ki ontando, holot eleb azt viytatod vala: à test nyomoruságot jegyez? *Az Ige testé lőt*, az az, nyomorulta; Rea tértél most az Igaßagra abban az reßeben, es magad hamißitod magadat.

II. Nem tudodé te azt, hogy az Uy Testamentű benne volt az Oban, es nem kűlőmbőz semmit valoßagaban az Otul? Hogyhogy lehetne Testamentum az O, ha Közben-jaro altal nem lenne? Bizony Testamentumnak soha nem mondathatnék, ki latta pedig hogy csak ő magaban az baromnak, vére, halala tehetne, ß. erősithetne Testamentumot ha mas alatta nem volna? Tudnod kellet az ß. Iras mondaßat: *Az barany vilag fundamentumanak fel veteßetől fogva megh aldoztatot Apoc 13. v. 8.* Hogyhogy? 1 Az Istennek decretumaban, mellyel azt vegeze, hogy az ő vele jelen levő Fiat, az időnek tellyeßegeben el küldgye az testben, es abban vérét ontsa. Te mondod oda fellyeb, hogy Isten előt semmi jövendő mulando nincsen, de mindenek jelen valok. Hat az Christusnak meg feßűlendő teste, es ki omlando vére jelen volt, ß. az erősitette meg az ő Testamentumot. Mert

Az Barany Christusnak meg aldoztataßanak modgya.

Heb. 13. v. 8 *az Iesus Christus tegnap es ma ugyan azon mind örökke*, az az, *tegnap*, az ő Testamentumban, *ma* az Uyban. Mert mind az kettőnek Közben jaroja. 2. Az igiretekben aldoztatot megh, mint ßinten moßtan mi nekünk. Mert minden igireti Istennek az Christusban *ugy es Amen 2. Cor. 1. v. 20.* Hat ő Testamentumnak igireti-is ebben mentenek vegben az hiveknek idveßegekre, mint ß. Peter mondgya *Act. 2. v. 39.* Innē vagyon hogy az Christus valtsaga felől valo igeretek, vilag kezdetitől fogva hathatok voltanak az idveßegre. 3. Az aldozatokban, tulkokban, kosokban *&c.* Mellyeknek vérek ontasok alat, ugy nézték lelki ßemekkel az Atyak à Christusnak vere ontasat, mint ha jelen akkor lőt volna: Igy

vőttek megh igazulasokra, es uyonnan valo teremtetesekre mint mi moßtan az el multat. Igy azert Enyedi, benne volt az Uy Testamentum az Oban, es igy à Christus altal volt az Uy teremtes az ő Testamentumban valoßagoßan az ábrázok alat.

III. Lőt tehat Uy Testamentum, az Christus meg feßűlendő es ki omlando vere altal, mert az ő uyittatot meg az Christus vére altal. Mert az Christus nem külőmbőző uy tudomanyu Testamentumot hozot be el jövetelivel, hanē csak az Ot uyitotta meg az ő vérével. Mert nem mas Meßiasrol, ugy mint *Velunk Istenről* ßollot Esaias, mint kiről ßent Mathe, mint oda fellyeb megh latok. Ez az oka az miért az Atyak mindnyajan *eandem nubißcum ediße eßcam ßpiritualem, & eodem potos eße potu*, azon lelki eledelt őttek mi velünk, es azon lelki italt ittak mi velünk, *1. Cor. 10. v. 3.* Ez lelki etel es ital altal, vagy uyonnan ßülettettek az Atyak, vagy el veßtek, de azt mondani hogy el veßtek, ßemtelen eretnekség. Mert hißßük, hogy mi-is ugy idvőzülünk mint ßinten ők. *Act 15. v. 10. & 11.* Hát uyjonnan ßülettettek, és volt az uyjonnan valo teremtes az O Testamentumban.

IV. Hogy pedig Iesus, halala altal lőt az Uy Testamentomnak Közben jaroja *Heb. 9.* az mondatik csak az *Complementum*ra nézve. Mert Istennel az Iesus meg holt vala testben, ugy azmint mondam *Apoc. 13. v. 8* Innen vagyon az Patereknek amaz ßép mondaßok: *In notitia, deßtinatione, & acceptatione duæ naturæ pro unitis habebantur.* Az Istennek ismeretiben, rendeleßęben, es veteleben, à két külőmbőző termeßetek, ugy vétetnek vala, mintha mar eggyeßültenek volna. Azert mind az két Testamentum ő benne erős. Mert ő őrőkke valo Pap az Melchisedek Papnak rendi ßerint *Pßal 110. v. 4. Heb. 5. v. 6. & 7. v. 17.* Mert az ő Papßaga, es Papi áldozattyanak ereje minden időre kiterjedet.

V. Nē hamißittyuk meg ß: Palt Esaiasbol, hanē igazan meg magyarazzuk. Mert ßent Pal ßol *in genere* közönßęgeskeppen, az mellyert azzal az ő intesevel senkit ki nem rekeßt az uy

teremtesből. Igy ſol: *Ha ki à Chriſtusban uy teremtet állat*, az az, ha ki magat meg tagadta, es uyjonnan ſületet, az nem Föld. djekről, de Mennyeijekről gondolkodgyek. Látodé Enyedi, hogy az ô teremteſnek veti ellenében az uy teremteſt. Az ô teremtes vagyon az teſti Adamban: az uy vagyon az maſodik Adamban az Chriſtusban. De ez az uy teremtes az maſodik Adamban az Chriſtusban, nem akkor kezdetet, mikor az teſtben meg jelent, de világ kezdetitől fogvan, akkor, tudni-illik, mikor az Barany meg kezdet öletni. *Apoc.* 13. v. 8. Ha lam uynak mondatik? De az regire nézve, nem mikor ez vilag teremtetet, de mikor Adam el eſet, *& carnalis factus eſt*, teſti lőt, ugy hogy, ugyan azon Adamban az ô, es uy teremtes vala: ô, az bűn az eſet miat: Uy abbol valo ki teres, az Iſtennek igereti által. Igy Saulusban: ô teremtes az meg teres előt: uy teremtes meg teréſe utan, és à holot az ô meg kezdet ſünni, ott az uy kezdetet vilag kezdetitől fogvan, mind eddig, mint Davidban: ô az gyilkoſſag, és paraznaſag miat: Uy az Iſtennek igereti által, *&c.*

II. Miért mondatik az Mariatul ſületet ember Ieſus *uy Adamnak, ſ. nem valami* Spiritus *Lelek? 1. Cor. 15. v. 47.*

F. Lam ugyan meg ſéditél à te mélyſéges nagy kerdezkedéſiddel. Azert ha tanulni akarſz tud meg, hogy nem à csupa ember Ieſus mondatik uy Adamnak: Mert mi nekünk ollya Ieſuſunk nincsen, hanem oly *Ige* örők Iſten, ki teſte lőt, és igy az Iſten es ember Chriſtus, az ſemelynek eggyeſſégeben az uy Adam, nem azert mintha akkor kezdet volna valoſagoſſan lenni, mikor teſte lőt, ugy mint, ki az teſtnek fel vetele előt-is *Mindenek felöt örökke aldando Iſten* volt. *Rom. 9. v. 5.* de az teſtnek fel vételere nézve, melyben elleneben vettetik az ô Adamnak, itt-is azert, ſinten ollyan az uy Adam az ő általa valo erőre nézve, mely által uy teremtet állatokka lőttenek az hivek, minden időben, mint az meg ő-lettetet Barany, csak hogy az uy Adam *in carne novo modo manifeſtatus eſt*, az teſtben uy modon jelent megh, es mutattta magat. De erről olvasd megh ſent Pal iraſat *Rom. 5. v. 19.* hogy teſi az egeſs emberi nemzetnek, Adamtul fogvan két

győ-

győkereve Adamot, es az Chriſtuſt, mind az kettőben levő erőre nézve. Mert ott vagyon ennek feje.

III. Valakik csak remenylettek, és tavul néztek az jövendö megh uyjulaſt, azok nem uyjultanak meg.

De az regijek, kik avagy keveſen voltanak, avagy ugyan nem-is voltanak, az Chriſtus idejekhelijekre nézve, csak remenylettek és tavul nézték az uyjulaſt.

Azert az regiek nem uyjultanak, és az Enyedi conſequentia*ja ſerint mind el karhoztanak, à Patriarchak, Prophetak, ſent Királyok, &c.*

F. Valakik csak remellettek, es csak tavul néztek, tudni-illik, puſta hit-nelkúl valo remenſéggel es nézéſſel, az jövendő meg uyjulaſt, azok bizony nem uyjultanak meg. Mert lehetetlen, hogy valaki kelheſſen Iſtennek hit-nélkúl *Heb. 11. v. 6.* De hogy az Atyak csak puſta hit-nelkúl valo remenyſéggel remenylettek volna, es néztek volna az uyjulaſt, ſoha Enyedi azt meg nem bizonyittya. *Mert latta Abraham az en napomat, és örvendezet azon. Joan. 8. v. 56.* ſ-idvőzült-is általa. I.

Annak-felette, más ſollani az ô Teſtamentumbeli Sido nemzetben levő válaſtot hivekről, kikben volt az uyjonnan valo ſüles altal, az uy teremtes: más az Chriſtus idejeben levő Pogany nemzetſégből megh tért hivekről, kikre néztenek az Chriſtusban valo igeretek, mint ſent Pal magyarazza *Eph. 3. v. 5. 6.* II.

Azert ha Enyedi valoban gondolkodnek az ô Teſtamentumbeli hiveknek csudalatos, ſ-nevezet ſerint, az mi elsső ſüleinknek az Paradicsomban valo valtozaſokrol az eſetben, az eſetből az áldot magrol valo igeret altal az uy allapotban, hogy mar nem atkoztak, de aldottak, könnyen eſeben vehetne, hogy az uy teremtes mindgyaraſt el kezdetet az mi ſüleinkben, az Chriſtus erdeme altal. III.

Mi mondaſunk az Samoſatenicuſok ellen, hogy nem igazan magyarazzak ez mondaſt: *Ez vilagon vala, ez vilag ő általa teremtetet, és ez vilag ötet meg nem iſmerte.* Mert hamiſſan mondgyak, hogy az elsső ige, *Vilag*, nem az lathato vilagért, hanë csak az emberi nemzetért vétetſęk, hamiſſabban, hogy az

maſikban csak az valaßtottakért, és azoknak uyjá ßülettetéſekért, holot az elſő vilagnak teremtetéſejert vétetik, mint oda fellyeb meg mutatam. Enyedit laſſuk.

Az mit magoknak meg engednek azt maſtul ſem tagadhattyak meg. Ok-*is kulömb kulömb magyarazattal élnek, ennek az Euãgeliomnak kezdetiben. Mint ez iget*: Iſtennel vala, *ßemely ßerint veſsik, azutan*: Ez az *Ige* Iſten vala, *az állatért*. Ugy *imezt-is*: ő benne élet vala, *&c.*

I. F. Nem illik à mi iras ßerint valo igaz magyarazatunkal, à te tevelygő hamis magyarazatodat tamogatnod. Mert mi à kőzönſęges igaz kereßtyeni vallaſnak, es hitnek *Analogiaja*, ſ-*tenora* ßerint magyarazzuk az iraſokat: De te el tavoztal à meilől. Azert helytelen à te *inſtantiad*, és à te tévelygeſedet, az mi magyarazatunknak palaſtyaval nem fedezgetheted.

II. Az *Idiũ*, Tulaydon, ſem elęg az bizonſagra. Mert nẽ arrol vagyon az ßo: Imez vagy amaz ige az irasban, hogyhogy ertelſek, hanem arrol: Ha ez ige: *Vilag*, ugy ertethetiké az mint te magyarazod? Azonban el mégy, ſ-imit, amot, imez, vagy amaz mondasban hany-keppen magyaraztathaſſek valamely ige, azt hordod elő. Ne tavozzal ollyan meßße az fel tőt czeltul: Mert mindenkor illetlemb peldat hordaß elő.

III. Vegezetre tudod az *Regulat*: *Talia ſunt ſubjecta, qualia à prædicatis eſſe permittuntur.* Itt ez mondasban: *Ez vilag az Ige altal teremtetet*, ez ige: *Teremtetet*, mutattya meg, micsoda vilagrol legyen itt ßo? Ez lathato vilagrol. Mert ez teremtetet ſemmiből az *Ige* altal: Imezben-is pedig: Ugy *ßerete Iſten ez vilagot*, Imez ige: *Szerete Iſten*, mutattya meg, hogy az *vilagnak* nevezetin, az vilagban levő *embereket* ertſük. Mert ez okaert atta Iſten Fiat ßeretetiből. Igy azert az bizonyos *determinatio*kra, ſ-meg hatarozaſokra kel néznünk, mellyet Enyedi el hág, es erőßakot tęßen az iraſon, mint oda fel meg mutatam.

Mi allataſunk ez-is Enyedi ellen: Lehetetlen, hogy ebben az mondasban: *Ez vilag ö altala lőt*, ez ige: *Vilag*, az valaßtottakért vetetheſſek, mintha az őrőkke valo Iſten csak azokat te-

teremtette volna: az az, uyja ßülte volna, Mert itt az lathato vilagot erti ßent Ianos, kit *kezdetben* ſemmiből teremte Iſten őrőkke valo *Ige* altal. Felel erre Enyedi.

I. Nem igaz ez Propoſitio: *Hogy azon vilag teremtetet à Chriſtuſtul, ki annak utanna ötet meg nem iſmerte: ſukölködik bizonyſag nélkül. Mert az Chriſtus meg veteſet az iras nem az egeßlathato vilagnak tulaydonittya.*

F. Hogá mi *Propoſitio*nk, mondaſunk igaz legyen, melyben azt vallyuk, hogy ez két első igén: *Vilag, Vilag*, ez láthato vilag értelſek, az harmadikon pedig ez vilagi emberek, ugan azon hozzajok adattatot bőtűk mutattyak meg: illyẽ modő: *Ez vilagon vala*, tudni-illik, az ő Iſteni bőlceſeſgeben erejeben, hatalmaban, és mindeneket be töltő Iſtenſęgeben. Mert az ki altal mindenek teremtettenek, azt az ő teremtet allatiből iſmerhetni *Pſal*: 19. *v*. 1. *Rom*. 1 De mindenek az *Ige Iſten* altal teremtettenek, az mint ezkédig meg bizonyitottuk. Hát az Ige Iſten volt ez vilagon. *Ez vilag ö általa teremtetet.* Itt-is ez ige: *Löt, avagy Teremtetet.* Mert Moyſes ez két igét egy-arant valo jegyzesben veßi, hatarozza bizonyos jegyzeſre, ez iget, *Vilag*, tudni-illik, hogy az láthato vilagrol ertſük. *De ez vilag ötet nem iſmere.* Itt-is ez ige: *nem iſmere*, hatarozza meg ezt: *Vilag*, mit jegyezzen, tudni illik, vilagban levő embereket. Mert ezek nem iſmertek az Chriſtuſt. Azert à Chriſtus meg veteſet az iras ennek ez vilagnak tulaydonittya *Eſa*. 1. *v*. 3. Vilagos azert, hogy nem más vilag teremtetet à Chriſtuſtul, mint az mely vilagban, ez vilagi emberek ötet meg vetettek, es nem mas vilagot allat helyre az Chriſtus, hanem az mellyet teremtet vala. Summa.

Egy ez vilag, ki az *Ige Iſten* altal teremtetet: egy abban az vilagban az emberi nemzet, ki azon *Ige Iſten* altal helyre allattatot az eſetből.

II. Könnyebben ßolhatni az egeßs emberi nemzettől az réßs ßerint valo emberekre, hogy ſem viſſont az kevesről à ſokra, mint: Ez vilagon vala, *ezt két fele oßtva magyarazza*: Ez vilag, *az az*, az emberek, *nemellyek valaßtottak voltak, nemellyek meg vettettek.*

F. Ezt az Enyedi kőnnyeden valo ala ßallaſat, és ki ßaladaſat az réſſen, Moyſes az teremteſnek magyarazoja, és Ianos azon teremteſnek elő hozoja fel fordittyak. Mert à miképpen Moyſes az közönſęges teremteſről ßal az embernek teremteſere, innen az emberi nemzetnek ßaporodaſara: ugßent Ianoſ-is ez lathato vilagnak teremteſeről az emberekre. Mert az mit közönſęgeskeppen mondot vala à teremtet vilagrol, azt ugyan azon vilagnak nevezetivel ßorittya, vagy hatarozza az emberekre, akar Sidokra, akar Poganyokra, kik közzűl, nemellyek voltanak valaßtottak, es vőttek az Chriſtuſt, nemellyek megh vettettek, es megh vetettek az Chriſtuſt. Azert ez ßép rendet az ő laſſu ala ßallaſaval, hamiſſan fordittya fel Enyedi.

Az mit mondaß az Articuluſokrol, ſemmi. Mert az *Subjectum*okra nezűnk, mik *prædic*altaſſanak rolok, à mint oda fellyeb megh jelentem.

Vegezetre mi állataſunk, hogy ez ige: *Vilagh*, az két első mondasban, az láthato vilagért vétetik. az harmadikban ez vilagi emberekert.

Tudni kell, mond Enyedi, hogy az felsö okra Istenre nezve igaz, hogy ez vilagh, az az, az emberek, az Chriſtus altal löttenek, az az, meg uyultanak. Ez-is: Ez vilagra jőt, *az az, az emberek közöt forgolodik vala. De az ßenvedö okra nezve nem igaz. Mert ez vilag, az az, az hitötlenek nem vötték. Mint*: Verte Istenſ-nem fayt *Ierem. 5. v 3. Igy Matt. 11. v. 14. Baptiſta felol, &c.*

F. Hogh hamiſnal hamiſſab legyen ez à Samoſatenicuſoknak tulaydon fejektől talaltot himezés hámozás, mar untig megh mondottam. Mert lenni az Chriſtuſnak ez vilagon Istenſęgere nezve, nem egyeb, hanem mint Acs Meſternek bőlceſęgeben, ugy az Chriſtuſnak veghetetlen bőlceſęgében, Isteni felſęgeben, *&c.* az ő teremtet allati körűl valo léte, mint oda fellyeb Enyedi éle ezzel az haſonlatoſſaggal, melyről ß. Ianos tanit ez igekben: *Ez vilagon vala.* Mas pedig ßollani az Chriſtuſnak az teſtben ez vilagon valo forgolodaſarol, melyről ß. Ianos ßol *ver.* 14. hogy ugyan lattak az ő dicsőſſęgét. Iſmet: Lenni ez vilagnak az Igetől, nem

egyeb

egyeb, hanem ſemmiből teremtetni ez lathato vilaghnak. Mert hogy az elsö utan mondgya ezt, magyarazza ezzel az elsőt, hogy tudni illik az, az ki Istenſęgeben ez vilagon volt, teremtette azt az vilagot, kiben az teſtben eljőve az övei köziben, kik közönſęgeſſen az teremteſnek juſſa ßerint övéi, de nem vötték ötet.

Immar ezigy leven, mit bizonyit Enyedi az felsö ßenvedeſ-nelkűl valo okkal, es az ßenvedö okkal ez magyarazat ellen? Azt hogy Istenre nezve kin volt az Chriſtus orßagaval eggyűt, de nem vötték az emberek, es el reytve volt ő tőlök. Mit árt ezzel az mi magyarazatunknak? Azt, hogy túl lötték, ſ-ide áll az áyjával.

Megh tetßik azert, hogy hamis az ő *propoſitio*ja, hogy mindenik mondasban ez iget: *Vilag*, csak egy jedzesben az emberekert veßi.

ıIGYAN ottan verſ. 14.

Es lattuk az ő dicsőſſeget, ugy mint az Atyanak eggetlen egy ßülöttenek dicsőſſeget.

Az Chriſtus Ieſuſnak dicsőſſęge, Isteni felſęge, es mindenhato ereje nem enyißet vala el az teſtben, noha az teſtől neminemű modon mint à fęnyes nap az kődtűl környűl vetetet volt, de azert ottan ottan mind az csuda tetelekben, mind az tanitaſiban oly nyilvan ki jelent, melyből nem csak csupa embernek, de ugyan bizony igaz Istennek-is iſmertetet lenni. Ezert mondatik vala az teſtélőt Ige *Rex gloriæ* dicsőſſęgnek Kirallyanak *Pſal. 24. v. 8, 10.* mellyet ß. Pal Chriſtuſra alkolmaztat es magyaraz *1. Cor. 2. v. 8. Act. 7. v. 2.*

Valakiben azert az Istenſęgnek jegye Realiter, *valoſagoſſan tündöklenek es meg latßanak, az, igaz Isten es ember az ßemelynek eggyeſſęgeben. Mert az Prophetakban es Apoſtolokban ajandék ßerint latßottanak, de az Chriſtusban ugy mint kiben az Istenſęgnek minden tellyeſſęge valoſagoſſan lakik,* Realiter, *valoſagoſſan.*

De

De az Chriſtus megh teſtesült Igeben valoſagoſſan meg latſottanak. Mert im ugyan bötü ſerint mondgyak az Apoſtolok, mellyet egy ſent felöl ſem mondanak.

Azert az meg teſtesült Ige, Igaz Iſten es ember, az ſemelynek egy-gyeſſegeben.

Ide valo, hogy az Atyanak *eggyetlen egy ſulöttének* mondatik. Mert ezzel az nevezettel, minden Angyaloknak es embereknek feliben helyhesteti S. Ianos az Chriſtuſt, annyira, hogy ez ſo: *Eggyetlen egy ſulötte az Atyanak*, ſenkire nem illik az egy Chriſtuſon kivül.

Valaki az Atya Iſtennek eggyetlen egy ſulöt fia, az, ollyan termeſſet ſerint valo Iſten mint az Atya. Mert az minemu az Atya, ollyan à Fiu. De az Atya temeſſet ſerint valo Iſten. Hat à Fiu is.

De az Ige Iſten eggyetlen egy ſulöt Fia az Atya Iſtennek, az mint im ſent Ianos mondgya.

Azert az Ige Iſten termeſſet ſerint valo örök Iſten.

Fáy ez, az Chriſtus Ieſus örökkevalo igaz Iſtenſegenek halalos ronto ellenſegenek, es hogy nem talal ellene valo bizonſagot az S. Irasban, *Iunius Polluxbol* bizonyit. Laſſuk rendel.

I. Ha nem csak az ſulés, es Fiui fogadas teſſen valakit maſnak fiává, tehat nem következik, hogy az Chriſtus eggyetlen egy ſulötnek mondatik, azzal örök Iſten lenne. Mert az buzgoſſeretet-ü fiuvá teſſen valakit. 1. *Mert ez ige*: Monogenis, *ezzel*: Agapitos, æquipollent, *egy, es egy értelmuek, mint* Iunius Pollux, Suidas, Plutarchus, *ugy modgyak.* 2. *Mert az Apoſtolok Palt es Barnabaſt*, Agapitos, *ſerelmeſnek mondgyak Act.* 15. *v.* 25. 1. *Cor.* 4. *Hat az mint nem következik abbol hogy Pal az ö halgatoit ſerelmeſnek mondgya, hogy az Pal allattyabol ſuletnenek, ugy itt-is.*

I. F. 1. Az elsönek következeſe nem igaz. Mert nem valami hivekről, kiket az Chriſtusban fogadot Iſten fiaiva, vagyon itt ſo, hanem az Ige Iſtenről. Azert à mi fiui fogadaſunkbol, az Chriſtus termeſſet ſerint valo fiuſaganak eltörléſére es el rontaſara erőſſeget vēni, ſem latomaſt valo hamiſſag. Mert hol olvaſtad az Bibliaban, hogy *Agapituſnak*, ſerelmes

hiv

hiv embernek, látták volna dicsöſſegét az Apoſtolok, mint ennek az eggyetlen egynek? Micsoda lelekkel hordod tehat öſsve az illetlen peldakat? 2. Az igeben valo bötü hamiſsit meg tegedet. Laddé mit mond: *Lattuk az ö dicsöſſegét*: Ugyé mint az ſzerelmes, vagy fogadot fiuét? Nem. Hat hogyhogy, es kiét? *Tanquam Unigeniti*, ugy mint eggyetlen egy ſulöttét. De ſem az ſerelmes Fiu, ſem az fogadot hiv fiu, nem eggyetlen egy ſulötte az Atyanak. Mert amazokat, az mint kegyelemből fogadta fiaivá, azkeppen kegyelemből ſüli nyonnan az élö halhatatlan mag altal 1. *Pet.* 1. *v.* 23. imezt pedigh az ö Iſtenſegenek allattyabol ſülte, ugy hogy, töb ez egynél illyen ſulöt fia az Iſtennek nincsen. Következik tehat, hogy az Chriſtus tulaydon termeſſet ſerint valo eggyetlen egy ſulöt fia az Atyanak. II.

Az mi az elsö okot illeti, hogy ez ige: μονογενὴς, ezzel, ἀγαπητὸς, egyenlöben vétetnek: Mert *Pollux, Suidas, es Plutarchus* mondgya *Homerus*ról, csak annyi helyt ſem adunk ez lelki dologra valo bizonſag tetelre, mint az ſemmi. Ha igaz igyed vagyon, hogy nem bizonyitod ſent Irasból? Mit kapdoſs az draga gyöngyök helyet valami utalatoſſagon? III.

Hogy Palt es Barnabaſt, az Apoſtolok ſzerelmeſeknek mondottak, azzal ſem fogadot fiakká nem tötték, ſem eggyetlen egy ſulöttekke. De az Chriſtus, hogy Iſten eggyetlen egy ſulöttenek mondatik az Atyanak, azzal termeſſet ſerint valo fianak jelentetik *Rom.* 8. *v.*32. az melyert ez ige: *Fiu, abſolutè*, egy altallyaban tulaydonittatik az Chriſtuſnak, *Eſa*: 9. *v.* 6. *Ioan.* 3. *v.* 18. *&* 5. *v.*19. Ez az oka, hogy mikor Pal az ö halgatoit ſerelmeſnek (de nem eggyetlen egy ſulöttinek) mondotta, nem jelentettek azzal mint ha az ö állattyabol ſülettettenek volna; De hogy à Chriſtus μονογενὴς-nek mondatik, azzal jelentetik, hogy az Atyanak Iſtenſegeből ſülettetet. IV.

II. Csak ſent Ianos mondgya az Chriſtuſt eggyetlen egy ſulötnek, az több Euangeliſtak Szerelmeſnek. Hat ez két ige eggyet teſſen.

F. Mert fel tőt czellya S. Ianoſnak ez vala az ö Euangeliomanak kezdetiben, hogy Cerinthus Eretnek ellen tanitſon

az Christus Iesusnak örök Istenségéről. Annakokaert a[z] mint oda fellyeb ahoz illendő igeket kereſe, melyből örök Istennek ismerteſſék: azkeppen ezt-is: *Eggyetlen egyſzülöt*, ugyan azonnak meg mutataſara hozza elő. Melyből megh tetſik, hogy à több Euangeliſtaknal ez ige: *Szerelmes*, mikor à Christuſrol mondatik, ſinte ollyan értelemmel mondatik Istenségnek meg mutataſara, mint ez: *Eggyetlen egy ſzülöt*. Mert nem mas ſz. Mathenal az Istennek ſzerelmes fia, de azon, mely ſzent Ianoſnal az eggyetlen egy ſzülöt.

III. Ha ez ige: Eggyetlen egy ſzülöt *nem csak arrol mondatik az kinel több ſzülöt nincsen, hanem az ſok ſzülettek közzül arrol à ki leg ſzerelmeſſeb, tehat bizony ſemmit egyebet nem jelent, hanem igen ſzerelmeſt.*

De az első igaz. Heb. 11. v. 17. Gen: 22. v. 2. & 16. v. 3. Item: 21. v. 11. 13. & 40. Gen: 25. 1. Paral: 29. v. 1. &c.

Hát az következeſ-is igaz.

I. F. Hamis az ellőnek következeſe, az oda fellyeb megjelentet okokert. Az mi az peldakat illeti, hogy az Atyak az több fiak közzül mondottanak volna valakit *eggyetlen egy ſzülötnek*, ſoha Enyedi az elől ſamlalt iraſokbol azt meg nem bizonyittya. Mert *Gen. 22. v. 21.* Iſacnal több *eggyetlen egy ſzülötte* Abrahamnak nem volt. Mert Iſmael ſolgalotul valo, meg vettetet, és ott az Iſmael el űzeſe utan mondgya *Unicuſnak*, egynek Iſacot az Iſten. Azert ha Abraham, azert mondgya Iſacot *eggyetlen egy ſzülöttenek* Mert termeſet ſerint valo fia, tehat ſzent Ianoſ-is az Iget. De az első igaz *Heb. 11. v. 17.* Hát az következeſ-is. Hát nem hija Iſmaelt ugy fianak, mint Iſacot. David Salamont nem *eggyetlen egy ſzülöttenek*, hanem, *Unuſnak*, egynek mondgya, mint Tremellius forditotta az Sidobol. Az mit elő hoz *1. Paral. 3. v. 5.* Hogy Salamon magat *eggyetlen egy ſzülötnek* mondana, az mi Bibliankban nincsen

II. De ha mind ugy volna, à mint Enyedi mondgya-is, mellyet egy atallyaban tagadunk, mit horgaſz az emberekre nézendő ſokban, holot az ſz. Iraſnak rendi ſerint, ugy *eggyetlen egy az Atyatul*, ugy *eggyetlen egy az Atyanak kebeleben*, hogy ſoha ſem Iſac, ſem Salamon, ſem egy, ſem mas ugy nem monda-

mondatot, ſem Istentúl *eggyetlen egy ſzülöttenek*, ſem pedig az emberektúl, mintim nyilvan az Christus felől mondgya ſz. Ianos. Azert ez meg hatarozo igek: *Unigenitus à Patre*, *Unigenitus in ſinu Patris*, kűlőmböztetik meg az *Iget*, az ſzerelmes fiaktul termeſet ſerint valonak lenni.

IV. Beza mondgya, hogy Isteni termeſetire nézve mondatik, Eggyetlen egy-ſzülőtnek, *Ianos pedigh azt mondgya, hogy az* Eggyetlen egy ſzülőt adatot ez vilagért à halalra *Cap. 3. v. 16.*

De az Isteni termeſet nem adatot halalra.

Hát ez nevezet embert illet nem Isteni termeſetet.

F. Mint ha az Isteni termeſet nem volt volna abban, az kit ſzent Ianos mond, hogy halalra adatot az emberi nemzetért? Hiſzem ſzent Pal tanit arra, hogy az Christusban lakik valoſagoſſan az Istenſégnek minden tellyeſſége *Col. 2. v. 9.* Mellyert egyenlő Isten az Atyaval *Phil 2. v. 6.* Azert meltan mondgya Beza, hogy Isteni termeſetire nézve mondatik az Ige, *Eggyetlen egy-ſzülötnek*, csak hogy utanna kel vala tenned, azt à mit Bezabol el hattal. Mert igy ſol: *Unigenitus autem dicitur Christus, Divinæ propriè naturæ reſpectu, non humanæ: niſi quatenus humana natura cum diuina unita eſt, ut unus tantúm ſit Dei Filius, Deus & Homo.* Az az: Eggyetlen egy ſzülőtnek mondatik pedig à Christus, kivaltkeppen Isteni termeſetire nézve, nem emberire: hanem az menyiben az emberi termeſet az Isteni termeſettel egyeſült, hogy egy legyen, csak az Istennek Fia: Isten és ember: Melyből nem rekeſzti ki az emberſéget-is, hanem azt mondgya: Kivaltképpen Isteni termeſetire, nem emberire nézve mondatik *Eggyetlen egy-ſzülötnek*. Mert ha ſoha az teſtet, fel nem vőtte volna-is, ugyan eggyetlen egy ſzülőt Fia volt volna Istennek, az ő Istenſegeben.

Ha nem adatot az Isteni termeſet halalra? Nem ő magaban: de adatot az teſtben. Mert azert lőn az Ige teſte, hogy abban az ő ſajat vérevel kereſſe, ſ-váltſa meg az Anya-ſzentegyhazat. *Act* 20. *v.* 28. Nem adatot azert ſem az emberi termeſet csak ő maga, ſem az Isteni csak ő maga, hanem

az Iſten es ember, ki az teſte lőt Ige. Azert *à remotione unius naturæ ad poſitionem ſuæ negatio*, nem *alterius & contra*, hamiſſan argumentalſ.

UGYAN ottan verſ. 15.

Az Ianos bizonſagot tőt ő rola, es kialtot mondvan: Ez az kiről en ſolok vala. Az ki en utannam jőtt, en előttem lőt. Mert en-nalamnal meltoſagosb.

Ha az Chriſtus utolſob Baptiſtanal az teſtnek fel vetelere nézve, es első Iſtenſęgere, es ebben ſ-ez ſerint őrőkke valoſagra nézve, tehat kővetkőzik, hogy az Chriſtus őrők Iſten. De az első igaz. Mert kereſtelő Ianos maga mondgya, hog noha az teſtben ő utanna jőt el az Chriſtus: De mind azaltal ugyan ő előtte volt, à mint maga-is Idvőzitőnk allattya *Ioan. 8. v 58.* hogy *ö Abraham előt volt.* Hát az kővetkőzteſ-is igaz:

Enyedi hogy ehez egyeneſſen hozza nem ferhet, ſok kűlőmb kűlőmb ſęle magyarazatoknak ſine alat lappang: vegre igy ſol hozza.

I. Ha mondgyuk, hogy mind az kettő: En előttem, es elsőb nalamnal, *időt jegyez, azon dolog azonnal bizonyittatik, es az Euangeliſta beſzedeben, nagy nyilvan valo maga gondolatlanſag talatatik.* En előttem volt idővel: Mert en nalamnal eleb volt idővel: *Micsoda conſequentia?*

F. Tagadgyuk hogy ſent Ianos mondaſaban maga gondolatlanſag volna, es hog azont, azon dolgon bizonyitana. Mert ez ige: ἔμπροσθέν μου *Antepoſitus eſt mihi*: En nalamnal fellyeb valo, tiſtre nézve mondatik, hogy tudni illik bőcsűletesb, es meltoſagoſſab volt Chriſtus. tiſtire nézve-is Baptiſtanal. Mert Baptiſta csak kiálto ſo vala à puſztaban *Eſ. 40. v. 3.* Chriſtus pedig kőzben jaro, Doctor, amaz mondas ſerint: *ötet halgaſſatok Matth. 17. v. 5.* Mert az Baptiſta tudomanyanak czellya volt az Chriſtus: Az Chriſtuſé pedigh, nem maſra, de tulaydon ő magara nézet, es vitte az embereket. Ez ige pedig; πρῶτός μου, *Prior me.* Elsőb en nalamnal à Chriſtuſnak őrők Iſtenſęget jedzi: Azert okat adgya ſent Ianos: Miert fellyebben valo à Chriſtus ő nalánal? Mert ugymond, ő őrőkke valo. Mert noha en elsőb vagyok, mind ſűleteſemben, mind tanitaſomban az meg teſteſült Igenel, à teſtbe valo megjeleneſere nézve: De azert ugyan πρῶτός μου ἦν, *Elsöb vala en nalamnal:* Mert en idő ſerint valo vagyok: ő őrőktűl valo. Melyből megh tetſik, hogy nem azon dolgot bizonyittya azon dologgal. Ez igy leven arnyekaval viy az tőb beſzediben à mi Doctorink ellen. Ezt kell vala egy atallyaban oſtromlani, az mit moſt mondek, nem pedig az mi Doctorinknak kűlőmbőző ertelmeben csűggedezni.

Baptiſtanal előb Chriſtus, tiſztire nézve: Mert közbenjaro.

Elsőb Baptiſtanal Iſtenſęgere nezve

II. Ha mas nagyobnak tartani, és más nagyobnak lenni, tehat Ianos itt csak meltoſagarol tanit à Chriſtuſnak. De az elsö igaz. Mert azt mondgya Baptiſta: Az meltoſagosb, elsőb nalamnal: *Hat nem csuda, ha* előttem *valonak tarttyak, ha* előttem valo lőt, *mint ide alab Cap. 3. v. 26.*

F. Hamis az *Antecedens*, hamis az *Conſequentia*-is. Az *Antecedens* azert hamis. Mert Baptiſta nem ſol itt ſemmit egyebeknek az Chriſtus felől valo vélekedeſ-ekről, hanem ő maga *ſimpliciter & abſolutè* egy atallyaban valo itiletit jelenti meg à Chriſtuſrol, es azt allattya, hogy ő nalanal, mind meltoſagoſſab, mind pedig előb valo őrőkkevaloſagaval. Előb valo *meltoſaggal*: Mert *Közben jaro* az Chriſtus, ő csak *kialto ſo.* Elsőb *Iſtenſęgeben.* Mert *örökke valo*: ő csak *idő ſerint valo.* Az *Conſequentia* hamis. Mert nem csak kűlső tiſztiben valo *meltoſagarol* ſol itt Baptiſta az Chriſtuſnak, hanem ugyan Iſteni termeſetiről. Azert igy job az Enyedi argumentoma. *Az meltoſagosb, elsöb en nalamnal.* De az Chriſtus meltoſagosb. 1. Mert ő kőzben jaro. *En kiálto ſo. Ergo.* Iſmet: *Az örökkevalo elob en nalamnal:* De az Chriſtus *örökke volo.* Hát *elob én nalamnal* Ezent bizonyittya *Ioan. 3. v. 26.* az holot okat adgya: miert legyen ő tanitvanya az Chriſtuſnak? Mert, ugy mond, ő *Vő legeny*: En pedig barattya vagyok az *Vő-legenynek. ö onnan fellyul vagyon.* Micsoda ez? Meg magyarazza: *Az ki onnan fellyul jöt* mindenek felet vagon: A Chriſtus *à Menyből jöt.* Azert mindenek fől őt vagon *v. 31* Ne gűgyőgy tehat Enyedi tovab.

UGYAN ottan vers. 16.

Es az ô tellyességebôl vöttünk mindnyajan kegyelmet-is kegyelemert.

Minek utanna sent Peter Apostol az Christus Iesusrol tanitot volna, hogy ôk annak neveben prædikallyak az Euangeliumot, es annak ereje altal tennenek csudakat: annak-utanna bizonsagra fog ki, melyben meg mutattya ki legyen az, az Messias, tudni illik amaz Iehova Seregeknek Ura, ki ütközetnek es botrankozasnak köve *Esa.* 8. *v.* 13. kit noha az éppitôk meg vetettenek, de ugyan az segeletnek fejévé lôt *Psal.* 118. *v.* 22. *Matt.* 21. *v.* 42. *Esa* 28. *v.* 16. *Marc.* 11. *v.* 10. *Luc.* 20. *v.* 17. *Rom.* 9. *v.* 33. 1. *Pet.* 2. *v.* 7. es annak-utanna sent Peter annyira az Christusra sorittya az idvôsséget, hogy egyedûl csak az ô neve altal tartatunk megh. *Act.* 4. *v.* 10. 11. 12. Csak mié Uy Testamentumbeli hivek? Nem. Mert ezen s. Peter mondgya, hogy sinten ugy tartatunk mi meg *per gratiam Domini Iesu Christi*, az Iesus Christusnak kegyelme altal, mint sinten az ô Testamentumbeli Atyak. *Act.* 15. *v.* 11. Innen mondgya Baptista: *Az ô tellyességebôl vöttünk*, Mit? Meg tarto kegyelmet. Kicsodak? *Mindnyajan*, valakik tudni illik meg tartattunk mind az ô, s-mind az Uy Testamentumban. Mert vilag teremtestôl fogva minden hivek, ennek tellyességebôl meritettenek igaz hitöknek altala kegyelmet idvôsségekre. Melybôl à Christus örök Istensége meg tetsik. Mert csupa emberbôl idvözitô kegyelmet, bar Istenné tetetet volna-is, mint Enyedi mondgya, senki nem merithet. Azert:

Valakinek tellyességebôl minden idôbeli hivek meritettenek, es meritenek hitnek altala kegyelmet idvôsségekre, az, örök Isten. Mert csupa emberbôl, avagy istenné csinaltbol kegyelmet nem meritheteni: nem sabad csupa emberben bizni: Mert atkozot az ki azt cselekedné, hogy csupa ember környûl esdeknek hitivel idvözitô kegyelemert. Ierem. 17. *v.* 5.

De egyedul az Christusnak tellyességebôl meritettenek minden idôbeli hivek kegyelmet idvôsségekre. Ez éppen Baptistáé.

Azert

Azert az Christus örök Isten, es volt Maria elôt.

I. Micsoda argumentummal hitetik el velunk, hogy Baptista az ô Testamentumbelieket-is értené itt, s-nem inkab az ô idejebelieket? Kérdi Enyedi.

F. Ezzel: *Az Ur Iesus Christus kegyelme altal hissük hogy meg tartatunk mint* Azok-is, *tudni-illik, az ô Testamentumbeli hivek*, azt mondgya botú serint s. Peter *Act.* 15. *v.* 11. Lasd meg *Cap.* 1. *Ioan: v.* 14. *Sectionis sextæ object.* 1. oda fellyeb Azert az s: Peter nyilvan valo tanubizonsag tételére, nemuly meg.

II. Prophetai modonsol. Mert ugy sol az jövendöröl, mintha el mult volna.

F. Nem tehets Baptistabol jövendô mondo Prophetat. Mert nem jövendô Christusrol prædikal, de jelen valorol, mellyet ez ô besede mutat meg: *Ez az, à kiröl mondom vala*, és utanna tesi. *Ennek tellyességebôl vöttünk*, nem jövendôben mint te glossalod, hanem el mult idôben: *Accepimus*, vöttünk. Mert hittenek vala mar mind ô, s-mind az Prophetak à Messiásban, és ez ô hiteknek altala vöttenek volt kegyelmet, az ô tellyességebôl idvôsségekre, mint elôb megh bizonyitam. hamis azert az te glossad.

III. Nem Baptista sava ez, de az Euangelistaé, melyben nézet arra az idöre, melyben az Euangeliomot irja vala.

F. *Dato*, legyen sent Ianos Euangelista besede. De ki rekestetneké azzal az Atyak az Christus kegyelmebôl idvôsségekre? Sôt inkab bele kapcsoltattanak. Mert Abraham látta az Christus napjat, es örvendezet rayta, tudni-illik, Belekben az ô idvôsségejert. Mert hitt az Messias felôl tôt Isten igiretinek, es az, az ô hûti tulaydonittatot neki meg igazulasara, s-ez altal idvôssegere. *Rom.* 4. *v.* 3. Egyben kapcsol azert Szent Ianos Euangelista-is, ha övé ez so, minden idvözülendô hiveket. Mert à mit itt monda, ám meg magyaraza az Abraham peldajaban. Ioan. 8. v. 56

IV. Bizony itt Moysesnek veti elleneben az Christust, és azt bizonyittya, hogy más ajandek adattatot Moyses által az embereknek, és más Christus altal. &c.

F. Moyses vettetik ellenben az Christusnak, nem az ke- Moyses aa

gye-

Christussal ellenbē vettetik nem az kegyelemre nézve.

gyelemre nézve, mellyet meritenek vala az meg testesülendő Igenek tellyessegeből 1. Pet. 1. v. 11. hanem az ßolgalatra nézve. Mert az *törvény* Moyses altal: az *kegyelem* pedig, es az *igasság*, az Christus Iesus altal. Mellyel az jelentetik, hogy eggyik sem volt az tőrvényben. Hogy azert à Christusban adattatot kegyelemnek nagy volta, inkab meg tessék, azert tessen emlekezetet az Tőrvényről. Mintha mondana: Igen nagy jo tetemenye volt Istennek, hogy Moyses altal az tőrvént atta. Mert az, mint egy elő level vala az Istentűl az ő nepehez, mely meg magyarazza vala az Istennek akarattyat az emberekhez, melle advan à Messias felől valo igereteket: De az Christus altal sokkal nagyob jo tétemeny aradot ki. Mert hozot kegyelmet, es igasságot, *&c.* Hat nem mást hirdetet Moyses, mint mellyet az Christus. Sőt ha minden idővűlendő hivek az Christus tellyessegeből meritenek kegyelmet hiteknek altala idvőssegekre, az mint meg bizonyitam, kővetkőzik, hogy egyenlő ertelemmel azon egy lelek altal, azon egy tudomant, hirdettenek az Messiasrol.

Vegezetre az mely képtelen dolgot gördit Enyedi, illetlen, es à mi ertelmünket nem ronttya. Mert Moyses à Christussal csak az *Ministeriumra*, ßolgalatra nęzve vettetik elleneben, az mint mondam. Az mellyek ennek bizonsagara néznek, Calvinusnal meg olvashatni.

UGYAN ottan vers. 18.

Az Istent soha senki nem látta, amaz eggetlen egy ßületet Fiu, ki az Atyanak kebelében vagyon, à beßellette meg minekünk.

Ez rővid mondasban két erőssegünk vagyon à Christusnak őrők Istensęgenek meg mutatasara.

Első ez igekben: *Az Fiu az Atyanak kebeleben vagyon* Mert lenni valakinek az *Atya Istennek kebeleben* nem egyeb, hanem ő vele *egy Istensęgünek*, es *egy termeßetünek* lenni, mellyet ßent Pal az Istennek formajara magyaraz, hogy tudni-illik, az Fiu vagyon az Atyanak formajaban, es egyenlő Isten ő vele.

Phil.

Phil. 2. v. 6. De senki nincsē tőb à Fiunal az Atyanak kebelebē. Mert sohól azt illyen forman nem olvassuk, mint itt ß. Ianos à Fiu felől mondgya. Hat à Fiu egyenlő Istensęgű, es termeßetű az Atyaval. Ez ellen illyen modon almodozik Enyedi.

Valamit ez sso: Lenni valakinek kebeleben, *az embereknel jegyez, azont az Istennel-is. Mert* Figurata, *és az emberektűl tetetet Istenne.*

De az emberek között nē allatnak eggyessege jelētetik, hanē ßeretetet, az az ßivnek egybē ßerkezteteset: Gen. 16. v. 5. Num: 11. v. 12. 2. Reg. 12. v. 8. Luc 16. v. 22. Esa: 46. v. 3. mint Calvinus-is meg jegyzette.

Hát itt-is ßeretetet, és ßivnek egyben ßerkezteteset jegyez.

F. Az első *Propositionak* az kővetkőzese hamis, mellyet tulaydon ßent Ianos mutat meg az elől valo beßedben. Mert imez mondas: *Az Istent soha senki nem latta*, azt mutattya, meg hamisithatatlanképpen, hogy az Fiu sem latta, hat nem egyenlő Isten ő vele. Azert tehi utanna: Hogy az *ő kebelében levő Fiu beßellette meg.* Hogy hogy beßelhette volna meg, ha nem latta volna, ugy az mint vagyon? Latta pedig: Mert *en és az en Atyam eggyek vagyunk. Ioan. 10. v. 30.* Mert *en az Atyamban vagyok es az en Atyam en bennem vagyon Ioan. 13. v. 10.* Nem azt kel vala tehat Enyedinek meg bizonyitani, hogy ez ßolasnak formaja: *Lenni valakinek kebeleben*, az emberek kőzőt nagy ßeretetet jelent: Mert ebben mi nem ketelkedűnk, az iraßoknak-is, mellyeket elő hozot, ellene nem mondunk: de ezt kel vala hogy à Fiunak *lenni az ő Attyanak kebeleben*, ugyan csak nagy ßeretetért veteßek. Mert mi ezt tagadgyuk. El megyen pedigh Enyedi, ß az emberektűl vőt ßolasnak formajat fejezi Istenre, és ugy ßol Istenről, mint az emberekről, mely hamis argumentalas. Mert itt az Atyanak az ő Fiahoz valo ßeretetiről egy kőrőm feketeni ßo sincsen, hanem à Christusnak jo tétemenyeről, hogy az ő ß. Attyanak ismeretire vißen minket, megh magyarazvan ki legyen az Atya Isten. Mutasson azert Enyedi csak egy bőtűt, es csak egy punctni gyanot, hogy itt tanitson ßent Ianos, ugy az Istennek ßeretetiről ßent Fiahoz, mint az emberektől vőt iraßokban, nagyot nyert, és ottan más feleletet hall.

I.

II.

III. Az mi illeti az bizonſagokat, am meg mondam, nem ide valok. Emberek kőzőt helyeſek, nem is kivannak feleletet, csak hogy abban gűgyőg az ő Ivadekinak: Lazar az Abraham kebeleben, azert egy allatu vele. De itt lenni Lazarnak Abrahamnak kebeleben, eggyezne az Chriſtuſnak az ő Attyanak kebeleben valo létével, es ugy vagyoné az lathatatlan Iſtennek kebeleben az ő ſent Fia, mint Lazar az Abraham kebeleben, à gyermekek itillyék meg, es guggollyák meg érette Enyedit.

Maſodik erőſſég ez: *Valaki az hozzá ſerkezhetetlen dicsőſſeges világoſſagban lako Iſtent, kit egy ember-is nem latot, nem-is lathat 1. Tim. 6. v. 16. meg latta az ő Iſtenſegeben, termeßetiben, es dicsőſſegeben, es minekünk meg jelentette, értesünkre, tudtunkra adta, az, egyenlő Iſtenſegeben ő véle.* Mert teremtet allat ugy Iſtent nem lathatta, az mint vagyon az ő Iſtenſégeben, termeßetiben, es dicsőſſęgeben, hanem csak az ki egyenlő Iſten vele.

De az eggyetlen egy ßulöt Fiu, az Chriſtus, ugy latta az Iſtent, mint vagyon az ő Iſtenſegeben, Iſteni termeßetiben es dicsőſſęgeben, es minekünk meg jelentette, értésünkre ſ-tudtunkra adta. Ez ſent Ianoſç, ſőt ő magájé az Chriſtuſç. Mert *Senki nem iſmerte az Atyat, hanem csak az Fiu, es à kinek az Fiu akarta meg jelenteni* maga mongya *Matt. 11. v. 27.*

Annakokaert az Chriſtus egyenlő Iſten az Atyaval, es jo kővetkezesből, vilag kezdetitől fogva mindeneknek csak à Chriſtus magyarazta megh az Atyat, ő iſmertette megh annak az ő Lelkenek altala, ki altal az régiek jővendőt mondottanak ő felőle 1. *Pet. 1. v. 11.* es igy volt Marianak előtte Iſtenſęge ßerint: azert őrőkkevalo Iſten az Chriſtus.

Sok réſeket gondolt ez igaſſag ellen Enyedi, hogy el ſaladgyon előtte, es azzal vadol, hogy álmodozzuk mi ezeket; azonban pedig ő az regi Eretnekſęgeknek regéit regeldegeldegeli. Laſſuk.

1. *Nem bizonyithattyak meg, hogy latta volna az Chriſtus az Iſtent. Mert nem igy ßol Ianos*: Az Iſtent ſoha ſenki nem latta, hanem csak egyedűl az eggyetlen egy Fiu. *Mert az ma-*

az magyarazat az Iſten latasa nelkul-is meg lehet. Annak felette az elsőſo: Iſtent ſoha ſenki nem latta, *közönſegeſſen mondatik. Az maſik Chriſtuſra fejeztetik.*

I. F. Soha az iraſnak ennél megh tapaßtalhatob el forditaſa, csavaraſa, es meg veßtegeteſe nem lehet. Mert hogy ne latta volna az, az Iſtent, az ki egyenlő leven Iſtennel őrőkke az Iſtennek formajaban volt? *Phil. 2. v. 6.* az ki az Iſten dicsőſſęgenek fęnyeſſęge, es az ő ßemelyenek ki metßet belyege *Heb. 1. v. 3.* az kiben az Iſtenſęgnek minden tellyeſſęge ugy lakik *valoſagoſſan Col. 2. v. 9.* hogy az Fiu az Atyaban vagyon, es az Atya az Fiuban? *Ioan. 13. v. 10.* annyira, hogy valaki lattya az Fiat, lattya az Atyat? *Ibidem.* Mert *Imago Dei eſt Filius*, az Iſtennek élő képe vagy ábrázattya az Fiu. *Col. 1. v. 15.*

II. Mit gűgyőgß erre Enyedi, *Senki nem iſmeri az Fiat, hanem csak az Atya: az Atyat ſem iſmeri ſenki, hanem csak az Fiu, es az kinek az Fiu akarja meg jelenteni? Matt. 11. v. 27.* Holot iſmerte igy meg az Atyat, ha nem latta?

III. Szent Ianos ezigikben: *Az Iſtent ſoha ſenki nem latta*, fundamentumat veti az kővetkezendő ßavanak, mellyel az Iſtennek tellyes es ő ßinte valo tőkelletes lataſtul mindeneket kirekeßt. Azonban az őrők elet vagyon az igaz Iſtennek iſmeretiben *Ioan. 17. v. 3.* Honnan veßßük az Iſtennek iſmeretit? Az eggyetlen egy ßűlőt Fiutul. Miert? Mert ő latta azt az Iſtent, az kit ſoha ſenki nem latot. Bizonyits meg? Mert egyedűl ő vagyon az Atyanak kebelében, az az, őrőktűl fogvan egyenlő Iſten leven az Atyaval, volt az Iſtennek formajaban, es ezert nem ragadomany, de ugyan termeßet ßerint birja az Iſtenſęget, azt mondgya ſent Pal *Phil 2. v. 6.* Hogyhogy magyarazhatta volna azert meg, ha ő nem latta volna az ő ſent Attyat? Hamis azert egy altallyaban, hogy az Iſten latafa nelkűl magyarazta volna az Chriſtus meg az ő Attyat mi nekűnk.

IV. Mi lehet vilagoſſab mondas ennel: *Az Iſtent ſenki nem latta, az Fiu meg magyarazta*: Hat latta az Fiu? Mert miert vettetnék elől ez: *Az Iſtent ſenki nem latta*, ha latta nem értetnék: *Az Fiu latta?* Mert ha nem latta volna, hogyhogy tu-

laydonitaná magyarazasat az Fiunak? El hagyvan ezt, az mi nagyub es derekassab mennyünk arra, à mellyeket álmodozik Enyedi, es az mint oda fellyeb meg bizonyitok, mongyuk ezt minden Samosatenicusok ellen:

Soha az emberek közöt semmi Isteni isméret nem volt, hanem csak à Christus magyarazasabol.

II. Egy altallyaban hamis ez, mond Enyedi, *Mert az Apostol mondgya, hogy az utolso idoben, az az, az Apostolok idejeben, szollot az Isten az Fiu altal. Heb. 1 v. 1. Hat az Christus az ô Testamentumban tolmacsa nem volt.*

I. F. Hamis az *Consequentia*: Mert az Apostol beszedeböl nē következik, hogy az ô Testamentumban az Istennek szolo Igeje tolmacsa az Atyanak nem volt volna; hanem csak ez következik: *Hat az Christus az ô Testamentumban nem ugy szollot, mint az Uy Testamentumban.* De hogy az Enyedi ellen-vetesenek hamissaga meg lassék, éppen igy vagyon:

Valaki az ô Testamentumban nem szollot, az, nem volt valosagossan. De az Christus nem szollot az ô Testamentumban Heb. 1. Azert az Christus nem volt az ô Testamentumban.

II. Az elsöre: *Valaki nem szollot az ô Testamentumban*, tudni illik, semmi modon, az bizony nem volt az ô Testamentumban valosagossan, es ezkeppen az *minor*, az masodik hamis lessen, hogy à Christus semmi modon az ô Testamentumban nem szollot volna. Mert meg bizonyitam oda fellyeb az ô Testamentumban, hogy az Atyakhoz jart az Christus, ugy-mint Iehova Angyal, még pedig *Angelus fœderis*, Szövetségnek Angyala *Malach. 3. v. 1.* követségben es Istennek tolmacsa volt, mint az többi közöt tekints meg *Gen. 32. v. 24. Item: 35. v. 1. & 48. v. 16.*

III. Miert mondgya tehat Szent Pal, hogy Isten regen az Prophetak altal szollot, mostan az ö Fia altal? Nem veti egy altallyaban az Apostol az Christust ellenekben az Prophetaknak, hanem csak az szolasnak modgyat. Mert regen mikor Isten az Prophetak altal szollot, akkor az ö Fia altal nem szollot, ugy mint mostan az Uy Testamentumban, tudni-illik, à testben. Mert más szollani az örökke valo szollo Igenek abban

ban az testben, mellyet az idönek tellyességeben fel vön. *Gal. 4. v. 4.* az mint az ô Testamentumban nem szollot: Mert akkor még csak meg testesülendö, avagy teste lejendö vala az Ige. Mas ismet szollani azon Igenek az testnek fel vétele elöt, mint az mely modon szollot az Atyaknak *1. Pet. 3. v. 19.* Christus, ugy-mond, Lelkeben el menven prædikallot az Noé idejeben az lelkeknek, mellyek valanak az tömlöztben. Nem szenvedheti ezt Enyedi, azert igy guggollya.

III. Költöt dolog ez, és az Apostol meg hamisitya: Mert nyilvan mondgya, hogy mas Tolmacsi voltanak Istennek regen, az Prophetak: mostan mas, az ö fia.

F. Szent Peter nyilvan megh vallya *1. Pet. 1. v. 11.* hogy az Prophetak-is az Christus lelkenek altala szollottanak. Hát szinten ollyan Tólmacsi voltanak az Christusnak az Prophetak, mint szinten az Atyanak, és igy az Prophetak vóltanak csak követségben jaro szolgak, nem pediglen urai, és fö okai az tudomanynak, az Christus-is követ, de Ura, es author-ra, fö oka az tudomanynak, ugy-mint, ki az Davidnak nyelve altal szol vala az ô Testamentumban *2. Sam: 23. v. 1.* Az Urnak Lelke szollot, ugy-mond, *en bennem, és az ö Igeje az en nyelvem által.* Azert csak az szollasnak modgyaban tessen külömbséget az Apostol: Szollot mostan az ö Fia altal, nem ugy, mintha regen nem szollót volna, de szollot mostan à testben megjelent Fia által, minemü modón regen nem szollót. Azert hamis az Enyedi költöt dögleletes glossaja.

IV. Ha soha igy meg nem álhat az Apostol egyben vetese: Regen, Mostan, *és az következnek, hogy mind mi nekunk, s mind az regieknek az Christus szollot volna, mely képtelen.*

F. Meg áll az Apostol ellen-ben vetese, illyen modon: Regen nem szollot az ö Fia altal, ugy-mint mostan. Mert mostan az testben meg jelent Fia altal szol, de régen, ugy-mint szövetségnek Angyala altal. *Malach, 3. v. 1.* Regen az Prophetak atlal, de ezek is az Christus lelke altal: avagy Regen az Prophetak altal, de nem ki-rekesztve onnan az Fiat, mind az Uy Testamentumban szol vala Fia altal-is, de szol vala az Apostolok altal-is. De az Apostolok altal mint szolgak altal

kik nem Urai az tudomanynak: Chriſtus altal mint eggyetlen egy ſúlőtte altal, ki Ura, és Authora az tudomanynak.

Nem-is keptelen, hogy mind minekúnk, ſ-mind az regijeknek egy tolmacsunk volt à Chriſtus, mint ſinten, hogy à Sz. Leleknek illeſęből ſollottanak, mind az Prophetak regen, mind moſtan az Apoſtolok. Mert egy az Iſten, egy ennek Fia, egy à Sz. Lelek, mind az ő, ſ-mind az Uy Teſtamentumban.

V. Magatokkal ellenkeztek. Mert ha az Chriſtus volt Tolmacs az O Teſtamentumban, hát nem az Prophetak. Matth. 22. az gazdais ſolgait kulde elsöben az ſzölö miveſekhez, azutan fiat. Igy az Iſten-is.

F. Az Chriſtuſnak ſo-ſolloſaga, nem rekeſti ki à Prophetaknak ſent ſolgalattyokat. Mert à mikeppen az Uy Teſtamentumban az Ur, ki à Chriſtus, bocsatot Apoſtolokat ki az Euangeliombeli tudomanynak hirdeteſęre. *Eph.* 4. *v.* 11. akképpen azon Ur Chriſtus az ő Teſtamentumban-is *Luc.* 11. *v.* 49. Azert mas az Ur, mas az ſolga: más az Urnak maganak ſollani, mint az Fiu az Atya neveben: más az ſolganak prædikallani az Urnak neveben. El kúlde regenten az Atya Iſten az ő ſolgait az Prophetakat, az ſőlő mives Izraelitakhoz, el bocsatotta Fiat-is, mint ſővetſęgnek Angyalat, à teſtnek fel vetele előt: El kúlde Kereſtelő Ianoſt-is, mint Hopmeſtert: utanna bocsata uy modon az teſtben ſent Fiat-is, kit ugyan meg-is ölenek, és ez példa nem ellenkezik az igaſſaggal.

VI. Ha mind az Fiu, ſ-mind az Prophetak altal, azon egy Iſten ſollot, tehat ſinten ugy ſollot az Chriſtus altal, mint az Prophetak által, mely tellyeſſęggel el fordittya az Apoſtol tanitaſat.

F. Az *Antecedens*ben elől jaro mondasban, homaly vagyon. Mert Enyedi az Chriſtuſt az Prophetakkal egyenlővé teſi, hólot az mint immar meg mondottam, igen nagy kúlőmſęg vagyon az Chriſtus, és az Prophetak kőzőt. Mert az Chriſtus az ő Teſtamentumban meg jelenven, mint kőzbe jaro ugy ſollot, és mint Ur, ſ-Pap az Melchiſędek Papnak rendi ſerint *Pſal.* 110. *v.* 4. es ugy, mint ſővetſęgnek Angyala

Malach.

Malach. 3. *v.* 1. Az Prophetak pedig mint ſolgak, kik nem magok, hanem az Sz. Lelek ſollot ő altalok. 2. *Pet.* 1. *v.* 20. Azon egy Iſten ſollot, mind az Chriſtus, és à Prophetak által: ebben-is homaly vagyon. Mert Enyedi az Atya Iſtent ellenében veti az Fiunak, és az Fiat ki rekeſti az Iſtenſęgből, mint ha ő Iſten nem volna. De tudgya meg, hogy az Atya az ő Fia altal nem ugy ſollot, mint valami idegen eſkőz altal, hanem mint ő neki tolmacsa, és ſolló igeje altal, nem más ſavat, hanem az hól az Atyaét, ott az magaét. Azert ez kúlőmbſęget meg tartvan az Chriſtus, es az Prophetak kőzőt, nem forditttatik fel az Apoſtol tanitaſa.

VII. Az Apoſtol kulömbözö tolmacsokat vét öſsve, ugy hogy, mikor az Prophetak által ſollot: akkor nem ſollot à Chriſtus által, és viſsont. Mert az Prophetak az regi Atyak idejekre tartoznak az Chriſtus az mi idönkre.

F. Az Chriſtuſſal veti egyben az Apoſtol az Prophetakat, de az meg teſteſúlendő Chriſtuſſal, ki az teſtben meg jelenendő vala, es igy à Prophetak ſollottanak az Atyak idejekben, ſ-akkor à Chriſtus nem ſollot az teſtben. Mert męg azt fel nem vőtte vala: az Chriſtus pedig az mi időnkben, ſ-akkor az Prophetak nem ſollottanak. Mert az mely meg teſteſúlendő Meſsiaſról jővendőllőttenek, az mar az teſtben el jőt. De ezzel az ő Teſtamentumbol az Chriſtus ki nem rekeſtetik. Mert ő őrőkke valo ſollo Igeje és Tolmacsa volt az Iſtennek, es az Atyaknak ő általa ſollot, az mint à Moſes könyveiben meg látók.

VIII. Ha Iſten az ö Igeje altal igirte Davidnak az Chriſtuſt, tehat az Fiu maganak Attya, es magat igirte az Fiu. Mert az Ige ezeknek értelmek ſerint az Chriſtuſtul ſzarmazot. De az elsö igaz. 2. *Reg.* 7. Ezt mondgya az Seregeknek Ura, en ő neki Attya leſsek. *Hat ha az Chriſtus mondta ezt, maga maganak Attya.*

F. Nem igaz az elsőnek *Conſequentia*ja, kővetkezeſe. Mert nem ugy ſollot az Atya az ő Teſtamentumbā az ő ſolo Igeje altal, hogy ő maga ſoha nem ſollot volna az Atya, melyet ſ. Pal *Heb.* 1. *v.* 5. nagy vilagoſon meg magyaraz, midőn I.

igy

igy ſol: *Mert mellyiknek mondotta (az Atya) az Angyalok közzül: En fiam vagy te, ma ſzültelek en tegedet? Es iſmet: En leſſek ő neki Attya, es ő ennekem fiam leſſen.* Itt nyilvan meg tetſik, hogy az Atya ſol, és teſſen igéretet Fia felől, *ex 2. Reg. 7. v. 14.*

II. De ha ſinten meg engednők-is, hogy az Atya az ő Fia által tőt igéretet az Meſsiaſrol, még ſem következnek, hogy az Fiu lenne maga Attya. Mert más itt az Atya, ki az ő Tolmacsa az ſollo Ige által ſól: Más az Tolmacs ſolló Ige, ki az ő Attyanak akarattyat meg jelenti ő maga felől, hogy jővendőben el jő à teſtben. Igy ſinten mikor az Egből kialttya az Atya: *Ez az en ſzerelmes fiam, &c.* Más az ki azt kiálttya, más à kiről kiálttya, noha Iſtenſégeben egy mind az Atya ſmind az Fiu.

De illetlennek, és képtelennek itili Enyedi, hogy az Fiu magat igerne, es maga felől tenne igeretet. De nem illetlen. Mert menyiſſer igéri az Iſten magat minekünk? *Gen. 17. v 7.*

VIII. Ha az Igenek csak ruhazattya, és temploma az teſt, vagy az emberſég, tehat ugyan azon Ige ſollot mindenkor, mert akar ruhaban, akar mezitelen ſollyon valaki, de ugyan azon ember. Az Apoſtol pedig maſt mond.

F. Io ertelemmel éppen meg engedgyük. Mert à Chriſtus tegnap, es ma, ugyan azon mind őrőkke azt mondgya az Apoſtol. *Heb. 13. v. 8.* Nincsen-is ellene ez az Apoſtol tanitaſanak. Mert az ő Teſtamentumbeli Prophetakkal, nem az őrőkke valo ſolo Ige vettetik ő magaban ellenben, hanē à meg teſteſült Ige, ki à teſtben meg jelenven *1. Tim. 3. v. 16.* veget vete à Prophetiaknak, à mint immar meg mondottá.

IX. Volt ugyan az Iſten iſmereti az Chriſtus elött-is, de homalyoſon, mely az utan az Chriſtus tanitaſa altal vilagoſſabban ki magyaraztatot, mint imez ige: Exigiſato, *meg mutatta, Beza, es Calvinuſ-is jovallya.*

F. Iſten nem tudom hova tőtte volna eddigh valo gyűgyőgéſedet. Ha erre akartal el vegtere ſallani, hogy nem hattad az ő helyere eddig valo ſodat? *Heb. 1. v. 1.*

Akar vilagos, akar homalyos iſmereti lőt legyen Iſtennek az ő Teſtamentumban, de ſoha az, az őrőkkevalo ſolo Ige-

nek

nek megjeleneſe nelkül nem lehetet. Mert ő vagyon az Atyanak kebelében, ő lattya az Iſtent, es ő magyarazta megh mind az ő Teſtamentumban, holot az ő Lelkenek altala ſollottanak az Prophetak *1. Pet. 1. v. 11.* ſ-mind az Uy Teſtamentumban az Apoſtolok *Luc. 21. v. 15.* Mert *én adok ti nektek ſzájat es bölcseſeget, kinek ellene nem mondhatnak es nem állhatnak* azt mondgya Idvőzitőnk.

Azert nem azt kel vala te neked meg bizonyitanod, hogy homalyos volt az ő Teſtamentumban az Iſtennek iſmereti ſ-az Uyban vilagos, de ezt: Hogy az ő Teſtamentumban, az minemű Iſteni iſmeret volt, nem az őrőkkevalo ſolo Ige altal volt az. Mert az Ur Chriſtus te neked bőtű ſerint azt mondgya: *Matt. 11. v. 27. Luc. 10. v. 22. Senki nem iſmeri ki legyen az Fiu hanem csak az Atya: es ki legyen az Atya, hanem csak az Fiu, es az kinek az Fiu akarja ötet meg jelenteni.* II.

XI. Ez mondaſnak az elsöje nem tellyes, mellyet igy kel ki tellyeſiteni: Senki nem iſmeri az Fiat hanem csak az Atya: es az kinek az Atya akarja meg jelenteni, mint meg mutattya ezt Matt. 16. v. 17. Ioan. 6 v. 44. Hat hamis az mit ezek mondanak. Mert az Atya-is jelent, magyaraz mind egyeb dulgokat, mind az Fiat.

F. Ez-is nyilvan valo meg veſtegeteſe, es ſarkabol valo ki facsaraſa az Iraſnak. Mert Idvőzitőnk oly igen őſſve kőti az ő maga iſmeretit az Atyanak iſmeretivel, es viſſont az Atyanak iſmeretit az maga iſmeretivel, hogy eggyik az maſik nelkül nem lehet, mint megh lathatod *Ioan. 17 v. 3.* Ez, ugy mond, *az örök élet, hogy tegedet meg iſmerjenek lenni egyedul amaz igaz Iſtennek, es az kit bocsatottal az Ieſus Chriſtuſt.* Igy tiſſteletit az Atyanak tiſſteletivel *Ioan. 5. v. 23.* Hamiſnal hamiſſab azert, hogy Enyedi azt az Fiutul el veſi ſem latomaſt, az mit az Fiu magájévá teſſen, holot az Atyanak iſmeretit ő mondgya hogy az kinek akarja ő jelenti meg. De hogy meg teſſęk ennek igaſſaga, veſsük ellenben az Chriſtus mondaſat az Enyedi gloſſajanak.

Christus.	Enyedi.
Senki nem iſmeri ki legyen az Fiu, hanem csak az Atya; es ki legyen az Atya, hanem csak az Fiu, es az kinek az Fiu meg akarja jelenteni.	*Senki nem iſmeri az Fiat hanem csak az Atya es az kinek az Atya akarja megjelenteni.*

Latod itt kegyes olvaſo, hogy az Fiutul el tolvajollya az utolſo reſzben azt Enyedi, az mit az Fiu maganak tulaydonit. Mert azt mondgya, hogà Chriſtus beſzedeben az elsõ mondaſt az utolſobol ugy kel ki toldani mint õ magyarazza, nem ugy mint az Chriſtus: es ezt: *Az kinek az Fiu meg akarja jelenteni*, az Atyara igy kel vinni: *Az kinek az Atya akarja megjelenteni.*

Ezt pedig nem azert mondõ, hogy en az Atyanak megjelenteſęt, mellyel ſ. Fiat nekünk az Atya-is megjelenti, mint mikor az Egbõl kialta: *Ez az en ſzerelmes Fiam*, innen ki akarnam rekeſzteni, à mint hamiſſan Enyedi mi reank keni. Mert bizony dolog az, hogy az Iſtennek iſmereti, à Szent Haromſag egy Iſtennek munkaja, es ajandeka: Mert az Atya adgya az Iſteni iſmeretet ſzent Fiaban, mint ſzoloIgejeben az meg vilagoſito Szent Lelek altal: de hogy azt mutatheſſam meg hogy az õ Teſtamentumban ſem volt az Iſteni iſmeret az Fiu es az Szent Lelek nelkûl.

Igy kel érteni az Enyeditõl elõ hozot iraſokat: Az Atya jelentette, de nem az Fi nelkûl. Mert az eggyetlen egy fiúſor, ki az Atyanak kebeleben vagyon, az magyarazta megh, nem moſt csak de minden idõben, az mint oda fellyeb meg mutatam. Igy vonſon az Atya valakit az Fiuhoz, de nem az Fiu nelkûl. Mert *en nallam nelkûl*, ugy mond Idvõzitõnk, *ſemmit nem tehettek Ioan. 15. v. 5.*

XII. Ha az Chriſtus nem az õ maga dicsõſſęgét kereſte, de az õ Atyanak hatta meg kereſni, Heb. 5. v. 5. hat nem maga hirdetõje volt. De az elsõ igaz, &c.

F. Kereſte à Chriſtus nem az õ dicsõſſegét, de az Attyáét. Mert egy az Atyanak dicsõſſęge az Fiunak dicsõſſęgével, *Ioan. 17. v. 5.* mellyet latot Eſaias, *Cap. 6. v. 9.* | *Ioan. 12. v. 41.*

Ez-

Ezokaert valahol az õ Attya dicsõſſęgét kereſi, ott az magáét. Nem olly tiſteſſęg kevano azert az Chriſtus, hogy az õ Attyanak dicsõſſęget hatra hagyvan csak az magájét kereſné. Ezt akarja. Az Atyara hatta pedig, mint Kõzbenjaro, ki ellene nincsen az õ Iſteni meltoſaganak. Azert ez igy leven, az mint vilag kezdetitõl fogva, az õ dicsõſſęget mutogatta az Ur Chriſtus az teremtet allatokban *Ioan. 1. v. 10.* oda fellyeb: ugy hirdetõje volt maganak, hogy õ az megigirtetet Meſsias, ki az teſtet fel vejendõ.

XIII. Az igeknek megſordulaſa, mellyet csinalt Chriſtus nem alhat meg, holot mind az Atyat, mind az Fiut az Fiu jelenti: mas medon az Atyat, közbenjaras vagy eſsköz nelkul. Mas keppen az Atya az Fiat: Közbenjaro altal, mely ellene vagyon ennek Ioan. 10. v. 15. Az mint iſmer engemet az en Atyam en-is iſmerem az Atyat.

F. Az igeknek megh fordulaſa ez: *Az Atya megjelenti az Fiat*: Hat az Fiu-is haſonlokeppen az Atyat. De az Atya, azt mondgyuk mi, hogy az õ ſzolo Igeje altal jelenti meg magat. mely igaz, es ezkedig Enyedi ellen meg oltamaztuk. Hat az Fiu, ki altal magat es az Attyat? Az Atyatul, de ugy mint Tolmacs és Kõzbenjaro, mely az ſzolo Igenek jelenteſęnek mellyben Attyat meg jelenti, ellene nincsen. Hogy penigien amaz mondaſat Chriſtuſnak forgattya: *Amikeppen iſmer engemet az en Atyam, akkeppen en is az Atyat*, iſmeretrõl vagon ſzo, nem az iſmeretnek kijelenteſerõl, és azt akarja Chriſtus, hogy az mint az Atya ſzereti, es kedveli az õ Fiat: ugy az Fiu-is az õ Attyat, mely az Atya, es az Fiu közõt vagyon. De az Iſteni iſmeret foly az Chriſtus kijelenteſębõl. Hát nem igazan zûri zavarja egyben Enyedi azokat, az mellyek kûlõn magoknak igaz értelemben mondatnak.

De hatra hagyvan Enyedinek illyen illetlen, es képtelen gut vélekedeſit, laſſuk mint magyarazza az Chriſtus elõbbi mondaſat. *Matth. 11. v. 27.*

XIV. Az Chriſtuſnak mondaſa: Az Atya iſmeri, *&c. vagy nézz el mult idõre, vagy jövendõre, vagy jelen valora. Nem el multra mellyet meg mutat ez ige:* Ginoſchi, *Iſmer. Mert mind az Iſten,*

ſ-mind az Chriſtus iſmeretes vala az ô Teſtamentumban. Nem jövendöre. Mert az utan ſokan iſmertek az Atyat, és az Fiat. Gal. 4. v. 9. Hát jelen valo idöre. Mert akkor ſokan nem iſmerik vala, ſem az Atyat, ſem az Fiat. Ioan. 16. v. 3. & cap. 15. v. 21. 1. Cor. 2. v. 8.

I. F. Az Enyedi ßarvas argumentomanak tonka hegyi vagyon Mert az mi néz az elſöre, hogy ez à Chriſtus mondaſa: *Senki nem iſmeri az Fiat, hanem csak az Atya: az Atyat ſem, hanem csak az Fiu, és az kinek az Fiu akarja meg jelenteni*, csak jelen való akkori idöre nézet volna, oly hamis, hogy hamiſſab dologannal nem lehet. Mert abbol az jöne ki, hogy ſem annak elötte, ſem annak utanna az Atyat, ſem az Fiat ſenki nem iſmerhette. Senki nem iſmeri moſt az Atyat, hanem csak az Fiu, à Fiut-is ſenki nem iſmeri, hanem csak az Atya, és à kinek az Fiu akarja meg jelenteni. Tehat ßükſégesképpen következik, hogy ugyan ſenki nem iſmerte, ſem az Atyat Fiun kivül: ſem az Fiut Atyan kivül. Mondgyad azert, hogy oly közönſéges ſententiaja ez Idvözitönknek, mely mind el multra, mind jelen valora, és mind jövendöre egy arant tartozik. 1. Mert Euangeliombeli Meſsias ßava, melynek minden idöre ki kellet terjedni igaſſagos valoſagban. Mert: *Mennyetek el hirdeſſetek az Euangeliomot, &c. Matt. 28.* Fö reße pedig, az Atyanak, es az Fiunak iſmereti, az Euangeliomnak. *Ioan. 17. v. 5.* mely nelkül az Chriſtusban valo hit nem lehet *Rom. 10. v. 14.* 2. Mert az menyire ki terjed az Iſteni iſmeret, annyira annak megjelenteſe. De az Iſteni iſmeret, minden idöre ki terjedet, az mint Enyedi igazan mondgya, hogy iſmeretes volt az Iſten az ö ßent Fiaval egyetemben az ô Teſtamentumban. Mert Abraham latta az ö napjat: Eſaias az Chriſtus dicsöſſéget. Hát az ki jelenteſének-is az iſmerettel eggyüt ki kellet terjedni: és jo következesböl hamis az Enyedi allataſa.

III. Az mi néz az igere: *Iſmér*, ugy ßolot Idvözitönk az ö értelmenek folyaſara nézve. Mert az Atyanak, és Fiunak egymas közöt valo iſmereti csak jelen valo, csak örökke valo *maban* vagyon. Azert mondgya, *Iſmer engemet*, nem pedigh,

Iſmert

iſmert vagy *iſmerendö*. De annak az örökkevalo iſmeretnek à ßolo Ige altal valo ki-jeleneſe, minden idöbeli, az ô Teſtamentumban az Atyaknak, ma mi-nekünk, holnap egyebeknek. Mert à Chriſtus Ieſus, teg-nap, és ma, ugyan azon mind örökke *Heb. 13. v. 8.*

Nem nézjövendöre: Mert az utan ſokan iſmertek az Atyat, es az Fiat. Ingyen; Azert jövendöre, hogy jövendöben ſokan iſmertek. Mert ha jövendöre nem nézet volna, hogyhogy iſmerhettek volna meg? Tapaßtallyatok meg itt Enyedinek egy *Contradictio*jat, melyben eggyik ßavat az maſikkal hamiſsittya. IV.

Idvözitönk mondaſa, hogy ſem az Atyat, ſem az Fiat, ſokan nem iſmertek, igaz volt, moſt-is igaz. De à Fiunak akarattyara jar az, kinek jelentſe meg, ſ-kinek nem? De az, az Iſteni iſmeretet meg nem gatollya.

XV. *Ha az Atyanak, és Fiunak iſmereti nem egyeb, hanem hogy az Iſtennek jo-tétemenyét, és cselekedetit iſmerik az emberek: és* nem iſmerni az Atyat Fiat, *nem egyeb, hanem az ö jo tetet nem iſmerni, mellyet ád vala à Chriſtusban, Tehat csak akkori idöre nezet az Chriſtus ßava. Mert akkor ajanlya vala az Atya, az ö jo tetet, és cselekedetit az ö Fiaban az embereknek. Ezert-is köti az ö iſmeretit az Atyanak iſmeretivel egyben. Ioan. 14. v. 7. Item: 8. v. 19. 1. Ioan. 2. v. 23.*

F. Te magad meg hamiſsitod ezt, midön ugyan itten azt mondod ßent Ianos Apoſtol iraſabol, hogy az Chriſtuſnak tißtinek es ßemellyenek iſmeretiröl kel ezt erteni: *Minden az ki tagadgya az Fiat, annak Attya ſincsen &c.* Mert noha nág jo tete Iſtennek, hogy Fiat à teſtben el bocsatotta, de azert mas ßollani az Chriſtuſnak tißtiröl es ßemellyeröl: mas az Iſtennek jo tetemenyeröl es cselekedetiröl. Igy mas az Iſtë jo tetemenyenek iſmereti: mas az Iſteni iſmeret. Amaz nem egyeb, hanem az Iſten jo tetemenyinek aldaſiban reßeſülni: imez, az jo tetemennek Authorat, meg ßerzöjet meg iſmerni ki legyen. Mikor azert ß. Ianos *Cap. 17. v. 5.* az Iſtennek ö ßinte valo iſmeretiröl tanit, nincsen ott emlekezet az jo tetemenyröl expreſsé. Hat hamis hogy az Iſteni iſmeret nem I.

egyeb, hanē csak Iſten jo tetemenyenek iſmereti. Mert hog iſmerned az jo kitől legyē, ha nem iſmerned azt, ki adgya? Iſmerned kel elöſör azt, az kitől bűnöd bocsanattyat varod. Mert ha nem iſmered, kitől tudod varni? Ez az oka à miért az Euangelium viſen minket elsöben-is az Chriſtus ſemellyenek iſmeretire, hogy Iſtenſęgeben örökkevalo Ige, bizony Iſten *Cap. 1. v. 1. Ioan.* hogy emberſęgeben Mariatul ſűletet, es Velünk Iſten lőt. *Matt. 1. v. 23:* es annak utanna hirdeti azt micsoda jokat adando Iſten az ő Fia altal. Vak az, az ki ezt nem lattya.

II. Az-is hamis, hogy az Atya csak akkor ajanlotta volna az Fiuban az ő jo tetet, mikor à teſtben meg jelent. Mert mingyaraſt Paradicsomban az elsö igiretben kezde ajanlani, az utan az Atyaknak ſűntelen.

III. Hogy pedig egyben köti az Fiu az Atyanak iſmeretivel az ő iſmeretit, azzal mutattya megh, hogy akkor kezdetet az ő iſmereti, mikor az Atyáé: On közöttök öröktül fogvan: mi reank nezve az megh jelenes altal, mikor kinek az Fiu akarja meg jelenteni.

Az mit az időnek környűl allaſabol rebeſget Enyedi, es az ő fejetől magyaraz, mint hogy ő talalta magyarazat, övé legyen, gyűgyöghjön az ő csemeteinek vele, mi eleb megyűnk az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſęgenek megh bizonyitaſaban.

CAPUT II. v. 19.

Rontſatok el ez templomot, es harmad napra fel éppitem azt.

CAPUT X. v. 18.

Hatalmam vagyon le tenni azt (eletemet) es viſontag fel venni.

Valakinek tulaydon maga ſajat hatalma az, hogy az meg holtat élet-

re

re hozhaſſa, es fel tamaſthaſſa, az, mindenhato örök Iſten. Mert az maga hatalmaval valo fel tamaſtas, ſinten ollyan tulaydon cselekedete az örök Iſtennek, mint ſinten à teremtes *1. Cor. 15. v. 38.* Hogy pediglen az Apoſtolok-is halottakat tamaſtottanak, maſtól vőt ajandek, és hatalom volt az, tudni illik, az Chriſtuſtul.

De az Chriſtuſnak tulaydon maga ſajat hatalma az, hogy az ö teſtet à halalbol fel tamaſſa. Im ö maga mondgya: Ti Sidok csudat kivantok en tőlem: *ez az csuda:* Rontſatok el ezt à Templomot (*az en teſtemet*) az az *fogyaſſatok el életemet*, de en fel éppitem azt, az az, fel tamaſtom. Mert magamnak hatalmam vagyon arra, hogy le tegyem életemet, és fel vegyem. Mely hatalom vagy az emberſęgé, vagy az Iſtenſęgé: Nem az emberſęgé. Mert ladde, ugyan elleneben veti maganak azt: *Rontſatok el ezt:* es ugy mondgya: *fel tamaſtom.* Hat az Iſtenſęgé.

Annakokaért az Chriſtus mindenhato örök Iſten.

Enyedi nem tud ez ellen mit mondani, hanem, hogy könnyebben ferheſſen hozza, ő maga az mint akarja, ugy formal maganak egy argumentomot, melynek oſtan az *Propoſitioit* nagy könnyeden razogattya.

I. Ha ez igaz, hogy az kit maga magat fel tamaſtotta az Iſten legyen, tehat eggyik mondas à maſikkal csapatik arczul. Mert örök Iſtennek lenni, ſ-meg halni ellenkeznek.

F. Hamiſſan magyarazod magadnak az *Propoſitiot.* Mert nem azt mondgyuk mi, hogy az örök Iſten holt meg, hanē, ezt: hogy valakinek maganak oly ereje vagyon, hogy halottat tamaſthaſſon, az mindenhato örök Iſten. Erre kel vala meg felelned, ha tudſ vala.

Hogy hogy tamaſthatta volna inkab fel à teſtet à Chriſtus à halalbol, ha örök Iſten nem volt volna? Azert az Iſtenſęg inditotta meg az holt teſtben erejet, es az altal elevenittetet meg. Mert à mikeppen az Atya halottakat tamaſt: ugy az Fiu-is elevenit *Ioan. 5. v. 21.* az mellyert ő magat, ugyan életnek, es fel tamadaſnak monda. *Ioan. 11. v. 25.*

II. Masképpen formallya az propoſitiot. *Mert lattya hogy nem*

miénk

mienk, ſ-benne marad. Az kinek egyik reſſe az maſikat ſel tamaſztya, az örök Iſten: Hamis. Mert ha affele béllet, avagy kettöböl egyben csinalt Iſten volna az embereknek-is lelke az maſik reſſét, az teſtet ſel tamaſztya, és fel emeli, mint Ezech. 37. De azert nem jo ki, hogy az ember, vagy lelke, örök Iſten legyen.

I. F. Ezt az *Propoſitiot*-is hamiſſan formaltad az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegenek karomlaſara, es az Iſten ſ- emberi termeßetből allo Chriſtuſnak megh csufolaſara, hogy *Béllet* Iſtennek mondod. Mert nem ollyan réß az Chriſtusban az Iſtenſeg vagy az emberſeg, à mineműről te almodozol. Mert mikor az örök Ige teſté lőn, ſemmi *compoſitio*, vagy ſemmi réßekből valo egyben ſerkeßetes nem lőn ott. Mert à két külömbözö termeßetnek eggeſüleſe, valoſagos *copulatio*, eggyeſüles, melybē az Igenek *ſubſiſtentiaja*, valoſagos létele. közöltetik az emberi termeßettel, ugy hogy, à két külömbözö termeßetből allo Chriſtus egy ßemely legyen. Azert nem réßét tamaßtotta fel, hanem emberſeget, az emberi termeßetben kivel eggyesült volt. Meg-is éppen meg áll az mi *propoſition*k, bator ne kerengenéd ez fele hamis költöt dolgokkal.

II. Az mi az peldat illeti, akarnam meg tudni töled, honnan lehet az leleknek annyi ereje, hogy az teſtet megh elevenitheſſe? Mert ugy keves ember halna meg. Az Ezechiel latasa, az Iſtennek mindenhato erejet mutattya, ki az megh ßaradot csontokat huſſal, bőrrel környúl vehette es meg elevenithette; nem pedigh az leleknek erejet, mely csak ßenvedő fel az fel tamadasban.

III. Közeleb ßal az dologhoz, illyen Propoſitiot csinal: Az, az ki az ö holt ieſtét iſmet fel tamaſztya, örök Iſten: ez is képtelen. Mert az Iſten Lelek, huſa, csontya nincsen. Ioan. 4. Luc. 24. v. 39. Hat teſte ſincsen.

I. F. Képtelen az ollyan okoſſaga futtato embereknek mint az Samoſatenicuſok. De az Szent Lelek altal Iſten ki jelentet akarattya ßerint igen igaz. Mert amaz mindenek felet örökke aldando Iſten az Ieſus Chriſtus, az Atyak közzül valo teſt ßerint *Rom. 9. v 5.* Mert az Iſten Fia lőn az Davidnak magvabol *ſecundum carnem*, teſt ßerint *Rom. 1. v. 3.* Mert nem tarto-

tartotta ragadomannak azt, hogy egyenlő Iſtennel, hanem az ßolgai abrazatot fel öltöze az teſtben *Phil. 2. v. 6.*

II. Azert az Iſtennek huſa es csontya nincsen ő magaban: Mert Lelek: de vagyon annak fel vetele altal. Mert ki bocsatotta Iſten az ő Fiat, hogy az időnek tellyeſſegeben az teſtet fel vegye *Galat. 4. v. 4.* és abban az teſtben Iſten, véret ontſa, ſ-azzal kereſſe az Anya-ßentegyhazat *Act. 20. v. 28.* Mas azert ßollani az Igeről ő magaban, mint ßent Ianos *Cap. 1. v. 1. 2. 3.* Mas az teſte lőt Igeről, mint *Cap. 1. v. 14.*

IV. Ha azt mondgyak: Az kinek hatalma vagyon életét le tenni, iſmet fel venni, örök Iſten: Lehetetlen dolgot mondanak. Mert lehetetlen, hogy Iſten meg hallyon, söt ha meg hal, hat nem örök Iſten.

F. Kicsoda ßavat ßollod? Avagy nē az Ur Chriſtus ßavaté? Azert vagy az emberſege ez hatalom, vagy az Iſtenſegé. Nem az emberſégé Mert ſoha nincsen az embernek hatalmaban, hogy az ő meg holt teſtet meg elevenitſe, és halottaibol fel tamaßthaſſa. Hat az Iſtenſegé ez az hatalom. Mas azert az kinek ez hatalma vagyon: mas az kiben ezt à hatlamat gyakorollya. Azert nem az Iſten teſi le lelket, az az, nem az Iſten hal meg, az mint Enyedi almadozza, de amaz örökke valo Ige, az ő tőle fel vőt emberſegnek idő ßerint valo életet engedi harmad napig meg ßűnni, lelket maga mondaſa ßerint Paradicsomban bocsatani *Luc. 23. v. 43.* es harmad nap el mulvan Iſtenſegenek erejeből meg eleveniteni, es fel tamaßtani. Azert vagy igaz ez Chriſtus mondaſa, hogy az teſtet fel tamaßtya: vagy nem. De hogy nem igaz, azt allatni ßemtelen erctnekſeg. Hat igaz. Ha igaz, miert hogy nē hiſi Enyedi, es az Iſtenſegre azt fogja, az mellyet megh ſem gondoltunk.

V. Avagy magatul cselekedi ezt Chriſtus, avagy maſtul vöt hatalombol. De hogy maga hatalmabol cselekedne maga mond ellene kétßer, hogy ö ſemmit nem cselekedhetik az Atya nélkul. Ioan. 5. Annakfelette azt-is meg vallya, hogy ö ezt az eröt az Atyatul vötte. Ioan. 10.

F. Hamis, hogy à Chriſtus nem maga hatalmaval tamaſi- I.

Az Fiu az Atya nelkül semmit nem cselekedhetik.

tana, és tamaßtotta volna fel az ő testet. Az bizonsag az mi értelmünket erősiti. Mert ha à Christus semmit ő magatul nem cselekedhetik, tehat bizony egyenlő az Atyaval, s-azert nem cselekedhetik semmit az Atya nelkül. *Ioan.* 5. azzal vadollyak az Sidok az Christust, hogy karomlast sollot, hogy egyenlőve tötte magat az Atyaval. Christus menti magat, hogy nem karomlast sollot: Mert ugyan egyenlő ő az Atyaval. Erre sok bizonysagokat hoz: à többi közöt ez az eggyik: *Az en Atyam, mind eddig munkalkodik: En-is hasonlóképpen munkalkodom*: ugy hozza be oßtan, hogy az Fiu semmit nem cselekedhetik az Atya nélkül: Mert egyenlő Isten vele. Hogy pedig sent Ianosnal *Cap.* 10. mondana Christus, hogy ő vötte volna ez hatalmat, nem igaz. Mert ellent talalunk *v.* 15, 17, 18 Mondgya hat hogy vötte az parancsolatot, de az menyiben Közben jaro, tißtire nézve csak. Azert vagy magatol cselekedi Christus az halot tamaßtast: vagy mastol vöt hatalombol Nem mastul vöt hatalombol. Mert maga ezt kirekeßti ez igevel: *Ego depono animam*: En teßem le lelkemet: En éppitem fel, s-nem mas.

VI. Szantalan helyeken bizonyittatik, hogy az Atya tamaßtotta fel à Christust. Act. 2. *v.* 24. 32. *&* 3 *v.* 15. *&* 4. *v.* 10. *és* 5. *v.* 30 *és* 10. *v.* 30. 34. 37. 40. *és* 13. *v.* 30. *és* 17. 31. *Rom.* 4. *v.* 14. *és* 8. *v.* 11. *és* 10 *v.* 9. 1. *Cor.* 6. *v.* 14. *és* 16. *v.* 15. 2. *Cor.* 4. *v.* 14. *Gal.* 1. *v.* 1. *Eph* 1. *v.* 20. *Col.* 2. *v.* 12. 1. *Theſſ.* 1. *v.* 10. *Heb.* 13. *v.* 20. *Bizony nem maganak, sem maga reßenek, hanem az Atya Istennek tulaydonittatik itt az Christus testenek fel tamaßtasa, à mint annak-is ajanlotta vala lelket.*

F. Nincsen oly vekony tudomanyu Plebanos, kinek mayd mind abtal felöt, mind minden prædikalt savaban ez közönseges ellen-vetes nem forgana, es ezzel nem amitanak à segeny egyúgyú goromba kösseget. De csak párah ez. Mert egy soval nem az Isteni formaról mondatik ez, hanem az solgai formarol, melyben magat az, à ki egyenlő Isten vala az Atyaval, annyira, hogy nem ragadomany serint, de termeßet serint vala Isten, igen megh alazta vala sinten az kereßtnek halalaiglan, es oly igen Isten keze ala ereßtette

vala

vala magat, hogy igy sollyak, hogy az mint Istentül el vettettetnek es meg alaztatotnak latsik vala lenni *Esa.* 53. *v.* 4. akkeppen Istentül magaßtaltatot fel *Phil.* 2. *v.* 5. 6. Mas azert sollani az Isteni formarol, vagy az Igenek Istenségeről: mas az solgai formarol, vagy az meg alaztatot ember Christusrol. Ezt az meg alaztatot Christust, ugy-mint Közben jarot az ő emberségeben vagy testeben az Atya Isten tamaßtotta fel, de nem csak, mintha az Fiu abbol az fel tamaßtasnak cselekedetiből, ki rekeßtetnek: Mert közönséges munkaja az sent haromsag egy Istennek az testnek halottaibol valo fel tamaßtasa. Ez az oka, hogy hól az Atyanak, hól az Fiunak tulaydonittya az iras az fel tamadasnak cselekedetit, mint az megjegyzet helyekben s-locusokban. II.

III.

Hogy pediglen ollyan nevezetessen tulaydonittatik az Atyanak à Christusnak fel tamadasa, azert vagyon, hogy meg mutatodgyek az, hogy az Atya Istennek-is forgot keze az emberi nemzetnek meg valtasaban, es az Istennek hatalma prædikaltattya: ki mutatodgyek az Christusnak-is Istensége, es Atyatul valo Fiusaga. Mint sent Pal nyilvan tanit: *Rom.* 1. *v.* 4. *Meg bizonyittatot*, ugy mond, *hatalmassan Isten Fianak lenni, az Szentelö Lelek serint* (mely à Christusnak Istensége) *az halalbol valo fel tamadasnak altala.*

Annak felette, mivel hogy az Atya minden Isteni cselekedeteknek kut feje, ezokaert is vitetik az Atyara à Christusnak fel tamaßtasa, de nem az Fiunak onnan valo ki rekeßtesével. Egy soval: Az menyiben Közben jaro az Christus. IV.

VII. Ha az Christus mastol vöt eröt, de azzal ugy é mint sajattyaval, tehat meg engedhettyük, hogy ö magat tamaßtotta fel. De az elsö igaz. Ioan. 14. Az Atya en bennem leven cselekedi ezeket: Ugy *az Isten nyjavaluz ördögöt. Mert az Atyatul vöt eröt sajattyanak tartya. Ioan.* 1. *v.* 12. *Az ember-is Istentöl vötte az mozgast, de azert ö maga mozog. Caiphas igy sol vala. Ioan.* 11. Ergo.

F. Ha az Christus mastul vöt eröt, tudni-illik vagy örök Istensegeben, mikor à sülesben az Atya az Istensegnek minden tulaydonsagit, ugy közle az Fiuval, hogy ő vele egyenlő I.

Isten legyen: tehat meg engedhettyük, meg-is kel engednünk, hogy ő maga tamaßtotta fel az ő teſtet, az mint ő maga mondgya vala oda fellyeb. Vagy pediglen vőt erőt kőzben jaraſanak tißtire nézve. De igy tagadgyuk, hogy az fel tamaßtaſnak hatalmat vőtte volna. Oka ez: Mert oly tulaydon Isteni termeßetnek *proprietaſſa*, tulaydonſaga az, az mindenhato erő, mellyel halottak tamaßtatnak, mely teremtet allattal ſoha nem kőzőltethetik. Mert az Isteni termeßetek vagy tulaydonſagok megßámoſittatnanak, megßakadoznanak, el olßolnanak, es az Istennek véghetetlenſége, immenſitaſſa, mérhetetlenſége el enyißnek, mely képtelen, ſ-hihetetlen. Kőzőllyed te, okoskodaſodat à Barommal ottan nē leßeß ember: Hát az felſéges Isten, hogy hogy adhatna mindenhatoſagot teremtet embernek? Adta, à minden hatalmát, az az, *jus dominandi*, de Kőzben jaronak, ki Isten es ember.

Mindenhatalom.

III. Vőt tehat erőt az Christus az Atyatul akkor, mikor minden Istenſégenek tellyeſſéget kőzlőtte à Fiuval allat ßerint, es az mellyel egyenlő Isten az Atya ul, es igy tamaßt az kit a' ar *Ioan.* 5. *v.* 21. Maga teſtet-is igy tamaßtotta fel: nem idegen hatalommal, mint maga monda. Az Enyedi mozgo embere, es Caiphaſſa peldaja illetlen. Mert veßnek mozgaſt ugy vagyon, az emberek Istentul. *Act.* 17. *v.* 28. de nem ollyan allat ßerint valo kőzleſſel, mint Christus Istenſegeben à mindenhatoſagot.

IV. Hogy pedig gyakor helyeken az Christus az Atyara viſi az ő cselekedetinek okat, vagy inditaſat, abbol nem rekeßti ki az ő Istenſéget, es abbol ßarmazot cselekedetit, mely ßerint egyenlőben munkalkodik az Atyaval *Ioan.* 5. *v.* 19. hanem abbol akarja vinni az embereket az ő iſmeretire, es abbol vonni az ő cselekedetinek is egyenlő voltanak az Atyaéval meg tudaſara, mint olvaſd meg *Ioan.* 14. *v.* 10. de kivaltképpen utanna *verſ.* 11.

Megáll azert, hoģ Christus őrők mindenhato Isten: Mert maga ſajat hatalmaval tamaßtotta fel az ő teſtet.

VIII. Abban ſincsen ſemmi hathato dolog, hogy az Christus teſte

Tem-

Templomnak mondatik: mert minden hivek templomok.

F. Ha à te teſted Enyedi, kit ßőrnyen tagadok, Isten Temploma volt volna, ugy, mint à Christus teſte, tehat az Istenſégnek minden tellyeſſége valoſagoſſan allattya ßerint te benned lakot volna. De nem lakot. Hat az hiveknek az ő teſtek ſokkal kűlőmb keppen mondatik Isten Templomanak, hogy ſem az Christuſé. Mert az Szent Lelek, hogy az ő megßentelő ereje, kegyelme, es ajandeki altal lakik mi bennünk, azert mondatunk Isten Templomanak 1. *Cor.* 3. *v.* 17 2 *Cor.* 6. *v.* 16. De hogy az Christusban az Istenſégnek minden tellyeſſége valoſagoſſan ugyan *corporaliter*, állat ßerint, azert mondatik templomnak. *Coloſ.* 2. *v.* 9.

Isten Templomi az hivek. Az Christuſ-is.

Ha az csupa megh holt ember ſemmit nem cselekedhetik, tehat az Christuſ-is csupa ember leven nem meltan mondgya hogy fel tamaßtya az ő teſtet. De az elsö igaz. Hat az következeſ-is.

IX. Köz ßokas hogy az jövendönek bizonyos voltaert valamiről ugy ßollyunk, mint ha meg löt volna, mint az fogoly az tömlöcz tartonak, &c. Matt. 10. *v.* 39. *Luc.* 17. *v.* 33. *Az ki el veßti életet meg talallya.*

F. Mas remelleni valakinek Isten ſegitſegeből teſtenek fel tamadaſat, életenek meg talalaſat, tőmlőczből valo ßabadulaſat, es ehez képeſt bizonyoſon ßolni maga felől: más à Christuſnak maga ſajat erejevel teſtét fel tamaßtani az halalbol, mellyet te ſoha meg nem ronthatß.

CAPUT III. v. 13.

Senki nem ment fel menyben, hanem az ki le ßallot menyből, tudni-illik az embernek fia, ki az menyben vagyon.

Nicodemus vetekedik Christuſſal az Ujonnanvalo ßületeſről. Christus mennyeieket ßol: Nicodemus az főldiekben akadoz. Annakokaert Christus ez igikben okat adgya: miért ßolhat ő *jurè* hatalommal mennyeieket, es ſokan az emberek kőzzűl miért nem veßik, es nem értik az mennyei

tudomant. Mert, ugy-mond, ſenki nem ment fel menyben tudni-illik az emberek kőzzúl, hanem az ki le ſallot menyből, es itt ez földőn az teſtet fel veven embernek fiává lőt, ki az menyben vagon Iſtenſége ſerint, mely ſerint le ſallot vala onnan. Azert viſi eredetit az Chriſtus az menyben, es meg mutattya, hogy az földőn lévén-is az Egekben vagyon. Ez az oka az miért mennyeieket tanithat az földőn.

Ha végheteteltennek es mérhetetlennek lenni oly tulaydona az termeſet ſerint valo Iſtennek, hogy ſemmi teremtet allatnak nem tulaydonittathatik, tehat az Chriſtus termeſet ſerint valo örök Iſten. De az elsö igaz Ierem. 23. v. 29. Hat az következes-is. Mert az Chriſtus Nicodemus elöt alvan az Egben vagyon Iſtenſegeben, mely veghetetlenhez es mérhetetlenhez illik.

Nem alhattya el ezt Enyedi: annakokaert elsőben ſok kűlőmbőző magyarazatokat hord elő es az utan kezd à végheteteltlen Iſtennek káromlaſahoz. Laſſuk rendel.

I. Homalyoſnak vadollya az Chriſtus mondaſat: Mert Caſtalio-is ugy mondgya: Nem-is tetſik megh mint illyek öſſve az elöl jaro beſeddel.

Az iras homalyos az el veſzendőknek.

F. Homalyos: azonbá pedig ő vilagos értelemmel mongya hogy magyarazza. Homalyos az iras az el veſendőknek, az idvőzűlendőknek pedig vilagos. Mert iraſt iraſon magyaraznak, mint ezt amaz Chriſtus mondaſan: *Oda megyen az embernek fia*, ubi erat prius, *az hol az elöt vala Ioan. 6. v. 62.* De az Chriſtus eleb az Egekben vala. Mert ſenki nem ment fel menyben, hanem az ki le ſallot menyből az embernek fia, ki moſtan is Nicodemus előt alvan, az egekben vagyon. Iob ez Caſtalional. Mert Chriſtus magyarazza.

Az mi folyaſat illeti, az-is helyes. Mert elebbi beſelgeteſenek adgya okat; Miért ſol Mennyeieket az földhőz ragaſkodot Nicodemuſnak? Menyből jőt, à holot moſt-is vagon. Hogy ne tudna azert az uyonnan valo ſűleſről tanitani?

II. Mert figurata ez Chriſtus ſava. Mert ſem az embernek fia emberi termeſetiben, ſem az Iſtenſeg nem jöt az Egből. Az emberi termeſet nem: Mert Mariatul vala: az Iſtenſeg ſem: Mert végheteteln.

F. Az

F. Az Chriſtus mondaſabol kell ezt el igazitanunk, es az mi homaly benne vagyon, nyilvan valová tennűnk. Senki nem ment menyben, tudni illik az emberek kőzzúl, hogy onnan ala jőven az Iſtennek titkat az Chriſtusban valo uyjá ſűlés felől meg tudná magyarazni. De az ment, az ki le ſallot menyből, tudni-illik az Chriſtus. Mert *hunc emiſit Deus*, ezt bocsata Iſten ki az időnek tellyeſſégeben. Hogyhogy jőt ki, ha Iſtenſégeben veghetetlen? Nem kűlőmben, hanem az teſtben valo megjelenes altal. Mert az örökkevalo Ige ki veghetetlen, abban hogy az Iſtenſégben maſodik ſemely, es arra *determin*altatot, fejeztetet az Iſtenſég, eggyeſűle az emberi termeſettel, melyben oſtan *Deus manifeſtatus eſt in carne*, Iſten jelenék megh az teſtben, nem ugy mint ha az Iſtenſég csak oda az emberi termeſetben ſorittatot volna, hanem az mikeppen az nap noha az Egen vagyon, de azert az ő vilagaban az egeſ földőn jelen vagyon: ugy ſinten noha az Ige teſté lőt, az az, az teſtel eggyeſűlt: mindaz altal véghetetlenſegeben, mérhetetlenſégeben, es mindenhato erejeben mindenút jelen vagyon. Hogy azert az embernek fiává lőt à teſtben, ezert emliti Nicodemus előt, hogő noha Egből jőt, de azert ő előtte áll mint embernek fia, ki moſt-is menyben vagyon.

I.

Gal. 4. v. 4.

Ez igy leven, micsoda ortzaval es lelki iſmerettel méri Enyedi az *Figurata locution*ak, haſonlatoſſag altal valo ſollaſnak ſine alat el enyegetni az igaſſagot? Bezzeg mikor Iſten mondatik le ſallani az Egből, haſonlatoſſagnak ſollaſa vagyon abban emberi mod ſerint, mint *Gen. 18. v. 21.* De itt à minemű valoſagos az Iſteni termeſetnek az emberi termeſettel valo eggyeſűleſe, ollyan valoſagos le jővetele-is mint ſent Pal magyarazza ezigekben: *Emiſit*, ki bocsatotta.

II.

Meltatlan azert az te vádod, hogy nem tudnak meg magyarazni, hogy azon embernek fia akkor menyben volt volna, mikor Nicodemuſſal beſelget. Mert itt az mi az Iſteni termeſeté az adatik az embernek Fianak az egy ſemelybe levő két kűlőmbőző termeſetnek el valaſtathatatlan nagy eggyeſſégere nézve. Mert Iſtené Menyben lenni, de azt

III.

ad-

adgya Christus az ember Fianak, kivel Nicodemus beſelget. Igy ſinten: Az dicsőſęgnek Urat őltek meg. 1. *Cor.* 8. v. 8. maga az embernek fiat az teſtben.

III. Ha bötü ſerint kel erteni fel menetelt, tehat Chriſtuſnak jövendö jegyzesben kellet volna mondani, mert męgh az Chriſtus nem ment vala Menyben: El menendö, ugymond, holot: Fel ment vagyö.

F. Nem igaz az kővetkezes. Mert az mint Christus mondotta, nem illik azt teneked corrigalnod, eſesb magyarazojava lenned. Mert mondottam immar, hogy embernek fia beſel ugyan, de oly, ki Nicodemus előt leven, az Menyben vagyon Istenſęgeben. Mert itt nincsen ſo az Christuſnak Menyben fel menetele felől. mintha arról ſollot volna. Mert az embernek fia az Menyben vagyon, de Istenſegeben. Azert helyes, es igaz az mi Idvözitönknek ſava, ſnem erdemli, hogy corrigallyad. Az mi néz az Enyedi gloſſajara, hogy egyben nem kel vetni, es külömb magyarazatban venni ez igeket: *Senki nem ment fel: Hanem az ki le jöt*, mar meg magyaraztam, hogy hogy kel erteni.

V. Hogy Menyből alá jöni, annyit tenne: mint mez teſtesülni, hamis. Mert itt az embernek fia mondatik Menyből jöni, mely annyit tenne: az ember lot emberré, vagy az ember öltözöt az emberi teſtben.

F. Sőt hamis az te *Conſequentiad*. Mert noha embernek fia ſolitt, de azert ſol, ugy, mint nem csupa ember, hanem Isten es ember, es az mi az Istenſęgé, azt mondgya az Isten es ember Christus felől, mint oda fellyeb meg mutatam. 1. *Cor.* 8. v. 8. *Act.* 20. v. 28. Mert itt az egeſs Christus az *ſubjectum*, oly ſemely, kiről az *prædi*caltatik, az mi eggyik termeſeté, hogy az ſent Lelek meg tanitſon ezeket ugy megh külömböztetni, hogy azert eggyiket az maſiktul el ne ſakaſſuk, az mint Beza mondgya: Laſd meg erre valo feleletemet à maſodik ellen veteſre, melyre ez az Patereknek regulajok: Az két termeſetnek eggyeſüleſejert, gyakorta eggyik termeſetnek tulaydona tulaydonittatik az maſiknak: mint az embernek Fianak le jöni Menyiből, az Istenſęgé; de az ember Fianak adgya Christus.

VI. Ha

VI. Ha az embernek fian az Isteni termeſetet kel erteni, tehat ö magok ellenkeznek magokkal. Mert az Isteni termeſet nem lehet embernek fia.

F. Rendel ſaggatod azt à Christusban az mit az ſ. Iras nyilvan mi elönkben adot. Embernek fianak mondatik az egeſs Christus, ki Istenſęgeben *mindenek fölöt örökke aldando Isten Rom.* 9. v. 5. *igaz Isten és örök élet.* 1. *Ioan* 5. v. 20. *Emberſegben penig az Atyak közzül valo. Rom.* 9. v. 4. *David magvabol valo. Rom* 1. v. 3. Mivel hogy azert ez ket külömböző termeſet eggé ſúlt à ſemelynek eggyeiſegeben, annakokaert hataz Isteni termeſetnek tulaydonſaga prædikaltatik az emberſegről, *& contra*: Az Isteni termeſetnek tulaydonſaga, igazan prædikaltatik az egeſs ſemelyről, mint: *Chriſtus laudandus in æternum. Sic*, az emberi termeſetnek tulaydonſaga adatik az egeſs ſemélynek, mint: *Az dicsoſęgnek Urat meg feſsitettek.* 1. *Cor.* 8. v. 8. hol az emberi termeſetnek tulaydonſaga adatik az Istenſęgnek, mint: *Az Isten ſajat vérevel valotta meg az Anyaſſentegyhazat. Act* 20. v. 28. Immar ez igy levé, ha mis à te fel vött *Propoſitiod*, hogy mi az embernek fian ertenök az Isteni termeſetet külön, hanem értyük az egeſs Christuſt, es mikor azt mondgya Christus: *Az embernek fia jöt le az menyből*, magyarazzuk à ſollaſt, ugy, az mint im moſtan meg jelentem. Mert az embernek fia emberi termeſeti ſerint nem jőt az egből, hanem Isteni termeſeti ſerint. Azert az Isteni termeſet, nē lehet embernek fia ö magaban: de az Isten es ember egy Kőzben-jaro Christus embernek fia.

Haſonlo chez à maſodik agyaskodaſa-is Enyedinek. Mert eléb volt az Christus Isteni termeſetiben. Mert ha eleb nē volt volna, hogy hogy lehetet volna embernek fiává: Azert: Le jöni az egből mondatik az embernek fia ki az egeſs Christus, arra az ő termeſetire nezve, à kinek tulaydona az végheteglenſęg, es lenni annak tulaydonittatik, à kinek tulaydona *à ſeipſo eſſe*, ö magatul lenni.

VII. De az Christus nem volt, nem mondatot, nem-is mondattathatot embernek fianak, minek elötte fogontatnek.

F. Miért mondá tehat Esaias *Velunk Istennek. Cap* 7. v. 14.

Magnak, David fianak, Szolganak, &c. mellyekkel az embernek fia jelentetik? Miért az Chriſtus tegnap es ma ugyá azon mind örökke? *Heb.* 13. *v.* 8.

Hamis azert à te *Collectiod*, melyben azt fogod reank, hogy eléb kellet volna lenni az embernek fianak, hogyſem-mint le jőt avagy meg teſteſúlt, az mint immar meg mutogattam. Mert nẽ mi ſonkat ſolod: Mert mi az embernek fian, nẽ csak az Iſteni termeſetet értyük: azert az árnyekoddal tuſakodol.

VIII. El végtére Enyedi à Chriſtus mondaſanak magyarazattyahoz ſog, melyben azt allattya, hogy Lenni az egben nem egyeb, hanem mennyei értelemben lenni. Oka, *Mert meg az Chriſtus kivül ſenki nem vala az ki menyből meg vilagoſittatot, es uyonnan ſületet volna: Mert meg az lelek nem vala, az Chriſtus ſem dicsoittetet vala meg Ioan. 7. v. 39.*

I. F. Mind az magyarazat hamis, ſ-mind az oka: az iras pedig illetlen. Hamis az magyarazat. Mert *Lenni az egben* mikor Iſtenről mondatik, valoſagos allat ſerint valo lételt jegyez. *Eſa.* 66. *v.* 1. Igy vagyon az Chriſtus-is Iſtenſęgeben az egben, mint meg tetſik *Ioan.* 6. *v.* 62. az ő maga beſedeből: az holot azt mondgya, hogy oda megyen az embernek fia az holot az előt vala. Ment pedig az egekben. Hát ott volt az teſtnek fel vétele előt. Mikor pedig mondatik földön lévő emberről, hogy egben vagyon, érthetni az mennyei megh vilagoſitas altal Iſteni dolgoknak értéſęről, es tudaſarol, mint az Apoſtolok menyből valoknak mondatnak *Ioan.* 15. 1. *Ioan.* 4. *v.* 5.

Lenni Iſtennek à menyben.

II. Hamis az *Ok-is*, hogy ſenki az Chriſtuſon kivül *meg* megh nem vilagoſittatot es uyonnan nem ſületettet volt. Mert meg áll ez minden időre, az ő Teſtamentomra-is: *Bizony bizony mondom te neked, valaki nem ſületettetik uyonnan be nem mehet az Iſtennek orſaganban Ioan.* 3. *v* 3. Mert *az teſt es az vér az Iſten orſaganak örökſeget nem birhattya* 1. *Cor.* 15. *v.* 50. Az Atyak azert az ő Teſtamentomban meg vilagoſittattak es uyonnan ſületettek voltanak *Act* 15. *v.* 11. Keresztelő Ianoſ-is az Chriſtus előt menyben volt, az az, megh vilagoſittatot volt, ugy Simeon Propeta, ſ az több ſentek. Hamis azert az Enyedi

gloſ-

gloſaja, hogy ſenki az Chriſtuſon kivül Chriſtus előt megh nem vilagoſittatot volna. De vagyon itt ſo az Chriſtus valoſagos menyben létéről, az mint csak ezek-is meg jelentik, az mellyeket mondék.

III. Az Iras illetlen. Mert vagyon emlekezet abban az Szent Leleknek bőſęgeſſeb ajandekirol. *Nem vala az Sz. Lelek*, tudni-illik, az ő ajandekit ollyan bőſęggel ki nem öntötte mint az Meſsias idejeben *Ioel.* 2. *v.* 28. *Act.* 2. *v.* 17.

IX. Ha menyben menni nem egyeb, hanem az Iſten dolgait meg iſmerni: Menyből alá ſállani: lelki embernek lenni, tehat nem valoſagos menetelt es lételt jegyez. De az első igaz 1. *Cor.* 2. *v.* 14. *Hat az következes-is.*

F. Hamiſſan foghja Enyedi egyben az Chriſtus Ieſuſt az Uyjá ſületettet lelki emberrel. Mert mas à Chriſtuſnak lenni az egekből, vagy az egekben: mas az hiveknek. A Chriſtus vagón az egekben akkor-is mikor Nicodemuſſal beſel, de Iſtenſęge ſerint: az hivek vadnak az egből, de uyonnan ſületes ſerint, vadnak az egben hitők altal, es meg vilagoſitas altal, melyről ſ. Pal tanit az meg jegyzet helyen. Azert hamis az *Conſequentia*. Mert több vagyon benne à Chriſtuſra nézve, hogy ſem az első engedné.

Ezen kovaſbol valok mind azok, az mellyeket bő beſeddel regeldegel Enyedi.

Az mi az Beza magyarazattyat illeti, hogy menyben menni annyit tegyen, mint mennyei dolgokat érteni, melyre Chriſtus Nicodemuſt-is akarja vinni, hogy az földről fellyeb mennyen az egben, értelmet onnat vegyen, mint igaz magyarazatot veſsük. De az Enyedi hamis *Conſequentia*jat tagadgyuk, hogy az Chriſtuſ-is mindenek felet örökke aldando Iſten leven *Rom.* 9. *v.* 5. ugy volna az egben. Mert oly tellyes értelemmel jőt vala Iſtenſęge ſerint eggyeſúlven à teſtel, hogy męg gyermek koraban azzal győzi vala meg az Papokat Ieruſalemben *Luc.* 2. *v.* 47. melyben emberſęgére nézve nevekedet-is.

X. Ha valami az emberi eröt fellyül haladgya, Iſtenes, dicsiretes nem köz, egből valonak mondatik lenni, tehat az Chriſtuſ-is ugy

mondatik lenni az egben. Az elsö igaz Ioan. 6. az Chriſtus teſte az egből valonak mondatik: az Apoſtolok Ioan. 15. 1. Ioan. 4. v. 5. Az Chriſtus 1. Cor. 15. v. 47. Az bölcseſség Iacob. 3. v. 15. Minden jo, ibidem.

I. F. Hamis itt is az elsőnek következése. Mert nem egyenlők hasonlittatnak egyben. Mert, az mint immar meg mondottam, mas lenni az egből az minden jonak bölcseſegnek, Apoſtoloknak, Chriſtus teſtenek, à menyibē lelki eledel &c. Mas à Chriſtusnak Amazok ſarmaznak Iſten kegyelmeből, es azert mondatnak Menyből valoknak: az Chriſtus pedigh mondatik lenni az egben valoſagoſon Iſtenſegere nezve, minemű modon Merhetetlen, es veghetetlen fölseg, kiről S. Ianosnal ſol Chriſtus. Azert nem egyenlők hasonlittatnak egyben.

II. Maganak *contradical*, es maga ſavat csapja arczul Enyedi, holot az Chriſtuſt 1. *Cor.* 15. *v.* 47. Mennyeinek mondgya. Mert Adammal hasonlittatik egyben, es azt mondgya az Apoſtol: Adam az földből földi, az Chriſtus, ki Ur, az eghből valo, mely noha az ember Chriſtuſrol mondatik, de azert Iſtenſegere nézve. Mert igy vala egből az Chriſtus, *per Communicationem idiomatum.*

Igy az Baptiſta kereſtſege, az az, tellyes ſolgalattya az egből valonak mondatik lenni az Authorara fő felső okara nézve, ki az Iſten.

XI. Amaz Satyricuſ-is Pelda beſednek mondotta ezt, az ekes mondaſnak böcsületes voltat akarvā jelenteni, es egből valonak Gnothi ſeafton: *Iſmerd meg magadat.*

F Valami á nyelvere akad ez Chriſtus örök Iſtenſegenek halalos ellenſegenek, mind mondton mondgya, csak ronthaſſa az ő Iſtenſeget. Ki fogyot ez ember az S. Irasbol, mar az Poganok ſeregeben ugrot.

Ez mondas: *Iſmerd meg magadat*, az egből jöt: azert à Chriſtuſnak *lenni az egben*, annyit tesen, mint: *Menyből meg világoſittatni.* Igen illik öſſve. Amaz egy nyelven forgo ſententiacska: *Az Chriſtus igaz Iſten es örök élet. 1. Ioan. 5. v. 20.* ſ. még-is azt rebegi Enyedi, ugy vagon Chriſtus Menyből, mint amaz

ſoban forgo ſententia. Ki ne pökne ez rut fekelyes elmejű embernek illyen dögit.

XII. Ha Menyben lenni, *itt nem egyeb, hanem Mennyei dolgoknak ertelmevel, es iſmeretivelélni, tehat nem igazan hozzak ki ebből az örök Iſtenſeget. De az elsö igaz. Phil: 3. v. 20. Az hivek az egben forgodnak: Hat örök Iſtenek Eph. 2. v. 6. Az egben helyheztettenek.*

F. Itt-is hamiſnal hamiſſab az *Conſequentia.* Mert à mi forgolodaſunk vagyon az egben, à mi fejünkben à Chriſtusban hitnek altala, az minemű modon ott-is helyheztetünk: de az Chriſtus valoſagoſſan Iſtenſege ſerint. Mert oda ment à holot az elől is vala *Ioan. 6. v. 62.*

CAPUT V. v. 17.

Ieſus penig felele nekiek: Az en Atyam mind ez ideig munkalkodik, en-is munkalkodom.

Chriſtus egy beteg embert gyogitot vala meg ſombaton. Az Sidok akarjak erette meg ölni, hogy az ſombatot megh törte *v.* 16. Ieſus azert az ő cselekedetit oltalmazza, hogy nem rontotta meg az ſombatot. Okat adgya az Atyanak, es es az ő cselekedetinek egyenlőſegetül: *Az en Atyam mind eddig munkalkodik. En-is munkalkodom.* Ha azert az en Atyam nem tör ſombatot az ſombat napon valo munkajaval, tehat en ſem török Innepet. Mert egyenlő az en munkam az en Atyameval, es az mikeppen ő munkalkodot vilag kezdetitül fogvan, mind ſombaton, ſ. mind egyeb napokon: ugy en-is hasonlokeppen, *v.* 19. Melyből meg tetzik hogy:

Ha az Fiu azon Iſteni munkat cselekedi, mellyet az Atya mind az tevemtesben, mind az teremtet allatoknak megh tartaſaban, igazgataſaban, es gondviſeleſeben, tehat az mint Iſtenſegeben, ugy cselekedetinek egyenlőſegeben egyenlö Iſten az Atyaval.

De az elsö igaz. Mert az Chriſtus munkaja az Atya munkaja, mind, hogy egy Iſten az Fiu az Atyaval Ioan. 10. v. 30. mind, hogy

az Atya az Fiuban, es az Fiu altal munkalkodik.
Hat az következés is igaz.
Csikorgattya fogait ez ellen Enyedi, es azt mondgya.

I. Nem az itt Chriſtuſnak fel tött czellya, hogy magat nagyozza, vagy Iſtennel valo egyenlöſeget allaſsa, hanem hogy meg mentſe dolgat, hogy ſsombaton gyogyitot. 1. Mert nem keresi az ö akarattyat, &c. v. 30. 2. Mert az embernek-is meg ſsoktak engedni az ſsombatnak meg ſsegeſet. Ioan. 7. v. 23. Matth. 12. v. 1. & 11.

I. F. ö maga hamiſsittya magat Enyedi ez ö mondaſsaban. Mert egy felöl azt mondgya, hog az itt valo beſsede Chriſtuſnak maga menteſe. Ha azert maga menteſe, nyilvanſsaggal ug kel magat menteni, hog mind ſsemelyenek meltoſsaga, ſs-mind cselekedetinek igaſsaga meg adaſsek. Szemelyenek meltoſsagat abban allatta, az mint ſsent Ianos v. 18. be hozza, hogy az Iſtent Attyanak mondotta egyenlöve teven magat az Iſtennel, mellyert ugyan meg akarjak kövezni, mintha karomlaſt ſsollot volna. Cselekedetinek igaſsagat ebben, hogy az mikeppen az Atya mind eddig minden napokon vilag kezdetitül fogvan jol tött az emberekkel: ugy ö-is haſonlokeppen. Mert egyenlö az Fiunak cselekedeti az Atyanak cselekedetivel, ugy hogy az Fiu az Atya nelkül ſsemmit nem cselekedhetik, mint az tüz az ö melegſege nelkül, az nap vilaga nelkül. Fel töt czellya, tehat Chriſtuſnak, hogy magat mentse, es igy ſsemelyenek nagyſsagat (*nem nagyozaſsat*) es Iſtennel valo egyenlöſeget cselekedetinek egenlöſegevel öſsve allaſſa.

II. Az mi az elſö okot illeti: Nem kereſi az Chriſtus az ö akarattyat, tudni-illik, valami tiſsteſſeg kivanasbol, vagy az ö Attyanak akarattyanak hatra hagyaſsaval. Mert ez nem ferne az Közben jarohoz. De kereſi az ö akarattyat, az ö Attyanak akarattyaban, mellyel egyben köttetet; miért ugy menti magat, hogy azert abban az ö akarattyat kereſi.

III. Az mi néz az maſodik okra, nem az ſsombatnak meg ſsegeſeből allattyuk mi à Chriſtuſnak Iſtenſeget. Mert az környülmetelö-is Iſten lenne *Ioan. 7. v. 23.* De az cselekedetnek *identitaſs*abol, egyenlöſegeből, à mint meg mondottam. Söt ez mondaſs-is azont mutattya: *Az en Atyam mind eddig munkalkodik.*

kodik. Melyben azt allattya, hogy az Atya Iſten vilag teremteſetül fogva minden napon ſsabadoſon munkalkodik, birja igazgattya à teremtet allatokat, az ſsombaton-is jol teſsen: mellyet ſsenki nem tagad. Utanna teſsi ennek Idvözitönk: *En-is munkalkodom.* Mellyel azt akarja, hogy az ö Atyaval együt vilag teremteſetül fogva eg-arant munkalkodik: ö maga Chriſtus mondgya: Hogy hogy munkalkodgyek v. 19. Mert *valamellyeket*, ugy-mond, *az Atya cselekedik, ugyan azonokat az Fiu is haſonlokeppen cselekedi.*

II. Noha ez értelem, mond Enyedi, *magaban es egy altallyaban igaz, de azert az magyarazattya nem igaz. Mert az ſsombatnak meg ſsegeſejert karhoztattyak az Chriſtuſt. Azert arrol kellet ſsollani az mivel karhoztattyak. Mert maſsut jart volna az ö beſsede.*

F. Hogy ha ez elöb meg jegyzet ertelem *per ſe & abſolutè vera eſt*, ö magaban es egy altallyaban igaz, hogy lehet azon ertelem magyarazattyaban hamis? Szombatnak meg ſsegeſevel vadollyak az Chriſtuſt az Sidok: Chriſtus maga mentö erösſeget veſsen à minden idökre ki terjedet munkajatul, es hog tagadhatatlaleheſſé à Chriſtus cselekedetinek igaſsaga, egyben fogja az ö Atyanak cselekedetivel, es azt mondgya: Ha az en Atyam nem vetkezik abban, hogy vilag kezdetitül fogva minden nap munkalkodik, tehat en ſsem vetkezé. Mert az en Atyammal annyera eggyüt munkalkodom en, hogy ſsemmit nem cselekedhetem Atyam nelkül. Mert *ego & Pater unum ſumus*, En es az en Atyam eggyek vagyunk *Ioan. 10. v. 3.* Hogy hogy cselekedhetnem az en Atyam nelkül. De hogy az Atya Iſten vetkeznek az ö minden napi cselekedetijert, karomlas mondani. Hát en ſsem vetkezem. Hát jo helyen jart az Chriſtus beſsede.

Ez igaz értelme az Chriſtus beſsedenek, mellyet te-is egy felöl jovallaſs: mert nem mehetſsel az igaſsag elöt: maſsfelöl pedig tüzre valo pozdorja magyarazattal akarod homalyoſitani.

III. Cselekedik az Chriſtus, de mint Közben jaro: mint eſsköz: mint maga meg mutattya v. 19. hogy ſsemmit magatul nem cselekedik.

lekedhetik, *ismét v. 30. & 36. & Cap. 14. v. 10.* Az Atya leven en bennem cselekedi ezeket.

F. Ugyan-is ez fçle iraſoknak nem erteſe csabitot megh titeket. Mert ſoha nem akartok az Iſteni forma kőzőt es az ſolgai forma kőzőt kűlőmbſçget tenni S. Pal ellen *Phil 2. v. 5. 6.* es nem adgyatok meg az mi az Iſteni formaje, azt az Ige Iſtennek: hanem az mi az ſolgai formaje, azzal akarjatok rontani azt, az mi az Iſteni formanak tulaydona.

Iſten az, à ki az Atyaval egyenlő munkat cselekedik. Mert ſoha teremtet allat arra nem erkezik. Mert az Iſtennel egyűt munkalkodni, az Iſteni termeſetből foly à cselekedetre az mindenhato erő. Az Fiu pedig egyenlő Iſten az Atyaval *Phil 2. v. 5.* Itt-is *v. 18.* De hogy az ſolgai abrazatot az teſtben fől őltőzte, ezokaert az cselekedi az betegnek gyogitaſat, es az Iſteni munkat, az ki igaz Iſten es ember, az ſemelynek eggyeſſegeben, tudni-illik, az Ur Chriſtus, à Kőzben jaro, es igy az mi à Chriſtusban az Iſteni termeſetre, az mindenhatoſag, es abbol ſarmazot Iſteni cselekedet, nem ű magajé csak az Chriſtuſe, hanem kőz az Atyaval, es az ſent Lelekkel: mert egyenlő Iſtenſege ezekkel. Ez az oka az miért az ő cselekedetit adgya az Atyanak, mint: *Ioan. 14. v. 10.* hogy az ő Attyanak iſmeretiből az ő maga iſmeretire jutaſſa az embereket. Philep keri: *Mutasd meg az Atyat?* Chriſtus mondgya: *Az ki lat engemet, lattya az en Atyamat:* oka: Mert *en az Atyaban vagyok, az Atya en bennem.* Mindgyaraſt utanna teſi: *Az en bennem levő Atya cselekedi ez munkat,* hogy ekkeppen Philepet Chriſtus fellyeb emellye elmejeben, es nem csak csupa emberſeget kereſſen ő benne, hanem az ő Atyaval valo egyenlőſçget. Mert ha Philep tovab megyen vala az kerdesben: Hogy hogy cselekedik az Atya te benned, vagy, hogy hogy lehet te benned; ottan azt feleli vala Chriſtus, az mit *Ioan. 10. v. 30. Mert en és az en Atyam eggyek vagyunk,* annyira hogy *ő en bennem, en ő benne vagyok.* Ez meg-is az oka, hogy azt mondgya: *Bizony bizony mondom ſemmit az fiu ő magatul nem cselekedhetik.* Mert hogyhog cselekedhetnek, holot egyenlő Iſten az Atyaval? Az nap

vila-

vilaga mondana azt: Bizony nem vilagoſithatok az nap nelkűl. Mert az nap en bennem, en pedig az napban vagyok, ugy az Chriſtus: Bizony ſemmit nem cselekedhetem az Atya nelkűl. Mert *en ő benne es ő en bennem vagyon.*

Hamiſnal azert hamiſſab, hogy az Chriſtus csak puſta kő pű eſkőze volna az Iſtennek, az mint Cerinthus Eretnek-is vallya vala, hogy az Ioſeph fiaban à Chriſtus ſollot, de ſenvedeſekor el ment belőle.

IV. Tudatlanſag ebből egyenlőſeget ki hozni. Mert az Apoſtolok-is cooperariuſoknak, Iſten ſegitőinek, eggyut vele munkalkodoknak mondatnak. 1. Cor. 3. v. 9. De azert nem egyenlő allatuak Iſtennel.

F. Tudatlanbul argumentalſ te. Mert az Apoſtolok, ugymint ſolgak munkalkodnak, *non vi ſibi à natura ipſis indita,* nem oly erő altal, mely az ő termeſetekben volna, de oly kegyelem altal, mellyel meltok az ſent ſolgalatra *1. Cor. 15 v. 10. Kegyelemből vagyok az mi vagyok.* Az Chriſtus pedigh az ő Iſteni termeſetiben levő mindenhato erő altal munkalkodik eggyűt az Atyaval, mint *Deus omnipotens,* Mindenhato Iſten. *Apoc. 1. v. 8. és mindenek felet örökke aldando Iſten. Rom. 9. v. 5.* Azert mondgya az Apoſtol: *Az plantalo-is ſemmi az öntőző is ſemmi: Iſten adgya az nevekedeſt. 1 Cor. 3. v. 7.* Bizony nag goromba utatlanſag azert ez fçle illetlen *inſtantia*cskakkal az derek igaſſagot rontani. Mert nézet Chriſtus arra az Iſtennel eggyűt valo munkajanak kezdetire, mellyel ez vilagnak biraſahoz es igazgataſahoz kezde. Az Apoſtolok ez minap. Hát hamis az Enyedi czapongaſa.

Az Apoſtolok Iſtennel munkalkodok.

Az Chriſtus maga ereiével.

V. Ha az Chriſtus arra az terminuſra nézne, melyre az ellenkezők mondgyak, ſemmit nem felelne: Mert ez vilag teremteſeről akkor az Sidok nem ſorgalmatoskodtanak.

F. Hamis az *Conſequentia* Mert oly igen nagyot felel Idvőzitőnk, az mely tagadhatatlan, az mint im moſtan az maſodik ellenveteſre meg magyarazam. Laſſad, mert ugyan azon lepben akadoz Enyedi. A mi az okot illeti: Bezzeg nem ſorgalmatoſok az Sidok ez vilag teremteſe felől akkoron: de ſorgalmatos az mi Idvőzitőnk, cselekedetinek igaſſaganak meg oltalmazaſaban, es mutataſaban. Annakokaert ott kez-

di az honnan az ő cselekedetinek igaſſaga vagyon, tudni-illik, az minden időre ki terjedet cselekedetitűl: Maſſor ſem vétett, mikór az ő Atyaval ez vilagra gondot viſelt, birta, igazgatta, es jol tőt: hát moſt ſem vétett.

Hat lekel tenni az Iſtenſéget Chriſtuſnak mint valami Faluſi Birónak, Enyedi.

VI. Mert ez ige: Mind eddig, *valaſtaskeppen vétetik akar mi dolognak kezdetiert. Ioan.16. v.14. 1. Cor. 15. v.6. 1. Ioan. 2. v.9, &c. Mert csak bizonyos ideig kelneki eljarni az ö hivatallyaban.*

F. Nem hogy rontana ez ok az mi ertelmünket, de ſőt inkab felette igen igen erősiti: Mert ha ennyi helyeken ez ige: *mind eddig*, valaſtaskeppen akar mi dolognak kezdetiert vetetik, tehat bizony itt-is. De az első az ſent Iraſe igaz. Hát az kővetkezeſ-is.

De ved eſedben, hogy itt az helyen Chriſtus nem veti elleneben valaſtaskeppen az ő cselekedetit az Atyanak cselekedetivel, de ſőt inkab őſve fogja, es egyenlőve teſi, az mint mindgyaraſt v.19. megh magyarazza ſ-erősiti. Mert *valamellyeket cselekedik*, ugy mond, *az Atya, az Fiu is mind azokat haſonlo-keppen cselekedi.* De az Atya, nem csak ſombaton teſen jol az emberekkel, hanem vilagh kezdetitűl fogvan minden nap. Hat az Fiu-is ugyan azonokat cselekedi nem csak az egy nap az beteggel, hanem vilag kezdetitől fogva eddig es ez utan-is. Hamis hat az Enyedi *collectioja*, melyben azt regeli, hogy akkor, vagy az előt egy nehany napokkal kezdett volna dolgahoz Iſtenſége ſerint: Mert igy egyenlőkeppen munkalkodot az Atyaval, mint immar megh mutattam, az teſtben pedig, hogy az kőzben jaraſnak tiſztihez kezde: de akkor ſem uy dolgot inditot el, az mi néz az ő Iſteni cselekedetire, hanem azont *continua*lta kezdette az teſtben is, az gondviſelesben, jo tetemenyben, es Attyaval egyenlő cselekedetiben.

Vegezetre az minemű magyarazatot Cerinthus eretnek modgyara kőltőt, es fogot az Chriſtus mondaſara Enyedi, eddig megh mondot beſedemből megh hamiſsittatot. Holot ezokaert iraſnelkűl magatul talalta, magajé legyen, gyűgőgjőn az ő Ivadekinak vele.

UGYAN ottan. v. 18.

Mivelhogy nem csak megh rontotta volna az ſombatot, hanem az Iſtent-is ſajat (tulaydon) Attyanak mondotta volna, az Iſtenhez magat egyenlőve teven.

Eddig valo maga mentegeteſevel Idvőzitőnk, nem hogy le ſalithatta volna à Sidoknak ellenek valo dihőſſegeket, de ſőt inkab boſſura gerjedtenek: az mellyert ketſer inkab igyekezik őtet megh ölni. Mert az Chriſtuſnak maga oltalmazo beſedeből kettőt veſnek eſekben. 1. Hogy az Iſtent *Tulaydon ſajat Atyanak mondotta.* Mert tudgyak vala azt à Sidok, hogy ők-is Fiai volnanak Iſtennek kegyelem ſerint *Exod.* 4. v. 22. *Ierem.* 31. v: 9. *Eſa:* 63. v. 16. De à Chriſtus maskeppen valo Attyanak monda az Iſtent, remeſet ſerint valonak, tudni illik: ebben akadnak meg, mint az moſtani Sidozok. 2. Hogy felső es mindenek felet valo biraſat, igazgataſat, es forgataſat ez vilagnak maganak vőtte ez igekben: *En es az en Atyam munkalkodom.* Innen azt hozzak ki, hogy egyenlőve tőtte magat az Iſtennel. Mellyek noha viſſa tetſenek à Sidoknak, de igen igen igazak. Mert:

I. Valakinek tulaydon termeſet ſerint valo Attya az Iſten, az, egyenlő Iſten az Atyaval:
De az Chriſtuſnak termeſet ſerint valo Attya az Iſten.
Azert az Chriſtus egyenlö Iſten az Atyaval.
II. Valaki ez vilagot, mint felsö fő ok birja, igazgattya, az, egyenlö Iſten az Atyaval.
De az Chriſtus ugy birja:
Azert egyenlö Iſten az Atyaval.

Ezt ſem alhattya az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſegenek tagadaſaban be merült Enyedi: Azert igy ſol hozza:

I. Ha ezek non ſunt oppoſita immediata, *nem ugy vettettenek egy mas ellenebe, hogy többet nem talalhatnak hozza:* Termeſet ſerint valo fiu, kegyelem ſerint valo fiu: *tehat nē igaz, hogy*

termeſet ſerint valo fia volna Iſtennek az Chriſtus: Mert nem oly ez, hogy ha eggyiket tagadnam, az maſikat ketelen vallanom kellene. De az elsö igaz: Mert 1. Ioſeph Pharaonak Attyanak mondatik Gen: 45. v. 8. Ioſeph az Ieſus Atyanak Luc: 2. v. 48. 2. Mert Chriſtus Abraham maradekja közzül valo leven ez privilegiommal vala meg ekeſitven, hogy Iſten fia legyen, mellyert magat ſok-ſsor öſsve ſserkezteti az Sidokkal Ioan: 20. v. 17. Matt. 6. 3. Mert az Chriſtus azert Iſtennek fia, hogy Szent Lelektöl fogantatot: Szüztül ſsuletet, ajandekokat, es tiſztet felette nagyot nyert: mellyek máſt nem illetnek.

Termeſzet ſzerint valo fia az Chriſtus Iſtennek.

F. Nem az forog kerdesben, mint vetteſſek az termeſet ſerint valo Fiu az tőb renden, es modon valo fiakkal ellenben, hanem, ha melran akarjake el veſteni Chriſtuſt az Sidok, azert hogy az Iſtent tulaydon ſajat Attyanak mondotta, es hogy ez altal egyenlőve tötte magat az Iſtennel? Iavőzitőnk azt mondgya: Nem igazan akarjak őtet el veſteni Mert nem ollyan fia ő az Iſtennek, mint az Sidok; vagy Pharao Ioſephnek, vagy Chriſtus Ioſephnek à gondviſeleſre nézve, hanem ugyan termeſet ſerint valo. Mert ſajat tulaydon fia. Annakokaert valahol mi fiuſagnak rendi, es modgya vagyon az irasban, mind azzal vettetik ellenben à Chriſtuſnak fiuſaga, es ezzel hogy tulaydon fia Iſtennek ſ-ez altal egyenlő Iſtennel, minden egyeb fiaktul megh kűlőmböztetik. Mert ſemmi renden levő fiu, nem eggyetlen egy fűlőt az Atyatul: Nem eggyetlen egy fűlőt az Atyanak kebelében nem ollyan mindenek felet őrőkke aldando Fiu, ki az Davidnak magvabol volna teſt ſerint; ſem oly Iſten fia kiben hinnünk kellene, mint az Chriſtus, *Ioan. 1. v. 14. & v. 18. Rom: 1. v. 1. Ioan: 3. v. 17, 18. & 14. v. 11.* Ha az tőb fiakra rea illetheted ezeket Enyedi, laſſad, ted egyenlőve Iſtennel őket. Ha nem illetheted, had helyben, hogy termeſet ſerint valo fia az Chriſtus az Atyanak.

Az mi nézi à te *ratio*dat, hogy nem oly ez, hogy ha eggyiket tagadnad, az maſikat vallanod kellene, nem igaz. Mert oly eggyetlen egy fűlőt fia, oly tulaydon termeſet ſerint valo fia *&c.* mint előb meg mutatam az Chriſtus az Atyanak,

hogy

hogy mikor ezt mondod, akkor tagadod az maſikat, hogy *nem Fogadot fia.* Mert avagy Termeſet ſerint valo fia az Chriſtus az Atyanak: vagy Fogadot fia: vagy fellyeb valo Privilegium ſerint valo fia. Nem Fogadot fia: Mert az, az hiveké az Ilyonnan valo fűletés altal: ſem fellyeb valo Privilegium ſerint, hanem ha az teſtben fogontataſara, fűztől valo fűleteſere *&c.* nézve. Hat Termeſet ſerint valo fia.

Hogy Abraham maradekabol valo az teſtre nézve, es igy ő magat az Sidokkal egyben csatollya, ſ-az Iſtent vőllek eggyűt Attyanak mondgya, azzal az ő Attyatul valo fűleteſet Iſtenſegeben ki nem rekeſti, ſ-nem-is tagadgya. Mert akkor-is nem ugy mondgya Iſtent Attyanak, mint minemű Attyok à Sidoknak, *Kegyelem ſerint valo*, tudni illik, hanē ugyā ſaját Attyanak. Mint ha te az moſtoha fiuval egyſer ſ-mind mondanad Apadat Atyadnak, mind kettē Atyatok, de azert neked termeſet ſerint valo, amannak gondviſelés ſerint valo. Igy ſinte, à Sidok-is, à Chriſtus-is egēnlőbē Attyoknak mondgak az Iſtēt, de nagy kűlőmbſeggel: Chriſtus mint termeſet ſerint valo fiu: à Sidok mint kegēlem ſerint valok.

Hogy Szent Lelektűl fogontatot, fűztől fűletet *&c.* azert fia Iſtennek az Chriſtus, igaz az teſtre nézve, *per gratiam unionis & conceptionis*: de nem csak azert, hanem hogy oly Fiu, ki egyenlő az ő Attyaval.

Hogy ha csak illyen Fiunak vélték volna az Chriſtuſt az Sidok, mint Enyedi véli, ſoha bizony azret meg nem akartak volna kővezni, káromláſſal ſem vádolták volna. De ez Fiuſag es cselekedet altal egyenlővé láttyák, hogy teſi magat Chriſtus az Iſtennel, azert akarjak el veſteni. Azert vagy igazat mondot az Chriſtus, hogy az Iſtent ſajat Attyanak mondta, es ezert egyenlőnek az Atyaval, vagy nem. De azt mondani, hogy nem igazat mondot abban, ſemtelen eretnekſeg. Hat igazat mondot, es ezert az ő igaz mondaſaért akarjak hamiſſan az Sidok el veſteni, mint ſinten à Samoſatenicuſok.

II. Hogy ha az emberek az ö ſok fiok közzül eggyiket inkab ſeretik, es azt az ö ſerelmekért tartyak fioknak, tehat az Chriſtuſ-is az

Atyanak buzgo nagy ſzeretetiert mondatik ſajat fianak. De az elsö igaz Gen. 42. v. 38. Mert utanna teſſi: Mert az Atya ſzereti az fiat, *magyarazat keppen teſſi utanna. Igy Matt. 3. & 17. 2. Pet. 1. Mert az kép-mutatok csak névei viſelik az Fiuſagnak nevét, de az Chriſtus valoſagoſſan.*

F. Nem igaz az elöl jaro *propoſitio*, mondas, az következéſe-is hamis. Mert hogy nimely Atya az ő fiai közzül nimellyiket inkab ſzereti, azzal ſem inkab nem leſzen fia, mint az többi az termeſet ſzerint valo nemzeſre nezve, ſem az több fiait az termeſet ſzerint valo nemzesből, azzal az ő ſzeretetivel ki nem rekeſzti. Mert ha ſzereti-is, ugyan termeſet ſzerint valo fiát ſzereti; ha megh veti-is, termeſet ſzerint valo fiat veti meg. Ezert hamis à *Conſequentia*. Mert az Iſtennek-is termeſet ſzerint valo fia az Chriſtus, es azert ſzereti mint eggyetlen egy ſzülöt fiát. Hogy azert ſzereti az Atya az Fiat, azzal nem az Fiuſagrol vagyon ſo, hanem az Atyanak à Fiuhoz valo indulattyarol. Mert mas ſollani az Fiuſagrol, mas az Fiuhoz valo indulatrol. Hat ebből nem vohatod ki az Fiuſagot. Ugy ſ. Mathenal, ſ. Peter bizonſag tétele ſerint az Atyanak buzgo indulattya, az ſeretet altal jelentetik ki. Mert mar nyilvan vala az ő Fiuſaga *Eſa. 9. v. 6. Pſal. 2.*

Teſzié az Atyanak buzgo ſzereteti az Chriſtuſt Fiuvá?

Hat az mikeppen Beniamin termeſet ſerint valo fia Iacobnak, kihez az ő nagy ſeretetit meg-is jelentette: ugy à Chriſtus-is az Iſtennek: es az mikeppen Beniamint, nem az buzgo ſeretet tötte termeſet ſerint valo fiává Iacobnak: ugy az Chriſtuſt-is.

Hogy pediglen Enyedi azt rebeſgeti, mint ha Chriſtus ezzel à mondaſſal: *Saját Atyam az Iſten*, magát az emberi nemzetnek forſabol vötte volna ki, es csak arra nezve mondaná magat Iſten fianak: Mert ő Szent Lelektúl fogontatot, ſűztől ſűletet, *&c.* amazok pedig hypocritak, nem igaz, mint immar megh mondottam. Mert laddé utanna teſi ſent Ianos: *Egyenlővé tévén magat Iſtennel.* Az Szent Lelektűl valo fogontatas, ſűztől valo ſűletés, Meſsiaſſa valo létel, Angyalok feliben valo helyheztetes, *&c.* nem teſen ſem egyenlővé Iſtennel ſenkit, ſem termeſet ſerint valo fiuvá. Hat nem

illyen

illyen Fiuſagrol vagyon itt ſo, de olyrol ki termeſet ſerint valo.

III. Valami patvarbol vagyon, az, helytelen. De ez ſo: Egyenlővé téven magat Iſtennel, *patvarbol vagyon. Mert hogy az Sidok ſint adhaſſanak arra, miért ölnék meg az Chriſtuſt, azert teſik ez ſot patvarbol oda, mint Cap. 10. hogy Iſten fianak mondta magat*, Ergo.

F. Hamis az maſodik *Propoſitio* az Okaval eggyűt. Mert nē az Sidok ſavat ſollya itt ſ. Ianos, mint ha azoknak patvarkodaſokat irná meg, hanem önnön maga ſavat ſollya, mint az *contextus*, bötű, es annak egy *unum*ban valo folyaſa megh mutattya. Mert ſ. Ianos az okot irja megh, mint akartak az Sidok megh ölni az Chriſtuſt. 1. hogy az Szombatot megh rontotta. 2. hogy az Iſtent ſajat Attyanak mondotta, es ezzel az mondaſſal, hogy az Iſtent ſajat Attyanak mondotta, egyenlővé tötte magat az Chriſtus az Iſtennel. Eppen ſent Ianos ſava ez, nem az Sidoké.

Kérdésben jú azert: Ha egyenlő Iſtené az Fiu az ő ſajat Atyaval? Az Sidok tagadgyak Enyedivel eggyűt, es azert meg akarjak ölni, hogy csupa ember lévén az ő itiletek ſerint, egyenlővé tötte magat az Iſtennel. Chriſtuſnak meg kell magat oltalmazni, es ha egyenlő az Atyaval megh kell mutatni azt. Megh mutattya: *Bizony bizony mondom ti nektek az Fiu ſemmit nem cselekedhetik ö magatul.* Mert egyenlő az Atyaval Iſtenſegében *Ioan. 10. v. 30.* Azert az en cselekedetem teſen bizonſagot arrol, hogy egyenlő Iſten vagyok az en Atyammal. Bizonyics meg Idvezitő ezt? *Mert valamellyeket cselekedik az Atya, az Fiu-is haſonlo keppen cselekedi.* Hogyhogy cselekedhette haſonlo keppen ha egyenlő Iſten nem volna az Atyaval? Olly nyilvan valo ez, hogy Szent Lelek ellen vét meg bocsathatatlan keppen valaki ezt tagadgya. Azert igazan itilik az Chriſtus mondaſabol *Ioan. 10. v. 30.* hogy egyenlő Iſten az Atyaval.

IV. Ha ez ige: Egyenlő, *nem allatot, hanem accidenſet, külsökeppen valot jegyez, tehat itt ſem jelenthet Iſtenſeghen lévö egyenloſseget. De az elsö igaz* 1. *Mert nem mondatik valami maga-*

val

val egyenlönek. 2. Mert nem az allatban, hanem az cselekedetben valo egyenlöségére magyarazza Chriſtus, mint halottak tamaſztaſa. 3. Mert ennek az egyenlöſegnek kut feje, es eredete az Iſten, melyben az Chriſtus meltoſaganak Authorat, Okat jelenti.

I. F. Hamis az *Conſequentiá*, mellyet csak ez is megh mutat: Ha az igaſſag, irgalmaſſag, &c. *accidens*, tehat nincsen Iſtenben igaſſag, irgalmaſſag. Erre tudom azt felelné Enyedi, hogy az igaſſag, irgalmaſſag, nem *accidens* Iſtenben, hanem *virtus ſubſtantialis* oly joſagh, mely allat ſerint vagyon Iſtenben. Mert valami az Iſten az ő Iſtenſegenek allattyaban, csak azon merő igaſſag, irgalmaſſagh. En-is azt mondom ez fundamentumbol, hogy az Fiunak egyenlőſege az Atyaval né *accidens*, levegő külső nemineműſegh, hanem az Iſteni ſemellyekben valo *eſſentialis identitas ratione Deitatis*, állat ſerint valo eggyeſſeg, vagy egyenlőſeg Iſtenſegre nezve. Mert azon az Atyanak Iſtenſege, mely az Fiunak: az Fiunak, mely az Atyanak, es igy az Enyedi vélekedéſe el enyeſik, hogy Iſtenről ugy ſol mint valami teremtet allatrol: Mert ez ige: *Egyenlő*, viſen minket nem *accidenſre*, es nem *accidenſet* mutat az Iſten es az ő Fia közöt, hanem Iſtenſeget. Mas azert ſollani az *Accidenſről* ő magaban: mas arrol az mire igazit es mutattya az neminemüſeget. Az Iſtenſegnek minden tellyeſſege az Chriſtusban nem *accidens*, levegő neminemüſeg. Mert azt mondgya ſ. Pal hogy *corporaliter*, valoſagoſſan allat ſerint lakik à Chriſtusban *Col.* 2. *v.* 9. mely az Iſteni forma, mely ſerint egyenlő az Atyaval *Phil.* 2. *v.* 5. ugy mint allat ſerint valo abrazattyaval *Col.* 1. *v.* 15. Hamis azert az Enyedi regeléſe.

II. Az mi néz az elſő okra: hogy *nem egyenlö valami magaval*, más az Iſtenſeg, melyhez ſemmi egyenlő nincsen: más az Iſtenſegben az Atyanak, mas à Fiunak ſemellye, mely Iſtenſegben levő két ſemelyről mondgyuk hogy egyenlők egymaſſal: Mert egy Iſtenſegek.

III. Hogy az cselekedetnek egyenlőſegéről ſol az Chriſtus: Mert egyenlőképpen munkalkodik az Atyaval, az viſen minket eggyik az Atyanak az Fiuval valo egyenlőſegekre Iſten-

ſtenſegekben. Mert ſoha az Atyaval az cselekedetben el nem erkeznek az Fiu, ha ollyan mindenhato Iſteni termeſetű nem volna mint az Atya. Hat az mikepen az Atyanak Iſteni termeſetiben vagyon az mindenhato erő, mellyel halottakat tamaſt, elevenit, ákeppen az Chriſtuſnak is azon Iſteni termeſetiben vagyon az mindenhato erő, mellyel mikor az Atya halottakat tamaſt, akkor az Fiu-is: Mert egy mindenhato erejek az Iſtenſegben. Ez az oka, hogy az Fiu ſemmit az Atyanelkül nem cselekedhetik, mint az Nap az ő vilaganelkül.

IV. Hogy ennek az cselekedetnek kut-feje az Iſten, meg engedgyük, de tagadgyuk az te csaloka következeſedet, mellyel azt hozod ki, hogy az Chriſtus csak eſkőz kiben az Atya munkalkodot. Mert ennek ő maga nyakat ſakaſztya ez igevel: *En ü munkalkodom*, melyben ő magat ſemelyeben hozza Chriſtus egyben az Atyaval, es azt mondgya: *Azen Atyam mind eddig munkalkodik: En ü haſonlokepen.* Azert az Atya Iſten kut-feje minden Iſteni cselekedetnek, de nem az Fiu nelkül. Mert az Atya munkalkodik az ő Fia altal, mint hog ez vilagot ű altala teremtette: de ug hog à Chriſtuſ is teremtő.

V. Nem következik, hogy az kik valamiben egyenlok allattyokhan is azon vagy egyenlok. Mert az Lelek az lombhoz haſonlo, azt mondgya az Poeta: Az munkaſok-is. Matth. 20. Mint az Angyalokhoz. Luc. 20. v. 36. de nem az allatban.

I. F. Ugyan erzeskepen meg tapaſtalhatod itt kegyes Olvaſo Enyedinek hamiſſagat. Mert az valtozas, romlas, es veſely ala vetteted teremtet allatoktul vőit cziganyſagbol akarja rontani az Fiunak az Atyaval valo egyenlőſeget, holot oly tavoly jar az Iſten es az mi Iſtenről mondatik az elő hozot peldaktul, mint az egh az földtül. Mert ha az teremtet allatban igy vagyon: nem ugy vagyon az Iſtenben.

II. Ugyan valoban meg jegyezzed kereſtyen vilag ezt, hogy Enyedi az hamis Mahomet vallaſat követi ebben, ki azt mondgya *Azoara XIV. Incredenti alium Chriſtum Deo conſimilem & æqualem ponunt: Tu quidem ad eos nequaquam venies.* Az az: Az hitetlenek mas Chriſtuſt mondanak Iſtenhez haſonlot

es egyenlőt: Te penig azokhoz ne menj. Ezért oltalmazza ez az Mahometista.

III. Bolondság azért az Istenségnek állattyát es az mi abban vagyon, emberi mod ſerint merſekelni iras kivül. Mert az Atya, Fiu es Szent Lelek azon egy Istenségnek állattyában vadnak, az mellyért ollyan az Fiu mint az Atya: Isten az Fiu, Isten az Atya, de nem ket Istenek: Mert egy az ő Istenségek. De az Pocta repülő fele es az Lelek, ha hasonlok-is könyüségekben, de nem egyenlők állattyokban: ugy az munkasok-is es az Angyalok. Mert nem azon egy emberségben vadnak, hanem külön az Angyalok, külön az emberek: az ő egy Istenségében penig az Atya, Fiu es Szent Lelek, mint az Napban az világosság, melegség.

IV. Azért igen illendőképen es ſent iras ſerint való igassággal következik, hogy holot az Christus egyenlő az Atyával cselekedetiben, állattyában-is egyenlő. Mert az mint Cyrillus mondotta: *Identitas operis arguit identitatem essentiæ*: az munkának egyenlősége adgya az állatnak is eggyeſséget. Az munkasok egyenlők az szőlő kapalasban, de nem erejekben. Mert noha egy az emberi termeſet minnyajakban: de azért külön külön vannak, ugy hogy, egy emberségben nincsenek harom ſemelyek, mint az egy Istenségben. Mert az emberek meg ſamositattanak emberségekben, de nem az Isten, Istenségében.

VI. Ha az ő agyoktul gondolt diſtinctio*ra futnak: Istenſege ſerint; Emberſege ſerint, nem ſog. Mert holtakat elevenitem az Istenſege: azt az hatalmat az Atyatul vötte. Hat Isteni termeſſetit-is maſtul vötte.*

I. F. Ha Sz. Pal *diſtinctio*ja az több Apoſtolokeval eggyüt maga agyatul talalt; tehat legyen az mienk is az. Mert mi ſent Pattul tanultunk ugy ſolani, hogy az Christusnak Istenſeget meg valaſſuk emberségetül. Lasd meg bőtü ſerint, *Rom*: 1. *v.* 3. *Item, cap*: 9. *v.* 5. Ide alab *v.* 27.

II. Az mely Istenségnek tellyeſſeget mondod te Enyedi, hogy lakik az Christusban, meg külömbözteted az emberségtül, es azt mondod, hogy az ſerint cselekedik minden

Isteni dolgokat; melyre emberſege ſerint el nem erkezhet. Miert vadolod tehat ſent Pallal eggyüt az keresztyen világot, hogy agyoktul gondoltak az *diſtinctio*t? Mert nem az te értelmed ſerint magyarazzak? Ezennel el tavoznak az iraſtul, es illyen meg metelyesedet utan megyünk.

Halottakat elevenit az Christus Isteni mindenhato erejevel. Mert valaholot az Atyatul való ſülesben közöltetet ő vele az Isteni termeſet, ugyan ott az Isteni termeſettel eggyüt az mindenhato erő, mellyel halottat tamaſt. Nem az Isteni termeſet vötte tehat ezt az erőt, hanem az Fiu az ő Attyatul az Isteni termeſetnek vele való közleſevel eggyüt. Hamis azért az te tevelygeſed, hogy az Fiat az Isteni termeſetben veted ellenben, holot az Isteni termeſetnek minden tellyeſſege ugy vagyon az Fiuban, mint az Atyaban. De ezt az Isteni erőt az emberségben gyakorollya az Fiu, es abban mutattya ki. Hogy penig egyebek-is Istentül vött hatalommal halottakat tamaſtottak, nem illik ide. Mert az Christusban ſajat magatul való erő volt Isteni termeſeti ſerint az halot tamaſtas: de nem ugy egyebekben. III.

VII. Vagy az Fiu Istentül vagyon az elevenitesnek ereje az Christus testében vagy az Atyatul. De ha az Atyatul adatot, azt kel vallaniok, hogy az Atya lött eggye az emberſeggel, es megh testesult: vagy hogy az Christusnak az teſtel eggye lett Istenſege, Atya legyen: Mert az Atyatul adatot az Fiunak az, á hatalom. Vött penig mindeneket az emberség az Istenségtül. Hat az Istenség az Atya leſſen.

F. Igen hamis, alnok, ravaſz kerengeſe ez Enyedinek, melynek menyi aga, annyi hamiſſaga.

Hamiſſan veti az teſtet ellenében az Fiunak. Mert az Ige mikor teſtelőn, vagy az teſtet fől vövé, ugy eggyesült azzal, hogy az ket külömbözö termeſetből folyo cselekedet ſarmaznek attul, az kiigaz Isten es igaz ember az ſemelynek eggyeſſegében. Innen vagyon, hogy noha az Istenség az halotnak tamaſtasa, de azért az Isteni es emberi termeſetből allo egy Christusnak cselekedete az, nem ugy mint Enyedi almodozza, hogy az teſt lött volna az Isten- I.

ſeggel valo eggyeſüleſeben mindenhato erejüve. Mert mindenik termeſet meg tartotta az ő tulaydonſagat ölgyeledes nelkül, de hogy az ket külömbözö termeſetből allo egy Chriſtuſtul ſarmazik.

II. Immar ez igy leven, nem vötte à teſt ſem az Fiutul ſem az Atyatul az halot elevenitesre valo erőt: mert ottan Iſten ne lőtt teſtnek mondatnek, es az Iſtenſegnek allat ſerint valo tulaydonſaga altal öntetnek az teſtre s az termeſetekben ölgyeledes lenne, az mely kepteien: hanem az Chriſtus Iſtenſege ſerint valo erejet az teſtben gyakorollya, kivel eggyeſült. Igy azert ſem az Iſtenſeg külön ſem az emberſeg kü ön nem elevenit halottat az Chriſtusban, hanem az Iſten es ember Chriſtus ki egy ſemely.

III. Hogy penigh Atyatul adattatotnak mondgya Enyedi az Chriſtuſnak ezt az erőt, kel erteni az Iſteni termeſetnek az Fiuval valo közleſről az örökke valo ſüles altal, hogy az mikepen az ember az ő tőle ſületet magzattal emberi termeſetit közli, es embert ſül, *Ioh. 16. v. 21.* àkepen az Atya is az ő tüle ſülettetet Fiaval Iſteni termeſetit közle, es Iſten ſüle magahoz egyenlőt, de nem Iſtenſegen kivül valot, hanem azon Iſtenſegben valo Fiat. Az ſüles közben ollyan Iſten az Chriſtus mint az Atya, es az ſüleſre nezve mondatik, hogy adatot neki az mindenhato erő.

IV. Hamis azert, hogy ezzel az Atya lőtt volna teſte. Mert mas az, az ki közlőtte Iſteni termeſetet az Fiuval: mas az Fiu az kivel közölte, es az kivel közlötte az Iſteni termeſtet eggyeſült az teſtel. Azert az Fiu nem az Atya leſen.

V. Az Atya adta Chriſtuſnak az erőt: azert az Atya teſte ſült meg. Hamis az *conſequentia*. Mert az Atyatul az Chriſtuſnak adattatot halot tamaſto erő, nem oka az Chriſtus meg teſtelüleſenek: de fiuva valo letenek az örökke valo ſüles altal. Annak-fölötte az mint mondam, mas az adoſ közlő az Atya: mas az kivel közöltetik az Fiu: az mely Fiuval közölteteti az erő es az Iſteni termeſet, az teſteſült meg, nem az Atya:

VI. Mindeneket vött az emberſeg az Iſtenſegtül, hat az

Iſten-

Iſtenleg az Atya leſen. Ez is hamis. Mert az minemű Iſteni termeſetben levő erőről vagyon itt ſo, nem vötte azt az emberſeg, nem-is közlötte vele az ige Iſten: mert egyeledes lött volna az termeſetekben: hanem az Iſtenſeg az teſtben gyakorlotta azt az erőt, az mint mondod, mely Iſtenſeg ugy vagyon az Fiuban mint az Atyaban.

VIII. Akar hova tekeredgyenek az ellenkezök, abſurdumban eſnek es keptelen balgatagſagban, vagy azt kel vallaniok, hogy kiſſeb az Chriſtus az Atyanal, mint az ö Doctorok Auguſtinus lib. de fide & Symbolo Cap. 9. *vallya, hogy az Fiu az Atyanak köſönnye, hogy egyenlö az Atyaval.*

F. Nem tekeredünk ſohova te elötted, ha csak te vagy, keptelen balgataghſagban ſem eſünk: Mert az mit iraſnelkül regelei az te agyadnak talalmanyabal, valaſod vagyon azt ſem kenſerittetünk mondani, hogy az Fiu Iſten az Attya Iſtennel kiſſeb volna ugy az mint te veled. Mert nyilvan vagyon hogy Agoſton Doctor, az Fiat hozza egyben az Atyaval es mind kettőről ugy ſol, es azt mondgya hogy az Fiu, *quo ſuum eſſe perſonale*, az mi nez az ő ſemelyenek letere az Iſtenſegben es az Atyaval valo egyenlőſegeben honnan legyen? Az Atyatul. Az Fiu azert az ő ſemelyeben valo letet *Debet Patri* adgya (nem pedigh köſönnye mint Enyedi forditttya) Atyanak nem Iſtenſegere nezve: Mert ez ſerint ἀυτόθεος magatul valo Iſten, hanem ſületeſere nezve: ha pedigh az teſtel eggyeſült Chriſtuſra nez közben jaraſanak tiſztire nézve. Mert az Fiu ſülettetet az Atyatul *ut à cauſa & principio perſonæ ſuæ* ugy mint okatul es az ő ſemelyenek kezdet nelkül valo kezdetitül, az mint *Gregorius Nazianzenus orat: 2. de Filio: Manifeſtum quod majus dicatur cauſæ ratione: æquale autem naturæ reſpectu.* Nyilvan valo dolog, hogy nagyobnak mondatik az okra nézve: Egyenlőnek az termeſetre nézve. Igy *Baſilius M. lib. 1. adverſus Eunomium. Athanaſius Oration. 2. adverſ: Arrianos pag. 185. Tertullian: adverſus Praxeã cap 9. Hilarius lib. 9. de Trinitate pag. 178.* Melyből meg tetzik hogy ſoha oly fele nem tekeredhetel te Enyedi, hogy keptelen rut Eretnekſeget ne valy.

UGYAN ottan vers: 19.

Mert valamellyeket az (Atya) cselekeßik, ugyan azonokat haſonlatoskeppen az Fiu-is cselekedi.

Valaki az Atya Iſtennel azon egy Iſteni dolgot cselekedheti, az egyenlö Iſten az Atyaval. Igaz. Mert ha valaki ugy teremthetne, ugy birhatna, igazgathatna, &c. ez világot mint az Atya, azzal ollyan volna mint az Iſten.

De az Fiu az Atya Iſtennel azon egy Iſteni dolgot cselekedheti. Ezt ö maga mondgya az Chriſtus, megh pedigh hogy ſemmi ketſeg az cselekedetnek egyenlöſſegében ne legyen, nyilvan meg magyarazza: Haſonlatoskeppen mint ſinten az Atya. Hogy hogy haſonlatoskeppen, ha azon Iſten mindenhato ereje nem volna az Fiunak?

Azert az Fiu egyenlö Iſten az Atyaval.

Hannya veti ez elöt Enyedi az Calaphintat es azt mondgya:

I. Ha az haſonlo nem azon, ſimile non eſt idem, tehat ez ſem ßerez egyenloſeget. De az elsö igaz. Mert az Ferfiu es Aſſßony iallat azon dolgot cselekedhetik, de azert nem egyenlö eröböl.

I. F. Az haſonlo nem azon az teremtet allatokban mikor külömbözök haſonlitatnak egyben. De az Iſtenſegben levö haſonlo azon. Mert haſonlo az Fiu az Atyahoz Iſtenſegeben: mert azon Iſtenſege az Fiunak mely az Atyanak. Innen mondatik az Chriſtus *Imago Dei inviſibilis.* Lathatatlan Iſten abrazattyanak, *Coloſ.* 1. v. 15. iſmet az Atya ſemelyenek ki metßet belyegenek *Heb.* 1. v. 2. Mert allat ſerint valo abrazattya es belyege az Fiu az Atyanak.

II. De fokaſa Enyedinek hogy az halando emberektül vöt allapatbol argumental az Iſtenſegre es ugy gondolkodik Iſten felöl mint az emberek közöt forgo allapat felöl: azert csalatot megh. Sem az Ferfi ſem az Aſſony nem Iſten hog ezektül vöt pelda ilhetnek az Fiunak es az Atyanak cselekedetire. Mert ök cselekeſnek valamit de nem egy *ſuppoſi-*

tombol

tombol foly az erö az cselekedetre. Az Fiu pedig es az Attya cselekedik; de egy *ſuppoſi* tombol egy köz Iſtenſegnek erejeböl. Mert azon az Fiunak Iſtenſege mely az Atyae. *Ioan.* 10. v. 30.

II. Ezige: Haſonlatoskepē, *nem azt jedzi hogy menyi, de minemö, melyben ſokan egyben alkußnak ſ-veßesulnek noha nem egy arant, mint Abſolon, az Fiu. Iſmet* 1. *Cor.* 7. v. 36. & 37. & 38.

F. Mind megh enzedgyük az emberekröl. De mi közi ezeknek az peldaknak az Chriſtus mondaſahoz es peldajahoz? Hogy nem kereſtel oly külömbſeget az Atyanak es az Fiunak cselekedeti közöt, mellyel az ö cselekedeteknek egyenlöſeget ronthatnad? Mert ha ezeret hoß elö az emberektül vöt peldakbol, egy körömfeketenyiben megh nem illeted az Chriſtus beßedet.

Ladde: Abſolon vetkezik attyat el üzven: Haſonlatoſkeppen te atyad ellen partot ütven: azert az Fiu nem egyenlökeppen munkalkodik az Atyaval. Mert ez volna az te *concluſiod.* Hißem kaba argumentalas ez?

Iſmet: Az ki leanyat hazaſittya nem vetkezik, haſonlatoskeppen az ki nem hazaſittya nem vetkezik. Azert az Fiu nem haſonlatoskeppen cselekedik az Atyaval. Mi közi amaz haſonlatoſſagnak az Atya es az Fiu cselekedeti közöt valo egyenlöſeghez? Mert amazok maskeppen cselekedhetnek: de az Fiu ſoha az Atyatul maskeppen nem cselekedhetik. Ö maga eskövelſel bizonyittya ezt az Chriſtus ugyan itten: *Bizony bizony mondom ti nektek, hogy nem cselekedhetik az Fiu ö magatul, ſcilicet ſeparatus á Patre, elßakadvan az Atyatul.* De az Fiu ſoha az Atyatul el nem ßakad. Mert *az Attyanak kebelében vagyon, ugy hogy az Atya ö benne, ö iſmet az Atyaban Infra Cap.* 14. v. 10. *Azert Atyanelkul ſemmit nem cselekedhetik. Mert egyenlö Iſten az Atyaval Ioan.* 10. v. 30.

Ha nem cselekedhetik miert ne volna egyenlö cseleke-dete es Iſteni termeſete?

III. Ha az mit az Fiu cselekedik, az nem övé, de az Atyaë ki ö benne munkalkodik, tehat jol mondatik hogy az mit az Atya cselekedik azt az Fiu-is haſonlokeppen. De az elsö igaz. I. Mert

Enye-

Enyedi magyarazza igy. 2. *Mert az Fiu viſſi minden cselekedetit az Attyara mint itt-is.*

F. Homaly vagyon az *Propoſitio*ban, hogy az mit az Fiu cselekedik az nem őve volna, de az Atyaë. Mert Enyedi az puſta emberre es eſközzel teſi az Chriſtuſt, kiben es ki altal az Attya cselekednek es igy nem az Chriſtuſe volna az munka, hanem az Atyae. Mely az Chriſtuſnak ſemelye felől valo kereſtyeni vallas ellen vagyon. Mert noha az Chriſtus az Attyak kőzzűl valo teſt ſerint, de azert Iſtenſegeben oly *mindenek ſelet örökke aldando Iſten Rom 9. v. 5. hogy egyenlő Iſten az Atyaval. ugy mint kinem ragadomany de termeſſet ſerint egyenlő az Atyaval Phil. 2. v. 5.* Azert egy az Fiunak cselekedeti az Atyanak cselekedetivel es mikor az Atyarol mondgya-is, hogy *munkalkodik ő benne* mint *Ioan. 14 v. 10.* akkoron-is nem rekeſztetik ki az ő benne munkalkodo Atyanak cselekedetiből az ő cselekedeti. Mert *az en Atyam mind eddigh munkalkodik, en is munkalkodom* azt monda *verſ.* 17. oda fellyeb. Ha pediglen néz az Chriſtuſra ugy mint kőzben jaros, munkalkodik az Atya altala, igaz, de azzal az munkanak egyenlőſege meg nem bantatik.

Az Enyedi magyarazattya eggyez Cerinthuſeval, ki mint űres kaput, kiben az Chriſtus ſallot volna, tartya vala az Ieſuſt: ugy Enyedi.

Az Fiu viſi cselekedetit az Attyara mint kőzben jaro. Ugyan azonokot azert haſonlatoskeppen azon mindenharo Iſteni erejeből cselekedi az Fiu, mellyeket az Atya, mint halattokat tamaſt, elevenit, *&c.* mint az Atya. Azert egyenlő Iſten az Atyaval.

I. *IV. Ez Chriſtus mondaſa nem* Univerſalis, *nem mindent foglal be mintha az elöt ſoha ſemmit, ſem az utan nem cselekedet volna az Atya, mellyet az Fiu vele eggyüt nem cselekedet volna. De az idöſerint az csuda tetelekről mellyeket az Atyatul vött erövel cselekedet 2. Mert az egy mas ſegitö munkaſok, az Apoſtolok, az Chriſtus, az Atya Iſten egyenlö allattuak volnanak. Mar,* 16. *1. Cor. 3. v 9.*

F. Szem latomaſt valo hamiſſag, hogy ez Chriſtus mondaſa: Mindeneket valamellyeket az Atya cselekedik az Fiu-is ugyan azonokat haſonlatoskeppen cselekedi reſi ſerint valo mondas, megh hatarozva valo volna ſ. nem Universalis, mellyet az bőtűben Idvőzitőnk mutat meg. Mert ez elől valo igekben azt monda: *Az en Atyam mind eddigh munkalkodik, en is munkalkodom.* Az Atya pedig vilag teremteſetűl fogva munkalkodik nem reſi ſerint, hanem ugyan *univerſaliter* kőzönſegeskeppen. Hat az Fiu-is ugy munkalkodik. Hamis azert az Enyedi gloſſaja mellyel az Fiat csak minapi ſegitő tarſava tenne az Iſtennek nagy ſemtelenül.

II. Hogy pedig lathatokeppen az teſtben megjelenven csudakot teſen, tartoztanak azok az Meſsiaſnak az teſtben valo megh jeleneſenek idejere, mind azert hogy megh iſmerteſſek azokbol jelen lenni az Meſsias az Prophetak jövendőleſek ſerint *Eſa: 35. v. 4. Matth. 11.* mind pedig hogy *az Atyanak kebeleből le hozot titok Eph: 3. v. 5. 6.* az Evangeliombeli tudomany azokkal az csudakkal megh erősiteſſek az mellyert ſamtalan helyeken igazittya es hija az Sidokat az ő cselekedetire hogy ha az ő beſedenek nem hiſnek, hidgyenek cselekedetinek. *Ioan. 10. v. 38.* De ezzel nem rekeſztetik ki, hogy az teſtnek fel vetele elől nem munkalkodot volna. Mert kicsoda altal teremtettenek mindenek? *Ioan 1. v. 2.* az Chriſtus altal. Kicsoda hozta ki Ægyiptumbol az Sido nepet? Az Chriſtus *Eſ: 63. v. 9. Iudæ verſ. 5 &c.*

III. Az mi illeti az *inſtantiat* hogy az Apoſtolok, Chriſtus, az Atya Iſten egyenlő allatuak lennenek, illetlen pelda. Mert az Apoſtolok ſolgak kikben az Iſten ajandekinak altala munkalkodik az mellyen mind az plantalo ſemmi, mind az őntőző mint oda fellyeb meg mutatam. Az Chriſtus pedig es az Atya kőz Iſteni termeſetnek mindenhato erejek altal munkalkodnak, mellyert az Fiu nem cselekedhetik ſemmit az Atya nelkűl. Mert egyenlő Iſten az Atyaval. Azert tőkelletes igaſſagban meg áll Enyedi es az pokol ellen, hogy holot egyenlő az Fiunak cselekedeti az Atyanak cselekedetivel: Iſtenſege-is egyenlő.

UGYAN ottan verſ: 23.

Hogy mindenek tiſtellyek az Fiut, mikeppen tiſtelik az Atyat: az ki nem tiſteli az Fiut, nem tiſteli az Atyat.

Maſodik reſe az Chriſtus Apologiajanak maga oltalmazo beſednek, hogy igazan mondotta az Iſtent ſajat Attyanak, egyenlőve teven magat az Atyaval, melyet egy nehany erőſſegekkel meg mutogata. 1. Az cselekedetnek egyenlő voltatul *verſ.* 19. 2. Az halottaknak egyenlő elevenitesétűl *verſ.* 21. 3. Az vilagnak meg iteleſenek tellyes es tőkelletes hatalmatul *verſ.* 22. 4. Vegső okatul miert adattatatot az Fiunak az itilet? Mert egyenlő tiſteleti vagyon az Atyaval. *verſ.* 23. Mely annyival erőſſeb, hogy az iras erősiti az Iſtenről *Eſ:* 48. *v.* 11. *Hogy az ő dicsőſeget maſnak nem adgya. De atta az az, közlötte az ő Fiaval.* Azert egyenlő az Fiu az Atyaval tiſtelettel, felſeggel es dicsőſeggel. Mert *valaki nem tiſteli az Fiat, az Atyat ſem tiſteli.* Annak-okaert ha az Atyanak tiſteleti az Fiunak tiſteletinelkűl meg nem alhat, kővetkezik hogy egyenlő az Fiunak tiſteleti az ő Attyaeval. De az első Chriſtuſe igaz. Hat az kővetkezeſ-is.

Csuda minemő ſikamlo kigyo modgyara akar Enyedi ez mellől el ſikamlani, imigy hojagozvan es tetovazvan.

I. Ezige: az mint, nem minden modon valo egyenlőſeget, de akarmi haſonlatoſſagot jegyez, mint verſ: 21. *Az mikeppen az Atya holtakat elevenit akeppen az Fiu-is az kiket akar meg eleveneti: maga mingyaraſt utanna veti, hogy ezt az erőt az Atyatul vötte. Mert az Atya ſajat erejevel: az Fiu Atyatul vőt erővel elevenit.*

I. F. Igaz az *Propoſitio* az emberek kőzőt, hogy nem minden modon valo egyenlőſeget jegyezzen ez ige: *Az mint.* De az Fiu es az Atya kőzőt valo mondaſokban nem igaz. Mert olyan ſemely az Fiu Iſtenſegeben, mint az Atya: Mert *amaz ennek allat ſerint valo abrazattya Col:* 1. *verſ.* 15. *ſemelyenek ki metzet belyege Heb:* 1. *v.* 2. Azert az mikeppen igaz Iſten es őrők elet

elet haſonlitatik egyben az Atyaval egyenlőſegeben az Iſtenſegnek: akeppen egyenlőſegeben az tiſteletnek. Meg mutattya ſent Pál az Davidnak Soltarabol *Pſal.* 97. *v.* 7. *Heb.* 1 *v.* 6. *Imagyak őtet (az Fiat) az Iſtennek minden Angyali*, mely termeſet ſerint valo Iſtenhez illik *Eſ:* 6. Laſd oda fellyeb. Mit hojagoz tehat az Chriſtus Ieſus tiſteletinek ronto ellenſege Enyedi?

II. Az mi illeti az okat veſſűk az elsőt, az maſikat meg magyarazzuk. Első ez: Az mikeppen az Atya halottakat tamaſt, haſonlokepen az Fiu-is az kiket akar megh elevenit Mert az halot tamaſtas Iſten tulaydon cselekedete. Mert az Szent emberek Iſtentűl vőtt csuda tetelnek ajandeka ſerint tamaſtottanak halottakat, kikről ſohol nem olvaſſuk ezt: hogy az mikeppen az Atya tamaſt halottakot haſonlatoskeppen az Apoſtolok-is, hanem csak az Fiurol De az Atya tulaydon ſajat erejevel tamaſt halottakat. Hat az Fiu-is haſonlokeppen tulaydon ſajat erejevel.

III. Az maſik ez: Az Fiu az Atyatul vőtt erővel elevenet: igy magyarazzuk: Az Fiu vőtt az Atyatul erőt az halot tamaſtaſra, de az őrőkke valo ſűles altal, melykeppen az Iſtenſeg közeltettet az Fiuval az Atyatul valoſagoſon es ezert elevenit haſonlokeppen az Fiu mint az Atya. Azert mondgya ſent Pál hogy *nem ragadomany ſerint biria az Iſtenſeget Phil:* 2 *v.* 5. *de ugyan termeſet ſerint.*

IV. Az mit rebeſget Enyedi az Hoſperről es az Kathoſrol, az mi ertelmünkőt nem illeti megh. Mert emberekről mondatnak, nem Iſtenről: mint *legyetek tőkelleteſek mint az ti mennyei Atyatak-is. Matth.* 5. *v.* 48. Mert it csak peldaol vettetik az Atya, nem azert hogy valaki ollyan tőkelletes lehetne, de hogy arra ſieſſen. It pedig az Fiu es az Atya kőzőt valo tiſteletnek haſonlatoſſagarol vagyon ſo, mely nem fel tiſtelet hanem ep. Mert *valaki nem tiſteli az Fiat az Atyat ſem tiſtele* De Enyedi nem tiſteli az Fiat hanem inkab le vonſa rola ellene kialtvan. Hat az Atyat ſem tiſteli.

V. Tarcs megh ezt Enyedi ellen: Valamikor ez igek: *Az mint, haſonlokeppen*, az Fiu es az Atya neve kőziben vettetik,

mindenkor valoſagos egyenlőſeget jegyeznek, csak hogy az mellyek az Iſtenſegre tartoznak, annak adaſſanak: mellyek az ſolgai abrazatban az kőzben jarorul, arrol magyaraztaſſanak. Ez igy leven ezer iraſokat hozzon elő Enyedi emberektűl vőtteket *ſunt impertinentes, falſa paria*, helytelenek, nem igaz haſonlatoſſagok: mint Ionashoz haſonlettya magat az Chriſtus *Matth.* 12. *v.*40. nem tiſteletiben, nem Iſteni cselekedetiben, *&c.* hanem tiſtan csak az ő teſtenek főldnek gyomraban valo fekűveſere nézve. De mi kőzi ennek az Fiu es Atya kőzőt valo tiſteletnek egyenlőſegehez hanem csak igy: Valaminemő valoſagoſan fekűt Ionas az Czet halnak gyomraban; ugy Chriſtus az Főldben. Azert valaminemő tiſtelettel tiſteltetik az Atya, ollyannal az Fiu-is. Enyedi megh guggolna ezt. Hat mit csavaroghſmiert hojagoz?

UGYAN ottan, v. 27.

Es az itiletre-is adot neki meltoſagot, mivelhogy embernek Fia.

Hogy az Chriſtuſnak főlső juſſa es hatalma legyen minden teremtet allatoknak biraſara es igazgataſara, annyera, hogy az çletnek es az halalnak-is hatalma kezeben vagyon, Innet bizonyittatik: Mert *az kiket akar, meg elevenit, az kiket nem akar, az halalban maradnak*, mely *abſolutum juſti* tőkelletes tellyes Iſteni hatalmat Enyedi ellen eddig meg otalmaztuk. Moſtan immar hogyhogy es mi modon vagyon ez hatalom azt adgya előnkben. Vagyon ez hatalom az Fiunal *per naturam* Iſteni termeſeti altal. Mert *az örökke valo ſules altal közlötte az Atya ezt az Fiuval.* De azert az menyiben emberre lőtt az Ige, vőtte az Atyatul, hogy ez vilagnak biraja ſ-itilője legyen. Melyből megh tetſik, hogy igazan vallyuk az Apoſtolokkal eggyűt, hogy minden időbeli kereſtyenek ket kűlőmbőző termeſetet iſmertek az Fiuban; mellyet ez igecske mutat meg: *Quatenus*, az menyiben ember. Hat az menyiben Iſten, nem vőtte az itiletet adomas ſerint, de termeſet ſerint: hanem vőtte adomas ſerint az menyiben ember. Mit gugyog erre Enyedi?

I. Hamis, csalard Beza, hogy ez iget: Hoti, *ezen forditotta,* Quatenus: *Az menyiben: mellyet ſemmi irasbol meg nem bizonyit.*

F. Hamis, csalard vagy te. Mert Beza nezet az Szent Pal Apoſtol ſavara, es az Chriſtuſnak ſemelyere: Mely ſent Pal igy tanit *Rom.* 1. *v.* 3. Az ő Fia felől, *ki az Davidnak maguabollőtt teſt ſerint.* Latode mely nyilvan meg valaſtya az Iſten Fiat az teſtűl? Iſten Fia lőtt, de *ſecundum carnem*, teſt ſerint. Mert *az Ige Iſten Fia, teſtle lett, Ioan.* 1. *v.* 14. Azert ez ſok: *Az menyiben embernek Fia.* Ember ſerint: Teſt ſerint, ezzel: *Az menyiben ember, Aequipollent*, eggyeznek. Holot azert az valoſagra es az haſonlo iraſokra nezet Beza, micsoda orczaval mered hamis, csalardnak mondani?

II. Az Chriſtuſnak Iſtenſege ſemmit nem vőtt az Atyatul. De az Chriſtuſnak Iſtenſege ez igeveljelentetik az irasban: Iſten Fia. *De az Iſtennek Fia, az az, az Iſtenſeg vőtte az itiletet az Atyatul. Mert hatalmat adot neki: kinek? Az Fiunak. Hat nem igaz az mit Beza irt es forditot.*

I. F. Hamiſſan ſaggattya meg Enyedi az Chriſtuſnak ſemelyeben az Iſten Fiat az Iſtenſegtűl, es viſont, hogy az Iſtenſeg nem vőtt ſemmit, hanem az Fiu; az Fiu penig az Iſtenſeg. Mert az Iſtenſeg nem vettetik elleneben az Iſten Fianak: ſem az Iſten Fia az Iſtenſegnek. Mert az Iſtennek Fia, Iſten, es ő benne mint igaz Iſtenben, Iſtenſeg vagyon. Vőtte azert az Fiu Iſten az itiletet Iſtenſegenek termeſetiben Mert az Atya ſűlven az ő Fiat, közlőtte vele az ſűles kőzben az Iſtenſeget, es ezzel az Iſtenſegnek termeſetit es tulaydonſagit.

II. Mas azert ſolani az Iſten fiarol: mas az Iſtenſegről. Az Iſſen Fia maſodik ſemely az Iſtenſegben, kit az Atya őrőktűl foguan ſűlt az ő Iſtenſegenek allattyaban, hogy ő vele egyenlő Iſten legyen. Az Iſtenſeg penig kőz Iſteni allat az Atyaval, Fiuval es Sz. Lelekkel. Immar laſd meg mit mond Enyedi: Az Iſtennek Fia, az az; az Iſtenſeg vőtte az itiletet. Hamiſſan hozza az Fiu Iſtenről az Iſtenſegre az itilet adaſt

Mert ha ez igaz volna, igy-is következnek: az Atya, az az, az Istenseg adta az Fiunak, az az, az Istenségnek az itiletet: az mely keptelen es iras ellen valo.

III. No azert vötte Christus az itiletet, hogy ez vilagnak itilő biraja legyen, annyiban-is az menyiben embernek fia es közben-jaro. Mert az mely Isten Fia vala, ő magaban is az testnek föl vetele előt, mint eddig meg bizonyitottam, u gyan azon föl vöven az testet *defignal*tatot ez vilagnak itilő Birajava es rendeltetet, mint erről az Szent iras bizonyságot teßen. Azert igaz az mint Beza forditotta. Az menyiben ember: Mert az menyiben Isten termeßeti szerint itilő Biro, mint örök Isten.

I.II. Mert oka adatik miert adatot hatalom az Chriſtuſnak? Mert embernek fia. Melyből vagy ez keptelen dolog következik, hogy akar mely embernek hatalom kel adatni az itiletre: mert akar ki-is embernek fia. Avagy hogy Iſten Fianak lenni nem Iſtenſeget jegyez, ſenkit ſem teßen egyenlöve Iſtennel: Mert az Iſten fia vötte az hatalmat maſtul.

I. F. Hamis az első szarva az te kereßt-fogasodnak. Mert itt az helyen ez mondasban: *Az Atya adot az Fiunak hatalmat az itilesre*, az menyiben embernek fia, meg hataroztatik az embernek fia, es arra vitetik az ki termeßet szerint valo fia az Atyanak. De az több embereknek fiai nem termeßet szerint valo fiai az Atyanak. Hat az ki termeßet szerint valo Fia az Atyanak, az, az menyiben embernek-is fia, vötte az hatalmat az Atyatul, nem mas embernek fia: Es igy le törik első szarva az te ellen-vetesednek.

II. Az mi az masik szarvat illeti, arra meg felelem, hogy az Istennek Fia masodik személyt jegyez az Istenségben: ollyat kiben legyen az Istenség, mint az embernek fia emberi személyt, kiben legyen az emberség. Mas azert szolani az Istennek Fiarol, ki masodik személy az Istenségben, mas az Istenségről, mely köz az harom személyekkel: mellyet hogy Enyedi egyben zürzavar, hamis, hogy az Istenség vötte volna az itiletre valo hatalmat. Mert vötte az Istennek Fia kiben Istenség vagyon az Istenségnek termeßetivel eggyüt:

vötte az embernek fia-is az menyiben ember, eggyesült az Istennek Fiaval, es az menyiben az Ige teste lött, mint eleb meg mondam.

IV. Itt nem mas az Iſten Fia, hanem az, az ki ember, teremtet allat, es mindent Attyatul vött.

F. Ez kis tanusag-is hamis. Mert az Isten Fia elleneben vettetik az embernek Fianak: es azt vallyuk, hogy az Istennek Fia lött ember fiava az testnek föl vetele altal, mint Szent Pal magyarazza, *Galat. 4. v. 4. Ki bocsata Iſten az ö Fiat.* Miert? *hogy legyen Aßßonyi-allattuk.* Hogy hogy? *Secundum carnem*, test szerint, *Rom. 1. v. 3. & cap. 9. v. 5.* Eleb valo azert az Istennek Fia, ugy-mint, ki *igaz Iſten es örök élet*: 1. *Ioh. 5. v. 20.* az embernek Fianal, az az, az ő túle föl vött emberi termeßetnel. De ez az Isten es ember fia az személynek eggyességeben, hogy egy személy Isten Fianak mondatik. Mert az ő termeßet szerint valo Fia lőt teste. *Ioh. 1. v. 14.*

V. Ez reßecsket: Az menyiben embernek fia, *nemellyek az 27. verſre vißik: nemellyek az következöknek 28. verſre. Mert embernek fia, ne csudallyatok azt, mely értelmet miert kellene meg vetni, ſenki hathato okat nem adta.*

F. Hamis, es ki tekeri nyakat az iraſnak Enyedi, mellyet ő maga sem joval, mert azt mondgya: De ha megh engedgyük-is, mellyet nem kedvetleaül cselekedünk, hogy az 27 vershez kel adni. Mit töltöd tehat az Papyroſſat hejaban, es miert neveled oktalan naggya az könyvet?

Beza, Auguſtinus es Cyrillus iraſibol nagy ßepen megh mutattya, es hathato okat adgya, miert nem kellyen az 28 vershez kötni: Ha valaki, ugy-mond, az igeknek rend szerint valo folyaſat ßorgalmatoſſan megtekinteli, megtalallya, hogy az eges 27. vers az föllő tanitashoz valo. Mert az 28. versben allattya Chriſtus, hogy minnyajan az ő itilő ßeki eleiben allanak az itiletre. Hathato ok ez azon bötűből

Ha latsaban embernek fiat latot, kinek amaz hoßßu ideiu hatalmat, tißteſſeget &c. adot, tehat itt is nem mas embernek fiarol magyon az ßo, hogy vötte az hatalmat. De az első igaz. Da. 7. Ergo.

E. Honnan bizonyitana megh hatagadnok, hogy Chriſtus

nezet volna itt az Daniel latasara: De ne bantsuk ezzel, hanem tekintsúk meg az Daniel irasat: *Latom vala eyjeli latasban, es ime az eghi felhöben, mint egy embernek fia jü vala, es mene az reghi idejuhöz, es eleiben vivek ötet.* Nem embernek fia ez Enyedi, hanem: Hasonlo az embernek fiahoz. Mert az Isten es ember Christusnak abrazattya irattatik meg az egy szemelyben: Istensege abban, hogy el jövetele vagyon eghi felhökben: Embersege ebben: Embernek fia. Mert ha csupa embert latot volna, soha ez kettőt nem mondotta volna: *Az felhöböl.* Ismet: *Hasonlo embernek fiahoz.* Igy tehat nem csak ez jövendöles ßerint mondatik embernek fianak, hanem az emberi termeßetert, melyben mint az gyermekek az testben, verben: ugy ő neki-is őrők Ige leven, reßesúlni kellet, *Heb. 3. v. 14.*

Ennek adattatot azert az emberre lőtt Christusnak az itiletre valo hatalom, Mert idő ßerint az ßolgai abrazatban arra rendeltetet, nem azert, mintha az előt arra valo hatalma nem volt volna: Mert az egeß földnek birajanak monda *Gen. 18. v. 25.* őtet Abraham: hanem hogy az testben meg jelenven-is, gyakorlana azon hatalmat es az testben-is lenne itilője ez vilagnak.

VI. Ez ige Sidoul: ki annyit teßen, mint Görögül Hoti; *Iollehet, noha az mint Musculus-is meg jegyzette in Es. cap 9. v. 1. es ez ertelem ßerint igy kel magyarazni:* Adot neki hatalmat: *noha ember fia, es ugyan meg utaltatot.*

F. Hamis az te glossad. Mert az *subjecta materia* az dolog melyről it vagyon ßo, tudni illik, arrol az Isten es ember Christusnak az ßemelynek eggyessegeben es erről valo hasonlo ßolasnak nemei nem engedik, hogy az te *Kid* es *Hotid* ugy magyaraztassanak egyenlőben mint te mondod. Mert ugy az Christus minden Istensegeből ki rekeßtetnek. Az mi az Musculus irasat illeti, ot vagyon ez: *Gyakorta mas ertelemben vetetik.* Hat nem mindenkor. Annakfölötte azt-is mondgya: hogy *az iget az iras magyarazo illendökepen alkolmaztassa ahoz, az melyröl ot ßo vagyon.* De itt ßo vagyon az emberre lőtt Isten Fiarol. Hat az magyarazatban ugy kel alkolmaztatni

az igeket, hogy az mi az Isteni termeßete, arra vigyúk: az mi az emberi termeßete, annak adgyuk, ugy nem vetkezúnk az hitnek tenora ellen.

CAPUT VI. v. 62.

Ha azert latandgyatok az embernek Fiat fel menni oda az holot előßőr volt (vala) (mit mondnak?)

Ez előt valo 61. versben az Christus az ő Istensegenek nyilvan valo erősseget meg mutata abban, hogy ő magatul ő magaban senkinek hir nem teteleből jol tudgya es ismeri az halgatokban mi vagyon es mi forogh közöttők. Ebben pedig az 62. versben oltalmazza azt az mit eleb mondot vala az ő testeről. Mintha igy ßolana: *Nem kel ti elöttetek keptelen dologhnak lenni, hogy az en testemet eledelnek mondam.* Mert ha ez keptelen, mit mondotok affelől mikor latangyatok hogy en oda az egekben fel megyek testemben-is az holot az előtt-is valek Istensegemben?

Lattyuk azert hogy Idvőzitőnk oda az helyben mondgya hogy fel megyen, az holot az előt vala, de nem embersegeben, mint Apollinaris Eretnek mondgya vala, hogy eghből hozot teste volna az Christusnak, hanem Isteni termeßetiben, mint Augustinus, Cyrillus, Theophilactus es az tőb Atyak magyarazzak.

Hogy pedigh embernek fianak mondgya magat, es arrol ßol, vagyon az *per communicationem idiomatum*, melyben az Isteni es emberi termeßetből allo egy ßemelynek tulaydonitatik az, az mi az Isteni termeßete. Embernek fia.

Valaki oda mondatik menni, az holot eleb vala, az az fel menetel előt volt valosagoson ot az hova megyen: Mert ismet nem mehetne oda ha az előt ot nē volt volna. De az Christus mondatik az eghben menni az holot eleb vala. Annakokaert az Christus ez fel menetel előt volt az eghekben az hova mondgya hogy fel megyen: es ßúkseges kő-

vetkezes ßerint az Christus az testnek fel vetele előt leven mind valosagos ßemely es őrök Isten s-mind ket külőmbőző termeßet vagyon az ő ßemelyeben.

Csuda almodozasokkal es fenyes hojagozasokkal akarja ezt-is meg homalyositani Enyedi, midőn igy ßol:

I- Az elsö mondas nem Universalis *hanem reß ßerint valo 1. Mert mashova-is mehetet az Christus az holot az elöt nem volt, mint, az ßamar hatara: az koppaßto hegyre &c. 2. Mert semmi bizonyos helyt nem nevezet hanem egy altallyaban mondgya, hogy volt valahon. Mert nem csak menyben mondgya az Evangeliomi historia, hanem Ierusalemben-is.*

I. F. Megh tapaßtalhatokeppen valo hamissag, hogy az mi első *propositio*nk reß ßerint valo volna. De Enyedi hogy inkab gazolhasson az hamis magyarazatu feleletben, maga maganak formalt argumentomot: Oda ment fel az Christus ez beßelles utan az holot eleb volt. Nem igy formallyuk mi az elsőt, de igy: Valaki oda mondatik menni az holot az előt volt, az, az ő oda valo menetelinek előtte volt valosagoson. Mert *hogy hogy mehetne ismet oda ha az elöt nem volt volna?* Fel veßßük ez *univérsalis propositio* alat ezt az masodikat: De az Christus oda ment, à holot az előt volt. Nem volt pedig ez előt az egekben test ßerint: hat ßüksegeskeppen kővetkezik, hogy ha oda megyen az holot az előt volt, tehat Istensegeben volt ot; mint oda fellyeb *Cap. 3. v. 13.* meg latok.

II. Ez igy leven, valamit rebeg az ßamar hatarol, koppaßto helyről, Caiphas tornaczarol, egy pontig helytelen. Oka ez: Mert it egy atallyaban menyről vagyon ßo, mellyet az bőtűnek folyasa tanit igaznak lenni. Mert tanit az mennyei kenyerről: *Envagyok mennyei kenyer mely meny-orßaghotle ßallot v. 41. Item: v. 50. & 58.* Azert mondgya: *keptelen dologh ez ti elöttetek, hat ha meg lattyatok az embernek fiat oda fel az eghben menni, az holot eleb vala, mit mondotok?* Nincsen ot Enyedi koppaßto helyről *&c.* ßo. Azert hamis az minemű kicsiny ßines tetovazassal akarß az igassag előt el enyeßni.

II. De ha meg engedgyük, hogy menyben menetelről ßol Christus, es az egeß argumentomot-is meg engedgyük, mit nyernek vele?

Talam ezt, hogy Marianak elötte valosagoson volt? De ez consequentiat *ketkeppen hamissithatni 1. Mert menyben lenni, annyit teßen mennyei dolgokat erteni Eph: 2. v. 6. Phil: 3. v. 20. 2. Mert az-is mondatik menyben lenni az ki Isten decretomaban vagyon, ha nem ßületett-is. 1. Ioan: 1. vers. 2. kezekkel tapogattyak az eletnek igejet, de azert menyben az Atya, ott az eletnek igeje is az Isten tornaczaban.*

F. Mierthogy az elebbi hojagozasaban Enyedi semmi melto feßket nem verhete tevelygesenek, meg engedi ketelen az argumentomot, de az *consequentia* faydalmas neki, hogy az Christus valosagoson volt volna, Marianak előtte. Ezt hamissitani akarja 1. Mert menyben lenni annyit teßen mint titkos dolgokat erteni s-tudni kiről oda fellyeb *cap. 3. v. 13. obiect:* 3. Lasd ott.

2. Az mi az masodik *ratio*t illeti *impertinens* illetlen. Mert *az Fiu örökke valosagoson az Atyanal volt Ioan: 1. vers. 2. Proverb 8. v. 22. Meg mikor semmi melysegek nem volnanak ßülettettem vala, &c,* De az ő meg testesülese Isten decretomaban vala. *De el jöve az idönek tellyessege es Isten amaz ö nala s-ö kebeleben levö ßolo Iget az ö eggyetlen egy ßulöt Fiat ki bocsata es ugy lön az testben Aßßonyiallattul Gal. 4. v. 4.* mely testben az Eletnek igejet ugyan meg tapogatak az Apostolok. 1 *Ioan. 1. v. 2.* Hamis azert az Enyedi glossaja, hogy az Christusnak az ő Attyanal valo valosagos ßemelye ßerint valo jelen letet tagadgya, es csak az mi meg nem volna, azt mondgya lenni Isten decretomaban. Ez ő tagadasa az egeß kereßtyen hitnek az Christus ßemelye felől *principio*ma kezdete. *Principio*mot tagado ellen pedig, nem vetekedes, de bot kel.

Itt az arant-is egy *instanti*at formal maganak mi nevűnkel: Ollyan modon volt Christus mennyekben, az mint az utan fel mene. De az utan valosagoskeppen ment fel es hogy igy ßollyak allattya ßerint. *Hat az elöt-is ugy volt ott.*

III. Ez sem alhat megh. 1. Mert mas modon volt az Christus menyben fel menetelinek elötte az egekben tudni illik Istensegeben: maskeppen hogy fel mene Istensegeben es embersegeben. Hat nem ollyan modon volt az elöt az eghben mint az utan.

2. *Mert ez ige: Az holot eleb vala,* figurata *peldazatkeppen valo. Mert ökis* figurate propter unionem hypoſtaticam *az mi az Iſtennek tulaydona az adatik az emberſegnek magyarazzak. Hat az mely törvennyel ök elnek, nekunk-is ſabad legyen azzal elnunk.*

I. F. Tekelletes valoſagaban megh all az Enyeditůl mi nevůnkben formalt argumentom es az mely okokat ellene gondolt nem illendők. Mert az mi az elſőt illeti, nem az Chriſtuſnak menyben valo letelenek modgyat forgattyuk, hanem valoſagos ot letet. Mert mas az Chriſtuſnak valoſagos leteleről ſolani: mas iſmet, annak kin letenek modgyarol mint mas ſolani arrol, hogy Illyes valoſagoſon az eghben vagyon: mas arrol, hogy hogy vagyon az eghben. Igy mondgyuk hogy az Chriſtus valoſagoſon vala az menyben az teſtnek fel vetele előtt-is: de ha modgyarol akarſz erteni, mondgyuk hogy Iſteni ſemelyeben Iſtenſege ſerint. Azert valamint volt az Chriſtus az teſtnek fel vetele előt az eghben, az teſtnek fel vetele utan-is ugyan ugy volt. Mert az ő Iſtenſege ſerint valo ot lete, ſem az teſtnek fel vetele előt, ſem az teſtnek fel vetele utan meg nem valtozot. Mert hogy emberſege ſerint-is fel ment, ugyan akkor-is ugy volt Iſtenſege ſerint az eghben, mint az előt. Azert igy corrigallyuk az Enyeditůl mi reank formalt argumentomot.

II. Valaminemő modon vala az Chriſtus az teſtnek fel vetele előt az egekben, ollyan modon ment fel-is. De valoſagoſon allattya ſerint vala az eghben az teſtnek fel vetele előtt-is. Azert valoſagoſon ment fel az eghben az teſtnek fel vetele utan-is.

Ha ki mezitelen jő le az hegyről ſ-it alat ruhat venne rea az az ruhaban-is ugy menne fel, mint le jőt volt. Ugy az Chriſtus ala jőve az eghből ſemelyeben: it alat az teſtet mint valami ruhat fel őltőze ſ-ugy mene fel az eghben. Ladde, valamikeppen ala jőt Iſtenſegeben, ugyan ugy ment az teſtben-is Iſtenſegeben, noha az ruhat rea vőtte. Hamis az Enyedi *ratio*ja.

Az mi az maſodik okat illeti, hamiſſan fodgya az ő ſolaſanak

laſanak modgyat az mi ſolaſunknak modgyaval egyben. Mert mi az egeſ kereſtyen vilaggal eggyůt igazan magyarazzuk ez fele ſolaſokat *per communicationem idiomatum*, melyben mikor oly dologh mondatik az Chriſtuſnak ſcmelyeről, mely az emberi termeſetre nem illik, mint lenni az eghben valoſagoſon az teſtnek fel vetele előt, azt az Iſtenſegnek adgyuk, es arrol magyarazzuk. De Enyedi az valoſagos menyben letelt csak valami mennyei dolgoknak tudaſarol magyarazza, az mely hamis, mint oda fellyeb meg mutogattam.

IV. Volt az Chriſtus 32. eſtendejenek előtte az menyiben vagy ugy mint az ellenkezők mondgyak, Iſtenſegeben, vagy lelekben valo el ragattataſaban, mint az puſztaban: vagy az Atyanak Decretomaban es iſmeretiben: avagy elmejenek gondolattyaban es kegyeſſegeben. Nem volt ugy, mint az ellenkezők mondgyak. Hat imez harom modon leleknek el ragattataſaban, mint Pal es Ianos. Mert noha az Euangeliomban arrol emlekezet nincsen, de meg lehetet.

F. Az első, hogy az Chriſtus Iſtenſegeben az teſtnek fől vetele előt-is volt az egekben, igen igaz, mint eddig megh mutogattam Enyedi ellen. De hogy csak ugy volt volna, mint Enyedi almodozza, ſ-nem ugy az mint monda, hamis. Mert mutaſſa meg minekůnk az Euangeliomi hiſtoriabol, hogy Chriſtus lelekben el ragattatvan volt az egben, mint S. Ianos es Pal Apoſtol? Mert hogy arra fog, hogy nem mindenek irattattanak meg, azert lehet hogy ez ſem, hamis, maga ſem jovallya. Meg nem irattatot, hogy Chriſtus lelekben el ragattatvan volt az egekben valoſagoſſan: azert lehet, hogy ugy volt. Ki ne pőkne ez csalard *conſequentiat*? Illyen nagy dolgot nem irt volnac megh valamellyik az Euangeliſtak kőzzůl? Hogy az puſztaban vitettetet az lelektůl nē meny-orſagban valo letel felől vagyon ott az ſo. Mert az puſzta, az Templomnak ormozattya es a hegy nem meny-orſag. Az Chriſtus Ieſuſnak Iſteni termeſetinek ellene volt volna az, hogy ottan ottan fől ragattatot volna

eickben az egekben, es onnan hozogatta volna ala az mit latot, hallot volna. Hamis tevelyges az Enyedi allataſa.

Az mi az maſik ſarvat illeti az ő ki fogaſanak, hogy Iſten iſmeretiben volt volna, az is hamis, az mint oda fellyeb meg mondottam. Mert lehetetlen az jelen valonak csak iſmeretben es decretomban jelen lenni.

Elmejenek gondolattyaban valo leteleről, hogy itt ninesen ſio az Chriſtus tanitaſanak czellya mutattya meg: mely ez, hogy az mit mondot az ő teſteről, hogy eledel az, oltalmazza. Ti keptelennek velitek, hogy az en teſtemet eledelnek mondom: hat ha meg latandgyatok az embernek Fiat oda föl menni, az holot az elől vala, mit mondotok? Ha penig vagy lelekben ragattatvan, vagy Iſten Decretomaban, vagy elmejeben valo egben leteleről mondotta volna ezt, az mint Enyedi hamiſſan fecsegi, micsoda modon illet volna az Chriſtus tanitaſahoz? Csudallyatok az en teſtemet eledelnek lenni, hát ha elmemben oda ragattatnam, az hol voltam, mit mondanatok? Bizony oly tavolyjarna ez az Chriſtus tanitaſatul, mint az vagyon az ſemmitúl.

Meg all azert, hogy az Chriſtus Marianak előtte valoſagoſon volt, es hogy ket kúlömbőző termeſet legyen ő benne.

CAPUT VIII. v. 58.

Bizony bizony mondom nektek, minek előtte Abraham volna, en vagyok.

Chriſtus ez mondaſſal mind az maga ſemelyet mind tudomanyat az Sidoknak patvarkodaſok ellen otalmazza. Mert az 51. versben mondotta vala, hogy őrők çletek leſen azoknak, valakik az ő beſedeket meg tartyak. Iay ez az Sidoknak, es azzal vadollyak, hogy őrdőge vagyon. Hogy penig az Sidok vadolaſanak valami oka legyen, egyben haſonlittyak az Chriſtuſt Abrahammal, hogy az Abrahamnak meltoſagaval az Chriſtus dicsőſeget el fedezheſſek. *Abra-*

ham

ham meg holt, &c. kinek alitod magadat? Maga mentő beſedet indit Idvőzitőnk, melyben ketkepen felel meg: elſőben az Sidoknak ertelmekre, aonak utanna az Abraham peldajara. Ertelmek az Sidoknak ez vala, hogy az Chriſtus tiſteſſeg kevano. Ezt ezzel veri hatra: *Ha en dicsőitem en magamat, az en dicsőſegem ſemmi*, az az, ha tiſteſſeg kévano vagyok, meltan ſemmi az en dicsőſegem. De en magamat nem dicsőitem, az az, nem vagyok tiſteſſeg kevano, de *az menyben levő Atya megh dicsőit engemet*, az az, engemet bocsatot, es tinektek mutat. Azert nem ſemmi az en dicsőſegem.

Az Abraham peldajara is megh felel, es ő felőle kettőt mond. Előőr, hogy *igen buzgo kevanſaggal kevanta latni az Meſſiaſnak napjat.* Valakinek penig napja az Sido ſonak folyaſa ſerint annyit teſen, mint az menyi időben azçlt, vagy melyben valami tekintetes dolgot vagy cselekedet, vagy eſet rayta. Azert az Chriſtuſnak napja nem egyebet jegyez, hanem az Chriſtuſnak az teſtben valo eljővetelet. Mert latta őtet tavolyrol Abraham hitinek ſemeivel, az mint megh magyaraztatik *Heb.* 11. *v.* 13. Maſodſor ebből hozza ki, hogy *örvendezet az Abraham.* Igy veri hatra az Sidoknak patvarkodaſokat. De csikorgatvan fogokat ellene, azt mondgyak: *ötven eſtendös nem vagy, s Abrahamot lattad?* Itt mutattyak tudatlanſagokat. Mert az Chriſtus felől ugy itilnek, mint csupa ember felől. Mert igy okoskodnak: *Lehetetlen, hogy ötven eſtendös ember lathatta volna Abrahamot. Te meg ötven eſtendös ſem vagy: Hat hogy hogy lathattad volna Abrahamot, vagy ő az te napodat? holot Abraham holt meg ez elöt ket ezer eſtendö tayban.*

Meſsias napja.

Meg felel Idvőzitőnk, es veſen erőſſeget az ő iſteni termeſetitúl, mellyet ugyan eskűveſſel erősit: *Bizony bizony mondom tinektek, minek elötte Abraham volna, en vagyok.* Melyben magat Abraham előtte vallya lenni *in ſuo eſſe perſonali*, az ő ſemelye ſerint valo leteleben, mellyet ezzel mutat megh, hogy Abrahamnak γενέσθαι *fieri, naſci*, lenni, születetni tulaydonit: maganak pedigh εἰμί, *ſum* vagyok. Azert vagy igazat mond ebben Chriſtus, hogy *minek elötte Abraham ſzülettetnek, En vagyok*: vagy nem. De azt mondani, hogy

nem

nem igazat mond, ſemtelen eretnekſegh. Hat ha igazat mond, vagy volt Abraham előt Iſtenſegeben, vagy emberſegeben: Nem emberſegeben. Mert Abraham utan ket ezer eſtendő tayban ſúlettetek Mariatul teſt ſerint. Hat vala Iſtenſegeben. Ha Iſtenſegeben volt, az mint volt-is, mint mi maga bizonittya, termeſet ſerint valo őrők Iſten.

Mivelhogy fölőtte világos tanubizonyſag-tetele ez Idvőzitőnknek az ő termeſet ſerint valo őrők Iſtenſegeről; ez okaert Enyedi felette ſok fele kapdos ellene, de mind markaban ſakad, az mint meg lattyuk. Igy ſol:

I. Az Chriſtuſnak napjan, azon Chriſtuſnak meg teſtesüleſe nem ertetbetik. 1. Mert Abraham napot latos, nem az Chriſtuſt. De az napot ſenki nem lathattya, hanem az mi nappal leſsen. 2. Mert Abraham ſemmi meg teſtesülő Iſten avagy lelek felöl nem almodozot. 3. Mert kevanſagat meg nyerte.

I. F. Hamis az Enyedi *propoſitioja*. Mert Chriſtus ő maga mondgya: *Latta az en napomat*. Hogy penig Enyedi azt rebegi: *Az napot nem lathatni, hanem az mi az napon leſsen*, abbol hamiſsittya meg ő maga magat. Mert ha Abraham az Chriſtus napjat nem lathatta, tehat latta magat az Chriſtuſt az ő napjan. De az első Enyedi allataſa igaz. Azert az maſik is ő allataſa leven, igaz.

II. Az mi az maſikat illeti, hogy Abraham nem almodozot valami meg teſteſúlő Iſten felől, almodozva hazud Enyedi. Mert ez meg teſteſúlendő Iſten mondgya vala Abrahamnak, *Gen. 18. v. 18. Meg aldatnak az ő maguaban az földnek minden nemzetſegi.* Kicsoda ez az Abraham magua, Szent Pal igen vilageſſan magyarazza az Ur Chriſtuſra, *Galat. 3. v. 16.* Nem mondgya: *Maguaiban*, ugy-mint ſokakban, de ugy, mint egyben: *Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus*: es az te magodban, ki az Chriſtus. Mert *ezt az ő Fiat bocsatotta ki Iſten az időnek telyeſſegeben, hogy Aſſonyi-allattullegyen az teſt ſerint, Gal. 4. v. 4.* Melyre nezve *Rom. 9. v. 4.* Az Atyak kőzzúl valonak mondatik, de *ſecundum carnem*, teſt ſerint, noha *mindenek fölöt örökke aldando Iſten* Iſtenſegeben *verſ. 5.* Igy ſinte, *Rom 1. v. 3.* Holot azert az Uy Teſtamentom magyarazoja az O Teſtamentomnak

tomnak, az Apoſtolok az Prophetaknak, Patriarchaknak, es igy magyarazzak az Abraham ſavat, az mint jelentem, micsoda orczaval meri ez ſemtelen ember azt mondani, hogy *almodozot Abraham az meg teſtesülendő Iſten Fia felől*, holot ugyan valoban tudta? Ezt latta azert az meg teſteſúlt Meſſiaſt az ő napjaban.

Ez az oka, hogy kevanſagat meg nyerte. Mert ha nem lathatta volna az Meſsiaſt, hogy hogy tőlthette volna be az ő kevanſagat. Azert nem hogy rontana, az az Chriſtuſnak meg teſteſúleſenek Abrahamtul valo lataſat, de ſőt inkab igen erősiti.

Latta penig lelki ſemeivel, mint nyilvan magyarazza Sz. Pal *Heb. 11. v. 13.* Ugy lattya Bileam-is. *Num. 24. v. 17.*

II. Az lelekben valo latas nem ſerez örömet: Mert ſok Kiralyok es Prophetak kevantak latni az Meſsiaſt, de nem tőlti be kevanſagok maga mint Abraham lelki ſemekkel lattak. De Abraham be tőlötte kevanſagat. Hat Abraham mas modon latta az Chriſtus napjat. Luc. 10.

F. Hamis hogy *az lelekben valo latas nem ſerzene örömet*. Mert minek *örvendezes* volna *Abraham*? Az mi nez az peldara meg magyarazzuk. Mert Chriſtus az Prophetakat es Kiralyokat az Apoſtolokkal haſonlittya egyben azoknak lataſokat ezeknek lataſokkal, minemű lataſrol es hallaſrol vagyon emlekezet: *Ioan: 1. verſ. 1.2.* hogy *az eletnek Igejet ſemekkel lattak az teſthen kezekkel megtapogattak es fülökkel halgattak.* Igy az Prophetak es Kiralyok kevantak az Meſsiaſt latni teſti ſemekkel es hogy nem lathattak, igy nem tőlt be az, az őrőm az minemű az teſti latasbol ſokot emberben betelni. De az lelki latas altal őrőm mint ſinten Abrahamban, ugy az tőb ſentekben-is be tőlt. Mert az mit itt Idvőzitőnk Abraham felől mond, azont kel erteni az tőb Prophetak es ſent Kiralyok felől is, mellyert Abrahammal egyben fogattatnak *v. 52. 53.* Nem igaz azert az Enyedi gloſſaja es megh all, hogy *Abraham lelki ſemeivel latta az Chriſtuſnak napjat: azert be tőlt öröme.*

Az ſzenteknek örömők be tellyeſedet.

III. Ha Abraham az hitnek ſemeivel latta volna az Chriſtus,

meg teſtesüleſet, nem az Chriſtus napjat latta volna, de ö magat az Chriſtuſt. De Abraham nem ö magat latta azt Chriſtuſt, hanem az ö napjat. Hat nem igaz az magyarazat.

F. Ez eleb felelek megh erre. Mert azt monda Enyedi hogy *az napot senki nem lathattya, hanem az mi nappal lät.* Hat Chriſtuſ-is az ő napjat emlitven, az mi az ő napjan lőt, azt erti. Abraham azert az Chriſtus napjat latvan, latta az Chriſtuſt, mint *1. Pet: 3. v. 10. Ha ki akar jo napokat latni.* It az nap azert vetetik az mi az napon leſen. Igy Abraham azt az mi napon volt, latta, tudni illik, á Chriſtuſnak meg teſteſüleſet. Ugy Eſaiaſ-is latta az Chriſtuſnak dicsőſeget, de azert az Chriſtuſt-is az ő dicsőſegevel eggyűt. Mert ninesen az Ige Iſten az ő dicsőſege nelkül, mint meg mutogattam. *Eſ. 6. v. 9.*

IV. Az mellyen leg inkab örvendezet Abraham az Chriſtus napja. De leg inkab örvendezet Iſaak ßuleteſen. Hat az Iſaak ßuleteſe az Chriſtus napja. Az elsö mondas az Chriſtuſe. Az maſodik megh bizonyoſodik az Abraham eleteböl, mellyet meg irt Moyſes, hogy Iſaak ßuleteſen örvendezet.

F. Hamis az *Minor*, az maſodik mondas. Mert az Meſsiaſnak lataſabol tamadot örőme Abrahamnak, ki beſselhetetlenkeppen megh halatta azt az örőmet, mellyet vőtt az ő fianak Iſaaknak ſületeſeből. Mert Abraham ſoha nem annyera őrült az Iſaak ſületeſenek, mint amaz aldot maghnak, mely Iſaak altal mozditatik vala eleb, es mellyet igert vala az Ur Iſten Abrahamnak. Mert megmonta vala Iſten neki: *Az te magodban aldatnak meg az földnek minden nemzetſegi Gen. 22. v. 18.* De az Chriſtusban az Iſaaknak maguaban teſt berint aldattanak megh az földnek minden nemzetſegi. Annakokaert ennek őrül mindeneknek felette Abraham, es ennek az ő napjat latta. Igy azert az *minor* el romolvan, az többi-is el enyeſik.

V. De Iſaak volt az Chriſtuſnak abrazza, peldazoja. Azert az Iſaak napja volt az Chriſtus napja.

F. Ez ige *Typus*, Abraz, avagy peldazat, hamiſsittya megh Enyedit. Mert ha Iſaak volt abraza es peldazoja az megh teſteſülendő Chriſtuſnak, tehat nem arnyekot, hanem az valoſagot

loſagot, az meg teſteſült Chriſtuſt latta. Oka: Mert ſoha az Patriarchak nem akattanak, ſem megh nem allottanak az peldazoban es arnyekban, de az alat az valoſagra neztenek, es nem annyera őrültenek az arnyeknak, mint az valoſaghnak. Azert Abraham az Chriſtuſnak eskűveſe ſerint, az Chriſtuſnak napjat, az az, az ő teſtben valo el jövetelit nezi vala, es ugy telik vala be nagy örőmmel. Mert az peldazatok es arnyekok csak mint egy gyamoli, ſegitői, es az valoſagnak ki mutato czegeri valanak, mellyel Iſten az Meſsiaſban levő hitnek erőtelenſeget gyamolitotta.

VI. Abrahamot itt az helyen nem teſt, ſem termeßet ßerint, hanem lelek ßerint, lelki ertelemben gondollya az Ur Chriſtus. Mert ßokaſa Chriſtuſnak, hogy az teſt ßerint vetekedöknek lelek ßerint es lelki ertelemmel felellyen. Ioan. 4. & 6.

F. Soha kereſstyen ſem csudalatosb megh veſstegeteſet az ſent iraſnak ennel nem lathatta. Ez elől az *teſti Abrahamyol diſputala.* De lattya jol hogy abban az ő ertelmenek feſsket nem rakhat, azert teſi mar *lelki emberré* Abrahamot. De nem adgyuk oda, hogy lelki ertelemmel gondollya Idvőzitőnk Abrahamot: mert azt ſem az bőtű, ſem az Chriſtus beſedenek czellya nem engedi, mert azt mondgya: *Minek elötte Abraham ßuleinek, en vagyok. Ha azert en vagyok Abraham elöt, miert hogy ti Sidok engemet csak ugy neztek, es en felölem ugy itiltek mint valami puſsta ember felöl?* Őrült *Abraham* hogy oly meßßeröl lelki ßemeivel ezt az en napomat, mellyen az teſtben meg jelentem, latta: *Ti pedig gyuloltök ſ-meg akartok ölni?* Az peldak nem ide valok *ex cap. 4 & 6. Ioannis.* Mert nem Abraham lataſrol vagyon ot tanitas. Annak-felette az minemű vala az elől az Chriſtus tanitaſa az lelki eledelről, kit az Sidok nem ertenek vala, az utan-is azon lelki eledelről tanita, mint az bőtű meg mutattya.

VII. Abraham elöt vagyok moſtan mikor csak ti Meſsiaſtok vagyok. De mikor nem csak ti Meſsiaſtak leßek, akkor leßen Abraham, az az ſok nemzetſegnek Attya. Mert ha az buza magh (az Chriſtus) az földben meg rothad, ſok gyümölcsöt terem Ioan: 12. v. 24. Azert lattyatek immar, hogy en Abraham elöt vagyok, es nalanal elöb

vagyok. Mert Abraham akkor ſületik mikor valamely nemzet en bennem hiſſen, es igy eleb valo vagyok Abrahamnal. Mint meſtan az Törökök nem hiſsnek az Meſsiasban; azert nem ſuletet Abraham nekiek: de mihe'yen hiſsnek az Meſsiaſnak, ottan ſuletik Abraham nekik es igy Abraham elöt vagyon Chriſtus.

F. Ki nem lattya (mond Zanchus erre az ellenvetesre *de Trib. Elohim lib: 2. Cap. 4. pag. 33.*) minemüek legyenek ezek az iraſnak meg vestegeteſi, mocskolaſi, faesaraſi, csak azert, hogy az Chriſtus dicsöſeget ſetetſeggel fedezzek? Illetlenek, ugy mond, tellyeſſeggel mind ezek az ellen vetesre. Mert amazok ſolanak az Abrahamnak ſemelyeröl es allattyarol: Enyedi pedig azt mondgya *hogy felel Chriſtus Abrahamnak meltoſagarol az neki töt kegyelemröl es igiretröl,* tudni illik, *hogy ſok nemzetnek Atya lenne.*

De az Chriſtus *ſuum eſſe perſonale opponit Abrahamo,* az ö ſemelye ſerint valo letet vetı elleneben Abrahammak, es ugyan azon ö ſemelye ſerint valo leteröl ſol Chriſtus, mellyel valoſagoſon volt Abraham elöt. Mutaſſak meg csak egy pontal hogy itt az helyen legyen tanitas az Abrahamnak meltoſagarol: hogy nemzetnek Atyaſagarol tanitana Idvözitönk. Mert Chriſtus azt feleli: *Minek-elötte Abraham volna, en vagyok,* nem az ö halalanak erejeröl ſol, mint az bötü megh mutattya, kiröl ſent Ianoſnal-is vagyon tanitas, hanem az ö ſemelye ſerint valo leteleröl valoſagoſon. Azert nem mondgya *Valk* hanem *Vagyok.* Mintha mondana: Az mikeppen moſt valoſagoſon vagyok: akkeppen öröktül foghvan Abraham elöt vagyok.

Azert egy altallyaban tagadgyuk, hogy itt az helyen az Abraham meltoſagarol Iſtennek hozza valo *ſavorarol,* kedveröl, hogy *ſok nemzetnek Attya legyen,* ſo volna.

VIII. Ez ige γενέσθω, leſſen, mutattya meg, hogy Chriſtus ſol Abrahamnak meltoſagarol. Mert annyit teſſen mint leſſen, vöt: legyen: Minek elötte Abraham legyen tudni illik ſok nemzetnek Attya, en vagyok. Itt forditottak ez iget az magyarazok Ioan: 14 v 29. Phil. 3 v 21. Mert ha igy nem forditanak Solociſmus es Barbariſmus leſſen.

F. Ne-

I.

F. Neha ugy forditottak es iget *Geneſta* leſſen ſöt legyen: Azert mindenkor es itt-is ugy kel forditani, hamis *conſequentia.* Mert az Sidok az Abraham es az Chriſtus idejenek külömbſeget akarjak megh mutatni abban, hogy az Chriſtus *meg ötven eſtendös nem volna: Abraham pedigh* mar regen *megh holt* volna. Ket ſemelyek haſonlitatnak itt egyben: Abraham ſ-az Chriſtus. Hat az mikeppen Abraham valoſagos ſemely volt: akkepen az Chriſtuſ-is ſemelye ſerint valo allattyaban. Mellyik ez kettönek eleb valo? Az Sidok Abrahamot mondgyak: Chriſtus pedig eskűveſſel mondgya hogy ö eleb valo Abrahamnal. Hogy hogy? Azt-is ö maga Chriſtus megh mondgya. Mert *minek-elötte Abraham ſuletnek, vagy leune* tudni illik, ez vilagra: *En vagyok* ugymint *örökke valo lelek Heb: 9. v. 14. Igaz Iſten es örök elet 1, Ioan: 5. v. 20.* Enyedi ezt az bötűben valo igaſſagot el akarvan forditani, viſi az Abrahamnak meltoſagara, mellyel ſok nemzetſegeknek Attyava lejendö, es hogy ennek ſint adhaſſon csűggedez imez egy igenek forditaſan: *Geneſta,* es az mondgya hogy, igy kel forditani, *leſſen,* ſöt igy: *Legyen* tudni illik *ſok nemzetnek Attya.* Meg bizonyittya: Mert ſent Palnal *Röm: 4. v. 18. Ioan: 14.* ugy forditttatik. De hamis ez az ö gloſſaja. Eggyikert: Mert nincsen itt Chriſtuſnak az Sidokkal vetekedeſe arrol, ha *leſſene Abraham ſok nemzetnek Attya,* hanem mellyik eleb valo? Maſikert: Mert az forditasban valo peldak nem tartoznak csak egy pontniban-is ide. Mert az meg nevezet helyekben ugy folynak az ſolaſnak nemei hogy kesketelen, ugy kel forditani: *Leſſen* mint *Ioan: 14. v. 29. Es moſt meg mondottam ti nektek, minek-elötte meg lenne* vagy, *megh leſſen.* Mert jövendöben vala meg az mit ott mond. Mert Chriſtus ſol az ö menyben fel menetelirol: Szent Pal az mi teſtünknek el valtozaſarol es igy mind jedzeſſel ſ-mind ertelemmel külömböz ez Chriſtus mondaſatul. De itt jelen valorol vagyon ſo: *En,* ugymond Chriſtus, *Vagyok, meg Abrahamnak elötte-is.* Mert az idöhöz kepeſt vagy az idöre nezve haſonlitatnak ez ket ſemelyek öſſve.

II.

De nezd megkerlek, hogy hogy illenek az Chriſtuſnak

feleleti az Sidoknak ellenvetesekre? Mert tagadhatatlan, hogy az Christus *de prioritate temporis* az időnek elsősegeről sol: Mert az Sidok *ötven eßtendöt* emlegetnek: Enyedi penig az Abraham meltosaganak elsősegeről. Hogy hogy tenne itt eleget Christus az Sidoknak, ha ő-is az ő idejenek elsősegeről, hogy igy sollyak, nem felelne?

III. Vegezetre ez ige: *lenne, leßen, ßulettetnek*, itt az helyen az Abrahamnak Annyatul valo ßületteteſejert vetetik. Ezt bizonittya ez ige: *Antequam*, minek előtte, tudni illik, *ßulettetnek Abraham*. Annakfőlőtte imez ket kűlőmbőző sok: *Lenne: Vagyok*. Mert Abrahamrol azt mondgya: *lenne*, mellyel az jelentetik, hogy Abraham teremtet allat, kinek kezdeti vagyon. Magarol penig nem ugy sol Christus, hanem: *vagyok*, mellyel azt jelenti, hogy ő nem teremtetet allat, abban az miben Abraham előt volt. Mert ezzel az igevel, *vagyok*, minden időknek petsenesiből es teremtet allatok kőzzűl ki vesi magat, es Istenseget vesen maganak, mint sinten *Exod. 3. v. 14. En vagyok.*

Vagyok.

IV. Az mi illeti az Soloecismust es Barbarismust, parast Enyedi, hogy az Christus beßedet meri corrigalni. Mert ha Christus igy solot volna, mint Enyedi glossallya: *voltam*, avagy, *valek* nem többet tulaydonitot volna maganak, mint az Angyaloknak, kik ők-is voltanak Abraham előt. De az Christus igy sol: *vagyok*, hogy ezzel az ő semelye serint valo letet valosagoson Abraham előt meg mutassa, es az mi az igaz őrők Istennek tulaydona, azt maganak vegye. Mert az, *vagyok*, csak Istene. Mert Isten vagyon csak ő magatul: egyeb teremtet allatok lőttenek.

IX. Ezige, Fieret, *lenne, nem mindenkor allat serint valo valtozast jelent, hanem gyakorta* accidentalem *törtenendő dolognak valtozasat, mint Rom. 4. v. 18. Abraham* lenne *sok nemzetsegnek Attya.*

F. Itt is az elebbi bűdős lepben akadoz Enyedi. Mert micsoda erőssege vagyon ennek? *Nem mindenkor, de gyakorta: azert itt-is.* Mert mi-is hasonlokepen mondhattyuk: Ezige: *lenne*, nem mindenkor törtenendő dolgoknak valtozasat jelenti

lenti, hanem gyakorta allat serint valo valtozast, mint *Prov. 5. v. 25. Eccles. 24. v. 14.* Hat itt-is sent Ionasnal. Az mit azert Enyedi erre felelne, tűlűnk-is azon az valasz.

Hogy peniglen itt allat serint valo valtozasert vetessek, sent Pal bizonittya *Rom. 1 v. 3.* Mert nem sol Christus itt arrol, hogy Abraham sok nemzetsegeknek Attya lessen mint *Rom. 4. v. 18.*

X. Ha ez mondas En vagyok *nem egyebet tesßen, hanem hinni az Iesust Meßiasnak lenni, tehat nem eleb valo Christus idövel Abrahamnal. De az elöigaz.* Itt samtalan irasokat hord elő Enyedi az elsőnek meg bizonitasara.

F Mas az Christusnak Messiasnak lenni: mas őtet ollyannak ismerni es hinni. Amaz nez semelyeben valo valosagos es allat serint valo letelere: imez azokban valo hitre, az kik hisik őtet Messiasnak lenni. Mint peldanak okaert, *Ioh. 11 v. 27.* Mond Maria: *En hißem, hogy te vagy amaz Christus, Istennek amaz Fia, ki el jövendö valal ez vilagra.* Harom vagyon itt. 1. *Maria.* 2. *Az Christus.* 3. *Marianak hiti es vallasa.* Mas Maria az ő vallastetelevel es hitivel eggyűt: mas az Christus az ő semelyenek allat serint valo valosagaban. Micsoda orczaval meri tehat Enyedi az Christusnak semelyeben valo letet, mellyet ez igevel mutat meg, *En vagyok*, az ő ismeretivel, es ő benne valo hittel, mellyel az emberek ismerik, es hisnek ő benne, őssve ögyeliteni.

Hamis azert az Enyedi magyarazattya, hogy ez Christus maga felől valo mondasa: *En vagyok*, annyit tenne, mint *hinni az Christust Messiasnak lenni.* Mert az Christus sol *de suo esse personali*, az ő semelyenek valosagos leteről, es ezzel: *En vagyok, totum suum esse personale completè designat.* Kőssűk be azert ezzel: Mas az Christusnak magat ez mondassal, *En vagyok*, megjelenteni Messiasnak lenni, miert megjelente magat az Samariabeli Asszonnak, *Ioan. 4. v. 25.* es egyebeknek, kibe hord Enyedi elő bizonysagokat, mas ismet az megjelentetet Christus. Amaz nem egyeb, hanem az Christusnak maga meg jelenteseből sarmazot hit, mely az emberekben vagyon: imez penig az Christus semelye. Ez ket kűlőmbő

zők

zõ dolgot hamiſſan zavarja õſſze Enyedi, akarvan az Chriſtus valoſagos ſemelyenek letet elrontani, itt ſent Ianoſſal azzal, hogy iſmeretert vetetik ez: *En vagyok.*

Mellyek hogy igy legyenek, vallaſt tehet akar ki rola, az kinek ſeme es lelke iſmereti vagyon.

XI. Magyarazza Enyedi iſmet ugyjolan az Chriſtus ſavat. es azt mongya, hogy nevetſegre melto az Chriſtus beſedit az Sidoknak ertelmekbol magyarazni; holot ellenkezõt kel cselekedni, mint v. 15. meg tetſik. Mert ſ. kaſa Chriſtuſnak, hogy az vakmerõkkel homalyoſon beſſellyen, hogy latvan ne laſſanak, mint Ioan. 2. jelt kernek tüle, õ penig azt mondgya: Rontſatok el ez Templomot, &c.

F. Hogy ha Idvõzitõnknek az Sidokkal valo vetekedeſe az ſent Ianos tanu bizonſagtetele ſerint nevetſegre melto, tehat legyen bator az mi magyarazatunkis nevetſegre melto. Mert mi csak egy kõrõm feketenyit-is az bõtũ mellõl el nem tavozunk.

Chriſtus ſava lõn ez, hogy *valaki az õ beſedet meg tartya, halalt nem lat örökke, verſ. 51.* Az Sidok ezert Chriſtuſt *ördongõſnek* mondgyak. De hogy ennek az Sidok az kemeny vadolaſnak ſint adhaſſanak, Abraham kõzõt es az Chriſtus kõzõt haſonlatoſſagot teſnek, es Chriſtuſt az Abrahammal egyben hozzak illyen modon: *Nagyob vagy e te az mi Atyanknal Abrahamnal, az ki meg holt? Az Prophetak is meg holtanak? kinek alitod magadat? v. 53.* Maga mentõ beſedet indit Idvõzitõnk, es elſõben azt rekeſzti ki, hogy õ nem tiſteſſeg kevano, *verſ. 54.* Annakutanna az Abraham ſemelyetül võtt peldara felel *verſ. 56.* melyben azt mutattya, nagyobbe õ Abrahamnal vagy nem? Azt mondgya: *Abraham nagy kevanſaggal kevanta latni az en napomat, latta es örvendezet rayta*, kirõl oda fellyeb bũvõn ſollottam. Ezen az Chriſtus feleletin annal inkab csikorgattyak fogokat az Sidok, es az Chriſtuſt Abrahammal, idejet idejevel egyben vetik, ſ. azt mondgyak: *ötven eſtendõs nem vagy, ſ. Abrahamot lattad volna? verſ. 57.* Lehetetlen, hogy õtven eſtendõs ember Abrahamot lathatta volna, holot ez elõt ket ezer eſtendõvel holt meg. Te nem vagy õtven eſtendõs. Hogy hogy lathattad volna Abraha-

Az Sz. Ianos mondaſanak igaz magyarazattya.

mot?

mot? Erre kel az Chriſtuſnak viſont meg felelni, es az kettõnek eggyiket allatni: Vagy elõtte valo Abrahamnak: vagy utanna valo, es azt feleli: *Bizony bizony mondom tinektek, minek elõtte Abraham ſuletnek, en vagyok.* Hol vagyon itt ſo ha ſemed es lelked iſmereti vagon. 1. az Abrahamnak arrol valo meltoſagarol, hogy ſok nemzetnek Attya leſſen? 2. Hol itt az lelki ertelem ſerint valo tanitas egyeb, hanem hogy Chriſtus az õ Iſtenſegerõl ſol? es ez helyben alvan, az teſti Sidoknak lelki ertelemmel ſol. Mert az Sidok bizonyos meg hatarozlatot idõt emlitenek: Chriſtus penig õrõkkevaloſagrol ſol: az Sidok teſti Abrahamrol: Az Chriſtus õrõkke valo Iſtenſegerõl. Ide valo az te tũled elõ kereſet pelda *Ioan. 2.* Azert ha lelki ertelemmel felel az Chriſtus az õ valoſagos leteleröl Abraham elõt Iſtenſegeben, mit art az te kereſt fogaſod? Nem az Sidoknak ertelmekbõl magyaraztatik az Chriſtus beſede. Mert õk teſti Abrahamrol, es annak bizonyos idejerõl ſolanak, az Chriſtus penigh Iſtenſegerõl es annak õrõkkevaloſagarol. De az bõtũ mellõl nem kel el menni, az mint oda fellyeb megh magyaraztam.

Az mit ezek utan beſelget az õ almodozo elmejenek magyarazattya ſerint Enyedi, csak hejaban valo. Mert iras kivũl ſol, es az Chriſtuſnak fõl tõtt czellya ellen, es eddig valo feleletemben azoknak eleget tõttem.

CAPUT X. v. 30.

En es az Atya, egy vagyunk.

Nyilvan vagyon az Euangeliomi hiſtoriabol, hogy valamenyiſzer az Chriſtus Iſten Fianak mondotta magat, mayd mind annyiſzor ugy ertettek azt az Sidok, hog nem fogadas ſerint valo fiuſagrol, de termeſzet ſerint valo fiuſagrõl ſolot legyen Idvõzitõnk, az mellyert magat egyenlõ Iſtennek mondotta az Atyaval. Meg tetſik ez az Sidoknak igyekezetekbõl. Mert az Chriſtuſt azert karomlaſſal vadoltak, es

megh akartak kővezni, mellyet ſoha nem cſelekettenek volna, ha csak ollyankepen mondotta volna magat Iſten Fianak, mint az tőb Sidok. Innen vagyon, hogy mikor ezt mondana. *En es az en Atyam egy vagyunk*, kőveket ragadoznak az Sidok, hogy megkővezzek: Mikoron penig kerdette Chriſtus, miert akarnak meg kővezni? azt felelik: *Az jo cselekedetedert tegedet meg nem kővezünk, de az karomlaſodert.* Micsoda karomlas az? ő magok meg magyarazzak: Mert *holot te ember vagy, Iſtenne teſsed te magadat.* Hat meg tetßik, hogy az Sidok ezt az Chriſtuſnak termeßet ßerint valo Fiuſagarol, es az Atyaval valo egyenlőſegeről ertik.

Azert vagy igazat mondot Chriſtus ebben, hogy ő az Atya Iſtennek termeßet ßerint valo Fia, es egy Iſtenſegeben az Atyaval, vagy nem. De azt mondani, hogy nem igazat mondot, Eretnekſeg. Hat igazat mondot, es Iſtennek termeßet ßerint valo Fia, es egy Iſtenſegeben az Atyaval. Mert ha egy nem volna, karomlaſt ßolot volna, mellyet megh gondolni-is, Iſtentelenſeg.

Itt peniglen azt eßűnkben kel vennűnk, hogy azt az ő Attyaval valo egyenlőſeget magyarazza Chriſtus, hatalmarol-is nem azert, mintha allattyaban egyenlő Iſten nem volna az Atyaval, de hogy modgyat Iſtenſegeben valo egygyeſſegenek moſtan ebben mutaſſa meg. Mert hogy egyenlő Iſtenſegenek allattyaban az Atyaval, ebből iſmerhettyük meg, hogy az minemű magatul valo mindenhato az Atya, ollyan az Fiu-is. Azert:

Valaki termeßet ßerint egyenlő mindenhato az Atya Iſtennel, az ßinten ollyan örök Iſten, mint az Atya. Mert az mindenhatoſag az Iſteni termeßetnek tulaydonſagabol foly es vagyon, annyera, hogy csak az termeßet ßerint valo Iſten, az ki mindenhato.

De az Fiu termeßet ßerint egyenlő, mindenhato az Atyaval. Mert en es az en Atyam, egy vagyunk.

Annak okaert az Fiu ßinten ollyan örök Iſten, mint az Atya.

Csudalkozik ezen az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſegenek ellenſege Enyedi, hogy ekkepen merjük ez Chriſtus mondaſabol

daſabol, egyenlővé tenni az Atyaval Iſtenſegeben, es azt mondgya:

I. Ha itt az Chriſtus arrol az hatalomrol ßol, mellyel az juhok megtartatnak, tehat nincsen emlekezet az Iſtenſegben valo egyenlőſegről. De az elsö igaz. 1. Mert az Atya mindeneknel nagyob es erößeb. 2. Mert az Atya az juhokat adta az Fiunak. Mert en es az en Atyam, egy vagyunk, *azaz, azon erö es akarat vagyon mi bennünk az juhoknak megtartaſaban. Mert mikor az juhokat adta neki, akkor adot eröt-is.*

F. Hamis az első mondasbol be hozot kővetkezes. Mert oly erő es hatalom az valaßtot hiveknek, juhoknak, örők çletre valo megtartattataſok, mely Iſtenben *natura ineſt*, termeßet ßerint vagyon, ugy-mint, *eſſentialis Dei proprietas*, aliat ßerint valo tulaydonſaga az Iſtenſegnek, mellyet maga Iſtenſegen kivűl, ſoha ſenkivel az Atya nem közölhet, nem közölhetet. Mert az Iſtenſeg megßakadozna, es megßamoſittatnek, az mely lehetetlen. Immar azt mondgya Enyedi, *adta ezt az Chriſtuſnak az Atya, de meg hatarozza: Akkor, mikor az juhokat adta.* Veßßük. Mert az mikepen az juhokat örők időknek elötte az ő jelen valo Fiaban valaßta el az örők çletre az Atya. *Eph.* 1. *v.* 4. es neki commendala, hogy ugyan akkor *az teſtben eljöven az időnek tellyeſſegeben* őket meg valtſa, es idő ßerint-is az örökeletre meg tartſa: akkepen, hogy el jöve az teſtben, azokat az ő benne el valaßtot, es neki commendalt juhokat gond-viſeleſe ala vive, közben jaraſanak tißti ßerint es az ő Iſteni hatalmat az teſtben ki jelentven, ugy mondgya: *En es az en Atyam, egy vagyunk*, moſt-is noha az teſtet fől vőttem, mint meddig fel nem öltöztem, hogy egy voltunk. Hamis azert az Enyedi allataſa, hogy *idő ßerint atta volna Iſten fianak ezt az mindenhato erőt*, mely az Iſtenſegnek allat ßerint valo tulaydonſaga es mellyet ő röktűl fogvan az örökke valo ßűles altal ugy közlőt vala az ő Fiaval hogy egyenlő mindenhato Iſten legyen vele. *Pſal:* 68. *v.* 18. *Eph.* 4. *v.* 8. *Eſ.* 40. *v.* 10. *Heb* 1. *v.* 3. *Apoc:* 1. *v.* 7.

Mert *az Atya mindeneknel nagyob es eröſſeb* azt mondgya Enyedi, de nem az ő Fia nelkűl. Mert az mikeppen az Atya

mind eddigh munkalkodik, ugy az Fiu hasonlatoskeppen. *Ioan.* 5. *v.* 19. Mert mindenek az Fiu altal ugy teremtettenek, hogy ő nala-nelkűl semmi nem teremtetet: *Ioan:* 1. *v.* 3.

Mert *az Atya az juhokat atta az ö Fianak*, de nem ollyakat kik annak-előtte ővei nem voltanak volna, hanem mint kőzben jaronak, hogy az kik őrők időknek előtte ő benne el valaßtattanak volt, idő ßerint az testben valtana meg azokat. *Act:* 20. *v.* 28.

II. Egy Parenthesisben ezt-is mint egy mulolan ide toyja Enyedi: Hogy lehetne az kettönek egy allattya, ha eggyik az masikat allattyabol ßülte.

F. Igaz, ha az Istensegnek allattyan kivűl valot ßűlt volna az Atya: de hogy azon Istensegnek allattyaban ßűlte, meg lehet. Mert *az Atya az Fiuban vagyon, az Fiu az Atyaban vers.* 38.

III. Azon erejek es akarattyok: azert allatyok-is. Tagadgyuk az consequentiat. *Mert sok lehet egyenlö es egy arant valo, de azert nem egy allatu.*

F. Hamis es illetlen az tagadasnak oka az Istenre nezve. Mert valami az Atyaval egyenlő akaratu es erejű, az allattyaban is egyenlő. Mert micsoda teremtet allat hasonlitathatik Istenhez akaratban, erőben, hatalomban? *&c.* hanem csak az ki egy Isten ő vele tudni illik az ő ßent fia? *Szentek legyetek, Mert en ßent vagyok: Tekelletesek legyetek mint az ti Atyatok.* De Isten az ß: es tekelletes: az embernek csak kővetni kel, de egyenlő ß: es tekelletes lehete?

IV. Mas az es fellyeb valo az ki ad, mas az-is es kisseb az ki vötte.

F. Mas es fellyeb valo az Atya az Fiunal, de nem Istensegeben: Mert akkeppen: *En es az en Atyam egy vagyunk*: hanem az ßolgai *forma*ban fellyeb valo Isten az Christusnal mint ő maga Christus mondgya *Ioan:* 14. *v.* 28 Igy vőtte az juhokot-is az paßtor Christus az ő Attyatul, mely az ő Istensegenek ellene nincsen.

V. Az Christus ollyan ertelemmel mondatik az Atyaval egynek lenni, az mely ertelemmel ö maga magyarazza. Mert minden maga igaz magyarazoja az ö maga ßavanak.

De ö nem az allatnak es termeßetnek eggyessegevel magyarazza magat egynek lenni. Ioan 17. *v.* 21. Ugy *ted az tanitvanyokat eggye mint mi. Meg-is halgattatot. Ioan:* 11. *v.* 41.

De az Tanitvanyok nem voltanak egy allatuak, hanem ßivöknek eggyessegevel mint ß: Lukats bizonittya. Act: 4. *v.* 32.

F. Az *minor*, masodik *Propositio*t mondast tagadgyuk, hogy az Christus ollyan egyenlősegről ßolana itt, mint az minemű vagyon az hivek es az Isten kőzőt. Oka ez: Mert itt az Atya fogattatik egyben az Fiuval az egyenlősegben: *En es az Atya egy vagyunk*: onnat pedigh *Ioan.* 17. *v.* 21. Isten es az Tanitvanyok. Kicsoda volna azert oly balgatag, az ki azt allatna hogy ollyan egy az Tanitvanyok az Istennel, mint az Christus az ő Attyaval? I.

Meg magyarazzuk azert az Christus mondasat: *Eggyek legyenek az tanitvanyok mikeppen mi egy vagyunk.* Mert itt az helyen imez igeczke: *Mikeppen, est nota similitudinis non æqualitatis*, csak hasonlatossagnak jedző igije s-nem egyenlősegnek. Mert nem lehetnek soha az Tanitvanyok ugy egy test, mint minemű egy az Atya es az Fiu Istensegeben. Hogy ez igy legyen mind az elől jaro beßede s-mind az kővetkezendő megh mutattya ennek: *En es az en Atyam egy vagyunk. Mert* az elől jaro, azon erőt es hatalmat tulaydonit az Fiunak mellyet az Atyanak: az kővetkezendő: Mert karomlast mondatik ßolani. Ez-okaert az Fiunak es az Atyanak egyenlősegeből mellyel egy Istensegeben, foly az Christus kerese *ad æqualitatem similitudinis fidelium* az hivek egyenlősege hasonlatossagoknak, nem allattyoknak; mellyert az Enyedi *consequentia*ja hamis. Vonnyuk nyakabā azert ez *argument*omot. II.

Az Christus ollyan ertelemmel mondgya magat egynek lenni, az mineművel ő magyarazza. III.

De az Christus allattyanak es termeßetinek egyenlősegevel magyarazza magat egynek lenni az Atyaval. Mert az Sidoknak ertelmek ßerint egyenlőve tőtte magat az Istennel.

De az Christus allattyanak es termeßetinek egyenlősegevel magyarazza magat egynek lenni az Atyaval. Mert az Sidoknak ertelmek ßerint egyenlőve tőtte magat az Istennel

Azert az allatnak es termeßetnek egyenlőſegere nezve egy az Chriſtus az Atyaval.

IV. Halam az Apoſtolokat-is ugy kevannya egye lenni, mint ő es az Atya? De lam meg feleltem, hogy mas az Atya es az kőzőt valo egyeſſegh, mely vagyon azon Iſtenſegnek allattyaban es termeßetiben: mas iſmet az Iſten es az hivek kőzőt valo haſonlatoſſagh mely az ßivnek es ßeretetnek egyeſſege, kiről. *Act.* 4. *v.* 32. Az Chriſtus az Atya es ő kőzőtte valo Iſtenſegbeli egyenlőſeget *fundamento*mul veti es abbol teßen kőnyőrgeſt: *Cselekedgyed Atyam hogy az minemű ſel bomolhatatlan az mi termeßetünkben valo egyenlőſegünk: legyen ollyan erős es ſel bomolhatatlan az Tanitvanyok kőzőt is.* Azert az Atya es az Fiu kőzőt valo eggyeſegből mely *ſubſtantialis*, allat ßerint valo foly az Tanitvanyok kőzőt valo eggyeſſegh nek haſonlatoſſaga, mely *Accidentalis*. Azert vakmerő ßemtelen hamiſſag az Enyedi allataſa.

Soha azert az Sidok karomlonak nem vadoltak volna az Chriſtuſt, hogy egyenlő akaratunak monta magat az Iſtennel. Micsoda orczaval csapong tehat Enyedi?

VI. Valamikor az irasban egyeb helyeken az egynek nevezeti ſokak felől vagyon, ſoha az allatnak es termeßetnek eggyeſſegeről nem ertetik. Hat it ſem kel erteni. Az conſequentia *vilagos. Mert iraſt iraſon kel magyarazni. Az* Antecedenſis *igaz. Mert ſohol ez ige:* Egy, *mikor ſokrol mondatik nem az allatrol vagyon, mint az hazaſok, hogy az kettő egy leßen. Az nep: 2. Reg. 22. v. 5. Az plantalo es öntőző. 1. Cor: 3. holot: 3. verſ 29. 1. Ioan. 5.*

F. Az *antecedenſre*: valamikor az *Egy* ſokrol mondatik, tudni illik az teremtet allatokrol, mint az hazaſokrol, nepről, plantalorol, öntőzőről: Tűzről, vérről, vizről, ſoha az allatrol es termeßetnek egyenlőſegeről nem mondatik, es ezkepen helyben maradhat az Enyedi *propoſitio*ja. de mikor ez ige: *Egy*, az Atyarol, Fiurol es ßent Lelekről mondatik, mindenkoron az Iſtenſegnek es termeßetnek egyenlőſegeről mondatik, es az ßemelyeknek Iſtenſegekben valo eggyeſſegekről, mint ßent Ianoſnal *Es ez harom egy*, mint ott meglatyuk.

Ez

Egy az Iſten.

Ez ige, *Egy*, ketkepen mondatik Iſtenről. Előßőr, az Iſtenſegre nezve, mellyel ugy egy az Iſten az ő Iſtenſegenek merhetetlen veghetetlenſegeben, hogy egynel, Iſten tőb nem lehet, es ekkepen ő maga az irasban mondgya magat egynek, es az mit Moſeſnel, mondot *Deut. 6. v. 4.* azt Eſaias altal meg magyarazza, *cap. 43. v. 10. & 44. v. 6.* Maſodßor egynek mondatik az ßemelyre nezve, ugy-is vagy az Atyanak vagy az Fiunak ßemelyere nezve 1. *Cor. 8. v. 6. Mi nekunk egy Iſtenünk vagyon amaz Atya, az kitűl mindenek es mi ő benne, es egy Ur az Ieſus Chriſtus, &c.* vagy az Szent Leleknek ßemelyere nezve. 1. *Cor. 12. v. 11. Mind ezeket cselekedi amaz egy es azon Lelek. Phil. 1 v. 27.* Azert az mely Iſten egy allattyaban, azon Iſten ßemelyeben harom, melyből vilagoſſan megh tetßik, hogy hogy mondgya az Chriſtus egynek magat az ő Attyaval, Iſtenſegeben. Az is meg tetßik, mely illetlen az Enyedi peldai, mellyeket erre elő hordot: Az ferfi es az aßßonyi allat egy de nem allattyaban: az Fiu es az Atya egy, de nem allattyaban. Mi kőzi, haßemed, lelked vagyon amaz hazaſſagban előknek peldajoknak imehez? Mintha az teremtet allatoknak tőrvenye ala vohatnad az Iſtent, hogy ezeknek rendekből merſekled az Fiunak az Atyaval valo egyenlőſeget?

Vegezetre az mit Calvinus es Cyprianus felől mondaß, ha neked ßolgalt volna mondaſok, el hittem, ket kezzel kaptad volna, es nem gondoltal volna vele, ha *inſanum volumen* lőt volna az kőnyved, még-is ide irogattad volna. Az mi illetiaz egy Calvinuſt, azzal az ő mondaſaval nem tagadgya az Fiunak őrők Iſtenſeget.

UGYAN ottan, v. 38.

Hogy meg tudgyatok es hidgyetek, hogy az en Atyam en bennem, es en ő benne (vagyok.)

Mivelhogy az Iſteni cselekedeteknek egyenlőſegeből iſmertetik meg az Iſtenſegnek egyenlőſege; ezokaert itt-is

Idvő-

Idvőzitőnk forditтya elő az ő cselekedetit, hogy abbol nem csak csupa embernek, dengyan igaz Istennek-is hidgyek lenni, es igy argumental:

Valaki az Istennek tulaydon sajat maga erejeből munkajat cselekedi, az termeßet ßerint valo Isten.

De az Christus az Istennek tulaydon munkajat cselekedi sajat maga erejebol Ez az bőtűben vagyon.

Azert az Christus termeßet ßerint valo Isten, es ßukseges következesből nem kiromkodot, hogy magat egynek es egyenlőnek mondotta az Atyaval. Ide valo ez-is: Ha nem cselekedem, ne hidgyetek. *De cselekedem: Azert hidgyetek.*

Micsoda oka ez hitelnek? *Hogy megismerjetek, ugymond, hogy en az Atyaban, es az Atya en bennem vagyon.* Mert az Atya vagyon az ő Fiaban, termeßet ßerint valo egyenlőßeggel vagy eggyeßeggel, es vißont az Fiu az Atyaban, az ßemelyeknek egyeledeße nelkűl Sabellius ellen, ki az ßemelyeket egyben zavarja, es Samoßatenus Pal ellen, ki Platotul tanult, elmelkedes ßerint valo lakasarol es leteről az Fiunak, az Atyaban magyarazza az ő tanitvanyival Enyedivel eggyűt.

Ha az Atya vagyon az Fiuban, es az Fiu az Atyaban, tehat vagyon avagy termeßet ßerint valo Unioval, eggyeßeggel: avagy akarattal, ertelemmel es ßeretettel csak. De nem csak akarattal, ertelemmel es ßeretettel, az mint ez előtt meg bizonyitottam, mayd Enyedi ellen meg-is mutogatom. Hat termeßet ßerint valo eggyeßeggel.

I. Ha ez Platotul tanult Theologußok magyarazattya igaz volna, az hivek is egy allatuak lennenek az Istennel. 1. Ioan. 3. v. 24. Es Cap. 4. v. 13. & 15. mondatnak az hivek Istenben lenni, es vißont Isten az hivekben.

F. Ha ez Samoßatabeli Pal eretnektűl tanult Enyedi Theologus magyarazattya igaz volna, tehat Chriſtus fellyeb valo nem lehetne az hiveknel az ő Attyaban valo letelevel: mely azon merő hamißag. Mert mi legyen az Fiunak az Atyaban lenni, es az Atyanak az Fiuban, nyilvan ugyan itten meg hatarozza: *Mert ha nem cselekedem az en Atyamnak cselekedetit, ne hidgyetek ennekem.* De cselekedem azonokat haſonlatos-

latoskepen, mint az Atya. Hat hidgyetek ennekem. *verſ. 37.* Miert cselekedheted azokat haſonlokepen Idvőzitő? *Mert en az Atyaban, es az Atya en bennem vagyon*: az az, egy Isteni termeßetben vagyunk, az mellyert egyenlő cselekedetünk-is. Kicsoda te uy Istenű Enyedi az emberek kőzzűl oly, ki az Atya Istennel haſonlokepen munkalkodnek azzal, hogy Isten benne vagyon, ſ-az hű ember iſmet Istenben? Tapaſtallyatok meg itt-is hamis, tevelygő ertelmet Enyedinek.

Az mi nezi az ő tőle elő hozot *abſurdumot*, nem illeti az mi allataſunkat. Mert mas az hiveknek maradniok az Istenben: mas az Chriſtuſnak *lenni* az Atyaban. Az hivek hitek altal *maradnak* Istenben, mint az elől hozot iraſok bizonittyak: De az Fiu vagyon az Atyaban termeßet ßerint valo eggyeßeggel, vagy egyenlőßeggel.

II. Semmi ez, kialt Enyedi: Mert Maradni ſ lenni *valaßtaſnelkűl mondatik az iasban, mint 1. Ioan. 3. v. 4. & 2. v. 5. Ioh: 14. v. 17. 20. 23.*

F. Azon az felelet. Mert akkor azt mondgyad: *maradnak* az hivek az Atyaban. Akar azt: *Vannak* az hivek az Atyaban, mindenkor helyben kel hagynod, hogy csak hit altal *vannak* es *maradnak*: az Isten penig az hivekben ßent Leikenek altala. De az Fiu felől nem mondhatod, hogy hitnek altala volna az Atyaban. Mert ollyan meg igazulando hiti nincsen is az Chriſtuſnak, mint az bűnős embereknek. Hat kűlőmben vagyon, tudni illik, *per naturalem unionem* termeßet ßerint valo eggyeßeg altal. Mert *ragadomany* ßerint volna egyenlő az Atyaval, es birna az Istenßeget, mely ßent Pal tanitaſa ellen vagyon. *Phil. 2. v. 5.* Ez az oka, hogy az *Istenßegnek minden tellyeßege az Chriſtusban lakik valoßagoskepen Col 2. v. 9.* Mert az Fiu az Atyaban, az Atya vißont az Fiuban.

III. Semmi ez-is. Mert Ioan. 17 v. 21. igy olvaßuk: Hogy minnyajan eggyek legyenek, mint te Atyam en bennem, es en te benned, hogy ők mi bennünk eggyek legyenek, es mindgyaraßt oda teßi: En ő bennek, te en bennem, hogy legyenek tőkelleteßek mind egyetemben.

F. Ket rendbelieknek Uniojok, eggyeßegek haſonlitta- I.

tik itt egyben: Eggyik az Fiunak az Atyaval valo eggyeſſege: Maſik az hiveknek egy-mas kőzőt valo eggyeſſegek, es azt mondgya Idvőzitőnk, hogy akkepen legyenek eggyek az hivek őnnőn kőzőttők, mikepen az Fiu az Atyaval egy. Melyből meg tetſik, hogy peldajul veti az Chriſtus az ő Attyaval valo eggyeſſeget, es azt mondgya, hogy valaminemű fől bomolhatatlan az Fiu es az Atya kőzőt valo eggyeſſeg: legyen ollyan fől bomolhatatlan az hiveknek-is egy-mas kőzőt valo eggyeſſegek. De az Atya es az Fiu kőzőtvalo eggyeſſeg ſoha fől nem bomolhat: Mert az Iſtenſegnek egyenlőſegeben vagyon az. Mert en es az en Atyam annyera egy vagyunk, hogy *en az en Atyamban vagyok, az en Atyam penigh en bennem.* Latod, ha Iſtennek tarto lelked vagyon, hogy ez ige: *Mikeppen*, mikor az Fiu es az Atya kőzőt valo eggyeſſegről vagyon, *eſt nota æqualitatis*, egyenlőſegnek jegyző igeje: mikor penig az hivek kőzőt valo eggyeſſegről mondatik, *eſt nota ſimilitudinis*, csak haſonlatoſſagnak jegyző igeje, mint *Matth. 5. v. 47. Legyetek tőkelleteſek, mint az ti mennyei Atyatok-is tőkelletes.* De kicsoda lehet ollyan tőkelletes, mint az Iſten? Igy ſinten, kicsodak lehetnek ollyankepen eggyek, mint az Fiu az ő Attyaval?

II. Az utolſo czikkelyben ſol Chriſtus mint kőzben jaro Iſten kőzőt es mi kőzőttünk, hozza csatolvan minket *immediatè*, es ő maga altal az Atyahoz. Ezt magyarazza mikor azt mondgya: *En ő bennek, es te en bennem*, hogy legyenek tőkelleteſſek mind egyetemben. Mert az Arya vagyon az kőzben-jaro Chriſtusban: az Chriſtus mint kőzbenjaro mi bennünk, es mi viſont Iſtenben az Chriſtus altal, mint kőzbenjaro altal. Mert az Anyaſent-egyhaznak titkos teſtenek feje az Chriſtus, hogy az mint az fő vagyon az teſtben, es az teſt az ő tagjaival az főben, ugy mint az Chriſtusban.

III. Hamis, hogy csak az beretet altal volna az Fiu az Atyaban, az mint immar meg mutogattam. Az mit penig rebeſget Enyedi az hiveknek Iſtenben valo letelekről, melyből azt itili, hogy az Fiu-is ugy volna az Atyaban, hamis. Mert ſzokaſa Enyedinek, hogy az Iſtenre nezo dolgokat mindenkor csak az embereknek allapattyokból merſekli, es azt allattya, hogy ugy vagyon dolga az Fiunak az Attyaval, mint ſinten az hiveknek Iſtennel. De csalard ez ő *collectioja* ez arant.

CAPUT XII v. 41.

Ezeket monda Eſaias mikor lata az ő dicsőſeget, es ſola ő felőle.

Hogy az Chriſtuſrol legyen it ſo az 37. verſmutattya meg. Mert noha annyi csudakat tőt volna Chriſtus, de meg-is nem hittenek ő benne. Honnan vagyon ez? Szent Ianos az Eſaias tanubizonſag teteleből bizonyittya *Eſ.* 53. v. 1. annakfelette az 6. *cap.* v. 9. Mert meg vakitattattanak. Hogy hogy tartozik ide ez Eſaias tanubizonſag tetele, megh mutattya: *Mert latta Eſaias az Urnak dicsőſeget* es ugy ſolotta ezeket az Chriſtus felől. Bizonyos pedig hogy akkor Eſaias latta az Iehovat az Seregeknek Urat az magaſſan felemeltetet ſekben. Holot azert az Euangeliſta bizonyittya, hogy az Propheta latta az Chriſtuſnak dicsőſeget, ezokaert nyilvan vagyon, hogy az Ieſus Chriſtus, az, az ſeregeknek Ura, es hogy az ő Attyaval egyenlő Iſtenſegeben.

Valakit az ő dicsőſegevel eggyűt nem csaklatot Eſaias, de ugyan ſolot-is rola, az valoſagoſon volt akkor. Mert maskeppen ſem dicsőſeget nem lathatta volna, ſem ő rola nem ſolhatot volna. Mert az dicsőſeg es felſeg Iſtentul el nem ſaladhat, de az ő dicsőſegeveleggyut vagyon.

De az Chriſtuſt az ő dicsőſegevel eggyut nem csaklatta Eſaias, de ugyan ſolot-is ő rola, az mint ſent Ianos mondgya.

Annak-okaert akkoron az Chriſtus valoſagoſon volt, es egyenlo Iſten az Atyaval.

Agyarkodik ez ellen-is fogait csikorgatvan az Chriſtus Ieſuſnak Iſtenſegenek halalos ellenſege Enyedi, es azt gúgyőgi:

I. Tagadgyuk az consequentiat: Mert az Propheta lelekben el ragattatvan, sok egyeb dolgokat lathatot, minek elötte megh lennenek, mint Abraham az Christus napjat: azonkepen Balaam: Num. 24. v. 17. Ugy *Esaias-is, vagy Istenben, vagy egyeb hasonlatossagban lathatta az Christusnak jövendö dicsöseget: ki mindazaltal meg életében sem dicsöittetet volt meg, hanem halala utan. Ioan 7 v. 30. 1. Pet. 1 v. 21. Heb 2. v. 9.*

I. F. Hamissan tagadod az *consequentiat*: annak-okaert az okis illetlen. Mert eppen csak *conjectura*, velekedes: *Lathatot Esaias sok dolgot*: azert latot. Hamis argumentalasnak formaja, mellyet az bötü mutat meg. Mert *absolute* eg atallyaban mongya: *lata az ö dicsöseget es ßola ö rola.* Enyedi penig azt mongya: *Lathatot egyebet-is.* Ha latot: hogy nem hozod elö irasbol.

II. Az mi illeti az Abraham es Bileam latasat, az testben megjelenendö Isten Fiarol vagyon ott ßo. Mert ugyan ottan mondgya: *Bizony bizony mondom ti nektek, minek elötte Abraham ßulettetnek, En vagyok.* De ez az *En vagyok*, jöve el az idönek tellyességeben az testben, es útet ebben az testben valo megjelen-seben lattak lelki ßemekkel az ßentek. De itt jelen valo latasrol vagyon ßo: Akkor, mikor lata Esaias az ö dicsöseget. Hat illetlen az pelda.

III. Annak-fölötte csalard magyarazoja-is az irasnak Enyedi. Mert az ö túle elö hozattatot irasok solanak az Christusnak az ö solgai abrazatbol valo ki keleseröl, hogy igy sollyak, es föl tamadasa utan valo *Pleniori manifestatione gloriæ, quæ sub velamine carnis ad illud usq; tempus latebat*, tellyesseb meg jeleneseröl az ö dicsösegenek, mely az föl tamadasnak idejeig az testnek alazatossaga alat tartatik vala, nem azert, mint ha az ö dicsöseget az elöt megh nem mutatta volna, es Istensegeben dicsöseges nem volt volna. Mert *Ioan. 2. v. 11. Ez csudat tove elsöször Iesus, es meg jelente az ö dicsöseget*, az az, az ö Istenseget, es mindenhato Isteni erejet. Mert az Christusnak dicsösege az ö Istensege. Ismet *cap. 11. v. 4. Ha hiendess, meglatod az Istennek dicsöseget*, az az, az Isteni eröt es hatalmat en bennem. Ezt latta Esaias. Mert az Fiu nincsen soha, nemis volt az ö dicsösege nelkül.

Ki

Ki fogyot Enyedi az ßent irasbol, es valami Baynakok dicsöségeken kapdos, hogy az ö Ivadekit ez paraßt peldaval inkab ertelmere vohassa. De nincsen közi az Isten Fianak dicsöségehez: mellyet Esaias latot, es az melyben öröktül foguan vala az Attyaval, *Iohan. 17. vers. 5.* s-az mellyet mondatik az Atya neki adni, az menyiben közben-jaro. *vers. 24.*

II. Ez az ige: Ipse, ö. *nem az Christusra vitetik, hanem az Vrra, mely ketßer vagyon az 38. versben, kin az Atya ertetik. 1. Mert az meg vakitas vitetik az Vrra. 2. Robertus Stephanus es Crißpinus az ö, helyeben Istent teßnek az ö könyvökben.*

F. Hamis az Enyedi *propositioja*, mellyet az bötü mutat meg. Mert annak adgya okat az Euangelista, miert nem hißnek à Christusnak, holot annyi csudakat tött? Mert *nem hißnek az beßednek*: Vallyon s-kicsoda beßedenek? à ki csudakat tött: az penig à Christus. Bizonits Euangelista, hogy nem hinnenek ennek beßedenek az Sidok? Esaiasbol: ellöben *cap. 53. v. 1.* Annakutanna *ex cap. 6. v. 9.* Latode, hogy az Esaias tanu bizonsagtetelet az Euangelista Christusra illeti es alkolmaztattya, hogy az ö beßedenek nem hinnenek az Sidok. Mindenüt egy mon folyo igassagban az Christus forog emlekezetben. De mond meg Euangelista, mikor jövendölöt ekkepen Esaias? Mikor *latta az ö dicsöseget*, ki dicsöseget? az kiröl eddig volt ßo, tudni illik, *az Christus dicsöseget.* Mert örola ßolot Esaias, hogy *nem hinnenek az Sidok az ö beßedenek.* Oly vilagos ez, hogy megh az ördögh sem tagadhattya.

Az mi illeti az Enyedi *consequentiajat*, hamis. Mert ott az 38. versben, csak tanu-bizonysagtetelben hozatik be az Urnak neve, az mint Esaiasnal vagyon, es itt semmi ßo egyeb arant arrol az Urrol nincsen. Mas azert az tanu-bizonsagtetelt elö hozni: mas *continua serie* egy *unum*ban az dolgot forgatni.

Az tanu-bizonysagtetelben vagyon ez ige: *Vr, Vr.* Enyedi kapja, s azt mondgya: arra nez ez ige, *Ipse*, ö. Honnan bizonittya? 1. Mert az megh vakitas az Atya cselekede-

te: de nem az Fiu nelkúl sem az Szent Lelek nelkúl. Mert Esaiasnal igy ßol az ßekben úlő Ur: *Ki megyen el minekunk? Es: 6. v. 8.* Lasd meg ott. 2. Mert Robertus Stephanus *Istent* tőt *az Ur nevezeti helyet.* De az tanubizonsag tetelben, kiről nincsen vetekedes. Mert mas az tanubizonsagh tetelt be hozni az iras kőziben, mas az iras, az mely kőziben tetetik, az mint mondam.

III. Mert jövendö mondas ez, melyben Esaias az Christus dicsöseget, nem latta mint 1. Pet: 1. v. 11. mondgya.

F. Nagy kúlőmbseg vagyon az Esaias mondasaban. Mert az miről jővendől egyenesen, es egy altallyaban mint Propheta meg mongya, hogy tudni illik *nem hißnek az Messias beßedenek.* Mert azert alkolmaztattya az Esaias mondasat ide az Christusra az Evangelista. Mas pedig mikor jővendőlőtte ezt Esaias arrol ßolani. Akkor mikor *latta az Christusnak dicsöseget* es ő felőle ßolot. Latode mely nyilvan meg kúlőmbőztetik az idő az jővendőlestúl? Azert nem meßßere lattya Esaias az Christusnak dicsőseget, de jelen az ß: Ianos tanubizonsag tetele ßerint.

Az mi nez az ßent Peter tanubizonsagara: Mas az Christusnak az testben valo jővendő ßenvedeseről jővendőt mondani, mint David *Psal. 22. Es: 53.* mas az ő őrőkke valo dicsőseget latni es arrol nem jővendekeppen ßolani hanem ugyan az mint vagyon, lőtt es volt ki beßelleni. Illyen modon vagyon az Esaias ßava: amaz első modon kel az ßent Peter mondasat erteni. De az is az Christus lelke altal lőt. Mert az Prophetak az Christus lelke altal jővendőllőtek meg az Christus ßenvedeset azt mondgya ßent Peter.

IV. Esaiasnak mondasa: Ezeket monda &c. vagy tartozik az elsö mondasra Cap. 6. vagy az masodikra Cap: 53. Nem az elsöre 1. Mert Esaias ott nem dicsöseget, hanem Urat *latot. 2. Mert az latas nem nez az Christusra hanem az* Urra *ki az Atya Isten Apoc: 4. 3. Mert holot ez mondas egy-nehanyßor citatlatik az* Uy *Testamentomban, sohol az Christusnak nem tulaydonitatik. Hat itt sem.*

I. F. Santa az Enyedi labra ereßtet ßarvas *argumentoma.*

Azert

Azert hozza kel az harmadikot is tenni: Vagmind az kettőre egyßers-mind es igy minden ereje fűstben megyē az ő ellenvetesenek. De hogne panaßolkodgyanak lassuk rendel.

Hamissan ßaggattya el Enyedi az tanubizonsag teteleket egy mastul. Mert mind az mit az *Cap. 6.* elő hoz, s-mind *ac Cap. 53. v. 1.* egy arant ßollanak azon egy hitettlensegről, mellyel az Sidok nem hißnek az Evangeliomnak. Mert azt mongya *Cap: 6. Meny el vakitsd meg ez nepet &c. Cap: 53.* ismet azon Esaias azt mondgya: *Kicsoda hit az mi beßedünknek? &c.* Mert immar az Sidoknak megh vakulasokrol jővendőllőt vala. Azert ezeket mondta Esaias az Sidoknak meg vakulasok felől, mikor *latta annak dicsöseget,* az kinek beßedenek nem hinnenek, noha sok csudakot tenne: az pedig az Christus. Mert az mit itt *Cap: 53.* mond, arrol mar ßolot vala es tellyesseggel benne vala ez amaz elebbi mondasaban. Azert akkor mondta ezt is *Cap: 53. v. 1. Kicsoda hit az mi beßedünknek,* mikor amazt *Cap: 6. Vakitsd megh öket.* Vak az ki ezt nem lattya, eße veßtet az ki nem erti. Mert nem uyjob hitetlensegről vagyon itt ßo *Cap: 53.* mint az melyről *Cap: 6.* II.

Az mi az okokat illeti 1. hogy Esaias *nem dicsöseget hanem Urat latot,* az bőtű hamisittya meg Enyedit. Mert az magassan fel emeltetet ßekben úlő Urat eggyút latta az ő dicsősegevel: azert mondgya: *Tellyes az föld az ö dicsösegevel.* Mert soha az Christus az ő dicsősegenelkúl nem volt *Ioan: 17. v. 5.* Ez az oka hogy Sz: Ianos meg elegeßik az dicsősegnek emlitesevel. Mert mar elegge meg mutatta vala ez igivel, *Ipse ö,* kiről ßollyon nevezet ßerint, az Ur Christusrol. III.

2. Hamis hogy ez latas nem nezne az Christusra.

Az ßent Ianos irasa *Apoc: 4. v. 8.* nyilvan erősiti, hogy az Christusra tartozik ez jővendőles: Mert ott az Christusrol vagyon ßo ez mondasban: *Szent, ßent, ßent az* Ur *Isten, amaz mindenhato Isten: az ki vala, es vagyon es el jövendö.* Mert az Christus az el jővendő az Credonak es az Apostoloknak tanubizonsag tetelek ßerint. IV.

3. Hogy sohol az Christusra nem illetnek ez Esaias mondasat az Uy Testamentomban, hamis. Mert ßent Ianos itt V.

es

es *Cap: 4. v. 8. Apoc:* ő rea alkolmaztattya, kit Enyedi soha meg nem czafolhat.

Az mellyeket ezek utan beßelget Enyedi, ebben az moſtani feleletemben eppen benne vagyon, es ebből kőnyű az valaß-tetel: az holot meg engedi el utollyara hogy neminemű modon az az, az menyiben az utolſo mondas az elſőben vagyon, mint magyarazat, vilagoſitas, mondaſsek az dicsőſegnek lataſarol. Mert ſemmi erőt nem talalt eddigh valo beßedeben.

CAPUT XIV. v. 9.

Philep az ki engemet lat, lattya az en Atyamat.

Az Atya Iſtennek lataſa oly igen egyben kőttetet az Fiunak lataſaval, hogy valaki lattya az Fiat, lattya az Atyat. Mert *az Fiu az Atya dicsőſegenek fenyeſſege es az ő ßemelyenek ki metßet elő kepe es abrazattya Heb: 1. v 3.* De ez az latas nem annyera tartozik az teſti ßemekre, mint az lelleknek lataſara. Mert az meg vettetet Sidok-is lattak az Chriſtuſt az teſtben, de az Iſtent ſemmikeppen nem lathattak.

Igazittya azert Chriſtus Philepet ő magara ha az Atyat meg akarja latni es az ő tudomanyara ſ-egyßerſmind cſelekedetire hogy lelki ßemeivel nezzen azokban, es gondollya meg honnan legyen az tudomany es az Iſteni cſelekedet, es meg iſmeri hogy nem csupa ember az Chriſtus, hanem ugyan Iſten ugy mint *kiben az Iſtenſegnek minden tellyeſſege valoſagoſon lakjek Coloſ: 2. v. 3.* ſ-meg lathattya az Atyat. Mert egyenlő Iſtenſege az Fiunak az Atyaval. Ha azert az Fiunak lataſa azon, mely az Atyae, kővetkezik hogy az Fiu egyenlő Iſten legyen az Atyaval. De az első igaz: Mert *az ki lattya az Fiat, lattya az Atyat.* Hat az kővetkezeſ-is igaz. Mert ha egyenlő Iſten nem volna az Fiu az Atyaval, az ki az Fiat latna, nem lathatna az Atyat, mely az Chriſtus mondaſanak ellene vagyon.

gyon. Azert vagy lathatni az Atyat az Fiuban vagy nem. De azt mondani, hogy nem lathatni Chriſtus beßede ellen valo hazugſag. Hat lathatni: azert egyenlő Iſtenſege az Fiunak az Atyaval.

Nem lathattya Enyedi: annak-okaert igy gűgyőg ellene. *Vagyon itt tanitas avagy az teſti lataſrol: avagy az lelkiről. Nincsen az teſtiről. Mert Antropomorphita modgyara tagai volnanak Iſtennek: es Patripaſſianuſok modgyara az Atya teſtesült volna meg es ßenvedet volna. Hat vagyon ßo lelki lataſrol. Ha lelki lataſrol, az Atya volt az Chriſtusban es ő benne cselekedet, melyből az Atya Iſtent meg lathattak az Chriſtusban lenni.*

I. Meglatni az Iſtent.

F. El hatta Enyedi eggyik agat az *Syllogiſmuſnak*, mely ez: *Vagy teſti es lelki lataſrol egyßerſ-mind.* Mert az Iſtent kűlőmben nem lathattyuk, hanem 1. Lelki ßemeinkel az Chriſtusban. 2. teſti ßemeinkel-is egyßerſ-mind az Chriſtuſnak cselekedetiben. Mert az Iſteni cselekedeteknek teſti lataſa altal jutunk lelki lataſara az Iſtennek, kiről ßent Pal *Rom: 1. v. 20. Mert az mi Iſtenben*, ugy-mond, *lathatatlan*, tudni illik az ő őrőkke valo hatalmaſſaga es Iſtenſege, *ez vilagnak alkotmanyabol es az teremtet allatokbol meg ertetven megh lattatnak.* Ladde, az Iſtennek lathatatlan Iſtenſegenek lataſara az teremtet allatoknak kűlső lataſa vißen. Immar holot az Fiu-is haſonlokepen cselekedi azokat az mellyeket az Atya cselekedik, *Ioan: 5. v. 19.* ezokaert az Chriſtus cselekedetinek lataſabol jutunk mind az Fiunak, ſ-mind az Atyanak Iſtenſegenek lataſara, es ekkepen az Atyat az Fiuban, kivel az mint hogy egyenlő cselekedetű: akkepen egyenlő Iſtenſegű-is. Igy azert az Chriſtuſnak Iſteni kűlső cselekedetinek lataſabol jutunk az ő Iſtenſegenek lataſara, mely Iſtenſegeben egy az Atyaval.

II. Latni az Atyat az Fiuban.

Philep Apoſtol-is tudakozik vala az teſti lataſrol: de Chriſtus viſi őtet az teſtiről az lelki lataſra, melyre hogy juthaſſon előtte vagyon az ő tudomanya es csuda tetelei. Latni azert az Atyat az Fiuban nem egyeb, hanem az ő tudomanyabol es csuda teteleből meg iſmerni az Chriſtus Ieſusban lakni az Iſtenſegnek minden tellyeſſeget valoſagoſon: mely

Istenseg καθ' ἐξοχὴν tekenteteſen jelentetik az Atyanak nevezetivel, azert hogy annak az Istenſegnek az Atya kezdete ſ-kut feje. Mert az Sidok az Atyanak nevezetin ertik vala az Iehovat vagy az Istenſeget. Vagyon pedig az Chriſtusban az Istenſeg *Col:* 2. v. 3. Hat az Fiuban lattyak vala az Atyat lelki ſemekkel az kűlſő csuda teteleknek lataſi altal.

Meltatlanul akarja tehat reank kenni Enyedi, hogy mi Phileppel eggyűt teſti ſemeinkel csak akarnok megh latni az Istent, mint az Poganyok regenten tapogatva kereſtek *Act.* 17. v. 27.

III. Hamis az-is hogy az Chriſtuſt csak csupa űres eſkőznek allattya lenni, kiben az Atya Isten cselekette volna az Isteni nagyſagos dolgokat, az mint oda fellyeb *Cap:* 5. v. 19. megh mutogattam. Mert *az en Atyam mind eddigh munkalkodik, en-is haſonlokepen munkalkodom*, ott azt monda. Melyből megh tetſik hogy nem ugy mint eſkőz, hanem mint felső ſő ok az ő Attyaval ugy munkalkodik.

IV. De ne mennyűnk meſſeb ez dolognak megh bizonitaſara, ő maga Chriſtus megh magyarazza hogy hogy kőttetet egyben az ő latasaval az Atyanak latasa? Mert *en* ugymond *az Atyaban vagyok, es az Atya en bennem* tudni illik *Istenſegemben.* Mert az Chriſtus vagyon az Atyaban, mikepen az forrasban az folyam: az napban az ő vilagoſſaga: Viſont az Atya vagyon az Fiuban, mint *az res in imagine viva* az dolog az elő abrazatban: az pecsetben az le metſet kep: az fenyeſſegben az dicsőſeg: az ſemely az ki metſet belyegben: mely letelnek modgyat mivel az eretnekek nem ertik, vagy nem akarjak erteni, ugy mint az kereſtyeni hitnek titkat es az okoſſag elől el reytetet dolgat: annakokaert tevelyegnek. Holot azert az Fiu vagyon az Atyaban es az Atya az Fiuban annyera, hogy ſemmit nem cselekedik az Atya, mellyet az Fiu haſonlokepen nem cselekednek es viſont; ezokaert *valaki lattya az Fiat lattya az Atyat.* Mert az Fiuban vagyon az Istenſegnek minden tellyeſſege valoſagoſon *Col:* 2. v. 5.

Mikepen vagyon az Fiu az Atyaban es az Atya az Fiuban.

Oly igen megh győzettetet pedig itt Enyedi, hogy ez mellől felette könnyen megyen el: ſőt csak megh ſem meri illetni, de-

ni derekaskeppen ezt az Chriſtus őrők Istenſege felől valo mondaſt: nem is itilem hogy eggyűt kőzeleb jart volna az igaſſaghoz mint itt, ki rekeſtven beſedi kőzzűl amaz felől megh jedzet csavargaſit.

CAPUT XVI. v. 15.

Mindenek valamellyek az Atyae, enyimek: Azert mondam, hogy az enyimből veſsi az mit nektek meg jelent.

Biztattya Idvőzitőnk *verſ:* 13. az Tanitvanyokat az ſent leleknek el jővetelivel es ő bennek valo munkalkodaſaval, hogy *minden igaſſagra be vezereljenek.* Mert, ugy mond, *az enyimből veſsi az mit nektek jelent.* It az arant hogy ſemmit ne lattaſſek az Fiu maganak venni, Atyanak hatra hagyaſaval, okat adgya annak: Miert veſsen az Szent lelek mindenecket az mellyeket megh jelent az Fiuebol? *Mert*, ugymond, *valamellyek az Atyae, enyimek.* Ha azert mindenek az Fiue, valamellyek az Atyae, tehat az Atyanak tellyes Istenſege, Istenſegenek termeſseti es tulaydonſaga az Fiue; az mellyert ollyan termeſset ſerint valo Isten az Fiu mint az Atya, es ha az Atyanak Istenſegenek tellyeſſege az Fiue, mint hogy őveis: Mert *az Istenſegnek minden tellyeſſege az Fiuban lakik valoſagoſon Col:* 2. v. 9. tehat egyenlő Isten az Atyaval. Bizony nemis mondhatna ezt: *Az mellyek Atyame enyimek*, ha meg nem kűlőmbőztetnek ſemelyeben az Atyatul. Ha pedig csak csupa ember volna az mint az *Samoſatenicuſok* velik, igy ſollana: *Quæ Pater habuit*, mellyek Atyame voltanak, moſtan enyimek. De nem igy ſol, hanem: *Quæ Pater habet*: mellyek Atyame. Az Atyae pediglen az Istenſegnek tellyeſſege, termeſseti, tulaydonſaga, Istenſege ſerint valo birodalma mindenhatoſagaban Hat ugyan azonok az Fiue is.

Valakie azok, mellyek az Atya Istene, az termeſset ſerint valo Isten. Meg all. Mert egyenlő az, az Atyaval, az kie mind azok, mellyek az Atyae.

De az Fiue mind azok, valamellyek az Atyae: ezt ő maga mondgya Idvözitönk.

Annakokaert az Fiu termeßet ßerint valo Isten.

Tagadgya ezt Enyedi.

I. Erötelen tamaßa az Christußnak örök Istenßegenek. Mert 1. Proverbiale, *pelda beßedes ez mondas.* 2. *Ollyan ez mint Cap:* 17. *v.* 10. *Az enyimek mindenek tieid Atyam.*

F. Hamis egy altallyaban, hogy ez Christus mondaßa pelda beßedes volna. Mert oly *simplex*, pelda beßednelkül valo ßo, melyben még csak gyanoja ßem lehet az pelda beßednek. Micsoda pelda beßed lehet abban, ha az te termeßet ßerint valo fiad azt mondgya: Mindenek az mellyek Atyame, enyimek? Tied az emberßeg emberi termeßet tulaydonßag tied az joßag. Hol itt az *Hyperbole* hitel felet valo dolog? Hasonlo chez az Christus mondaßa. Mert ő ve I. az Atyanak Istenßege. *Mert en es az Atya egy vagyunk Ioan:* 10. *v.* 30. az mellyert *az Christus mindenek felet örökke aldando Isten Rom:* 9. *v.* 5 *Igaz Isten es örök elet* 1. *Ioan:* 5. *verß.* 20. *Isten formajaban egyenlö Istennel: Phil:* 2. *v.* 6. *Isten ßemelyenek ki metßet belyege Heb:* 1. *v.* 7. II. Ő ve *az Atyanak örökke valoßaga.* Mert *Spiritus æternus* örökke valo lelek *Heb:* 6. *v.* 14 ugymint *ki Abraham elöt volt Istenßegeben Ioan* 8. *v.* 58. III. Ő ve az Atyanak mindenhatoßaga. Mert *Deus omnipotens.* Mindenhato Isten: *Apoc:* 4. *v.* 8. & 1. *v.* 8. *Pßal:* 68. *v.* 15. *Eph:* 4. *v.* 8. *Eß:* 40. *v.* 10. *Ioan:* 5. *v.* 19. IV. Ő ve az Atyanak minden tudo Istenßege *Matth:* 9. *v.* 4 *Ioan:* 1. *v.* 49. *Apoc.* 8. *verß* 23. V. Ő ve *majeßtaßa* felßege *Heb:* 1 *v.* 1. *&c.* Ez az oka az miert ugy mondgya Idvözitönk az magaet Atyaenak *Ioan:* 17. *v.* 10. mint az Atyaet ővenek. Azert el romolhatatlan es el dúlhetetlen erőßege ez az Christus örök Istenßegenek.

Az mi az Atyae az, az Fiue.

II. Mindenek az mellyek az Christuße, az Atyae. De az Christuße az emberi teßt es lelek. Azert az Atyae. De igy bolondßag argumentalni. Hat amugy-is.

F. Ha az Christußnak teßte lelke nem az Atyae; hat kie leßen? Azert tanuld meg, hogy maskeppen az teremtet allat Istene: ß-maskeppen az ő Fia. Az teremtet allatok az Atya Istene. Mert ő teremtette, es ő neki vagyon tellyes

Az teremtet allatok Istene: az Fiu-is.

hatalma, birodalma es Uralaga raytok. Az Fiu penig az Atyae, *natura* termeßettel. Azert az Christus teßte es lelke az Atyal Istene az meniyben ő teremtette: Az Fiu penigle mint termeßet ßerint valo Isten, Istenßegnek allattyaban es termeßetiben. Innen azert: valamellyek az Atyae, azonok az Fiue, es vißont valamellyek az Fiue, azonok az Atyae. Mert egy Istenßege az Atyanak az ő Fiaval.

III. Ezige: Mindenek *megh hatarozaßal vagyon. Mert az ellenkezök igy magyarazzak:* Mindenek: *az Relatiotul, Atyaßagtul ki valva. Augußtinus, Bellarminus. De ha nekik ßabad az Atyaßagnak relatiojat ki venni, nekunk is az Istenßegnek allattyat.*

F. Mas az Istenßegnek allattyarol, es az allat ßerint valo termeßetirol ßolani: mas az ßemelyeknek ßemely ßerint valo tulaydonßagokrol. Mert az Istenßegnek allattya, es allat ßerint valo termeßeti egy el csalhatatlan ß-meg ßakadozhatatlan, melyben vagyon az Atya ßemelyeben, az Fiu ßemelyeben, es az ßent Lelek ßemelyeben. De ez ßemelyeknek egy-maßtul valo meg kúlömbözteteßek önnön közöttök vagyon, hogy az Atya ßületetlen: az Fiu ßületet, es az Szent Lelek ßarmazot. Azert nem mondgya Christus *Te vagy en*: vagy, *En vagyok te ßemelyeben*, hanem *mindenek az mellyek tieid Atyam enyimek.* Latod hogy Idvözitönk ő maga *excipial*lya ß-ki valaßtya azt az mi az ßemelynek tulaydonßaga: Mert nem mondgya *En vagyok te*: de nem valaßtya azt az mi nez az Istenßegnek tellyeßßegere ß-termeßetire: azert mondgya: *Az mellyek tieid, enyimek.* Melyben vilagoßon megh tetßik hogy jol veßßük ki az Atyaßagnak *relatio*jat, de nem az Istenßegnek allattyat. *Nekunk ßabad*: *Azert nektek-is* Nem jo. Mert minket az Christus tanit, hogy ßabadoßon ki vegyük mi: de tikteket nem tanit. Mert ha az Istenßegnek allattyat ki veßed, Isten tagadß. Vagyon tehat ßo az Istenßegnek allat ßerint valo tulaydonßagirol: *Mindenek az mellyek tieid Atyam, enyimek*, ß-nem az Atyaßagnak *relatio*jarol.

IV. Szent Pal az halhatatlanßagot es lathatatlanßagot egyedül az Atyanak adgya 1. *Tim:* 1. *v* 17. *Item Cap.* 6. *v.* 16. *hogy Kira-*

Iyoknak Kiralya kit ſenki nem latot. De az Chriſtus nem lathatatlan, nem halhatatlan volt.

I. F. Az mi az ſent Pal tanubizonſag tetelet illeti, ez igevel: *Soli*, Egyedûl, nem rekeſtetik ki az Fiu es az ſent Lelek az lathatatlanſagbol es halhatatlanſagbol. Mert aze az egyedûl lathatatlan es halhatatlan Iſtene az dicsőſeg, ki az Atya, Fiu es Szent Lelek. Annakfelette valamikor ez ki rekeſtő ige:

II. Egyedûl az Iſtennek igije melle tetetik *Soli Deo*, Egyedûl Iſtennek, mindenkor az Balvanyok es az teremtet allatok rekeſtetnek azzal ki, ſ- nem az Fiu, ſem az ſent lelek, mint laſd meg 4. *Reg*: 19. v. 15. Az holot az *Rabſaces*től elő ſamlalt ſok Iſteneknek veti elleneben az egy Iſtent: itt-is ſinten akkeppen.

III. Tovabba az Chriſtus nem volt lathatatlan es halhatatlan emberi termeſetiben: de az volt Iſtenſegeben, mint az ember lathatatlan lelkeben de teſteben lathato. Azert ez az

IV. fogaſ-is ſemmi. Vegezetre az Chriſtuſ-is ugy *Kiralyoknak Kirallya &c.* mint az Atya *Apoc*: 17. v. 14. *Item* 19. v. 16.

V. Csak az Atyat illeti hogy ſületetlen: Mely ſokak vadnak hat az Atyanak, mellyek nem az Fiue?

F. Szol Idvőzitőnk nem az ſemelyeknek tulaydonſagokrol, hanem az Iſtenſegnek termeſetiről, az mint eleb meg mutattam. Nem talalhat ſoha Enyedi többet ez egynel: *Szuletetlen*, az mellyek az Atyae volnanak, hogy haſonlokepen az Fiue nem volna, ſ- ezen kapdos. De hejaban.

VI. Ez fele hitelfelet valo mondaſſal csak az Eggyeſſeg, ſeretet, ſivnek es akaratnak egyben kapcsolaſa ertetik, mint az tekozlo fiurol mondgya Luc: 15. v. 31. *Plautuſ-is in Trinummo az Takarekos Fiurol.*

F. Az ſolaſnak modgyarol megh mondam hogy ſemmi *Hyperbole* Hit vagy hitel felet valo dologrol nincsen itt ſo, de egy altallyaban *Simplex narratio* haſonlatoſſag nelkûl valo mondaſa ez Chriſtuſnak: *Mindenek valamellyek az Atyae enyimek.*

Az mi nez az peldakra hamiſſan illeti ide Enyedi. Mert maskeppen az tekozlo fiue az, az mi az Atya joſaga: az ta-

karekoſe-is

karekoſc-is az, mi az Attya jova, tudni illik, *conſenſu, amore & communione bonorum tàm mobilium quam immobilium*, Eggyezeſſel, ſeretettel es az ingo bingo ſ- allando joknak kőz birafaval. Maskeppen iſmet azok az Fiu Iſtene, mellyek az Atyae, tudni illik *naturâ* termeſet ſerint valo Iſtenſeggel vagy Iſtenſeg ſerint. Mert az Fiu termeſet ſerint valo tulaydon ſületet fia az Atyanak *Rom*: 8. v. 32.

CAPUT XVI. v. 28.

Ki jőttem az Atyatul es jőttem ez vilagra, iſmet el hagyom ez vilagot es el megyek az Atyahoz.

Hogy ez igikben nyilvan ſollyon Chriſtus az Atyatul termeſet ſerint valo ſületeſeről, ſenki nem tagatta, hanem csak az ő őrők Iſtenſegenek halalos ellenſegi az *David Ferencz* hitin valok.

Micsoda az Fiunak ki menni az ő Attyatul egyeb, hanem ő tűle ſülettetni? mint az bőtűből meg tetſik. Mert kettőt mond. 1. *Ki jöttem az Atyatul*. 2. *Iöttem ez vilagra*. Hogy hogy jőhetet volna ugyan-is ez vilagra, ha eleb az Atyatul ki nem jőt volna? Mert jőni ez vilagra annyit teſen, mint az Fiunak az teſtben magat meg jelenteni. Mert *Iſten jelent megh az teſtben* 1. *Tim*: 3. v. 16. Azert eleb mint ki az Atyatul, hogy ſem mint magat az teſtben meg jelentette, mint az iginek rendi es folyaſa nyilvan meg mutattya. *Ki jöttem ugymond az Atyatul es ugy jöttem ez vilagra*. Ki menni pedig valakitűl annyit teſen, mint ſülettetni, mint *Matth*: 2. v. 6. *Mich*: 5. v. 2. *Heb*: 7. v. 5. Ezent bizonittya az Apoſtolok hiti es vallaſa-is. Mert *verſ.* 30. hittek az Apoſtőlok hogy az Iſtentűl jőt ki az Chriſtus. Az Apoſtőlok hiti pedigh ez: *Te vagy Chriſtus Iſtennek amaz fia. Matth*: 16. v. 16.

Ki jőni az Atyatul.

Valaki ez ertelem ſerint az Atyatul ki jőt, az termeſet ſerint valo fia az Atyanak, es egyenlő Iſten az Atyaval. Mert az Atya-

tul

tul az Fiunak ki jöni, annyit teßen mint ö töle ßülettetni mint eleb meg bizonitam.

De egyedul az Chriſtus jöt ekkepen ki az Atyatul, mint ö maga mongya. Azert egyedul az Chriſtus termeßet ßerint valo fia Atya Iſtennek es egyenlö ö vele.

Nem ßenvedheti ezt Enyedi. Annakokaert valameddig elmeje el ert, mind addig meg feßitette ellene.

I. *Ki menni az Atyatul nem örökke valoßuleſt jegyez.* 1. *Mert az Apoſtolok akkor tuttak meg, hogy az Chriſtus Iſtentul jöt ki, maga az elöt töt vala Peter vallaſt rola Matth:16.* 2. *Mert az, az ki jövetel nem vettethetik ellenében az el menetelnek, holot az örökke valo, ßünetlen.* 3. *Mert az Iſtenſeg nem mondatik helyet valoztatni. Emberſege ßerint ſem volt az eghben hogy onnan jöt volna.*

I. F. Hamis az *Enyedi propoſitioja*. Mert ha Szent Pal *Heb:7. v.5.* meltan mondgya az Abraham maradekirol, hogy *Egreßi ſunt ex Lumbis eius*: Ki jöttenek az ö agyekabol, az az, ßülettetenek, tehat itt-is termeßet ßerint valo ßületeſröl vagyon ßo, mint *Mich: 5. v. 2. Az ö ki jöveteli örökke valo.* mellyet Chriſtus moſt magyaraz, hogy *ki jöt az Atyatul*, az az, ßülettetet, es ugy jöt ez vilagra.

II. Az mi illeti az Apoſtolokat, tudgyuk, hogy az meddig az ßent leleknek böſeges ajandekit nem vevek, es megh nem vilagoſitatanak az Apoſtolſagnak tißtire, addig ottan ottan fel ütöt benneket az tudatlanſagnak ßikraja, mint erre kepeſt ß: Petert *Satannak*, mondgya Chriſtus *Matth:6.v.23.* Igy az Zebedæus fiaiban. Mert laſſan laſſan viddegeli es jutattya vala öket Chriſtus az ö iſmeretire. Moſtan hogy az Chriſtus illyen nyilvan tanit, nem csuda hogy vallaſt teßnek nyilvan mindnyajan az Chriſtuſrol az mint ö magok megh vallyak mindgyaraſt: *Ime moſtan nyilvan ßollaß, es ſemmi pelda beßedet nem mondaß: hiſſük hogy Iſtentül jöttel.* Maga az elött-is el hittek vala, de az hit nevekedet ö bennek naprol napra. Mit art azert ha az mit az elött-is hittek es az miröl vallaſt töttek, hogy moſtan-is azont hißik ſ azonrol teßnek vallaſt? Az elött-is tuttak, hogy az Chriſtus *amaz elö Iſtennek fia, Matth:16.*

v 16. Moſtan-is tudgyak de nyilvabban. Mert Chriſtuſ-is nyilvabban mondgya.

III. Hamis az maſodik ok-is: hogy az Chriſtuſnak öröktül fogvan valo ßületeſe az ö el menetelivel nem vettethetnek elleneben. Mert az mikeppen az örökke valoſagh, mely eppen egyßerſ-mind vagyon, igazan vettetik elleneben az mulo idönek: ugy az Chriſtus öröktül fogvan valo ßületeſe-is az ö viſſa menetelinek. Mert ßületeſe Iſtenſege ßerint valo, mely ßemelyere nez az Fiunak: viſſa menetele pedig emberſege ßerint valo mely az igaz Iſten es ember Chriſtuſra nez.

IV. Azt fecsegi itt az arant Enyedi hogy *az Chriſtus ßületeſe vagy Atyatul valo ki jövetele ſem kezdetet ſem el nem vegezödöt.* De tudgya megh hogy az Iſtenſegben ninesen idönek kezdete ſ-vege. Hat ezzel az idö ßerint valo ßüleſtül külömböztetik meg az Chriſtus örökke valo ßületeſe.

V. Vegezetre hogy az Iſtenſeg nem helynek valtozaſaval mondatik valahova menni, igaz, es ez nem engedi eggyik, hogy az Chriſtuſnak az Atyatul valo ki jövetelet ollyan hamis magyarazatra vonnyuk, mint Enyedi, kiröl mayd ßolok, hanem örökke valo ßületeſere az Fiunak, mellyet Atyatul valo ki jövetellel magyaraz. Hogy pediglen azt mondgya: *Iöttem ez vilagra*, azt az ö megteſteſüleſeröl erti. Mert az teſtben mutata ſ-jelente meg ö magat. Mert az Iſtenſeg az Fiunak ßemelyere ugy hataroztatot, hogy az az Fiu Iſten *Conſpicuus factus eſt in carne*, löt lathatova az teſtben *1. Tim: 3. v. 16.* ſ-nem mas.

VI. Azert hamiſſan ßaggattya megh Enyedi az egy Chriſtusban levö kettermeßetet: Vagy Iſten jöt, vagy az teſt. Nem az Iſten. Mert helyet nem valtoztat: nem az teſt, mert az eghben nem volt. Hat nem az Chriſtus. Mert az Ige Iſten jöt de az teſtben valo megjeleneſe altal, mely teſtben mene fel az mint mondgya: *Kijöttem az Atyatul es jöttem ez vilagra, iſmet el hagyon ez vilagot, es megyek az Atyahoz.* Mintha mondana: Iöttem az Atyatul: Mert öröktül fogva ö töle ßülettettem es az idönek tellyeſſegeben, Aßßonyi-allattul

lőttem *Gal*: 4. *v*. 4. es ugy mutattam magamat jelen lenni az testben ſ vilagra jőtnek: azert iſmet fel megyek Atyamhoz ez testben-is.

II. Iſtentul ki jöni nem egyeb, hanem Iſtentül küldetni az ö akarattyabol es parancsolattyabol cselekedni, mint Cap: 17. *v*. 8. *Megh tuttak valoba, mert te tüled jöttem*. Ugy *verſ*. 27. *&* 25.

F. Hamis idegen magyarazat ez az Chriſtuſrol: ſ. az elő hozot irás-is nem azt bizonittya. Mert az mely ki jövetelirőI az Chriſtuſnak vallaſt teſznek az Apoſtolok: *Hiſſsük, hogy te az Iſtentül jöttel*, ugyan azon ki jövetelről ſol *verſ*: 8. *cap*: 17. mellyet az bőtű nyilvan megh mutat, Mert mindenkoron azon egy ki jövetelet adgya elejekben az Tanitvanyoknak. Mert nem ketſeri az Chriſtuſnak Iſtenſege ſerint valo ki jövetele, az az, ſületeſe az Atyatul, hanem egyſeri, örökke valo. Hogy pedig utanna teſi Chriſtus: *Hittenek engemet te tüled bocsattatotnak lenni*, ſol az ő követſegben valo jarasarol, hogy ő az Atyatul követſegben bocsattatot ez főldre. Ladde mely ſepen megh valaſtya ſületeſet követſegetül? Ugyan-is bizony az jőhetet el követſegben, az ki volt az követſegnek fel adaſa előtt-is. Volt az Chriſtus. *Mert jöt az Atyatul*, az az, ſületet elősör, az utan jőt ez vilagra az testben, es ebben az valtſagot vegben viven, ugy mentfel iſmet Atyahoz. Melyből vilagoſon megh tetſik hogy az *Fiunak ki jöni az Atyatul* nem annyit teſzen, mint bocsatatni, hanem ſületettetni: Ez vilagra jőni pedig az testben megh jelenni es követſeget viſelni. Valamikor azert az ki jövetelnek utanna vettetik az bocsatas, az első mindenkor az Fiunak ſületeſet jedzi: az maſik az követſegben valo jarasrol.

III. Ez vilagra jöni ſem egyeb hanem az küldeſnek es parancsolatnak engedni, ez vilagnak magat meg jelenteni. Iſtentül jöt az Chriſtus, az az, bocsattatot. Igy jöt Baptiſta Ioan: 1. *Vala ember bocsattatot. Marc*: 1. *v*. 38. *Ioan*: 18. *v*. 37.

I. F. Az bőtű hamiſsit megh tegedet Enyedi. Mert az Chriſtus ez vilagra jőt: hat az előt ez vilagon kivül volt. Mert az mondatik jöni az varosban, az ki az előt az varaſon kivül volt. De jőt az Fiu ez vilagra az teſtnek fel vetele altal az minemű

nemű modon az előt ez vilagon nem volt. Azert hamiſſag, hogy jöni ez vilagra annyit teſzen mint az parancsolatnak engedni. Innen vagyon, hogy Chriſtus oda fellyeb azt monda az csupa emberről: *Mert ſületet az ember ez vilagban*, ſ. nem: *Mert ember jöt ez vilagra*. Mert lenni kellet volna elsőben ez vilagon kivül valahol, es ugy mondhatnad: *Am ember jöt ez vilagra*, tudni illik, az holot az előt nem vala. Ez az oka hogy mikor azt akarja jelenteni Chriſtus, hogy ő emberre lőt, azt mondgya: *Ez vilagra jöttem*, tudni illik, az teſtben az minemű modon az előt ez vilagon nem voltam.

II. Annakfelette ha nez az igaz Iſten es ember Ieſus Chriſtuſra az menyiben magat az követſegre atta az teſtben, es abban el kezdet jarni, megh engedgyük hogy az Iſtennek akarattya ſerint el inditotta ez vilagon az közben jaraſnak tiſtit. De azzal az Iſtentül valo ki jövetele nem hogy rontatnek de ſőt inkab erősitetik. Mert az mely Ige Iſten az teſtet fel vőtte, es volt az teſtnek fel vetelenek előtte, azon jart el ez vilagon az közben jaraſnak tiſztiben.

III. Vegezetre: Mas Baptiſtanak el küldetni az Hopmeſterſegnek tiſztire: mas az Chriſtuſnak ez vilagra jőni. A maz tiſztit inditotta el: imez jőt az teſtnek fel vetelere, hogy abban az valtſagnak munkajat vegben vigye.

IV. Ha az hamis Prophetak akkor mondatnak ez vilagra jöni, mikor az ö hamis tudomanyokat kezdik terjeſsteni, tehat az Chriſtuſnak is ez vilagra jöni nem egyeb, hanem tiſztit el inditani. De az elsö igaz 1. *Ioan*: 4. *v*. 1.

F. Nem igaz az *Conſequentia* Mert mas valamely hamis Tanitonak magat dögleletes tudomanya altal ki mutatni ez vilagi emberek előt: mas az Chriſtuſnak az teſtben Iſten fianak megh jelenni es az közben jaraſnak tiſztit el inditani az Atyanak akarattya ſerint. Sőt azert az Chriſtus ez vilagra, ugy az mint ſ: Pal magyarazza *Deus manifeſtatus eſt in carne*: Iſten jelent megh az teſtben 1. *Tim* 3. *v* 16. Kicsoda ez az Iſten? *Qui eſt ſupra omnes Deus benedictus in ſecula*: Az ki mindenek felet örekke aldando Iſten: *Rom*: 9. *v*. 5. *ki az Atyak közzül valo teſt ſerint*. Mi közi ha egy körőm feketeni lelked

iſmereti vagyon, ide az hamis Prophetanak alfurkbol valo maga be ßinleſenek valamely *gyülekezetben*? Az hamis Tanito jőt ez vilagra: azert jőni ez vilagra annyit teßen mint bocsattatni ki ne pőkne ezt az *conſequentiat*?

Igen jegyezteti Enyedi ezt, hogy *az Chriſtus ßületet elöſsör, es azutan jöt ez vilagra*. Mellyet meg engedűnk Iſtenſegere nézve, az mint ő maga Chriſtus mondgya: *Ki jöttem az Atyatul*, az az, ßülettettem, es ugy jőttem ez vilagra, Aßßonyiallatul leven az teſtben, mely teſtben oßtan mint igaz Iſten, megh jelenek.

V. Ha az Chriſtus valoſagoſon el bocsataſanak elötte az egekben, te hat következnek, hogy az Apoſtolok is voltanak az eghbē. De az következnes nem igaz. Mert azt mondgya Chriſtus, hogy ugy bocsattya el az ő Tanitvanit, mint ötet az Atya. Ioan: 12. v. 18. Itē 20. v. 21.

F. Hamis az következes. Mert haſonlittya Chriſtus az ő maga el bocsattataſat egyben az Apoſtoloknak el bocsattataſokkal az következegre es annak meltoſagara nezve, *non autē reſpectu præexiſtentiæ ſ.* nem pedig, eleb valo letelre nezve, az mint Enyedi facsarja. Megh tetßik. Mert az minemű következeggel bocsattatot az Chriſtus az Atyatul, az valtſaghnak munkajatul ki valva, es minemű meltoſaggal, ollyannal az Chriſtus az Apoſtolokat, ugy hogy valakik fogadgyak az Tanitvanyokat, az Chriſtus fogadgyak. *Matth*: 10. *v*. 40.

De az Apoſtolok-is voltanak az el bocsatas előt. Mert hogy hogy bocsattathattanak volna el, ha nem voltanak volna? Tehat az Chriſtuſ-is volt az teſtben el bocsattataſanak előtte-is, ugymint ßövetſegnek Angyala *Malach*: 3. *v*. 1. De mikoron az teſtben el jőve ez vilagra es az eghből kőzben jaronak mutattatek *Matth*: 3. *v*. 17 *tunc continuavit* akkor kezde elől az ő következegben valo jaraſat.

VI. Ha az Chriſtus bocsatatot az eghből, avagy akkor bocsattatot, mikor ßulettetet, avagy mikor az tanitaſnak tißti hez kezdet.

Ha az elsöt mondod, bizony az Chriſtus es az Apoſtolok nem bocsattattanak egyenlökepen. Mert mihelyen az Apoſtolok el bocsattattanak mindgyarast tanitottanak. Ha az maſikat mondod az ellenkezőknek, le romol velekedeſek, kik azt hißßik hogy az Chriſtus

ember-

emberſege amaz dicsöſeges fel tamadas elöt nem volt az egekben.

F. *Laborat inſufficienti enumeratione modorum miſsionis Chriſti.* Mert hozza kel tenni: *Avagy az teſtnek fel vetelenek elötte-is.* Mert *az Chriſtus mivel az Atyanak örökke valo ßolo Igije Ioan*: 1. *v*. 1. es *ßovetſegnek Angyala Mal*: 3. *v*. 1. ezokaert Mariatul valo ßületeſenek előtte-is bocsattatot az Atyakhoz es következegnek tißtiben jart, mint az O Teſtamentombeli bizonſagokbol megtetßik *Gen*: 16. *verſ*. 13. *&* 18. *v*. 2. *Exod*: 3. *v*. 6. *Iudic*: 6. *v*. 12. *&c*. Melyből megtetßik hogy Chriſtus az ő el bocsattataſat csak *continua*laſa altal el kezdette akkoron, mikoron jőt ez vilagra, az az, az teſtet fel vőtte. Mert igy ßol Marianak tizenket eßtendős koraban: *Avagy nem tudgyatok valae, hogy ennekem azokban kellet lennem, mellyek azen Atyame*? Mellyet ők nem ertettenek. Azert az teſtben valo el jővetele előtt-is bocsattatot. Mert *öröktul ſoguan fel kenettetet Pſal*: 45 *v*. 7. *Heb*: 1. *v*. 9. az az el rendeltetet az következegben valo jaraſra, mellyet az O Teſtamentomban el inditot az teſtnek fel vetele előt: az teſtben oßtan el jőven az O Teſtamentomban el inditattottat kezde elől, mellyet az Doctorok kőzőt úlven meg is mutata. Ez igy leven el romol az Enyedi nagy munkaval hegyzet ßarvas argumentoma. I.

Luc. 2. v. 49.

Az mit almodozik az felől, hogy *az Chriſtus es az Apoſtolok bocsattataſa nem leßen egyenlő*, megfeleltem. Mert nincsen ot ßo az el bocsattataſnak elsőſegeről, hogy abban vettetnek őßve az Chriſtus el bocsattataſa az Apoſtolokeval, hanem az bocsattataſnak meltoſagarol, hogy az minemű következegnek meltoſagaval bocsatotta az Atya az Fiat, az egy kőzben jaraſnak meltoſagatul megh valva, ollyan meltoſaggal bocsattya az Chriſtuſ-is az Tanitvanyokat. Melyben azon *authoritaſt* veßen maganak az Chriſtus az el bocsatasban az minemű az Atyae, az mellyert ßinten ugy mondgyak magokat az Apoſtolok Chriſtus ßolgajanak, mint az Atyaenak, mint az ő leveleknek kezdete megmutattya. Itt fakad tehad ki mas feleletünk-is. Mert ebben az mondasban: *Az mikeppen bocsatot engemet az en Atyam: akkeppen en-is titeket*, az bo- II.

Az Apoſtolok es az Chriſtus el bocsattataſa kőzőt valo külömbſeg.

III.

csatasban valo fellő *juſt* es meltoſagot veßen maganak Idvőzitőnk. Az mint az Atya, en-is ugy. De az Atya tellyes Iſteni hatalmaval bocsatotta az kőzben jarot. Hat az Fiu-is finten ollyan tellyes Iſteni hatalommal bocsattya az Apoſtolokat. Latod azert hogy nem az időről vagyon itt tanitas, de az bocsatasban valo *juſ*rol es meltoſagrol.

Azert az mi hitünk, vallaſunk, nem hogy meg romolna az Chriſtus menyben menetele es egyeb hitnek czikkelyei felől, de ſőtinkab erőſsődik.

Itt az arant egy akadaly vala Enyedi előt, hogy tudni illik az Szentek Iſtentúl bocsattattanak gyakorta Emberekhez, de azert nem mondatnak Iſtentúl kijőtnek lenni ez vilagra. Hat az Chriſtuſnak-is ez vilaghra valo jővetele nem azt teſi, hogy ez vilagra bocsattatot, hanem hogy az teſtben jelent meg. Eztigy akarja rontani.

VII. 1. *Az Ianos tanitaſa menyből volt.* 2. *Az Chriſtus nagyob hatalommal bocsattatot, hogy ſem mint akar ki mas.* 3. *Sokat cselekettenek es montanak az ßentek, kiket meg nem irtanak. Azert hihető hogy volt ollyan ßolaſnak formaja felölek.* 4. *Olvaſunk haſonlo mondaſokat: Ezeket mondgya az Vr. Az Vr bocsatot engemet.*

I. F. Az mi az elſőt illeti, vay mely jol erti Enyedi, hogy maskeppen vagyon az *Baptiſta* tudomanya az eghből: maſkepen az Chriſtus. Az tudomany mennyei, mert Iſtentúl az eghből ſarmazvan mennyeieket tanit. *Az Chriſtus mint termeßet ſerint valo Iſten jöt az Atyatul, es jöt ez vilagra az teſtnek fel vetelere ugy hogy az mely teſtet Aſßonyiallattul fel vött Gal:* 4. *v.* 4. *abban mint Iſten ugy jelent meg* 1. *Tim:* 3. *v.* 16. *es az Iſtenſegnek minden tellyeſſege valoſagoſon lakot benne Coloſ:* 2. *v.* 9. Azert az első ok ſemmit nem bizonit.

II. Megh engedgyük, hogy az Chriſtus nagyob hatalommal bocsattatot el egyebeknel. Mert noha mindenhato Iſten termeßet ſerint Iſtenſegeben *Apoc:* 4. *v.* 8. mindazaltal az menyiben Iſten es ember az emelynek eggyeſſegeben *Data eſt ei omnis poteſtas*, adattatot ő neki minden hatalom: *Matth.* 28. *v.* 18. De ez ſemmiben megh ſem illeti az mi crőſſegünket nem hogy meg bantana.

Az

III. Az harmadik ok csak emberi velekedes: *Hihető*: azert ugy vagyon. En-is azt mondhatom: Hihető, azert nincsen ugy. Ely nyilvan valo iraſſal, valaßod leßen.

IV. Az negyedik meg ollyan. Mert ſoha Enyedi azt meg nem bizonittya, hogy *Iſtennek ßolgaja lenni*: *Ezt mondgya az Vr*, annyit tegyen, mint, *Chriſtus jöt ez vilagra.* Mert az Szentek ez vilagon leven, hivattattanak es bocsattattanak le az emberektúl, nem az egből ide ala, ſem ßűztúl ßülettettek Emmanuelek, velünk Iſtenek, ſem kőzben jarok: ſem mindenhatalommal, de mint ßolgak. Az Chriſtus penig *kijöt* elsőben *az Atyatul az örökke valo ßules altal*, annak utanna *az időnek tellyeſſegeben ugy bocsatotta el Iſten az ő eggyetlen egy ßulöt Fiat, hogy az teſtet az Aßßonyi-allattul fel vegye, es abban magat meg mutaſſa ez vilagon lenni. Gal.* 4. *v.* 4.

V. De laſſuk az Chriſtus mondaſat: *Ki jöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra, es iſmet el hagyom ez vilagot.* Itt ket dolog vetetik egyben: *Kijöttem* ezzel: *El hagyom.* Mert hogy hogy hadnael ez vilagot *viſſont, iſmét*, ha eleb nem jőt volna ez vilagra? Te az Templomban megy hazadbol, azt mondod: Viſſont oda megyek, az honnan jőttem. Ugy az Chriſtus az egekből jőt, ſ azt mondgya: *Viſſont oda megyek, az honnan jöttem.*

Az valoſagoſon hadgya el ez vilagot, es megyen az Atyahoz, ki az elöt valoſagoſon jöt vala ki az Atyatul, es jöt vala ez vilagra.

De az Chriſtus valoſagoſon el hatta ez vilagot, es ment az Atyahoz, mint ő maga bötu ſerint mondgya, es ez igecskevel bizonittya: viſſont, iſmet.

Azert az Chriſtus valoſagoſon jöt vala az Atyatul, es jöt vala ez vilagra.

VIII. Ez ige: Iſmet. *Görögül* πάλιν *noha gyakor helyen azt jedzi, hogy*, maßßor is, ujonnan *es kettőzteteſt, de mindaz altal itt nem azt jegyzi, hanem* πάλιν viſſontag ellenebe, *mint Matth.* 4. *v.* 7. 2. *Cor.* 10. *v.* 7. *Annak ſ lette Chiaſmus vagyon itt, melyben az ellenben vetet reßek kereßtul allnak egymaſnak elleneben.*

F. Hamis az *conſequentia*. Mert nem eleg ha ßent Mathenal es ßent Palnal ollyan jegyzesben vagyon, azert itt-is. Mert

ennek

ennek az igenek: *vißont*, jegyzeſet, hogy tudni illik *kettőzteteſt* jegyezzen, ez ket ige *determin*allya ſ-vonßa erre az jegyzeſre: *Ki jöttem*: *El hagyom*. Mert ha elſőben ki nem jőt volna az Atyatul es nem jőt volna ez vilagra, ſoha bizony nem mondotta volna, *iſmet el hagyom ez vilagot*, de igy: *El hagyom ez vilagot*. Mint Henoch, minek utanna ßüntelen jart volna az Iſtennel, el hatta ez vilagot, de nem *vißont*, ſem *iſmet*. Mert nem jőt volt az eghből ala, hogy iſmet el hagyhatta volna ez vilagot. Mert *az megyen iſmet fel az egben, az ki le jöt volt az egből, az embernek fia, ki az eghben vagyon. Ioan. 3. v. 13.* Melyből vilagoſon megh tetßik, hogy ez ige: *Iſmet, vißont, præſupponit priorem deſcenſum*, elől veti az első le jővetelt, es kettőzteteſert vetetik Enyedi ellen. Az bizonſagok nem ide valok, mint oda fellyeb egy ßoval meg jelentem.

Az mi illeti az Chiaſmuſt, nem ide valo, illetlen. Mert Chriſtus az Atyatul valo ki jővetelet, es ez vilagra valo jő vetelet veti ezzel ellenben. *Iſmet el hagyom ez vilagot, es Atyamhoz megyek.* Ezt bizonittya az Apoſtolok mondaſa: *Ime moſtan nyilvan ßolaß, es ſemmi pelda-beßedet nem mondaß, moſtan tudgyuk, hogy tudß mindeneket.* Melyből meg tetßik, hogy az első mondaſt az utolſobol kel magyarazni: *Iſmet el hagyom ez vilagot.*

IV. Tagadgyuk ezt. 1. Mert az elsö mondaſt maskepen erthetni, az maſik mondaſt iſmet maskepen. 2. Mert az ellenkezők is az el ö ki jövetelt az Iſtenſegre magyarazzak: az maſikat az emberi termeßetre. Hat mi ſem vetünk, ha az elsöt maskepen magyarazzuk, maskepen az maſikat. 3. Mert Iſtenſegeben jöt le, Iſtenſegeben es emberſegeben ment fel, hat maskepen jöt le, maskepen ment fel. Eph 4. v. 9. 4. Ha ßuleteſe utan, fel tamadaſa elött menyben volt, nem leßen akadaly az dologhan.

F. Enyedi ketfele ßakaßtya az Chriſtus mondaſat. Eggyik ez: *Iöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra.* Maſik ez: *El hagyom ez vilagot, Atyamhoz megyek*, es azt mondgya előßör, hogy az elsőt maskepen magyarazhatni, maskepen az maſikat. Ha kerded hogy hogy? 2. Mi reank tér, es azt mondgya, hogy ha nekünk ßabad az elsőt maskepen magyaraznunk, ſ maskepen az maſikat, nekiek-is ßabad. De tudgya megh, hogy az

mi ßa-

mi ßabadſagunkal nem ßabad neki *abu*talni ſ-tevelygeſre okot venni. Mert mi az első mondaſnak ket czikkelyet az ßent iras ßerint igy magyarazzuk: *Ki jöttem az Atyatul*, az az, *ßulettettem.* Mert ez ertelem ßerint ki jüni valakitul, annyit teßen mint ßületteti *Matth*: 2. *v. 6. Heb*: 7. *v. 5.* Az maſikat: *Iöttem ez vilagra* igy: *Az teſtben megjelentem, Ige leven, teſte lettem, Ioan*: 1. *v.* 14. Az maſodik reßet igy: *El hagyom ez vilagot, es Atyamhoz megyek vißont*: az az, az emberi teſtet fel vißem es en ki igaz Iſten es ember vagyok az egy ßemelyben fel megyek az egekben. Nem fer ez Enyedi fejeben ſ-azt mondgya 3. hogy maskeppen jőt le, maskeppen ment fel. De tudgya meg: hogy mely az Iſtennek fia jőt ez vilagra tudni illik az teſtnek fel vetele altal azon Iſtennek fia ment fel, kinek valaminemű volt ala jővetele Iſtenſegeben, ollyan volt fel menetele-is azon ő Iſtenſegeben. Hogy pediglen az megh teſteſült Ige Iſten az teſtben ment fel, helnek valtoztataſaval az teſtre nézve, az nem rontya az ő Iſtenſege ßerint valo fel menetelinek modgyat. Mert az ket külömbőző termeßet az egy ßemelyben megh tartotta az ő tulaydonſagat. Azert nem az le jővetelben, ſem az fel menetelben, hanem annak modgyaban valo külömbſeget jegyezzük meg az iraſſal. Mert az Ige Iſten le jővetelinek modgya, az ő meg teſteſüleſe: Mert igy jőt ez vilagra es igy jelent megh az Ige Iſten az teſtben ez vilagon 1. *Tim*: 3. *v.* 16. Fel menetelinek modgya ez, hogy az megh teſteſült Ige Iſten ment fel *Eph*: 4. *v.* 9. Mellyet hogy mi ekkeppen magyarazunk az iraſſal, nem adunk Enyedinek ßabadſagot arra, hogy ő-is az mint neki tetßik ugy magyarazza.

Az mi illeti az ß. Pal mondaſat *Eph*: 4 *v.* 9. arrol oda alab leßen ßonk. Itt az teßem hozza, ha ugyan azon ment fel az eghben, az ki ala jőt az földre, tehat volt az Chriſtus az eghből valo ala jővetelinek előtte. Ha volt, tehat igazan magyarazzuk, hogy az *Chriſtus az Atyatul jöt ki elsöben*, az az, ßületteteT, es az utan ugy jőt el az teſtben, melyben az valtſagot veghben viven, *vißont* oda ment *ubi erat prius* az holot az elől vala, mint oda fellyeb meg mutata Chriſtus ő maga. *Ioh*:

Az Chriſtus fel menetelinek es le jővetelinek modgya.

6. verſ. 62. De ebből ſem ſedhet ez artalmas pok merget, hog ha nekünk ſabad igy magyaraznunk, azert neki-is. Mert tőb vagyon az *concluſio*ban: mely ha helyben maradhatna, akar mi Eretnekſeg is meg oltalmaztathatnek. Imez imigy magyarazta: azert neken-is ſabad igy.

Az mi az utolſot illeti, arra derekas valaſſa vagyon oda fellyeb *cap: 3. v. 13.* Laſſad ott. De nem illik el menni az bőtű mellől. Mert az Apoſtolok mondgyak, hogy nyilvan ſol az Chriſtus homaly nelkűl, mellyet ők-is ertenek.

X. Nem vilagos. Mert nem azt mondgya Chriſtus, hogy menyből alajöt, hanem hogy az Atyatuljöt ki. Annakſelette veltek ezt az Apoſtolok, hogy ertik, de nem ertettek. Mert ha ertettek volna, ſoha fel tamadaſa felől nem ketelkettek volna. Azert az Apoſtoloknak abban az időben valo itileteknek nem kel annyit tulaydonitani Vegezetre ha helyben hadgyak azt, hogy Chriſtus valoſagoſon az eghben volt fel tamadaſa előt, ſemmit nem forgathatnak ellenünk.

I. F. Nagyobbat mondot az Chriſtus ebben: *Az Atyatuljöt tem ki*, hogy nem mint ebben: *az egekből jöttem.* Mert amazzal az Atyatul valo fűleteſet jelenti: immezzel pedig helyet, az eget. Mikor ezokaert azt mondgya: *az Atyatuljot ki*, elsőben es az utan *jöt ez vilagra* elegh nyilvan megjelenti, hogy az eghből jőt. Mert onnan *bocsatotta ki Iſten az ő fiat, hogy Aſſonyi allattul legyen. Gal: 4. v. 4.*

II. Az margora illyen dolgot jedzettenek az Samoſatenicuſok: *Parabola vocatur apertiſſimus ſermo Chriſti Matth: 15. v. 15.* Pelda beſednek mondatik az Chriſtuſnak nyilvan valo beſede.

De hamiſſat mondanak. Mert *verſ: 13.* illyen pelda beſedet ſol Chriſtus: *Minden planta, valamellyet az en mennyei Atyam nem plantalt, ki ſaggattatik.* Szent Peter keri Chriſtuſt, hogy ez pelda beſedet magyarazza meg nekiek. Ihol azert mely hamiſſak az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſegenek megh dűhődőt halalos ellenſegi, akar ki-is altal lathattya.

III. Az mi nezi az Enyedi peldajat: Hogyha az Apoſtolok az Chriſtuſnak beſedet altal nem ertettek volna, hogy hogy hatta volna helyben Chriſtus ez ő vallas teteleket: *Moſtan nyilvan ſolaſs es ſemmi pelda beſedet nem mondaſs: moſt tudgyuk hogy tudz*

tudz mindeneket. Avagy mindgyaraſt nyilvan megh tanitotta volna őket, mint *Matth: 13. v. 10. 11. &c.*

Hogy ketelkedni lattatnak az Chriſtuſnak fel tamadaſa felől, nem rontya el ſem fel tamadaſat-ſem menyben menetelet az Chriſtuſnak: azert nyilvan vagyon az bőtűben, hogy ők ertettek az Atyahoz valo menetelről: Mert itt az fel tamadasfelől ſo ſincsen. Mert nyilvan valo az Chriſtus beſede: *El hagyon ez vilagot: Atyamhoz megyek.* Kicsoda ne ertene ezt? Meg-is tudatlanſaggal es ertetlenſeggel vadolhya Enyedi az Apoſtolokat.

Vegezetre nyilvan vale eretnekſeg vag Iſtentelenſeg azt allatni, hog az Apoſtoloknak abban az időben valo iriletteknek nē kel allani. Peter az előtt teve az Apoſtolok kepekben amaz vallaſt: *Te vagy elől Iſtennek amaz fia Matth: 16 v. 16.* Nem kelle helyt neki adni? Volt ő bennek-is az fogyatkozas, mely ottan ottā fel őtlőt az ő elmejekbē, de azert valamit az Chriſtus ertelme ſerint az ő ſemelyeről es tiſztiről ſollottanak, helyes. IV.

Utolſor. Volt az Chriſtus mind teſt ſerint valo fűleteſenek előtte, mind utanna valoſagoſon az eghben Iſtenſege ſerint, ugymint ki minden helyeken volt, vagyon es leſen. Azert nyilvan valo az Chriſtus mondaſa az Apoſtolok bizonſag tetelek ſerint. V.

CAPUT XVII. v. 5.

Moſtan annakokaert dicsőits megh engemet Atyam magadnal, mely dicsőſegem volt te nalad, minek előtte ez vilag lenne.

Ez mondasban kőnyőrög az Fiu az Atyanak, de az menyiben kőzben jaro es Pap. Kevannya pedig, hogy *azzal az dicsőſeggel dicsőiteſſek meg, mely volt vilag teremteſének előtte az Atyanal,* melyből illyen erőſſeg adatik előnkben.

Valaki őröktől fogvan birta valoſagoskepen az dicsőſeget az valoſagoſon volt. Mert valoſagoſon birni valamit elől veti azt az ki birja. Mert ha Poſſeſſor biraja nem volna, nem-is mondathatnek birni.

De az Christus öröktul foguan valoſagoſon birta az dicsöſeget. Im ö maga mondgya: Azzal az dicsöſeggel, mely dicsöſegem te nalad volt vilag teremteſenek elötte.

Azert az Christus valoſagoſon volt öröktül fogua es termeßet ßerint valo Iſten.

Guggollya ezt Enyedi es imillyen modon gúgyög ellene.

I. *Vagy valoſagoskepen es hatalommal,* Actu & potentia *birta Christus öröktul foguan az dicsöſeget: vagy el rendeleskepen. Nem valoſagoſon. 1. Mert mivel Iſtennel mindenek jelen vadnak: ezokaert az mit az hivek remellenek, hogy jövendöben birnak, mondgyak, hogy öröktul fogua birjak Eph. 1. v. 4. 2. Tim: 1. v. 9. Act: 17. v. 5. mellyek mindazaltal Igiretböl, Iſten tanacsabol, Vegezeſeböl, keßiteſeböl es eleve valo el tudaſabol mondatnak örökke valoknak. Tit. 1 v. 3. Matth: 25. 1. Pet: 1. v. 20. Igy birja vala Chriſtuſ-is az dicsöſeget. 2. Mert azt az dicsöſeget az Atyanal mondgya lenni. Az mi pedig maſnal vagyon azt ſenki nem birja. De csak Chriſtus csak erös hittel es remenſeggel birja vala.*

I. Valoſagoſon birni az dicsöſeget öröktül fogvan Iſtene.

F. Hamis ez agas-bugas czelvetes az Christus felöl. Mert birni valoſagoſon az dicsöſeget vilag teremteſenek elötte, nem egyeb, hanem örök Iſtennek lenni. Ne vigyorogj, im meg mutatom. Ez vilag teremteſenek elötte ſemmi nē volt egyeb az ö magatul valo örök Iſtennel, ki dicsöſeges az ö Iſtenſegeben annyera hogy ö tőle el ßakaztani ezt az dicsöſeget, ßentſeg tőres. Mert az Iſtenſeg, dicsöſeg: es az dicsöſeg, Iſtenſeg Chriſtus mondgya, hogy birta ezt az dicsöſeget vilag teremteſe elöt Hat az Iſtenſeget birta. Mert *ez az en nevem, es az en dicsöſegemet maſnak nem adom. Eſ:* 42. *v* 8. Ez az dicsöſeg Chriſtuſe *Ioan.* 2. *v.* 11. *Meg jelente,* ugymond ß. Ianos, *az ö dicsöſeget,* az az, az ö Iſtenſeget az csuda tetelben. Ez az dicsöſeg avagy Iſtenſeg lakik az Chriſtusban valoſagoſon minden tellyeſſegevel. *Coloſ:* 2. *v.* 9. Ezt birta öröktül fogua *Actu & Naturâ.*

II. Hogy pedig kevan ezzel megh dicsöitetni, ertſed az ßolgai abrazatrol, mellyel mint valami felhővel be fedeßtetve vala ideig ez az ö dicsöſege ſ-Iſtenſege. Mintha az napot felleg boritana be es azt mondana: űzd el ez felhőt had terjedgyen ki ez vilagra az en fenyem: ßinten ugy ßol az Chriſtus:

ſtus: Atyam hozd el az orat melyben ez ßolgai abrazatnak alazatoſſaga alol az, az en Iſtenſegem ſ-dicsöſegem, mellyet vilag teremteſenek elötte birtam, terjedgyen ki ez vilagra, az az, jelennyek ki mindeneknek.

III. Az mi az első okot illeti, igaz az hivekről, kiknek az Ur Iſten dicsöſeget ßerzet, mely nem egyeb, hanem az ö dicsöſegenek ßarnyeka, ſengecskeje, mellyet az hivek az Iſtennek igireti es rendeleſe ßerint birnak, *Eph:* 1. *v.* 4. 2. *Tim.* 1. *v* 9. De az Chriſtuſrol nem igaz. Mert mint *igaz Iſten es örök élet* 1. *Ioan.* 5. *v.* 20. mint *mindeneknek ſ-lot örökke aldando Iſten, Rom:* 9. *v.* 5 termeßet ßerint valoſagoskepen es hatalommal birja azt az dicsöſeget. Mert Iſten ſem lehetne, ha nem birna azt az ö dicsöſeget. Azt mutata meg az Apoſtoloknak, 2. *Pet.* 1. *v.* 16. Az hivek Iſtennek rendeleſe ßerint, es eleve valo el lataſabol birjak az dicsöſeget: Azert az Chriſtuſ-is. Hamis az *conſequentia*: Mert ollyan külömbſeg vagyon az Chriſtus közöt es az hivek közöt, mint az dicsöſegnek Authora, fő oka, biroja es meg adoja közöt, ſ-az el vevők közöt. Sajattyanak kel annak lenni az dicsöſegnek, az ki maſnak azt tellyes hatalommal, mint első ſ-fő ok adgya, az minemű az Chriſtus. *En örök életet adok nekik. Ioan.* 10. *v.* 28.

Kellet penig arra az dicsöſegre menni az halal altal *Luc:* 24. *v.* 26. de az menyiben közben jaro az ßolgai abrazatbol.

IV. Hogy vegezetre az Atyanal mondgya lenni azt az dicsöſeget, azzal valaßtya meg az ö dicsöſeget az hiveknek dicsöſegektül. Mert az Fiunak dicsöſege vagyon az Atyanal, ugymint, eggyetlen egy Fiunak dicsöſege, az honnan annak az dicsöſegnek *ſplendor*anak, fenyeſſegenek mondatik, *Heb.* 1. *v.* 3. Mert vilag teremteſenek elötte volt fenyeſſege az Fiunnek az Atyanak dicsöſegenek Iſtenſegenek allattya ßerint. De az hiveknek dicsöſegek vagyon az Iſtennel, mint fogadot fiaknak az Chriſtusban hitöknek altala, mellyet moſtan az Iſtennek igireti es eletre valo el tudaſa ſzerint birnak.

V. *Az mi maſnal vagyon, azt ſenki nem birja. De az Chriſtus dicsöſege az Atyanal vagyon.* Ergo. F. *Az mi maſnal vagyon,* tudni il-

VI. lik kik egymaſtul meg kúlömböztetnek, es nem eggyek, az nem birja ezt, az mi az maſiknal vagyon De az Chriſtus dicsőſege az Atyanal vagyon, kivel egyenlő Iſten: *Phil.* 2. v. 5. Azert az Chriſtus az Atyanal levő dicsőſeget ugy birja, mint ſinten az Atya. Mert egy ő vele Iſtenſegeben. *Ioan.* 10. *verſ.* 30.

Adgyuk viſſa azert az Enyedi argumentomat illyen modon. Vagy valoſagoskepen hatalommal es termeſet ſerint birja Chriſtus az dicsőſeget: vagy el-rendeleskepen, igiretből, Iſten tanatſabol. Nem illyen modon. 1. Mert Ura az dicsőſegnek nem lehetne, az David es az ſent Pal tanitaſa ellen. *Pſal.* 24. *v.* 7.8. 1. *Cor.* 2. *v.* 6. 2. Mert nem ugy mint fő ok adna az dicsőſeget, es nem ſajattyat, mely az ő maga mondaſanak ellene vagyon. *Ioan* 10. *v* 28. holot *az ki hiſſen ü benne, örök elete vagyon. Ioan.* 3. *v.* 16. 3. Mert nem fellyebben valo meltoſaggal birna az dicsőſeget, mint az hivek, az mely keptelen, ſ-az többi Hat termeſet ſerint birja.

II. Birni, ſ-adatnak lenni az dicsőſegnek, ugyan azon. Mert az kinek adva vagyon, az birja. Azert következik, hogy az hivek is örökke valok leſsnek.

F. Enyedi maga talalt maganak mi nevünkel egy *exceptiot* ſent Pal tanitaſabol, 2. *Tim*: 1. *v.* 9. holot az hiveknek mondatik adatni az dicsőſeg De az Chriſtus birja. Ez ellen feiel: mellyet mi az hivekről meg engedünk, hogy mind adattatot nekiek az dicsőſeg, ſ-mind penig birjak azt, de kegyelem ſerint, mellyet Enyedi ha tagad, az derek ſent iraſt tagadgya. De az Chriſtus birja termeſet ſerint, mint dicsőſegnek Ura: adattatot-is neki, mint termeſet ſerint valo eggyetlen egy ſülől Fiunak, mikor az örökke valo ſüles kőzben vele kőzőltetet, es az dicsőſegnek allat ſerint valo fenyeſſegeve lőt, ugy-mint az Atya ſemelyenek ki metſet belyege *Heb.* 1 *v.* 3. Erről az dicsőſegnek *manifeſtatio*jarol, ki nyilatkozaſarol ſol ide alab *verſ*: 24. *Hadlaſſak az en dicsőſegemet*: az az, annak az en dicsőſegemnek valami ſarnyekat, mint ſol ſent Peter 2. *Pet*: 1. *v.* 16. Azert ezek igy leven, mely igen nagy kúlömbſeg legyen az hivek kőzőt es az Chriſtus

kőzőt

kőzőt ez dicsőſegnek biraſara nezve, akar ki-is altal ertheti.

Az mely őſve hordaſat az igeknek itt az arant rebeſgeti Enyedi, hogy tudni illik ez: *Ez vilag teremteſenek elötte*, ezzel: *altal*, egyben valo, noha az Chriſtuſnak őrők Iſtenſegere nezve meg alhat, mert az őrőkke valo ſüles altal, vilag teremteſenek előtte kőzle vele az Atya az dicsőſeget: mind az altal azt az czikkelyt: *Vilag teremteſenek elötte*, chez kel adni: *volt te nalad*, hogy legyen: Azzal az dicsőſeggel, mely vilag teremteſetűl fogua volt te nalad. Mert az Atya dicsőſege az ő Iſtenſege, mely ſerint egyenlő Iſten az Fiuval.

III. Ha ez dicsőſeg valami Iſtenſeget jegyez, avagy az Atyaval valo egyenlőſeget; tehat az Apoſtolok is örökke valo Iſtenekke leſsnek. Mert v. 22. *ezen dicsőſeget mondgya, hogy adta az Apoſtoloknak*

F. Tagadgyuk az *conſequentiat*. Mert igen igen nagy kúlömbſeg vagyon az Atyanak dicsőſegenek az ő Fiaval valo kőzleſe kőzőt, es az Fiunak dicsőſegenek az Apoſtolokkal valo kőzleſe kőzőt. Mert az Atya kőzlőtte az ő dicsőſeget az ő Fiaval allattya ſerint, az mellyert *ſplendor gloriæ*, dicsőſegnek fenyeſſege az ő Iſtenſegeben: *Heb*: 1. *v.* 3. es igy *mindenek az mellyek az en Atyamé, enyimek*. Hat az Iſtenſeg-is az dicsőſeggel eggyűt, *Ioan*: 16. *v.* 15. Az Fiu peniglen kőzlőtte avagy adta az ő dicsőſeget az Apoſtoloknak, nem allattya ſerint, de kegyelem ſerint annak az dicsőſegnek bodogſagat, ſengeit. Mert az Atyanak ęlő abrazattya az Fiu, ugy tűndőklik az Evangeliomban, hogy valakik őtet hitőknek ſemeivel nezik, azokat az ő dicsőſegenek *radiuſ*val, ragyogo fenyeſſegevel, az az, az ő ſentſeges Iſtenſegenek vilagaval meg vilagoſittya annyera, hogy Iſten abrazattyava valoztattya, az mellyert *efficiuntur divinæ conſortes naturæ*, az Iſten termeſetinek reſeſi leſsnek, 2. *Pet*: 1. *v.* 4. nem az Iſteni termeſetnek allattyara nezve, mint az Fiu, hanem az *qualitas*okra, nemineműſegekre nezve, mellyet az Chriſtus nemz az hivekben ſent Lelkenek altala. Ezek igy leven, igen ha-

miſſan

missan almodozik Enyedi, ôßve kôtven az Apoſtolokat es egyenlôve tôven az dicsôſegnek biraſaban.

De itt az arant tapaſtallya meg ez vilag Enyedinek vakmerô batorſagat. Mert az minemû nyilvan valo bizonſagtetele vagyon Idvôzitônknek az maga ôrôk Iſtenſege felôl *verſ:* 3. *cap:* 17. el halgatta. Mert nem fert annak meg bonczolaſahoz: Felt is, hogy *inſanumma*, oktalanna ne legyen az ô kônyve.

CAPUT XX. v. 28.

Felele Thamas, monda nekie: En Uram es en Iſtenem.

Hogy mi az Chriſtus Ieſuſnak ôrôk Iſtenſegenek iſmeretire juthaſſunk, kel azt el inditani attul az iſmerettûl, az mely kôzeleb valo es kûnnyeb. Mert ugy mondottak nemellyek, hogy *az ember Chriſtuſtul vitettetünk mi az Iſten Chriſtuſnak iſmeretire.* Pelda Thamas. Mert mikoron û-is az Chriſtus teſtenek meg tapogataſabol valoban meg iſmerte volna à Chriſtuſt fel tamadotnak lenni, azontul elmejeben ôrlôt, hogy az Chriſtus nem volna csupa ember, ugy-mint, ki tulaydon ſajat maga erejebôl tamadot volna fôl az halalbol az ô maga mondaſa ßerint, *Ioan:* 2. *v.* 19. *Item* 10. *v.* 18.

Azert ertelme az Thamas mondaſanak ez: Immaron ſemmit nem ketelkedem, de nyilvan valoſagoſon iſmerem ſ-vallom, hogy fôl tamadtal, es egyßerſ mind iſmerlek ſ-vallom-is, hogy te en Uram es en Iſtenem vagy.

Vagy igaz ez Thamas vallaſa az Chriſtus felôl, vagy hamis. De hamiſnak mondani, Iſtentelen eretnekſeg. Hat igaz: ha igaz, az Chriſtus termeßet ßerint valo ôrôk Iſten. Nem ßenvedheti ezt az Chriſtuſnak ellenſege Enyedi.

I. Ha az termeßetben ez ugyan be eltatot, hogy mikor valami veletlen dolog akad eleiben hirtelenſeggel, almelkodaſſal Iſtent emlitſen, tehat Thamaſ-is csak almelkodva emlitet Iſtent. De az elsô igaz Heliodorus vallya Iupiter felôl: az Papaſok-is Ieſuſt, Mariat emlitnek.

F. Ha-

F. Hamis az *conſequentia*, kôvetkezeſe az elsônek. Mert az tôb Tanitvanyoktul nyilvan meg tudta vala Thamas, hogy fel tamadot az Chriſtus, kiknek beßedeknek noha egy elsôben keves hitelt lattatik adni Thamas: mind az altal be ûl elmejeben, hogy fôl tamadot az Chriſtus, es nem ſokatlan ſ-veletlen dolog adatik eleiben. Annak-okaert ez az hirtelen valo kialtas: *En Vram es en Iſtenem*, mutattya megh, hogy Thamasban az hit nem fogyot volt el. Mert nem az Iſtenſeget tapogatta az Chriſtus oldalaban, hanem azokbol az jegyekbôl ſokkal tôbbet vesen eßeben, mog ſem mutatnak. I.

De az bôtû egy ßoval meg hamiſsittya Enyedit. Mert igy vagyon: *Reſpondit autem Thomas & dixit E I.* Felele Thamas es monda *Neki*, tudni illik az Chriſtuſnak. Melybôl vilagoſon meg tetßik, hogy nem almelkodas ßerint maſra valakire viſi ßavat meg hatarozaſnelkûl, hanem meg hatarozaſſal az Chriſtuſra egyeneſen. II.

Az mi nezi az almekodaſt az emberekben, mellyet Heliodorusbol, Catullusbol, Terentiusbol es tôb poganok iraſibol bizonitaß, tied legyen: mi meg elegßûnk az ßent iraſſal. De nezzed hajo vagy ſ-itild megh: Az Papaſok almelkodva mondgyak: Ieſus Maria. Azert Thamaſ-is: En Uram en Iſtenem: Micsoda ennek *conſequentiaja*? De legyen valami. Hogy az Papaſok Ieſuſt Mariat emlitik almelkodva, nem Ieſuſe az Ieſus, nem Mariae Maria? Igy ha Thamas almelkodva mondgya-is az Chriſtuſnak: En Uram es en Iſtenem, nem ô Ura Iſtene az Chriſtus? Veßßen el az Samoſatenicuſok hamis *conſequentiaja*: maradgyon meg az igaſſag. III. Nota benè.

II. Ez illyen ßolaſnak formaja Dixit ei *monda neki, annyit teßen: Mondot az ô ßava utan, vagy: Halvan ßavat, mondot utanna. En Vram, &c. Luc.* 14. *v.* 16. *holot az pelda beßedet mindeneknek mondta. Ioan.* 14. *v.* 22. 23.

F. Itt-is az bôtû hamiſsit megtegedet Enyedi. Mert Thamaſnak egy altallyaban Chriſtuſſal vagyon beßede. Mert miczelyen Thamas beßedet el vegezte, mellyet az Chriſtuſrol monda, ottan utanna teßi Chriſtus. Mert *latta lenge met Thamas es hittel*, (tudni illik en benne m.) *Boldogok az kik nem latnak* I.

es hiſsnek: Melyből nyilvan megtetſik hogy ſz. Thamas hatarozva ſol az Chriſtuſrol ſ-nem kagymaba, az mint Enyedi veli. Az bizonſagok nem ide valok akar ki-is altal lattya.

II. Az hit Iſtenben vagyon. Mert *atkozot az ki emberben bizik Ierem. 17. v. 5.* Thamas hit az Chriſtusban. Azert vagy csupa emberben hit es az Ieremias *ſententiaja* raytya: vagy Iſtenben az mint ő maga vallya: *En Vram es en Iſtenem* Hogy pedig ugy hit az Chriſtusban, mint Iſtenben, boldog erőtte, azt mondgya Idvőzitőnk neki.

III. Thamas az fel tamadasbol Iſtenſeget nem itilbetet. Mert az feltamadas annak tulaydonit Iſtenſeget, az ki az holtat maga erejevel fel tamaztya. De az mit Thamas tapogat, embert mutatot. Mert az Iſten meg ſem hal.

I. F. Hamis az Enyedi velekedeſe, hogy Thamas nem itilt volna Iſtenſeget az Chriſtus fel tamadaſabol. Mert halotta vala halala előt az Chriſtuſtul: *Rontſatok el ezt az Templomot, es harmad napon fel eppitem azt. Ioan: 2. v. 19.* Hallotta vala azt-is: *hatalmam vagyon le tennem eletemet es azt iſmeg fel vennem. Ioan: 10. v. 17.* Moſtan immar ez őtlik elmejeben: Ihol az mit mondot vala halala előt, moſtan latom be telliyeſedetnek lenni, azert *en Vram es en Iſtenem* vagy.

II Sz. Pal pedigh ugyan tapaſtalhatokepen mondgya, hogy *meg bizonitatot hatalmaſon Iſten fianak lenni az ſzentelő lelek ſzerint, az halalbol valo fel tamadaſnak altala. Rom: 1. v. 4.* Nem azert mintha annak előtte Iſtennek fia nem volt volna, hanem az fel tamadasban nyilvan jelent ki, hog az ſzentelő lelek altal, az az, Iſtenſege altal tamadot fel, es Iſten. Laſd meg az megjedzet helyen.

III. Itt tulaydonit azert az Chriſtus maganak Iſtenſeget, mert maga ſajat Iſtenſegevel tamadot fel, mellyet ert jol es el hit Thamas. Hogy pedig az Chriſtus fel tamadaſa gyakor helyeken az Atyanak tulaydonitatik, nincsen ellene az mit mondok. Mert az fel tamaſztas oly munkaja Iſtennek, mely kőz az harom ſzemelyekkel: *Opus ad extra*, mint maganak tulaydonittya azt Chriſtus *Ioan: 5. v. 21.* de nem ki rekeſztve onnet az Atyat. Annak-felette az Atya az Iſteni cſelekedeteknek

kut

kut feje, eredete, ſ-azert tulaydonitatik neha ő neki. Vegezetre Chriſtus ollyankor az ſolgai abrazatban adatik előnkben.

IV. Embert tapogat Thamas, de Iſtennek es ő Uranak hiſi azt az kit tapogat. Nem halhat meg az Iſten, de veret ontya azert az Iſten, es azon kereſi az Anyaſzent-egyhazat. *Act: 20. v. 28.* Mert *az dicsőſegnek Vra öletet meg az ki igaz Iehova ſeregeknek Vra Pſal: 24. v. 8.* azt mondgya ſzent Pal: *1. Cor. 2. v. 8.* maga azon ban az ember Ieſus Chriſtus abban az ő termeſzetiben, mely meg halhat vala. Enyedi teſtet tapogatta valaki, azert nem volt lelke. Maga-is tagadna ezt Enyedi.

IV. Nem mindgyaraſt örök Iſten, az ki Vrnak ſ-Iſtennek mondatik. 1. Cor: 8. Mert ſok Vrak Iſtenek vadnak. Igy meg engedgyük az Chriſtuſt Iſtennek s-Vrnak lenni.

F. Ha meg engeded Urnak ſ-Iſtennek lenni az Chriſtuſt, meczettel eddig valo csavargaſiddal. Vagy őrők Ur es Iſten az Chriſtus: vagy idő ſzerint valo. Nem idő ſzerint valo. Mert *Ivy Iſten te közötted ne legyen, ne-is imadgyad azt Pſal. 81. v. 10.* Hat őrőkke valo Ur es Iſten.

Az mi az ſzent Pal mondaſat illeti, nem hogy ronthatna azzal Enyedi az Chriſtus őrők Iſtenſeget, de ſőt inkab igen erősiti. Mert ket el romalhatatlan erősſeget adgya előnkben ott ſzent Pal az Chriſtus őrők Iſtenſegenek. 1. Mert az mindeneknek Ura, Iſten. De az Chriſtus mindeneknek Ura. *Ergo.* 2. Mert mindenek ő altala teremtettenek, kiről oda alab bővebben.

Igy azert megh oltalmazok eddig az ſzent Ianos Evangeliomabol-is Enyedi ellen, hogy az Chriſtus termeſzet ſzerint valo Iſten, maſodik ſzemely az Iſtenſegben, kinek ſzent Attyaval es ſzent lelkevel egyetemben adaſſek tiſzteſſeg, dicsőſſeg mind őrőkke,

Amen.

APOSTOLI CSELEKEDETEKROL.

CAPUT III. v. 15.

Az çletnek Urat meg öletek.

VAlakinek ö magatul ö magaban valo elete vagyon es Feje, Fejedelme, meg adoja es felsö s-fö oka az çletnek, az termeßet ßerint valo Iſten. Mert egyedul az Iſten az eletnek kut feje Pſal: 35. v. 10 es ö ad egyedul eletet mindeneknek Act: 17: v. 25.

De az Chriſtuſnak ö magatul ö magaban valo elete vagyon es Feje, Fejedelme, meg adoja, felsö fö oka az çletnek, mint ö maga mondgya Ioan: 5. v. 26. Itt-is çletnek fejedelmenek mondatik. Szent Ianoſnal örök eletnek 1. Ioan. 5. v. 20.

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten.

Ezt ſem ßenvedheti Enyedi ſ-azt csevegi.

I. Az Authornak nevezeti nem csak elsö fö okot jelent, hanem masodik rendbeli okot-is, mint Gedeon: Iudic: 6.

F. Tagadgyuk egy altallyaban, hogy az Chriſtuſnak ugy tulaydonitstnek ez ige: *Author*, fö ok, Fejedelem, mint valami elsöknek es masodik alsob oknak, az eleb megh mondot okokert. Az elö hozot pelda semmit nem bizonit. Mert Gedeon csak Iſten Bolgaja es az Iſten nepenek Hadnagya, az, Baal oltaranak el rontaſ-ra Iſtentül ki bocsattatot. Annak pedig *Author*a fö oka az Iſten. Mert Gedeonrol nem mondatik, hogy ö volna annak *Author*a fö oka mint az Tremelliuſtul förditatot Biblia megh mutattya, de igy: *Gidho filius Ioaſchi fecit rem hanc*: Gedeon az Ioaſnak fia cselekette ezt. Hol itt emlekezete ez iginek: *Princeps? Author?* Laſd megh *Pſalm*: 24 verſ 8. Ott az dicsöſegnek Kiralya akkor az çletnek fejedelme, ſeregeknek Uranak

mon-

mondatik. De az à Chriſtus 1. *Cor*: 2. v. 8. Miert nem ßegyenlitehat ez életnek Fejedelmenek halalos ellenſege az Chriſtuſt elköznek mondani, ſ-az életnek Fejedelemſegetül meg foßtani: Nehol maſod rendbeli okot jelent: azert it-is: hamis *conſequentia*.

II. Az Fiu az Atyatul vötte az çletet, maga mondgya, Ioh. 5. v. 16. Hat nem fö oka az çletnek.

F. Az ki maſtul veßen életet, tudni illik teremtetettet, idö ßerint valot; az minemü az çlö lelkes allatoknak çletek, az nem elsö fö oka az életnek. De az Chriſtus vötte az Atyatul az cletet, de nem teremtetettet, ſ-nem idö ßerint valot, hanem vötte *per communicationem naturalem*, termeßet ßerint valo közles altal az örökke valo fülesben azon çletet, mellyel az Atya çl, es çlet Iſtenſegenek allattya ßerint. Ezt bizonittya ßent Ianoſnal: Mert *ßinten akkepen vagyon çlete ö magaban az Fiunak, mint az Atyanak*, az mellyert igaz Iſtennek es örök életnek mondgya magat, 1. *Ioan*: 5. v. 20. Ezert mondatik *Iſten formajaban lenni*, e- Iſtennel egyenlönek, *Phil*. 2. v. 9.

III. Ez ige: ἀρχηγὸς az Görögben Fejedelmet jegyez, nem felsö fö okot. *Holot azert ket-fele élet vagyon: eggyik ez jelen valo, maſik az következendö, ezokaert az Chriſtus az jövendö életnek mondatik Fejedelmenek, mellyert kezdetnek, es az halalbol elsö ßulötnek mondatik, Apoc. 1. 1. Cor. 15.*

F. Nem ßaladhatß nem az igaſſagh elöt, akar mint hannyad, veſſed roka modra az cselt. Mert ἀρχηγὸς nak çletnek Hadnagyanak es Fejedelmenek az mondatik, az ki ö maga is azon merö çlet, es maſnak-is çletet ád. De *az Chriſtus merö çlet, Ioan. 11. v. 25. es egyebeknek-is çletet ad, Ioan. 5. v. 21.* Azert az Chriſtus bizony çletnek Hadnaggya, Fejedelme es fö oka. I.

De közben jaraſanak tißtire nezve-is çletnek Fejedelme. Mert *az çletnek utat az örökke valo Euangelium altal Apoc. 14. v. 6. ö mutatta meg*, ſöt nem csak megmutatta, hanem meg-is ßerzette, hogy *minden valaki hißen ö benne, el ne veßßen, hanem örök élete legyen, Ioh: 3. v. 16.* Azert mind az jelen valo çletnek ö fö oka, ſ meg adoja, ugy-mint ki altal mindenek teremtettenek, ſ-mind à következödönek, mellyet Enyedi ſe tagadhat. II.

III. *Kezdet az Christus Isteni termeßetire nezve, Apoc. 1 v. 8. Kezdete az teremtet allatoknak, Apoc. 3. v. 14.* Mert ő tüle vöttenek letelt az teremtesben, es altala kezdettenek lenni. *Col. 1. v. 15.*

IV. *Elsö ßulöt avagy ſenge az halottak közzül, 1. Cor. 15.* mind azert, hogy ő tamadot fel maga erejeből, mind penigh, hogy ő egyedül az halhatatlanſagra tamadot föl, az többi penigh, mint az Sareptabeli Aſſonnak fia, Lazar, kit az Eliſeus teſte meg ért, es az Nainbeli iffiu az halandoſagra: ſ. mind hogy ennek fel tamadaſanak ereje altal tamadnak föl: es igy-is fő oka ſ. Fejedelme az életnek Enyedi ellen.

CAPUT V. v. 3.

Monda penig az Peter: Anania, miert foglalta el az Satan az teſtivedet, hogy hazudnal az ſent Lelek ellen, verſ. 4. Nem embereknek hazudtal, hanem Istennek.

Itt nyilvan nagy vilagoſſan az Szent Lelek, Istennek mondatik. Mert az, az kinek Ananias hazudot, *abſolutè* egy altallyaban Istennek mondatik: ſőt hogy valami fogot es gondolt Istennek ne velnők, ugyan ki veſi az emberek ſamok kőzzül: *Nem embereknek, de Istennek hazudal.*

De az kinek Ananias hazudot, az à Szent Lelek, Peter mondgya. Azert az ſent Lelek őrők Isten, es valoſagos ſemely az Istenſegben.

Csudalatos meſterſeggel valo csavargaſi vannak Enyedinek ez ſem latomaſt valo igaſſag ellen.

I. Mikor egy ember nekem ezt vetette volna, ezt feleltem vala: Az à kit be fogada Lydia, Pal Apoſtol volt, Act. 17. v. 5. De az kit be fogadot Lydia, Chriſtus volt, Mat: 10. v. 40. Az ki titeket veßen, engemet veßen. *Hat az Chriſtus leßen ſent Pal. Iſmet: Az à kit fogad Zachæus, Atya Isten, Mat: 10. De az kit fogad Zachæus, az Chriſtus.*

Hat

Hat az Chriſtus leßen az Atya Isten.

Az mit az ellenkezők erre felelnek, tulunk-is azt varjak.

F. Nem talaltad föl ezekben az te *inſtantia*idban Enyedi az Pontot, es az mint te neked tetßik, ſ. könnyebben hozza ferß, azt feßegeted. *Ez az Pont:*

Valaki az O es az Uy Teſtamentomban *abſolute*, egy atallyaban minden meg hatarozaſnekúl Istennek mondatik, az termeßet ßerint valo Isten. Ez ellen ha fejed vagyon, adgy *Inſtantiat?* Mert az mit csevegß az Birakrol *Pſal. 82. v. 6.* Ott vagon az *limitatio*, elöſőr ebben: *Dij*, Istenek, tiſztekre nezve: maſodßor ebben: *Filii excelſi*: magaſſagbelinek fiai, kik meg haltok: igy ßinten, *Exod. 32. v. 1. & 4.* Mert nem Istenekről vagyon nekúnk ßonk, hanem Istenről. *D A*

De az ßent Lelek *abſolute*, egy atallyaban, minden megh hatarozaſnekúl Istennek mondatik: Mert *nem embereknek* mond ßent Peter, *hazudal, de Istennek.* Ananias penig az ßent Lelek ellen hazudot. *R I*

Azert az ßent Lelek termeßet ßerint valo őrők Isten, es valoſagos ßemely az egy Istenſegben. *I.*

Erre kel vala meg felelned. De all réſt kereſtel, hogy eßekben ſe veheſſek az egy-igyúvek, mi modon ſikamodtal el az igaſſag mellől.

De micsoda kőzi vagyon Lydianak Saphyrahoz? Lydia halgattya az Euangeliomot Paltul, azonban az Ur megh nyittya az ő ßivet; ſ. hißen es meg kereßtelkedik, *Act. 16. v. 14.* Saphyra hazud az ßent Lelek Isten ellen. Igy Ananiaſnak mi kőzi Zachæushoz? Ez az Chriſtuſt be fogadgya: amaz az Sz. Lelek Isten ellen hazud. Hamis azert egy altallyaban az te ki fogaſod. Mert az első *inſtantia*nak az *minora* nem egy altallyaban valo. Mert mas be fogadni az Chriſtuſt az ő kővetiben; mas hazudni ßemtúl ßemben az ßent Lelek ellen, es azert azontul meg ölettetni. Innen vagyon, hogy Peter Apoſtol el forditttya magarol, es nem azt mondgya, mint Enyedi veli ſ-magyarazza: Anania az ßent Leleknek hazudal, hogy nekem hazudal, hanem egy altallyaban magat onnan ki rekeßtven, azt mondgya: *Az ßent Leleknek, ſ. nem* *I.*

embe-

embereknek hazudal. Ember penig Peter. Hat *az ßent Lelek bizony Iſten*, ki ellen Ananias hazudot.

Az maſodik *inſtantia*nak is az *majora* homalyos. Mert mas az Atya, mas az kőzben-jaro ember Iesus Chriſtus, az menyiben kőzben-jaro. Az ki fogadgya az kőzben-jarot, fogadgya azzal eggyűt az Atyat. De az ki nem embereknek hazud hanem az Sz. Leleknek, az Iſtennek hazud. Mert Iſten az ßent Lelek. Ananias az ßent Leleknek hazudot. Hat Iſtennek. De Peter nem Iſten: az ßent Lelek ajandeki ſem Iſtenek. Hat Ananias nem Peternek hazud, ſem nem az ajandekoknak, hanem Iſtennek: ha Iſtennek, tehat termeßet ßerint valo Iſtennek: az mellyert termeßet ßerint valo Iſten az ßent Lelek. Azt fogadad, hogy az mit mi az te *inſtantia*idra felelűnk, te-is azont feleled. Ihol az mi feleletűnk: vegyed. De az ßent Lelket termeßet ßerint valo Iſtennek kel vallanod.

II. Negy terminus *vagyon ez argumentomban. Mert Ananias hazudot az ßent Leleknek kőzben veteſnekul. Mert Peternek adta vala Iſten az ßent Lelket, mely altal latya vala Peter, hogy hazud Ananias. Hat Ananias az Peternek adot lelek ellen hazud vala. Az Iſtennek penig kőzben-veteskepen, es mas altal. Mert az ßent Lelek ellen valo hazugſaggal megh bantotta vala Iſtent, kire ter vala az hazugſag. 1. Reg. 8. v. 7. Mond Iſten:* nem tegedet vetettenek meg, hanem engemet.'

Az Iſraelitak Samuelt vetettek meg.
De az Iſraelitak az Iſtent vetettek meg.
Azert az Iſten Samuel leßen. Nem jo, &c.

I. F. Tagadgyuk, hogy az mi elebbi argumentomunkban negy *terminus*, kőz ige volna, mellyet az bőtűből meg mutatank. Mert az Szent Lelek egy altallyaban Iſtennek mondatik.

II. Az mi illeti az Enyedi *diſtinctio*jat, nem ide valo, mellyet az bőtű mutat meg. Mert egy altallyaban mondgya Szent Peter, hogy Ananias az ßent Lelek ellen hazudot: annak utanna kicsoda legyen az à ßent Lelek, meg mondgya: *Nem ember* ugymond, *hanem ugyan igaz Iſten*, hogy ekkepen megh mutaſſa ß Peter azt, hogy nem az neki ajandekoztatot ßent leleknek ajandeki ellen vetet hazugſagaval Ananias, mint Enyedi alom ßeßel rebegi, hanem ugyan valoſagos ßemely ellen, Iſten ellen ki az ßent lelek.

III. Nincsen itt ſem az ßent leleknek ajandekirol emlekezet, ſem az Atya Iſtenről, hanem tulaydon az ßent lelek Iſtenről. Azert azt bizonitſa meg minekűnk elől̃oben Enyedi, hogy ez az ßent Lelek, kit itt az helyen ßent Peter Iſtennek mond, ßent Peternek ajandekoztatot ajan lek legyen. De ezt ő akkor bizonittya meg, mikor ßarnyokra kelnek az *Samoſateni*cuſok Vagy az ßent lelek Iſtennek hazudot Ananias, vagy az Atya Iſten ellen: vagy az ßent lelekn k ajandeka ellen. Nem az Atya Iſten ellen. Mert arrol ſemmi emlekezet az bőtűben nincsen: Nem az Peterben levő ajandekok ellen. Mert arrol-is męg gyano ſem lehet, holot az embert benne levő joßagokkal eggyűt ki rekeßti ß. Peter. Hat az ß. lelek Iſten ellen hazudot egy altallyaban. Itt romol el az ő *diſtinctio*ja.

IV. Az mi nezi az peldat, illetlen. Mert Samuelt fogta az Ur Iſten eßkőzűl kővetſegben az Iſrael nepehez, kinek beßedenek es kővetſegnek oly meltoſagot ad, hogy ő maganak veßi az mi Samuelen eſik. De az ßent lelket nem fogta ugy eßkőzűl az Ur Iſten, holot ő tűle es az Fiutul ßarmazot lelek azon Iſtenſegeben, ki az Atya es az Fiu, de ßemelyeben mas Ez ollyan tellyes meltoſaggal vagyon, mint az Atya es az Fiu. *Omnia enim agit unus ille & idem Spiritus diſtribuens illa ſingulis, ſicut vult. 1. Cor. 12. v. 11. Mert* mindeneket ugyan azon egy lelek cselekeßik, oßtogatvan az ajandekot kinek kinek az mint akarja. Hat ez ellen, hazud Ananias mint igaz Iſten ellen, Azert:

V. *Az Iſraelitak Samuelt vetettek megh, de mint eßközt, kővetſegben jaro Iſten emberet.*
De az Iſraelitak Iſtent vetettek megh, ugymint ſelő ſő okat az kővetſegnek.
Azert Samuel nem Iſten. Igy:

Ananias hazudot az ßent lelek ellen, nem ugy mint eßkőz ellen es Peterben levő ajandekok ellen, hanem mint ter-

meßet ßerint valo Iſten ellen. Mert nem en nekem embernek az en bennem levő ajandekokkal eggyűt hazudal, hanem ugyan ő maganak az ßent lelek Iſtennek.

Eleg ez erre. De intlek, hogy maßßor ne magad formaly magadnak argumentomot, hogy minket abban rongaly mi nevűnkel, hanem jol meg laſſad mit forgatunk mi.

III. Az Görögben nincsen ez: Hazudni az ßent leleknek, hanem hazudtal, az az, tettettel ßent Lelket. Annak-felette azt-is teßi, hogy meg csalom, &c.

F. Csuda csavargas. Akar, Tettes ßent lelket magad felől ha reßed vele nincsen, akar meg csallyad az Szent lelket, ugyan hazudtal ellene. Rachel-is tetteteskedik Laban ellen *Gen: 31. v. 35.* de azert ugyan hazud Laban ellen. Valaki azert hazudoz, karomkodik az ßent lelek ellen, annak *ſem ez jelen valo vilagon ſem az maſikon bune megh nem bocsattatik*, de örök karhozatra melto. *Marc. 3. v. 29.* De az kik örök Iſtenſeget tagadgyak, es ellene tornikalnak hazudozaſokkal, azok karomkodnak.

CAPUT XX. v. 28.

Viſellyetek gondot magatokrol es az gyűlekezetről, melyben az ßent lelek titeket vigyazokka tőtt, az Iſten anyaßent egyhazanak legelteteſere, mellyet tulaydon verevel kereſet.

Mind az ßent leleknek ſ-mind az Chriſtuſnak örök Iſtenſegeről tanubizonſag tetel vagyon ez mondasban.

I. Mert valaki az Anyaßent-egyhazbeli ßolgalatnak oly fő es első oka, Author-a megh ßerzője, hogy ő maga juſſa ßerint maga hatalmabol hi, allat elő, ekeſiti fel, es bocsattya ki az Egyhazi ßolgakat az ßent ßolgalatra, az termeßet

meßet ßerint valo Iſten. Ebben ſenki nem ketelkedet. Mert Iſtene egyedűl Anyaßent-egyhazbeli ßolgalatot ßerezni.

De azt ßent lelek minden reßeiben az meg mondot mod ßerint cselekedet mint im itt ßent Pal bizonittya Eſaiaſ-is *Cap. 48. v. 16. Act. 13. v. 2.*

Tehat az ßent lelek termeßet ßerint valo Iſten.

II. Vagy az Atya Iſten kereſte az ő ſajat verevel az Anyaßent-egyhazat maganak: vagy az Fiu Iſten. Nem az Atya: Mert vęre nincsen. Hat az Fiu Iſten az ő túle fel öltőzőt teſtben. De az ki tulaydon ſajat verevel kereſte az Anyaßent egyhazat, az egy altallyaban Iſten. Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten.

Tekereg, facsarogh ez menyűtő kővek előt Enyedi, es vegre illyen gyermeki dolgot gondolt.

I. Az emberek-is valaſtanak es rendelnek Piſpekeket, mint ßent Pal l'ituſt Act. 14 v. 23. de azzal nem leßen örök Iſtenne.

F. De nem ugy, ſem ollyan tellyes meltoſaggal rendelnek az emberek egy-hazi ßolgakat, Pal-is, mint az Iſten. Mert az emberek csak ßolgak, eßkőzők, kik altal az ßent lelek munkalkodik mint *Act. 13. v. 2. Valaßßatokel*, ugymond az ßent lelek, *Palt es Barnabaſt*. Mintha mondana: Ti en ßolgaim, vegyetek az ti tarſaſagtokban Palt es Barnabaſt *Ennekem*, ßent leleknek, had forgolodgyanak veletek eggyűt az ßent ßolgalatban. Melyből nyilvan meg tetßik, hogy maskeppen ad Tanitokat az Szent Lelek, ugy-mint felső, fő ok: maskepen az emberek, ugymint eßkőzők, es az ßent lelek Iſtennek ßolgai. Mikor te Enyedi az te gyűlves Plebanoſid kőziben valakit elő vontal, ſ-az te te modod ßerint ki bocsatottad, valyon ollyan meltoſaggale mint az ßent lelek? Ruhaztade fel ßep ajandekokkal? Csuda hogy nem ßegyenled az embereket az ßent lelek melle vetned az Piſpekeknek Egy-hazi ßolgalatra valo fel ßentelesben.

II. Semmi nincsen az irasban ßokottab, mint hogy az irgalmaſſag-nak, &c. cselekedet tulaydonitaſſek, de azert nem ßemely az irgalmaſſag. Igy mondatik Iſten Szent lelkenek altalta bocsatani Tanitokat Galat. 1. v. 15.

I. F. Bizony meg ſedúlt Enyedi: Mert az Szent lelek ellen ſolot. Ha egy kőrőm feketeni jozanſag vagyon elmedben, mutaſd meg, holot mondgya az iras vagy az irgalmaſſag felől, vagy az igaſſag felől, vagy Iſtenben levő egyeb joſagok felől, hog valaſſak el neki, imezt vagy amaſt az ſolgalatra, mint az ſent lelek felől nyilvan olvaſſuk *AT.* 13. v. 2.

II. Az Szent lelek mondgya: *Mihi*, Ennekem, Ez pedigh ſemelt jegyez ki ő magaban valoſagoſon vagyon. Holot olvaſtal haſonlot az irgalmaſſagrol, igaſſagrol, &c.

III. Iſten rendelt az ſent lelek altal, de nem mint valami levegő eſkőz altal, hanem ő maga az ſent lelek ugymint első s-fő ok. *Eſ.* 48. v. 16. Szent Pal-is azt mondgya, hogy *az Iſtentül volt ö valaſztatot az Apoſtolſagra*. De kicsoda az az Iſten? meg mondgya *verſ.* 1. *Pal Apoſtol nem az emberektül, ſem nem emberek altal, de az Ieſus Chriſtus altal es az Atya Iſten altal hivattatot.* Hat az Ieſus Chriſtus, Iſten. Mert nem emberektúl, ſem nem emberek altal, hanem Iſtentúl hivattatot, ki az Ieſus Chriſtus, es ennek Attya. Ugy meg bodult itt Enyedi, hogy tőbbet ez ket gyermeki csapongaskanal nem tud az ſent lelek ellen bőſſenteni, nem-is męr, mert ezeket-is lelke iſmereti ellen mondotta.

Az maſodik argumentum ellen ötöt felel.

I. Meg engedgyük hogy Iſten az Chriſtus, de az ki Iſtennek mondatik nem mindgyaraſt örök Iſten leßen azzal.

F. Erre valo felelletünket laſd meg *Pſal.* 82. v. 10. ha ollyan uyjonnan tőt minapi Iſten az Chriſtus, mint valamely faluſi Peter, Pal Biro, kiről az utolſo itiletnek napjan le vonna az Atya az Iſtenſegnek tiſztit. Iſmet *Ioan.* 16. v. 15. *object.* 1. azon egyenlő Iſtennek talalod az Atyaval.

II. Az mi az embernek ſzerelmeſe, azt ſajattyanak mondgya, hanem öve-ü, mint Samuelt az ki meg bantotta, Iſtent bantotta: Az Iſrael Iſten ſzeme fenye, Zach: 2. v. 8 Igy az Chriſtus vere az Atya Iſtene. Mert ö ſzerelmes Fiae.

F. Az bőtű hamiſsittya megh ez Chriſtus Ieſus vęr arulojat. Mert azt mondgya: τῦ ἰδίυ̃ αἵματος: Tulaydon amaz

ő ve-

ő vęrevel. De ha az Atya Iſten ſemelyeben ſolot volna, azt mondotta volna az Apoſtol: Mellyet kereſet az ő Fianak vęrevel. Szent Pal *Heb:* 9. v. 12. Chriſtus tulaydon vęrenek vęrevel. Szent Pal *Heb:* 9. v. 12. Chriſtus tulaydon vęrenek mondgya. Mert noha ſzerelmes Fia volna az Atyanak az Chriſtus: mind az altal ki bocsatotta az időnek tellyeſſegeben, hogy Aſſonyi-allattul legyen, es ſajat vęrot ontſa Iſten leven az teſtben, ſ-azon valtſa meg az hiveket.

Fölötte tekintetes es emlekezetes mondas ez, melyben az mi az emberſege, az az Iſtenſegnek tulaydonittatik *per communicationem idiomatum*, az ket kűlömbőző termeßetekenek eggyeſűleſejert. Az teſte vagy az emberſege az vęr: de Iſten vęrenek mondatik. Mert az Ige Iſten eggyeſűlt az emberſeggel, hogy abban vęrt onthaſſon, es ezt az vęrt övenek, ſajattyanak mondgya. Az teſtnek vęre, Iſten vęre. Tehat az Chriſtus vęrenek hathatoſagatul veßen erőſſeget az Apoſtol. Mert az ki az Anyaßent-egyhazat kereſte, termeßet ſzerint valo Iſten. Mert ha termeßet ſzerint valo Iſten nem volna, nem-is kereshette volna az Anyaßent-egyhazat vérevel 1. *Ioan:* 1 v. 7. *Heb.* 9. v. 14 Hamis azert egy altallyaban, hog nem termeßet ſzerint valo Iſten volna az Chriſtus, es ez az vęr nem ő ſajat vere volna. Az bizonyſagok nem ide valok. Mert mas Samuelben Iſtent meg bantani, mint Iſten követeben: mas az Izraelt meg ſerteni, mint Iſten ſzerelmes nepet: mas penigh az Anyaßent-egyhazat az Iſtennek, ki az Chriſtus verevel kereſni, à mint az gyermek-is altal ertheti.

III. Mind az Görög, mind az Sido Grammatica bantaſanelkül Ellipſis *lehet itt: Meg ſzerzette az övenek, vagy tulaydonanak, azaz, Fianak verevel, mint Mat:* 4. *Ioan.* 1. v. 11.

F. Itt-is az bőtűt veſſük elleneben ez ſent irasbol, Grammaticara ki ſorult veßekedő embernek. *Legelteſſetek az nyajat:* Kicsoda nyayjat? az Iſtenet. Kicsoda ez az Iſten? Az ki tulaydon verevel kereſte azt az nyayjat maganak. Kicsoda kereſte igy maga ſajat verevel az nyayjat maganak? Nem az Atya: Mert nem ő lőtt teſte, ſ-nem *ö az Atyak közzül valo teſt ſzerint. Ioan.* 1. v. 14. *Rom.* 9. v. 5. Hat kicsoda? Az Ige Iſten. Hol itt az *Ellipſiſnek* męg csak gyanoja-is? Mindenek vilagoſon

homaly nelkúl vadnak, megis el akar benne lopni. Az peldak sem ide valok. Mert mas Iakab az Zebedæusnak tudni illik fia: mas itt az ő tulaydon verevel Anyaßent-egyhaz kereső Isten.

De ha sinten alatta ertenők az fiat-is, kicsoda az à Fiu, az ki veret ontotta az Anyaßent-egyhazert? Bizony nem mas, hanem az Istennek termeßet serint valo eggyetlen egy sűlőt fia, ki egyenlő leven az Istennel, nem ragadomany, de termeßet serint birja az Istenseget *Phil:* 2. *v.* 9.

IV. Az ver mind az Görögöknel s mind az Deakoknal gyakorta Fiuert vetetik, mint: En verem, az az, en fiam, mint Homerus, Theocritus, Vergilius, Tibullus, bizonittyak. Igy: Isten verevel, az az, Fiaval kereste az Anyaßent-egyhazat.

F. O nagy sem latomast valo hamissag. Az emberteknel gyakorta ugy vagyon: azert az Istennel-is, ki ne pőkne ez Pogani *consequentiat*. Ha az Istennek vere volna es abbol az ő vereből valo volna az Christus, es az iras valahol csak egy pontniban tenne ekkeppen sot ez felől, talam lehetne valami sine ez Pogani sem-seny veßtesnek. De hogy sohol az iras igy nem sol, bizony csak haboz Enyedi.

Ugy meg fogtuk itt lelki ismeretiben Enyedit, hogy soha jobban ennel nem lehet. Isten kereste az Anyaßent-egyhazat verevel. Vagy az Atya ez, vagy az Fiu. Nem az Atya. Hat az Fiu: azert az Fiu termeßet serint valo Isten, ki az semelynek eggyességeben ket kűlőmbőző termeßetből all, Isteni es emberi termeßetből.

V. Az aldozatra valo allatoknak vere Istene. De az Christus aldozatra valo Barany. Azert az Christus vere Isten vere.

F. Az aldozatoknak vere Istene: de nem ő Fia vere az. Maskeppen mondatik azert az aldozatoknak vere Istenenek, tudni illik az menyiben ő samara szenteltettenek, es peldazoja az Christus verenek: maskeppen az ember Christus vere Istene, tudni illik, 1. az menyiben elegedendő árr, fizetes es eleg-tetel az emberi nemzetert az Atya Istennek. 2. Az menyiben Isten fiae az ver az emberségben, melyre nezve, tulaydon verenek mondatik.

Annakfelette szent az Christus vere, mert Isten vere. Az aldozatoke szent, mert Isten samara szenteltetet. Nem azert hat Istene, hogy szent, hanem hogy Isten fiae, ki meg szentelte azt az vert az ő tőle fel vőtt testben.

Igy azert hamis minden csavargasa Enyedinek oly igen, hogy még csak megsem illethete az Pal Apostol tanubizonsag tetelet.

CAPUT XXVIII. v. 25.

Iol solot az Istennek lelke az Esaias Prophetа altal az mi Atyainknak, ezt mondvan: Eregy el ez nep kőzze, es mond ezt: halvan hallyatok &c.

Ez Esaias Prophetа mondasat hatßor hozzak elő az Apostolok az Uy Testamentomban *Matth:* 13 *v.* 14. *Marc:* 4. *v.* 12. *Luc.* 8. *v.* 10. *Ioan:* 12. *v.* 40. *Rom:* 11. *v.* 8. s-im itt ez helyen, melyben ha mi nehessegnek lattatenek lenni, azt Calvinus Ianos el vesi: Lassad ő nala.

Valaki ezt az sot solotta, ugymint felső fő ok, bizony dolog, hogy az Iehova seregeknek Ura, az mint megh tetßik *Es.* 6. *v.* 3.

De az Apostol tanubizonsag tetele serint az sent Lelek sollotta ezeket az sokat. Tehat az Esaias es az Apostol tanubizonsag tetele serint Iehova seregeknek Ura az sent lelek: Termeßet serint valo Isten es valosagos semely pedigh az Iehova seregeknek Ura. Hat az sent lelek-is ollyan.

Az sent lelleknek őrők Istenségenek ellenseges baynokja Enyedi, ez ellen-is igy gűgyőgh az ő Ivadekinak.

I. Ez igiket mondotta az seregeknek Vra.
De azokat mondotta Esaias Prophetа.
Hat Esaias Prophetа az seregeknek Vra.
Igy Davidbol: Ma ha az ő szavat hallyatok, &c. Psal: 94. *v.* 8.
Heb: 9. *v.* 7. *sent lelket esmalhatni.*

F. Nem mi argumentomunk ez, de te magad formaltad magadnak, hogy jadzodozva ſaladhas el az igaſſagh elől. Az mi argumentomunknak az elſő *Propoſitioja* ez: *Valaki mondotta azokat az igiket ugymint elsö fo ok* cauſa principalis, *az ſeregeknek Vra.* Erre azt feleled.

II. Akkor az minor *leſſen hamis. Mert az elsöben ertetik az fő okrol az Iſtenről: az maſikban az eſzközről az ſent lelekről es az Prophetarol Mert az iras gyakorta azon egy dolgot egyſzerſ-mind tulaydonit az az fő okoknak es az eſzközöknek, mint hogy kereſztelö Ianoſnak Herodes votte fejet, Luc. 9 v. 9. maga az Hoher, Marc 6. Igy itt is az mi iſtene azt az ſent leleknek mint eſzköznek.*

F. Szines amito csavargas. De hogy az *minor* akkor hamis volna, mikor az *major univerſalis*, hamiſſan mondod, es az ſent lelekneknek őrökke valo Iſtenſege ellen hazudſ Ananiaſſal eggyüt. Mert hogy az ſent lelek eſzköze volna az Iſtennek, ſoha te azt az ſent irasbol megh nem bizonitod: azt ſem, hogy maskeppen tulaydonitatnek valami az Iſtennek, ſmaskeppen az ſent leleknek az ſemelyeknek tulaydonſagoktul ki valva. Azert ez igy leven az te Hoher peldad ide nem illik. Mert az Atya Iſten nem Herodes, az ſent lelek ſem Hoher, hogy az mint Herodeſnek eſzköze volt az Hoher: ugy Iſtennek is ollyan eſzköze volna az ſent lelek.

Mi pediglen meg bizonittyuk az irasbol, hogy az ſent lelek ugy ſolot, mint elsö fő ok. *Quia eſt author Prophetiarum.* Mert *ö elsö fö meg ſerzö oka az Prophetiaknak jövendöleſeknek* 2. *Sam.* 23. *v* 2. *Act.* 1. *v.* 16. 1. *Cor.* 9. *v.* 10. ſ-töb ſamtalan helyeken. Mert *az jövendöknek ö megjelentöje es elsö s-fö oka. Ioan:* 16. *v.* 13. *Act.* 11. *v.* 29. 1. *Tim.* 1 *v.* 1. 1. *Pet.* 1. *v.* 11. *&c.* Melyből megh tetſik, hogy az *Vniverſalis* igazan *reſtring*altatik es hatarozтatik az ſent lelekre, ugymint, elsö fő okara az igiknek ſolaſanak. Azert nem csak eſztelenſeg, mint te minket eſzteleneknek mondaſ, hanem ugyan ſemtelen eretnekſeg az ſent lelekből Hoher ſabaſu eſzközt csinalni.

III. Ha ez: Az Vr ſolot, az ſent lelek ſolot Eſ: 1. *v* 20. *Az Vr ſaja ſolot: az Vr Iob keze cselekette ezt az eröt, Pſal* 147. *nem ſemely az Iſtenſeghen, tehat ez ſem az: Az ſent lelek ſolotta ez*

ig ket

igiket. Mert az ſent lelek az magaſſagbelinek ereje es Iſten Vyja de azert nem ſemely.

F. Mas az Iſten az ő Iſtenſegenek allattyaban, mas ſemelyeben, azon egy Iſtenſegben az Atya Fiu es ſent lelek, 1 *Ioan.* 5. *v.* 8. Mas iſmet ennek ſava, ſolaſa. Azert ez: *Az Vr ſolot: az ſent lelek ſolot: az Vr ſaja ſolot* eggyet t-ben, melyben igen nyilvan megh kűlönböztetik az ſo attul, az ki ſolot. Mert Ur az, Szent lelek az; az ki ſolot. Tehat az ugyikeppen ſemely az ſolo Ur: azonkeppen ſemely az ſolo ſent lelek. Mert hogy hogy ſolana ha ſemely nem volna? Mert ſemelyhez illik *ſimpliciter* egy altallyaban ſolani, noha az teremtet allatoknak is tulaydonitatik ſo, de *Figuratè* haſonlatoſſagkeppen. Igy azert hamiſſan zúrj zavarja az valoſ-gos ſemelyt Enyedi az Iſten ſava közibe es nem iſmeri kű önmbnek az ſent lelket, hanem csak mint valami zengedező ſavat az Urnak, avagy csak erejenek, mint az ő job karjat. Ereje bezzeg, de *perſonalis potentia* ſemely ſerint valo erő, mely nelkűl ſoha az Ur Iſten nem volt, mint az nap az ő eltető melegheſegenelkűl. Ez az oka, hogy ki legyen az, az *Magaſſagbelinek ereje*, az Angyal mindgyaraſt neveről meg mondgya: *Spiritus Sanctus* Szent lelek, *Luc.* 1. *v.* 35. Mert ez volt formaloja es meg ſentelője az magnak, mellyet az ige Iſten fel őltözek. Annakokaert ſemely. Mert ſemelyhez illendő dolgot cselekedik, kinek az Atyaval, Fiuval adaſſek tiſteſſeg, dicsőſſeg, mennyen, földön mind őrökke,

AMEN.

SZENT PAL APOSTOLNAK LEVELEI.

ROMABELIEKHEZ IROT LEVELE.

CAPUT I. v. 3.

Az ő Fia felől, ki az Davidnak maguabol lőtt teſt ſerint. Megh bizonittatot hatalmaſon Iſten fianak lenni, az ſentelő lelek ſerint, az halalbol valo fel tamadaſnak altala.

Ez igikben igen tekentetes es nyilvan valo tanitas vagyon az Iſten fiarol, kicsoda legyen az? Azt mondgya, hogy az Davidnak maguabol valo *Teſt ſerint*: mellyel azt allattya, hogy az Chriſtus ember: Mert *David maguabol valo*, az az, az ő nemzeteből. De azert Iſtenſege ſerint igaz Iſten, ki az Atyalſtennek fia. Mert nem teſt ſerint bizonittatot Iſten fianak es mindenhato Iſtennek lenni, de az megh ſentelő lelek ſerint, az az, Iſtenſege ſerint, mely ſerint Iſten volt az teſtnek fel vetele előtt-is. Hiyja pedig Leleknek az ő termeſetiert, mely ſerint lelki allat, mellyet azzal mutat megh, hogy az teſtel ellenben veti, mint 1. *Pet*: 3. *Megh elevenitetet lelekben*, az az, Iſtenſegeben. Ez ertelmet mutattya megh ez ige: *Teſt ſerint*, Lelek ſerint, mely maskeppen csonka lenne. Melyből vilagoſon megh tetſik, hogy az Chriſtuſnak egy ſemelyeben ket kűlőmbőző termeſetek vadnak, Iſteni es emberi. Mert, ha az Chriſtus teſt ſerint az Davidnak maguabol valo, az az, igaz ember es lelek ſerint igaz Iſten, tehat, ket

ket kűlőmbőző termeſet vagyon az ő ſemelyeben. De az első igaz az Apoſtolnak *limitatio*ja megh hatarozaſa ſerint. Hat az kővetkezeſ-is igaz.

Az igaz Iſten es igaz ember Ieſus Chriſtuſnak űldőzője Enyedi nem alhattya el ezt is. Annakokaert ellene ſol, kinek *David Pareus* pontrol pontra eleget tőt erre az levelre valo iraſaban, melyből en-is bőtű ſerint mind ebben az levelben mind Corinthusban, Galatiaban es Apocalypſisben valo iraſibol elő hozom, es ide azon ſokkal, csak hogy magyarol le irom.

I. Teſt ſerint lenni az iraſban közönſegeſen mondatik, es jegyez paraſti dolgot, köz dolgot, ſokot dolgot, mint Ioan: 8. v. 5. Ti teſt ſerint itiltek, az az, paraſti moden, 1. Cor: 1. v. 26 Eph: 6. v. 5 Mikor az ſuleteſről mondatik, jegyez közönſeges, ſokot es termeſet ſerint valo ſuleteſt. Igy mondatik az Chriſtuſ-is lenni az David maguabol teſt ſerint, tudni illik ſokot termeſet ſerint valo ſuleteſſel, mint Ioan: 8. v. 33. Phil. 3. Rom. 9. v. 5. 1. Cor: 10. v. 15.

F. Nem faradozunk abban, menyi jedzesben veteſſek az Teſtnek igije, mert keveſet haſnal. De hogy *teſt ſerint ſulettetni* mindenkor azt jegyezze, *hogy köz ſokas ſerint ſulettetni*, hamis. Mert mondatik ugyan az Chriſtus lenni az Davidnak maguabol teſt ſerint, de azert nem közönſeges ſűleſnek modgya ſerint, de termeſet felet az ſűztűl. Iſaak ellenben közönſeges ſűleſnek modgya ſerint fogantatot es ſűlettetet az ő Annyatul es Attyatul, męg ſem mondatik teſt ſerint ſűlettetnek, de lelek ſerint. *Gal. 4. v. 29.* Azert ſűlettetni teſt ſerint, nem mindenkor jedzi az paraſti közönſeges ſűleſt. Mindenkoron pedigh az ſűleteſről ez az ige *Teſt ſerint*, meg hatarozo, meg valaſto es valami meg hatarozaſt jegyez vagy ſűletetben, vagy az ſűlőben, kivaltkeppen mikor ez: *Teſt ſerint*, ellenében vettetik ennek: *Lelek ſerint.*

David Pareus. Teſt ſzerint születtetni.

Annak-okaert az *Antecedens* első *Propoſitio* hamis: az elő hozot bizonſagok is nem azt bizonittyak. Az ket első mondas ſemmit nem tartozik az dologra. Mert *Ioan: 8. & Phil: 3.* ez megh hatarozas: *Teſt ſerint*, nem talaltatik. Mondgya

ugyan Chriſtus *Ioan*: 8. hogy az Sidok *teſt ſerint* az ſ-, az teſtnek veſet indulati ſerint itilnek az Chriſtuſnak cselekedetiről, es tudomanyarol, de ſem miben nem illik az ſűletesre.

Rom: 9. Pal az Sidokat hyja ő attyafiainak, *Teſt ſerint*, mely nincsen az kőzőnſeges parasti ſűleſnek modgya ſerint, de az teſti aty fiſag vagy nemzetſeg ſerint.

Igy 1. *Cor*: 10. az Iſraeli teſt ſerint mondatik, nem kőzőnſeges parasti ſűletes ſerint, de az nemzetnek Iſraeltűl valo eredeti ſerint, es elleneben vettetik Iſraelnek az igiret ſerint, mely Iakobtul ſarmazot, mint megh magyaraztatik *Rom*: 9. *v.* 6. Azert ez ige: *Teſt ſerint*, meg hatarozo. Mutattya pedig az meg hatarozaſt az ſűletetben akkor, mikor az ſűletes teſt ſerint es lelek ſerint ugyan azonrol mondatik, mint az Iſtennek fiarol *Rom*: 1. *v.* 3. Az ſűlőben pedig, mikor mondatik kűlőmbekről, mint az Iſraeli teſt ſerint 1. *Cor*. 10. *v.* 18. es lelek ſerint vagy Iſten ſerint *Gal*: 4. *v.* 29. az Abrahamnak fiairol teſt ſerint es lelek ſerint, mint Iſmaelrol es Iſakrol *Gal*. 4. Az Iſrael mondatik ſűletteteknek teſt ſerint tudni illik Attyanak: Iſak is mondattatik ſűlettetetnek lelek ſerint, tudni illik, Attyanak: es az *teſt* jegyzi az ſűletesnek erejet az Atyaban: az *lelek* az termeſet felet valo ſűletesnek erejet, mely Abrahamnak adattatot kivalkeppen valo kegyelemből. Mely tanuſagok minden kővetkezendő feesegesit ez Eretneknek el rontyak.

II. Minden hiveknek kettos ſuletesek vagyon, mint Chriſtuſnak: Egyik teſt ſerint, Maſik lelek ſerint De az hiveknek azert nincsen ket termeſetek. Hat az Chriſtuſnak sincsen. Az el ő meg bizonitatik Ioan: 1 v 13. & Cap 3. v.5. Ierem: 1. v 5. Luc. 1 v.15.

I. F. Az *major* ellő mondas hamis, azert az nyilvan valo kűlőmbſegert, mely vagyon az hivek es az Chriſtus kőzőt. Mert elősőr, egy hiv emberről ſem mondatik, hogy az ő teſte ſerint es az ő lelke ſerint ſűlettetet, de mindnyajan mondatnak teſtből es lelekből vagy Iſtentűl ſűlettetteknek, mely nyilvan nem az ő kűlőmbőző termeſeteket, de csak az ő ſűleteſeknek kűlőmbőző *principiomit*, kezdetit jegyzik. Egyedűl az Iſtennek fiarol mondatik, hogy *ő mind az ő*

az ő teſte ſerint az Davidtul lőt, ſ-mind az meg ſentelő lelek ſerint Iſten fianak jelentetet lenni meg pedig az ő ſ-nem mas lelke ſerint. Mert ugyan azon lelek altal jelentetet lenni Iſten fianak, mellyel tutta az embereknek ſivőket. *Marc*: 2. *v.* 8. Iſmerte *az ő lelkevel, mely altal magat fel vitte az Atyanak Heb*: 9. *v.* 14. es az mely altal mondatik az halalbol meg elevenitetnek 1. *Pet*: 3. *v.* 18. Meg halvan (az ő) teſte ſerint: meg elevenitetven (az ő) lelke ſerint. Az lelek pedig nem jegyezhet teremtetet lelket, mert az lelek meg ſem holt vala, ſem az meg holt teſtet nem elevenitette meg, de az Iſtenſeget, ki egyedűl ſentelő lelek.

Annakfelette mind az ket *limitatio* meg hatarozas ha valamely hiv emberről mutathatnek (ſemmikeppen nem mutathatik) de azert az ſűleſnek modgya ő benne es az Iſten fiaban, minden nemeben kűlőmbnek mutattatik. Mert az hiveknek az teſtből valo ſűleteſek nem egyeb, hanem az ſűlektűl termeſet ſerint való meg veſet ſűletes. Az Chriſtuſnak ſűleteſe nem az teſtből, de teſt ſerint termeſet felet valo tiſta ſűletes. Az hiveknek lelektűl valo ſűleteſek nem egyeb, hanem uyjonnan valo ſűletes, avagy az megh veſet termeſetnek jobra valo valtozaſa. Az Chriſtuſnak pedig lelek ſerint valo ſűleteſe ſemmikeppen nem uyjonnan valo ſűletes, de az Atya Iſten Iſtenſegenek allattyanak az fiuval valo kőzleſe amaz ki beſelhetetlen ſűletes ſerint, kiről *Proverb*: 8. *v.* 25. *Minek-elotte az völegyek volnanak, en ſűlettettem vala*: iſmet *Ioan*: 5. *v.* 29: *Az mikeppen az Atyanak vagyon elete ő magaban, akkeppen az Fiunak adot eletet ő magaban.* II.

Vegezetre az fiuſagnak modgya-is az hivek es az Chriſtus kőzőt az iraſok tellyeſſeggel valo kűlőmbſeget teſnek. Minden Iſtentűl ſűlettetet hivek Iſten fiainak mondatnak az fiui fogadaſnak kegyelme altal, de azert ugyan nem Iſten ſem Iſtenek, avagy Iſtennel nem egyenlők, ſem az teſtből valo ſűleteſnek előtte nem voltanak Iſten fiai. De *az Chriſtus Iſtennek fia nem kegyelem altal, de termeſet ſerint: nem fogadot fia, de termeſet ſerint valo es tulaydon Ioan. 5. v 18. Eggyetlen egy ſűlőt az Atyatul Ioan. 1. v. 14. Dicőſegnek fenyeſſege es az Atya ſe-* III.

melyenek ki metßet belyege Heb. 1. v. 3. Az Atya Iſtennel egyenlő termeßetivel es cselekedetivel. Ioan. 5. v. 10. Phil. 2. v. 6. Igaz Iſten es örök elet 1. Ioan. 5. v. 20. az teſtnek fel vetele elött is Abraham elöt volt. Ioan. 8. v. 58. Ez vilagnak kezdetiben Ioan. 1. v 1. Öröktul fogvan Iſten fia leven. Marc: 8. v. 7. Mind ezekből meg tetßik, hogy az első *propoſitio* mondas, hamis es hogy az Chriſtus nem csak Iſteneſebben, de tellyes minden reßeiben minden hiveknek fiuſagoktul kűlömböz.

III. Az Chriſtus ſemmi okat nem adgya az ö fiuſaganak egyebet, hanem hogy az Atya ötet meg ßentelte es bocsatotta ez vilaghra Ioan. 10. v. 16. Azert ennek hidgyünk es ennel fellyeb ne bölcselkedgyünk.

F. Az *Antecedens* elől jaro *Propoſitio* hamis. Mert az Chriſtus nem az ő fiuſaganak okat magyarazza, de az karomkodaſnak patvarat forditya el, hozvan *argumento*mot *non à pari* nem az egyenlőtűl, de az kiſſebtűl az nagyobra, ſem az ő fiuſaganak okatul, mellyet az Sidok tagadnak vala egyeb arant *petiviſſet principium* azont azonnal bizonitotta volna, de az ő tiſtinek meltoſagatul, mellyet az ellenkezők nem tagadhatnak vala az nyilvan valo cselekedettűl, melyre igazittya ot őket *verſ. 37.* Ha nem karomlas volt azokat hiyni Iſteneknek, *Pſal: 82 v. 6.* kik csak kűlső *magiſtratus*ok, tiſtek voltanak: ſokkal inkab nem leßen karomlas, hogy Iſtennek es Iſten fianak hivattatom, kit az Atya megh ßentelt, az az, örőktűl foguan rendelt, mint az bölcseſegről mondgya *Proverb. 8. v. 33. mind öröktul rendeltettem az Fejedelemſegre es bocsatot engemet ez vilagra* tudni illik az meg teſteſűles altal az kőzben jaraſnak tiſtire, mely az kűlső gondviſeleknek tiſteknel ſokkal meltoſagosb. Es hogy nem vetetet erőſſeg az fiuſagnak okatul, meg tetßik: Mert ſenki nem mondatik tulaydonkeppen fiunak, *mert meg ßentelletik*, hanem hogy ßűlettetik valakitűl vagy termeßet ßerint, vagy fiui fogadas altal, mely az termeßet ßerint valo ßűleteſnek ki potolaſa.

IV. Ha igaz volna, hogy ezzel az limitatio val: Teſt ßerint jegyeztetnek az Chriſtusban mas termeßet, mely nem teſt volna Davidtul, tehat következnek, hogy Pal Apoſtolnak es Iſmaelnek-is

ket

ket termeßetek volna. Mert amaz az Sidokat hiyja attyafianak teſt ßerint. Imez-is Abrahamtul mondatik ßulettetetnek teſt ßerint. De ez keptelen: Hat amaz is.

F. Tagadgyuk az *major*nak kővetkezeſet. Mert nem igaz ok vettetik az igaz okert. Mert oka annak, hogy az Chriſtusban mas termeßet legyen az teſten kivűl, vagy ket termeßet, nem csak az à *limitatio*, meg hatarozas: *Teſt ßerint*, de ket meg hatarozas azon egy Fiu felől: *Teſt ßerint es lelek ßerint*: es mind az ket meg hatarozaſnak nyilvan valo magyarazattya vagyon az irasban, mashot az ket kűlőmbőző termeßetről az Chriſtusban, mely Iſmaelről nem talaltatik, nem-is mondatik, az mint maſodik ellen-vetesben bővebben meg mondottuk.

V. Az Sidoknak ket ßuleteſek vagyon, eggyik Abrahamtul, maſik az ördögtul, de azert nincsen ket termeßetek. Tehat az Chriſtuſnak-is nincsen.

F. Tagadgyuk az kővetkezeſt az illetlen peldatul. Mert az Sidoknak ket ßűleteſek vagyon, de *impropriè* nem tulaydonkeppen. Mert az, mely az ördőgtűl mondatik *propriè non fuit generatio*, tulaydonkeppen nem volt ßűletes, de az termeßetnek megh ferteztetese. Az Chriſtus pedig tulaydonkeppen ßűletet az ő Annyatul es tulaydonkeppen az Atyatul. Mert tulaydon Fiu, az Atyaval egyenlő.

VI. Iſak ßulettetetnek mondatik Lelek ßerint Rom: 9. v. 8. Galat. 4. v. 29. Minden hivek mondatnak ßulettetni Lelektul. Ioan: 1. v. 13. Es valakiknel az Iſtennek lelke vagyon, Iſten fiai. Rom: 4. v 14. De eggyiknek ſincsen Iſteni termeßeti vagy ket kűlömbőző termeßeti. Hat az Chriſtuſnak-is nincsen.

F. Ugyan azon hamis csavargas az mint az maſodik. Mert az *major* első mondas hamis az peldaknak illetlenſegekert. Iſaak mondatik ßűlettetetnek lelek ßerint, de nem az ő lelke, hanem az Attyanak lelke ßerint. Mert az termeßet felet valo ßűleteſnek ereje ßerint, mely az ő Attyanak adatot volt, ßűlettetet volt. De az Chriſtus mondatik ßűlettetni mind az ő teſte ßerint ſ-mind az ő lelke ßerint, mint oda fellyeb meg mutattuk. Minden hivek mondatnak ßűletni

lelek-

lelektûl nem lelek ſerint es nem az ô lelkekbôl, hanem az Iſten lelketûl. Mondatnak-is Iſten fiainak, de fogadasbol, kegyelem ſerint. Chriſtus pedig Iſten fianak mondatik *non ex Spiritu* nem az lelektûl, de az ô tulaydon meg ſentelô lelke ſerint: es Iſten fia nem fogadot, de tulaydon egyenlô az Atyaval, az mint oda feljeb meg mondottuk.

VII. Az megh ſenteleſnek lelke az Sido nyelvnek ſokaſa ſerint mondatik egyszint: Meg ſenteſo lelek nem valami ſemely vagy ſuppoſitum Divinum Iſteni reſz. Azert nem az Chriſtus Iſteni termeſzetit jedzi.

I. F. Hogy *Hebraiſmus* legyen itt, nem tagadgyuk. De az *antecedens* elsô *propoſitio* hamis. Mert 1. az meg ſentelô Lelek ſentſ geskepen Iſteni ſemelyt jegyez. Mert az megh ſenteles oly cselekedet, mely tulaydona az ſemelynek, annyera penig, hogy ez ertelem ſerint csak Iſteni ſemelye legyen

II. az meg ſenteles. 2. Hogy nem jegyeztetik az harmadik ſemely, (mellyet az eretnekek tagadnak) de az maſodik, ki az Fiunak ſemelye, meg tetſik mind abbol, hogy itt az Lelek kivaltkepen valo nevezettel az harmadik ſemelytûl megh valaſtatik. Mert az harmadik ſemely ſohol az irasban, az mint juthat eſemben, meg ſenteleſnek lelkenek nem mondatik, de mindenkor ſent Leleknek: mind abbol, hogy az Chriſtus az ſerint az lelek ſerint mondatik Fiunak. De nem mondatik Fiunak, hanem csak lelek ſerint, mellyel, mint oda fellyeb meg mondok, az embernek titkat tudta, ô magat fôl vitte az aldozatra, es meg ſentelte.

VIII. Az magyarazok nem eggyeznek: Mert az elsö meg hatarozaſt minnyajan az emberſegröl, az maſikat nem minnyajan az Fiunak Iſtenſegeröl magyarazzak. Azert nem erös az Argumentum.

I. F. Tagadgyuk az el hagyattatot *major propoſitiot*, hogy az ſententia, melyrôl az magyarazok nem eggyeznek, nem erôs. Mert erôs lehet az ſent iraſnak ſententiaja, ha ſinten minnyajan az magyarazok az itiletnek erôtelenſegejert, a-

II. vagy nem lathattyak, avagy nem erthetik. Annak-fölötte minden magyarazok meg eggyeznek abban, hogy az elsô

meg

meg hatarozasbol az emberſegrôl, az maſikat-is az Iſtenſegrôl kellyen erteni: Mert az iras mind az ket meg hatarozaſt, ſûleteſt es termeſetet az Chriſtuſnak maſut nyilvan meg mondgya.

IX. Ennek az magyarazatnak, melyben az lelken ertetik az Chriſtuſnak Iſteni termeſeti, ket dolog all ellene. 1. Az meg ſenteleſnek igeje, mellyel jelentetik, hogy ez lelek altal ſenteltetet meg az Chriſtus, az mellyert kulombozo az Chriſtuſtul. 2. Mert minnyajan meg vallyak, hogy az Apoſtol annak okat adgya, miert legyen az Ieſus Iſtennek Fia: Mert feltamadt az halottaibol. De ha az Chriſtusban Iſteni termeſet volt volna, altalan veggel azert mondatot volna Iſten Fianak.

F. Az elsô, csavargas: *Az meg ſenteleſnek lelke ſentelte megh az Chriſtuſt: Azert kulomb az Chriſtuſtul. Eſt ignoratio Elenchi.* Az kenô es az kenetetet egy. Mert az mikepen azon Chriſtus mondatik kenônek es kenetteternek: akkepen azon Chriſtus, à ki magat meg ſenteli, es à ki ô magatul meg ſenteltetet: amaz az Iſteni termeſetre, imez az emberi termeſetre nezve. Annak-okaert az Fiunak Iſtenſege mondatik megh ſentelô Leleknek, mert mind az ô tûle fôl vôtteſtet, ſ. mind ebben az egeſs Anya-ſent-egyhazat megh ſentelte, az mint ô maga mondgya, *Ioan. 17. v. 19. En magamat meg ſentelem ti erettetek*, az az, ſent aldozatot fôl viſem. Mondatik ugy vagyon *az Atyatul meg ſenteltetni, Ioan. 10. v. 36.* de ô maga altal es az ſent Lelek altal. *Mert valamellyeket az Atya cselekedik, az Fiu ugyan azonokat cselekedi.* Azert nem kûlômb az Chriſtuſtul, ſem mas az megh ſentelô lelek, de csak kûlômb az Chriſtuſnak megh ſenteltetet teſtetûl.

Az maſodik akadaly hamis. Mert az Apoſtol nem adgya okat, miert legyen az Ieſus Iſtennek Fia, de megh mutattya mire nezve, tudni illik, Iſtenſege ſerint, es mi altal, tudni illik *az feltamadas altal az halalbol jelentetet Iſten Fianak, es mutatatot ez vilagnak.* Mert mas oka az titkos Fiuſagnak: mas az titkos dolognak kijelenteſenek.

Igy azert, mond Pareus, az eretnekeknek csavargaſok tellyeſſeggel hejaban valok; es meg all az igaſſag

CAPUT IX. v. 5.

Kike az Atyak, kik kőzzűl valo az Christus test ſerint, ki mindeneknek fölőtte őrőkke aldando Iſten.

Hogy ket kűlőmbőző termeſet legyen az Chriſtuſnak ſemelyeben, oly vilagos igekkel magyarazza ſent Pal ez helyen, mellyeknel nyilvabban valokat ſoha nem tudom kicsoda kevanhatna. Mert im azt mondgya, hogy *az Atyak közzűl valo Quo ad carnem, teſt ſerint*, de azert Iſtenſege ſerint azon Chriſtus *Mindenek felet örökke aldando Iſten.* Igy eredetet veſen teſt ſerint az Atyaktul az Iſtennek ſent Fia: Mert *teſte lett. Ioh:* 1. *v.* 14. *Azert:*

Ha az Chriſtus *az Atyak közzűl valo teſt ſerint*, Iſtenſege ſerint penig *mindenek felet örökke aldando Iſten*, tehat ket kűlőmbőző termeſet vagyon az Chriſtusban. De az ellő igaz: Mert eppen ſent Pal Apoſtole. Hat az kővetkezeſ is. Oſtan:

Valaki *mindenek felet örökke aldando Iſten*, az termeſet ſerint őrők Iſten. Mert mindenek fölőt őrőkke aldatni, egyedűl csak az termeſet ſerint valo Iſten tulaydona.

De az Chriſtus *mindenek felet örökke aldando Iſten*, ſent Pal mondgya. Azert à Chriſtus termeſet ſerint valo őrők Iſten.

Tagadgya ezt Enyedi es Socinus.

I. Mert ez ige: Mindenek felet, &c. *nem az Chriſtuſrol mondatik, de fel kialto hala-adoſſo az Atya Iſtenről, az mellyert ez ige utan*: Teſt ſerint, *valtozo jegyet kel tenni, mellyet az Könyv nyomtatok el hagytanak: de Eraſmus meg jegyzette.*

I. F. Hamiſſan tagadgyak az *minort.* 1. Mert az mint Eraſmus (ki előſőr mutatta az eretnekeknek ezt az csavargaſt) meg vallya, hogy minden Gőrőg Exemplarokban alhatatoſſan igy vagyon, es ez iget. ὁ ὢν, az ki, az Chriſtuſra vißik,

II. ellenkezőt az eretnekek nem adhatnak. 2. Az *Syrus Paraphraſtes*, magyarazo vilagosban viſi az Chriſtuſra, meg kettőztetven ez iget: ὁ ὢν, Az ki; *Kik közzül meg jelent az Chriſtus az*

teſtben,

teſtben, ki mindenek fölőt vagyon: kinek dicsiretek es áldaſok mind örökkön örökke, Amen. 3. Minden időbeli minden kereſtyen magyarazo Doctorok az Chriſtuſrol ertettek ez Titulust, mely eggyez az tőb haſonlo nevezetivel. *Ez az igaz Iſten, es az örők élet.* 1. *Ioan* 5. *v.* 20. *ő altala es ő benne vannak mindenek: es ő mindeneknek elötte vagyon.* 4. Az Apoſtolnak czellya kevannya, mert az Sido nemzetnek meltoſagat magaſtallya az Chriſtusban. Ezt azert meg mutattya nem csak valami tekintetes embernek lenni az Atyak kőzzűl, de ugyan *örökke aldando Iſtennek-is* minden Atyak fölőt, ſőt *mindeneknek felette* 5. Azont kevannya ez meg hatarozo ige: *Teſt ſerint*, melynek okat adgya az Apoſtol, mikor az Chriſtuſt az teſt fölőt, aldando Iſtennek vallya. 6. Vegezetre az őrvendező felben ſakaſtot kialtaſnak itt ſem ſine ſem helye ſemmi nincsen, holot az Apoſtol az valtozaſrol valo nehez *diſputatiojat* męg itt nem rekeſti be, de inkab hozza fog: az el vegeztetettet penigh nyilvan valo fől kialtaſſal zarja be: *Oh Iſten bölcseſegenek, &c. Rom.* 11. *v.* 33.

III. IV. V. VI.

II. Ezzſo: Aldando az Iſten, *mindenüt tulaydonittatik az Atyanak, ſohol nem az Chriſtuſnak. Luc.* 1. *v.* 68. *Rom.* 1. *v.* 25. 2 *Cor.* 1. *v.* 3. *Eph.* 1. *v.* 3. 1. *Pet.* 1. *v.* 3. *Azert itt-is az Atyarol, ſ-nem az Fiurol kel erteni.*

F. 1. Sohol nem tulaydonittatik az Atyanak *excluſivè*, ki rekeſteſſel. 2. Az Chriſtuſnak-is tulaydonittatik, *Mat:* 21. *v.* 9. *Aldot az ki jöt az Vrnak nevében. Paſsivè* ugy vagyon de azon ertelemben ezzel *Aldot*, Mert kőnyőrges ſerint: *Aldot*, ezert: *Aldot* legyen. 3. Ő maga az Eretnek meg engedi, hogy valamenyißer ez ige *Aldot* azt jedzi hogy: *Aldot legyen*, mindenkoron mayd eleiben vettetik annak az kiről mondatik, mint az elől hozot iraſaban meg mutattyak. De itt nem elől vettetik de utol, ez ige: *Iſten*, az kire vitetik. Azert nincsen itt fel kialto ſo: *Aldot az Iſten mind örökke.* 4. Az mindeneknek teremtője aldando Iſten. Az Chriſtus *mindeneknek teremtője Ioan:* 1. *Coloſ:* 1. *Ergo.* 5. Az Atyarol itt ſemmi emlekezet nincsen, de csak az Chriſtuſrol. Erőſak tetetik azert az iraſon, hogy az mi az Chriſtuſrol mondatik, azt az Atyara vonnyuk.

I. II. III. Socinus. IV. V.

III. Az Christusrol ertetet beßedek nem bizonittyak az Christust amaz nagy egy Istennek lenni.

F. Ez az mi argumentomunknak masodik *propositio*janak meg engedese es az elsőnek ostromlasa, de hamis csa vargo: azert ellenkezőt akkor bizonitani Enyedi.

IV. Mert az mint Erasmus, Cyprianus es Hilarius meg jedzettek, el hattak ez iget Deus, *Isten.*

Cyprian: lib. 2. Cap. 5. adverſ. Iudæ. Hilar in Paſ. 2. v. 2.

F. Hogy Cyprianus es Hilarius ez iget *Isten* el hattak, veli Erasmus az Kőnyv-nyomtatok gondviseletlensegeknek lenni, s-az dolog-is azont mutattya. Mert mind ketten ez irast azert hozzak elő, hogy meg bizonitsak az Christust bizony igaz Istennek lenni. De ha őkel hattak, elegh hogy az tőb kőnyvekben egyenlőben meg vagyon. De ha ßinte az Apostol oda nem tőtte volna-is, mint *Rom*: 1. v. 25. męg-is az igaz Istennek tulaydona, mely itt Christusnak adatik, elegh az igassagnak meg bizonitasara.

V. Mert nem mindgyarast örök Isten az ki Istennek mondatik.

F. Nem minden az ki Istennek mondatik: de az ki *mindenek felet örökke aldando Istennek*, az mikeppen az Christus igaz őrők Isten.

VI. Mert az Christus Mindenek felet *valonak mondatik nem termeßet ßerint de kegyelem ßerint Eph.* 1. v. 21. *Phil.* 2. v. 9.

Termeszeti az Fiunak nem ajandekozasbol vagyon.

F. Tagadgyuk. Mert mind termeßeti mind mindenhatosaga az Fiunak vagyon az Atyatul, nem ajandekozasbol, de az őrőkke valo ßűles altal. Mert *eggyetlen egy ßulöt az Atyatul minekelötte az hegyek volnanak Ioan.* 1. *Prov.* 8. *Kinek ki jövetele örökke valo napoktul mind öröktul. Mich* 5. Az mi az irasokat illeti *Eph.* 1. *Phil.* 2. nincsen az fiunak Isteni termeßetinek az ßűles altal valo kőzleseről az Atyatul, de az kőzben jaro Isten es ember Christusnak az testben valo fel magaßtaltatasarol. De nem kővetkezik: *Az Isten mindeneket vetet az Christusnak alaja, ugymint embernek ajandekozasbol: Azert az Christusnak nincsenek mindenek alaja vettetven termeßetből, vagy Isteni termeßeti ßerint, mint Istennek.* Mert minek-előtte az ember Christusnak *mindenek alaja vettetnek-is*, mondotta ő rola Baptista *Ioan*: 3. v. 31. *Az ki onnan felöl jöt, mindenek fellyül vagyon.* Az Apostol-is

Tulaydona az őrők Istennek.

nem csak *mindenek felet valonak* hiyja az Christust, de *mindenek felet valo Istennek.* Az mindenek felet valo Isten pedigh nem ajandekozasbol, de termeßetből vagyon. Mert hiyja őrőkke aldando Istennek: azert egy altallyaban őrők Istennek. Mert az őrőkke aldando Isten egy altallyaban kezdet es veghnelkűl valo őrők Isten: azert nem ajandek ßerint, de termeßet ßerint.

VII. Mert az Christus mondatik itt Mindenek felet *valonak* non universè, sed restrictè, *nem kőzönsegesen, de meg hatarozva. Mert nincsen annak-felette az ki mindeneket ö alaja vetet* 1. *Cor.* 15. v. 27.

F. Tagadgyuk az *Antecedenst* elől jaro mondast. Mert az Apostol kőzönsegesen ßol ἐπὶ πάντων: *Mindenek felet* megh hatarozasnelkűl. Nem-is kővetkezik: *Nincsen az Atya felet: azert nem mindenek felet.* Mert nem vetetik az Christus az Isten feliben de az teremtet allatok feliben: kűlőmben az Atya sem volna mindenek felet, mert nincsen ő maga felet, sem az Fiu sem az ßent Lelek felet termeßettel es hatalommal. Termeßeti ellen volna pedig az Fiunak Attya felet lenni, az mint az Istennek-is termeßeti ellen lenne, Isten felet lenni. I.

Az mi illeti *az Fiunak Attya ala valo vetteteseröl* 1. *Cor.* 15 kel erteni nem annyiban az menyiben Isten, de az menyiben kőzben jaro es ember. Mert Attya ala vettetik, az menyiben az Atya mindeneket ő alaja vetet. De vetet ő alaja mindeneket csak az menyiben kőzben jaro es ember. Mert az menyiben Isten az Fiu volt ő neki *az mindenhatosagnak dicsösege az Atyanal, minek-elötte ez vilag teremtetnek. Ioan*: 17. v. 5. II.

VIII. Mert az Christus nem mondatik Mindenek felet, *de csak az emberek felet, az az, Igen igen tekentetes, kellemetes ember, fellyeb valo minden embereknel: Mert minden kereßtyenek feje es fejedelme.*

F. Ez-is hamis. Mert ez: *Mindenek felet*, mikor az Christusnak, adatik, ugymint Istennek, egy altallyaba mindeneket es minden teremtet allatokat jelent *Col.* 1. v. 16. *Mindenek ö altala teremtettenek az menyen es az földön, lathato es lathatatlan allatok &c. Es ö mindenek elöt vagyon, &c.*

CAPUT X. v. 13.

Mert valaki ſegitſegûl hiyja az Urnak nevet, meg tartatik.

Valakit ſegitſegre hivunk Iſten tiſteſſegeben jaro tiſtelettel, Iſten az. Mert *egyedul csak azt te Uradat Iſtenedet imadgyad, es egyedûl ô nekie ſolgaly, Deut. 6. v. 13. Mat. 4. v. 10. Mert csak az Ur Iſtent illeti ez az tiſtelet, Pſal. 65. v. 1.*

De az Chriſtuſt ſegitſegre hiyjuk, mint itt meg tetſik, ismet: *Act. 9. v. 14. 2. Tim. 2. v. 22.* Azert az Chriſtus ôrôk Iſten.

Orrollya ezt Enyedi, azert igy gûgyôg.

I. Nincsen itt emlekezet az Chriſtuſrol, vea ſem ſabbatni ez Ioel mondaſat.

F. Hamis. Mert valaki itilettel meg olvaſſa az Szent Pal leczkejet, kivaltkepen *a verſu 9. ad verſ. 16.* egyeneſſen fôl talallya, hogy az Chriſtuſrol vagyon itt ſo. Mert vallyon s-kirôl teſeſ ſajaddal vallaſt? Az Ur Ieſuſrol. Ismet, kirôl bizonyit ſent Pal Eſaiasbol *Cap. 28. v. 15. Valaki hiſſen ô benne, meg nem ſegyenûl?* Az Chriſtuſrol. *Mert mi modon hiyjak ſegitſegûl, azkiben nem hijendenek? verſ 14.* Igy egeſlen ſ-eppen az Chriſtuſrol vagyon ſo, az ô benne valo hitrôl, es az ô nevenek ſegitſegre valo hivaſarol.

II. Ioel jövendörôl ſol. Azert hogy alhat meg az Chriſtus Iſtenſegerôl? Mert az jövendô Meſsiaſrol ſol, kinek idejeben az Iehovanak neve ſegitſegre hivatik, hanem az Iehova neveben volna valami titok, mely babonas es hamis. Mert egyebek-is mondatnak Iehovanak.

I. F. Hamis az Enyedi allataſa. 1. Mert az mikepen az O Teſtamentombol ezzel az Ioel mondaſaval nem rekeſtetik ki, hogy az Iſten neve ſegitſegre ne hivaſſek: akkeppen az Uy Teſtamentum azt allattya, hogy az mikepen az O Teſtamentomban ſegitſegre hivattatot az Ur Iſten: ugy az Uy Teſtamentomban-is. 2. Mert *minnyajan tiſtellyek az Fiat, mint az Atyat, Ioan: 5. v 23.* Hat ha jövendôre nezet-is az Ioel, azt allatta, hogy à Kôzben-jaro ugy tiſteltetik, mint az Atya:

II.

azert

azert igaz Iſten, es egyenlô az Atyaval. Azert nem az Iehova avagy Ur nevben lappang az titok es az argumentum, hanem az *Religioſus cultus*ban, Iſteni tiſtelettel eggyût jaro imadasban.

III. Az mi illeti az Iehovanak nevezetit, laſd meg oda fellyeb *Geneſ. 16. v. 13. Object. 5.*

IV. Itt *Rom. 10. v. 9.* irattatik meg az igaz hit, mely vagyon az Chriſtusban. De az igaz hit mutattya megh magat az Chriſtuſrol valo vallas-tetel altal, melybôl kôvetkezik az idvôſſeg, *v. 10.* mely meg bizonyittatik *verſ. 12. & 13.* Tehat valaki ſegitſegre hiyja az Ur Ieſus nevet, idvôzûl. Mert az ſegitſegre valo hivas es az vallas-tetel egyben kôttettenek, es igaz hitnek tulaydon gyûmôlcsei. Hazud azert Enyedi, hogy ez Ioel mondaſa nem az Chriſtuſra nezne.

III. Hamis az-is, hogy Ioel az Meſsias idejerôl ſolana. Mert ſol Ioel az Ieruſalemben es Sionban valo ſabadulaſrol: Pal penig az Romabeliekneki irta.

F. Mintha az Ieruſalemre es Sionra nezô igiretek nem tartoznanak az lelki Ieruſalemre es Sionra, az az, az kôzônſeges kereſtyeni Anyaſent-egyhazra? Azert valaki az minden idôbeli Anyaſent-egyhazban ſegitſegre hiyja az Urnak Nevet, meg tartatik. Mert az Sionnak hegyen es az Ieruſalemben, az az, az Anyaſent-egyhazban leſen az idvôſſeg, nem azon kivûl. Mert az igaz kereſtyeni Anyaſent-egyhazban tiſteltetik az Fiu mint az Atya, ugy hogy *az ki az Fiat nem tiſteli, az Atyat ſem tiſteli az, Ioan: 5.* De az Samoſatenicuſok nem tiſtelik az Fiat: Mert im Enyedi eliene harczol. Azert az Atyat ſem tiſtelik.

CAPUT XI. v. 36.

Mert ôtôle es ôaltala, es ôbenne vannak mindenek, neki legyen dicsôſseg mind ôrôkke, Amen.

Nagy csatoralva neveti Enyedi, hogy nemellyek az kereſ-

reſtyen iras magyarazok kőzzűl ez mondaſt egyenlőben viſik az Atyara, Fiura es ſent Lelekre, ez ſolasnak formajaert: *ö tule*, tudni illik, az Atyatul, ki minden Iſteni cselekedeteknek kut-feje es eredete, vannak mindenek: *ö altala*, tudni illik, az Fiu altal, ki altal az Ur Iſten teremtet mindeneket, es adot letelt mindenknek, vannak mindenek: *ö benne*, tudni illik az ſent Lelekben, ki nelkűl ſem az Atya, ſem az Fiu nem munkalkodot, vannak mindenek: azert az mikepen az Atyanak legyen diſſteſſeg, ugy az Fiunak, es ugy az ſent Lelknek mind őrőkke, Amen.

Mondó, hogi illyen ſep ertelemmel magarazzuk ez mondaſt, neveti Enyedi, es az ő kaczagaſanak illyen okat adga.

Ha ezek az ſolaſnak formai egyedul csak az Atyarol vannak, tehat nem az Fiurol es az ſent Lelekről. De az elsö igaz. 1. Cor. 8. v. 6. Heb. 2. v. 10. 1 Cor: 8. v. 6. Act. 17. v. 28. Eph. 4. v. 6.

F. Nevetteben Enyedi az gazra ſalaſtotta az feyſet. 1. Mert az meg nevezet iraſokban nincsen az ki rekeſtő ige: *Csak az Atyatul.* 2. Mert azok az ſolaſnak formai: *ö altala, ö tule, ö benne*, ſinten ugy vannak az irasban az Fiurol es az Sz. Lelekről, mint az Atyarol. Mert az ki altal vannak mindenek, ugyan attul vannak mindenek. Vannak penigh mindenek az Chriſtus altal. *Ioan: 1. v. 2. 1. Cor: 8. v: 6 Col: 1. v 16.* Tehat mindenek az Chriſtuſtul vannak. De hogy ez nyilvan valo dologban ne mulaſſak, eleg, hogy *Act: 17. v. 28. abſolutè* egy atallyaban az Iſtennek igeje alat az harom ſemelyek be foglaltatnak, az kiktűl, az kik altal es az kikben vannak mindenek. Azert egyenlőben adgya az iras ez ſolaſnak formajat az Atyanak, Fiunak es ſent Leleknek: ha mikor az Atyanak penig, nem ki rekeſteſſel, hanem csak az Iſteni cselekedeteknek eredetire, es az ſemelyeknek rendire nezve.

De itt Enyedinek egy botlaſat jegyezd meg. Azt allattya itt, hogy első, ſ. maſod teremteſnek *authora*, fő oka az Atya, hogy eſkőznelkűl nem ſűkőlkődőt. Azonban penig oda alab, *Col: 1. v. 20.* az maſodik teremteſnek eſkőznek mondgya az Chriſtuſt, ki altal az Atya ez vilagot megh uyjetotta. Ellenkeznek ezek egy-maſſal.

CA-

CAPUT XIV. v. 10.

Mert minnyajan elő allatunk az Chriſtus itilő ſeki eleibe: Mert meg vagyon irva: Elek en azt mondgya az Ur, mert nekem hajol meg minden terd, es minden nyelv Iſtennek teſen vallaſt.

Valakinek minden terd megh hajol, az termeſet ſerint valo Iſten azt mondgya Eſaias Cap: 45. v. 23.

De az Chriſtuſnak minden terd meg hajol, im azt mondgya ſent Pal maſutt-is Phil. 2. v. 10.

Azert az Chriſtus termeſet ſerint valo Iſten. Maſik eröſſegünk vagyon ez igekben: Minden nyelv Iſtennek teſen vallaſt. *De minden nyelv az Chriſtuſnak teſen vallaſt. Rom. 10. v. 9. Azert az Chriſtus igaz Iſten.*

Vagy igazat mond Eſaias ſent Pallal eggyőt, vagy nem. De azt mondani, hogy nem igazat mond, eretnekſeg. Hat ha igazat mond, hogy minden terd meg hajol az Chriſtuſnak, es hogy az Iſraelnak Iſtene, az Chriſtus termeſet ſerint valo Iſten. Mert az terd haytas Iſrael Iſtenet illeti 1. *Reg.* 19. *v.* 10. *Rom:* 11. *v.* 4.

Ketkepen akarja, ugymond *David Pareus*, Eretnek Enyedi ezt az argumentomot meg hanni.

1. *Tagadvan az* Minort *az maſodik mondaſt: Mert nem az ſekben ülő Chriſtuſnak, de az Iſrael Iſtenenek hajol meg minden terd akkor, mikor az Chriſtus ül az itilő ſekben es mindenek ö elötte meg allanak az utolſo itiletben. Megh bizonittya. Mert nem lehet, hogy valaki alvan az itilő ſek elöt, maſnak az ſekben nem ülönek haytſon terdet. Oſtan, az Apoſtol az Eſaias mondaſaval csak meg akarja bizonitani, hogy az itilet közönſeges leſſen, melyet ſenki el nem kerülhet. Vegezetre, mert az Chriſtus ülven az itilő ſekben, bizony az Atya Iſten itel Rom: 2. v. 16.* Az napon mellyen megh itili az Iſten az embereknek titkos dol-

gokat az en Evangeliomom ſerint az Chriſtus Ieſus altal. *Act.* 17. v. 31.

I. F. Ez felette vakmerő es karomlo megh veſtegetese az az iraſnak 1. Hamis, hogy az Eſaias mondaſaval az Apoſtol csak megh bizonitana az itiletet közönſegeſnek lenni, mellyet ſenki el nem kerülhet. Mert nyilvan bizonittya, hogy az itilő ſękben ülő Chriſtus leſen közönſeges es mindenhato itilő biro es mideneknek rettenetes. Miert? Mert nem csupa ember, de az, az Iſten, az ki regen meg mondotta, hogy neki *minden terd meg hajol.* Mert meg erősiti az mit elęb mondot vala, hogy az Chriſtus az holtakon es az elevenekenuralkodik, az mellyert *verſ.* 12. az Chriſtuſt egy altallyaban Iſtennek mondga, kinek minnyajunknak ſamot kel adnunk.

II. 2. Hamis az-is, hogy nem az ſękben ülő Chriſtuſnak hajol megh minden terd. Mert ſemmi *conſequentia* kövétkezes nem volna: Megh alnak az Chriſtus itilő ſeki elől, mert Iſtennek hajol megh minden terd, ha utanna nem teſed, hogy Iſten az Chriſtus. Nem-is igaz, hogy az bűnősők az itilő ſęk elől maſnak haytananak terdet az Biron kivül. De az Chriſtus leſen itilő birajok eleveneknek es holtaknak. Ezokaert az Apoſtol nyilvan valo beſeddel az Chriſtuſnak adgya az terd haytaſt, *Phil.* 2. *v.* 10. *Hogy az Ieſus nevere minden terd meg hajollyon.*

III. 3. Karomlo allatas *à non cauſa* az nem igaz oktul: hogy az Chriſtuſnak nem hajol terd, azert, mert az Atya Iſten itęl. Mert az Atya az fiu altal ugy itęl, hogy az Fiu is ſajat tulaydon hatalmaval itillyen. Mert az Atya *minden itiletet adot az ſiunak, hogy mindenek tiſztellyek az Fiat, mikepen az Atyat.* Annakokaert az Fiuban az Atyanak minden terd meg hajol: Mert kialtanak az Iſtentelenek: *Völgyek reytſetek el minket annak tekenteti elől, az kiül az ſękben, es az Barannak haragja elől. Apoc.* 6. *v.* 16. Azert az Atya az Fiuban úl az ſękben es itęl meg mindeneket.

II. Ekkepen hatra vettettetven az Eretnek ez karomlo tagadaſatul az Minor*nak, az* conſequentiat *igyekezi megh erötöleniteni, mondvan* az Majort igaznak lenni arrol az kinek minden terd meg hajol allatyara nezve: De az Chriſtuſnak hajol meg minden terd, nem allattyara nezve, hanem csak meltoſagara nezve, nem ugy, mint elſőnek s-főnek, de ugy mint rendeltetet bironak. Azert nem következik, hogy ő örökke valo es egyenlő Iſten az Atyaval.

F. Ő maga Chriſtus ezt az karomlo csavargaſt megh hamiſsittya mondvan: *Az Atya nem itęl meg ſenkit de minden itiletet adot az Fiunak. Es valamellyeket az Atya cſelekeßik, az Fiu-is haſonlokepen cſelekedi,* megh bizonitvan bő beſeddel, hogy ő egyenlő az Atyaval, nem vőtt ajandek ſerint, de termeßet ſerint valo fűletesből az Atyatul Iſtenſege ſerint. Mert *az mikeppen az Atyanak vagyon elete ö magaban, akkepen adot eletet az Fiunak ö magaban.* De az Iſtennek elete micsoda, hanem azon ő Iſtenſege? Ez az Atyaban nem ajandek ſerint vagyon, de termeßet ſerint. Hat az Fiuban-is nem kegyelemből, ajandek ſerint vagyon, de az termeßetnek közleſeből. Azert vadollyak vala az Sidok karomlaſſal, hogy az Atyat tulaydon Attyanak mondgya vala, egyenlevő teven magat az Atyaval, es hogy ember leven Iſtenne tenne magat, bizony nem fęl Iſtenne, vagy csak meltoſagban jarova (Mert ezert karomlaſſal nem vadoltak volna) de amaz igaz Iehovava: igazabban itelven az Chriſtuſt ſolani, az ő Attyaval termeßet ſerint valo egyenlőſegeről, hogy ſem ezek az eretnekek. Nem tagadgyuk ugyan, hogy az Chriſtuſnak mint rendeltetet Bironak hajolnak megh az terdek az menyiben közben jaro es ember; de azert ugyan megh all, hogy ő neki hajolnak megh az terdek mint első fő es kivaltkepen valonak, az menyiben egy Iſten az Atyaval.

Az elet az Fiuban termeſzet ſzerint vagyon.

SZENT PALNAK

CORINTHVSBELIEK-HEZ ELSŐ LEVELE.

CAPUT I. v. 2.

Mindenekkel egybe, valakik az mi Urunk Iesus Chriſtuſnak nevet ſegitſegûl hiyjak.

EMlekezetes nagy erőſſege es tanubizonſag tevő argumentoma ez az Chriſtus őrők Iſtenſegenek. Mert az ſegitſegre valo hivas oly Iſteni tiſztelet, mely csak az termeſzet ſerint valo Iſtent illeti. Mert az hitőt kőveti. Az hit pedig Iſtenre vitetik. Mert *hogy hogy hiyjak ſegitſegûl, az kiben nem hiſznek? Rom. 10. v. 14. Azert:*

Valakinek nevet religioſè *ſzentûl ſegitſegre hiyjuk, az termeſzet ſerint valo Iſten, az mint eleb jelentem.*

De az Chriſtus Ieſus nevet ſzentûl hiyjuk ſegitſegre, mint itt & Act. 9. v. 14. Minnyajan az kik ſegitſegre hiyjak az te nevedet. *2. Tim. 2. v. 22. Kőveſſetek az igaſſagot, hitet, ſzeretetet es bekeſeget, azokkal az kik ſegitſegre hiyjak az Vrat tiſzta ſziből. Rom. 10. v. 13.*

Azert az Chriſtus termeſzet ſerint valo Iſten.

Amaz Eretnek Enyedi, mond *Pareus*, ennek az argumentomnak el forditaſat keresi ennek az iginek ἐπικαλεῖσθαι kűlőmbőző jedzeſeben mondvan *id modo active modo paſsive ſignificare* es mind az ket ertelemben neha annyit teſzen, mint *Nevezni*, hini, appellalni, valakire vinni az dolgot *Heb:* 11. *v.* 16. 1. *Pet:* 1. *v.* 17. es ezert

neha

neha vettetik ez ſo: ονομαζειν, nevezni, *Luc. 16. v. 14.* Az Deakoknal-is gyakorta azt teſzi, hogy *nevezni*, elő mondani. Igy azert ſegitſegre hini az Chriſtuſt, vagy az Chriſtus nevet, annyit teſzen, mint az Chriſtuſt vallani, nevezni, vagy ő tűle neveztetni, mint meg magyaraztatik 2. *Tim: 2. v. 19. Tavozzek minden az hamiſſagtul, az ki nevezi az Chriſtuſnak nevet.* Azert igaſſagkepen mondhatni, hogy itt az Chriſtus nevenek ſegitſegre hivoin, ertetnek az kereſztyenek, es az Ieſus nevet vallok. Mivel latta az eretnek, hogy *non veriſimiliter poſſe ſic colligi*: Valaholot ἐπικαλεῖσθαι annyit teſzen, mint *nevezni*: Azert itt-is: ezokaert meg engedi, hogy à Chriſtuſt ſzentűl hihatni ſegitſegre, es imadkozhatni neki, de nem ugy, mint Iſtent, de ugy, mint Kőzben-jarot, fő Papot es mi fejűnket. Religioſo cultu.

Felelet: 1. Semmi kővetkezes nincsen *à particulari ad particulare* meg az gyermekek-is tudgyak. Annakokaert hejaba valo az eretneknek csavargaſa, es az igenek laiſtroma. I.

2. De ha meg engednők-is, hogy itt ugy jegyezzen: meg ſem esik veſzelyben az Chriſtus Iſtenſege. Mert ſemmi teremtet allattul nem ſzabad az hiveknek neveztetnek, de csak az teremtő es meg valto Iſten Chriſtuſtul. Mert ez az mit az Corinthusbeliekben, kik Petertűl, Apolloſtul es Paltul neveztetnek vala, fedd az Apoſtol. De az egeſz haz nep az egben es az főldőn az Chriſtuſtul neveztetik *Eph. 3. v. 15.* Azert az Chriſtus nem csupa teremtet ember. II.

3. Hogy az Chriſtuſt nem ugy kellyen ſegitſegre hinunk, mint kőzben-jarot, fő Papot es mi fejűnket, de ugy, mint Iſtent, meg tetſik: mind azert, mert nem inkab hivattatnek ſegitſegre, mint Moyſes, Aaron, ha Iſten nem volna. Mert az Iſten tiſzteſſegeben jaro imadas, meg az Papra ſem illik, az ki csak ember, hanem az ki Iſten. Azert hiyjuk tehat az kőzbenjaro Chriſtuſt es fő Papot Iſteni tiſztelettel eggyűt jaro imadaſſal ſegitſegre, mert egyſzerſmind Iſten-is, vagy oly ſzemely, ki Iſten es ember, mind azert, mert az Chriſtuſt ugy hiyjuk ſegitſegre, hogy egyſzerſmind ő benne-is hidgyűnk az ő parancsolattya ſerint: *Ha hiſztek az Iſtenben, en* III.

bennem-is hidgyetek, az mellyert az mint mondgyuk: *Hiſsek egy Iſtenben, &c. Hiſsek ſsent Lelekben*: akkepen mondgyuk: *Hiſsek az Ieſus Chriſtusban ö Fiaban, Ioan*: 14. v. 1. Es azert hiyjuk ſegitſegre, mert ő benne hiſsünk. Mert az hit az ſegitſegre valo hivaſnak oka, mint: *Hogy hogy hiyjak ſegitſegre az kiben nem hiſsnek?* Az honnan: Valakiben nem hiſsünk, azt ſegitſegre ſem hiyjuk. De nem hiſsünk, hanem csak egyedül az Iſtenben. Mert egyedül csak az Iſtenben vettyük bizodalmunkat. Azert egyedül csak az Iſtent-is hiyjuk ſegitſegre. Tehat mi vel az Chriſtusban hiſsünk, es Iſteni tiſztelettel eggyütjaro imadaſſal hiyjuk ſegitſegre, azert bizony igaz Iſten.

CAPUT I. v. 24.

De az hivataloſoknak, mind Sidoknak, mind Görögöknek, Chriſtuſt az Iſtennek hatalmat es bölcseſeget.

Chriſtus itt mondatik az Apoſtoltul Iſten hatalmanak, mind ſemelyere nezve, mert mindenhato Iſten *Apoc.* 4. v. 8. mind tiſztire nezve, mert Iſteni hatalmaval az Eccleſiat meg valtotta es meg dicsöiti. Ismet Iſten bölcseſegenek allat ſerint, mert az Atyanak örökke valo ſolo Igeje, mikepen az Fiu Iſten bölcseſegenek mondatik, *Prover.* 8. *Luc.* 11. v. 49. *Mat.* 11. v. 19. Annak-felette megjelent bölcseſegnek: Mert a Chriſtusiſmeretiben vagyon az idvöſſeges bölcseſeg.

Ha azert az Chriſtus allat ſerint valo hatalma es bölcseſege Iſtennek, tehat igaz Iſten. De az elsö igaz az meg mondot bizonyſagok ſerint. Hat az következes-is.

I. *Az elsö* propoſitio *nem* univerſalis *közönſegeskepen. Mert nem minden örökke valo az, az mi Iſten bölcseſegenek mondatik.*

F. Egy ſoval: mas az Chriſtuſrol, Iſten bölcseſegeröl es hatalmarol közönſegeſen ſolani, mas az Iſten bölcseſegenek *effectu*irol, erejeröl, mely magat az teremtet allatokban mutogattya. Mert az Chriſtus mondatik *perſonalis ſapientia*, ki ſemelyeben Iſtennek bölcseſege. Mert az bölcs Iſtennek ſemelyenek ki metſet belyege, az mellyert ollyan allat ſerint valo bölcseſeg ſemelye ſerint is, mint az Atya: Mert külömben az Atya ſemelyenek ki metſet belyege nem lehet. Igy vagyon emlekezet erröl *Heb.* 1. v. 2. *Prov.* 1. v. 20. *& cap.* 8. De az egyeb teremtet allatokban valo bölcseſege Iſtennek nem ſemelyenek ki metſet belyegi, nem ſemely ſerint valo bölcseſegek. Azert meg all az elsö *propoſitio* az Chriſtusrol. Mas az, hogy te magad formaltad ugy az *propoſitiot*, csak könnyebben jadzhaſſal az Iſtennek hatalmaval es bölcseſegevel.

II. Negy terminus *vagyon az argumentomban. Mert az elsö* propoſitioban *az bölcseſeg tulaydonſagert vetetik, az kiſsebbikben az Chriſtus bölcseſeg, hogy az Iſten bölcseſeget ki jelentette.*

F. Hamis ez az csavargas. Mert mind az *major*ban ſ-mind az *minor*ban azon egy *perſonalis ſapientia*rol, olyrol, ki ſemely ſerint valo bölcseſeg, vagyon emlekezet. Annak-okaert meg külömböztettyük vagy megh valaſtyuk az Iſten tulaydonſaga ſerint valo bölcseſeget, az ſemely ſerint valo bölcseſegtül, mellyet te nem ertven, egybe zavartal.

Az Bölcseſeg Iſtenben 1 Tulaydonſag.

Az allat ſerint valo bölcseſege Iſtennek nem egyeb, ha nem oly ö Iſtenſege ſerint valo tulaydonſaga, mely altal valoſagoſon, tökelleteſſen, egy, örökke valo, es megh valtozhatatlan *intelligendi actu*, erteſſel mindeneket tökelleteſſen ert, tud, es ſemmit el nem feledven. Erröl nincsen itt ſo. Mert ez az Iſtenſegnek allat ſerint valo tulaydonſaga, mellyet az Atya az Fiuval az ſüles altal közlöt: az ſent Lelekkel az Fiu, es az Atya az ſarmazas altal, mellyert az Fiu es az ſent Lelek ollyan bölcs az ö Iſtenſegenek allattyaban es termeſetiben, mint az Atya.

2. Szemely ſzerint valo.

Az ſemely ſerint valo bölcseſeg, nem egyeb, hanem az Iſtennek Fia, mellyert az Chriſtus itt nem *figuratè* haſonlatoſſagkepen, de *ſimpliciter* egyeneſſen homalynelkül bölcseſegnek mondatik. Ez azert az ſemely ſerint valo bölcseſeg, ugy-mint az Iſtennek örökkevalo ſolo Igeje jöve el az teſt-

ben, hoza ki az Atyanak kebelebŏl az Iſtennek tanacsaban forgo titkot, az Euangeliombeli bŏlcseſeget, es azt prædikalla az embereknek. Erről az ſemely ſerint valo bŏlcseſegről vagyon ſo mind az ket *propoſitio*ban.

III. Az Iſtennek ereje örökke valo.

Az kereſztnek igeje es az Euangeliom Iſten ereje.

Hat az kereſztnek igeje es az Euangeliom örökke valo.

Igy Simon Magus: Democritus, &c.

F. Az kereſtnek igeje es az Euangeliom Iſten hatalmanak mondatik, az menyiben hathato es hatalmas eſkŏz az idvŏſſegre Iſtentŭl, mind azert, hogy mi Iſtennek hatalmanak tartyuk, mind hog abbol es az altal idvŏſſeget nyerhetŭnk. Simon Magus penig Enyedi tarſa es Democritus az kŏſſegnek roſs velekedeſe ſerint mondatnak Iſten erejenek es bŏlcseſegnek. De az Chriſtus ſemely ſerint valo ereje es hatalma az Iſtennek, ugy-mint *ki altal mindeneket teremtet, es tart ez altal az ŏ hatalmas Igeje altal, Heb. 1. v. 2. 3.* Azert hamis az Enyedi *collectio*ja, hogy illyen illetleneket zavar egyben.

IV. Az Chriſtus mondatik hivek igaſſaganak, verſ. 30.

De az hivek igaſſaga, &c. megh hataroztatot, idŏ ſerint valo.

Hat az Chriſtus is.

F. Az Chriſtus hivek bŏlcseſegenek, igaſſaganak, ſentſegenek mondatik azert, hogy ŏ altala iſmerjŭk megh az Iſtent, teteſſŭnk igazakka es ſentekke, es illyen modon bŏlcseſeg az tudatlanoknak, igaz az hamiſſaknak, ſent az fertelmeſeknek, valtſag az foglyoknak. Mert amaz ſemely ſerint valo bŏlcseſeg, ki az Iſtennek ŏrŏkke valo ſolo igeje az ŏ prædikallaſaval, igaſſagaval, ſentſegevel es valtſagaval minekŭnk mind ezeket ſerzette. Melyből nem kŏvetkezik, hogy az ŏ vegheteſlen, mérhetetlen bŏlcseſeg mi bennŭnk az bŏlcseſeget, ſentſeget, &c. el inditotta idŏ ſerint: azert ŏ is idŏ ſerint valo. Mert az Iſten Abraham Iſteneve lŏt, de azert nem lŏt azzal idŏ ſerint valova. Mas azert az bŏlcseſeg ſemelyeben: mas az ŏ ereje mi bennŭnk.

CAPUT II. v. 10.

Mert az lelek mindeneket viſgal, męgh az Iſtennek melſegeit-is.

Hogyha az veſeknek es ſiveknek viſgalaſa tulaydona az ſemely ſerint valo Iſtennek, tehat ſokkal inkab az Iſten melſegeinek es titkainak viſgalaſa. De amaz tulaydona az ſemely ſerint valo ŏrŏk Iſtennek. *Pſal. 7. v. 10. Ierem. 17. v. 10. Apoc. 2. v. 23.* Hat imez-is. Valaki azert meg viſgallya az Iſtennek męlſeges titkait, az igaz Iſten. De az ſent Lelek azt cſelekedi. Azert az ſent Lelek igaz ŏrŏk Iſten.

Amaz Samoſatenicus Eretnek Enyedi, mond *Pareus*, ſokkeppen igyekezi ez argumentomot meg guggolni.

I. Ha ez igaz volna, tehat minden emberben örök Iſten volna.

F. Tagadgyuk. Mert nincsen mi belénk rekeſtve az Iſten (Mert az Iſtent ſemmi hatarozaſſal be nem rekeſthetni) de vagyon mi bennŭnk lakaſa altal. *Ti közöttetek lakozom ö hozza megyünk, es ö nala lakaſt teßünk: Bocsatotta az Fianak lelket az mi ßiveinkben. 2. Cor. 6. v. 16. Iohan: 14. v. 23. Galat: 4. verſ. 9.*

II. De itt jelentetik csak az Iſteni ilhes, indulat.

F. Hamis, 1. Mert az *afflatus divinus*, Iſteni indulat, illhes, nem viſgallya az Iſtenſegnek titkait. 2. Az mi indulatunk, nem Iſten. 3. Az Iſtennek lelke vagyon az Iſtenben, mint az embernek lelke az emberben. De az embernek lelke vagyon az embernek allattyabol. Hat az Iſtennek lelke is vagyon az Iſtennek allattyabol.

III. Tagadgya az minort: Mert az Iſtennek embere-is az ki lelektŭl felruhaztatot, viſgalhattya az Iſtennek titkait, de azert nem örök Iſten.

F. Hamis. Mert am bator legyen meg vilagoſittatot ember, de azert Iſtenſegnek minden melyſegeit nem viſgalhattya, hanem csak nemely ſŭkſeges dolgokat. Mert csak reß ſerint iſmerŭnk, ſ-nem magatul viſgal. De az iſtennek lelke mindeneket magatul viſgal, es az ŏ maga erejeből, mi-

képen az embernek lelke, valamellyek az embere, az ő vilagaval viſgallya.

IV. Tagadgya az conſequentiat, *es négy* terminuſokat *csinal. Mert ez ige*: Mindeneket, *az* major*ban egy allallyaban: az* minor*ban meg hatarozva mondgya lenni.*

F. Tagadgyuk ez kúlömbözeſt, *diſtinctiot*, valaſtaſt. Mert *verſu* 10. & 11. az Iſtennek lelke nem Iſteni indulatot jegyez, de az Szent Leleknek ſemelyet, az mint 2. *Samuek* 23. *v.* 2. *Iob*: 26. *verſu* 13. *Item* 33. *verſ*: 4. *Eſa*: 61. *verſ*: 1. 2. *Pet*: 1. *verſu* 21. *Actor*: 1. *verſ*: 16. *Pſalm*: 51. *verſ*: 13. *Eſa*: 63. *verſ.* 10. *Eph.* 4. *verſ.* 30. *Matth.* 12. *v.* 31. *Item* 28. *verſ.* 19. *Geneſ.* 1. *verſ*: 2. noha *verſu* 12. az Szent Leleknek mi bennünk valo erejeről ertetheſſek. Mindeneket penig, még az Iſtennek melyſegeit-is azon egy ertelemben mondatik az elől jaro igekben. Az *maior*rol meg engedi, hogy egyedúl Iſtene legyen mindeneket meg viſgalni. *In aſſumptione*, az mi fel vetetet, mit fog az ellen kereſtúl az Eretnek, hogy az Iſtennek Lelke nem viſgal?

CAPUT III. v. 16.

Avagy nem tudgyatoke, hogy ti az Iſtennek Templomi vattok, es az Iſtennek lelke lakozik ti bennetek?

CAPUT VI. v. 19.

Avagy nem tudgyatoke, hogy az ti teſtetek Temploma az ſent leleknek ki ti bennetek vagyon es mely az Iſtentúl vagyou.

2. Corinth: CAP. VI. v. 16.

Mert ti Templomi vattok az elő Iſtennek, mikepen megh mondotta: ő bennek lakom es bennek jarok.

Ket nagy erőſſegünk vagyon itt az Szent Leleknek őrők Iſtenſegeről. Mert az Templom egyedúl Iſtene, ugy-mint, kinek egyedúl kel adni minden tiſteletet. De az Szent Leleknek vagyunk Templomi. Ő tehat az őrők Iſten, kit tiſtelnúnk kel.

Iſmet: Az ſent Lelek vagyon mi bennünk minnyajunkban, ſ-eggyen, eggyen De ez egyedúl Iſten tulaydona, hogy egy mindenekben legyen. Tehat az ſent Lelek őrők Iſten

Ha ez jo mond Enyedi, en-is igy argumentalok.

I. Az hivek Templomi az ſent Leleknek.

De az hivek Templomi az Chriſtuſnak. Eph: 3. v. 17.

Azert az Chriſtus ſent Lelek. Iſmet:

Az hivek Templomi az ſent Leleknek.

De az hivek Templomi az hitnek. Mert az hit mondatik, hogy lakot az Timotheuſnak Annyaban. 2. Tim. 1. v. 5.

Azert az Hit ſent Lelek.

F. Nem argumentum az, az mit az Eretnek vet elő: Az Hivek Iſten Templomi: Es, az hivek Templomi az Szent Leleknek: azert az Szent Lelek Iſten, de ez inkab: Az kinek Templomi az Szentek, az Iſten. Mert egyedúl Iſten Templomi. Az Szent Leleknek Templomi az hivek. Azert az Szent Lelek, Iſten. 2. Az első mondas meg engedtethetik jo ertelemmel ertven ὀσιωσ῎ως. Mert az Chriſtus es az Szent Lelek egy allattyaban, vagy az Chriſtus azon Iſten, ki az Szent Lelek. Az maſodikban tagadgyuk az *minort*. Mert maskeppen mondatik az Hit lakozni mi bennünk, maskeppen az Iſten.

Vegezetre nem tagadgyuk az *Metaphorat* haſonlatoſſagot ezekben, mikor mi Templomnak mondatunk, es az Szent Lelek mondatik mi bennünk lakni. Mert *mi az Iſtennek Templomi vagyunk*, az az, haſonlok az Templomhoz: mintha mondana: oly dragalatoſſak Iſtennek, mint az Templomok, oly ſentek, fertelemnelkúl valok, ſent tiſteletre ſenteltettek, mint az Iſten Temploma vala. Es az Iſtennek Lelke lakik mi bennünk, mert minket bir, igazgat, meg ſentel alhatatoſſan, mint az gazda az ő hazat birja, tiſtittya, ekeſiti, es

abban lakik, mellyek valoſagos ſemelynek munkai. Hat valoſagos ſemely es őrők Iſten az ſent Lelek.

II. Ha lam az Iſten mondatik lakni az emberben, de azö lelke altal.

F. Az Chriſtuſ-is mondatik mi bennünk lakni hit altal: azonban azert az hit nem ſent Lelek. De az ſ: Lelek Iſten: azert mint Iſten ugy lakik mi bennünk. Mert az Atya Iſten az, az ki *azö Fianak Lelket bocsatotta az mi ſiveinkben, Galat: 4. v. 6.* Azert az Atya, az Fiu es az Szent Lelek lakik mi bennünk mint Iſten. Mert azon allatttya az Atyanak, Fiunak, es ſent Leleknek, mint oda fellyeb *cap. 5. v. 10.* megh mondok. Melyből el enyeſik az Enyedi csavargaſa.

CAPUT VIII. v. 6.

Nekünk egy Iſtenünk vagyon, amaz Atya, az kitül mindenek, mi-is abban (vagyunk.) Es egy Ur, az Ieſus Chriſtus, ki altal mindenek (vadnak,) mi-is az altal (vagyunk.)

Az mindeneknek Ura, ſenki nem több Iſtennel. De az Chriſtus mindeneknek Ura. Mert az ő Uraſaga ki terjed mind az teremteſre, mind az teremtet allatoknak biraſara eggyűt az Atyaval es az Sz. lelekkel. Mert egy Iehova: ugy mint, *ki kezdetben az földet fundalta, kinek kezeinek csinalymanyi az egek, Heb. 1. v. 10. Pſal. 102. v. 26. ki mindeneket hordoz azö hatalmas beſzedevel. Heb. 1. v. 3.* Tehat az Chriſtus Iſten.

Annak-fölőtte: Az ki altal mindenek teremtettenek, es meg valtattanak, az őrők Iſten. *Eſ. 63.* De az Chriſtus altal teremtettenek es valtattanak megh mindenek. Tehat az Chriſtus őrők Iſten. Mind az ket argumentomnak *propoſitio*ja nyilvan valo. Mert az termeſzetnek az mikepen az megh valtaſnak-is az Ura es fő oka őrők Iſten, mint igazan mondotta Ambrus Doctor *lib. 3. cap. 3. de vocat: Gentium.* Valami az termeſzetben megh veſzet, az nem allattathatik helyere, hanem csak az termeſzetnek Authoratul, fő okatul.

Iſten pedig tagadgya, hogy *azö dicsöſeget maſnak nem adgya* az ki nem Iſten. *Eſ: 42. v 8.* Az *aſſumptio* az mi fel vetetet az Apoſtole.

Enyedi hantogattya ezt-is.

I. Egyedul az Atya mondatik Iſtennek. Azert az Iſtenſeghből ki rekeſztetik az Fiu.

F. Az *Antecedens* elől jaro mondas hamis. Mert az Apoſtoltul nincsen az ki rekeſztő ige: *Egyedul,* nincs-is az, az Apoſtolnak ertelme ſerint, mely abbol tetſik meg. Mert midőn az Chriſtuſt Urnak mondgya, az Atya az Uraſagbol ki rekeſztetnek az mely hamis. Mikepen azert hogy az Ur nem rekeſzti ki az Atyat, hogy Ur ne legyen, minemő Ur az Fiu, azert, mert egy Urnak mondatik az Fiu: akkeppen az Iſten ſem rekeſzti ki az fiat, hogy Iſten ne volna, minemő Iſten az Atya, azert, mert egy Iſtennek mondatik az Atya.

II. Ki fog az Eretnek illyen modon: Vraſag tulaydonitatik itt az Chriſtuſnak, csak az fel magaſztaltataſra nezve, melyből az Atyat ki rekeſzteni nem illetlen: az meſſzere ki terjedet Vraſagtul pedig ki rekeſztetik.

F. Az elſő hamis. Mert az Chriſtuſnak mindenkepen valo Uraſag tulaydonitatik *& preſsè & latè*, mint eleb meg bizonyitok. Azert mindeniktül ki kellene rekeſzteni, tudni illik, mind az közönſeges ſ-mind az kivaltkepen valo Uraſagbol ha az Eretneknek ki fogaſa jo volna.

III. Eleb viſsi: Hogy az Fiu ki rekeſztetik az Iſtenſeghből, ha nem közönſegeskepen, ottan csak kivaltkepen, hogy nem ollyan modon Iſten mint az Atya, noha Iſten valami modon mint Moyſes.

F. Hamis, *abſolutam Deitatem preſsè & latè cuiquam tribui,* hogy az egy altallyaban valo Iſtenſeg valakiről közönſegeſen es kivaltkepen mondatnek, mint az Uraſag.

IV. Az elsö ellen kifog. Az Chriſtus altal vadnak mindenek nem egy altallyaban, ſed reſtrictè omnia quæ ſunt Eccleſiæ, *meg hatarozaſſal mindenek mellyek az Eccleſiae.*

F. Ezt-is hamiſnak lenni eleb meg mutatok. Mert ez ige: *Mindenek* nem hataroztathatik csak az megh valtaſra mind azert, mert nyilvan vagyon, hogy τὰ πάντα *Mindenek vadnak*

az Atya Istentül azon értelemmel mondatik mint ez: *Mindenek vadnak az Christus által*: mind azért, hogy következik: *Es mi ö általa*, nem értethetik egyebről, hanem az mi ö általa valo megßabadittatásunkrol, maskepen ez ige *redundans* bővölködő volna: Mert ha az elöt mondotta, hogy az Christus által valtattanak megh mindenek, mi ßükßegh vala elö hozni, ismet: *Es mi ö általa*: holot ha mindenek, tehat mi-is ott értettetünk? Azért hamis az Enyedi ki fogása.

V. Nem mondatik, hogy mindenek az Christusßul, de, az Christus által.

F. Mintha nem mondatnanak mindeneknek lenni az Atya által, mint lásd meg *Act*: 17. v. 28. *Rom*: 11. v. 36.

VI. Kißog: Hogy *az Atya Istennek mondatik nem Vrnak, ki által löttenek mindenek.*

F. De az termeßetnek és az Ecclesianak Ura nem egyeb, hanem Isten. Mert *az te Vradat Istenedet imadgyad*: *En Vram es en Istenem Ioan*: 20.

VII. Az Christus által, de mint eßköz által.

F. Hamis. Mert az Atya ugy teremtet mindeneket az Christus által, ugymint ö velle egyenlö bölcseßege és Igije által, hogy egyßerß-mind az Fiu-is mindeneket teremtet. *Heb.* 1. v. 3, & 10.

CAPUT X. v. 4.

Ittanak pedigh az lelki kö ßiklabol, mely öket követi vala: az kö ßikla pedig Christus vala.

Valamikepen az Christus testenek és vérének lelki etele és itala az Ily Testamentomban *Ioan.* 6. v. 53. elöl veti az Christusnak valosagos letelet: akkeppen az lelki viznek itala az kö ßiklabol az ö Testamentomban *præsupponit realem Christi præsentiam* elöl veti az Christusnak valosagos letelet. Io az következes. Mert hogy hogy idvözülhettenek volna az Atyak az csupa arnyektul az valosagnelkül? Mert hißük,

hogy

hogy mi-is az Christusnak kegyelmevel idvözülünk mint ök *Act*: 15. v. 11. Avagy ha csak csupa arnyek volt, hogy hogy mondathatik az kö ßikla Christusnak? Ha Christus volt, altalan veggel az Christust ittak, kik az kö ßiklat ittak. Nemis illetlen, hogy az Christus akkor még az testben meg nem adatot volt. Mert az hiveknek hitök, valosaga az remeilendö dolgoknak *Heb.* 11. v. 1. Jelen valova tesi vala azért az hiveknek az Christus testet, mely még akkor nem vala, az menyiben az Christus testeben, mellyet ad vala ez vilagnak életçert, az idvösseget keresik vala es vesik vala az hivek: egyeb arant örök életek nem lehetet. Következik azért, hogy volt az Christus Istenßege ßerint akkor-is söt mind örökke. Mert az kö ßikla ö volt.

Enyedinek ez sem tetßik, azért igy ßol ellene:

Az ki jegyeztetik es peldaztatik valami által, az nincsen jelen. De az Christus csak jegyeztetet ez kö ßiklaval.

Azért nem volt jelen.

F. Az elsö hamis. Mert az Isten peldaztatik vala ugyan ottan az pußtaban az ködnek oßlopaban nappal es az túznek oßlopaban eyjel, mely az Israel nepe elöt megyen vala, de azért ugyan valosagoson jelen volt az Isten. *Exod.* 13. v 21. Mostan-is peldaztatik es jegyeztetik az kenyerrel es az borral az Christus, de azért ugyan jelen vagyon az ö igireti ßerint: *Ime en ti veletek vagyok minden nap, mind vilag vegezetiglen. Matth.* 28. v. 20. Jelen volt azért az Christus valosagoson az pußtaban az Israelitaknak: az testben pedig csak az igiretek ßerint.

UGYAN ott. v. 9.

Se az Christust ne kęsértsük, mint ök közzülök nemellyek kęsértek, és az kigyok miat el veßenek.

Emlekezetes tanubizonsag-tetel ez az Christusnak örök Istenßegerol, melyben mondgya az Apostol, hogy az Israelitak meg kesértettek az pußtaban az Christust.

Vala-

Valakit meg keſertettenek az Sidok, az Iehova örök Iſten volt.
De azkit meg keſertettek az Iſraelitak, volt az Chriſtus.
Tehat az Chriſtus Iehova örök Iſten, volt Maria elöt.

Enyedi ketkepen akarja ezt meg vetni.

I. *Tagadgya azkövetkezeſt* à puris particularibus, *Mert az elsö nem igaz* univerſaliter, *hogy minden valakit megh keſertettenek az Iſraelitak Iehova Iſten legyen. Mert nem csak az Iſtent de Moyſeſt-is meg keſertettek az Iſraelitak.*

F. Hamis hogy Moyſeſt meg keſértettek volna: zugolodtanak ugyan Moyſes ellen-is, de az Apoſtol még itt nem ſol az zugolodaſrol, kiről az következendö versben, de az keſértetről az az, az Iſten hatalmanak meg probalaſarol, ha el taplalhatnac azt, alianac igiretinek? &c. Moyſeſ-is *Exod.* 17. *v.* 2. nyilvan kűlömbſeget tesen az ő ellene valo zugolodas közöt es az Iſtennek keſerteti közöt. *Miert kötödok en velem? Miert keſértitek az Iehovat?* Nem pedig: *Miert keſertetek engemet? Verſ.* 7. az hely-is mondatot Miſſa es Meribanak az Iſrael fiaiert, hogy megh keſértettek volna az Iehovat mondvan: *Vagyone Iehova mi közöttunk avagy nincsen?* Az *major* azert igen igaz *univerſaliter* közönſegeskepen: Az kit meg keſértettek az Iſraelitak az Iehova volt, vagy, Egyedül az Iehovat keſértettek. De az Chriſtuſt keſértettek. Azert az Chriſtus Iehova.

II. *Az* Minort *gueggollya ſok csavargaſokkal. Nem mondgya az Apoſtol hogy az Chriſtuſt keſértettek megh, de egy altallyaban:* keſértek. *Ezige pedig* ἐπείρασαν non tranſitivè ſed abſolute ponitur, *illyen ertelemmel: keſertetet cselekettenek mint az* következendö *versben* μηδὲ γογγύζετε *ne zugologgyatok: ugy itt-is mint azok meg keſértek, az az, keſérteſt cselekettenek.*

F. Hamis. Mert ezige: *Tentare* keſérteni mindenkoron *activum tranſitivè ſignificans*, oly, mely keſértesnek cselekedetit jedzi. Az zugolodas pedig ſoha nem *ſed perpetuo neutrum.* Annakokaert ha ez nem, amaz-is mindenkoron egy altallyaban vettetik. De nem ez. Hat amaz ſem. Alatta kel azert ezt erteni ἀπὸ κοινοῦ, mely rővidſegnek okaert el hagyattatot: τὸν χρίσὸν, az Chriſtuſt vagy ezt iget: Αὐτὸν ötet, mely gyakorta az mint nyilvan vagyon el hagyattatik. Meg jedzi Beza, hogy nemely Exemplarokban ezert: *Nemellyek ő közzülök megh keſerték* ez vagyon τίνες αὐτὸν ἐπείρασαν *Nemellyek ötet meg keſertek*, mely mindazaltal nem kettős olvaſaſnak latſik, azert hogy az elől jaro es az következendö versben τῦνες αὐτῶν: Nemellyek ő közzülök, vagyon: tellyeſſeggel pedig azert veltek, hogy ez el veſtegiettetet αὐτὸν, *ötet*, mert elől jart: αὐτῶν: ő közzülök, hogy kętſer ne mondana az Apoſtol αὐτὸν, αὐτῶν, ötet, ő közzülök.

III. *Megh engedven ezokaert, mellyet nem-is tagadhat, hogy ez ige: Meg keſertek* tranſitivè *veteſſek, mondgya hogy alatta kel erteni nem az elöljaro igikböl: az* Chriſtuſt, *de az Hiſtoriabol: az* Iſtent, *hogy ez legyen ertelme: Ne keſertſetek ti az Chriſtuſt, mint azok keſertettek az Iſtent es igy igazit az hiſtoriara. Pſal. 77. v. 18. Item: 41. v 51. Item: 106. v. 7. 14. 29. 31. 43. Heb. 3. v. 9.* Rationval-is *bizenittya, hogy nem az Chriſtuſra tartozik: Mert csak az Chriſtus mondaſſek kenettetetnek, az mi nez az teſtre es emberſegere. De akkor teſt ſerint nem volt. Azert akkor nem keſertethetet. Mert az mi nem volt, nem keſertethetet. Az Chriſtus nem volt teſte ſerint. Ergo.*

F. 1. Ha az Chriſtuſon kivűl maſt keſértettenek volna meg az Iſraelitak, az Apoſtol ſükſegeskepen meg jelentette volna. Egyeb arant vagy ſemmi *argumentum* erősſegh nem lehetet volna, vagy igen homalyos. Ha pedigh az Iſtent ertette volna alatta altalan veggel hozza tötte volna ezt: τὸν θεὸν *Iſtent*, de akkor ſemmi *conſequentia* az argumentomban nem volna: *Nem keſerthetitek büntetetlen az Chriſtuſt: Mert amazok nem keſerthettek az Iſtent büntetetlen.* Mondom ſemmi Argumentum erősſegh nem volna, hanem ha oda teſed, hogy az Chriſtus Iſten, vagy egyenlő Iſtennel. Mert *ab imparibus argumentum eſſet inconſequens*: az nem egyenlőktűl az erősſeg illetlen volna. I.

II. Adgyuk ugyan hogy az Chriſtus akkor meg nem keſertethetet ſ-nem-is volt teſt ſerint: de tagadgyuk, hogy II.

ugyan nem volt volna. Mert volt Iſtenſege ſerint, mely ſerint keſęrtetet meg-is: Mert Iſtenſege ſerint volt Abraham elől *Ioan.* 8. Hamiſſat fogh pedigh elő ez Eretnek, hogy az Chriſtus csak teſteben kenettetet volna fel." Mert az fel kenettetes az egeß ſemelye, jelentven nem csak az ajandekokat, mellyekel az ſent lelek az emberſęget ękeſitette męrtęknelkúl, de az Fiunak kezdettúl fogvan valo el rendelteteſet-is az kőzben-jaraſnak tiſtire. Annak-okaert kőzben jaronak nem csak emberi termeßeti ſerint az teſtnek fel vetele utan, de Iſteni termeßeti ſerint-is az teſtnek fel vetele elől, meltan ſ-igazan mondathatik az Chriſtus *communicatione idiomatum* az termeßeteknek eggyeſegekre nézve az egy ſemelyben. Igy az Chriſtus mondatik tegnap, ma es mind őrőkke *Heb.13.* lenni Abraham elől, ala jőtnek lenni az eghből, mely az teſtről nem ertethetik.

IV. Kenßerittetven ezokaert meg engedni hogy ezt: Chriſtus elö hoßßuk, vagy ezt: ἀυτὸν, ötet, tagadgya hogy abbol nem következik, hogy Iſten legyen az Chriſtus: Mert az mikepen megh keſertetetnek mondatik, akkepen volt-is. De meg keſertetetnek mondatik csak peldazatban verſ. 6. & 12. az mikepen ßinten peldazatban mondatik meg ölettetetnek, el adattatotnak meg ſeßitetetnek regen az ö Teſtamentomban. Azert megh keſertetet de peldazatban, az az, oly dologban, melyben az Chriſtus jelentetet es peldaztatot ugy mint Moyſesben. Azert nem Iſten az Chriſtus.

F. Hamis az *Minor*. Mert az peldazat mondatik lenni nem az megh keſęrtet Iſtenben, vagy Chriſtusban, vagy Moyſesben vagy az keſertőkben, de az bűnben *& eventu* ki meneteleben vagy az Iſraelitaknak bűnteteſekben: Mert azt mondgya: *Mind ezek löttenek nekiek peldaban az mi intetesünkre.* Azert ez csavargaſ-is heaban valo.

V. Meg engedhettyük hogy az Sidok meg keſertettek az Chriſtuſt, de nem azt, az kinek meg keſerteſetül itt tiltya az Apoſtol az Corinthusbelieket, de az Iſtentül nekiek adatot ö Chriſtuſokot tudni illik Moyſeſt: Mert peldazattyat viſelte az Ieſuſnak Maria fianak, ki annak-utanna tulaydonkepen mondatot Chriſtuſnak.

F. Ez pedig heaban valo vakmerő Iſtentelen talalmany.

1. Soho[l]

1. Sohol az irasban Moyſes Chriſtuſnak nem mondatik Tartozik azert meg bizonitani. 2. Sohol nem olvaſſuk, hogy az Iſraelitak megh keſertettek volna Moyſeſt, de az Iehovat: pantolottanak ugyan es zugolottanak Moyſes ellen, de az Apoſtol nem az zugolodaſrol, hanem az keſerteſről ßol moſtan, mely nem egyeb volt, hanem az Iſten erejenek, hatalmanak es igaſſaganak hitetlenſegből ßarmazot megh probalaſa, es az Iſtenben ſ-Chriſtusban valo meg tagadaſa. 3. Ha azt akarta volna jelenteni, hogy Moyſes keſertetet meg, ßükſegeskepen oda tőtte volna az *Accuſativuſt* καθὼς ἐπείρασαν τὸν Μωσῆν: Az mikepen megh keſertek Moyſeſt, kiről egyeb arant itt ſenki nem almodozot. De akkor az argumentomnak ereje nem lől volna, hanem ha ęrtetted volna *à minori* az kiſſebtúl: Ha megh bűntettenek azok, kik Moyſeſt megh keſertettek, mentúl inkab azok, kik az Chriſtuſt meg keſertik? De ez fęle egyben haſonlitaſnak az bőtűben męg csak gyanoja ſ-incsen nem-is haßnalna ez az Eretneknek, de ellene volna. Mert Chriſtus Moyſeſnel nagyobnak mondatnek, nem ugy, mint Propheta vagy ember nagyob, de mint Iſten. Mert az menyivel fellyeb valo az Acs eppitő az haznal avagy az ßolganal az hazban, annyival fellyeb valo az Chriſtus Moyſeſnel *Heb. 3. v. 5.* Ha az Chriſtus eppetője es Ura az haznak: azert Moyſeſnek-is eppitője es Ura volt. Tehat Iſten, ki egyedúl eppitője mindeneknek, es Moyſeſnek Ura.

I.
II.

Micsoda megh keſerteni az Chriſtuſt.

III.

CAPUT XII. v. 4.

Az ajandekokban pedigh külőmbſegh vagyon, de ugyan azon lelek: Az egyhazi ßolgalatokban-is külőmbſegek vadnak, de ugyan azon Ur. Külőmbſegek vadnak az Iſteni erőknek ajandekiban-is, de ugyan

azon egy Iſten ki mind azokat mindenekben cselekeßi.

Ez tanubizonſagh tętelben igen nyilvan valo erőſſeg vagyon az ßent Haromſagrol. Mert az ajandekoknak *authora* meg ßerzője, kut feje az mint az egy-hazi ßolgalatoknak es az Iſteni erőknek az egy Iſten. Mert ebből az fundamentombol ßorongattya az Apoſtol az Corinthusbelieket, hogy minden ajandekokot az eggyeſſegre vigyenek es ßolgaltaſſanak. Mert mindenek egy főből aradnak. De az, az megh ßerző Author es fő az Szent Lelek, az Ur Ieſus es az Atya. Tehat ez harom egy Iſten. Vagy: Egyedűl az Iſten feje meg adoja ſ ßerzője az Iſteni ajandekoknak es cselekedeteknek. De ez harom azon egy feje meg adoja es ßerzője az Iſteni ajandekoknak es cselekedeteknek. Azert ez harom eg Iſten.

Poſog Enyedi ez ellen. I. Noha harom ige vagyon itt: Lelek, Ur *es* Iſten; *de azert azok egy nem lehetnek, egy Iſtent ſem ßerezhetnek. Azert roſſßul ſacsarjak ki innen az haromſagot.*

F. De roſ es Iſtentelen ez Eretnek illyen vilagos igaſſag ellen csacsogvan. Mert noha *evidenter* ki fejezve az nem mondatik, mindazaltal azokbol az mellyek mondatnak ki hozhatni az Haromſagot. Mert az mi *verſ.* 6. mondatik az Atya Iſtenről: Meg ßerezven mind azokat mindenekben: ἀπό κοινῦ tartozik az ßent lelekre es az Urra-is. *verſ.* 4 5. Tehat nem csak harom ßők, de az ajandekoknak harom megh ßerzői vadnak. De az mindeneknek meg ßerzője egy Iſten. Holot azert amaz harom cselekeßi mind azokat mindenekben kővetkezik, hogy az, az harom egy Iſten.

II. Ez harom cselekedi ugyan de ſubordinatè *fő okutan valok. Mert az Atya Iſten ugy mint alſo, felsö fő ok: az Lelek es az Vr, mint elsö közben vetet okok.*

F. Roſſßul es hamiſſan formallya ezt az Eretnek. Mert noha megh engedgyűk hogy az Atya mint forras cselekeßik mindeneket az Fiu es az ßent Lelek altal: de azert nem ugy cselekedik mint *per cauſas medias & minus principales* közben vetet es kiſſeb okok altal, de az Fiu altal, ugy mint az ő

Az Atya cselekedik az Fiu es ſzent Lelek altal: Mi modon?

tulay-

tulaydon bőlcseſege es hatalma altal: az Szent Lelek altal, ugy-mint az ő tulaydon Iſteni ereje altal. Azert egyenlő cselekedőnek mondatik az ßent Lelek, mint ßinten az Atya, midőn *verſ.* 11. igy vagyon: *Mind ezeket cselekedi amaz azon egy Lelek, oßtogatvan mindeneknek az mint* akarja. Az UR felől penig, ki az Fiu, itt az nem mondatik: mert ő rola itt kerdes nem vala. De maſut igen-is, mint *Eph.* 4. *v.* 6. *Minnyajunknak adattatot az kegyelem az Chriſtus ajandekanak merteke ßerint. Act.* 2. *v.* 33. *ő öntötte ezt ki, mellyet moſtan neztek es hallotok.*

III. Calvinuſnak erötelen argumentomnak latßik ez az Haromſagrol. Mert ez ige, Ur, *verſ.* 5. *nem hataroztatik az Chriſtuſra, de vagyon nezeſe az Egy-hazi ßolgalatokra.*

F. Ez ſemmiben nem ſegiti az Eretneket. Mert noha Calvinus ez iget: Ur, az Chriſtuſra nem fejezi, nem vigyazvan amarra. az mi elől vettetet vala, *verſ.* 3. *Senki nem mondhattya az Ieſuſt* Urnak, *&c.* mind az altal nem tagadgya az argumentomot. *Könnyen meg engedem* ugy-mond, *hogy itt erteſſek:* Sokkal inkab nem tagadgya az Haromſagnak titkat, es az ßent Leleknek Iſtenſeget, ſőt nyilvan valo bizedekkel azt allattya amaz *verſ.* 5. *Egy Lelek*, igy ßolvan: *Ez iraſſ igen ßorgalmatoſan meg kel jegyezni az ßedelgők ellen, kiknek az leleknek nevezeti ſemmi Eſſentiale allat ßerint valot nem jegyez, de csak ajandekokat es az Iſten erejenek cselekedetit. Itt pedeglen az Apoſtol vilagoſon allattya, hogy egy az Iſtennek allat ßerint valo hatalma, az hunnan ßarmaznak az ö cselekedeti, &c. Oßtan* in verſ. 11. *Immar, midön az ßent Leleknek akarat tulaydonitatik, oly pedig mely* cum imperio *ßabad hatalommal eggyüve köttetet, ebből nyilvan allathatni, hogy az ßent Lelek tulaydon bizony Iſten.* Mennyen el vele ez Eretnek es hozza elő Calvinuſt, ki az ßent lelket nem csak ajandeknak, de allat (avagy ßemely) ßerint valo Iſten hatalmanak es tulaydon bizony Iſtennek allattya nyilvan lenni.

IV. Nem lehetetlen ſem lęptelen, hogy az Accidens*ből levegőből* Accidens *fluat levegö ßarmazzek, mint az vilagoſſagbol az az melegſeg: az mozgasbol az hevſeg. Ez haſonlatoſſag ßerint*

tehat nem keptelen, ha az lelektül, ki ajandek, mas ajandekok ßarmazzanak.

F. Hamiſſak ez egyben haſonlitaſok, az ő egyben haſonlittataſokban. Mert valami vagyon az termeßetből, melyben bizonyos, hogy az cselekedetek nem az levegő történeteke, de az allatoke az *accidens*ek levegők vagy történendők altal: Az ßent Lelekitt es maſutt-is vilagoſon meg külömböztetik az ajandekoktul, ugy-mint *effector ab effectis* az meg ßerző attul az mit ßerzet es cselekedet: az cselekedő cselekedetitül *verſ.* 11. Mind ezeket tudni illik az ajandekokat cselekedi azon egy lelek.

V. Haßinten meg engedik-is, hogy az ßent lelek allat legyen, de mi igen tagadgyuk, hogy allatos ßemely volna. Mert az ki hatalmaval cselekedik, maga mondatik azt cselekedni.

F. 1. Ham-is hat, hogy az ßent lelket *Accidens*nek levegő történendő dolognak vallyak. 2. Sabellius eretnekkel eggyet çrtt itt, de hejaba. Mert nem az Iſtentül *abſolutè* egy altaliyaban, de az Atya Iſtentül (kit az eretnek megh enged) külömb ßemelynek mondgya lenni az Apoſtol az ßent Lelket, midőn igy ßol: *cselekedi az mint akarja.* Az mi az okat illeti, am meg vagyon az felelet. *Ob. 4.*

UGYAN ott. v. 11.

De mind ezeket cselekeßi ugyan azon egy lelek, oßtogatvan azokat kivaltkepen mindeneknek az mint akarja.

Tekentetes nyilvan valo erőſſege vagyon az mi hitünknek az ßent leleknek mind ßemelye, ſ-mind tißti felől ez ßent Pal tanubizonſag teteleben.

Szemelyeről, hogy nem valami levegő *Accidens motus* mozgas, de oly, ki ő egyedül az cselekedő es megh ßerző. Mert mindeneket az Szent lelek cselekedik. Hat valoſagos elő, ertő, cselekedő es munkalkodo ßabad akaratu Iſteni ße-

mely:

mely: Mert az Iſteni dolgokat az mint akarja, ugy cselekedi es az ajandekokat az mint akarja, ugy oßtogattya, az mellyert vęghetetlẽ, męrhetetlen es mindenhato Iſteni ßemely, ki az Atyaval es az Fiuval ὁμοούσιος egyenlő Iſtenſegű. Hozd ößve ez ßent Pal mondaſaval ezeket *Eph:* 1. *v.* 11. *Rom:* 12. *Phil.* 2. *Iacob:* 1. *Eph.* 4. ſ-meg latod, hogy az mikepen Iſtennek egy altallyaban: akkepen az Atyanak Fiunak es ßent leleknek eggyen eggyen tulaydonitatnak *Vniverſaliter* közönſegeskepen az termeßetnek es az kegyelemnek erei es cselekedeti.

Tißtiről, hogy az ßent lelke az ajandekoknak oßtogataſa mind az hivatalra mind az uyjonnan valo ßületre, &c. az mellyek tartoznak.

A maz ßent lelek ellen hazudozo es csatazo Enyedi ez ellen igy ßol:

I. Igen maga gondolatlanul mondotta Calvinus mivel az ßent leleknek oly akarat tulaydonitatik, mely az ßabad hatalommal eggyüve köttetet; azert tulaydon bizony Iſten: mert egyeb arant következnek, hogy minden valakiben vagyon az akarat es cselekedet, az Iſten es ugy mind az Angyalok mind az emberek Iſtenek volnanak.

F. Sőt igen maga gondolatlan es nevetſegre melto ez Logicas eretnek oly könnyen akarvan el ßaladni az igaſſag elől. Mert nem az az mi argumentomunknak *propoſitioja*: Minden valakiben akarat es cselekedet vagyon, Iſten az, de, az: Minden valakiben Iſteni akarat vagyon es az Iſteni ajandekoknak cselekedője, vagy: az ki cselekedi es oßtogattya az ajandekokat az mint akarja, az tulaydon bizony ő-rők Iſten.

II. Semmi nincsen ßokottab az irasban, mint az Accidenſeknek-is *levegö dolgoknak* per proſopopœjam *ßemelynek tetteteſe alat cselekedeteket tulaydonitani. Iob:* 33. *v.* 7. *Az napok ßolanak, es az eßtendönek ſokaſſaga tanittya az bölcseſeget. Pſal.* 84. *v.* 11. *Az irgalmaſſagh es az igaſſagh elöl talallyak egymaſt, az igaſſag es az bekeſſeg meg csokoltak egy-maſt. Az igaſſag az ſöldrul ßarmazot es az igaſſag az egbol tekentelt ala. Az Apoſtol-is az következendö Caputban menyi ßemelyhöz illedö*

dolgokat

dolgokat tulaydonit azſeretetnek. Ha azert azellenkezök argumentoma erös volna: Az nap, eſtendö, igaſſág, irgalmaſſag, bekeſſeg, &c. ſemelyek volnanak. De ezt hinni bolondſag, &c.

F. Sőt felette oſtoba es balgatag ez Eretnek, ha illyen
I. kőnyű csavargaſſal vęli, hogy az nyilvan valo igaſſagot el nyomhattya. 1. Micsoda oſtobab es balgatagb mint igy ſolani: valahol az *Accidenſ*eknek levegő dolgoknak cselekedetek tulaydonitatnak; azert itt-is. 2. Hamis hogy *proſopopœja*, ſemelynek tetteteſe volna az meg nevezet *locu*ſokban. *Eſt enim manifeſta Metalepſis abſtracti pro concreto*: Az idő ſol, az az: az idős emberek ſolanak: Az időnek ſokaſaga tanit, az az, az eſtendős vęnek tanitanak. Az irgalmaſſagh es az igaſſag, az az, az irgalmas es igaz emberek talalkoznak őſſve. Az igaſſag es az bekeſſeg, az az, az igaz es bekeſeges emberek csokolgattyak egy maſt. *Igaſſag* az az, igaz emberek tamadnak az főldről. *Igaſſág*, az az, az igaz Iſten tękent le az Eghből, tudni illik az ő kegyelmevel. Szeretet az az, ſeretettel bővölkődő ember, &c. Mutaſſon immar mi nekúnk az ſent lęlekről haſonlo ſolaſnak formajat ez eretnek, az az, *Metalepſin abſtracti pro concreto in voce* Spiritus, *ſi craſſus & ſatuus non eſt. Certè* Spiritus *ipſum concretum eſt non abſtractum, nec pro accidente hic intelligi poteſt cum tot modis ab Accidentibus, hoc eſt, donis & effectis ſuis diſtinguatur.*

II. III. 3. Sohol ſemmi *Virtuſnak* joſagnak es *Accidenſ*nek levegő tőrtenendő dolognak annyi es ollyan Iſteni cselekedetek nem tulaydonitatnak az irasban, az menyi es az mineműek itt az ſent leleknek: ſohol-is akarat es ſabadſag *arbitrium*, nem adatik az *Accidenſ*eknek, mint az leleknek, hogy oſtogaſſa egyebeknek az ajandekokat, az mint akarja. Ezokaert igen igen illetlenek azok, mellyeket az eretnek egyenlőve
IV. akar tenni. 4. Vegezetre ez mondaſt tőb ſamtalan mondaſokkal kel egyben hordani, mellyek az ſent leleknek Iſtenſeget nyilvan allattyak. mint hogy ez vilagnak teremteſeben az *ſent lelek az vizeket legeltette Geneſ.* 1. *v.* 2. Hogy *küldöt Prophetakat es az Meſſiaſt Eſ.* 48. *v.* 16. *&* 6. *v.* 1. Hogy *az Prophetak altal ſolot es jövendöket mondot* 2. *Sam.* 23. *v.* 2. *Act.* 1. *v.* 16.

Az ſz. lelek Iſten es valoſagos ſzemely.

2. *Pet.* 1. *v* 21. Hogy *teremtette az embert Iob.* 33. *v.* 4. Hogy *Iſten legyen Act.* 5. *v.* 3. 4. Hogy *az ö tiſteletire es vallaſara meg kereſtelkedunk. Matth:* 28. *v.* 19. *Marc.* 16. Mutaſſon iſmet minekúnk ez eretnek, hogy valamely *Accidenſ*ekre ezek ſ-illyenek illenenek: avagy ha nem mutathat ſűnnyek meg oſtobaknak es balgatagoknak hiyni, kik az ſent leleknek iſtenſeget allattyuk, mellyet karomkodo ſayjal tagad.

SZENT PALNAK

CORINTHVSBELIEKHEZ

MASODIK LEVELE.

CAPUT III. v. 17.

Az Ur pedig amaz Lelek: az holot pedigh az Urnak amaz Lelke vagyon, ott vagyon az ſabadſagh.

EZ ige: *Lelek*, itt az helyen kettőt jegyez. Mert az első czikkelyeben ez verſnek jegyzi az lelket, es adattatik az Chriſtuſnak *Metaphoricè. Id eſt, pro anima Chriſti.* Mert az Ur Chriſtus *legis Spiritus* lelke az tőrvenynek, mellyel jelentetik, hogy akkor leſen ęlő es elevenitő az tőrveny, ha az Chriſtuſtul ſarmaaztatik. Iarullyon az teſtben az lelek, es ęlő teſte leſen.

Az hatulſo reſeben jedzi az ſent lelket, kit az Chriſtus ajandekoz az ő hiveinek, kiről *Ioan.* 15. *v.* 26. *Mikoron el jövend amaz vigaſtalo, kit* En bocsatok ti *nektek az Atyatul: (amaz igaſſagnak lelke, ki az Atyatul ſarmazik) az bizonſagot teſſen rolam,* mint *Rom:* 8. *v.* 16.

Az Iſteni ajandekoknak adoja ſ-meg ſerzője igaz Iſten, *ut verſ.* 4. *&* 11. 1. *Cor.* 12. meg bizonitottuk. De az ſent Lelek adoja ſ-megh ſerzője az Iſteni ajandekoknak, ſ-azok közőt az ſabadſagnak. Azert az Szent Lelek igaz Iſten.

Enyedi ez ellen egyebet nem mondhat, hanem csak az igiknek kűlőmbőző magyarazattyat forgattya, hogy, ki imigy, ki amugy magyarazza es az bötűkőt-is valtoztattyak.

De nem eleg illyen könnyen kigyo modra el fikamlanod az igasságh mellől. Nyilvan volt elötted az argumentum, ahoz nyultal volna, ne keresnel reyteket az magyarazatoknak kűlőmbőzesekben. Mert ha sintē kűlőmbőznenek-is az magyarazok, de ugyan meg all az sent leleknek őrők Istensege. Mert ő meg szerzője az ajandekoknak. De az ajandekoknak meg szerzője, adoja es fő oka igaz Isten. Ollyan az sent Lelek

CAPUT 4. v. 4.

Hogy az Christus dicsősseges Evangeliomanak vilagossaga ne sęnlyek nekiek, mely Christus Istennek abrazattya.

Mikoron az Christus Isten *abrazattyanak* mondatik, nem az ajandekokra, sem meltosaga szerint valo fel magasztaltatasaert hivattatik, ugy-mint, az első ember hivattatik vala, ki az Isten kępere teremtetet vala, de Isteni termeszetinek es allattyanak valosagara nézve. Mert az őrökke valo Atya magat meg tekentelven szűlte az ő Fiat, ő abrazattyat, közőlven vele az ő Istensegenek allattyat. Ezt az Istensegnek allat szerint valo Isten kepet hija sent Pal *Attyanak szemelyenek ki metszet belyegenek Heb. 1. v. 3.* De mi reank nézve mondatik Isten abrazattyanak. Mert az Atya magat latnunk az ő fiaban atta, hogy az *ki lattya az Fiat, lassa az Atyat*: Mert *az Atya az Fiuban, es az Fiu az Attyaban vagyon, Ioan: 14. v. 9. 10.* Azert:

Ha az Christus az Atyanak abrazattya, avagy allat szerint valo abrazattya, avagy *Accidentalis* csak levegő Isteni allatnelkűl valo. De nem illyen *accidentalis* levegő Isteni allatnelkűl valo. Mert Istennek ez fele abrazattya nem volt, nincsen, nem-is lesen. Tehat allat szerint valo abrazattya es valosagos szemely.

Hamis ez, azt suja Enyedi. I. Mert nem minden, az kinek abrazattya es hasonlatossaga vagyon Istennel, mondatik az Istensegh.

nek allattyaban reszesnek lenni.

F. Nem mi *propositio*nk az, hogy minden valaki Isten hasonlatossagara es abrazattyara vagyon, Isten az, de ez: Valaki az Istennek allat szerint valo abrazattya, Isten az. De illyen soha tőb az Christusnal nincsen. Mert senkiről nem mondhatod: Ez ember Isten abrazattya, hanem csak az Christusrol. Az emberről igy mondhatod: Ez ember Isten abrazattyara teremtetet, Isten abrazattyat hordozza, &c. De az Christusrol sohol az iras azt nem mondgya, hogy Isten abrazattyara teremtetet volna, hanem *absolutè* egy altallyaban Isten abrazattyanak mondatik itt, es *Col: 1. v. 15.* Annakfelette minemő abrazattya legyen az Atyanak, az Fiu megh magyarazza, az Apostol *Heb: 1. v. 3. Az ő dicsősegenek senyessege es szemelyenek ki metszet belyege.*

II. Az kęp mindenkor alab valot mutat annal az kinek kępe. Mert annak csak valami peldaja es arnyeka. Azert azon egy allatunak velni nem eszes ember dolga, mint Seneca *mondgya.*

F. Az kűlső peesetlesekben es penzen felűl valo irasokban helye lehet ez Enyedi csavargasanak. De az Christusrol, ugy-mint Istennek termeszet szerint valo tulaydon sajat fiarol, semmikepen nem. Mert az Christus nem valami hitvan arnyek, sem valami alab valo kęp az Atyanal, mint az eretnek Pogan Senecaval eggyűt vallya az Isten fianak meg csufolasara, de azon Istensegnek allattya es termeszeti szerint valo abrazattya, az minemő az Atya. Mert ha *Adam szulhetet fiat az ő kępere, es hasonlatossagara Genes: 5. v. 3.* nem csak az termeszetben valo romlotsagnak hasonlatossagara, de kivaltkepen az termeszetnek allat szerint valo hasonlatossagaban; tehat kicsoda oly ellensege az Christus Iesusnak, hogy vęlne alab valo abrazattyanak lenni az Christust az ő Attyanak, hogy sem mint Seth volt Adamnak vagy mi az mi Atyainknak? Az arany kepnek arany az kępe, mely ęlőkepen az elsőt meg mutattya, meg is azonban ez eretnek az Christust arnyeknak es alab valo abrazatnak mondgya lenni az Atyanal? Hamis azert az Enyedi *similaje.*

III. Az ember-is mondatik Iſten képere teremtetetnek lenni, de azért nem egyenlö allatu az Iſtennel. Gen. 1. 5. 9.

F. Mas az embernek Iſten képere es haſonlatoſſagara teremtetni: mas az Chriſtuſnak Iſten abrazattyanak lenni. Amaz az ajandekra es fel magaßtaltataskepen valo meltoſagra nézve: imez az Iſteni termeßetnek egyenlöſegere nezve. *Heb:* 1. *v* 3. Azert illetlent fog ößve.

IV. 1. Cor: 11. v. 7. Vilagoſon az ferfi Iſten kepenek mondatik, igy az Vy ember Iſten kepenek hivattatik Col. 3. v. 10. Eph: 4. v. 24. Azert az Vy ember leßen Iſtennel egyenlö allattu.

F. *Paralogiſmus ſalſorum parium.* Mert ßent Pal az Iſten kepet magyarazza az ferfinak ajandekirol es az Aßßonyi-allat felet valo fel magaßtaltataſrol: azert teßi melle ez iget: *Gloria* dicsöſ:g, midön igy ßol: *Az ferfinak nem kel be fedezni az fejet, holot ö legyen Iſtennek kepe es dicsöſege: De az Aßßonyi-allat az ferfinak dicsöſege.* Azert mutaſſa meg Enyedi, hogy ugy mondaſſek az ember Iſten kepenek, mint az Chriſtus Iſten abrazattyanak? Annak-felette az Uy ember Iſten kepenek mondatik, mert meg uyjetatot annak kepenek iſmeretire, az ki ötet teremtette, az Iſtenere. De az Chriſtus nem uyjetatot meg arra az abrazatra, de öröktül ßülettetet az Atyatul: az mellyert allattya ßerint valo abrazattya Chriſtus az Atyanak es *coeſſentialis Patri* egyenlö allatu az Atyaval.

V. Mi-is mondatunk haſonloknak lenni az Iſten fianak abrazattyahoz. Rom. 8. 1. Cor: 15. De nem leßunk azzal egyenlö allatuak az Chriſtuſſal.

F. Haſonlok leßünk csak: de azert nem mondatunk Chriſtus abrazattyanak. Az Chriſtus pedig nem haſonlo, hanem ugyan Iſten abrazattya. Hat illetlen es helytelen ez ki fogas. Annak-felette ott az Chriſtus abrazattya nyomoruſagokat jegyez. De az Chriſtus nem haſonlo az Iſten abrazattyahoz, az az, nyomoruſagahoz. Hat ez-is illetlen.

Calvinus es Beza nem tagadgyak az argumentomot, de ßolanak az Chriſtus abrazattyarol mi reank nézve, az menyiben az Atya az Fiuban ö magat mi nekünk megh mutatta.

SZENT PALNAK

GALATIABAN KÜLDÖT LEVELE.

CAPUT I. v. 1.

Pal Apoſtol (nem emberektül ſem ember altal hanem az Ieſus Chriſtus altal, es az Atya Iſten altal ki fel tamaztotta azt az halalbol,)

AZ Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegenek két nagy erössöget adgya ez igikben elönkben az Apoſtol. Eggyik az embernek es az Ieſus Chriſtuſnak ellenben valo vetteteſeböl. Mert azt mondgya, hogy ö nem emberektül ſem ember altal hivattatot, hanem az Ieſus Chriſtuſtul.

Tagadgyae tehat az Chriſtus nem volna ember? Semmikepen nem. De csak azt tagadgya, hogy nem esupa ember. Allattya azert, hogy fellyebben valonak lenni embernel. Leßen tehat vagy Angyal ember, vagy ember Iſten. Nem Angyal ember. Mert *nem Angyalakot vött fel Heb:* 2. *v.* 16. Tehat Iſten ember, az az, Teſtben megh jelent Iſten 1. *Tim.* 3. *v.* 16. *Ioan:* 1. *v.* 14.

Maſik argumentum az elsönek erösitöje vagyon az Iſtennek tulaydon cselekedetiböl. Mert Apoſtolokat hiyni, ki bocsatani tulaydon Iſten dolga 1. *Cor:* 12. *v.* 28. Chriſtus Palt hitta, es az Eccleſiaban Apoſtolla tötte. Tehat Iſten, de ember-is: Tehat Iſten ember.

Enyedi az elsöhöz nyul, es mi nevünkel illyen argumentomot formal, csak könnyebben hozza ferheſſen:

I. Pal tagadgya, hogy ö nem embertul hivatot, de az Ieſus Chriſtuſtul. De ezt tagadgya embernek lenni. Hat Iſten. Effele okoskodas erötelen, csalard.

F. Igy felel *D. Pareus*: Miert volna erőtelen? Valamely Eretnek Marcionita okoskodnek az ſerint. Mi pediglen nem ugy, de ſokkal kűlőmben, az mint eleb meg lathata az Eretnek. Azert az mi argumentomunkat csalardul veſtegeti, nem meg feyti.

II. Mondgya, hogy az Chriſtus az embereknek ſamok közzűl nem rekeſtetik ki, midőn az Apoſtol igy ſol: Nem emberektűl, ſem ember altal, de az Ieſus Chriſtus altal, de csak az közönſeges ſors es allapat feliben helyheztetik, mint Ariſtophanes Iupitert nem rekeſti az Iſtenek közzűl. Igy Marc: 16. v. 7. &c.

I. F. 1. Hogy az Chriſtus nem rekeſtetik ki az embereknek ſamok kőzzűl igaz: mert ugy tagattatnek, hogy nem volna ember az iraſok ellen: de hogy ki nem rekeſtetnek az csupa embereknek ſamok közzűl, kik csak emberek, hamis; Mert egyeb arant *hac Antiteſi* ez ellenben valo veteſſel nem egyebet bizonitana az Apoſtol, hanem hogy az ő hivatallya csak emberi, ember altal, mely az ő fel tőt czellya ellen vagyon. 2. Iupiternek, Peternek ſ. az tőbbinek peldajok nem tartozik ide. Mert az Apoſtol *non copulate dicit*, nem egyben kőtven mondgya: Ember altal es Ieſus Chriſtus altal mint azokban az peldakban, *ſed adverſative* ellenkezőkepen: Nem ember altal, *De Ieſu Chriſtus altal*. Azert ki veſi az Chriſtus Ieſuſt az emberek kőzzűl, kik altal tagadgya, hogy ő nem hivattatot, az az, oly csupa emberek altal, kik csak emberek.

II.

III. 3. Hogy az Chriſtuſt az ő meltoſagaert emberek feliben helyhezteti, igaz: Hogy pedig csak teremtetet meltoſagert viſi az közönſeges embereknek ſorſok feliben, mineműt mond, hogy volt Peterben *Marc: 16. v. 7.* az Phariſæuſokban *Luc. 18. v. 11.* Samſonban *Iudic: 16. v. 7 11.* az Poganok nagy embereiben, hamis. Mert az Chriſtuſnak kivaltkepen valo *excellentiaja* meltoſaga minden teremtet allatok es Angyalok felet az Apoſtol ſokkal fellyeb valo dolgokban allattya, *Heb. 1.* hogy tudni illik *Iſtennek fia*: *Mindeneknek örökös Vra*: *ki altal az Atya ez vilagot teremtette*: *Dicsőſegnek fenyeſſege*: *Attya ſemelyenek ki metſet belyege*: *Mindeneket az ő hatalmas beſedevel hordoz, &c.* Ellenekben veti azert az Chriſtuſt az emberek-

nek

nek *non ratione naturæ* nem az termeſetre ſem allapatra nezve, *de ratione perſonæ* προσωπου oly ſemelyre nezve, ki Iſten es ember az ő ſemelyeben.

CAPUT IV. v. 4.

De minekutanna eljőt az tellyes idő, ki bocsata Iſten az ő fiat, ki Aſſonyiallattul lőtt ki az tőrveny ala adta magat: Hogy azokat az kik az tőrveny alat valanak, megh valtana, hogy fogadot fiuſagot vennenk.

Innen vilagoſon megh tetſik, hogy az Chriſtus valoſagoſon volt az teſtnek fel, vetelenek előtte. Mert Iſten az ő fiat ki bocsatotta minek-előtte lenne az Aſſonyiallattul. Mert az bocsatas avagy ki bocsatas nem volt az meg teſteſűles, de az Atya Iſtennek akarattya es cselekedete, ki az ő fiat el küldőtte ez vilagra az teſtnek fel vetelere es az valtſagnak munkajanak vegben vitelere. Ki bocsatotta azert Iſten az ő fiat, nem helynek valtoztataſaval az eghből az főldre, de az teſtben valo meg jeleneſevel, mellyet az ő ſemelyenek eggyeſegeben az Fiu fel vőtt, Annak-felette, hogy ket kűlőmbőző termeſet legyen az Chriſtusban, Iſteni, mely ſerint az Atya bocsatotta, emberi, mely ſerint Aſſonyiallattul lőtt, ugyan itten tanittatunk.

Enyedi ezekből mi nevűnkel illyen argumentomot formalt.

Senki el nem bocsattathatik, ha az el bocsatas előt nem volt. Mert az ki nincsen, nem bocsattathatik el. De az Ieſus mondatik el bocsattatotnak, mikor ſűlettetet az ſűz Mariatul. Azert kellet annak lenni az el bocsattatas előt, nem volt pedig emberſege ſerint: Tehat Iſtenſege ſerint: Azert őrők Iſten.

I. Az elsőt igaznak mondgya, csak azokban az teremtet allatoknak cselekedetiben, kik nem bocsathatnak el ſenkit, hanem csak

az

az ki volt. Az Istenről nem igaz. Mert az Isten hiyhattya, hija-is megh azokot-is az mellyek nincsenek. Azert azt ö fiat, ki nem volt egyßerſ-mind teremthette s-bocsathatta, ugy hogy az ßuletes es az küldes egyßerſ-mind lehetet.

I. F. 1. Ugy vagyon, hogy az Ur Isten mondatik hiyni azokat, az mellyek nincsenek, hogy legyenek: de azert sohol nem mondatik küldeni, hanem csak azt az mi mar vagyon, valamikor sö vagyon az teremtet allatrol: Igy bocsatotta az hazug lelket az Achab Prophetainak szajokban, küldötte az Prophetakot, küldötte az ö szent fiat az vilagra, bocsatotta az ö szent lelket az mi sziveinkben, bocsatot Apostolokat, &c. II. 2. Hamis, hogy az Isten az ö fiat egyßerſ-mind teremtette es bocsatotta. Mert eleb mondatik itt, hogy az ö fiat Isten ki bocsatotta, annal hogy Aßßonyi-allattul lött: es az fiat, hogy eleb volt, hogy sem bocsattatnek, es teste lenne, szent Ianos nyilvan bizonittya *Cap*: 16. *v.* 28. Kijöttem ugy-mond *az Atyatul, es jöttem ez vilagra.* Tehat eleb mint ki az Atyatul, hogy sem jöt ez vilagra. Iöt pedig ez vilagra születtetven az Aßßonyiallattul: Tehat eleb volt, hogy sem születtetnek. III. 3. Az Eretnek ö maga ismeri, hogy az ö feleleti hejaban valo csavargas; ezokaert megh engedi az *Majort*, hogy annak eleb kel lenni az kit el bocsatanak.

II. Tagadgya az assumtiot az fel vetetet dolgot, hogy az fiu bocsattatot, mikor az ßuztül ßuletet. Oka: Mert ἀποστέλλειν *küldeni, bocsatani, sohol az irasban nem jedzi azt, hogy születtetet, de mindenut azt, hogy parancsolattal valakit el bocsatani es igy mondgya, hogy az Istennek parancsolattyabol bocsattatot az Christus, mikor prædikallani kezdet, mint Baptista mondatik Istentül bocsattatotnak Ioan: 1. v. 6. mikor prædikallot: az Apostolok-is igy bocsattattanak, mikor prædikallottanak. Es illyen ertelemmel volt az Christus, minek elötte el bocsattatnek, az az minek elötte prædikallani kezdet.*

F. 1. Az Eretneknek oka nem serti meg az *assumtiot*, Mert mi sem mondgyuk, hogy el küldeni vagy bocsatani annyit tegyen mint születtetni, vagy hogy az fiu az születessel bocsattatot el, de mondgyuk, hogy az termeßetnek rendi ßerint az

fiu

fiu elęb bocsattatot es elęb jöt ki az Atyatul: utolban lött oßtan Aßßonyiallattul jöt ez vilagra el az test ben, mikepen ö maga az Ur, ö maga ez kettöt *ut prius & posterius* mint eleb es utolb valot az termeßetnek rendi ßerint megh külömbözte tte, mondvan: *Kijöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra.* Igy az Apostol-is meg külömbözteti nyilvan az Fiunak bocsattatasat születesről, mondvan: *Ki bocsata, Aßßonyiallattul löttet,* az az, ki külde, hogy lenne: az mikepen az mit melle ad: *törveny ala adattatottat*, tellyesseggel meg valaßto es az küldesnel utolbi. 2. Hogy bocsatni annyit tegyen, mint valakit parancsolattal el küldeni, igaz, es hejaban gyüyt rakasra enek meg bizonitasara az ß. irasbol es az Poganok irasokbol az Eretnek bizonsagokat, holot senki azt nem tagadgya. II.

Kerdesben jü azert: Ha az Christus akkor mondasek el küldetetnek parancsolattal az Istentül, mikor prædikallani kezdet? mi tagadgyuk es azt mondgyuk, hogy az Fiu parancsolatot vött az Atyatul meg minek elötte ez vilagra jöne, es minek elötte születtetnek az testben. Megh bizonyittyuk. Mert az Fiu minden ketelkedesnelkül vött parancsolatot, minek elötte az Atyatul ki jöne. Mert senki követsegre ki nem megyen, hanem ha elsöben parancsolatot veßen az küldötül. Ki jöt pedigh az Atyatul, minek elötte jöne ez vilagra es az testben az mint meg tetßik ez mondasbol: *Kijöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra.* Tehat eleb-is vött parancsolatot, hogy sem ez vilagra jött es születtetnek az testben. Ezokaert nem akkor mondathatik el bocsattatotnak, mikor prædikallani kezdet. Mert akkor csak *exe*qualni vęghben vinni kezdette az követseget es parancsolatot. Az parancsolatnak pedigh vęghben vitele, mindenkoron utolsob az boesatasnal.

II. De ugyan akkor bocsattatot, mikor prædikallani kezdet. Mert az Apostol mondgya, hogy az Christus bocsattatot minek-utanna születtetet az Aßßonyiallattul.

F. Hamis ez: Mert elęb mondgya bocsattatotnak es annakutanna, hogy Aßßonyiallattul születtetet es törveny ala vettetet.

III. Mert ugy bocsattattanak az Apostolok mint az Christus Ioan. 21. De az Apostolok nem mondatnak bocsattatni mikor ßulettetnek, de már ßulettettek mikor az prædikallasnak parancsolattyat vöttek az bocsatas-is nem valtoztatot meg valamit az allatra nezendökben in essentialibus. *Tehat az Christus sem bocsattatot mikor ßulettetnek Aßßonyiallattul, de mikor vötte az prædikallasnak parancsolattyat, az küldes-is nem valtoztatot megh valamit az ö ßemelyenek allattyaban, hogy az altal lenne ember, ki annakelötte csak Isten volna.*

I. F. Itt az Eretnek ellenseg-nelkül harczol hamis *principium*bol, fundamentombol, mellyet maganak talalt: Hogy ez: *Bocsattatni* annyit tegyen, mint *ßulettetni*: Mert ezek meg valaßtottak ugy-mint *prius & posterius*, elsöb s-utolsob, az
II. mint mostan meg mutatam. 2. Az *major* egyenesen hamis: egyeb arant az Apostolok es az Christus tißti közöt semmi külömbseg nem volna: ezokaert ez Christus mondasat-is: *Az mikepen el bocsatot engemet az en Atyam, &c.* kel erteni nem egy altallyaban az minden modon valo el bocsatasnak hasonlatossagarol, *sed secundum quid* ręß ßerint, az Isteni bocsatasnak męltosagarol illyen ertelemmel: Az mikepen az en Atyam Isteni hatalmassagaval bocsatot engemet az en tißtemre: azonkepen en-is Isteni meltosaggal es hatalommal bocsatlak el titeket, az ti tißteteknek vęghez vitelere. Az Christusnak pedig es az Apostoloknak tißtek külömb vala sokkal: Az Christus jöt vala megh valtani, meg igazitani es idvöziteni az Anyaßent-egyhazat: Az Apostolok tißti vala, az Christustul vött tudomant az Ecclesianak prædikallani
III. az egeß vilagon el terjeßteni, &c. 3. *per βίαιον*, vißßa forditvan: Ha azon modgya az fiunak es az Apostoloknak el bocsattatasoknak: azert az mikeppen az Apostolok voltanak az bocsatas elöt, az Fiu-is volt minekelötte el bocsattatnek. Az Fiunak pedig el bocsattatasa elötte volt az ö Aßßonyiallattul valo ßületesenek. Mert elöl vötte az fiunak az ö Attyatul valo ki jövetelit: Es az fiunak ki jövetele elöl vötte az ö Aßßonyiallattul valo ßületeset: Mert ö mondot-
IV. ta: *Ki jöttem az Atyatul es jöttem ez vilagra.* 4. Az mit hazudoz

az ße-

az ßemelynek valtozasarol ollyanra nezendö dolgokban (*in essentialibus personæ*) az bocsatas altal, haßontalan. Mert sem az bocsatas, sem az ßületes nem valtoztatta megh az Isten fianak ßemelyet, de az megh maradot valtozasnelkül. Az el bocsatot Fiu pedig vötte fel az ö ßemelyenek eggyessegeben az emberseget az ßüztül: meg maradvan az mi vala Istensegeben, ollyá lön az mi nem vala embersege ßerint.

IV. Bocsata az ö fiat, hogy azokat az kik törveny alat valanak meg ßabaditana: De az mikor meg ßabaditot akkor bocsattatot el-is. De azokat az kik törveny alat valanak meg valta tanitasaval, az Evangeliomot hirdetven es meg halvan. Tehat akkor bocsattatot volt az Atyatul.

F. Az *major* hamis. Mert az bocsatast az el bocsatasnak veghben vitelevel az Eretnek gorombajul egyeleti ößve. Az *minort* bizonyittya Esaiasbol ßent Lukacs irasa ßerint, *Luc: 4. v. 21. Bocsatot engemet az ßegenyeknek valo prædikallasra.* I.
Ma tölt be ez az iras. De 1. Nem tartozik az dologra, mert azt bizonyittya az mit senki nem tagad: hogy az Christus halalaval valtot meg minket. 2. Egyeleti az igazat az ha- II.
missal. Mert hogy minket megh valtot halalaval, igaz: de hogy meg valtot volna prædikallasaval *proprie loquendo* tulaydonkepen ßolvan az Eretneknek elmeje ßerint, hamis: Mert az Christusnak tudomanya nem volt azon valtsag, de az valtsagnak mely az halal altal lött ki hirdetese: vęli pedig az Eretnek, hogy az Christus valtot meg minket tanitasaval, az menyiben az tudomany altal minekünk az valtsaghnak vagy az ßabadulasnak utat meg mutatta az hit es az jo cselekedetek altal: az Christus halalabol semmit egyebet nem teßen, hanem csak Martyromsagot es az ö maga fel magaßtaltatasanak erdemęt, mely hamis es karomlo velekedes.

Az valtsagh es az Evangeliom külömböznek az idvössegnek veghez viteleben.

Enyedinek karomlo velekedese.

UGYAN ott. v. 8.

Ti pedig męg akkoron mikor az Istent nem tuttatok szolgaltok vala azoknak, kik nem

 ter-

termeßet ßerint valo Iſtenek. De moſtan mivel-hogy meg iſmertetek az Iſtent, &c.

Itt-is nyilvan valo erőſſegh vagyon az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegeről. Mert valakit az Galatiabeliek igaz Iſtennek es Iſten fianak iſmertenek, az termeßet ßerint valo Iſten. De az Galatiabeliek Chriſtuſt iſmertek igaz Iſtennek es Iſten fianak, nem Palt, ſem az Balvanyokat, mellyek nem termeßet ßerint valo Iſtenek, kiknek mindazaltal regē ßolgalnak vala. Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten.

Hogy Enyedi ez vilagos igaſſagot valami hamis ßinnel meg mazolhaſſa, igy formallya az argumentomot:

Az Galatiabeliek iſmertek termeßet ßerint valo Iſtent.
De az Galatiabeliek iſmertek az Chriſtuſt Ergo. *Add hozzá:*
De az Galatiabeliek iſmertek Palt.
Azert Pal termeßet ßerint valo Iſten.

F. Az *majort* elſő mondaſt hamiſſan formallya. Mert az *major* ez: valakit az Galatiabeliek igaz Iſtennek es Iſten fianak iſmertenek, az termeßet ßerint valo Iſten. Annakokaert az Enyedi *major propoſitio*jat meg hatarozzuk: valakit az Galatiabeliek iſmertek, tudni illik, oly iſmerettel, mely az igaz idvőzűlendő hittel eggyűt jar, es az melyben az őrők elet vagyon, *Ioan*: 17. az termeßet ßerint valo Iſten. De az Chriſtuſt illyen iſmerettel iſmertek az Galatiabeliek. Igaz, az egeß levelből az mint meg tetßik. Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten. De az Pal Apoſtolt nem illyen iſmerettel iſmertek: ez-is nyilvan vagyon azon levelből, hanem mint Chriſtus ßolgajat es Apoſtolat. Azert az Pal nem termeßet ßerint valo Iſten. Azert Enyedi kedvejert formallyuk igy az argumentomot:

Az kiben hinnünk kel, es az Galatiabeliek hittenek, az termeßet ßerint valo Iſten. Igaz: *Ioan*. 14. *v*. 1. Hißtek az Iſtenben, en bennem-is hidgyetek. Mert atkozot az, ki emberben bizik, *s-hißen Ierem*: 17. *v*. 5.
De az Chriſtus Ieſusban hißünk, az mint meg bizonitam, az Galatiabeliek-is benne hittenek, verſ. 20. *Cap*. 2. *&c*.

Azert

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten.
Vagyon azert emlekezet az Chriſtus iſmeretiről *Ioan*: 17. *v*. 3. *Matth*: 11. *v*. 27.

SZENT PALNAK
EPHESVSBELIEKHEZ
IROT LEVELE.
CAPUT IV. v. 8.

Annak-okaert mondgya (az iras) fel menven az magaſſagba, fogva vive az fogſagot, es ada ajandekokat az embereknek. Hogy pedig fel ment micsoda az, hanem, hogy le ßallot volt-is előßőr az főldnek alſo reßere? Az ki le ßallot, ugyan azon az ki fel ment ſokkal fellyeb minden egeknel, hogy mindeneket be tőltene.

HArom argumentoma vagy tanubizonſag-tetele vagyon ez igikben az Apoſtolnak az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegeről.

I. Mert az mit mondot David *Pſal*. 68. *v*. 19. az Iſraelnek igaz Iſteneről, azt ßent Pal egyeneſen, vilagoſon az Chriſtuſra magyarazza. Azert az Chriſtus az Iſraelnek igaz Iſtene. Meg al az *conſequentia*. Mert vagy igazan alkolmaztattya ßent Pal az David tanubizonſag-tetelet az Chriſtuſra, vagy nem igazan. De azt mondani, hogy nem igazan, Iſtentelen eretnekſeg. Tehat igazan.

II. Mert ha Chriſtus volt az előt, minek előtte az eghből ala jőt, tehat volt Marianak előtte. De nem emberſegeben: Mert az Marianak megh ßenteltetet meheben fogantatot

tot *Luc:* 1. Hat Iſtenſegeben azert igaz Iſten. Mert onnan jőt ala az holot az előt vala, az eghből *Ioan:* 6. v. 62. De az első igaz. Mert ſoha ala nem jőhetet volna az eghből ha valoſagoſon nem volt volna az előt. Hat az kővetkezeſ-is igaz.

III. Mert valaki Iſteni ajandekokat maga authoritaſabol, erejeből es meltoſagabol oſtogat az egekből, es az Anyaſent-egyhazbeli ſolgalatot mint első fő ok ſerzi, az igaz Iſten. Mert az Iſteni ajandekoknak meg ſerzője es oſtogatoja: iſmet az Anyaſentegy-hazbeli ſolgalatnak első s fő meg ſerzője bizony őrők Iſten, mint maſut megh bizonyitottam. De az Chriſtus az Iſteni ajandekoknak maga ſajat meltoſaga, hatalma es Iſteni ereje ſerint *effectora* megh ſerzője oſtogatoja es adoja, mint itt ſent Pal mondgya, az Anyaſentegy-hazbeli ſolgalatot is ő ſerzette. Azert az Chriſtus termeſet ſerint valo bizony igaz Iſten.

Enyedi mind az haromhoz hozza nyul, es igyen gűgyől.

I. Minden OTeſtamentombeli bizonſagok hozattatnak elo ez Vy Teſtamentomban, csak neminemö haſonlatoſſagert, hogy holot ollyan dolgok történnek az Chriſtusban, mint mnemuről vagyon emlekezet Pſal. 68. ezokaert az Apoſtol-is nemely beſzedet az Prophetanak hozza elö. Mint Aegyiptombel hittam azen fiamat: Csontot ö benne meg ne rontſatok.

F. Hamis az Enyedi *collectio*ja okoskodaſa. Mert David, ugy-mint Iſten lelkenek altala ſolo Propheta 2. *Sam:* 23. v. 2. ugy ſol az meg nevezet Soltarban, hogy nezzen valoſagaban annak, az Meſsiaſra. Holot azert nem mas ſent Lelek altal ſolot az Apoſtol mely altal David, Iſtentelen okoskodas velni, hogy az Apoſtol nem be tellyeſedeſere nézve hozta volna elő ez David mondaſat az Meſsiasban, de csak neminemő haſonlatoſſagert. Soha pedig irasbol azt Enyedi meg nem bizonyithattya. Mert az mit ſ: Mathe ſol *Cap.* 2. v. 15. Oſeaſnal vagyon meg irva *Cap:* 11. v. 1. es ez-is valoſaghban az Chriſtusban tellyeſedet be. Haſonlokepen amaz-is *Exod.* 12. v. 46. *Csontyat meg törjetek* nem haſonlatoſſagert de ugyan bőtű ſerint valo magyarazatban mondgya ſent Ianos, hog

be

be tellyeledet az Chriſtusban *Cap.* 19. v. 31. Azert valakiben az David jővendőleſe valoſagban es bőtű ſerint valo ertelemben be tőlt, az nem haſonlatoſſagban vagyon, de ugyan valoſagban az Iſrael Iſteneről. De egyedül az Chriſtusban tőlt be ſent Pal tanubizonſag-tetele ſerint az David jővendőleſe nem haſonlatoſſaghban, de ugyan valoſagban. Mert ő ment fel az egekben, &c. *Ergo.*

Az mi illeti az mi Doctorinknak magyarazattyakot kivaltkepen az Calvinuſet, emlekezeteſen teſi oda: Ezt az Iſtennek fel meneteleről valo verſet meltan magyarazza Pal az Chriſtuſra. Nem csak valami haſonlatoſſagert az mint tovabba meg magyarazza ez igikben: *Nulla certo reperietur magis triumphalis & memoranda Dei aſcenſio quam qua ſublatus eſt Chriſtus, &c.* de ugyan valoſagban. Mert az teſtben meg jelent Iſten volt az, az ki fel ment, tudni illik, az Iſten es ember Ieſus Chriſtus. De menyire hozhaſſa elő Enyedi az Calvinus ertelmet oda fellyeb meg latok.

II. Maskepen hozza be az Apoſtol az David mondaſat, mely meg teſsik nemely ſoknak meg valtoztataſaban.

I. Calvinus in hunc locum

F. Mint hogy az Calvinus ertelmenek elő hozaſaban győnyőrködik Enyedi, felellyen megh erre mi erettünk Calvinus: *Non ſolet Paulus recitare verba, quoties ſcripturam citat, ſed contentus locum indicaſſe rem potius ipſam ſequitur.* Az az, *Nem ſokta Pal az igiket elö ſamlalni, valamenyiſser iraſt hoz be, de megh elegedven az helyet meg jelenteni, inkab az dolgot követi.* Melyben nyilvan valo kűlőmbſeget teſen az iraſnak citalaſa, elő hozaſa közőt es az *Res* az dolog közőt ſ-azt mondgya, hogy az mi az dologinkab nez arra az Apoſtol, hogy ſem az igiknek rendel igiről igire valo elő hozaſara. Azert holot azon dologrol ſollyon ſent Pal, melyről David jővendőt mondot regen, hejaban valo Enyedinek az igeken csűggedezni. Mintha az ſent Pal altal ſolo ſent Lelek nem tudta volna miről mondot ő David altal jővendőt es minek be tellyeſedeſet prædikaltatna ſent Pallal?

II.

Hamis az-is, hogy az Apoſtolok csak immel ammal hoznak elő az ő iraſokban az Prophetaknak bizonſag-teteleket,

megh

még pedig csak ekesítesere az ő irasoknak. Mert akkepen az O Testamentomnak nem volnanak igaz magyarazoi, holot ő nekiek azoknak be tellyesedeset kellet prædikallaniok s. meg mutatniok, mellyekről az Prophetak csak jővendőket mondottanak. Hogy hogy magyarazhatnak pedig nyilvan, ha ottan ottan az Prophetak irasokot elő nem hoznak?

III. Fel tőtt czellya az Apostoloknak ez, hogy az Istени ajandekoknak *Authorat* meg szerző felső fő okat megh irja ki legyen? Azt mondgya, hogy az Christus az. Mert ő az ki fel ment az egekben. Meg kellene ezt bizonitani s. magyarazni. Ihol az David regen ezen dolog felől tőtt jővendőleset fejezd ide, melyben David az Christusnak *triumphus*arol es győződelmeről jővendőllőt volt, azt mondgya, hogy be tellyesedet az Christusban: Mert az Christus ment fel, es ő adot ajandekokat az embereknek.

III. David es Pal nem azon egy dologrol szolanak. David az Atya Istenről szol: Pal az Christusrol: David peldazatkeppen mondgya, hogy Isten fel ment: Pal pedig valosagosan mondgya, hogy az Christus fel ment. David mondgya, hogy Isten fogsagaban vitte el az embereket: Sz: Pal pedig az halalt, Poklot, Satant, es lelki ellenseget vitte az diadalomban. David azt mondgya, hogy Isten az hiveknek gazdagsagokat, marhat es egyeb testi jokat ad: Szent Pal pedigh lelki ajandekokat mondgya, hogy ad. Mas igikkel szol David: massal Pal.

I. F. Tagadgyuk egy altallyaban, hogy David nem az Christusrol szolana, mellyet oda fellyeb *Psal*: 68. *object*: 1. harom

II. erősségekkel azon Slotarbol meg mutattam. 2. Mintha nem tudna Enyedi, hogy az O Testamentombeli Prophetak az kűlső arnyekok es abrazatok alat szolottanak legyen gyakorta mind az Christus szemelyeről, mint *Es*: 11. *v.* 1. hogy *vessző szal nevekedek az Isai törsökeből*, mind az ő szenvedeseről, mint *Psal*: 22. Mert ő nekiek *omnia hæc in figura contingebant* peldazatban vagy abrazatban lessnek vala. 1. *Cor.* 10. *v.* 11. Mit art azert az Christus Iesus őrők Istenségenek, ha David kűlső dolgoknak alatta nez az Messiasnak győződelmere es azok alat irja meg valosagoson az Christus győződelmet az

Szent

Szent Pal tanubizonsagh tetele szerint? 3. Azert ha az Isten peldazatkepen ment fel, altalan veggel vagyon alatta az Christusnak valosagos fel meneteliről jővendőles, noha mi is az Christust maskepen mondgyuk fel menni Istensege szerint tudni illik helynek-valtoztatasanelkűl, maskeppen az testben, helynek meg valtoztatasaval. 4. David az embereknek fogsagban valo vitetesek alat nezet az Christus győződelmere, melyben az lelki ellenseget ugy vitti vala fogsagaban, mint szent Pal magyarazza. 5. Igy az kűlső gazdagsag alat peldaztatik vala az lelki ajandekoknak osztogattatasa, mint szent Pal bizonyittya. Valamit azert David mond az Israel Istenenek győződelmeről es diadalmarol az kűlső dolgokban mellyek allottanak: azonokat mondgya bőtű szerint szent Pal be tőltnek lenni valosagoson az Christusban Israelnek igaz Isteneben. III. IV. V.

Az mi az igiknek kűlső mbseget nezi, kerem az keresztyen olvasot ne restellye meg tekentelni *Psal.* 68. *v.* 19. oda fellyeb. *object* 2. Igy tapasztallyuk hamisnak lenni az Enyedi okoskodasat.

IV. Hogy az Atyarol szollyon szent Pal. Mert a vers. 6. *közben vetesnelkűl az Atyarol szol, ki egy Isten mindenekben mindenek felet, ki kegyelmet ad kegyelemert az Christusert, az következendő igik-is azont mutattyak: Mert az Apostolok, &c. az ő testenek epületire adattatnak: nem az Christusenak: Annak-felette Isten vala az Christussal es az Christusban: Azert mikor az Christus fel ment, az Atya Isten ment fel. Tehat akar az Atyarol, akar az Fiurol magyarazzad, meg tetszik, hogy nem egy allatu az Christus az Atyaval.*

F. Hamis az Enyedi csavargasa. Mert egy altallyaban vagyon tanitasa az Apostolnak az Christusrol, mellyet hogy meg ertsűnk: Fel tőt czellya ez az s. Palnak, hogy az Ephesusbelieket az egymashoz valo szeretetre intse, melynek *propositio*at fel tesi *vers.* 3. Annakutanna ennek az ő intesinek okait szamlallya elő 1. Mert *egy az test.* 2. *Egy az lelek.* 3. *Egy az hivatalnak remensege, vers.* 4. 4. *Egy az Vr*, ki az Christus: Mert ő rendeltetet mi nekűnk az Atyatul hogy Urunk legyen,

nem-is lehetünk az ő Uraſaga alat ha eggyeſek nem leſünk. 5. *Egy az hit.* 6. *Egy az kereſtſeg.* 7. *Egy az Iſten es az mindeneknek Attya.* Mert az Fiu es az ſent Lelek azon egy Iſten, ki az Atya. 1. *Ioan.* 5. ezeket foglallya be *verſ.* 5. & 6.

Itt azt mondhattyak vala az Apoſtolnak: Miert hogy az ajandek nem egy mindenekben, hogy lehetnenk eggyeſek? Meg felel az Apoſtol: kűlömb kűlömb keppen oſtogattatnak azok az Chriſtus ajandekozaſanak merteke ſerint, *verſ.* 7. ki az mint akarja ugy oſtogattya azokat. Vallyon ſ-inkab az Chriſtus oſtogattyac az ajandekokat? Meg felel: Igen-is ő. Bizonits Pal: *Ezokaert mondgya*, ugy-mond, *az iras: Fel menven az magaſſagban*, nem az Atya az mint Enyedi almodozza, hanem, az mint amaz őt ſaz Tanitvanyoknak fel tamadaſa utan megjelenek 1. *Cor:* 15 *v.* 6. ugy amaz tizen ket Apoſtoloknak ſemek lattara fel mene menyben, az Chriſtus. *Act.* 1. *v.* 9. *Luc.* 24. *v.* 51. Mert ez fel menven bocsata el az ſ. lelket *Ioan.* 16. *v.* 7. ki az Chriſtuſebol vőtt mindeneket, *Ibid: verſ:* 14. es ugy adot oſtan az Chriſtus ajandekokat onnan felűl az egekből: ő tőltőt be mindeneket. Mert az ő ajandekival gazdagitotta az Anyaſzentegy-hazat. Laſd meg 1. *Cor.* 12, *v.* 4. *object:* 2.

Mutaſſa meg azert Enyedi, hogy legyen itt az Atya Iſtennek menyben fel meneteliről ſo csak egy bőtűvel. Bezzeg Iſten vala az Chriſtusban, de amaz Ige Iſten, az ki teſte lőn *Ioan.* 1. *v.* 14. es az teſtben lakozek mi közőttünk, es ki az valtſagnak munkajat vegben viven az Apoſtoli credo ſerint: *Mene mennyegben, üle Atya Iſtennek jobyara.* Mert *ſenki nem megyen fel az egben, hanem az ki lejőt. Ioan:* 3. *v.* 13. Az pedig az Chriſtus ki embernek fiava lőt az teſtben. Azert mondgya az Apoſtol, hogy ennek teſtenek ki az Anyaſzentegy-haz eppűletire adattattanak Chriſtuſtul magatul az ajandekok. Nem ellenkezik azert az Apoſtol magaval, hogy itt *verſ:* 12. emliti az Chriſtuſt, hogy meg tudgyuk kic az az teſt, az kinek ajandekival eppűlni kel.

Vegezetre hamis alnak esavaſgaſat-is jegyezd meg Enyedinck. Meg engedi akar az Atyarol, akar az Fiurol magyarazzuk bőtű ſerint mondgya. Alhatatlan az iraſnak magyarazattyaban.

V. Fel ment, mert az elöt ala jöt volt, az az, magat megh alazta es engedelmes volt. Tehat nem azt akarja ezzel az Apoſtol, hogy eghből jöt volna ala az Chriſtus es annakutanna iſmet oda ment volna, hanem: ala jöt, az az, meg alazta magat, Phil: 2. *Heb* 1. *Luc:* 24. *Apoc.* 5. *v.* 12.

F. Hamis es iras ellen valo gloſſa ez, ſ. meg veſtegeteſe az iraſnak. Mert itt *continua ſerie* egy inon folyo igaſſaggal az Chriſtuſnak fel menetele magyaraztatik, mely hogy ugy legyen, kerdesben fogja az Apoſtol: *Hogy pediglen fel ment, micsoda az, hanem hogy le ſzallot volt-is elöſzör?* Hogy pediglen valaki az Enyedi hamis magyarazattyara nem vetemednek, ket helyet vet egyben. *Eget es Foldet*, ſ-azt mondgya, hogy az ki le ſzallot volt előſzőr az egből ez főldre, ugyan azon ment fel. De le ſzallot az eghből az Chriſtus *Ioan.* 16. *v.* 28. *Ki jöttem*, ugy-mond Chriſtus, *az Atyatul es jöttem ez vilagra*, mint oda fellyeb *verſ:* 4. *ad Galat. Cap.* 4. bőven megbizonyitok. Tehat az mikepen az Egh az Főldnek elleneben vettetik: akkeppen az ala jövetel az fel menetellel. Mert az honnan ala jőt ez főldre, iſmet oda ment. De jőt az eghből *Ioan:* 3. *v.* 13. Azert iſmet oda ment, ſőt minden egeknek feliben.

Nem tagadgyuk, hogy az, az ki Iſten formajaban volt, egyenlő leven Iſtennel az teſtben, ſolgai abrazatot nem vőt volna fel *Phil.* 2. es hogy az teſtben ſok ſenvedeſi utan nem ment volna az dicsőſegben, *Luc.* 24. *Heb.* 1. ugy-mint közben jaro; de ez ſem ala jövetelinek ſem fel menetelinek ellene nincsen, az mint akar ki-is altal ertheti.

VI. Az ki mindeneket be tölt, örök Iſten az.

De itt az Chriſtus mondatik mindeneket be tölteni.

Hat az Chriſtus örök Iſten. Felelet. 1. *Ezeket az igeket az Atyara magyarazhatni.* 2. *Mert ez:* Mindeneket, *csak az keresztyeni gyülekezetre kel erteni.* 3. *Ez-is* be tőlt *az ajandekoknak böſeget, nem helyet jegyez.*

F. Az *major propoſitio* mondas megh all. Az *minort* veſtegeti meg az Apoſtol mondaſanak hamis magyarazattyaval.

Mert az mint oda fellyeb meg bizonyitam az Chriſtuſrol vagyon ſo. Engedgyük megh ottan, hogy ez ige: *Mindeneket* tartozzek csak az Anyaſentegy-hazra. De valaki ez egeſs vilagon levő Anyaſentegy-hazat eggyen eggyen minden hiveket be tőlt az, az mindenût az ő Anyaſentegyhazaban jelen vagyon ajandekival, Iſten az. Mert csupa ember az egekből ide ala az főldre azt nem cselekedheti bator merteknelkül valo ajandeka legyen-is. Mert Iſtene egyedül mindeneket be tőlteni, akar mint ertſed. Hogy hogy tőlthetne be pedig mindeneket az Anyaſentegy-hazban, ha jelen nem volna? Ielen vagyon pedig az Chriſtus *Matth*: 18. v. 20. & 28. v. 20. Hat az Chriſtus igaz Iſten. Az mi az harmadik czikkelyt illeti: *Be tölt*, hogy bőſeget jegyezzen nem *helyet*, hamis ertelemmel magyarazza Enyedi. Mert holot vagyon helye annak bőſegenek az mivel mindeneket be tőlt az Chriſtus? Mi nem maganak bővőlködik azokkal hanem mi nekünk. Mert mindeneket *ex plenitudine ejus accepimus* az ő tellyeſſegeből vőttünk *Ioan*: 1. v. 16. Mi pedigh ez vilagon ſerte ſerint helyeken vagyunk, voltunk leſzünk-is. Hat az ő bőſeges ajandekinak minden helyeken levő hivekre kel ki terjedni, es ugy leſen igaz az Apoſtol mondaſa: *Az Chriſtus mindeneket be tölt*: kinek az ő ſent Attyaval es ſent lelkevel adaſſek tiſteſeg, dicsőſeg, aldas es halaadas mind őrőkke, Amen.

SZENT PALNAK
PHILIPPIS VAROSBAN
IROT LEVELE.
CAPUT II. v. 5.

Annak-okaert azon indulat legyen bennetek, mely volt az Chriſtus Ieſusban-is: ki mikoron Iſtennek formajaba volna, nem

alita

alita ragadomannak lenni az Iſtennel valo egyenlőſeget: Hanem ő magat megh üreſsite, ſolgai format veven magara, haſonlatos lőtt az emberekhez, &c.

KEt dolgot forgat ſent Pal Apoſtol ez igikben. Mert elősőr az ő inteſenek fundamentomat es czellyat teſi fel ez igikben: Ti Phillipisben levő hivek egymashoz ſelid alazatoſſaggal legyetek. Maſodſor hogy az Philippisbeli hivekben ezt el erheſſe, az Chriſtus Ieſuſt veti peldaul elejekben, es ez alkolmatoſſaggal az Chriſtuſnak harom rendbeli allapattyarol emlekezik.

I. Az ő diesőſeges meltoſaga: Mert Iſtennek formajaban leven, nem alitotta ragadomannak az ő Iſtennel valo eggyeſſeget.

II. Az ő alazatos allapattya: Mert ő magat meg üreſsitven, ſolgai format vőtt magara, haſonlatoſſa lőt az emberekhez.

III. Az ő fel magaſztaltataſa: Mert az *Iſten-is ötet fel magaſztalta, &c.* Annakokaert ti Philippisbeli hivek noha ertekeſek vattok meltoſaggal es Iſten ajandekival egyebeket meg előztők: mindazaltal az Chriſtuſra nezzetek, őtet kőveſſetek. Mert ő-is termeſet ſerint valo Iſten leven, nem ugy tartotta azt mint ragadomant, noha őrőkke abban az ő Iſtenſegeben melyben az Atyaval egyenlő vala, megh maradhatot volna, hanem magat az teſtet fel őltőzven megh alazta annyira, hogy ugyan haſonlonak latſot az teſtben az emberekhez: de azert iſmet az valtſagnak munkajat veghben viven, fel magaſztaltatot abbol az alazatoſſagbol. Ti-is azert illyenkepen ereſkedgyetek egy mas melle, az ti felső juſſotok egy mas ellen ne hannyatok, veſſetek, &c. Ez egy ſoval ertelme.

Mivel hogy pedig itt igen igen vilagos tanubizonſag tetel vagyon az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegeről; annakokaert egy locuſt-is annyi tevelygő hamis magyarazatokkal

az Apoſtolok irafiban Enyedi meg nem mocskondot mint ezt: annakokaert rendel vegyúk elő es rővid magyarazatokkal, mentſúk fel az Chriſtus Ieſus nevet az karomlas alol.

AZ ELSŐRŐL.

Az Chriſtus mikor Iſten formajaban volna, nem alitotta ragadomannak lenni az Iſtennel valo egyenlőſeget.

Iſten formaja. Micsoda az Iſten.

Az Iſten formaja ſemmi nem egyeb, hanem az mi az Iſten az ő Iſtenſegenek allattyaban, termeſetiben es tulaydonſagiban. Az Iſten pedig az ő Iſtenſegeben lelki allat, értő, őrökke valo, minden teremtet allatok kivűl valo, veghetetlen, merhetetlen, foghatatlan, lathatatlan, mindenhato, bőlcs, jo, könyőrűlő, irgalmas, &c. Valaki azert ebben az Iſtennek formajaban vagyon, az is ollyan lelki allat az ő Iſtenſegeben értő, őrökke valo, merhetetlen, veghetetlen, &c. Mert ſoha kűlőmben az Iſten formajaban nem lehetne. Lam az bőlcseknel-is meg mozdulhatatlan es el fordithatatlan erős *Principium* kezdet ez: *Forma dat eſſe rei*: Az forma ád letelt az dolognak: mint az te Atyadnak emberi formaja adta azt, hogy te-is emberi formaban legy, ne valami baromi forma. Mert az minemő az forma, ollyan az formaltatot-is. De az Chriſtus Ieſus az Iſtennek formajaban vagyon. Mert nem ragadomany ſerint, de termeſet ſerint valo Iſten. Ha pediglen az Iſtennek allat ſerint valo formajaban nem lőt volna: ragadomany ſerint volna Iſten, az mely az Apoſtol ellen vagyon. Annakfelette, Mert egyenlő az Iſtennel Hogy hogy lehetne pedig egyenlő Iſtennel, ha az ő allat ſerint valo formajaban nem volna? Annak okaert következik, hogy az Chriſtus ollyan lelki allat az ő Iſtenſegeben, értő, őrökke valo, merhetetlen, veghetetlen, mint ſinten az, az kinek formajaban vagyon, az Atya Iſten.

Oly vilagos tanubizonſag tetel ez, hogy az őrdőgh ſem fordithattya el, nem hogy Enyedi ronthatna megh az ő hamis gloſſaival. De jer laſſuk mit mond ellene.

I. Laſſuk, ugy-mond, az idejet, mikor volt Iſten formajaban az Chriſtus. Az öröktűl foguan valo Chriſtuſnak valloi azt allat-

tyak, hogy örökkön örökke Iſten formajaban volt. De ez megh nem alkat.

Mert ſem az Ieſus nev ſem az Chriſtus nev nem illet örök Iſtent. Mert az Ieſus nev nem lelekre hanem Mariatul ſűlettetet Emberre illik: Mert az Angyal ezt embernek adta.

Az Chriſtus nev-is felkenettetet kiralyt jegyez vagy Papot. De amaz Logos, Lelek nem kenettetet fel. Nem ſől tehat Pal itt mas Chriſtuſrol, hanem az ki Mariatul ſűlettetet.

F. Hamis az *Antecedens*. Mert mind az ket nev oly ſemelyről mondatik, az ki igaz Iſten es igaz ember, mellyet ſent Matthe *Cap.* 1. *v.* 23. Eſaias Propheta tanubizonſagh tetele ſerint meg mutat igen vilagoſon. Mert *Emmanuel*, az az, velünk Iſten, az az, kit Maria ſűlt. Hogy hogy lőtt pedigh *velünk* Iſten, ſent Ianos *Cap.* 1. *v.* 14. meg mondgya: *Az Ige teſte lőn es lakozot mi közöttünk* tudni illik az emberi teſtben, termeſetben, az melyben Iſtennek mutatta magat 1. *Tim.* 3. *v.* 16. az mikepen ékediglen erős bizonſagokkal Enyedi ellen megh mutattuk es oltalmaztuk.

Hogy pediglen az Angyal az Mariatul ſűlettetet gyermeknek adgya az nevet, *Ieſus*, nem rekeſti ki azzal az Iſtenſeget, hanem azt mutattya meg, hogy az, az ſabadito. Mert ez nev *Ieſus* annyit teſen mint Szabadito, Idvőzitő, Idvőſſeg. *Matth.* 1. *v.* 21. Mert meg ſabadittya az nepet az ő bűneiből. Meg ſabaditani pedig az nepet az bűnből, az igaz Iſtennek tulaydon cſelekedete. Mert *ime az ti Iſtentek elje* & ſalvabit nos, *meg tart vagy idvőzit minket Eſ:* 35. *v.* 4. De ez az Iſten az Ieſus Chriſtus az kin kivűl ninesen idvőſſeg, megtartas, mint ſent Peter bizonyittya *Act.* 4. *v.* 12. Oſeas Propheta-is *Cap.* 1. *v.* 7. ezent mondgya: *Az Iuda hazan könyörűlők es megh tartomöket az ő Iſteneben.* De az Iſten tartot megh az ő Fiaban Ieſusban *Act:* 4. *v.* 12. Tehat az Ieſus Iſten. Ieſus.

Az mi az Chriſtus nevet-is illeti ugyan azon az *Ieſus* ki az *Chriſtus*, mely noha az ő jedzeſeben annyit teſen mint *kenetetet*, demindazaltal nagy ſepen illik az Fiura az menyiben Iſten-is. Mert az *Felkenetes* 1. jelenti az Fiunak őröktűl foguan valo el rendelteteſet es el bocsattataſat az kőzben ja- Chriſtus.

rosnak tiſtire. Igy tehat fől kenettetet az Fiu. Mert el rendeltetet az kőzben jaraſnak tiſtire *Pſal.* 45. v. 8. *Heb.* 1. v. 9. 2. Iedzi az ajandekoknak az Meſsiaſra merteknelkűl valo kiőntetteteſet *Luc:* 4. v. 18. Igy azert mind az Ieſus nev mind pedig az Chriſtus nev oly ſemelyről mondatik, az ki igaz Iſten es ember. Laſd megh *Rom.* 9. v. 5. oda fellyeb, melyből meg tetſik, hogy az Chriſtus őrőktűl fogvan az Iſtennek formajaban volt.

II. Oly peldakat kel elő hozni, az mellyek illendők. De ha az Chriſtus örők Iſten volt volna, tehat azt mondhattak volna az Philippi beliek: Nem követhettyük mi ez peldat, mert örők Iſten az, mi nem lehetünk ollyanok.

F. Hamiſſan ſaggattya megh az egy ſemelyben levő ket termeſetet. Mert az ſ. Pal nem az őrőkke valo fiu Iſtent hozza be ő magaban peldaul, de azt az ki ember es Iſten az ſemelynek eggyeſſegeben, mely ſemelyben magat megh alazta. Mert ezt veti peldaul. Azert nem, mit mondhatnanak az hivek, de mire nezzen az Apoſtol, azt kel eſűnkben vennűnk, es az peldat abban az reſben kel oda fejeznűnk, az melyben illendő. Mondgya az Iſten: *Szentek legyetek, mert en ſzent vagyok: Levit:* 11. v. 44. De hamiſſan mondod: En nem lehetek őrők Iſten, hogy ollyan ſ. leheſſek: vagy, Nem őrők Iſten veti magat peldajul.

Szent Pal azert az Iſten es ember Ieſuſt veti peldaul. Nezzetek az Chriſtuſnak mennyei felſeges dicsőſeges voltat, ő az Iſtennek formajaban igaz őrőkke valo Iſten egyenlő az Atyaval, mely ő felſegeben mind őrőkke megh maradhat vala: de oly nagy volt mind engedelmeſſege az Atyahoz, mind mi hozzank valo ſereteti, hogy ala hozzank bocsatkozot, magat megh űreſitven, ſolgai format vőtt fel: Igy ti-is nagy meltoſagban vattok es elhetnetek az ti meltoſagtokkal, de azert mind az Iſten dicsőſegeert, mind felebaratitokhoz valo ſeretetekert magatokat megh alazzatok es ollyan indulatuak legyetek, mint az Chriſtus.

Micsoda gancsot talal ebben Enyedi? Mert nem lehetnek

nek az hivek őrőkke valo Iſtenne. Tul lőttek ſide al az ayjaval.

III. Az Iſten formajaban levő örők Igihez nem illik az Iſteni format le vetni, magat attul megüreſsiteni, meg halni, &c. De mind ezek mondatnak az Chriſtuſrol.

F. Az elſőre: Az őrőkke valo Ige Iſten fiahoz nem fer le vetkezni az Iſteni format, meg halni, &c. tudni illik az menyiben az veghetetlen, merhetetlen Iſtenſegnek formajaban vagyon, az az, egyenlő Iſten az Atyaval: De hozza fer es rea illik az menyiben az az ſge emberre lőtt. Mert hogy az Iſteni formaban es Iſtennel valo egyenlőſegeben magat meg alazhatna, megh halhatna, fel tamadhatna es megh dicsőitethetnek, azert lőtt emberre, az az, azert vőtte fel az teſtet, hogy ebben az teſtben azokat veghben vihetne, mint ſent Pal bizonyittya *Act.* 20. v. 28. Mert az altal az őrőkke valo lelek altal, mely ſerint Iſten formajaban vagyon es egyenlő Iſtennel vitte fel magat az Atyanak *Heb.* 9. v 14. Azert mind azok *ſecundum quid* reſ ſerint mondatnak az Chriſtuſrol.

IV. Azon időben mondatik Iſten formajaban lenni, melyben alazatos volt, mellyet ez ige mutat meg ὑπαρχών. Mert nem monta volna ὑπαρχών, de ὑπαρξας. Ambrus Doctor-is Eraſmuſſal mondgyak, hogy mikor halottakot tamaßtot, akkor volt Iſten formajaban.

F. Nem tagadgyuk, hogy az Chriſtus akkoron-is az Iſtenſegnek formajaban nem volt volna, mikor az alazatoſſagban volt. Mert im ő maga mondgya az Apoſtol, hogy mikor egyenlő volna Iſtennel az ő formajaban leven, nem alitotta ragadomannak azt az Atyaval valo egyenlőſeget es formajaban valo letet, de ugyan abban lőn alazatos illyen modon, mert magat mint egy meg űreſitven az Iſtenſegtől, az az, meg tartoztatvan felſeges dicsőſeget es Iſtenſeget, ſolgai format vőtt fel: kicsoda vallyon? Az ki az Iſten formajaban volt. Mert mas az Iſten formajaban levő őrőkke valo fiu: mas az ſolgai abrazat az emberi termeſet. Mely-

bôl meg tetßik, hogy az mikepen az testnek fel vetele elôt ôrôktûl fogvan Isten formajaban volt az fiu, az testnek fel veteleben-is azon Isteni formaban akkepen meg maradot. Ez az oka, az mint Beza meg jedzette, hogy nem ὑπάρξας *de* ὑπαρχὼν *reipsa existens* valosagoson beven tudni illik az Istennek formajaban, ugy-mint az Istensegnek valosagos ßemelye, hogy az legyen az, az ki ὑπαρχὼν valosagoson vagyon az Istennek formajaban az ki magat megh alazta az ßolgai abrazatban.

Az mi illeti az Ambros Doktor es Erasmus tanubizonsag tetelet, mas az Christusnak lenni az Istennek formajaban az testnek fel vetele elôt: mas ismet az testben az ô Istensegenek mindenhato erejet az csuda tetelek altal azon Christusnak megh mutatni: amaz tartozik *ad personalem suam subsistentiam in Deitate*, az Istensegben ßemelye ßerint valo valosagos letelere, kirôl *Proverb: 8. Ioan. 1. lassad.* Imez az ô Istensegenek meg mutatasara es kijelentesere. Mert az, az ki az Istennek formajaban valosagoson vala, teste leven mutatta meg az csuda tetelek altal, hogy ô nem csupa ember de ugyan igaz Isten-is *Ioan: 2. v. 11.* Ezert fordittya elô az Sidoknak az ô cselekedetit *Ioan. 10. v. 37. 38.* hogy azokbol ismernek megh ôtet Isten fianak, nem fogadotnak pedigh: Mert azert karomlassal nem vadoltak volna, de termeßet ßerint valonak *Rom. 8. v. 32.* kôvetkezik azert ez csavargo Enyedi ellen, hogy az Christus mind az ô megh testesûlesenek elôtte mind az meg testesûlesben, alazatossagban, &c. volt az Istennek formajaban az mellyert igaz termeßet ßerint valo Isten, es ez: *Isten formaja* az ô Istenseget jedzi.

Ez az velekedes nem alhat meg azt gyugyogi Enyedi.

V. 1. Mert ha termeßetet akart volna az Apostol jelenteni, nem mondta volna, hogy Christus volt Isten formajaban, hanem azt hogy Isten volt. Mert sokkal külömb lenni formajaban valakinek, hogy nem mint lenni valaminek.

F. Hamis az elsô mondas az *consequentia*javal eggyôt, mellyet az *Antithesis* ellenben valo vetese az ket formanak meg mutat. Mert az Apostol az Istennek formajat elleneben ve-

ti az ßolgai abrazatnak. Az holot az *forma*nak nevezetin bizony nem valami arnyekot es elmelkedes ßerint valo hasonlatossagot jelent de ugyan valosagos termeßetet mint meg tetßik 1. *Cor. 15. v. 49* az holot mondatunk az fôldi embernek abrazattyat viselni ugyan valosagoson az mikeppen *Gen. 5. v. 3.* mondatik Adam ßûlni setet az ô abrazattyara. Igy az Isten formajanak igije-is, nem valami elmelkedes ßerint valo arnyekot, de ugyan valosagos Istenseget jegyez es Isteni termeßetet. Azert lenni Christusnak Isten formajaban annyit teßen mint egyenlô Istennek lenni az ô Attyaval, mint ô maga mindgyarast az Apostol meg jelenti. Hamis azert az Enyedi *ratio*ja itt az arant-is.

VI. 2. Mert Beza-is Qualitasokrol *Allapatrol magyarazza melyben kettôt jegyeß meg 1. Hogy az Christusnak ket termeßeti:* Qualitatibus *Allapatokkal öltöztetet fel. Azert ha az Isten nevezetin az termeßet jegyeztetik következik, hogy ez ige* Forma Qualitatem *Allapatot jegyezzen. 2. Hogy az* Qualitasokat *gondollya itt inkab az Apostol azt mondgya Beza, hogy sem az* substantiakat: *azert nem az termeßetekre, de az* Qualitasokra *kel nezni.*

F. Hogy ennek az Christus ellensegenek hamissaga nyilvan valo legyen, im eppen le irom az D. D. Beza mondasat. *De mondod*, igy ßol Beza, *Miert nem mondgya inkab Pal nyilvan* θεὸς ὑπαρχὼν Deus cum esset: *Mikor Isten volna? Megh selelek:* Valamenyißer azt kellet cselekedni, mind annyißor azt *Pal meg mondotta mint Rom. 9. v. 5 mely irast Erasmus-is az ô tehetsege ßerint meg veßtegetet: Es 1. Tim. 3. v. 16 az holot ismet azon köben botlot: Es, Act, 20. v. 28. Es, Col. 2. v. 9. Mostan-is ugyan azont mondgya de holot az Christusnak amaz ket termeßetit nekunk nem pußtan adgya elonkben, hanem allapatokkal fel öltöztetve* Qualitatibus vestitas: *az Isteni termeßetet amaz ô Isteni dicsösegevel: az emberi termeßetet amaz ô erötelensegeböl, hogy itillyuk: az termeßeteknek* Qualitasit *allapotit inkab, hogy sem az* substantiakat *gondollya az Apostol: hogy innen az Christus minden dicsöseggel* (Isteni termeßetiböl) *megh ekesitetet: amonnan pedigh* (emberi termeßetiböl) *kulsö de azert ßabad akarat ßerint es idö ßerint valo nyavallyaban forgasat, &c. meltan format emletet, hogy sem Istent.*

Ez Beza beſedebŏl azt kerdem tŏled Enyedi: Tagadgyae Beza az Chriſtuſnak ŏrŏk Iſtenſeget? El fordittyae Iſteni formaban valo letet? Az ſolaſnak modgyarol es nemerŏl tamaſt kerdeſt Beza, melyben oly vilagoſon allattya mind az Iſteni termeſetet mind az emberi termeſetet, hogy nyilvabban nem lehet. Az feleletben pedig gondollya meg mind az ket termeſeteket *Qualita*ſokrol, Allapattyokrol, vagy jobban, *Neminemŏſegekrŏl*. Mert az Iſtenſegnek allattya ſ. termeſeti nincsen Iſteni *Qualita*ſoknelkŭl joſagoknelkŭl mint itt emliti az Chriſtus *Dicsŏſeget*. De ezek az Iſteni joſagok, vagy *divinæ qualitates* nem kŭlſŏ levegŏ *Accidens*ſek tŏrtenendŏ dolgok, hanem allat ſerint valo joſagok *Qualita*ſok. Azert az holot Beza az Iſteni termeſetben az *Qualita*ſt joſagot, Dicsŏſeget emliti egyſerſ-mind azzal az *Subſtantiat* Iſtenſegnek allattyat: csak nez arra, hogy magat az Iſtennek formajaban levŏ Fiu Iſten *Dicsŏſege* altal jelentette ki, es ahoz kepeſt mondgya, hogy itt ſent Pal nezet arra az Iſteni termeſetben levŏ Dicsŏſegre, mellyet ſentſegh tŏreſnelkŭl az Iſtenſegnek allattyatul el nem ſakaſthatni. Hat bizony nem tagadgya Beza, hogy itt nem volna emlekezet az Fiunak ŏrŏk Iſtenſegerŏl ebben, hogy Iſten formajaban mondatik lenni. Ezekigy leven, minden *Obſervatio*id jegyezd meg jol, &c. veled eggyŭt el enyeſtenek.

Mert az elſŏnek *conſequentia*ja hamis. Mert nem *opponal*tatik vettetik ez ige: *Iſten*, ennek ellenében: *forma*. Mert nem mas az Iſten, hanem az, az mi az ŏ formaja: Ebben pedigh az formaban vagyon az Fiu, amaz mondas ſerint: *Az ige Iſtennel vala, Ioan. 1. v. 1.* annyera, hogy az Fiu az Atyaban es az Atya az Fiuban vagyon. *Ioan: 14. v. 10. es valaki lattya az Fiat lattya az Atyat Ibidem v. 9.* Mert *az Fiu az Atya ſemelyenek kimetſet belyege Heb: 1. v. 3.* Mert az Fiu az Atyanak formajaban nem lehetne kŭlŏmben. Azert mondgya itt az Apoſtol, hogy egyenlŏ Iſten az Chriſtus az Atyaval, mely egyenlŏſeget nem ragadomany de termeſet ſerint bir ŏrŏktŭl fogvan.

Az is hamis, hogy az *Qualita*ſokat gondolna itt az Apoſtol

ſtol inkab, hogy ſem az *ſubſtantiat*, mint eleb Bezanak ebben valo mondaſat meg magyarazam. Mert jobban tudta Enyedinel ſ. Pal, hogy *ſubſtantia* Iſtenſegnek allattya nem lehet *Qualita*ſok nelkŭl, az mint az *Qualita*ſok-is meg nem maradhatnak *Subſtantia* nelkŭl.

VII. 3. Mert ſohol az ſent iraſban az forma Subſtantiat *allatot nem jegyez, de mindenŭt mindenkoron* Accidenſet, *az allatban levŏ tŏrtenendŏ dolgot, mint Marc: 16. Geneſ. 4. v. 19. 2. Tim. 3. v. 5. Matth: 17. v. 2. Rom: 12. v. 2. 2. Cor: 3. v. 18.*

Ez ige: Forma kettŏt jegyez.

F. Hamis az *Antecedens*. Mert ez ige: *Forma*, az ſent iraſban ket kivaltkepen valo jedzesben vetetik. 1. *Eſſentialiter* allat ſerint, mint itt az helyen az Iſtenſegert, mely az Chriſtusban minden tellyeſſegeben lakot *Corporaliter* valoſagoskepen vagy allat ſerint: *Coloſ: 2. v. 9.* es igy ez mondas: *Mikor Iſtennek formajaban volna*, ennyit teſen. *Cum eſſet eſſentia Deus*, mikor allattyaban Iſten volna, hogy az *forma* veteſſek *pro eſſentia* az allatert. Azert valaminemŭ az ſolgai forma, ollyan az Iſteni forma. De az ſolgai forma az emberi crŏtelen termeſet allattyaban: Hat az Iſteni forma-is amaz felſeges Iſtenſeg, ki az dicsŏſeggel tŭndŏklik. Ezent mutattya ez ige-is ὑπαρχῶν, *exiſtens*, valoſagoſon leven. Mert az ki ὑπαρχὼν *exiſtit* valoſagoſon vagyon, annak allattya vagyon. De az Chriſtus az Iſtennek formajaban ὑπαρχὼν *exiſtit* valoſagoſon vagyon. Tehat az Chriſtuſnak allattya vagyon, es jo kŏvetkezesbŏl allat ſerint vetetik ez ige *forma*. Harmadſor az Iſteni es az ſolgai formanak ellenben vetteteſekrŏl, mellyek nem *larvak*, arnyekok. Vegezetre az Apoſtolnak magyarazattyabol. Mert az ki Iſtennek formajaban vagyon, egyenlŏ az Iſtennel. De az Chriſtus az Iſtennek formajaban vagyon Azert egyenlŏ Iſtennel. Eppen az Apoſtole ez az erŏſſeg.

Itt pediglen melto megjegyeznŭnk, hogy nemellyek az Doctorok kŏzzŭl az *Forman* ertſek az Iſteni felſeget es dicsŏſeget: de mindenkor melle teſik, hogy Iſtenben az az *majeſtas gloria* Felſeg, dicsŏſeg nem *accidens*, nem levegŏ, tŏr-

tenendő dologh, ha nem *essentialis* allat szerint valo melyre nézve az Christus az Isten dicsőségenek fenyességenek mondatik. Mert az Fiu az Isten allat szerint valo dicsőségenek meg ollyan allat szerint valo fenyessége. *Heb*: 1. v. 2. Ez ertelem szerint annakokaert az Istennek *Forma*jan ertik az Istenségnek allat szerint valo dicsőséget, mely az Istenségben ugy benne vagyon, hogy annelkűl az Istenségh nem Istenség. Ez az oka az mint Beza, ki ez ertelemben vagyon, oda teßi, hogy Szentség töresnelkűl az *majestas* Isteni felséget es dicsőséget Istenűl el nem szakazthatni. Hat az ki Istennek ez allat szerint valo dicsőségeben vagyon, az Isten *forma*jaban vagyon. Mert hogy az Angyalok es az megh dicsőült lelkek Istennek dicsőségeben mondatnak, az ennek az Isten allat szerint valo dicsőségenek csak szarnyeka teremtet allatokkal közölhetendő dicsőség. De az Christus Istennek allat szerint valo dicsőségeben vagyon: Tehat az ő *forma*jaban.

Masodsor vetetik az ige az irasban: *Forma, Accidentaliter* valtozokepen valtozo dologert, mint *Es*: 53. v. 2 szepségert. *Rom*: 5. v. 14. peldaert, abrazatert. *Rom*: 2. v. 20. tudomannak ismeretiert, formajaert. Igy *Rom*: 6. v. 17. Igaz beßedeknek modgyaert: 2. *Tim*: 1. v. 13. es az mely irasokat Enyedi őßve gyűytőt. igy kel erteni. Hamis azert az ő tevelygese, hogy az allat szerint valo Isteni format az valtozo formak közben egyeleti.

VIII. 4. *Mert az* Accidens *valtozo dolog tavol-is lehet benne-is lehet az allatban, veßedelem es romlasnelkul. De az Christus mondatik Isten formajat itt le tenni, allatya bekevel maradvan. Hat az forma nem allatot, hanem valtozo dolgot jelent.*

F. Az *minor* masodik *Propositio* egyenesen ellenkezik az ß: Pal tanitasaval. Mert nem azt mondgya itt szent Pal, hogy Christus ugyan le vetkezte az Isteni format es ki buyt belőle, mint Enyedi veli, hanem hogy *seipsum exinanivit* magat megűresitette. Micsoda pedigh az Isten formajaban levő Christusnak ez az ő maga megűresitese, utanna teßi mingyaraßt magyarazat keppen: Az ßolgai abrazatnak magara

Meg üresiteni magat az Christusnak.

valo

valo fel vetele, melyben hasonlatos lőt az emberekhez. Ez pedig lőt az testnek fel vetele altal, mikor az *Ige testeslött Ioan*: 1. v. 14. Mert soha kűlőmben az, az őrőkke valo Ige ki az Isten formajaban vala, magat meg nem üresithette hanem az testben: mely maga megh üresitese nem volt az Isteni termeßetnek es allatnak le vetese, mint Enyedi veli; Mert az testnek fel veteleben-is meg maradot valtozasnelkűl az Isteni termeßet es Istenségnek allattya az Fiuban; de hogy igy ßollyak, megh tartoztatasa az Istenségnek felségenek merhetetlen dicsőségenek es mindenhato erejenek mind az közben jarasnak munkajanak vegben viteleiglen: Iollchet gyakorta az esuda teteiekben azt az ő Istenségenek erejet meg mutatta, kiről *Ioan*: 2. v. 11. Megh jelente az ő dicsőséget, az az, Istenséget az viznek borra valo valtoztatasaban. Ez igy leven mely hamis az Enyedi *conclusioja*, akarki is eßeben veseti.

IX. 5. *Mert az Apostolnak czellya ez, hogy az Christusnak peldajaval intse az hiveket az alazatossagra. De az alazatossagh nem allatnak valtozasat jelenti, sem termeßeteknek egyesuleseket, nem allat ßerint valo altal hasonlitast, de csak az erkolcsnek es eletnek valtozasat. Hat* accidens *az* forma.

F. Meg vethetnem egy ßoval, hogy az alazatossagnak *subjectom*ban kel lenni es arrol az *subjectom*rol kel őtet meg irni, de im fantom fantal adom neki vißsa. Mert absurdomra vinne, hogymar.

Christus inti az Apostolokat, hogy ollyan ezesek legyenek, mint az kigyok, es ollyan ßelidek, mint az Galambok. *Matth*. 10. v. 16. Azt akarjae azert Christus, hogy kigyokka valtozzanak: Igy sinte', mikor szent Pal az hiveket az Christus peldajaval inti, azt akarjae, hogy őrők Isteneke legyenek? Azert masok az Philippisbeli hivek: mas az pelda. Az peldaban latßik az nagy alazatossag, mellyet az Apostol kűlőmben elejekben az hiveknek nem adhatot, hanem elsőben meltosagat annak meg kellet irni az kiben az alazatosban vagyon. Az pediglen azt mondgya, hogy noha oly felsesag vagyon. Az pediglen azt mondgya, hogy noha oly felsesag vagyon es ki az Istenges ßemely ki az Istennek formajaban vagyon es ki az Isten-

nel

nel valo egyenlőſeget nem ragadomannak tartya, de azert męg-is meg alazta magat, ſolgai abrazatot veven rea, mint valamely gyarlo embert ugy lattak. Azert ti-is ezt kőveſſetek: ollyan indulat legyen bennetek. Ez az Apoſtol czellya. Hol tehat itt az, az mit az Apoſtolra ſ-az kereſtyen Doctorokra csalardul kenſi? Nem allatoknak valtozaſokrol, ſem termeſetnek eggyeſüleſeről ſol az Apoſtol; de annak ſemelyet irja meg, az ki Iſten formajaban őrők Iſten leven az teſtet fel vőtte, abban magat megh alazta, hogy az pelda ep legyen.

Hogy Eraſmuſt oltalmazod amaz locuſnak meg veſtegeteſeert, mellyet oda fellyeb Beza meg jegyeze, tied legyen.

Calvinus es Beza igen Iſteneſen ſentiras ſerint ſolanak ez dologhoz, mellyet hogy megh erts, ezek az Calvinus beſedi: *Meg vallom, hogy Pal az Chriſtuſnak Iſteni allattyarol nem teſſen emlekezetet: de nem következik azert, hogy ez* locus *iras az Arianuſoknak (Enyediſtaknak) Iſtentelenſegeknek megh ſoytaſokra elegedendő nem volna. Mert holot vagyon az Iſtennel valo egyenlőſegh ragadoman nelkűl, hanem egyedul csak az Iſtennek allattyaban? Az mikepen azert az ő joſagibol, virtuſibol iſmertetik meg az Iſten, es az ő cselekedeti, bizonſagi az ő örökke valo Iſtenſegenek Rom. 1. v. 20. akkepen az Chriſtuſnak Iſteni allattya bizonyittatik meg az Chriſtus felſeges voltabol, mellyet egyenlően birt az Atyaval, minekelotte magat meg alazna.*

Nota.

Azert az te kedvedert Enyedi, hogy ne panaſalkodhaſſal azt allatom Calvinuſſal, hogy oly *attributoma* az Fiunak az Iſten formajaban valo *majeſtaſſa* Iſteni felſege es dicsőſege, mely az ő Iſtenſegenek allattyaban leven, mint az napban az ő vilaga, mutattya meg őtet őrők Iſtennek lenni. Mert azt az felſeges dicsőſeget ha tőle el foſtod Iſtenſeget rontod, es ha Iſtenſeget rontod, Iſteni felſeges dicsőſeget foſtod. Mert annelkűl Iſten nem lehet Iſten, mint az nap vilaga nelkűl nem nap.

X. Hamis ez az ertelem. Mert ezek az Qualitaſok *joſagok el voltanak valaztva az Chriſtuſtul es azon okkal attol is az Iſtenſegtül, mely ő benne volt. 1. Mert azt le vetközte, le tötte, ugyan ki*

öltö-

öltözöt abbol. 2. Mert az forma itt kirali meltoſagat, Felſeget, Birodalomnak juſſatjedzi; az Iſtennel valo eggyeſſeg, csudalatos cselekedeteket. 3. Mert nem el valaſthatatlan dicsőſegről vagyon itt ſo: Mert az, az leg nagyob, fő, elsö dicsőſeg.

F. Hamiſnal hamiſſab az te allataſod az okaiddal eggyőt. Mert az mi az elsőt illeti, nem buyt ki az Chriſtus az ő Iſtenſegenek felſeges dicsőſegeből mikor az ſolgai abrazatot fel vőtte. Mert Iſtenſegetül meg foſtotta volna magat. Azert mondgya az Apoſtol, nem alitotta ragadomannak, hogy egyenlő az Iſtennel, hogy mint valami ragadomant fel vőtte volna. Hat az mikepen az napban nem ſűnik megh az ő vilaga, mikor az fellegtül be boritatik, de csak meg tartoztatik: igy ſinten az Chriſtusban nem ſűnt megh az ő Iſteni felſege es dicsőſege mikor az teſtet fel őltőzte, de csak meg tartoztatta, mint oda fellyeb: *object.* 8. bővebben meg magyarazam. I.

II.

Iegyczd meg, hogy Enyedi Iſtenſeget mond az Chriſtusban lenni, de oly Iſtenſeget melytül az felſeges dicsőſeg el volt valva. Gondold meg ha Iſtennek tarto lelked vagyon, hogy az Iſtenſeg, nem lehet Iſtenſeg, ha felſeges dicsőſegh benne nem leſen. Az tűz lehete vilagoſito melegſegnelkűl? ſoha bizony nem. Az Iſtenſeg lehete felſeges dicsőſegnelkűl? ſoha bizony nem lehet. Mert Iſten nagy altal beſeddel mondgya, hogy az ő dicsőſeget maſnak nem adgya *Eſ.* 42. v. 8. Adta az Chriſtuſnak *Ioan.* 17. v. 5. Hogy hogy lehetne azert annelkűl? Iſtennek ſe tarts azt, az kinek Iſtenſegenek allattyaban felſeges dicsőſeg nincsen. Hamis tehat az Enyedi fejenek vinnyejeből ſarmazot Chriſtus Iſtenſege foſtovelekedeſe.

III.

Az mi az *forma*nak jedzeſet illeti, az-is hamis hogy az Iſteni formanitt csak kirali felſegh birodalomnak iraſa ertetnek. Mert az Apoſtol utanna teſi: *Nem alita ragadomadnak lenni Iſtennel valo egyenlőſeget.* Mellyel az Chriſtuſnak az Iſteni formaban valo letet magyarazza, mind oda fellyeb kezdetiben ez locuſnak megh mondam, ide alab-is az hol męgh erről ſo leſen.

IV. Hamis az-is, hogy az Istensegnek lehetne oly *Qualitasa* joßaga, mely ő tőle el valhatnek. Mert valami *Qualitasok* az Istensegben vadnak mind *essentialiter insunt* allat ßerint vadnak ott: *non accidentaliter* nem tőrtenendő es valtozandokepen. *En Isten vagyok es meg nem valtozom Malach: 3. v. 6.* męg csak beßedemben-is, nem hogy Istensegemben levő joßagimban. Az Christus pedigh noha *az Atyak közzul valo test ßerint*: de azert Istensege ßerint *Mindenek felet örökke aldando Isten. Rom: 9. v. 5. Igaz Isten es örök elet 1. Ioan. 5. v. 20.* Micsoda Isten volna azert, ha Istensegenek felseges dicsősege nem volna? Hunyor kel ez eße veßet Enyedinek.

V. Iegyezd meg itt azt-is, hogy ket fele Dicsőseget gondolt: Eggyik kisseb, alsob, seprőseb, mely az Istensegtűl el valhatik: Masik Első, Fő es legh nagyob Dicsőseg, Tißtab, mely az Istensegtűl el nem valhatik. De itt azt mondgya nincsen erről ßo, hanem amaz elsőről, mellyet igy bizonit.

XI. Az az leg nagyob dicsöseg, az melynel nagyob nem lehet. De az Christusnak Isteni formajanal, Istennel valo egyenlösegenel az utan nagyob dicsösege volt. Hat az Isten formaja es Istennel valo egyenlöseg nem leg nagyob dicsöseg. Az minor *masodik mondas igaz 1. Mert az Apostol mondgya, hogy halala utan fellyeb magaßtaltatot Istentul, az az, nagyob Tißteseggel, Dicsöseggel es hatalommal latogattatot, 2. Luc: 24. Maga mondgya, hogy ßenvedni kellet es abban az leg nagyob Dicsösegben ugy ment be. Igy Ioan: 17. Keri Istent, hogy koronazza ötet Dicsöseggel.*

I. F. Hamis az *Minor* masodik mondas. Az mi az probalasat illeti 1. Hogy halala utan az Christus nagyob Dicsőseggel latogattatot volna, igaz az embersegre nezve, melyben magat az Isten formajaban levő Christus megh alazta vala. Mert à fel tamadaskor oly dicsőseggel koronaztatek, melynel nagyobbal az teremtet alletok ugy-mint Angyalok, emberek nem koronaztathatnak. Mert kőz az, az Christus testenek dicsősege az hivekkel *Phil: 3. v. 21.* De Istensegere nezve hamis. Mert az fel tamadas utan sem mas sem nagyob dicsősege nem volt az Christusnak, mint az fel tamadasnak előtte az Isten formajaban es vele valo egyenlősegeben.

Ide valo az elő hozot ßent Ianosnal valo mondasa Christusnak: *Atyam dicsöics megh engemet azzal az dicsöseggel, mely te nalad vala minekelötte ez vilagh teremtetnek.* Mintha mondana: Atyam en ebben az ßolgai abrazatban valo alazatossagomban az emberi nemzetert ugyan be borittattam az en dicsősegemben, noha azt neha neha az csuda tetelek altal ki is jelentettem *Ioan: 2. v. 11.* De mostan mutasd megh ez en ßolgai alazatossagomban-is, hogy vilag teremtesenek előtte-is Isteni formaban voltam veled egyenlő dicsősegben, had tessek ki, hogy nem csupa ember vagyok, mint ez hamissak velik. Szol s-kőnyőrőgh az Christus mint kőzben jaro: keri nem nagyob dicsőseget, hanem azt az mellyet őröktűl fogvan birt, mint oda fellyeb bősegesen Enyedi ellen meg mutogattam. Azert nem valt volt el az Christus Istensegetűl az ő nagy felseges dicsősege, de csak megh tartoztatasban volt, mellyet annakutanna ki mutatot, az mellyert ugyan Dicsősegnek Uranak mondatik *Psal: 24. v. 8. 1. Cor: 2. v. 8. Act: 7. v. 2.* Ez volt amaz meg ßentelő lelek ki az ő nagy dicsőseget az testnek fel tamaßtasaban ki mutata *Rom: 1. v. 3. object: 7.* oda fellyeb.

2. Hogy ßenvedni kellet es ugy ment be az dicsősegben, II.
tudgyuk. Mert azert alazta volt megh magat az ßolgai abrazatban, hogy az emberi nemzetert eleget teven, azon az uton mennyen be testeben az Dicsősegben mely kőz az hivekkel. De mas az Christus Istensegeben valo felseges Dicsősegről ßolani: mas az kőz dicsősegről. Enyedi pedigh csalardul ebből az kőz dicsősegből mersekli az Istensegben levő dicsőseget es akarja rontani, az mely hamis *consequentia* Adgyuk vißßa Enyedinek az ő argumentomat.

Valaki az Istennek formajaban vagyon es egyenlö az Istennel, annak leg nagyob, elsöb s föveb Dicsösege vagyon Oka: Mert termeßet ßerint valo Isten az, holot nem ragadomany de termeßet ßerint birja azt az egyenlöseget az mint az Apostol mondgya.

De az Christus az Istennek formajaban vagyon es egyenlö az Istennel, az mint ßent Paltanittya. Ergo.

Az Esaias mondasa akadot orrara Enyedinek es igen ne-

hezen szenvedi, hogy Isten az ő Fianak adta az Dicsőseget azert mi nevünkel illyen argumentomot formalt.

Valakinek adatik az legh nagyob dicsőségh, az örök Isten. De az Christusnak adatot az leg nagyob dicsőség. Es: 42. Hat az Christus örök Isten.

XII. 1. Az elsö mondasban, ugymond Enyedi, homaly vagyon. Mert az Isten az ö dicsöseget sekaknak adgya Ioan: 5.

F. Nem ollyan Dicsőségről vagyon itt so, minemüt Isten kőzőlhet az emberekkel s Angyalokkal, hanem olyrol mely az Istenségnek allattyaban ugyan termeszet szerint benne vagyon. Azert az *Majort* igy kel vala formalnod: Valakinek adatik az Istenségnek termeszet szerint valo Dicsősége az őrők Isten. De az Christusnak adattatot az Istenségnek termeszet szerint valo Dicsősége. Azert az Christus őrők Isten.

XIII. Nincsen Esaiasnal ezis: Legh nagyob: Sajat: de: Azen, mely mind közlős-mind sajat Dicsöseget be foglallya. 2. Mert az Adonak Dicsöségenel kisseb az, az kinek az Dicsöség adatik.

I. F. Hamis ebben-is az Enyedi csavargasa. Mert ez sot: *Leg nagyob*: Sajat az öveből tötte oda. Mert itt mostan minekünk nincsen sonk egyeb Dicsőségről, hanem mely az Istenségnek allattyaban termeszet szerint benne vagyon. Hogy azert Isten Esaiasnal azt mondgya: *Az en dicsőségemet*, azzal ezt az ő Istenségnek allattyaban termeszet szerint valo dicsőséget erti Enyedi ellen. Mert erről mondgya, hogy masnak nem adgya tudni illik maga Istenségen kivül. Mert az Istenségnek dicsőséges allattya meg samositatnek. Atta pedig azon ő Istenségeben az szüles altal az Fiunak. Mert soha külömben Isten formajaban nem lehetet volna. Hat erről az Istenségnek allattyaban termeszet szerint valo Dicsőségről sol Isten Esaiasnal.

II. Az masodik ok-is hamis. Mert ugy lehetne az Ado Atya Istennek dicsősége nagyob az vevő Christus Dicsőségenel, ha az Istenséggel eggyőt eppen egeszlen vele nem közlene; es ha magan kivül közlötte volna az Fiuval. De hogy egeszlen eppen az Istenséggel eggyőt közlötte Isten az ő Fiaval az Dicsőséget, nem magan kivül hanem maga Istenségeben, hamis az Enyedi csavargasa. Ezert mondgya szent Pal egyenlőnek az Fiat az Atyaval ugyan itten. Maga-is *Ioan*: 10. v. 30. *En es az en Atyam egy vagyunk.*

XIV. Bizonitsak meg hogy az Christusnak leg nagyob es sellyeb valo Dicsöseg adatot.

F. Bizonits meg inkab te, hog az Istennek az ő Istenségenek termeszet szerint valo Dicsősége *Major*, *minor*, sellyeb valo, kisseb legyen? Mert mi tudgyuk, hogy az mikepen egy az Isten az ő Istenségenek allattyaban, azonkepen egy annak az ő Dicsősége mely sem nagyob sem kisseb, de ollyan merhetetlenségben valo egy, mint az ő Istensége. Immar holot mi azt vallyuk az szent iras szerint, hogy az Atya az ő Istenségeben ugy szülte az ő fiat, hogy ő vele egyenlő Isten azon egy Istenségben, mind eddig te ellened megh oltalmaztuk, ezokaert azon Dicsősége-is, mely az Atyae. De az Atyanak dicsősége merhetetlen, veghetetlen az Istenségnek termeszetiben. Hat az fiue-is ollyan. Azert valaminemü megh mozdulhatatlan erős tanubizonsag tetelekkel meg bizonyitottuk, hogy az Christus termeszet szerint valo Isten: megh ollyan bizonsagokkal ugyan akkor egyberst-mind meg bizonyosodot, hogy az Christusnak Istenségeben termeszet szerint valo Dicsősége vagyon.

XV. Szent Pal mondgya hogy ajandekozta Isten az Christusnak ezt az Dicsöseget. De az ki masnak ajandekoz dicsöseget mindenkor nagyob es dicsösegesb annal, az kinek adgya es az kisseb amannal.

F. Ajandekozta Isten az Christusnak az dicsőséget *secundum quid*, tudni illik az menyiben közben jaro es igy nagyob az Atyanak dicsősége az ember Christus dicsőségenel. De az menyiben az Fiu, Isten formajaban vagyon es egyenlő Istennel nem ajandekozta hanem ő vele amaz örökke valo szüles altal közlötte, az mellyert ugyan Dicsőségnek Ura az Fiu *Psal*: 24. Valamie azert az Fiunak volt Istenségenek termeszetiben, az ő neki az közben jaro szemelyben adattatot es ajandekoztatot.

XVI. 1. Mert semmi oly közönsegesen nem tulaydonitatik az Chri

ſtuſnak, hogy onnan az Atya ki nem vetetnek. 2. Mert az Atyanak könyörgöt az Dicsöſeget. 3. Mert azt atta az Tanitvanyoknak Ioan. 17. v. 22. Hat az Tanitvanyok-is örök Iſtenek, ha fellyeb valo Dicsöſege vagyon Chriſtuſnak.

F. Az elſöre: Semmi oly közönſegeſen nem tulaydonitatik az Chriſtuſnak tudni illik ugymint közben jaronak, melyből az Atya ki nem vetettetnek, mint: tulaydonitatik az Chriſtuſnak *Donatio nominis*: Nevnek ajandekozaſa, de mint közben jaronak, melyből az Atya ki vetetik. De nem az Dicsöſegből, nem az Iſtenſegből, &c. Az maſodikra: Az Atyanak könyörgöt az dicsöſegert, de mint közben jaro, hogy amaz ö örökke valo Dicsöſege, mely az ö Iſtenſegenek termeßeti, jelentödgyek ki. Az harmadikra: Atta az Tanitvanyoknak az dicsöſeget, de azt mellyet mint közben jaro vöt vala az Atyatul, nem pedigh amaz Iſtenſegnek allattyaban termeßet ßerint levö Dicsöſeget. Mert az el valaßthatatlan az Iſtenſegtül. Igy azert meg marad, hogy oly Dicsöſege vagyon az Chriſtuſnak Iſtenſege ßerint melyből örök Iſtennek egyenlönek Iſtennel es Iſten formajaban levönek bizonyoſon meg iſmerhettyük.

XVII. Hogy igen engedelmeſek legyunk, Engedgyük meg, hogy az Atya Iſten atta az Chriſtuſnak az ö dicsöſeget, De azzal ſemmit nem nyernek. Mert Eſaias nem abſolute *nem egy altallyaban mondgya, hogy ſenkinek nem adgya, hanem maſnak, Egyebnek mint az kepeknek. Mert oda teßi: Es az en tißteſegemet az kepeknek.*

F. Az ketelenſeg vißen az engedelmeſſegre. Mert nem mehetz el ſoha ez mellöl, hogy az Chriſtus Iſten formajaban egyenlö leven Iſtennel, örök Iſten nem volna. Mert azon Dicsöſege az Fiunak mely az Atyanak. Mert hogy öröktül közlötte vele az ö Iſtenſeget, közlötte az Iſtenſeggel az Dicsöſeget is.

Eſaias mondaſanak ertelme.

Az mi az Eſaias Propheta mondaſat illeti, hamiſſan facsarod ki igaz ertelmeből, hogy nem egy altallyaban, de reß ßerint valo mondas volna. Igy ßol Iſten: *En lehova vagyok, ez az en nevem, es az en dicsöſegemet maſnak nem adom, ſem az en tißteſegemet az Balvanyoknak.* Mely mondaſaban az Ur Iſten az ö nevet, Dicsöſeget es tißteſeget oly igen egyben köti, hogy azt mondgya: Ne legyen az en nevem Iehova, ha az en dicsöſegemet maſnak adom vagy tißteſegemet az balvanyoknak. *Abſolute* egy altallyaban közönſegeſen mondgya ezt az Iſten. Hogy pedig Iſten itt, *Maſt* emlit es kepet vagy Balvant, abbol mondgya Enyedi, hogy nem altallyaban valo. Azert azt kerdem Enyeditül, Mellyik az à *Mas* akar Angyal, akar ember az kinek Iſten atta volna az ö dicsöſeget? Mellyik az à kep, Balvany, kinek atta volna az ö tißteſeget? Eggyetlen eggyet az egen, földön bizony nem talalß. Mert ottan meg maſolodnek ez az Iſten beßede, hogy egy felöl nevere eskußik, hogy Dicsöſeget es tißteſſeget maſnak nem adgya: azonban pedig valakinek atta volna. Atta pedig az Chriſtuſnak, am à te nag engedelmeſſegedből. De nem *Maſnak* magan kivül: Nem balvannak, kepnek, hanem ö magaval egyenlö Iſtennek. Mert az Iſten beßede maga Iſtenſegen kivül valo *Maſra* nez: mellyel minden teremtet allatok ki rekeßtetnek. De nem az ö ßent fia. Mert az, az Atyanak Iſtenſegeben vagyon.

Hogy pediglen Angyaloknak es az Szenteknek atta az Dicsöſeget nem az ö Iſtenſegenek allattyaban termeßet ßerint valo Dicsöſeg az: Mert ha ezt atta volna, megh ßakadozna az Iſtenſegh es az Iſtenſegek megh ßamoſitatnanak, ſ. az teremtet allatok örök Iſtenek lennenek, hanem atta amaz örök eletnek boldogſagat, mely az Dicsöſeges Iſtennek latalaban vagyon, es ennek ſengeje. Ezekből megh tetßik az Enyedi hamiſſaga ſ. rut tevelygeſe.

XVIII. Santikal az ellenkezök argumentoma, mely hogy meg gyogyulhaſſon igy kel orvoſolni:

Valakinek Iſtentul Maſnak *kulömbnek adatik azleg nagyob dicsöſeg, az ö maga örök Iſten.*

De az Minor *hamis.*

F. Nem igazat mondaß abban, hogy az mi argumentomunk fantikalna, nem-is kevannyuk, hogy ez fele merges ßelencseböl orvoſoltaſſek. De te gúgyögdögelve jadzodol

es ugy formalod az argumentomot mi nevünkel az mint neked tetßik, hogy könnyebben hozza terhes. Azert ezt orvoßollyad ßad izint, halehet.

Valakinek atta az Atya az ő Istenßegenek allattyaban termeßet ßerint valo Dicsőßeget, az termeßet ßerint valo örők Isten. De atta az Chriſtußnak az mint eleb az te nagy engedelmeßegedből meg engeded: hat az Chriſtus termeßet ßerint valo bizony örők Isten. Tegyük ez melle ezt-is:

Valaki az Apoſtol itten valo tanitaſa ßerint Istennek formajaban vagyon, az egyenlö Isten az Atyaval.

De az Chriſtus vagyon egyedul az Istennek formajaban.

Azert az Chriſtus egyenlö Isten az Atyaval: Ha egyenlö, tehat termeßet ßerint valo bizony örök Isten.

Ez ßem fer Enyedi fejeben azert gondolt es költöt ertelemnek mondgya illyen okokert.

XIX. 1. *Mert az Chriſtus mindent az Atyanak, ßemmit maganak nem tulaydonit Ioan: 5. v. 19.*

F. Az *Antecedenßre*: Az Chriſtus mindent az Atyanak tulaydonit, de az menyiben közben jaro: az menyiben pedig egyenlő Isten az Atyaval, valamellyeket az Atya cselekedik azokat haſonlokepen az Fiu. *Ioan: 5. v. 19.*

XX. 2. *Engedgyük meg, hogy egyenlö az Chriſtus az Atyaval, de ſoha abbol nem következik, hogy egy allatu. Mert ez ige: ισα, annyit teßen gyakorta mint ὁμοιον haſonlo mint Euſtachius in Iliad. 2. Triſmegiſtußal bizonittyak.*

F. Ez ige: *Egyenlö*, gyakorta annyit teßen mint *Haſonlo*: azert itt-is, *Quæ, qualis, quanta?* De *Euſtachius* es *Triſmegiſtus* az Pogan *Homerus* könyvenek magyarazattyaban ugy talaltak. Azert ugyan ugy vagyon. Fogd hatrab es az emberi bizonſag tetel helyet ßoly ßent irasbol. Mert ennek helye nincsen: En mondanam te neked ſem hinned.

XXI. Az Egyenlöſeg Accidens *történendö dolog, mint Ariſtoteles in Categoria Quantitatis mondgya.*

F. De az Fiunak az Atyaval valo egyenlőſege nem *Accidens*ben hanem az Istenſegnek allattyaban vagyon. Mert az

Istenſegben *Accidens* Történendő dolog nincsen, nem-is lehet. Mert az Atya az Fiuval nem *Accidens*ekben Nagyſagban, kicsinſegben vettetik egben, hanem az Istenſegnek allattyaban, az melyben vagyon az egyenlőſeg. Mert nem mas az Fiunak Istenſege, hanem azon mely az Atyae, es vißont:

XXII. Ha az Chriſtus egyenlö Istennel, ſukſeg hogy az Chriſtus kettö legyen. Ha kettö, mas az Chriſtus Istentul, mas az Isten. Ha mas az Chriſtus Istentül, tehat Eſſentiajanak, *allattyanak, ſ. termeßetinek-is maſnak kellenni. Ha mas, tehat nem az* Eſſentia*ban vagyon az egyenlöſeg.*

F. Meg engedgyük, hogy mas az Fiu, mas az Atya, tudni illik ßemelyekben. De tagadgyuk az *Conſequentiat*, hogy termeßetiben ſ. allatyaban-is mas volna az Fiu az Atyatul. Annak-okaert ez iget: *Duo*, kettő, nem az Istenſegnek allattyara de az ßemelyekre vißßük. Igy azert az Istenſegben levő egyenlőſeg vagyon az ßemellyeknek allattyok ßerint valo egyenlőſegekben, mellyet ő maga Chriſtus ki fejezet *Matt.* 28. 1 *Ioan* 5. *v.* 7. De azert ez à ßemellyeknek egyenlőſege, nem ád ket vagy harom Istenſegeket kúlön kúlön. Mert ez harom egy azon Istenſegnek allattyaban.

XXIII. Az hivek az Angyalokhoz haſonlok, söt Iſangeli *Egyenlök, Luc: 20. v. 36. Azonkeppen Mat: 20. az nap-ßamoſok egyenlökke tetetnek.*

F. Mely hamiſſan haſonlitſa ez teremtet allatokban valo peldakat Enyedi az Istenſegben levő ßemelyekre, akar ki-is érti. Mert hamis ez az *Conſequentia*: Az Angyalok haſonlok az diesőſegben az emberekhez: azert nem haſonlo az Isten. Egyenlőſegről vagyon mi nekünk ßonk, mely allat ßerint valo. Enyedi penig haſonlatoſſagrol ßol, mely vagyon az teremtet allatokban. Oly igen ki rekedet moſtan itt Enyedi minden ßent irasbeli bizonyſag-tetelekből, hogy ſoha mégh csak valami kicsint ſem tud elő hozni, melyből csak gyanoſſa tehetne-is, hogy az Chriſtus az Atyaval nem egyenlő.

Mind ezekből azert megh tetßik, hogy az mikeppen az Isten formajanak magyarazaſaban: akkeppen az Fiunak

Atyaval valo egyenlőſegenek feyteſeben Enyedi tevelyge, es csak merő hamiſſagot allata. De jer roſtallyuk megh az ő magyarazattyat jobban.

XXIV. Ha az Chriſtus csak Sidok Kirallyanak rendeltetet volt, tehat ő neki lenni az Iſtennek formajahan nem egyeb Kiralyi meltoſagban lenni, Orßagnak titulußit viſelni, Fölſegeſnek lenni De az elsö igaz, mint az ſeje feliben ſuggeztetet iras meg mutat tya Hat az következeſis, mint Luc: 1. Adgya az Ur Iſten az Davidnak az ő Attyanak Kiralyi ßekit neki. *Luc: 2.* Ma ßületet &c. *Igy Ioan. 18. v. 38.* Kiraly vagyok en.

I. F. Mind az *Antecedens* hamis, mind az *Conſequens*. Az iraſok is ſemmit nem bizonyitanak, hogy az Iſtennek formaja itt azt jegyzene, hogy Kiralyi Meltoſag, Fölſeg, Birodalom. Csak egy bötüt hozzon Enyedi arra, hogy ez: *Chriſtus Iſten formajaban vagyon*, annyit teßen, mint: *Kiralyi Meltoſagh, Fölſeg*. Mert Iſten formaja az, az mi az Iſten. Az Iſten penig lelki allat, veghetetlen, merhetetlen, &c. Hat az ő formaja is merhetetlenſeg, veghetetlenſeg, &c. annyera, hogy az ki ebben vagyon, az ollyan merhetetlen, veghetetlen mint az Iſtenſeg. Benne vagyon az Chriſtus, annyera, hogy ugyan egyenlő Iſten az Atyaval.

II. Hogy az Chriſtus csak Iſrael Kirallya volt volna, vagy csak Iſrael Kirallyanak kellet volna lenni, hamiſſagh. Mert noha Iſrael Kirallyanak neveztetik, de azert az az ő Kiralyſaga örökke valo, lelki az ő lelki orßagaban, mint ő maga magyarazza *Regnum meum non eſt ex hoc mundo, &c.* Az en Orßagom nem ez vilagbol valo *Ioan: 18. v 36.* Melyben Chriſtus el harittya magarol ez vilagi Kiralyſagot es birodalmat, es veßen lelki Kiralyſagot es lelki Orßagot ſ-birodalmat maganak. Gabriel Angyal-is ezent bizonyittya *Luc: 1. 33. Vralkodik az Iacobnak hazaban mind örökke, es az ö Orßaganak nem leßen vege.* Az Iacobnak haza az Anyaßent-egy-haz, mint az Sion es az Ieruſalem. *Galat. 4 v. 26* Peter Apoſtol-is azert mondatik *Satannak*, hogy ollyan külſő Orßagot, Uraſagot keres vala. Chriſtusban *Mat. 16. v. 23.* mint az Zebedæus fiai-is *Matt. 20.*

v. 21. Melyből vilagoſon ki jü, hogy Iſten formajaban lenni nem azt jegyzi: Kiralyi Meltoſag, Fölſeg.

Ha az Atya Iſtennek Kiralyſaga, Kiralyi meltoſaga, fölſege, birodalma annyit tenne, mint Iſten formaja, az Chriſtus penig csupa ember, de azert Iſtentül Iſtenne tetetet ember mint valami faluſi Peter Biro Iſtene: mond meg Enyedi ez csupa ember Chriſtus hogy hogy lehetet volna az Atyanak veghetetlen, merhetetlen, minden helyeken levő Kiralyſaganak, fölſegenek es birodalmanak formajaban, holot azt mondod, hogy csak Sidoknak Kirallya volt az Chriſtus: Ha az Iſtennek formaja nem egyeb, hanem az Iſtennek termeßeti ßerint valo Kiralyſaga, Kiralyi meltoſaga, fölſege es birodalma, az Chriſtus penig ebben az Iſtennek formajaban volt, vagyon es leßen, tehat ollyan merhetetlen, veghetetlen es minden helyeken levő Kiraly az Chriſtus mint az Atya. Mert ſoha külömben abban az formaban nem lehetet volna. Mert az minemü az forma, ollyan az, az ki abban az formaban vagyon. De az Chriſtus az te itileted ßerint, az Iſtennek termeßeti ßerint valo Kiralyſaganak, Kiralyi meltoſaganak, felſegenek es birodalmanak merhetetlen, veghetetlen es minden helyeken levő formajaban volt: az mellyert *Rex Regum* Kiralyoknak Kirallya es Uraknak Ura, *Apoc: 19. v. 16.* es jo következesből termeßet ßerint valo örök Iſten.

Eddig az Iſtennek Formajarol. Moſtan egyenlőſegeről az Fiunak az Atyaval.

Csufol minket Enyedi, hogy innen az Apoſtol mondaſabol allattyuk az Fiat egyenlő Iſtennek lenni az Atyaval Iſtenſegenek allattyaban, es illyen okokkal forgolodik ellenünk.

XXV. Ez igen jo Egyenlő, *annyit teßen, mint egyenlökepen lenni Iſtenhez. Honnan bizonittya ezt? Heliodorustol, Homeruſtol az ö kedves Apoſtoli iraſtol, mellyel az jelentetik, hogy nagyſagos cselekedetü: Hatalmas mint ßinten Iſten.*

F. Az egeß derek ßent iras ellen valo hamis magyarazat ez. Mert az ßent Pal mondaſanak magyarazatkeppen valo

czikkelye ez: *Egyenlö Iſtennel.* Mert ez elöt azt monda, hogy az Chriſtus Iſten formajaban volt. Hogy valaki ebben ne akadozna, hogyhogy volt az Chriſtus Iſten formajaban, ebben magyarazza meg: *Egyenlö* ugy-mond *Iſtennel.* Az holot ſemmi emlekezet nincsen valami nagſagos cselekedetröl, csuda-tetelekben valo hatalomrol, hanem egy altallyaban az Chriſtus ſemelyenek Iſtenſege ſerint valo meltoſagarol, hogy ö olly Iſten formajaban vagyon, mellyel egyenlö az Iſtennel. Hogy pediglen iras kivül ne ſoſſlyunk, ſent Ianos nyilvan meg jelenti miert vadoltak az Chriſtuſt karomlaſſal az Sidok, es miert akartak meg kövezni? Mert ugymond, *tulaydon Attyanak mondta az Iſtent, egyenlöve teven magat az Iſtennel. Ioan: 5. v. 18.* Mert ha csak ollyan Attyanak mondta volt az Iſtent mint az Sidok, *Eſ: 63. v. 16.* ſoha karomlaſſal nem vadoltak volna, melyböl ezt hozom ki: Vagy igazat mondot Chriſtus, hogy az Iſtent tulaydon Attyanak mondta, egyenlöve teven magat az Iſtennel, vagy nem igazat mondot. De hogy nem igazat mondot volna, iſtentelen eretnekſeg azt vallani. Hat igazat mondot, es egyenlö az ö Attyaval Iſtenſegeben.

Itt-is megakadot Enyedi. Mert az ſent irasbol eggyetlen egy bizonyſagot nem hozhatot, hanem az Poganyok iraſibol, kire csak hogy meg felelnenk-is meltatlan volna. De ne panaſolkodgyek.

Mas réſt kereſet, es ebben az igeben akadot: *Iſten.*

XXVI. Ha az mi nagy az ö nemeben es az közönſeges ſorſot es allapatot meg haladgya, meltan mondatik Iſtennek, tehat itt-is ez ige: Iſten *(Egyenlö Iſtennel) nem valami* eſſentiat *allatot vagy* Individuomot *hanem csak valami ſö dolgot jelent. De az elsö igaz. Mert Cicero Craſſuſt Iſtennek mondta: Palaz Haſat, &c. Hat az következeſ-is.*

I. F. Hamis az *conſequentia*: az peldak-is illetlenek. Mert valaki az ſent Pal Apoſtol mondaſat igazan megh tekinteli, meg csak gyanokeppen ſem talalhattya föl, hogy ez mondasban *Egyenlö Iſtennel*, ez utolſo ige: *Iſten*, egyebet jegyzene es jelentene, hanem az Iſtent, ki lelki allat az ö Iſtenſegeben.

ben. Mert az mikeppen ez mondasban: *Iſten formajaban vala*, az elsö ige: *Iſten*, az Iſtent jelente, ki igaz Iſten az ö Iſtenſegenek allattyaban: ſinten akkeppen ez-is: *Egyenlö Iſtennel*, mint eleb az ſent Ianos tanu-bizonyſagteteleböl vilagoſon meg mutatam. Azont mutattya az *Antitheſis*, kiröl oda fellyeb, ſ-ez utan-is.

II. Az Has Iſtennek mondatik: azert itt-is ez ige: *Iſten*, ebben az mondasban *egyenlö Iſtennel*, valami jeles dologrol. Hamis iſtentelen *conſequentia*, mellyet mindgyaraſt az következendö tanitaſa az Apoſtolnak meg mutat. Mert azt mondgya, hogy ezzel az örök Iſtennel valo egyenlöſeget nem tartotta ragadomannak, hogy mint valami ragadomant ugy birta volna azt, hanem ugyan termeſeti ſerint, melyböl Enyedi ellen illyen argumentumot formalunk.

Valaki ugy vagyon az Iſtennek formajaban, hogy nem ragadomanyból, de tulaydon termeſeti ſerint birja az Iſtennel valo egyenlöſeget, az termeſet ſerint valo bizony örök Iſten.

De az Chriſtus vagyon akkeppen az Iſtennek formajaban, az mint ſent Pal tanittya.

Azert az Chriſtus termeſet ſerint valo bizony örök Iſten, es jo következeskepen ſem az Iſten formaja *nem jegyez Kiralyi meltoſagot: ſem az* egyenlöſeg *valami nagyſagos hatalmat: ſem az* Iſteni Név *valami történendö jeles dologot.*

XXVII. Keptelen ertelem ez. Mert az Apoſtol nem arrol ſol ha à Chriſtus Iſtennel valo egyenlöſeget ragadva birtae avagy nem? hanem: nem velte, nem gondolta, nem alitotta, nem itilte, nem hitte hogy kapaſſal, ragadaſſal birta volna az egyenlöſeget.

F. Mivelhogy iraſnelkül csak az ö maga meg metelyeſedet elmejeböl gondolt magyarazattya ez Enyedinek, el mehetnék mellöle. De ne panaſolkodgyek, azt mondom hamis, halhatatlan es iras ellen valo gloſſa ez.

Szent Pal föl töve az fundamentomot, hogy az Chriſtus Ieſus az Iſten formajaban volt, es azert mint egyenlö Iſten az Atyaval örök Iſten. Moſtan mivokaert mondotta az Chriſtuſt minekelötte az teſtet föl venne, az Iſten formajaban lenni, meg magyarazza, hogy valakine velne, mintha ez

az forma nem valoſagoſon es nem tulaydon az Iſten volna: de avagy kőzleskeppen, avagy *gradus* ſerint csak valakitől, vagy bizonyos kezdetből volna, mint az Arrianuſok regentè, ſ-moſtan à Samoſatenicuſok: vagy vegezetre tiſteſſeg kevanaſſal, melytől az Chriſtus megh foſtattathatnek. Holot azert tagadgya, hogy ſemminemű *rapina* ragadomany abban nem volt, minden ezfele karomkodaſoknak fakaſtya az Apoſtol nyakat. Mert egyenlő Iſtennel ragadomanynelkűl ſoha nem lehet, hanem ha az mindenkepen Iſten leſen. Mikoron azert azt mondotta: Nem alitotta ragadomannak egyenlőnek lenni az Iſtennel, annyit teſen mintha azt mondana: hogy ő nem ragadomanybol birja azt az Iſtennel valo egyenlőſeget, de termeſet ſerint, mellyet nem hogy Enyedi, de az pokolnak kapui ſem ronthatnak megſoha.

NOTA. Chriſtus termeſzet ſzerint birja az Iſtenſeget.

XXVIII. Micsoda nagy dolgot mondot volna Pal az Chriſtus felől, ha mondana ötet, ki termeſet ſerint valo Iſten volna, hogy nem ragadomanbol birja az Iſtenſeget, azt kerdi Eraſmus, *mond Enyedi?*

I. F. Eraſmus ember es az ő ſava *humanum teſtimonium* emberi bizonſag tetel, mely az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſege felől valo vallaſ-tételünket megh ſem illetheti. Annak-felette meg jedzették az tudos bőlcs Doctorok, hogy nimely iraſokat Eraſmus igen meg veſtegetett, es az Eretnekeknek ez fele hamis magyarázatra kaput nitott. Azert mint illyen embernek bizonſag tételét meg vettyük. Tied legyen.

II. Micsoda nagy dolgot mondot? Ollyat kinél nagyubbat az Chriſtus Ieſus felől nem mondhatot. Mert ezzel az mondaſſal jelentette ki az Apoſtol, hogy az Chriſtus nem valami Fél Iſten, nem Csinalt Minapi Ily Iſten, hanem ugyan Termeſzet ſzerint valo Iſten. Te nem ragadomany ſerint birod az te emberſegedet, de emberi termeſeted ſerint. Mit mondhatz azert nagyobbat magad felől mint hogy nem Ragadomany, de Termeſet ſerint valo ember

III.

vagy

vagy? Csuda hogy nem ſegyenli illyen gyermeki dologgal homalyoſitani az igaſſagot.

XXIX. Neveteſre ſ-csuſolaſra melto az előbbi argumentum. Mert az Antecedens *ben nem minden modgyai valaminek biraſanak ſamlaltatnak elő. Mert birhat valaki valamit, fökeppen mint az Miveſek* Matt. 20. *az Cseledes embernek békezőſegből az bér: az örökſeget Teſtamentum ſerint: ajandekozas ſerint: mint Lactantius-is bizonyittya lib: 4. cap: 14. hogy ha volt az el kuldönek parancsulatit be tolteni* &c.

F. Megh ne fakadgy nevettedben es az ajakadat uyocskaddal fenyics meg az csufolaſtol.

Az *Antecedens*et ugy formaltad hamiſſan à mi nevűnkel à mint könnyebben fértél hozzá, es az kedvetlen neveteſre ſ-csufolaſra okot vehes. De hogy az neveteſtől megh ſűnnyél ved eſedben.

I. Iſtē az Chriſtus.

Az Chriſtus Iſten, vagy Termeſet ſerint, vagy Ragadomany ſerint. Ez az *Antecedens*. Adgy itt ha ferfi vagy mas modokat valakinek Iſtenſegében, Iſtenné valo létében, vagy Iſtenſegenek biraſaban. Teſtamentum ſerint valo Iſtent az mint rebeged, hol lattal? Hol hallottal Bőlcseſegből valo Iſtent, mint az napi ſamoſokat mondod Matt. 20? Hol hallottal őrőkſeg utan jaro Iſteneket? Kicsoda ne nevetné ez fele alnak ravaſ reſſek altal valo el ſaladaſidat.

II. Vagyon itt az *ſubjecta materia* ſerint ſo az Chriſtus Ieſuſnak Iſtenſegeről. Kettőben forog az kérdés? Ha Termeſet ſerint valo Iſtené, vagy Ragadomany ſerint valo. Ez ighivel pedig: *Ragadomany ſerint valo*, minden modgyat be foglallyuk az Iſtenſegnek valo biraſanak, es azt mondgyuk, hogy nem Ragadomany ſerint valo Iſten az Chriſtus. Miert? Mert im ſent Pal mondgya, hogy az ő Iſtennel valo Egyenlőſegét nem vélte, ſem nem alitotta *Ragadomany* ſerint valonak. Hat ſűkſegeſ-keppen kővetkezik, hogy ha nem Ragadomany ſerint valo Iſten, tehat bizony Termeſet ſerint valo. Innen immar akar ki is eſeben veheti, ha illendőé ide az Napi-ſamoſok peldaja ſ-az többi. Mert

őrők

őrők Isten leven az Christus mindeneket bír *per naturam* Istenségének termeßeti ßerint. Igy őrökőse mindenecknek Heb: 1. v. 2.

III. Az mi az Lactantius bizonsag tetelet illeti, őrömeſt veßßük, es ő magaval eggyút az Kőzben-jaro Christusra magyarazzuk. Mert hú volt az Isten parancsolattyanak veghez vitelere, mind Papsaga, mind Kiralysaga, es Itilő birosaga ßerint. De ez az Christus Termeßet ßerint valo Istenségnek ellene nincsen.

XXX. Vélni valamit Ragadomannak annyit teßen mint valami kevanatos dolgot megh nyerni, kevanatossan kapni, semmit abbol nem késedelmezni. Igy mondgya Heliodorus lib: 7. mikoron egy kerito Bába ifjju Theageneſt gerjezgetné amaz paraznaságban telhetetlen Arſaceſſel valo paraznalkodásra: Micsoda megveteſe ez az paraznalkodásnak, illy idejében ßep ifjju hozza hasonlo ßerelmeskedö Aßßont meg vét? &c. Lassad az tőbbit az Deakban. Mert ezt az erős parazna argumentumot ßégyenlették az Magyarban tenni. *Igy ßinte az Christus az Sido Kiralysagot nem tartotta ragadomannak, azaz, örömeſt kaphatta volna.*

F. Ebregy fel Keresztyen Olvaso az Istenre keßeritlek, es tegy itiletet arrol, ha vagyoné igaz igyek az Christus Iesus őrők Istenségenek halalos ellenségeinek? Ki fogytanak az ßent irasbol: az paraznaknak seregekben léptenek elméjekkel, es onnan valo ßolasnak modgyabol akarjak rontani az Christus Iesusnak őrők Istenségét. Pogani fertelmes ßoval kellé az ßent Pal Apostol mondasat allatni? Az mint hogy az ki azt mondotta: *Kerito Baba*: az mint hogy ßolasanak modgya-is Parazna: azkeppen az ki abbol akar bizonyitani, az-is ollyan meg mételyesedet elmejú: azert mint Pogani parazna beßedet meg vettyúk. Szent irasbol ßollyon Enyedi.

Az mi az Christus Kiralysagat illeti, oda fellyeb ßollottam rola *Object* 24. Hamis egy altallyaban hogy az Christus kúlső Kiraly akart volna valaha lenni, avagy hogy arra bocsattatot volna.

Enyedi

Enyedi ettel me az Christus Kiralysaga felől.

Enyedi azt mondgya: *En azt vélem, hogy ha akkor az Christus az Sido Orßagot el ſoglalta volna, es aval az meltoſaggal megh elegedet volna, nem vétkezet volna* &c. Véled de hamiſſan. Mert *az en orßagom nem ebből az orßaghol valo* Ioan. 18. v. 36. El-is mene előtte mikor Kirallya akarjak vala tenni Ioan. 6. v. 15. Azert az Ragadomant innen hamiſſan magyarazod az te keritő Bábáddal eggyút az Heliodorus bizonsag teteleből.

II.

Hanem ő magat megh üreſsitette ßolgai formát vévén magara, hasonlatos lőtt az emberekhez, es emberi abrazatban talaltatot mint ember &c.

Kérdésben jú: Micsoda időre tartozik ez az Christus maga megh üreſsiteſe vagy megh alazasa? Meg felel az Apostol ez ßoval: *Szolgai format veven magara hasonlatos lön az emberekhez.* Melyben kettőt jegyezzünk meg. 1. *Aſſumens*, az ki az ßolgai format fel vőtte. 2. *Aſſumtum*, mit vőt fel? Az fel vevő az, azki az Istennek formajaban leven, egyenlő Istennel az őrőkkevalo, kiről ezkedig. Az fel vétetett, az ßolgai forma, az az, amaz el vettetett erőtelen gyarlo emberi termeßet, mellyet az Isten formajaban levő Christus az ßűznek meheben fel öltőzek, es abban emberré lőn. Gal. 4. v. 4. Ioan. 1. v. 14. Hát ennek az alázatoſsagnak ideje akkor kezdetett, mikor az ßűznek meheben az teſtet fel vőtte, es tartozik az ő egeß életének folyasara, es idejere, amaz ő panaßßa ßerint Luc: 9. v. 58. *Az Rokaknak lyukok vagyon* &c. mint erről az Euangeliſtak, es ß. Pal-is ez helyen tanubizonsagot teßen.

Szolgai forma.

XXXI. Nem alhat meg, mond Enyedi, *mert ſemmi időt nem ßakaßthatnánk arra, mikor volt volna Isten formajaban, es egyenlő Istennel. 2. Mert itt az Apoſtol az Christusnak alazatos, el-vettetett nyavalyas allapattyarol ßol. De az Christus*

nem mindenkor ollyan volt ſzületeſe utan. Luc: 2. *Nevekedik vala* cap: 4. *Meg tellyeſedet lelekkel* Ioan: 1. *Lattuk az ö dicsöſſegét.* Matt: 4. *Kiterjede hire.* Ioan. 7. &c.

I. F. Hamis az elsö ok. Mert Mariatol valo ſzületeſe elött a Chriſtuſnak Iſtennek formajaban valo létére, es egyenlöſségere tartozik vilag teremteſeig: azon tul mind örökkön örökke. Mert az Chriſtuſnak Iſten formajaban valo létele ſemellye ſerint Iſtenſegeben es az Atyaval valo egyenlöſsége örökkúl fogvan valo, mint ezkediglen erös argumentumokkal Enyedi ellen meg mutogattuk.

II. Az maſodik ok magyarazatot kevan, mellyet ércsünk amaz bölcs Calvinus Ianoſtul. *Kérdésben forog,* ugy mond Calvinus, *hogy hogy mondaſſék meg alazattatatnak, ki mind az altal mindenkoron mind csuda tetelekkel Iſten fiának mutatta magat, mind az ki felöl ſzent Ianos bizonyittya, hogy az Iſten fiahoz illendö dicsöſſége nyilvan valo volt* (azokkal eggyütt mellyeket Enyedi elö ſzamlalt) *Meg felelek. Mert mind azaltal az teſtnek alazatoſsága* inſtar veli fuit, *ſedélgyanant volt, mellyel az Iſteni felſége ſedeztetik vala, melly okert az ö ſinenek el valtoztatàſat ſem akarta ki jelenteni, miglen fel tamadna: es mikoron az halalnak orajat érzené el közelgetni, akkoron mondgya:* Atyam dicsöics meg az te fiadat. &c. Végezetre ugy tündöklik vala az Iſtennek abrazattya az Chriſtusban, hogy mind az altal el vettetett volna az embereknek a külsö tekintetekre képeſt es vélekedéſek ſerint ſemminek. Mert viſeli vala az ſolgai format, es ollyan okkal öltözte vala fel az mi termeſetünket, hogy abban az Atyanak ſolgaja lenne. Eſ: 42. v 1. Következik azert hogy ſzületeſetül fogvan mindenkoron fel tamadaſaig az ſolgai abrazatban volt.

Calvinus in hunc locum

III. Hamis azert az Enyedi magyarazattya, melyben az Chriſtus alazatoſſagat csak akkori időre vonſa, melyben megh fogattatot, pökdöſtetett &c. Mert az elöt mondgya vala azt hogy *annyi helye nincsen az holot fejet le haytſa* Luc: 9. v. 58.

Meg tetſik az-is ebböl, hogy ez iget: *Magat meg üreſſitette* kellyen ertenünk az Chriſtuſnak Meg teſtesüleſeröl. Mert ma-

magat meg üreſſitven öltözte fel az teſtet. Ez ſem fér fogara Enyedinek ſ-azt mondgya:

XXXII. Nem mondgya az Apoſtol, hogy valami Lelek, Logos *teſtesült meg: de* Ielus Chriſtus. *De az Ieſus Chriſtus ſzületett ember, meg mutattuk.* 2. *Mert vagy az Iſtenſeg üreſſitette megh magat, vagy az emberſeg. Nem az Iſtenſeg. Mert abban valtozas nem eshetik: Nem az emberi termeſet. Mert hogy az Ige fel vötte ſemmit abban nem veſztet, ſokat nyert Hat az két termeſzetü Chriſtus nem igaz Chriſtus.*

I. F. Hamis hogy nem mondaná az Apoſtol hogy *Iſten teſtesült meg.* Mert Iſten az, az ki Iſten formajaban vagyon, Egyenlö Iſtennel, es termeſet ſerint birja az Iſtenſeget, az mint ezent mondgya Rom: 9. v. 5. *Mindenek felet örökke aldando Iſtennek.* Iſmet *abſolutè* egy altallyaban *Iſtennek.* 1. Tim: 3. v. 16. *örökke valo leleknek* Heb: 9. v. 14. Marc: 2. v. 8. Ez az örökkevalo lelek teſtesült megh Ioan: 1. v. 14. Az mi az Ieſus nevet illeti, az ſem csupa embert jelent, hanem Velünk lako Emmanuelt, Iſtent, az mint oda fellyeb *Object.* 1. meg magyarazam.

II. 2. Az mi illeti az maſodik okot, hamiſſan ſaggattya meg az egy Chriſtusban levö két termeſeteket. Mert mikor az teſtet fel öltözte az Iſtennek ſzent fia, akkor alazá meg magat, nem ö maga Iſtenſegenek termeſetiben, melyben valtozas nem eshetik, de az teſtben. Mert hogy magat megh alazhaſſa azert veve fel az teſtet, es abban lön engedelmes mind az kereſztnek gyalazatos halalaig, mint ide alab az Apoſtol mondgya: Ebben önté vérét, kivel az Anyaſzentegyhazat meg váltá Act: 20. v. 28. Vagyon azert itt helye amaz regi Patereknek ſzent Atyaknak mondaſoknak, hogy tudni illik, mondatik ez az Igeröl *per communicationem idiomatum,* mellyert az meg üreſſites tartozik az egeſz ſzemelyre, az két külömbözö termeſeteknek az egy ſzemelyben valo eggyeſſégejert: noha az alazatoſſag az emberſegé. Azert ebben-is Enyedi gyügyöghjön az ö ivadekinak ne minekünk.

Meg tetſik tovabba ebböl, hogy Szolgai format fel ven-

ni es emberekhez hasonlonak lenni, ugan ezē eggyet jegyzi, hogy az *Ige teste lōt*, avagy emberi termeßetet ōltōzōt fel.

XXXIII. Ennek az talalmannak hejaban valo volta meg tetßik.

1. *Mert ez ige:* Forma, *nem termeßetet, de külsö allapatot jelent, oda fellyeb meg mutattuk. Mellyet ez ige mutat meg:* ßolga, *mely allapatot jelent.* 2. *Mert ez az ßolgai forma el ßakat az Christustul, holot annakutanna mas formaban öltözöt. De az termeßet az szemelytul el nem szakadhat.* 3. *Az Apostol czellya az alazatossagra valo intes. De az* Alazatossag *allapat. Mert az szolgai forma es az alazatossag mind egy.*

I. F. Hogyha az egeß Apostoli vallas hejaban valo talalmany az Christusban levō ket termeßetekrōl, *Rom:* 1. *v.* 3. *Cap.* 9. *v.* 5. *Galat:* 4. *v.* 4. *&c.* legyen az mi magyarazatunk-is talalmany. De amazt talalmannak mondani, eretnekseg. *Ergo.*

II. Az ellō ok hamis. Mert hogy ez ige: *Forma* nem allapatot de emberi termeßetet jegyezzen, az *Antithesis* ellenben valo vetes mutattya meg. Mert az mikepen az *Isteni forma* nem egyeb, hanem azon Istenseg, avagy az Istensegben termeßet ßerint levō Dicsōseg, mint oda fellyeb meg mutatam, azkepen az ßolgai forma-is emberi termeßet, mely emberi termeßet nincsen az el vettetet nyavalyas allapat nelkūl, mint az Isteni termeßet Dicsōseg nelkūl. Mikor azert az Ige Isten az emberi termeßetet fōl vōtte, azzal eggyūt az el vettetet nyavalyas allapatot. Hamissan ßakaßtya hat el Enyedi az emberi termeßettūl az ßolgai format, mint az Istensegtūl az Dicsōsseget, mely emberi termeßetet fōl ōltōzven az *Ige*, ugy talaltatot embernek abban az ßolgai abrazatban. Mert hogy hogy vehette volna reja az ßolgai abrazatot, hanem csak az emberi termeßetben, es igy az ßolgai abrazaton igazan ertyūk az emberi termeßetet. Ez az oka, az miert ez az ige: *szolgai*, oda tetetik, hogy tudni illik, ezzel az, az el vettetet emberi termeßet alazatosnak lenni mutattassek, mint ehez: *Forma*, ez ige: *Isten*, hogy az forman az Isteni termeßet meg mutattassek Fōlsegesnek es Dicsōssegesnek.

Hamis az-is, hogy az ßolgai forma *simpliciter* el ßakat volna az Christustul, de csak *secundum quid*, az menyiben az emberi termeßet, mellyet Christus az alazatossaggal eggyūt fōl vōt vala, amaz dicsōseges fōl tamadasban az halandosagtul, romlandosagtul fel ßabadula, meg maradvan eppen az emberi termeßet ō benne. Azert nem valtozot megh az emberseg Istensegre az fel tamadasban-is, de eppen megh maradot *Phil.* 13. *v.* 21. III.

Int az Apostol az alazatossagra. De *subjectum*ban kel ennek lenni. Hat az mint az Isteni forma *subjecto*ma, fundamentoma az Istensegnek termeßetivel allat ßerint eggyūt jaro Dicsōsegnek: akkepen az ßolgai forma, az az, az emberi termeßet fundamentoma az alazatossagnak, mellyet Christus fel vōven lōt alazatossa. Erre inti az Apostol, hogy az Christus, ki dicsōseges az ō Isteni termeßetiben, de azert az ßolgai abrazatot, az emberi testet fel vōven, abban alazatos volt: ugy az Hivek-is, &c. mint, lasd meg oda fellyeb *Object.* 9. Hamis azert, hogy az ßolgai forma es alazatossag mind egy volna. Mert az ßolgai forma *subjecto*ma fundamentoma az alazatossagnak. IV.

Az testben meg jelent Isten, ki az Christus, mondgya: *Matt:* 11. *v.* 29. *Tanullyatok en tülem, hogy alazatos es szelid szivu vagyok.* Azt akarjae, hogy eggyesūllyenek allattyaban vele az ßemelyeknek meg eggyezese altal? Igy ßent Pal it ez helyen. De ladde, mas az, ßemelyeben vagy ßemely ßerint valo termeßetiben, az ki magat peldaul veti, mas az miben peldaul veti. Maga Isten es ember: az pelda abban levō alazatossag. Ezt kapja fōl Enyedi, s-ebbōl trefalodik: de hamissan. Mert halhadßa mit mond az Apostol? *Hasonlatos lōt emberekhez, es emberi abrazatban talaltatot mint ember.* De az ki hasonlatos emberhez, ember az, es emberi termeßet vagyon abban. Mert kūlōmben hasonlatos emberhez nem lehetne, mint az barom hogy nem hasonlatos emberhez. V.

XXXIV. Az embernek hasonlatossaga nem jegyez termeszetet. De az Apostol azt mondgya, hogy az Christus hasonlatos az emberhez. Ezert mondgya, hogy emberi abrazatban volt.

F. Az embernek haſonlatoſſaga nem jelent termeßetet, tudni illik, ha az emberi termeßettűl az, az emberi haſonlatoſſag el ßakaßtathatnek, es igy az *Minor* hamis. Mert az Apoſtol az emberi termeßetben mondgya, hogy haſonlatos az emberekhez. Innen mondgya Moſes *Gen.* 5. *v.* 3. hogy *az ő haſonlatoſſagara ſzűlt embert*, bizony nem csak az kűlſő allapatban, hanem ugyan termeßetiben. Mert hogy Moſes az emberi termeßetben es allatban valo nagy egyenlőſeget meg jelenthetne, azert élt ez igevel: *Az ő haſonlatoſſagara.* Adamon azert ßűlté csak emberi allapatot *Accidens*et, levegő lathatatlan történendő dolgot?

Mas az, hogy hatt az *ſzolgai forma* csak allapatot jegyezne, tehat az Chriſtus nem volna ember, de csak allapat, mely hamis, mint ßinten hogy mondgya vala oda fellyeb: *Az Ige teſte lőn*, az az, nyavalyaſſa: Hat az nyavalya ßenvedet, az valtot meg minket.

XXXV. Nem következik. Mert az embernek nevezeti neha ſubſtantiat, *allatot, neha* Accidenſet, *halandoſagot jegyez, mint Servius mondgya Ciceronak. Iſmet Pſal.* 82. *Eſ.* 14.. *Calvinus penig nyilvan jelenti, hogy az emberi abrazat jegyzi az Kiralt, Kiralyi palczat, fenyeſſeget, &c.*

F. Az embernek nevezeti neha *Accidens*et halandoſagot jegyez, azert mindenkor: azert itt-is, kicsoda ne pőkne ez fele Diſputalot? Kicsoda volt halando? Avagy nem az te ßerelmes Tulliadnak ßemelyeé? Mert halando nem lehetet volna, ha emberi termeßete nem volt volna, de megh hamiſsit tegedet ezen Apoſtol, *Heb.* 2. *v.* 16. *Non utiq, Angelos aſſumſit, ſed ſemen Abrahami aſſumſit*: Altalan veggel nem Angyalokat vőtt fől, de az Abrahamnak maguat, az az, az emberi termeßetet: az mellyert kellet mindenekben haſonlatoſnak lenni az Atyafiakhoz. Melyből meg tetßik, hogy hamis az Enyedi gloſſaja.

Az mi az Calvinus mondaſat illeti, csalardul hozza elő azt Enyedi. Mert mind az elől jaro, ſ. mind az következendő tanitaſat el hadgya. *Diſcurr*al Calvinus, es az Kiralyi kűl

ſő

ſő pompabol akarja megh mutatni neminemű modon az Chriſtuſnak főlſeges Dicsőſeget es alazatoſſagat az teſtben. De *zzzal* nem tagadgya, hogy az ßolgai abrazat emberi termeßetet nem jegyezne: olvaſd meg.

Ebben alazta megh azert ő magat az ßolgai formaban: az az, az emberi termeßetben mind az Keresztnek halalaig. es eddig vagyon az Chriſtus eletenek maſodik allapattya.

III.

Annakokaert az Iſten-is ötet fel magaßtalta.

Ez igekre Enyedi harom dolgot jegyeztet meg az ő czenkeivel.

XXXVI. 1. *Az Chriſtus az ő leg nagyob Dicsőſeget, meltoſagat, ßenvedeſevel, tureſevel, engedelmeſſegevel es halalaval nyerte meg ő maganak. Heb.* 2. *v.* 9. *Apoc.* 5. *v.* 8. *Pſal* 110. *v.* 7. *Mellyet Calvinus ellen kell megjegyezni.*

F. Hamiſnak jegyezte volt regen az Arrianuſoknak velekedeſekkel eggyűt Cyrillus Doctor az Enyedi tevelygeſet, ki ellen Cyrillus igy ßol: *Patvarkodnak (az Arrianuſok) mondvan: Ezokaert, Azert, es töb effele ßok hogy okot jelentenenek, mellyert az Chriſtus fel magaßtaltatot es az mellyert ajandekoztatot neki nev, mely minden nev felet vagyon. Mert az ßent iras az ember fianak meg teſtesuleſet prædikallya, hogy lőt az egeß emberi nemzetnek allattataſaert: Ha peniglen (az mint ők mondgyak) az Iſtennek Fia fel magaßtaltatot, es naggya tetett etet az meg teſtesules utan, mellyet az elől nem birt, ő magaert teſtesült volna inkab meg, hogy ſem az emberekert. Mert ő maganak haßnalt inkab az ti ertelmetek ßerint, hogy ſem mint az embereknek, Vgy nem inkab az mi idvőſſegunkert, mint hogy ő maganak magaßtaltatnek fel, es nagy nevet kereſne, emberre lőtt volna. Az Prophetak azert es az Apoſtolok hogy hogy mondhatnak* Mi Idvőzitőnknek, *ha maganak inkab, hogy ſem mint minekunk haßnalt volna?* Ezeket feleli nektek Cyrillus. Melyből megh tetßik, hogy az Apoſtol tanit nem erdemlő okarol az Chriſtus fel magaßtaltataſanak, *ſed conſequentiam duntaxat oſtendit*, az mi az ßenvedes utan következet azt jelenti csak meg. Lib. 3 Theſau. cap. 2.

Igy tehat az Chriſtus maga meg alazaſa csak űt volt, mel-

lyen

lyen az Chriſtuſnak az Dicsőſegben be kellet menni: ſ nem Ok: az mikepen az jo cselekedetek es ſenvedeſek *ſunt via regni*, uta az orſagnak, nem oka az uralkodaſnak, mint *Polanus ex profeſſo* ezt tractallya. Annak-okaert ez ige: *ſ rò*: Ezokaert, itt nem oknak, de *conſequentia*nak kővetkezeſnek o ka, mint *Act.* 20. *v.* 26. *Heb.* 3. *v.* 7. 2. *Pet.* 1. *v.* 10. Ekkepen kel az Enyeditúl elő hozot *locu*ſokat erteni.

Azert tagadgyuk minden Arrianuſok, Samoſatenicuſok ellen, hogy az Chriſtus az ő ſenvedeſevel valamit nyert volna maganak, es Calvinuſſal azt mondgyuk, hogy az Satan ſele toyta ezt az velekedeſt az ő rabjainak elmejekben, hogy az Chriſtus azert ſenvedet az kereſt-fan, hogy *ſibi compararet operis ſui merito quod non habebat*, maganak ſerzene az ő munkajanak erdemevel azt az mie az előt nem vala, &c.

XXXVII. 2. *Az az igaz Meſsias, ki az ő ſenvedeſevèl nyert maganak tiſsteſſeget es Dicsőſeget.*

De az ellenkezők Logoſſa ſemmit nem ſerzet maganak.

Azert az ellenkezők Logoſſa nem igaz Meſsias.

F. Hamiſſan *definia*llya Enyedi az Meſſiaſt. Mert az, az Meſſias ki az meg haragut Iſten es az el eſet emberek kőzőt kőzben vetette magat, hogy az bűnert meg haragut Iſtentúl, nem maganak, hanem az embereknek az ő erdemevel es eleg tetelevel nyerne es hathato-keppen adna kegyelmet, bűnnek bocsanattyat, es mindeneket valamellyek az idveſſęgre ſűkſegeſek es ekkeppen őrők eletet. De az Enyedi Meſſiaſſa nem illyen. Mert nem hogy maſnak nyerhetet volna valamit, de męg maganak-is nehezen nyerte az Dicsőſſęget es tiſteſſęget, azt fecsegi Enyedi. Azert az Enyedi Meſſiaſſa nem igaz Meſſias. Mert ſem termeſeti ſerint őrőktúl fogvan, ſem az ő fogontataſanak ſem-pillantaſatul fogvan az Atyai őrőkſegnek juſſa ſerint nem volt annak tiſteſſege es dicsőſſege, hanem ſenvedeſenek erdemevel maganak nagy nehezen ſerzette. Azert hogy hogy lehetne ez igaz Meſſias? Hogy hogy nyerethetne ez vilag ennek tellyeſſegeből kegyelmet ſent Ianos tanitaſa ellen? Ioan: 1. v. 16.

De

De az mi Meſſiaſunknak mind őrőktúl fogvan Iſtenſegenek termeſetivel allat ſerint eggyűt jaro Dicsőſſege volt, mind az ő teſtben valo fogontataſatul fogvan Kegyelem ſerint valo tiſteſſege es dicsőſſege volt az emberſegben-is. Azert az mi Meſſiaſunk igaz Meſſias.

XXXVIII. 3. *Iſten az Chriſtuſt az Iſten formajának meg vetéſęjert, le tételéjért, belőle valo ki buvaſaért, nagyob meltoſagra es tiſteſſegre emelte fel. De az örők Iſtenſegnek le tételéjért ſenki tiſteſſęggel nem illettęthetik. Hat az Iſten formaja nem jegyez Iſteni termeſetet.*

Az Enyedi Meſſiaſſa ki buyt az Iſtęſegből.

F. Tagadgyuk egy altallyaban, hogy az Chriſtus Iſteni format, az az, az ő Iſtenſeget vagy Iſteni termeſetit le tőtte volna, es hogy annak le teteléjert magaſtaltatot volna fel. Iſtentelen eretnek káromlás ez allatni. Mert az Chriſtus az ő Iſtenſeget le nem teheti, belőle ki ſem buyhatik, mint ez káromlo báj csevegi. Mert valtozhatatlan az Chriſtus Iſtenſege. Malach: 3. v. 6. mint igaz Iehovanak Iſtenſege Ierem: 23. v. 6. 1 Cor: 1. v. 30. Pſal: 45. v. 12. & 47. v. 3. Eſ: 25. v. 9. & 33. v. 25. Item 54. v. 5. 8. I.

Annak-felette, hamis az Enyedi *collectio*ja, okoskodaſa. Mert az mi az egeſ Chriſtus ſemellyere nez, azt az maſik termeſetre vonſa, mint ha az Iſtenſegnek le tétele lehetet volna, es azert emeltetett volna fel, holot az Iſten es ember Chriſtus az, az ki magat meg alazta, es az ki fel magaſtaltatott, de nem az Iſtenſegnek le veteſejert, melly lehetetlen, ſem az emberſegben valo maga megh alazaſaert, mint ha az fel magaſtaltataſt ig kereſte volna maganak érdemlő ok ſerint, hanem *à conſequenti*: micsoda kővetkezet az Iſten es ember Ieſus Chriſtuſnak ſemellyere az ő maga meg alazaſanak utanna? Nagy tiſteſſeg es Dicsőſſeg, mint oda fellyeb męg mutogatam. Hamis azert es Iſtentelen karomlas az Enyedi argumentalaſa. II.

XXXIX. 4. *Az Chriſtus halottaibol valo feltamadaſanak utanna ſokkal nagyub Vraſagot vött, hogy ſem annak elötte. Mert az, ută ſok Pogan nemzetſęgeknek Meſſiaſſava lett, mint à buza mag.*

F. Hamis az *Antecedens*. Mert ſoha az Chriſtus nagyubbá I.

II.

nem tétettetett, nagyub Uraſagot ſem vött, mint az minemű nagy Ur volt az Iſtennek formajaban. Mert az Iſten formajaban levő Fiu, örökke valo Ur volt à teſtnek fel vétele előt-is Eſ: 9. v. 6. Dicsőſſege-is örökkevalo Ioan: 17. v. 3. Orſzaga-is es Uraſaga örökkevalo Dan: 7. v. 14. 27. Mich: 4. v. 7. Luc: 1. v. 33. Hogy pedig halottaibol valo fel tamadaſa utan lőtt ez, tartozik az, *ad manifeſtationem Dominii*, az Közben-jaronak Uraſaganak tellyeſſeb kijeleneſere, mint ſent Pal magyarazza Rom: 1. v. 2. Az Enyedi oka nem elegedendő. Mert az Meſſiaſnak az teſtet Sidoſagban kellet fel venni, ſűlettetni, es az Közben-jaraſnak tiſztit vegben vinni; de nem csak az Sidoknak volt akkor-is Meſſiaſſa, es nem csak ő nekiek holt megh bűnők bocsanattyara, hanem ez egeſz vilagnak, ugy mint ki ez vilagnak vilagoſſaga vala Ioan: 1. Ott kellett hat az Buza magnak földben eſni: Mert nem jarhatott ſerte ſerint, hogy Nemet Orſzagban-is ſűlettеſſęk, meg hallyon, ugy Magyar Orſzagban &c. hanem Sidoſagbā kellet vegben azt vinni, de abbol nem következik, hogy akkor az Pogannak Ura es Meſſiaſſa nem volt volna, mint Enyedi hamis *Conſequentia*ban facsarja es almodozza.

XL. Az Atya magaſztalta fel az Chriſtuſt mint ſzamtalan iraſok bizonyittyak.

F. De nem az Fiu nelkűl. De ugy mint Közben-jarot: Az mit az arant az Névről ſol Enyedi, hogy Iſten ajandekozot az Chriſtuſnak Nevet, az az, Hatalmat, Meltoſagot, veſſük az Közben-jaronak ſemellyeről, de olly hatalmas Nevet, melly *cum re conjuncta eſt*, az valoſaggal eggyűt vagyon, kiről olvaſd meg Calvinuſt *in hac verba*.

Hogy az Ieſus nevere minden térd meg hajollyon.

Kalakit azon tiſztelettel, es azon imadaſnak tiſzteletivel tiſztelunk es imadunk? mellyel az termeſzet ſzerint valo örök Iſtent, az, ollyan örök Iſten mint az Atya;

De az Chriſtuſt azon tiſztelettel es imadaſſal tiſztellyük es imadgyuk mellyel az Atyat:

Tehat az Chriſtus ollyan termeſzet ſzerint valo örök Iſten mint az Atya.

Az

Az *Minor* maſodik mondas igaz. Mert az ki nem tiſzteli az Fiat azon tiſztelettel mellyel az Atya tiſzteltetik, az, az Atyat ſem tiſzteli Ioan: 5. v. 23. Az kiben hiſzűnk tiſztelnűnk kell azt. Mert *atkozot az ki emberben bizik Ier*: 17. v. 5. De az Chriſtusban hiſzűnk *Ioan*: 14. v. 1. *Eſ*: 11. v. 10. Az Atyanak tiſzteſſeg Dicsőſſeg. 1. *Tim.* 6. v. 16. ugy az Chriſtuſnak *Apoc*: 1. v. 6. & 5. v. 13. *Pſal*: 96. v. 9. *Heb*: 1. v. 6.

XLI. Nem hozza be itt az Apoſtol az Eſaias mondaſat, de csak haſonlot ſzol hozza.

F. Eleg minekűnk hogy haſonlo hozza. Mert Eſaias *cap*: 45. v. 23. *exigit adorationem religioſam*, kevan Iſten tiſzteſſegeben jaro imadaſt, melly egyedűl az Iſtent illeti *Matt*: 4. v. 10. Szent Pal-is azon imadaſt kevan itt hogy tegyűnk az Chriſtuſnak, es amazt, ha nem azon bőtükkel, de ertelmeben éppen ide fejezi, az mellyert ſemmi az Enyedi csavargaſa.

XLII. Az ki maſtol veſzen meltoſagot, kiſſeb annal, az kitől vötte. De az Chriſtus az Atyatul vötte az meltoſagot. Ergo.

F. Az ki maſtul veſzi az meltoſagot, tudni-illik, olly meltoſagot, minémű meltoſaga az előt nem volt, bezzeg kiſſeb az annal, az kitől vötte. De igy az *Minor* hamis. Mert az Chriſtus nem vött olly Meltoſagot az Atyatul, melly őröktűl fogvan az ő Iſtenſegenek termeſzetivel eggyűt őve nem volt volna, mint oda fellyeb az ő Dicsőſſegeről meg mutatam. Hogy pedig itt ſent Pal mondgya az Atyatul adattatnak lenni az Chriſtuſnak Meltoſagat, illik az ő rea, az menyiben Közben-jaro.

XLIII. Annak az Chriſtuſnak hajol meg minden térd, az ki meg holt, fel tamadott, es fel magaſztaltatott.

De az örök Iſten meg nem holt, fel ſem tamadott, fel ſem magaſztaltatott:

Hat nem örök Iſten az, az Chriſtus, az kinek minden terd meg hajol.

F. Az elſőre: Annak az Chriſtuſnak hajol meg minden térd, az ki megh holt, fel tamadott, es fel magaſztaltatott, tudni-illik, emberſegeben. De az őrők Iſten meg nem holt Iſtenſegeben. Hat annak az Chriſtuſnak hajol meg minden terd, az ki Iſten es ember az ſemelynek eggyeſſegeben. An-

nak okaert hamiſſan ſaggattya meg Enyedi az Chriſtuſt az ő ſemellyeben. Mert az mikeppen vérét ontotta az Iſten *Act*: 20. *v*. 28. de az teſtben: azkeppen meg holt az Dicsőſſegnek Ura 1. *Cor*: 2. *v*. 8. de az teſtben. Hat őrők Iſten az, az Chriſtus az kinek minden térd meg hajol.

XLIV. Megh hajol az Chriſtuſnak az Itilő ſék elött minden térd, de mint Itilő Bironak: az Iſtennek pedig mint Teremtönek Mint az Fejedelemnek-is terdet haytunk, az Cancellariuſnak is, de nem egy azert allatryok.

F. Ezen Argumentumot hozza elő *Rom*: 14. *v* 10. kire David Pareus tőkelleteskeppen meg felelt *Object*. 1. az Keresztyen Olvaſot oda igazitom. Az pelda illetlen. Mert ſoha az Fejedelem az Cancellariuſſal egyenlő bőcsűllettel nem tiſzteltetik. De az Atya Iſten az ő ſent Fiaval egyenlő tiſztelettel tiſzteltetik, mint ő maga Chriſtus mondgya: *Omnes honorent filium prout honorant Patrem*, Mindnyajan tiſztellyek az Fiat mikeppen tiſztelik az Atyat *Ioan*: 5 *v*. 23. annyira, hogy *az ki nem tiſzteli az Fiat, az Atyat ſem tiſzteli az*. Enyedi nem tiſzteli az Fiat ugy mint az Atyat. Azert az Atyat ſem tiſzteli.

XLV. Mikor Chriſtus az Itilő ſzekben ül, akkor az tizenket Apoſtolok-is ő vele. Hihető hogy az Apoſtoloknak-is terd hajol. De nem egy allatuk azert Iſtennel.

I. F. 1. Az Enyedi *Veriſimilejét*, Hihetőſegét meg vettyük *per non veriſimile*, nem hihetőſeggel. Mert ſohonnan Enyedi azt meg nem bizonyithattya, holot egy altallyaban bőlű ſerint nyilvan az Chriſtuſnak mondgya az Apoſtol, hogy meg hajolnak az terdek: melyből minden teremtett allatok ki rekeſztetnek. 2. Az terdnek hajtaſa alatt *adoratio religioſa*, Iſten tiſztelleſſegeben jaro imadas es tiſztelet vagyon, melly nem az Apoſtoloké, hanem az őrők Iſtené.

II.

Es minden nyelv vallya, hogy az Ieſus Chriſtus UR.

XLVI. Itt az Chriſtus nem örök Iſtennek, de olly Urnak mondatik,

ki maſtol tetetett Urrá, es Uraſaga maſtol vagyon Act: 2. *v*. 36.

Vr az Chriſtus.

F. Ha azert nem őrők Iſten az Chriſtus hogy Urnak mődatik, tehat az Atya ſem leſzen őrők Iſten azzal hogy Urnak mondatik. De ez képtelen: Hat amaz-is. Mert az Chriſtus azert mondatik Urnak hogy őrők Iſten, mellyet ſent Pal tanit ebben. Mert Iſten formajaban leven, olly egyenlő Iſten az Fiu az Atyaval, hogy azt az egyenlő Iſtenſeget (Uraſagot-is) nem ragadomany, de termeſet ſerint birja.

Az mi az ſent Peter mondaſat illeti: *Iſten tötte Urrá az Chriſtuſt* vallyuk, az menyiben Urnak jelentette ki azt, az ki annak előtte-is Ur vala ugyan termeſetiben, ugy mint, *Kiralyoknak Kirallya, Uraknak Ura Apoc*: 19. *v*. 16. Mas azert valakinek magaban Urnak lenni: mas annak Uraſaganak nyilvan valova tetetni, ki jelentetni, mint Iſten cſelekedett az Kőzben jaroval.

XLVII. Ha minden teremtett allatok, söt az Chriſtuſ-is, es minden ő Fenyeſſege, Dicsőſſege, Meltoſaga igazgattatnak ugy mint ſö czelra az Atya Iſtennek dicsőſſegere, tehat az Atya az Chriſtuſnal bőcsülletesb, nagyub es meltoſagosb. De az első igaz: Ioan: 17. *v*. 4. *Matt*: 5 *v*. 15.

F. Megh engedgyük hogy mindenek, még az Chriſtuſ is az menyiben Kőzben-jaro minden ő cſelekedetivel eggyűt igazgattaſſek az Atya Iſtenre, de nem kirekeſztve onnan az fő czelbol es Dicsőſſegből az Fiat es az Szent lelket, mellyet kell vala Enyedinek irasbol meg mutatni, ſ nem csak ollyan himeſſen az *finis præſtantiſſimus*rol, az fő végről ſolani. Mert eleggé meg bizonyitottuk eddig, hogy holot azon az Fiu es az Szent lelek Iſtenſegeben, ki az Atya, azon tiſztelleti, Dicsőſſege: melly Fiunak Atyaval es Szent lelekkel egyetemben adaſſek Dicsiret, Dicsőſſeg, aldas, hala-adas mind őrőkke

Amen.

SZENT PALNAK

COLOSSE VAROSBAN IROT LEVELE.

CAPUT I. v. 15.

Ki az Lathatatlan Istennek abrazattya, minden teremtett allatnak előtte ſzülettetett. Mert ő altala teremtettek mindenek, mellyek az egben vadnak es mellyek ez földön, Lathatok es Lathatatlanok, akar Kiralyi ſzekek, akar Urasagok, akar Birodalmok, akar Hatalmaſſagok, mindenek ő altala, es ő rea nezve teremtettek. Es ő mindeneknek előtte vagyon, es mindenek ő altala allanak.

Ez igekben-is meg czafolhatatlan erőſſegink vadnak az Christus Iesusnak őrők Istenſegeről.

1. *Mert, Valaki az Atya Istennek allat ſzerint valo abrazattya, az, termeſſet ſzerint valo Isten.* Mert az minemű az Atya az ő Istenſegenek allat ſzerint valo merhetetlen, veghetetlé abrazattyaban ſ- formajaban, ollyannak kell annak-is lenni, az ki annak abrazattya. Mert kűlőmben soha az Atyanak abrazattya nem lehetne.

De az Christus az Atyanak allat ſzerint valo abrazattya. Mert valami az Isten az ő Istenſegenek abrazattyaban, ſ-termeſetiben, ugyan azon az Fiu, mint ſzinten valami Adam az ő abrazattyaban, azon Seth az ő fia, kit az ő abrazattyara es haſonlatoſſagara ſzűle *Gen: 5. v. 3.*

Annak

Annak-okaert az Christus termeſſet ſzerint valo örők Isten.

2. *Valaki minden teremtett allatoknak elsö ſzülötte, az az, örökűl valo es minden idők elöt valo, az termeſſet ſzerint valo Isten.*

De az Christus minden teremtett allatoknak elsö ſzülötte, ugy mint Istennek eggyetlen egy ſzűlőt fia *Ioan: 1. v. 14.*

Azert az Christus termeſſet ſzerint valo Isten.

3. *Valaki altal teremtettenek mindenek, mellyek az egben, földön vadnak, Lathatok es Lathatatlanok &c. az, termeſſet ſzerint valo Isten.*

De az Christus altal teremtettenek mindenek.

Azert az Christus termeſſet ſzerint valo Isten.

Noha ezek az ſzent Pal argumentomi, mint valami menyűtő kővek meg boditottak Enyedit, męg-is hogy az Ieſus Christuſſal bayt vőt fől, es magat halalos ellenſegűl vetette, imigy tornikol ellene.

Cō. in v. 15.

I. Calvinus Ianos meg veti ezt az erőſſeget, hogy az lathatatlan Isten abrazattyabol az Christus örők Istenſeget ki hozhatnak, noha azon dologban bele utközik. Mi-is 2. Cor. 4. meg vetettük ezt.

F. Hamiſſan hozod elő az Calvinus mondaſat. Mert ő azokrol ſol, az kik csak egy igecskeben helyheztetik vala az argumentomot: *Imago* abrazat, mellyert igy ſol: *Mert azert az Christus Isten abrazattya, hogy az Istent neminemű modon minekűnk lathatova teſsi.* Lollehet abbol-is allathatni az Atyaval valo allattyanak egyenlőſeget. Mert *ſoha*, ugy-mond, *igazan az Istent meg nem abrazolna* (valoſagoſon meg nem mutatna) *hogy ha ez Istennek Igeje allat ſzerint valo nem volna.* Eregy immar, Enyedi, emlitſd Calvinuſt az te magad meg hamiſsitaſara. Az mi nezi 2. *Cor.* 4. valaſod vagyon arra oda fellyeb.

I I. Az ki vérét ontotta, az az Isten abrazattya, mint ſzent Pal oda fellyeb bötü ſzerint monda, mellyet ez ige: Qui, *ki, megh mutat.*

De az örők Istenſegnek vére nincsen. Hat nem képe Istennek Istenſegeben.

F. Az elsőre, az ki vęret ontotta, tudni illik, az teſtben, az az Isten abrazattya. Az maſikra: De az őrők Isten ontotta

vérét

vçret az teſtben. *Act.* 20. *v.* 28. Azert az örök Iſten, ki az Fiu, az Iſtennek allat ſerint valo abrazattya.

Nincsen azert az Iſtenſegnek ő magaban vçre, mert lelki allat. De azert vötte föl az teſtet, *Rom.* 1. *v.* 3. & 9. *v.* 5. *Gal.* 4. *v.* 4. hogy az ő tűle föl vőt teſtben vçre lenne. Azert mondgya ſent Pal tulaydon Iſten vçrenek azt, *Act.* 20. *v.* 28. Hamis azert az Enyedi almodozaſa.

III. Vannak nemellyek, kik ezt iget: Abrazattya, *ezzel adgyak öſſve*, Első ſűlőt, *es igy annyit teſſen, mint, minden teremtet allatnal elsöb, dragalatosb, kedvesb. Ha penig az Chriſtus nevezetihez vetik, annyit teſſen, mint, elsöben teremtetet, es oſſtan ugy teremtet Iſten altala. Innen mondatik teremtetetnek az Chriſtus, Rom.* 13. *v.* 14. *Eph.* 4. *v.* 24. *Eſ.* 45. *v.* 8. *Apoc.* 3. *v.* 14. *Es ekkepen az ſűleſnek es teremteſnek igeje egy.*

I. F. Minden csavargaſi Enyedinek hamiſſak. Az elsső magyarazat azert, mert emberi velekedeſen fundaltatot, mellyet ő maga-is meg vét. Mert lattya, hogy abban ſemmi réſt nem talal. Azonban örömeſt meg vallyuk, hogy oly elsső eggyetlen egy ſerelmes es dragalatos kedves Fia Iſtennek az Chriſtus, kinel kedveſeb nincsen, ugy-mint, kihez valo ſeretetiert kegyelmezet meg nekünk-is, *Ioan.* 3. *v.* 16. es kiben minket örök idöknek elötte, ugy-mint, jelen valo ſerelmes Fiaban valoſagoſon el valaſtot. *Eph.* 1. *v.* 4. Melyből az ő örökke-valoſaga bizonyittatik.

II. Az maſik azert hamis. Mert amaz Arrius eretnek vallaſa volt az, hogy Iſten az ő Fiat teremtette elősör, es az utan ugy teremtet mindeneket az altal: kinek karomlo eretnek vallaſat az egeſs Kereſztyen vilag meg vetette, magat ezert mint nyilvan valo eretneket ki atkozta.

III. Hogy penig az igeket meg ſaggatod, Pal Apoſtol altal ſolo Szent Lelek ellen veted. Mert el megy, es ez igeből πρωτότοκος, *Primogenitus*: Elsső ſűlőt, ezt el ſakaſtod: Szűlőt es arra magyarazod, hogy teremtetet, kinel karomlob hamis magyarazat nem lehet. Nezdhedſe megh az Apoſtol tanitaſanak folyaſat: Okat adgya annak, miert mondaſſek amaz allat ſerint valo Iſten abrazattya az Chriſtus minden te-

Ezellya az Apoſtolnak

teremtet allatoknak elsső ſűlőttenek: *Mert* ugy mond, *mindenek ö altala teremtettenek.* Azert holot mindenek ő altala teremtettenek, bizony ſükſegeskepen következik, hogy minden teremtet allatoknak elötte lőt legyen: Nem teremtetet penigh. Mert ſent Pal itt az Chriſtuſnak teremteſeről egy pontot ſem ſol, hanem ſűlettetet, ki minden teremtet allatoknak elötte ſűlettetet. Mi volt minden teremtet allatoknak elötte egyeb, hanem az örökke valoſag. Hat örökke valo ſűletet, ſ-nem teremtetet.

Annak-felette, ha az Chriſtus teremtetet volt volna, hogyhogy teremthetet volna, holot az teremtes Iſtennek tulaydon ſajat cselekedete, ugy hogy, teremtetet, Teremtő ſoha nem lehet. Tapaſtallyatok meg itt is ſemtelen karomkodaſokat ez moſtani Samoſatenicuſoknak.

Az Apoſtol iraſibol ſoha azt Enyedi megh nem bizonittya, hogy az Iſten abrazattya teremtetet volna: Azert az Chriſtuſ is teremtetet. Mert az Apoſtol ſol arrol, hogy mi az Chriſtuſt öltőzzük föl, az O Adamot le vetkezven, mely Chriſtusban valo föl öltőzödeſünk leſſen hit altal es ez lelki uy teremtes. De az Apoſtol itt az helyen ſemmit erről nem ſol, hanem egy altallyaban az lathato es lathatatlan allatoknak teremteſeről Chriſtus altal. Azert illetlenek ide az irasbeli peldak.

De ha ſinten teremtetetnek mondatnek-is valahol az Chriſtus, mellyet tagadunk, mert fogontatot az ſent Lelektül az Marianak meheben, ertenők azt az Chriſtus teſteről, kit az ſent Lelek formala az Marianak meheben. De mas még az, az mely ſerint Iſtennek allat ſerint valo abrazattya, tudni illik, az ő Iſtenſege.

Eſaiaſnal *cap.* 45. *v.* 8. Nincsen emlekezet az Chriſtuſnak teremteteſeről. *Vide Tremellium.*

Szent Ianoſnal *cap.* 3. *v.* 14. Az Iſten teremtet allatinak kezdetinek mondatik az Chriſtus: Mert minden teremtet allatok ő tőle vőttenek kezdetet ſ-letelt.

Elsső ſűlöttenek mondatik *az halottaknak*, 1 *Cor.* 15. *v.* 20. *Apoc.* 1. *v.* 5. *Mert oka veli* (mond Balas D.) *hogy mindenhalottak feltamad-*

gyanak az halhatatlã életre. Mert à halalbol valo fel tamadas nẽ egéb, hanẽ nemineműuy ſűletes, kinek àChriſtus megſzerző oka. Az Iuhoknak elſő ſűlőttyők, *Gen.* 4. v. 4 nem ide valok.

Ioan: 5. v. 24.

Hamis azert az Enyedi *conſequentia*ja, hogy az Chriſtus eggyik volna az Iſten teremtet allati kőzzűl. Mert mind azoknak előtte ſűlettetet Elſő ſűlőt *Prov:* 8.

IV. Ha az Chriſtus minden teremtet allatoknak előtte ſűlettetet, bizony az ő ſűleteſe be tellyeſedet. De ők azt mondgyak, hogy moſt-is ſűletik: hát meg ſincsen. Azert innen az ő örők Iſtenſege nem bizonyittathatik.

F. Az *Antecedenſet* elſő mondaſt meg engedgyűk. Mert az Fiunak az Atyatul őrőkke valo ſűleteſe altal *ſuum eſſe perſonale*, az Iſtenſegben ſemely ſerint valo lete oly tőkelleteſſen be tellyeſedet, hogy valaminemű ép, tőkelletes ſemely az Atya, ſinten ollyan az Fiu-is, melyre nezve Iſtenſege ſerint valo *Abrazattyanak* avagy, *Attya ſemelyenek ki meczet belyegenek* mondatik az Chriſtus, *Heb.* 1. v. 3 Hogy peniglen nemellyek mondgyak mindenkor ſűlettetni, arra neznek az okra, mellyet Iſidorus Doctor meg jegyzet *ne imperfecta cenſeretur*, hog be nẽtelljeſedetnek ne vélnék, mint peldanak okaert, az Nap az ő fenyet mindenkor nemzi, ſűli, de azert ugyan ep, be tellyeſedet tőkelletes az ő fenye, noha mindenkor bocsattya: ugy az tűz az ő melegſeget: ugy az forras az vizet. Agoſton Doctor-is azont mondgya, *Quæſt.* 3. *Dicimus Filium ſemper natum: nam etſi ſemper durat actus generandi & naſcendi tamen ſemper eſt perfectus & confirmatus.* Mondgyuk az Fiat mindenkor ſűletni. Mert noha mindenkor vagyon az ſűleſnek es az ſűleteſnek cselekedete (lelki nemzesben, mint az tűz melegſegenek bocsataſa) mind az altal tőkelletes es be tellyeſedet. Hamis azert az *conſequentia*, es innet vilagoſon meg bizonyittatik az Chriſtus őrők Iſtenſege.

Az Fiunak Iſtẽſege ſzerint valo ſzületeſe ép, tőkelletes, es be tellyeſedet.

V. Ezige: Elſő ſűlőt, *gyakorta azt jegyzi, hogy elsö, mint Ier.* 4. v. 31. *Az Kenyernek ſengei, Levit.* 23. v. 17. 20. *Mal:* 3. *Horatius. Igy az elsö ſzülöt-is, gyakorta az bőcsületert, meltoſagert vetetik. Iob.* 18. v. 13. *Gen.* 49. *Ierem:* 31. v. 9. *Igy az Chriſtus elsö ſzülöt, az az, az Iſten teremtet allatinak Fejedelme, leg nagyob. Vegezetre jegyzi az igen igen ſzerelmeſt, mint Tremellius magyarazza Exod.* 4. v. 22. *Heb.* 12. v. 23. *Igy az Chriſtus Iſten ſzerelmeſe: hát elsö ſzülötte, az az, ſzerelmeſe.*

F. 1. Ez ſo: *Elsö ſzülöt*, gyakorta azt teſi, hogy Elſő: Tedd utanna: Hat nem mindenkor: azert itt ſem. Gyakorta bőcsületert vetetik. Tedd utanna: Hat nem mindenkor: azert itt ſem. Gyakorta ſzerelmeſert: Tedd utanna: Hat nem mindenkor: azert itt ſem. Elegedendő feleiet volna ez Enyedinek. Mert maga jol lattya az hamis *conſequentiat*. De ertſe. 2. Szent Pal irja meg az Chriſtuſnak ſemelyet, kicsoda legyen? ſ-azt mondgya, hogy amaz lathatatlan Iſtennek abrazattya. Meg kellene Pal Apoſtol ezt bizonyitanod. Minden teremtet allatoknak elsö ſűlőtte. Ez-is bizonytalan: Meg bizonittya: Mert ő altala teremtettenek minden lathato es lathatatlan allatok. Latode Enyedi, ha Iſtennek tarto lelked volt volna, mely egy inon folyo igaſſagban irja meg az Apoſtol az Chriſtuſnak ſemelyet. 1. Termeſetiről: Mert az lathatatlan Iſtennek allat ſerint valo abrazattya. 2. Mert őrőkke valo, holot minden teremtet allatok előt valo Elſő ſűlőt, Abrazat. 3. Cselekedetiről: Mert teremtő. Te penigh el megy, ſ-imez egy iget ragadod elő, *Elsö ſzülöt*, es azt mondod, hogy neha azt teſi, hogy *elsö*: azert az Chriſtus elſő: nehol azt teſi, hogy *Bőcsületes*: azert az Chriſtus Bőcsületes: nehol azt, hogy *Szerelmes*: azert az Chriſtus ſzerelmes. Lelked iſmereti ellen veteſ. Mert az ſent Pal czellyat el forditod. Mert egy mangurai ſava az Apoſtolnak itt az ollyan Elsőſegről: Bőcsületről es ſzerelmeteſſegről nincsen, hanem az Chriſtus ſemelyenek meg iraſarol. 1. Termeſetiről: Mert lathatatlan Iſten abrazattya. 2. Mert őrőkke valo. 3. Cselekedetiről: Mert teremtő. Bizony oly tavoly jarſ ennek az Apoſtol tanitaſanak igaz ertelmetűl, mint az Egh az földtűl. I.

II.

Azert egy altallyaban tagadgyuk az meg jegyzet okokert, hogy az te tűled elő hozot jegyzeſek abban az ertelemben ide tartozzanak, meddigh illendőb iraſokat ide elő nem hoſs. III.

Irattatik meg az Chriſtuſnak ſzemellye.

IV.

3. Itt az első születőnek igeje, az első születettet Christust jegyzi, ki nem csak azert első született, mint Calvinus mondgya, hogy idővel elől vötte az teremtet allatokat, de mivel az Atyatul azert születetet, hogy altala teremtetnenek: *Sitq; veluti Hypostasis aut fundamentum omnium*: es legyen ugy-mint Semely avagy mindeneknek fundamentoma. Igy magyarazza Szent Pal *vers.* 17. *Mert mindenek elöt volt, vagyon, es mindenek ö altala allanak.* Kicsoda az első születőt es mit jegyezzen itt fejezi ki: *Az ki mindenek elöt vagyon*: ugy-mint, *ki minden teremtet allatok elöt születet. Mikor sammi melysegek nem volnanak születettem vala*, azt mondgya maga felől, *Prov*: 8. *v.* 24.

VI. Ez ige-is ketseges: Teremtet allat *Mert noha mayd mindenek az első teremtesre ertik, de az uyjonnan valo születest jegyzi, mint maydan meg mondgyuk.*

F. Hamis, hogy az Apostol mondasa ketseges volna, hanem ha az el vesendőknek, kiknek halalnak illattya az halalra. Mert mi-is ugyan ottan meg mutogattyuk, hogy az első teremtest jegyzi.

VII. Az, az minden teremtet allatoknak elsö születette, az ki veret ontotta. De az Christusnak ha ez vilag elöt volt volna-is vere nem volt. Hat akkor elsö születet nem volt, nem-is lehetet.

F. Az elsőre: Az, az minden teremtet allatoknak első születette, az ki veret ontotta, tudni illik az testben. De az Christus, ki az ő első születesegeben vilagh teremtesenek előtte volt valosagoson, mikepen eddig meg bizonyitottam, lasd *Ioan*: 8. ontotta veret az testben, mellyet *az idönek tellyesseghen sel vöt, Galat.* 4. *v.* 4. Azert az Christus az minden teremtet allatoknak első születette. Egynehanyszor rágta elő nagy kérőzessel ezt Enyedi.

VIII. Azt jegyzi az első teremtet allat, mikor Christus veret ontotta, es idövel rendel meltosaggal eleb valo az masodik teremtet allatoknal.

F. Hamis magyarazat, melynek az irasban semmi fundamentomot nem vethetet Enyedi. Mert ez az masodik teremtes, az az, meg uyjulas, vagy uyjonnan valo születes nem akkor kezdetet, mikor az Christus vere ki öntetet az kereszt-

fan,

fan, de az elet utan mindgyaraszt. mint *Ioan*: 1. *cap.* meg mutogattam. Mert *az Barany vilag fundamentomanak sel veteset elöt meg aldoztatot. Apoc*: 13. *v.* 8. *Mert ö tegnap es ma, &c. Heb.* 13. *v* 8

Mert ű altala teremtettek mindenek.

IX. Nem mondgya itt az Apostol, hogy az Christus teremtö, es hogy ű teremtet volna, hanem ö altala, mely nem elsö okat es elsö cselekedöjet, hanem csak közben levö esközet jelenti. Mert az ki teremtet: mas az kiben teremtet. Azert ez ige: Benne: ő altala, *Közben-jarot jelent.*

F. Hamis az Enyedi velekedese. Mert ha az Atya Isten azert teremtő, hogy ezen szolasnak formaja vagyon ő rola: ö altala, tehat az Christus-is teremtő. De az első igaz. Mert *Rom*: 11. *v.* 36. igy szol Szent Pal: *ö tüle, ö altala, es ö benne vannak mindenek.* Ismet, 1 *Cor*: 1. *v.* 9. *Hu az Isten, ki altal hivattattatok.* Igy, *Gal.* 1. *v* 1. *Act.* 17 *v.* 28. *Heb*: 2. *v.* 10. Mely mondasokban ez szok talaltatnak az Atya Istenről: *ö benne, ö altala*, mint szinten itt az Christusrol. Azert ha az Atya nem eszköz ezert, hogy ő altala teremtettenek mindenek, tehat az Fiu sem ezert, hogy szent Pal itt azt mondgya felőle, hogy ő altala teremtettenek mindenek. Az Atya azert *az ö abrazattya, az az, az ö személyenek ki meczet helyege altal Heb*: 1. *v.* 2. *teremtet mindeneket*, nem ugy, mint eszköz altal, de ugy, mint első, fő meg szerző ok altal, ugy mind az altal, hogy sem ket meg szerző okot ne allassunk az teremtesnek, holot az Atya egyenlő allattyaban az Fiuval, *Phil*: 2. *v* 5 *& Ioan*: 5. sem az személyeknek valtozasok avagy külömbözesek közöt egyenetlenseget es egymastul valo el szakadast ne szerezzünk. Azert ugyan azon Isten az ki teremt az Atya, es az ki altal teremtet az Fiu. Ez az oka, hogy sem ket sem harom teremtőket nem vallunk, de egy Istent, ki az Atya, Fiu es Szent Lelek.

X. Mert valamikor az iras az teremtesröl emlekezik, mindenkor adgya azt az Atyanak, Iob: 9. *v.* 8. *Es*: 40. *v.* 15. *&* 44. *v.* 24. *&* 45 *v.* 7. *Matt*: 11. *Act*: 4. *Annakfelette az eszközöket-is ki rekesti, Rom*: 11. *v.* 36. *Heb*: 2. *v.* 10.

F. Adgya az iras nehol az Atyanak, nehol *simpliciter* az I-

ſtennek az teremteſt, de ſohol nem adgya ki rekeſtő igevel, mellyel az Fiu es az ſent Lelek az teremteſnek cselekedetiből ki rekeſtetnek, mellyet kel vala egyeneſen Enyedinek meg mutatni. De ezt ő ſoha az irasbol meg nem mutathattya. Ha hol penig ki rekeſtő ige talaltatnek, mint 4. *Reg*: 19. v 15. Te vagy *egyedul* Iſten, ott mindenkoron az balvany Iſtenekkel vettetik egyben, es az egyedűl valo Iſtennek nevezeti alat az mint az Atya, ugy az Fiu es ſent Lelek ertetik. Igy kel erteni az Enyeditűl elő hordot iraſokat.

Az hol penig mondgya *Rom*: 11. *Heb*:2. hogy *minden eſközt ki rekeſt*, ertſed az kűlſő eſközőkről, nem az Fiurol ſem az ſent Lelekről. Mert ezek Iſtennek nem iehetnek eſközei, holot egyenlő Iſten velek Iſtenſegenek allattyaban 1. *Ioan*: 5. *verſ*: 8.

XI. Az elsö teremteſnek emlekezeti az ſent irasban mindenkor ez ket igekkel: Meny, Föld, fejeztetik ki. Mint Gen:1. Act:14 & 17. mint az Credoban-is. De itt nincsen emlekezet az menyről, földről, hanem csak az benne levö allatokrol. Eleb kel penigh az hazat meg eppiteni az benne valonal. Hát nincsen itt ſso az elsö teremteſről.

F. Az *Major* első mondas nem igaz *univerſaliter*. Mert meg annyi iraſok vannak, az mellyekben csak mindeneknek teremteſeről vagyon kőzőnſegeſen emlekezet, mint *Pſal*: 89. *v*. 13. *Az eßakot es az Tengert te teremtetted*, az holot nincsen emlekezet az *Menyről, Földről, Apoc*: 4. *v*. 11. *Melto vagy mi Urunk Iſtenunk el venni az tißteſſeget es dicsöſeget es az eröt*: *Mert te teremtettel mindeneket, es az te akaratodbol valanak es teremtettenek*. Itt ſincsen ſo az *Menyről, Földről*. Azert az első el eſik.

Akar azt mondgyad: Mindenek Iſtentől teremtettenek, akarazt: Az Meny Föld Iſtentől teremtetet egyet teſzen

Az *minor* maſodik *propoſitio*ban el reyti Enyedi az igaſſagot. Mert ſent Pal mind az Menyről, földről, ſ-mind ezekben levő lathato es lathatatlan allatokrol teſen emlekezetet. Mert ugy-mond, ő altala teremtettenek *Mindenek*. Micsoda *Mindenek*? Mellyek az Egben vannak es mellyek ez földőn. Valaki azert mindeneket teremtet, az, az *Mennyet, Földet-is* teremtette. Ismet, valaki azokat teremtette, mellyek az Egen es az földőn vannak, az, ſokkal inkab az eget es a föl-

det

det. Mert egy-arant valo tereh vagyon ebben: *Mennek, Földnek teremtője*. ezzel: *Mindeneknek teremtője*. De az Chriſtus teremtet mindeneket, az Chriſtus teremtette azokat, mellyek az egen es az földőn vannak. Azert az Chriſtus igaz teremtő őrők Iſten. Hamis azert, hogy itt nem az O Teremteſről volna tanitaſa az Apoſtolnak.

XII. Ket teremtes vagyon. Eggyik O, az Földnek, Menynek teremteteſe. Maſik uy. mely az emberi nemzetnek az eſetből valo fel vetele Chriſtus altal, Amaz az Atyaé egyedul: Imez is az Atyae, de az Fiu altal.

F. Hogy ket teremteſről legyen tanitas az irasban, hißűk es vallyuk. Az első ez vilagnak ſemmiből valo teremtete ſe, az nincsenből vagyonra valo ki hozattataſa, mely kőz az harom Iſteni ſemelyekkel, kiről ezkediglen. Laſſad *Syntag*: *Pol*: *lib*: 5. *cap*: 1 *pag*: 1644. Az maſik teremtes nem egyeb, hanem az valaſtatot embereknek, de azert bűnben fogontattaknak es ſűlettetteknek uyjonnan valo ſűletteteſek, *Pſ*: 51. *v*. 12. Az mint az első teremtes, ugy ez-is kőz az Iſtenſegben levő harom ſemelyekkel, 1. *Cor*: 6. *v*. 11.

Mellyik teremteſről vagyon itt ſo?

Enyedi azt fecsegi, hogy az maſodikrol. Mi azt mondgyuk, hogy az elsőről. 1. Mert meg irja ſent Pal az Chriſtuſnak ſemelyet. 1. Iſtenſegeről. Mert az lathatatlan Iſtennek allat ſerint valo abrazattya. 2. Őrőkke-valoſagarol: Mert minden teremtet allatoknak előtte valo *Elsoſzülot Fiu*, ki *ante omnia eſt*: Mindeneknek előtte vagyon. 3. Cselekedetiről. Mert teremtője az Menynek, földnek, es ezekben levő allatoknak. 4. Minden allatoknak meg tartattataſokrol: Mert mindenek ő altala allanak. Mi ſűkſeg vala illyen tekinteteſſen es nagyſagoſſan az Chriſtuſt meg irni, ha az maſodik teremteſről volna tanitas? 2. Mert az minemű teremteſről itt tanit az Apoſtol, nem csak az valaſtottakra nez, de mindenekre melljek vannak à Mennyen es földőn, lathatok es lathatatlanok. De az uyjonnan valo ſűletes tartozik csak az valaſtottakra. Hat vagy ki rekeſſe az egből az Angyalokat, vagy bűnőſőkke tegye, hogy azokat-is uyjonnan teremtſe

az

az Chriſtus. Igy az barmokat az földről, vagy ezekre is terjeſſe ezt az teremteſt. De laſſuk az Enyedi *ratioit.*

XIII. Mert megh mutattam oda fellyeb, hogy itt az Apoſtol az maſodik teremteſröl tanitſon. 2. Mert itt emlekezet vagyon Eſs. közröl, ki az Chriſtus az uy teremteſnek eſsköze. 3. Mert ö maga ugy magyarazza: es az mit itt homalyoſabban mondot vala, azt verſ: 20. nyilvabban meg magyarazza.

F. Az ket elsö okrol oda fellyeb bövön ſollottam. Szokaſok ez az Apoſtoloknak, hogy az Chriſtuſrol valo tanitaſokat ket reſre ſakaſſak. Elöſör tanitanak ſemelyeröl, kicsoda legyen ſemellyeben az Ur Chriſtus? Iſten es ember, *Rom:* 9. *v.* 5. Maſodſor tiſtiröl: Micsoda tiſti annak az egy ſemelyben levö Iſten es embernek? Egy ſoval Közben jaro, ki az valtſagnak dolgat vegben vitte. Ugy tanitanak penig ekkepen az Chriſtuſrol az Apoſtolok, hogy közöslegh neha, neha penig egyſerſ-mind mind ſemelyeröl ſ-mind valtſagarol ſollyanak. Ezent követi it ſent Pal. Mert 1. ſemelyet irja meg az Chriſtuſnak, ugy az mint meg mondotta az eleb. 2. Tiſtiröl emlekezik *verſ:* 18, 19. es modgyarol, hog hogy jart olabban az ö tiſtiben, *verſ.* 20. hogy az ö vere altal mindeneket meg engeſtelne. Enyedi ezt ragadgya elö, es ebböl akarja magyarazni *verſ:* 15 az maſodik teremteſröl, de hamiſſan, az mint meg mutatam,

2. Valamikor az iras az uy teremteſröl emlekezik, igen nyilvan valo beſedekkel jelenti azt megh, mellyekkel az O teremteſtül bötü ſerint valo tanitaſokkal meg külömböszteti. mint *Eſ:* 43. *v.* 19. *Apoc.* 21. *v.* 5. 2. *Cor.* 4.

XIV. Nem mindenkor, mint Eſ: 65. *v.* 8. *Eph:* 2. *v:* 10. *Coloſ:* 3. *v.* 10. *Eph:* 3. *v.* 9. *Iacob.* 1. *v.* 19. *Tehat ha Pal Apoſtol itt ki nem ſejezi-is az Uy teremteſt, de azert az elöljaro es következendö beſedek erös argumentumok annak el hiteteſere.*

F. Hamis az Enyedi *Nem mindenkorja.* Mert hand fel az egeſs Bibliat Moſeſtöl fogva az Mennyei lataſnak könyveig, minden helyeken, valamellyekben az Uy teremteſröl emlekezet vagyon, vilagos beſedekkel megh talalod ki fejezve lenni az Uy teremteſt, mint *Eſ:* 65. *v.* 11. *Ime en teremtek:* mi-

Az Vy teremtes mingenät nyilvan meghatarozatik.

csodat

csodat Ur Iſten ha meg ſüntel egyſer az teremteſtöl? Uy *egeket es uy földet &c.* Uy teremtes volna hiſem itt Enyedi ki fejezve, jol-lehet ſent Peter magyarazza az Egnek Földnek meg uyjulaſarol 2. *Pet:* 3. *v.* 13. mint ſent Ianos *Apoc:* 21. *v.* 1. De moſtan melléd ereſkedtem. Igy ſent Pal *Eph:* 2. *v.* 10. *Mert ö csinalmanyi vagyunk teremtetven az Chriſtus Ieſusban az jo cselekedetekre, &c.* Hol olvaſtal az egeſs Bibliaban az O teremteſröl haſonlo ſolaſnak modgyat? Nincsené ki fejezve itt az Uy teremtes? De haſontalan ebben mulatni. Mutaſſon csak egiraſt ollyat, melyben az Uy teremtes ki nē volna fejezve vilagoſon? Annak utanna böveb feleletet hall.

Az mi illeti à ſent Pal Apoſtol elöl jaro es következö beſedit, ám arra egy ſoval megh feleltem az elöt valo feleletemben mitſoda inon follyon az Apoſtol tanitaſa az Chriſtus ſemellye es tiſti felöl. Azert ezt adgyuk itt elödben:

Ha az Uy teremtes nem egyeb, hanem az uyonnan valo ſületes, mely altal az bün ala vettetett emberek az romlotſagbol meg uyulnak, es az idveſſegre illendökké tetetnek, es az Apoſtol itt erröl tanit, következik hogy ez minden teremtett allatokra tartozzek: Angyalokra, jokra, gonoſokra: Barmokra, füvekre, fakra. Mert az Chriſtus teremtett mindeneket, az az, Uyja ſült. De az elsö igaz az Enyedi velekedeſe ſerint: Hat az következeſ-is.

XV. Nem kicsin ellen-vetes de meg felellyünk.

Mert ha megh engednök-is, hogy itt az O teremteſröl ſollyon az Apoſtol, de nem ſulne ki örök Iſtenſege. Mert nagyob es meltoſagosb az, az ki teremtett annal az ki altal teremtett. De az Iſten teremtett az Chriſtus altal mint Eſsöz altal. Ergo, &c.

F. Az elsöre: Nagyob es meltoſagosb az, az ki teremtett annal az ki altal teremtett, tudni illik ha maga Iſtenſegenek allattyan kivül valo altal teremtett, es ha mint Eſsöz altal teremtett. Az maſikra. De az Atya nem maga Iſtenſegen kivül valo Fia altal teremtett. Mert *en az Atyaban es az Atya en bennem vagyon* mond Idvezitönk *Ioan:* 14. *v.* 10. annyera, hogy *Valamellyeket cselekedik az Atya, azonokat az Fia* Haſonlokeppen *Ioan:* 5 *v.* 19. ugy mint *Egyenlö Iſten az Atyaval Phil:* 2. *v.* 5.

ſem nem mint Eſkőz altal, de mint magaval egyenlő Iſten leven Első, fő meg ſerző ſ. teremtő ok altal. Annak okaert az Atya nē nagyob ſem meltoſagosb à Fiunal Iſtenſegenek allattyara nezve. Hamis azert mindē te agyaskodaſod Enyedi, es az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſege nem ſúl ki, hanem ugyan valoſagoſſan ugy benne vagyon, hogy tegedet az te karomlo ſavaidert el karhoztat.

De hogy meg is ezt az te kedvedert ide tegyem az Chriſtus felől: Ha az első teremtesben az Chriſtus Iſtennek Eſkőze volt, lehetetlen, hogy az teremtet allatok előt ne volt volna. Mert az Eskőznek mint az Pőrőlnek eleb kell lenni az ſekerczenel. De az első igaz az te ertelmed ſerint. Hat az *Conſequenſ* is. Ha előtte volt à Chriſtus à teremtet allatoknak, tehat őrőkke valo. Mert az teremtet allatok előt csak őrőkkevaloſag volt, csak Iſten volt. Azert őrőkkevalo Iſtē az Chriſtus. Arok vagyon itt Enyedi ha tudſ ugrani.

XVI. Szent Palnal noha ez ige: Mindenek, *lattatnek az O teremteſre nezni, de mind az altal az Uy teremteſ-is gyakorta azzal az igevel egy altallyaban közönseges keppen ugy mondatik mint az első teremteſről* 2. *Cor*: 5. *Eph*: 3. v 9.

F. Hamis az Enyedi allataſa, hogy ez ige: *Mindenek*, ollyan egy altallyaba mondatnek az Uyonnan valo fúleteſről mint az minden allatoknak ſemmiből valo teremteſekről. Mert ſoha el nem kerúlhetned, hogy ha ollyan egy altallyaban mondatnek az Uyonnan valo fúleteſről, hogy az Barmokra, őkrőkre, lovakra ne tartoznek az Uyja valo fúleſ. Mondgya tehat Enyedi, mi-is, hogy valaholot az ſent iraſban ez ige: *Mindenek*, mondatik az Uyjonnan valo fúleteſről, mindenút mindenkor az Valaſtottakra hataroztatik, *Ioan*: 3. v. 16. Ugy ſerette Iſten ez világot, *hogy az ő egyetlen egy ſulot fiat adna erette, hogy Minden*: Baromé, Looé, őkőré &c? Nem, mert utanna az *limitatio*, meg hatarozas: *Valaki hiſen*. Immar pedigh *Nem Mindené az hit* 2. *Theſ*: 3. v 2. De az hivéké. Mert azok ajandekoztatnak meg azzal. *Eph*: 2 v 8. Igy 2. *Cor*: 5. *Ha ki az Chriſtusban vagyon az uy teremtet allat az regiek elmultanak*, Mire? *Mindenek meg uyultanak*. Vallyon micsoda *Mindenek*? Igen nyilvan megh hatarozza az Apoſtol: *Ha ki az Chriſtusban vagyon*. Ninesen az Chriſtusban az Barom, ökör, loo, &c. hanem az Valaſtottak hitőknek altala *Eph*: 1. v 9. Vagyon emlekezet az O teremteſről nem ide valo. Azert mely hamis az Enyedi *gloſſája* im meg mutogatam. Maganak ſem tetſik: azert illyen réſt kereſett.

Nota bene.

XVI. Nem könyü Inſtantia: hogy Pal ez iget: Mindenek, *rendel ſzamlallya elö*: *Mennyeiek, Földiek, Lathatok, Lathatatlanok &c. De erre* 1. *közönſegeſſen felelek.* 2. *külön. Azert harom fundamentomot teſsek fel.* 1. *Az ember az irasban gyakorta* Minden teremtet allatnak *mondatik*: *Marc*: 16. v. 15. *Coloſ*: 1. v. 23. *Rom* 8. *Ioan*: 12. v. 19. *Az ember-is Kis vilag.* 2. *Ez ige*: Vilag *mindent befogl.l. Azert akar azt mongyad* Vilag, *akar azt*, Meny, Föld, Lathatok, Lathatatlanok &c, *eggyet teſsen.* 3. *Az* Definitum & definitio reipſa idem ſunt, *azon egy dolog az megh magyarazat, es meg magyarazo ige, ezekből igy argumental.k*:

Az ember felöl mondatik ez Vilag es az minden teremtet allat. Hat azon emberről mondatik, az Meny, Föld, Lathatok, es Lathatatlanok, Uraſagok *&c. Az* Antecedens *meg bizonyittatott az elsö fundamentomban. Az* Conſequentia *meg tetſik az masodik es harmadik fundamentombol. Mert ez* Vilag Definitū: *az Meny, Föld &c.* Definitio.

F. Szines amito csavargas az igaſſag előt: meljet hog meg csak az gyermek-is meg tapaſtalhaſſon erzeskeppen hamiſnak lenni, im egeſ *Syllogiſmus*ban fogom. Mert azert mondotta olljan rővid ſummaban, hog az igaſſag inkab homalyban legyen.

Valami prædicaltatik, *vagy mondatik ez Vilagrol es minden teremtett allatokrol, az, az emberekröl-is.* Miert? *Mert az ember Vilagnak es teremtet allatnak mondatik.*

De ez Vilagrol es minden teremtet allatrol mondatik Meny, Föld, Lathatok, Lathatatlanok, Fejedelemſegek, &c.

Azert az emberről is, ugy-mint Vilagrol, es minden teremtet allatrol mondatik az Meny, Föld, Lathatok, &c. Es ex ſuper abundanti *az Ember Meny, az ember Föld, az ember Lathato*

es Lathatatlan allat, azaz, jo es gonoß Angyal, az Ember Kiralyi ßek &c. Miert? *Mert az ember Vilag es Minden teremtet allat. Ha pedig Vilag es Minden teremtet allat: Miert nem volna Meny, Föld, ökör, Loo, &c.*

F. Csattannyon fel ezè à Gyúlveß Plebanoſſag, es az ő vezeret Enyedit ez ßövétvenyből feycse ki, vagy legyenek egyen eggyen egy egy Vilag, egy egy föld, hogy menyin vadnak annyi Meny, annyi föld &c legyen.

Azert az elsö *Propoſitio* hamis, hogy minden valami mondatik ez Vilagrol es az teremtet allatrol, az emberről-is egyenlöben mondaſſék. Az oka ſem azt mutattya. Mert noha az ember Vilagnak mondatik, de azert nem illyen Vilagnak mint az külsö Vilag, Meny, Föld, minden benne levö Lathato es Latharatlan allatokkal eggyút, hanem hogy vilagi az ember, vilag ßeretö, vilaghoz ragaßkodo, vilag hayto es vilagban gyönyörködö. Ezen ertelemmel mondgya az embereket Vilagnak Chriſtus *Ioan*: 17. v. 14. Gyúlölte öket ez Vilag, az az, ez vilagi emberek gyúlöltek az Tanitvanyokat. De nem az Meny, Föld, es egyeb teremtet allatok. Igy noha Minden teremtet allatnak mondatnak *Marc*: 16. v. 15. de mind az altal nem ollyan Minden teremtet allatnak mint az Meny, Föld minden benne levö Lathato es Lathatatlan allatokkal eggyút, hanem hogy az emberek is egy egy teremtet allati Iſtennek, mint az Meny ö magaban, az Föld ö magaban, es minden egyeb teremtet allatok eggyen eggyen. Ez az oka, hogy mindgyaraſt *limit*allya, ſ. megh hatarozza az Chriſtus kicsodak az Minden teremtet allatok: *Az ki hißen es meg kereßtelkedik.* De az Meny, Föld, &c nem hißen meg ſem kereßtelkedik. Hat hamiſſan mondgya Enyedi, hogy az mi ez Vilagrol es Minden teremtet allatrol mondatik, az, egyenlöben az emberről. Mert latod, hogy tavol jar az *Definitum* az *Definitio*tol. Mert mas az ember: mas az Meny, Föld &c.

Nem eſtelen emberé tehat az ki igy ßollana: Az ember Vilag. Azert valami vagyon ez vilagon, az mondathatik az Emberről. Mert ez vilagon vadnak Dißnok, ökrök, Ebek,

Macs-

Macskak &c. Kicsoda bolondoskodnek hat ekkeppen: Az ember mint hogy Vilagnak mondatik: azert Dißnonak-is, ökörnek-is &c. Mert ezek ez Vilagban vadnak. Az ember pedig Vilagh, es Minden teremtet allat? Igy eßeskedik Enyedi, hogy az Barmokra is vonnya az Uyja ßületeſt. De ſoha bizony ugy nem hanyhattya az Præſtacheſmuſt, hogy amaz mi elebbi ellen vetekſünket megh feytheſſe. De laſſuk az ö *ſpecialis*, tettetes feleletit.

XVIII. Ez mondas. A Chriſtus altal teremtettenek mindenek &c. *annyit teßen mint, Az Iſten az emberi nemzetet az Chriſtus altal valtotta meg Itt az Tudatlanok fel csattannak: De ha az nyelveknek tulaydonſagit megh gondollyak, hogy Hyperbolica, hitel felet valo, megßannek. Azert ha az Szent Lelek igy ßollot, ki dorgallya meg ezette? Meg-is mutatluk, hogy az Mindeneknek nevezetin Emberek ertesſenek: Az Mennyen, Földön-is az Emberek: Mint Napnak, Holdnak, Lucifernek, Egnek, Eſ. 51. v. 16. Ag: 2. v. 7.*

F. Hamis az magyarazatod, es az ki fel csattan ellened tudosb az Iſtennek iſmeretiben, es ßent akarattyanak értéſęben nalladnal, ki megh dühüttél az Chriſtus Ieſuſſal valo ellenkezeſre. Hamis az-is, hogy itt *Hyperbole* volna, hitel felet valo ßolaſa az Apoſtolnak, ſ. nem-is illik azt az Sido ßora kenned. Mert ßent Pal Görögül ßollot ſ. irta az ö leveleit. Ha azert ebben *Hyperbole*, Hitel felet valo ßolas vagon, tehat ebben-is: *Kezdetben teremte Iſten az Mennyet es az Földet.* Iras kivül ßolaß. Hogy pedig az Szent Lelekre fogod az te gloſſadat, es azzal oltalmazod magad, Nincsen ſemmi közöd hozza. Mert ellene kialtaß, halalos ellenſege vagy. Igazan bötü ßerint ßollot mint ßinten maſut, hogy az Chriſtus, kinel az ö leike *1. Pet: 1. v. 11.* örökke mindenek felet aldando Iſten. *Rom: 9. v. 5.* es teremtö Iſten. Hogy méred azert te ennek nyilvan valo mondaſat hitel felet valonak mondani?

Az emberek Napnak, Holdnak, Haynal csillagnak, Mennek, Földnek mondatnak. 1. Gyakorta. Hat nem mindenkor: azert itt ſem. 2. Haſonlatoſſag altal. Azert *ab impropria locutione ad propriam concluſio fit per quatuor terminos*, mely te nal-

lad ßokasos. Az Mennyen, Földön hogy hogy értessek, am meg magyaraztam, ezt itt hozza teven, hogy ollyankor az Prophetak nem ßollanak az Teremtesről, mint az Apostol hogy arrol tanit, de hasonlatossag altal, mint *Hag*: 2. v. 6.

XIX. Az Lathato es Lathatatlan allatokon-is az emberek értetnek, mond Enyedi, *mint meg tetßik Apoc*: 5. v. 13.

F. Képtelen hamis facsarasa ez az irasnak. Honnan bizonyithatná meg, hogy azon egy ember kit az Christus Uyjonnan teremt vagy ßül, Lathato es Lathatatlan volna? Mert itt nem eggyik reßeről vagyon tanitas az embernek, de az egeß emberről. Az mennyei jelenesekről irt könyvből elő hozot iras soha azt nem bizonyittya, hogy az Istennek valaßtotti, kik uyjonnā ßülettettenek Lathatok es Lathatatlanok legyenek. Mert ott arrol egy kőrőm feketennyi tanitas sincsen. Az Apostolnak is *Distributioja*, rendel valo ßolasais meg hamissittya. Mert elsőben azt mondgya: Mennyen, Földön. Kik vadnak az Menyben? Az ßent Angyalok. Ezeket érti hat az Lathatatlanokon. Mert ezek-is az Christus altal teremtettenek *Heb*: 1. v. 7. Kik vadnak az földön? Lathatok &c. Emberek. Mert ezeket is az Christus teremtette *Gen*: 1. v. 26.

XX. Az Kiralyi ßekek, Urasagok, Fejedelemsegek, Birodalmok, Hatalmassagok, jegyeznek minden Meltosagban levöket. Rom: 8. v. 38. *Eph*: 1. v. 21. *& cap*: 3. v. 18. *Mert ez mondassal Nagyozza, izt ad beßedenek ekesseget ßerez az Apostol.*

I. F. Ez ismet ollyan képtelen hamis magyarazat, mint az oda fellyeb valo. Mert az egeß kereßtyen vilagban levő bölcs Doctoroknak ertelmek ßerint, mint Beza es Calvinus megjedzettek, az Angyalok ertetnek: mint ha azt mondaná: Akar mi nével neveztessenek: akar Kiralyi ßek: akar Urasag: akar Fejedelemseg &c. de ugyan csak az Christus altal teremtettenek es vöttenek letelt.

II. Az mi à Peldakat illeti *Rom*: 8. *Eph*: 1. *&* 3. illetlenek. Mert nincsen ott ßo sem az O teremtesről, sem az Uyrol hogy ide illenék, hanē hogy semmi el nem ßakaßthat az Istennek kegyelmetől, nem Fejedelemsegek &c az az, ßent Angyalok:

Mert ők őrzik az hiveket: sem tűz sem tőmlecz &c. Hogy pedig azt rebesgeti Enyedi, hogy az Apostol ekesitette, izesitette, himezte az ő beßedet ezzel: *Urasag &c.* hamisnak mutattya ő maga 1. *Cor*: 2. v. 4 *Az en beßedem es prædikallasom nem volt emberi bölcsesegnek hitető beßediben.* Hat az sem az fele himező, izesitő s-nagyzo beßed.

XXI. Nimely tudatlanok Babonasagtul meg vakulvan nem akarnak helt adni ez feleletnek, lassuk mas modon. Hogy azt mondgyak: Az Christus teremtette az Angyalokat. De azok uyonnan nem ßulettettek. Erre mi azt mondgyuk 1. *Hogy csak az következnek abbol, hogy az Angyalok elöt volt: mellyel örök Istensege nem bozonyittatik.* 2. *Mert az Apostol itt az Menyben valo helyre allatasat nem valami orökkevalo leleknek tulaydonittya, hanem embernek kinek vere vagyon v.* 20. *Eph*: 1. v. 10.

Azert

Nem illetlen mikor azt mondgyuk, hogy az Angyalok az Ur Christus altal uyonna ßulettettenek, es formaltattanak az utolso idöbē. Hogy hogy pedig? mi nem tudgyuk.

S hat az ördögök?

Mivel hogy ök is ez vilagnak eggyik reße mondhatta ßent Pal, hogy az ördögök-is uyjonnan formaltattanak az Christus altal. Mert illyen modon hozattatot az ßent Fejedelemsegbe, melynek az elöt ollyan Ura nem vala. Nosza nagy Eretnekseg.

F. O tudos bölcs ember! Hogy ez egeß Kereßtyen tudos Bölcs vilagot magaddal egyben vetven, Babonasagtul meg vakult tudatlansaggal mered vadolni, egyedül te tudos leven *scilicet* hogy mar.

Az mi az te következő feleletedet illeti, hogy az Angyalok teremtetesekből csak az következnék, hog elöttök volt az Christus, de azert nem örök Isten, hamis. Mert valaki az Angyalokat teremtette, örök Isten az. Ezt soha az ördög sem tagadhattya. De az Angyalokat az Christus teremtette *Heb*: 1. v. 6, 7. Hat az Angyaloknak teremtetesek elöt valo Christus örök Isten, I.

Hamis az-is, hogy az Apostol az Földnek, Mennek teremteset es az utan az esetből valo meg uyjulasat, nem va- II.

lami őrökke valo Leleknek tulajdonitaná. Mert azert mongya az Chriſtuſt az Lathatatlan Iſten Abrazattyanak es Elſő ſúlőtnek minden teremtet allatok előt. Mert ez *örökkevalo lelek altal vitte felmagat az aldozatra Heb*: 9. v. 14. Hogy pedig vérével engeſztelte megh az Atyat, az, lőtt az ő emberſegeben. *Act*: 20. v. 28. kiről oda fellyeb.

III. Az mi azte vak-merő hamis itiletedet illeti az Angalok nak Uyjonnan valo ſúletesek felől, eddig megh kereſtyen fúl ezt nem hallotta vala. Mely tegedet arczul egyeneſſen meg hamiſsit, hogy itt nincsen ſo az Maſodik teremteſről, de az Elſőről, melyben az Angalok teremtettenek az Chriſtuſtol, es lételt vőttenek. Bűnős embereké, es átok alat valoké az Uyjonnan valo ſúletes. Az ſent Angyalok az Menyben bűn nelkúl es átok nelkúl valok. Hogyhogy ſúlettettenek volna tehat Uyjonnan? De nē kell ezt meg hamiſſitani, hanem csak meg ſivőlteni, es ezert minden iraſat meg vetni ez rut vélekedeſú embernek.

IV. Nem tagadgyuk az 20. *verſ*: hogy az Chriſtus engeſztelő aldozattya altal az Angyalok is megh nem erőſſittettenek volna az Iſtennek kegyelmeben, hogy immar el nem eshetnek, de ez nem Uyjonna valo ſúletes jo Enyedi, az mint te almodozod. De mivel hogy ezek nem arra valok az mellyek az Chriſtus Iſtenſege felől forognak kivalt keppen kérdesben, el hadgyuk, es az *Commentariuſ*okra igazittyuk az Olvaſokat.

V. Hogy az ördőgőknek-is mézes mazzagot vontal altal az ſajokon azzal, hogy nekik is haſznalt az Chriſtus engeſztelő aldozattya, azt hiſem amaz Has Iſtenűeknek kőz mondaſokat viſelted ſemed előt: *Az Iſtennek ſe véts, az ördögöt ſe bancs meg: mert nem tudod mellyik kezeben akadſs.*

Hogy ha az Ur Chriſtus engeſztelő aldozattya à ſent Angyaloknak abban haſznalt, hogy az Iſtennek kegyelmeben az altal megh erőſsődtenek: tehat az gonoſs Angyaloknak karhozattyokra vagyon abban mert ők fel nem vétettenek, rendben ſem allattattanak, hanem mint erős teremtő hatalmas Iſtennek hatalma alat vadnak teremteſektől fogva,

mint

mint Kőzben-jaronak birodalma alat, hogy engedelme nelkúl meg csak az Diſnokban ſe buyhaſſanak *Marc.* 5. v. 12.

XXII. Ez: Az Chriſtus mindeneknek előtte vagyon, *annyit teſſen mint, Mindeneknél Meltoſagosb, mint Baptiſta mondgya hogy neki előtte lött: az Uy teremtesben idővel-is mindeneknel elsőb.*

F. Azon merő hamiſſag ez vélekedes. Mert nyilvan vilagoſſan mondgya az Apoſtol, hogy mindenek előt vagyon idővel, mint *Ioan*: 8. v. 58. *Minek előtte Abraham volna, En vagyok. Igy Cap*: 1. v 15. *En elomben vettetett*, az az, Meltoſagosb, Mert ő őrökke valo, en pedig idő ſerint valo vagyok. Szent Pal tanitaſanak rendi-is ezen értelemre igazit. Mert igy ſol: *Es mindeneknek elotte vagyon.* Miert, ſ-hogyhogy? *Mert mindenek ő altala allanak Heb*: 1. v. 3. mellyel az Chriſtuſnak Iſteni meltoſaga jelentetik. Mert az ki altal allanak mindenek, az Mindenhato Iſten. De im az Chriſtus altal allanak mindenek, vagy taplaltatnak az ő hatalmas beſedevel. Hat az Chriſtus Mindenhato Iſten. Mind O, ſ-mind Uy teremteſnek előtte valo tehat

CAPUT II. v. 9.

Mert ő benne lakozik az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint.

Ez mondaſ is felette igen vilagos es tekintetes. Mert valamit kell nekűnk értenűnk az Chriſtuſnak ſemellyeről, rővi ſſoval az Apoſtol be foglallya. Mert mikor azt mongya: *ő benne*, nyilvan két termeſzetet allat, ollyakat, kik egy-maſtol meg kűlőmbőztetnek. Mikor az mondgya: *Lakozik*, egben valo ſerkezteteſet es eggyeſſegét erti az ket termeſzetnek, nem ideig valot csak, de őrőkke allandot. Annak felette, nem mondgya Θεότητα, *Divinitatem*, Iſteneſſegét, de Θεοτητα, *Deitatem*, Iſtenſeget, hogy ne vélnők csak ajandek ſerint lakni az Iſtenſeget az Chriſtusban, hanem ugyan *allattya ſerint*. Hozza tesi: *Minden tellyeſſege*, hogy ne vélnők

Az Christus nem fel Istē

fél Istennek lenni, vagy Masodnak az Chriſtuſt. Vegezetre à benne valo lakozaſnak mogyat-is megjelenti, *Corporaliter, allattya ſerint*, hogy megjelentſe, Mert nem az erőnek, ſem hathatoſagnak kőzleſe ſerint lenni azt, mint az ſentekben mondatik az Iſten lakni; ſem *Sacramentali unione*, jegyzeskeppen valo eggyeſſeggel, mint: *Az kősőtkla vala az Chriſtus, es, Iſten lakik vala az ő Templomaban es nepe kőzőt*, de *Hypoſtatica unione*, ſemely ſerint valo eggyeſűles altal, hogy Iſten es ember legyen az Chriſtus az egy ſemelyben.

Valakiben az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint benne lakozik, az, igaz Iſten es ember az ſemelynek eggyeſſegeben. De egyedul csak az Chriſtusban lakik az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint. Azert az Chriſtus igaz Iſten es Ember az ſemelynek eggyeſſegeben.

I. *Tagadgyuk az* Antecedenſt. *Mert az Benne lakas kűlőmbſeget jelent inkab, hogy nem eggyesuleſt. Mert mas az ki Benne lakik, mas az kiben laknak, mint az haz, es az benne lako, hanem ha az* Continens *es az* Contentum *egy lenne.*

F. Hamis ez te *Antecedenſed* az Chriſtuſnak ſemellyeről. Mert az Iſtenſegnek az teſtben valo lakaſa minden egyeb allatoknak, imit, vagy amot, imezben, vagy amazban valo lakaſat megh haladgya, ugy mint melly termeſet felet valo. Mert két kűlőmbőző termeſeteknek eggyeſűleſe, az egy Chriſtuſnak ſemellyeben, elegyedes nelkűl, mint eddigh meg mutattuk *Rom: 1. v. 3. & 9. v. 5. Gal: 4. v. 4. Mich: 5. v. 2.* Peternek pedigh es Palnak az hazban valo lakaſa, nem *unio perſonalis*, ſemellye ſerint valo eggyeſűleſe az hazzal, es azzal az miben lakik. Mas azert valakinek lakni az hazban: mas az Iſtenſegnek minden tellyeſſegenek az Chriſtusban allattya ſerint: amaz olly, melyben az haz *tanquam Continens* fogadgya be az embert *tanquam Contentum*: imez két kűlőmbőző termeſetnek elegyedes nelkűl valo eggyeſűles azon egy ſemelyben.

II. Az Iſraelitakban mondatik Iſten lakni Levit: 26. Sionban Pſal: 131. v. 13. Salomon Templomaban Matt: 23. v. 22. de azert ſem az Iſraelitak, ſem az Sion, ſem az Templum nem örők Iſten

F. Ez

F. Ez fele gyermeki gyűgyőgeſt ſent Pal ezzel az egy igevel: σωματικῶς, *allattya ſerint*, el forditttya. Mert ezzel, az mint mondam, az ket kűlőmbőző termeſetnek el elegyedeſe nelkűl valo eggyeſűleſe jelentetik az Chriſtuſnak egy ſemelyeben *Rom: 9. v. 5.* De az Ur Iſten lakik az Iſraelitakbā, Sionban, Templomban *Sacramentali unione*, jegyzes keppen valo eggyeſſeggel, ugymint az ſentekben *virtutis & efficacitatis communicatione*, joſaginak es hathatoſaganak kőzleſevel, Sionban es az Templomban *Symbolo præſentiæ*, jelen léténekjelevel. Hamis hat az Enyedi okoskodaſa.

Az Iſtennek lakaſa Iſraelben, Sionbā, es az Templomban.

III. Exige: κατοικεῖν, Lakni, *nem örökke valo meg eggyesüleſt jegyez, hanem Lakaſt, meg maradaſt. Ha pedig örökke valo eggyesuleſt jegyez, tehat az hivekkel is örökke eggyesult Iſten. Mert ő bennek is lakik Ioan: 14. v. 23. 1. Ioan: 3. v. 24.*

F. Hamis az *Antecedens*. Mert tudhattya azt Enyedi, hoģ valamely ſonak jegyzeſet az hatarozza megh, az mi ő rolla mondatik. Immar ha meg nezed mi mondatik erről: *Lakozik*, fel talalod, hogy őrőkkevalo eggyeſűleſt jegyezzen. Mert valakiben az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint lakik, abban az Iſtenſegnek az emberſeggel őrőkkevalo eggyeſűleſe vagyon. Az ſent Ianos iraſabol elő hozot pelda ezt nem rontya. Mert az hivekben lakik az Iſten az ő ajandekival es hathatoſagaval, kikről meg kellet volna Enyedinek mutatni, hogy az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint bennek laknek mint az Chriſtusban. Mellyet hogy nem tehetett, csak réſt keres az igaſſag elől valo el ſaladaſra.

IV. Szent Pal nem Iſtent, vagy Iſtenſeget mond lakni az Chriſtusban, hanem az Iſtenſegnek tellyeſſegét.

De az Iſtenſegnek tellyeſſege nem Eſſentiat, *allatot, hanem* Qualitaſt, *allapatot jegyez, melly az Iſtennek draga ajandeki, es az Sz: Leleknek bekeſegét Eph: 3. v. 19. Bizony ſent Pal azon* Pliroma *val, tellyeſſeggel él, mint az kővetkezendő igikben-is Ioan: 1. v. 16. Hat az hivek örők Iſtenek.*

F. Hamiſſan ſaggattya megh Enyedi azt, az mit ſent Pal

mond az Chriſtusban lakozni. Mert nem csak Iſtenſegnek tellyeſſeget mondgya lakni az Chriſtusban, hanem *Az Iſtenſegnek minden tellyeſſegét*, még pedig *allattya ſzerint*. Hozzó Enyedi csak egy iraſt elő, a melyben igy mondaſſek az Iſtenſegnek tellyeſſege lakni az hivekben. Eggyetlen eggyet bizony ſoha nem hozhat. Mondgya tehat, hogy mas az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſzerint: mas iſmet az Iſtennek tellyeſſege ajandekozaſa ſzerint. A maz allat ſzerint valo Iſtenſeg, mellyet igy mutat meg 2. *Tim*: 3. v. 16. *Iſten jelent megh az teſtben*, es igy akar Iſtent mondgy, akar allat ſzerint valo Iſtenſeget eggyet teſzen. Imez pedig, Iſtennek tellyeſſege, az Iſtennek ajandeki, minemű tellyeſſeget az Ur Iſten öntőt az ő hiveiben *Eph*: 3. v. 19. *Be tellyeſedgyenek Iſtennek minden tellyeſſegevel*. Ladde nem mondgya: Az Iſtenſegnek minden tellyeſſegevel allattya ſzerint, hanem Iſtennek minden tellyeſſegevel, az az, ajandekival.

Igy azert negy *terminuſ*okat gázolt őſſve Enyedi az ő Argumentomaban, mellyeket lelke iſmereti ellen zavart őſſve. Azert nem Egy allatuak az hivek Iſtennel: Mert nem minden tellyeſſege lakik ő bennek az Iſtenſegnek allattya ſzerint, hanem csak az Iſtennek minden tellyeſſege ajandekozas ſzerint.

V. Nem alhat meg. Mert az mi az első iget illeti, hogy rendel ſzöllyunk mindenekről, ez: Minden, *az hivekről is mondatik Eph*: 3. v. 19. 1. *Cor*: 1. v. 4.

F. Soha ember ſemtelemb alnakſagot nem halhatott ennel az iraſnak meg veſtegeteſeben. Micsoda ez az ige ő magaban: *Minden*: Angyalokrol, őrdőgőkről, ökörről, Loorol mind mondathatik ez ő magaban. Hogy nem teſſed hat utanna micsoda Minden az, az mi az hivekről ugy mondatnek mint az Chriſtuſrol? Szent Pal *Eph*: 3. v. 19. Iſtennek minden tellyeſſegét mondgya az hivekről. De mas az Iſtennek minden tellyeſſege, ajandekok: mas az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſzerint, Iſtenſeg allattyaban. Iſmet 1. *Cor*: 1. v. 4. *Minden beſſeddel es értelemmel be tellyeſedgyetek*. Hol itt az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſzerint? Meg fogtuk am itt valoban Enyedit. Mert nem talalhat réſt az igaſſag előt.

VI. Semmit nem kulömböz, akar Theotis, *akar* Thiotis *legyen. Mert Rom*: 1. *az Iſtennek* ſubſtantia *jarol mondatik. Az Görög Bölcsek ezt nem tudtak, hanem az Theologuſok talaltak.*

F. Hogy ha az Szent Pal meg nem hatarozta volna micsoda Iſtenſegnek tellyeſſegeről ſollyon ő ezzel: σωματικῶς, *allatſzerint*, lehetne valami ſine az Enyedi csavargaſanak. De hogy illyen nyilvan megh hatarozta, heaban valo minden velekedeſe. Bizonyoſok vagyunk az *res*, dologh felől, mit vetekedik tehat ez igek felől? Sem az Könyv-nyomtatonak ſunnyadozaſa, ſem valami tudatlan Ironak iraſa, ſem az Theologuſoknak talalmanyok, ſem Beza forditaſa miat nem forditatot el ez az Szent Pal mondaſa, Iſtenes igiből, Iſtenſegnek igijere, hanem egyeneſſen, vilagoſſan az mint az dolog kevanta, ſ. kevannya, ugy es azkeppen meg tartatot. Mert őrőkke aldando Iſten jelent meg az teſtben, az ki nem Iſtenes csak: Mert nem ajandek ſzerint valo Iſten, hanem azon Iſtenſeg. Mert termeſzet ſzerint valo Iſten.

VII. Engedgyuk megh, hogy nem Accidenſer, *de* Subſtantiat *jegyez, de az* Pleroma Theu, *Iſtennek tellyeſſege, ezzel*: Pleroma Theotitus, *Iſtenſegnek tellyeſſege eggyet teſzen. Mert ez ige* Theos *allatot jelent.*

F. Mas Enyedi az Iſten, mas annak az ő tellyeſſege. Az Iſten lelki allat, vegheteſen, őrőkke valo. Ennek az allat ſzerint valo Iſtennek az ő tellyeſſege nem egyeb, hanem az ő ajandekinak bőſege, mellyet az hivekre ki önt *Eph*: 3. v. 19. De nem mas az Iſtenſeg es az ő allat ſzerint valo Iſtenſege. Mert laddé, nem mondgya: Ő bennelakik az Iſtenſeg, vagy Iſtennek tellyeſſege, hanem az Iſtenſegnek minden tellyeſſege, még pedig allattya ſzerint. Micsoda pedig az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſzerint egyeb, hanem valami az Iſten az ő Iſtenſegenek allattyaban; Hamis azert hogy az Iſten tellyeſſege, ezzel: Iſtenſegnek minden tellyeſſege azon egy volna. Ez az oka ez miert Iſtennek mondgya maſut ezt az Iſtenſegnek Minden tellyeſſegét 1. *Tim*: 3.

v.16. *Rom*: 9. v. 5. es Megh ſentelő Leleknek *Rom*: 1. v. 5.

VIII. Ha az Iſten egeßlen mondatik az hivekben lakni mint az Lelek az teſtben, mikor Iſten erejet hennek ki mutattya, es abbol jelen lenni mondatik, tehat az Chriſtusban-is, ugy ö benne Hatalmat, erejet meg mutatvan. De az elsö igaz. Ergo &c. *Pſ.* 139. v.8. *Act.* 17. Itt ſamtalant gyűgyög az Iſtennek jelen leteről: az Leleknek az teſtben valo letenek modgyarol, mellyek nem ide valok.

F. Nem igaz az *Conſequentia*, kövétkezes. Mert mas Iſtennek az hivekben lakni ajandek, hatalma, es ereje ſerint: mas az Iſtenſegnek minden tellyeſſegenek az Chriſtusban allattya ſerint, mint immar megh mondottam. Nincsen-is itt minekünk az Iſtennek az hivekben valo lakaſanak modgyarol ſonk: Mert azt az ſent Pal itt nem forgattya, hanē az Iſtenſegnek Minden tellyeſſegenek az Chriſtusban allat ſerint valo lakaſanak, vagy létének modgyarol, ugy à mint oda fellyeb meg magyarazam. Mi azt mondgyuk, hogy az melly örökke valo Lelek altal magat az Chriſtus Attyanak az aldozatra fel vitte, az ez, az Iſtenſegnek minden tellyeſſege az Chriſtusban allat ſerint. Ez ellen kell vala Enyedinek csatazni, ſ-el megyen, es az Iſtennek az hivekben valo lakaſanak modgyarol diſputal. Mi kőzi annak ide, holot tudgyuk, hogy ajandeki ſerint lakik azokban. Mutaſſa meg azert egyeneſſen, hogy az Chriſtusban az Iſtenſeg Ajandek, es hogy az Iſten ajandeka ſerint lakjek csak az Chriſtusban? Mert mi ő neki csak ez igecskeből is: σωμαϖικῶς Teſt ſerint, Allat ſerint, valoſagoſſan meg mutattyuk, hogy nem ajandeki ſerint, de ugyan Iſtenſegenek allattya ſerint Lakik az Chriſtusban.

IX. Ha az Apoſtol ez igevel: Somaticós, *csak valaſtaſt akar tenni az Chriſtusban es az hivekben Iſtennek valo lakaſa közöt, tehat nem Allatot jelent. De az elsö igaz. Mert azt akarja, hogy nem arnek keppen, leiki modon, reſſ ſerint, hanem böſegeſſen lakik az Chriſtusban. Honnan bizonyitod? Col:* 2. v. 17. *Heb:* 10. v. 1. *Azert Iſtennek az Chriſtusban valo lakaſa es az Prophetakban nem külömböz* ſpecie, *ſed tantum gradibus, ſecundū*

plus

plus & minus. *Mert amaz homalyos, vekony volt, de ez kifejezet es böſeges.*

F. Hamis az *Conſequentia*. Mert az Apoſtol az Iſtenſegnek minden tellyeſſegenek az Chriſtusban valo lakaſat ellenében veti, minden egyeb Iſten lakaſanak az hivekben, valamellyek voltanak es lehetnének, Eleb pedig *Object:* 7. meg engedéd. hogy az Iſtenſegh nem *Accidenſet*, hanem ugyan *Eſſentiat* jegyezzen, mint ſinten ez: θεὸς, *Rom:* 1. v. 20. Hat hogy hogy jegyezhetne ez ige: σώμαϖικῶς, *Teſt ſerint* valami *Accidenſet*, le vegő történendő dolgot?

I.

Vallyuk, hogy ſent Pal kűlőmbſeget mutaſſon az Iſtennek az hivekben valo lakaſa, es az Iſtenſegnek Minden tellyeſſegenek az Chriſtusban valo lakaſa közöt, de olly kűlőmbſeget, az minemű vagyon Iſten es az emberek közöt: Iſtenſegnek allattya, es az ajandekok között. De az Iſtenſegnek allattya es az ajandekok közöt, nem árnyek keppen, ſem *Graduſok* ſerint valo kűlőmbſeg vagyon, hanem úgan *realis*, valoſagos. Hat amaz közöt-is.

II.

Mi közi ide az Arnyeknak ſ-az Teſtnek? Szent Pal *Col:* 2. v. 17. & *Heb:* 10. v. 1. ellenben veti az O Teſtamentumbeli Ceremoniakat az Uy Teſtamentumbā levő valoſaggal, ſ-azt mondgya, amaz Arnyek: az Teſt Chriſtuſé. Hat ha arnyek keppen volt az Szentekben az Iſtennek lakaſa, bizony az Chriſtusban σωμαϖικῶς, allat ſerint valo valoſagban. Hamis hat ez fundamentumbol, hogy csak *Gradibus*, Rendek ſerint valo kűlőmbſeg volna az Iſtennek az hivekben es az Iſtenſegnek minden tellyeſſegenek az Chriſtusban valo lakaſa közöt. Mert *ſpecie*, nyilvan, valoſagoſſan kűlőmbőz.

III.

X. Ha ez ige: Teſt, *annyit teßen mint, Paraßt, Temerdek, hat itt-is annyit teßen mint Temerdeken. Paraßti modon lakik az Iſtenſeghnek tellyeſſege az megh feßult Chriſtusban, az az, akar mint ſtillye ez vilag. De az elsö igaz. Rom:* 1. *Ioan:* 1. *hogy az Teſt ugy véteſſek.* Ergo, &c.

Enyedinek temerdeken Paraſzti modon lakik az Iſtenſegh az Chriſtusban

F. Soha kereßtyen ſem temerdek, Paraßti hazug magyarazatot, ennel nem latot, fűle ſem hallott. Mert az Iſtenſeg-

nek

nek Minden tellyeſſege: nem Paraßt dolog Mert mindenek felet őrőkke aldando felſeg *Rom*: 9. v. 5. Nem temerdek dolog. Mert Lelki allat- Azert hogy hogy lakhatik az Iſtennek tellyeſſege ſ- Lelki allattya az Chriſtusban Temerdek, Paraßti modon? Hol vagyon itt csak egy pontnyi emlekezet arrol, hogy ugy véltek volna az emberek lakni az Chriſtusban Paraßti, Temerdek modon? Eleg feleletet hallottal ott az hova igazitaß *Rom*: 1. *Ioan*: 1. Bolondſag ez vilagnak az Euangeliumnak prædikallaſa: Bolondſagé az Chriſtusban lakni az Iſtenſegnek Minden tellyeſſegenek allattya ßerint, az mint ez vegre ezen peldat elő hoztad? O, ô, megh vakult elme! Bizony amaz Pogan Centurional alab valok ez moſtani Samoſatenicuſok: az, azt mondgya latvan az csudakat: *Bizony ez Iſtennek fia vala Matt*: 21 v 54. Im Enyedi azt mondgya, hogy Paraßti modon, Temerdeken lakot az Iſtenſegnek minden tellyeſſege benne, az az, akar mint itilyek az emberek. De nem erdemel tovabba valo feleletet. Mert mind az *Antecedens*, mind az *Conſequens* hamis, iras kivúl valo.

XI. Mert az Szent Lelek teſti abrazatban ßallot az Chriſtuſra. Holot azert az Iſtenſegnek tellyeſſege nem egyeb hanem az Szent Lelek, az Szent Lelek teſti abrazatban ßallot az Chriſtuſra. Hat illendőképpen mondgya az Apoſtol, hogy az Iſtenſegnek tellyeſſege Lathato abrazatban ßallot az Chriſtuſra.

F. Ez meg ollyan mint az első, melynek értelme ez: Az Szent Lelek teſti abrazatban ßallot az Chriſtuſra: Azert az Iſtenſegnek minden tellyeſſege Teſt ßerint lakik az Chriſtusban. Mellyet mi jo értelemmel megh engedhetünk. Mert valaminemű valoſagos ßemely volt az, az ki Galamb formaban ßallot az Chriſtuſra, ollyan valoſagos ßemely az, à Fiu is à ki allattya ßerint nem egyeb, hanem á mi az Iſtenſegnek minden tellyeſſege. Ezkor pedig az Sz: Lelek, nem az Iſtenſegnek tellyeſſegevel tőlté be az Chriſtuſt, mint Enyedi almodozza, hanem az Atya Iſtennek az Egből valo bizonſag tetelét erőſſité az Szent Lelek Chriſtuſra valo ßallaſaval, es bizonſagot tőn arrol, hogy az, az Iſtennek egyetlen egy ßülőt fia *Ioan*: 1. v. 14. Hogy pedig az Szent Lelket az Iſtenſegnek Minden tellyeſſegenek mondgya Enyedi, igaz. Mert az Szent Lelek ollyan termeßet ßerint valo Iſten, es bizonyos ßemelly az Iſtenſegnek allattyaban mint az Atya es az Fiu. De hogy csak Ajandek volna, mint Enyedi almodozza, hamiſnak lenni mutattam 1. *Cor*: 12. v. 11. Azert az *Teſt ßerint* itt nem azt teßi, hogy az Galamb formajaban lathato keppen ßallot az Chriſtuſra, az az, Paraßti modon, temerdeken, hanem Allattya ßerint valoſagoſſan.

De mind ezekben az magyarazatokban ſem bizhattya dolgat ſ-magat Enyedi, maſra vetemedik.

XII. Az előbbi beßedenek Correctio *ja ſ-mentője ez: Mint ha mondaná: Hogy teſti modon es temerdeken ßollyak az Paraßt-Jaggal, az mint mi teſti goromba emberek ßoktunk Iſten felől ßollani. Mert Eſ*: 66. Micsoda hazat csinalt ennekem.

F. Hogy még csak gyanoja ſem lehet itt az *Correctio*nak ſ-beßedenek meg rantaſanak, az Apoſtol tanitaſanak folyaſa mutattya megh. Mert ſem virgula, ſem pont, ſem ſemmi egyeb *Correctio*nak, beßedenek megh rantaſanak jele ſohol nincsen. Mert az Apoſtol az Iſtenſegnek Minden tellyeſſegenek à Chriſtusban valo lakaſanak modgyat irja meg: Hóg hogy lakik az Iſtenſeghnek Minden tellyeſſege az Chriſtuſban? σωμαϖικῶς, allat ßerint, hogy tudni illik ez egy ßoval minden eretnekſegeknek nyakat ßakaßtaná az Apoſtol, kik csak fél Iſtennek vélnék à Chriſtuſt. Hat annyit teßen, mint ha mondaná: Ne véllyétek azt, hogy en valami csupa emberről ßollyak az Chriſtuſrol, vagy mint valami ajandekokkal bőſegesbē fel éppittetet fél Iſtenről, vagy Iſtenes ember Chriſtuſrol, hanem igaz termeßet ßerint valo Iſtenről, ugy mint kiben nem ajandekozas ßerint, ſem nem reß ßerint lakik az Iſtennek tellyeſſege, hanem ugyan Allattya ßerint valahol mi tellyeſſege vagyon az Iſtenſegnek. Azert illyen Chriſtus elegh nektek idvőſſegtekre. Mi kőzi ide az Eſaias mondaſanak, holot ez az igaz értelme.

Hamis azert az Enyedi allataſa, hogy az Iſtenſegnek minden tellyeſſege csak ajandekot jegyezne. Mivel pedig hóg

az fundamentum hamis, valamit rayta éppit, az-is merő hamisság.

XIII. Engedgyük meg nekik (noha merö hamisság) hogy ez ige: ő benne, *es amaz:* Test ſerint, *az Chriſtus emberi termeſetit jedzi, de kerdgyük mi modon az Iſtenſegnek tellyeſſege? Bizony ezek közzül valamellyiket vallaniok kell.*

Az Iſtenſegnek tellyeſſege avagy amaz harom ſemellyeknek közönſeges eſſentiaja, *allattya; avagy az Iſtennek örökkevalo Igeje: vagy az Atyanak ſemellye: vagy az Szent Leleké.*

Nem amaz közönſeges eſſentia, *Iſtenſeg: Mert az Haromſag teſtesült volna meg.*

Nem az Ige. Mert az veghetetlen Iſtenſeg az kis teſtben nem ſorittathatott.

Nem az Atyanak, ſem az Szent Leleknek ſemellye, mint az ellenkezök vallyak.

Tehat az Iſtenſegnek minden tellyeſſege nem Iſteni allatot jegyez.

F. Mivel hogy ſemmi erőſſeget nem talalhata maganak Enyedi ezkedig valo csavargaſaban; ezokaert az vak okoſſagnak folyaſahoz fog. De ne pipiskedgyek ebben-is az ő gyűgyögeſeben hannyuk meg.

Az Iſtenſeghnek tellyeſſege az harom ſemellyeknek köz *eſſentia*jok, allattyok, de ugy hogy az, az *Communis eſſentia deitatis*, közönſeges allattya az Iſtenſegnek, mind az harom ſemellyekre *determina*ltatott, megh hataroztatott; az Atyara hogy ſűletetlen: az Fiura, hogy az Atyatul ſűletett: az Szent Lelekre, hogy mind az kettőtül ſarmazott; es igy az Atya *ſuum eſſe perſonale*, az ő ſemellye ſerint valo létében vagyon az Iſtenſegben, ugy, hogy ő nem Fiu, ſem Szent Lelek: Az Fiunak-is azon köz Iſtenſeghben ſemellye ſerint valo léte vagyon az ſűletes altal, ugy, hogy nem Atya ő, ſem Szent Lelek: Az Szent Leleknek az ő ſemellye ſerint valo léte, vagyon azon köz Iſtenſegben az ſarmazas altal, ugy, hogy nem Atya ő, ſem Fiu. Immar holott az Fiunak vagyon ſemellye ſerint valo léte az Iſtenſegben: ez ő ſemellyeben öltözte fel az teſtet, ugy, hogy ſem az Atya, ſem az Szent Lelek, ſem az közönſeges Iſtenſeg, hanem az Fiu az közönſe-

ges Iſtenſegben. Holot azert az Iſtenſeg *non differat* τῷ ἔναι, *ſive ſubjecto à perſonis*, nem külömböz à ſemellyektől allat ſerint, es holot közönſeges *terminu*ſſa az ſemellyeknek, ugy hogy mindenik ſemellye, egeſlen az Iſtenſegnek minden tallyeſſege; ez okaert mondatik, hogy az iſtenſegnek Minden tellyeſſege lakik az Chriſtusban allattya ſerint, es nem az Atyanak, vagy az Szent Leleknek ſemellyenek minden tellyeſſege, az mint Enyedi almodozza. Azert az örökkevalo Ige Fiu, az Iſtenſegnek minden tellyeſſege annyiban, az menyiben ő ſemellye ſerint vagon az Iſtenſegben, mely ſerint egyenlő Iſten-is az Atyaval *Phil*: 2. v. 6. es az Iſtenſegnek minden tellyeſſegeben levő Fiu az, az ki az teſtben lakik mint ezen Szent Pal 1. *Tim*: 3. 16. Iſtennek mondgya az teſtben lenni. De ezzel az merhetetlen, veghetetlen Iſtenſegnek allattya, nem rekeſtetett ugy az Chriſtusnak kicsin teſteben hogy azon kivül nem volna. Mert ő maga ſava ez: *En ti veletek vagyok mind vilag vegezetiglen. Matt*: 28. v. *ult.* Vagy emberſegeben, vagy Iſtenſege ſerint. Nem Emberſege ſerint. Mert az lehetetlen. Hat Iſtenſege ſerint, mint az Napban vagyon az ő vilaga, de azert ez ſeles vilagra ki terjeſti Igy azert az első utã az harmadik *Propoſitiot*, *Nem az Ige*, tagadgyuk, es ekkeppen meg magyarazzuk: az mit az tőb agairol beſelget Enyedi, ez fundamentumbol könyű megh vetni Mert iras kivül vak okoſſagnak hamis itileti, kire nem tartoznank meg felelni, ugy mint az okoſſagnak bolondſagara 1. *Cor*: 1.

XIV. Ha az ellenkezök magyarattya igaz volna, micsoda Conſequentia *leſſen ez: Az Chriſtusban jarjatok, es ne engedgyétek hogy megh csalattaſſatok az heaban valo Philoſophia altal: mert az örök Iſtenſeg az Chriſtus emberſegevel eggyesült megh?*

F. Micsoda *Conſequentiaé*? Az, az minemű az Iſten Lelkének tetſet. Mert az Szent Pal 1. az ő inteſenek fundamentomat teſi fel ez igikben: *Senki titeket meg ne csallyon.* 2. Az csalogato veſetſegeket ſamlallya elő. 1. Az *Philoſophia* 2. az emberi talalmanyok, mellyeket ſumma ſerint meg hamiſſit ez igevel: *Es nem az Chriſtus ſerint verſ*: 8. Eddig va-

lo beſedenek adgya okat ebben: *Mert az Chriſtusban lakozik az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint verſ: 9.* Az *Conſequentia*ja az Apoſtolnak igen illendő. Mert valaki az egy Chriſtuſſal, ki igaz Iſten es igaz ember meg elegeſik, annak ſemmi nelkűl valo ſűkſege nem lehet: elegh Philoſophia ez: nem kell ehez emberi talalmany. Mi gáncsot talalſ ebben Enyedi? Azté hogy az Apoſtol az te rut meg ſententiaztatott mételyeſedet elmed ſerint nem ſol? Igy azert itt-is az igaſſag előt nem ſaladhattal el.

SZENT PALNAK

THESSALONICABA IROT LEVELEI.

I. Theſ: Cap: III. v. 2.

Az Iſten pedig es az mi Atyank, es az mi Urunk Ieſus Chriſtus vezerellye az mi utunkat ti hozzatok.

II. Theſs: Cap: III. v. 5.

Az Ur pedig igazgaſſa az ti ſiveteket, az Iſtennek ſerelmere, es az Chriſtuſnak bekeſeggel valo el varaſara,

Könyőrőg az Apoſtol kivalt-keppen az első mondaſaban azon, hogy az Ur Iſten el forditvan az ſok akadalyokat ő előle, niſſon utat ő neki, es legyen vezere ſ Hadnagya utanak az Theſſalonicabeli hivekhez. Ki legyen pediglen az, az kinek kőnyőrőg, ez alkalmatoſſaggal meg irja, es azt mondgya: *Az Iſten, ki az Atya, es az Ieſus Chriſtus, ki az Atyanak fia,* az harmadik ſemelt az maſik mondasban jelenti megh *ab effectu*, az ő ajandekitul vagy hathato erejetől. Mert az ajandekoknak ſ- Szeretetnek-is, es bekeſeggel valo varaſnak az Szent Lelek meg adoja ſ-ſerzője *az kiben mint akarja* 1. *Cor:* 12. *v.* 11. az mellyert *Erőſſegnek es ſenvedeſnek lelkenek* mondatik, *es az Leleknek gyümölcse az ſeretet. Gal:* 5. *v.* 22. Melyben az imadando Szent Haromſagot ki nezhetni es lathatni-

I. Mely nevetſegeſek ezek? 1. Mert az Iſteni Név csak az Atyat illeti. 2. Mert minden helyeken öſſve ſerkeztetve mondatik az Chriſtuſnak neve, az hivek Iſtenenek nevevel. 3. Mert az ket igenek csak egy Articuluſſa vagyon. 4. Az maſik mondasban csak nevezeti az Szeretetnek es az Tureſnek.

F. Mely nagy Iſteni karomlas, ſemtől ſemben fel tenni az Atyaval, Fiuval es Szent Lelekkel meg mutattyak az kereſtyen vilagnak kőzőnſeges Conciliomoknak ſententiai, mellyekben Atkot vertenek az fejekhez mint Eretnekeknek, kiről oda alab.

1. Hamis, hogy az Iſteni Név csak az Atyat illeti. Mert valaminemű Iſten az Atya az ő Iſtenſegeben, ollyan az Fiu es az Szent Lelek, az mint ezkedig te ellened meg mutogattam. Azert *Nominata una perſona deitatis nominantur & reliquæ.* Mert ha eggyiket emlited az Iſtenſegben levő ſemellyeknek, emlited az ketteit-is az egyben. Mert az Atya ſoha nē volt Fiu nelkűl: az Fiu-is Atya nelkűl: ſem az Atya ſem az Fiu Szent Lelek nelkűl Ez az oka az miert az Apoſtol az Iſteni Nevet, elsőben *abſolutè*, egy altallyaban emliti, az utan az ſemellyeket ſamlallya elő.

2. Hogy egyenlőben emlitteſſek az Atya az Fiuval, abbol tetſik meg inkab Egyenlőſegek Iſtenſegekbē, mint *Gal:* 1. *v.* 1.

3. Azont mutattya az ket igenek egy *Articuluſſa*-is.

4. Hamis, hogy csak *Epithetom* nevezeti volna az Szeretetnek es Tűreſnek. Mert kije legyen az ſeretetnek, es kije legyen az Tűreſnek igazgataſa, az mutattatik meg? Az Urré. De à Szeretetnek es Tűreſnek igazgatoja ſ-első meg ſerzője az Szent Lelek az mint meg tetſik 1. *Cor:* 12. *v.* 11.

II. De engedgyük meg hogy igaz: mi sülki belölle? Nem az bizonyittatik, hogy az Isten az Atya az Iesus Christus egy legyen allattyaban: hanem hogy az Isten az Atya, es az Iesus Christus vezerellye: mas pedig vezerelni, mas Egy allatunak lenni.

F. Hogy meg engeded kételenit az igasság. Ebből pedig nem hogy ki nem sül az Atyanak, Fiunak, es Szent Leleknek semellye es egyenlő Istenfege, az mint te nem segyenled hamisan ugy mondani, de sőt ugyan meg czafolhatatlanul meg erősittetik. Mert ha egyenlő az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek cselekedetek, es egy az Pal Apostol utanak igazgatasaban, tehat allattyok-is egy. Mert az haromnak egyenlő cselekedetiből mehetś ertesere annak, hogy noha *harman vadnak* ezek *az Atya, az Ige, es az Szent Lelek: de azert az harom egy*, tudni illik, Istenfegeben. 1. *Ioan*: 5. *v.* 7. De hogy egyenlő legyen az haromnak cselekedetek, mind gyaraſt az Biblianak első kezdetiben meg mutattuk, es az utan rendel. Tagadd Enyedi, hogy sem az Atya, sem à Szent Lelek nem igazgatta az Pal utat? Nem tagadhatod. Tagadd azt-is, hogy sem az Atya, sem az Christus nem igazgattya az hiveknek sivőket az Szeretetre es az Türesre? Azert hogy Urat, *Istent*, es *Christust* emlit sent Pal, meltan hozzuk ki abbol az Istenfegben levő harom semellyeket.

III. Az egy cselekedetre gyakorta többen gyülnek, de nem egy arant, mint Isten cum secundis causis, *utanna valo okokkal, mint itt-is* 1. *Thess*: 2. *v.* 10. *Ti vattok bizonsagim es az Isten.*

F. Gyakorta: hat nem mindenkor: azert itt-is nem serkeztetik Isten őtve *cum secundis causis*, utanna levő masod okokkal. Azon egy cselekedethez fognak az Atya, Fiu, es Szent Lelek, de ugy mint egyenlők Istenfegekben, es mindenhato erejekben mint im itt. Mert az Fiu es az Szent Lelek, nem Isten utan valo erőtelen masod okok, mint Enyedi véli, hanem az Atyaval elsső s-fő oka minden Isteni cselekedeteknek az Fiu es az Szent Lelek.

Az bizonsagilletlen. Mert mas az Isten bizonsagh tetele Palnak artatlan eleteről: mas az Thessalonicabelieké. Mert Isten az sivet nezi: az emberek csak az külső maga viseleſt.

Az Isten siveknek vilsaloja: az emberek romlandok, es az Itilet tetelben fogyatkozottak. De nem az Fiu es az Szent Lelek az Atyaval. Hat hamisan illeti ezt Enyedi ide.

IV. Az haromnak Consensusa, Eggyesſege jelentetik itt, nem Istensegeknek egyenlősege.

F. Mint ha ez haromnak eggyesſege nem azon egy Istensegben valo Isteni semellyekre volna, es nem egy kut főből sarmaznek? Meg is mutattuk immar, hogy az utnak igazgatasa kőz cselekedetek az harom Isteni semellyeknek, mint az teremtes *Genes*: 1. *v.* 1. es az Ujonnan valo sűles 1. *Cor*: 6. *v.* 11. *Act*: 16 *v.* 6. Az Szent Lelek nem eresti Asiaban az sent Palt. Hat ő az ut igazgato. Hamis azert az mit Enyedi csereg, hogy az Ur munkalkodot, az Isten es à Christus semmit nem az Pal utanak igazgatasaban.

V. Az masik irasban semtelenbek Mert hol ott az haromnak Eggyesſege, Egyenlősege, Istensege csak egy makssemnyiben-is. 1. *Mert az cselekedet csak az Uré.* 2. *Az fő ige csak egy Ur, kire nem ragasthatni az Isten es az Christus nevet.* 3. *Az Czél, es az Lövő azon egy lenne. Ezert lesené azon egy allatu?*

F. Tisztullyanak el hat ez illyen hazugsagok es hiytsagok. Szemtelembnel semtelemb az, az ki az egesś kereśtyen vilagot semtelennek meri az Igasságnak vallasaert mondani. Mert hogy az Haromnak Egysseget, Egyenlősseget es Istensséget kevanod tudni, nem eleggé az orrod előt volte ezkedig? De hogy ide terjek, Kicsoda az igazgato Ur? Isten. Kicsoda az, az kinek seretetire igazgat? Isten. Kicsoda az, az kinek bekeseggel valo varasanak türesere igazgat? Az Christus. Mas azert semellyeben az igazgato Ur, mas az kinek seretetire igazgat, mas az kinek bekeseggel valo varasara. Avagy nem harman vadnaké az bizonsagh tevők az Menyben az Atya, az Ige, es az Szent Lelek azon egy Christusrol? Az Christus pedig őrők Isten. De még-is azon az Czel, es azon az Lővő. Mert *ez harom egy* 1. *Ioan*: 5 *v.* 7. Tisztullyanak ki tehat ez illyen rut eretnekſegek es hazugsagok, az minemüeket az Szent Haromsagh ellen tesnek az Eretnekek.

SZENT PALNAK

TIMOTHEVSHOZ IROT LEVELE.

I. Timoth. Cap: III. v. 16.

Es minden versenges nelkül az mi hitünknek nagy titka ez: Isten meg jelent az testben: meg igazittatot lelekben, meg lattatott az Angyaloktol &c.

NYILvabban valo tanitast alig tehetet volna ennel az Apostol az Christusnak személyeről. Mert elősőr világos tanubizonsag tetelünk vagyon az ő ket termeszetiről: Mert igaz Istennek es igaz embernek vallya: *Isten jelent meg az testben.* Masodsor, ez ket termeszeteknek külömbsege mutattatik meg ebben, hogy *Isten*nek mondgya, mas felől ismet *testben* valo megjelenest. Harmadsor, az személyeknek egysegét jelenti, holot ugyan azonnak mongya: *Ki mikor Isten volna testben jelent megh.* Hogy pediglen ne velnők ezt valami ollyan közönseges jelenesnek mint Isten gyakorta az hivekben megjelent, *Titoknak* mondgya, hogy à ki merhetetlen, veghetetlen Isten, az testben jelent megh eggyesölven az testel.

Valaki az ßent irasban absolutè, *egy altallyaban Istennek mondatik, az, termeßet ßerint valo Isten. Mert soha semmi teremtett allat ugy Istennek nem mondatik.*

De az Christus itt egy altallyaban Istennek mondatik. Mert itt nem az Atyarol vagyon ßo, hanem arrol az Emmanuelröl, velünk lako Istenröl, ki testé leven mi közöttünk mulatott. Ioan: 1. v. 14. Matt: 1. lassad.

Azert az Christus termeßet ßerint valo Isten.

Valaki az Atyak közzül valo test ßerint, de Istensege ßerint mindenek felet örökke aldando Isten Rom: 9. v. 5. annak ßemellyeben ket külömbözö termeßet vagyon. De im à Christus az Atyak közzül valo test ßerint: Istensege ßerint örökke aldando Isten. Mert ez az Isten jelent megh az testben, azt mondgya ßent Pal. Azert az Christus ßemellyeben két külömbözö termeßet vagyon.

Bannya ezeket Enyedi es azt mondgya:

I. Az regiek itt semmi effele dolgot nem talaltak. Ezek pedigh az Görög es meg valtozot igiket kaptak fel.

F. Az mikeppen az O Testamentum az Sido bötüben magan hiteles: azkeppen az Uy Testamentum az Görögh bötüben. Mert Görögül irattatott az Apostoloktul: Azert hamissan vadolod à mi Doctorinkat, hogy az Deakbol Görögre: az folyamrol az kut före sietnek es onnat bizonyitanak. Nem-is bizonyithatod te azt meg, hogy itt meg valtozot volna az bötü.

II. Az Apostol czellya azt mutattya, hogy itt az megh jeleneßröl, Meg igazulasról es egyeb dolgokrol ugy kell erteni, es magyarazni, hogy ne az Isten allattyanak megiraßa, hanem az kereßtyeni tudomannak meltosagara es ajanlasara nezzen.

F. *Per inversionem*: sőt azert vagyon tanitas itt az Christusnak Istensegeről es megh testesüleseről, hogy az kereßtyeni tudomannak meltosaga nagyob lehessen, es ajanlattathassek. Mert, kerlek, micsoda meltosaga lehetne az kereßtyeni tudomannak, hogy ha annak Authora, megh szerzője, s-ki nyilatkoztatoja felsö fő s-meltosagbeli mint Isten nem volna? *Author enim conciliat scripto authoritatem.*

Fel tött czellya az Apostolnak itten ez: hogy intse az Timotheust tißtire, melyben hogy igazan el jarhasson, az igazgatasnak modgyat az ö irasabol vegye. Erre argumentomot hoz elö. 1. Mert forgolodik Istennek hazaban. 2. Mert élö Isten haza. 3. Mert oßlopa es erössege az, az igassághnak. Ez alkalmatossaggal teriti beßedet az kereßtyeni tudomannak *commenda*lasara, es mellyik legyen az, az igasságh, melyre az Ecclesia, az Isten haza tamaßkodik, megh mutattya: es azt egy kis elöljaro beßedet teven, commendallya.

Az pedig ez: *Iſten jelent megh az teſtben.* Ez az első tökelletes igaſſag, melly az kereſztyeni tudomannak authora, megh ſerzője es ki jelentője. Mert ez őrőktűl fogvan az Atyanak kebeleben leven, de az időnek tellyeſſegeben az teſtben megh jelenven *Gal:* 4. *v.* 4. hirdete ki mi nekünk *Ioan:* 1. *v.* 18. Tehat holot ennek az kereſztyeni tudomannak Authora, megh ſerzője es ki nyilatkoztatoja legyen az teſtben megh jelent bizony őrők Iſten, felette meltoſagos à kereſztyeni tudomany az elő Iſtennek hazaban.

Vagyoné ez ellene az ſent Pal tanitaſanak czellyanak? Avagy nem inkab annak tökelletes igaſſagban valo eggyeſſegereé?

III. Engedgyük meg hogy az megh teſtesüleſről kell ertenünde el nem kerölik ſoha eggyiket ennek.

Az Iſtenen ertik vagy az Haromſagot: vagy az Haromſagnak közönſeges allattyat: avagy az Chriſtuſt egeſſlen: avagy az Chriſtuſnak Iſteni termeſetit. Ha az elsöt mondgyak, tehat, az Haromſag teſtesült meg. Ha az maſikat, hat az Atya teſtesült, igazittatot &c. Az Chriſtuſnak Iſtenſegét nem érthetni: Mert csak eggyik reſſe, az Iſtenſeg vötte fel az teſtet. Mert külömben azt kellene mondani, hogy az emberſeg-is teſtesült meg. Ellenében-is vettetik itt az Iſten az Teſtnek. Ha az Logos *örök Iſten, az, tehat azt lattak, nezték az igazult &c.*

F. Csuda mely igen gyönyörködteti elmejet Enyedi ebben. Mert oda fellyeb-is *Col:* 2. *v.* 9. *Object:* 13. ezent hoza elő.

Az Iſtenen ertyük itt nem az Haromſagot, ſem az Iſtenſegnek közönſeges *eſſentia*jat, allattyat, de az Iſtenſegben levő maſodik ſemelt. De ezt nem erthetni azt mondgya Enyedi. Mi okaert? Mert ket reſſből all, azt beſselled à Chriſtus: Eggyik az Iſtenſegh: Maſik az Emberſeg. De hamis vagy, hogy az Apoſtol mondaſat ki forditod ſarkabol. Mert az Apoſtol igen vilagoſon tanit az Chriſtuſnak ſemellyeről ſ azt mondgya *Iſten jelent megh*: Miben? *az Teſtben.* Hat az mikeppen az, az Iſten ki az teſtben megh jelent, termeſet ſerint valo őrők Iſten es valoſagos ſemelly az Iſtenſegben, kiben az Iſtenſeghnek termeſeti egeſſlen benne vagyon, az

mellyert *örökkevalo Lelek Heb:* 9. *v.* 14. *Mindenhato Iſten Apoc.* 4. *v.* 8: azkeppen az mely emberi termeſetet fel vőt, ép teſtből lelekből allo, mely ſerint *haſonlatos mi hozzank mindenekben az bün kivul. Heb:* 2. *v.* 14. 17. Immar, hogy amaz Iſten, ki maſodik ſemely az Iſtenſeghben, ezt az teſtet fel öltözte es abban megjelent, kövekeziké abbol, hogy az Emberſeg is megh teſtesült? Avagy pediglen képtelené, hogy erről ſ. Pallal mondgyuk: *Az mely Iſten az teſtben megh jelent, az, megh igazittatot? &c.* Kiről ide alab leſſen beſſedünk.

Illyen rövid ertelem ſerint valo igaz magyarazattal, az Enyedi ſines gyermeki gyügyögő argumentoma, el felléle, meg ſakadoza es ſemmive lön.

IV. Honnan bizonyittyak, hogy az teſtben megh jelenni, annyit tegyen mint Megh teſtesulni? Mert igy az Chriſtus élete-is megh teſtesülne 2. *Cor:* 4. *v.* 10. *Szent Pal az Corinthusbeliekben: Az Iſten ö maga ſok dolgokban jelent megh: Megh teſtesülté? Az Chriſtus dicsöſſege megh jelent az Viznek Borra valo valtoztataſaban: Megh teſtesulte az Dicsöſſeg?*

F. Illetlenek az peldak, es hamiſſan zavarja öſſve öket Enyedi. Mert az Chriſtuſnak elete jelenik megh à mi teſtünkben, az Szent Leleknek ereje altal, az türesben es alhatatoſſagban: Pal jelent megh az Corinthusbeliekben Prædikallaſa es ſent elete altal: Iſten-is jelent megh à ſentekben ajandeka altal: az Chriſtuſnak dicsöſſege, az az, Iſtenſege à csuda tetel altal. De az Iſten jelent megh az teſtben, teſté valo létele altal. Mert *ez az Ige Iſten teſtelöt Ioan:* 1. *v.* 14. Kialt fel csattanvan itt az arant Enyedi: *Honnan bizonyittyak, hogy az teſtben megh jelenni, annyit tegyen mint Megh teſtesülni?* Ezen Apoſtol iraſabol. Mert minden ember ő maga igaz magyarazoja à maga beſſedenek. *Rom:* 1. *v.* 3. *Cap:* 9. *v.* 5. *Gal:* 4. *v.* 4. à mellyeket rövidſegnek okaert ide nem hordok: Laſſad ott.

De hogy egyſer valaha ez felől valo igaz ertelemmel be tellyek az Enyedi torka laſſuk, hogy hogy ſol az iras az Iſten es ember Chriſtus felől, es ha meltan mondotteké az regi Paterek az Eretnekek ellen az Iginek Teſté valo létét *Megh teſtesüleſnek?*

Iſten.

Eggyetlen egy ſülöt az Atyatul: Eggyetlen egy ſülöt az Atyanak kebeleben Ioan: 1. v. 18.

Az Magaſſagbeli ſajabol ſarmazot Eccl: 24. v. 5.

Mindeneknek Ura *Act: 10. v. 36*

Davidnak Ura. *Matt: 22. v. 43.*

Iſten formajaban, Egyenlö Iſtënel Phil: 2. v. 9.

Az ki vagyon, vala, es el jövendö. Apoc: 1. v. 8.

Urnak *job karja. Eſ: 51. v. 9.*

Magaſſagbeli. Luc: 1. v. 76.

Nagy Iſten. Tit: 2. v. 13.

Iſten tarſa. Zach: 13. v. 6.

Seregeknek Ura. *Zach: 2. v. 3.*

Igaz. Ierem: 23. v. 6.

Mindeneket tud. Ioan: 16. v. 19. Apoc: 2. v. 23.

Iſtennel lenni. Eccl: 1. v. 1. Ioan: 1. v. 1.

Örök eletet ad. Ioan: 10. v. 28.

Mindeneket maga hatalma ala vetni. Phil: 3. v. 32.

Megh elevenit az kiket akar. Ioan: 5. v 21.

Legelteti az hiveket. Ioan: 6. v 32.

Megh kén. Ioan: 2. v. 27. Apoc: 1. v. 5.

Ember.

Aſſonyiallattol lött. Gal: 4. v. 4.

David magvabol. Rom: 1. v. 3.

Mindeneknek ſolgaja. Matth: 20. v. 14.

David fia. Matt: 1. v. 1.

Szolgai formaban. Phil: 2. v. 7.

Az idönek tellyeſſegeben bocsattatott. Gal: 4. v. 4.

Erötelen. 2. Cor: 13. v. 4.

Féreg. Pſal: 22. v. 7.

Minden embereknel elvetetteb. Eſ: 53. v. 2. Kiſſeb. Matt: 11. v. 11.

Iſten ſolgaja. Zach: 3. v. 8.

Az Seregeknek Uratol bocsattatott. Zach: 2.

Bün. 2. Cor: 5. v. 21.

Nem tudgya az Itiletnek napjat, Marc: 13. v. 32.

Emberek közöt lakni Ioan: 1. v. 10

Halál ala vettetett Ioan: 3.

Attya ala veittetik. 1. Cor: 15. 27

Meg hal.

Ehezik. Matt: 4. v. 2.

Megh kenettetik. Luc: 4. v. 18. Eſa: 61. v. 1.

Mind ezek, es töb ſamlalhatatlan ezfele mondaſok azon

egy

egy Chriſtuſrol mondatnak, mellyek à Pokolnak kapuja ellen meg mutattyak vilagoſon, hogy az Chriſtusban ket külömböző termeßetek vadnak, męg-is azt kevannya Enyedi hogy meg bizonyitſuk?

V. Az Atya Iſten jelent meg az teſtben, az az, az el vettetets allapatu es ſorſu emberekben, minemü volt az Chriſtus es az Apoſtolok. 1. Mert ez ige Hus, Teſt, *nyomorultat jegyez Ioan: 1. v. 14. 2. Mert Meg jelenni Iſtennek annyit teßen, mint csudalatos es nagyſagos dolgokat cselekedni: Az ki lattya az Fiat lattya az Atyat: Iſten vala az Chriſtusban. Az Apoſtolok-is Iſten titkainak ſafari 1. Cor: 4. v. 1. 2. Cor: 5. v. 18. 3. Mert az Apoſtolok Teſt es Hus voltanak 1. Cor: 4. v. 13. Vilag ſeprei. 2. Cor: 4. v. 7. Cserep Edenyek. 1. Cor: 2. Vilag bolondi.*

F. Az *Antecedens* hamis- Mert ha az Atya Iſten jelent volna meg az teſtben, ő volna az meg igirtetett Meſſias: ő öntötte volna vérét az Teſtben az Apoſtol tanubizonſagh tetele ellen *Act:* 20. *v.* 28. Ő feßittetet volna meg: ő holt, ő tamadot es ő ment volna az mennyegben, mellyek mind az Fiurol mondatnak. Az elsö ok ſem ide valo. Mert vallyon ſ-micsoda az Abraham magva? Micsoda azt fel venni: Aßſonyiallattul lenni; Az teſtben verben haſonlokeppen reßesülni mint az kis gyermekek? &c. Ha azert itt az *Teſt*, el vettetett nyavalyas ſorſot jegyez, tehat az Chriſtus nem az teſtet, hanem az nyavalyas ſorſot öltözte fel, abban jelent meg, abban nevekedet, abban ehezet, ſ nem az teſtben, abban fenvedet, &c. ſ-nem az teſtben. Azert mas az *Hus, Teſt*, mellyet az Chriſtus fel öltözöt, es melyben Iſten leven meg jelent; mas nyavalyas nyomorodot ſors, melly az teſtben volt. Azert az Teſtet kellet fel öltözni abban az Fiu Iſtennek meg jelenni, es abban az mi nyavalyas ſorſunkat meg koſtolni. Megh tetßik. Mert ez: *Abraham magvat vötte fel*, ezzel: *Iſten jelent megh az teſtben: Az Ige teſte löt, &c. Aequipollent*, eggyek. Annak-felette, hogy hogy lehetne az kereßtyeni vallaſnak nagy titka ha csak nyavalyaſſa löt volna? Micsoda titok vagyon abban? Az Angyalok hogy hog kevantanak volna abban nagy kevanſaggal be tekintelni

1. *Pet*: 1. *v*. 12. ha nagy titok benne nem volt volna? Lam hogy az Apoſtolok nyavalyaſok nem kevantanak abban tekintelni?

Iſten vala az Chriſtusban, ugy hogy az ki az Fiat latta, latta az Atyat, de nem mas az, az Iſten, hanem amaz *mindenek felet örökke aldando Iſten Rom*: 9. *v*. 5. Hat holot Iſten volt Chriſtusban, nem volt csupa ember.

Az Apoſtolokban le tetetett az kincs: azert Iſten jelent meg bennek. Hat az Apoſtolokban meg jelent kincs, Iſten-Mondgyad hat Enyedi, hogy mas az Apoſtolokban Iſtennek ajandeki altal meg jelenni, mas tulaydon az Iſtennek fianak az ő tőle fel öltőzőt teſtben magat, örökke aldando Iſtennek mondani. Hogy pedig az Chriſtus az ő tőle fel öltőzőt teſtben Bűnné leven nyavalyainkat-is meg koſtolta, es abban *mi hozzank haſonlatoſſa lőt Heb*: 2. *v*. 17. nem hogy rontaná az, az mi errelmünket, de ſőt felette igen erősiti. Mert ha à Teſtet, az Abrahamnak igaz magvat fel nem vőtte volna, nyavalyaſſa ſem lehetet volna.

2. Cor: 5. 21.

2. *Meg jelenni Iſtennek az teſtben nem egyeb, hanem csudalatos dolgokat cselekedni*, nem igaz. Mert mas Iſtennek az Szentekben erejet ajandeka altal ki mutatni: mas az Chriſtuſnak maga ſajat erejevel, az ő tőlle fel vőtt teſtben csudakat tenni. Igy mutata ki az ő Dicsőſſeget, az az, Iſtenſegét, az Viznek Borra valo valtoztataſaban. *Ioan*: 2. *v*. 11. Hol olvaſtal az Szentekről haſonlo mondaſt? Hol jelentette ki valamely Szent ember az ő Dicsőſſegét, Iſtenſegét az csuda tetelben? Hamis állatáſod.

3. Az tőb *ratio*ra-is meg feleltem im eleb. Igy veved kereſztyen Olvaſo eſedben, hogy bizony csak megh ſem illethete az mi erőſſegünket Enyedi: nem hogy megh feythette volna.

Immar rendel fog azokhoz, mellyek az teſtben megh jelent Iſtenről mondatnak.

VI. Meg igazittatot: *de az Atya mikor dicsirtetet, jovaltatot.*

F. Nem igaz, hogy az Atyarol volna itt ſo, az mint oda fellyeb meg mutatam, hanem az teſtben megh jelent Fiu Iſten

ſten az, az ki meg igazittatott. Mert itt az meg igazitas arra nez az ki az teſtben meg jelent; melly Meg igazulas nem egyeb, hanem *approbatio divinæ potentiæ*, az Iſten hatalmanak jovallaſa, helyben hagyattataſa, mint *Pſal*: 19. *v*. 10. Item 51. *v*. 6. *Matt*: 11. *v*. 19. *Luc*: 7. *v*. 35. Mint ha azert azt mondaná az Apoſtol: Noha az gyarlo teſtet fel veven jelent meg az Chriſtus, de azert Iſtennek fianak es ez altal örők Iſtennek ugy jelentetet megh abban az gyarlo teſtben, hogy az emberek Iſtennek iſmertek, jovalliottak, helyben hattak, mint Centurio, es Szent Thamas, kikről oda fellyeb. Ez azoka, hoǵ *Lelekben* mongya lenni, nẽ Teſtben, vagy Teſt ſerint azt az meg igazulaſt. Mert az Iſten Lelek, es mint Lelek, ugy igazittatik, iſmertetik, es jovaltatik annak lenni.

Meg igazittatou.

VII. 1. *Ez igen ſzabados magyarazat, es ſemmi fundamentoma nincsen.* 2. *Mert az igazittatot meg, az ki meg jelent. Az Atya jelent pedig meg az mint mondok.* 3. *Mert az egeſz Chriſtus jovaltatot es vetetett. Hamis hat, hogy csak eggyik reſzeben igazittatot volna meg.*

L

F. Hamis, hogy fundamentom nelkül valo ſzabados magyarazat volna az, melyben az Lelken ertyük az Iſtenſeget. Mert ezen Apoſtol magyaraza *Rom*: 1. *v*. 3. & 9. *v*. 5. Iſmet *Heb*: 9. *v*. 14. Mert ez örökke valo Lelek altal vitte fel magat az teſtben. Hat ebben igazittatot meg-is. De az te magyarazatod inkab igen ſzabados fundamentum nelkül valo.

II.

2. Hamis az-is, hogy az Atya jelent volna meg az teſtben, es hogy az igazittatot volna meg, az mint mi-is oda fellyeb meg bizonyitok.

III.

3. Hamis az harmadik *ratio*nak-is az *Conſequentia*ja. Mert az mikeppen Iſten jelent megh az teſtben: az keppen azon Iſten igazittatot meg Lelekben, az az, jelentetett Iſten fianak az Leleknek hatalmaban; de nem el ſzakaſztva az emberſegtől, hanem az emberſeggel, mellyel el valaſthatatlan keppen eggyeſült vala. Mert abban *exeralta*, mutatta ki az ő Iſteni erejet, es abban lattak az Apoſtolok az ő dicsőſſeget. *Ioan*: 1. *v*. 14. Melly Dicsőſſeg, meg jelenese az Chriſtus Iſteni felſegenek, mellyel ugyan ſem ala vettetett mi-

kor meg jelent az testben az Istennek fia. *Ioan*: 17. v. 5. Azert az egeß Christus igazittatot meg de Lelekben, az az, arra az termeßetre nezve, melly Lelek; mint ßinten *Rom*: 1. v. 3. Erre mutat az Apostol *Limitatio*ja, hatarozasa: Az testben meg jelent Isten, igazittatot meg: de Lelekben. Mert à testben meg jelent Isten, Lelek, az mellyert Lelek ßerent-is igazittathatot megh.

Lattatott az Angyaloktol.

VIII. Itt az forditas nem egy arant vagyon. Mert nehol az Angyalok helyet vagyon Emberek. Oßtan lattyak az Angyalok az Atya Istent az ö Kiralyi ßekiben. Matt: 18. v. 10. *Neha az ö latasok ertesekert, ismeretekert vétetik, hogy meg ismerték az Atya Istent az ö titkaiban az Christus altal valo valtsagban.*

F. Az mi az forditaſt illeti az bötűben, minden Görögh exemplarok ugy tartyak, hogy Angyalnak nevezeti vagyon itt, mint az következendö czikkel meg mutattya. Mert embereknek prædikaltatot. Ha azert itt-is ez volna: *Lattatott emberektöl*, imitt-is: *Prædikaltatott az embereknek*, ſemmi folyaſa nem lenne az Apoſtol mondaſanak. De nem talalvan barlangot ebben Enyedi, az Angyali lataſnak modgyait fogja elö. De tudgya meg, hogy nincsen itt ollyan Angyali lataſrol ßo, mellyel teremteteſektöl fogvan az ßent Angyalok lattak az Istent; kiröl reß ßerint *Matt*: 18. v. 10. Lattak az Chriſtuſt-is az ö Attyaval eggyût, ugy mint kit imadtanak es imadnak *Heb*: 1. v. 6. *Es*: 6. ſem az ertelemröl, mert ertették, hogy Isten fia altal valtya meg az emberi nemzetet, mint à Paradicsomban réß ßerint hallottak vala, de à modgyat nem tudhatták. Azert vagyon olly Angyali lataſrol ßo, melyben Istent lattak à testben. Erti hat azt az lataſat à testben megh jelent Isten fianak, melly mind ßokatlanſagaval, mind tekintetes meltoſagaval az Angyaloknak-is lataſokat magara vonta. Mert az elöt az Atyat az ßentekben ajandeki altal meg jelentnek lattak vala: De moſtan az Isteni termeßetet lattyak az emberi termeßettel eggyeſültnek lenni azon egy ßemelyben, az melly Csudalatos. Enneck Fogontata

taſat teſt ßerint, ßületeſet, fel tamadaſat &c. az utan hirdetek es ßolgalanak neki mint teremtöjöknek. *Heb*: 1. v. 7. Miesoda nagy titok lehetet volna azert abban ha Atya Istent lattak volna az ember Chriſtusban csudalatos cselekedeti altal jelen lenni, holot az elött elegge lattak ugy az ßentekben? Ez az Titok, hogy az Isteni termeßet eggyeſült azon egy ßemelyben az emberi termeßettel: Ennek lataſaval nem gyöznek be telni az ßent Angyalok. Hamis tehat az Enyedi fecsegeſe es ßabados magyarazattya.

Prædikaltatot az Poganoknak.

Kicsoda ez, az ki prædikaltatott az Poganoknak, könyü eddig valo mondaſombol meg érteni. Nem az Atya, mint Enyedi almodozza, hanem az, az kit az Apoſtolok az Poganoknak prædikallottanak. De az testben meg jelent Chriſtuſt prædikallottak az Apoſtolok. Mert *mas fundamentomot ſenki nem vethet az kivül, melly immar vettetett ki az Ieſus Chriſtus.* 1. *Cor*: 3. v. 11. Mert *ha ki mas Euangeliumot hirdet annal, melly az Chriſtuſrol prædikaltatot, atok legyen. Gal*: 1. v. 8. Mert *nincsen masban ſenkiben az idveſſegh, hanem csak az Chriſtusban. Act*: 4. v. 12. Holot azert az Euangeliumban, az testben meg jelent Ige Isten prædikaltatott, ö rolla vagyon itt ßo nem az Atyarol. Nem tud ez ellen csak egy kukkot-is ßollani Enyedi.

Fel vitetett az dicsöſſegben,

IX. Ennek-is magyarazattyaban, mond Enyedi, *tevelyegnek az ellenkezök.* 1. *Mert ha az Chriſtus vitettetet fel Isten az ö nekiek: Az Isten pedig mindenüt vagyon. Hat nem vitetet fel.* 2. *Mert az melly Isten fel vitetett, eleb prædikaltatott es hittenek neki az Poganok, ſ-az utan vitetett fel. De à Chriſtus menyben meneteli utan prædikaltatot à Poganoknak.* 3. *Mert ez ige*: αναλαμβάνεσθαι, *nem mindenkor magas helyre valo fel vitelt jegyez, hanem annyit teßen mint venni, fogadni, helt adni Act*: 20. v. 13. 14. *& cap*: 23. v. 31. *az mint Beza fordittya. Hat itis azt teßi, az Poganok vöttek, fogattak az Istent.*

F. Hogy te tevelyeghj hamiſſan ennek az czikkelnek-is magyarazattyaban, im meg mutatom.

I. Az elsŏ okra: Az, az Iſten vitetet fel à ki az teſtben meg jelent, de nem az teſt nelkûl. Mert azert jelent meg az Iſtẽ az teſtben, es azert ŏltŏzte azt fel, hogy minek utanna abban az valtſagnak munkajat vegben viſi, abban az teſtben mennyen fel, ſ nem az teſt nelkûl, mint Enyedi alnakul el ſakaſztya az Ige Iſtent az teſtŏl, es à mellyek az teſtben meg jelent Iſtenrŏl mondatnak, azt csak az iſtenſgre ſakaſztya, holot mindenik czikkel tanitſon csak az teſtben meg jelent Iſtenrŏl. Mert à teſtben meg jelent Iſten, lattatot az Angaloktol, à teſtbẽ megjelent Iſtẽ prædikaltatot à Poganoknak: à teſtbẽ meg jelent Iſtẽ vitetett fel à dicsŏſſegbẽ, de nẽ à teſt

II. nelkûl. Az Ige Iſtennek mindenŭt valo jelen létének Iſtenſege ſerint, nincsen ellene à dicsŏſſegbẽ valo fel menetele. Mert az menyiben eggyeſúlt az teſtel el valaſthatatlankeppen, annyiban-is mondatik fel menni, mint mikor Nicodemuſſal beſzel, az egben monggya magat lenni, de Iſtenſegeben, holot mind az altal, *az Iſtenſegnek minden tellyeſſege benne lakot valoſagoſſan Col*: 2. *v*. 9. Item: *Ioan*: 3. *v*. 13.

III. Az maſodik okra: Mas az Chriſtuſnak viſelt dolgait egyeneſſen ki beſzelleni: Mas iſmet az Chriſtuſtul viſelt dolgoknak az prædikallas altal valo ki jelenese az emberek kŏzŏt. Szent Pal nagy ſzep rendel, az mint az dolog vagyon, ugy teſzen tanitaſt az Chriſtuſrol, hogy tudni illik, meg jelent az teſtben elsŏben, annak utanna lattatot az Angyaloktul, vegezetre ugy prædikaltatot az Poganoknak. Igy az Apoſtoli Credoban: *Ki ſzŏgontatek Szent Lelektŏl, ſzuletek Szŭz Mariatul, &c. mene mennyeghen.* Mikor azert Szent Pal ezt irja Timotheuſnak, mar akkor prædikaltatott az Poganoknak, es hittenek-is neki. Hamis azert az Enyedi csavargaſa, hogy eleb prædikaltatot az Poganoknak ez az Iſten, ſ az utan vitetett az dicsŏſſegben. Mert ſzent Pal czikkelenkent teſzen vallaſt az Chriſtuſrol, es nem az idŏrŏl ſol. Hat mas à Chriſtuſrol vallaſt tenni, mint ſzent Pal itt cselekedik: mas annak az vallaſnak jŏvendŏben az prædikallas altal ki terjed-

ni, mint az Apoſtolok az vallas tetel ſerint hirdettek à Chriſtuſt az teſtben meg jelentnek lenni, ki az Angyaloktul lattatot, az Poganoknak prædikaltatot &c.

IV. Az harmadik ok nem egyeb, hanem az iraſon valo erŏſsak tetel. Ez ige: ἀναλαμβάνεσθαι, Fel vitetett, nehol azt teſi hogy vŏttek, fogattak az Iſtent: azert itt-is. Hamis az *Conſequentia*, mint meg mutata ſzent Lukacs es Beza *Act*: 1. *v*. 2. az honnan kell az ſzent Pal mondaſat meg magyarazni. Mert mi modon vitetet fel az Chriſtus az dicsŏſſeghben nyilvan meg mondgya: *Szemek lattara fel emeltetett*, es ugy vitetett az egben, kirŭl az Angyalok tanubizonſagot tŏttenek. Mert el valt az Apoſtoloktul *Luc*: 24. *v*. 51. Hamis tehat hogy ez az ige: *Fel vitetett*, annyit tenne, mint az emberektŏl be vetetett, be fogattatott, kinel ſoha kereſztyen fŭl hamiſſab magyarazatot nem halhatot.

Annak felette, mire valo volna amaz mondaſa az Apoſtolnak: *Hittenek neki ez vilagban*, ha ez-is: *Fel vitetett* annyit tenne mint fogattak az emberek?

X. Mas Hinni; mas ſogadni. Hiſzi vala Nicodemus az Chriſtuſt, de nem meri vala venni. Ioan: 12. *v*. 42.

F. Hamis ez az csavàrgas. Mert az ki hiſzen az Chriſtuſban ugyan azon vefi ŏtet hitivel, es fogadgya, maskeppen az hit csak heaban valo velekedes volna. Azert az mikor hittenek ez vilagon, az teſtben megh jelent Iſten Chriſtuſnak, ugyan akkor fogattak ŏtet mint Nicodemus is hit az Chriſtuſnak, azert fogadta, noha nyilvan vallaſt ideig rolla nemtŏt. De mas az Chriſtuſt hittel fogadni: mas az dicsŏſſegben neki fel vitetni.

XI. Ezige: Dicsŏſſeghben, annyit teſzen, mint Dicsŏſſegeſſen, hogy az Iſtent dicsŏſſegeſſen vötték.

F. Szent Lukacs hamiſſittya meg Enyedit, ki azt mongya hogy ſzemek lattara ment fel az dicsŏſſegben *Act*: 1. *v*. 2. az Angyalok is azt vallyak, hogy ugy jŏ el az itiletre, mint el menni lattak.

Az minemŭ magyarazattyat adgya utollyara Enyedi az

ſent Pal tanitaſanak, iras kivûl valok, ſ-olly illetlenek, mellyek meg hamiſſitaſra-is meltatlanok.

SZENT PALNAK
TITVSHOZ IROT LEVELE.
CAPUT II. v. 13.

Varvan amaz bodogh temenſeget, es amaz nagy Iſtennek es az mi meg tartonknak az Leſus Chriſtuſnak dicsőſſeges meg jeleneſet.

Valakinek dicsöſſeges eljövetelit varjak az hivek, az, az nagy Iſten, es az mi meg tartonk. Laſd meg Eſa: 25. v. 8. & 9. Apoc: 7. v. 17. Eſ: 34. v. 4. Item Cap: 40. v. 10. Apoc: 22.

De az Chriſtus Ieſuſnak dicsöſſeges eljövetelit varjak az hivek az Apoſtol tanubizonſag tetele ſerint.

Annakokaert az Chriſtus Ieſus az nagy Iſten.

I. *Nem igaz az* Conſequenſe. 1. *Mert Eraſmus mongya, hogy az ki Iſten, azzal nagy, hogy Iſten.* 2. *Meg holt ez az nagy eſten: azt mutattya imez ige:* Qui, *Ki, az ki közeleb, az Ieſus Chriſtuſt. Hat itt az* Nagy Iſten *ollyat jelent, az kit Iſten nagy meltoſagra emelt.*

I. F. Az mi *Propoſitio*nknak *Conſequenſ*çt ez okocskak nem rontyak. Mert az mi az Eraſmus mondaſat illeti, az erőſſiti inkab az mi ertelmünket. Mert az ki Iſten, azert hogy Iſtē, mindeneknel nagyub: Mert mindeneknel nagyub nem lehetne ha Iſten nem volna. De az Chriſtus Iſten, mint *1. Tim: 3. v. 16. abſolutè*, egy altallyaban Iſtennek mondatik, ſ-tőb ſamtalan iraſokban. Azert az Chriſtus ezzel, hogy Iſten, mindenek felet *Nagy Iſten.*

II. Hogy pediglen ez ige: *Nagy*, ide tetetik, nem azt akarja

azzal az Apoſtol, hogy az Atyatol tetetett volna az Chriſtus Nagy Iſtenné csupa ember leven, mint Enyedi veſſtegeti az iraſt, hanem hogy meg mutaſſa azt az Apoſtol minden Eretnekek ellen, hogy nem valami Csinalt Uy Iſten, ſem nem valami *Divinus homo*, Iſtenes meltoſagbeli ember à Chriſtus, hanem ugyan valoban *mindenek felet örökke aldando nagy Iſten*, mint maſut monda *Rom: 9. v. 5.*

III. Az Nagy Iſten megh nem hal ő magaban: Mert halhatatlan őrőkke valo Lelek. De azert az *nagy Iſten ſajat verevel kereſte az Anyaſſentegyhazat Act: 20. v. 28.* Mert azert őltőzte fel az teſtet, hogy az *Dicsőſſegnek Ura abban feſſitteſſek megh 1. Cor: 2. v. 8.* az mint hogy ez *örökke valo lelek* (ki az Nagy Iſten) *altal-is vitte felmagat az aldoztatra Iſtennek Heb: 9. v. 14.*

IV. Az mi nezi ez iget: *Qui, Ki*, hogy az kőzeleb valora nez, nem ſęrti meg az mi erőſſegünket. Mert ſ: Pal azert mongya *Mi meg tartonknak* azt az Nagy Iſtent, hogy annak iſmeretire jutaſſon, mi altal lőtt Meg tartonk: Az Emberſeg altal. Mert *vér ontas nelkül az bün bocsanat nem lehet vala. Heb: 9. v. 22.* Az Iſtenſeg vérét nem onthatta. Hat kellet az Meg tartonak teſte lenni *Ioan: 1. v. 14.* hogy abban vérét ontaná, es ez az Meg tarto *Nagy Iſten*, ugy mint Iſtennek eggyetlen egy ſűlőt fia, *verevel moſna el az mi büneinket. 1. Ioan: 1. v. 7.* Hamiſſan ſaggattya azert Enyedi meg az Chriſtuſnak ſemellyet, kiről ezkedig untig ſollottam.

II. *Az* Antecedenſ-ú *hamis. Mert az Nagy Iſten az Atya, az Idvezitō az Chriſtus. Azt mutattya ez ige:* Et, Es, *mint Phil: 1. v. 1. Timotheus nem Pal.*

F. Hamis az *Antecedenſ*ed Enyedi. Mert itt csak azon egről vagyon ſo, es az *Nagy Iſten* azon, az ki az *Idvezitō*. Mert az Atyarol hogy ſo volna itt nevezeteſſen męg csak gyanoja ſem lehet, hanem ha az menyiben egy Iſten az Fiuval. Hogy ez igy legyen, az bőtűnek folyaſa mutattya meg. Mert az Chriſtus Ieſuſrol ket dolog prædicaltatik. 1. Hogy Nagy Iſten. 2. Hogy Idvezitő. Ezt bizonyittya ez ige: *Et*, Es. Mert *copulat non duo diverſa, ſed duo tantum prædicata*, egyben kőt nem két külőmbőzőt mint *Phil: 1. v. 1.* de csak ket nevezetet a-

zon egy Christusrol, melynek eggyike termeßetetit, masik tulaydon Istени cselekedetit jelenti. Mert ezzel: *Nagy Isten*, Istenségenek termeßeti jelentetik, mint *Rom*: 9. v. 5. Ezzel: *Idvezitö*, cselekedeti, es ezkeppen mind az kettőt ozon egy Christusrol prædicallya.

III. Beza harom argumentumot hoz elö. 1. *Veßi az Paterek irasibol: de abbā maga sē nyughatik meg.* 2. *Ez igetul:* ἐπιφανείας, *Meg jelent, melly mindenüt az Christusrol mondatik. Nem igaz* (kialt Enyedi) *Mert az Atyanak tulaydonittatik ezen Cap: v. 11. & Cap: 3. v. 4.*

F. Mind ezek heaba valok, hamiſſak, es csuda hogy nem ßegyenlette Enyedi Bezat ezert karhoztatni.

Azert Beza igazan mondotta, hogy ez ige: ἐπιφανείας, Megjelenek, egyedûl csak az Fiurol mondatik mindenüt. Annakokaert hamiſſan facsarja ez iget: ἐπιφαύνομαι, erre: ἐπιφωτίας. Annakfelette *vers*: 11. & 13. ezen Caputban ez ige: *Megjelent*, az Christusnak adatik. Mert kicsoda az idveſſég hozo kegyelem, hanem az Christus? ki altal az Atyanak kegyelmeben vétettünk ingyen *Eph*: 1. v. 6. Ez jelent meg tudni illik az teſtben. Hat nem ugy mint Enyedi almodozza: *Pater gratioſus*: Kegyelmes Atya: de Istennek Kegyelme, ki az Iesus Christus, mint ßinten à bodog remenseg *Metonymicè*. Igy ßinte *Cap*: 3. v. 4. az Christusrol mondatik. Nincsen-is ellene az mit Enyedi forgat az *vers*: 6. Mert ott-is ezen *Meg tarto Istenrol* vagyon ßo, mint ßinten *vers*: 4. csak jo tetemenyet jelenti az Apoſtol, hogy az Megh tarto Christus altal lött, mellyet ontott mi reank.

IV. Itt ez ige: Megjelent, *nem az nagy Istennek, de az Dicsöſſegnek tulaydonittatik.*

F. De meg mondottuk immar, hogy az, az Idveſſeg hozo kegyelem, mint ßinte az Bodog remenseg, nem mas, hanē az Ur Christus. Azert ſohul egy iraſt ſem hozhat Beza ellen Enyedi, melyben ez ige: ἐπιφανέας, az Christuſon kivûl maſnak tulaydonittathatnek. Hat az Christus az *Nagy Isten*. De ebből is megh tetßik igaznak az mi ertelmünk. Mert

ez

ez ige: τῦ megh mutattya, hogy mind az ket nevezet az egy Christusra tartozzek, tudni illik, hogy az Iesus Christus legyen az *Nagy Isten* es *Idvezitö*.

V. Hamis ez. Mert az Görögöknek nagy ßabadſagok vagyon az Articulusoknak el hagyaſaban, es hozza teteleben; mint itt-is kettöhöz tetetik: Remenseghez, *ſ.* Meg jeleneshez.

F. A mi à Görögöknek az ő ſolaſokban valo ßabadſagokat illeti, nem ſerti megh az mi elöbbi allataſunkat. Elegh hogy itt az *Articulus*, ket dolognak feliben vettetett, nem is hozhatot peldat Enyedi. Mert az mellyet ſol az Remenseg es az Meg jeleneſről, hogy *Articulus*ok vagon, illetlen. Mert nem Szemelly az Remenseg es Megh jelenes, hogy ő rolla ket dolog prædicaltatnek azon egy *Articulus*ſal, De egy ßemelly az Christus kiről egy *Articulus*ſal mondatik 1. hogy *Nagy Isten*. 2. hogy *Idvezitö*, melly az Remensegre es Megh jeleneſre nem illik. Az *Conjunctio Et*, Es, ſem fogh ſemmit, mint meg lathatod 1. *Cor*: 15. v. 24. *Mikoron adgya* ugy mond *az Istennek es Attyanak az orßagot*. Az holot azö eggyet kapcsol ößve ez ige: *Et, Es*, Istent ſ. Atyat.

VI. Nincsen itt semmi Religio, *Felelem, semmi regula Grammatica, holot az Görögök ßabadoſon elnek az Articulusokkal. Azert heaban birjk Beza az ö regulajahoz, melyre kepeſt ſok helyeket meg veßtegetett, mint* 2. *Pet*: 1. v. 11. *Eph*: 5. v. 5. *az holot az Istennek nevet az Christusra vonta.*

F. Hamis az *Antecedens*. Mert olly igen nagy *Religio*, Felelem vagyon az Apoſtol mondaſaban, es olly allando *Regula* az *Articulus*nak fel teteleben, hogy ha felelemmel nem vallod az Christus Ieſuſt *mindenek felet örökke aldando Nagy Istennek* es el reßeled onnan az *Articulust*, örökke el kell veßned. I.

Hamiſſan vadolod Bezat. Mert nem hogy meg veßtegette volna az iraſokat, de ſőt inkab igen meg vilagoſitotta az ő igaz magyarazattyaval, melly ez vilag kezeben forog. De mind iras veßtegetes az, melly az te hamis velekedeſeddel ellenkezik. Laſd meg az Beza *annotatio*jat az Enyeditől meg jegyzet ket helyekre, megh latod melly hamiſſan citallya ſ-hozza elő. II.

VII.

VII. Ha az Atáé az Dicsöſſeg, es az Chriſtus abban jü el, tehat itt az Nagy Iſtenen az Atya ertetik. De az elsö igaz Matt: 16. v. 27. Hat az következes is.

I. F. Hamis az kövétkezes. Mert Atyáénak mondatik az Dicsöſſeg, de nem ki rekeſztve onnan az Fiat. Mert *vilagh fundamentomanak elötte birta azt az dicsöſſeget az Fiu termeßet ßerint Ioan. 17. v. 5.* mellyert *Dicsöſſegnek ſenyeſſege Heb: 1. v. 3.* kiről

II. bövön *Phil: 2. v. 5. Object: 7. & ſeqq.* Eggyik ez. Maſik; Atyanak dicsöſſegeben jö el az Itiletre, de ugy mint Itiló Biro, Közben-jaro: de nem idegen dicsöſſegben, hanem magáéban ugy, mint ſinten az Atyáéban. *Ioan: 16. v. 15. Matt: 25. v. 31. Mikoron eljövend az embernek fia* az ö dicsöſſegeben. Hat nem maſeban.

III. Iras ellen vagyon az-is az mit regeldegel Enyedi az Atya Iſtennek az Itiletre valo el jövetelről, holot mindenüt az Fiunak adgya ezt az iras.

SZENT PALNAK
SIDOKHOZ IROT LEVELE.

MINek elötte Enyedi az ßent Pal Apoſtol tanubizonyſagteteleinek, mellyekben az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſegeről tanit ebben az levelben, meg veßtegeteſehez kezdene az ö modgya ßerint: annak elötte hét okokkal igyekezi ezt az levelet gyanoſſa tenni, hogy nem ßent Palé: Nem Iſteni meltoſagu, ſ- nem magan hiteles, hanem *Apocryphus*, homalyos, el reytett. Mert olly nyilvan valo bizonſagh tetelek vadnak itt az Chriſtuſrol, hogy nyilvabbakat ſenki nem kevanhat. Ez okaert akarta gyanoſſa tenni.

De ez moſtani Samoſatenicuſok, kik az Enyedi könyvét Deak-

Deakbol Magyar nyelvre forditottak, azokat el veßtegletek, es mint hamis okokat ki hattak: hanem igazitanak az Deakra. Mi-is el hadgyuk. Mert az Deakban meg hamiſſitottam. Azert abban az en iraſomban laſſa megh az kereßtyen olvaſo.

CAP: I. v. 1.

Ki altal teremtette ez vilagot-is.

Az Prophetak iraſit kellyené nagyob meltoſaggal venni, vagy az Euangeliomi tudomant? Kerdesben vehetik vala az Sido kereßtyenek, kiknek ßent Pal ez levelet irta vala. Meg felel ßent Pal erre es azt allattya, hogy az Prophetak iraſat-is nagy meltoſaggal kell venni, de ſokkal nagyob bőcsüllettel az Euangeliomi tudomant, ugy mint mellyet tulajdon ö maga az Iſtennek ßent Fia hozot ki az Atyanak kebeleből es prædikallot *verſ: 1.*

Itt az arant az Apoſtol magaßtallya meltoſagat az Chriſtuſnak Iſteni titulusokkal es nevezetekkel, mellyek neznek ßemellyere, tißtire, es allapattyara.

1. Mert *mindeneknek örököſe.* 2. Mert *ez vilaghnak teremtöje. verſ: 2.* 3. Mert ὁμοούσιος *Patri*, egyenlő Iſtenſegenek allattyaban az Atyaval, ugy mint ki *Dicsöſſegnek ſenyeſſege, es az Atya ßemellyenek ki metßet belyege verſ: 3.* 4. Mert *Mindenhato verſ: 3.* 5. Mert *Megh valto ſö Pap.* 6. Mert *Iſten jobjan ül. Ibid:* 7. Mert *minden Angyaloknak ſelette valo.*

De az Prophetak 1. Nem mindeneknek örökösi. 2. Nem ez vilaghnak teremtöi &c. Hat nagyob meltoſaggal kell venni az Euangeliomi tudomant; Mert meltoſagos ßemely az Chriſtus az kié az, az tudomany.

Ultolban azt monda, hogy az Chriſtus fellyeb valo az Angyaloknal: ezokaert ezt kezdi megh bizonyitani erős argumentomokkal.

1. Mert *Iſtennek fia az Chriſtus verſ: 5. Pſal: 2. v. 7. 2. Sam: 7. v. 14.*

2. Mert *mindeneknek örököſe verſ: 6. Pſal: 97. v. 7.*

3. Mert *teremtöje es* Ura *az Angyaloknak; örökkevalo igaz Isten vers: 7. 8. 9. Psal: 104. v. 5. & 45. v. 7.*

4. Mert *Mindeneknek teremtöje vers: 10. 11. 12. Psal: 102. v. 26*

5. Mert *az Istennek jobjan ul parancsolvan az Angyaloknak vs: 13. 14. Psal: 110.*

Mind ezek annyival megh czafolhatatlanbak, hogy ßent Pal minden mondasat az Christus felöl az ô Testamentumbol bizonyittya, es iras kivül semmit nem ßol, noha az ô tanubizonsag tetele iras nelkül-is magan hiteles es igaz.

Ezekböl rendel immar könyü argumentomokat formalni az Christus örök Istensegenek meg mutatasara illyen modon:

Valaki valosagossan volt ez teremtet vilagnak elötte, az, termeßet ßerint valo Isten. Mert semmi Istennel az teremtet vilagnak elötte nem volt.

De az Fiu vilag teremtesenek elötte valosagossan volt. Igaz. Mert el multrol ßol ßent Pal: ἐποίησε, Teremte.

Azert az Fiu termeßet ßerint valo Isten.

Fel csattan Enyedi ez ellen, es imillyen reseket gondolt.

I. *Mert az Angyalok eleb valok ez lathato vilagnal, de azert nem örökkevalok.*

F. Mivel hogy David Pareus az Sidokhoz irt levelnek magyarazasaban, közösleg megh homalyositotta az Enyedi kereßtfogasit; annakokaert en-is ugyan azon ô feleletit teßem rendenkent ide Deakbol Magyarul.

Hazud, mond David Pareus, az Eretnek. Mert az Angalok kezdettenek teremtetni ez lathato vilaggal eggyüt: es ne jaczodozzek az *Lathatonak* igijevel, az Apostol *Col: 1. v. 16.* nyilvan az Christust az Angyaloknal elebvalova teßi, allatvan, hogy ô altala teremtettenek mindenek, mellyek az egben es az földön vadnak, Lathatok es Lathatatlanok.

II. El akarja rontani az *Minor*nak okat: *Mert* ugy-mond, *nem az Fiunak, de az Atyanak tulaydonittatik az teremtes. Mert az Christus csak Eßközenek mondatik az Teremtesnek. Mindenkoron pedig nagyob az fökeppen valo cselekedö, Eredet es Ok az Eßköznel.*

F. De

F. De ezzel nem romol el az Fiunak örökkevalosaga. Mert megh marad męg-is, hogy ez Fiu volt az ßüztöl valo ßületesenek elötte, mellyet à Samosatenianus ßellet karomlas keppen tagad. Hat megh marad, hogy az Fiu volt ez vilag elöt, ez okaért örökkevalo. Az vilag elöt, az az, az idök elöt, semmi nem vala, hanem csak örökkevalosag. Ha örökkevalo, tehat egyenlö Isten-is az Atyaval. Mert nem sokak az örökkevalok, vagy Istenek. Nem kevesbe karomlaskeppen es ô maga ellen teßi az Fiat Atyanak Eßközenek. Mert ha az Fiu nem volt Maria elöt, Eßköze sem lehetet az elsö teremtesnek. Ez vilagot pedigh az Atya az Fiu altal teremtette, nem ugy mint az Kovacs az Pöröly altal veri az vasat, de mint az ember az ô okossaga altal ert, az ô job karja altal ir. Mert ugy ir az ember az ô job karja altal, es ugy ért az ô okossaga altal, hogy az job kar irjon, az okossag értsen. Azert az Atya teremtet mindeneket az Fiu altal, de ugy, hogy az Fiu-is teremtet mindeneket, mint maga mongya: *Valamellyeket az Atya cselekedik, ugyan azonokat az Fiu-is hasonlokeppen cselekedi. Az en Atyam mind eddig munkalkodik, en-is munkalkodom.* Mindenüt pediglen az iras ugy ßol az Fiurol, hogy az Atya mindeneket az Fiu altal cselekedgyek, hogy az Isteni ßemelyeknek cselekedeteknek rendit es modgyat megh mutassa. Az Atya mindeneket cselekedik ô magatul, nem maga altal, de az Fiu altal: az Fiu mindeneket nem ô magatul, de az Atyatul, ô maga altal es az Szent Lelek altal.

Az Christus nem Eszköze az Atyanak.

Ioan: 5.

III. *Ertven az Eretnek, hogy ez csapongasival semmit nē haßnal, az* Minort *tagadgya: allatvan hogy ezige:* αἰῶνας, *nem jegyez itt teremtet vilagot, de* Uy *Ecclesiat, az ember Christus ßolgalattyaval gyüjtettetettet, es uyjittatottat, hogy ertelme ez legyen:* Ô *altala ez vilagot teremtette, az az, az Ecclesiat, vagy az* Uy *vilagot, es az jövendöt ßedegeti es meg valtya. Megh bizonyittya.* 1. *Heb: 2. v. 5.* Nem Angyaloknak de az ô fianak alaja vetette az jövendö vilagot. *Et Cap: 6. v. 5.* Megh kostoltak erejet az jövendö vilaghnak. 2. *Mert mondatik ez vilagot teremteni az ö fia altal, ki megh testesult, az az, az ember Christus altal. De az ember Iesus Christus ez lat-*

hato

hato vilaghnak teremteſe utan egynehany ſaz eſtendökkel volt, 3. Mert elsöben mondgya hogy ſollot az ö Fia altal, es az utan teremtette ez vilagot altala. De mar akkor ez vilagh teremtetett vala. 4. Fel tött czellya az Apoſtolnak az, hogy az Chriſtuſt minden teremtett allatoknak feliben magaſtallya. De mi ſukſeg az örökkevalo Iſtent az ö teremtett allati feliben magaſtalni, holot azt mindenek tudgyak? Szük ſeg azert, hogy alazatos dologrol ſollyon az Apoſtol, mint ſem örök Iſtenröl, tudni illik az ember Ieſuſnak meltoſagarol.

I. F. Ezek az Eretneknek csapongaſi, de mind heaban valok. Az elſöre: Az *Cap*: 2. nincsen emlekezet αὐῶνων, vilagrol. Azert ſemmit nem bizonyit. Az hatodik *Cap*: iſmet nem ſol az Apoſtol az vilagrol, de az kövétkezendö vilagrol, az az, az mint kevannya hogy azt az iraſt ertſük, az joſagoknak koſtolaſarol, mellyek mi bennünk megh marad. nak az mas eletben. Itt pedig nem mondgya: αὶῶνας μέλλοντας, *futura ſecula*, jövendö vilagot, de egy altallyaban Vilagot, hogy Vilag teremtetett az ö Fia altal, értven ezt az vilagnak alkotmanyat, melly inkab megh tetßik *Cap*: 11. *v.* 3. az hoſot azt mondgya, hogy *hittel ertyük hogy ez vilag teremtetett*, az az, hogy ez vilagh az Iſten Igijevel alkuttatott, mellyet bizony ez tapaßtalhato teremtet vilagrol kell ertenünk Ingyen ha megh engednök-is, hogy azokban az iraſokban αἰῶνα Eccleſiat jegyezne, mint ha Uy vilagot: ſemmit nem nyerne meg-is az Eretnek. Mert az Apoſtol nem mondgya *in ſingulari* τὸν αἰῶνα, Vilagot, de közönſegeſſen τοὺς αἰῶνας, vilagokat. Azert mondgya, hogy az O es Uy vilagh egyßer ſ-mind az Fiu altal teremtetett.

II. Az maſikra azt mondom: hogy ez vilagh teremtetett az meg teſteſült Fiu altal *Communicatione Idiomatum*, az az, olly Fiu altal, ki az Atyanal ſemellye ßerint leven öröktül fogvan es vilagot teremtven az idönek kezdetiben az utolſo idöben teſteſült meg. Azert nem az teſt altal, de az Fiunak örökkevalo lelke altal teremtette az Atya ez vilagot.

III. Az harmadikra: Hamis, hogy az vilagnak teremteſe utolſob-

ſobba tetetik az Atyanak à Fiu altal valo ſollaſanal. Mert ha ſinte utolßor irattatik-is, mind az altal elöſör lót az ſolas. Mert az Apoſtol *Poſterius probat per prius*, az utolſot bizonyittya az elſön. *Szollott az ö Fia altal es örökösive tötte mindeneknek: Mert az vilagot-is az elöt ö altala teremtette.* Nota.

Az negyedikre: Fel tött czellya az Apoſtolnak ez, hogy nem csak minden teremtett allatoknak feliben magaßtallya az Fiat, de fel magaßtallya olly Fiat, ki az Atyaval egyenlö allatu. Azt pedig nem ſükſeg volt meg mutatni, ha azt az Sidok tudtak volna. De reß ßerint azt nem hißik vala, reß ßerint igen gyengen hittek. Annak okaert nem annak meg mutataſaban faradoz az Apoſtol, hogy az Igaz Iſten fellyeb valo az teremtett allatoknal, az mint cziganul gondollya az Eretnek, de ebben, hogy az Chriſtus Fiu igaz Iſten, es azert minden teremtet allatoknal fellyeb valo. IV

Az mi igaz kereßtyeni vallaſunk meg bizonyittatik.

1. Mert nagy egyenlöſeggel mondgya, hogy az *Iſten az ö Fia altal valtotta meg az Eccleſiat, es hogy ez vilagot-is ö altala teremtette kezdetben. Ioan*: 1. *v.* 2. 1. *Cor*: 8. *v.* 6. *Col*: 1. Nevetſegre melto azert az Eretnek ezt mondvan, hogy ez iraſokban ez ige: διὰ, ezert vetetik: ἵνα, *Az kiert*, hogy legyen értelme: Az Fiunak kedvejert teremtetett ez vilagh, mint az Sidok-is almodozak, hogy az Iſten az Meſſiaſert teremtette ez vilagot. Mert noha ez igicskek nehol el valtoztaſſanak az Uy Teſtamentumban, de mindazaltal tökelleteſſen mindenüt διὰ mondatik az Chriſtuſrol Iſtennek Fiarol, valamenyißer az Teremteſröl vagyon emlekezet, ſ-nem ἵνα. Annak okaert nem az Fiuert, de az Fiu altal, az menyiben Fiu mindeneket teremtett az Atya.

2. Mert igen ellene vagyon az Eretnek magyarazattyanak az Apoſtol eröſſege: Mert azt bizonyittya, hogy az Fiu *jurè* igazan rendeltetett mindeneknek örökösevé, mind az teremtet allatoknak, ſ-mind az Anyaßentegyhaznak: Mert *ez vilagot-is Fia altal teremtette.* Mint ha mondaná: Mind azoknak valamellyek ö altala teremtettenek, *jurè*, igazan örökö-

ſęvé-is tetetett azoknak. De ſemmi kövétkezes nem leſzen ez, ha ez Vilagot csak az Eccleſiara magyarazod; Mert az argumentumnak ereje, vagyon ez igecskeben: καὶ, Es.

3. Ugyan azonok teremtettenek az Fiu altal, az mellyeket viſel az ő mindenhato beſzedevel: De mindeneket viſel az ő mindenhato beſzedevel, mellyet nem hatarozhatni csak az Eccleſiara, de az egeſz vilagnak alkotmanyarol minden benne levőkkel eggyűt mondatik nyilvan. Annakokaert ugyan azoné ugy, mint igaz őrökkevalo Iſtené mindeneket teremteni, es viſelni mindeneket.

4. Mayd tovabbadka az Fiu, az Davidnak *Pſal:* 102. *Te Uram kezdetben fundaltad az földet, es az te kezeidnek csinalmanyi az egek.* δι' ἀγγέλων, Mennek Földnek teremtőjenek mondatik Ott azert mit ertſen itt ez vilagnak nevezetin nyilvan tanittatik. Nem-is helyes, hogy az Eretnekek azt foghjak, hogy ott az Föld *Synecdochicè* az Eccleſiat jegyezze. Mert oda teſi az Apoſtol: *Azok el veſznek te pedig megmaradſz.* De az Eccleſia el nem veſz.

5. Vegezetre, ha megh engednők, hogy az Apoſtol az Eccleſiarol ſol, ugyan męg-is követhezik, hogy az Fiu kezdettűl fogvan volt, es hathato volt az Eceleſianak gyűytőgeteſeben, es az valaſztottaknak Uyjonnan valo ſűleteſekben. Mert az Eccleſia nem akkor kezdet lenni, mikor az Chriſtus emberre lőtt, de kezdettűl fogva volt: Az Atyakis az maſodik teremteſnelkűl, es idveſſeg nelkűl nem voltanak ki rekeſztve. Meg áll azert hogy az Iſtennek Fia à Chriſtus az teſtnek fel vetele előt volt, es mind az első ſ-mind az maſik vilagnak teremtője.

UGYAN ott v. 3.

Ki mivel-hogy az dicsőſſegnek fenyeſſege es annak ſemellyenek ki metſet belyege.

Haſonlatoſſag alat valo ſolaſnak neme alat irja megh ez igik-

igikben az Apoſtol az Iſten Fianak Iſteni termeſzetit. Az elsőt veſi az Napnak fenyetől: Nem azert mint ha *Similia ſint omnia* egyenlők legyenek, de hogy az elmeg halado Iſtenſegnek titka nekűnk valami reſzeből előnkbe adaſſek.

Mert az Fiu, az Atya Dicsőſſegenek fenyeſſege: Mert az ő Fiat az Atya, az ő Iſtenſegenek allattjabol ſűlte es ez Fiu nelkűl ſoha nem volt mint az Nap az ő fęnye nelkűl, es noha az Atyaval egyenlő Iſtenſegebē, mindazaltal kűlőmbőz ſemellyeben ő tőlle el valaſzthatatlankeppen, mint az Napnak ragyogo fęnye. Az Dicsőſſegnek fenyeſſege, azert, tudni-illik Iſten dicsőſſegenek: Mert ez mutato ige: ἀυγὴ, Ó, az Iſtenre néz.

De az ő ſemellyenek-is *Kimetſet belyege*, mellyel az Fianak Iſtenſege jelentetik, hogy allattyaban egy az Atyaval, ſemellyeben kűlőmbőz. Mert az *Belyeg* tellyes abrazattyanak mondatik annak, az kinek Belyege, vęllyed az Atyanak, kinek ſemellyet viſeli élő abrazatban az Fiu. Innen mondatik Atya *Szemellyenek belyegenek.*

Innen harom dolgot hozzunk ki. 1. Holot az Atya Iſteni ſemelly, tehat az Fiu-is Iſteni ſemely volt mindenkor. Mert az Iſteni ſemelynek, ki metſet belyege ſenki nem lehet, hanem ha ő-is ollyan Iſteni ſemelly leſzen. Az Chriſtuſnak pedigh teſte nem ſemelly, ſem nem Kimetſet belyege az Atyanak, noha az Fiunak teſteben az Atyanak Belyege az ő modgya ſerint tűndőklőt.

Az Chriſtus valoſagos Szemelly Iſtenſegeben

2. Hogy azon egy Iſtenſegben vagyon nem csak az Atyanak ſemellye, de az Fiunak is ſemellye, es az Szent Lelęknek ſemellye; mivel *Harman vadnak az egben kik bizonſagot teſznek, Atya, Igę, es az Szent Lelek, es ez harom egy.* 1. *Ioan:* 5. *v.* 7. Nincsenek pedigh harom Iſtenek. Mert *az Iſten, az mi Iſtenünk egy Iſten. Deut:* 6. *v.* 4. Az Iſtennek azert egy Allattyaba harom ſemellyeket igazan hiſzen az kőzőnſeges Anyaſzentegyhaz.

Harom Szemely, de Egy az Iſten.

3. Ugy kűlőmbőztetnek az Atyanak es Fiunak ſemelyek, hogy mindazaltal azon egy Allatuak legyenek.

I. Enyedi az Conſtructiot, igeknek egyben ſerkezteteſeket fordit.

tya

tya el. Az Fiat mondgya hogy az Dicsöſſegnek fenyeſſege, de Hebraiſmo Sido nyelvnek folyaſa ſerint, hogy legyen: Dicsöſſeges: mint veſedelemnek fia, az az, el veſet. Az ö ſemellyenek Belyege pediglen, nem Iſtene, de fenyeſſege, hogy megh mutattaſſek, hogy az fenyeſſegnek allattya, vagy éppen az, az mi az Fenyeſſeg benne vagyon az Chriſtusban, ugy hogy ſemmit nem gondolhatni fenyeſſebbet az Chriſtuſnal, mint ha mondanok, hogy Ariſtoteles, Lelke az Bölcseſegnek neminemü Hyperbole, *hitel felet valo mondaſſal.*

F. Szemtelemb megh veſtegeteſet valaha az iraſnak ki hallotta? De meg mutattuk mind az kettőt: mind hogy ez ige: αὐτὸς, ὁ, ἀπὸ κοινοῦ: az Fenyeſſegre-is, es az Belyegre-is nezzen, mind hog az Iſtenre-is tartozzek. Mindenkoron jgy ſerkeztettek oſſve az Deak es Görög Doctorok minnyajan: es elmejekben ſenkinek ſem ötlőt ez felől mas modon almodozni. Hogy ha megh engednők az Hebraiſmuſt az Dicsőſſegnek fenyeſſegeben, az Dicsőſſegert, meg-is megh marad, hogy az Fiu dicsőſſeges fenyeſſege az Atya Iſtennek. Mert az Fenyeſſeg, valakinek fenyeſſege. Senkinek pedigh fenyeſſege nem dicsőſſeges, hanem csak az Iſtennek: azert az Fiu-is dicsőſſeges leſſen mint Iſten, az mellyert *Dicsöſſegnek Uranak* hitta őtet az Apoſtol 1. *Cor*: 2. v. 8. Hitel felet valo *Metaphorat* haſonlatoſſagot lenni pedigh ez igeben: *Hypoſtaſis*, Szemelly, mineműt gondolt Ariſtoteleſről, tellyeſſeggel tagadgyuk, es valoſagos jegyzeſeben venni akarjuk. Mert az Iſtenről mondatik, az ki tulaydon magaban allo Szemelly, es mindeneknek lételt ad. Es igy az Fiat-is Szemelynek tanittya az Apoſtol ki magaban all, es mindeneknek az Atyaval *ſubſiſtere facit*, lételt ád. Mert kin levő abrazattya az Atyanak Szemellyenek nem lehet, hanē hogy ő-is Szemelly legyen. Es majd utanna teſi az Apoſtol, hogy *mindeneket hordoz az ö mindenhato beſedevel*: mely bizony Szemelynek munkaja, még pedig Iſteni Szemelynek.

II. Képtelenſegét az ö talalmanyanak ertven, es meg engedven az Eretnek hogy ez ige: αὐτὸς, ὁ, *tartozik az Iſtenre, ſ-nem az Fe-*

nyeſſegre, tudgya mindazaltal hogy nem kovetkezik: Az Fiu abrazattya az Atyanak ſemellyenek, mert mondatik Iſten ſemellyenek abrazattyanak, ſ-nem Atya ſemellyenek.

F. Mint ha az Iſten *relatè ad Filium*, az Fiura nezve nem Atya volna. De az Szent Lelek-is Iſten, ſ-megh ſem Atya. Igaz. Mert nem mondatik *relatè ad Filium, ut Pater*, az Fiura nezve, mint az Atya. Azert nem Atya. De azert azon Iſten ki az Atya es az Fiu allattyaban: noha nem azon ki az Atya es az Fiu Szemellyeben: de mind az kettőtúl megh kűlőmbőztetik.

III. Az Iſten dicsöſſegenek fenyeſſege nē azon ki az Iſten. Az Fiu az Iſtē dicsöſſegenek fenyeſſege. Azert à Fiu nē azon ki az Iſten.

F. *Datur* ὑποσαλικῶς: Megh engedgyűk az Szemelyre nezve. Mert az Fiu, nem azon Iſten ki az Atya Iſten Szemellyeben, az menyiben az Atyatul megh kűlőmbőztetik: ὄσιῶς, Allatyara nezve, az *Major*, elſő *Propoſitio* hamis. Mert az mikeppen az napnak fenye, es az Nap, azon egy allat ſerint, azkeppen az Atya Iſtennek Dicsőſſegenek fenyeſſege, az az, az Atya es az Fiu azon egy allattyaban.

IV. Az Iſtennek dicsöſſege Accidens, *levegö történet dolog, az Fenyeſſeg-is* Accidens. *Azert ha az Fiu az Iſten dicsöſſegenek fenyeſſege, tehat* Accidens, *levegö történet leſſen*, Accidentis Accidens, *melly képtelen.*

F. De mt karomlo az Eretnek. Hamis, hogy az Dicsőſſeg es az Fenyeſſeg az Iſtenben *Accidens*, Levegő történet volna. Mert az Iſtennek Dicsőſſeges termeſeti az Dicsőſſeg es Fenyeſſeg: noha olly igikkel mondaſſanak ki, mellyek az teremtet allatokban *Accidenſet*, levegő történendő dolgot jegyezzenek. Mert az iras nem egyeb igikkel ſolhat minekűnk az Iſtenről, *niſi Analogiā*, teremtet allatokra nezendőkkel.

V. Az Atya Szemellyenek Belyege, nem Szemelly. Mert ſenki az lab nyomat labnak nem mondgya. De az Fiu az Atya ſemellyenek Belyege. Azert ö nem ſemelly.

F. Igaz ertelemmel megh engedgyűk. Mert az Fiu *non eſt*

ipſa Hypoſtaſis Patris, nem azon Személly, melly az Atya: Mert nem Atya. Hogy pedig nem volna meg kűlömbőztetet Személly az Atyatul, tagadgyuk, es hamis az *Major* az első mondas. Az haſonlatoſſag ſem jo. Mert az Fiu nem valami *Accidentalis*, levegő mint az labnak az nyoma, de Allat ſerint valo Belyege az Atyanak. Az ſem igaz, hogy az Lab nyom, Labnak nem mondatnek; jollehet az dologhra az, ſemmit nem tartozzek.

VI. Ha az Személynek Belyege Személly, tehat az Személynek Személlye leſſen. De ez keptelen. Hat amaz-is.

F. Szinten ollyan mint ha mondanad: Ha az emberre nezendő dologban az Fiu az Atyanak Fia, es mind az ketto ember, leſſen azert az embernek embere, melly keptelennek latſik. De egy altallyaban illetlennek lattatik, *relatè nequaquam*, az rendre nezve ſemmikeppen nem. Mert az Atyanak ki ember, vagyon fia, ki ő-is ember. Igy az Iſtenre nezendőkben-is. Az Személlynek Személlye vagyon *ſumendo abſolutè ſeu cum relatione indefinita pro Deitate perſonali* ἀκύρως *dicitur. At cum relatione Definita*, az meg hatoroztatot rendre nezve ſemmikeppen nem: Mert az Atyanak, ki Szemely, vagyon Fia, vagy Attya az Fiunak ki ő-is Szemelly.

UGYAN ott v. 3.

Es mindeneket taplal amaz ő hatalmas beſedevel.

Valaki minden teremtet allatokat tart es taplal, az, Mindenhato örök Iſten. De az Fiu mindeneket tart taplal mint ſinten az Atya amaz ő tanubizonſag tetele ſerint Ioan: 5. v. 17. Azert az Fiu Mindenhato örök Iſten.

Tekereg facsarog ez ellen Enyedi, es azt mondgya, hogy bir, igazgat, taplal az Chriſtus mindeneket, de az neki adattatot hatalom ſerint. Matt: 28. Ioan: 13. De az örök Iſtennek ſenki ſemmit nem adott.

F. Mas az Chriſtuſnak Iſteni termeſeti ſerint valo *Mindenhatoſaga*, mellyet közlőt vele az Atya őrökkevalo ſűles altal, mellyert ugyan *Deus omnipotens*, Mindenhato Iſtennek mondatik *Apoc: 4. v. 8.* melly ſerint mondgya itt ſent Pal, hogy tart, taplal mindeneket: Mas iſmet az Közben-jaronak adattatot hatalom, mellyel az Anyaſentegyhaznak biraſaban es igazgataſaban munkalodik. Azert nem tart, taplal mindeneket, mint Ember, hanem mint Mindenhato Iſten.

Az őrők Iſtennek ſemmit nem adhatnak, az menyiben Iſten, de az menyiben az, az őrők Iſten ki az Fiu, Iſten es Ember az egy Szemelyben, adattatott neki hatalom. Kiről *Matt: 28.*

Ez ige, mond Enyedi, *Mindeneket, az Uy világhra tartozik, melyben Iſtentől rendeltetett Ur az Chriſtus.*

F. Hamiſnak mutatta ſent Pal ezt az gloſſat. Mert oda fellyeb megh mutatok, hogy ez Lathato Vilagot, es ebben levő Minden teremtett allatokat ertſen. Ide alabb is azt mondgya: *Azok el veſznek, te pedig meg maradſ.* De az Eccleſia el nem veſ. De erről az igeről laſſad *Cap: 1. Ioan: verſ: 3. Object: 2.*

UGYAN ott v. 6.

Imadgyak ötet az Iſtennek minden Angjali.

Az Meltoſagosb Imadtatik az Kiſſeb meltoſagoktul. Az Chriſtus imadtatik az Angyaloktul. Hat meltosagosb az Angyaloknal. De az Imadas olly Iſteni tiſteletnek neme, melly termeſet ſerint valo Iſtent illet egyedűl. Hat az Angyalok ő teremtő Iſteneknek iſmerik az Chriſtuſt, ſ-azert imadgyak. Hogy pedighlen az Chriſtus legyen teremtőjők az Angyaloknak im mindgyaraſt Davidbol bizonyittya *vſ: 7.*

I. Tagadgyak, mond David Pareus, *az Eretnekek, hogy nem igazan megyarazzuk az Chriſtuſrol az mit David az Iehovarol ſollot.*

F. Ez nem egyeb, hanem az Szent Lelket karomlaſſal il-

letni. Mint ha az ki megh ſerzö oka volt az Soltarnak nem tudta volna kiről ſollyon az Soltar? Iövendöl az David az Iehovanak orſagarol, melynek ez egeſs vilagon ki kellene nyilatkozni. *Az Ur Iſten uralkodik örüllyön az föld.* De uralkodik az Ur Iſten az ö Fia altal: Mert *az ö Fiat rendelte mindeneknek Kirallyanak es örökösenek Pſal:* 2. Annakokaert igazan alkalmaztatik az Chriſtuſra.

II. Tagadgyak, hogy ebböl az Finnak örök Iſtenſege következnek: Mert az Imadas tiſteſſegh tetelert vetetik, mellyel Kiralyoknak teſsünk tiſteſſeget.

F. Hamis, hogy ollyan Kiralyokhoz illendö tiſſegh tetelröl tanitana az Pſalmus: *Haycsatok meg magatokat ö neki minden Angyalok.* Mert az Ur Iſtennek tartozo tiſteletet parancsol. Hat nevetſegre melto emberi tiſteſſegh tetelt vetni az Angyalokra, ugy mint ſolgalo lelkekre. Annakokaert egyedül csak Iſtenre nezö imadaſrol, es Iſteni tiſteletröl ſol az Apoſtol, kiröl Chriſtuſ-is *Matt:* 4. *Az te Uradat Iſtenedet imadgyad es csak ö neki ſolgaly.*

III Tagadgyak, hogy az Apoſtol nem igazan hozna elö az David mondaſat. Mert ott igy vagyon: Haycsatok megh magatokat ö neki minden Iſtenek. Az Apoſtol pedig hozza teven az Copulat, es megh valtoztatvan az Imperativuſt azt mondgya: Es imadgyak ötet minden Angyalok, ez melle teven ezt-is: αυτὸ, Ö.

F. Ezek csalardul mondatnak. Mert az Apoſtol ſemmit meg nem valtoztatot, de hozta elö az Görög forditaſt, mely közönſegeſſe be vitetett volt; csak hog ezert: προσκυνήσατε *Adorate*, Imadgyatok, mondotta προσκυνησάτωσαν, *Adoranto*, Imadgyatok. Mind az ket ſo pedig *Imperativus*, parancsolo. Ugyan azon forditasbol ezert: ἄυτὸ, Ö, tötte oda, θεοῦ, *Iſten*, az ertelemnek ki tellyeſitesere.

Ezt felette igen meg kel jegyzeni Enyedi ellen.

Semmi pedig nincsen ſokottyab az Apoſtoloknal, mint hog az Prophetak jövendöleſeket, ertelmekre nezve inkab hogy ſem az igikre nezve, az ö czellyokra alkolmaztaſſak. Mert az Prophetak iraſinak Iſtenes magyarazoi ök.

IV. Tagadgjak, hogj az Elsö ſzülötnek igije ſohul nē mondatik Iſtenröl.

F.

Elsö ſzülöt az Chriſtus.

F. De tudgya meg, hogy az Chriſtus Elsö ſülöt, mind Iſtenfegere nezve, az menyiben minden teremtet allatoknal Elsö, az az, örökkevalo, minek elötte az völgyek volnanak ſülettetett: mind Megh teſtesüleſere nezve, az menyiben ez vilagra jöven, hogy laknek az emberek közöt, meltoſagban lött: ugy mint az Szüztöl az Szent Leleknek munkaja altal *Elsö* ſülettetett: mind pedigh Fel magaſtaltataſanak jusſara nezve, melly ſerint el foglalvan az Mennek Földnek birodolmat, mindeneknek Elsö ſülöt örökösnek jelentetet, es mindenek felet Dicsöſſeggel es Tiſteſſeggel meg koronaztatott. Azert nem csak David idejeben, de mind öröktül *Elsö ſülöt* az Fiu.

UGYAN ott v. 8.

Az Fiurol pedig: Az te Kiralyiſeked Iſten, mind örökkön örökke (mondotta Iſten).

Ez igikben az Atya Iſten ſol az ö Fianak, kit elsöben-is egy altallyaban Iſtennek mond, nem külömbözö Iſtent ö magatul, de Szemellyeben meg valaſtottat: melyböl meg tetſik az Chriſtus Ieſuſnak termeſet ſerint valo örök Iſtenſege.

I. Nevetſegre meltok, mond Enyedi, *kik ebböl akarjak ki hozni az Chriſtus örök Iſtenſeget; holot ez Pſalmus Salomonrol ſollyon.*

F. Hogy ha az Apoſtol beſedit es dolgait jol meg viſgallyuk, pökeſre melto Enyedi, hogy illy ſemtelenül mér az iras ellen ſolni. Iſten volté Salamon? Örökkevalo volté az ö Kiralyi ſeki? Igaſſagban volté mindenkor az ö Palczaja birodalma? Iſtenek az Fejedelmek, de tiſtekre nezve, es fohul *abſolutè*, egy altallyaban Iſtennek egy ſem mondatik közzülök. Birodalma el enyiſet. Hat következik hogy bötü ſerint tartozzek ez az Soltar az Chriſtuſra, az Apoſtolnak az ö tanubizonſag tetele ſerint.

II. Az ki meg kenettetett: az kinek Iſtene vagyon: az ki az Orſzagot tarſal birja, nem örök Iſten. De itt illyenröl vagyon ſo.

F. Mind ezek mondatnak az Chriſtuſrol *ſecundùm quid*, reſſerint, az Kőzbenjaraſnak tiſztire nezve, melly ſerint fel kenettetett: Iſtene az Atya Iſten: tarſai, ſőt barati vadnak: Nem pedig Iſtenſege ſerint, melly ſerint az Fiunak Iſtene vagyon *relatè*, az Atyara nezve, mint oda fellyeb meg mutogatok *verſ*: 3. *Object*: 3. De az Fiu, az teſtnek fel vetele előt fel kenettetett, az menyiben el rendeltetett az Kőzbenjaraſnak tiſztire, kiről maſut.

III. Ezige: ὁ θεὸς, Iſten, *Nominativi caſus, emlitőſſo, nem Vocativus, kivel maſt ſolitananak meg.*

F. Ennek az Uy talalmannak az bőtű kialt ellene, es minden Doctoroknak eggyező kőzőnſeges ertelmek. Mert *Apoſtrophe*: az Atyanak az Fiuhoz nyujtot beſzede ez. De ha ſinte meg engednők-is, az kővetkezendő vetné ki ſarkabol: Ennekokaert, Meg kent tegedet az te Iſtened, ő Iſten. Az holot az Apoſtrophet, Atyanak Fiahoz valo beſzedet, nem tagadhatni.

UGYAN ott v. 10.

Es, te az kezdetben Uram fundaltad az főldet, es az te kezeidnek csinalmanyi az egek: azok el veſznek, &c.

Nyilvan vagyon, hogy az Mennek Főldnek teremtő Iſtene termeſet ſerint valo Iſten. De à Chriſtus Mennek Főldnek teemtője, mellyet ſent Pal meg bizonyit *Pſal*: 102. *v*. 26. 27. 28. Tehat az Chriſtus termeſet ſerint valo őrők Iſten.

I. Tagadgya Enyedi, hogy ezigek nem tartoznak az Fiura. Mert az Apoſtol ő magaval ellenkeznek, ki eleb monda, hogy az Atya teremtette ez vilagot az Fiu altal. Hat nem az Fiu teremtette.

F. Ingyen. Mert az Atya az Fiu altal teremtet, azert à Fiu teremtet *Mert valamellyeket cselekedik az Atya, ugyan azokat az Fiu haſonlatoskeppen.* Laſd *Ioan*: 5. Az Iſteni ſemellyeknek cselekedetinek rendi, nem veſi el az cselekedetnek egyenetlenſeget. Mert az Atya ez vilagot teremtette az ő Fia altal,

nem

nem ugy mint Eſkőz altal, de ugy mint ő Bőlcseſege altal, mint oda fellyeb meg mondok.

II. Sohul egyebut nem tulaydonittatik az Fiunak az Teremtes.

F. Eleg hogy itt tulaydonittatik. De amaz-is hamis. *Az Iehovanak igijevel teremtettenek az Egek Pſal: 33. v. 6.* Az Iehovanak igije pedig az Fiu *Ioan*: 1. *v*. 1. Maga-is mondgya: *Az en Atyam mind eddigh munkalkodik en-is munkalkodom. Mellyeket az Atya cselekedik, azokat az Fiu-is* ὁμοίως, *Haſonlokeppen.*

III. Az Apoſtolnak czellya ez, hogy az Chriſtuſt minden embereknek es Angyaloknak feliben magaſtallya. De ha itt neki vilagnak teremteſe tulaydonittatnek, az Teremtőt az Teremtett allathoz haſonlitana, melly bolondſag. Mert ki nem tudgya, hogy az Teremtő veghetetlenkeppen fellyebvalo az Teremtet allatnal?

Az Chriſtus Angyalok felet valo.

F. Sőt balgatag, képtelen es karomlo az Eretnek ezeket gondolvan. Czellya az Apoſtolnak ez, hogy az Fiat az Angyalok feliben magaſtallya, *non ſimpliciter*, immel ammal, de ugy mint az Angyaloknak Iſtenét es Urat. Hoz azert elő iraſokat, mellyekkel mind Iſtennek, ſ-mind teremtőnek mutaſſa, mellyet az Sidok meg nem tudnak vala.

IV. Hallatlan es karomlas azt mondani, hogy az Atya az Fiat ő Uranak mondta volna.

F. Karomlo patvar ez. Mert az Atya az ő Fiat nem mongya ő Uranak, de *abſoluiè*, egy altallyaban Urnak vagy Iehovanak: *Te Iehova*, nem pedig: *Te en Iehovam.* De az Fiu aző Ur Iehova, ki az Atya. Igy tehat meltan meltoztattya az Atya az ő Fiat ez nevezettel.

V. De ez igicske utan: Et, Es, *alatta ertetnek ezek*: Az Fiurol mondgya. *Nem ellenzem, csak azt engedgyek megh, mellyet nem tagadhatni, ezigek*: *Te kezdetben, leſſen Elliptica fogyatkozaſſal valo beſzed es az Atyara tartoznak.*

F. Meg engedgyük, hogy itt legyen *Ecclypſis*. λέγει πρὸς τὸν *Monda az Fiunak*: Atya vagy Prohpeta mondgya az Fiunak, vagy az Fiuhoz az hova az Pſalmuſnak mondaſa nez: *Te Iehova.* Ha az Fiu Iehova, mint az egeſ iras tanittya, tehat miert ne teremtette volna az Mennyet Főldet. Az Sidok-

nak

nak azert es az Samosatenicusoknak karomlasokat ez *Apostrophe*, Fiuhoz valo so meg hamisittya.

VI. Az Psalmusban az Atyanak tulaydonittatik az Teremtes. Azert itt-is az Apostolnal: es harom magyarazatot hoz erre elö, de hamissakat es illetleneket, mellyeket elö hozni-is, mond David Pareus, *restellek, nem hogy meg hamisitani. Az harmadikat mondgya, hogy neki latsik illendönek: Hogy ez levelnek iroja mind ezeket az Ó Testamentumbeli irasokat es cselekedeteket* Allegoricè, *peldazat keppen illeti az Uy Testamentumra, hogy megh mutassa az regieket az Uynak peldainak lenni, es hogy az Uy Testamentum Complementuma, be tellyesedese az Onak, melyre kepest hozta elö az Apostol ez irasokat:* Te Uram *&c. De az meg mondot irasokat ugy mondta, hogy lelki ertelemre nezet, nem pedig historia es bötu szerint volt; Azert ezt-is:* Te Uram, &c. *Melly igy leven allattyuk, hogy az Apostol disputallyon itt az Uy avagy Megh uyittatot vilagrol, mint Cap: 2. v. 5. Az mit azert David az Atyarol es az Ó vilagrol mondott, azt az Apostol lelki ertelemben az Christusra hozza.*

I. F. Iol mondgya az Eretnek, hogy az harmadik magyarazat neki *Latsik*, s-nem pedigh illendönek lenni. De minekünk ellenkezö *Latsik*. De sem az ö tetszese, sem az mienk itt semmit nem hasznal.

II. Az argumentumban az *Minor*, masodik mondas, hamis. Mert nem Lelki ertelemben, de betü szerint mondatnak ezek az Istennek Fiarol, mellyek ez Caputban vadnak. Tulaydonkeppen, nem *Mysticè*, peldazatban, sollot minekünk az Ur Isten az utolso idöben Fia altal: Tulaydon keppen rendelte ötet mindeneknek örökösinek: Tulaydonkeppen ö altala ez vilagot teremtette: Tulaydonkeppen visel mindeneket az ö hatalmas beszedevel, es az mi büneinket megtisztitvan, ült az Istennek jobjara, noha az solasnak nemeiben, es az igikben legyenek nimelly *Tropusok*. Ennekokaert tulaydonkeppen es bötü szerint valo ertelmét ennek utanna-is megtartyuk az Eretnek ellen.

CAPUT II. v. 14.

Mivel-hogy annakokaert à gyermekek testből es verből valok, ö-is hasonlatoskeppen reszesse lött ugyan azonoknak, &c.

Hogy az egy Christus szemellyeben ket külömbözö Termeszetek legyenek igen vilagossan megh tetsik ezigekből. Mert az ki reszesül valamiben eleb valonak kell annal lenni, az miben reszesül, es az mi ö magaban az reszesülö, hozza kel annak jarulni, az miben reszesül. Holot azert az testben verben mondatik az Christus reszesülni, tehat volt abban valo reszesülesenek elötte. Mas tehat az *Mindenek felet örökke aldando Isten*, ugy mint reszesülö: Mas az *Test, Ver, melly szerint az Atyak közzül valo Rom: 9. v. 5.* Igy tehat ket külömbözö Termeszetböl all az Christus.

Ket uton akarja ezt Enyedi meg hanni.

I. Hogy itt az Test *es* Ver, *nem jegyez emberi termeszetet, de erötelenseget es romlandosagot. Mert 1. Cor: 15. v. 50. ugy jegyez es az Apostol-is az következendö versben ugy latiatik magyarazni: hogy az gyermekek tellyes eletekben az halalnak felelme miat szolgalat ala voltanak vettetven. Es vegezetre ez ige:* Ember, *(ha szinte itt az* Test *es* Ver *jegyezne embert-is) nè mindenkor Allatot, de* Accidens, *történetet, az az, emberi erötelenseget jegyez.*

F. Felette heaban velok ezek az csapongasok. Mert 1. Mi lehet szemtelemb mint igy agyaskodni: Az Test, Ver, Ember, néha nem emberi allatot, de gyarlosagot jegyez; azert itt-is? De sőt gyakortab Emberi allatot jegyez: Erötelenseget pedigh tulaydosag kivül *impropriè quadam Metonymia*. Itt pedigh Allatot-is, Erötlenseget-is, de nem Bünöst (minemü az romlott termeszetben) szükségeskeppen jegyezni az Apostol bötü szerint valo solasa meg mutattya. Mert az, az ember, kiröl *Psal:* s. so vagyon, bizony *Substantiat*, emberi allatot jegyez. Ismet amaz Jesus, ki egy kevesse Angaloknal alab valova tetetett, es Dicsösseggel es tisztesseggel

coronaztatott, nem *Accidens*, történet volt, hanem Allat, *Substantia*, valoſagos ember. Mert mi erettünk az halalt az embernek allattya ſenvedte, nem *Accidens*, erötelenſegh. ö Attyafiainak hiy minket: annakfelette az Gyermekben az Vérnek, Teſtnek, *Substantia*ja, allattya vagyon, nem csak az *Accidens*, levegö történet. Azert az Chriſtus-is az Teſtben, Verben mondatik reſzeſnek lenni, nem csak à mi nez az *Accidens*re, levegö történetre, de az mi nez az valoſagra, allatra is.

2. Hogy az 15. *verſ*: lenne magyarazoja az Teſtnek, Vernek, hamis. Mert az Gyermekeknek allapattyokat, es nyavalyas voltokat jelenti ott meg az Apoſtol: kiknek termeſzetekről tanitot vala *verſ*: 14. maskeppen következnek, hogy à Chriſtus-is az halaltol valo felteben ſolgalat ala volt vettetven: mivel ö-is az Teſtben Verben reſzeſült haſonlokeppen mint az Gyermekek.

II. Maſik csapongaſat veti ez igeben: κεκοινώνηκε, Reſzeſültenek, *az Chriſtuſnak Iſteni termeſzeti ellen. Az Gyermekek-is reſzeſülnek az Teſtben Verben, de azert az emberi termſet felet nincsen Isteni termeſzetek. Hat az Chriſtuſnak ſincsen.*

F. De elsöben ugyan emlekezeteskeppen ſol az Apoſtol az Chriſtuſrol ez igevel: μέτεκε, *participavit*, Reſzeſült, ſ-nem pedig κεκοινώνηκε, *particeps factus eſt*, Reſzeſſe lött, nem csak közönſeget vötte, de ugy mint reſzt vöt, *Non modo communem habet, ſed partem quaſi accepit.* 2. Az Fiunak Iſteni termeſzetit *ex profeſſo*, ſanſandekkal az elöt bö beſzeddel megh mutogata: az Gyermekeket pedigh nem. Azert maskeppen reſzeſülnek az Gyermekek; maskeppen az Chriſtus az Teſtben, Verben. Annak-felette, ez Adverbium: παραπλησίως, haſonlokeppen, az emberi termeſzetnek épſégét jegyzi, mint az Gyermekekben mind à Chriſtusban, es nem az Szemelynek haſonlatoſſagat mutattya. Mert nem az Gyermekek altal, de az ö Fia altal teremtette az Ur Iſten ez vilagot. Tehat ez Vilag elöt, es az Gyermekek elöt Fiu vala.

III. Semmi iraſſal meg nem bizonyithatni, hogy Reſzeſülni *annyit*

nyit tenne, mint ſzemelly ſzerint eggyeſulni ſ-meg teſteſulni.

F. Hamis. Mert az Apoſtol ennek az Teſtnek es Vernek reſzeſüleſet mayd *verſ*: 16. az Abraham magvanak fel veteleről az Szemelynek eggyeſſegeben magyarazza. Az, az fel vetel pedig nem egyeb volt, hanem Megh teſteſüles, es ſzemelly ſzerint velo eggyeſüles. Nem külömb jelentetik az irasban, mikor az Chriſtus mondatik *Emmanuelnek*, Velünk Iſtennek: *Az Ige teſte lön: Iſten jelent meg az teſtben.*

IV. De Beza igy magyarazza: Reſzeſülöttenek, *az az, allanak romlando teſtből verből, tudni illik, halando termeſzetből.*

F. Azokrol az Gyermekekről mondgya azt, az kik teſtből verből allanak: nem az Chriſtuſrol, ki mikor az Iſtennek formajaban volna az Teſtet es az Vert fel veven, azokban Reſzeſült.

UGYAN ott v. 16.

Mert nem az Angyalok termeſzetit vötte fel, de az Abrahamnak magvat vötte fel.

Ez mondas egy kivaltkeppen valo azok közzül, melyből à Fiunak Meg teſteſüleſenek titkanak ertelmere juthatunk, es az mi Hitünk meg erösittetik az Chriſtuſnak egy ſzemellyeben valo ket külömbözö, Iſteni es Emberi termeſzetek felöl. Az holot jegyezd meg, hogy mas az, à ki az Abrahamnak magvat fel vötte; ismet mas az Abrahamnak magva, mellyet fel vött; mint mas vagy te emberi termeſzetedben, mas az ruha mellyet fel öltöſz. Szükſegeskeppen következik tehat, hogy eleb volt az Fiu Iſteni termeſzetiben az teſtnel. Mivel azert az Iſtennek Fia vötte fel az Abrahamnak magvat, az az, az emberi termeſzetet az Abrahamnak nemzetſegeből, ez okaert ö benne az Iſteni termeſzet *Aſſumens*, Fel vevö: az emberi termeſzet Fel vetetett, *Aſſumta*. Vagyon az ket külömbözö termeſzetnek Fel vevönek, ſ-Fel vetetetnek egyben ſzerkezteteſe, az Szemelynek eggyeſſegeben: Vagon Szemely ſzerint valo eggyeſüles: Vagyon igaz Chriſtus ki Iſten es Ember.

Meg teſteſüleſnek modgya.

Ugy meg bolondult Enyedi ez elŏt, hogy alig tud eggyet kettŏt ellene kotyvaßtani. Laſſuk.

I. Ez ige: ἐπιλαμβάνεσθαι, *azt jegyzi gyakorta, hogy valamelly nyavalyas embert ki nyuytot kezzel ſegiteni, meg fogni.*

F. Sŏt inkab nem egyebet jegyez, hanem kezzel megh fogni, es megh fogvan venni, vagy, Fel venni. Nem is tagadgya ſenki, hogy kűlŏmb kűlŏmb fele jegyzesben nem vetetnek ez ige, de az jegyzeſet, az *ſubjecta materia*, az mi az elŏttűnk valo dolog, attul kell venni, mellyet az kŏrnyűl allo dolgok mutatnak meg.

II. Sohul nem jegyzi azt, hogy az egy Szemellyben vétetnék.

F. S-mit art? Sohul maſut az Meg teſteſűleſnek titkarol nem talaltatik ez jedzesben ez ige. Nem csuda hat, hogy ſohul ugy nem jegyez. Eleg hoģ itt ollyan jegyzesben vagyon, mellyet az Apoſtol czellya, es minden kŏrnyűl allo dolgok meg mutatnak. Mert meg magyaraza az Apoſtol, az Chriſtus hogy hogy lŏt az Gyermekeknek teſteben es vereben reßes, tudni illik, Fel veven az Abrahamnak magvat. Nem is vetethetik az Szabaditaſert, es Segitſeggel valo letelert. Mert *res & finis rei confunderetur*, az dolog es az dolognak vege egyben zurodnek, zavarodnek. Mert *cauſa finalis*, vegsŏ oka az Reßeſűleſnek, es Felvetelnek vala, hogy meg ßabaditana az gyermekeket es az Abrahamnak magvat.

III. Az Abrahamnak magva Collectivè *jegyzi az Abrahamnak maradekiat. Fel venni azert az Abrahamnak magvat, nem egyeb, hanem meg ßabaditani az Abraham maradekjat. Képtelen pedig mondani, hogy az Chriſtus minden Abraham maradekival eggyesült Szemelly ßerint.*

F. Nem tudgyuk, hogy ez ige: *Mag*, neha *Collectivum* nem volna: mint *Ioan*: 7. *v*. 38. *Rom*: 9. *v*. 7. de allattyuk, hogy *ſingulare*-is, egyre nezŏ-is. Mert gyakorta *ſingulariter* vetetik eģ *Individuom*ert, Szemellyert, mint *Gen*: 4. *v*. 25. Iſmet: *Az te magodban aldatnak meg &c.* melly igiretet bizonyit az Apoſtol *Gal*: 3. hogy nem *Collectivè*, ſokakrol, de *ſingulariter* az egy Chriſtuſrol kellyen erteni, es ez mondasban is igy kell venni ez iget: *Mag*. Keptelenkeppen mondatnek ugyan, hogy min-

minden Abraham maradekaval eggyeſűlt az Chriſtus Szemelly ßerint *in ſingulari*: De ſemmikeppen nem *abſolutè*, egy altallyaban; hoģ eggyesűlt ßemelly ßerint az Abraham magvaval *in uni verſali*, kŏzŏnſegeſſen, az az, minden Abraham marodekinak kŏz, emberi termeßettel: *& in ſingulari*: Szemelly ßerint, az az, *uni individuè*, Egynek ßemelly ßerint. *Aſſumſit ergo ſemen Abrahæ in ſingulari, ut ſemen Abrahami in generali, h, e, omnes electos Dei filios, per mortem redimeret & liberaret.*

Azert hamiſſan forditotta Caſtalio: *Nem leßen ſegitſeggel az Angyaloknak.* Mert kicsoda nem tudgya, hogy az Angyalok nem ßűkŏlkŏdnek ſegitſeg nelkűl? Nem vala azert oka az miert azt tagadna az Apoſtol. Ellene-is vagyon ez az talalmany az Apoſtol czellyanak. Mert az jo Angyalok el ſem eſtenek, ſ-nem-is njavaljaſok. Hamis tehat az Enyedi *gloſſaja*.

CAP: III. v. 3. & 4.

Mert annyival nagyub dicsŏſſegre itiltetett ez meltonak lenni Moſeſnel, menyivel nagyob tißteſſege vagyon annak à ki az hazat eppitette az haznal. &c.

Chriſtuſnak Moſeſſel valo egyben haſonlitaſa kettŏs ez igekben. Az elsŏ Haſonlatoſſag ßerint valo, melyben Chriſtuſt az haznak éppitŏjenek mondgya: Moſeſt pedig Haznak, vagy az Haznak reßenek. Az maſik tulajdonkeppen valo, mellyben az Chriſtuſt mondgya hogy az Haznak Ura: Moſes az Hazban Szolga. Szol pedig nem valami Kŏ, vagy Fa Hazrol, de Lelki Hazrol, melly az Eccleſia 1. *Tim*: 3.

Ket erŏſſeg vagyon azert ez igikben az Chriſtuſnak ŏrŏk Iſtenſegerŏl. 1. Hogy az Haznak, vagy Anyaßentegyhaznak éppitŏinek mondatik, az az, mindeneknek: Egyedűl pedig az ŏrŏk Iſten az, az eppitŏ. Tehat az Chriſtus ŏrŏk Iſten. 2. Az maſikban, hoģ Iſtennek mondatik: maskeppen az Apoſtol bizonyitaſa nē folyna, hanē ha melle teßed ezt: *Az Chriſtus Iſten. Itaq, reciproca eſt demonſtratio Apoſtoli*: Eppitŏje min-

deneknek: Azert Iſten. Iſten: Azert mindeneknek eppitője. Enyedi mind az kettőt el akarja forditani..

I. Az Apoſtolnak értelme ellen vagyon, az Chriſtuſt Eppitőnek, az az, Embereknek teremtőjenek tenni: Mert verſ: 2. monda hogy az Chriſtus Iſtentől lőt. Azert ő teremtet allat, nem Teremtő.

Az Chriſtus Iſtentől lêt.

Nota.

Fecit Chriſtum.

F. Az Chriſtus mondatik az Iſtentől Lőtnek, nem termeſetire nezve, mellyel az Iſten Dicsőſſegenek Fenyeſſege: Szemellyenek Ki metſet helyege ſűlettetet az Atyatul: de Tiſztire nezve, vagy Papſagara nezve. Ez ige azert: *Fecit*, Tőtte, annyittefen mint *Conſtituit, Deſignavit*; rendelte, mely értelemben mondatik Moſesről es Aaronrol 1. *Sam.* 12. *v.* 6. *Az Iehova ki tötte Moſeſt es Aaront*, az az, rendelte es adta Moſeſt Hadnagyul, Aaront Papul az ő nepenek. Az hova lattatik az Apoſtol nezni. Igy mondatik az Chriſtus-is, hogy *lött minekünk Iſtentől bölcseſeg, igaſſag &c.* Hat *Tetettettetnek* az Chriſtuſt erteni kell, nem *abſolutè*, egy altallyaban, de mi Apoſtolunka es Fő Papunka tetettetetnek, az az, Rendeltetetnek, Kijelentetetnek, es adattatotnak: mellyert el eſik az Eretnek gloſſaja.

II. Mondatik Eppitöinek, nem az egeſs Haznak, ſem minden embereknek, de csak az Hiveknek es az Eccleſianak.

F. Sőt az egeſs vilagnak, mint ez eleb *Cap:*1. meg mutatok.

III. Eppiteni itt nem azt teſsi, hogy Teremteni, de csak Meg uyitani, es az egyſser teremtetett embereket mas allapatra formalni, mint ſoktuk mondani: Creare Iudiçem, *Birot tenni. Igy á Chriſtus Eppitője Moſesnek, es az Eccleſianak, az az, Meg uyitoja, Megh valtoja. De ez nem ugy Iſtené, hogy az emberek is meg nem cselekedhetnek Iſten parancsolattyabol.*

I. F. Ha ſinte megh engedtetnek-is ez igenek: *Eppitője*, ez az gloſſaja, talalmany ſerint valo magyarazattya: de azert az Eccleſianak lelki eppiteſe, az az, Meg uyjitaſa, Uyja ſűleſe, Helyre allataſa, hogy nem volna termeſet ſerint valo Iſtennek tulaydon munkaja, hamis. Mert ſokkal nagyub munkaja az Mindenhato Iſtennek lelki eletet adni, az bűnőkben lelek ſerint meg holtaknak, hogy ſem adni teſti eletet az teſt ſerint megh holtaknak. Mert adni őrők eletet

ſa-

ſajattya Iſtennek. Chriſtus ád őrők eletet nem ugy mint Eſkőz, es Szolga, de ugy mint Felső, Fő ok es Ur: *En örök eletet adok az en Iuhaimnak Ioan:* 10.

II. 2. Tagadgyuk, hogy az Eppiteſnek igije itt az helyen csak az Meg uyjulaſrol ertetnék. Mert az Apoſtol mind az ket teréteſről, Elsőről es Maſodikrol ſol: Mert mind à kettő ſajattya Iſtennek, mindeniket à Chriſtuſnak tulaydonittya: Mert teſi őtet Moſeſnek éppitőjenek, ki őtet, mint Iſten, embert teremtette: mint fő Hadnagyot az nepnek adta ſ-rendelte.

III. 3. Engedgyűk meg az Enyedi talalmanyat: Következik azert hogy az Chriſtus igaz Iehova. Mert Moſes ſenkitől nem, hanem az Iehovatol volt eppittetett, az az, az hozza jővő nepnek Hadnagyava, es Monarchajava terettetett: az bűntől, halaltol megh ſabaditotta. De az Chriſtus eppitette Moſeſt, az az, ollyanna teremtette es megh valtotta. Hat az Chriſtus Iehova.

IV. Nem mondatik az Chriſtus haznak eppitőinek, de csak haſonlatoſſag hozatik elő, mellyel az Chriſtuſnak Moſes felől valo Meltoſaga mutattatik, mint mikor mondatik: Annyival ſellyeb valo Baptiſta az többi Prophetaknal, menyivel az Haynal csillagh meg haladgya az tob csillagokat.

F. Heaban valo ez az réſſ. Mert ha az Chriſtuſt nem tenne haznak eppitőinek, heaban tenne oda az *Proſyllogiſmuſt, verſ:* 4. hogy az Iſten legyen eppitője mindeneknek. Mert ſemmit nem hord ez az czelra. Nem-is mondaná az utan: hogy az Chriſtus Ura az Haznak, es hogy az Haz tulaydon à Chriſtuſe.

V. Ertven haſsontalan voltat az ő talalmanyanak, azt mondgya, hogy mas az Első Fő eppitő: mas az Secundarius, *alab renden valo. Fő Első eppitője az haznak Moſesnek es az Chriſtuſnak az Iſten, ki mindeneket teremtet.*

F. Haſsontalan es Iſtentelen ez az csavargaſ-is. Mert hamis, hogy az Iſten teremtette az Chriſtuſt egyeb arant, hanem csak teſt ſerint. Igaz ellenben, hogy az Chriſtus Iſtenſege ſerint Kezdetben az főldet teremtette, es hogy ez Vilag ő altala teremtetett.

V I.

VI. Az masik argumentum ellen vers: 4. igy ßol: Tagadom, hogy ez igek: Az ki mindeneket teremtett Isten; az Christusra vitessek, de az Atya Istenre.

F. Az mi en ream nez, *mond David Pareus*, meg engedem, hogy *directè*, egyenessen nem az Christusrol, de *absolutè*, egy altallyaban az Istenről ertessek: Mert az *Prosyllogismus*nak *Majorja*, első *Propositio*, mondasa, ßűksegeskeppen az Christusra alkolmaztatik *in assumtione*, az fel vetelben, hogy az Christus Isten legyen: Mert maskeppen nem bizonyitana az Apostol: hogy az Christus legyen eppitője Mosesnek, mellyet meg kell vala bizonyitani, hogy az egyben hasonlitas meg allana. Ezokaert ez iget: *Isten, non* ὑποσατικῶς, nē ßemelly ßerint az Atyarol, de οὐσιωδῶς, allat ßerint, egy altallyaban kell venni, mint amott: *Lelek az Isten: Kezdetben teremte Isten az Mennyet Földet.*

VII. De ha ßinte megh engednök-is, hogy az Christusrol mondassanak, ugyan meg sem következnék az Christusnak örökkevalo Istensege. Mert ez mindenik, az Calvinus es Beza itiletek ßerint az Ecclesiara nez.

F. Ha meg engednők mi-is ez *restrictiot*, meg hararozast, męg-is az Christus igaz Isten. Mert az Ecclesianak teremtese, az az, ßabaditasa, gyűytese, Uyja ßűlese, meg dicsőitese, egyedűl Isten tulaydon munkaja, nem kevesbe mint az Első teremtes, mint eleb megh mutatam. 2. Calvinus es Beza vißik ugyan az Ecclesiara, de nem hatarozzak csak az Ecclesiara, mellyet az Eretnek reajok kőltőt, mint ha semmit az Ecclesian kivűl nē éppitet volna; sőt nyilvā meg vallyak, hoǵez igek ez egeß Vilagnak teremtesere vitethetnek.

VIII. Mondgya azt-is, hogy ezek az igek: Az pedigh az ki mindeneket teremtet Isten, *Fel kialto ßok.*

F. Ez uy es vakmerő talalmany. Nem ßűkseges vala itt az kialtas, de az Christusrol valo bizonyitas kevantatik vala: hogy annyival meltosagosb volna Mosesnel: az menyivel meltosagosb az Eppitő az Haznal: Es hogy az Christus Moses Eppitője.

IX. Ha az Istenen ki mindeneket teremtet, ertetik az Christus, következik hogy az Christus maganak volt hü az ò hazaban: Mert az 2. versben elöl jara ez, hogy az Christus hü volt annak, az ki ötet teremtette. De ez illetlen. Hat amaz-is-

F. Tagadgyuk az elsőnek egyben fogasat: Mert à 2. versben Isten mondatik, hogy az Christust tőtte, rendelesevel az Papsagra, nem pedig teremtesevel, hanem csak embersege ßerint, mint oda fellyeb meg magyarazok. 2. Ha meg engednők-is az elsőnek fogasat, de hamis az *Minor*, az masodik mondas. Mert nem illetlen az Christust meg gondolni mint Istent es Papot, es igy mondani az Christust, az menyiben Pap es Ember, hoǵ maganak hű volt mint Istennek.

I.

II.

UGYAN ott v. 6.

De az Christus mint Fiu hű, (elől jaro) az ő hazaban.

Uyobb erőssege ez az Christus Iesus őrők Istensegenek, hogy mi Istennek haza vagyunk, es Christus haza. Mert ő lakik hitnek altala az mi ßivűnkben *Eph*: 3. De az Ecclesia az Istennek tulaydon haza 2. *Cor*: 6. *v*. 6. Azert az Christus Isten.

Ez ellen I. Enyedi csavarog imez ige meget αὐτοῦ, ὁ, *es azt mongya, hogy* Relativum, *mast hozo ige, mint eleb: Moses hü vala az egeß ö hazaban, tudni illik Isteneben.*

F. De hamissan magyarazza. Mert *Reciprocum*. Mert nē mondgya: ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, *in domo ejus*, az ő hazaban; de ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, *super domum suam*, az ő hazan, jelentven à Christusnak Urasagat, es birodalmat, melly vagyon az ő Hazan *& quidem* αὐτοῦ, ugyan sajat maga hazaban: Mert az megh jobbittatot *Exemplar*okban ugy vagyon: mas keppen vitetnek Mosesre, es az Christus mondatnek Fiunak az Moses hazanak, melly igen illetlen: Es az egyben hasonlitas-is *lectionem reciprocam postulat*, illyen megh nevezet olvasast kevan. Azert Christus hazanak mondatik mind, mert ő éppi-

tette, mind, mert azt tulaydon keppen birja. Tehat ez az Haz az Eccleſia. Az Eccleſia pedig tulaydona Chriſtuſnak; Mert azt maganak valtotta meg, kereſte es moſogatta az ő verevel.

II. Chriſtuſe az Haz. Mert azt az Atyatul örökſeg keppen vötte, melly regen nem öve vala: Azert nem Iſten.

F. Sőt Chriſtus haza, Mert ő eppitette azt. Vőtte ugy vagyon az Atyatul: de vilag fundamentomanak fel veteſe előt őröktül fogvan. Mert az Chriſtusban valaſtot minket vilag fundamentomanak fel veteſe előt, es ugyan akkor adott az Fiunak. Hamis tehat, hogy valaha nem voltunk volna az Chriſtuſe.

CAPUT VII. v. 3.

Bekeſegnek Kirallya, Atyanelkül, Anyanelkül, es nemzetſegnelkül valo, kinek ſem napjanak kezdete, ſem eletenek vege nincsen, hanem haſonlittatvan az Iſtennek Fiahoz, Lőtt őrőkkevalo Pap.

Ez Apoſtol mondaſabol megh tetőik, hogy az Melchiſedec rendin erteſſek az Chriſtus Ieſuſnak őrőkkevalo Papſaga, es ez rendben minden mi hitűnknek titkai az Chriſtuſnak Szemellye felől, melly Iſteni es Emberi termeſetből áll, hogy be foglaltatnak Tiſtivel egyetemben, mint maydan bőſeggel Enyedi ellen valo feleletűnkben nyilvan meg mutogattyuk. Mert Enyedi ez ellen igen agyarkodik, es fel csattanvan igy ſol:

I. Meg kell jegyezni, hogy itt nem az Fiurol, de ſőkeppen Melchiſedecről vagyon ſo.

F. Hamis. Mert Melchiſedecről csak *incidenter*, ugymint *Typuſrol*, Abrazolorol, es peldazorol vagyon ſo: az Chriſtuſrol pedig főkeppen, ugy mint *Antitypuſrol*, Abrazoltrol, es Megh peldazotrol vagyon az eges haſonlitas, hogy az

Chri-

Chriſtus Papſaganak meltoſagat tanitſa az Apoſtol.

II. Melchiſedec haſonlittatik az Iſten Fiahoz, de nem következik, ha valaki mashoz Haſonlatos, hogy minden Epithetomi, meltoſagos nevezeti-is azzal közölteſſek az kihez haſonlittatik, mint mikor az Chriſtus el jöveteli haſonlittatik az Loponak el jövetelihez haſonlonak mondatik, nem mondhatod, hogy az Loponak el jövetele-is dicsőſſeges. Azert itt ſem jol következik: Melchiſedec haſonlo az Iſtennek Fiahoz: Azert valamellyek Melchiſedecről mondatnak, az Fiurol-is mondatni kell. De Melchiſedechről mondatik, hogy Atya, Anyanelkül, es Nemzetſegnelkül, örökkevalo. Azert az Chriſtus-is ollyan.

F. Igaz, hogy az Haſonlatoſſagok *ſecundùm quid*, reſz ſerint mondatnak, *non ſimpliciter* minden nevezeteket kőz lenni, mint az Chriſtuſnak el jőveteli es az Lopóé csak reſz ſerint haſonlittatnak őſſve az véletlen es hirtelen el jövetelert, mint nyilvan mondatik 1. *Theſſ: 5. v. 3. Mert az Orv etzaka hogy aluſſunk jű el: azkeppen az Ur, mikor ez világh batran vagyon, es azt mondgya: Bekeſeg, Bekeſeg, hertelen elju*: Tovab az iras ezt nem viſi. Az melyből nem kővetkezik, hogy az Lopónak el jővetele-is Dicsőſſeges legyen. Az haſonlotul pedig az haſonlora felette jo az kővetkezes, azokban, az mellyekben haſonlok. De Melchiſedecnek mind ezekben az Szemelly, Kiralyi es Papi ſerint valo *attributomi*, nevezeti, mellyek elő ſamlaltatnak az Iſten Fiahoz, mint Abrazolot az meg abrazolthoz haſonlatoſnak tanittya az Apoſtol. Mert ſemmit egyebet nem mondhatni ezeken kivűl, mellyekben ez kettőt haſonlatoſſa teheſſe. Semmi okat-is nem adhatni, az mellyert ez nevezeteket adgya Melchiſedecnek, hanem csak hogy ezekben az Chriſtushoz, mint Peldazo az Meg peldazothoz haſonlatos legyen. Tovabba az Apoſtolnak czellya kevannya ſűkſeges keppen ez kettőnek mind ezekben valo haſonlatoſſagat. Mert megh kell azt mutatni, mi legyen amaz, hog az Iſtennek Fia Pap, az Melchiſedecnek modgya avagy rendi ſerint. Meg magyarazza azert minemű volt Melchiſedech, Papſagaban, Szemellyeben es tiſtiben, hogy ollyannak tanitſalenni az Iſtennek Fiat-is,

de ſokkal meltoſagosban. Azert el ſenvedhetetlen karomlaſa az Eretneknek, hogy az Apoſtolnak *Conſequentia*jat, következeſet hamiſnak es csalardnak mongya lenni. Nem-is tartozik ide az Lopónak peldaja, az mint eleb jelentem.

III. Meg gyözettetven lelke iſmeretiben ez Eretnek, hogy minden nevezetit Melchiſedecnek, mellyek itt elö ſamlaltatnak az Chriſtuſra fejezhetni: ſemtelenul allattya, hogy ezek az nevezetek valoſagoſſan ſem Melchiſedecre, ſem az Chriſtuſra nem illenek. Mert mind ketto ember volt, kinek Attyok, Annyok, Nemzetek, ſarmazaſok, es halalok volt. Melchiſedeket minē iſmertük: Az Chriſtuſnak pedigh Attya, az Iſten: Annya Maria: Nemzetſeget es Attyafiait, ſuleteſet, halalat tudgyuk az Euangeliſtak iraſokbol. Hogy pedig ezeket Melchiſedec felöl tagadgya az Apoſtol, azt az ö modgya ſerint cselekedi, az az, peldazatkeppen, es tagadgya hogy nem volt Melchiſedechnek Attya, Nemzetſege, ideje, nem az menyiben ember volt, de à menyiben Pap es valami fö ember volt: Melybol következik hogy tiſzti ſerint es peldazatkeppen illyek Melchiſedecre, az Chriſtus Ieſuſra pedig bötü ſerint es hiſtoria ſerint nem igazan fejeztetik, holot mindenüt azon egy rendnek kelleſſek meg tartatni.

I. F. Ebben egy igaz vagyon, ſ-harom hamis. Igaz, hogy Melchiſedec valoſagoſſan nē volt Atya, Anya nelkül, Nemzetſegh nelkül, es hogy peldazatban ezek neki tulaydonittatnak, az menyiben az iras ő felőle ezeket el veſtegli, hogy ezekben az Chriſtuſt peldazná. De hamis 1. hogy ez nevezetek az Chriſtuſra valoſagoſſan es allat ſerint nem tartoznanak, Mert valamellyek tulaydonittatnak az peldazonak *myſticè*, peldazatkeppen, azoknak ſükſegkeppen benne kell lenni az peldazatban valoſagoſſan: Es bizonyara benne-is vadnak. Mert az Iſtennek Fia Atya nelkül valo emberſege ſerint: Anya nelkül, Nemzetſeg nelkül as Kezdet nelkül valo Iſtenſege ſerint. Es igen az Eretnek ellen vagyon, hogy az Chriſtus Attyanak mondgya az Iſtent lenni. Mert az, az Emberſegről hamis. Mert az Emberſeg ſemmikepen nem ſülettetett az Iſtennek allattyabol. Szükſeg azert hog

az maſik teremteſről ertſük, melly ſerint Eggyetlen egy ſülötte az Atyanak az Fiu.

II. Hamis 2. hogy mondgya az Melchiſedecről, hogy Attya, Annya, Nemzetſege, ideje nem volt, nem az menyiben ember, de az menyiben Pap volt. Sőt főkeppen az menyiben Ember: következesben az menyiben Pap volt, ezeket ő felőlle tagadgya. Mert ſenki nem mondatik Atya, Anya nelkül, es Nemzetſeg nelkül valonak tiſztire nezve, de Termeſetire nezve. Mert az Papoknak, nem az menyiben Papok, de az menyiben emberek, vagyon Attyok, Annyok, Nemzetſegek: Es nyilvan az Apoſtol tagadgya, hogy napjainak kezdete, es eletenek vege nem volt, ſ nem pedig Papſaganak kezdetit es veget, jollehet ezt amazbol hozza ki, Mert az mint nem olvaſſuk, hogy Melchiſedec ſületet es megh holt, ugy nem olvaſſuk, hogy Papſagat le tötte volna. De az Napnak es Eletnek kezdete, es az Veg, csak allatrol ertethetik.

III. Hamis vegezetre, hogy Melchiſedecről ezek *Myſticè*, lelki ertelemmel mondatnak, az Chriſtuſrol-is lelki ertelemmel kellene mondani. Sőt ellenben; Mert az *Typuſ*rol, peldazorol lelki ertelemben, azert az *Antitypuſ*rol, peldazotrol bötü ſerint es valoſagoſſan kell erteni. Mert az titok az *Typus*ban, peldazoban vagyon: az be tellyeſedeſet, es az valoſagat az titoknak az *Antitypus*ban, az peldaztatotban lathatni. Davidrol mondatik az Soltarban: *Meghlikaſztottak az en kezeimet, eczetteles mereggel itattanak engemet.* Az mi pedig *Myſticè*, lelki ertelemmel lőt Davidon, az Chriſtusban bötü ſerint es hiſtoria ſerint valoſagoſſan be tellyeſedet. . . aſonlo keppen kell ez nevezetek felől itilni.

IV. Azt mondgya, hogy Principium petimus *ebben, . . az Chriſtuſt Atya nelkül valonak mondgyuk Emberſege ſerint, Anya nelkül valonak Iſtenſege ſerint: Mert igaz gyanant veßßük, hogy az Chriſtuſnak ket termeßeti vagyon, es hogy az Apoſtol ezekre nezet mikoron ezeket irta: melly nem csak ketſeges, de hamiſ- is es ſoha egy Apoſtol-is azt nem hitte, nem vallotta, nem almodozta, igy karonkodik.*

F. De 1. Ha kűlőmbőző termeßetekre nezve ezek az Chriſtuſrol nem mondatnak, igazan ő rolla az Apoſtol ezeket nem prædikalhatta. De ſűkſeges, hogy ezeket igazan mondotta rolla, mas keppen az Peldazonak titka, az Peldaztatotban igazan meg nem alhatna, es az Apoſtol né hazudhatott. Szűkſeg azert hogy ezek mondaſſanak az Chriſtuſrol az ket kűlőmbőző termeßetekre nezve.

II. 2. Sem napjainak kezdete, ſem eletenek vege nincsen; ſűkſeges keppen az Chriſtuſnak Allattyarol vagyon mondvan. Eggyik Termeßetiről pedigh, vellyed Emberſegeről, nem ertethetik. Mert annak napjainak kezdete volt, es eletenek vege ſűleteſeben, halalaban, &c. Tehat az Apoſtol, az kűlőmbőző termeßetekre nezet.

III. 3. Az egeß O es Uy Teſtamentum az Chiſtuſrol ugy tanit, mint Iſtenről es Emberről. *Eſa*: 9. *Ierem*: 23. *Mich*: 4. *Rom*: 1. & 9. *Gal*: 4. *Ioan*: 1. főkeppen ez mi Apoſtolunk *Cap*: 1. & 2. ez leveleben nyilvan az Chriſtuſnak ket termeßetit meg mutata. Hamis azert, hogy egy Apoſtol-is azt nem hitte, vallotta es tanitotta volna. Az-is hamis, hogy mi *Principium petamus*, meg kűlőmbőztetven az Chriſtusban à terme ßeteket.

V. Ha az Chriſtusban ket termeßet vagyon, Mert Atya es Anya nelkűl valo, hat Melchiſedecben-is ket termeßetet kell hinni: Mert ſőkeppen ező felölle mondatik. Hat amaz-is.

I. F. Hamis az *Connexum*, egyben fogas ket keppen. 1. *A non Cauſa.* Mert nem azert hißűnk ket termeßetet az Chriſtusban, Mert Atya, ſ- Anya nelkűl valonak mondatik. De azert hija őtet az Apoſtol Atya, ſ- Anya nelkűl valonak, es miis hißűk, Mert ő benne az előt ket termeßetet mutatott.

II. 2. *A ſecundùm quid ad ſimpliciter.* Mert valami az peldaztatotra illik, annak az peldazora is illeni kell. Sőt Atya ſ- Anya nelkűl lenni Melchiſedecnek csak lelki ertelemmel, de az Chriſtuſnak valoſagoſſan bőtű ſerint illik, az mint megh mutattuk. Azert Melchiſedecben nincsenek ket termeßetek mint az Chriſtusban hogy vadnak.

VI. Kerdi honnan tudgyuk hogy az Chriſtus Atya nelkűl valo emberſegeben: Anya nelkűl valo Iſtenſegeben, honnan bizonyittyuk? Ha valaki ellenben mondana, hogy Atya nelkűl valo Iſtenſegeben, Anynaelkűl valo emberſegeben, honnan hamiſsitanak meg? Sőt mind az kettőt az Emberſegről kell erteni az Chriſtusban; Mert Melchiſedecben mind kettőt igy erthettyük.

F. Mint eleb reß ſerint karomlokeppen, reß ſerint csalardul, ugy itt faytalanul diſputal az Eretnek. Hogy az Chriſtus Iſtenſegeben Anya nelkűl, Emberſegeben Atya nelkűl valo legyen, az irasban vagyon es onnet bizonyittyuk, melly nyilvan tanittya 1. Hogy az Iſtennek Fia Lőt, es ſűlettetet ſűz Mariatol: az honnan nyilvan vagyon, hogy az Chriſtus Anya nelkűl valonak nem mondathatik teſt ſerint. Azert mas termeßetire nezve kellet Anya nelkűl valonak lenni. I.

2. Tanit, hogy az Chriſtuſnak Ioſeph teſt ſerint Attya nem volt, noha *Pater putativus*, velekedes ſerint valo Attya volt. II.

Azert Emberſege ſerint bizony Atya nelkűl valo volt. 3. Tanit, hogy az Chriſtuſnak tulaydon Attya az Iſten, es hog eggyetlen egy ſűlőt Fia *Ioan*: 1. & 5. *Rom*: 8. &c. III.

De ez Teſtere nezve nem ertethetik. Mert az Teſtet nem az Iſten allattyabol vőtte. Azert az maſik termeßetre, tudni illik az Iſtenire nezve az mondatik. Az melyből ſűkſegeskeppen kővetkezik, hogy az Chriſtus Atya nelkűl valo Emberſegeben: Anya nelkűl valo nem emberſegeben, de mas termeßetiben, melly ſerint nem Atya nelkűl valo, az az, Iſtenſege ſerint.

Csalard azert es Iſtentelen ez Eretnek, hogy az Chriſtuſt teſt ſerint haſonlokeppen ſmondgya Atya es Anya nelkűl valonak lenni. Mert ezkeppen az Iſtenſeggel egben à Chriſtuſnak igaz emberſeget-is, es az egeß Megh teſteſűleſnek titkat karomlas keppen tagadgya. Semmikeppen nem kővetkezik, hogy ha azon modon ezek mondattatnak à Peldazorul, ugyan azon modon kellene adni à Peldaztatotnakis. Mert az Peldazonak csak lelki ertelemmel, az Peldaztatotnak pedigh hogy ezek valoſagoſſan tulaydonittaſſanak, meg mutattak.

CAP: IX. v. 14.

Menyivel inkab az Chriſtuſnak, ki az örökkevalo lelek altal önnön magat artatlan leven, megh aldozta az Iſtennek, megh tiſztittya az ti lelketek iſmeretit &c.

Ez mondasban ket doldot ád elönkben az Apoſtol. 1. Hogy az Chriſtus Ieſus nem csupa ember, de örökkevalo Lelek, az az, igaz örökkevalo Iſten. Mert ez altal vitte magat aldozatra Iſtennek. Nem vitte pedig mas lelke altal, de az ö tulaydon Lelke altal, mint ſinten tulaydon Vere altal. Es az, az Chriſtuſnak Lelke, ki altal az ſiveknek titkokat tudta *Marc*: 2. v. 8. Ki altal regen az Lelkeknek prædikallot 1. *Pet*: 3. v. 19. Es az Apoſtol nyilvan valaſtaſt teſen az fel vetettetett Teſt közöt, es az fel vevö Lelek közöt. Hat ket külömbözö termeſetek vadnak az Chriſtusban.

2. Hogy az Chriſtus nē csak Emberſege ſerint, de Iſtenſege ſerint-is az egy Szemelyben Pap es Közben-jaro. Mert fel vitte, mint fö Pap az ö Teſtet, es az ö Vérét, az menyiben Ember: de az aldozatnak veghetetlen erejet, adta az örökkevalo Lelek altal, az menyiben Iſten.

I. Nem következik, mond Enyedi, *hogy az, az mi altal valaki valamit cselekedik, allat ſerint valo reſe legyen annak. Peldanak okaert: Az Levita Pap verſ: 11. mondatik be menni az Sancta Sanctorumban az Koſoknak es Tulkoknak vere altal, de azert nem volt allat ſerint valo reſe az Papnak az Koſoknak es Tulkoknak vere.* A Pari *azert nem következik: Az Chriſtus örökkévalo Lelek altal vitte fel magat: azert az örökkevalo Lelek allat ſerint valo reſe az Chriſtuſnak.*

Per, Altala, ſokjegyzesben vetetik. I.

F. Nem tagadgyuk, hogy ezigecske: *Per*, altala, külömb külömb jedzesben nem vétetnék az egeſs irasban ſ-ez levelben-is. Mert neha jegyez Eſközt, mint *Cap*: 3. v. 16. az nep mondatik ki menni Moſes altal. *Et Cap*: 11. Az Atyak mondatnak nag dolgokat cselekedni Hit altal, mind helljel hel-

lyel mondatunk az Apoſtoltul meg igazulni hit altal. Neha II.
jegyez Modot, avagy Okot, melly nelkül nem lehet valami *Cap*: 2. v. 10. *Az Iſten az ſenvedeſek altal tötte tökelleteſſe az id'reſſeghnek Fejedelmet. Et verſ*: 14. *Az Chriſtus az halal altal töröle el azt, az kinek birodalma vala az halalon, az ördögöt. Et Cap*: 9. v. 5 *Be ment az Segreſtyeben az ö tulaydon vere altal.* Neha jegyez Eſ- III.
közt, vagy Utat *ut Cap*: 11. v. 29. *Altal mentenek az tengeren mint az ſaraz foldön. Et Cap*: 10. v. 10. *Utat ſemtelt minekünk az fedel altal.* Igy *Act*: 14. v. 22. Neha jegyez *Actum continuatum*, el kez- IV.
desben valo cselekedetet, mint *Cap*: 2. v. 15. *Halalra meltok valank az halaltol valo felelem altal egeſs eletünkben.* Neha Meltoſa- V.
got, mint *Cap*: 6. v. 16. *Az emberek ugyan eskünnek nagyab altal: Az Iſten ö maga altal eskünik.* Igen gyakran pedig jegyez *Cauſam* VI.
efficientem, Megh ſerzö okot, ö maga altal, vagy az ö allattya ſerint valo reſe altal, vagy *per organum immanens aliquid operantem*, vagy cseledöben marado eſköz altal: mint *Act*: 17. v. 28. *Ö altala elünk, mozgunk es vagyunk. Rom*: 11. v. 36. *Ö tölle, ö altala, es ö benne vadnak mindenek.* Igy mondatik hogy az Iſtē teremtet mindeneket Fia altal *Cap*: 1. v. 3. ugy mint ki ö vele egy allatu Eggyetlen egy fülöt az Atyatul. Igy mondatik az ember erteni az ö okoſſaga altal, latni az ö ſemei altal, irni az ö job karja altal &c. ugy mint ép, egeſs es allat ſerint valo reſe altal. Igy mondatik, hogy az Chriſtus be ment az Segreſtyeben, az ö allat ſerint valo reſe, az Ver altal. Igy mondatik magat-is fel vinni az örökkevalo lelek altal, bi zony nem maſe altal, de tulaydon ö allattya ſerint valo altal. Hamis pedig, hog az Levita Pap ment volna be az Sancta Sanctorumba Koſoknak vere altal: De tagadgyuk, hog az Chriſtus ez altal ment volna be: allattyuk pedigh, hogy az ö tulaydon vere altal: Hamis vegezetre, hogy az Eretneknek velekedeſe *proceda*lna *à paribus*.

II. Az forditas külömböz: Mert az regi Deak forditas vagyon ez keppen: Az Szent Lelek altal.

F. De eleg, hogy minden Görög forditasban, kihez jarul az Syriai forditas, vagyon egyenlöben ez keppen: *Az örökkevalo lelek altal.* Mellyet nem tagad az Eretnek. Azert hea-

ban munkalkodik à Deak forditas altal az ertelemnek megvesztegeteseben.

III. Vitte fel magat az Szent Lelek altal, az az, Isteni erötöl inditatvan.

F. Am legyen ugy. Az Isteni erő avagy nem tulaydon sajat magáé volté, holot oda fellyeb *Cap*: 1. az Apostol az Christust Istennek mutata lenni?

IV. Vagy vitte fel magat az Szent Lelek altal, az az, valamelly Angyal altal.

Szemtelen hazugsag.

F. Kicsoda hallot semtelemb hazugsagot? Avagy az Angyaltul vitettetetté fel az Christus? Avagy örökkevalo Leleké az Angyal?

V. El hagyvan az Deak forditast, es az rut utalatos kepteleneskedes hallatlan velekedeseket Enyedi, az Görög forditast-is meg mucskolni igyekezik. Mert lehetseges hogy az örökkevalo Lelek, vetessek az Lelekert, melly adattatott az Christusnak mertek nelkül, az az, az ajandekokert mellyek örökkevaloknak mondatnak, Mert megh banas nelkül valok.

F. Vallyon s-micsoda ertelmeben: Christus az Leleknek örökkevalo ajandeki altal vitte fel ő magat? Avagy örökkevaloké az Christusnak ajandeki? Avagy nem nagy reszere halala utan adattanaké?

VI. Vagy jegyezhet illyen modon: Az örökkevalo Lelek altal, az az, Lelek szerint vitte fel magat nem Test szerint mint az regi Papok.

F. De nem az Felvitelnek *Qualitassa*, minemüsege jelenretik itt, de meg szerző oka, mint eleb meg bizonyitok. Es kerlek micsoda *Consequentia* lehetne *à Posse ad esse*: Lehetne, azert Lőt. Bizony ez igecske: *Örökkevalo*, heaban adattatnek oda.

VII. Nem heaban, mond, *de mondatik örökkevalo aldozatnak* propter effectum, *az ereiere nezve: Mert örökkevalo valtságot szerzet az ö aldozattyaval az Christus, mind örökke az ö ereje-megmaradvan, mellyet elöl kezdeni nem kell.*

F. Ezt pediglen mi vesszük, es à Christus Lelkenek örökkevalosagat abbol allattyuk. Mert az örökkevalo *effectus*, ero, hathatosag, csak örökkevalo oktul szarmazhatot. De ez

az

az ero, vagy hathatosag, az örökkevalo Lelektöl szarmazot.

VIII. Vagy mondhattyuk az Lelket örökkevalonak, vagy Szentnek: nem Fel vitelnek, de artatlansagnak esközenek lenni, hogy az igek illyen modon rendeltessenek: Vitte fel ö magat Istennek artatlannul az Szent avagy örökkevalo Lelek altal.

F. Lasd megh micsoda formaban nem tünteti magat ez csapongo. Micsoda facsarni az irast ha nem ez? Semmit nem talalhatot az Eretnek melyben meg alhatna, melly az meg szedült elmenek tapasztalhato jele. Amaz pedig: *örökkevalo lelek altal*, hogy nem *cohæreal*, eggyez, ez igevel: *Artatlan*, de ez igevel: *Fel vitte*, senki nincsen olly ostoba az ki nē lattya, es az igasság-is azt tartya. Mert nem az artatlansagnak örökkevalo Esközet (mint hamisan sol az Eretnek) de az örökkevalo valtsagnak, (mellyet mondot vala, hogy az Christus szerzet *vers*: 12.) okat adgya, es jelenti megh az Apostol.

IX. Sohonnan az irasbol meg nem bizonyithatni, hogy az örökkevalo Lelek jegyezze az Haromsagnak masodik Szemellyet.

F. Mintha pediglen, ha annyi *syllaba*kkal nem talaltathatik meg irva, azert az irasbol azt megh nem bizonyithatni? Ismer az iras az Christusban az Leleken es az teremtet ajandekokon kivül, Lelket-is *Marc*: 2. *v*. 8. 1. *Pet*: 3. *v*. 19. még pedig örökkevalot *Ioan*: 1. *v*. 1. *Heb*: 1. *v*. 2. *Apoc*: 1. *v*. 8. & 22. *v*. 23 *&c*. Ez pedig az Christusnak örökkevalo Lelke kicsoda lehet, hanem csak az Istennek örökkevalo Fia? Az Fiu pedigh avagy nem Masodik Szemellyeé az 6. Haromsagnak?

X. Christus nyilvan tagadgya hogy ö nem Lelek Luc: 24. *v*. 39.

F. Kicsoda ne sivöltene ez semtelensegeket? Avagy az Christus tagadvan magat, hogy ő nem *Spectrum*, Tünder, tagadtaé azzal, hogy ő nem örökkevalo Lelek?

XI. Az Istenségh nem születtetik: azert nem jelentetik ezzel az Christusnak öröktül fogvan valo születtetett Istensege.

F. Az Istenseg, ugy vagyon *absolutè*, egy alallyaban nem születtetik, de azert születtetet az Fiu, kinek Istensege vagjon mint mondatik *Ioan*: 1. *v*. 14. *Latiuk az ö dicsösseget, ugy mint egyetlen egy szülötnek az Atyatul.* Az Atyatul születtetett Fiu pe-

dig örökkevalo Lelek: azon Isten az Atyaval es Szent Lelekkel.

XII. Semmi az mi ſülettetik nem örökkevalo.

F. Igaz az időben, vagy idő ſerint valo ſülettettekről. Hamis az örökkevalo ſülettetet Fiurol. Mert erről mondatik *Mich*: 5. v. 1. *Kinek kijöveteli öröktulvalo. Prov*: 8. *Minek elötte az völgyek volnanak ſülettetett*; az pedig az Bölcseſeg az Istennek Fia. *Matt*: 1. v. 21. még pedig Szemelly ſerint valo.

CAP: X. v. 5.

Minekokaert mikor ez vilagban be jöt volna, azt mondgya: az aldozatot es az ajandekot nē akarod, teſtet formalal pedig ennekem,

Itt ez Vilagra valo be jövetelen es az Teſtnek formaltatasan, vilagoſſan ertetik az Isten Fianak Meg teſteſüleſe. Ezt pedig az ű be jövetelit, ſokkal annak előtte, minekelőtte Meg teſteſülne, meg mondotta vala az David altal *Pſal*: 40. v. 7. az Peldazatban, de az Valoſagban vegezetre meg jelenven az Teſtben, mondotta ez vilagban. Melyből meg tetſik 1. hogy az Fiu az Mariatol valo ſületeſe előt valoſagoſon volt. Mert ha nem volt volna, hogyhogy jöhetet volna ez vilaghra, es mi modon formaltatot volna neki teſt? 2. hogy az Teſtet az Ige Isten fel öltözte. Mert az Teſt nyilvan az Chriſtuſnak Teſteről magyaraztatik *ver*: 10. Mellyből meg tetſik, hog ket kűlőmbőző termeſetből all à Chriſtus.

I. Ezek ſokkal az Meſſiaſnak be jövetele elöt meg mondattanak Davidtul: azért az Meg teſtesüleſről nem erthetni: vagy következik, hogy az Chriſtus az David idejeben-is Meg teſteſult volt.

F. Mintha az jövendőles, es az jövendőlesnek be tellyeſedeſe idővel nē kűlőmbőznenek? Regen ugyan azt mondotta David, de jövendőleskeppen, de ezert annak el oſtan az Chriſtuſnak az Teſtben valo el jövetelekor kellet be tellyeſedni: Es regen az Ur Isten az Aldozatot nem akarta, ugy mint *verum* λύτρον, elegedendő fizeteſt: az Chriſtus el jövetele utan pedig, nem akarta minden keppen.

II.

II. Az Chriſtuſnak ez vilagban valo be jövetele nem egyeb, hanem az tanitaſnak tiſztire valo be ſentelteteſe, mikor csudakat kezdet tenni, vagy mikor fel menven az menyben ö magat aldozatul fel vitte Istennek.

F. Ugy vagyon, hogy az Chriſtuſnak Fel ſentelteteſe, mondathatot Be jövetelnek *Metaphyſicè*, haſonlatoſſag keppen, *pro notificatione*, az iſmeretſegert: de tulaydonkeppen az Chriſtus jött ez vilagra az Meg teſteſüles altal: mert az előt nē vala ez vilagban à Teſtben. A menyben menetel pedig, nē ez vilagban valo Be jövetelenek, de ez vilagbol valo Ki menetelenek mondatik az irasban. Mind kettő meg tetſik à Chriſtus mondaſabol *Ioan*: 16. v. 28. *Ki jöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra, iſmet el hagyom ez vilagot es megyek Atyamhoz.* Hogy az Aldozat-is pedigh az Kereſt fan lőt, es nem az Egekben, kicsoda tagadna?

III. Vetek vagyon az Görög forditasban.

F. Ha vetek volna, ſemmikeppen az Apoſtol megh nem tartotta volna. Kűlőmbſegeket az igiknek iſmerjük: hogy az ertelmet, *(ſenſum Metonymicum)* az Görögök igazan ki fejezték, az Apoſtolnak meltoſagaval bizonyittyuk.

IV. Ez kettöt: Aldozatot nem akartal, *Es*, Teſtet formaltal ennekem, *ellenben veti az Apoſtol, mint ellenkezöket, Mert mayd mondgya*: *El veſsi az elsöt, tudni illik, az Aldozatokat, hogy allaſſa az utolſot, tudni illik, az Teſtnek formalaſat.*

F. De az Aldozatoknak nem vettetik ellenekben az Meg teſteſüles, de az Engedelmeſſeg es az Irgalmaſſag. *Oſ*: 6. *Irgalmaſſagot akarok nem Aldozatot.* Azert az Teſtnek formalaſan jegyeztetik nem az Meg teſteſüles, de az Isten parancsolattyahoz valo engedelmeſſeg, es meg tartaſa. Mert kepteln volna az Ellenben vetes: Aldzatot nem akartal, de engemet teſteſitettel meg, az az, az en Istenſegemhez toldottad az Emberſeget: Igy karomlaskeppen az Megteſteſüleſt hija Istenſegnek toldaſanak. De jatſik az Eretnek *ſallacia Diviſionis*. Mert el ſakaſtya az Engedelmeſſeget az Meg teſteſüleſtől, melly ket dolgot az Chriſtus az Soltarban, az Apoſtol az Argumentumban, (erőſſeghben) egyben fogot.

Mert az Chriſtus nem csak mondgya, hogy *Teſtet formaltal enekem*, az az, Meg teſteſitettel engemet, de hozza teſi: *Ime jelen vagyok az te akaratodnak cselekedetire*, az az, Meg teſteſitettel engemet az te akaratodnak, az emberi nemzetnek meg valtaſa felöl valo veghez vitelere. Azert nem vette ellenben az Apoſtol az Aldozatot es az Teſtnek formalaſat, de az Törvennek aldozatit es à Chriſtuſnak engedelmeſſeget, melynek veghez vitelere az Atya az Fiunak Teſtet formalt.

V. Az Soltar bötüßerint ßol Davidrol: Következik hat, hogy David-is Meg teſtesült volt es ket termeßetböl allot.

F. Mint ha ßükſeges volna, hogy azok illyenek egyenlöben az Peldazora, mellyek az Peldaztatotte. Bötü ßerint ugyan az Davidrol ertetik az Soltar: Iövendöles keppen pedig az Meſſiaſrol, ki egyedül az Iſtennek akarattyat be töltötte, es az törvennek aldozatit el törlötte: holot David gyakorta mind az Iſten akarattja ellen vetett, mind törveny ßerint valo aldozatokat tött.

UGYAN ott v. 20.

Az Karpit altal, az az, az ö teſte altal.

Az mikeppen oda fellyeb *Cap*: 9. *v.* 11. az Sator jedzi vala az Chriſtus teſtet, avagy emberi termeßetit, mellyet az maſik Satorhoz kepeſt, nagjubnak es tökelletesbnek mond vala az Apoſtol: Szinten az keppen itt az helyen az Fedelen, vagy Karpiton, az Chriſtuſnak Teſte ertetik, mint azt ez magyarazo ige meg mutattya: *Hoc eſt, Az az*. Az Satornak fedele az Segreſtyenek aytajat fedi vala be. Az Fedelen azert az fö Papnak altal kell vala menni. Hogy az, à Fedel à Chriſtus teſtet peldazta, az Apoſtol bizonyittya, melly alatt mint valami Fedel alat az ö Iſtenſege volt, mikeppen az Karpit fedezi vala az Segreſtyenek titkos dolgait: Mellyböl megh tetßik, hogy az Chriſtus ket termeßetböl all, az mellyert ugy igaz ember, hogy örökke aldando Iſten-is legyen.

I. Melly beaban valo legyen ez almodozas, mond Enyedi. *Beza az ö Annotatioiban megh jelentette. Mert az Fedelen mondta, hogy az Bunjegyeztetik.*

F.

F. Hogy hogy mérted Bezat emliteni, ki ezt az Iraſt magyarazvan igy ßol: *Vagyon tekintet az Satorra, melly altal az fö Pap az Segreſtyeben be megyen vala. De itt az* Uly Allegoria, *haſonlatoſſag altal tanittatunk, az Satornak, tudni illik, melly az Segreſtyenek el reytet dolgait be fedi vala, de meg-is az oda valo menetelre ktat nit vala.* Igy, mond Beza, *az Chriſtuſnak Teſte az Iſtenſeget mi nekunk mint valami Fedel alat mutattya, kinek fenyeſſeget maskeppen el nem ßenvedhetnök.* Melyböl vilagoſon meg tetßik, minemü hamis meg veßtegetöje legyen Enyedi mind à Sent iraſnak, ſ-mindaz Doctoroknak magyarazatinak.

II. Bizony itt az Apoſtol ſemmi Iſtenſegröl nem teßen emlekezetet. Azert magoktul gondoltak, hogy az Teſt legyen az Iſtenſegnek fedezöje.

F. Az egyben haſonlitaſnak maſik reße kevannya ßükſegeskeppen, hogy az Chriſtuſnak Iſtenſege itt erteſſek. Mert *Iſten jelent megh az teſtben* 1. *Tim*: 3. *v* 16. melly Teſt fedele, avagy Satora vala az Iſtenſegnek. Mert miesodanak lehetet volna egyebnek Satora?

III. Hamis, hogy itt az Fedel mondatnek Chriſtus Teſtenek: Mert inkab az Chriſtus Teſte mondatik Fedelnek. Ezek pedig nem egyek; mint mikor mondom: Az Chriſtus Oroßlan, mas ez: Az Oroßlan Chriſtus.

F. Ezt az *Inverſiot*, vißßa forditaſt, az bötü hamiſſittya meg. Mert az Fedel ez magyarazo igén mutattatik meg mit jegyezzen: *Hoc eſt, Az az*, hogy legyen: Az Fedel Chriſtus Teſte, mikeppen az Fedel vala be lepedöje, fedezöje az Segreſtyenek titkainak: azkeppen az Chriſtus Teſte az ö Iſtenſegenek.

IV. Az Chriſtus Teſte nem Fedele az ö Iſtenſegenek, de az Kegyelemnek ßekinek. Mert az Hivek nem igazgattatnak az Chriſtus Iſtenſegehez, de az Kegyelemnek Szekihez.

F. Hamis az elsö. Mert *v.* 19. azt monda, hogy ßabadſagunk vagyon az Segreſtyeben valo be menetelre, az az, az Menyorßagban az Kegyelemnek ßeki eleiben. Micsoda Eßköz altal? Az Ieſus vere altal. De ez az Ver, az Iſten tulaydon Vere *Act*: 20. *v.* 28. Micsoda uton? Azon, az mellyet

ne-

nekúnk ßentelt Uy es elő út gyanant. Hogy hogy ßentelte? Az Fedel altal, az az, az ő Teste altal. Mert ezt az ő Testet vitte fel az örökkevalo Lelek altal az aldozatra Istennek. Hat ezkeppen int, hogy nem kell merßekelni az Christusnak Dicsőßeget az testnek tekintetiből, meg ßem kell vetni az Testet, mert az Istenßeget mint valami Fedel fedezi. Azert az Isten es ember Christus Ießus altal vagyon ßabadßagunk az Kegyelemnek ßeki eleiben. De nezd meg hamis *Principium*at: Valami altal az Kegyelemnek ßeki eleiben igazittatunk, az mind Fedel &c.

CAPUT XI. v. 26.

Moßes, nagyob gazdagßagnak itilne lenni az Christußert valo gyalazatot, hogy nem mint az Aegyptumbelieknek kincseket.

Emlekezetes, hogy az Israël nepenek nyomorußagat az Apoßtol Christus gyalazattyanak mondgya. Mert az Moßesnek hiti az Christußra, ugy mint ki az Isten nepet ki hozta, nez vala. Holot azert az Christus Tegnap, Holnap, es Ma, az az, mind örökke, az Eccleßianak is nyomorußaga övé volt, maganak tulaydonitotta. De hogyhogy lehetet volna Christuße ha valoßagoßan nem volt volna?

I. Itt nem az Christußrol vagyon ßo, mond Enyedi, *hanem az Christußnak gyalazattyarol, es az Moßes idejeben az nem volt valoßagban az Christußnak ßidalma. Mert Mariatol valo ßuletese utan ßidalmaztatott.*

I. F. Az gyalazat nem lehet, hanem csak azon az ßemellyē az ki valoßagoßan vagyon: mas keppen hogy hogy illethetnek gyalazattal, vagy magaban, vagy maßokban? Az *Accidens*, történendő dologh *ßubjectum* nelkűl nem lehet. Hogy pedig azt mondgya, hogy az Christus Mariatol valo ßűletese utan ßidalmaztatott, igaz, de azok az ßidalmok es gyalazatok, neznek vala az emberi nemzetnek valtßagara, es az Közben jaronak tulaydon maga ßemellyere tartoznak vala.

De

De az Eccleßianak nyomorußaga, es gyalazattya, Adamtul fogva Christuße volt. Mert mindenkor maganak tulaydonitotta az Eccleßianak nyomorußagat, mint annak utanna nyilvan meg jelente *Act*: 9. *v*. 4. Az ki pedig itt ßol Saulnak, azon mondotta: *Lattam az en nepemnek nyomorußagat Exod*: 3. *v*. 7. Latta, mert övé vala *imputativè*, tulaydonitas keppen: De Mariatul valo ßűletese utan az Testben *propriè*, tulaydon keppen mint emberi nemzetnek valtßaganak reße.

Hamis az-is, hogy ez az Christußnak gyalazattya volt volna az hiveknek elmejekben csak elmelkedes keppen, vagy csak peldaban es abrazatban. Mert ugyan nyomorgattatot az Eccleßia valoban, melly az Christuße volt. Mert Moßes azt az Christußnak gyalazattyat, mellyet ßenvedet az Eccleßia Aegyptumban inkab valaßtotta, hogy ßem az Aegyptumbelieknek gazdagßagokat. II.

Hogy pedig azt mondgya, hogy Moßes latta mar akkor hitinek ßemeivel az Meßßiaßt, nem ide valo. Mert mas az Meßßiaßt hitnek ßemeivel nezni, mas az hiveknek nyomorußagoknak Christußenak lenni. III.

II. Az Moßes haborui mellyeket ßenved vala, mondatnak Christus haboruinak, Mert az Christußehoz haßonlok voltanak, avagy bizony az Christus haborußagit abrazoltak Gal: 6. *v*. 17. *Igy hordoza Pal az Christus belyeget.*

F. Hogy hogy viselhette volna ßent Pal az Christus belyeget, ha az Christus valoßagoßan nem volt volna? Haßonlo keppen hogy hogy itilhette volna Moßes nagyob gazdagßagnak az Christußnak gyalazattyat Aegyptumban, azon Aegyptumbelieknek gazdaßagoknal ha az Christus valoßagoßan nem volt volna? Annak felette hamis, hogy az Moßes haborußaga es az Christuße haßonlo volt volna. Mert Moßes ßenved mint Szolga maga ßemellyeben tißti mellet: De Christus ßenved mint az egeß emberi nemzetnek Meg valtoja mi ertűnk, ß-mi nekűnk. Christuße volt azt mondgya ßent Pal az Eccleßianak ßenvedeße: hogy hogy abrazolta volna azon Christus ßenvedeße azon Christus ßenvedeßet?

III. Ide alab Cap: 13. *v*. 13. *mondgya, hogy az hivek az Christus*

gyalazattyat ſenvedtek, de nem azont numero *ſam ſerint hanem Haſonlot.*

F. Nincsen itt ſo az ſenvedeſnek ſem egyenlőſegeről, ſé *inæqualitaſſ*arol, nem egyenlőſegeről, kiről ſent Pal ſol *Rom:* 8 *v.* 29. hanem, ha az, az gyalazat, mellyet az Iſrael nepe Aegyptomban ſenvedet Chriſtuſe volté? Ha Chriſtuſe volt mint ſent Pal tanittya, hogy hogy lehetet Chriſtuſe? Mert ſent Pal azt mondgya, hogy męg ott Aegyptumban Moſes inkab valaſtotta azt à Chriſtus gyalazattyat, mellyet à Chriſtus az Iſrael nepeben ſenvedet, hogy ſem mint az Aegyptumbelieknek gazdagſagokat. Enyedi az Uy Teſtamentomra ſall, es az mit moſtan az Chriſtus ſenvedeſenek haſonlatoſſagan ſenvednek az hivek onnan argumental az ô Teſtamentumra. De hamiſſan. Mert Adamtul fogvan ed dig, ez utan vilag vegezeteig az Chriſtuſe volt, leſen is az Anyaſentegyhaznak gyalazattya, *imputativè*, tulaydonitas keppen.

IV. Az Eccleſiáé volt ez az nyomoruſagh. Es mivel Moſes inkab akart az Iſraelitakkal ſenvedni, azert mondatik az Chriſtus gyalazattyat, az az, az Eccleſia nyomoruſagat fellyeb bocsulleni az Aegyptombeliek kincseknel.

F. Eccleſiáé volt: de az Chriſtus magáévá tőtte, maganak tulaydonitotta, nem kűlőmben mint ha az Chriſtus eggyen eggyen az ő hiveiben nyomorgattatot volna. De az Chriſtuſe nem lehetet volna, ha akkor az Chriſtus nem volt volna. Azert latta Moſes, hogy az Chriſtus ſenved gyalazatot az ő nepeben: ezt valaſtya ő-is in-kab hogy ſem az gazdagſagot.

V. Az Chriſtus neve itt Appellativum *nem* Individuum, *ſokra nez, mint az Kiralyok Chriſtuſnak mondatnak, melly nevezet Moſeſre-is illik. Mert Fel kent Fejedelem volt. Hat Chriſtus gyalazattyanak mondgya az Moſes haborusagat, az ki Chriſtus vala, az az, az nepnek Fejedelme.*

F. Szent Iſten bezzeg utalatos meg rutitaſa ez az iraſnak. Im Moſesből Chriſtuſt csinal. Honnan bizonyittya? Mert ez nev: *CHRISTVS*, neha Fejedelmet jegyez. Tedd utanna:

na: Minden Fejedelem tehat Chriſtus, es minden Fejedelem ſenvedeſe es gyalazattya Chriſtus ſenvedeſe es gyalazattya.

De mond meg: Az Chriſtus Moſes hogyhogy valaſthatta volna ugyan azon Moſes Chriſtuſnak gjalazattyat, ha Moſes itt Chriſtuſnak mondatnek? Latode, hogy az Agyptumbelieknek kincsek elleneben vettetik az Chriſtus gyalazattyaval. Moſes valazd el eggyiket. Meg veted az Aegyptumbeli kincset. Mit Valaſtaſ: Ha te Chriſtus vagy, hogyhogy valaſthatod az te gyalazatodat? Ha mas az Chriſtus ki az nepben ſenved, mint hogy mas: Mert ezé az gyalazat, valazd azt inkab. Azt valaſta nem az magaét. Hamis azert Enyedi.

CAP: XIII. v. 8.

Az Ieſus Chriſtus tegnap es ma, ugyan azon volt, mind őrőkke-is azon leſen.

Iollehet az Apoſtol *directè*, egyeneſſen nem ſol az Chriſtus allattyanak őrőkkevaloſagarol, de tulaydon keppen az hitnek fundamentomanak *invariabili identitate*, valtozaſnelkűl valo egyſegeről ki az Chriſtus 1. *Cor:* 3. mindazaltal az Chriſtuſnak őrőkkevaloſaga onnan ſűkſeges keppen kővetkezik. 1. Mert ha ugyan *azon Tegnap, Ma, es mind örökke*, tehat volt az ô Teſtamentomban az Eccleſianak Doctora, es meg tartoja. Mert az Tegnap az ô Teſtamentomnak idejet jodzi. 2. Ha az Ieſus Chriſtus ugyan *Tegnap, Ma, es mind örökke*, tehat ſűkſegeskeppen nem vőtt Letelt az Teſtel, de volt az teſt előtt. 3. Ha az Ieſus Chriſtus *azon Tegnap, Ma, es mind örökke*, tehat volt őrőktől fogvan ugyan azon. Mert az mikeppen az jővendő időt az Apoſtol, vegh nelkűl valo időre ki terjeſti: ugy az el mult időt-is veg nelkűl valo időre ki kel terjeſteni. Azert mert maſut az Chriſtus *Iehovanak*, *α-nak*, *ω-nak*, Elſőnek, Utolſonak mondatik *Apoc:* 1. & 22.

I. Illyen modon argumentalni heaban valo. Mert itt nem az Chri-

ſtaſnak allattyarol vagyon ſzo, de iſmeretiröl, melly nem örökkevalo. Mert embereke az, ezek pedigh nem örökkevalok.

F. Ha az te itileted ſzerint az Chriſtuſnak iſmeretiről vagyon itt ſzo, az ő Teſtamentumban pedig iſmertek az Chriſtuſt, tehat megh-is volt Mariatul valo ſzületeſenek előtte. De mind az elsőſ-mind az kővetkezes tied: Hat volt à Chriſtus Marianak előtte valoſagoſſan. Ezt bizonyittya ez két ſzonak termeſzeti: *Tegnap.* Melly nem csak tegnapi egy el mult napra, hanem veghetetlenkeppen valo napokra kiterjed *Mich*: 5. iſmet *Mind örökke*, melly iſmet veghetetlen napokra tartozik.

II. Ez igekkel: Tegnap, Ma, *csak ez minapi idö jegyeztetik. Iob*: 8. Heſterni ſumus, *Tegnapiak vagyunk.*

F. Vak merő meg veſztegeteſe ez az Iraſnak. Mert az mi ide tetetik: εἰς τὸς αἰῶνας, *Mind örökke*, az rővidſegről talalt hazugſagot nyilvan meg hamiſſittya. Annakokaert Chryſoſtomuſſal eggyűt azt mondgyuk: Az *Tegnap* itt az helyen minden el mult időt jelent: Az *Ma*, jelen valot: Az *örökkevalo* pedig jővendöt veg nelkül: Melly őrökkevalo Ur Ieſus Chriſtus, Attyaval es Szent Lelkevel egyetemben aldattaſſek, magaſztaltaſſek, es dicsőitteſſek, mátul fogva mind őrökke AMEN.

M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

SZENT PETER
I. LEVELE.
CAPVT I. v. 2.

Tudakozvan micsoda, es az időnek minemű czikkelire jelentene, az Chriſtuſnak ő bennek valo jővendő mondo Szent lelke, hogy kővetkeznenek az Chriſtuſra az ſzenvedeſek, es az dicsőſſeg az ſzenvedes utan.

TANIT ſzent Peter ez igekben, hogy az Chriſtus volt az, ki az ő Lelkenek altala lakot az Prophetakban, es mondot jővendőket az Prophetak altal. Mert itt az helyen ezigin: *Lelek*, nem ertethetik az Chriſtuſnak Lelke, Mert az nem lakot az Prophetakban. De avagy az Szent Lelek, ki az Chriſtuſe *Rom*: 8. v. 9. avagy az Chriſtuſnak Iſtenſege, es Iſtenſegenek ereje. Akar mellyik modon vegyed ez igit: *Lelek*, következik, hogy az Chriſtus nem csak csupa ember, de őrők Iſten. Mert az Prophetakban ſzolo Szent Lelek, őrők Iſtennek Lelke. Az pedig az Chriſtuſe. Hat az Chriſtus őrők Iſten.

Minek előtte Enyedi megh rőgzőt csavargaſihoz kezdene, annak előtte azt mondgya, hogy ez ige: *Lelek*, harom jegyzesben vetethetik. 1. Teremtetett Lelekert, de ezt meg veti. 2. Iſtenſegert, de ezt ſem jovallya. 3. Ajandekert, vagy olly erőért, melly altal az emberek jővendőket latnak vala, es megh mondgyak vala. Ezt mi Szent Leleknek mondgyuk, ki harmadik Szemelly az Iſtenſegben, es ki az Prophetak altal ſzollot 2. *Sam*: 23. v. 2. ki ugy az Chriſtuſe, mint az Atyaé. Azt mondgya Enyedi, ez ſem alhat meg.

I. Mert az Chriſtus voltakeppen az Prophetak idejekben nem volt.

Mert az Chriſtus nev Meg kenettetettet teßen. De az Kenet az Emberſeget illeti.

F. Hamis *Principium*ot tőt fel Enyedi. Mert megh mutogattuk ezkedig, hogy az Chriſtus valoſagoſſan volt az ő Teſtamentomban, ſőt őrőktűl foghvan *Prov*: 8. *Ioan*: 8. Laſd meg. Hamis az-is, hogy az Kenet csak Emberſegre nezne. Mert az Chriſtus az Teſtnek fel vetele előt-is Iſtenſegeben fel kenetett volt, az az, el rendeltetet volt arra, hogy azidőnek tellyeſſegeben el jőyjőn, az Teſtet fel vegye. Mert az Kenetesnek nevezeti 1. az Kőzben-jaraſnak tiſtire valo el rendeleſt, es bocsataſt jegyzi. 2. Az Szent Lelek ajandekinak el vetelet. De erről valo derekas tanitaſt las 1. *Cor*: 10. v. 9. *Object*: 2. Iſmet ez Nevről: *Chriſtus, Phil*: 2. v. 5. *Object*: 4.

II. Az Chriſtus Menyben meneteli utan öntötte ki höſeggel az Sz: Lelket Act: 2. *Sot ugyan nem-is volt az Szent Lelek az Chriſtus ſenvedeſe előt Ioan*: 7.

F. Mas az Szent Leleknek voltakeppen valo leteről ſollani: mas azon Szent Leleknek ajandekinak bőſegesben valo ki önteſeről az Meſſiaſnak idejeben. Mi az elsőről *Diſputa*lunk: Enyedi az Szent Leleknek bőſeges ajandekinak bővebben valo ki öntetteteſeről. Mit hord ez az dologhoz? Peter Apoſtol mondgya bőtű ſerint, hogy az Chriſtuſnak Lelke, ki az Szent Lelek, volt az Prophetakban, es az mondotta megregen az Chriſtuſra az Teſtben minemű ſenvedeſek jőnenek, mint laſd meg *Pſal*: 22. *Eſ*: 53. męg-is tagadgya Enyedi. De ha az Chriſtuſnak Lelke volt az Prophetakban, mint im az Apoſtol mondgya, es az altal jővendőllőttek meg à Chriſtuſnak jővendő ſenvedeſit az emberi nemzetert, hogy mér Enyedi ellene ſollani az Apoſtolnak? Es ha az előt nem volt volna à Szent Lelek, hogyhogy bocsathatta, es önthette volna azt ki menyben fel meneteli utan? Hiſem: *Acti à Spiritu Sancto locuti ſunt olim Sancti Dei homines*, az Szent Leleknek ihleſeből ſollottanak *Regen* az Iſtennek ſent emberi 2. *Pet*: 1. v. 21. męgh ſem volt az Szent Lelek? Karomlo ember, hogy nem ſűnik meg ez rut velekedeſtől.

Szent Ianos ſol az Szent Leleknek nem Szemellyeről,

de

de Ajandekinak bőſegeről, hogy nem volt az Szent Lelek ollyan bővőlkődő az előt az ő ajandekiban, mint kiről ſollot vala *Ioel Cap*: 2. kinek be tellyeſedeſet hirdeti ſent Peter *Act*: 2.

III. Az Lelek mondatik Chriſtuſenak lenni, nem azert mint ha benne volt volna, hanem hogy haſonlo hozza, mint, ha valaki ékeſſen ſollo, azt mondhatod: Ciceronak ékeſſen ſollaſa vagyon ebben: Igy az Propetakban ſzollo Szent Lelek, haſonlo volt az Chriſtus Lelkehez.

F. Ennek az ſem latomaſt valo csavargo talalmany magyarazatnak męg csak gyanojanak nyomdoka ſem talaltathatik az ſent Peter mondaſaban, nem hogy valami haſonlatoſſaga. Mert nem mas Szent Lelek ſollot regen az Prophetakban, melly az utan az Apoſtolokban. Mert *unus idemille Spiritus*, ugyan azon egy az az Lelek 1. *Cor*: 12. v. 4. Obtan nincsen itt Ekeſſen valo ſollaſnak haſonlatoſſagarol emlekezet, hanem az Prophetakban ſollo Szent Lelekről: Kié volt az, az Lelek? Nem az Prophetaké tulaydon keppę, hanem az *Chriſtus Lelke*. Az Chriſtuſnak pedig Lelke, az Sz: Lelek *Rom*: 8. v. 9. Nincsen-is itt emlekezet Elyſeuſnak ſem Baptiſtanak Lelkeről, hoģ valami haſonlatoſſagot gondolhatna valaki, de Chriſtuſnak Lelkeről, ki altal ſollot Illyes, Elyſeus, Baptiſta, ſ-az tőbbi 2. *Pet*: 1. v. 21.

IV. Az Szent Lelek Chriſtuſenak mondatik: Mert ő rea nez valamikeppen, hogy az Chriſtuſra nezendő dolgot jelent valamellyet az Apoſtol evőſsi: Mert megh magyarazza mindgyaraſt miert volt Chriſtuſe: Mert ő rea nezendő dolgokat ſollot.

I.

Az Sz. Lelek Chriſtuſe.

F. Ez-is hamis ámitas Iras es az igaſſag ellen valo talalt magyarazat. Mert nem azert Chriſtuſe az Szent Lelek, hoģ ő rolla ſollott, hanem hogy ő vele egyenlő Iſtenſegeben, melyben mint az Atyatul, ugy ő tőlle is ſarmazik, az mellyert ő lelkenek mondatik *Rom*: 8. v. 9. *Gal*: 4. v. 6. *Ki bocsata Iſten az ő Fianak Lelket. Ioan*: 15. v. 16. *En el bocsatom ötet az en Atyamtul. Ioan*: 20. v. 22. *Reajok lehelle es monda: Vegyetek Szent Lelket.* De nezzed ektelen rut kővetkezeſet az Enyedi *Propoſitio*janak: Valakiről ſollot az Szent Lelek azé az Szent Le-

Vgrik Enyedi.

lek

lek. Mert ez az *Major*. Ved fel: De ſollot az meg vettetett es el karhozot Sidokrol *Eſ:* 6. Azert az el karhozot Sidoké az Szent Lelek. Hamis ez. Hat bizony nem csak azert az Chriſtuſe az Szent Lelek, hogy ő rolla ſollot, hanem hogy ő tőle ſarmazik, es hogy ő vele egyenlő Iſten Iſtenſegeben.

II. Az mi illeti az Apoſtol beſedet, az nem erősſiti az Enyedi vélekedeſet. Mert magyarazza abban ſent Peter, mint jővendőllőt az Prophetakban ſollo Chriſtus Lelke? Az ő jővendő ſenvedeſiből. Hat nem okat adgya abban: Miert Chriſtuſe az Lelek: hanem magjarazza csak az jővendőleſt.

V. Azert mondatik Chriſtus Lelkenek: Mert azon Lelek beſſellet, es azont adhatta Iſten az Chriſtuſnak, melly volt az Prophetaké, es mellyet nekik adott volt, mint hogy az Baptiſta Lelke vala Illyesben: de azert Illyes idejeben nem volt Baptiſta: ugy az Chriſtuſ-is.

F. Hamis, csalard, vakmerő talalmany ez is. Mert egenlőve teſi à Chriſtuſt az Prophetakkal, nem külőmben mint ha ugy adta volna az Chriſtusban az Lelket, es azont, mint az Prophetakban, holot immar megh mondottuk, hogy az Chriſtuſe az Szent Lelek, nem időben valo ajandekozas ſerint, hanem ugyan voltakeppen, ugy mint kinek Iſtenſegeből ſarmazzek az Szent Lelek, es az ki az Prophetaknak-is adta az ő Szent Lelket, ki altal azok ſoilottanak. Innen mondgya ő maga Chriſtus, hogy: Mindeneket az öveből veſen az Szent Lelek, es meg jelenti az Apoſtoloknak. *Ioan:* 16. *v.* 14. Mas keppen azert Chriſtuſe az Szent Lelek: mas keppen az Prophetake: az Chriſtuſe tulaydon keppen, es voltakeppen: az Prophetake ajandek keppen. Azert hamis az Enyedi gloſſaja.

VI. Az Apoſtol ezellya-is külömbet tart. Mert dicsőſſeggel vigaſztallya az hiveket az ſok nyomoruſagok utan, kire az Chriſtuſt veti peldajul. De az ellenkezők Chriſtuſa igen dicsőſſeges Iſten volt. Hat ez ide nem illik.

F. Mint ha nem tudnad, hogy az melly Chriſtus Iſtennek formajaban egyenlő leven Iſtennel, magat az Teſtben igen megh alazta, ſolgai format veven reaja *Phil:* 2. *v.* 5. megh

mon-

mondottuk. Nincsen azert az mi dicsőſſeges őrőkkevalo Iſtenünknek, az Chriſtus Ieſuſnak ellene az ő peldajabol valo intes. Mert nem abban az ő dicsőſſeges Iſtenſegeben veti peldajul, mellyben az Atyaval es Szent Lelekkel őrőkke volt, hanem az Szolgai abrazatban, melyben ſokat ſenvedven ugy ment be az ő elebbi dicsőſſegeben. Hat az hivek-is erre nezzenek.

CAPUT III. v. 19.

Melyben el menven, az Lelkeknek-is mellyek vadnak az tőmleczben, prædikallot. kik regen engedetlenek valanak, mikor az Iſtennek türeſe egyſer az Nóénak idejeben, mikor az Barka keſzittetnek, &c.

Ez elől valo *18. versben* az Apoſtol nyilvan ket külömbőző termeſetet monda lenni az Chriſtusban: Az Teſtet vagy Emberi termeſetet, mellyben ſenvedet, megh holt: es az *Spirituſt*, az Lelket, vagy Iſtenſeget, melly altal az emberi termeſetben meg elevenittetett, vagy Fel tamaſztatott. Moſtan azt mondgya, hogy ugyan ezen Lelek altal az Nóé idejeben-is el ment azokhoz az engedetlen Lelkekhez, az az, emberekhez, kik abban az időben elnek vala, moſtan pedig az tőmleczben, az az, az pokolban vadnak es azoknak prædikallot Iſtenſegeben. Mellyből meg tetſik, hogy az Chriſtus Nóé idejeben-is volt: Nem teſt ſerint: Hat Iſtenſege ſerint.

I. Az Chriſtus Név örők Iſtenhez nem illik: Mert az, ember Nev. De Nóé idejeben az Iſten Fianak nem volt huſa, csontya, &c.

F. Ez eleb felelek meg erre *1. Pet: 1. v. 11. Object:* 1. ott laſſad. Annak felette ſinte az bantya az te beledet, hogy Nóé idejeben nem volt huſa, csontya az Iſten Fianak. Mert abbol tetſik meg hogy Iſten, melly ſerint volt Nóé idejeben, mint teremtetlen Lelek.

II. Az prædikallot az ki megh holt, es fel tamadot. De az örök Iſten meg ſem halhatott, fel ſem tamadhatott.

F. Az elsőre: Az prædikallot az ki meg holt es fel tamadot, tudni illik, abban á reſben, az mellyben meg halhatott, es fel tamadhatot. De az melly örök Iſten prædikallot Nóé idejeben, az, meg nem holt, hanem az időnek tellyeſſegeben az melly Teſtet fel öltőzöt volt, abban az Dicsőſſegnek Urat meg feßitették *1. Cor: 2. v. 8.* es az Iſten ugy ontotta vérét *Act: 20. v. 28.* Azert hamis az Enyedi agyaskodaſa, hogy az emberſegről agyarkodik az Iſtenſegnek rontaſara.

III. Sokan facsartak, es faytoltak ez igeket, de magyarazattyat meg ſem illethettek. Mi azert igaz magyarazattyat mondgyuk, hogy á Poganoknak prædikaltatott az Euangelium, kik Nóé idejeben engedetlenek voltanak.

F. Hallatlan, uy, es iras kivűl talalt hamis magyarazat ez. Mert *ſohol* az élő emberek az irasban Lelkeknek nem mondatnak, holot itt Teſtektől el valt Lelkeknek mondatik az Chriſtus lelkeben, az az, Iſtenſegeben Nóé idejeben prædikallani.

IV. Erre az Calvinus es Beza ellen veteſere kettöt felelek. 1. Az Deak Bibliaban nem igy vagyon: Lelekeknek, *de:* Lelekben. Spiritualiter, *Lelki modon. 2. Mert 1. Ioan: 4. egynehanyßor az elö emberek Lelkeknek mondatnak. Vegezetre, gyakorta az* Spiritus *es* Anima *eggyet teßen, nem illetlen, ha az* Anima, *Lelek, az egeß embert jedzi.*

F. Hamis az első. Mert az Uy Teſtamentum *Authenticum* az Gőrög bőtűben, melyben igy vagyon alhatatoſſan minden *Codex*ekben πνεύμασι, *Spiritibus*, Lelkeknek, ſ. nem lelki modon. Az maſodik felelet is ollyan. Mert ßent Ianos az Lelkeknek nevezetin, nem aztőmleczben levő embereknek lelkeket, de lelki ßemellyeket ert, kik dicsekednek vala azzal, hogy *Spiritus dono*, lelkeknek ajandekival bővölködnenek. De azok az karhozot lelkek voltak az Pokolban. Azert az embereknek lelkeket erti ß: Peter. Mas azert ez világban elő embereket Lelkeknek mondani, az az, Lelki

ße-

ßemellyeknek: mas az meg holtaknak lelkeket, melly meg tetßik *1. Pet: 4. v. 6.*

V. Semmi ez. Mert gyakor helyen az Iſtentelenek-is meg holtaknak mondatnak, es aztömleczben vetett Lelkek, az bunben hevero emberek.

F. Mas ez vilagban bűnben heverő, es bűnben meg holt emberekről ßollani: mas iſmet azokrol az meg holt emberekről, kiknek teſtek el rothadott, es Lelkek az pokolban leven varjak ſiralommal es rettegeſſel az Itilő Bironak vegső ſententiajat. Illyenekről ßol ß: Peter, melly ebből tetßik meg, hogy Nóé idejet emliti, hogy az melly emberek akkoron eltenek, Chriſtus prædikallot Lelkeben Nóé altal, kik megh halvan, mar Lelkek az Pokolban gyötrődik. Azert hamis az Enyedi *Conſequentia*ja. Az élő emberek bűnben meg holtanak: azert ß: Peter-is ollyanokrol ßol. Azert micsoda illetlenſeg volna, ha az Apoſtolok idejeről prædikalvan, Nóé idejere ßöknék vißßa?

VI. Tagadgyuk, hogy ß: Peter Nóé idejere ßöknék vißßa. 1. Mert igy kell rendelni az Apoſtol beßedet, hogy az valaßtaſt nem ez ige utan kell tenni: Prædikallott, *hanem ez utan:* Regenten. *igy vagyon az Argentinai Görögben 1524. 2. Mert az Poganok az ö Teſtamentum alat voltanak hitötlenek: De hogy az egekben ment es az Sent Lelket ki öntötte, akkor prædikallot az Poganoknak azon lelek altal, melly altal ö meg elevenittetett.*

F. Hamiſſak az okok. Mert az egy Argentinai könyvnek (ha igaz) elleneben vettyük mindē mas Uy Teſtamentomnak könyveit; nevezet ßerint pedig Tremelliuſnak Syriai forditaſat, holott az többivel eggyűt *conſtanter*, alhatatoſon, az valaßto *virgula* igicske ez utan vagyon: *Prædikallott*, hog ertelme ez legyen: Chriſtus az ő Lelkevel az Lelkeknek, kik az Pokolban vadnak el menven prædikallot. Micsoda Lelkeknek, mindgyaraſt meg magyarazza: *Az kik regen nem engedtenek, mikor egyßer varja vala oket az Iſtennek nagy tureſe.* Mikor? Az Nóé idejeben. Mi lehet ßemtelemb hazugſag, mint az ß: Peter tanitaſat illyen egyenes ertelemmel valo folyaſabol egy *virgula*val ki forditani? Az mi á maſikat illeti, hog

azon Lelek altal prædikallot volna Nóé idejeben az Chriſtus à Poganoknak, mellyel az Ily Teſtamentumban, hamis. Mert az ô Teſtamentomban az Anyaſzentegyhaz vala az egh Iſrael nepeben, melyben prædikallot Chriſtus az ô Lelkevel az Patriarchak es Prophetak altal. Az minemú haſonlatoſſag felôl pedig itt almodozik nincsen helye, es az elô hozot iraſok ſem bizonyittyak. Mert mas itt az Apoſtol czellya, es nem ide valo.

VII. Nincsen ereje ennek-is. Mert bator mind igaz legyen az mit ir Beza czellyarol es rendirôl ez igeknek, de ez magyarazat arra az czelra valo. Mert az kik megh ſzenteltettek, ſzinten ugy vadnak mint halalbol fel tamadtak, &c.

F. Ez-is eppen hamis, es csak egy iraſſal-is meg nem bizonyithattya. Mert ſz: Peter felel meg egy ellen veteſre, holot az hivek azt mondhattyak vala: Az melly uton az Chriſtus ment ſzenvedven, mi azt nem kôvethettyúk. Sôt inkab, mond az Apoſtol, ezt az ô erejet az Chriſtus minden idôben ki terjeſztette, mind az hiveknek megh tartattataſokra, ſ-mind az engedetleneknek meg bûnteteſekre. Erre hozza az Vizôzônnek peldajat, es azt mondgya, hogy az Chriſtus az, ki az Nóé idejeben, mikor az varakozas altal az megh tereſre az hoſſu tûrô Iſten hatart rendêlt volna, ſaz huſz eſztendôket, ez idô alat jelen volt, el ment, nem teſt ſerint ugyan, de lelekben, az melly lelke, az az, Iſtenſege altal, az ô Teſtet-is az utan fel tamaſztotta, es prædikallotta nekiek Nóé altal az megtereſt, ugy mint engedetleneknek, kiknek moſtan Lelkek az pokolban gyôtrôdik teſtektôl el valvan, de azert akkor élô emberek voltanak. Igy ſzinten moſtan-is prædikall pœnitentiat, idôt enged az megtereſre: az kik engedelmeſek, megh tartatnak, az kik engedetlenek, megh bûntettetnek.

SZENT IANOSNAK ELSÔ LEVELE.

CAPVT I. v. 1.

Az ki vala az kezdetben, kinek beſzedet mi halgattuk, kit az mi ſzemeinkel lattunk &c.

SZENT Ianoſnak fel tôtt czellya ez ô Levelenek kezdetiben ez: *Hirdettyúk ti nektek az örök eletet.* Iſmet: *Az életnek Igejeröl prædikallunk ti nektek.* Mellyben ket dolgot kell meg jegyzeni. 1. Kicsoda az, az Ige. 2. Miert mondatik Eletnek Igejenek.

Az Ige nem egyeb, hanem az Iſtennek ôrôkkevalo Fia az Ieſus Chriſtus, ki Egyenlô az Atyaval Iſtenſegeben, kinek Iſtennel valo Egyenlôſeget ezkediglen megh oltalmaztuk Enyedi ellen. Eletnek Igejenek mondatik 1. Mert *Authera*, felſô, fô Oka, es meg ſzerzôje az Eletnek. Mert az mikeppen az Teremtesben ez adot életet mindeneknek: azkeppen az utan-is az kiket akar megh elevenit *Ioan:* 5. *v.* 21. 2. Mert *Mediuma*, Eſzközе az eletnek, ki altal minden Idvezûlendôk eletet nyerhetnek magoknak *Ioan:* 14. *v.* 6. *Item:* 20. *v.* 31.

Ezt azert az Iget irja meg ôrôkkevaloſagarol ez igikben: *Az ki kezdetben vala*, nem csak az Euangeliumnak kezdetibe, hanem amaz ôrôkkevaloſagnak kezdetiben, az melly csak Kezdet. Ezt mutattya imez ige: ἦν, *Erat*, vala, melly annyit teſzen mint: ὑφίσατο, *Subſiſtebat*, Szemellyeben valoſagoſſan vala. Azert nem mondgya: *Fuit*, volt, de *Erat*, vala. Mert ha csak az Euangeliumnak kezdetire nezet volna, azt mondotta volna: *Volt*, ugy mint ez minapi; hanem: *Vala*, hogy idôk felet az ôrôkkevaloſagra ki terjedgyen. Hol volt? Az Atyanal. De az, az ki maſnal vagyon, mas attul, az kinel

vagyon. De az Ige az Atyanal vagyon. Hat mas az Atya kinel az Fiu vagyon: mas az Fiu, ki az Atyanal vagyon. Hogy hogy tapogathattak hat az Apoſtolok? Mert *az Ige teſte lött Ioan*: 1. v. 14. *Aſſonyiallattul lött Gal*: 4. v. 4 ſ-az teſtben lattak ſ-tapogattak. Igy azert olly Eletnek Igejeről prædikal az Apoſtol, à kiben ket kûlömbözö termeſetet jegyez meg; Iſtenit: Mert Ige, még pedig Eletnek Igeje: ki kezdetben vala az Atyanal. Emberit: mert az teſtben lattak, tapogattak &c. az Apoſtolok.

Enyedi ez ellen-is tornikal, es azt mondgya.

I. Nem az Eletnek Igejeről prædikall itt az Apoſtol, hanem arrol, melly az Eletnek Igejehez valo, melly kezdettöl fogvan valo, es az Apoſtolok lattak, hallottak, mellyet ſent Lukacs-is cselekeſik az ö Euangeliumanak kezdetiben.

I. F. Hamis, hogy nem az Eletnek Igejeről tanitana itt az Apoſtol. Mert az mit tovab az Eletnek Igejeről akar ſollani, annak alſóben fundamentomot vét, mint ſinten Euangeliomanak kezdetiben, hogy elsöben tanita az Igeről ſ-azt monda, hogy *Iſten az*. 1. Mert örökkevalo, holot Kezdetben volt. 2. Mert Teremtö &c. ugy itt is kire nezzen, es kicsodan fundaltaſſek az ö következendö tanitaſa, azt irja megh Szemellyeről. Mert *Ige*, az az, Iſtennek termeſet ſerint valo Fia, es Szolo Igije: Mert örökkevalo: Mert Eletnek meg adoja es meg ſerzöje. Gondold megh hogy-hogy ſolhatna es tehetne tanitaſt arrol, az mi nez es tartozik az Chriſtuſra, ha elsöben ſemellyet megh nem irna. Beſeld meg Alexandernek viſelt dolgait, ſ-ne emlics ki lött legyen ſemellyeben. Bolondſag azt cselekedni.

II. Hogy az Deakra igazit Samoſatenicus, Lattuk, megh-is feleltünk arra, ha az *Maſculinum genus*bol lehet *Neutrum*, es viſont? Mert ez fele csapongaſi vadnak Enyedinek.

III. Az mi az ſ: Lukacs peldajat illeti, ellene vagyon Enyedinek. Mert olly ſorgalmatoſſaggal megh irja ſemellyet az Chriſtus Ieſuſnak, hogy ſemmit azokban el nem hagy, valamellyek neznek Teſt ſerint valo fogontataſara, ſületeſere, ſületeſenek ki jelenteſere, környül metelkedeſere, Neve-

nek

nek fel adaſara &c: es igy annak utanna à mellyek ahoz tartoznak ugy beſelli elö: Igy ſent Ianos mind Euangeliomanak kezdetiben, mind itt az helyen annyira, hogy ſemtelemb, vak merö csapongaſt aligh lathatot ſem ez Enyedi csavargaſinal.

II. Latta ezt Enyedi: azert az mit ellene tamaſſthat sürgölödik es kettöt felel. 1. *Hogy ketſeges ha ez Eletnek igejen Chriſtus erteſſeke, vagy az Euangelium. Ha az Euangelium, az, nem örökkevalo, noha az örömre annak mondatik Apoc*: 14. 2. *Mert olly Kezdetröl ſollanak az Apoſtolok, mellyet ök lattanak es hallottanak.*

F. Hamis, hogy ketſeges volna az, kiről ſollana ſent Ianos, mikor Eletnek Igejet emlit: Mert egyeneſſen az Chriſtuſt érti. Mert ötet lattak es tapogattak az teſtben, mint mindgyaraſt maga meg magyarazza. Ugy Euangeliumanak kezdetiben. Mert ez az Euangeliumnak Authora, melly Euangelium örökkevalo Bölcseſegh volt Iſtenben az Enyedi almodozaſa ellen *Eph*: 3. v. 9.

Az mi illeti az maſodik feleletet, meg engedgyük az Teſtben meg jelent Iſten Fiarol: ki bizonyos idöben jelent meg az teſtben, melyben lattak, tapogattak az eletnek Igejet. De azzal az ö örök Iſtenſege nem röntatik.

III. Ez utolſo felelet melly tavol legyen az igaſſagtul illyen argumentomokkal eröſittetik meg. 1. *Mert az Apoſtol az Chriſtuſnak örökkevalo voltarol ſohul ſemmit ebben nem emlekezik.* 2. *Mert amaz igik utan*: Az mi kezdettöl fogva volt, *valami öſſve csatlo iget kellet volna vetni*: *De ſemmi ott ollyan ninosen.* 3. *Azont mutattya az* Articuluſoknak repetitio*jabol, uyjob elö hozaſabol, mellyben* Emphaſis *vagyon.*

F. Hamis hogy az Apoſtol ſemmit az Chriſtuſnak örökkevalo voltarol nem tanitana. Mert mikor Igenek mondgya, ki Iſten *Ioan*: 1. v. 1. Eletnek Igejenek 1. *Ioan*: 5. Igaz Iſtennek es örök eletnek: Kezdetben valonak, akkor örökkevalo voltat tanittya, mint ſinten mikor az Atyanal mongya lenni. Az mi az öſve csatlo iget illeti, az Apoſtol mint az ö Euangeliumaban meg tanitot, es meg bizonyitot hite-

les

les igaz dolgat, itt *summatim* ugy veßi fel, es ugy tanit az Chriſtuſrol. Mert ott elegge tanita elöſör az Chriſtuſnak Iſtenſegerol, annak utanna ugy teve utanna *verſ:* 14. hogy az, az Ige teſte lött: Itt pedig egy ßoval mondgya: *Az mi az kezdetben vala.*: es utanna teßi: *Az kit meg tapogattunk.* Azert hamiſſan *corrigal*lya Enyedi az Apoſtolt ezzel: *Kellet volna*: mellyet mi ezzel-is megh vethetünk: *Nem kellet volna.* Mert az holot kellet meg-is lött. Bezzeg *Emphaſis* terhes ertelem vagyon az *Articulu*ſokban, mellyek arra mutatnak, hogy az ki Kezdetben volt, azt lattak, hogy az keppen mind annak ki volt kezdetben, mind annak hogyhogj lathattak idö ßerint, ez tanitas ßerint vegere meheſſenek, es ne csak csupa minapi Csinalt Uy Iſtennek vélnék azt, az kit meg tapogattak az teſtben, de örökkevalonak. Mert *nagy titka ez az mi hitünknek hogy Iſten jelent meg az teſtben, 1. Tim: 3. v. 16.* Azert teßi tehat oda az *Articulu*ſokat.

CAPVT: IV. v. 2.

Valamelly lelek vallya, hogy az Chriſtus Ieſus az teſtben el jöt, Iſtentöl vagyon.

Az ki valohova megyen, ßükſegh hogy annak elötte voltakeppen legyen, minek elötte oda megyen. Mert hogyhogy mehetne oda, ha az elöt nem volt volna. Ha te az varasban mégy, lenned kel elsöben ſ-ugy mehetß az varasban.

De az Chriſtus ez vilagra jöt az teſtben.

Hat eleb kellet annak lenni az ki az teſtet fel öltözte, es abban ez vilagra jöt, az teſtnel melyben el jöt. Iſmet: Valaki az teſtet fel öltözte es azzal eggyeſült *unione hypoſtatica*, az Szemellynek eggyeſſegeben, abban ket külömbözö termeßetek vadnak, Iſteni es Emberi. De az Chriſtuſnal több ſenki igy nem eggyeſült az emberi termeßettel. Azert az Chriſtusban ket külömbözö termeßetek vadnak.

I. Nem következik, mond Enyedi, *hogy ha az Chriſtus valami modon volt Maria elöt, azert örektül fogvan valo.* 1. *Mert ſok vagyon eleb Marianal, de azert nem örökkevalo.* 2. *Mert az Chriſtus nev nem Lelekhez, hanem emberhez illik.* 3. *Mert az is mondatik jöni, az ki az elöt ſoha nem volt, hanem csak akkor kezdet lenni, ſ-ßülettetni, mint Baptiſta Matt: 11. v. 18. Ioan: 1. v 7. az Antichriſtus 1. Ioan: 2. v. 18. Igy az Chriſtus hogy az tanitashoz kezdett, akkor jött.*

F. Hamis, hogy nem következnek, hogy holot az Chriſtus Maria elöt volt, azert örökkevalo. Mert Emberſegeben lött Mariatul, *Gal:* 4. v. 4. Hat Iſtenſegeben volt Maria elött, es abban nem Mariatul, de az Atyatul vött eredetet az örökkevalo ßüles altal. Annakfelette nem azt mongyuk mi, hogy minden valami volt Maria elött, az, mind örökkevalo: Mert ez merö hamiſſag, mellyet mi reank akarß kenni, hanem az melly Ige Iſten Fia Marianak meheben az Teſtet fel öltözte, az volt nem csak Marianak elötte, de örektül fogvan, minek elötte az völgyek volnanak mar ßülettetet volt *Prov.* 8.

Az Chriſtus Nev illyéké az Iſten Fiara es menyiben, az elöt meg mutogattam. Mert immar ez eg *Argumentum*ot untig hozta elö. Laſd meg 1. *Pet:* 3. v. 19. *Object:* 1.

Az mi illeti az harmadik *ratiot*, Baptiſtanak, es az Antichriſtaſnak peldajabol, nem igaz. Mert ha megh tekinted *Cap:* 11. *Matt:* megh talalod, hogy az Euangeliſta azt mondgya, hogy volt annak elötte, es ugy bocsattatott el Baptiſta. De nyilvabban *Ioan:* 1. v. 6. *Extitit homo miſſus à Deo cui nomen Ioannes. Vala ember bocsattatot Iſtentöl.* Hat ember volt eleb, es ugy bocsattatot Iſtentöl. Szent Ianos az Antichriſtuſrol azt mondgya, hogy ſokan voltanak az ö idejeben es lefnek: az kik voltanak lenniek kellet elöben, ſ-ugy jöhettenek oftan el: az kik jövendök valanak, azokrol Prophetati modon, jövendöles keppen ßol. Ha azert Baptiſta ember volt, ſ-ugy küldetett el, tehat az Chriſtuſ-is Iſten volt, es ugy jött el az teſtben.

II. Alhatatlanok az Iras magyarazok az forditasban. Mert nehol igy: In carne, *az teſtben*: *nehol*: in carnem, *az teſtben, forditjak*: *De igazab*: In carne, *teſtben.*

F. Ha alhatatlanok: miert hat hog te-is az ö forditaſoka-

követted? Akar Testbe, akar Testben, de ugyan emberi termeßetben jött. Mert *mikeppen az kis gyermekek rèßesek az teſtben, verben: azonkeppen az Chriſtuſ-is.* Lasd meg *Heb:* 2. *v.* 14.

III. Hamis, hogy itt az Test *emberi termeßetet jegyezne, hanem erötelenseget, haboruſagot. Mert azt vélték hogy az Meſsias fenyes, tekintetes, de az Apoſtol azt mondgya, hogy Test, az az, el vettetett, nyomorult.*

I. F. Hamis az te agyaskodaſod. 1. Gyakorta az Test nyo-
II. moruſagot jegyez. Hat nem mindenkor: Azert itt ſem. 2. Mert mi legyen ez az Test, oda fellyeb *Cap:* 1. meg monda: Az kit meg tapogattak, lattak, az ki Test es Ver *Heb:* 2. *v.* 19. az ki David magva *Rom:* 1. *v.* 2. az melly ßerint az Atyak közzül valo *Rom:* 9. *v.* 5. Oſtan micsoda *Conſequentia* ja lehetne az Apoſtol tanitaſanak: Az ki hiſi az Chriſtuſt az teſtben el jötnek, az az, nyomorultnak, az, Iſtentöl vagyon? Micsoda titok, es hitre nezö idvöſſeges dolog lehetne abban? Nagyobra nezhat az Apoſtol, tudni illik, az Iſten Fianak ugy mint, örök Iſtennek az teſtben valo meg jelenesere. Mert ez az Iſten jelent meg ebben az teſtben 1. *Tim:* 3 *v.* 16.

III. Hamis az magyarazatod is, es az Apoſtolnak czellyatol meßſe jar. Mert hogy az Sidok vartak fenyeſſegben az Meſsiast, el rontyaé az, az Chriſtuſnak emberi teſtet? Nincsen is itt csak gyanoja-is az fele iras kivül valo magyarazatnak.

CAPVT: V. v. 7.

Mert harman vadnak az kik bizonſagot teßnek az Menyben: Atya, Ige, es az Szent Lelek, es ez az harom egy.

Hogy ha az Iſtenſegnek merhetetlen, es veghetetlen allattya csak egy, de azert abban harom ßemellyek vadnak: Atya, Fiu, es Szent Lelek, tehat igaz az Szent Haromſag egy Iſtenröl valo vallas. De az elsö igaz, mellyet ſenki nem tagad. Hat az következeſ-is igaz. Mert vagy igaz hogy harman

man vadnak az kik bizonſagot teßnek az Menyben: Atya, Ige, es Szent Lelek, es ez harom egy, vagy nem igaz. De nem igaznak mondani nem csak ßemtelen eretnekſeg, de Szent Lelek ellen valo hazugſag, holott bötü ßerint nyilvan mondgya ßent Ianos. Hat igaz, mint megh bizonyoſodik mind azokbol, mellyekröl ez kedig ßollottam, mind pedig *Matt:* 3. *v.* 16. *Item:* 28. *v.* 19. *Marc:* 16. *v.* 15.

Fel csattan ez ellen Enyedi, es ezt kialtya.

I. Hogy ez ketſeges iras csak az igenßemtelen es tudatlan ember tagadhattya. Mert ſok Görög, ſ. Deak Bibliakban nincsen.

F. Nem veßede eßedben Kereßtyen Olvaſo mire nez ez mondaſaban Enyedi? Arra, hogy ez nyilvan valo tanubizonſag tetelt ketſegeſſe teven, az te lelked iſmeretiben fulakot hagyhaſſon, es ö az igaſſag mellöl, kinek ellene nem mondhat el ſikamolhaſſek. De jegyezd meg, hogy az Syriai forditasban, es nemelly egynehany Bibliakban noha nem talaltatik, de többekben, ſ. Számtalanokban talaltatik: az mellyekben pedigh nem talaltatik, minden ketſeg nelkül el kell hinnünk, hogy Conſtantius Maximus, es Valens Arrius imperatorok idejekben, az Eretnekek törlöttek ki onnat. Mert Cyprianus Doctornal, ki élt az Nicenumbeli Synat elöt es ki élt Chriſtus ßületeſe ntan ket ßaz hatvan eſtendöben, megh vagyon az ßent Ianos mondaſa eppen iraſaban, es elö hozza *in Tractatu de unitate Eccleſiæ, Sectione* 5. holot igy ßol: *Es iſmetlen az Atyarol, az Fiurol, es az Szent Lelekröl megh vagyon irva: Es ez az harom egy.* Ugyan azon mondaſt Athanaſius Doctor-is Arrius Eretnek ellen az Nicenumbeli Diſputatioban az vege fele elö hozza. Annak felette *rem habemus*, meg vagyon az Atya, meg vagyon az Fiu, meg vagyon az Szent Lelek az irasban, ſ. hogy ne volna hiteles az ß. Ianos mondaſa?

II. De ha meg engednök-is, hogy meg vagyon az ßent Ianoſnal, az Apoſtol ezellya maſt mutat. Mert azt akarja meg mutatni, hogy az örök elet ebben az Vallas tetelben helyheztetett, hogy megh vallyuk az Chriſtuſt Iſten Fianak lenni, melyre hat bizonſagokat hoz: Harom Mennyei, harom Földi, kik azonrol teßnek vallaſt.

F. Az igaſſag ketelenit arra, hogy megh engedgyed eze-

ket ſent Ianoſtol mondatni, ſőt az Szent Lelektől ſent Ianos altal. Ha ſinten helyben hadnok-is az te mondaſodat, hogy az ſent Ianos czellya az legyen, hogy az őrők elet legyen abban az Vallas tetelben, melyben vallyuk az Chriſtuſt Iſten Fianak lenni, nem hogy el rontana az, az mi allataſunkat az Szent Haromſagh egy Iſten felől, de ſőt inkab megh csalhatatlan keppen meg erőſſiti, mint *Matt*: 10. *v.* 33. *Luc*: 9. *v.* 26. *Marc*: 8. *v.* 38. Mert *ez az örők elet, hogy tegedet egyedül iſmerjenek lenni igaz Iſtennek, es kit el bocsattal az Ur Ieſus Chriſtuſt. Ioan*: 17. *v.* 3. Azert ez igy leven, nem ſükſeg, hogy ennel itt többet ſollyak: Eleg, hogy az te tolladbol lővőldőzhetünk.

III. Hogy ez ige: ez harom egy, *az Iſteni allatot jegyezné nem igaz.* 1. *Mert az Apoſtolnak nem az czellya, hogy az Iſtennek allattyarol ſollyon, hanem hogy az Ieſus legyen az Iſtennek ſent Fia, es hogy ebben helyheztetett az örők elet.* 2. *Eraſmus, Calvinus, Beza, Hemingius meg vallyak, hogy itt nem az Allatnak egy voltarol, de az ertelemnek egy voltarol legyen ſző.* 3. *Következnék, hogy az Lelek, Ver, Viz, egy allatuak lennenek.*

I. F. *Directè*, egyeneſſen, hogy az ſent Ianos ollyan ezelt tőtt volna fel maganak, mellyben csak az Iſtenſegnek Allattyarol akarna tanitaſt tenni, nem mondottuk mi azt: de azert abbol nem következik, hogy tanubizonſagot ne tenne mind az egy Iſtenſegben levő harom ſemellyekről, ſ mind az haromnak egy allattyarol. Mert im mind ezekről nyilvan valo bizonſagot teſen. Azert hamis az Enyedi okoskodaſa. Mert az Apoſtolnak czellya nem rekeſti ki azt, hogy az Iſtenſegnek allattyarol bizonſagot ne tegyen.

II. Lattya vala ſent Ianos, hogy az Chriſtus Ieſuſnak ſemellye felől ſok hamis velekedeſek tamadnanak az Eccleſiaba, mint *Cap*: 1. *Ioan*: bővőn Irenæus es Euſebius iraſibol megh mutogattam. Annakokaert fel teſi ezt az fundamentomot: *Az Chriſtus Iſtennek termeſet ſerint valo Fia*, mint Euangeliomanak, es ezen levelenek kezdetiben arrol ſola. Meg kell neki ez nagy dolgot bizonyitani: azert hat tanukat allat elő: Harmat főldieket: *Viz, Ver, es Lelek*. De mivelhogy ezek főldiek, es erőteleneknek latſanak, ezokaert Mennyieket

ket iſmet harmat hoz: *Atya, Ige, es az Szent Lelek*. Az Atya bizonſagot tőn az Chriſtuſrol *Matt*: 17. *v.* 5. Az Szent Lelek az Chriſtuſnak keresztſegekor, hogy Galamb kepeben ſalla az Chriſtuſnak fejere, az Atya Iſtennek élő ſoval valo tanubizonſag tetelekor *Matt*: 3. Ugy az Pünkősd napjan, hog lathato formaban ſalla az Apoſtolokra. Ez harom Iſteni ſemellyek azert az mikeppen hog Chriſtus felől valo tanubizonſag tetelekben eggyek, es egy értelmück: az keppen allattyokban-is.

III. Mert hogy Eraſmus, Calvinus, es Hemingius felől mondgya Enyedi, hogy magyarazzak ezeket az igeket: *Es ez harom egy*, az ertelemnek egy voltarol, azzal nem tagattak ſem nem tagadgyak, hogy harom Iſteni Szemellyeknek, ki Atya, Fiu, es Szent Lelek, allattyok egy nem volna; nem is vetettek meg azoknak magyarazattyokat, kik az Iſtenſegnek allattyarol magyarazzak. Azert mondgya Calvinus *in hunc locum*: *Nam fides noſtra in una Dei eſſentia tres perſonas agnoſcit*: Mert az mi hitünk az Iſtennek egy allattyaban harom Szemellyeket vall. Azert Enyedi ezzel az csapongaſſal ſemmit nem bizonyit.

IV. Az mi az harmadikat illeti: *Hát az Viz, Ver, Lelek is egy allattyaban, ha ez harom egy*, kőnyű az valaſz. Mert ſent Ianos azert elt kűlőmbőző ſolaſnak nemevel, hogy ezt az nehezſeget el vegye. Mert az harom főldi tanukrol azt mondgya: καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν: *Et hi tres in unum ſunt*: Es ez az harom egyenlőben, (vagy egyben, tudni illik, ertelemben) vadnak. Az harom Mennyei tanukrol pedig igy ſol: καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσι: *Et iſti tres unum ſunt*, Es ez az harom egy, *abſolutè*, egy altallyaban, hogy tudni illik, eſűnkben vennők ebből nem csak az ertelemben valo eggyeſſegeket, de allattyokban valo egyſegeket. Annakokaert illetleneket haſonlit Enyedi egyben.

UGYAN ott v. 20.

De mi tudgyuk hogy az Iſtennek Fia el jőt,

es adot minekünk ertelmet, hogy meg iſmerjük azt az ki igaz: es vagyunk abban az igazban, az ô Fiaban az Ieſus Chriſtuſban, Ez az igaz Iſten es az örök elet.

Ez Igekben ſ: Ianos kettőt prædikal ſ-mond az Iſten Fiarol. 1. Hogy igaz Iſten. 2. Hogy örök elet. Mert valaki örök eletnek mondatik, ugyan az igaz Iſtennek-is. De à Chriſtuſt mondgya örök eletnek. Mert ô az mikepen Eletnek igije: azkepen az örök elet es annak fő *Authora*, ſ-meg adoja. Hat az igaz Iſten-is az Chriſtuſrol mondatik. Az igaz Iſten pedig es az örök elet termeſet ſerint valo Iſten Ollyan az Chriſtus. Hat à Chriſtus termeſet ſerint valo örök Iſten.

Nem alhattya Enyedi ez nyilvan valo igaſſagot, azert igy agyarkodik ellene.

I. Minden valakiket Iſten felmagaſtal, es Iſtenekke teſſen, azok valoſagos keppen valo igaz Iſtenek, mint az Birak. Mert ez ige: Verus, *Igaz, az hamiſnak vetteti elleneben.*

I. F. Hamis az *Major*, elsô mondas: annakokaert meg kellet volna ez gyűgyögönek bizonyitani, hogy az Chriſtus ollyan Csinalt Iſten legyen mint az Birak: mellyet ſoha ô meg nem bizonyithat. Mert hogy maſut mondatik, hogy az Iſtē tötte ötet Urra, nem azt mondgya: *Iſtenné*, de, *Urrá*, azt ſem azert, mint ha Ur nem volt volna termeſet ſerint örökke, hanem hogy ollyannak iſmerteſſek az Szolgai abrazatban-is, mellyben alazatos vala az Uraknak Ura, mellyre valo feleletünket laſd meg *Heb: 3. v. 3. Object: 1.*

II. Igaz Iſten. Maſodſor meg engedgyük, hogy ez ige: *Verus*, Igaz, az hamiſnak vetteſſek elleneben: de melle teſſük, hogy ezzel az igevel *Igaz Iſten*, nem csak az Biraktul, de egyeb meltoſagbeliektől-is, kik vadnak à Mennyen es az Földön, meg kűlömböztetik, es meg valaſtatik. Mert ez ige: *Igaz*, olly tulaydona az orökkevalo Iſtennek, hogy ſoha ſemmi Csinalt Iſteneknek az iras ezt az *Epitheton*t, nevezetet: *Igaz Iſten*, nem adta, nem is adgya, meg ſem bizonyithattyak az Ellenkezők. Mert nincsen tőb Igaz Iſten, az egy Iſtennel; az Csinalt Iſtenek azert nem Igaz Iſtenek, mert Csinalt Iſtenek ők. Az mikeppen azert az Aranyat igaz Arannak mongyuk, mert termeſet ſerint igaz Arany: es igaz Embert, mert termeſet ſerint igaz ember: azkeppen az Iſtennek Fiat-is Igaz Iſtennek mondgyuk: Mert termeſet ſerint valo Iſten: maskeppen nem Igaz Iſten volna.

Harmadſor, hol mondatnak az Csinalt Iſtenek örök eleteknek, mint itt az Igaz Iſten hogy örök eletnek mondatik? Hat à bőtű hamiſſit meg tegedet Enyedi. Mert az, az Igaz Iſten, à ki egyſer ſ mind örök elet-is. De az Chriſtus örök elet *Cap: 1. v. 1.* Az Csinalt Iſtenek pedig nem örök eletek. Mert meg halnak mint egyeb emberek *Pſal:* 81. Hat az Chriſtus Igaz Iſten. III.

II. Nem mondgya itt ſent Ianos az Chriſtuſt Igaz Iſtennek. Mert az regi forditasban minden Görög Teſtamentomoknak ertelmeken kivul igy vagyon: Legyünk az ô Igaz Fiaban. *Annak felette az igiknek rendi-is maſt mutat. Mert az Fiunak eljövetelinek vege jelentetik meg, hogy azt az Igaz Iſtent ki jelentſe kiről itt ſent Ianos ſol, mint Ioan: 17. v. 6. & 26. Az Chriſtus pedigh az Atyat jelentette ki. Hat az Igaz Iſtenen nem mas hanem az Atya ertetik, &c.*

I. F. Hamis, hogy nem az Chriſtuſt mondana ſent Ianos itt Igaz Iſtennek. Az ok, es az igeknek rendeleſe is ſemmit nē bizonyit. Mert ha az egy regi forditasban ugy vagyon: *Legyünk az ô igaz Fiaban*, męg pedig minden Görög Teſtamentomoknak ertelmek ellen, mit árt az, az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegenek? Ugyan-is ez, az mi az te gyomrodat bantya. Mert mindgyaraſt megh magyarazza kicsoda legyen az, az Igaz Fiu az kiben vagyunk? *Ez*, ugy mond, *az igaz iſten es örök elet.* Mert igaz Iſtennek es örök eletnek kell annak lenni az kiben mi vagyunk hitünknek altala. Ollyan az Chriſtus. Hat nincsen az igaſſag ellen az forditas.

II. De maga ſem alhat meg abban Enyedi: azert mondgya *Legyen bator az regi forditas igaz, de tagadom, hogy itt az Chriſtus*

mondaſſek Igaz Iſtennek, mellyet ez igiknek rendeleſe mutat meg. Itt az arant pedigh Enyedi ugy rendeli az iget, az mint az ő hamis ertelmehez illik bő beſeddel, kinek jer veſſük elleneben az minden időbeli Doctoroknak rendeleſeket, es erős okokkal mutogaſſuk megh, hogy az Chriſtuſrol prædikall itt ſent Ianos.

Fel tőtt czellya az Apoſtolnak ez, hogy megh mutaſſa ő azt, micsodas Iſten Fiarol prædikallot mind az Euangeliumban, mind az ő leveleben: ollyrolé az ki csupa ember, de Iſten csinalta Iſtenne, mint Enyedi almodozza, avagj termeſet ſerint valo Iſtené, mint az Prophetak es Apoſtolok eddig bizonſagot tőttenek rolla?

Tagadgya ſent Ianos Enyedi ellen, es minden Eretnekek ellen, hogy ő nem Csinalt Iſtenről prædikallot az Chriſtuſrol, hanem Igaz Iſtenről, ugy mint őrők eletről. Meg bizonyittya.

I. 1. Mert valakiről emlekezetet tőtt az ő levelenek kezdetiben, ugyan azonrol levelenek vegezetiben is. De az Chriſtus Ieſuſrol, az Eletnek ighijeről tőtt tanitaſt levelenek kezdetiben: Hat levelenek vegezetiben-is azon Igaz Iſtenről es őrők eletről ki az Ieſus Chriſtus.

II. 2. Micsoda ſűkſegh keſeriti vala ſent Ianoſt arra, hogy az Atya Iſtent allatna ollyan igen Igaz Iſtennek es őrők eletnek? Kicsoda tagadta azt? De az Chriſtus Ieſuſnak tiſteſſegebe jaro ſűkſegh keſeriti vala arra, hogy annak őrők Iſtenſeget allaſſa. Mert immar tamadtanak vala az ő idejeben olly Eretnekek, kik az Chriſtus Ieſuſt csupa embernek, de azert Iſtentől csinalt Iſtennek vallyak vala lenni, mint laſd meg az ſent Ianos Euangeliomanak kezdetiben, ez felelől valo ſomat. Ez egy ok-is megh hamiſſittya Enyedit.

III. 3. Az Fiurol mondotta vala: *Tudgyuk hogy az Iſtennek Fia eljött, es adott nekünk ertelmet, hogy megismerjük amaz igazat* (tudni illik az Iſtent.) De ezt ſollotta kőzőnſegeſſen, ertven az Atyat, annakokaert oſtan utanna teſi: *Es vagyunk amaz igazban* (Iſtenben.) Micsoda Iſtenben? Megmagyarazza: ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, *In Filio ejus*, Az ő Fiaban (tudni illik az

Igaz

Igaz Iſtennek ki az Atya Fiaban) *az Ieſus Chriſtusban.* Itt immar ez ige: *Igaz*, nem az Atyara vitetik, az mint Enyedi almodozza, de az Fiura alkalmaztatik es fejeztetik. Mert mindgyaraſt megh magyarazza kicsoda legyen az, az Igaz? tudni illik, az kiben minket monda lenni, tudni illik az Atyanak Fiaban. Mert meg akarta mutatni az ſz: Ianos, hogy az kik az Fiuban vadnak, azok az Iſtenben legyenek, *Deoq; unitos*, es Iſtennel oggyeſek: mivel az Chriſtus az Igaz Iſten, ő es az Atya egy. *Ioan*: 10. v. 30.

4. Ez meg hatarozo ige: οὗτος, *Hic*, Ez, meg mutattya vilagoſon, hogy az Chriſtus az Igaz Iſten es az őrők elet. Mert az mikeppen ez: αὐτὸς, *Ipſe*, Ő, az tavolb valora vitetik, az Atyara: azkeppen ez: οὗτος, *Hic*, Ez, az közeleb valora, az Chriſtuſra, mint bőlcsen es ſent iras ſerint Beza meg mutatta, kit Enyedinek ezert az igaſſagnak ki mutata ſaert nem kell vala rongyolni. Mert ez éppen az bőtűben ugy vagyon. IV.

Azert, hoǵ az Enyedi *ratio*cskajara terjek, nẽ bantya meg az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſeget, hogy az Teſtben az Fiu el jőven ſent Attyat ki beſellette, es megh jelentette. Mert inkab abbol iſmertetik meg *Igaz Iſtennek*. Mert megh jelenteni az Atya Iſtent, es az ő nevet az embereknek leſen nem csak kűlső prædikallas altal, mint az emberek jelentik meg az Iſtent es az ő nevet egyebeknek, hanem belső keppen-is az Szent Lelek altal tanitvan, es az elmet megh vilagoſitvan. Igy jelente meg az Chriſtus az Prophetaknak az ő Szent Lelke altal 1. *Pet*: 1. v. 11. Hat nem csupa ember, de Igaz Iſten es őrők elet. III.

Ertelme hat ez igeknek ez: El jőtt az Fiu, es elsőben minekűnk az ő Szent Lelkenek meg vilagoſitaſabol az Euangeliumnak prædikallaſa altal ertelmet adott, hogy az Atyat meg iſmerjűk es az Fiat. *Ioan*: 17. v. 3. Annak utanna batorſagoſſa-is tőtt: Mert vagyunk amaz igazban az igaz Iſtennek Fiaban: ki nem valami csupa ember, de *Ez az igaz Iſten es örők elet.*

III. Ez ige: Hic, Ez, *közben veteſnelkül vagyon az Deak fordi-tasban*: *az maſik*: Ejus, Óve, *jedzi az igaz Iſtent, ez pedigh*: Hic, Ez, *az leg közelbiket, azt az kire ez mutat*: Ejus, Ove, *az Atyara es nem az Fiura, Hogy legyünk az igaz Fiuban, ki ö Fia, az Atyáé.*

F. Hamis es ſemmire kellő ez az igiknek rendeleſe, ugy mint melly egy altallyaban ellenkezik az bőtúvel, mint eleb megh mutatok, es Hilarius Doctor is *lib: 6. De Trinitate*, ugy rendelte mint mi elő hozok: Oecumeninſ-is, ki az Paterek *Sententia*jokat egyben ſedegette. Ertelme azert ez: Vagúnk amaz Igazban, az Fiuban: Ki fiaban? *Ejus, az ö Fiaban az Ieſus Chriſtusban, Ez az igaz Iſten es örök elet.* Hat ez ige: *Hic, Ez*, az közeleb valora nez: az Chriſtuſra: Ez pedig: *Ejus, Óve*, az Atyara, mellyet Enyedi el nem ronthat akar mint csavaroghjon.

IV. Hamis, hogy ez ige: Hic, Ez, *mindenkor az közeleb valora nezne, mint az Sido Grammatica es ſamtalan peldak az Uy Teſtamentumbol meg mutattyak 1. Ioan: 4. v. 7. 2. Theſſ: 2. v. 8 9. &c. Holot azert ſokaſa az iraſnak, hogy ez ige*: Hic, Ez, *az tavolb valora viteſſek itt ſem árt, ha arra viſſük à mi tavolb.*

F. Nem ſükſeg vala ebben faradoznod, es az Papyroſſat heaban tőltened. Mert egy ſoval mind falba romol. Szamtalan helyen ez ige: *Hic, Ez*, az tavolabra tartozik: azert itt-is: Hamis ez. Mert ha maſut az tavolabbat mutattya, itt nem azt, mellyet meg matogattam: De ez csavargonak im iſmet eppen le irom az ſent Ianos mondaſat.

De mi tudgyuk, hogy az Iſtennek Fia eljött, es adott minekünk értelmet, hogy meg iſmerjük azt az ki igaz: es vagyunk abban az igazban, az ö Fiaban az Ieſus Chriſtusban, Ez az igaz Iſten es az örök elet.

Kire tartozik imez meg hatarozo ige: *Hic, Ez*, imez mondasban: *Ez az igaz Iſten*, vagyon vetekedes. Enyedi azt mongya: el amoda fel amaz igehez: *Igaz*: meg iſmerjük azt ki az igaz, az Atyat. Honnan bizonyittya? Mert az Sido Grammatica es az peldak ugy mutattyak, hogy gyakorta ez ige: *Hic, Ez*: az tavolab valora tartozzek. En azt felelem: Ha gya-

gyakorta: Hat nem mindenkor, azert itt ſem az tavolb valot mutattya. Mert az kinek Iſtennek tarto lelke vagyon meg érti, hogy igy follyon az Apoſtol tanitaſa.

Kicsodat mond az ſ: Ianos, hogy el jőtt? *Az Iſtennek Fia.* Miert jőtt el? *Hogy értelmet adgyon arra, hogy meg iſmerjük azt, az ki igaz az Atyat.* Mi haſna annak? *Mert vagyunk az Igazban.* Micsoda Igazban? *Amaz igaz Atyanak igaz Fiaban az Ieſus Chriſtusban.* Mert ſoha az Atyaban kűlőmben nem lehetűnk, hanem csak ugy, ha az Fiuban leſűnk. Mert ha az Fiuban leſűnk, az Atyaban is egyſer ſ-mind. Mert *En az Atyaban vagyok, es az Atya en bennem* mond Idvezitőnk *Ioan: 14. v. 10.* Kicsoda ez az ő Fia az Ieſus Chriſtus, mond megh ſ: Ianos? *Ez az igaz Iſten es az örök elet.*

Latodé hogy ez ige: *Ejus, (Filius)* Ő, *(Fia)* az Atyara néz. Mert az Atya Fia az Chriſtus. Imez pedigh: *Hic (eſt verus Deus) Ez (az Igaz Iſten)* az Fiura. Mert azt magyarazza meg kicsoda legyen az Atyanak Fia, az Ieſus Chriſtus? Nem mas, hanem, *Ez az igaz Iſten es az örök elet.* Azert ezek igy leven, ſoha ugy nem tekereghet facsaroghat Enyedi az Igaſſag elől, hogy réſt talalhaſſon az el ſaladaſra.

Annak-felette, az mint Calvinus Ianos megh jegyzette, *Tautologia* lenne az ſolasban, ha az Atyara azon egy mondaſban ketſer vitetnék ez ſo: *ö, Ez*: az oda fel megjegyzet okok-is ellene vadnak.

V. Szokaſok az Sidoknak, hogy ugyan azon egy dolgot elö hozzak. 2. Mert nem azont azon modon hozza elö. Mert elsöben Iſtent emlitett, az utan Atyat. 3. Mert ha ez keves beſedben-is az Atya Iſten ketſer neveztetik Igaz Iſtennek, micsoda valtozas volna, azt az nevezetet es Articuluſt maſra vonni?

F. De itt azt az ſokaſt nem kővetik. Mert ſent Ianos Gőrőgúl irta ezt az levelet. Nem is hozhatott illendő peldat ez ſokaſnak meg mutataſara Enyedi. Az maſodik ok-is hamis. Mert az *Tautologia* nem az Iſtennek vagy Atyanak emlekezetiben lenne, hanem imez ket igecskeben: *Ejus, öve: Ez*, ha csak Atyara vitetnek. Mert hogyhogy mondanad: *ö Atya, övé Atya?* Mas az pedig, hogy azon itt az Iſten ki az I. II.

III. Atya: nem is emlit Atyat, hanem Istent, kit Igaznak mond, es Christust annak Fianak. Az mi az harmadikat illeti, Szent Ianos felelt meg arra. Mert az melly Istent közönseges emlite, ugyan azont Igaznak monda, hogy az Christustul adattatot ertelem altal, azt meg ismerjük: es hogy ne velnök az Fiat-is az kiben mondgya, hog vagyunk külömbnek lenni az ő Attyatul, ugy valtoztattya azon Igaznak nevet az Christusra: *Vagyunk*, ugy mond, *az igazban az ö Fiaban: Es ez az örök elet.* Azert ezzel el nem kerülheted az *Tautologiat*, ha az te ertelmedet futtatod.

VI. Ez iget: ἐν, In, *erre kell forditani*: διὰ, Per, *Altala, hogy legyen*: *Vagyunk amaz igazban az Atyaban*, In filio, *Az Fiuban, az az, az Fiu altal. Mert az Apostolok erösitik, hogy az Christus altal vagyunk az Atyaban.*

F. Hamis az *Antecedens*. Mert az bütü mutattya meg, hog ez iget: ἐν, *In*, Benne, tulaydon az ő jedzesében megh tarcsuk. Mert ha el kellene forditani, vagy az következnek, hogy nem vagyunk az Fiuban, mellyet allatni hamissagh. Mert *communio nostra sit eum Patre & cum Filio ejus Iesu Christo*, Az mi eggyességünk legyen az Atyaval es az ő Fiaval az Iesus Christussal 1. *Ioan*: 1. *v.* 3. vagy az, hogy azon iget: ἐν, *In*, Benne, mikor az Atya Istenről ugyan itten mondatik, meg forditsuk es azt mondgyuk: *In Patre*, az Atyaban, az az: Az Atya altal, melly merő hamis. Hat sükségeskeppen következik, hogy ha itt: *In Filio*, az Fiuban, az az, az Fiu altal, igy forditttyuk tehat amot is: *In Patre*, az Atyaban, az az, az Atya altal. De ezt nem engedi az igasság. Hat amazt sem.

Hogy pediglen az Apostolok nehol mondgyak, hogy az Fiu altal vagyunk az Atyaban, ott *expresiè*, nyilvan meg vagyon ez ige: *Per*, Altala, ugy mint Közben-jaro altal. De itt mas az Apostolnak czellya. Mert azt akarja meg mutatni, minemü hathato legyen az Atya Istennek ismereti, mert az altal oltattunk be az Christusban, hogy ő benne eggye legyünk az Istennel. Mert az Fiu az Atyaban, es az Atya az Fiuban vagyon. *Ioan*: 14. Azert az melly irasokat elő

hord

hord Enyedi, ércs az Közben-jarasnak tisztiről.

VII. Mindenkor csak az Atya mondatik Igaz Istennek Ioan: 17. *v.* 3. 1. *Thess*: 1. 2. *Mert az* Articulus *is az* ἀληθινὸν *Igaz melle tetetik, hogy Nagyságos keppen az Atya Isten Igaz Isten.* 3. *Ez ige*: Isten, *vettetik elleneben az Balvanyoknak*: *De sohol nem az Christus.* 4. *Mert Szent Ianos ezt allattya, hogy az örök elet legyen az Igaz Istenneki smeretiben.*

F. Hamis az Enyedi *Propositioja*. Mert valaholot az Isten emlittetik *absolutè*, egy altallyaban, ott az Atya, Fiu, es Szent Lelek, es az mint az Isten egyedül *Igaz Isten*, allattya Szerint, ugy az Atya, Fiu, es Szent Lelek egyedül *Igaz Isten* Szemellye Szerent-is. Az mi nezi az Szent Ianos mondasat *Cap.* 17. hamissan rendelted az igiket, hogy onnan az Fiat ki rekesztetted. Mert igy vagyon: *Hogy megh ismerjenek tegedet, es az kit bocsattal az Iesus Christust egyedül amaz Igaz Istennek lenni.* Az mi illeti az *Articulust*, Szinten ugy oda tetetik chez ἀληθινὸν mikor az Fiurol mondatik, mint Szinten az Atyanak mikor tulaydonittatik. Az harmadik sem all meg. Mert valamikor ez ige: *Isten*, az Balvanyoknak ellenekben vettetik, mindenkor *absolutè*, egy altallyaban vetetik az Istenségnek allattyaert, mellyben vadnak az harom Szemellyek. Mert ha csak Atya vettetnek ellenekben, tehat Balvany volna à Christus, Balvany az Szent Lelek. Mert ezek-is elleneben vettetnenek az Atyanak, melly hamis. Azert itt S: Ianos az Christust veti az Balvanyoknak ellenekben: mint ha mondana: Vagyon Igaz Istenetek, es örök eletetek: azert oyjatok megh magatokat az Balvanytul. Az pedigh az Igaz Isten es örök elet, az Christus Iesus Istennek Szent fia. Nem tagadtuk mi, nem is tagadgyuk, hogy az örök elet ne volna az Igaz Istennek ismeretiben, mert Idvezitönk tanittya *Ioan*: 17. *v.* 3. de hogy abbol az te hamis magyarazatod, mellyet az Pogan Poetabol toldasz, igaz volna, tagadgyuk.

IVDAS APOSTOLNAK LEVELE. vers: 4.

Amaz egyedûl valo Urat ſ-Iſtent, es az mi Urunk Ieſus Chriſtuſt meg tagadgyak.

NINCSEN homaly abban, hogy Iudas Apoſtol itt nẽ azt irna meg, kit az hamis Doctorok tagadtanak, es az kinek kegyelmet faytalanſagra forditottak. Az pedig, azt mondgya *Egyedûl valo Ur es Iſten.* Peter Apoſtol pedig, kitôl Iudas vôtte ez mondaſt, magyarazza, hogy az Chriſtus Ieſus legyen az, az Egyedûl valo Ur, es Iſten. Mert igy ſol 1. *Pet: 2. v. 2. Meg az Urat-is ki öket meg valtotta meg tagadvan.* De az Chriſtus valtott meg az ő verevel. Hat az Chriſtus ez az Egyedûl valo Ur ſ-Iſten.

Ketſeges ez forditas. Annak-felette maſut-is mondatik Egyedûl valo Urnak az Chriſtus 1. Cor: 8. v. 6. 2. Mert az Ur es Iſten körôt valo czikkel jelenti, hogy itt kettöröl vagyon ſo, az Atyarol es Fiurol. 3. Mert Beza mondgya, hogy abbol tetſik megh, hogy Egyröl mondatik. Mert csak egy Articulus vettetik eleikben. Azonban pedig az Complutenſis editiojat hozza elö, hogy mindenik ige eleiben vettetett egy egy Articulus, maga magat hamiſsitvan.

I. F. Honnan bizonyitod, hogy ketſeges az forditas? So-
honnan, csak, hogy neked ellened vagyon, nem ſegyenled
vadolni, ſ-gyanoſſa tenni az Szent Leleknek nyilvan valo
II. tanubizonſag tetelet az Apoſtol altal. Hogy pedigh Urnak
mondatik 1. *Cor: 8.* ninesen ellene az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegenek. Mert az ki Iſten, Ur az termeſet ſerint. Iſten az Chriſtus, mint eddig megh bizonyitottuk, es itt-is Iudas Apoſtol, az Urnak igije melle teſi. Hat az mit ſ: Pal ott egy ſoval meg mondott, hogy egy az Ur, ki az Chriſtus, itt azt terheſſebben mondgya Iudas: *Egyedûl valo Ur ſ-Iſten.*

Bc-

Bezat csufolod, hogy egy felôl azt mondgya, hogy egy Articulus vettetik ez bokros ſo eleiben, mellyből meg tetſik, hogy tulaydon az Chriſtuſrol vagyon itt ſo: mas felôl pedig egy Complutenſis editiorol teſen emlekezetet, melyben mindenik ige eleiben egy egy Articulus vettetik: azert ellenkezik magaval, tagadgyaé Beza ezzel, hogy az Chriſtuſrol ne volna tanitas? Sôt ha vôtted eſedben az ő allatasanak ellene latſik vala lenni az Complutenſis editio ez arant: annak okaert hozza elő, hogy ſenki abbol az ő elöbbi allataſa ellen maganak reſt ne kereſſen, mint te cſelekedel. Mert ez egy Complutenſis edition kivûl, minden egeb Editiokban ugy vagyon, mint ő jo lelki iſmerettel fel jegyzette. Az mit azert Beza *excipi*alt te azt fogod fegyverûl ellene. Hamis patvar.

III. Eleg vilagh ſeme lattara, hogy Iudas Apoſtolnak illyen nyilvan valo tanubizonſag tetele ellen az Chriſtuſnak örök Iſtenſegerôl ſemmit nem tudſi ſollani, meg nemultal.

uGYAN ott v. 5.

Mivel-hogy egyſer azt immar tudgyatok, hogy az Ur mikor az nepet Aegyptombol megh ſabaditotta volna, viſontag azokat az kik nem hittek el veſtette. Num: 14. v. 29. es 26. v. 64.

Valaki Aegyptombol az nepet önnön maga mindenhato ereje altal meg ſabaditotta, az, igaz Iehova örök Iſten *Exod: 20. v. 2.*

De az Ur Chriſtus az ő mindenhato erejevel ſabaditotta meg az nepet Aegyptumbol *1. Cor. 10. v. 9.*

Azert az Chriſtus igaz Iehova örök Iſten.

Az regi Deak forditas nem igaz, mond Enyedi. Mert az Görögben az Ieſus helyet Ur vagyon. Az Ur nevezeti pedigh nem csak az Ieſuſe, hanem gyakorta az Atyáé. 2. Az Ieſus embernek neve.

F. Kő-

F. Könnyen akarß Enyedi el fikamlani az igaſſag mellől. Kicsoda az Ur Enyedi, eleb az ß: Pal mondaſabol 1. *Cor*: 8. ezzel harczolß vala ellenünk, hogy az Chriſtus egy Urnak mondatik, moſtan immar el akarod rolla vonni. Mindeneknek Ura az Chriſtus. De az mindeneknek Ura termeßet ßerint valo Iſten, Laſſad 1. *Cor*: 8. Azert az Atyanak Uraſaga, az Fiat azon egyenlő Uraſagbol ki nem rekeßti, mellyet kell vala Enyedinek meg mutatni. Csupa ember neve legyené az *Ieſus* Nev ſokßor megh mondottam. Mert nem tud ez ellen mit mondani csak haboz, bizony mint az vizbē halo ember az habhoz-is kap. Laſd meg *Phil*: 2. *v*. 5. *Obj*: 1.

SZENT IANOS MENNYEI LATASA.

CAPVT I. v. 8.

En vagyok az A es az O, Kezdet es Vegezet, azt mondgya az Ur, az ki vagyon, az ki vala, es az ki eljővendő az mindenhato.

DAVID Pareus abban az ő *Commentariuſ*aban, melyben ß: Ianoſnak Mennyei latatſit meg magyarazza, Enyedinek minden Argumentomira bőlcsen meg felelt, ſőt *ex ſuper abundanti* az egeß Mennyei lataſoknak könyveből Negyven negy Argumentomokat, Erőſſegeket ßedegetett, mellyekben olly vilagoſſan meg mutogattya az Chriſtus Ieſuſnak őrőkkevalo igaz Iſtenſeget, hogy nyilvabban valokat ſenki nem kevanhat, mint az ő könyveből meg lathatni. En-is azert azon Doctor David Pareus feleletit hordom elő ide Enyedinek, ki csak egynehanyat forditott elő az Argu-

gumentomokban: de ugy, hogy elsőben az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſeget mutatom meg rővid tükőrben: annak utanna hozom elő az feleletet.

Valaki Első, Utolſo: Valaki vagyon, vala, es el jővendő; Valaki Mindenhato, az, bizony igaz őrőkkevalo Iſten. Mert az Iehova mondgya magarol: *En Iehova Első, Utolſo, es en kivullem nincsen Iſten. Eſ*: 41. *v*. 4. *&* 44. *v*. 6. *&* 48. *v*. 2. *En mindenhato Iſten vagyok Gen*: 17. *v*. 1.

De az Chriſtus mind azokat az Iſteni nevezeteket maganak veßi.

Annak-okaert egy Iehova őrők mindenhato Iſten az Atyaval es az Szent Lelekkel.

Enyedi harom talalmankat gőrdit ez ellen.

I. Mert nem csak az Chriſtus mondatik el jöni, de ſokan egyebekis Matt: 17. *v*. 11. *Illyes el jövendő leßen. Az Atya Iſten-is Matt*: 21. *v*. 40. *Igy Chriſtus magarol es az Atyarol Ioan*: 14. *v*. 23.

F. Nem tamaßkodnak ez igere: *El jövendő*, mellynek el forditaſaban az Eretnek heaban faradoz, de az meg mondott okokban: Nem-is tagadhatni ſemmi ßin alatt, hogy à Chriſtus oda alab *verſ*: u. ő magarol nem mondana: *En vagyok az A es az O, Első es Utolſo*, azert heaban keres itt réſt. Az mi Argumentomunknak-is nem ez *Propoſitioja*: *Minden el jövendő Iſten*, mint ßemtelenül véli az Eretnek; de ez: *Valakié ez Iſteni nevezetek, Iſten az.*

II. Az környül allo dolgokban valo magyarazat: Ki vagyon, ki vala, ki el jővendő, *egyedul csak az Atyanak adatik verſ*: 4.

F. Noha à környül allo dolgokbol valo magyarazat, *Periphraſis, Ki vala, &c.* ott az Atyanak ßemellyet mutattya, ugy mint kinek az ß: Ianos könyőrög, mind az altal az ollyan Iſteni nevezetek, mellyek őrőkkevalo Iſtenſegnek allattyat jegyezik, holot az harom ßemellyeknek közők egyenlők, igazan az Chriſtuſnak Iſtennek Fianak adattatnak.

III. Mert Ianos azt, az mit mondot vala az Chriſtuſnak el jöveteliről, meg erősiti az Mindenhato Iſtennek bizonſag tetelevel, az

Prophetaknak modgyok ßerint, mellyet az vegeben ßokot tenni: Mondgya az ſeregeknek Ura, &c.

F. Valami haſonloſagot az Prophetak *ſtyluſok* hoz, ßollaſoknak modgyahoz, örömeſt megh iſmerjük: De még is megh marad, hogy az maga felől ßolo Chriſtus hozattatik be: mind az Ianoſnak ő felőlle valo bizonſagh tetelenek meg erősiteſere, mind az hiveknek vigaßtalaſokra, ellenſeginek rettenteſekre, hog amazok illyen Itilő Biroban valo bizodalmok altal fejeket fel emellyek: imezek, hatalmatulvalo feltekben, ßarvokat le úſſek.

IV. Az magyarazok is nem eggyeznek magyarazattyaban ennek.

F. Iollehet nem tagadgyuk, hogy nimellyek az kereßtyen Doctorok közzül: Lyranus es Rikraſis ezeket az Iſtenről *abſolutè*, mondgyak: az ßolo Haromſagnak tulaydonittyak itt az helyen, de ezekkel ellenkező okok megh mutattyak, hogy az Chriſtuſrol legyen ßo: mint Nazianzenus, Ambroſius, es Athanaſius magyarazzak.

UGYAN ott v. 11.

En vagyok az A es az O, amaz Elsö es Utolſo: es az mit latßird meg.

Az ki ezt mondgya magarol, harmat ßol: 1. Az ő örökkevalóſagat jelenti. 2. Parancsollya, hogy ez Latas megh irattaſſek. 3. Az megh irattatot Latas, hogy az het Eccleſiaknak el küldeſſek, hadgya. Az pedig az Chriſtus Ieſus. Hat az Chriſtus Ieſus örökkevalo Iſten.

Enyedi tagadgya, hogy nincsen ez verſ: 11. minden Görög Exemplarokban, es igazit az Beza Annotatioiva.

F. Ugy vagyon, hogy nincsen az Arethas, es Montanus *Editio*jaban, de azert meg vagyon az *Pariſienſisben*, es tőb be vőtt magan hiteles *Editio*kban. Megh vallya Beza-is, hogy ez ßolaſnak modgya, az Ianos ßolaſaval eggyez. Mert az Chriſtus az ő Iſteni meltoſagat, az örökkevaloſagtul allattya: Mert parancsollya ßent Ianoſnak ez Lataſnak meg iraſat,

ſat, hogy ne ketelkednek abban mint ha nem Iſtene volna. Ugy *verſ:* 17. Iſmet *Cap:* 21. *v.* 6. *&* 22. *v.* 13. Chriſtus azon nevezeteket magara veßi. Lattatik azert, hogy valakitől törőltetett ki, vagy Eretnektől, az Chriſtus Iſtenſegenek meg homalyoſitaſara, avagy valami vakmerő embertől, kinek haßontalannak latßot ez dolognak uyob elő hozaſa.

UGYAN ott v. 17.

Ne felly, en vagyok az Elsö es Utolſo, es az ki elek es megholtam vala.

Itt is azon az Argumentun, melly oda fellyeb vala *verſ:* 8. Mert harmad izben ugyan azon Iſteni nevezeteket mongya magarol az Chriſtus, mellyeket *verſ:* 8. *&* *verſ:* 11.

Ez ellen Enyedi kettőt kotyvaßt kivaltkeppen.

I. Elsönek hivattatik az Chriſtus: Mert elsö az uy Anyaßentegyban.

F. De az tőb *Adjunctum*ok, melle tetettetett Iſteni meltoſagos nevek hamiſsittyak meg ezt az talalmant. Mert az Prophetak ugyan azon ßokkal tanittyak az Iehovat örökkevalonak, mellyekkel az Chriſtus ő magat *abſolutè*, egy altallyaban hija *Elsönek* es *Utolſonak*. Maſut pedigh nem csak az Uy Eccleſia előt valonak, de még Abraham előt valonakis vallya magat *Ioan:* 8. *v.* 58.

II. Nem hal meg az Iſten: Ez meg holt volt.

F. Gyermeki fraſka. Az Iſten meg nem hal, az menyiben Iſten: az Chriſtus megholt, az menyiben teſtben megjelent Iſten. Igy *Limit*allya ſ-hatarozza megh az iras: Megh holt teſt ßerint, vagy teſteben 1. *Pet:* 3. *v.* 8. Mert Iſten az ő tulaydon verevel kereſte az Eccleſiat *Act:* 20. *v.* 28. Csak ez következik azert: Az Chriſtus Teſt ßerint, mellyben megholt, nem volt Iſten. Melly igaz, noha az *Ubiquitarius*ok ellent akarnak, kik mit felelnek az Eretnekeknek, laſſak.

CAPVT II. v. 8.

Ezt mondgya amaz Elsŏ es Utolſo, az ki meg holt volt es él.

Ugyan azon itt-is az erŏſſęgh, melly *verſ:* 8. Laſſuk az Enyedi csapongaſit.

I. *Meg vallya Enyedi, hogy itt az Chriſtus ſsol: de tagadgya, hogy egy altallyaban ollyan Elſŏ Utolſo volna: Mert ugy egyedŭl Iſtenhez illik. Mondatik pedigh az Chriſtus Elsönek Utolſonak nem Allattyara, de Tiſztire nezve: Mert ŏ volt igaz Meſsias, ki elöt mas nem volt, utanna ſem leſſen.*

I. F. 1. Hamis, hogy az Chriſtus nem *abſolutè*, nem egy altallyaban mondana magat *Elsönek* ſ-*Utolſonak*. Mert az bŏtŭ egy altallyaban mondgya az Chriſtuſrol. Mert az mikeppē az Prophetanal az Iehova mondgya egy altallyaban magarol: *En vagyok az Elsö es Utolſo Eſ:* 44. *v.* 6. az keppen itt az Chriſtus ŏ magarol egy altallyaban: *En vagyok Elsö es Utolſo*, męgh pedigh *Emphaticè*, terhes keppen: ἐγὼ ὅ πρῶτος καὶ ἔσχατος, *En amaz Elsö es Utolſo*.

II. 2. Hogy az Atyara illyek, igaz: de hogy *ſoli*, egyedŭl csak az Atyanak, hamis. Mert az Fiu-is maganak tulaydonittya az Iſtenſegnek allattyanak egyenlŏſegejert, mellyel egy az Atyaval: *Ioan:* 10. *v.* 30. *En es az en Atyam egy vagyunk*. Az minemŭ az Atya, ollyan az Fiu: Mert az emberi dolgokban-is az Atya es az Fiu *ſunt ὁμοούσιοι*, egy allatuak. Mikeppen azert az Atya *Elsö* es *Utolſo*, az az, ŏrŏkkevalo: az keppen az Fiu-is *Elsö Utolſo*, az az, ŏrŏkkevalo, ŏrŏktŭl fogvan ſŭletett. Mert az ŏrŏkkevalo Atyanak, ŏrŏkkevalo Fia vagyon, holot nem volt Fiu nelkŭl.

III. 3. Hogy mondgya à Chriſtuſt *Elsönek Utolſonak* tiſztire nézve, mert ſem elŏtte, ſem utanna nem volt mas Meſsias, könnyen megh engedgyŭk. Hogy pedig *Csak Tiſztire* nezve, es nem egyſzer ſ-mind Allattyara nezve-is, męg pedigh kivaltkeppen, tagadgyuk. Mert az Teremteſnek kezdetiben *Vala az Ige*, nem csak Tiſztire nezve, de Termeſzetire nezve-

is. Mert *az Ige Iſten vala*. Chriſtuſ-is az Sidoknak nem Tiſztire nezve mondotta, de Termeſzetire nezve: *Minek elötte Abraham volna, En vagyok Ioan:* 8. *v.* 58.

II. *Ellent vét az Eretnek: Valaki egy altallyaban Elsŏ es Utolſo, az az, Valakinek Allattya kezdet es veg nelkul valo, bizony nem mondhatni, hogy meg holt. Mert az ki meg hal, megſsunik lenni. Chriſtus mondgya maga felöl, hogy noha moſtan él, de valamikor megh holt volt. Azert egy altallyaban nem mondatik ollyannak.*

F. *Fallacia à ſecundùm quid, ut Cap:* 1. *v.* 8. Chriſtus mondgya hogy meg holt, *non ſimpliciter*, ſem Iſtenſege ſzerint, melly ſzerint egy altallyaban *Elsŏ es Utolſo*; de az fel vŏtt Teſt ſzerint, mellyben meg halhatott. Mert igy magyarazza az iras: *Az Chriſtus ſzenvedett mi erettünk Teſtben* 1. *Pet:* 4. *v.* 1. *Megh holt teſtben* 1. *Pet:* 3. *v.* 18. Ezt az *Limitatiot*, meg hatarozaſt ŏ maga Chriſtus tanittya ez igevel: *Es élt.* Mert nem mondgya: *Revixit*, de *Vixit, Elt*, vagy, *élö volt*, tudni illik akkoron-is, mikoron megh holt volt. Ielenti azert, hogy mikoron megh holt volt-is teſteben, ŏ élŏ volt Iſtenſegeben. Mert azon termeſzetre nezve, lehetetlen vala, hogy az Chriſtus egyſzer ſ-mind elt es meg holt volna. Vala azert az Teſt ſzerint meg holt Chriſtusban, mas élŏ termeſzet, melly taplallya, es meg elevenitı vala az meg holt Teſtet, tudni illik, az Iſteni termeſzet.

CAPUT II. v. 23.

En az ſiveknek es az veſeknek viſgaloja vagyok.

Az ſiveknek es az veſeknek viſgaloja termeſzet ſzerint valo bizony ŏrŏk Iſten *Ierem:* 11. *v.* 20. *&* 17. *v.* 10. *Pſal:* 7. *v.* 10. 1. *Sam:* 16. *v.* 7. Mert az ſiveknek altal latoja, *Minden tudo*.

De az Chriſtus ſiveknek es veſeknek viſgaloja, im ŏ maga mondgya maga felŏl. Hat az Chriſtus termeſzet ſzerint valo bizony ŏrŏk Iſten.

I. Nem jegyzi itt az helyen az ſiveknek viſgalaſa, az gondolatnak tudaſat, de inkab igen igaſſagos itiletnek kiſolgaltataſat az Chriſtus altal: azert nem következik, hogy örök Iſten legyen.

F. Az *Antecedens* nyilvan valo megh veſtegeteſe az iraſnak. Mert egy altallyaban minden megh hatarozas nelkúl, azon igikkel, azon Iſteni nevezet itt az Chriſtuſnak adatik, mellyekkel maſut az Iehovarol mondatik: nem csak az igaz Itiletnek kiſolgaltataſara nezve, de az ſiveknek megh viſgalaſara nezveis. Szúkſegeskeppen azert azon ertelme.

II. Ellent vét: Az Chriſtus minden tudomant, itiletet, ſöt ö magat-is vötte az Atyatul, mint megvallya Ioan: 5 Apoc. 5. v. 11. itt-is v. 27. Azert nem egyenlö Iſten az Atyaval.

Az Chriſtus vöttaz Atyatul mindenekot.

F. *Fallit ὁμωνυμία.* Az Chriſtus vött mindeneket az Atyatul ket keppen: Az menyiben Iſtennek Fia Iſten, az Iſtenſegnek allattyat vötte az örökkevalo ſúles altal az Atjatul, eggyetlen egy ſúlött az Atyatul *Ioan:* 1. *v* 14. minek elötte az hegyek volnanak *Prov:* 8: *v.* 25. Tehat az Iſtenſegnek allattyaval vötte az Minden tudaſt. Az menyiben ember, vött idöbe minden eröt es dicsöſſeget, az valoſagos fel magaſtaltatas altal, az menyit ſenvedhet az fel vött termeſetnek igaſſaga es tökelleteſſege. Ez utolſo mod ſerint, megh engedtetik, hogy nem Iſten: az elſö mod ſerint, hamis, hogy nem azert Iſten, mert az Atyatul vött. Mert minden Iſtenſegere nezö az Atyatul vagyon az ö allattya altal *Ioan:* 5. *v.* 26. *Damaſcenus lib:* 4. *Orth: fidei Cap:* 19.

III. Sok Prophetak es Apoſtolok tudtak az embereknek ſivöket.

F. Vagy ez hamis, vagy amaz, à mit mond Salamon 1. *Reg:* 8 *v.* 39. *Te egyedul tudod mindennek ſivet &c.* Megjelentet ugyan neha az Ur Iſten Eliſeuſnak, Peternek, Palnak nimelly titkokat: de nem mindeneket, ſem az ſiveknek gondolattyat. Oſtan, ſenki azok közzül nem mondhatta, nem-is mondotta, hogy ö veſeknek es ſiveknek viſgaloja, mint Chriſtus itt: *Es megtudgyak minden Eccleſiak, hogy en ſiveknek veſeknek viſgaloja vagyok.*

CA.

CAPUT XVII. v. 14.

Es az Barany meggyözi, mert Uraknak Ura, es Kiralyoknak Kirallya.

CAPUT XIX. v. 16.

Es az ö ruhajan es tomporajan meg vala irva az ö neve: Kiralyoknak Kirarallya es Uraknak Ura.

Az Uraknak Ura es Kiralyoknak Kirallya termeſet ſerint valo bizony örök Iſten *1. Tim: 6. v. 15.*

De az Chriſtus Ieſus Uraknak Ura es Kiralyoknak Kirallya. Ezt ſent Ianos mondgya itt ez helyen.

Azert az Chriſtus Ieſus termeſet ſerint valo bizony örök Iſten.

Nem ſenvedheti ezt-is az Chriſtus Ieſus halalos ellenſege Enyedi: Azert igy gyúgyög az ö Ivadekinak.

I. Ha ez az Titulus örök Iſtenné tenne valakit, tehat Artaxerxes es Nabugodonozor-is örök Iſtenek volnanak Eſd: 7. v. 11. Dan: 2. v. 37. Ezech: 26. v. 7.

F. De Iſtentelen es heaban valo ez az csavargas. Hog Artaxerxes, ki az igaz Iſtent nem iſmeri, magat az ö leveleben Kiralyoknak Kirallyanak mondotta *facti id ſuiſſe non juris dici poteſt*, cselekedet ſ-nem erdem ſerint valo dolog volt. De az *juſt* ſem tagadgyuk Artaxerxes felöl, ki Perſiai Monarcha volt, mellyet Daniel tulaydonit Nabugodonozornak Babylloniai Birodalomnak Monarchajanak. Mert mind az kettö vala Kiralyoknak Kirallya: Mert mind az kettö ſok ado fizetö Kiralyokat bir vala: mind az altal nem mindeneket. Illyen ertelemmel pedig az Barany, Kiralyoknak Kirallyanak nem mondatik: Mert neki egy ado fizetö Kiralyi fincsenek, mint amazoknak: De Kiralyoknak Kirallya *abſolutè*, egy altallyaban: mind Iſtenſegere nezve, mellyel az Ige es Iſten Fia, Igaz Iſten, mind örökke aldando, minden Monar-

nar-

narchaknal es Kiralyoknal hatalmaſſab: mind tißtire nezve, mellyet az Iſtentől vött, nem mint Cyrus Iſtentől à Perſiai Orßagot vötte vala, mellyet az Eretnek vißßaád, de mint Iſtennek es embernek Közben-jaroja, es az emberi Nemzetnek megtartoja θεάνθρωπος, Iſten es Ember, az Iſtennek jobjara magaſtaltatot, minden Fejedelemſegek es Nevek felet, melly neveztethetik az Mennyen es ez földön

Az Articulusokkal ſzabadoſon elnek az Görögök.

2. Haßontalanul keres az Eretnek réſt az Grammaticanyet, hogy ez ige: *Iſten*, Articuluſſal vagyon: ez pedigh: *Barany es Iſten Igéje*, Articulus nelkúl Uraknak Uranak, Kiralyoknak Kirallyanak mondatik. Mert ßabadoſon elnek à Görögök az Articuluſokkal, *aliquando præfigentes eos vocabulis indefinitis*, mint: *Matt*: 12. v. 35. *Az jo ember* (akar ki) &c. Laſd az Görögben *Luc*: 4. v. 4. ὁ ἄνθρωπος: *quivis, akarki*: Neha el hagyvan mégh az bizonyos es Nagyſagos dologban is, mint ezen Prophetiakban à Chriſtus Articulus nelkúl mondatik Barannak *Cap*: 5. v. 6. & 13. v. 11. & 14. v. 1. Az Ördögh Articulus nelkúl mondatik Sarkannak *Cap*: 12. v. 3. & 13. v. 11. Az Antichriſtus es az ő ßeki, Roma, Articulus nelkúl mondatik Beſtianak, Babyllonnak, Aßßony embernek *Cap*: 13. v. 1. & 14. v. 8. & 17. v. 3. &c. Eleg ezokaert, hogy az Barannak olly Nev adatik, melly tulaydon Iſtené, akar adaſſek hozza az Articulus, akar ne: maskeppen ſem az Atyat, ſem az Fiat nem mondhattya az Eretnek egyenlőben örökke aldandonak: Mert mind kettő Articulus nelkúl mondatik *Rom*: 1. v. 25. & 9. v. 5.

CAPUT XXII. v. 13.

En vagyok az A es az O, Kezdet es Vegezet, Első es Utolſo.

Az mit az Ur Ieſus Chriſtus az ő igaz itiletiről mondott vala, azt erősiti ezigikben meg: Az ő örökkevaloſagatul, es alhatatatoſſagatul: *En vagyok az A es az O*, az az, Kezdet: *Elsö*, &c. Ezent monda *Cap*: 1. v. 8. az holot az Eretnekek kéteſſę akarod tenni, ha az Atyarol vagy az Fiurol mondaſſęké *ez* Iſteni Nev: de itt ketelkedes nelkúl az Chriſtus ßol, ki mayd azt mondgya: *En Ieſus bocsatottam az en Angyalomat.*

Ez ellen Enyedi fel csattant, es valahol mit fel talalhatot, az mivel az Chriſtus örökkevalo igaz Iſtenſeget ronthaſſa, egyben kereſte lelke iſmereti ellen. Azert laſſuk rendel.

I. Ezek vagy az Chriſtuſtul, vagy Chriſtus ßemellyeben jaro Angyaltul mondatnak: ſót tagadgya, hogy nem az Chriſtuſtul, de Chriſtus ßemellyeben jaro Angyaltul. Miert es mi modon mondaſſek az Chriſtus Elsönek ſ- Utolſonak, mondgya, hogy Cap: 2. *meg magyarazta.*

F. Hoģ ezek à Chriſtuſtul mondaſſanak, ez elől valo vers nyilvan meg mutattya. Ha pedigh Chriſtus ßemellyet viselő Angyal mondana: *En vagyok az A es az O, Kezdet es Veg, Elsö es Utolſo*, bizony hazudna: mikeppen az Iſtennek, vagy à Csaßarnak ßemellyet viselő Kővet ha mondaná: En Iſten vagyok: En Csaßar vagyok, bizonyara ßinten ugy hazudna, mint az Papa mondvan: En Csaßar vagyok, hazudot. Mert az Kővetek ugyan Iſten vagy Csaßar nevevel ßolnak es cseleketßnek: az ő Uroknak pedig neveket, vagy Tituluſſokat magoknak part útes nelkúl nem vehetik. Melly igazan pedig magyarazta meg az Eretnek, miert es mi modon mondaſſek az Chriſtus Elsönek es Utolſonak *Cap*: 2. az Olvaſonak ott meg mutattuk.

II. Ez ßolas: En vagyok az A es az O, *pelda-beßedes, mellyel az Elsö es Utolſo jelentetik, de nem egy altallyaban, holot az α es az ω, nem egy altallyaban Elsö es Utolſo, de csak az bötük között, es az Görög A, b, c, között: nem-is mindenut es mindenkor, de csak abban az rendben, melly meſtan vagyon az A, b, c, ben, melly nem mindenkor ollyan volt, mint Pliniusbol megh tetßik, lib*: 2. *Cap*: 36. *Mert az ω, nem mindenkor volt utolſo bötü az A, b, c, ben: ez okaert ez ſele ßollaſnak modgya, nem egy altal es termeßetßerint valo Elsöſeget, es Utolſoſagot jelent, de csak idö ßerint valot, es tetßesböl valot.*

F. 1. Akar mi legyen ez ßolaſrol: *En vagyok az A es az O,*

meg kell allanunk az hozza adattatott magyarazaton: *En Kezdet es Veg, Elsö es Utolsó*, mellyeket az Chriſtus egy altallyaban magarol mond, es csak Iſtenre illenek: nem idő ſerint es tetſes ſerint valo Elsőſeget es Vegsőſeget jelent pedig, hanem Allat, es Termeſet ſerint valot. Csak ez-is az mi hitünknek erősſitesere, es az Eretneknek meg hamiſſitaſara eleg.

2. Az mi nezi az bőtűknek rendit, irja ugy vagyon Plinius, hogy az *ωmegat* az Gőrögh Abeceben az Trojai had utan tötte Simonides: Ugyan ő az Ariſtotelesből irja, hogy az *Alpha* α, mindenkoron az regieknel, elsö kezdete volt az Abecenek. Akar mi legyen azert az *ωmega* felől: Ha az Chriſtus α, Kezdete nem az bőtűknek, de egy altallyaban minden teremtett allatoknak, bizony őrők Iſten.

Gel. lib. 19. Cap. 14.

De az *ωmegat* ſem faesarja ki az Eretnek kezünkből. Mert Gellius irja P. Nigidiusbol igen regi Authorbol, hogy az *A* es *O*, mindenkoron *principales literas fuiſſe*, kivaltkeppen valo fő bőtük voltanak. Elegh ez-is, hogy S: Ianos idejeben az *Alpha* α es *ωmega*, elsö es utolſo bőtük voltanak az Gőrög Abeceben. Egeſlen azert heaban valo az Eretneknek ez bőtüs csavargaſa: Hamis *Hypotheſſen*, velekedeſen fundaltatvan, hogy az Chriſtus nem mas keppen mondatnek *A nak* es *O nak*, Elsőnek es Utolſonak, hanem csak mint az Első es Utolſo bőtüje az Abecenek.

Lib: 11. Hiſt: Cap: 30.

III. Ellent vét, hogy ez igek α *es* ω *neha időt jegyeznek, mint Nicephoruſnal Valentinianus es Gratianus irnak az ö levelekben*: Mi éltünk türeſſel az α *Alphatul* fogva mind az ωmegaig. *az az, az eleitől fogva mind az vegeig. Ez jegyzes az Chriſtuſra nem illik: Mert ö nallanal ſokak vadnak, mind elsöbbek, mind utolſobbak idövel.*

I.

Trip: Hiſt. lib. 7. Cap. 9

F. *Epiphanius Scholaſticus* ki az *Tripartita Hiſtoriat* meg forditotta, mas forditaſt követett (mint az *Nicephoruſ*nak bölcs magyarazoja *Langus* eſeben vötte) ſ-az *Imperator*oknak beſedeket mas keppen forditttya: Mi alaja vettettünk annak

az

az ki Elsö es Utolſo, az az, az Iſtennek: minemű ertelmet az *Antitheſis*, ellenben valo vetes kevan, melly ott következik: Ti pedig magatoknak koporittyatok. Mert az *Imperator*ok, az ő alazatoſſagokkal, hogy magokat Iſtennek alaja bocsaſſak, feddik az Piſpőköknek kérkedekenſegeket, es negedſegeket, hogy az vegetlen valo kötődeſek es viſſalkodaſok miat, az *Imperator*oknak Felſegekkel gonoſul ellyenek. Laſd meg az iraſt Azert nem időt, de örökkevalo Iſtent, vagy örökkevaloſagot jegyeznek azok az igek.

II. 2. Akar mi legyen az Nicephorus mondaſa felől az vélekedes, nem mondgyak az *Imperator*ok: Mi vagyunk az *A* es az *O*, *Elsö* es *Utolſo*, mint Chriſtus mondgya: *En vagyok az A es az O, Kezdet, es Veg, Elsö, Utolſo.* Semmiben ne tartozzek azert ez az *locus*, mondas az Chriſtus beſedere.

III. 3. Ha ſinten azok az igek az meg nevezet helyen időt jegyeznenek-is; még-is azok, mellyel tagadgya az Eretnek, hogy az elebbi jegyzes nem illik az Chriſtuſra, egy altallyaban hamis es eretnek, hogy ſokak vadnak az Chriſtuſnal elsőbbek es utolſobbak. Mert Chriſtus az ő Iſtenſege ſerint mondgya magat *A nak O nak*, Kezdetnek, Vegnek, Elsőnek, Utolſonak, ugy mint ki eggyetlen egy ſúlőtt az Atyatul, minek elötte az hegyek fundaltattanak volna. Tehat ſemmi nincsen az Iſten es Ember Chriſtuſnal Elsőb es Utolſob.

IV. Relativa ſimul ſunt natura. Filius eſt Relativum, habens Correlativum Patrem. Ergo Filius non poteſt eſſe prior Patre: Proinde nec eſſe Primus & Noviſsimus. Az Atyanal nem lehet eleb valo az Fiu: Mert az Atya egyſer ſ-mind vagyon az Fiaval. Hat az Chriſtus ſem Elsöb az Atyanal, ſem Utolſob.

F. 1. Nem mondotta ſoha ſenki, hogy az Fiu eleb valo volna az Atyanal. 2. Az ellenkező az ő csapongaſaval ő magat öldökli: Mert ha *Relativa ſimul ſunt natura*, az mint hogy vadnak-is, tehat az Atya es az Fiu egyſer ſ-mind vadnak *naturâ*, termeſet ſerint. De az Atya termeſet ſerint Elsö es Utolſo, az az, örökkevalo. Tehat az Fiu-is termeſet ſerint Elsö, Utolſo, az az, örökkevalo. Mert ſoha az Atya nem volt Fiu nelkül.

V. Hazudoz Martialisbol, hogy ezek az igek jegyeznek bõcsülleteſt, avagy embereknek itileteket, ugy hogy az Elsõ *es az* Alpha, *leg fõbnek mondatik, az* Utolso *es az* Omega *pedig leg alabvalot, mint Martialis mondotta. De ez jegyzesben ſem illik az Chriſtuſra: mind, mert az Atya meltoſagosb az Fiunal Ioan: 14. v. 28.* Az Atya ennallamnal nagyub: *mind, mert következnek, Ha az Chriſtus Omeganak mondatnek, mindennél alabvalo lenne.*

Lib. 2. Epig. 57. Lib. 5. Epig. 27.

F. 1. Martialis ugy hija Codruſt neveteskeppen, *Sarcaſmo poetico*, nem legfõebbet, de fellyeb avagy elsõbbet az Kolduſok közõt, az az, igen ſegennek, amaz pelda beſedbõl: *Codruſnal ſegennyeb.* De akar mi legyen az *Alpha*, holot olvaſta valaha az Eretnek az *Omegat* alávaloert? Es ha olvaſta volna-is: Avagy Martialisbol kellyené az Iſtenes latafokat meg magyarazni?

2. Akar mint legyen ez jegyzes: Hogy az Chriſtuſra azt ſemmikeppen nem illethetni, hamis. Mert az Chriſtus *Alpha*, mert Iſtenſegevel bõcsülletes, Kezdet, es mindeneknek Vege: Es *Omega*, nem azert mert alavalo, de hogy Vég es mindeneknek Utolſo. Mert õ maga igy magyarazza.

Hogy az Atya legyen meltoſagosb, az fel võt Teſtre nezve igaz; melly ſerint õ mondotta: *Az Atya en nallamnal nagyub.* Iſtenſegere nezve hamis: Mert arra nezve mondotta: *En es az en Atyam egy vagyunk Ioan: 10. v. 30. Az Atya minden itiletet adott az Fiunak, hogy mindnyajan tiſtellyek az Fiat mint tiſtelik az Atyat Ioan: 5. v. 23.* Az Atya azert es az Fiu egy *naturâ*, termeſet ſerint, ugy, tiſtelettel es meltoſaggal; az mellyert oda fellyeb *Cap: 4. v. 8. es 5. v. 11.* azon egyenlõ meltoſagot, tiſteſſeget es hatalmat ada az diadalmaskodo Anyaſzentegyhaz Iſtennek es az Barannak.

VI. Ezige: Elsõ, Utolſo, *jegyeznek*, Okot. *De az Chriſtuſnak az Haromſagoſoknak vallaſok ſerint (mert az Eretnek igy patvarkodik az kereſztyenek ellen) vagyon Oka. Azert igy ſem illik az Chriſtuſra.*

I. F. 1. Semmi nincsen ſemtelemb ennel à *Logicuſnal*: Mert nyilvan negy *teminuſokat*, köz igeket csinal, fogvan eggyert:

legyezni Okot: es lenni okanak, mellyek ſemmikeppen nẽ eggyek: *& ex duobus affirmantibus in ſecunda figura infert negantem, quo nihil futilius.*

2. Az *Major*, elsõ mondas, vagyon az Iſtenrõl egy altallyaban *Elsörõl Utolſorol, Kezdetröl Vegröl*; ez okaert az elsõ, es utolſo okarol mindeneknek igaz: es igy az Chriſtuſroi-is, ki egy altallyaban mondgya maga felõl: *En vagyok az* A *es az* O, *Kezdet es Veg, Elsö es* Utolſo: ez okaert, elsõ es Utolſo *oka* mindeneknek. Mert kinek *Oka* az *A* es az *O*? Avagy közben vetett bõtúkneké? Hogy ha az Elsõ ember mondathatik valami modon okanak egyebeknek: ki oka leſen as utolſo ember? II.

3. Az *aſſumtio*, fel vetel is, ha *Limitatè*, meg hatarozva nẽ érted, hamis. Mert vallyuk, hogy az Fiunak vagyon Oka *non abſolutè*, nem egy altallyaban: de az Teſtnek fel vetele ſerint: Iſtenſege ſerint õ mindeneknek teremtõ *oka* az Atyaval *Ioan: 1. v. 3.* Nincsen-is õ neki Oka, *niſi impropriè*, nem tulaydon keppen ertven az Okot az õrökkevalo fũleſnek az Atyatul kezdetirõl: mas keppen az Fiu volna az Atyanak *effectuſa*, melly hamis. Mert minden õ *effectomit* (*in genere ſubſtantiæ*, az allatnak nemeben) Iſten teremtette az idõnek kezdetiben. Az Fiat pedig nem teremtette az idõnek kezdetiben: Mert ebben az Kezdetben *vala* az Ige *Ioan: 1. v. 1.* de fũlte õrõktũl fogvan *Minek elotte az völgyek volnanak Pro: 8. v. 25.* Mert *örök idöktül fogvan az ö ki jövetele Mic: 5. v. 2.* Azert igy *corriga*llya, jobbitſa az Eretnek az Argumentomot: ne vetkezzek az *forma*ban. III.

Az kinek oka vagyon: nem Elsö Utolſo *mint Ok.*
Az Chriſtuſnak Oka vagyon.
Azert nem Elsö Utolſo *mint Ok.*

Igy meg engedgyük egeſlen az fel võtt teſtre nezve, vagy emberſegre. Iſtenſegre nezve, melly ſerint mondgya maga felõl: *En vagyok az* A *es az* O, *Kezdet es Veg, Elsö es* Utolſo, tagadgyuk az *Conſequentiat propter æquivocationem Cauſæ, vel aſſumtio eſt falſa.*

VII. Mondatik valami Elsönek termeſettel. Az Chriſtus nem El-

sö az Atyanal, holot Correlativa ſimul ſunt naturâ.
Azert az Chriſtus illyen modon nem Elsö.

F. Az Chriſtuſrol, az Teſtre nezve könnyen megengedgyük. Az Iſtenſegről csavarog az ellenkező negy *terminuſsal*: Mert *Elsöb* egyebeknel: es *Elsö* az Atyanal, ket *terminus*: vagy az elsö hamis közönſegeſſen. Mert ez jegyzesben nem Elsö, az ki Elsöb Iſtennel: maskeppen az Iſten is nem volna Elsö termeßettel: Mert az Iſten nem Elsöb ömaganal: De az ki termeßettel Elsöb egyebeknel, mellyekre nezve mondatik *Elsönek*. Elsöb, tudni illik, minden teremtett allatoknal. Ez nyilat viſſa löijük az Ellenkezőre, mint eleb: *Correlativa ſimul ſunt naturâ: Pater & Filius ſunt Correlativa*, es az Atya *Elsö*, mert termeßettel mindeneknel Elsöb. Azert az Fiu-is *Elsö*: Mert termeßettel mindennel *Elsöb*.

VIII. Mondatik valami leg Elsönek, es leg Utolſonak Alpha *es* Omega, *az rendert, az rendeleſert, mint az Homeruſnak elsö könyve mondatik* Alpha*nak*: ἄλφαλιτὰς χϱύσον, *&c. Melly jegyzes ide igen illendö: Mert az Chriſtuſt az Iſten elsöben rendelte Meſsiuſnak, es az poganoknak Közben-jarojanak: es egy következöt-is öneki ez tißtben nem ád, nem maſnak adgya ez tißteſſeget: es ö volt es leßen Elsö es* Utolſo *Meg valto: az melyert itt meltan Alphanak es Omeganak hivattatik.*

F. Ez el vegtere, mellyet ennyi böfögési utan akart kiokadni az Ereknek. Ez pedig azon jegyzes az elsövel az tetßes ßerint valo elsöſegeről az *Alpha*nak es az *Omega*nak. Nem tagadgyuk mi, hogy az Chriſtus egyedül nem volna rendeltetett Meg ßabadito az Atyatul. Tagadgyuk pedig ez harom dolgot.

1. Hogy az Chriſtus Meg valtaſnak tißtire nezve hija magat *Anak* es *O nak*: Kezdetnek es Vegnek: Elsönek es Utolſonak, mellyek egyedül csak örökkevalo Iſtennek nevezeti az irasban.

2. Tagadgyuk, hogy ez jegyzes es ez pelda az Chriſtuſra illenek. Mert az ki *Alpha es Omega*, *Elsö es* Utolſo, rendel es rendeleſſel (melly modon az Eretnek *Alphanak es Omeganak*,

Elsö es Utolſo Meg ßabaditonak csinallya az Chriſtuſt) annak bizony vagyon maſodikja, harmadikja, es töb *intermediuſa*, mint az Homerus *Alpha* utan következik *Gamma, Delta &c.* mind az *Omega*igh. Azert az Eretnek velekedeſe ßerint az Megh valto *Alpha* utan, következnek az *Gamma, Delta, &c.* Meg valtok, mind az *Omega* Megh valtoig. Sőt az Chriſtus ſemmikeppen nem *Alpha*, es nem *Omega*: Mert az Homerus *Alpha*ja, nem egyßer ſ-mind *Omega*-is: ſem az Homerus *Omega*ja egyßer ſ-mind *Alpha*-is, es hamis volna, hogy az Chriſtuſnak nem adattatnek ez tißtben *ſucceſſor*, utanna valo, es hogy ő volna, az mint Elsö, ugy Utolſo Meg valto.

III. Nota.

3. Tagadgyuk, hogy hinné az Eretnek azt, az mit mond, es hogy az mit mond, igaz volna. Mert azt mondgya, hogy az Chriſtus volt es leßen *Elsö ſ- Utolſo* Meg ßabadito. De nem hiſi, hogy az Chriſtus volt volna az O Teſtamentombeli Atyaknak Meg ßabaditoja: Hiſi pedig, hogy az Chriſtus azokat az Atyakat megh nem valtotta: ſőt hogy ingyen ſem volt, minek elötte emberré lenne: melly mind kettő hamis, Eretnekſeg, Iſtentelenſeg.

Moſtan rövideden minden csavargaſit az Eretneknek hozzuk egy csomoban.

Az Chriſtus *A es O, Kezdet es Veg, Elsö es Utolſo*, nagy bizonyos rendben, tetßes ßerent valo Elsöſegben es Utolſoſagban, es idő ßerint valoban, mint az *A*, es *O*, az Abecenek rendiben: vagy idővel, vagy böcsüllettel, vagy mint Ok: vagy termeßetnek Elsöſegevel, vagy rendel es rendeleſſel.

Nem Elsö es Utolſo idővel, nem böcsüllettel, ſem mint Ok, ſem termeßetnek Elsöſegevel.

Azert csak tetßes ßerint valo Elsöſeggel, bizonyos rendben es rendelesben: Mert rendeltetett Meg valto Elsö Utolſo.

F. 1. Az Eretnek holot az *Alpharol es Omegarol, Elsöröl es Utolſorol* ſokat csacsoghjon, az közben vetett nevezetet: *Kezdet, Veg*, egy igevel ſem illeti meg, mert csapongaſival meg nem homalyoſithatta. Ez pedig holot egy altallyaban mutattya azt, *az kitöl, az ki altal, es az kiben vadnak mindenek*, az az,

az Iſtent *Rom*: 11. *v*. 36. az Chriſtuſnak Iſtenſeget, elegedendő keppen allattya.

2. *Aſſumtio*, az egeß fel vetel hamis, az mint megh mutattuk.

3. Az *Conſequentiat* tagadni kell: az nem elegedendőkeppen valo elő ßamlalasbol az jegyzeſeknek: Mert el hadgya az Eretnek kivaltkeppen valo jegyzeſet, az Órőkkevaloſagnak, mellyel az Ur Iſten tulaydonkeppen *Elsö es Utolso Eſ*:41. *v*. 4. *&* 44. *v*. 6. *&* 18. *v*. 12.

Igy mutogatam meg az Ur Iſtennek nagy ſegitſegeből az O es Uy Teſtamentombol az Prophetaknak es az Apoſtoloknak tanubizonſagh tetelek ßerint, az Imadando Szent Haromſagh egy Iſtent, es egyßerſ-mind Enyedinek ellene valo agyaskodaſit meg hamiſſitottam: Vagyon hatra, hogy az Iſtenſegben levő Szemellyeknek tulaydonſagokrol ßollyak, es annak utanna az Sido Bőlcseknek az Conciliomoknak bizonſag tetelekből: Vegezetre, Peldakbol mutogaſſam meg à Szent Haromſag egy Iſtent.

ÖTÖDIK RESZ.

Az Iſtenſegben levő ſzemellyeknek tulaydonſagokrol.

§ I. Nyilvan valo tulaydonſagi vadnak az Szent irasban, az Atyanak, Fiunak, es Szent Leleknek, mellyekből valoſagos Szemellyeknek, bizonyoſon minden homaly nelkűl meg iſmertetnek lenni.

HOgy az Atya ßűletetlen ő magatol valo őrők Iſten legyen, nem forog kerdesben: ezokaert tulaydonſaga az Atyanak ez: Mert Szűletetlen, Magatol valo; Azert valoſagos Szemelly. Hog az Fiu az Atyatul ßűlettetett legyen azon egy Iſtenſegben, melly Iſtenſegben valo ßűletese altal, közőltettenek vele az Iſtenſegnek termeßeti, Allattya, es tulaydonſagi, arrol az iras teßen tanubizonſagot: Ez okaert tulaydonſaga az Fiunak ez: Mert ßűletett az Atyatul: azert őrők Iſten es maſodik valoſagos ßemelly az egy Iſtenſegben. Hogy az Szent Lelek az Atyatul es az Fiutol ßarmazott legyen azon egy Iſtenſegben, mellyben ßarmazaſa altal közőltettenek vele ez Iſtenſegnek Allattya, termeßeti es tulaydonſaga à mellyert őrők Iſtē, es valoſagos Szemely, arrol is az ßent iras teßen tanubizonſagot: ez okaert tulaydonſaga az Szent Leleknek ez: Mert ßarmazot az Atyatul es Fiutol: azert őrők Iſten es Valoſagos Szemelly az egy Iſtenſegben. Ez harom tulaydonſagokkal kűlőmbőztetnek

megh ez harom Szemellyek az egy Istenseghben, ugy hogy masnak ismerteſſek az Atya, masnak az Fiu, masnak az Szent Lelek, de Szemellyekben, s-nem Istenſegekben. Mert az egy Istenſegnek Allattya, termeßeti es tulaydonſaga, mind az harom Szemellyeknek kőz, ugy hogy nem mas Isten az Fiu, nem mas az Atya, nem mas az Szent Lelek, hanem azon egy Isten Istenſegenek Allattyaban, termeßetiben es tulaydonſagaban, de mas Szemellyben.

§ 2. Az Fiu Isten ugy ßületetett az Atyatul, hogy az ő ßületeſe altal valoſagos Szemelynek mutatta ki magat az Istenſegben.

Iſonyodnak ettől az Christus Ieſus őrők Istenſegenek tagadoi. Mert ſoha az ő okoſſagok mellől el nem akarnak allani: De itt azt kerdem tőllők: Azé az Isten, Istenſegenek termeßetiben, Istenſegenek Allattyaban, es Istenſegenek tulaydonſagiban, az-kit mi Istennek, mérhetetlennek, veghetetlennek, foghatatlannak; minden helyen levőnek, &c. jonak, irgalmaſnak; kőnyőrűlőnek, kegyelmeſnek &c. hivunk? Ha az, tehat be foghatta ez abroßnyira ki terjedett elme az Veghetetlen felſeges Istent: az rebegő emberi nyelv az-ki-beßelhetetlent, ki mondhatta, s-beßelhette: az idő ßerent valo, az őrőkkevalot: Nem tűkőr altal nezi hat immar, ſem homalyos beßed altal iſmeri, hanem ßinről ßinre vilagos beßed altal.

1. Cor 13 12.

Laſd megh Cap, 6 ſect. 1. az vegefeleide alab.

Tudgyatoké, hog az Ur Isten ő magat emberi ßohoz ßabta, es emberi ßoval jelentette ki, hogy valami reßeből iſmeretire jutnank ő ßent felſegenek? Mert ha ollyan őrőkkevalo ßokkal jelentette volna ki magat, es ollyan Veghetetlenſeghre, s-mennyei ſçnyes dicsőſſeghre terjedő ſzokkal, à minemű Istenſegenek Allattyaban, Termeßetiben, es Tulaydonſagiban, egy-is mi kőzzűlünk iſmeretire nem juthatna. Igy azert, hogy az Fiunak az Atya altal, az Istenſçgben valo maga ki mutataſat Szűleteſnek mondom: Mert az iraſ-is igy atta alőnkben, hog holot oly Atya az Isten, à kinek eggyetlen egy Szűlőtte vagyon, męg pedig tulajdó ſajat Fia: annak felette az okoſſag-is arra vißen: *Omne generans gignit ſibi ſimile*, minden Szűlő haſonlot ßűl maganak: Mert az-ki minemű termeßetiben, ollyant ßűl termeßetiben, mint az ember embert: bezzegh igen nehez az okoſſagnak Szűleſt adni az Istenſegnek, de nem tudom ſoha illendőb ßoval ki mondani, maga az Szűleſnek igeje, ßaporodaſra nező romlando allatokra tartozik: Igy ßinte, hogy az te elmed formallya magaban az ßót, es nyelveden ki mutattya magat, meltan mondom: az te elmed ßűlte azt az ßót: ezkeppen ßinten amaz őrőkkevalo elme, az Isten, hogy az ő Istenſegeben formalta à Fiat, kit ß. Ianos erre nezve Igenek mond, es magat az Istenſegben ez Fiu Szemellyeben ki jelentette, igazan mondom Szűletet Fiunak. Hűttel tehat hozza, ne bolondoskodo vak okoſſaggal.

Hogy pedig az Fiunak ez legyen ßemellye ßerint valo tulaydonſaga, meg tetßik csak ebből-is, hogy à Szent iras Fiunak mondgya. Mert ha Fiu, ßületett: Ha ßületett, tehat bizonyos Szemelly. Fiu pedig, mert Isten mondgya *Pſal*: 2. *v*. 7. *En Fiam vagy te, ma ßultelek tegedet*. Szent Pal Apoſtol ez mondaſt egyeneſen az Chriſtuſra viſi *Heb*: 1. *v*. 5. *Mert kinek mondotta*, ugy-mond az Apoſtol, *az Angyalok közzűl*: *En Fiam vagy te, en ma ßultelek tegedet?* Mint ha mondana: Senkinek nem. Mert noha az Angyalok-is nehol az irasban Isten fiainak mondatnak s-az emberek-is: de mind azon altal nem Istentől Istenſegeből ßűlettetteknek, hanem csak kegyelem ßerint. Mas pedigh az hiveknek uyonnan valo ßűletteteſek, mas à Chriſtus ßületeſe. Amaz Kegyelem ßerint valo, melyben az meg romlott termeßetnek leßen meg uyjulaſa: imez termeßet ßerint valo, az mellyert az Chriſtus, Isten eggyetlen egy ßűlőttenek, tulaydon Fianak *Rom*: 8. *v*. 31. *Ioan*: 5 *v*. 18 Termeßet ßerint valo Fianak mondatik. Mert ſoha az Sidok káromlaſſal nem vadoltak volna, ha csak ugy mon-

dotta volna Attyanak az Istent, mint az Sidok *Esa*: 63. v. 16.

Vagy igazat mondott azert ebben az Christus, hogy az Istent ugyan termeßet ßerint valo Attyanak mondotta: vagy nem. De hogy nem igazat mondott volna, karomlas csak meggondolni-is: Kövétkezik azert hogy igazat mondott, az mellyert termeßet ßerint valo Attya az Isten, ő is termeßet ßerint valo Fia az Atyanak.

Hogy hogy lehetne az Christus az Istennek formajaban, ha termeßet ßerint valo Isten, es Fia nem volna az ő Attyanak? Mert az minemű az Istennek Formaja, ollyannak kell lenni annak-is, az ki az Istennek Formajaban vagyon. Az Isten Formaja pediglen, az ő Istenſegenek Allat ßerent valo Mérhetetlenſege, Véghetetlenſege, Minden helyeken levőſege, &c. Mert *forma dat eſſe rei.* Ebben vagyon pedigh az Christus, azt tanittya ß: Pal *Phil*: 2. v: 5. következik azert, hogy ollyan termeßet ßerint valo ßűletett Fia legyen az Christus az Atya Istennek, az minemű ő maga az Atya. Mert az minemű az Atya, ollyan az Fiu.

Heb. 1. 2. Annak felette mi modon lehetne Ki metßet belyege az Christus az Atya Isten Szemellyenek, hogy ha termeßet ßerint valo Fiu Isten nem volna? Mert ollyannak kell lenni à Ki metßet belyegnek, az minemű az, az kinek Ki metßet belyege. De az Atya termeßet ßerint valo Isten. Hat az ki ennek az Atyanak ßemellyenek Ki metßet belyege, annak-is ollyan termeßet ßerint valo Istennek kell lenni. Az Christus ollyan: azert termeßet ßerint valo Isten es Fia az Christus az ő Attyanak.

Matt. 16. 16. Innen mondgya vala Peter Apoſtol: *Te vagy az Chriſtus amaz élő Istennek Fia*: melly Christus felől valo vallas tetele ß: Peternek ßarmazott az Atya Istennek megh jelenteſeből, azert rekeſzti ki az Christuſnak Teſt ßerint valo ßűleit, es minden egyeb Isten Fiait ebből az Atyaſagbol es Fiuſagbol. Mert az Atya Istennek ollyan Fia, mint az Atya. De az Atya élő termeßet ßerint: Hat az Fiu-is élő termeßet ßerint. Mert egy az Atyanak élete az Fiunak életevel; az mellyből, az

mint az Atya, ugy az Fiu *quos vult viviſicat*, az kiket akar megelevenit. Ioan. 5. v. 21.

Megtetßik hat ezekből, hogy tulaydona az Fiunak az Istenſegben az ő Attyatul valo ßűleteſe: annakokaert valoſagos Szemelly az Christus az Istenſegben.

§ 3. Az Szent Lelek Isten ugy ßarmazot az Atyatul es Fiutol, hogy az ő ßarmazaſa altal valoſagos Szemelynek mutatta ki magat az Istenſegben.

Lib. contra Pet. Caroliű pag. b. 35. & ſeqq. Irtovanyfol. 442.

Olly képtelen állataſnak velik ezt lenni, az Szent Lelek örők Istenſegenek tagadoi, hogy egy Sommer nevű Eretnek az tißtatalan beßedeknek es az ördögöknek ßarmazaſokhoz vetni mereßli, kiert megh bocsathatatlan vetekben eſet, mint Szent Lelek ellen hazudo Eretnek.

Ioan. 15. 26. De hogy az Atyatul es az Fiutul ßarmazzek, nyilvan valo iras vagyon arrol. Mert Christus bizonſag tetele ez: *Spiritus veritatis qui à Patre procedit*: az igaßagnak Lelke ki az Atyatol ßarmazik: mas az, az kitől ßarmazik, mas iſmet az, az ki ßarmazik, az mellyert ugyan meg valto igivel ßol felőlle Idvezitőnk: *Rogabo Patrem & alium Paracletum mittet vobis*: Kerem az Atyat es mas Vigaßtalot bocsat ti nektek. Nyilvan vagyon azert, hogy az Atyatul ßarmazzek, es hogy valoſagos Szemelly. Ioan. 14. 16:

Rom. 8. 9. Az Fiutul-is ßarmazik. Mert ő Lelkenek mondatik: *Ha valakinel az Chriſtuſnak lelke nincsen, az nem övé*, azt mondgya ß: Pal. Chriſtuſe pediglen, mert mikor az Tanitvanyokra lehelle, es azt monda: *accipite Spiritum Sanctum*, Vegyetek Szent Lelket, akkor mutata meg, hogy övé, es ő tőlle-is ßarmazik az Szent Lelek. Mert noha az, az Lehelles csak külső jegye vala az Szent Lelknek az Apoſtolokkal valo közleſenek, de mind azon altal ugyan valoſagoſon à Szent Lelket közlötte az Tanitvanyokkal, kit ők is vőttenek, ő bennek lakott, ő bennek ßollott, meg feddette ez vilagot, csudakat tőtt ő bennek, bűnt bocsatott, mellyek Szemelyre Ioan. 20. 22. Ioan. 14. 23. 1. Cor 3. 16. Matt. 10. 20.

tartoznak, nem valami puſta ajandekokra, az mint ezekről bizonſag tetelek vadnak az irasban. Innen mondgya Chriſtus: *De meo accipiet & annunciabit vobis*, Az enyimből veſſen es jelenti meg tinektek *Ioan*: 16. *v*. 14.

Hogy hogy lehetne azert Chriſtus Lelke ha ő tőlle nem ſarmaznek? Ebből-is ki nezhettyük azert, hogy valoſagos Szemelly legyen az Szent Lelek.

§. 4. Olly tulaydona az Fiunak es à Szent Leleknek az Iſteni termeſet, cselekedet, es Iſteni tiſztelet, hogy azokbol nem csak termeſet ſerint valo Iſtennek, de ugyan valoſagos Szemellyeknek-is iſmertetnek az egy Iſtenſegben.

Harmat mondok mind az Fiurol ſ mind az Szent Lelekről, az mellyekből termeſet ſerint valo Iſtennek es valoſagos Szemelynek lathattyuk es iſmerhettyük.

1. Az Iſteni termeſet. 2. Az Iſteni cselekedetek. 3. Az Iſteni imadaſſal eggyút jaro tiſztelet. Mert:

Valakiben az Iſtenſegnek Allat ſerint valo termeſeti, cselekedeti es tiſzteleti vagyon, az, termeſet ſerint valo örök Iſten, es valoſagos Szemelly.

De az Chriſtusban es az Szent Lelekben az Iſtenſegnek Allat ſerint valo termeſete, cselekedete, es tiſztelete meg vagyon.

Azert az Chriſtus es az Szent Lelek termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos Szemelly az Iſtenſegben.

Az első igaz: az maſodikat tagadgyak az Eretnekek. Annak okaert rendel az ſent irasbol ket vagy harom bizonſagokbol mutaſſuk meg.

Az CHRISTUS Termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemelly.

1. Mert őrőkkevalo. *Heb*: 9. *v*. 14.

Chriſtus az örökkevalo Lelek altal, önnön magat atatlan leven, meg aldozta az Iſtennek. Avagy az Atya Iſten ez az őrőkkevalo Lelek, avagy az Fiu. Nem az Atya, Iſtenſegenek Szemellyere nezve. Mert az őrőkkevalo Lelek, azon őrőkkevalo Lelek-nek vitte volna fel magat az aldozatra: Atya Iſten, Atya Iſtennek. Annak-felette megh kűlőmbőzteti ſ: Pal világos értelemmel itt az Atya Iſtent attul, az ki altal Chriſtus ő magat fel vitte, ſ-azt mondgya: Az őrőkkevalo Lelek altal vitte fel az Chriſtus magat: Kinek? Iſtennek. Mas azert à Chriſtuſnak őrőkkevalo Leike, melly az ő Iſteni termeſeti, Szemellyere nezve: Mas az Iſten, ki az Atya Szemellyeben. Mert Iſtenſegeben egy az Atya az Fiuval.

Kővetkezik azert, hogy az Chriſtuſnak termeſet ſerint valo Iſtenſegeről legyen itt ſo: az mellyert termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos Szemelly.

APOCAL: 1. *v*. 8.

En vagyok az A, az O, Kezdet es Veg, azt mondgya az UR, ki vagyon, es ki vala es az ki el jővendő.

Ibidem v. 11. *Item*: *v*. 17.

Az mondatik őrőkkevalonak, az minek ſem kezdete, ſem vege nincsen, hanem geyßer ſ-mind Kezdet es Veg, Első, Utolſo. Az Chriſtuſnak pedig, az menyiben Iſten, ſem Kezdete, ſem Vege nincsen. Mert Atya nelkűl (emberſegere nezve) Anya nelkűl (Iſtenſegere nezve) es nemzetſegh nelkűl valo, kinek ſem napjainak kezdete, ſem eletenek vege nincsen. Annak-okaert az Chriſtus termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos Szemelly az Iſtenſegben. Heb, 3 3.

Mert ha valoſagos Szemelly az, az ki ezt mondgya maga felől az O Teſtamentomban: *En* UR *vagyok, első es utolſo en vagyok*: tehat ez-is valoſagos Szemelly, az ki itt ſ: Ianos altal magat Elsőnek Utolſonak mondgya. De az első igaz: Mert az Atya Iſten ſol Eſaias altal, az ki valoſagos Szemelly: Hat imez-is igaz. Mert az Fiu Iſten ſol itt magarol. Eſa. 41. 4. Item, 44. 6. & 48 12.

Rom. 9. 5. Phil. 2. 5. 1 Ioan. 5. 20.

Hogy hogy lehetne mindenek felett örökke aldando Isten? Isten formajaban? Igaz Isten es örök elet? &c. ha örökkevalo Isten nem volna?

2. Mert *Mindenhato. Pſal*: 68. *v.* 15.

Mikoron à Mindenhato Istē el ſélleſté à Kiralyokat &c. Kicsoda ez az Mindenhato Isten? Meg magyarazza David ugyan ottan *verſ*: 19. *Felmenven az magaſſagban &c.* Kicsoda ment fel az magaſſagban? Szent Pal egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza *Eph*: 4. *v.* 8. Tehat Mindenhato Isten à Chriſtus, es valoſagos Szemelly az Istenſegben.

Ha az Fiu haſonlatoſſan mindenekben ugy munkalkodik mint az Atya, el annyira, hogy ſemmit nem cselekedhetik az Atya nelkůl, tehat következik, hogy ollyan Mindenhato legyen termeſetiben mint az Atya. Mert haſonlokeppen vele nem munkalkodhatnek. De hogy az Fiu haſonlokeppen munkalkodgyek mint az Atya, ő maga Chriſtus bizonyittya *Ioan*: 5. *v.* 19. Hat ollyan mindenhato mint az Atya, es valoſagos Szemelly.

De Egyenlő-is az Fiu az Atyaval, nem ragadomany ſerent, hanem ugyan termeſet ſerint. Mert hogy te egyenlő ember vagy Atyadhoz, nem ragadomanybol, de termeſetből vagyon. Hat az mint az Atya mindenhato: ugy az Fiu is: Azert termeſet ſerint valo, es valoſagos Szemelly.

Az ki mindeneket maga birodalma ala vethet, ugy hogy az ő hatalmas beſedevel mindenecket birjon, es minden legyen mindenekben, Mindenhato az termeſetiben, es valoſagos Szemelly. De az Chriſtus ollyan. *Phil*: 3. *v.* 21. *Heb*: 1 *v.* 3. *Col*: 3.

Az ki Vagyon es Vala es El jővendő, az, Mindenhato. De à Chriſtus illyen, bőtű ſerent azt mondgya ſent Ianos *Apoc*: 1. *v.* 7. Azert az Chriſtus termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly az Istenſegben.

3. Mert *Minden tudo. Ioan*: 2. *v.* 24.

Az Ieſus pedig nem bizza vala ö magat reajok: azert mert ö mindenecket tud.

Ismet *Ioan*: 16. *v.* 30.

Moſtan tudgyuk hogy mindeneket tudſ. Innen vagyon, hogy mindenket tud es ért, valamellyek rea kővetkezhetnek vala *Ioan*: 18. *v.* 4. Sőt męgh az ſiveknek gondolattyat-is tudgya vala *Luc*: 6. *v.* 8. Mert ſ: Peter-is azt felelé: *Domine tu omniá noſti. Uram te mindeneket tudſ. Ioan*: 21. *v.* 17. Az ki pedig mindeneket tud, termeſet ſerint valo Isten az, es valoſagos Szemelly. Mert az ki valoſagos Szemelly nem volna, hogy tudhatna mindent? Tud az Chriſtus mindeneket: Tehat valoſagos Szemelly.

Hogy hogy ne volna az Minden tudo, az ki viſgaloja az Veſeknek es az Sziveknek; Ollyan az Chriſtus *Apoc*: 2. *v.* 8. *&* 23. Az ſiveknek es az veſeknek viſgalaſa pedig, tulaydona az termeſet ſerint valo Istennek. *Ierem*: 10. *v.* 20. *&* 17. *v.* 10. *Pſal*: 7. *v.* 10. 1. *Sam*: 16. *v.* 7. Hat az Chriſtuſ-is termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly.

4. Mert *Minden helyeken levö. Ioan*: 3. *v.* 13.

Senki nem ment fel menyben, hanem az ki le ſzallott menyből, tudni illik embernek fia, ki az menyben vagyon.

Ha az mérhetetlenſeg es mindenůt valo letel, tulaydona az termeſet ſerint valo Istennek, tehat à Chriſtus termeſet ſerint valo Isten. De az első igaz, Ieremias tanitaſa ſerint. Hat az következeſ is igaz. Mert az ki az egből le ſallot vala, ugyan azon vala egyſerſ-mind az Eghben es az földőn, az mint Chriſtus ſava tartya. Azert az Chriſtus termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly. Ierem. 23. *v.* 24. Ioan 6. 26.

Ielen lenni az hivekkel mindenůt, ugy hogy, valaholott ketten, avagy harman egyben gyűlnek, azok közőt legyen, annyit teſen mint, Mérhetetlennek, Veghetetlennek, es mindenůt valonak lenni. De az Chriſtus jelen vagyon az hivekkel mindenůt *Matt*: 18. *v.* 20. *&* *Cap*: 28. *v.* 20. *Ioan*: 14 *v.* 23. Azert az Chriſtus Merhetetlen, Veghetetlen, Minden helyelevő Istenſegeben, mint termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly.

Hogy hogy lakhatnek az hiveknek ſivőkben, ha minde-

nút nem volna Istenſege ſerint? Lakik pedig az ſivekben *Eph*: 3. v. 17. Hat jelen vagyon es valoſagos Szemelly.

Ha pediglen itt az arant azt mondanak az Sz: Haromſag tagado Eretnekek: Meg engedgyük mi mind ezeket à Chriſtuſrol mondatni: 1. Mert à neki adattatot hatalom ſerint, örökkevalo, Mindenhato, Minden tudo, Minden helyen levő. 2. Mert az Istenſegnek minden tellyeſſege benne lakik allattya ſerint.

F. Azt kerdem tőlök: Ha az Istenſegnek Allattya ſerint valo tulaydonſagi, közöltethetneké teremtett allattal, ugy hogy azok altal ollyan örökkevalo, Mindenhato, Minden tudo, es minden helyeken levő leheſſen az, az kivel azok közöltetnek? Ha azt mondgyak, hogy igen-is közölheti Isten az ő Istenſegenek Allattya ſerint valo tulajdonſagit teremtett allattal, mint az Chriſtuſſal Emberſege ſerent, ez következik késkételen, hogy azt az Teremtett allatot, termeſet ſerint valo Istenné tőtte, mint ő maga, az ki véle közlötte: es ez keppen teremtett allatbol, Termeſet ſerint valo Istent csinal az Ur Isten; az mellyet meg gondolni-is Eretnekſeg. Mert ſoha az Ur Isten, az ő Allat ſerint valo tulaydonſagit, teremtett allattal nem közölheti. Mert az ő Dicsőſſeget maſnak nem adgya. Ő Dicsőſſege pedig hogy örökkevalo, Mindenhato, Minden tudo, Minden helyeken levő legyen. Hat bizony ſoha teremtett allatnak ezt nem adgya, vele ſem közli.

Esa. 42. 8.

Az holot pedig Idvezitőnk mondgya, hog Adattatot neki minden hatalom, ſol az menyiben Közben-jaro az Teſtben. Erre nezve adattatot neki Minden hatalom, de ez az Minden hatalom, az Mindenhatoſagtul, igen igen meſſe jar. Mert az Mindenhatoſag Istenben, Allat ſerint valo tulaydonſag, es Isteni termeſet, az mellyet ſoha Istenſege kivül maſſal nem közölhet. Mert meg ſzakadozhatatlan, es el oſzolhatatlan Istenben az Mindenhatoſag. Annak felette, az ki Mindenhato, ugyan azon Mérhetetlen, Veghetetlen, Minden tudo, Minden helyeken levő is. Mert az kije eggyik

Az Minden hatoſagh es Mindenhatalom közöt valo külömbſeg.

Az Minden hatoſag nem egyeb, hanē az Istenſeg.

ter-

termeſet ſerint valo tulaydonſaga az Istenſegnek, az tőbbi-is egeſſen azé.

Ha te ember közölheted az te emberſeged ſerint valo tulaydonſagodat, ugy mint Okoſſagodat valamelly barommal, tehat embert teſſeſ azzal az te okoſſagodnak közleſevel abbol az barombol. Nem közölheted, mert ottan nem lennel te ember. Isten ſem közölheti. Mert meg ſamoſittatnanak az Istenſegnek tulaydonſagi, es az Istenek, az mely képtelen.

Az Minden hatalom pediglen, mellyet Idvezitőnk emleget, csak olly ideig tarto birodalom, meddig az Közben-jaraſnak tiſti tart, az utolſo Itilet napjaig tudni illik, az mikor adgya az Orſagot az ő Attyanak. Nem azert, mint ha megh űreſſitene magat amaz Mindenhatoſag ſerint valo birodalomtul, melly, Istenſegenek termeſeti ſerent vagyon az Ur Chriſtusban, hanem hogy tovabba nem foghja ugy birni az hiveket, es az ő Orſagat mint itt ez földön, hogy az Egekben-is prædikaltatná az Euangeliomot, hivogatná az hiveket, az Sacramentomokat oſtogattatná, az hiveket ugy oltalmazná mint itt ez földön, mert ezeknek vege leſſen ott, hanem csak le teſi ez moſtani reank valo vigyazaſanak, es igazgataſanak modgyat.

Az Minden hatalom nē egyeb, henē minden Melſoſag, jus es birodalom, 1. Cor. 15. 24.

Holott azert mas az Mindenhatoſag, mas az Minden hatalom, ezokaert vőtte ezt Chriſtus az menyiben Közben jaro, amazt pedigh az örökkevalo ſűles altal, mint termeſet ſerint valo Isten.

Meg tetſik ezekből, hogy ſoha Istenſegenek Allattya ſerint valo tulaydonſagit az ember Chriſtuſſal, ugy mint teremtet allattal, nem közölhette. Annak-okaert nem Csinalt Isten az Chriſtus, hanem termeſet ſerint valo örők Isten, Mindenhato, Minden tudo, Minden helyeken levő örők Isten, es valoſagos Szemelly.

Az mi pedigh illeti az Istenſeghnek minden tellyeſſeget, hogy Allat ſerint az Chriſtusban lakik, ket kezzel kapjuk, ugy mint, Szent Lelektől ſarmazott tanubizonſag tetelt az Chriſtuſnak örők Istenſegeről. Mert az Istenſegnek min-

den tellyesſege nem egyeb, hanem az, valami az Istenſegh éppen az ő Istenſegeben, Istenſegenek termeſetiben, es Istenſegenek minden tulaydonſagiban. Azert mondgya: *Minden tellyeſſege.* Mellyel azt jelenti, hogy valami az Istenſeg, éppen Chriſtusban vagyon, mint ſinten az Atyaban, es nem valami Fél Isten, hogy az Istenſegnek csak valami reſet öntötte volna az Atya az Fiuban, hanem egeſlen Minden tellyeſſeget kőzlötte vele, hogy ollyan termeſet ſerint valo Isten legyen, mint az Atya, az mellyert ő maga Chriſtus mongya: *En es az en Atyam egy vagyunk. Mert az Atya en bennem, en az Atyaban vagyok.* Hogy pedighlen ne vélnők csak ugy lakni az Istenſeget az Chriſtusban, mint az ajandekok altal az Szentekben, megh kűlőmbőzteti az Apoſtol ez igevel: *Corporaliter,* Allattya ſerint: az mellyert igaz Termeſet ſerint valo Isten az Chriſtus, nem Csinalt Isten. Mert:

Ioan 10.30. Iaan.15.10.

Valakiben az Istenſegnek Minden telljeſſege Allattya ſerint benne lakik, az, termeſet ſerint valo Isten. Mert noha az hivekben-is lakik az Istennek tellyeſſege *Eph: 3. v.19.* De mind azon altal, nem az Istenſegert vetetik az Istennek tellyeſſege, hanem az Isteni ajandekoknak bővőlkődeſejert: de nem ugy az Chriſtusban. Mert az mikeppen az ajandekok mérték nelkűl voltanak az Kőzben-jaro Chriſtusban: azkeppen az Istenſegnek-is minden telljeſſege Allat ſerint. Annak okaert az Chriſtus Igaz Termeſet ſerint valo Isten, es Valoſagos Szemelly.

Ioan.3.39.

II.

Az Chriſtus termeſet ſerint valo Isten es valoſagos Szemelly.

Mert olly dolgokat cselekedik, az mellyek tulaydoni az termeſet ſerint valo Istennek es az valoſagos Szemellynek.

1. *Teremtő. Pſal:* 102. *v.* 26.

Minek elötte az földet fundaltad volna, es az te kezednek munkaja az egek volnanak. Ez mondaſt ſ: Pal *Heb:* 1. *v.* 10. ezkeppen magyarazza az Chriſtuſra: *Es te az kezdetben fundaltad Uram az földet: es az te kezeidnek mivei az Egek.*

Szent Ianos pedig olly igen az Chriſtuſra viſi mindeneknek teremteſet, hogy azt méri mondani, hogy ſemmi ez nelkűl nem teremtetett az mi teremtetett.

Ioan.1.3.

Hogy pedighlen valaki ne vélné ezt az Teremteſt, ez Vilagnak helyere valo allataſaert, ſ: Pal igen ſepen megh magyarazza: Ő *altala teremtettenek,* ugy mond, *mindenek, mellyek vadnak az egben es az földön, Lathatok es Lathatatlanok, &c.*

Vagy igazat mond ſ: David, ſ: Pal, ſ: Ianos, hogy az Chriſtus teremtett mindeneket, vagy nem. De azt mondani, hogy mem igazat mondanak, Szent Lelek ellen valo vetek. Ha azert igzat mondanak, tehat, Igaz Teremtő Isten à Chriſtus es valoſagos Szemelly.

Mind meg engedgyuk, mondanak az Eretnekek, *az Maſodik Teremteſről, tudni illik az Ujja valoſűleteſről, hogy Teremtő legyen az Chriſtus: de az nem teſſi örökke valo Istenné.*

F. Mi nem az Teremtes teſen valakit Istenné, hanem az ki ő magatol valo őrők Isten, vala Teremteſnelkűl-is, az mutattja meg az Teremtesben valo cselekedeti altal magat Istennek lenni. Mert ha Isten nem volna, nem-is teremthetne. Igy ſinten, nem az Uyonnan valo ſűles teſen valakit Istenné, hanem az ki Igaz Termeſet ſerint valo Isten, vala Uyonnan valo ſűleteſnek cselekedeti nelkűl-is, az mutattya megh az Uyjonnan valo ſűleteſnek cselekedeti altal magat Termeſet ſerint valo Istennek lenni. Mert ha Termeſet ſerint valo Isten nem volna, nem-is ſűlhetne ſenkit Uyonnan. Merr az mikeppen az *Nincsen*ből *Vagyon*t ki hozni, avagy ſemmiből valamit teremteni, tulaydona az termeſet ſerint valo Istennek, ſinten azkeppen az embereken az Eſet miatt el enyiſet Istennek Abrazattyat, mint Nincsent Vagyonra hozni, az az, Uyjonnan helyre allatni, es valakiket Uyjonnan ſűlni, Uyjonnan teremteni, ſ: el keſiteni az őrők eletre, olly tulaydona à Termeſet ſerint valo Istennek, hogy ſoha termeſet ſerint valo Istenen kivűl, ſenki ſenkit Uyjonnan nem ſűlhet.

1. Ha az első embert földből Isten képére teremteni, tulaydona volt az Teremtő szerint való Istennek, tehat az haragnak edenyit-is azon Isten kepere Uyjonnan teremteni, tulaydon cselekedeti lesen az Teremtő szerint való Istennek. Mert nem kisseb munka az haragnak sár edenyit, Isten képében el keßiteni, mint az első embert sárbol Isten képére formalni. Sőt könnyeb volt Istennek az egy Adamot sárbol formalvan s-rea lehelven, élő Lelkes allattá tenni, hogy sem mint ennyi tömeny ezer haraghnak sár edenyit Uyjonnan szülni.

Matt. 3. 11. Ioan. 33. Az Christus pedigh ezt cselekedi. Mert Keresztelő Ianos prædikalvan az Christus Szemellyeről, azt mondgya: *Azay ki kereßtel Szent Lelekkel.* Mellyel arra tanit, hogy egyedül az Christus adhattya meg azt, az mit az Keresztség peldaz, tudni illik az Uyjonnan való születest. Mert az Keresztség *est Lavacrum regenerationis*, az Uyjonnan való születesnek forrodoje.

Tit. 3. 5. Mert egyedül az Christus hinti vagy parahollya meg az Lelki ismereteket az ő vérével; ő halalosittya meg az ő embert, es eleveniti meg az Uy embert.

Eph. 5. 26. Innen mondgya s: Pal, hog az Anyaszentegyhazat szerette es megh szentelte azt: Hogy hogy? Az modgyat-is megjelenti: *Megtisztitvan viznek forodöjevel az ige altal.* Mert az Christus Iesusnak, mint termeßet szerint valo Istennek eszköze az Keresztsegh es az Ige az Uyjonnan valo szülesben.

Következik azert, hogy az Uyjonnan valo szülesnek cselekedeti, ollyan tulaydona az Termeßet szerint valo Istennek, mint szinten az Teremtes.

2. Mert az Uyjonnan valo szüles, Leleknek munkaja, es Lelektől vagyon. Ioan 3. 5. 6. *Bizony bizony mondom te neked Nicodeme, ha valaki nem ßuletendik Viztöles Szent Lelektol, nem mehet be az Istennek Orßagaban. Mert az mi ßulettetett testöl, test: es az mi ßulettetett Lelektöl: Lelek.* Az haragnak sár edenye pedig Uyjonnan születtetik. Hat nem Testől, hanem Lelektől születtetik. Az Ioan. 4. 24. Isten pedig Lelek, es Lelki allat. Christus szüli Uyjonnan az embert, az mint megh bizonyitottam. Hat az Christus Lelek, az az, Termeßet szerint valo Isten. Ő maga bizonyittya

ezt

ezt Idvezitőnk. Mert hogy Nicodemust valoban az ő ismeretire viheße, es megh mutathaßa azt, hogy ne csak Csupa embernek vélné őtet, hanem az Uyjonnan valo Szülesnek első, fő okanak azt mondgya: *Senki nem ment felmenyben, hanem az ki le ßallot menyből, tudni illik az embernek fia, ki az menyben vagyon*: maga im Nicodemussal beßell. Igazittya azert Nicodemust magara, ugy mint Termeßet szerint valo, es Uyjonnan szülő Istenre. Következik azert, hogy az Uyjonnan valo szülesnek cselekedeti, Termeßet szerint valo Isten munkaja.

3. Mert az Uy teremtes, avagy Uyjonnan valo szüles, áll az bűn bocsanatban. Mert egyedül csak az Termeßet szerint valo Istené az bűnt meg bocsatani. *Esa*: 43. v. 25. & 44. v. 22. *Ezech*: 36. v. 22. *Mich*: 7. v. 18. Melly mondasokban az Ur Isten, annyira maganak veßi az bűnnek bocsanattyanak meltosagat, hogy több Istennel, senki maga hatalmabol bűnt nem bocsathat. Az Christus pedig tulaydon maga sajat hatalmabol bocsat bűnt. *Marc*: 2. v. 5. *Matt*: 9. v. 2. Az Christus azert termeßet szerint valo es Uyjonnan szülő Igaz Isten.

Ioan. 20. Matt. 18. Mondatik az Egy hazi Szolga-is, ugy vagyon, az bűnt meg bocsatani: de *tantùm Miniſterialiter*, az menyiben meg mutogattyuk az bűnt meg bocsatotnak lenni az Euangeliümbol *prædicando & declarando*, az mint Hieronymus D. tanit: Tehat nem tellyes hatalombol. Igy eggyik megh bantatott fel az masiknak: de ez-is *privati juris*: melyben ugy bocsatod meg Felebaratodnak vétkét, hogy azert, az miben Istent megh bantotta az te ellened valo vetkeben, te neked annak meg bocsatasahoz semmi közöd nincsen, Eleg, hogy mikor az Pap, es te bűnt bocsatass, azzal, sem az Pap, sem te senkit Uyjá nem szülhetsz. Az Christus pedig az kinek bűnét megh bocsattya, Uyja-is szüli azt. Azert az Christus Termeßet szerint valo Igaz Uyjonnan szülő Isten.

Libr. Com. in Matt. 4. Mert tulaydon sajattyanak kell az Uyjonnan szülőnek lenni az Szent Leleknek. Mert az Szent Lelek nelkül maßt senki Uyja nem szülhet. Termeßet szerint valo Isten pedigh az, az kinek tulaydona es sajattya az Szent Lelek. Az Chri-

stus-

Rom.8.9. 1.Pet.1.11.

ſtuſnak tulaydona, es ſajattya az Szent Lelek, azt mondgya ſ: Pal, ſ: Peterrel eggyůt. Annak okaert az Chriſtus az ő tulaydon ſajat Szent Lelkevel, ugy mint, ki ő tőlle-is ugy ſarmazik, mint az Atyatul, ſůli Uyjonnan az haragnak ſár edenyit. Annak-okaert à Chriſtus termeſet ſerint valo Uyjonnan ſůlő, Igaz őrők Iſten, es ollyan tulaydon munkaja ez, mint ſinte az Teremtes.

Ha lam az Kereſtſeg, es az Iſten igije-is, ugy mint élő, halhatatlan Mag, mondatik minket Uyjonnan ſůlni? De csak annyiban, az menyiben az Kereſtſeg Sacramentoma, es tanubizonſag tetele az Vyjonnan valo ſůletesnek, az menyiben tudni illik, az jegynek tulaydonittatik az, az mi jegyzendő dologé: az Ige-is, az menyiben eſkőze az Szent Leleknek az Vyjonnan valo ſůlesben. Mas azert az Eſkőzről ſollani, mas annak meg ſerzőjeről, ki az Vr Chriſtus.

5. Mert az mikeppen tulaydon Termeſet ſerint valo Iſten munkaja az teſtet az porbol fel tamaſtani Vy eletre: az keppen az bűnben megh holt embert-is az bűnből fel tamaſtani, es meg eleveniteni, tulaydon termeſet ſerint valo Iſtenhez illik. De az Chriſtus az Uyjonnan valo ſůleteſben, az bűnben meg holt embert fel tamaſtya, es meg eleveniti. *Ioan*: 5. v. 25. 26. Annak okaert az Chriſtus, termeſet ſerint valo es Uyjonnan ſůlő Igaz Iſten.

Meg tetſik azert, hogy az mikeppen az első teremtes termeſet ſerint valo Iſten cselekedeti: az keppen az maſodik teremteſ-is.

Ha pedigh azt mondgyak az Szent Haromſagh tagadok: Meg engedgyük mind ezeket à Chriſtuſrol: de csak annyiban, az menyiben adattatott ő neki Minden hatalom: immar ezt ki rekeſtettem ezzel, hogy Termeſet ſerint valo Iſtennek mondom: Mert Teremtő, es Vyjonnan ſůlő. Mert ez az Hatalom, nem amaz Kőzben-jaraſnak tiſtire nezendő Anyaſentegyhazbeli ſolgalatnak igazgato hatalma es birodalma, kiről oda fellyeb ſolléc, hanem amaz Iſten termeſeti, es tulaydonſaga ſerint valo Mindenhatoſaga. Mert adattatot hatalom ſerint, ki lehet Teremtő ſ- Vyjonnan ſůlő?

Bizonyitſak meg azert nyilvan valo iraſſal, hogy adattatott hatalommal, valakinek leheſſen arra elegſege, hogy haragnak ſár edenyit, Iſten kepere fel éppitheſſe. 2. Bűnt ſajat tulaydon maga hatalmaval meg bocsathaſſon. 3. Hog az adattatott hatalom altal ſajattya leheſſen az Szent Lelek, hogy az altal, mint ſajat Lelke altal, ſůlheſſen valakit Uyjá. 4. Hogy valamelly bűnben megh holtat, fel tamaſthaſſon Uy életre? Nem bizonyithattyak. Mert tarſot adnanak ottan Iſtennek az Uyjonnan valo ſůleſnek veghez vitelere. Az mikeppen pedigh hogy az első teremteſt Iſten, táras nelkűl vitte vegben, ugy az maſodikat:is, az Uyjonnan valo ſůleſt. Ez az oka, hogy az Szent Haromſag egy Iſtené, mind első, ſ-mind az maſodik teremtes, ugy mint *opus ad extra*, magan kivűl valo munkaja, meg tartvan az Szemellyek az cselekedetben valo rendet. Teremtő azert az Chriſtus, ugy mint Termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos Szemelly.

2. Mert Meg ſentelő es Uyjonnan ſůlő, az mint meg bizonyitam.

3. Mert valaminemű cselekedeti vadnak az Atya Iſtennek, ugy mint termeſet ſerint valo Iſtennek, azonok egyenlő keppen tartoznak az Fiura-is, mellyekből termeſet ſerint valo Iſtennek, es valoſagos Szemelynek mutattya meg lenni magat, az mint ebből meg tetſik.

Atya Iſten.	Fiu Iſten.
Valaſtot nimellyeket az ő rők eletre. *Eph*: 1. v. 4.	Az Fiu-is: *Tudom kiket valaſztottam. Ioan*: 13. v. 18. ſol pedig az őrőkkevalo Valaſtaſrol, melyből Iudaſt ki rekeſti.
Ugj ſerette ez vilagot hog az ő Fiat bocsatotta *Ioan*: 3. 16.	*Az ki ſeret engemet, es magat adta erettem*, mond az Apoſtol Chriſtuſrol, *Galat*: 2. v. 20.
Az Atya bocsat Prophetakat, Apoſtolokat, Doctorokat, Paſtorokat az Eccleſia-	Az Fiu-is azonokat bocsattya *Matt*: 23. v. 34. az holot az Ieremias momdaſa, rea ma-

Atya Isten.	Fiu Isten.
ban, az Egyhazi solgalatra. *Ierem*: 7. v. 25. 1. *Cor*: 12. v. 28.	gyaraztatik. Ismet *Ioan*. 20. v. 21. *Eph*: 4. v. 11.
Az Atya serez Sacramentomokat az Ecclesiabá, mellyek zalogi az Isten kegyelmenek, es jo akarattyanak mi hozzank *Gen*: 17. v. 10. *Exod*: 12. v. 3. *&c*. Az Kornyul metelkedest, es az Husveti barant, sot az Ianos Keresztsege-is Istentol valo *Matt*: 21. v. 25. *Marc*: 11. v. 30. *Ioan*: 1. v. 33. *Deut*: 30. v. 6.	Az Fiu-is Sacramentomokat hasonlo meltosaggal serzet. *Matt*: 28. v. 19. az Szent Keresztseget. 1. *Cor*: 11. v. 23. az Veg Vacsorat. Innen vagon, hog belsö keppen-is mint termeset serint valo igaz Isten keresztel az Szent Lelek altal. *Ioan*: 1. v. 33.
Az Atya az Poganokat hathato keppen hivogattya, es azokbol sedeget maganak Ecclesiat, az mellyert mondgya Idvezitönk: *Senki nem jöhet en hozzam, hanem ha az en Atyam vonandgya, &c. Ioan*: 6. v. 44. *Act*: 15. v. 7. & v. 17. hivogatnak az Egyhazi solgak-is, de nem magok samara, de mint Szolgak, &c.	Az Fiu is az Valasztottakat hozza gyüjti, tisztitvan maganak kivaltkeppen valo nepet. *Tit*: 2. v. 14. minden nemzetsegekbol. *Mert mas Iuhaimis vadnak, &c. azokat-is ide kell nekem hoznom. Ioan*: 10. v. 16. Nē csak à menyiben Közben-jaro, az neki adattatott hatalo serint, hanem az menyiben Termeset serint valo Isten. Mert az hivatal közben, inditani az szivet engedelemre, Istené.
Az Atya az elmet meg viagosittya, es az igasságn . ismeretire viszi, az mel yert mindnyajan Istentol tanittattak lesnek. *Esa*: 54. v. 13. *Matt*: 16. v. 17. *Psal*: 17. v. 29.	A Fiu azont cselekedi *Mat*: 11. v. 17. Mert meg nyitotta az ket Tanitvanyoknak elmejeket, hogy értenenek. *Luc*: 24. v. 45. *Ioan*: 14. v. 21. & 17. v. 6.
Az Atya megh igazit, es az	A Fiu is meg igazit, es bűnt

Atya Isten.	Fiu Isten.
bűnt ö maga bocsattya meg. *Esa*: 43. v. 25. *Marc*: 2. v. 7.	bocsat. Mert az ö ismeretivel sokakat megh igazit. *Esa*: 53. v. 11. *Luc*: 5. v. 21. *Matt*: 9. v. 6. *Act*: 7. v. 60. *Rom*: 3. v. 24.
Atya Isten adgya, hogy akarjuk, es el-is vegezzük az jot. *Phil*: 2. v. 13.	Fiu Isten birja az mi cselekedetinket. Mert *ö nalla nelkul semmit nem cselekedhetünk. Ioan*: 15. v. 5. & 10. v. 27. *Gal*: 2. v. 20.
Hathato keppen vigasztalni tulaydona az Atya Istennek. 2. *Cor*: 1. v. 3. *Phil*: 4. v. 7.	Az Fiu-is vigasztal hathato keppen. *Marc*: 11. v. 23. *Ioan*: 14. v. 27.
Meg halgattya azokat, kik az ö nevet segitsegre hijak *Luc*: 13. v. 13. *Psal*: 49. v. 15. *&c*	Az Fiu-is hasonlo keppen meg halgattja az könyörgest. *Ioan*: 14. v. 13. 2. *Cor*: 12. v. 8.
Megh szentel, es Uyjonnan sül az Atya Isten. *Ezech*: 37. v. 28. 1. *Pet*: 1. v. 3. 1. *Ioan*: 3. v. 9	Hasonlo keppen az Fiu-is Uyjonnan sül, s-meg szentel. *Ioan*: 1. v. 33. 1. *Cor*: 1. v. 30. *Eph*: 5. v. 26. *Tit*: 2. v. 14.

Mind ezekbol következik sükseges keppen, hogy valakiknek azon egy sam serint valo cselekedetek vagyon, azoknak erejek, es Allattyok-is egy. Mert az cselekedetnek egyenlösege, sarmazik az erönek egyenlösegebol. Mert noha az emberek-is ketten, harman, azon egy dolgot cselekednek, de mind az altal, nem sarmazik az erö egytol, de haromtol, negytol &c. Az Istensegben pedigh egytol, tudni illik, az termeset serint valo Istentol, kiben vagyon az Atya, az Fiu, es az Szent Lelek. Innen mondgya Christus: *En semmit nem cselekedhetem en magamtol.* Miert? Mert egyenlö Isten az Atyaval. Annak okaert *Valamellyeket cselekedik az Atya, az Fiu-is azokat hasonlo keppen cselekedi*, azt mongya ö maga Christus *Ioan*: 5. v. 19. Mert azon Istensege az Fiunak es az Atyanak: azon Istensegenek termeseti es tulaydonsaga is. Ioan. 5. 30.

De az Fiunak es az Atyanak, azon egy sam serint valo cselekedetek vagyon, az mint meg bizonyitam.

Annak okaert az Fiunak es az Atyanak egy Istenſege, egy Istenſege ſerint valo termeſeti, es hatalma, az mellyert igaz termeſet ſerint valo Isten à Chriſtus, es valoſagos Szemely.

4. Mert igaz valoſagos Szemelly az, es termeſet ſerint valo Isten, az ki haſonlo tiſtelettel tiſteltetik mint az Atya. De az Chriſtus ollyan haſonlo tiſtelettel tiſteltetik mint az Atya. Im meg bizonyitom.

Atya Isten.

Kevannya mi tőllünk, hogő benne bizzunk.

Parancsollya az Atya, hogy őtet hijuk ſegitſegre. *Pſal*: 49 *v*. 15.

Az Atyanak ſellel az irasbá *adoratio*, imadſag, avagy imadas tulaydonittatik.

Fiu Isten.

Azont kevannya az Fiu-is: *Hiſtéké az Istenben, en bennemis hidgyetek. Ioan*: 14. *v*. 1. Ismet *Eſa*: 11. *v*. 10. *ö benne az Poganok remenlenek. Akozot* pedig *az ki emberben bizik. Ierem*: 17. *v*. 5. Hat ha termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly nem volna az Chriſtus, minnyajan atkoztak valnank, kik ő benne hiſzünk, bizunk, es remellünk. Tehat termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly az Chriſtus.

Az Fiu-is ő magahoz hij. *Matt*: 11. *v*. 28. Ismet 1. *Cor*: 1. *v*. 2. *Az kik ſegitſegre hijak az mi Urunk Ieſus Chriſtuſnak nevet*. 2. *Cor*. 12. *v*. 8.

Azon az Chriſtuſnak *Pſal*: 97. *v*. 7. *Imadgyatok ötet minden ö Angyali*. Ezt ſent Pal Chriſtuſnak adgya *Heb*: 1. *v*. 6. Vajakit pedig az Angyalok minnyajan imadnak, termeſet

Tu-

Atya Isten.

Tulaydonittak az Atyanak tiſteſſegh, birodalom, es dicsőſſeg. 1. *Tim*: 6. *v*. 16.

Az Atya hadgya, hogy őtet mindenecknek felette fellyük. *Deut*: 6. *v*. 2.

Kevan az Atya tőkelletes ſeretetet, hogy mindenek felett őtet ſereſſük. *Deut*: 6. *v*. 5.

Az Atya hadgya, hogy az ő Igijet halgaſſuk, es neki engedgyünk. *Eſa*: 28 *v*. 14.

Tulaydonittatik az Atyanak minden jokert valo haladas. *Eph*: 5. *v*. 20. 1. *Theſ*: 5. *v*. 18.

Az Atya mondgya *Eſa*: 45. *v*. 23. *Ennekem haytya meg magat minden terd*: *En* Ur *vagyok, nincsen mas en kivüllem.*

Fiu Isten.

ſerintvalo Isten es valoſagos Szemelly.

Azon az Fiunak *Apoc*: 1. *v*. 6. *&* 5. *v*. 13. *Ioan*: 5. *v*. 23. *Hogy minnyajan tiſtellyek az Fiat, mint tiſtelik az Atyat.*

Azon felelem tulaydonittatik az Fiunak. *Apoc*: 15. *Kicsoda nem feltegedet mindenhato Isten?* Vagyon pedig itt à Chriſtuſrol ſo, az mint az egeſ *Caput*bol meg tetſik.

Azt adgya Chriſtuſnak ſ: Pal: *Rom*: 8. *v*. 35. *Kicsoda ſzakaſzthat el minket à Criſtuſnak ſeretetitöl?*

Ezen adatik az Fiunak *Apoc*: 1. *v*. 6.

Ugy az Fiunak *Ioan*: 9. *v*. 37. *Luc*: 17. *v*. 15. Az holot mi legyen az Istent dicsőiteni igy magyarazza: *Halakat advan neki*, tudni illik, à Chriſtuſnak.

Ez mondaſt az Fiura illeti ſent Pal *Rom*: 14. *v*. 11. *Phil*: 2. *v*. 10. Innen vagyon, hogy ſent Ianos azon egy ſéket tulajdonit az Istennek es az Barannak, hogy az Atya az Fiuval eggyůt imadtaſſek. *Apoc*: 22. *v*. 3. Semmi teremtett allat pedig nem imadtatik. Az Chriſtus imadtatik: Azert terme-

Fiu Isten.

ßet ßerint valo Isten, es valosagos Szemelly az Isßenségbé.

Lib. explic. Loc. V. & N. Testamenti fol. 273.

Ez nyilvan valo igaßagh ellen, igy ßol Enyedi György: *Quanquàm etiamsi concedatur Christum invocandum, hoc est, ab eo auxilium implorandum esse, non propterea erit Deus æternus. Nam cum Heb: 2 v. 18. legamus posse Christum ijs qui tentantur auxiliari, potest invocari, non tanquàm Deus æternus, sed ut Mediator, Pontifex, & Caput nostrum.* Az az: Am bator meg engedgyük, hogy az Christus imadtaßek, az az, hogy ő tőlle kellyen segitseget kerni, de azert nem lesen örökkevalo Isten. Mert mikor azt olvaßuk *Heb:* 2. v. 18. hogy az Christus segitseggel lehet azoknak, az kik kéßértetnek, segitségre hivattathatik ugyan, de nem ugy mint örök Isten, hanem mint Közben-jaro, Pap, es mi fejünk.

Nincsen sohul nyilvabban valo itiletek az Szent Haromßag tagadoknak, ennek az Christußnak tißteleti felől, mellyben minden tißteletit, imadtataßat, es segitségre valo hivattataßat, csak annyjban tulaydonittyak az Christußnak, az menyiben Közben-jaro, Pap, es mi fejünk, melly ha igaz, tehat amaz Isten mondaßa fel bomol, hogy az ő Dicsőßeget maßnak nem adgya. Vagy adta az Közben-jaro csupa ember Christußnak, vagy nem adta. Ha adta, ellenkezik Isten az ő maga mondaßaval, mellyet meg gondolni-is Istentelenseg. Ha nē adta, el enyißik ez csupa ember Közben-jaro tißteleti.

Esa. 42, 8.

Az Isteni tißteletben *pont* vagyon, melly el oßolhatatlan, el annyira, hogy Társot Isten mellette, az ő tißteletiben sellerúl nem ßenved. Mert az ki ő magatul valo Lelek, avagy Lelki allat örök Istenßegeben, csak azé az tißtelet. Ollyan az ki Atya, Fiu, es Szent Lelek. Hat Sellert mellette az tißteletben nem ßenved.

Ioan. 4.

Az Christus, az menyiben Közben-jaro, ember. Hat, az menyiben Közben-jaro, annyiban imadtatik, es igy Ember tißteltetik Isten tißteßegeben jaro tißtelettel, melly azon Balvany imadas.

Az

Az ki segitseggel lehet az kesertetben levőknek, annak Minden tudonak, Minden helyen levőnek, es Mindenhatonak kell lenni. Mert az kéßértetben levők, neha csak ßivőkben fohaßkodnak, mint Moses: annak felette, ßerte ßerint ez földön, téßtova ßamtalanon vadnak: kik Isteni erő nelkül meg nem menekedhetnek kéßértetekből.

Ezech. 14. 15.

Azert vagy tudgya az Christus az kesertetben levőknek fohaßkodaßokat, vagy nem. Ha tudgya, tehat Minden tudo, ß-örök Isten. Ha nem tudgya, ß: Pal nem igazan mondgya, hogy az kesertetben levőknek segitseggel lehet, mellyet allatni Istentelenseg.

Ismet: Vagy Minden helyeken levő à Christus, vagy nē. Ha Minden helyeken levő, tehat örök Isten. Ha nem Minden helyeken levő, tehat, soha az minden helyen kesertetben forgoknak segitseggel nem lehet, melly az Apoßtol tanitaßa ellen vagyon.

Vegezetre: Vagy Mindenhato termeßetiben à Christus, vagy nem. Ha Mindenhato termeßetiben, tehat el érkezik az segitségre, ß-örök Isten. Ha, nem Mindenhato termeßetiben, tehat az kéßértetben levőknek segitseggel nem lehet, melly ellenkezik az Apoßtol tanitaßaval.

Hogy pedig azt mondgya: Hogy à Christus segitségre hivattatik, azzal nem lesen örök Istenné, meg engedgyük jo ertelemmel. Mert ha az imadság, es segitségre valo hivas ő magaban tehetne valakit örök Istenné, tehat menyi fa, arany, ezüst, es kőből faragot képek vadnak: ißmet menyi Szentek, kiknek az Papaßok esedeznek, minnyajan örök Istenekké lennenek, mellyet az Csinalt Uy Istenűek sem engednek meg.

Annak okaert, nem az Imadas, sem az Segitségre valo hivas tesen valakit örök Istenné, hanem, az ki örök Isten, abban mutattya meg magat örök Istennek lenni, hogy imadtatik es segitségre hivattatik. Igy, hogy az Christußt az Angyalok minnyajan imadgyak, abbol ißmerjük meg, hogy bizony örök Isten, es valoßagos Szemelly. Mert ha csak annyi-

Heb. 1. 6. Pß. 97. 7.

nyi-

nyiban imadnak, az menyiben Közben-jaro, csupa ember, balvant imadnanak.

Ha azt mondanak: Am bator imadgyuk à Chriſtuſt mind mi, ſ-mind az Angyalok: de az, az tiſztelet csak *Civilis* emberſeget tenni. Hamiſſat mondananak. Mert emberi tiſztelet tetelt tulaydonitani az Angyaloknak, azon kábaſag, iras kivül vagyon, mellyet meg nem bizonyithatnak.

Kicsodak Közben-jaroja az Chriſtus? Nem az Angyaloké. Mert ők Közben-jaro nelkül nem ſükölködnek. Mert ők Menyorſagban mindenkor lattyak az Iſtennek ortzajat. Hat nem imadgyak az menyiban Közben-jaro, hanem az menyiben örök Iſten, es valoſagos Szemelly, az mint minden hivek-is. Mind ezekből immar meg tetſik, hog à Chriſtus termeſet ſerint valo bizony örök Iſten, es valoſagos Szemelly.

Matt. 18. 10.

I. Az Szent Lelek termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos Szemely az Iſtenſegben.

1. Mert ollyan ő magatul valo *Iehova* Iſtenſegeben mint az Atya. *Eſa*: 63. *v.* 14. *Ezek*: 2. *v.* 3. *Pſal*: 95. *v.* 7. *Heb*: 3. *v.* 7. *Ierem*: 31. 33. *Heb*: 10. *v.* 15.

Ez meg jegyzet helyekben à ſent Lelek Iehovanak mondatik. Az Iehova penig termeſet ſerint valo bizony örök Iſten, es valoſagos ſemely.

Ez ellen is az ſent Haromſagh tagadok azt mondgyak, hogy nem mind termeſet ſerint valo Iſten az, az ki Iehovanak mondatik. Mert az Frigynek Ladaja, *Num*: 10. *v.* 35. az Ieruſalem *Ierem*: 31. *v.* 16. az Oltar *Exod*: 17. *v.* 15. az Hegy *Gen*: 21. *v.* 14. az Birak es az Papok Iehovanak mondatnak.

Tagadom egy altallyaban azt, hogy ez megh jegyzet helyekben az Frigynek Ladaja, Ieruſalem, &c. ollyan meg hatarozaſnelkűl egy altallyaban mondatnanak Iehovanak, mint az ſent Lelek. Mert oly maganak valo neve az Iſtennek ez: *IEHOVA*, hogy ſoha ſemmi teremtet allatokkal nem közöltethetik. *Mert en vagyok az Iehova, ez az en Nevem, es az en dicsöſegemet maſnaknem adom*, azt mondgya az Iſten. Azert eg-

eggyűt jár az Iſten dicsöſege ezzel az ő nevevel *Iehova*, es az mikepen dicsöſeget maſnak nem adgya: ugy Nevet-is. Hogy penig az Birak Iſteneknek mondatnak, kicsoda oly balgatag, hogy azert őket ollyan Iſteneknek iſmerne, mint az ſent Lelek? De erről mind az en Irtovanyomban, ſ-mind penig ide fellyeb az *Adverſarius* ellen.

Irtov. fol. 299. Vin. Loc. V. & N. Teſt Cē. 16. 13 Obj. 6.

II. Mert *Mindenhato*: Iſ: 40. *v.* 13.

Kicsoda ſegitette az Vrnak Lelket? Az ki Mindenhato, az termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely. Ollyan az Sz. Lelek. *Ergo, &c.* Ide valo hogy ſent Pal ſabad akaratunak mondgya lenni, 1. *Cor*: 12. *v.* 11.

III. *Mindentudo.*

Mert merhetetlen bőlcseſegű, holott minden jövendőleſeknek ő *Authora*, fő oka, ugy-mint kinek ihleſeből es inditaſabol jövendőltenek az Prophetak. 2. *Pet*: 1. *v.* 21. *Zach*: 7. *v.* 12. *&c.*

Valaki mindenhato es mérhetetlen bőlcseſegű, az termeſet ſerint valo bizony örök Iſten, es valoſagos ſemely. Ollyan az ſent Lelek. Mert mindeneket viſgal, męgh az Iſtennek mélyſegeit-is. 1. *Cor*: 2. *v.* 10. *Ergo, &c.*

IV. Mert *Szent*: 2. *Theſſ*: 2. *v.* 14.

Valaki termeſetiben Szent, ſőt azon ő magatul valo merő ſentſeg, az termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely. Mert hogy az Angyalok es meg dicsőűlt hivek ſentek, eggyik az, hogy nem ő magoktul valo ſentek, hanem ettűl az meg ſentelő ſent Lelektűl. Maſik az, hogy nem termeſet ſerint valo ſentek, hanem Iſten kegyelmenek ajandekozaſa ſerint valo ſentek, mely az Szent Leleknek ſentſegenek ſárnyeka. De az ſent Lelek magatul valo Szent, termeſet ſerint valo Szent: Annakokaert az ſent Lelek termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely.

V. Mert *ez vilagnak Itilője*: *Ioan*: 16. *v.* 13.

Meg feddi avagy meg itili ez vilagot az bűnről, mely tulaydona az termeſet ſerint valo Iſtennek, es valoſagos ſemelynek. *Pſal*: 7. *v.* 9. Tehat az ſent Lelek-is termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely.

VI. Mert *Minden helyeken levö az Szent Lelek: Pſ:*139. *v.* 7. Az ki penig minden helyeken vagyon, termeſet ſerint valo Iſten az, es valoſagos ſemely. *Sap:* 1. *v.* 7.

II. Mert oly cselekedeti vannak à Szent Leleknek, mellyek termeſet ſerint valo Iſtennek es valoſagos ſemelynek mutattyak lenni ütet.

I. Mert *Teremtö. Gen:* 1. *v.* 2. *Az Vrnak Lelke taplallya vala az vizeket.* Vagy ſél ez, vagy az harmadik ſemely az Iſtenſegben, ki az Szent Lelek. De nem ſél. 1. Mert az ſél belöl vagyon ez vilagban, nem kivül, mint ez az Lelek, ki az egeſ elſö teremtetet vizet, kiböl az utan egyeb allatok teremtettenek, körös-környül vötte. 2. Mert az ſél nem minden helyeken levö. De az Szent Lelek mindenüt volt es vagyon. *Pſal:* 139. *v.* 7. 3. Mert legeltetni az teremtet allatot, tulaydona az Szent Leleknek. *Pſal:* 103. *v.* 30 Következik azert, hogy az Szent Lelek teremtö, es termeſet ſerint valo Iſten ſ-valoſagos ſemely.

Mi lehet nyilvabban valo bizonyſag az Szent Leleknek teremteſeröl, mint az mit mondot Iob Patriarcha: Az Iehovanak Lelke teremtet, ugy-mond, engemet. Iob. 33. 4. Mert ez az ſo: *Szent Lelek*, ezzel *Iehovanak Lelke*, eggyez. Akar azert Sz. Lelket mondgy, akar Iehovanak Lelket, mind egy. Azt mondgya Iob: Ez teremtette ütet. Az embernek teremtöje penig igaz termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely. Im olyan az Szent Lelek. *Ergo, &c.*

Eſa. 40. 13. Eſaias penig ugyan kerdesben fogja: *Kicsoda ſegitette az Vrnak Lelket?* Melyben nyilvan meg mutattya az Propheta, hogy az Szent Lelek az ö tulaydon ſajat mindenhato erejevel, minden eſközök es ſegitſegnelkül teremtet mindeneket. Itt penig nyilvan meg valaſtatik az Szent Lelek ſemelyeben az Atyatul. Mert azt mondgya, azt az kilelke, kinek? az Urnak, ki ſegitette, tudni illik, az teremtesben? Azert az Szent

Le-

Lelek teremtö, es termeſet ſerint valo Iſten ſ-valoſagos ſemely.

David-is int, hogy le boruliyunk *ante conſpectum Iehovæ factoris noſtri*, az mi teremtö Iehova Iſtenünknek tekinteti elöt. Az penig nem egyeb azt mondgya Szent Pal, hanem az Szent lelek. Annak-okaert az Szent lelek teremtö, es ezert termeſet ſerint valo bizony örök Iſten, es valoſagos ſemely. Haſonlokepen *Pſal:* 103. *v.* 30.

Azt olvaſſuk Szent Lukacs Euangeliomaban: *Az Szent Lelek jüte read Maria, &c.* Melyböl meg tetſik, hogy az Sz. Lelek az Atyaval es az Fiuval egyenlökepen teremtöje annak az emberi termeſetnek, mellyet az Iſtennek örökkevalo Fia föl öltözek az ſüznek meg ſenteltetet meheben. Kicsoda tagadna azert, hogy egyeb allatoknak teremteſeben együt nem munkalkodot volna az Atyaval es az Fiuval? Es hogy igaz termeſet ſerint valo Iſten nem volna?

Az mely Szent Lelek Davidnak ſája altal ſolot, az Földnek, Menynek teremtöjenek mondatik, *Act:* 4. Meg tetſik azert ezekböl, hogy teremtö az Szent Lelek, es hogy valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

III. Mert valaminemü cselekedeti vadnak az termeſet ſerint valo Iſtennek es valoſagos Szemelynek, azok tulaydonittatnak az Szent Leleknek, mellyekböl ö-is az egy Iſtenſegben harmadik Szemelynek mutattya ki ö magat, mint ezekböl meg tetſik.

Iehova, Ur Iſten.

Megh kéſérték az Urat az puſtaban: *Exod:* 17. *v.* 2. *Pſal:* 105 *v.* 7.

Szent Lelek.

Az Szent Lelek mondgya, *Pſal:* 95. *v.* 8. az mint Szent Pal magyarazza, *Heb:* 3 *v.* 7. *Megh keſertenek engemet az ti Atyaitok.*

Boſſuſaggal illettek avagj haragra ingerlettek az felſeges Iſtent *Pſal*: 95. *v*, 8.

Egyedûl az Ur Iſten hordozta az Izraelt. *Deut*: 32. *v*. 12.

Az te fiaid Iſtentöl tanittattak leßnek minnyajan. Eſa: 54. *v*. 13.

Az Iehova ellen tuſakodok voltanak, nẽ halgattak az ö beßedere, engedetlenek voltanak nekie mindenkoron. Deut: 9. *v*. 24.

Valaki meg karomlya az ö Iſtenet, hordozza az ö terhet. Levit: 24. *v*. 15.

Lön az Urnak *beßede en hozzam: Embernek fia ör allova töttelek tegedet. Ezech*: 3. *v*. 16. Item: 33. *v*. 1.

Hallyatok meg kerlek mit mond az Ur. *Mich*: 6. *v*. 1.

Azon az Iſten az ki mindeneket cselekedik mindenekben. 1. Cor: 12. *v*. 11.

Iſtennek Temploma vattok. 1. Cor: 3. *v*. 16.

Nem hazudal embernek, de Iſtennek. Act: 5. *v*. 4.

Eſaias mondgya *Cap*: 63. *v*. 10. *Haragra ingerlették az Szent Lelket.*

Az Urnak *Lelke hordozta az Izraelt. Eſa*: 63. *v*. 10.

Az Szent Lelek meg tanit titeket mindenekre. Ioan. 16. *v*. 13. Itẽ: *Ioan*: 14. *v*. 26.

Ti mindenkoron az Szent Lelek ellen tuſakodtatok, mikeppen az ti Atyaitok is, az keppen ti-is. Act: 7. *v*. 52.

Valaki karomlaſt ßoland az Sz: Lelek ellen, nem bocsattatik megh bune. Luc: 12. *v*. 10.

Act: 20. *v*. 28. *Vigyazzatok az nyajra, mellyben titeket az Szent Lelek tött ör allokká.*

Az kinekfule vagjon az hallaſra, hallya meg mit mond az Lelek az Eccleſianak. Apoc: 2. *v*. 25.

Azon Lelek oßtogat kinek kinek az mit akar: Ibidem.

Az Szent Leleknek Templomi vadtok. 1. Cor: 6. *v*. 19.

Miert töltötte be az Satan az te ßivedet, hogy hazudnal az Szent Lelek ellen. Ibidem.

Mind ezekből illyen megh czafolhatatlan *Demonſtratio*, avagy erősseg adatik elönkben:

Valaki boſſuſaggal illettethetik, haragra ingereltethetik, az Izraelt birja igazgattya, mindenekre meg tanit, ellene tuſakodtanak, ellene valo vetek meg nem bocsattatik, ör allo-

allokat hij es rendel az Anyaßentegyhazbâ, ßol az embereknek, ajandekokat oßtogat, Temploma vagyon, olly kinek ellene hazudhatni; az, termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos Szemelly. Mert hogy hogy igazgathatna, hordozhatná az Izraelt, mi modõ tanithatna mindeneket &c. ha valoſagos Szemely es Iſtẽ nem volna. Illyen az Szent Lelek. *Ergo.*

De hallyatok à Szent Leleknek örök Iſtenſegenek ellenſeginek eg hamis kereßt fogaſokat ez ellen: Semmi nincsen, mondanak, az irasban gyakorlatoſſab ßolaſnak neme, mint hogy az Accidenſeknek, az az, az levegõ, es allat nelkûl valo tõrtenendõ dolgoknak Szemelyt adni, melly *Proſopopeia*nak, az az, Szemelynek tetteteſenek mondatik, mint hogy az Igaſſag es az Irgalmaſſag elõl talalvan egy maſt meg csokolgatták. Itt-is az Szent Lelek, Iſten ereje, kinek Szemely tulaydonittatik, es Szemelyhez illendõ cselekedet.

F. De holott olvaſtak, hogy az Irgalmaſſagnak, Igaſſagnak, es tõb ehez haſonlo belsõ joßagoknak, avagy *Accidenſeknek*, illyen nyilvan valo nagy cselekedetek tulaydonittattanak volna? Hol tanitott mindenekre az Irgalmaſſagh mint az Szent Lelek? Hol vagyon Temploma az Irgalmaſſagnak? De nezzetek egy keptelen rut *Conſequentia*jokat, avagy következeſet az õ kereßt fogaſoknak: Nehol az Irgalmaſſagnak Szemelyhez illendõ dolgok tulaydonittatnak: Azert az Szent Leleknek is mindenût. Az Iskolabeli gyermekek ezert meg pofaznak õket, hogy az Szent Leleknek örök Iſtenſeget illyen gyermeki jatekkal akarjak rontani.

Soha az egeß derek ßent irasban, ſemminemû *Virtuſ*nak, joßagnak, avagy levegõ *accidenſ*nek, ennyi, es illyen ſok dolgok nem tulaydonittatnak, mint az Szent Leleknek. Annak felette, ſohol Teremtes, Szabad akarat, &c. ſem adatik az joßagoknak, mint az Szent Leleknek.

Vegezetre, az ollyan ßollaſnak nemeben, mellyben az Ioßagoknak cselekedet tulaydonittatik, vagyon *Metalepſis Abſtracti pro Concreto*, mint:

Aetas prolixior loquitur, pro: ætate confecti loquuntur. Iob. 32.

A hoßßu idõ ßol, annyit teßen: Az hoßßu idejûek ßolanak.

Annorum multitudo docet, pro: annosi senes docebunt. (nitnak.

Ibidem. Az időnek sokfaga tanit, annyit tesen: Az idős venek ta-

Misericordia & veritas obviaverunt, pro: Misericordes & veraces.

Psal. 84. 11. Az Irgalmassag es Igassag egymast elől talaltak, annyit tesen, mint: az irgalmas es igaz emberek.

Ibidem. *Iustitia & pax osculatæ sunt, pro: justi & pacifici.*

Az Igassag es az Bekeseg meg csokoltak egymast, annyit tesen, mint: az igaz es bekeseges emberek.

1. Cor: 13. Igy az Szeretetnek menyit tulaydonit az Apostol, de annyit tesen, mint, az szeretettel bővölködő emberek.

Mutasson az Eretnek nekünk az Szent Lelek felől illyen szolasnak modgyat? Nem mutathat soha, az melyert valosagos Szemelly az Szent Lelek az Istensegben, es termeset szerint valo bizony örök Isten.

Hogy tettetné Szemellyet az Szent Lelek maga felől, hog az mi nem volna annak mutatná magát?

Hisem Szemelly az, es termeset szerint valo Iehova Isten, az ki Ægyptumbol ki hozta az Izrael nepét. *Exod*: 2. v. 2. *Num*: 14. v. 14. *Deut*: 9. v. 28. De ez munka az Szent Leleknek tulaydonittatik. *Esa*. 63.

IV. Mert azonokat cselekedi, mellyeket az Atya Isten.

Atya Isten.	Szent Lelek.
Csudakat cselekesik.	Ugy az Szent Lelek-is, sok egyebeknek-is hatalmat ad az csuda tetelre. *1. Cor*: 12. v. 11. *Rom*: 15. v. 19. Ez azert az, az ki jegjekkel es csudakkal ki hozta Ægyptusbol az nepet. *Esa*: 63. v. 10.
Anyaszentegyhazat gyüjt, es Egyhazi szolgakat bocsat.	Az Szent Lelek-is azont cselekedi. *Act*: 13. v. 5. *Esa*: 48. v. 10.
Uyjonnan szül. *Ioan*: 3. v. 13.	Az Sz: Lelek-is *Ioan*: 3. *Tit*: 3.

Meg

Meg szentel. *Ioan*: 17. v. 23	Ugy az Szent Lelek. *1. Cor*: 6. v. 11.
Bünt bocsat.	Az Szent Lelek-is. *Ioan*: 20. v. 23.
Kegyelmet, hitet, bekeseget, es minden jokat ad.	Ugy az Szent Lelek. *Apoc*: 1. v. 5.
Mindé cselekedeteket birja es igazgattya az hiveknek.	Az Szent Lelek-is. *Rom*: 8. v. 26.
Mindeneket tart.	Azont cselekedi az Szent Lelek, mert ő tart, taplal mindeneket. *Psal*: 139. v. 7. &c.
Az Atya jelenti az titkot. *Dan*: 2. v. 22.	Ugy à Szent Lelek. *Ioan*: 16. v. 13. *Eph*: 1. v. 17.

Valakiknek cselekedetek, es erejek egyenlő, azok termesetekben, es allattyokban eggyek. De az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek cselekedetek es erejek egy, az mint mind az harom Szemellyeknek cselekedetekből megh tetsik. Hat az mint az Atya, ugy az Fiu, es az Szent Lelek, termeset szerint valo Isten es valosagos Szemelly.

V. Mert azon Isten tistessegeben jaro Isteni tisztelettel tisteltetik az Szent Lelek mellyel az Atya. Azert termeset szerint valo Isten es valosagos Szemelly.

1. Mert az Iehovat segitsegre kel hini. Az Szent Lelek Iehova. *Ezech*: 2. v. 4. *Es*: 63. v. 14.

2. Az teremtő Istent segitsegre kel hini es tisztelni, olljan az szent Lelek az mint meg bizonyitam.

3. Az ki Ægyiptombol az nepet ki hozta, imadni kel azt es tisztelni. *Exod*: 20. Mert az igaz Isten, *Deut*: 9. Azt cselekedte az szent Lelek. *Es*: 63. v. 10.

4. Azt kel imadni, az kinek tisteletire az hivek szenteltettenek. De az Szent Leleknek tisteletire szenteltettek az hivek az szent Keresztsegben. *Mat*: 28.

5. Az

5. Az kinek Templomi az hivek, Isten, es azt kel imadni. Sz: Lelek Templomi az hivek. *1. Cor*: 6. *v.* 19. Mert ebben es ez altal szenteltettenek az hivek az szent Leleknek tiszteletire.

6. David parancsollya hogy le borullyunk es imadgyuk az Iehovat. Azt magyarazza szent Pal az szent Lelekről, *Heb*: 3. az mint oda fellyeb meg mondok.

7. Az Apostolok-is az szent Lelket hiyjak segitségül: *Act*: 13. *v.* 2. Mert az szent Lelek felel meg azoknak könyörgesekre illyen modon: Monda nekik az szent Lelek, *valassatok ennekem az Barnabast*. Ide valo az S. Palnak könyörgese, *2. Thess*: 2. *v.* 13. 2. *Cor*: 2. *v.* 13. *Apoc*: 1. *v.* 4.

8. Az Apostoli Credoban-is mondgyuk: *Hiszek Szent Lelekben*. Mind ezekből meg tetszik, hogy az szent Lelek termeszet szerint valo bizony örök Isten, es hogy valosagos szemely az Istensegben.

Igy tellyesedet be mind az Fiurol mind az Szent Lelekről, hogy az mikepen az Atya termeszet szerint valo bizony örök Isten, es valosagos szemely az Istensegben: Akkepen az Fiu es az Szent Lelek-is; az mellyert igaz derek szent Iras szerint valo idvözülendö hit az szent Haromsagrol valo vallas-tetel az szent Ianos tanitasa szerint, *1. Ioan*: 5. *v.* 7. Melyből mint egy tükörből ki lathatni az Szent Haromsag egy Istent.

HATODIK RESZ.

Az Sido Bölcseknek az Szent Haromsagrol valo vallas tetelekről.

§. I. Az Sido bölcsek igaz ertelemben voltanak az Szent Haromsag egy Isten felől.

Vissza terek mcg-is amaz közönseges kerdesre: *Mi az oka, hogy az O Testamentomban à Szent Haromsagrol valo tudomany,*

nem ollyan közönseges volt mint az Uy Testamentumban; es az mit ehez szollot Bellarminus Papista Doctor, ide tessem, hogy az egy úgyú keresztyen Olvasoknak ket keppen-is eleget tehessek. Az pediglen igy szol:

Controv. 2. General. lib. 2. Cap. 6. de Christo pag. 388.

Notandum est Theodoreto lib: 2. *ad Græcos, Deumin Veteri Testamento noluisse proponere Mysterium Trinitatis expesse, quia Iudæi incapaces erant, & quia recens exierant ex Ægypto, ubi colebantur multi Dij, & intraturi erant in terram Chanaan, ubi etiam multi habebantur Dij, ne videlicet putarent sibi etiam tres Deos proponi colendos: Voluisse tamen Deum adumbrare hoc Mysterium, idq; multis modis ut cum in Novo Testamento prædicaretur non videretur omnino novum vel repugnans Testamento Veteri.* Az az:

Iegyezzük megh Theodoretussal, hogy az Ur Isten nem akarta az O Testamentomban vilagoson tanitani az Haromsagnak titkat, mert az Sidok megh nem érthetik vala, mert csak mostanaban-is mentenek vala ki Ægyptusbol, az holot sok Istenek tiszteltetnek vala, es be menendök valanak Chanaannak földeben, az holot issmet sok Istenek valanak: hogy tudni illik, ne vélnék, mint ha ö nekiek-is harom Istenek adattatnanak tiszteletre: akarta mind az altal Isten meg peldazni az titkot, azt-is pedig sok keppen, hogy mikor az Uy Testamentumban prædikaltatnek, ne lattatnek tellyesseggel Uynak, vagy ellenkezönek az Uy Testamentommal.

Melly Theodoretus beszedeből, nyilvan meg tetszik mire nezet Isten abban, hogy az Szent Haromsagrol valo derekas tudomany maradgyon az Messiasnak idejere, de ugy mind az altal, hogy az Sido Bölcsektől sem volt ez el reytven. Mert itt ninesen so az Patriarchakrol, es az Prophetakrol, kik ertettek az Szent Haromsagrol valo tudomant, az mint irasokban is be tötték.

Hogy dedighlen ertették legyen, im egy avagy ket Sido Doctornak arrol valo bizonsag tetelet, mint valami vilagos tükört fel tessem, es megjegyzem, kiknek ha ki helt nem ad, annak ezer sem eleg.

Rabbi Simeon, Iohai fia, abban az könyvben, melly *Zo-*

harnak mondatik, hoz egy mondaſt elő Rabbi Ibba ſavaval ez mondaſnak magyarazattyara: *Az mi Iſtenünk az Iehova egy Iſten*, ſ-igy ſol:

Per primum IEHOVA inquit Rabbi Ibba, intelligit Patrem omnium Principem: Per Dominum noſtrum Filium omnium ſcientiarum fontem: Per Secundum Iehova, Spiritum Sanctum, ex ambobus procedentem, qui quidem vocis menſura eſt. Vocat verò unum quia Individuus eſt: Nec revelabitur hoc arcanum ante adventum Meſſiæ. Az az:

Az Elſőn, *Iehova*, mond Rabbi Ibba, érti az Atyat, mindeneknek Urat: az mi Urunkon, az Fiat, minden bőlcseſegnek kut fejet: az maſik *Iehovan*, mind az kettőtűl ſarmazo Szent Lelket, ki az ſonak mértéke. Mondgya pedig egynek, mert el oſolhatatlan: Megh ſem jelenik ez titok, az Meſſiaſnak el jövetelinek előtte.

Mit kevanhatnal az imadando Szent Haromſaghrol, avagy az Iſtenſegben levő Szemellyeknek nevekről, es ſamokrol, nyilvabban valo tanubizonſag tetelt ennél? Egygyez minden pontyaban az Iſten mondaſanak magyarazo Sido Bőlcsnek ertelme, es vallas tetele ſent Ianos Apoſtollal, ki igy ſol: *Harman vadnak az Egben kik tanubizonſagot teſznek, az Atya, az Ige, es az Lelek es ez harom egy.* Mert ez is azt mondgya: *Az Atya, az Fiu, es az Szent Lelek*, egy, mert el oſolhatatlan, tudni illik, Iſtenſegeben. 1. Ioan. 5. 7.

Amaz Szent Haromſag egy bizony őrők Iſtennek halalos ellenſege Enyedi Győrgy, hallyatok mint ragalmaz ezert titeket, ez moſtani tarſaival eggyűt, igaz vallaſu Kereſztyenek: *Scimus Cabalam iſtam, & tales probationes luſus eſſe pueriles, nugas, &c.* Az az: Tudgyuk, hogy ez illyen *Cabala*, es ez illyen bizonſagok, csak gyermeki jatekok, hazugſagok. Expl. Loc. V. & N. Teſt. fol. 2.

En pedig az egy Sido Bőlcsnek, ki Chriſtus ſűletese előtt ſok eſtendőkkel élt, inkab hiſzek, hogy nem mint egy nehany ezer minap Csinalt Uy Iſtenű Enyedinek. Sőt ugy hiſzek, hogy az ő tarkas *Cabala* magyarazattyat, ehez kepeſt, párának tartom.

Karhoztat minket az Sido Bőlcseknek tanubizonſag tetelek-

teleknek ellenek valo elő hozaſaert, ő pedig csak nem mindē Pogā bőlcseknek módaſokat elő hozza, męg pedig ſemtelen parazna beſzedeket-is, mint laſd meg magyarazattyat, Philippisben irot levelnek maſodik reſzere, az ötődik verſre, az keritő Baba mikeppen nogatta az Iffiu Theageneſt, Arſaceſſel valo paraznalkodaſra, csak hogy abbol az éktelen rut ſolaſnak nemeből ronthaſſa az őrőkke aldando Iſtennek, ki az Chriſtus, őrők Iſtenſeget.

Rabbi Simeon Ben Iohai, iſmet imez Eſaiaſnak mondaſat magyarazvan, igy ſol: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaot, &c. Sanctus, ait, Pater, & Sanctus Filius, & Sanctus Spiritus Sanctus.* Az az: Szent, Szent, Szent az Seregeknek Ura. Szent, ugy mond, az Atya, es Szent az Fiu, es Szent az Szent Lelek. Eſ. 6.

Mellyben, miert mondottak legyen az Seraphim Angyalok haromſor ezt: *Szent, Szent, Szent*, es nem keveſebſer, ſem többőr, azt mutattya meg, hogy tudni illik, az egy Iſtenſegben levő harom Szemellyek ezzel ki jelentetnenek. Mert neha egy az *Szent* Iſtenſegeben: de azert, harom Szemellyeben. Mert Szent az Atya, Szent az Fiu, Szent az Szent Lelek Iſten. Nézzétek ki azert ebből-is az Szent Haromſag egy Iſtent.

Rabbi Azariel-is igy ſol: *Spiritus producit verbum & vocem, non labiorum hiatu, aut linguæ ſermone, aut hominis ſufflamine, ſed hi tres unus Spiritus ſunt.* Az az, Az Lelek ſarmaztattya az iget es az ſót, nem ajakaknak mozgaſaval, vagy nyelvnek ſollaſaval, avagy emberneklehelleſevel, de ez harom egy Lelek. Melly Azarielnek mondaſaban, noha nagy homaly vagyon, ugy mint, ki az több Sido bőlcsekkel egyetemben, ſant-ſandekkal akartak ſollani homalyoſon, az Iſtennek mélyſeges dolgairol, hogy mas nemzetſegek azoknak iſmeretire ne juthaſſanak, az mint erről Galatinus bizonſagot teſzen: Mind azon altal kőnyű megh erteni, hogy az Szent Haromſagnak titkarol ſollyon. Mert az Lelek, ki az iget ſarmaztattya, az Atya, ki az ő Fiat ſűlte: az Ige az Atyanak Fia, az Chriſtus: az Szó, ugy mint, minden ſollaſnak indito In tract. de Sanctitate.

authora, az Szent Lelek: azert mondgya: *es ez harom egy Lelek*, mert Lelek az Iſten, az ő Iſtenſegenek allattyaban.

Philo in Tractatu poſt ſex dies.

Philo Iudæuſ-is ezen ertelemben volt: *Duo ſunt Primi, unus eſt λόγ☉ divinus, alter Deus ipſe, qui ante hunc λόγον, hic autẽ λόγ☉, Principium & Finis bene Placiti, ſeu voluntatis divinæ.*

Ketten vadnak elſők, eggyik az Iſteni Ige, maſik ő maga az Iſten, ki ez Ige előt, ez Ige pedigh kezdete es vege az Iſten tetßeſenek es akarattyanak. Mellyben nem azt akarja, mint ha két kűlőmbőző *Principiumok*, kezdetek volnanak az Ige es az Iſten, hanem csak megh kűlőmbőzteti az Iget attol, az kinek Igeje, tudni-illik, az Atyatol, kit előtte mondlenni az Igenek, nem Iſtenſegere, de az Szemellyre, es az Szemellynek rendire nezve. Mert az Atya ő magatul Szemelyebẽ, az Ige iſmet az Atyatul Szemelyeben. Azert kezdete es vege az Iſten tetßeſenek. Mert az mint maſut mondgya: *λόγ☉ Dei omnia ordinavit*, az Iſtennek Igije mindeneket rendelt, az az, teremtett. Holott volt pedigh ez az Ige, azon Philo meg mondgya: *Et quia primogenitus apud Patrem manet*, Es mivel Első ſűlőtt, az Atyanal vagyon, melly nem egyeb, hanem az mit ſent Ianos mond: *Et Verbum erat apud Deum*, Es az Ige Iſtennél vala. Megh tetßik azert, hogy az Fiu egyenlő Iſtenſegeben, Allattyaban es Termeßetiben az Atyaval. Hogy pediglen az Szent Lelekről emlekezetet nẽ tőtt, oka ez, Mert az Sidok kivalt keppen neztenek az Fiura, kinek az Teſtben valo el jővetelire függeßtették vala hitőket. Annak felette, tőttenek az többi, melly Philo Iudæus mondaſabol az-is meg tetßik, hogy azon ſollaſnak formajat követi, melyet ſent Ianos Euangeliſta az Ige Chriſtus felől.

Phil. lib. de Mundo. De Migrat. Abrahami.

Cicero Iamblich: Porphir. Clemens. Primo Stom. ex Alexand. & Hermippo.

Az regi Pogany Bőlcsek az ekes tudomanyert felette ſok Orßagokat es nemzetſegeket el jartanak, kik kőzzűl hires amaz Pythagoras, ki Ægyiptuſt, Arabiat, Chaldæat, ſőt meg Iudæat-is meg jarta, es az Carmelus hegyen-is mulatot, kinek Iſcholajabol annak utanna ſok bőlcs emberek tamadtanak, es az minemű tudomant vőttenek az ő Meſterektűl, azt tanitottak.

Ennek Tanitvanya vala Numenius, kinek kőnyveit Plotinus ßáz Commentariuſokban, avagy magyarazo kőnyvekben feytegette, es azt mondgya:

Numenius in lib. de Bono.

Qui primum & ſecundum Deum cognoſcere affectat, rectè diſtinguat, oportet, & ante omnia mentem ſuam tranquillet, demum verò invocato Dei nomine, theſaurum cogitationum ſuarum expromat. Exordiamur itaque hoc modo: Deus, primum dico, qui eſt in ſemetipſo, ſimplex eſt, ſibi undequaque cohæret in ſe unum nunquam dividuus. Deus etiam Secundus & Tertius Vnum eſt. Az az:

Valaki az elſő es maſodik Iſtent kevannya meg iſmerni, kevantatik, hogy igazã meg válaßßa, es mindeneknek előtte elmejet csendeßitſe, az utã Iſtenek nevet ſegitſegűl hivan, az ő gondolattyanak reytekit ki nyiſſa. Kezdgyűk ezokaert illyen modon: Iſten, elsőnek mondom, ki ő magaban vagon, tißta épſeg, minden felől magahoz csatoltatot, ő magaban egy, ſoha nẽ oßlo. Az maſodik es harmadik Iſten-is egy.

Melyben harom Iſtenről teßen emlekezetet, nem ugy, mintha harom Iſteneknek vallana kűlőn kűlőn: Mert lam ő maga mondgya, hogy ſoha el nem oßolhat: Mert ez harom ugy-mond Egy, hanem ez harom ſemelyeket erti az Iſtenſegben.

Plotinus Enead. 5. lib. 2. & lib. 3. Cap. 15.

Hogy ez igy legyen, azon Plotinus meg magyarazza maſut, midőn igy ßol: *Sunt tres primariæ Hypoſtaſes, Vnus, ſeu Bonum, Mens, ſeu Intellectus, & anima mundi: Nec de his niſi implorato Dei auxilio & ſedata mente loquendum. Si rogas, qua ratione gignat unum alium, de rebus ſempiternis agimus. Itaque non eſt quod quiſquam temporalem hic generationem ſibi fingat. Cum enim generationem dicimus cauſam & ordinem tantum reſpicimus.* Az az:

Arrigite aures Vnitarii.

Vannak harom első (avagy kivaltkeppen valo) Szemelyek, Egy avagy Io, Elme avagy Ertelem es ez vilagnak lelke: Ezekről penig Iſten ſegitſeget kerven, csendeß elmevel kel ſolani. Ha kerded, mimodon ſűllye eggyik az maſikat, őrőkkevalo dolgokrol tanitunk. Annakokaert ſenki itt ne fogjon maganak idő ßerint valo ſűleſt. Mert mikoron ſűleſt mondunk, csak az okra es az rendre nezűnk. Rendel az utan bő beßeddel mind ezeket elő ßamlallya es meg ma-

gyarazza. Melyből nyilvan ki nezhettyük, hogy még az Poganyok közöt-is homalyossan volt az Szent Haromsagrol valo tudomany. Mert az mit Isten felől tudhatnak az emberek, nyilvan volt ő bennök, mert az Isten megh jelentette nekiek, azt mondgya bötü szerint szent Pal: *Rom: 1. v. 19.*

Pirullyon orczatok Szent Haromsagh tagadok, hogy ollyan nyilvan meritek tagadni, mintha az O Testamentomban soha emlekezet nem volt volna az Szent Haromsagrol, holot im az Sido Bölcsek arrol bizonysagot tönek, kiknek nyilvan valo tudomanyok im még az Poganyokra-is ki hatot volt. De ezt ebben hagyom, mert az mint eleb-is jelentem Cabala magyarazatnak kákogjak ezfele bizonyos tanubizonysagteteleket az Eretnekek.

Ti peniglen igaz hitü es vallasu Hivek, erösödgyetek ez Sido Bölcseknek tanu-bizonysagoknak tüköreben valo betekintestekből, melyből az Szent Haromsagh egy bizony Istent vilagossan az szent Irasnak tüköre utan ki nezhetitek.

HETEDIK RESZ.

Az regi Patereknek avagy Apostoli firfiaknak az Szent Haromsagrol valo vallas tetelekröl.

§. I. Az Patereknek vagy az Anyaszentegyhaznak Apostoli Firfiainak igaz Hitek es Vallasok volt az imadando Szent Haromsagrol.

CHristus Urunk test szerint valo születesetül fogvan ez mai napig vannak tizenhat száz esztendök es tizenkilencz. Első száz esztendökben az Euangelistak es Apostolok

stolok minemü vallasban voltanak az imadando Szent Haromsag egy Isten felöl, az Uy Testamentom tessen arrol tanubizonysagot, az mint oda fellyeb egy-nehányát elö-is hozam.

Szent Ianos Euangelistanak halála esek Christus születese utan száz kettödik esztendöben, kinek halalanak elöddedin tamadtanak amaz Christus Iesus örök Istensegenek tagadoi Cerinthus, Ebion, Carpocrates eretnekek, kik ellen tanita Euangeliomanak kezdetiben az Christus Iesusnak örök Istensegeröl, az mint erröl-is oda fellyeb bövön szollottam.

Szent Ianos halala utan az masodik száz esztendöben levö Doctorok, kik az Apostolok utan következtenek, azt tanitottak, hogy egy az merhetetlen, foghatatlan, veghetetlen, &c. örökkevalo Isten, Istensegnek allattyaban, de személyeben harom, Atya, Fiu es Szent Lelek. Hogy ez igy legyen, az idöbeli Patereknek irasokbol im megbizonitom.

Polycarpus Doctor szent Ianos Euangelista Tanitvanya, élt Christus születese utan száz hatvannyolczadik esztendöben, kit mikoron az tüzre vinnenek az Christus nevejert, szep könyörgest tün, melyben az Atyat, Fiat es Szent Lelket hiyja segitségül, es aldgya illyen modon: *Verus es tu & fine mendacio DEVS: Propterea & in omnibus laudo te & benedico tibi, & glorifico te per æternum Deum & Pontificem Iesum Christum, dilectum Filium tuum, per quem & cum quo tibi cum Spiritu Sancto gloria & nunc & in futura secula, Amen.* Az az:

Chronol. Buchol. fol. 131.

Symphon. Cathal. Pol. fol. 131. Euseb. lib. 4. cap. 15. Eccl. Hist.

Igaz vagy te Isten, es hazugsagnelkül valo: Ezokaert mindenekben dicsirlek, aldalak es dicsöitelek tegedet az te szerelmes Fiad az Iesus, ugy mint, örökkevalo Isten es fö Pap altal, ki altal es az kivel teneked az Szent Lelekkel egyetemben dicsöseg, most es mind örökke, Amen.

Ihol az Szent Haromsag, ti minapi Csinalt Uy Istenüek? Nem az Nicæabeli Conciliomban talaltak, az mint titeket el ámétottanak az ti Plebanositok.

Ignatius Doctor élt Christus születese utan száz kilenczedik esztendöben, Polycarpus elöt ötven esztendövel, kiira

Chronol. Buchol. fol 174.

egy levelet Philadelphisben levő Keresztyeneknek, melyben több beszedi között igy tanit az Szent Haromsagrol:

Vnus est ingenitus Deus Pater, & unus unigenitus Filius, Deus, Verbum & Homo, & unus Paracletus Spiritus veritatis. Az az:

Egy az születetlen Atya Isten, es egy az eggyetlen egy szülőt Fiu, Ige Isten es Ember, es egy az vigasztalo es igazsagnak Lelke.

Hany szemelyekről tesen vallyon-s emlekezetet? nem többről haromnal, ki Atya, Fiu es Szent Lelek, es ez az harom egy, azt mondgya szent Ianos, 1. *Ioan: 5. v. 7.*

Azon Ignatius ira mas levelet Philippisbeli Keresztyeneknek melyben igy szol: *Vnus est omnium Deus Pater Christi: & unus Dominus noster Iesus Christus, Filius Dei unigenitus: Vnus autem etiam Spiritus Sanctus.* Az az:

Egy az mindeneknek Istene Christusnak Attya, es egy az mi Urunk Iesus Christus, Istennek eggyetlen egy szülőt Fia: egy az Szent Lelek-is.

Meg tetsik ebből-is, hogy az mindeneknek Istene egy Atya, nem harom Atyak: egy Fiu, nem harom Fiak: egy Sz. Lelek, nem harom szent Lelkek. Az menyi azert az szemely az egy Istensegben, annyi az szám: De az szemelyek Atyanal, Fiunal es Szent Leleknel többen nincsenek, hát az szám-is csak harom: azert Haromsag.

Apolog: 2. ad Antonium Imper. pag. 43.

Iustinus Martyr elt Christus születese utan saz hatvannyolcz estendőben, egy időben Polycarpussal, azt mondgya ez-is:

Profitemur nos talium, qui habentur Deorum expertes esse & alienos à Diis: sed non à verissimo illo Deo Patre justitiæ & castitatis & virtutum aliarum. Verum hoc ipsum & Filium, qui ab eo venit, & Spiritum Propheticum colimus & adoramus, cum ratione & veritate venerantes. Az az:

Meg vallyuk mi, hogy ezfele sok Isteneket nem tudunk, es hogy idegenek vagyunk az sok Istenektül: de nem amaz igaz Istentül, az igazsagnak, szentsegnek es egyeb josagoknak Attyatul. De ezt es az ő Fiat, ki ő tőle jőt, es az Prophetiaknak Lelket tisztellyük es imadgyuk moddal es igazsaggal tisztelven.

Melyből meg tetsik, hogy az Poganyoknak sok Istenek ellenekben egy Istent vét, oly egy Istent mind az altal, ki Atya, Fiu es Szent Lelek. Egy azert az Isten allattyaban, de szemelyeben harom. Hogyhogy? Igen nyilvan masutt meg mondgya:

Iustin. in Expos. fidei pag. 294.

Vnitas namque in Trinitate intelligitur, & Trinitas in unitate agnoscitur.

Mert az egyseg az Haromsagban ertetik: Es az Haromsag az Egysegben. Az az: Az egy Istensegben vagyon az Haromsag, es az Haromsagban vagyon az egy Istenseg.

Ihol az Haromsagh ti Csinalt Ily Istenűek. Hat nem az Nicænumbeli Gyűlesben talaltak. Mert Christus születese utan, harom saz hus estendővel lőn az Nicæabeli Gyűles. Ihol irja ezt Iustinus Martyr, Christus születese utan saz hatvan nyolczadik estendőben, az Nicænumbeli Synat előt ket saz negyven harom estendővel. Azert fallyatok bellyeb az sipot, es az Szent Haromsagot tagadastokkal ne káromlyátok: Mert meg bűntet.

Clem. lib. 3. Pædagogi.

Clemens Alexandriai Panthenusnak tanitvanya, élt Christus születese utan saz nyolczvan harom estendőben, azt mondgya:

Laudemus unum Patrem & Filium unà cum Spiritu Sancto, qui unus est omnia, in quo omnia, per quem omnia unum, per quem est quod semper est. Az az:

Magastallyuk az egy Atyat es Fiut eggyűt az Szent Lelekkel, az ki egy mindenek, az kiben mindenek, az ki altal mindenek, egy ki altal vagyon, az mi mindenkor vagyon.

In Eclogis.

Nyilvabban masut: *Omne verbum in duobus aut tribus testibus consistit, Patre, Filio, & Spiritu Sancto: quorum testium auxilio mandata servari debent.* Az az:

Minden beszed ket avagy harom bizonsagban áll megh: Atyaban, Fiuban, es Szent Lelekben, melly bizonsagoknak segitsegevel kell meg tartani az parancsolatokat.

Annyit tesen ez, mint szent Ianos Apostolnal amaz mon-

das: *Harman vadnak kik tanubizonſagot teßnek az Egben, Atya, Ige es az Lelek, es ez harom egy.* Ihol az Szent Haromſag.

Iren. lib. 3. Cap. 6. Irenæus Doctor élt Chriſtus ßületeſe utan, ßaz kilenczven negy eßtendő tayban, ez-is minemű ertelemmel tanitott à Szent Haromſagrol, az ő iraſa teßen arrol tanubizonſagot, midőn igy ßol:

Nec alius in ſcripturâ Deus appellatur, niſi qui eſt omnium Deus & Dominus, & qui Moſi dixit: Ego ſum qui ſum, *& hujus Filius Ieſus Chriſtus, Dominus noſter, qui filios Dei facit credentes in nomen ſuum.* Az az:

Mas Iſten az irasban nem neveztetik, de az ki Iſtene es Ura mindeneknek, es az ki Moſeſnek mondotta: *En vagyok az ki vagyok*, es ennek Fia az Ieſus Chriſtus, az mi Urunk, ki Iſten fiaiva teßi az ő neveben hivőket. Melyből meg tetßik, hogy ha mas Iſten nincsen az irasban, hanem csak az Atya es az Fiu, tehat ollyan termeßet ßerintvalo Iſten az Fiu mint az Atya, es valoſagos Szemelly. Hogy ez igy legyen, megh bizonyittya. *Qui Deo ſemper coexiſtebat*, ki mindenkor az Iſtennel egyetemben volt: es ki mindeneket teremtett kezdetben. *Lib*: 4. *Cap*. 17. *Iren.*

Iren. lib. 2. Cap. 43.

Iſmet *Lib*: 3. *Cap*: 6. *Neq; igitur Dominus, neq; Spiritus Sanctus, neq; Apoſtoli eum, qui non eſſet Deus, definitivè & abſolutè Deum nominaſſent aliquando, niſi eſſet verus Deus.* Az az: Sem az Ur annak okaert, ſem az Szent Lelek, ſem az Apoſtolok, azt, az ki Iſten nem volna, egy altallyaban vakaha Iſtennek nem mondottak volna, ha Igaz Iſten nem volna. Mellyel az Csinalt Uy Iſtenűeknek kőnyű eleget tenni arra az ő csapongaſokra, mellyben az Chriſtuſt Iſtennek mondgyak, de csak Meltoſagara, ſ. nem Termeßetire nezve.

Bellarm. lib. 1. de Chriſto Cap. 10.

De mind ezeket Irenæus Doctor, nagy ßep rővid Credoban foglalta vala be, midőn igy ßol, *Lib*: 1. *Cap*: 2. *Eccleſia accepit eam fidem, quæ eſt in unum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt: Et in unum Ieſum Chriſtum Filium Dei, incarnatum pro noſtra ſalute: Et in Spiritum Sanctum.* Az az:

Az Anyaßentegyhaz vőtte azt az hitőt, melly vagyon egy Iſten-

Iſtenben, mindenhato Atyaban, ki teremtette mennyet es főldet, tengert, es mindeneket, mellyek azokban vadnak: Es egy Ieſus Chriſtusban, Iſtennek Fiaban, az mi idveſſegűnkert meg teſtefúltben: Es az Szent Lelekben, &c.

Azt mondgya, hogy ezt az hitőt vőtte az Anyaßentegyhaz: Vallyon kitől? Az Apoſtoloktul. Mert tanitvanya vala Irenæus Polycarpuſnak: Polycarpus ß: Ianos Euangeliſtanak, melly Irenæus ſokat ira az Eretnekek ellen, Chriſtus ßületeſe utan ßaz hetven nyolcz eßtendő tayban. Micsoda orczaval méritek ti tagadni Uy Iſtenűek az Szent Haromſagot?

Ind. Chro. Buchol. pag. 183.

Ebben az maſodik ßaz eßtendőben ßerte ßerint Aſiaban, Africaban, es Europaban, ſok tudos fő Doctorok voltanak, kik ßentúl igazan, az Apoſtoloktul reajok ßallittatott tudomant, mind egyeb hitnek agazatiban, mind kivaltkeppen az Szent Haromſagrol meg tartottak, es az ő maradekjokra ßallitottak, noha nem maradhata ſokaig ßúzen az Eretnekek miatt az Szent Haromſaghrol valo tudomany, az mint Euſebius Hiſtoricus meg jegyzette *Lib*: 3. *Cap*: 29. *Eccl*: *Hiſtoriæ.*

Hogy ez okaert ne vélnék az Czinalt Uy Iſtenűek ezt az igaz tudomant csak egy nehany Patereknek ßajokban es iraſokban forgotnak lenni, mint az ő tévelygeſek, tetßék fel jegyzenem à Szent Haromſagot igazan vallo Doctoroknak es Piſpőkőknek nimellyiket.

Ieruſalembeli Piſpők az maſodik ßaz eßtendőben.

Cent. 2. Magdeb. cap. 3. Euſeb. lib. 3 Cap. 33.

1. Simeon Cleophaſnak fia meg feßittetik, mikor volna ßaz huß eßtendős, az Chriſtus nevejert. 2. Iuſtus. 3. Zachæus. 4. Tobias. 5. Beniamin. 6. Ianos. 7. Mathyas. 8. Philep. 9. Seneca Kereßtyen. 10. Iuſtus. 11. Levi. 12. Ephrem. 13. Ioſeph. 14. Iudas. 15. Marcus. 16. Caſſianus. 17. Publius. 18. Maximus. 19. Iulianus. 20. Gajanus. 21. Symmachus. 22. Cajus. 23. Iulianus. 24. Capito. 25. Maximus. 26. Antonius. 27. Valens. 28. Dolichianus. 29. Narciſſus, ki az ő gonoß akaroinak irigyſegek miatt Eccleſiajat el hagyvan, az puſztaba ment vala, es ſok eßtendeig ott élc. (Mert akkoron-is irigyek voltanak az Papok egy-

mashoz, mint most.) Ezeken kivül-is többen sokan voltanak, kik az Apostoli tudomant éppen meg tartottak.

Antiochiabeli Doctorok.

Policarpus, Papias, Ignatius, Theophilus, Maximinus, Serapion, Papias, Polycarpus, Hegesippus, Phocas, Agrippa, Apollinaris keresztyen, Asterius, Melito, Papyrius, Musanus, Modestus, Bacchylides, Elpistus, Bardesanes, Rhodon, Calistion, Zoticus, Apollonius, Miltiades, s-az többi.

Alexandriabeliek.

Euseb. lib. 3. Cap. 21.

Abilio, Cerdo, harmadik Marcus Apostol utan, Iustus, vagy Iustinus, Eumenes, Celagion, Agrippas, avagy Agrippinus, Iulianus, Pangenus, Clemens Alexandrinus.

Cretabeliek.

Szent Pal, es Titus, Philippus, Pynitus.

Athenasbeliek.

Publius, Quadratus, Aristides, Iovius.

Corinthusbeliek.

Primus, Dionysius, Bacchylus.

Illyriai Doctorok.

Quirinus, Elentherius.

Romabeliek.

Iustinus, Euaristus, Alexander 1. Xistus, Telephorus, Higynus, Pius, Anicetus, Sater Eleutherius, Victor Theodulus, Peregrinus, Loncordius, Ermagoras, Apollonius, Martianus, Ruffinus.

Galliabeliek.

Photinus, Irenæus, Regulus, Lucianus, Pancratius, Carannus, Taurinus, Gangericus, Eugenius Benignus, Attalus, Sanctus, Zacharias.

Csufolnak ezzel minket az Erdelyi csinalt uy Istenűek, hogy az Lelek idvősségeben jaro mélységes dolgot embereknek tanubizonyság tetelekből-is allattyuk.

De vegyek ebekben, hogy nem annyera bizonságul hozzuk ezeknek ertelmeket elő az szent Haromságrol, mintha hitünket ezeken fundalnok, es ugyan nem volna honnan meg bizonyitanunk az szent Haromság felől valo Apostoli tu-

tudomant. Mert tudgyuk, legyen hala Istennek, minemű fontos lehessen az puszta emberi tanubizonyság-tetel valami nagy dologrol az szent Irasnelkül, hanem hogy meg mutassuk azt, hogy ez Apostoli Firfiak nem egyebet tanitottanak az Szent Haromságrol, hanem az mit vőttenek az Apostoloktul, es hogy minden pontyaban eggyezzenek az Apostolokkal. Annakfőlőtte hogy megh hamisittatnanak az Szent Haromság tagadok. Adgyak eredetit ők mindenik az estendőről estendőre, hogyhogy, holott es kik altal ment eleb eleb az ő vallasok? Nem eleg ám az Bibliat elő kapni, s-abbol kinekkinek az ő vak ertelme szerint Hitet faragni, hanem meg kell latni Christus születesetül fogvan addig minden időnek reszeiben az közönseges Anyaszent-egyhaz, es annak fenlő szövedneki az tudos bőlcs Doctorok mint ertettek s-vallottak? Azt cselekesszük mi. De soha tiuy Istenű Plebanusok azt nem követhetitek.

Hieron. Cō. ad Galat. plurimum facit ad corrigendum populum multorum in una sententia atque consensus.

Lassuk azert az harmadik az estendőben-is Christus születese utan, mely igazan, éppen es minden homalynelkül tanitottanak az szent Haromságrol.

Origenes Clemens, Alexandrinusnak Tanitvanya, elt Christus születese utan ketszaz harminczket estendőben, igy szol: *Nos novimus unum Deum, & in præterito & in præsenti, unum Christum & tunc & modo, similiter & unum Spiritum Sanctum cum Patre & Filio sempiternum.* Az az:

Homil. 6. in Ieremiam

Mi egy Istent ismerünk mind az el mult s-mind az jelen valo (időben) egy Christust mind akkor s-mind mostan, hasonlokepen egy Szent Lelket, az Atyaval es az Fiuval őrökkevalot.

Nyilvabban masutt: *Non sufficit eis semel clamare Sanctus, neq; bis: sed perfectum numerum Trinitatis assumunt, ut multitudinem sanctitatis manifestent Dei, quæ est trinæ sanctitatis repetita communitas, Sanctitas Patris, sanctitas unigeniti Filii & Spiritus Sancti.* Az az:

Homil. 4. in Esaiam.

Nem eleg nekiek (az Seraphim Angyaloknak) egyszer kialtani Szent, sem ketszer: de az Haromsagnak tőkelletes szamat vesik elő, hogy az Isten szentségenek soksagat megh

jelentsék, mely az harmas szentségnek elő hozot kőzönsége, Atyanak szentsége: Fiunak szentsége es Szent Leleknek. Ihol az szent Haromsag, nezzed ki belőle.

Sermon. de Bap. Christ.

Cyprianus élt kétszaz husonket estendővel Christus születese utan, ez-is igy tanit az szent Haromsagrol: *Pater eligit, Filius diligit, Spiritus Sanctus conjungit & unit.* Az az:

Az Atya valaszt, az Fiu szeret, az Szent Lelek egyben szerkesztet es eggyesit.

Orig. lib. 7. in Epist. ad Romanos.

Nyilvabban masutt: *Manifestè ostenditur natura Trinitatis & Substantia una quæ est super omnia.* Az az:

Nyilvan meg mutattatik az szent Haromsagnak termeszeti, es az egy (Isteni) állat, mely mindenek fölőt vagyon. Sok idővel élt ez az Nicenumbeli Synat előtt. Nezzetek ki hát ebből-is, hogy nem Niceaban talaltak az Haromsagot.

Ep. ad Burdeg. Cap. 10. Magdebur. Cent. 3. c. 4.

Igy Martialis-is: *Sanè de Mysterio Trinitatis quam bonus & beatus & suavis Deus Rex Regum, &c.* Bizonyara az Haromsagnak titkarol, mely jo es bodog es győnyőrűseges az Isten Kiralyoknak Kirallya.

Ebben az harmadik szaz estendőben felette sok tudos Paterek s. Apostoli Firfiak éltenek, kiknek tanubizonysagtételeket ide le irnom nem szükseges, holott egy ertelemmel tanitottanak az Szent Haromsagrol. Mert ebben tőnek gyűlest Samosatabeli Pal Eretnek ellen, ketszaz hatvanneg estendőben, azert, hogy az Christusnak őrők Istenseget tagadgya vala, kiről ez utan.

Euſ lib. 6. Cap. 11. Euſ. lib. 7. c. 28. & 30.

Harmadik szaz estendőben Ierusalembeli Szent Haromsagh vallo es tanito Puspők.

Alexander, Mezabanes, Hymenæus, ki Samosatabeli Pal Eretneket meg hamisitotta, az mint Eusebius irja. Labdas, Christus születese utan ketszaz kilenczvenkilencz estendőben, es Hermon.

Antiochiabeli Püspők.

Asclepiades, Philetus, Zebenus, Babylas, Tabius, Demetrianus, Samosatabeli Pal, kit az ő eretneksegeert ki üzenek Samkivetesre, es szálla helyeben Domnus, Timæus, Cyrillus.

Asiaban szerte szerint.

Tirmilianus, Alcibiades Protecretus, Archelaus, Maicelsus, Triphon.

Pontusban, Theodorus es Athenodorus, kikről Nicephorus *lib: 6. cap: 17. & 22.*

De emlekezetes az à szep *Symbolum*, mellyet irt Athenodorus az Szent Haromsag tagado eretnekek ellen. Origenesnek Tanitvanya volt ez Athenodorus.

Theodorus Credoja avagy Symboluma, *ki annakutanna Gregoriusnak hivattatek.*

Est in Eusebio per Russinum translato. lib. 7. Cap. 25.

Unus Deus Pater verbi viventis sapientia subsistentis & virtutis suæ, & figuræ, perfectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti, Vnus Dominus solus ex solo, figura & imago Deitatis, verbum perpetrans, sapientia comprehendens omnia, & virtus qua tota creatura fieri potuit. Filius verus veri, & invisibilis ex invisibili, & incorruptibilis ex incorruptibili, & immortalis ex immortali, & sempiternus ex sempiterno. Vnus Spiritus Sanctus ex Deo Substantiam habens, & qui per Filium apparuit imago Filii perfecti, perfecta viventium causa, sanctitas sanctificationis præstatrix, per quem Deus super omnia & in omnibus cognoscitur, & Filius per omnes. Trinitas perfecta majestate & sempiternitate & regno minimè dividitur neque abalienatur. Igitur neque factum quid aut serviens in Trinitate, neque superinductum tanquam ante hac quidem non subsistens, postea vero supergressum. Neque ita unquam defuit Filius Patri, neque Filio Spiritus Sanctus, sed invertibilis & immutabilis eadem Trinitas semper, &c. Az az:

Egy az Isten, Attya az élő Igenek, bőlcsesege az ő allattyanak es erejenek es abrazattyanak, tőkelletes szülője az tőkelletesnek: Attya az eggyetlen egy szülőt Fiunak.

Egy Ur, egyedül egytől, abrazattya es kepe az Istenségnek, teremtő Ige, mindeneket be foglalo bőlcseség, es erő, mely altal minden teremtet allat lehetet: Fia igaz igaznak, lathatatlan lathatatlantul, őrőkkevalo őrőkkevalotul.

Egy Szent Lelek, kinek Istentől vagyon allattya, es ki az Fiu altal jelent meg abrazattya az tőkelletes Fiunak, az élőknek tőkelletes oka, szentseg meg szenteleſnek szerzője,

ki altal azIsten mindenek fölöt es mindenekben ismertetik es az Fiu-is mindenek fölöt.

Tökelletes Haromsag fölseggel es örökkevalosaggal, ki birodalommal meg nem osoltatik, sem el nem idegenittetik. Annakokaert semmi teremtet es solgalo az Haromsagban ninesen, ki abban vitetet volna, mintha az elöt abban nem volt volna, hanem az utan leven, vitetett volna oda. Es igy soha az Fiu Atyanelkül nem volt, sem az Szent Lelek Fiunelkül, de visza fordulhatatlan, es el valtozhatatlan mindenkor az Haromsag, &c.

Ti sent Haromsag tagado Plebanusok nyissatok jol föl az ti semeiteket, mellyek az tevelygesben ollyanokká löttenek, mint az Csiknak semei, legyen egy egy tányérni az fejetekben, es ebben az Nicenumbeli gyules elöt valo Symbolumnak tüköreben tekintsetek be, s- megh lathattyatok ebben, hogy az Atya Istennek termeset szerint valo Fia az Christus, lathatatlan, rothadatlan, halhatatlan, teremtö, örökkevalo Istensegeben: azert termeset szerint valo Isten, es valosagos szemely: azt-is ki kandicsalhattyatok, hogy az Szent Lelek az Atya Istennek allattyabol származot Atyanak es Fiunak Lelke, minden teremtet allatoknak elsö fö oka: Azert termeset szerint valo Isten, es valosagos szemely: Es igy az sent Haromsagot. Meletius Doctor, Thelymidres, Meruzanes, Helenus, Marinus, Phædimus, Nicomas, Agapius, Pamphilius, s-à többi.

Alexandriabeliek.

Heraclas, Dionysius, Alexandrinus, Pierius, Achillas, Diascorus, Demetrius, Lucius, Tanstinus, Aquila, Cajus, Petrus, Paulus, &c.

Tertullianus, Cyprianus, kik az Szent Haromsagrol ugan könyveket irtanak, ez idöben, ugy-mint, ketsaz nyolcz estendöben Christus sületese utan az harmadik saz estendönek csak az kezdetiben. Origenes, Iulius Aphricanus, Ammonius Hypolitus, &c.

Romabeli Puspökök.

Zephyrinus, Calixtus, Urbanus, Pontianus, Anterus, Tabianus, Cornelius, Lucius, Stephanus, Xustus, 2. Dionysius, Felix, Eutichianus, Gajus.

Europabeliek sserte serint.

Victronius, Minutius, Felix, Philemon, Matalius, Maximus Urbanus, Sidonius, Celerinus, Moses.

Mind ezek egy ertelemmel minden helyekben tanitottanak az Szent Haromsagrol, ha hol peniglen ellene eretneksseg tamadot, ottan rayta voltanak, es megh hamisitottak. Iollehet hova tovab megh kezde hanyatlani az tudomany, es az ö tista izen folyo igaz magyarazattya köziben, zavaros pocsadekok ötlenek az emberi talalmanyok altal: De azert az sent Haromsagrol valo ertelem eppen megh tartatot. Lasd meg *Centur: 3. Magdeburg: cap:* 4.

Negyedik saz estendöbeli Patereknek es Doctoroknak az Sz. Haromsagrol valo tanu bizonysagtetelek.

Nem sükseg, hogy itt az Patereknek bö besseddel valo tanitasokat elö hordgyam az Szent Haromsagnak meg mutatasara. Mert Hilarius Doctor egy-nehany könyveket ira arrol illyen Titulussal: *De Trinitate*, az Haromsagrol, mellyekben oly bölesen, vilagossan tanit az sent Iras serint az egy Istenröl, az Istensegben levö Szemelyekröl: Az Christusnak termeset serint valo Istensegeröl, az Atyanak allattyabol valo sületeseröl: Az Szent Lelekröl, örök Istensegeröl, valosagos szemelyeröl, származasarol az Atyatul es Fiutul, hogy immar ugyan lehetetlen nyilvabban arrol solani.

Elt Christus sületese utan haromsaz ötvenöt estendöben. Athanasius egy üdös Hilariussal, igy gátollya meg az elmeje futtato sent Haromsag tagadokat.

Athanas lib. de assumt. homi. & de Vnitate ac sempiternit. Trinitatis.

Hæc; ô Deus melius senserim, quam ad liquidum dixerim, dum te Deus credendum non definiendum præbueris: & credere jussum sit non discutere permissum. Az az:

Ezeket oh Ur Isten jobban ertem, hogy sem mint nyilvabban ki mondhatnam: holot tegedet Isten hinni nem meg magyarazni engedted: Es hinni parancsoltatot, nem meg magyarazni engedtetet. Mség is az Csinalt Uy Istenüek

vegere akarnanak menni tellyeſſeggel, ſ. nem hinni az ſent Haromſagnak.

Miert hoznek itt ſok bizonyſagokat elő, holott az Arrius eretnekſege az negyedik ſaz eſtendőben tamada, ki ellen az egeſs Kereſztyen vilagban levő Doctorok forditak nyelveket es pennajokat? Laſſuk ezokaert ez időbeli Doctorokat.

Ieruſalemben.

Hermon, Macarius, ki az Nicæai gyűlesben jelen volt, Maximus, Ioannes, Antiochus.

Antiochiaban.

Tyranus, Vitalis, Philogonius, Euſtachius, Gregorius, Arethuſianus, Eulalius, Euphronius, Placirus, Leontius, Eudoxius, Adorjanus, Arrianus, Meletius, Paulinus, Athanaſius, Ancyranus, Aëtius, Diodorus, Tabianus, Theodotus, Vitalianus, Euaginus, Tlacianus, Theodoricus.

Aſiaban imitt amott.

Euſebius Cæſarienſis, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyſſenus, Baſilius Magnus Cæſarienſis, Clemens Hermolaus, Romanus, Aſclepias, Baſilius Amaſenus, Baſilius Ancyranus, Creſephon, Ædeſius, Trumentius, Hellanicus, Hermæus, &c. Euſebius Emiſenus, es ezeken kivűl ketſaz tizenegy: *Magdeburg: Centur: 4. cap: 10.*

Alexandriaban.

Petrus, Achillas, Alxander, Athaniſius, Theophilus, Apis, Longus, Macarius Nilas, Arnobius, Lactantius, Irenæus, Paphuntius, Epiphanius, ſ. az többi ezeken kivűl ſaz negyven kilentz *Centur: Ibidem.*

Conſtantinapolban.

Metrophanes, Alexander Conſtantinopolitanus, Pantoleon, Amphion, Macarius, Paulus, Euagrius, Agelius Eutropius, Endæmon, Nectarius, Euſtacius, ſ. az többi ezeken kivűl huſan.

Galliaban.

Hilarius, Gorontius, ugy mint negyven ketten.

Hiſpaniaban.

Iuvencus, Prudentius, Oſius, ugy mjnt tizenharom.

Italiaban.

Fortunatianus, Vitus, Vincentius, Iulianus, Hieronymus, ugy mint nyőlczvan heten.

Romaban.

Marcellinus, Marcellus, Euſebius, Miltiades, Marcus, Iulius 1. Liberius, Felix 2. Damaſus, Syricius.

Mind ezeket azert ſamlalam elő, hogy eſűnkben veheſſük, menyi ſok tudos Apoſtoli ferfiak, Doctorok es Püſpőkők voltanak, kik az Szent Haromſag egy Iſtenről az Apoſtoli tudomany ſerint egy inon folyo igaz ertelemmel tanitottanak, mert azek az melly orſagokban, tartomanyokban es varaſokban voltanak Püſpőkők, ſantalanon voltanak Egyhazi ſolgak, falukban, varaſokban az Szent Haromſag egy Iſten vallaſan, el annyira, hogy az Eretnekek csak imit amot ſurdekokban, ha voltanak is lappangottanak.

Bizony ha az Chriſtus es az Szent Lelek termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos Szemelly nem volt volna, es ha az Apoſtoloktul ugy nem tanultak volna ſoha ennyi ſok ſaz Püſpőkők, ennyi ſok ezer Egyhazi ſolgak, es ennyi ſok tőmeny ezer kőſſeg az Szent Haromſagot nem vallotta volna, annak tagadoit nem üldőzte ſ. nem kergette volna mint Eretnekeket. Ez negy ſaz eſtendőtől fogvan pediglen, ez tizen hat ſaz tizen kilentz eſtendőben, ezen egy tenorban vallottak, magyaraztak, es maradekjokra ſallitgattak az Egyhazi Szolgak az Szent Haromſagh egy Iſtenről valo tudomant es oltalmaztak az Eretnekek ellen.

El hagyom ez okaert az tőb ſaz eſtendőkben levő Doctoroknak tanubizonſag teteleket az Szent Haromſag felől. Mert az Apoſtoloktul fogvan ez negy ſaz eſtendők alatt mint forgot es terjedet ez tudomany, forog legh inkab kerdesben Ha ki akar ezekről többet olvaſni, laſſa az Magdeburgoniaknak tizen harom ſaz eſtendők alat valo terjedeſet Doctorival es Vallaſival eggyűt: annak felette az Szent Haromſag tagado Eretnekek is tamadaſokat, es el veſeſeket mind Servetus Mihalyig, ettől David Ferenczig.

NYOLCZADIK RESZ.

Az Conciliomoknak, avagy Vilagi nagy Synatoknak az Szent Haromſagrol valo tanubizonſag tetelekről.

§ I. Ez vilag kerekſegebôl egyben gyûlekezet Doctoroknak igaz Apoſtoli tudomany ſerint valo ertelmek volt az Szent Haromſagrol.

MAS az Concilium, mas az Synat. Az Concilium olly gyûlekezet, melly az egeſz vilagban levô kereſztyen Pûſpôkökbôl, Doctorokbol, es Egyhazi ſolgakbol all. Az Synat olly gyûlekezet, melly csak egy nemzetnek Pûſpôkjebôl all, neha ket vagy harom nemzetſegnek Egyhazi ſolgaibol. Nincsen ennekem itt ſom valamelly egy nemzetbôl egyben gyûlekezet Synatrol tôbrôl egynel, mellyet maydan elſôben-is megh jelentek, hanem amaz vilagi nagy gyûlekezetrôl, azok kôzzôl is csak haromrol, avagy negyrôl. Negyrôl nevezeteſſebbekrôl, es emlekezeteſſebbekrôl. Moſtan amaz egy Synatrol, ki csak *Nationalis*, Nemzetſeg ſerintvalo. *Anthiochia Varasbeli Synat.*

Euſ. lib. 7. Cap. 28. Ec. Hiſtor.

Ketſaz ôtven hat eſtendôben Chriſtus ſûleteſe utan, mikor amaz Samoſata varosbeli Palnak Eretnekſege, melyben az Chriſtuſnak es az Szent Leleknek ôrôk Iſtenſeget tagadgya vala, igen kezdet volna az uyſagnak ôrûlô tudatlan goromba kôſſeg kôzôt elebeleb menni, akkoron Anthiochia varosban, nagy Gyûleſt hirdetenek Pal Eretnek ellen, Galienus, es Aurelianus Romai Imperatorok idejeben, melyben fô Doctorok valanak Tirmilianus, Gregorius, Athenodorus, Helenus, Nicomas, Teotechnus, Maximus, ſ az tôbbi, kikrôl oda fellyeb.

Ebben az Synatban meg ijedven Pal Eretnek, meg eskûvek, hogy ſoha tôbbe az Szent Haromſagot nem tagadgya, hanem az Chriſtuſt es az Szent Lelket, termeſet ſerint valo Iſtennek, es valoſagos Szemellynek vallya lenni az Egy Iſtenſegben, az Apoſtoli tudomany ſerint.

De nem ſok idô mulvan megh ſege hitit, es az elebbi Sz: Haromſag tagado Eretnekſegre vetemedek: az mellyert iſmet azon Anthiochia varosban Gyûles lôn, Chriſtus ſûleteſe utan ket ſaz hatvan kilencz eſtendôben, az holot eg Malchion nevô tudos Doctortul az nagy Gyûlekezet elôtt, kiben ſok Pûſpôkôk valanak, meg gyôzetek, Eretneknek kialtatek, es ſamkiveteſre ſententiaztatek, melyre el-is ûzettetek Aurelianus Imperatortul. *Euſeb: lib: 7. Cap: 27. & 29. Hiſt: Eccleſ:*

Lib. 2. Hæreſis. Tabula Theodoret.

Ebben az Gyûlesben az Szent Haromſag egy Iſtenrôl valo tudomant megh magyarazak, es az Eretnekek ellen az Chriſtuſnak es az Szent Leleknek ôrôk Iſtenſeget, es valoſagos Szemellyet meg oltalmazak, kirôl *in Cathalogo de viris illuſtribus olvashatſs.*

Ez Samoſatabeli Pal Eretnek vallaſat kôvetik ez moſtani Szent Haromſag tagadok, kik eggyût ezzel az ô Meſterekkel meg ſententiaztattak.

Nicæa Varosbeli Vilagi Concilium vagy Gyules.

Lib. 3. de vita Conſtant.

Chriſtus ſûleteſe utan harom ſaz huſs eſtendôvel, amaz kereſztyen Conſtantinus Csaſar, ez vilagnak harom reſzebôl, Aſiabol, Affricabol, es Europabol egyben hiva az Eccleſianak tûndôklô ſôvetnekit, pûſpôkit, ez Nicæa nevû varosban. Akkoron lathattal volna ott, mond Euſebius, Syruſokat, Ciliciabelieket, Phæniciaiakat, Arabiabelieket, Palæſtinuſokat, Thæbanuſokat, Meſopotamiabelieket, Perſakat, Scytakat, Pontusbelieket, Pamphiliabelieket, Cappadociabelieket, Aſiabelieket, Phrigiabelieket, Achæuſokat, Epirotakat, es azokon tul valokat, Spanyolokat, nem keve-

ſcb ſammal, mint kik regenten Púnkóſd napjan Ieruſalemben valanak,

Gyúytötte vala pedig egyben az Púſpökőket ſam ſerent kik valanak harom ſaz tizen nyolczan, Doctorok, es Egyhazi ſolgakon kivúl. Arrius Eretnek ellen, az mint Gelaſius Cyzecinus megjegyzette, kiről ket könyveket-is irt.

Gelaſius lib. 2. Cap. 3.

Arriuſnak pedig Eretnek vallaſa ez vala:

1. Az Iſten mindenkor Atya volt.

2. Az Ige nem volt őrökke.

3. Az Ige Fiu teremtetett, ki ſem allattyaban, ſem termeſetiben nem egyenlő az Atyaval.

4. *Per abuſionem* csak fogas ſerint mondatik Iginek es Bölcseſegnek.

5. Meg valtozhatik, mint az tőb élő okos allatok.

6. Idegen, es el valaſztatott ez az Ige az Iſtennek allattyatul.

7. Az Atyat az Fiu ſemmikeppen meg nem magyarazhattya. Mert az Fiu az Atyat egeſlen, éppen, es valoſagoſon meg nem lathattya.

8. Az Fiu mi erettünk teremtetett, hogy az Iſten ő altala, mint valami Eſkőz altal minket teremtene.

De ezekben az ő Eretnek vallaſiban meg győzettetek, kivaltkeppen Alexander Conſtantinapoli Prædicator es Athanaſius altal, es ſam-kivetesben úzettetven, mikor fel felé valo dolgara ment volna, az béli éppen ki futa belőle, es ugy veſe el. Mert egy Szent Haromſag tagado vezernek-is jo ki meneteli ſoha nem volt, mint David Ferencz-is Devaban az tőmleczben veſe, Servetus megh egettetek, &c.

Ebben az nagy vilagi Gyúlesben, illyen Symbolumot iranak:

Hiſzünk egy Iſtenben, Mindenhato Atyaban, es minden Lathato es Lathatatlan allatoknak teremtőjeben: Es egy Ur Ieſus Chriſtusban, Iſtennek Fiaban, az Atyanak eggyetlen egy ſúlőtteben, az az, az Atyanak Allattyaboi: Iſtent Iſtenből, Vilagoſſagot Vilagoſſagbol, Igaz Iſtent Iſtenből, ſúletetben, nem teremtetben (Csinaltban) Egy Allatuban

az Atyaval, ki altal mindenek teremtettenek, valamellyek vadnak az Egen es az főldőn. Ki-mi erettünk emberekert, es az mi idveſſegünkert ala jött, es meg teſteſőlt, es emberre leven ſenvedet. Es fel tamadot harmad napon, es fel ment az Egekben, es onnan leſen el jővendő itilni eleveneket, es holtakat. Es az Szent Lelekben.

Azokat pedigh az kik mondgyak: Volt valaha olly idő, mellyben nem volt, avagy nem vala eleb, mint mikor teremtetett, mert az *Nincsenből* teremtetett; vagy mas allatbol valo, vagy teremtetett, vagy valtozhatonak mondgyak az Iſtennek Fiat: Atkozza az közönſeges es Apoſtoli Eccleſia.

Socrat. lib. 1. Cap. 8.

Ez az Nicænumbeli Credo, melly az ellenkező feleknek nem ferhet az fogokra.

Ha kinek Iſtennek tarto Lelked vagyon, itild meg jo lelki iſmerettel, ha annak Vallaſaé igaz, az kit az Kereſztyen Csaſar hallatara, annyi fok orſagokbol egyben gyúlt tudos kereſztyen Egyhazi ſolgak, karhoztattanak, átok alá vetettenek, es ſam kivetesre úztenek?

Még az Apoſtolok idejetől, csak mas fel ſaz eſtendők-is alig ha el multanak. Azert ha Apoſtoli volna az, az Vallas, mellyben az Szent Haromſag tagadtatik, az Chriſtus es a Szent Lelek őrők Iſtenſegeben karomlattatik: tehat holott voltanak ekkor az nagy Gyúleskor? Hihetetlen, hogy illyen hamar az Apoſtoloknak tudomanyoktul ez vilagnak minden ennyi reſeiben levő emberek el tavozhattanak volna.

Az Imadando Szent Haromſag egy Iſtent, ſentúl hivom bizonſagul, az ſent Angyalok, es az egeſs kereſztyen vilagh előtt, hogy eggyig minnyajan karhozatos tevelygesben vattok, ti kik az Chriſtuſnak es az Szent Leleknek termeſet ſerint valo őrők Iſtenſeget es valoſagos Szemellyet tagadgyatok.

Az çlő Iſtenre keſeritlek, Lelketek idveſſegere kerlek, ne engedgyetek az ti vak okoſſagtoknak fugallaſinak: ereſkedgyetek Hittel az melié, mellyet okoſſagtokkal el nem értek: Az ſent irasban fel talalt vallaſtokat, kerlek vonnya-

tok

tok ez ſerint az időknek folyaſira, bizony fel talallyatok, hogy mindenůt Eretnekſeghnek ſententiaztatott az ti Vallaſtok.

Eſſebbek vattoké ti az nagy Aſiaban, Affricaban, es Europaban akkori es moſtani embereknel? Véliteké, hogy ha az ti Vallaſtok igaz es Apoſtoli volna, hogy ez tizen hat ſaz, es tizen kilencz eſtendők alat rá nem talaltanak volna? Egy kőrpiczező genyetſeges kezű Lelkű Orvos Blandratanak, mas Udvari alhatatlan, cselcsap David Ferencz Plebanuſnak, es Enyedi Györgynek inkab hiſtek ti, hogy ſem mint harom ſaz tudos, bőlcs, ſent iraſſal ſolo Apoſtoli ferfiaknak, Doctoroknak, Púſpőkőknek, es Egy hazi ſolgaknak, kiknek nagyub reſe csuda tetelekkel tűndőklőttenek.

Laſſatok mit nyertek vele.

Ez Nicæa Varosbeli Vilagi Gyűleskor élt Athanaſius Doctor-is, ki abban, mind az igaz tudomannyal, ſ. mind tudos fő Doctorokkal fęnlő időben, ugy mint harom ſaz huſ eſtendőben, illyen Symbolumot ira, mellyet az kereſztyen vilag be vőtt es helyben hagyott.

Centur. Magdeb. 4. Capit. 4. pag. 162.

Valaki, ugy mond, idvezűlni akar, ſűkseg, hogy mindeneknek előtte tudgya az közönſeges hitőt, mellyet valaki egeſlen es éppen megh nem tartand, ketſeg nelkűl mind őrőkke elkarhozik. Az kereſztyeni hit pedigh ez, hogy egy Iſtent az Haromſaghban, es Harmſagot az egy Iſtenſegben tiſtellyűnk, ſem el nem elegyitven az Szemellyeket, ſem el nem valaſztvan az (Iſtenſegnek) allattyatul. Mert mas az Atyanak Szemellye, mas az Fiunak, mas az Szent Leleknek. De az Atyanak es az Fiunak, es az Szent Leleknek, egy Iſtenſege. Minemű az Atya, ollyan az Fiu, ollyan az Szent Lelek. Teremtetlen az Atya, teremtetlen az Fiu, teremtetlen az Szent Lelek Iſten: Mérhetetlen az Atya, merhetetlen az Fiu, merhetetlen az Szent Lelek: Őrőkkevalo az Atya, őrőkkevalo az Fiu, őrőkkevalo az Szent Lelek. De azert nē harom őrőkkevalok, de egy őrőkkevalo:] az mikeppen nē harom merhetetlenek, nem harom teremtetlenek, de egy teremtetlen es egy merhetetlen. Haſonlokeppen Mindenhato

hato az Atya, mindenhato az Fiu, mindenhato az Szent Lelek, de azert nem harom mindenhatok, hanem egy Mindenhato. Ugy, Iſten az Atya, Iſten az Fiu, Iſten az Szent Lelek. de azert nem harom Iſtenek, hanem egy az Iſten. Ur az Atya, Ur az Fiu, Ur az Szent Lelek, de azert nem harom Urak, hanem egy az Ur, ſ. az többi.

Nezzetek ki ebből az vilagos tűkorből az igaz kereſztyeni vallaſt az ſent haromſaghrol annak tagadoi.

De azt mondgyak Barat volt Athanaſius.

HaBarat volt ſ. azert tudomanya nem igaz, miert hat hogy Gyűleſt nem hirdettenek ellene, holot kiſſeb dologert ennel ottan egyben gyűltenek az Kereſztyen Doctorok? Barat volt Athanaſius: Blandrata penig, ki előſőr ezt az rut mételyt az ő merges ſelenczei kőzőt be hozta, betegek utan leſeskedő, temető töltő kőrpiczes orvos volt, az mint ám ő maga megh vallya az Fejer-vari diſputatioban, hogy nem tud ő az Szent irashoz: amaz Varga fiu penigh David Ferencz, egy udvari cselcsap tiſteſſeg kevano pőfeteg Plebanus, kik mind ketten-is ez egy Athanaſius Doctornak męg csak laba ſarujanak kőteleinek meg oldaſata ſem voltanak méltok. Azert ő rea ki tamadot ez ſent iras ſerint valo vallaſert, mint Blandrata ſ. David Ferenczre egeſz Magyar Orſag ſ. Erdely?

Athanaſ: in Ep. ad ſolitariam vitam agentes.

Athanaſ. Apol. 2.

Ezen Athanaſius emlekezik mas egy *Sardica* nevű Varoſban levő nagy emlekezetes Conciliomrol avagy Gyűlesről, Chriſtus ſűleteſe utan haromſaz ötven eſtendővel, kiben haromſaz Púſpőkőknel többet mond hogy voltanak jelen, Ægyptusbol, Lybiabol, Pentapolisbol, Palæſtinabol, Arabiabol, Iſtmiabol, Cyprusbol, Pamphiliabol, Leyciabol, Galatiabol, Datiabol, Myſiabol, Thraciabol, Dardaniabol, Macedoniabol, Epirusbol, Theſſaliabol, Achajabol, Cretabol, Dalmatiabol, Pannoniabol, Noricumbol, Italiabol, Picœnumbol, Thuſciabol, Campaniabol, Calabriabol, Apuliabol, Siciliabol, Affricabol, Sardiniabol, Hiſpaniabol, Galliabol es Britanniabol, az Arrius eretnekſegenek kővetői ellen, az holot Athanaſius jelen volt, es az Nicæabeli

vegezeſt megh erôlſitettek. *Centur*: 4. *Capit*. 9. *Magdeburg*.

Ez vilagnak illyen tartomanyiban levô Puſpôkôk alatt menyi tudos Egy-hazi Szolgak voltanak az fôldnek minden lakoſival egyetemben, kik az Szent Haromſagot valiottak az keves Arrius eretnekeken kivûl, akar ki-is megh itilheti. Hol lappangot akkor ez az Hit, melyben moſtan az Chriſtuſnak es az Szent Leleknek termeſet ſerint valo ôrôk Iſtenſeget tagadgyak az Plebanuſok, azt hiſem, hogyha valahol ez egh alat volt volna, az Iſten igejenek rámájara feſitettek volna az Arrius eretnekevel eggyût.

De ez Gyûlesben nem mertenek elô jûni az Arrius eretnek Czenkei, azert csak az Nicæabeli vegezes erôſittetek meg.

Syrmium Varosbeli Concilium avagy Gyules.

Chriſtus ſûleteſe utan haromſaz ôtvenhat eſtendôben, amaz Sardicabeli Synat utan hat eſtendôvel lôn Gyûles Syrmium Varosban, Photinus eretnek ellen. Mert Sabellius es Samoſatabeli Pal eretnekeknek vallaſatul meg metelyeſedven, az Chriſtuſt csupa Embernek vallya vala lenni. Ez ellen iſmet iranak abban az Conciliomban ket Symbolumot, de eggyezôt az Nicæabelivel: annakutanna illyen ſententiat vetenek az Szent Haromſag tagadokra.

Socratis lib. 2. Cap 30.

1. Valaki az Atyat es a Fiat ket Iſtennek vélné, átok legen.

2. Valaki az Chriſtuſt Iſtennek mondvan tagadna, hogy ôrôk idôknek elôtte Iſten Fia nem volt volna, es kôz teremtô az Atyaval nem volt volna, átok legyen.

3. Ha ki azt az ki ſûletetlen, avagy annak Attyat Mariatul ſûletnek meri mondani, átok legyen.

Nyiſsé fel az izemedet te csinalt uy Iſtenû.

4. Ha ki tagadna, hogy az Fiu Maria elôt nem volt volna, de csak eleve el latasban mondana lenni, ſ-nem penigh ôrôktûl foguan Iſtentûl ſûlettetnek, ſ-nem Iſtennel valonak, ſ-nem teremtônek; atok legyen.

5. Ha ki az Iſtennek allattyat mondana, hogy terjedhet, es be ſorittathatik, atok legyen.

6. Ha ki az Fiat ki terjedet allatunak akarna csinalni, vagy az Iſten allattyanak csak ki terjedeſet mondana fiunak, át. l.

7. Ha

7. Ha ki az Fiat csupa embernek mondana, Mariatul ſûlettetetnek lenni, atok legyen.

8. Ha ki az Atyat, Fiat es Szent Lelket harom Iſtennek mondgya, atok legyen, ſ. à többi *Centur*. 4. *cap*. 9. *Magdeb*.

Conſtantzinapoli maſodik vilagi nagy Gyules.

Chriſtus ſûleteſe utan haromſaz nyolczvanharom eſtendôvel Theodoſius Keresztyen Csaſar Macedonius eretnek ellen hirdete ezt az Gyûleſt, melyben csak Puſpôkôk ez vilagnak minden reſzeibôl maſfel ſazan valanak. *Socrat*: *lib*: 5. *cap*. 8. *Centur*: 4. *cap*: 9. *Magdeb*: *pag*: 548.

Az meg nevezet Macedonius eretnek tagadgya vala az Szent Leleknek ôrôk Iſtenſeget, es csak Iſten erejenek mondgya vala, mint az moſtani ſent Haromſagh tagadok, kik ôk-is az mint Sommer megjegyzette, csak ollyan erônek mondgya, mintha az tollat megh fuvallanad, es az toll meg mozdulna. Annakokaert itt-is az Nicæabeli Symbolumot el mondak, es ekkepen meg erôſitek:

Ne rejicitor reprobatorve fides trecentorum octodecim Patrum, qui in Nicæa Bithyniæ convenerunt, ſed maneto ea firma ac rata. Az az: Meg ne veſſed, megh ſe utallyad az haromſaz tizennyolcz Patereknek vallaſokat, hiteket, kik Bithynianak Nicæa Varoſaban egyben gyûltenek volt, de erôs es alhatatos legyen nalad.

Vegezetre igy ſolanak: *Docemur credere in nomen Patris & Filii & Spiritus Sancti: quippe quod ſit Deitas, potentiaque & eſſentia una Patris, & Filii & Spiritus ſancti: itemq; æqualis dignitas & regnum coæternum in tribus perfectis Subſtantiis, ſeu perfectis perſonis: ut neque Sabellii peſti locus detur, qua ſubſtantiæ confundantur, hoc eſt proprietates tollantur: neque etiam valere poſſint Blaſphemiæ Eunomianorum, Arrianorum, & eorum qui ſpiritum oppugnant, à quibus eſſentia naturaque & Deitas ſcinditur, & introducitur in increatam, coeſſentialem, ac coæternam Trinitatem, quædam poſterior ſive creata ſeu diverſi eſſentialis natura, &c.* Az az:

Tanittatunk hinni az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek neveben: azert, hogy egy Iſtenſege, hatalma es allattya az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek: iſmet, hogy egyenlô

meltoſag es örökkevalo kőz orſag az harom tökelletes ſemelyekben: hogy ſe az Sabellius dőginek hely ne adattaſſek, mellyel az Szemelyek egyben zavartaſſanak, avagy az tulaydonſagok el forditaſſanak: ſe az Eunomianuſoknak es Arrianuſoknak karomkodaſok ſemmit ne fogjon, kik az Leiket oſtromollyak, kik miat az ſemelyek az termeſet es az Iſtenſeg meg ſaggattatik, es be ferkeztetik az teremtetlen, kőz Iſteni allatu, es kőz örökkevalo Haromſagban, neminemű idő ſerint valo, vagy teremtetet vagy kűlőmbőző allat es termeſet, *&c. Centur*: 4. *cap*: 9. *Magdeb.*

Minden pontyaiban meg hamiſsittatot az moſtani Szent Haromſag tagadoknak tudomanyok ebben az Gyűlesben, az ſent irasbol. Mert noha ez Confeſsiot rővideden irtak: de mind az altal, ám az kezdetiben azt mondgyak: Tanittatunk hinni az Atyaban, Fiuban es Szent Lelekben. Melyben az ſent iraſra igazitanak. Mert az tanit erre az Hitre Mi-is ezokaert helyt adunk ez vallaſnak, nem az időbeli Puſpőkőknek meltoſagokert, hanem az ſent iraſſal eggyező vallastetelekert.

Bizony mérem mondani, hogy tevelygeſnek lelkevel verettetet meg az az ember Iſtentűl, az ki ennekutanna az Sz. Haromſagrol valo igaz tudomant be nem veſi. Inkab hiſteke ti egy temető tőltő kőrpiczes Blandratatul kőltőt, es Erdelyben be hozot hitnek, hogy ſem mint az Apoſtolok utā csak hamar kővetkezet ennyi tudos, bőles embereknek! Laſſatok, ſamadaſra kel mennetek, hogy à ſ. Haromſag egy Iſteňel ſőktetek ſembe, őtet karomlyatok ſ. guggollyatok.

Epheſus Varosbeli első Concilium, harmadik vilagi Gyűles az Conſtantzinapoli utan.

Chriſtus ſűleteſe utan negyſaz harminczket eſtendőben lőn ez az nagy Gyűles Neſtorius eretnek ellen, ki bőtű ſerint, az mint Cyrillus meg jegyzette, azt mondgya vala: *Se eum, qui bimeſtris aut trimeſtris factus ſit, Deum nequaquam nominaturum*, hogy ő azt, az ki ket holnapi vagy harom holnapi lehetet Iſtennek nem mondgya. Mert à Chriſtuſt csupa embernek veli vala lenni, es az ket kűlőmbőző termeſetet meg

meg ſaggatvan, egy atallyaban ket ſemelyt valla az Chriſtusban lenni. Volt ez az Nicæai Gyűles utan ſaz hat eſtendővel.

Bucol. Chronol pa. 260.

Egyben gyűlven ezokaert, telenek az Kereſztyen Szent Haromſagh vallo Puſpőkők tőbben ketſaznal, az földnek minden kerekſegeből, kik, mivelhogy egynehany rendbeli hivatallyat az Synatnak Neſtorius megh vetette vala, es leveleit karomlo iraſival egyben minekutanna meg olvaſtak volna, meg foſtyak tiſtitűl tavolleteben illyen modon:

Dominus noſter Ieſus Chriſtus blaſphemiis ab illo affectus, per hanc præſentem Synodum, Neſtorium hunc ab Epiſcopali dignitate, univerſoque Sacerdotii Collegio alienum eſſe decrevit. Az az: Az mi Urunk Ieſus Chriſtus Neſtoriuſtul karomlaſſal illettetven, ez jelen valo Gyűles ezt az Neſtoriuſt Puſpőki meltoſagatul es minden Egy-hazi tarſaſagtul idegennek lenni vegezte.

NOTA. Szabad az vakmerő engedetlen vetkeben meg győzettetet Egy hazi ember tavolleteben-is megh foſztani. Centur. 5. ca. 9. Magd.

Az Nicæabeli Symbolumot el mondak, meg erőſitek, es Neſtoriuſt az ő tudomanyaval es eretnek tarſaival egyetemben illyen modon ſententiazak:

1. Valaki vallya, hogy az Iſten, velűnk lako Iſten nem volna, es valaki az ſent Szűzet Iſtent ſűlőnek nem monga, (Mert ſűlte teſt ſerint, az teſte lőt Ige Iſtent, mely ſerint meg vagyon irvan: *Az Ige teſte lőn*) atok legyen.

2. Ha ki vallya, hog az Atya Iſtennek igeje à teſtel valoſagoſon nem eggyeſűlt, es hogy egy Chriſtus nem volna az ő tulaydon teſtevel, es hog egy ſerſ-mind Iſten es ember nem volna, atok legyen, ſ az többi. Mert hoſſu volna ide mindeneket fől jegyzenem. Akarom azert meg mutatni ez nagy vilagi Gyűleſeknek vegezeſiből, minemű nagy eretnekſeg legyen az Chriſtuſt csupa embernek vallani, es nem termeſet ſerint valo Iſtenek, ki az emberi termeſetet fől őltőzte.

Conſtantzinapol Varosbeli negyedik vilaghi nagy Concilium, Gyűles.

Chriſtus ſűleteſe utan negyſaz negyvenkilencz eſtendővel lőn iſmet Gyűles Conſtantzinapolbā Eutyches eretnek ellen, ki azt vallotta, hogy az Chriſtus az ő meg teſteſűleſenek utanna nem tartotta meg mind az ket termeſetnek tu-

laydonſagit benne, hanem az egy ſemelyben egyben egyeledet az Iſteni es az emberi termeſet: annakfölötte, hogy egbol hozot eghi teſte volna az Chriſtuſnak. *Emag.lib:1.ca:9.*

Gyülenek ez Eretnek ellen ez földnek minden reſzeiről ſok Keresztyen Püſpökök es Doctorok, kik Eutycheſt elő hivan, meg kerdezek tudomanyarol, es mikoron megh tapaſztaltak volna őtet az nagy eretnekſegben lenni, igen intek, ſ-kerek arra, hagyna el azt, es vallana az Apoſtoli tudomany ſerint az Chriſtuſrol igazan, de nem fogada. Annak-okaert az ſent Gyülekezetből ki atkoztatek. *Centur: 5. cap: 9. Magdeburg: pag. 919.*

Chalcedon Varosbeli vilagi nagy Concilium, Gyüles.

Chriſtus ſületeſe utan negyſaz ötvennegy eſtendőben lőn nagy Gyüles, azok az eretnekek ellen, kik imitt amott lappanguan, azt hirdetik vala, hogy az Chriſtusban az termeſetek meg egyeledtek, minemű volt Neſtorius, Eutyches, ſ-többi, az mely gyülesben hatſaz harmincz Paterek kik ez kerek égh alat levő nemzetſegekből oda gyültenek vala: igy ſolanak es illyen vallaſt tőnek az Chriſtuſrol:

Magdeburg. Centur 5. Cap. 9.

Credimus: Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum perfectum eſſe in divinitate, & perfectum in humanitate, verè Deum & verè hominem, qui anima ratione prædita & corpore conſtet, ejuſdem cum Patre naturæ ſecundum divinitatem, ejuſdem naturæ nobiſcum, & ſimilem per omnia nobis, peccato excepto: qui unus & idem in duabus naturis citra confuſionem, citra mutationem, citra diviſionem, citra ſeparationem agnoſcatur, ſervatis utriuſque naturæ proprietatibus, & in unam perſonam & in unam hypoſtaſin concurrentibus. Az az:

Hiſſük az mi Urunk Ieſus Chriſtuſt épnek (avagy tőkelleteſnek) lenni Iſtenſegeben, es épnek (tőkelleteſnek) emberſegeben, bizony Iſtent, bizony embert, ki okos lelekből es teſtből al, azon termeſetű az Atyaval Iſtenſegeben, azon egy termeſetű mi velünk, es haſonlo hozzank mindenekben az bűn kivől: ki ugyan azon egynek iſmertetik az ket termeſetben, egyeledeſnelkül, valtozaſnelkül, oſlaſnelkül, ſakadaſnelkül, meg tartvan mind az ket termeſetnek tulaydonſagit azon egy Szemelyben.

Mel-

Meltan: Mert Szent Pal mondgya, hogy az Chriſtus az Atyak közzül valo *Teſt ſerint*: de azert mindenek fölött örökke aldando Iſten. Rom. 9. v. 5.

Vannak több ſok nagy Conciliomok es Synatok-is. Mert mihelyen valaki mas tudomant tanitot, hogy ſem mint az Apoſtoloktul reajok maradot igaz Keresztyeni Hitet, ottan az ellen tamadtanak egy akarattal, es ſajaban vertek.

Itt peniglen azt vegyed eſedben, hogy az mikeppen az Nicæabeli Egy-hazi emberek es Apoſtoli firfiak az Apoſtoloktul es minapiban reajok ſallot tudomany mellől el nem mentenek, de azont vallottak az ſent Haromſagrol, mellyet az Apoſtolok: akkepen az Nicæabeli Conciliomnak tudomanyatul eggyik is az utan valoknak el nem tavozot, hanem ekkediglen Szentül igazan mi reank ſallitottak az egy mas utan valo következes ſerint: de az Szent Haromſagot: Mert az több hitnek agazatit egyſer-is, maſſor-is az Romai Papak igen meg valtoztattak, kiről maſut ſolok.

Meg tetſik azert ez Conciliomokbol-is, hogy az Chriſtus es az Szent Lelek, ollyan termeſet ſerint valo Iſten, es ollyan valoſagos Szemely, mint az Atya: es hogy Apoſtoli tudomany az Szent Haromſagrol valo Hit: ellenben penig, hogy meg atkoztatot eretnekſeg ezeket tagadni, es az kik tagadgyak, az nagy Conciliomoktul meg vettettenek, mint hamis eretnek vallaſu emberek.

KILENCZEDIK RESZ.

Az Szent Haromſagot meg mutato Peldakrol.

§. 1. Nem minden reſzeiben felelhet meg az Pelda az Szent Haromſagnak.

IGen emlekezetre melto mondaſa vagyon Athanaſius Doctornak az Iſtennek iſmereti felől: *Hæc ô Deus melius ſenſe-*

Athanaſ lib. de aſſumt. hominis &c

rim,

de Vnitate & sempitet. substantiæ Trinitatis.

rim, quam ad liquidum dixerim: dum te Deum credendum, non definiendum præbuerú: & credere jussum sit, non discutere permissum. Az az: Ezeket oh Ur Isten, sokkal job ertenem, hogy sem mint meg mondhatnam, mikoron tegedet Istent hinnem, s-nem meg mondanom adtad: es hogy hidgyek, parancsoltad, s-nem engedted hogy megh visgallyam. Ismet ezen Athanasius: *Deitas non demonstratione rationum traditur, sed fide & pia cogitatione cum religione* Az az: Az Istenseg nem az okossagnak vinnyejebol tanittatik, de hitbol es kegyes gondolatbol nagy sentseggel.

Ad Serapionem de Spiritu sancto.

In Libro de Fide.

Nazianzenus Doctor is ezent bizonittya: *Deus credi se voluit, non judicari nec examinari.* Az Isten, ugy-mond, azt akarja hogy hidgyük ötet, s-nem hogy itillyük es visgallyuk.

Mely mondasokbol megh tetsik, hogy az emberi elme nem férhet ertelmevel derekaskepen ugy az Istenhez, hogy tellyes ertelme ala vohassa s-be foghassa: Hat menyivel tavolyab jar az romlando tenyérnyire ki terjedet pelda attul, hogy az veghetetlen es merhetetlen fölseges Szent Haromsag egy bizony Istent magaban tökelletesen ki mutathatnai Annak-okaert nem ugy hozok ennek meg mutatasara peldat, mintha abbol meg ismerhetned, es abbol tökelletesen ki lathatnad az sent Haromsagot, hanem csak neminemű vekony ertelemnek es tanulasnak okaert. Bizonyos dolog, hogy az mellyek lathatatlanok, azokat eleitül foguan ez vilagnak teremtesében Isten igen megh mutogata, annyera, hogy az ő Istensege es hatalma az teremtet allatokbol ismertethetik megh, az mint sent Pal tanit. Noha ezokaert nem minden reszeiben felel megh az Pelda az veghetetlen Istennek ki mutatasara: Mind az altal, annyera elmenk es semeink eleiben veti, hogyha ki abbol neminemű ismeretit nem akarja venni az Istennek, maga menthetetlen lessen, azt tanittya Sz. Pal az eleb meg jegyzet helyben.

Ro. 1. v. 20.

Innen vagyon, hogyha az Apostol minekünk az Istennek ismeretire az teremtet allatokat tükörül nem vetné, s-az reghi kösseg tanito Doctorok-is azokkal nem éltenek volna, aligh méreslenök arra magunkat, hogy peldakat vet-

nenk tükörül vetnenk elő az Szent Haromsagnak meg mutatasara.

De mint csufollyak az imadando Szent Haromsag eg bizony örök Istent ennek megh atalkodot halalos ellensegi, meg csak meg mondani-is rettenetes, holott az tob éktelen es semtelen ocsmanysagok között el mennek, es egy embernek harom fejet irnak, s-azt mondgyak: illyen az Haromsakosok Istene. Isten, bezzeg nagy tűrő vagy, hogy eggyig mind az kik tegedet nagy karomlasokkal bossusagodra ugy csufolnak, ollyan harom fejű balvanyokká nem valtoztatod! Nincsen rettenetesseb es nagyob sem-latomast valo karhozat, mint az Isten felől valo ertelemben tevelyegni. Szent Lelek ellen valo vetek az, mely soha megh nem bocsattathatik. Ez az oka, hogy az Prophetakrol az Apostolokra, az Apostolokrol az utannok valokra igazan sallittatott az Istenről valo tudomany az Anyasent-egyhazban, es soha az igaz Keresztyeni gyülekezetben az az idvösségnek első s-fű fundamentoma megh nem valtozot. Mert ha azt az örög el olthatta volna, egy ember-is az Istennek orsagat nem lathatta es nem idvözülhetet volna. Mert ez az örök élet, hogy tegedet egyedül ismerjenek lenni igaz Istennek, es az kit el bocsatottal az Iesus Christust, azt mondgya Idvözitönk nyilvan *Ioan. 17. v. 3.* Im penig az Szent Haromsag tagadok, nem hogy ismernek, de sőt karomlyak.

§2. Az Szent Haromsagot neminemű homalyos nezessel ki lathattyuk nemely Peldakbol.

Nincsen itt ennekem sandekomarra, hogy az mely peldakat az Iras magyarazo Doctoroknak Könyvökben olvastam, rendel mind elő hordgyam, hanem csak nemelyeket, azokat-is leg közönsegesbeket, eggyet avagy kettőt.

Első Pelda vetetik az Lelektül.

Egy az Lelek *numero & essentia*, sam es allattya serint min-

Zanchius de tribus Elohim lib. 1. cap. 3. partis 2so. Galat. lib. 2. cap. 8. pa. 68.

den emberben: de azert azon egy Lelekben, lelki allat ſerint valo tulaydonſagok vannak, tudni illik, az ertelemnek, az erzekenyſegnek es az çletnek ereje, mellyek valoſagoſſan azon egy Lelekben meg kúlömbőztetnek, de azert allat ſerint azon Lelek, mely ő lelkevel az ember ért, çrez, çl. Innen mondom: Az ertelemnek ereje az emberben nem egyeb, hanem az Lelek, mellyel az ember ert: az erzekenyſegnek ereje az emberben nem egyeb, hanem az lelek, mellyel az ember erez: az çletnek ereje az emberben nem egyeb, hanem az Lelek, mellyel az ember çl: igy igazan mondom: az Lelek erő, mellyel az ember ert, erez, çl.

Igy ſinten egy amaz őrőkkevalo Lelek az Iſten: de azert azon egy Iſtenben, Iſtenſegenek allattya ſerint valo ſemelyek vannak, Atya, Fiu es Szent Lelek: kik valoſagoſſan azon egy Iſtenſegben meg kúlömbőztetnek, de azert az Iſtenſegnek allattya ſerint, azon Iſten, mely ő egy Iſtenſegeben, Iſten az Atya, Iſten az Fiu, Iſten az Szent Lelek, de azert nem harom Iſtenek. Mert az mikepen egy az Lelek, kiben az ertelem, erzekenyſeg es çlet vagyon: ugy az Iſten is egy, kiben az Atya, az Fiu, es az Szent Lelek. Mert az mikeppen mas az lelekben az ertelem, mas az erzekenyſegh, mas az çlet, de azert ugyan egy Lelek: Ugy ſinten mas az Iſtenſegben az Atya, mas az Fiu, mas az Szent Lelek, de azert ugyan egy Iſten. Meg is kúlömbőztetnek valoſagoſſan. Mert az mikepen az lelekben az ertelem nem erzekenſeg, nem çlet, iſmet az erzekenyſeg nem ertelem ſ-nem çlet: az çlet-is nem ertelem ſem nem erzekenyſeg, de azert egy Lelek: Ugy ſinten az Fiu nem Atya: az Atya ſem Fiu ſem Szent Lelek: az Szent Lelek-is ſem Atya, ſem Fiu, de azert egy Iſten.

Ihol az peldanak tűkőre, melyből igazan ki nezheti az csendeſs lelki iſmeretű Iſten igyeben hivő ember az Szent Haromſag egy Iſtent: az eretnekſegben megh ázott es be merúlt meg atalkodot okoſſaga futtato ember előtt penigh el vagyon reytven.

Maſo-

Nicolaus Cardinalis de Cuſa cribration. Alchorá: lib 2. ca. 10. pa. 49

Maſodik pelda vetetik ez Szemelyekre tartozo harom igeből: En, Te, Amaz.

Az mikepen nem mondunk ſok emberſegeket, de csak egy emberſeget: akkepen nem mondunk ſok Iſteneket, de egy Iſtent, az mellyert az mikeppen nincsenek ſok Iſtenſegek: akkepen nincsenek ſok Iſtenek. Nincsen penig az egy emberſegben tőb ſemelyt jegyző ige, hanem csak ez: *En, Te, Amaz*. Ez okaert igazan mondom: En ember vagyok, Te ember vagy, Amaz vagy imez ember, es ez az harom ſemely egy emberſeg. Mert az en emberſegem azon, mely az Tijed, Amaze ſaz Tijed azon, ki az enyim s amaze: Amaze azon ki az Tijed s enyim. Honnan vőttek volna annak okaert ezt amaz ſemelyek, hogyha az teremtő Iſten haſonlokepen harom nem volna ſemelyeben, Iſtenſegeben penig egy? Annakokaert az Iſten ſentűl mondgya, En Iſten vagyok: Te Iſten vagy: Amaz Iſten azon Iſtenſegben, az mellyert az harom ſemelyek nem harom Iſtenek: Mert nincsen harom Iſtenſeg, de egy az Iſten. Mert egy az Iſtenſeg, mely az Iſten. Mert az Atyanak Iſtenſege azon, mely az Fiue: az Fiunak Iſtenſege azon, mely az Atyae: Az Szent Lelek Iſtenſege-is azon, mely az Atyae es az Fiue.

Ez az oka az miert akkepen mondatik az Fiu Iehovanak, Iſtennek, mint az Atya: az Szent Lelek-is mint az Atya es az Fiu. Az Atyarol nincsen kerdes: az Fiu Iehova, *Geneſ. 16. v. 13. Ier. 23. v. 26. Pſal. 45. v. 12. &c.* Az Szent Lelek-is Iehova, *Eſ. 63. v. 14. Pſal. 94. v. 7. Ier. 31. v. 33. &c.* Szentűl mondgya azert az Atya: En Iehova Iſten vagyok: Te (Fiam) Iehova Iſten vagy. Amaz (Szent Lelek) Iehova Iſten. Tovab nem mehetek. Mondunk azert harom ſemelyt az egy Iſtenſegben, nem az Iſtenſegnek meg ſamoſitaſaval, mint az embereket, kik az harom ſemelt jegyző igek alatt meg ſamoſitatnak, es ſamtalanra terjednek ki, noha eg az emberſeg.

Tudom nyilvan, hogy amaz bolond okoſſagtul el ragattatott, es az Szent Haromſagnak tagadaſaban be zaballot ſinnyas Csinalt Uy Iſtenűek ezt megh guggollyak: de ne ez

harom ſoban akadgyanak csak *En, Te, Amaz*, hanem à mit ezek mutatnak, arra nezzenek. Annakfölötte az peldat csak annyiban illeſſek az Szent Haromſagra, az menyiben mi elő hozzuk. Mert ha folyaſabol ki vőven, minden reßeire kezdik vonni, ſamtalan rut keptelen kővetkezeſek jűnek ki belőle. *Nullum enim eſt Simile, in quo non ſit diſſimile.* Mert nincsen egy haſonlatoſſag-is, az melyben nem volna kűlőmbſeg, az mikepen Enyedi György-is meg jegyzette. *Commento in cap. 5. v. 19. Ioan. Simile non eſt idem.*

Tertul: contra Praxeā pag. 409.

Harmadik vetetik az Győkertűl, Forraſtul es az Naptul.

Tertullianus Doctor harom fele peldaval ęl, midőn igy ßol: *Et radix & frutex duæ res ſunt: ſed conjunctæ: & fons & flumen, duæ ſpecies ſunt: ſed indiviſæ: Sol & radius duæ formæ ſunt: ſed cohærentes.* Az győker es az csemete ket felek, de azert egyben ßerkeßtettek. Az forras es az folyo viz, ket ßinű, de el oßolhatatlanok: Az Nap es az ő ragyogo fęnye, ket forma, de azert eggyek.

Igy ßinten az Atya es az Fiu ket ßemely de azert egy Iſtenſegeben. Mert az mikeppen az csemete vagyon az ő győkereben, es à győker az csemeteben: Ugy az Atya az Fiuban, es à Fiu az Atyaban, à mint az Chriſtus ő maga mondgya *Ioan.* 14. *v.* 10. De azert mas az győker, mas az csemete: ugy mas az Atya, mas az Fiu. Igy mas az forras az folyo vizben, az folyo viz az forrasban. Az Nap az ő ragyogo fęnyeben, az ragyogo fęny az Napban: de azert mas az Forras, mas az folyo viz: Iſmet mas az Nap, mas az ő ragyogo fęnye, es eggyik az maſikban vagyon: ugy ßinten az Atya ſ-az Fiu, az mellyert utanna teßi Tertullianus Doctor: *Omne quod prodit ex aliquo, ſecundum ſit ejus, neceſſe eſt, de quo prodit: non ideo tamen eſt ſeparatum: ſecundus autem ubi eſt, duo ſunt, & tertius ubi eſt, tres ſunt. Hanc me regulam profeſſum, qui inſeparatos ab alterutro Patrem, & Filium, & Spiritum teſtor: tene ubique: & ita quid, quomodo dicatur, agnoſces.* Az az:

Cœliꝰ Rhodig: Lib: 24. Lect: Antiq: cap: 14.

Minden valami maſtul ßarmazik, maſodik ßűkſegeskep-

pen

pen ahoz az kitűl ßarmazik: de azert el nem ßakaßtatot: az hol penigh maſodik vagyon, ketten vannak, es az holott harmadik vagyon, harman vannak. Ez en tűlem vallot regulat, ki vallőm az Atyat, az Fiat es az Szent Lelket el oßolhatatlanoknak egymaſtul, tarts meg mindenűt, es igy mi ſ-mi modon mondaſſek, meg erted.

Az Fiu penig ßűletik az Atyatul, hat maſodik ßemely: az Szent Lelek mint az győkernek ęltető ereje, es az Napnak vilaganak ęltető ereje ßarmazik az Atyatul es Fiutul, mint az győkertűl es az csemetetűl az bennők levő erő: es az Napnak vilagatul es az ragyogo fęnyetűl az ęltető melegſeg. Azert az holot harom vagyon, ott harman vannak. Harom vagyon az Iſtenſegben, Atya, Fiu es Szent Lelek, *Matt.* 28. Tehat harman vannak, Atya, Ige es az Szent Lelek, es ez harom egy, 1. *Ioan* 5.

Negyedik Pelda vetetik az elmetűl es abban formaltatot ßotul.

Athan: orat: 2. contra Aria: pag: 140.

Athanaſius Doctor az eretnekek ellen igy ir: *Filium quidem ea de cauſa appellavit verbum, ut naturalem & verum Patris ſubſtantiæ fœtum declaret, &c.* Az Fiut ugy-mond azert mondotta Igenek, hogy az Atyanak ßemelye ßerint igaz es termeßet ßerint valo Fiának jelentene. Mert mikepen az elme ßűli ű magaban az ßot: ugy az Atya az Iſtenſegben az ű Fiat, ugy hogy, az mikeppen az ßo ninesen az elmen kivűl, ugy az Fiu az Iſtenſegen kivűl. Mas azert az elme, mas az elmeben formaltatot ßo. Igy mas az Atya, mas az Iſtenſegden ßűlettetet Ige Chriſtus.

Az elme ßűli az iget 1, termeßet ßerint, ugy hogy az elme ne legyen ßo nelkűl. ugy az Atya az ő Fiat termeßet ßerint, ugy hogy ſoha az Atya Fiu nelkűl nem volt.

2. Az elme ßűli az ßot faydalomnelkűl es valtozaſnelkűl, ügy az Atya az Fiat. 3. Az elme ßűl ő magaban, ugy hogy az mit ßűl, az benne maradgyon, ugy az Atya az ű Fiat. Azert mondgya Szent Ianos: *Sermo ille erat apud Deum*, az Ige Iſtennel vala: es à fiu az Atyanak kebelében vagyon.

Ioan 1. ℣. 1. Item ℣. 18.

Ötödik vetetik az vilagosſaghtul.

Zanch: de Trib: Elohim Lib: 5. cap: 2. part: 1. pag: 250. 6

Az Nicæabeli Gyülesben levő Piſpekeknek az Symbolumban imez mondaſokat *lumen de lumine*, igy magyarazzak az Paterek, *Pag*: 198. *Sic igitur intelligimus Filium è Patre prognatum, ſicut lumen de lumine promicans. Nam hac imagine refertur & coæternitas & eſſentiæ identitas & Paſsionis expers Nativitas, &c*, Ugy ertyük annak-okaërt az Fiat az Atyatul ſűlettetnek, mikeppen az vilagoſſagh az vilagoſſagbol tűndöklik. Mert ez abrazban elönkben adatik mind örökke valoſaga ſ-mind egyenlőſege az (Iſteni) allatnak, mind ſenvedes kivül valo ſűletese Innen mondgya Szent Pal,

Hebr: 1. 1. 3. dicsőſſegnek fenyeſſegenek az Chriſtuſt. De ertől az peldarol ez előt egy ſoval.

Az Chriſtus annak-okaërt es az Szent Lelek termeſet ſerint valo bizony örök Iſten es valoſagos ſemely: vagyon tehat az imadando Szent Haromſagh, kit az derek ſent irasbol, az egy Iſtenſegben levő ſemelyekben: az Iſtenſegben levő ſemelyeknek tulaydonſagokban: az SidoBőleſeknek az Szent Haromſagrol valo vallas-tetelekben: minden Patereknek tanubizonſagh-tetilekben: az nagy emlekezetes Conciliomoknak vegezeſekben: es az peldakban mint valami egyeneſſen mutato aezel tűkörben meg lathatni, megh iſmerhetni es el hihetni: Mely imadando ſent Haromſagh egy bizony örök Iſtennek adaſſek tiſteſſeg, dicsőſſeg, aldas, hala-adas, Mennyen, földön, Angyaloktul es embercktül, mind örökkön örökke,

AMEN.

AKADÉMIAI KÖNYV-TÁRA

EZ

EZ KŐNYVBEN LEVŐ NEMELY EMLEKEZETES DOLGOKNAK RÖVID MUTATÓ Tablaja az A, B, Cnek rendi es folyaſa ſerint.

A

A Bimelec aldaſa, 125.
Abraham buydoſaſanak oka az Iſtenek, 118, *nem ſol pogany modra, ſ-nem hazud*, 121. *hitt az Chriſtusban*, 455. *imadta az Angyalt*, 106. *könyörög Sodamáert*, 107. *Angyalokat vendegel, es azok közöt az Iſtennek Fiat*, 108. *nem Iſtentelen ſem Pogany mint Enyedi vadollya*, 110. *utanna volt à Chriſtuſnak*, 519. 520 *csak az peldaban meg nem allot, hanem annak valoſagara vigyazot*, 523. *magvanak jegyzeſi*, 766.
Abrazattya Iſtennek az Chriſtus, 626.
Abrazolo arnyek csak, 170.
Actu & realiter eſſe apud Deũ 416.
Adam mi remenſeggel eſsi az almat, 85. *csuſoltatik Iſtentül*, 86. *Uly Adam az Chriſtus*, 442.
Adattattanak mindenek az Finnak, 527. *nem is ugy, mintha annakelötte nem öve voltanak volna*, Ibidem.
A diebus æternis, 329.
Adoratio civilis & religioſa, 119.
Agapitas 449.
Agarnak Angyal jelenik, 97.
Agar, 246.
Ala ſallani mondatik Iſten, 90.
Alazatoſſaga Chriſtuſnak micsodas, 684.
Alcoran irattatik, 29.
Aldas ket fele, 132.
Allat ſerint valo dicsöſſeget közlötte az Atya az ö Fiaval, 336.
Allat ſerent valo abrazat az Chriſtus, 626.
Angyalnak ſem az Atya, ſem az Szent Lelek nem mondatik, 94.
Angyal az Chriſtus, 96.
Angyalok, teremtöke? 81.
Lelki allatok, 122. *öttenek*, 337. *nem ſaporodnak*, 344. *megh eröſsitettenek*, 714. *felet valo az Chriſtus*, 761.
Anyaſſentegyhaz tulajdon ſajat haza az Chriſtuſnak, 771
Apollinaris, 28
Apoſtolok, vilagoſitanak, 185. *mint hozzak be az Prophetak mondaſit*, 201 *gyalazattyok az Chriſtuſe*, 376. *hogy hogy kereſsteltek*, 365. *hogy tanitanak a teremteſről*, 438. *cooperariuſok*, 489. *örömök nagyob hogy nem az regieknek*, 521. *el bocsataſok es az Chriſtuſe közöt valo külömbſegh*, 557. *hivaſa ki bocsataſa Iſtennek tulajdon cſelekedeti*,

Kedeti, 629
Arany borju Iſten, 64.
Arrius, 27. vallaſa, 27. az beli ki foly 27. ki atkoztatik, 37. meg gyözettetik 888.
Articulusokkal ſzabadoſon élnek az Görögök, 826.
Aſſeſſori vadnak Iſtennek, kiktül voxot kerd, azt allattya Samoſatenicus, 259.
Atya munkalkodik Fiu által, 76. Fiu nelkül, Fiu-is Atya nelkül nemcsekeſik ſemmit, 113. ſ. Fiu egy Iehova, 115. es Szent Lelek ſohul Angyalnak nem mondatik, 129. egyedül Iſten, 134. ſohul botrankozaſnak kövenek az irasban nem mondatik, de csak az Chriſtus, 269. iſmereti az Fiuval egyben köttetet, 466. tamaſztya fel az Fiat, 476. lataſa egyben köttetet az Fiunak lataſaval, 544.
Atyanak mondatik az Chriſtus-is, 231.

B

BAptiſta Ianos eleb valo az Chriſtuſnal, 452. Propheta, 391.
Bara B. R. A. 60.
Bellarminus ſzavai, 25.
Bellet Iſten az Chriſtus Enyedinek, 471.
Bethlehembe ſzuletet az Chriſtus, 325.
Bötü ſzerint valo ertelem, 224. magyarazat, 351.
Beſſed cziſzraltataſara nem nez az Iſten, 243.
Beza ertelme az Kereſztſegh felöl, 363.
Birak hogy hogy Iſtenek, 64. 418
Birni Iſtennek az bölcseſeget, 246.
Biro Iehovaje, 803
Birodalom örökke valo, 194.
Bizontalan ſzá bizonyos ſzamra vitetik 89.
Blandrata, 30. nem tagadgya az Haromſagot, 37.
Bocsatnak emberek-is bünt, 373.
Bölcseſegh az Chriſtus, 238.
Bölcseſegh Chriſtus, es az mas bölcseſeg közöt valo külömbſegh, 243. Iſtenben tulaydonſag, 607. ſzemely ſzerint valo, 607 ſzarmazaſa, Iſtennek ſzajabol, annyit teſzen, mint ſzulettetni az bölcseſegnek, 252.
Bolondſagh az Iſtennek allattyat ſzent iras kivül emberi mod ſzerint merſekelni. 498.
Bün bocsataſnak harom nemei vadnak, 373.
Bün bocsatas tulaydona az Iſtennek 372. 849.
Bünt bocsat az egybazis ſzolga es egy megbantatot ſél maſiknak. 849.

C

CArpocrates, Cerinthus 22. Czegerimutogatoi ſegitöi az peldazatok az valoſagnak, 323.
Cerdon, 24.
Cerinthus eretnekſege inditotta ſzent Ianoſt az Evangeliomnak iraſara, 392. eretnekſege micsoda, 398.
Chiaſmus, 559.
CHRISTUS, igaz Iſten, 34. 103. 105. 274. 335. 341. 360. 382. 418. 680. 716. 807. 808. 810. 840. Iehova, 94. 184. ſzövetſegnek Angyala, 45. Iſten formajaban vagyon, 45. Angyal es

es miert, 96. Követſeghen jart Iſtentül az Atyakhoz 104. Teremtö 189. 222. 325. 612. Egy Iſten az Atyaval, 210. Maga erejetul mükalkodik, 211 imattatik az Angyaloktul, 218. el bocsataſa nincsen az ö Iſtenſege ellen, 107. jelent megh az csipke bokorban, 135. hozza ki az nepet Aegyiptusbol, 135 817. Abrahamnak, Iſaknak, Iacobnak Iſtene, 139. be tellyeſedeſe az Iſteni igiereteknek, 153. ſzabadito, 159. 817. Kiraly, 172. 825. nem mas az örökke valo Fiu, mint az ki Mariatul ſzulettetet, 175. örököſsé tétettetet, 176. Dicsöſſéges Ur, 182. 187. 254. 825. 348. 419. 433. 414. vilagoſit, 185. termeſzet ſzerint, 186. puſztaban hordozta az nepet, 197. Ajandek oſztogato ſö ok, 199. orſzaga örökke valo, 205. Bölcseſegh, 238. 608. 311. ſzolot az O Teſtamentomban es kialtot, 45. 241. 461. 46. Ithiel Ucal, 245. ſzulettetet, 252 külömb külömb formaba jelent megh, 256. Botrankozaſnak köve, 262. csudalatos, 282. 402. Halal el törlö, 285 ſzantakat gyogyit, 290. Ur karja, 303. Nem eſsköze Iſtennek, 303. 497. 749. 504. 322. Iutalmat hozot velle, 304. Paſztor 208. mikor tetettetet Paſztorrá, es mi modon, 309. Merhetetlen bölcseſegü, 311. Egyenlö az Atyaval dicsöſſegebē, neveben, 314. Tulaydon ſzajat erejevel idvözit, 321. az teſtben Iſtenſegh nekül nem lehet idvözitö, 323. ſzuletetet Bethlehemben, 326. ſ. hogy hogy, 331. Termeſzetire nezve Iſten, nem tiſztire nezve, 335. nem czupa jel, 337. Mindentudo, bün bocsato, 340. 375. Elöes miert 343. Parancsol neki az Iſten es ülteti 350. megh tagatta ſzüleit, 352. Iſtennek tartatot az Corinthusbeliektul, 358. Kiſseb Iſten Iſtennel, 359 Ujonnan ſzülö, 363 nevet emlitik az kereſztſeghen, 365. Meg kereſztelkedet, de kicsoda neveben, 366 nevet emlegettek az Apoſtolok es miert, 370. Embernek fia, 372. 513. Magaſſagbeli, 380. 390. mint ſzajattyát birja az Izráél nepet, 383. Fel magaſztaltatot, 389. ö adot Prophetakat, 391. Fel kenettetet ſzemelyere nezve, 399. 618. Örök Iſtennek Fia 399. ſzületeſe, csudalatos, 402. Elevenitö, 413. véres ruhaja, 413. Ielen volt Iſtennel 415. Iſtennel vagyon, 420. Ez vilagon vala, 427. teſté lött, 428. O es Uj Teſtamentomnak közben jaroja, 441. Eggyetlē egy ſzülöt 450. 451. &c. Eleb valo Baptiſtanal, 452. latta az Atyat Iſtenſegeben, 459. kereſte az Atya dicsöſſeget, 467. Halottakat tamaſztot, 471. Cselekedetinek Identitaſſa, 487. Egyenlö Iſten az Atyaval, 495. Fiuſaga minemü, 496. az Iſteni termeſzettel eggyut vötte az mindenhatoſagot-is, 499. 500. Iſtenſegenek erejet gyakorollya az teſtben, de nemönti bele az teſtbē 500. Az Atyatul vagyon de ſzemelyere kepeſt. 501. munkaja mikeppen tulaydonittatik az Atyanak, 504. Szent Ianoſnak cap: 5. ℣. 19. az mit mond

universalis 505. tulaydon sajat erejevel tamaßt halottakat mint az Atya, 507. Itilö birajava ez vilagnak mikeppen tetetet az Atyatul, 510. az mint ala jöt az Egböl, ugy ment fel-is, 516. valosagos fel meneteliröl ßol, 518. Abraham elött vagyon, 526. Egy az Atyaval, 531. dicsösege semmi nem egyeb, hanem Istensege, 540. dicsösseg nekül soha nem volt, 543. közben jaro volt az testnek fel vetele elött-is, 557. tulaydon sajat verevel kereste maganak az Ecclesiat 586. Lelek szerint valo ßuleteſe micsoda, 589. ſ-az hivek maskeppen fiak, 589. bölcseſege, ßentſege az hiveknek es igaſſaga, 608. megh kisirtetik az pußtaban az Sidoktul, 616. meg kisirtese micsoda, 619. abrazattya nyomorusagot jelent, 626. nevezeti, 647. nem magaert hanem mi eretünk ßulettetet 689. Elsö ßulöttye az halottaknak, 699. ßemelye, 701. Item, 705. Istenſegeben Anyanekül, emberſegeben Atyanekül valo, 777. Lelke volt az Prophetakban, 792. örökelet, 809. Istenſegenek tüköre, 818. Elsö es utolso, 821. 822. &c. Sziveknek veseknek altal latoja, 823. Vött mindeneket az Atyatul, 824. non habet causam nisi impropriè, 831. az orſsagot azö Atyanak adgya 845. Istenſegnek tellyeſſege lakik benne allat ſerint, 846. Istenhez illendö dolgokat cselekeßik, 846. azonokat cselekeßik valamellyeket az Atya, 851. basonlokeppen tiß-teltetik az Atyaval, 854. felmenetelinek modgya, 561.
Cohen, Pap, Fejedelem, 232.
Concilium, Synat mas, 886.
Constantinus Csaßar gyüleſt hirdet Arius ellen, 37.
Cyrillus megh felel az Arianusoknak az Christusert, 689.
Cselekedeti az Szent Haromſagnak, 76. Az Atyanak Fiunak, 113.
Cselekedetre valo erö az Atyaban az Fiuban es Szent Lelekben azon egy Istenſegböl foly, 503.
Cselekeßik az Atya, az Fiu es az Szent Lelek altal, de mikeppen, 629.

D

DAvid Ferencz, tömlöczre sententzaztatik 21. hitin valoknak ket Istenek vagyon, 48. mely meg-is bizonittatik, 49. magyarazattya, 425.
David, jövendöleſenek authora, 156. könyörögh az Christusert hogy hogy, 201. nem volt Pap, 233. latta az Christus dicsöſſeget, 353.
Davidnak Ura ſ Fia az Christus, 348.
Democritus azon bölcseſegh, 240.
Dicsöſſegnek Ura, 182.
Dicsöſſeges UR az Christus, 254.
Dicsöſſegh, 315.
Dies æterni, 329.
Dies naturalis, 416.
Doctorok ertelmet menyibẽ vehetni, 160.
Donatus, 28.

E

EBion, 24
Ecclesia meddigh marat ßuzen. 30. nem lappanoh, 32.
Eghol leßallani, 484.
Egeknek es az földnek fundaloja teremtöjje az Fiu, 760.
Egy atallyaban Istennek mondatik Szent Petertul az Szent Lelek, 576.
Egy az Isten, 43.
Egyedül, ki rekeßtö ige, 290.
Egyenlöſege az cselekedeteknek, jelenti az erönek es az termeßetnek egyenlöſeget, 535.
Eggyet teßen ez: Mindeneknek teremtoje: menniek földnek teremtöje, 704.
Egyenlö Isten az Fiu az Atyaval, 677.
Egyenlönek lenni, 496.
Egyenlöſegek az Istenißemelyeknek, 79.
Egyenlöſeg ket fele, 324.
Egytül nem lehet az ßaporodas, Isten peuigh egy, 345.
El 64. 66.
Elcesaitak, 25.
Elet az Fiuban termeßet ßerint vagyon, 603.
Eletnek igije az Christus, 799.
Eletnek le belleſe micsoda, 164.
Elö ember, irot ember, 65.
Elohim, 55. 63. 64. 75. 130.
Elme ßül, 342.
Elsö ßulöt az halottak közzül az Christus, 574.
Elsö, utolso, az az örökke valo, 312.
Elsö ßulöt az Fiu, 760.
Ember Christus ismereti, ut az Isten Christusnak ismeretire, 568.
Emberi ßok altal jelentette ki Isten mi nekünk önnön magat, 836.
Ember kis vilagh, 72.
Embernek Fia, 372. 479.
Emberſege ßerint, Istenſeghe ßerint: ez ßolasnak formaja Szent Paltul talaltatot, 496.
Ember teremteſenek veghe az Isteni ismeret, 2.
Emmanuel, 261. 335.
Emmanuel Tremellius nem Isten az nevert, 836.
Enyedi, Christus ellenſeghe, 57. alnak, 58. karomkodo, 60. Ellenkezö magaval, 61. 70. 72. principiumot petal, 94. Dialecticaja, 117. megh ßaggattya az Christuſt, 175. Christuſa, 206. 276. katzagasa, 439. magat hamiſſittya, 440. contradictioja, 469. Bellet Istene az Christus, 471. Christuſſa, masodßor Isten, nem ſokeppen, 376. Tevelyeg, 381. ſokßor ßulettetet Christuſſa, 388. ördöghi format követ az iraſoknak elö hozasaban, 403. le teteti az Christuſſal Istenſeget, 491. Mahomet vallasat követi, 497. hamiſſan vadol, 498. 499. Emberi dolgokkal merſekli az Isteni dolgokat, 539. ſelette közel jart az igazsaghoz, 547. megh botlik, 600. megh engedi hogy religioſe ſegitſegul hihatni az Christuſt, es imadhatni, 605. karomlo vetekedeſe, 635. ertelme az Christus Kiralyſaga felöl, 683. Keritö parazna babaval bizonyit, 682. Meſſiaſſa ki buyt az Istenſegbül, 691. ta

paſtalhato eretnek, 713. ßemtelenül hazud, meg ſogatik, 718. 719. temerdeken paraſtul allattya lakni az Iſtenſeget az Chriſtusban, 721. ellen valo obſervatio 758. ßemtelen hazug, 780. tekeri facsarja az iraſt, 781. rutittya mocskollya az iraſt, 788. Nicephoruſt veſztegeti, 828. magat öldökli, 829. Martialisbol magyarazza az Iſtennek igijet, 830.
Ephod Papi öltözet, 232.
Eraſmus csavargaſra valo mezöt nyit az eretnekeknek, 594.
Eretnekſegh, micsodas, 131. követöinek tulaydonſagok, 14. mas, mas az eretnek, es mas annak hivö, 14. meg engettetik Iſtentül, 15. karhozatos, 17. Követöi haſonlittatnak illendökhöz, 17. gyalazatos nev, 18. követöinek laiſtroma 22 talaloi el veſztek, 25. ßent iraſſal ſinli magat, 23.
Ero, leßek menyiben nez jövendöre, 152.
Erötelen az Angyal IEHOVA, ſmiert, 123.
Ertelmekre, czellyokra nezve citallyak inkab az Evangeliſtak az Prophetakat, hogy nē mint à ßokrá nezve, 758.
Eſaias latta az Chriſtus dicsöſſeget, es jövendölt-is rolla, 541.
Eſaiaſnak, 42. reßebeli mondaſanak magyarazattya, 672.
Eva mi remenſeggel eßik az almabā, 83.
Evangelium, Kereßt, Iſtennek hatalmanak mondatik, 608.
Evangelium ſ. valaſagh mas, 635.
Evangeliumnak czellya az Chriſtus, 693
Euſebius bizonſagh-tetele az Chriſtusrol, 392.
Ezige: az mint, mikor az Fiu Iſtenröl es az Atyarol mondatik egyenlöſeget jelent, 506.
Ezige: mikeppen, neha egyenlöſeget, neha penigh haſonlatoſſagot jelent, 533.
Ez ige: egy, ketkeppen mondatik Iſtenröl, 535.

F

FElkenetteteſe az Fiunak mit jegyez, 618.
Fellyeb valo az Atya az Fiunal az ßolgai abrazatban, 532.
Fel magaßtaltatni az Chriſtuſnak, 177.
Fiak az hivek, 345.
Fiu az Atyaval egy IEHOVA, 115.
Fiu az Chriſtus, 283.
Fiu egy nevben, termeßetiben es cselekedetiben az Atyaval, 131.
Fiu el jövetelinek modgya, 141.
Fiu, elö fiu az Chriſtus, 345.
Fiu, ſogadot fiu, ßerelmes fiu, egyetlen egy ßulöt fiu, 449.
Fiu Iſten, merhetetlen, 43. azon Iſtenſegben vagyon melyben az Atya, 47. meg bantattatik az vetkektül mint az Atya, 88.
Fiunak Iſtenſege ßerint valo ßuleteſe minemü, 700. lataſa azon az Atyanak lataſaval, 544.
Fiuſaga Chriſtuſnak, 492.
minemü, 496.
Földet ßolit Iſten, 80.
Föld, Meny uyjulaſa, 423.

Formaloid Atya, Fiu, Szent Lelek, 120.
Formaltatni ſ-ſogontatni, 242.
Formanak nevezeti, 653.
Frigy ladaja nem IEHOVA, 146.
Futoſo hirova tettek az Chriſtuſt az Samoſatenicuſok, 280.

G

GAlatiabeliek hittek à Chriſtusbā 636.
Gedeonnak ki jelenik meg, 145.
Generationak mondatik az Chriſtus feltamadaſa, 177.
Gineſtæ, Gegennitæ, genomen, 425.
Gnothi ſeauthon, 484.
Gondoltatot Iſtennek hamiſſan mondatik az Chriſtus, 416.
Gyamoli ſegitöi az peldazatok az valoſagnak, 525.
Gyermek az Chriſtus, 293
Gyermekektül esköveſt kevanni, 356.
Gyüleveß Plebanuſok, 26.

H

HAdnagy Iſten, Moyſes, 135.
Haynal csillagh nevezeti, 231.
Halalt eltörlö az Chriſtus, 285.
Hale meg valaki mikor Angyalt lat, 151.
Halhatatlan, lathatatlan az Chriſtus, 550
Halot tamaßtas tulaydona Iſtennek, 476.
Harom erös argumentoma az Chriſtus örök Iſtenſegenek, 637.
Haromſag, 259. 261. 354.
Harom ßemely de Egy Iſten, 753.
Harom ßemelyeknek cselekedetinek modgya, 363.
Haromſagnak, tudomanya hogy hogy folyt, 11. igije vagyon az Bibliabā, 35. tudomanyanak eredeti, 11. melyſeges, 38. hogy hogy tudakoztathatik, 40 nem tudathatik ugy meg az mint vagyon, 40. hittel nem okoſſaggal fogattathatik meg, 41. miböl lattathatik ki, 42. elö ßamlaſra hoßßu volna, annyira megh confirmaltatot, holott minden levelen az vagyon, 42.
Haromſag cselekedeti köz, de rend vagyon abban, 140.
Has Iſtenüeknek mondaſok, 714.
Haſonlo az Atyahoz eröben es akaratban az Fiu, ſöt egy allatu ö velle, 532.
Hatalma az Atyanak az Chriſtus, 606.
Helvraiſmus kereßtelkedni Moyſesben, 356.
Hegy nem IEHOVA, 103.
Hegy, Peniel Iſtent latni, 336.
Hiyya, Iſten azt az mi nincsen, küldi azt az mi vagyon, 632.
Hinni az Ieſusban, es az ö nevebē, 357.
Hiſtoria eſt teſtis temporum, 31.
Hiſtoricuſoknak hißünk, 395.
Hißunk az Chriſtusban es azert ſegitſegül is hiyjuk, 606.
Hitek az regieknek holſundaltatot, 161.
Hitnek ſundamentoma, 369.
Hitnek tenoraban az igaſſagh, 160.
Hivek, Iſten nemzetſeghi, 170. Iſten fiai, 171. az Lelektul ßulettetnek, 589. maskeppen fiak, maskeppen az Chriſtus 589.
Homalyos az Iras, 478.

I

IAcob tuſakodik, 121. eröſſeb az Angyalnal, 123. Iſtent gyözö, 124. oltart epit,

pit, 127.
Iaied, Infans, 284.
Ianos, kereſtſeghe, 361. micsoda volt abban, 362. nyilvan irt az Chriſtuſnak mind Iſtenſegeröl, mind emberſegeröl, 397. tanitaſának czellya es akadallya, 399. Evangeliuma homalyos, s-kiknek, 401. Rendi iraſanak, 404. tudomanya mennyei, 588. fut Cerinthus elöt, 17. az Chriſtuſnak örök Iſtenſegeröl tanit 23.
Idegennek mondatni Iſtentöl, 210.
Identitas operis arguit Identitatem eſſentiæ juxta Cyrillum, 493.
Idium, *Tulaydon*, 444.
IEHOVA nev, egyedül Iſtene, 100. 107. nagyſagot jegyeze? 116. allatott vagy termeßetet jegyez, 144. tehetette ez nev ö magaban valakit Iſtenne? 144. annyit teßen mint vagyok, 313. tulaydonittatik annak, à kit az Sidok megh keſertettek az puſztaban, 616. ſenkivel nem közöltethetik, 858.
Ielentetik meg az Iſten ketkeppen, 811.
Ieruſalem, 64. nem IEHOVA, 102.
Ieruſalemre es Sionra tartozo igeretek hova nezzenek, 599.
IESUS, 339. 647.
Igaz Iſten, 808
Ige az CHRISTUS *mind ßemelyere, mind tiſztire nezve*, 412. *lattak ſ-tapogattak ez Iget*, 413.
Ige azon kulömb kulömb jedzesben vetetik 407.
Ige, Iſten az Fiu, 190.
Imadas, segitſegre hivas ö magaban ſenkit nem teßen Iſtenne, 857.
Imadgyak, az Angyalok az Chriſtuſt, 757.
Imadni Angyal altal Iſtent, 110. az Chriſtuſt, 221.
Imattaje Abraham az Angyalt, 108.
Iob eſmeri az Chriſtuſt, 157. hitteſel tamadaſat, 157.
Iob karja Iſtennek az Chriſtus, 303.
Iövendöles lehete jelen valorol? 154.
Iras helyet vadnak az Chriſtuſnak cselekedeti, 290.
Irænæus Doctor *ideje*, 392. vallaſa az Chriſtus Iſtenſegeröl, 396.
Iſmertek ſokan az Chriſtuſt, 437.
Iſten iſmereti idvöſseges, 1. Fundamentoma az igaz vallaſnak, 1. adgya az ö iſmeretit, 4. Iſmereti vagyon az termeßetnek es az kegyelemnek könyveböl, 5. ſenkitül meg nem lattathatik, 41. Csak egy, 42. 43. 45. Miert, 45. Micsoda, 43. Egy allattyaban de ßemelyeben harom, es mi modon, 46. 47. Iſteneknek mondatik ſ-miert, 66. az teremtesben nem ßükölködöt ßelnekül, 70. ſol. 78. tanacskozik, 80. ala ßallaſa, 90. ſimpliciſsimus actus purus, 93. formaja merbetetlen, 95. nevet maſnak nemadgya, 97. 98. igiretit be töltheti, 106. 107. az mennyet folaet be tölti, de azert egy helyenis mondatik lenni, 112. vere az Chriſtus, 195. ſimpliciſsimum Ens, 209. johjan ülni, 228. ßajabol ßarmazni az bölcseſegnek, 252. 253. Dicsöſſeget maſnak nem adgya, ſ-miert, 314. elötte nincsen Iſten, es utanna-is nem leßen, 319. Ki legyen es mondaſſek tulaydon keppen, 336. hogy hogy ßulte azü Fiat, 342. es hogy hogy illik Iſtenhez az ßules, 343. termeßet ſelet valo, de azert ugyan termeßet ßerint valo Iſten, 344. ßolot az ü Fia altal, az Prophetak altalis 463. Iſmereti homalyos es vilagos, 464, Iſmereti egyben kötetetet az Fiunak iſmeretivel, 466. Iſmer, 468. jo tetmenye csak az ö iſmereti 470. miert hogy Lelek, nincsen csontya vere, huſa, 472. munkaja cselekedeti, ſoly az Iſtenſegböl, 483. melyſeges titkainak viſgalaſa csak az örökke valo Iſtenhez illik, 609. Formaja micsoda, 646. Formaja nem csupa qualitaſt jegyez ſubſtantianekül, 651. Formaja nem Kiralyſagot jelent, 676. az Chriſtus, 681. lakaſnak modgyai, 717. 716. ſ-annak tellyeſſege mas, 719. tulaydonſaghi nem közölttetnek teremtet allattal, 844. tulaydonſagi egymaſtul elßakaßthatatlanek, 845. maga ald, 125.
Iſtenek, 207.
Iſtenek teremte, 67.
Iſtennel lenni mit teßen, 415.
Iſtennel lakaſinak modgyai, 716. 717.
Iſtent harmat nem vallunk, 48.
Iſtentul löt az Chriſtus, 768.
Iſtenſegben az haſonlatoſſag egyenlöſeget azonſagot jelent, 502.
Iſtenſeghen harom ßemelyek vadnak, 304.
Iſtenſeghen valoſagos ßemely Chriſtus, 753.
Iſtenſege ßerint, Embreſege ßerint: ez ßolaſnak formaja, nem Emberi agytul, hanem Szent Paltul talaltatot, 498.
Iſtenſeget jelent gyakorta, az Chriſtusban az leleknek igeije 586.
Iſtenſegh, Iſteneſſeg külömböznek, 715.
Iſtenſeg mas, mas az Fiu, 509.
Iſtenſeghnek minden tellyeſſege lakik az Chriſtusban, 715. 716 717. *minden tellyeſſege allattya ßerent micsoda*, 719. *meg teſteſulese, letele az Atyaban, Fiuban es az Szent Lelekben.* 724.
Iſtenſeg nem hal meg 175.
Izraël élö Iſtennek Fia ſ-hogy hogy, 346. *nepenek nyomorunſaga Chriſtus gyalazattya*, 786.

K

KÆ, es, 385.
Karpit jegyzi az Chriſtuſnak emberi termeßetit, 784.
Kebeleben lenni valakinek, 457.
Kegyelemnek könyve ket-fele, 6.
Kegyelmet vöttünk az Chriſtus tellyeſſegeböl, 454.
Kenköves tüzes eſeo, 112.
Kenö kenettetet egy, 593.
Kepe embernek mondatik embernek, 65.
Kerdeni valamit tuldatlanſagnak jeleje? 248
Kereßt Atyak, Anyak tißtek az kereßtſegben, 356.
Kereßtelkedni az Chriſtus Ieſusban, 357. *es neveben*, 357.
Kereßtelkedünk ſ-miert, 363.
Kereßtelni Szent Lelekkel, 367.
Kereßt, Evangeliü, Iſtennek hatalma, 608.
Kereßtſegh, 354.
Kereßtſeghen gyermekül esküveſt kivanni, 356.
Kereßtſegnek ſormajat, el hattak az Apoſtolek, ſ-miert, 65.

Kereſtelö Ianos kialto ſozat, 296.
Ket kulömbözö termeſetek vadnak az Chriſtusban, 734.
Ket teremtes vagyon, 705.
Kettös ki jövetele vagyon az Chriſtusnak, 329. 331.
Ketſzeri ſületeſe az Chriſtusnak, 331.
Kevanſag, kevanas, 132.
Keves ſzám, 436.
Kezdet, vegh, 312. 409. mit teſzen, 410.
harom jedzesben vetetik, 411.
Kezei Iſtennek nem Iſten, 363.
Ki jüni az Atyatul, 551.
Ki bocsattatot az Atyatul az Fiu, 631.
Kiraly az Chriſtus, 172. 676.
Kiralyok Iſten Fiai, 171.
Kiralyoknak Kirallya az Chriſtus, 550.
Kiralyok paſtorok, 308. 330.
Könyörges Iſtent gyöz, 123.
Könyvei Manes eretneknek megh egettetnek, 27.
Kövek az hivek, 264.
Követ az Uranak tulaydon nevet nem viſeli, 136.
Követ es követſeghen jaro, 97. 124.
Kövezni azert akartak az Chriſtuſt az Sidok, mert ü magat Iſtennek termeſet ſerint valo fianak mondotta, 530.
Köz neve nincsen az követnek azzal az kinek követe, 98
Küldö, küldettetet, 124
Külömb az ajandek, külömb az Szent Lelek, 621.
Külömb külömb formaban jelent meg az Chriſtus, 256.
Külömbſegh vagyon az Chriſtus közöt es az hivek között, az dicsöſſegnek biraſaban, 566.
Kut feje az Atya az Iſteni cselekedeteknek, de nem az Fiunekül, 497.

L

Labra ereſtet ſarvas argumentum, 542.
Lada nem IEHOVA, 101.
Lataſa az Atyanak egyben köttetet az Fiunak lataſaval, 544.
Lathatatlan, halhatatlan az Chriſtus, 550.
Lathatni az Atyat, Fiat, es Szent Lelket bizonyoſon ſ-nyilvan, 41. 42. 93.
Latni az Atyat az Fiuban, 545.
Latni az Iſtent ſ. hogy hogy, 142.
Latta Chriſtus az Atyat termeſetiböl Iſtenſegeben, 459.
Latta Iacob-is Iſtent, 122. 126.
Lazar Abraham kebeleben, Chriſtus Iſteneben, 458.
Legatus, követ az Chriſtus, 104.
Lelki ertelem, 166. 224.
Lelki ertelembol nagy erösſeg vagyon, 290.
Lelki ſüles micsoda, 344. de ki nem beſzelhettyük az Fiunak az Atyatul valo ſületeſet, 343.
Lelki vakſaghol gyogyit az Chriſtus, 287.
Lemuel, 246.
Lenni az Eghben, 482.
Le ſzallani mondatik az Iſten, 90.
Le vetkezni az Iſteni format, 649.

M

MA, 163. 169. 173.
Macedonius, 28.

Magaſſagbeli az Chriſtus, 380.
Magyarazatnak igaz Annya, 305.
Magyarazoknak ellenkezeſek nem bontyak el az Hitet, 403.
Magaſtal, aldo az Chriſtus, 94.
Mahomet, 28. vallaſa, elete, 29.
Manes, 27.
Manoanak Angyal jelenik, 149.
Marcellus, 28.
Marcion, 24.
Maria tiſztaſagban ſül, 342.
Mas az Szent Lelek, mas annak ajandeka. 621.
Maſnak adni, 315.
Maskeppen Chriſtuſe az Lelek, maskeppen az Prophetake, 794.
Ma ſzultelek teged, 169.
Martha vallaſa, 370.
Meg igazittatot az Fiu, 737.
Meg latni az Iſtent, 543.
Meg ſzenteles, tulaydon cselekedeti az ſzemelynek, meg penig Iſtennek, 502.
Meg teſtesüleſnek modgya, 765
Meg ureſiti magat az Chriſtus, 654
Melchiſedek aldgya Abrahamot, 123. rendi alatt az Chriſtus ertetik, 772.
Menyben lenni, 483.
Meny, Föld uyjulaſa, 423.
Meſsias micsoda, 690.
Meſsiaſnak napja, 519.
Mikepen egy az Chriſtus az Atyaval, 533. vagyon az Atya az Fiuban, es az Fiu az Atyaban, 536. 546. vannak az Hivek Iſtenben, es Iſten-is az Hivekben, 537. bocsattya el az Chriſtus az Tanitvanyokat, 556. adta Chriſtus az ö dicsöſeget az Tanitvanyoknak, 567.
Minden az Chriſtus altal teremtetet, 696.
Mindenek, 424.
Mindenek az Chriſtus altal vannak, 696.
Mindenek felett örökke aldando Iſten az Chriſtus, 594 595.
Mindeneket taplal az ö hatalmas erejevel az Fiu, 756. teremtet az Fiu, 747.
Minden hatalom, 476. es mindenhatoſag külömb, 844.
Mindenhato az Chriſtus Iſtenſegeben, 558. erö az Iſtenſegben csak egy, 497.
Mindenkor ſülettetik az Chriſtus, 700.
Monogenis, 449.
Montanus, 24.
Moſesben kereſztelkedni, 357.
Moſes es Ianos egy arant ſolnak az teremteſröl. 446.
Moſes iraſa homalyoſe az teremteſröl? 57.
Moſeſnek Iſtene, 133.
Munkalkodaſnak egyenloſege bizonittya az allatnak vagy az termeſetnek eggyeſſegct, 498.

N

NAbugodonozor dicsöſeges, 315.
Nanghar, 426.
Napban vilagoſſag melegseg vagyon: Igy az Iſtenſegben-is, Atya, Fiu Szent Lelek, 498.
Napnak, Holdnak, Csillagnak, Menynek, Földnak mondatik az ember, 711.
Napnak nevezeti, 78.
Nap vilagoſit, 185.
Nem eſsköze Iſtennek az Fiu, es az Szent Lelek. 363.
Nev aldas, 248.

Nevet Isten maſnak nem adgya, 97. 314.
Nevet vött az Christus, 278. micsodas nevet vött, s-hogyhogy? 278
Neztek az Regiek az ujulaſt, 443.
Nicaabeli Gyulesben miert emlegetik az Szent Haromſagot? 37.
Nicolaitak eretnekſege, 395.
Nincsen töb Szent az Atyanal, Fiunal es Szent Leleknel, 258.
Noë idejeben-is volt az Christus, 795.
Noëtus, 25
Nyelveknek el veßteſe, 90.

O

OKoſſag ö magatul Istent megh nem ismerheti, s. bolondſag ü magahan az Isteni dolgoknak ismeretiben, 8. 41. rabja az iraſnak, 8.
Oktalane az Zanchius Könyvei? 115.
Olam örökke valo, 155. 194.
Oltar nem Iehova, 103.
Ördögh faraßtya az Eccleſiat eretnekſeggel, 12.
Ördöngös Aßßony Elohimokat lát, 65.
Örökke aldando Istennek lenni, egy altallyaban annyit teßen, mint igaz Istennek lenni, 597.
Örökkevalo Orßaga vagyon az Christuſnak, 676.
Öröktül fogvan, örök idök, 331 332.
Örökoſſe tetetni az Christuſnak micsoda? 176.
Örömök az Szenteknek be tellyeſedet, 521.
Orſag, lopas, ßentſeg-töres az locuſt hamiſſan citalni, 237.
Oßlaſra nem megyen az Istenſeg, 314
O Teſtamentomban az Szent Haromagh homalyos es miert? 53.
O Teſtamentom az Vyban volt, 440. m ind kettönek közben-jaroja a Christus, 441.

P

PAlkeveſet kereßtelt, 161.
Pal leveleinek haßnai, 394.
Papok Birak nem Iehovak, 103.
Pap az Christus, s örökke valo, 232. 235.
Parancsolatot vött az Atyatul à Fin, 633.
Paraznakkal bizonittya Enyedi az ö tißtatalan tevelygeſet, 682.
Paßtor az Christus, 307.
Paßtorok az Fejedelmek, 308.
Paulus Samoſatenus, 25. vallaſa. 25.
Pelda s-peldazat, 167. 170.
Peniel, latam istent, 122.
Per, altal, ſokat jegyez, 778.
Peter Apoſtolban meg botrankozni, 265.
Petrus Martyr ertelme, 367.
Photinus, 28.
Poganye Abraham, hogy az Iehova Angyalt imadgya? 110.
Poganyoktal Hit kevantatik, 369.
Prophetiaknak kettös be tellyeſedeſek vagyon. 291.

R

RAchel, az Betlehembeli Anyakere emlittetik, 33.
Realiter extitit Christus in veteri Teſtamento, 179. 333.
Regen, moſtan, 461.
Regi napok, 412.
Regulak, mellyek à hitnek dolgaiban igazgatnak,

ganak, 9.
Rendi az Szent Haromſagnak cselekedetinek, 76.
Rend nincsen az Atya es az Fiu között Istenſegeben, de ßemelyeben, 319.
Rothadando Isten, 847.
Ruhaja az jövendöles az valoſagnak, 897.

S

SAbellius, 25
Sacramentum: ez ßo, nincsen az irasban bötu ßerint, de vagyon valoſagban, 355. micsoda jegyzeſeben, 355
Salamon abrazolta az Christuſt, 151.
Samoſata Varosbeli Pal megh gyözi Malchion Doctor, 887.
Samoſatenicuſok nem követik az Arius vallaſat, 28. nem adnak helyt az Hiſtoricuſoknak, 31. Balvanyozok, 206. az Halaknal nemabbak az Hiſtoriakban vallaſok ſelol, 206. Istene micsodas, 208. rut undok tevelygesben vannak. 200. ravaßſaga Enyedi forditaſaban, 351. ket Istenuek, 360. contradicalnak magoknak, 428. Hamiſſak, 562
Sator jegyzi az Christuſnak teſtet, 784.
Segitöi, gyamolitoi az peldak az valoſagnak, 523.
Segitſegül kel hini az Christuſt, 598
Sergius, 29.
Servetus Mihaly, 30. meg egettetik Genevaban, 30
Sidok itileti az Christus ſelöl, 347.
Simonides Hiſtoriaja, 39.
Simon Magus, Isten erejenek mondatik, 240.
Sodomava ki bocsattuzes eßöt? 112.
Sokaſagot jegyzö ige jelenti az Isteni ßemelyeket, 119. 120.
Solus, egyedul, 67.
Synat, Concilium mas, 886.
Szel, munkalkodotte az teremtesben? 70. 71. 72.
Szemely, 51. 68.
Szemely ßerint valo cselekedeti az Isteni ßemelyeknek, 141.
Szemely az Christus, s-hogyhogy? 472.
Szemely ßerint valo bölcseſeg az Christus, 607.
Szemely, s-termeßet mas az Istenſegben, 549.
Szemely valoſagoſſan az Sz. Lelek, 622.
Szent az Atyanal, Fiunal es az Szent Leleknel nincsen töb, 258.
Szent Haromſagrol valo tettetet bizonyſag, 620.
Szent Ianos Leveleinek mocskolaſa, veßzegeteſe, 805. czelya, 806.
Szent Lelek mindenhato, merhetetlen, 43. Teremtö Isten es Szemely, 69, mindenüt vagyon, 72. Uy, Kéz, es miert? 74. nem tuz, 74. Isten Lelke, 75. megh bantatik az büntül, mint az Atya, 88. teremtö, 162 189. nem párah, de Szemely, 191. Istennek mondatik, s-miert? 163, örök Isten, 212. mas ßemely az Christuſtul, 213. nem eßköze az Istennek, 213. azon ßolt az Prophetakban ki az Apoſtolokban, 216. az Földet betölti, s-mindenüt vagyon, 240 ßiveknek, veleknek viſgaloja, 250. nem ßul, es miert, 346. ö magatul valo Iehova es miert,

Isten, 858. *mindenhato*, *mindentudo*, *Szent*, *ez világnak itilöje*, 859. *termeſet ſerint való Isten*, *es igaz ſemely*, 858. *Istenhez illendö dolgokat cselekeſsik*, 860. *Isteni tiſztelettel tiſsteltetik*, 865. *vgyonnan ſzülö*, 363.
Szent Lelekkel kereſztelni, 367
Szent, *Szent*, *Szent*, *miert mondatik haromſzor*, *nem töbſzor sem kevesebſzer*, 257.
Szo, *elmetül ſzuletik*, *az nyelv altal ki mutatodik*, 831.
Szlasban való diſseſſege ſz. Ianoſnak. 434.
Szolgai abrazatra nezve, *kisseb az Christus az Atyanal*, 532.
Szolgai forma, 683.
Szombatosok, 24
Szombat ſzeges, 486.
Szivekvek, *veſeknek viſgalaſa Istenhez illik*, 609
Szüles, *ſzaporodas*, *nemzes*, *erötlenſegnek jelejei? illike Istenre es menyben?* 342.
Szüles ſzerez ſiusagot, *nem megh ſzenteles*, 590.
Szüles altal mutatodot ki az Fiu az Istenſegben, 837.
Szuletes tulaydona az Fiunak, 837

T

Tanacskozik Isten, 80
Tegnap, *ê teſtamentomot jegyez*. 789
Tekintetes tanu-bizonyſag az Szent Lelekröl, 612
Templom egyedül csak Istene, 610.
Templomi vagyunk az Szent leleknek, 610.
Templomok à Hivek, *az Christuſ is*, 477.
Templomot eppit az Christus, 151.
Terdet haytunk az Christusban az Atyanak, 602.
Terd hajol az Christuſnak, 602.
Terd haytas csak Istene, 601.
Teremtsunk, 79.
Teremtsünk: *nem tiſsteſſegnek okaert ſsolt igy Isten*, 84.
Teremtet allatok Istené, *az Fiue-is*, 548.
Teremtet allat Iehovanak nem mondatik, 100.
Teremtet allatoknak dolgok, *sokat külömböznek az Istenetül*, 497.
Teremtet allatoknak kezdeti à Christus 699.
Teremtet allatsul nem ſzabad denominaltatni, 605.
Teremtes, *köz cselekedeti az Atyanak*, *Fiunak es az Szent Leleknek*, 59.
Teremtes nem teſsen ſenkit Istenne, 847.
Teremteni, *csinalni*, *ſzülni*, *ſtulettetni*, 425.
Teremtetet ez vilag, *es abban volt oſztan jelen az Christus*, 407.
Teremtö az Fiu, 761.
Teremtö kicsoda? 55.
Termeſzetbeli ſogyatkozaſnak helyere allatoja csak az Isten, 612.
Termeſzeti az Fiunak nem ajandekozashoz vagyon, 596.
Termeſzet, *ſzemely*, *mas az Istenſegbẽ*, 549.
Teſtamentum, 440.
Teſtet vött sel az Fiu az O Teſtamentomban, *es micsodaſi?* 111.
Teſtnek napjai, 431.
Teſtnek nevezeti nem csak nyavalyas forſot, *hanem igaz emberi termeſzetet-is jelent*, 735.

Teſt

Teſt ſerint ſtulettetni, 586
Teſt teſtnek nyomorusaga, 410
Theodotius, 24
θεός, τζῆας, τζῆος, θεότης, 36
θεότης, Divinitas, θεότης, Deitas, *kulömböznek*, 715.
Titkos lelki magyarazat, 153.
Tolmacs az Christus, 460.
Tötte, *micsoda ige?* 277.
Trinitas, 35
Tudomanya az Christuſnak Istene, *es menyiben*, 323.
Tudomany melle Sacramentũ köttetet, 353.
Tulaydona az örök Istennek, 506.
Tulaydonkepen ket ſzuleteſe vagyon à Christuſnak, 501.
Tuz az Angyal erejeert, 137.
Tuze az Szent Lelek? 74.

V, U.

Vagyok, 312.
Valaki lattya az Fiat, *lattya az Atyat-is*, 544 548.
Valakinek napja, 519.
Valamellyek az Atyae, *azonok az Fiue-is*, 547.
Valentinus, 24.
Valaſagoſon birni az dicsöſeget öröktül fogvan, *Istenhez illik*, 564.
Valoſagos ſemely az Szent Lelek 622.
Váz Enyedinek az Christus, 338.
Veg es kezdet, 312.
Velunk Isten az Christus, 335
Vere nincsen az Istenſegnek, 195
Veres Tenger ket ſelevalaſa, 71.
Vettetik az Fiu az Atya ala, 597.
Vilag, 407. *mit jegyez*, 427. 435.
Vilagnak mondatik az ember, 710.
Viſgalaſa az Istennek melyſeges titkain, *es az ſzivnek veſeknek altallatasa*, *igaz Istennek tulaydonſaga*, 609.
Viſsint: *ez ige sokat jelent*, 560.
Ülni az Istennek jobjara, *mit jegyez?* 227. 228. 349. 350.
Vocabit: *hivja*, 278.
UR *az Christus*, 826, 419. 695.
úközesnek köve, 262.
Ut irtas, *tiſztitas*, 299.
Uy Adam, 442.
Uyjá ſzules nem kisseb cselekedet, *mint az elsö teremtes*, 848. *Leleknek munkaja*, 443 *az bunnek bocsanattyaban ál*, 8 9 *Istennek tulaydona*, 847, *voltaz O Teſtamentomban-is*, 439.
Uyjá ſzuletet lelki Ember, 482.
Uyjá ſzul az Kereſztseg, *az Istennek igeje*. 850.
Uy Isten az Christus, 206.
Uy Meny, *Föld*, 423.
Uyjonnan ſzülönek ſajattya, *tulaydona az Szent Lelek*, 849.
Uy teremtes micsoda? 707.
Uy teremtes mindenüt meg hatarozlatik. 706.
Uy Teſtamentomban az Szent Haromſag nyilvan valo, 53.
Uy Teſtamentom magyarazoja az O Teſtamentomnak, 520.

Z

Zahola az titkos dolgokban 54.
Zanchius Könyve, 153.
Zaſsloja kicsoda Moyſesnek, 203.

Laus Deo ſemper.

Errataknak meg corrigalasa.

Minemü terhes munka legyen Iſtent-felô kegyes Olvaſo az Kônyv-nyomtatas, esak az tudgya erdemletkepen meg itilni, à ki az Typographiaban forgodot. Mert helyeſſen annyiſzor az bôtükot eggyen eggyen fel ſzedegetni, ertelmeſſen le rakogatni, es ſzep rendel helyheztetni, hogy tiſztanes kedveſſen kellyen ſzem eleiben az olvaſaſra, oly gondos es faratſagos, mintha nagy bôlcs mesterſeggel valamit hozhatnal ki az ſemmibôl vagyonra, avagy mintha elmed ſzülne az ſok bôtükbôl allo ekes nyomtataſt az Papyroſra. Engemet-is az Ur Iſten ingyen valo kegyelmeböl ez terhes munkara ſzentelt, hogy az en idvözült Atyamnak Lipſiai Rheda Pálnak nyomdokat követnem, mind az Iſtennek tiſzteſſeget ez ſzent munka altal terjeſztenem, mind az Magyar nemzetet ez altal ekeſitenem. Kezdem el penig ez ſzent munkat az Szent Haromſag egy Iſtenrôl valo derekas tudomannak ki nyomtataſan azon Szent Haromſag egy Iſtennek Neveben: melyben valo munkamra noha kivaltkepen valo vigyazaſom volt, hogy mind az ſententiak, mind az ſzók tiſztan minden valtozaſnelkül kellyenek ki, hogy az Olvaſoknak elmeje meg ne keſelteſſek; De mind azonaltal, eſtenek nehol nehol fogyatkozaſok, mind azert hogy az Exemplar igen illegibilis volt; mind azert, hogy az Meſter Legenyek, à kik ebben az ſzent munkaban velem eggyüt faradoztanak, mayd jobb reſzre mind idegen nemzetböl valok voltanak, kik Magyar nyelvemigen keveſer, vagy ſemmit nem értettenek. Correctora-is peniglen magamnal egyeb ſenki nem volt, ki ſzorgalmatoskepen revidealta, es az errorokat medealta es tollalta volna. Magam ſem lathattam penig mindenkor ugy hozza, à mint kevantatot volna, mivelhogy az Ur Iſten jo voltabol gyakorta ſok es hoſzſzu ideiglen valo ſulyos betegſegekkel latogatot megh: Az mely miatt is ez Könyvnek ki nyomtataſanak vegben vitele ennyi hoſzſzu idôre haladot. Az fogyatkozaſok közzül azert nemellyeket im meg jegyzem, hogy azokhoz kepeſt az többit az Kereſztyen Olvaſo magatul eſzebe veheſſe es meg jobbithaſſa.

Pag. 1, minden benne, tedd utan. valo. pa. 10, Uy Iſtenekuek, olv. Uy Iſtenüeknek. p, 11, Es ol. Ez. Ibidem, Az dele. pag, 14, Sine olv, Sive. pa. 15, Et ol, ex. pag, 16, Enitentur olv, evitentur. Ibid, Batorſagot olv, batorſagoſt. pag, 19, Cereon olv. Cerdon. pag, 22, Eleiben olv, Eleiken. pag. 26, kezdette olv, követték. pag, 27, Sozoneus olv, Sozomenus. pag, 28. lelke megh volt olv, lelke nem volt, ibidem teſtnek olv, teſtünek. pag, 31, vitæ ol, vita. pag, 32. Sidoſaghan olv, ſokaſagban, pag 35, lin, 12, azt olv, ázott. pag. 29. Trinitatis olv. Trinitas. pag, 52. comprehendendi olv, comprehendenti. pag, 64, nem Ciceробol olv, nem hogy Ciceробol. Ibidem, lin, 28. Elohimnak olv, Elohimanak. pag, 75, Iſtennek olv, Iſtenenek. pag 76. iis olv, is. pag, 78. entitatem olv, æqualitatem. pag, 80, Iſtennel, olv, Iſtenrôl. pag, 83, olv, csak egy ſzemelyre. pag, 89, Tornyainak ol, Tornyainak. pag 93, erejenel olv, erejenek. pag, 94, kapcsolni olv, kopacsolni pag. 96, Angyalnak olv, Apoſtolnak. pa, 100, es nem, olv, ez nev. Ibidem hogy hogy ol, hogy. pag, 101, erôs olv, értz. pag. 103, lin, 18, Iſtenenek olv. Iſtene pag, 104, Sotinus olv, Sozinus. pag, 119, Ad judicandum olv, ad indicandum. Ibid, mit olv, mert. pag. 120, mi olv, tui, pa, 129, mert ol, nem pa, 131, abban ol, okban. pa, 134, ollyan igé, tedd utanna, mint Enyedi. Ibid, Iſtenſegben olv, Iſtenſegeben. pag, 135, 33, olv, 63 pag, 136, holot olv, hálot pag, 138, nem olv, nev pag. 139, egy allatnak olv. egy allatnak. pag. 141, ſpiritualom olv. ſpecialé. pag. 144. lin. 23, hogy olv, ha. pag 146, lin. 2, csak, dele pag, 154, lin, 24, çlete olv, eleve. pag. 157, egyyet az tôb hitekkel olv, eggyüt az tôb hivékkel. pag. 163, ezzel olv. ezert. pag, 165. oraban olv. maban. pag. 176, adó olv idô. Ibidem, ragadta olv. ragadta. pag. 180, Chriſtuſtol, tedd utanna, nem mondatnek pag. 185, jegyet olv. igecske et pag. 186, hogy olv. ha. pag. 196. 197, 198, & 199, Pſal. 48, olv. Pſal. 68 pag. 200, az Chriſtuſnak, tedd utanna, orſzaga pag. 209, csalhatatlan olv. oſzolhatatlan. pag. 211, Mert, tedd utanna, en az. pag 217, lin. 1 hapenigh, tedd utanna, nem megh pag. 240, lin. 6, jöt olv. lött: pag. 245, ſzállot, olv. leſzállot. pag. 246, az Atyanak, tedd utanna, az Fiuval valo. Ibidem, Agone olv. Agure pag. 253, harom olv. huſzon pag. 263, Nem olv. Nev. pag. 266. egyben olv. ellen, pag. 268, Eſaiaſtol olv. Eſaiaſnal pag. 269. proprium olv. propriam pag 270, erôſsiteni olv. alazni. Ibidem, teſt, olv. teſté lött pag 276, hat nem olv, hanem pag 278 nem olv. név. pag 280. Azert olv. azerte? pag. 287, turus olv. tunc. pag 305, pœnitentiakat olv, ſententiakat. Ibidem az teſt, dele pag. 342. Uyjat olv. nyayjat. pag 355. igenek olv. igynek. pag. 561, vitam Baptiſtæ, olv. modum Baptiſmi. pag 365, Echiuſis olv. Eckius. pag 372. völgy tôröld el. pag. 403, juſtitiæ olv. inſcitiæ. pag. 473. kinel olv. kinek. pag. 489, ſzollot olv. ſzallot. pagin. 497, incredenti olv. increduli. pag. 500. Fiu az kivel közlötte, tedd utanna, es ez az Fiu. pag. 501. olv. quo ad ſuum. Ibidem tiſztire nezve, tedd hozzá, mondgya kiſſebnek pag. 503. tehat jol olv. tehát nem jol. pag 504, Enyedi az olv. Enyedi itt. Ibidem kapus olv. köpüt. pag. 505 mellyen olv. mellyert. pag. 508, abſolutum juſti olv. abſolutum inſt. pag. 510, hatalom olv. hatalomnak. pag. 512, Heb. 3, olv 2. Ibidem, az Chriſtuſnak olv. az Chriſtuſrol. Pag. 515, ez ûtagadaſa, olv, ez ûtagadaſanak az mi ellenebe vettetik. Pag. 516, fodgya olv fogja, Pag. 520, lin. 6, mi olv im Ibid. Et ſemini olv. in ſemine. pag. 524, Solociſmus olv. Solœciſmus. pag. 525, lin. 18, az olv. azt pag 527. lin 31, miert olv mint. Pag. 528, Ianoſſal olv. Janoſnal. Pag 530 kerdette olv. kerdene. Pag. 533. onnat olv amott. Ibid. akkor olv akar. Ibid az 34, 35 36 lineakat tôröld el. pa, 534. holott 3. olv. Gal. 3. Pag. 538. ugy- mint olv. ugy mi-is. Pag. 539, ſzaladhat olv ſzakadhat. Pag. 543, ſ mind ac olv, ſ-mind az Pag. 546. teſti ſzemeinke esak, olv. esak teſti ſzemeinkel. Pag. 549, csalhatatlan olv oſzolhatatlan. pag. 551, mint olv. ment. Pag. 555, sôt olv. jött, Pag. 556, olv. az egekben volt. Pag. 559. le olv. el. Pag 560, elö olv. elsô. Pag. 570 rayta olv. rayta. Pag. 579, azt olv. az. Pag. 581. ſzemelyeben olv. ſzerelmeben. Pag 584 az az fô olv az fô. Pag. 590, Luc 8. olv. Luc 5. Ibid. Iſtenneſſebben, olv, Iſtenſegeben. Pag. 591. Rom 4. olv Rom. 8. Pag. 593. aldozatot olv. aldozatra. Pag. 594. valtozo olv. valaſzto. Pag. 596, akkor, olv. akar 596, nincsen, tedd hozzá, ſzo. Pag 597. vetteteſeröl, olv vetteteſet 598. olv hanem ha az. Pag. 605. poſſe olv. poſsit Pag. 609. olv, az ü Fianak. 610, ez ige, olv. ez iget. Pag 612, termeſzetnek olv. teremteſnek. Pag, 614, præſentiam olv, exiſtentiam. Pag. 616, kôrôdik olv, kôrôdnök. Pag. 618, nem következik, olv következik. Ibidem, tôröld el, tudni illik Moſeſt. Pag. 620. alſo olv. elsô. Ibid. elsô közben olv. alſo közben. Pag, 621, hogy itt olv. hogy igy. Pag. 622. történendôk altal, tedd utanna, vagyon Pag, 629, nem csupa olv. csupa ember. Ibid hogy fellyebben olv. fellyebben. Pag. 630, excellentiaja, meltóſaga, olv excellentiajat, meltoſagat. Pag. 633. ô maga az Ur, dele. Pag 638, olv, meg ne törjetek. Pag. 643, nem vetemednek olv, ne vetemednek. Pag. 645, juſſorok olv juſſotokat. Pag. 650, beven olv, leven. Pag, 651, ſetet olv, Serhet. Pag, 653, hogy à forma, olv, hogy penig à forma. Item pro eſſentia allatert. Azert &c. olv. allatert megteſzik. Mert vaſaminemü. Pag, 667, iraſa ol juſſa. Pa, 668, alletok olv, allatok. Ibi, koronazza ütet, tedd hozza. dicsôſeggel. Pag 681. fökepen olv, ſokkepen Ibid, az bér olv, az bért. Ibidem, Bölceſeſegebôl olv. bôkezüſegebôl Pag 684, ſemminek, add hozzá, nincsenek. Pag, 688, Adamban olv. Adam. Pag, 689. azzal olv. azzal Pag, 692, Pogannak olv. Pogányoknak. Pag, 700, confirmatus olv, conſummatus. Ibidem, Malach. olv, Nahum. Pag, 703, okot olv. okat. Ibidem allaſſunk, olv. allaſſuk. Pag. 704, az Tengert, olv. dét. Pag 706, mondotta olv, mondam. Ibidem olv. Eſ. 65, 17, Pag, 711, kinel olv, kinek. Pag, 721, temerdek olv, temerdekeb Pag, 725, veſzetſegeket olv, vezerſegeket. Ibi magyarattya olv. magyarazattya Pag. 730, ſzemelyeknek olv, ſzemelynek, Pag 737, mondatni olv, mutatni. Pag, 741, az vallas, ol, ez vallas. Pag, 742, eſten olv, Iſten. Pag 744, ozon ol azon. P. 748. ol. közösleg. Pa. 758, nem igazan ol. igazan. Pag. 759, es dolgait, olv, es ez dolgot, Pa, 760, nem tartoznak olv, tartoznak. Ibi, egyenetlenſeget olv, egyenlöſeget. Pag 761, Ecclypſis olv, Ellipſis. Pag. 762, ellenzô latſzik olv, ellenkezônek latſzik. Ibidem ez vilagot teremtette: tedd utanna: Tulaydonkepen az Fiu az Atyanak ſzemelyenek ki metſzet belyege. Pag. 767, termeſzettel olv, termeſzetivel Ibidem genell olv. generali. Ibidem per mortem olv. ut per mortem 769, ſzabaditotta olv ſzabadittatot. Pag. 770, mindenik, olv, mindeneket. Pag, 773, köz leni olv. közleni. Ibidem, mondatni olv, mondani. Pag. 776, ô feloll mondatik, tedd hozza: De ez illetlen. Pag. 778. jezzesben olv, jegyzesben. Ibidem, az egeſz, tedd hozza, ſzent. Pag 779, operantem olv, operans. Ibidem, cselekdöben olv. cselekedôben. Pag. 783, Metaphyſicè olv, Metaphoricè Ibidem be ſzentelteteſe olv, fôl ſzenteltetese 784, akarattyat olv. mindenakarattyat Pag. 786, itilne olv. itile Pag. 791, lin, 3, v. 2 olv. 11. Pag. 792, Phil. 2, 5. ob. 4, olv. obu. Pag. 793, valamellyet, olv vala, mellyet Pag 794, azon beſzellet, olv. azon leketet. Pag 801, melyben lattak, olv, melyben az Apoſtolok lattak Pag. 812, Oecumeninſis olv Oecumeniuſis Pag. 817, olv, ne volna itt tanitas. Pag. 820, Rikrais, olv. Riberais. Pag. 827, akared olv. akarak. Pag. 833, nagy olv. nagy.

vagy Pag.836,hivunk olv,hiſzünk. Pag,837,alônkben,olv,elônkben. Pag 843, az margon olv, Ioh. 6,62. Pag 848,az marg,Ioan.33.olv.1.3, Pag 85 6,ennek olv,ennel. Pag,859, Cē. olv.Gen. Ibidem, mindenhato olv.mindentudo. Pag.861.lin.3,ird az margora: Pſal.95,6,Ibidem lin.5,ird az margora: Heb,3.7.Ibidem lin.9,ird az margora: Luc.1.35.Ibidem lin.17,ird az margora: Act.1,16. Pag,863,lin. 7, ird az margora:Geor.Enyedi in 1,Cor:12,11. Ibidem lin.13,ird az margora: Pſal:84,11, Pag,864,Exodi 2,2,olv.Exo.12,51.Pag 867,olv eſt cum Theodoreto.Ibidem dediglen olv. peniglen. Pag.868, lin.3,ird az margora:Deut.6.Pag.870,ſzemelynek olv,ſzemelyeknek.Pag 873,lin.5,az margora ird: Euſe.lib.3,cap.28 Ibidem lin.12,az margora ird:Centur.2,cap 3,Magdeb.Pag.878,Elpiſtus,tedd utanna:Galina.Ididem,Telephorus,olv.Teleſphorus.Ibidem Loncordius olv.Concordius. Pag.879, az margon in una tedd utanna re.Pag.884.Euaginus olv.Euagrius, Ibidem,Creſephon olv. Creſophon.Ibidem,Endæmon olv. Eudæmon. Pag.893,quæ ſubſtantiæ olv. quâ ſubſtantiæ. Pag.896.Calcedon Varosbeli tedd hozzá,ôtôdik.

Az Görög igekben valo fogyatkozaſokat igy allaſd helyere.

Pag. 580. ἄματος, **lege** ἄματος. **Pag.616.** ἐπέρασαν, **lege** ἐπέρασαν. **Pa.764.** μετέκε **lege** μετέσχε. **Pag. 766.** ἐπιλαμβάνεσθαι **lege** ἐπιλαμβάνεται.

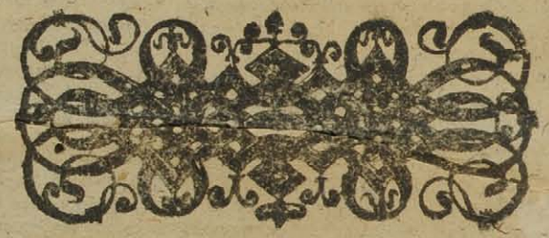

A M.N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA